BOEKENSCHOUW

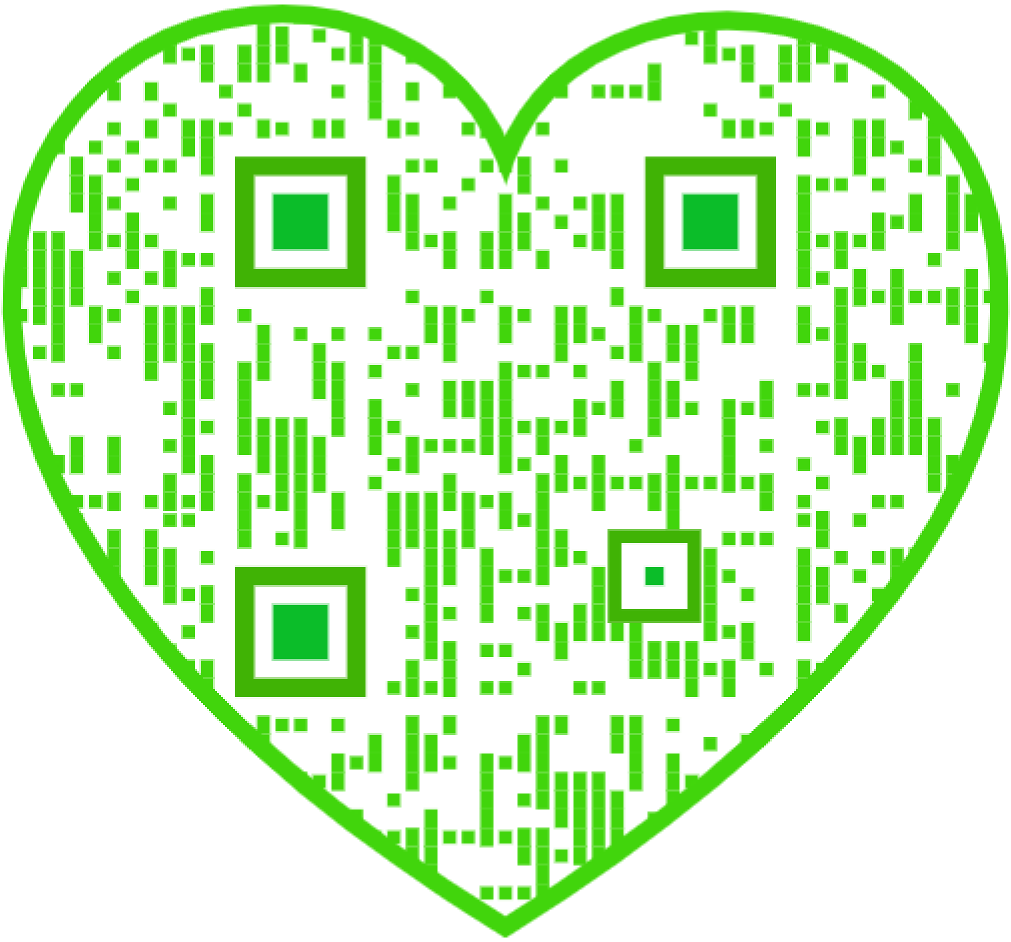

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDSCHIRFT

ONDER HOOFDREDACTIE
VAN Dr. J. v. HEUGTEN S.J.
SINGEL 448 - AMSTERDAM

◆

EEN EN DERTIGSTE JAARGANG
1937 – 1938

◆

UITGEVERIJ „FOREHOLTE" TE VOORHOUT

Europeesc Peil

door J. v. H.

Het „Europeesch peil" spookt nog altijd door veel Nederlandsche hoofden en harten. Een boek te schrijven dat in de voornaamste landen van Europa een goed figuur zou maken, moet de wenschdroom zijn van menig schrijver. Zoowel in Holland als in Vlaanderen is dit „Europeesch peil" de norm, waaraan men de litteraire werken, vooral romans, zou willen meten. Zou willen meten, want dit peil is een moeilijk te omschrijven grootheid. Zou men het willen bepalen naar het succes, dat levende Nederlandsche auteurs in het buitenland genieten, dan daalt het zelfs tot beneden Nederlandsch peil. Schrijvers en schrijfsters, die in 't vaderland door de upper ten meer geduld dan bewonderd worden, ervaren ongewone buitenlandsche successen. Jo van Ammers-Küller, Madelon Lulofs (zoo heet deze schrijfster in den vreemde), Johan Fabricius en Felix Timmermans zijn onze buitenlandsche parade-nummers. Coolen dringt langzamerhand door, Herman de Man werd in Duitschland gunstig ontvangen, Walschap had daar een matig succes evenals van Schendel in Engeland. Streuvels geldt in Duitschland als een groot schrijver, maar geen dezer laatsten wordt in meerdere nabuurlanden vertaald en gelezen zooals de twee eerst genoemde vrouwelijke auteurs. Dezen mèt Fabricius kunnen zich heel, heel even als „Europeesche" schrijvers voelen, zonder dat iemand hen als vertegenwoordigers van het Europeesch peil zal beschouwen.

Het succes, althans het onmiddellijk en tijdelijk succes, is zoowel in Nederland als in Europa een bedriegelijke maatstaf. Balzac, die thans wel voorgoed als dè groote voorganger in de romankunst geïnstalleerd is, gold aanvankelijk als een schrijver van sensatiewerken, van wat nu treinlectuur zou heeten, tot mèt het groote succes ook het besef zijner genialiteit levendig werd. Stendhal werd tientallen jaren lang slechts door enkelen gelezen (door Taine bijvoorbeeld, die jaarlijks „La Charteuse de Parme" herlas), tot hij veertig, vijftig jaar na zijn dood algemeen „ontdekt" werd. Dergelijke late erkenningen zijn even zeldzaam als bewijskrachtig voor de deugdelijkheid van het werk, vooral op romangebied. Tegenover tien, twintig romanschrijvers, die een of twee decenniën lang onmiddellijk na verschijnen de markt beheerschen en in heel Europa beroemd zijn, om spoedig wêer vergeten te worden, is er af en toe een heel enkele, wien 't als Stendhal vergaat. Ook Mary Webb, de Engelsche schrijfster, voor wie Chesterton het opnam, oogstte een laten roem evenals dat wonderlijke paar zusters, Charlotte en Emily Bronte, wier romans na honderd jaar weer een nieuwe bekoring uitoefenen. Dostojefski,

die in '81 overleed, werd eerst veel later in West-Europa in zijn uitzonderlijke grootheid erkend, ofschoon eenige zijner werken, vooral „Schuld en Boete" reeds veel vroeger vertaald waren. De geesten waren er nog niet rijp voor.

Het is de zegen en de vloek van den roman, dat hij meer dan eenige andere kunstvorm een zoo sterken en onmiddellijken greep op de menigte heeft en dit door elementen, die niet altijd met kunst in verband staan. Muziek en schilderkunst staan uiteraard reeds op grooter afstand van de massa, doch ook een drama moet vertoond worden en poëzie bewaart hedendaags een voorname distinctie als een prinses van den bloede, die zich niet op straat waagt. Maar een roman kan in weinige dagen door het halve volk genoten worden en het kan aan het actueele der fabel, aan den naam van den schrijver, aan de reclame van den uitgever of aan nog bijkomstiger kleinigheden te danken zijn, dat hij een waren triomftocht viert. Een schrijver van gevestigden naam is te voren zeker van een behoorlijk succes: de uitgever zal zijn manuscript blindelings aanvaarden. De verleiding om den eigen genius ontrouw te worden en bij het groote publiek in te slaan door het schrijven van wat de massa behaagt, is ten allen tijde groot voor een romanschrijver. De heroïeke houding van Flaubert in dezen wordt meer bewonderd dan nagevolgd. En toch! Er zijn voorbeelden van minder heroïeke houdingen, die niet te betreuren zijn. Walter Scott moest met schrijven zijn verloren fortuin herstellen, Balzac moest zijn contracten nakomen en was somtijds gedwongen zijn aanvankelijke concepten met heele stukken aanvulsel uit te breiden om de bedongen lengte te bereiken, Dostojefski, eveneens opgejaagd door lastige uitgevers, heeft enkele zijner groote werken in koortsachtige haast en opwinding moeten schrijven. Bedenkelijke prikkels hebben bij auteurs wel eens wonderlijke gevolgen.

In Duitschland heeft men het herhaaldelijk beleefd, dat boeken een stormachtigen bijval oogstten, die kort daarna weer bijna in vergetelheid raakten. In '94 verscheen daar als een meteoor „Rembrandt als Erzieher" geschreven door een ongenoemde „von einem Deutschen", die later Langbehn bleek te heeten; in '13 werd een zeer middelmatige roman, „Der Heilige und Ihr Narr" van Agnes Günther, als een nieuw evangelie begroet en de razende belangstelling, die Oswald Spengler's „Untergang" en Remarque's oorlogsboek in de halve wereld vonden, ligt nog versch in de herinnering. Al deze werken zijn hevig overschat, en dat zij zòo konden inslaan, ligt wel daaraan dat zij op het juiste oogenblik en op de juiste wijze reageerden op gevoelens, die overal sluimerden en op een prikkel wachtten om bewust te worden. Welk een ongehoorden bijval vinden op het oogenblik in datzelfde Duitschland niet de bekende boeken der leidende

figuren, boeken, die monumenten vormen van kortzichtigheid en hartstochtelijke beperktheid.

De ebb-en-vloed der reactie op schrijversproducten stemt iemand weifelend omtrent een „Europeesch peil".

Er is misschien geen kunstvorm, waarin het kunstgehalte zoo weinig den doorslag geeft, zoo vermengd met minder zuivere bestanddeelen optreedt, als de roman. De roman heeft eigenlijk de oude begrippen „kunst" en „schoonheid", die in de klassieke werken vrij zuiver tot hun recht kwamen, zoo niet zinloos gemaakt dan toch bedenkelijk vertroebeld. De „schoonheid" heeft reeds zooveel aanvallen te verduren gehad, dat de meesten dit woord om zijn ivoren preutschheid liefst uit den weg gaan, en „kunst" klinkt eenerzijds zoo grootsch en majesteitelijk en wordt toch door iedereen zoo pasmuntachtig gebruikt, dat dit woord zijn wijding verliest. Sinds den ondergang of althans het verval der klassieke waarden gaat het steeds meer om andere dingen: het gaat aldoor minder om ideeën en om het ideëele, en aldoor meer om het menschelijke, het menschelijke in al zijn verschijningsvormen. Zoo heeft de litteratuur sinds het overwegen van den roman, wat zij verloor aan gestyleerde, ideëele waarden, teruggewonnen aan menschelijkheid, aan breedheid en rijkdom van gebied. Daardoor is zij veel nader tot het leven, veel dichter binnen ieders bereik komen te staan dan litteraturen uit vroeger tijd. De antieke litteratuur was overwegend aristocratisch, zij was het voorrecht eener bepaalde kaste en daardoor een zeer gebrekkige spiegel van het Grieksche en Romeinsche leven. De groote litteraturen der Europeesche volken van later tijd volgden alle in meerdere of mindere mate dit oude voorbeeld. Er hangt een zekere hoflucht om de meesterwerken van wat wij de klassieke bloeitijden noemen. De romantiek heeft daaraan een einde gemaakt. Zij heeft de Muze geschaakt uit haar ivoren toren en haar onder het volk gezonden. Geen enkel schrijver bekommert zich nog om de vroeger zoo hoog geroemde „kunst-en-schoonheidsleer" en weldra zal elk philosoof zich ontslagen achten van de plicht om in een der zalen van zijn systeem de kunst en de schoonheid in rationeele kaders onder te brengen. Hoe meer degenen, die den krakenden naam van kunstenaar dragen, erop uit zijn het leven en het menschelijke weer te geven — een streven, dat aldoor rücksichtsloser veld wint — des te hopeloozer wordt de verstandelijke regeling en bepaling der kunst. „Pulchrum est quod visum placet", luidt het bekende woord van den middeleeuwschen wijze, „schoon is wat het gezicht behaagt" en verder dan deze omschrijving van buiten af komt men niet meer. Schoon is wat een schoonen indruk maakt, maar a-priori vast te stellen wat wèl en wat niet een schoonen indruk teweeg brengen moet, wordt dagelijks onbezonnener werk.

Al deze dingen en beschouwingen maken het Europeesch peil tot iets uiterst wankelbaars en onzekers. Men heeft geen houvast en geen twee critici zouden bij nadere bepaling of omschrijving overeenstemmen. Wie eraan vasthouden, al is het ook slechts als aan een denkbeeldige grootheid, vinden doorgaans den Nederlandschen roman te kleinsteedsch en provinciaal en zouden hem van een hooger geestelijk, intelligenter niveau wenschen. Dit moet wel beteekenen, dat de figuren een breeder, wijder horizon, een dieper gedachten- en gevoelsleven dienen te hebben, dat zij wat cosmopolietischer moeten wezen dan de Nederlandsche romanhelden doorgaans zijn. Bedenkt men echter wat Albert Thibaudet van den Franschen roman der vorige eeuw, die toch den roem der Fransche letteren uitmaakt, zegt, dan wordt ook deze eisch weer twijfelachtig. Hij beweert dat de Fransche roman overwegend de provincie en het land vertegenwoordigt in tegenstelling met het Fransche tooneel, dat zich uitsluitend tot de hoofdstad bepaald. „On peut presque dire qu'en France, depuis Stendhal et Balzac, le roman c'est la province . . . . comme inversement le théâtre, c'est Paris et presque rien que Paris." Nu is het Fransche drama der vorige eeuw ongetwijfeld oneindig geringer in beteekenis dan de gelijktijdige roman, die een eeuw lang alle litteraturen heeft beïnvloed. Het provinciale of kleinsteedsche kan dus moeilijk aansprakelijk gesteld worden voor het niet bereiken van het Europeesch peil, of men zou het woord moeten verstaan van de wijze, waarop de schrijver zijn stof behandelt, waarop hij zijn figuren laat optreden. Dan bedoelt men niet veel anders dan dat zijn menschkundigheid, zijn intelligentie, zijn wereldinzicht beperkt zijn en hem het vermogen tot romanschrijven vrijwel ontbreekt.

Er is omtrent romanstof en romanpersonages te voren weinig te voorzeggen wat betreft de mogelijkheid tot het bereiken van het bewuste peil. Alles hangt af van de beeldende krachten van den schrijver. Zelfs de geminachte regionale roman kan Europa veroveren. Manzoni's „I promessi Sposi" is in hooge mate provinciaal en toch is dit boek langen tijd in alle talen gelezen en wordt het nog. Locale kleur in den goeden zin van: eigen landaard karakterizeerend, is zelfs een eisch bijna tot welslagen in den vreemde, een eisch die gevaarlijk kan worden. Dat Timmermans in Duitschland zoo buitenmate genoten wordt, dankt hij goeddeels aan het leutig Vlaamsche, dat ook in Noord-Nederland een tijd lang zoo in den smaak viel. Van Schendel, de meest karakteristiek-Nederlandsche aller schrijvers, die steeds zuiver Hollandsche stoffen en Hollandsche figuren op zeker niet provinciale wijze behandelt, zou de groote vertegenwoordiger in het buitenland wezen, indien hij niet eenige essentieele eigenschappen miste, het vermogen namelijk te dramatizeeren en ingewikkelde conflicten te scheppen. Dit blijven de hoofdeischen voor een roman-

schrijver, die een uitgebreid publiek veroveren wil, dat hij fragmenten menschelijkheid en leven in aangrijpenden vorm zijn lezers aanbiedt. Dit schijnt het A-B-C, het alpha-en-omega van alle romankunst. Schoonheid van litterairen vorm, kunstige compositie en verdere factoren zijn niet de hoofdzaak. Beeldende, scheppende kracht is de allercentraalste eisch voor den schrijver van romans. Dit is een natuurgave, die met de grilligheid der natuur optreedt en niet kunstmatig is aan te kweeken. Het is er eenigszins mede gesteld als met de genade Gods: het terrein, de menschennatuur, kan er slechts van verre eenigszins toe gedisponeerd en voorbereid worden.

Het „Europeesch peil" kan in zijn vage onbepaalbaarheid niet veel meer beteekenen dan het zeer algemeene niveau, dat goede buitenlandsche romans innemen. Dit verschilt echter in elk land en ieder zal zijn voorkeur hebben, niet slechts voor een bepaald land, maar ook daarin nog voor bepaalde werken. Practisch geeft dit „peil" slechts den wensch te kennen de vaderlandsche literatuur op een hooger plan te brengen, wat ongetwijfeld is toe te juichen.

BOEKENSCHOUW

JONG (Dr. J. de) HANDBOEK DER KERKGESCHIEDENIS. IV Deelen *f* 14 en *f* 18. Dekker & v. d. Vegt, Utrecht, Nijmegen, 3de druk, 1936.

Het voortreffelijke Handboek der Kerkgeschiedenis van Mgr. Dr. J. de Jong, dat wij bij zijn eerste verschijnen uitvoeriger bespraken, verschijnt thans in derden druk, herzien door Dr. R. R. Post. Wetenschappelijk is het volkomen bij en wegens zijn uitvoerigheid is het niet slechts een handboek voor Groot-Seminaries, maar ook een zeer instructieve kerkgeschiedenis voor ieder die daar meer van weten wil dan wat schoolboeken hem daarover leerden.

HANS (D.) PARADE DER POLITIEKE PARTIJEN. (103) *f* 0,95. Terwee. Putten.

Deze „korte Schets van het Partij-wezen in Nederland" biedt werkelijk wat de titel aanduidt: een geschiedkundig en hedendaagsch overzicht van de politieke partijen in Nederland. De schrijver bewaart een stricte neutraliteit, weerlegt terloops menige gangbare, onjuiste meening en is een goede gids voor alle krantenlezers, die in de kamersamenstelling zich oriënteeren willen.

TIJDGENOTEN getekend met lijnen door Willem van Schaik, met woorden door Mr. E. Elias. Andries Blitz, Amsterdam, 1937.

Willem van Schaik heeft zeventig tijdgenooten, Nederlanders en niet-Nederlanders, uitgeteekend, al of niet in caricatuur, en Mr. E. Elias heeft den text daarbij geleverd. Een aardig prentenboek, waarin al wat de krantenlezer dagelijks in zijn kolommen ontmoet, hem in beelden voor oogen treedt.

Jakob Kneip

door C. SCHMIDT-LAUDY.

Tot deze eigenaardige figuur leiden zeker het best zijn eigen woorden in. Hier volgt iets, wat hij van zichzelf vertelt:

> „Op den dag van mijn geboorte, in de laatste week van de maand April, was een sneeuwstorm komen opzetten, zooals het dorp er sedert menschenheugenis geen meer beleefd had. Toen hij voorbijgetrokken was, stonden de bloesemboomen rondom ons huis tot kniehoog in de sneeuw. Nu kwamen de dorpsoudjes bij mijn moeder en profeteerden bij de wieg: deze jongen zal een schelm worden, een rakker, een deugniet; hij zal iedereen last bezorgen! — En ditmaal zouden de dorpssibylles gelijk krijgen."

De schrijver verteld dan verder, hoe hij het dorp ook wel als een rebel moest voorkomen door zijn voor het boerenverstand dikwijls onbegrijpelijke sprongen.

> „En toch," gaat hij voort, „gij broeders ginds in de streek, ben ik nauwer met u verbonden gebleven dan de andere zonen van het dorp, die heentrokken; midden in het rumoer van London, Berlijn, Parijs, tusschen de paleizen van Rome en 's nachts in de scheepskajuit zag ik uw bergen voor mij, spraken de stemmen van al die wonderlijke gezellen mij aan, die ginds temidden der bosschen de wereld van mijn kinderdagen bevolkten. Midden in de drukte der groote steden waren zij opeens aan mijn zij, ik zat met hen in hun rookige herbergen en wij haalden samen op markt, kermis en bruiloft gedurfde grappen uit . . . En meester Thomas, de schoenlapper, kwam op de drempel van zijn hut en riep: de wereld is zoo rozig en mijn bank zit zoo vol vliegen, ik kan vandaag niet werken, — en we slenterden samen langs de Moezel . . .
>
> . . . Zoo is het vandaag nog, nu ik aan de rand van een groote stad mijn dagen slijt: alle beken van mijn streek ruischen mij nog tegen, bergen en bosschen omringen mij nog, gestalten dringen op mij aan, en dikwijls worden hun gezichten sprekend gelijk aan de borstelige koppen van de heiligen in de dorpskerk. Ook mijn vader is erbij, die door al zijn grappen en vertelsels niet zelden het zaaien en oogsten vergat, en mijn oude pastoor met de donderstem . . . "

Men zou den dichter niet beter kunnen teekenen, dan hij het hier zelf gedaan heeft. De zoon uit het oude boerengeslacht, die de wereld inging en van zijn land niet vervreemdde, doch het in tegendeel eerst in den vreemde werkelijk ging bezitten, dat is Jakob Kneip.

Hij behoort tot de generatie, die ongeveer 1910 aan het woord kwam,

en die het was voorbehouden om langzamerhand de bezinning te brengen na een tijd van positivistische levensverarming. Maar Kneip beleefde deze ommekeer niet, zooals vele van zijn tijdgenooten, als overgecultiveerde stedeling, wien het ontwortelde eener beschaving, waarvan hijzelf de uiterste vrucht is, vertwijfelend bewust wordt, doch als een, wiens innerlijke gezondheid hem door alles heen het geloof in het leven en in de jaargetijden der cultuur behouden kon. Iemand als Dr. Sonnenschein, die, goede leider als hij was, zooveel jonge kracht en beweging aantrok, heeft in Kneip al vroeg een bijzondere figuur gezien. Bijzonder niet zoozeer door de aard van zijn talent, als wel door zijn rijkdom van menschelijke en natuurlijke betrekkingen. Het komt in onzen tijd op het meegekregen talent veel minder aan dan op het feit, of er een voedingsbodem voorhanden is. Talenten vindt men allerwegen te over, doch slechts die komen tot een vruchtbare ontwikkeling, welke het contact en de uitwisseling vinden met grootere krachten, en een aarde kennen, waarin hun wortels vast liggen en veilig.

JAKOB KNEIP

Dit nu is bij Kneip het geval zooals nauwelijks bij een van zijn tijdgenooten. Het gevaar der isolatie heeft hem nooit bedreigd, de geestelijke eenzaamheid, die zooveel modernen verteert, is hem geheel onbekend. De kracht, die hem voedt, trekt hij uit de verbondenheid met zijn geboortestreek, met de landschappen, waarin hij is opgegroeid in Hunsrück, Eifel, Mosel, Saargebied, met de menschen, die hier trots alle industrieele vooruitgang nog weinig anders leven dan hun grootvaders en dier grootvaders daar geleefd hebben, in dezelfde hoeven, rondom dezelfde kerk geschaard, tusschen dezelfde bergen en zwoegend op dezelfde akker.

Het is dan ook het bestaan dezer menschen, dat Kneip steeds weer schildert, van ver of van nabij gezien. In zijn Hunsrückweihnacht [1]), deze reeks heldere, eenvoudige en ontroerende novellen, leeft het dorp. Hier geschiedt de kerstnacht rondom verwonderde boerenkinderen, hier gaan Stompe-Pitt en Scheren-Kaspar en Matthes de herder rond, hier moet de Burrisboer op zijn knieën naar de hemel kruipen, — de legende loopt bij Jakob Kneip nogal eens door de werkelijkheid heen. Doch het boerenleven is van de binnenkant gezien en heeft een waarheid, die het in de beschrijving van stedelingen zelden krijgt. Kneip weet, hoe de dorpsjongens in den

winter spelen; wat er omgaat in het bakhuis, waar de armen bijeenkruipen als het vriest, en in het kleine cachot, waar de zondaars en zwervers voor een dag worden opgesloten. Hij kent de winter- en zomergewoonten van de kerk, de stal en de school, hij weet de geur der dorpsdagen te doen opstijgen uit zijn bladzijden.

Met zijn altijd-bezige fantasie heeft hij de tientallen sagen en balladen, die hij in zijn jonge jaren hoorde, niet vergeten en zij komen in al zijn werk telkens weer naar boven. Sommige hebben zulk een diepe indruk op hem gemaakt, dat zij hem niet enkel levenslang bijbleven, maar dat hij er twee, drie verschillende versies van dichtte.

In „Der lebendige Gott", het boek der verschijningen, bedevaarten en wonderen, is het dan dezelfde boerenwereld, die verschijnt, maar nu in haar samenhang met het buiten- en bovennatuurlijke. In deze cyclus van dorpslegenden hoort men de stemmen der gestorvenen waarschuwen vanuit het andere leven. Hier komen de heiligen van hun voetstukken, en het zijn er geen, die aan een kunstenaar volmaakte vormen danken; boerenhanden hebben hen plomp, maar vol goeden wil uit het zware hout der eiken en beuken gebeiteld. Wanneer zulke heiligen omgaan onder de menschen, geschieden de wonderen, die Kneip op zijn ietwat barokke wijze beschrijft en die men opvat, zooals sommige middeleeuwsche sagen, met dezelfde naïeve vroomheid, die ze neerschreef.

Een criticus heeft eens van Jakob Kneip gezegd: bij alles, wat deze man dicht of schrijft, zit God de Vader in het midden. En zoo is het inderdaad. Al is hij iemand, die met al zijn zinnen volop het leven verstaat, een dier harmonische naturen, die geheel worden beziggehouden door het daarbuiten en die hun eigen leven pas voelen in het leven om zich heen: toch is zijn heele wereld geordend rondom het goddelijk middelpunt en ook waar er niet in het bijzonder sprake is van geestelijke dingen, voelt men toch steeds van dit centrum de straling. Kneip heeft een gelukkig erfdeel ontvangen en daarvan is niet het geringste zijn kinderlijk geloof. Hoor hoe hij erover spreekt in het „Deutsche Testament":

Aller Gewalten gewaltigste aber ist dein Glaube, mein Volk!
Nicht kann man ihn lehren, liegt er dir nicht im Blute,
schwebt er nicht über deinem Dach, über deinem Herd, über
[deinem Bette.

Wir müssen euch beschwören, Brüder:
Bewahrt euer Erbe:
Es erleuchtet alles Volk in Stadt und Land,
es ist mehr als Brot und Wein, als Kleid und Wehr,
es ist ein stärkender Schlaf und ein warmer Wind in der grimmigen
[Kälte dieser Zeit;

es ist deinem Feldern Tau und deinen Kindern Luft und Sonnenschein.
Aller Gewalten gewaltigste ist dein Glauben, mein Volk!

Toch heeft ook Jakob Kneip zijn tijden van twijfel en opstand gekend, zooals die bijna in elk jong leven voorkomen, maar hij heeft ze zeer vroeg overwonnen en, al bestaat er uit deze periode geen werk, dat ons wegwijs zou kunnen maken, het lijkt toch niet waarschijnlijk, dat de jonge Kneip zich ooit buiten de kring van die geloovigheid heeft kunnen begeven, die tot op vandaag zijn leven voedt. Integendeel, er is in zijn roman „Porta Nigra" een en ander, dat er op schijnt te wijzen, hoe de rebellie van den jongen dichter zich meer gescherpt heeft aan de menschelijke ongevoeligheid van sommige leiders, aan de leegheid dat het steedsche katholicisme hier en daar kenmerkt, aan een zekere starheid en onvruchtbaarheid dan aan principieele tegenstellingen.

In het tweede deel van de roman-trilogie, „Feuer vom Himmel" genaamd, vindt men daarna dan de beslissende ervaring: dat het menschelijke en uiterlijke van het werkelijk leven niet te verwisselen is met de eeuwige bestemming van de Kerk zelve. „Het eeuwige Rome is geen land, geen stad, geen wet. Het is de Geest en de Genade van Christus en niet gebonden aan een aardsche plaats of vorm." En later: „De Kerk is het verhevenste, wat ooit op aarde geschapen werd. Welk een volheid van geest, vernuft, genade en erbarmen is te vinden in deze poorten, die zich al tweeduizend jaar lang en ook vandaag nog onwankelbaar boven ons menschen tot in de wolken verheffen." Dit is de Kerk in haar wereldwijden omvang voor het oog van den priester Krimkorn, die het geloof van den dichter vertolkt, welke dit boek als zijn diepste credo in den zin van deze geestelijke Kerk geschapen heeft.

De zekerheid van het geloof, waarbinnen hij zich beweegt en dat hem in het bovennatuurlijke even veilig draagt en verrijkt als de aarde in het zichtbare, geeft Kneip's woorden gewicht, waar hij zijn rol van volksdichter verwisselt voor die van profeet.

Want de ervaring van de groote oorlog, die hij vier jaar lang aan het front meemaakte, heeft den schrijver een rijpheid gegeven, welke hij zonder haar zeker niet zou hebben. De verschrikkingen van die frontjaren lieten zijn aangeboren gemeenschaps- en volksgevoel bewuster worden en wat men anders slechts uit zijn houding kon lezen en begrijpen, heeft zich toen gekristalliseerd in zienersgedachten. Het „Deutsche Testament"[1]) gedeeltelijk reeds geschreven in 1916, toont Jakob Kneip op een hoogte, die hij voordien niet bereikt heeft. Hij spreekt hier over de heiligste dingen, die een volk aangaan en blijft toch voor elkeen begrijpelijk. Dit werk, dat in de ondertitel „Stimmen der Toten" heet, is in hymnisch proza geschreven en geeft als geheel een zeer sterken indruk. Hier spreken de gevallenen en vermanen de levenden, één te zijn, één volk, één geloof, één offermoed.

Deze stemmen uit de wereldruimte roepen den boer, den arbeider, den koopman toe zich toch eindelijk tot een levend volk samen te voegen, roepen den man en roepen de vrouw op tot heiliging van hun lichaam, dat bestemd is het nieuwe volk voort te brengen, en de laatste smeekbede is:

Bruder! Und noch um eines flehen wir dich an in dieser Stunde;
Gänzlich entäuszere dich. Sei nicht mehr: „Ich";
Sei Volk, sei Volk!
Was bist du allein?
Sahst du nicht gestern noch, wie die Kugel den Nachbarn traf?
Aber vorwärts stürmte die Kompagnie, das Bataillon und überrannte
[ein Regiment.
Allwille, du:
Sei zuckende Flamme im groszen Brand;
drängender Arm im Anprall!
Unüberwindlich bist du, Bruder:
Sei Volk!

In een groot aangelegde romantrilogie heeft de schrijver weer oude motieven opgevat. Kleinere, die eraan herinneren, dat de omgeving van Martin Krimkorns' jeugd niet uit de lucht is gegrepen, maar werkelijkheid geweest, een werkelijkheid, die steeds rijker werd met de jaren; en ook grootere motieven, doch zoozeer verwerkt, dat men ze op het eerste gezicht niet herkent. Ook tusschen het Duitsche Testament en de roeping van Martin Krimkorn, zooals zij verhaald wordt in de twee deelen: „Porta Nigra" en „Feuer vom Himmel" bestaat een zekere verwantschap; veel van wat ginds als doel werd gesteld, tracht de schrijver hier in het zijn en streven van een uitverkoren priester te verwerkelijken. Martin Krimkorn, uit dezelfde aarde en in hetzelfde levende geloof geboren als zijn schepper, voelt zoowel een drang naar God als naar de menschen, en hij moet veel verwarring en onzekerheid, daaronder de moeilijkheden, die boven werden aangestipt, overwinnen eer hij de voor hem juiste wijze vindt om door God den menschen te dienen.

Krimkorn, die zich aanvankelijk onbevredigd terugtrekt uit het seminarie, waar hij tenslotte slechts door een gelofte van zijn moeder terecht was gekomen, keert, nadat hij als vrijwilliger de wereldoorlog heeft meegemaakt en zijn jeugdliefde te boven is, naar het seminarie terug, maar ditmaal uit roeping. En eenmaal kapelaan geworden, komt hij achtereenvolgens in een stadje aan de Moezel, in een industriecentrum van het Saargebied, en dan als pastoor in een afgelegen Eifeldorp, om tenslotte door zijn Bisschop als regent van het nieuwe seminarie weer naar Porta Nigra te worden geroepen. Hiermee sluit het tweede deel van de trilogie en in zoo weinig woorden is de lijn van deze beide boeken aan te geven. De lijn — niet de inhoud.

Want Kneip zou zichzelf niet wezen, wanneer hij zich aan de zielkundige ontwikkeling van een enkele hoofdpersoon hield. Neen, vanaf het begin wordt ons Krimkorn in zijn omgeving voorgesteld, in zijn dorp, zijn landschap, en alle dorpsgestalten, de wijzen en de zonderlingen, de rechtvaardigen en de zondaars zijn aanwezig. De schrijver laat alles en ieder recht wedervaren, onvermoeid vertellend en heel dat boerenuniversum bouwend rondom Martin Krimkorn.

Het tweede deel is sterker geconcentreerd gehouden, maar Krimkorn staat nu ook als priester op een hooger plan en al hetgeen in de parochie geschiedt is vanzelf zijn zaak en zorg, zoodat steeds nog zijn heele omgeving zichtbaar blijft.

Toch wordt in deze beide boeken, al zijn zij in den breede verteld, uitgewerkt wat het plan was: een priester, die waarlijk middelaar is tusschen God en de menschen, die onder de eenvoudigen werkt in deemoed en wiens taken groeien aan omvang tegelijk met zijn kracht. Een priester, die in zich de onverschrokkenheid voedt om zijn geloof te bekennen, waar ook, wanneer ook.

Intusschen voelt men, dat het leven van Martin Krimkorn nog niet voleind is, dat de grootste offers nog niet gebracht zijn en dat het verder groeien moet naar zijn top toe. Dit is de belofte van de slotroman der trilogie, die heeten zal: Der Kardinal.

* * *

Jakob Kneip is thans vijf en vijftig jaar, een sterke vitaliteit, een zwijgzaam man, een langzame werker. Wat in zijn ongekunstelde taal, waaraan sommige gewestelijke woorden een eigen gloed geven, beschreven staat, is met de jaren van zijn werken al ver uitgegroeid boven het beperkte „dan", „ginds" en „toen" —; is langzamerhand geworden tot een eigen rijke wereld.

---

[1]) Hunsrückweihnacht, Staufenverlag Köln.
Der lebendige Gott, Verlag List, Leipzig.
Ein deutsches Testament, Staufenverlag.
Porta Nigra, Verlag List.
Feuer vom Himmel, idem.

(Porta Nigra is door Kneips geloofsgenooten niet onverdeeld gunstig ontvangen: het is geen boek voor iedereen. Red. B.)

Bij het herlezen van Renan

door DR. B. M. BOEREBACH.

II (slot)

De figuur van Renan vertoont ons een verwonderlijk afwisselend spel van de meest verscheidene tendenzen en vermogens. En deze zijn van een dusdanige kracht en volledigheid, dat zij welhaast toereikend zouden geweest zijn het aanzijn te geven aan evenzoovele verschillende persoonlijkheden. Deze geleerde was tegelijkertijd dichter; deze rationalist was doortrokken van mystieke gedachten. Deze profeet der nieuwe tijden vermocht zich nimmer vrij te maken van een nostalgiek verlangen naar het verleden; deze scepticus was tevens een idealist. De religieuze gevoelens in deze ziel zijn wrang van ironie, maar deze dienaar der waarheid leeft in een afgodische vereering voor de eigen rede en het eigen hart. Heel het inwendig leven van Renan is gebouwd op deze tegenstellingen en tegenstrijdigheden, die in ieder zijner werken aan den dag treden.

Een dergelijke psychologische constitutie moge bepaalde voordeelen bieden, zij moge oorspronkelijk bijdragen tot een bepaalde openheid van geest en soepelheid van begrip; zij moge in staat zijn om een diepzinnig moralist te doen geboren worden, ja, een uitnemende basis te vormen tot philosofische scholing, zij staat als dusdanig toch ver van iedere positieve philosophie en het gaat daarom geenszins aan om haar, zooals Renan dat deed, als een soort *praeformatie* van een philosofisch systeem te beschouwen, die men slechts zou hebben uit te bouwen om tot een volledig wijsgeerig stelsel te komen. De strenge philosoof, Renouvier, wien niemand eenig vooroordeel zal toeschrijven, vergaf Renan nooit zijn pretentie tot philosofeeren. „Het is duidelijk, zegt hij ergens, dat de philosofische kwesties hem niet interesseerden: trouwens zijn hoofd was niet logisch genoeg om daartoe ook maar in het minst toegang te vinden." En zeker is het waar, dat Renan, die zich de erfenis van een Voltaire, een Rousseau en in bepaalde opzichten ook die van een Chateaubriand eigen maakte, de wijsbegeerte nimmer anders zag dan als een persoonlijke kunst, die slechts daarin bestond den lezers allerlei schitterende en roerende variaties voor te houden op de traditioneele thema's van het menschelijk denken. Niet in staat om een waarachtige synthese op te bouwen uit de rijke en verscheiden stof, die zijn Latijnsche cultuur, zijn teere Keltische gevoeligheid en zijn wetenschappelijke arbeid hem verschaften, wijkt hij voor het obstakel terug en, van zijn zwakheid een deugd makend, beschouwt hij zijn *dilettantisme* — wat is waarheid? — als het laatste woord der menschelijke wijsheid, waarbij het afdoende is

deze opmerking te maken, dat, als onze vaderen, de grondleggers van onze beschaving, een dergelijke levenshouding in praktijk zouden gebracht hebben, er nimmer van eenige waarachtige beschaving sprake zou zijn geweest. Het dilettantisme: een wijsgeerig stelsel, dat in zijn schijnschoonheid weliswaar bepaalde menschen te verleiden vermag, maar dat, onder het mes der analyse, aan zijn wortels de wanhoopsovertuiging blootlegt, dat alle dingen hun bestaan slechts aan de menschelijke rede en verbeelding ontleenen.

* * *

Wanneer wij dan onze ontleding nog dieper voortzetten, komen wij tot de ontdekking, hoe deze intellectueele dwaling weer geënt is op een zedelijke dwaling en hoe Renan, door zijn welhaast onmetelijke hoogmoed verleid, er toe komt zijn ik de plaats aan den hemel te geven, waarvan hij God verjoeg. En vanaf Sirius, zooals hij zeide, stelt zijn vergoddelijkte ik-heid er behagen in om de woelingen en de beroeringen der ongelukkige menschheid in onverschilligheid gade te slaan. Dwalingen als de vergoddelijking van het eigen ik, worden door den mensch altijd zeer duur betaald. Qui veut faire l'ange, fait la bête, heeft Pascal eens gezegd. Een gewillig oor leenend aan de toejuichingen van een zeker publiek, welks bewondering altijd dicht aan minachting raakt, is Renan, zich meenend te verheffen tot den hemel der metaphysiek, in het moeras van een plat charlatanisme neergestort, losprijs voor zijn zelfgenoegzaamheid en starren hoogmoed.

Maar onze beschuldiging gaat verder, waar deze denker nog een ander verraad dan dat van een misplaatst subjectivisme in het domein van de wijsbegeerte pleegde. Renan was in zeker opzicht mystiek van aard; één van die wezens die hun waarachtige bevrediging slechts in een persoonlijke aanraking met God vinden. Dat contact heeft hij gemeend te kennen in zijn jongelingsjaren, waarna hij in zijn rede of liever in zijn rationalisme het bewijs meende gevonden te hebben een speelbal van zijn illusie te zijn geweest. En deze laatste bevinding bracht hem er toe, niet zonder innerlijken strijd van deelname in het goddelijk leven af te zien. 'n Tragisch conflict, dat ernstig onder het oog gezien, regelrecht tot de diepste schachten van het inwendig leven kan voeren. Welnu, een keer te meer, heeft Renan zich hier aan een zich aan hem opdringende waarheid onttrokken. Bergson zegt het zoo kernachtig: „Renan, trouvant la corde trop haute, s'est dérobé, a passé dessous; au lieu de pendre corps à corps le problème, il s'est mis à jouer, à s'amuser avec ses données, et: c'est là le pire, il a joué, il s'est amusé avec autorité."

De wereld van de verheven spiritualiteit als een spel beschouwend, is zijn beruchte ironie voor den hedendaagschen denker

erger dan een zwakheid: een leugen. Zoo heeft Renan reeds in de Avenir de la Science, waarover wij reeds in ons vorig artikel schreven, a priori afgedaan met de bovennatuurlijke wereld, die hij uitsluitend in het mirakel belichaamd ziet. Wij zeiden, hoe iedere waarachtig wetenschappelijke geest in dit manifest van het scientisme zoek is. Driestweg verzekert Renan, dat de waarheden, waar zijn aesthetische zin om vraagt, door de wetenschap zullen aangetoond worden. Want de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek kunnen niet anders dan overeenstemmen met het beeld, dat wij ons van de wereldschoonheid maken.

Vele passages uit l'Avenir de la Science, wekken bij ons den indruk, dat het doel der wetenschap voor Renan welhaast geen ander was dan de methodische ontdekking van een wereldorde, waar onze schoonheidszin a priori om vraagt. Zoo is er bijvoorbeeld het vraagstuk der onsterfelijkheid der ziel. Renan ontkent deze laatste voor het individu als zoodanig uit naam van zijn kritischen zin. Maar zonder dit geloof „wordt de wereld bleek en triest," zegt hij, en daar het ontwijfelbaar zeker is, dat de wereld „onuitsprekelijk schoon" is, moet de mensch wel tot de erkentenis komen, dat „alles wat aan den vooruitgang werd opgeofferd aan het eind der oneindigheid zal weergevonden worden in een soort onsterfelijkheid, die de wetenschap eenmaal zeer zeker zal ontdekken." Maar loont het wel de moeite de persoonlijke onsterfelijkheid in naam van den veelgeprezen kritischen geest te ontkennen om haar aan het eind der wordende wereld uit naam der aesthetiek weer te herstellen, en daarbij op de meest verrassende wijze een beroep op de wetenschap te doen? Het is een onloochenbaar feit, dat de Avenir de la Science rijk is aan samenvattingen en beschouwingen, van groote diepzinnigheid getuigend; de methode echter, die hier haar toepasing vond, is die van de uitsluitende geestdrift, in spijt van allen lof aan critischen geest gebracht. Het is tot iederen prijs noodig dat de wereld schoon is, dat de menschheid goed en nobel is, dat de toekomst van een veelbelovende pracht is en dat de eeuw der volmaaktheid komt, waarin ieder schepsel zijn belooning zal vinden in zijn goddelijke bewustwording en verwezenlijking. De moderne geest moet de volmaaktheid zijn: de zaak der rede en der beschaving moet definitief gewonnen zijn. Nu de wetenschap haar methodes heeft vastgesteld, is het den mensch niet meer veroorloofd te twijfelen. „De moderne geest, de beschaving, is voor altijd gegrondvest," zegt Renan. Dat de menschen elkaar in de bloedigste cataclysmen ter dood brengen, behoeft onze hoop niet te doen verzinken: immers de zekerheid blijft, dat zij werken voor de schoonst denkbare toekomst. Het staat er werkelijk alles zoo: blijkbaar geïnspireerd op het meest fanatieke geloof in de uitnemendheid der menschelijke natuur. En bij herhaling verklaart

Renan zich besloten zijn innerlijke overtuiging te handhaven, zelfs tegen de meest tastbare tegenspraak der werkelijkheid in. Geloof! dat is het woord dat bij voortduring aan zijn pen ontvloeit. „Wij gelooven aan het werk der moderne tijden, aan zijn heiligheid, zijn toekomst . . . Wij gelooven aan de rede . . . Wij gelooven aan de menschheid, aan haar goddelijke bestemming, haar onvergankelijke toekomst . . . Wij gelooven aan de menschelijke waardigheid, aan de goedheid van zijn natuur, aan de rechtvaardigheid van zijn hart, aan zijn zucht om tot de volmaaktheid te komen." Hieronder zijn zeker prijzenswaardige gedachten, maar waar is het verband tusschen de zuivere wetenschap en den bewonderenswaardigen toekomstdroom, die hier door de vlag der wetenschap gedekt wordt?

Met opzet leggen wij in de beperktheid van dit essay den nadruk op Renan's Avenir de la Science. Dit werk toch is van geheel bijzondere beteekenis, als het er om gaat de ideologie der negentiende eeuw nader te beschouwen. Zijn kinderlijk vertrouwvol, oprecht karakter, dat wij bij andere schrijvers als Taine en Berthelot terugvinden, stelt ons in staat eenige wezenlijke voorname artikelen van het nieuw-opgekomen wetenschapsgeloof vast te stellen. Bij het verlaten van de katholieke Kerk meende Renan, zooals anderen, zich ten volle tot den kritischen geest bekeerd te hebben; zijn geest had echter ontelbare trekken van den geloovige bewaard. Hij had een stelsel van dogma's op grond van zoogenaamde onwetenschappelijkheid verlaten; het was slechts om zich aan andere leerstellingen over te geven, die hij intusschen verzuimde aan wetenschappelijk onderzoek te onderwerpen. Voor de godsdienstige dogma's stelde hij de moderne dogma's in de plaats, dat is: een geheel van oncontroleerbare en onbewijsbare beweringen, die op een alleszins zonderlinge wijze aan de zaak der wetenschap werden vastgehecht. Het is zeer zeker waar, dat een titel als Eenige illusie's der 19e eeuw, zooals een Fransch criticus eenmaal voorstelde, een betere benaming zou geweest zijn voor een werk als het hier ontlede.

De leidende gedachten toch, die aan dit boek ten grondslag liggen, vertoonen alle het karakter van dogma's. Daar is vooreerst de idee van den Vooruitgang, die de pijler werd, waarop heel het geboud van Renan's redeneering kwam te rusten. Dit dogma doet zich aan Renan als de wet bij uitstek der menschheid en der menschelijkheid, ja, der geheele wereld, voor. „Onbetwistbaar is, dát de menschheid, door velerlei schommelingen, heengaat naar een volmaakter staat . . . Boven de individuen is er de menschheid, die leeft en zich ontwikkelt en die, als ieder organisch wezen, een hang naar de volmaaktheid vertoont; . . . er is een leven van de menschheid, zooals er ook een individueel leven is; . . . de geschiedenis is een spontane streving naar

een ideëel doel; de volmaaktheid is het zwaartepunt van de menschheid, waarom al het levende zich beweegt" . . . Een bewering als deze in de termen vervatten, waarin zij werd geformuleerd, beteekent niets anders dan haar buiten de zone der kritiek stellen. De menschheid in haar geheel als een organisch wezen beschouwen, waarvan de individuen slechts nietige cellen beteekenen, is een illusie voor een werkelijkheid nemen. Geen enkel experimenteel middel stelt ons in staat het bestaan van „groepen" als levende organische wezens rond ons vast te stellen. Een werkelijk leven toekennen aan een wezen, dat „menschheid" zou heeten, is een zuiver decreet van den geest, geen wetenschappelijk gegeven.

De bewering, dat ieder organisch wezen natuurlijkerwijze naar vervolmaking zou streven, is ontbloot van iederen waarachtigen grond. De ervaring leert ons omtrent bepaalde diersoorten wel wat anders. En is het begrip „volmaakt" zelf, in het minst definieerbaar in een wetenschappelijke orde, zooals Renan die voorstaat? En kan een verwetenschappelijkte menschheid, als die, welke de Renan-theorieën volgt, wel ooit komen tot een voldoend klaar begrip van een volmaakten staat der menschheid om daarop een overeenstemming der geesten te baseeren? Wij zien integendeel, hoe het uiteindelijk gevolg van deze theorieën een dilettantisme kweekte, dat voor ieder individu een verschillende visie van volmaaktheid deed geboren worden. Met welk recht kan men dan nog beweren, dat een beschavingstoestand, waarbij men in de zon der wetenschap leeft, volmaakter zou zijn dan een staat, waarin de mensch zich aan zorgeloosheid en genot overgeeft? En in welk opzicht is het type van den geleerde dan nog volmaakter dan een krachtig menschelijk dier, dat zich als een prachtige plant in het zonlicht ontwikkelt? Renan vecht, in bittere ironie, Bossuet's Discours sur l'Histoire universelle aan, volgens wiens historisch-philosofische opvattingen de albeheerschende goddelijke Rede de wereld haar wetten gegeven heeft, zich daarbij het recht voorbehoudend daarvan naar Haar eeuwig welbehagen af te wijken door mirakelen volgens Haar verborgen ondoorgrondelijke plannen. Een kritisch-ongeloovige geest aanvaardde zulk een opvatting begrijpelijkerwijze niet. Maar is de geschiedenis-philosophie, vervat in l'Avenir de la Science, nog niet veel onbegrijpelijker en ontoelaatbaarder voor den geest, die zich zijn volle vrijheid wenscht voor te behouden?

De wereld toch, zegt Renan, die sinds eeuwigheid in wording is, is spontaan en progressief op de komst van den waarachtigen God gericht. De menschelijke geschiedenis is in dit universeele ontwikkelingsproces een episode en misschien de hoofdepisode. Wanneer de menschheid, aan het eind van haar pogen, tot de volmaakte kennis zal gekomen zijn, zal zij het bewustzijn en het geweten dere wereld vormen, zij zal God zijn. Als het begrip

van een almachtigen God, die de wereld schept door een simpele machtsdaad, vele moeilijkheden biedt voor een ongeloovigen geest, wordt dan dit geheel van moeilijkheden ook maar in het minst verminderd door de gangbare theologie eenvoudig om te keeren en te beweren, dat de wereld, in plaats van door God geschapen te zijn, na verloop van langen tijd en door veel mislukkingen en tasten, God zal scheppen? Wij zijn immers met dit probleem in het domein der geloofszekerheid, hoe gaarne de scientisten der 19e eeuw het ook anders wenschten.

Houden wij nu een oogenblik stil bij een tweede grondgedachte van de Avenir de la Science: het scientistische dogma, dan zouden wij het kunnen definiëeren als het pogen om het domein der wetenschap tot in het oneindige uit te breiden. Het is het pogen om de wetenschap het domein der feiten en hun onderling verband te doen te buiten gaan en haar te dwingen waarden te dicteeren, die in staat zijn het leven der menschen te regelen en te beheerschen. Met andere woorden, Renan stelt zich ten doel de wetenschap tot een metaphysisch en religieus en zedelijk onderricht om te vormen. De wetenschap werd door Renan gesommeerd om onze zucht naar het oneindige te bevredigen, voedsel te schenken aan onze behoefte aan aanbidding, ons bevrijding te brengen van onze angst voor het onbekende en door ons bepaalde directieven van handelen voor te schrijven. De schrijver hield zijn droom, of liever de mogelijkheid zijner droomen, als wezenlijke, onbetwistbare machten der wetenschap aan zijn tijdgenooten voor. „La Science renferme l'Avenir de l'humanité . . . elle seule peut lui dire le mot de sa destinée et lui enseigner la manière d'atteindre sa fin." En elders: „De Wetenschap heeft als doel den mensch zijn einddoel en zijn wet te onderwijzen, hem den waren zin van het leven te doen vatten." De wetenschap, herhaalt hij onophoudelijk, is een godsdienst, en haar verheven waarde ligt in haar vermogen in de plaats der geopenbaarde godsdiensten te treden. Is het wonder, dat Brunetière er toe kwam het „failliet" eener zoo begrepen wetenschap te proclameeren?

Over het derde dogma, dat Renan in zijn Avenir ten troon hief, de uitmuntendheid der menschelijke natuur zullen wij het zwijgen maar doen. Hier zij alleen nog eens gereleveerd, hoezeer een dergelijke optimistische opvatting schade moet doen aan de psychologische lucIditeit van een schrijver als Renan. Trouwens, heel het gedachtenleven en de literatuur der negentiende eeuw lijdt aan de zwakheid, die de onberedeneerde psychologie dier dagen daaraan noodwendig moest mededeelen. En de negentiende eeuw zou niet gekomen zijn tot de intusschen lang ter ziele gegane altruïstische philosophische systemen of de velerlei vormen van moraal zonder sanctie of verplichting, als zij er zich op had willen toeleggen te kennen, wat de groote psycholoog

Stendhal de ware motieven van het menschelijk handelen noemt. Het menschelijk handelen vraagt om zekerheden en geloofsartikelen. En een valsch critische houding als die van een pseudocritischen geest als die van Renan, wordt vroeg of laat ontmaskerd. En daarmee daalt dan tevens de glorie van mannen als Renan of als een Gide in het graf.

BOEKEN SCHOUW

PIUS-ALMANAK, 1937. Ons Blad, Alkmaar.

Dit Jaarboek voor de Katholieken van Nederland verschijnt hiermede voor den 63sten keer. Over inrichting en inhoud hoeven we niets te zeggen. Voor velen is dit Jaarboek even onmisbaar als een Spoorboekje, een telefoonboek of een kalender. Men vindt er alle denkbare gegevens omtrent het openbare katholieke leven.

COHEN (Alexander) VAN ANARCHIST TOT MONARCHIST. Verluchtingen door Leo Gestel (431). *f* 2,25 en *f* 2,90. De Steenuil, Amsterdam.

Als vervolg op het vier jaar geleden verschenen „In Opstand" is „Van Anarchist tot Monarchist" het tweede en laatste deel der auto-biografie van Cohen. Ook hieruit komt de indruk naar voren dat hij een eerlijk-man-met-een-moeilijk karakter is, die de vrijheidsidealen, zooals hij die verstond, ten koste van alles, ook van eigen materieelen welstand, hoog hield. Hij beschrijft zijn leven in Engeland, Holland en Frankrijk — zijn tweede vaderland — als strijder voor zijn beginselen. Als journalist heeft hij kennis gemaakt met talrijke lijdende figuren op internationaal politiek gebied. Wat hij over hen schrijft is de moeite van het lezen waard, maar het zou meer beteekenis hebben, indien zijn visie niet zoo eenzijdig was. Een zekere eigendunkelijkheid is hem niet vreemd; min of meer onsympathiek-gedecideerd legt hij den nadruk op de juistheid van zijn eigen oordeel, en haalt hij met krachttermen de figuren neer, die hem niet aanstaan. Al moet erkend worden dat hij, vooral waar het enkele persoonlijkheden betreft uit de Fransche politiek, heel wat voosheid openbaart. Ook de juistheid van zijn verklaringen over de gestes van zeker Nederlandsch dagblad kan door ieder eenigszins scherpziend mensch beaamd worden.

Merkwaardig is het laatste hoofdstuk waar de gewezen revolutionnair de evolutie beschrijft waarlangs hij van anarchist, gematigd monarchist is geworden.

Alles bijeen genomen een lezenswaardig boek voor ervaren volwassenen.

LAMMERTSE (J. - Lz.) HET PROTESTANTISME. I. (101) Zijn oorsprong. Brand, Hilversum, 1937, *f* 0,95.

De schrijver van dit werkje opent met dit nummer een serie studies over het Protestantisme. Hij kent het onderwerp niet slechts door studie van buitenaf, maar ook van binnen uit. In dit deeltje behandelt hij den oorsprong, dat wil zeggen, de „Urheber" Luther en Calvijn. Hij doet dit op populaire wijze. Alle deeltjes verschijnen in de serie „Waarheid en Leven".

BUITENLANDSCHE

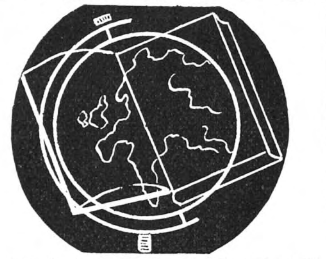

I. LETTEREN.

FRANSCH

MASSIS (Henri) NOTRE AMI PSICHARI. Flammarion, Paris, 1936.

Dit zeer mooie werk geeft ons de geschiedenis van een bekeerling met dèze ontroerende bijzonderheid, dat de historische ontwikkeling hier geen abstracte constructie werd, opgebouwd uit een samenstel van extrinsieke documenten. Het betreft hier veeleer een analyse goeddeels gegrond op persoonlijke herinneringen, geziene en doorleefde dingen, met andere woorden: een getuigenis, die geworteld staat in een innerlijke vereeniging met den held. Die vereeniging is een eenheid van voelen en denken; een innig vatten van de godsdienstige onrust, van de zielekwellingen, die den kleinzoon van den godloochenaar Renan beroeren. En wij ervaren in dit werk, hoe een getourmenteerde ziel langzaamaan den ouden mensch vermag af te leggen en moeizaam en smartelijk, zij het ook ten koste van een hevigen strijd, heenschrijdt naar het geloof.

HENRI MASSIS

Henri Massis, bij wien de apologetische opzet van het oeuvre nooit de teere bloemen van het zuivere gevoelsleven doet verwelken, zonder dat zijn exegese daarbij ook maar iets van haar doordringendheid inboet, heeft de étapes van dezen langzamen en moeilijken opgang met verwonderlijke zekerheid vastgelegd. De weg is lang en neemt een aanvang tegen 1903 in een vrij troebele zone. Het is alsof het gepraedestineerde hart zich, alvorens zijn stijging te beginnen, nog eenigen tijd aan de redding schijnt te willen onttrekken door zich dieper te verlagen teneinde de heropstanding des te lichtender te doen zijn. Psichari vindt zichzelven terug in de „servitude et grandeur militaires", in de aanvaarding van een hard bestaan te midden der afmattende, tropische landen, in zijn smaak voor het avontuurlijk leven ook, waarin zijn ziel zich loutert van wat zij nog aan sensualiteit en andere onbeheerschte driften in zich draagt.

Dan is er de terugkeer naar Frankrijk, het tweede stadium zijner beproevingen, het strenge gewetensonderzoek, met de velerlei kwellingen en angsten van de definitieve zuivering met de bekroning van een uiteindelijke bekeering in 1913, dat is tien jaar na den tijd waarin de wil tot vernieuwing in hem ont-

kiemde. Zijn hart echter berust niet in dezen toestand, het stelt zich niet tevreden met de gemakkelijke devotie van den doorsnee-geloovige. Een nieuwe strijd begint en Psichari gaat van de dalen van het eenvoudig geloof op naar de toppen der heiligheid. De held heeft nog slechts één jaar te leven, maar hij gaat met reuzenschreden opwaarts. Tot op den dag van den 21en Augustus 1914, als op een weg in België, onder donderend kanongeweld, de hemel zich voor hem opent. De hier beschreven werkelijkheid van Psichari's leven is brandend van koortsvuur, van twijfels en aarzelingen doorweven en nooit werd wellicht een zekerheid, een extase duurder gekocht.

Deze wonderbaarlijke geestelijke verovering kreeg een des te machtiger aangrijpendheid, omdat de held van de geschiedenis de eigen kleinzoon van Ernest Renan was. Het milieu uit de Rue Chaptal en de bewonderenswaardige figuur van Madame Psichari, de dochter van den „ouden toovenaar" en moeder van den artillerie-luitenant Ernest Psichari, worden met groote gevoeligheid voor ons oog opgeroepen. De psychologie van het godsdienstig gevoel in den mensch is nog weinig bekend, omdat het moeilijk is daarop de klaarte van de redeneering te doen schijnen, zonder het weefsel, dat het voorwerp onzer waarneming uitmaakt, daarbij te verscheuren. Dit werk van Henri Massis echter is van welhaast uitzonderlijke kwaliteit en, sinds de studie van Henri Brémond over Sainte Marie de l'Incarnation, verscheen er in Frankrijk geen werk van dezen stijl, dezen klank en deze diepte.

Dr. B.

TROYAT (Henri) GRANDEUR NATURE Plon Paris, 1936. 15 francs.

Henri Troyat is zonder eenigen twijfel een van de meest begaafde schrijvers, die Frankrijk de laatste jaren heeft voortgebracht. Grandeur Nature is slechts zijn derde werk en reeds kan de jonge schrijver in menig opzicht aan oudere confraters ten voorbeeld gesteld worden. Wat de oorspronkelijkheid van Troyat uitmaakt is, dat zijn schrijvers-intuïtie hem in staat stelt zijn lezers aanstonds te verplaatsen te midden van een aangrijpend milieu, in het kader waarvan hij zijn merkwaardige romanfiguren oproept. In tegenstelling met de helden uit zijn beide eerste romans, waarover wij reeds vroeger spraken, vinden wij hier minder willekeurig gekozen figuren in het centrum van onze belangstelling geplaatst. Het ietwat te cerebrale karakter van Troyat's vroegere helden, dat bij het gebrek aan levenservaring van dezen vijf en twintig jarigen schrijver onvermijdelijk aanwezig moest zijn, wordt hier teruggedrongen door zijn sterker scheppende verbeelding, die een vrijeren loop neemt. De keuze van het onderwerp hielp den schrijver overigens bij het omzeilen van de klip der gekunsteldheid, waar het romangebeuren zich hier be-

weegt om figuren, wien de gemaaktheid een tweede natuur geworden is: tooneelspelers.

Het verhaal is op meesterlijke wijze ineengezet, terwijl duizenderlei kleine naar het leven geteekende trekjes het leven der helden als een arabesk omweven. En een aangrijpend, smartelijk drama wordt geboren uit een zeer bescheiden gegeven.

Hartstochtelijk bezield door zijn kunst, maar tooneelspeler zonder naam, voedt de hoofdfiguur de hoop zijn carrière eenmaal door een eclatant succes bekroond te zien. Alles offert hij aan zijn ideaal en na een leven van teleurstelling en mislukking stelt hij, door armoede gedrongen, een regisseur zijn zoon voor in de hoop, dat deze hem een kans zal geven in een kinderfilm, die hij monteert. Dit pogen wordt met een onverwacht groot resultaat beloond en Christian openbaart de gaven van een wonderkind.

De laatste illusie wordt den jaloerschen vader ontnomen, als hij vermoedt, dat hij de weinige successen, die hij nog behaalt, aan den naam van zijn zoon te danken heeft. En het laatste sprankje hoop ontvalt hem: zijn vroegere troost namelijk van een miskend genie te zijn. In een ondraaglijke eenzaamheid vervallen, bevangt de wanhoopsgedachte hem om zijn troostelooze haard te ontvluchten door een zelfmoord, waarvan slechts een louter toeval hem uiteindelijk weerhoudt. De kunst van Troyat nu bestaat hierin, dat hij ons zóó ver in de ziel zijner figuren weet in te voeren, dat zelfs het geringste uitwendig gebaar, het minste woord zijn diepere beteekenis krijgt; in deze kleine dingen toch, in deze schilderachtige pennestreken en oogenschijnlijk onbeteekenende ironische trekjes ligt geheel de diepte van ons menschelijk lijden en onze menschelijke geestdrift verborgen. In de helden van Troyat herkennen wij voortdurend ons eigen beeld. Een beeld „grandeur nature", zooals wij zelf al te dikwijls bieden.

(Voor volwassen lezers).

Dr. B.

DUFORT (Jean) LES MALHEURS DE CALIXTE. Plon, Paris, 1937.

Dit romannetje sluit aan bij een vroeger van denzelfden schrijver „L'Introduction à la vie lyonnaise". Een Parijzenaar krijgt toegang tot de hoogste Lyoneesche kringen en trouwt met een meisje uit een rijke bourgeois-familie. Hier wordt zijn opleiding door Calixte tot volwaardig Lyoneesch patricier beschreven en zijn ontgoocheling daarna, als hij merkt dat de jonge generatie aan het strenge bourgeois-keurslijf ontgroeit. Een uiterst fijne ironie beheerscht het boekje, de weergave van karakters, sfeer en situatie is uitstekend. Verdere beteekenis of dieperen zin heeft het romannetje niet, bedoelt het ook niet te hebben. Het is een geestige fijne persiflage van de rijke Lyoneesche

bourgeoisie, waarin „houding" alles is en alle menschelijkheid verstikt wordt.

DUITSCH

RUBATSCHER (Maria Veronika) MERANER MÄR, Mit 15 Federzeihnungen von Hugo Atzwanger, Grote, Berlin, 1936.

Deze vertelling is met een héél grote liefde geschreven. Een hartstochtelijke liefde voor het land Tirol en zijn volk. Dat domineert en al het andere raakt er bij op den achtergrond. Het verhaal is bijzaak! O! 'n heel aardige episode uit het leven van Maria Therescia, die bij haar incognito-bezoek in Tirol door twee kindermondjes verrast en overwonnen aan den opstandeling Jurgen gratie schenkt en daarmee hem teruggeeft aan z'n trouwe, sterke vrouw. Een sympathiek gegeven!

MARIA V. RUBATSCHER

Maar daar gaat het allemaal niet om: De hoofdzaak is dat hoge, schone land met z'n eeuwige bergen: „In hoher Herrlichkeit leuchten sie stumm und grosz und unverrückt — bis die Welt vergeht." Zo eindigt de vertelling.

Dat land vormt een geslacht in trots en deemoed, in harde koppigheid en trouw. Alles is natuurgezond, vanzelfsprekend, krachtig. Men handelt niet naar instincten, maar naar de geweldige eisen der natuur, men is van eèn levensformaat, waar de halfvergane en rottende leventjes der grote-stads-mensen, lijken bij zijn.

Dit alles, samen met de onvergetelijke schoonheid der bergeenzaamheden en wouden, heeft Rubatscher gegrepen en omdat zij er niet los van kon komen schreef zij deze novelle: uit volheid, uit overdadige overvloed.

Zo is deze vertelling een stukje diepe schoonheid geworden, niet opvallend, maar zuiver. Misschien wat overmatig van sentiment, dat is echter niet zo erg: het is echt.

EURINGER (Richard) ÖHME ÖRGELKÖSTERS KINDHEIT, Grotes Aussaat-Bücher. Band II, Berlin, 1936.

Het zijn 9 hoofdstukken van een niet voltooide roman en die ook wel nooit zijn voltooiing zal ontvangen. Tien jaar geleden

verschenen deze hoofdstukken in een tijdschrift, dat Euringers vriend, Theodor Etzel, om den brode voor een pianofirma uitgaf. Daarin moest ook een muzikanten-roman verschijnen bij wijze van feuilleton. Euringer zou dat presteren. De tijdsomstandigheden zetten echter een punt achter het 9de hoofdstuk en zo hebben wij nu alleen maar een fragment. Heel zakelijke beweegredenen zijn zo de aanleiding geweest van het ontstaan van een kunstwerk. Want dit is een kunstwerk en het is verbazend jammer, dat „Oehme Oergelkösters Kindheit" niet „Oehme Oergelkösters Streiche, Meinungen und Taten" geworden is. Euringer had het diepere thema — dat nu weggevallen is — nl. de oplossing van de tegenstelling tussen handwerk en kunstwerk (ook al door eigen ervaring) aangekund.

Doch ook nu nog bezitten wij iets fijns in dit fragment. Het is heerlijk, hoe hij de jeugd van den Orgelkoster in 't Westfaalsche nest aan de Nederlandsche grens met kostelijke humor en warm meevoelen schildert. Alles is zo dichtbij, zo duidelijk alsof je er bij hoort, alles ontwikkelt zich met een vanzelfsprekendheid, die je doet verkneukelen van plezier. Drukte maakt hij heelemaal niet: als 't je interesseert, ga ik verder, en als 't je niet interesseert, ga ik ook verder, want ik vind het zelf enig leuk.

MUMELTER (Hubert) DER SKIBAZILLUS, eine Satire und Erzählungen, Rowohlt, Berlin, 1936.

Mumelter is een kenner van de Skisport (alles wat hij schrijft gaat daarover) en eveneens van alles, wat zich aan die sport vastkleeft: mondain gedoe, ijdelheden, jaloerschheden, ontrouw etc. etc. Van alles wat daar hoog in de bergen in Garmisch-Partenkirchen — of weet ik waar — gebeurt, weet hij alles. Bovendien schijnt hij een vlotte vent te zijn, hij is blijkbaar in dat milieu de „getapte" prater, de man van de grapjes en de ondeugende zetten, de man ook, die van tijd tot tijd ook eens een soort mondain-oppervlakkig ernstig woord kan plaatsen over godsdienst en wereldbeschouwing. Daarom vinden ze hem zo charmant-interessant.

Die Mumelter, die geestige man, gaat nu een satire op dat gedoe schrijven. Geen ernstig gemeende satire met het doel werkelijk iets te bestrijden (tenzij een beetje de burgermensen, die te veel naar z'n zin de bergen ingaan), hij plaagt alleen en nogal ondeugend. Ongetwijfeld zal men zich daarover in de hotels bij de thee wel afvragen: wie zou die leukerd dáármee bedoelen en wie dáármee? Enig, hè. De lezer zal het reeds begrepen hebben: Der Skibazillus is een aardige satire, ondiep, seizoenlectuur.

Dit oordeel geldt nog veel meer van de volgende vertellingen, waarbij hij ernstig wil zijn en zo meteen z'n oppervlakkigheid en

innerlijke onbeduidendheid al te duidelijk laat zien. Tijdverknoeien, tenzij men zich verschrikkelijk verveelt.

HALUSCHKA (Helene) WAS SAGEN SIE ZU UNSEREM EVCHEN!, mit 80 Zeichnungen van Rudolf Wirth, Kösel - Pustet München, 1936.

Hoewel de schrijfster nergens direct laat uitkomen, dat zij Katholiek is, toch is heel haar opvattingswereld zo gedragen door Katholieke beginselen, dat men over haar geestelijk fundament geen twijfel kan hebben.

Men kan nauwelijks in een beminnelijker vorm harde en ernstige paedagogische waarheden zeggen, dan hier geschiedt. Een oudere, maar nog intens meelevende tante spreekt met haar modern nichtje over alle moderne vraagstukken der jeugd en het verwondert ons heelemaal niet, dat zij het jonge ding overtuigt.

Het is jammer, dat het laatste gedeelte niet zo jubelend fris en spannend is als het eerste gedeelte. Het is alsof de schrijfster wat vermoeid wordt, misschien ook voelt zij dat haar standpunt bij de laatste kwesties niet zo trefzeker is.

De tekeningen zijn kostelijk, vol humor, uitdagend vrolijk en jong.

ENGELSCH

RIDING (Laura) A TROJAN ENDING. (436) 8/6 The Seizin Press, Constable & Comp. Ltd., London.

De brillante chaos van een wereld, die zich verwikkelde en oploste in den Trojaanschen Oorlog, heeft Laura Riding sterk gefascineerd. Zij ziet dien tijd als het eerste einde der historie, „as we are at the late end" schrijft zij. „The story of Troy, now dispersed in mocking legend, was the first tight knot that history made in time. After Troy the rope of time tangled, but during all the long coils of Ages, when men grew old without reaching maturity, never was a true knot made again. Yet perhaps, in this last of ages, the second knot will be tied, and the last. By which we too shall have a Trojan ending . . . "

Als door een droom is zij teruggegaan door de historie, tot Troje, waar zij stootte op een levend verleden, en contact kreeg met de vroegste intelligente en zuivere uitingen van het leven. Deze opvatting moge eenigszins overdreven aandoen, de schrijfster heeft haar zeker eerlijk beleefd. Ook de overtuiging, welke uit haar vroeger werk naar voren komt, pleit daarvoor.

In haar roman, dan, toont zij hoe deze „first tight knot" was geknoopt. Volgens de visie van een waarlijk groot artiste herleeft het mysterieuze Homerisch verleden. Het verhaal van Troje is het verhaal van een wereld; die wereld herschept zij ook werkelijk in den roman. De Illias is vrij door haar bewerkt, verschillende figuren wijken af van de Homerische kenschetsing; zij heeft ook

geput uit andere legendarische bronnen, en tevens kennis genomen van de nieuwste resultaten der archeologie. Inderdaad moet het schrijven van „A Trojan Ending" een geweldige voorstudie vereischt hebben.

Het resultaat is een roman van groot formaat, die als voorname eenling tusschen de romanproductie van den laatsten tijd staat. Den lezer, die de door Laura Riding gecreëerde herleving der Grieksch-Trojaansche wereld wil lezen, wordt de eisch gesteld eenige kennis te bezitten van geschiedenis en cultuur der Grieksche Oudheid. Zonder deze kennis is het genieten der lectuur van „A Trojan Ending" niet mogelijk.

ELLIS (G. U.) NEW WINE AT COCK-CROW. (898) 8/6 Cassell and Company, Ltd, — London.

Het opvallende der vroegere romans van Ellis doet zich ook in zijn nieuwste werk voor: de bouw van het eigenlijke verhaal en de intrigue zijn heel eenvoudig. Hier is het een scheepskapitein, die zich, na zijn diensttijd, met zijn beide dochters heeft teruggetrokken in een landhuisje in Surrey, waar het min of meer bohemienachtige gezin vreemd afstak tegen de bekrompen, snobistische bewoners van een nabij gelegen provincieplaatsje. Als vanzelf ontstond er toenadering tot de dichtst nabij wonende buurlieden, die toevallig ook niet bepaald pasten in het rustige, zelfvoldane kleine stadsleven: een gambling ne'er-do-well gepensionneerde majoor van het Indische leger met zijn zoon.

G. U. ELLIS

Het verhaal concentreert zich hoofdzakelijk rond de liefde van dien zoon eerst voor de eene, daarna voor de andere zuster.

Vreemde, verrassende wendingen, die den roman als zoodanig spanning konden geven, hebben zoo goed als niet plaats. Ellis' talent openbaart zich waar hij een geheele coterie beschrijft. Dat doet hij met oog voor het bijzonder typeerende. Belangwekkend steken daar de figuren van den zonderlingen kapitein Burney en zijn omgeving tegen af. Geen détail van hun persoonlijkheden of van hun doen en laten ontgaat hem; hij onderscheidt geen hoofd- van bijzaken. Dit kan als een bezwaar tegen den roman gelden; op meerdere plaatsen wordt hij er noodeloos door

gerekt. Daar tegenover staat dat zijn figuren volop tot leven komen.

Ellis schrijft een charmante lichte stijl, met even een dramatisch accent waar het verhaal daartoe aanleiding geeft; zijn milieuschilderingen treffen als juist. Hem ontbreekt echter het vermogen diepte te suggereeren; bij den eenigszins pooveren verhaalbouw was dit wel gewenscht. Ernstige levensvragen worden niet verwerkt, al wordt de schijn soms wel gewekt. Het is alles een levendig, kleurig tafereel — op zichzelf zeker belangwekkend, vooral als typeering van after-war mentaliteit — maar het bezit geen diepte, geen perspectief, waardoor het imponeerend boven het alledaagsche geheven had kunnen worden.

Voor de lezing is eenig moreel weerstandsvermogen noodzakelijk.

O'BRIEN (Kate) THE ANTE-ROOM (221) R. M. 1,80.

LEHMANN (Rosamond) THE WEATHER IN THE STREETS (379). R. M. 3. The Albatross Library. Hamburg, Paris, Bologna.

Het verwerken van moderne psychologische motieven in een verhaal dat omstreeks 1880 in een kleine Iersche stad speelt, is het kenmerkende van Kate O'Brien's roman, die ook overigens opvalt door de rustige analyse van menschen, welke zich bewegen in een sfeer, geladen van emotie.

Het geheele gebeuren voltrekt zich in drie dagen, als het ware vóór de sterfkamer van Mrs. Mulqueen, moeder en vrouw in een rijk Iersch gezin. Terwijl het naderende sterven van Mrs. Mulqueen de geheele huishouding drukt, ontstaat daarbij een dreigende spanning door de passie van de jongste dochter, Agnes, voor Vincent, de echtgenoot van haar zuster. Dit gegeven heeft de schrijfster zielkundig sterk uitgewerkt. Die uitwerking zou nog sterker en overtuigender zijn geweest, indien zij niet eenige moraal-eischen had genegeerd, waarvan nu het onjuiste te sterker spreekt wijl het verhaal geheel in een Katholieke omgeving speelt. Dit betreft vooral de zelfmoord op het einde.

Met ruwe, onmeedoogende eerlijkheid heeft Rosamond Lehmann eenige menschen gecreëerd, die typeerend zijn voor de moderne levenswijze zonder God: het uitleven der passies en instincten zonder eenige moreele rem. Zij komt hier tot uiting in de liefdeverhouding tusschen een gescheiden vrouw en een gehuwd man. Het is zeer zeker niet de bedoeling der schrijfster geweest moraliseerend op te treden. Maar onbewust doet zij dit wel, door de talentvolle weergave der trieste werkelijkheid van een dergelijke verhouding, haar nasleep van ellende en het op den duur volkomen onbevredigende daarvan. Daarom kan dit boek gelezen worden door ervaren volwassenen.

BLYTON (W. J.) ENGLISH CAVALCADE. Illustrated by the Author and Raymond Sheppard. (326) 7/6. John Murray — London.

BATSFORD (Harry) and FRY (Charles) THE CATHEDRALS OF ENGLAND. Illustrated from drawings by Brian Cook and from photographs. (118) 7/6. B. T. Batsford Ltd. — London.

MASON (Thomas H.) THE ISLANDS OF IRELAND. Illustrated from photographs by the Author. (135) 10/6 B. T. Batsford Ltd. — London.

Mc. Blyton heeft een boek geschreven dat een tweevoudig Engeland tot onderwerp heeft: het Engeland der geografische werkelijkheid, gezien in de schoonheid van zijn landschappen, en het Engeland van den geest, — van artistieken geest. Hoofdstuksgewijze voert hij zijn lezers door de verschillende streken van Engeland en Schotland, wijst op typeerende landschaps- en stedenschoonheid; tevens memoreert hij bij elke streek de schrijvers en dichters die er geleefd hebben; door aanhalingen uit hun werken geeft hij de visie weer die zij op hun land hadden. Elk landschap verkrijgt er meer zin en grooter bekoorlijkheid door; elken schrijver en poëet, door hem aangehaald, leert hij beter begrijpen en aanvoelen. Blyton geeft blijk een belezen man te zijn; hij maakt in talrijke citaten zoowel op Shakespeare en Milton als op de modernste kunstenaars opmerkzaam. „English Cavalcade" is een boek waarvan de lectuur een genot is voor de lezers van oude en nieuwe Engelsche litteratuur.

Hugh Walpole, de auteur der cathedraal-romans, schreef een inleiding voor „The Cathedrals of England" waarin hij constateert, hetgeen het geheele boek bevestigt, — de schoonheid, geestelijk en bouwkundig, der talrijke Engelsche cathedralen. Van ieder dier kerken, over geheel Engeland verspreid, vertellen de schrijvers de geschiedenis en wijzen zij op elker karakteristieke schoonheid. Talrijke prachtig uitgevoerde foto's versieren den tekst.

De Iersche geest is het zuiverst bewaard gebleven op de eilanden aan Ierland's westkust; meerdere Iersche auteurs hebben daar inspiratie gezocht en gevonden voor hun werken. Mason heeft dertig jaar lang deze eilanden geëxploreerd en contact gehad met hun bevolking. In zijn „The Islands of Ireland" beschrijft hij de woeste schoonheid dier eilanden en het leven der bevolking; hij vertelt de geschiedenis en de oude sagen, welke nog door mondelinge overlevering onder de geïsoleerd levende bewoners bekend zijn. Voor lezers van Iersche romans is dit boek over de „bronnen", waaruit door de moderne Iersche schrijvers meer en meer geput wordt, belangwekkend.

OLIVER (Jane) MINE IS THE KINGDOM (454) Collins, London, 1937.

Jane Oliver heeft een historischen roman geschreven over

Jacob I of James, den zoon van Maria Stuart, die koning werd over Schotland en later ook over Engeland. Zij volgt de geschiedenis vrijwel op den voet, en vlecht verbeelde tafereelen tusschen de historische heen. Dit soort historische roman geeft de historie beter weer, is haar meer getrouw dan menig „vie romancée". Legt men naast dit werk het boek over Maria Stuart van Stefan Zweig, dan blijkt dit duidelijk. De roman laat het mysterieuze mysterieus, maar geeft een goed beeld van het karakter van koning Jacob, hij eerbiedigt de historie. Zweig tracht de historie te forceeren en te verklaren naar zijn geconstrueerde meening, wat zich met de ten dienste staande bronnen niet doen laat. Hij biedt fantazie voor geschiedenis, Jane Oliver biedt geschiedenis voor fantazie. Het nadeel van historische romans, die een heel leven beschrijven, is dat zij gemakkelijk aan spanning verliezen en een te voren aanwezigen draad moeten volgen. Dit is het eenige bezwaar tegen „Mine is the Kingdom". Voor het overige is alles uitstekend: karakteristiek, sfeer, dialoog, tijdsbeeld enzoovoorts. De ontwikkeling van James van kind tot man, tot het oogenblik dat Elisabeth hem haar koninkrijk vermaakt, is zeer menschkundig, zeer „ahnungsvoll" verbeeld. Voor volwassen lezers.

BOEKEN SCHOUW

BEERENDS (Jan) HET LEEKENSPEL. Zijn cultureele beteekenis. (88) Tooneelfonds „Ons Leekenspel", 1937.

Deze studie komt op voor de eeuwenoude rechten der tegenwoordig zoo moeizaam zich baanbrekende leekenspelbeweging. Ze is, aldus de these van den auteur „geenszins een dwaze aanmatiging van dezen tijd, het is een gezonde reactie op een tijdperk, waarin naast het beroepstooneel alleen een bloed- en geestloos dilettantisme het bestaan rekte." De dilettantspeler is de tooneelist, die den beroepsauteur zooveel mogelijk tracht te benaderen; de leekenspeler „grijpt naar het tooneel als uitingsmiddel, hij zal niet trachten den beroepsacteur te gelijken, maar veeleer pogen, een eigen stijl te scheppen" (p. 64). Daarmee grijpt de leekenspelbeweging terug naar den ouden en den middeleeuwschen tijd. Is dit werkje interessant voor ieder die belangstelt in cultuurhistorische doorkijken, het worde toch bijzonder aanbevolen aan allen, die van meer nabij te maken hebben met het tooneel m.n. aan hen die leiding hebben inzake liefhebberijtooneel.

NIEUWENHUIS (Jan) EEN DWAAS IN BOLOGNA (63) Vox Romana, Rotterdam.

Een vroolijk heiligenspel in drie bedrijven voor jong en oud, hier en daar nog wat schema-achtig van bouw en techniek, maar gunstig afstekend tegen veel, wat in dit genre op het leekentooneel wordt losgelaten.

De poëzie van Ezra Pound

door JOS. PANHUYSEN.

Thomas Stearns Eliot heeft de invloeden aangewezen, die Ezra Pound ondergaan heeft, onmiskenbare en vrij gemakkelijk herkenbare invloeden; Browning, Swinburne, enkele romantici, de troubadours, de Chineezen, de Latijnen van het keizerrijk, en, misschien meer dan allen, Dante, hebben medegewerkt om het vers van Ezra Pound te maken tot wat het is, een zeer merkwaardig vers van een groote, veelzijdige expressiviteit, een zeldzame kernachtigheid, steeds gespannen van leven. Ezra Pound begon archaïseerend; als men de laatste gedichten, opgenomen in Selected Poems leest, bemerkt men dat onmiddellijk en men kan begrijpen, waarom de dichter in een selectie, die hij zelf samenstelde, deze archaïseerende verzen niet opnam. Het leven is er te vluchtig in aanwezig, een traditioneele woordschoonheid laat de gedachte, het gevoel en ten slotte ook de verrassing der poëzie niet tot hun recht komen; deze verzen zullen slechts schoon gevonden worden door menschen, die denken, dat ze van poëzie houden en deze verstaan, maar dat inderdaad niet doen; zij zullen door hen wellicht schooner gevonden worden dan de vele gedichten, die later kwamen.

Bij den echten dichter wint het leven het echter altijd van de oppervlakkige woordschoonheid van een overgeleverden stijl en wanneer Ezra Pound, onder den invloed van Robert Browning, zijn Personae dicht, wordt reeds het archaïseerende nieuw, omdat deze gestalten, uit het verleden opgeroepen, van het eigen leven van den dichter mede krijgen, het tafereel verdwijnt voor het dramatische spel en het spel verdwijnt voor de herleefde werkelijkheid, het verleden, met andere woorden, krijgt in verzen als Na Audiart, Marvoil, And Thus in Niniveh, Sestina: Altaforte, maar vooral in Piere Vidal Old, een actualiteit, die niet alleen met het heden kan wedijveren, maar die vaak, zooals Edith Sitwell vaststelde, de actualiteit van het heden overtreft. Slechts in enkele verzen van een onmiddellijker lyrisch karakter is het leven even sterk aanwezig als in de zoo juist genoemde evocaties. Dat is bijvoorbeeld het geval met het gedicht, dat den tweezinnigen titel: In Durance draagt, een belangrijk gedicht, omdat men er aan bemerken kan hoe prachtig het vers van Ezra Pound is, en hoe het dan reeds van veel overtolligheid is ontdaan. Er staat het jaartal 1907 onder.

> I am homesick after mine own kind,
> Oh I know that there are folk about me, friendly faces,
> But I am homesick after mine own kind.
>
> 'These sell our pictures'! Oh well,
> They reach me not, touch me some edge or that,

But reach me not and all my life's become
One flame, that reaches not beyond
My heart's own hearth,
Or hides among the ashes there for thee.
'Thee'? Oh, 'Thee' is who cometh first
Out of my own soul-kin,
For I am homesick after mine own kind
And ordinary people touch me not.
                                        And I am homesick
After mine own kind that know, and feel
And have some breath for beauty and the arts.

Het opmerkelijke, in zulk een fragment van een gedicht reeds, is een eigenschap, die men gemeenlijk bij sterk vitale persoonlijkheden met een wezenlijken ernst en een klaar verstand niet zoekt, de teederheid namelijk, die hier toch zoo klaarblijkelijk is. In de bundels, die nu volgen, in Ripostes en Lustra gaat deze teederheid oogenschijnlijk wel vaak verloren, de meeste verzen uit deze bundels zijn namelijk epigrammen, zij zijn, zooals Thomas Stearns Eliot opgemerkt heeft, dikwijls meer uitsluitend vers dan wel poëzie, telkens en telkens weer bewondert men er de feillooze sobere, maar krachtige, gespannen uitdrukkingswijze in, als bijvoorbeeld in het epigram: Soirée.

Upon learning that the mother wrote verses,
And that the father wrote verses,
And that the youngest son was in a publisher's office,
And that the friend of the second daughter was undergoing a novel,
The young american pilgrim
Exclaimed:
        'This is a darn'd clever bunch!'

Maar zelfs tusschen deze verzen die men gedeeltelijk als vingeroefeningen zou kunnen beschouwen, komen kleine gedichten van een haast ontstellende teederheid en een bezwerende schoonheid voor. Deze dichter zoekt in het leven, of het oud is of nieuw, eeuwen geleden zich afspelend en ontwikkelend, of zich openbarend in de hitte en de drukte van een modern warenhuis, de manifestaties, waaruit blijkt, dat dit leven, ondanks alles waard is geleefd, genoten en betreurd te worden.

Cydonian Spring with her attendant train,
Maelids and water-girls,
Stepping beneath a boisterous wind from Thrace,
Troughout this sylvan place
Spreads the bright tips,
And every vine-stock is
Clad in new brilliancies.
                                        And wild desire
Falls like black lightning.
O bewildered heart,
Though every branch have back what last year lost,
She, who moved here amid the cyclamen,
Moves only now a clinging tenuous ghost.

Cydonian is de lente in dit gedicht, maar even sterk aanwezig

als het gemis van haar, die ging tusschen de cyclamen; „maelids and water-grils" mogen er in vernoemd worden, maar zij zijn niet slechts een versierende stoffage, levend is de luidruchtige wind van Thracië, even levend als de teederheid en de smart van den laatsten regel. Alle gedichten van Ezra Pound sluiten aan elkander aan, vormen een ontwikkeling, een voortgang, zelfs de vertalingen, de pulseerende hartstochtelijkheid van het Provencaalsche lied, de bittere, rauwe werkelijkheid van het anglosaksische The Sea-farer, het ontgoochelde, fijnzinnige, nuchtere en terzelfdertijd innige vers van den Chinees Rihaku bewegen Ezra Pound op wonderlijke wijze het gemoed, maar worden wederkeerig ook door hem bewogen, het is een zonderling winnen en overwinnen, een schoone haatlooze tweestrijd tusschen ongeveer gelijkgeaarden en steeds duidelijker wordt, ook door deze vertalingen vooral, het sterk persoonlijke karakter van den Amerikaanschen dichter. Na de ontmoetingen met de gruwelijkste realiteit in Lustra en Cathay, die het hart bitter hebben gemaakt, maar niet verbitterd, is de dichter klaar voor een reeks gedichten, waarin al zijn hoedanigheden bij elkander komen, waarin hartstochtelijke levenskracht, een haast schrikwekkende werkelijkheidszin, een groote openhartigheid, verontwaardiging, levensernst, en een nog altijd gereede teederheid elkander vinden. Het zijn de verzen, die tot titel dragen: Hugh Selwyn Mauberley en tot ondertitel: Life and Contacts. Het zijn ditmaal geen verzen, die onmiddellijk een verleden evoqueeren, zij zijn modern, zij handelen over het leven, de levenshouding, de ervaringen en ontmoetingen van een modern dichter. Zij zijn uiterst kernachtig, zij zijn zelfs zoo kernachtig, dat de beteekenis er van eerst na nauwlettende studie, na een geduldig zich rekenschap geven, te achterhalen is. Dit wil niet zeggen, dat zij duister zijn, integendeel, wie zich de moeite getroosten wil en tot den zin er van door dringt, zal ze buitengewoon klaar, scherp, precies verwoord, en tot berstens toe gespannen van beteekenis vinden. Zooals terecht is opgemerkt, wordt hier het moderne leven geconfronteerd aan een persoonlijkheid, het is een ontstellende confrontatie. Schoon en bitter en leerzaam. Leerzaam ook; Ezra Pound is overtuigd, dat poëzie ook een leerende functie heeft te vervullen. Een gedicht uit de serie, niet het modernste, maar dat wellicht het onmiddellijkst te volgen blijkt is Yeux Glauques. Men bedenke, dat de bezitster van het faunshoofd een meervoudige personificatie is en dat in de voorlaatste strofe gezinspeeld wordt op het gedicht Jenny van Dante Gabriel Rosetti, dat over een gevallen vrouw handelt. Burne-Jones, door Ezra Pound terecht of ten onrechte zeer gewaardeerd, schilderde, zooals men weet, den koning Cophetua en het bedelmeisje, waarop deze verliefd was.

Gladstone was still respected,
When John Ruskin produced

'King's Treasuries'; Swinburne
And Rossetti still abused.

Foetid Buchanan lifted up his voice
When that faun's head of hers
Became a pastime for
Painters and adulterers.

The Burne-Jones cartons
Have preserved her eyes;
Still, at the Tate, they teach
Cophetua to rhapsodize;

Thin like brook-water,
With a vacant gaze.
The English Rubayat was still-born
In those days.

The thin, clear gaze, the same
Still darts out faun-like from the half-ruin'd face,
Questing and passive . . . .
,Ah, poor Jenny's case' . . . .

Bewildered that a world
Shows no surprise
At her last maquero's
Adulteries.

Een gedicht als dit neemt bezit van den begrijpenden lezer en blijft hem bij, als de blik der oogen „questing and passive", die hier beschreven wordt; het is een gruwelijk gedicht in zekeren zin, omdat het de gruwelijkheid toont van een wereld zonder nobelheid, waar de poëzie verloren is gegaan of wordt veracht en misbruikt. De ontzettende leegheid en afschuwelijkheid van deze moderne wereld wordt nog grootscher, breeder opgezet, en scherper getoond in het voornaamste werk van Ezra Pound, een werk, dat slechts gedeeltelijk klaar is, namelijk de Cantos. De Cantos, waarvan er tot dusver één en veertig verschenen, zullen, als het honderdtal voltooid is, een epos vormen van een overweldigende beteekenis, reeds nu is dit te bepalen. Een wereld wordt hier weergegeven, getoond en geoordeeld, niet op een zuiver traditioneele wijze, verhalend enkel in jamben of hexameters, maar volkomen nieuw, dat wil zeggen voortgekomen uit de litteratuur der eeuwen, daarop voortbouwend, maar op eigen wijze, nimmer navolgend, altijd geheel verantwoord, hoe ook de stof en de toon wisselt. Niet alleen de moderne wereld wordt er getoond, de dichter is aanwezig in alle tijden, velerlei zijn de historische karakters, die men ontmoet, maar zij zijn welbeschouwd nooit historisch, de ontmoetingen zijn te onmiddellijk, te werkelijk, stem en gebaren, redeneering, gevoelsontwikkeling kan men daarvoor te nauwkeurig volgen met het oog van den geest, het is geen gedicht van herinneringen, maar van bezweringen, bij alles wat geschiedt, bij alle personen, die er in verschijnen,

voelt men zich steeds en onverbiddelijk, verheugd of pijnlijk bewogen, aanwezig. De groote dichter William Butler Yeats in zijn Packet for Ezra Pound verteld dat Pound hem verklaard heeft, dat, als Canto honderd klaar is, het geheel een structuur zal vertoonen niet ongelijk aan die van een fuga van Bach. „Daar zal," gaat Yeats verder, „geen intrigue zijn, geen kroniek van gebeurtenissen, geen redeneerende uiteenzetting, maar twee themata, de nederdaling in Hades uit Homerus, een metamorphosis uit Ovidius, en daarmede vermengd al die middeleeuwsche of moderne historische persoonlijkheden. Pound heeft beproefd het schilderij uit „Le Chef d'oeuvre Inconnu", dat Porteous aan Nicolas Poussin aanbeval, te verwezenlijken, een tafereel waar alles zich buigt of in elkander overgaat zonder hoeken, zonder omtrekken, (conventies van het intellect), uit een dooreenwemeling van tinten en schaduwen, voortgekomen; hij heeft getracht een werk voort te brengen even karakteristiek voor de kunst van onzen tijd als de schilderijen van Cézanne, bepaaldelijk reeds gesugereerd door Porteous, als „Ulysses" met zijn droom-verbinding van woorden en beelden; een gedicht, waar niets uit kan worden afgezonderd en dan beredeneerd, daar er niets is, dat afzonderlijk begrepen kan worden, daar alles deel uitmaakt, onafscheidelijk, van het geheele gedicht zelf." Men heeft in verband met de Cantos gesproken van een wereldgeschiedenis, maar, zooals ook Edith Sitwell opmerkte, ten onrechte; wel zijn er „emotions or archetypal events", die, niet ongelijk aan een muzikaal thema, steeds varieerend wederkeeren, maar voortdurend bevindt men zich in het oogenblik, waar volgens Ezra Pound's eigen kenschetsing:

time burns back about th'eternal embers.

Ernest Hemingway beklaagde alle schrijvers, die geen invloed van het werk van Pound ondergingen, Joyce verklaarde, dat allen zeer veel aan Pound te danken hebben, maar hij, zeer zeker, van allen het meest; de schoonste hulde, aan de Cantos gebracht, lijkt me echter die van Glenway Westcott, omdat die hulde tevens in hooge mate karakteriseerend is. Glenway Westcott schreef naar aanleiding van de Cantos: „One seems to be listening to the voice of a poet who has never died". En inderdaad, dit is volkomen en nadrukkelijk waar, het enkele fragment, waarin, ongenoemd Helena opgeroepen wordt, bewijst dat reeds.

And poor old Homer blind, blind as a bat,
Ear, ear for the sea-surge, murmur of old men's voices:
'Let her go back to the ships,
Back among Grecian faces, lest evil come on our own,
Evil and further evil, and a curse, cursed on our childern,
Moves, yes she moves like a goddess
And has the face of a God
And the voice of Schoeney's daughters,

And doom goes with her in walking,
Let her go back to the ships,
    Back among Grecian voices.

Men hoeft, geloof ik, niet zoo erg veel van de dichtkunst te weten, om de veelzijdige schoonheid van een fragment als dit te bewonderen en te beseffen, dat men hier met groote poëzie te doen heeft. Men kan slechts een enkel bezwaar tegen de cantos aanvoeren, het bezwaar, dat men er iets mist, juist omdat het zulk een uitzonderlijk groot werk is. In Nederland bezitten we ook een dichter, die lang geleden gebeurtenissen actualiteit weet te verleenen, namelijk Gerard Wijdeveld. Hij ontleent die gebeurtenissen aan de gewijde geschiedenis. Het zijn deze verheven oogenblikken, die men zoo gaarne had aangetroffen in de Cantos, daardoor zou het werk niet alleen juister en vollediger, maar ook grootscher geworden zijn. Intusschen zullen alle ervaren lezers, voor wie het poëtisch werk van Ezra Pound uiteraard alleen geschikt is, dankbaar zijn voor wat de dichter hen geboden heeft.

Ezra Pound: Selected Poems. A draft of XXX Cantos. A draft of Cantos XXXI-XLI. Alle bij Faber & Faber Ltd. 24 Russel Square Londen.

BOEKENSCHOUW

SCHENK (Dra. M. G.) en SPAAN (J. B.) WEL DE KERK, MAAR . . . (223) *f* 2,25 en *f* 2,90. A. Voorhoeve, Rotterdam.

„Heeft de kerk nog vat op de jeugd" hebben de samenstellers van dit boekje gevraagd aan leiders van christelijke groepen van velerlei schakeering, aan predikanten, aan den leider der A. J. C., der Padvinderij, der Graal, enz. Al ligt het probleem voor ons anders dan voor de niet-katholieken, zoo is het toch ook voor ons niet zonder belang. Zielzorgers zou ik dit boekje willen aanraden, ook al omdat het niet waar is, zooals in dit boekje beweerd wordt, dat de groote massa der R. K. jeugd den weg naar de kerk als het ware vanzelf, als het ware spelenderwijs, vindt.

Dr. L. Berger.

MAY en RODRIGUES, ZAKEN DOEN PER TELEFOON.
RITTER (Dr. P. H.) HET SOLICITATIE-GESPREK.
DUNN (F.) MEER ORDERS VOOR DEN VERTEGENWOORDIGER.
Maandblad Succes, Den Haag.

Deze boekjes zullen hun weg wel vinden. Zij zijn ingesteld op de practijk van het leven en vormen een nuttige aanvulling bij de theoretische kennis en kundigheden, die men voor het zakenleven noodig heeft.

Dr. L. Berger.

I. Volgens „Die Litteratur" heeft de „Generalinspector für das deutsche Strafsenwesen", Dr. Todt, zich in een schrijven tegen een overdreven taalpurisme gekeerd. Deze puristen wilden het woord Locomotief door „Zieh" vervangen zien, automaat door „Selb" explosiemotor door „Zerkne"-Trelbling" en garage door „Kraftstall". Terecht komt ook „Die Litteratur" tegen dergelijke dwaasheden op.

II. William Randolf Hearst, een der krantenkoningen in de U. S., zou volgens persberichten op het oogenblik een fortuin bezitten van 44 millioen dollar. Hij beheerscht 25 dagbladen, 17 zondagsbladen, 13 magazines, 4 nieuwsbureaus, 10 radio-stations, enzoovoorts. Zijn vader, de Senator George Hearst, hield hem in zijn jeugd, toen hij student was, tamelijk krap. Eens had het volgende gesprek plaats tusschen vader en zoon:

— Jongen, hoe wil je je eersten dollar verdienen?

— Als journalist.

— Heb je een positie in 't vooruitzicht? Onthoud wel dat je van mij geen steun of protectie te verwachten hebt.

— Maar ik reken niet op steun. Ik reken erop dat U mij een krant zult koopen . . . .

— Is er een krant die je speciaal op 't oog hebt?

— Ja! De San Francisco Examiner. Hij kost maar 50.000 dollar en werkt met verlies. Als ik hem heb, neem ik op me om in vijf jaar de oplaag te vervijfvoudigen. Dat is het eerste en laatste verzoek dat ik U doe. En verder wil ik liever schoenen poetsen dan u nog ooit iets te vragen.

Het werd een geweldig succes.

III. In Parijs heeft men Henry Becque herdacht, den bekenden tooneelschrijver, die 18 April 1837 geboren werd. De „Nouvelles Littéraires" herinneren aan de scherpe en geestige gezegden, die er van hem in omloop waren. Zoo zeide hij eens tot Jules Renard over François Coppée:

— Ce poète est comme Monsieur Jourdain. Il fait de la prose sans le savoir.

Op de twee Dumas maakte hij het volgende kwatrijn:

Comme il y eut deux Corneille
Il y a deux Dumas.
Mais aucun d'eux n'est Pierre
Et tous deux sont Thomas.

IV. In de Vereenigde Staten zijn er, aldus „Het Vaderland", 6000 boekhandelaars op 126 millioen inwoners, in Duitschland 15.000 op 63 millioen, in Groot-Brittannië en Italië 10.000, respectievelijk 3.000 op 43 millioen, in Frankrijk 60.000 op een bevolking van 42 millioen.

In Frankrijk is eèn boekhandelaar op 700 inwoners, in Duitschland eèn op 4200, in Groot-Brittannië eèn op 4300, in Italië eèn op 14.000, in de Vereenigde Staten eèn op 21.000 — Nederland, zoo voegt het Nieuwsblad van den Boekhandel daaraan toe, heeft op 8 millioen inwoners 1570 boekhandelaars, dus èen op de 5096 inwoners.

GEEST (K. van der) EILAND IN DE BRANDING. (288) *f* 2,50 en *f* 3,50. Leopold, Den Haag, 1937.

Ik weet niet of deze roman van een eiland een debuut is; indien het zoo is, is het een goed debuut. Deze auteur schrijft intelligent, sober en strak over de menschen en dingen, die in zijn verhaal voorkomen. Het draagt alles het stempel der echtheid, het is realisme van de goede soort, verantwoord en natuurgetrouw. Zoo moet dit eiland eruit zien, zoo denken en doen de bewoners; de lezer is ervan overtuigd vanaf de eerste bladzijde. Zij gaan op in hun kleine belangen en leven in hun beperkte kringetje, zonder dat er veel schokkends in hun leven plaats vindt. De auteur is zoo verstandig zeer matig te zijn in het beschrijven van uiterlijkheden; zijn figuren leven in woorden en daden en hebben geen uitvoerige voorstelling noodig. De eenige grief, die tegen het boek te maken is, is dat het leven der menschen te vlak en gelijkmatig is om hevig te boeien. Er gebeurt te weinig, en zoo dreigt het gevaar van den beruchten copiëerlust des dagelijkschen levens. Niet al wat menschelijk is, is waard beschreven en verteld te worden. Dit goed geschreven verhaal is niet meesleepend of aangrijpend: er is te veel „eiland" en te weinig „branding". De schrijver bezit ongetwijfeld het talent om een bewogener, conflictenrijker verhaal te schrijven dan dit. Wij wachten erop met spanning.

EERBEEK (J. K. van) BEUMER & CO. (248) *f* 2,90. Callenbach, Nijkerk.

Deze roman van een kleinburger is een goed stuk werk. Van Eerbeek weet te vertellen, intelligent te vertellen, met weglating van wat overbodig en met beklemtoning van wat belangrijk is. Het eng omschreven leven dezer kleine burgermenschen wordt boeiend onder de hand van den schrijver. Hij beheerscht de situaties die hij opvoert en zijn figuren doorademen het boek met levende werkelijkheid. Reeds in „Gesloten Grenzen" verraste het menschenlijk en psychologisch zuivere der personages, nog sterker is dit het geval in „Beumer & Co". De substantie van het verhaal is niet overweldigend of zielschokkend, maar alles is zuiver en echt van intonatie. De auteur is zoo wijs er niet op los te fantazeeren en geen voorvallen te beschrijven, die te ver buiten zijn verbeeldingsveld liggen. Een nauwelijks waarneembare humor verhoogt het genoegen der lectuur. Met Jan Eekhout en Anne de Vries vormt van Eerbeek een trits protestantsche schrij-

vers, die, te weinig bekend tegenover officiëele grootheden, nog te zeer slechts in Protestantsche kringen waardeering vonden, vooral van Eerbeek. „Beumer & Co" is een boek dat niemand zal teleurstellen.

EEWIJCK (Egbert) MOMENTEEL ZONDER. (278) *f* 2,15 en *f* 2,95. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1937.

De schrijver Egbert Eewijck is er een die niet, nog niet, onder de officiëele upper ten is opgenomen, hoewel hij het vak verstaat, beter dan de meesten die dit wèl zijn. Zijn menschen zijn levende, echte, bloedwarme menschen, die niet uit papieren longen ademen. Dit is reeds een groote verdienste. Alles is echt in zijn vertellingen, de gebeurtenissen, de omgeving, de achtergrond; Eewijck schrijft over dingen en verhoudingen die hij van nabij kennen moet. Hij blijft wat al te dicht bij het alledaags menschelijke; zijn verbeelding waagt zich niet aan ongewoner lotgevallen en minder gelijkvloersche figuren, waardoor het peil zijner boeken stijgen zou. Maar wat hij beschrijft, is uitstekend, ook al zijn de motieven hier en daar wat „vieux jeu" en neigen ze naar het sentimenteele. „Momenteel zonder" zou even goed als de laatste roman van Gerard Walschap „Een goed Mensch" kunnen heeten. In dezen Marius is werkelijk een goed mensch geteekend, levend geworden tot in zijn vingertoppen. Het is wel de beste roman der werkeloosheid die er tot nu toe verscheen. Wegens de erotische openhartigheden zouden we het boek voorbehouden voor ervaren, rijpe lezers.

SANDEMOSE (Aksel) EEN VLUCHTELING KRUIST ZIJN SPOOR. (392) Geautoriseerde vertaling uit het Noors door Greta Baars-Jelgersma. *f* 2,50 en *f* 3,50. J. Bijleveld, Utrecht.

Opvoedingsterreur is de ware inhoud van dit boek; de bevrijding is eer psychologisch dan zedelijk. Het boek is daarom voor katholieke lezers ongeschikt. Zo'n omgekeerd freudiaans verdringingsproces kan slechts de zwakken verontrusten en de sterken zal het niet baten. Het is het tegendeel van evangelische moraal al komt het langs den tegengestelden weg ook in sommige opzichten op hetzelfde punt uit. De stijl is aantrekkelijk en de anecdotische opbouw spannend; ook deze goede eigenschappen zuiveren het werk niet van zijn fundamentele fouten.

CORSARI (Willy) VOETSTAPPEN OP DE TRAP (194) *f* 1,75 en *f* 2,25. Een nieuw avontuur van Inspecteur Lund. Leopold, Den Haag.

Het heeft een eigenaardige charme een detectiveroman te lezen, geschreven in goed en gewoon Nederlands en niet uit het Engelsch vertaald Nederlands. Als het nu nog lukte den inhoud te bevrijden van de gangstersmethoden, dan zou Willy Corsari wel een volmaakten Nederlandsen detectiveroman kunnen schrijven. Deze stelt ons voor een al te onwaarschijnlijke hoeveelheid ontdekte moorden. Die kunst is bij ons moeilijk en de detectiveroman moet ze moeilijk laten, om eerlijk te zijn. De clou is overigens wel verrassend en origineel en de behandeling zeer spannend. Voor volwassenen.

REMARQUE (Erich Maria) DRIE KAMERADEN. (467) *f* 2,90 en *f* 3,90. Vertaald door Nico Rost. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1937.

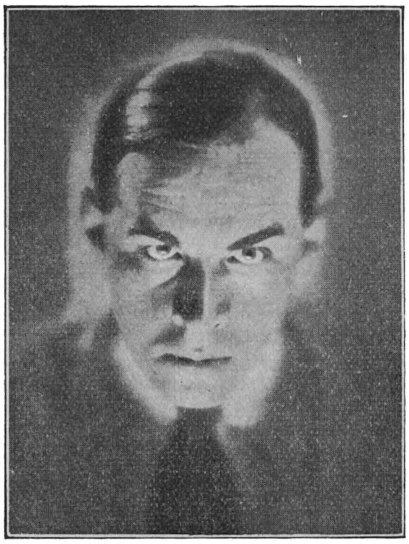

ERICH MARIA REMARQUE

„Im Westen nichts Neues" heeft den schrijver van dit werk in zijn vaderland en in de hele wereld op één slag beroemd gemaakt. Lang heeft hij daar echter niet van geprofiteerd, want de verandering van regiem heeft hem uit het vaderland verbannen en zijn boeken verbrand. Zijn roem dankt hij vooral aan zijn meesterlijk schrijf- en compositietalent: zijn verbanning en het verbod van zijn werken aan zijn corrupte levensbeschouwing. De ontwortelde soldaat, die aan den oorlog geen zin meer weet te geven, heeft zich toch zo ingeleefd in de oorlogsvoering en haar aanhangselen, dat hij aan den vrede en het leven in de gewone burgerlijke maatschappij niet meer kan wennen. De oorlogskameraadschap is ongeveer de enige grote waarde, die hij in het vredesleven nog erkent. Deze lijn trekt de schrijver door in dit werk, dat het eerst in Nederlandse vertaling verschijnt, en verwijdt ze alleen in zoverre, dat hij een meisje in den driebond opneemt, de geliefde van den hoofdpersoon van dit verhaal, die hier den naam Robert Lohkamp draagt. De drie kameraden drijven een inrichting voor automobielreparaties, zijn elkaar onverbrekelijk trouw, hebben alles voor elkaar over, drinken alcohol bij liters en weten verder met het leven geen raad. Eén wordt er door de nazi's doodgeschoten en gewroken, de tweede raakt verliefd op een tuberculeus meisje en de derde offert het kostbaarste pand, dat hij bezit, zijn raceauto, om het meisje van zijn vriend rustig te laten sterven. Dit leven van werk, bezoek van café's en omgang met publieke vrouwen, is volkomen troosteloos en kleurloos. Het dichterlijk waas van stervende romantiek is niet in staat de corruptheid van dit leven te bedekken. Het is een driebond van uitgestotenen, die in onderlinge trouw een palliatief zoeken voor het gebrek aan inschakeling in het gewone burgerlijke leven, dat zij minachten, omdat zij er geen waarde meer in kunnen ontdekken, om van hogere waarden nog te zwijgen. Alleen ontwikkelden, die zelf diep wortel geschoten hebben, kunnen het met vrucht lezen, om door de tegenstelling hun eigen geworteld leven beter te doorvoelen en te begrijpen.

SCHRÖDER (Dr. P. H.) IO VIVAT. Studentencocktail. (176) *f* 1,50 en *f* 2,25. Blitz, Amsterdam.

PEEREBOOM (Robert) DAT SNELLE DING. Een Klaxonate. (157) *f* 1,50 en *f* 2,50. Blitz, Amsterdam.

Beide boeken toonen groote overeenkomst niet alleen in wijze van uitgave, maar ook in innerlijke structuur, in geestesgeaardheid. Het zijn humoristische boeken, die genietbaar zijn. De humor is van goed gehalte, niet gewild of opdringerig, maar natuurlijk en uit de situatie voortvloeiend. Dr. Schröder beschrijft de étapes die een jonge man te doorschrijden heeft alvorens volwaardig student te zijn: eindexamen, vacantiereis, ontgroening

en eindelijk de opname in het studentenleven. Een aardige, onderhoudende fantasie. — Peereboom vertelt van het wel en wee dat het aanschaffen van een auto meebrengt, van de angsten en onzekerheden van den beginnenden automobilist, van de ondervindingen die hij langzamerhand opdoet. Ook dit boek is met gezonden humor geschreven en heeft voor autorijders bovendien een zekere instructieve waarde. Beide schrifturen zijn met penteekeningen geïllustreerd. Het zijn luchtige, vlotte boeken, zonder verdere pretentie dan een paar uur te amuseeren. Dit doel zullen ze bij elk lezer ongetwijfeld bereiken.

STOKE (Melis) HOOGWAARDIGEN. De Geschiedenis eener ideale echtverbintenis. (213) *f* 2,25 en *f* 2,90. Leopold, Den Haag.

Melis Stoke is een schrijver, die de in Nederland niet zoo frequente gave der inventie bezit. De inventie, de vinding is het, die het bijzondere van zijn boeken uitmaakt. Ook in „Hoogwaardigen". Bezat hij daarbij nog het vermogen om zijn „vindingen" op bijzonder menschkundige wijze uit te werken, dan zou hij een auteur van afmeting zijn. „Hoogwaardigen" is een ingewikkeld verhaal, dat de spanning ten einde toe levendig houdt door de hopelooze gecompliceerdheid van het geval. De toestanden en verhoudingen in een provinciestad worden er niet onaardig in gehekeld. Ware het geval soberder gehouden en de charge niet zoo overdadig aangebracht, dan zou het boek nog gewonnen hebben. De waarschijnlijkheid ware grooter geweest en daarmede had het boek tevens aan menschelijkheid gewonnen. Maar ook zoo laat het boek zich onderhoudend lezen, als een klucht. Al deze ideale verbeteraars van het menschenras stranden op den gezonden levenszin en het nuchtere verstand van het paar dat als experiment moet dienen. Niet voor kinderen, maar ieder ingewijde in de dingen des levens kan het boek genieten.

WAUTERS (Th.) LIEF VADERLAND HOU ZEE! Roman (240) Nieuw-Europa, Amsterdam, 1937.

„Daar deze roman aan de verkiezingen een bijzondere actualiteit ontleent," zoo luidt het begeleidend schrijven, waarmede ons dit boek werd toegezonden. Het is een „politieke" roman, geschreven met de blijkbare bedoeling, niet den lezer aangenaam bezig te houden, maar hem te waarschuwen tegen het fascisme. Het is een toekomstfantazie, beschrijvend hoe het Nederland zal vergaan, als het fascisme de baas wordt. Een groot aantal politieke figuren treden met weinig veranderde namen in het boek op en de fascistische leiders als Mossel, van Dis, graaf Bentinck etc. komen er niet malsch af. Eenige diepere waarde of beteekenis heeft het boek niet: het zal misschien gelezen worden als curiositeit of wegens de sensatie, dat er bekende personages naar romanwijze in beschreven worden. Van goeden smaak of hooge geestelijke standing getuigt zulk een boek niet. De politieke hartstochten schijnen alle scrupels en bedenkingen weg te vagen. Waar gaan we naar toe, als het iedereen vrij staat zijn vijanden of politieke tegenstanders in een roman uit te kleeden. Non tali auxilio! Het fascisme zal er nieuwe wapenen uit smeden en met eenig recht wijzen op het dwaze dezer ongelimiteerde vrijheid.

HALLER (Martin) TROUWELOOS VADERLAND. Vert. door Jan Campert. (274) *f* 2,50 en *f* 3,25. Leopold, Den Haag.

Jan Campert heeft het de moeite waard geacht dit boek te vertalen. Het is inderdaad goed en met zorg geschreven. Er worden leven en lot in beschreven van een Tyroler, die tengevolge van den overgang aan Italië geen eigenlijk vaderland meer heeft. Doch later komt hij in een Duitsche of Oostenrijksche stad, waar hij het slachtoffer wordt der nationaal-socialisten. De strijd der Ariërs tegen niet-Ariërs en socialisten wordt er al te eenzijdig in beschreven, zoo weinig menschelijk dat het niet meer overtuigt. In boeken uit deze windstreek wordt gewoonlijk „de vrouw" niet beschouwd met

den gezonden kijk van den natuurlijken mensch, doch met den loerenden blik van het roofdier. Ook hier is dit zoo en daarom zouden wij dit boek voorbehouden. Bij veel emigrantenlitteratuur — en dit boek behoort daar zeker bij naar den geest — is dit het geval. Deze roman is hyperintelligent geschreven, hinderlijk intelligent; de dialogen zijn vaak zoo geistreich, dat men ze met studie lezen moet. De grondstemming van dit en soortgelijke boeken is algemeen humanistisch, maar mèt dit humanisme worden er allerlei bedenkelijkheden binnengesmokkeld. Sexueele onbehoorlijkheden zijn er de orde van den dag.

GIONO (Jean) HET LIED DER WERELD. Vert. door S. van Praag. (325) *f* 2,75. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1937.

Jean Giono is een der voornaamste vertegenwoordigers van den regionalistischen roman in Frankrijk, wiens eerste werken in Boekenschouw gerecenseerd werden. Siegfried van Praag, de vertaler van „Le Chant du Monde", bewondert hem bovenmate, meer dan wij hem bewonderen kunnen. Het al te pathetische kan de betrekkelijke armoede aan substantie niet vergoeden. „Het Lied der Wereld" lijdt aan raadselachtigheden en geheimzinnigheden, die meer gewild dan diepzinnig zijn. De gebeurtenissen zijn zoo ongewoon en onverwacht dat men zich afvraagt, in wat voor wereld men verzeild geraakt is. Er wordt een blinde vrouw gevonden, die in het bosch een kind baart, bij een andere gelegenheid treffen de twee hoofdfiguren een groep menschen aan die om een vuur naakt staan te dansen. Dit alles gebeurt niet aan de Congo, maar in Zuid-Frankrijk. Het is al te verbluffend. De stemming van dit boek is volslagen naturalistisch, heidensch. Het leven schijnt zich in wezen volgens den schrijver te concentreeren om het object vrouw en wat daarmee samenhangt. De sfeer is aldoor geladen van een eigenaardige zwoelheid en de schrijver heeft een voorliefde voor paradijselijke naaktheid. Een boek dat met groote omzichtigheid dient gehanteerd te worden.

BREY (Henriette) PRIESTERSTRIJD. Vert. door H. J. van Deursen. (377). Zonnewende, Kortrijk.

Henriette Brey is een schrijfster van verhalen voor het volk, die geschreven zijn vanuit een gezonden levenszin en door en door katholiek zijn van strekking en opvatting. Ook „Priesterstrijd" is er zoo een. Het boek behandelt den zwaren levensstrijd van een priester, die zich een allerondankbaarst arbeidsterrein krijgt toegewezen, maar heldhaftig op zijn post volhardt. Zijn gevoeligheid en fijnbesnaardheid maken den strijd nog zwaarder. Nuanceering en psychologische fijnheden zijn niet de sterke zijde der schrijfster. Zij schildert te veel in zwart en wit en verzwakt daardoor het effect. Haar parochianen zijn al te erge onmenschen. Toch wordt het geval van den gevoeligen, heiligen pastoor, die wat al te aetherisch met de schoonheid dweept, op den duur diep tragisch, mede door de teere, te teere verhouding eener zuivere vriendschap. Het boek is met buitengewone zorg en kundigheid vertaald. Het kome beter niet in kinderhanden.

MARTIN (Hans) VRIJGEVOCHTEN. (352) *f* 2,90 en *f* 3,90. Leopold, Den Haag, 1937.

Van dit boek valt helaas! niet veel goeds te zeggen. Avontuurlijk is het genoeg, maar de avonturen zijn in hooge mate onwaarschijnlijk en niet juist stichtend. Het ontbreekt niet aan sensatie en erotiek. De held kan geen vrouw ontmoeten, of na vijf minuten komt het tot dingen, die beter verzwegen werden, maar die Hans Martin graag mededeelt. Een naïeve lezer moet na lezing van dit boek ongeveer denken: „wat zijn de Hollandsche meisjes toch onnoozele, bekrompen wezens, dat ze niet, zooals de buitenlandsche, onmiddellijk voor het ergste te vinden zijn." Ik zou wenschen te weten of Hans Martin dit boek zijn eigen vrouw of dochter ook in handen geeft. Men zou het een handleiding in erotiek kunnen noemen. Het is van

een brutale zinnelijkheid en Hans Martin schijnt het standpunt, dat eenige reserve in dezen gewenscht acht, hopeloos ridicuul te vinden. Litterair is het boek zonder eenige beteekenis en daar het vrijwel volledige sexueele ongebondenheid predikt, is het voor Christen menschen verboden lectuur.

VOSMA (Emmy) HET MOEILIJKE BEGIN. (231) *f* 2,75 en *f* 3,50. Thieme & Cie, Zutphen, 1936.

Een eenvoudig verhaal van een Frieschen jongen en zijn Anneke, onderwijzer en onderwijzeres, die samen het leven aandurven en zich door veel moeilijkheden hoogerop werken. Litteraire pretenties heeft het boek niet; het wil lezers zonder veel eischen eenige onderhoudende uren bezorgen. En daarin slaagt het. De grondtoon is optimistisch en levensblij. Menschenlot en -leven worden er niet al te diepzinnig in behandeld, maar in effen tempo in verhaald, zooals zij aan veler oogen zich werkelijk voordoen. Het boek is volkomen vrij van drakerigheid of wansmaak en munt uit door natuurlijken eenvoud, wat toch zijn waarde heeft.

INGEL (Paul Michaël) HET HUIS BIJ SOLVIKEN (253) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaald door G. J. H. van Meyenfeldt. N. H. Uitg. Mij., Amsterdam, 1936.

De man die van het land houdt, dat hij zelf ontgonnen heeft, ziet zijn kinderen naar de stad trekken, naar de fabriek en in den vreemde. Zelfs de samenstelling van het boek neemt de onrust en de verwardheid over, die daardoor over de familie komt. De opgang in de eerste helft is vredig en aandoenlijk beschreven; die verstrooiïng maakt ook het verhaal episodisch en hard. De terugkeer zelfs is geen terugkeer tot het land, maar een vlucht uit de stad naar de rust van het oude huis. Ondanks de poëtische inspiratie laat de geschiedenis als geheel een gevoel van onbevredigdheid achter; de schrijver schijnt mij eer een stadsmens te zijn, die het land als object van beschrijving gebruikt dan omgekeerd. Voor ontwikkelden is het evenwel het lezen wel waard.

LABBERTON (Mien) DE GROTE VRAAG (259) W. de Haan, Utrecht.

Een kinderloos echtpaar adopteert een Weens kind, omdat de vrouw dreigt hysterisch te worden. Van dat kind wil zij geheel alleen de moeder zijn en stelt de inlichting zolang uit totdat de opgeschoten jongen er langs een anderen weg achterkomt, vreselijk woedend wordt en van huis wegloopt. De pseudo-moeder heeft reeds een gedeeltelijk zedelijk louteringsproces doorgemaakt en komt op den duur ook over deze laatste moeilijkheid heen. Een soort vrijzinnige zedelijkheid is de voornaamste inhoud van dit met matig talent geschreven boek. Voor volwassenen.

GARDNER (E. S.) OP 'T KANTJE VAN DE WET (291) *f* 1,50 en *f* 2,25. Naar het Engelsch. De Torentrans, Zeist.

De speurder wordt in deze detective een advocaat, wat den schrijver in gelegenheid stelt er een nieuw element bij te halen: de wet. Een bijzonderen indruk van betrouwbaarheid maakt het niet; zo op het eerste gezicht lijken sommige dingen eerder een beetje over de streep van de wet. Vooral het verloop van het rechtsgeding offert blijkbaar de waarheid aan de spanning. Voor de meeste lezers zal dit geen nadeel zijn. Voor volwassenen.

WORTS (George F.) MR. HAZELTINE . . . MOORDENAAR! (293) *f* 2,15 en *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.

Mr. Hazeltine wordt van moord beschuldigd, omdat zijn vijand den schijn tegen hem heeft weten te keren. Voor het gerecht wordt hij verdedigd door zijn besten vriend, een aan alcohol verslaafden ouden advocaat, die het met de waarheid niet nauw neemt en zonder deus ex machina toch nog de nederlaag zou geleden hebben. Het grootste gedeelte van dit verhaal speelt zich af als aanval en verdediging voor de rechtbank.

Gelukkig zegeviert de deugd en wordt de misdaad ontmaskerd, al zijn dan de middelen niet van misdadigheid vrij te pleiten. Voor volwassenen.

BRAND (Max) GROOT WILD (205) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.

Het meisje probeert zelfmoord te plegen; Terence Redway, die dat bemerkt, houdt haar er van af en zweert wraak tegen de oorzaken van dit onheil. Hij heeft ongelooflijk veel geluk. Hij speurt de corruptie na tot in de hoogste kringen en laat zich niet door den schijn bedriegen, om ook het meisje zelf te betrekken in de misdadigerswereld. Daarom gelukt het hem haar te bevrijden en te trouwen. Voor volwassenen.

EBERHART (Mignon G.) HET HUIS OP HET DAK (224) *f* 2,15 en *f* 2,90. Vertaald door Herman Antonsen. Kruseman, Den Haag.

Eberhart behoort tot de keien van den detectiveroman. Zijn specialiteit is het scheppen van een geheimzinnige sfeer, die met allerlei ongelukken dreigt, omdat het raadsel zo ontrouwbaar is, maar gelukkig op tijd of eventjes over tijd doorbroken wordt door de scherpzinnigheid van den speurder, een beetje geholpen door het toeval. Zo blijkt ook het geheim van het huis op het dak heel anders te zijn dan het begin doet vermoeden, wat de spanning er inhoudt tot het einde. Voor volwassenen.

PALMER (Stuart) HET RAADSEL VAN DE ANGORAKAT (224) *f* 2,15 en *f* 2,90. Vertaling van C. Dumoulin-Goedkoop. Kruseman, Den Haag.

De Angorakat doet alleen dienst voor de originaliteit evenals de vrouwelijke detective. Het verhaal zelf is heelemaal niet origineel, maar een gewone detectiveroman, waarin het moorden erg gemakkelijk gaat. Wat onsamenhangend, maar spannend genoeg voor liefhebbers. Voor volwassenen.

SNOW (Charles H.) DE MOORDZAAK FRANCIS LEIGH. (219) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.

Meer verwikkelingen dan spanning brengt dit verhaal. De hoofdschuldige is zo lief zelf maar te bekennen, dat spaart den speurder de moeilijkheid van het narekenen. Voor volwassenen.

KOENEN (Marie) EGMOND-VERHALEN (124) Vox Romana, Rotterdam.

Nu de belangstelling voor de abdij van Egmond in de laatste jaren zoozeer is toegenomen en de abdij weer werd herbouwd komen deze uitstekend geschreven verhalen die alle min of meer van de sfeer van de oude abdij doortrokken zijn, ter juister tijd. Marie Koenen verstaat uitnemend de kunst van rustig vertellen hetgeen bij deze verhalen past en de oude tijden doet herleven met hun innige devotie en hun kalme bezonkenheid. Een zeer mooi boekje.

CHARTERIS (Leslie) RIDDER TEMPLAR (260) *f* 1,90 en *f* 1,25. Nederlandsche vertaling: Havank. Bruna & Zoon, Utrecht.

Een nieuw avontuur van de Saint waarin enkele van dezelfde figuren uit vorige verhalen optreden en het elkander wederkeerig lastig maken. Templar verricht eenige schitterende heldendaden op zijn gewone laconieke manier en redt zijn land van een dreigende onherstelbare ramp. Voor liefhebbers.

ROBERTSON (Frank C.) DE UITDAGING (223) *f* 2,25 en *f* 3,25. Uit het Amerikaansch door L. Th. Franse. Kruseman, Den Haag.

Het leven in het uitgestrekte land waar kudden van duizenden stuks vee grazen, waar het steeds hard tegen hard gaat en geslepen schurken dikwijls de baas spelen over de eenvoudige ranchers, is in dit boek heel goed geteekend. Een rechtschapen sheriff doet zijn uiterste best om den hoofdmisdadiger, die de bende veedieven leiding geeft te ontmaskeren en

het zal den volwassen lezer van harte plezier doen als hij hem eindelijk te pakken krijgt.

LORING (Emilie) TEGEN DEN STORM IN (231) *f* 2,15 en *f* 2,90. Vertaald door H. L. Le Clercq. Kruseman, Den Haag.

Een verhaal vol verrassende wendingen, waarin een jong meisje met verbluffende wilskracht het zoontje van haar overleden zuster opvoedt en telkens voor andere moeilijkheden komt te staan omdat de vader van den jongen het geheime huwelijk erkennen moet. Onderhoudend en boeiend voor rijpere lezers.

BRABANT (Ad. van) MOEDERS NALATENSCHAP (189) *f* 0,15.

OLDENBURG ERMKE (Frans van) DE ONBEKENDE AANDEELHOUDER (189) *f* 0,15. Volkskrant.

Deze uitgaven mogen wel geslaagd heeten. Zij geven volkskunst, goede verheffende lectuur voor iedereen geschikt. Aanbevolen.

DUINKERKEN (Anton van) VERSCHEURDE CHRISTENHEID (246) *f* 2,90 en *f* 3,50. Brand, Hilversum, 1937.

Dit nieuwe werk van van Duinkerken ligt in de lijn van „Hedendaagsche Ketterijen" en „Katholiek Verzet", echter met een geheel andere „pointe". Het is een bezinning op heden en verleden, een katholiek gewetensonderzoek, het werkt als een prikkel, een gescherpte prikkel, die misschien wonden zal. Het is het ideeënrijkste en verst-uitziende boek dat van Duinkerken tot nu toe geschreven heeft. De gezichtshoek, van waaruit vooral de laatste hoofdstukken geschreven zijn, wordt ongeveer bepaald dòor of valt althans samen mèt dien van schrijvers als Kierkegaard, Theodor Haecker en Karl Muth. Het boek vormt eigenlijk de meest uitvoerige en gemotiveerde uitspraak der „Jongeren" sinds hun optreden, een vijftien jaar geleden. Geen Roomsche-ruzietoon of betweterige bedillerij beheerscht dit werk, maar een ernstige dialectiek en een hartgrondige liefde voor Gods kerk. Er staan beweringen in, die, afzonderlijk gezien, tot tegenspraak prikkelen, vooral in het hoofdstuk „Moraal en Mystiek", doch de ernstige waarheid van het geheel trekke

men niet lichtvaardig in twijfel. Een clericus, althans een Hollandsch clericus zou dit boek niet, althans niet zòo geschreven hebben. Het laïcistische en artistieke element is er voelbaar in en dit komt zelden zoo indringend aan het woord. Van Duinkerken is, mijns inziens, te pessimistisch gestemd omtrent de negentiende eeuw, zooals ik hem in dit werk ook al te zeer germaansch-heroïsch ingesteld acht. Het woord van Karl Muth, dat hij aanhaalt: „Men wil, dat de kleinen niet geërgerd worden en men ergert de grooten" is, meen ik, een eeuwige lofzang op de Kerk. De grooten mogen zich niet ergeren, juist omdat zij „groot" zijn. De Kerk is altijd bezorgder geweest voor de ergernis der kleinen, dan der grooten. — Een merkwaardig boek is „Verscheurde Christenheid" ongetwijfeld, op ideologisch gebied het belangrijkste van den schrijver. Misschien zal het polemieken uitlokken, maar niemand kan dit ernstige gewetensonderzoek schouderophalend voorbijgaan.

ERENS (Emile) DE PASTOOR VAN ARS (207) *f* **2,50 en** *f* **3,10. Paul Brand, Hilversum, 1937.**

De bestudeering en beschrijving van het leven van Benoit-Joseph Labre, den heiligen pelgrim, bracht Emile Erens wel als vanzelf tot dien anderen Franschen heilige, Jean-Marie Baptist Vianney. Hoe wonderlijk is God in zijn heiligen. Deze simpele pastoor van een miserabel dorp, die zelfs niet genoeg leervermogen had om een behoorlijk beetje Latijn machtig te worden en die in den gewoonsten cursus theologie niet meekon, oefent eenmaal in functie jarenlang een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit over heel Frankrijk, ja ver daarbuiten. En het geheim dier aantrekkingskracht schuilt in zijn door heldhaftige deugdoefening verwonnen en dan van God verlichte heiligheid. In dit boek wordt het uitvoerig en met liefde beschreven. Wel hadden we de figuur van den heiligen Pastoor graag nog meer, dan nu het geval is, beschouwd gezien in het kader van zijn tijd. Want dit juist is mede de roeping der heiligen: een les te zijn voor tijdgenooten en nageslacht, een compensatie van Gods wege voor het tekort aan Christelijk element, dat juist van zijn tijd blijkt.

FAULHABER (Kardinaal Michael von) VAN NU EN MORGEN (332) *f* **2,50 en** *f* **3,50. Fidelitas, Amsterdam.**

Uit een drietal publicatiën van Kard. Faulhaber n.m. „Zeitfragen und Zeitaufgaben", „Rufende Stimmen in der Wüste der Gegenwart" en „Zeitrufe: Gottesrufe" werden hier door den bekenden Antwerpschen Pastoor-schrijver een aantal redevoeringen en herderlijke brieven vertaald en bijeengebracht. De Münchener Aartsbisschop is ongetwijfeld een der indrukwekkendste getuigers voor en verdedigers van de Katholieke Waarheid in het huidige Duitschland. Reeds een vijfentwintigtal jaren bekleedt hij zijn ver-

heven en verantwoordelijk ambt. Als een moderne kerkvader overziet hij de afwijkingen en ketterijen van onzen tijd, legt deze ons bloot met klaar en kloek-apostolisch woord, toetst ze aan de oude, beproefde leer, weet ze te troosten, te bemoedigen, te sterken. In dit boek is niet allereerst de geleerde aan het woord, maar de zielzorger, de herder, de bisschop. Dringend klinken zijn waarschuwingen en vermaningen tot de hem toevertrouwde kudde die van zóóveel zijden door de wolven besprongen wordt. Soms richt hij zich tot de ontwikkelden, soms tot de eenvoudigen: voor allen gelijkelijk is hij een vader en veilige gids. Zoolang de zoo fel bestookte Kerk van Duitschland zulke leiders heeft, is zij veilig. Ook over de Duitsche grenzen heeft zijn getuigenis beteekenis, heeft zijn stem kracht. Daarom was de gedachte, die bij deze vertaling voorzat een prijzenswaardige. Wij bevelen deze lectuur van harte aan. Een Vlaamsche wending hier en daar hoeft niet af te schrikken. De zetter en de corrector hadden hun werk beter kunnen doen.

BüCHE (Dietrich Kurt) DAS LEBEN UND LEIDEN UNSERES HERRN JESU CHRISTI UND SEINER HL. MUTTER. Nach den Gesichten der Gottseligen Anna Katharina Emmerick Aus den Tagebüchern von Clemens Brentano [469] 7.80 M. Verlag Kösel-Pustet. München.

Het is niet mogelijk de theologische waarde van de visioenen der Westfaalsche zienster vast te leggen. De Kerk heeft daaromtrent geen uitspraak gedaan. Zij zal dit ook wel nooit doen. Dit te meer omdat niet steeds uit te maken valt, wat Clemens Brentano erin op eigen fantasie heeft gewijzigd of bijgevoegd. Met dat al blijven deze beschouwingen over Christus' leven en lijden hun groote waarde als stichtelijke lectuur behouden. Vele bisschoppen hebben ze van harte aanbevolen, met recht blijven ze sinds meer dan een eeuw de voortdurende aandacht van het Christenvolk boeien, menigeen dankt eraan den hernieuwden bloei van zijn godsdienstig leven. Druktechnisch is het werk met zijn oude fractuurletter, zijn vignetten en reproducties naar bekende Duitsche meesters een sieraad.

MADELIN (Louis) NAPOLEON. Vert. door H. Dunlop [313] *f* 3,90 en *f* 4,90. Thieme en Cie, Zutphen, 1936.

De verschillende werken van den Franschen historicus Madelin over de revolutie en Napoleon zijn alle litterair en historisch voortreffelijk. In dit boek beschouwt hij Napoleon, diens leven doorloopend, vooral als den grooten opbouwer. De revolutie en haar trawanten waren destructieve krachten, Napoleon wordt de groote constructieve geest. Deze uiteenzetting en argumentatie uit de geschiedenis is Madelin uitstekend gelukt. Ieder zal dit boek met genoegen lezen. Jammer dat de vertaler niet voor zijn taak berekend is. Zonder dat men zich critisch tot de lezing van dit werk zet, valt de onbevoegdheid onmiddellijk op. „Abbé" wordt natuurlijk weer door „abt" vertaald. Sieyès is aldoor de „ex-abt". Napoleon verblijft een tijd te „Valentia", en trekt tijdens zijn expeditie in Egypte naar „Mont Thabor", enz. enz. Wat heeft de vertaler gedacht bij het neerschrijven van den volgenden

onzin: „Evenals de Jezuieten algemeen en provinciaal hadden," zoo wilde ook Napoleon een hierarchische orde in het onderwijs invoeren. Er zal in het oorspronkelijke wel gestaan hebben: „les Jésuites ont leur général et leur provincial". Het boek wemelt van onnauwkeurige of foutieve vertalingen. Madelin verdient een kundiger vertaler.

GROOTHEDDE (I. F. J.) DE AVONTUURLIJKE VACANTIE VAN FER EN NONNIE (158) *f* 1,35. Met stempel van den Keurraad. Spaarnestad, Haarlem.

Er zijn uitgaven van de Spaarnestad die mij beter bevallen dan dit. De Chineesche jongen die geen mooie rol speelt, het kaarten, het praten over whiskey en soda door jonge kinderen zijn geen factoren om een jeugdboek voor katholieke kinderen te vullen. Er zijn betere boeken uitgegeven met het stempel van den Keurraad.

LEIDSTER (E. K.) HOE KOMEN WIJ BIJ JEZUS? (172) *f* 1,25 en *f* 1,80. Eucharistische Boekhandel, Nijmegen.

Een zeer mooi boek waarin op eenvoudige wijze aan kinderen verteld wordt van God, de H. Mis, over de strijd tegen verschillende ondeugden, verkeerde neigingen en het aankweeken van deugden. Het beoogt een hulp te zijn voor de ouders om de kinderen in de goede richting te sturen en dichter bij Jezus te brengen.

HÖLSCHER (To) TOEN MOEDER ZIEK WAS (272) Met platen en bandteekening van Nans van Leeuwen. 2e druk. Van Goor Zonen, Den Haag.

Evenals bij de eerste druk kunnen wij dit aardige boek van To Hölscher warm aanbevelen voor de katholieke jeugd.

BRINKGREVE-ENTROP (J. H.) VIER VROLIJKE TREKKERS (190) *f* 1,20. Geïllustreerd door Nans van Leeuwen. Kluitman, Alkmaar.

Vier sportieve meisjes trekken menig weekend de vrije natuur in. Er komen moeilijkheden, die ze dapper weerstaan en daardoor leeren ze meteen nuttig door het leven te trekken. Voor meisjes van 12-14 jaar.

BAKER (Willard F.) DICK EN NORT OP DE „DIAMONT-RANCH" (176) *f* 1,— en *f* 1,50. Vertaald door Jack van der Linden. De Steenuil, Amsterdam.

De vacantie van twee jongens uit de stad, die op een ranch wordt doorgebracht. Vol spannende wild-west avonturen waaronder zelfs de ontmaskering van een troep veedieven. Voor 14-17 jaar.

MELLOY (Camille) HET EZELTJE VAN BETHLEEM (104). Verluchtingen in kleuren van Jeanne Hebbelynck.

GHEON (Henri) SINT NIKLAAS (48). Verluchtingen door Elisabeth Ivanovsky.

BERGE (André) DE KONING DER KWELGEESTEN (47). Verlucht door A. Deletaille.

CAPPE (Jeanne) BONTE GESCHIEDENISSEN (61). Verlucht door Elisabeth Ivanovsky.

GEVERS (Marie) KEP DE HOND DIE BIJNA SPREKEN KON (47). Verlucht door Eric de Nemes.

Desclée de Brouwer & Cie, Brugge.

Aardige leesboeken voor jongens en meisjes van 9 tot 12 jaar. Een vlaamsche uitdrukking hier en daar, maar erg hinderlijk zal het voor onze jeugd wel niet zijn. De illustreering is in 't algemeen verdienstelijk. Het genre van Jeanne Hebbelynck is genoegzaam bekend. Ook Elisabeth Ivanovsky en Deletaille illustreeren zeer knap. Eric de Nemes bevalt het minst.

BROWN (Tom) VAN LEEUWEN EN ZWARTE TOOVENAARS (150) *f* 1,35. Met het stempel van den keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.
Een vertelling vol avonturen uit het oerwoud, waar medicijnmannen nog de grootste macht uitoefenen. Voor grootere jongens om van te droomen.

BALBIAN VERSTER (Helen de) MARJAN WERELDKAMPIOENE (200) *f* 1,65 en *f* 2,25. Geïllustreerd met foto's van L. Blok. Kluitman, Alkmaar.
Zoowel de toon als de foto's en de inhoud van dit boek zijn van dien aard, dat we het niet als lectuur voor onze jonge meisjes kunnen aanbevelen.

BESTERFELD (Elisabeth) LA PLUS MERVEILLEUSE DES HISTOIRES VRAIES (177) Illustrations de Eudore Misonne. Desclée de Brouwer, Paris.
Na een jarenlange practijk in het catechismus-les geven aan kleintjes werd dit mooie boekje geschreven over de Geboorte en Jeugd van Onzen Heer. Voor kinderen die Fransch lezen, maar vooral voor hen die aan kleine kinderen catechismus-les geven een zeer mooie aanwinst.

BAKER (Williard) DE SPOORZOEKERS (179) *f* 1,25 en *f* 1,50. Vert. van Jack van der Linden. De Steenuil, Amsterdam.
Dit is een Wild-West-verhaal voor jongens, en heeft dan ook het gewone verloop van dergelijke geschiedenissen, n.l. de gevangenneming van een bende veedieven, die onder leiding staan van een bekende schurk. Kwaad zit er niet in, maar het lijkt mij toch beter de jongens niet aan dit wel erg goedkoope soort lectuur te wennen. De vertaling is bovendien slecht.

CRAMER (Willy) TUSSCHEN SCHRIJFMACHINE EN PALET (223) *f* 1,90 en *f* 2,50. De Steenuil, Amsterdam.
Kees Harding is een dochter uit een „deftige" Haagsche familie die, nadat zij hun fortuin verloren hebben, zich met haar moeder in Amsterdam vestigt. Waar die deftigheid in zit is niet erg duidelijk, want het kind heeft de manieren van een onbeschaafde bakvisch, en de moeder heeft niets te vertellen. Eenmaal in Amsterdam krijgt ze een baantje bij een antiquair, verzeilt in een artisten-milieu en trouwt later met een schilder. Het is een slordig geschreven en slecht uitgegeven verhaal zonder eenige waarde.

HES (Wim) PAK AAN (175) *f* 1,50 en *f* 1,90. De Steenuil, Amsterdam.

Wim is een Amsterdamsche jongen uit een arm gezin, die nadat hij door zijn ouders het huis uit gestuurd is, de meest verschillende karweitjes aanpakt en eindelijk op een groote fabriek een goede baan vindt. Het verhaal zit slordig in elkaar en de stijl is slecht, zoodat het voor niemand aan te bevelen is.

GRIJZE UIL. DE LOTGEVALLEN VAN SAJO EN HAAR BEVERVOLKJE. Vert. door Reina Croll (291) *f* 2,75. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Grijze Uil, oftewel Wa-Sha-Quon-Asin, heeft dit verhaal over Sajo en haar bevervolkje geschreven voor kinderen. Het is een aardige vertelling, waarin vooral de dieren minutieus en zinrijk beschreven worden. De kinderen worden er wat al te idyllisch, op het sentimenteele af, in voorgesteld. De schrijver is blijkbaar een Indiaan, die het tot ontwikkeling en schrijfkunst gebracht heeft. Zoowel voor ouderen als jongeren te genieten.

„Het bezegeld Hart"

door J. v. H.

Zeker sinds „Het bezegeld Hart" *), maar eigenlijk reeds vanaf zijn eerste bundels is Jan Engelman zoo niet de sterkste, dan toch de dichterlijkste stem in Nederland. Niemand herinnert als hij aan een vogel, aan het plotselinge vleugelgerucht dat uit de takken breekt en een lied inluidt, aan de onverwachte wijs van een merel in avondtuin. Zoetgevooisd en melodieus, heeft zijn vers een eigen wiekslag, uit tientallen te herkennen. Vleugelvast en luchtgewend, heeft het toch iets zwevends, een lichte, ijle stofloosheid, die in Nederland niet zoo gewoon is. Zijn hartslag, dat, wat het vers leven geeft en tot poëzie maakt, is de hartslag van een vogel, een teere levensrilling die tot de minste geledingen doortrekt.

Met dezen bundel heeft Engelman zijn volle spankracht, zijn rijpen wasdom bereikt. Over wat hij nog schrijven zal is niet te profeteeren, maar hier is elk gedicht in meerdere of mindere mate een geslaagdheid en bewijst dat er een kunnende aan het woord is, die niet meer tast of zoekt, maar met zekerheid zijn vers bouwt, een vers van kostbaar gehalte. Er is altijd een eigenaardige broosheid, iets van breekbaarheid in Engelmans vers geweest en dit zal wel zoo blijven. Het is niet forsch en gespierd van constructie, maar herinnert aan ivoor of porselein, het heeft gratie en distinctie, een verfijning, die het zijn bijzondere charme verleent. Dit is, meen ik, wel eens als een zwakheid aangezien. Toen Engelman voor „De Tuin van Eros" den Meiprijs der Maatschappij van Letterkunde ontving, werd er, als ik mij goed herinner, de wensch bij geformuleerd, dat zijn poëzie nog aan kracht en diepte mocht winnen. Ik voel hierin — mogelijk ten onrechte — een bezwaar tegen die subtiele broosheid van zijn gedicht. Het bezwaar lijkt mij van weinig gewicht. Iedere vogel zingt zijn eigen wijs en als die wijs zoo bekoorlijk, zoo af, zoo eigen is als die van Engelman, hebben eischen en wenschen weinig zin. Dit broze verbergt of verraadt geen gebrek aan kracht of diepgang, het hangt samen met het oereigene van een dichtertemperament, met een uiterst scherp gevoel voor klank en rythme, een grondigen afkeer van cliché en woordslijtage. Een vers is een delicaat geval, een telkens nieuwe geboorte en nergens hindert het versletene, het reeds gehoorde en gewende zòo als hier. Engelman bezit een zeldzaam gevoelige snaar voor klank- en woordval en vermijdt als een ziektebacil al wat naar het banale, alledaags klinkende zweemt. Vandaar zijn helder geluidende incantatie, zijn op het pretieuze affe bezorgdheid voor wending van woord en klank. Vandaar ook het vaak zwevende, onzekere van zin en gedachte. Engelman is geen

*) Jan Engelman. Het bezegeld Hart. Querido, Amsterdam, 1937.

duister of onverstaanbaar dichter, maar een, die het zwaartepunt der poëzie in andere waarden zoekt dan in zin of gedachte. Misschien wat veel in die andere waarden. De gedachte komt bij hem vaak onvolkomen, raadselachtig of zelfs slordig tot uitdrukking; de lezer moet dikwijls maar gissen wat de dichter zeggen wil. Een gedicht als „Voor den Spiegel" is opentop een Engelmansche mystificatie. Het poëtisch gehalte is voor Engelman iets geheel eigens, een fluïdum dat in en om en door de gedachte speelt, het desnoods zonder kan en er zich daarom niet bezorgd over maakt.

JAN ENGELMAN

In dezen nieuwsten bundel is meer dan in een der vroegere elke regel Engelman en Engelman is elke regel. In vorige verzamelingen stond nog rijp en groen dooreen, er was nog wilde groei, niet volkomen technisch en poëtisch beheerscht en gesnoeid. Elk hedendaagsch dichter heeft een verleden van eeuwen poëzie te overwinnen, heeft zich aan tallooze onbewuste klank- en rythme-neerslagen van voorgangers te ontworstelen, tot hij het gedicht schrijft dat enkel wezen is van zijn wezen, zuiver voortbrengsel van eigen ziel en zegging. Hoe weinig gedichten verschijnen er, die zoò aan doen alsof er nooit te voren verzen geschreven zijn, waarbij men althans niet aan vroeger geschrevene herinnerd wordt. Bij Engelmans poëzie vergeet men die herinnering. Zijn gedichten hebben een voorjaarsche frischheid zoowel van structuur als van geluid: zijn rythmische en klankgeheimen zijn werkelijk geheimen, ze zijn onvervreemdbaar eigendom en bezitten octrooi bij gratie der Muze. Al hanteert hij doorgaans oude metra, toch is het of hij nieuwen wijn in nieuwe zakken stort. Elke stroof, elke regel is meestal een verrassing, een dichterlijke verrassing. Wie de tijdschriften beluistert, kan bij menig jong dichter, vooral van katholieken huize, de opvallendste verrassingen van Engelman terugvinden. Sedert een paar jaar is de maan opvallend aan het „kantelen", worden er steeds meer sterren in allerlei vorm „geslepen" en maken „rozen" in bepaald verband opgang.

Het bezegeld hart! De titel wijst op een zekere bestendiging,

een afsluiten, een bevestigde houding voor de toekomst. Een titel is maar een titel, doch bij een zoo conscientieus en verantwoord schrijver als Engelman is het een sleutel of een symbool, of beide tegelijk. Een bezegeld hart is de periode van het dichterlijke of quasi-dichterlijk fantazeeren voorbij. Dit fantazeeren vormt de kinderziekte van jeugdige poëten. Beginnende verzenschrijvers hebben vaak poëtische vizies en verbeeldsels, die hun toegewaaid komen uit de half chaotische wereld, waarin zij leven, mixturen van lectuur, sentiment en verbeelding, maar alles nog vlottend en onvast, zonder voldoende innerlijke poëtische gefixeerdheid. Er ontbreekt nog dat kenmerk van echtheid en doorleefdheid aan, dat gedichten voor de toekomst bestendigt en hun duurzaamheid verleent. Het zijn dichterlijke divagaties, kinderen van een ongebonden fantazie, meer dan van een werkelijk dichterlijke geinspireerdheid. Zij zijn niet blijvend, doch slechts voor korten tijd „viabel" en worden spoedig vergeten. Enkele diepere dichternaturen komen deze periode te boven, schrijven trouwens reeds van den aanvang af verzen van blijvend gehalte, terwijl velen na eenige jaren den drang tot poëtische uiting voelen verzwakken en inzien, dat hun dichterdroom een vergissing was. Het blijkt niet „echt" genoeg geweest te zijn.

Het lijkt mij een vergissing van den hoog te waardeeren Dirk Coster, dat hij uitingen van jeugdige dichters altijd met te zwaar-op-de-handschen ernst aanvaard heeft en onder hun emoties afgronden van diepte en levensbesef zocht, die er nog niet zijn konden. Leest een weinig ervarene de inleiding tot zijn „Nieuwe Geluiden", dan krijgt hij den indruk dat er in Nederland omtrent 1920 een stevig aantal jonge menschen leefden, die met Dantesken hartstocht en diepte van blik het leven en zijn mysteriën peilden en dagelijks over zielsafgronden schreden. Coster heeft school gemaakt en een tijd lang werd elk vers van een beginnend dichter, in plaats van met een luchtigen schoonheidsmaatstaf, gemeten met een soort afgrondsmeter en werd er gezocht naar de wijze, waarop de dichter wereld en leven in hun diepte zag en onderging. Wie een gedicht over arme menschen schreef, kon zeker zijn gerangschikt te worden onder de kunstenaars, die getroffen waren door de sociale nooden des tijds; wie een sombere stemming in vers bracht, werd geacht het leven als een tragisch noodlot te ondergaan. Poëtische stemmingen zijn echter, zoolang een poëtische gefixeerdheid, of hoe men het noemen wil, nog niet bereikt is, vluchtig en laten nog niet tot een hechte wereldvizie concludeeren.

Bij Engelman intusschen is deze dichterlijke gefixeerdheid reeds lang aanwezig, maar nergens, meen ik, zoo gesloten en overtuigend als in dezen bundel. In een studie, die Jos. Panhuysen in dit tijdschrift aan Engelman wijdde, wees hij erop dat voor dichters

als Boutens en Engelman, die niet anders kunnen dan zich zelf uitzingen, alle poëzie „een zich belijden in naakte heimelijkheid" is. Dergelijke poëzie heeft men met eerbied te naderen, er discreet over te spreken of erover te zwijgen. De brug van de concrete werkelijkheid naar de dichterlijke beeldwording is door niemand tenzij den dichter zelf te betreden. Dichten is een geheimtaal in teekenen en symbolen en de lezer heeft slechts met deze teekenen en symbolen te doen. In „Het bezegeld Hart" vinden we een christelijk wereldbesef, een tusschen twee polen heen een weer gestooten worden, dat in zijn kinderlijke openheid bijna middeleeuwsch aandoet. Er zijn twee zielsvlakken, van waaruit Engelman leven en wereld ziet en dichterlijk ondergaat, het eene is dat, van waaruit hij de menschelijke kwaadwillendheid en beperktheid ondervindt en toch de overtuiging vasthoudt van „verre klanken uit de paradijsvallei", het andere dat, van waaruit hij den lokroep der aarde en den overmannenden drang des hemels ervaart. Alle gedichten zijn vanuit dit tweevoudige gevoels- en gezichtsveld geschreven en het is gemakkelijk elk vers onder een dezer te rangschikken. Er staan treffende gedichten van zuiver religieuze inspiratie in dezen bundel, „Ontmoeting" bijvoorbeeld, „De Engel" en „Het andere Lied", terwijl in het „Aandachtig Lied", dat door titel en hartslag Brederosche herinneringen wekt, beide motieven, het religieuze en het menschelijke, door elkaar heen spelen. Over Engelmans persoonlijke „christelijkheid" hebben wij niet te oordeelen, maar zijn poëzie is zoo gedrenkt in de katholieke levenssfeer, dat ze er haar meest intense bekoring aan ontleent. Deze poëzie zou arm worden buiten de christelijke wereldvizie. Er is, ondanks alle vormverwantschap, een onmetelijk verschil tusschen het dichterlijk oeuvre der — noemen we ze — „ongebondenen" en dat van Engelman. Dit laatste is veel kinderlijker, middeleeuwscher, volksnabijer. Engelmans zegging en vormgeving is die der verfijnde kunstpoëzie, maar zijn dichterlijke reacties, zijn innerlijke conflicten staan niet zoo ver buiten de gemoedswereld van den „everlasting man", ook al hult hij ze in mysterieuze kunstvormen. Dit geeft zijn gedichten hun diepte en menschelijkheid en heft ze uit boven de oogenblikkelijke geliefdheid, die ze ondervinden door bekoorlijkheid van klank en vorm. Engelman treft het meest, waar zijn persoonlijk conflict of zijn persoonlijke geraaktheid het hevigst in het geding komt, met andere woorden, waar hij zich het zuiverst lyrisch uitspreekt. Daarom moeten verzen als „Lezende Titus" en „Y son fieras" het afleggen tegenover de boven genoemde en tegenover „Aan Ambrosia", dat den bundel opent. Ook „Wederkeer" en „De booze Droom" zijn sterke gedichten, door en door Engelman, met hun pathetische ensceneering, met dat zwevende, vage der zingeving of „bedoeling", met dat, naar het einde toe, stijgende der emotie en hun treffend slot.

Ik word met tranen in mijn oogen wakker.
Er luien klokken. Ik begin een dag
en pluk de bloemen van den doodenakker.

Engelman is zich dit kind-zijn van den dichter in hem wonderwel bewust, doch het is een gecompliceerd kind-zijn. Hij is tevens een oversensiebel, modern mensch, die met voorliefde nuances en kleuren-in-schemering zoekt en zich daarin vermeit. Er is in hem een natuurlijke verwantschap met de Fransche symbolisten en door dit ineenvloeien van kind en nuance-minnaar krijgen zijn gedichten dat wonderlijke, bijna tegenstrijdige karakter van natuurlijke simpelheid en mysterieuze verfijning. Beide doordringen zijn poëzie onscheidbaar.

Een visch stond in het water stil
met vragend oog en zacht geril - - - -

- - - (de morgenzon),
een dag gaat in haar gouden teugel.

Alleen bij 't vuur, den mond nog aan den wijn,
de oogen moe van 't lezen in gedichten - - -

Maar tusschen sterren is het stil
van ingehouden woorden - - - -

En nimmer kan Mijn lied vergaan,
al valt de zon, al valt de maan.

Regels als deze uit onderscheiden gedichten verrassen door hun poëtische helderheid en directheid van beelding. Onmiddellijk treft het „mooie", het expressieve van klank en woordval, het kinderlijk spontane der zegging. De bundel bevat vele van zulke verrassingen, waarin argeloos het kind aan het woord is, doch ze zijn opgenomen in den gesamt-stroom der dichting, die gevoed en geleid wordt door den gecompliceerden symbolist Jan Engelman.

Engelman's gedichten zijn niet voor iedereen, vooreerst omdat zij eenige poëtische scholing en vertrouwdheid vragen, vervolgens omdat bepaalde motieven en achtergronden menig lezer — en niet geheel ten onrechte — zullen ergeren. Engelman heeft in latere bundels enkele gedichten gepubliceerd, die, mijns inziens, beter ongepubliceerd gebleven waren. Maar wie zal in zulk een delicate materie oordeelen? Wie niet over de ergernis heenkomt, late ze ongelezen en zwijge liefst. Wie hem in de volheid zijner gaven aanvaardt, moet beseffen dat er mèt hem ook een rijke stroom van zuiver christelijke poëzie in Nederland is losgeslagen. Besluiten we met:

ADVENT

Voor een vriend.

Zoo stil, zoo stil — nu kan het sneeuwen
op d' aarde, die, tot slaap bereid,
vergat de heugenis van eeuwen
en niets verwekt in dezen tijd.

Waar zijn uw eerzucht, angst en droomen,
de liefde en haar ijdelheid?
Zaagt gij wel ooit een winter komen,
in doffer deemstering verbeid?

Verwacht niet meer! — gij moet het dulden,
dat alles naar den bodem buigt.
Het bloed, dat eens de harten vulde,
heeft niet de zielsdrift overtuigd.

Verwacht een kind — en die zal stralen
aan Jesse, aan zijn stam en stok.
Wanneer de witte sneeuw wil dalen
legt hij ze voor u, vlok na vlok.

De weg, de waarheid en het leven
Zijn van dien sneeuwval geplaveid.
Geen mensch kan minder aan hem geven
dan honger naar zijn eeuwigheid.

BOEKENSCHOUW

VIRULY (A.) LOGBOEK. (240) ***f*** **2.90. Tekeningen van Titus Leeser. Blitz, Amsterdam.**

De vele lectuur die reeds verschenen is van de hand van Viruly werd verrijkt met dit journaal waarin van dag tot dag verschillende vluchten worden beschreven, waartusschen prachtige foto's zijn opgenomen van de tochten. Belangstellenden in het vliegwezen zullen dit uit het vliegersleven gegrepen boek een verrijking voor hun verzameling vinden. Het is voor groote menschen.

REEST (Rudolf van) DE LEVENSROMAN VAN DR. COLIJN. (287) ***f*** **3.90. Bosch en Keuning, Baarn.**

Een flink boekdeel waarin het leven van Colijn in allerlei phasen beschreven wordt. Het is een veel bewogen leven geweest vanaf de boerderij te Burgerveen tot den Ministerszetel in Den Haag. Voor de vereerders van den Minister-president een degelijke aanwinst.

Protestantse Letterkunde

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

Naar aanleiding van:

Protestantse Poëzie na '30 I door Dr. J. van Ham. Dishoeckje No. 54. N. V. Uitg. Mij. C. A. J. van Dishoeck. Bussum. (z. j. 48 blz. *f* 0.50)

Protestantse Poëzie na '30 II door Dr. J. van Ham. Dishoeckje No. 55. N. V. Uitg. Mij. C. A. J. van Dishoeck. Bussum. (z. j. 63 blz. *f* 0.60)

Spectrum. Bloemlezing uit de poëzie van Jong-Protestantsche dichters samengesteld door Bert Bakker Barend de Goede G. Kamphuis. (Protestantsch-Christelijke Kunst I) Uitgave van J. H. Kok N. V. Kampen. (z. j. 158 blz. ingen. *f* 1.50; geb. *f* 2.10)

Werk. Het Boek der Jong-Protestantsche Letterkunde onder Redactie van Jan H. Eekhout. D. A. Daamen's Uitgevers-Maatschappij N. V. - 's-Gravenhage. (z. j. 247 blz. ingen. *f* 4.—; geb. *f* 4.90)

Men kan niet ontkennen dat er in het huidige protestantse kamp een literatuur leeft, ontkiemt en opbloeit, onder omstandigheden die dit verschijnsel voor den buitenstaander te interessanter maken, naarmate hij uit de botsing der meningen en strevingen hoe langer hoe meer een christelijke literatuur groeien ziet, die verre van domineespoëzie en evenmin naderend tot te sterke neutraliteit, haar diepste krachten en sappen vindt in een even oprecht als krachtig beleden protestantisme. Men kan voor het laatste eerbied tonen zonder daarom over het hoofd te zien dat daaruit alleen een protestants christelijke letterkunde niet bestaan kan, maar het is een constatering die wanneer zij kan samengaan met de erkenning van een belovende groei dier protestants christelijke letterkunde tot grotere vreugde, ja dankbaarheid aanleiding geeft. Welnu dit is op het ogenblik het geval; zijn Werk noch Spectrum er bewijzen voor, zij geven in ieder geval proeven.

*   *   *

Zonder een kennen van de geschiedenis der christelijke literatuur na tachtig kan men een goed inzicht in de huidige stand dier literatuur niet verwerven. Dr. J. van Ham, die daarover in De Werkplaats verleden jaar een serie artikelen schreef, verplichtte dan ook menigeen met de uitgave van twee Dishoeckjes die, als bloemlezing voorafgegaan door korte inleidingen met bio- en bibliographische bijzonderheden, deze periode trachten te omvatten. Het was ongetwijfeld beter geweest wanneer van Ham daarbij enige pagina's tekst had opgeofferd voor ietwat meer uitvoerigheid inzake inleiding etc., want nu is een en ander van een beknoptheid welke tot onverstaan-

baarheid meer dan nadert, hoe goed sommige zijner opmerkingen ook zijn. Het eerste boekje biedt Seerp Anema, Jacqueline van der Waals en Geerten Gossaert met van ieder meerdere goed gekozen verzen. Valt daarbij bij Seerp Anema opnieuw de beeldenrijkdom op, niet zelden vermengd met een verklaarbare rhetoriek, bij Jacqueline van der Waals treft weer een bijna etherische zachtheid, terwijl Geerten Gossaert ons ander maal door zijn meesterlijke techniek verrast. Zo is het boekje tot deze drie poëten een goede inleiding.

Van Ham's tweede Dishoeckje heeft hetzelfde karakter. Is inleiding etc. weer te beknopt, het is van den anderen kant een aardige introductie tot de hier verzamelde dichters: Willem de Merode, W. A. P. Smit, Jan H. Eekhout, Jan H. de Groot, Martin Leopold, Roel Houwink, Wim Hessels, Muus Jacobse, Hein de Bruin, G. Kamphuis en H. M. van Randwijk die men ook in de hierna te bespreken bloemlezingen vindt naast vele andere hier gemiste namen. Bij de Merode geniet men het goede vers De Pauw en het ontroerende Dood Kindje, terwijl Hessel's — om ons tot deze twee notities te beperken — Monoloog aan het Raam ook hier opvalt. Zo zijn beide Dishoeckjes aardige doch te beknopte boekjes. Het komt ons zeer gewenst voor dat van Ham een heel Dishoeckje kan wijden aan de geschiedenis der christelijke letterkunde na tachtig waartoe in deze beide nummers pas de eerste grondlijnen getrokken werden.

* * *

Van Ham's beknoptheid blijkt o. m. uit zijn zwijgen omtrent Het derde Réveil, de bekende bundel honderd verzen van jong protestantse dichters met een inleiding van K. Heeroma, voor enkele jaren verschenen (Amsterdam, Uitg. Mij. Holland), een boek dat met grote reserve ontvangen toch veler gerechtvaardigde belangstelling trok. Werd het — niet altijd even hoffelijk — van verschillende zijden becritiseerd, toch was Het derde Réveil een verschijning die de verdiensten had de gemoederen te doen opschrikken, meningen los te slaan en debatten te ontketenen; m. a. w. een boek dat tot nieuwe bezinning en verdieping van eigen willen en streven aanleiding was. Bleek de titel ietwat ongelukkig door een woord-herinnering aan een eeuw waarvan het in zich geheel losstond, het gaf blijk van een bewustwording die weliswaar in het protestantse kamp niet ontbrak maar toch nog niet geuit was, zodat terzelfdertijd Het derde Réveil een aankondiging en een vaststelling geheten kon worden. Het kan zijn dat de inleiding meerdere punten inhield waaromtrent overeenstemming wel wenselijk maar niet aanwezig was, als bloemlezing bood het boek toch werk dat wellicht niet van eerste orde toch de protestantse dichters bij het grotere meer uitgebreide publiek diepere bekendheid deed verwerven, een omstandigheid van meer belang dan men op het eerste gezicht zou vermoeden nu zij tot een bepaalde kring beperkten voor een breder voetlicht bracht. Sloegen zij daar niet allen een buiten-

gewoon goed figuur, reeds de voorstelling trok de aandacht, en ongetwijfeld was zo Het derde Réveil een daad en uitgave van betekenis.

Het zelfde jaar bracht Het heerlijk Ambacht (G. F. Callenbach Uitg. Nijkerk) een nieuw boek voor en van de protestanse letterkunde dat met ere getoond kon worden ook om de eigen houding en eigen inzichten die het bood. Het was mede een inzicht als door C. Rijnsdorp in zijn voorname essaybundel Ter Zijde (Uitg. Mij. Holland Amsterdam 1935) getoond toen hij in zijn daarin geplaatst Litteratuur en Christelijke Volksopvoeding met overtuiging zijn plaats in de kleinste cirkel der christelijke kunst innam tegelijkertijd tot bouwen oproepend.

* * *

Zo beperkt als Rijnsdorp, waarmee de geest van Heeroma's inleiding meer overeenstemt dan men wellicht denkt, zo breed zijn de samenstellers van de bloemlezing Spectrum; zodat het wel begrijpelijk is dat met name Heeroma deze samenstellers daarop heftig wees in een even scherp als veroordelend artikel dat niets onder stoelen of banken stak, maar er heftig de aandacht op vestigde dat hier de verburgerlijking op den loer ligt en slechts een terug naar het derde réveil de christelijke beweging van deze ondergang kan redden. (Vgl. De Werkplaats Febr. 1937). In zich meer een innerlijk protestants religieuse aangelegenheid — voortvloeiend uit de verdeeldheid die het eigen is —, vestigt het echter toch weer de aandacht op de moeilijke definiering van begrippen als daar zijn: christelijke kunst, protestants-christelijke levensgemeenschap en jong protestantse poëzie. Kan het niet onze bedoeling zijn ons in deze begripstegenstellingen- en moeilijkheden te verdiepen, nochtans zij er hier even de aandacht op gevestigd om te voorkomen dat men ons verwaarlozing ervan zou kunnen toeschrijven.

Literair beschouwd is Spectrum waardevol. Bezit het niet de uitvoerige inleiding waarop dergelijke, op de toekomst gerichte bloemlezingen aanspraak moeten kunnen maken; de voorafgaande Verantwoording is althans gedegen en objectief, afgezien dan van de zojuist genoemde punten. De samenstellers hebben de overtuiging iets noodzakelijks te doen, den lezer een zo ruim mogelijk overzicht van de toestand en de mogelijkheden van de poëzie der protestantse jongeren te geven, ook omdat zij erkennen dat het werk van den opbouw ener protestantse litteratuur nog in een aanvangsstadium en begin verkeert. Deze houding is sympathiek in zo verre ze van een grote bescheidenheid blijk geeft, maar nadert van den anderen kant weer de zorg voor het afwentelen van te grote verantwoordelijkheid nu een en ander in, naar veler mening ongetwijfeld te sterk, overleg met de auteurs samengesteld is. In zo verre is Spectrum dan ook geen bloemlezing naar Heeroma terecht opmerkte. Maar het is toch een voor ons waardevol prisma ter inleiding, en het is deze waarde die meer dan het bestaansrecht van het boekje uitmaakt, en het bovendien tot meer dan een losse verzenverzameling maakt. Het geeft een beeld van de huidige protestants christelijke poëzie

volgens de opvattingen der samenstellers in al haar wisselende aspecten en is als zodanig kleurrijk, interessant en niet te verwaarlozen. Het is een, reeds door zijn grotere uitgebreidheid, veel betere introductie, dan het hier boven genoemde Dishoeckje, belangrijk ook om de goede bio- en bibliographische nota's die het biedt.

Nochtans mene men niet dat een en ander zeer voornaam werk is. Het meeste ervan, voor een groot deel wel geestelijke poëzie te noemen, benadert bij lange na niet het peil van het buitengewone, terwijl meerdere zwakke verzen het inderdaad ontsieren. Het gebodene echter is interessant en wettigt de volgende onvolledige opmerkingenverzameling ter waardebepaling. Tussen de verzamelden valt op een figuur als Elly van Buuren, een bescheiden werkster die in katholieke kringen veel te weinig bekend is. Barend de Goede publiceerde enkele verzen, Kruipend Bloed en Twee Verzen voor Annie, terwijl Jan H. Groot een treffend gedicht - De Boising - afstond. Hessels toont zich ook hier weer een voornaam dichter. Muus Jacobse's De Moeders is mooi, evenals Jo Kalmijn Spierenburg's Moeder. Dat ook de sociale kwesties door de protestanten diep worden gevoeld is lang bekend, het prachtige Kerstliedje voor 1935 van P. Minderaa is er een nieuw bewijs voor. Citeren wij tenslotte een vers, nml. Sint Anna ter Muiden van Willem de Merode.

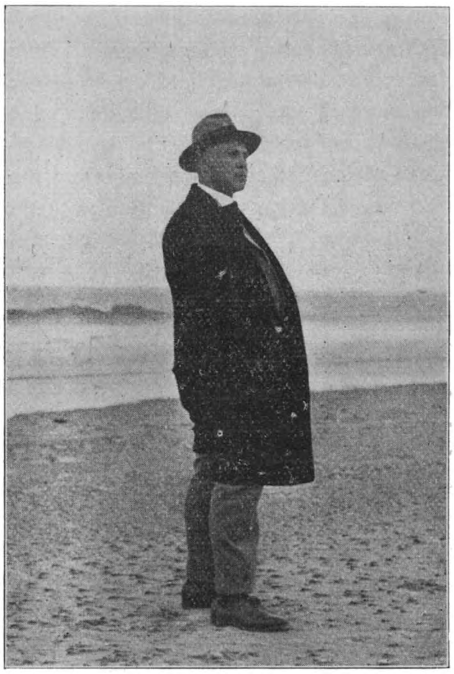

WILLEM DE MÉRODE

Nader met aandacht tot dit [groene plein,
Een kleine weide onder lage [boomen.
Hier is de rust zoo jong en zoo [volkomen
Als lentewind en najaarszonne- [schijn.
Hier is het oude en het have- [looze
Der dingen tot een nieuwe [levensstaat
Geworden, als in een verwoest [gelaat
't Herboren kinderlijke; het be- [schroomd liefkozen
Van een blind lachen gaat vervoerend om.

Er is een huis met vreemde ramen,
Een tuin vol bloemen, ouderwetsch van namen,
En binnen, eenzaam in zijn heiligdom,
Heeft een de schoone luwte van dit leven
Als visioen verbeeld en uitgeschreven.

Zo is Spectrum een interessant en aanbevelenswaardig — bovendien mooi uitgegeven — boekje dat de belangstellenden in de huidige Nederlandsche protestants christelijke poëzie zij aanbevolen.

* * *

Werk is uitgebreider. Het brengt naast de poëzie het proza, en van het laatste niet alleen het verhalende maar ook het essayistische. Meerdere dichters van Spectrum vindt men hier ook vertegenwoordigd, echter mist men er namen in die niet hadden mogen ontbreken. Zoekt men de Merode als representatief dichter tevergeefs, de voorname essayist Rijnsdorp — om anderen niet te noemen — had eveneens zijn plaats in Werk moeten vinden, temeer omdat het ook ons voorkomt dat hun ontbreken wel wat uitvoeriger verantwoord had mogen worden dan met de volgende zin van den redacteur: „Wanneer men noode enkele namen mist dan ligt de oorzaak daarvan niet bij mij"! Zo toch is Werk wel representatief voor het peil der huidige protestantse literatuur, doch hoezeer men er ook over verheugd is met den redacteur te kunnen erkennen dat dit peil niet teleurstelt, van den anderen kant ziet men met leedwezen dat deze representatie niet zo volledig is als zij had kunnen zijn. De vaststelling van dit feit doet echter weinig af aan onze oprechte bewondering voor dit voorname boek dat in inhoud en uitvoering inderdaad voortreffelijk te noemen is en slechts door enige onbetekenende vlekjes wordt ontsierd.

Sluit de redacteur zelf het werk met een machtige novelle, ook het overige proza — zo o. m. het goede De Geschiedenis van Amieke van Hendrika Kuyper-van Oordt — is van niet geringe waarde, zodat het zelfs tot de vraag aanleiding zou kunnen geven of de jongere protestantse letterkunde wellicht betere prozaisten dan dichters heeft aan te wijzen? Deze vraag, die geen antwoord inhoudt doch slechts als beknopte aantekening worde beschouwd, vindt haar gerechtvaardigde grond in het hiergebodene, immers ook hier als in Spectrum gaat de poëzie — except misschien die van Hessels — niet boven het gewone uit. Hetzelfde geldt ook voor het essayistisch werk waarbij Roel Houwink vertegenwoordigd is door een alleszins lezenswaardige bijdrage — Eenige Opmerkingen over letterkundige Kritiek — die hoewel niet nieuw toch de aandacht verdient. Weer terugkomend op het proza noem ik hier nog het charmante Bal in het Wassenbeeldenspel van Rie van Rossum. Tenslotte volge hier een vers van Hessels: Op de Grens van Dood en Leven.

Grijze vloeden van schemering
bedreigen mij met een langzame dood,
huiverend over het sombere rood
van chrysanten, vreemde herinnering
aan leven, dat nu zo ver geworden is
dat het verschil der tijden is uitgewist -
vage gestalten rijzen in die mist,
dof-gouden harnassen en een vergezicht
van rode vanen, golvende in de wind;
en ruwe barken door stortzeeën gebeukt
zeilende in een nacht onder bewind
van ruig-gekorvenen, voortgerukt
en op rotsen met geschreeuw te pletter slaand -
grijze vloeden van schemering
komen dreigend, eeuwen vergaan,
en nemen langzaam alle leven in.

* * *

Gezien de namenhoeveelheid welke dergelijke bloemlezingen en verzamelwerken altijd met zich brengen, zal het begrijpelijk voorkomen dat wij in deze korte aankondigende bijdrage niet aan allen recht hebben kunnen laten wedervaren. Zo hadden wij nog kunnen wijzen op de novellen van Sjoerd Leiker en H. M. van Randwijk — beide in Werk — doch de beperking noodzaakte ons daarvan af te zien en zo te komen tot een eindconclusie die inderdaad gelijkluidend moet zijn met onze inleidende alinea. Er bloeit op het ogenblik in protestants christelijke kring in waarheid een literatuur op die aller aandacht waard is, en het is van niet geringe betekenis dit naar aanleiding der hierboven genoemde werken te kunnen zeggen.

Nadat dit artikel geschreven was verscheen nog in de serie Protestantsch Christelijke Kunst dl. II: De Weegschaal. Essays van Protestantsche Letterkundigen bijeengebracht door Bert Bakker, Barend de Goede, G. Kamphuis, (uitgave van J. H. Kok N. V. te Kampen, z. j. 161 blz. ingen. *f* 2.25; geb. *f* 2.90) welk boek — dat, naar meegedeeld wordt, nog door een tweede zal worden gevolgd — een zeer welkome aanvulling op de hierboven besprokene genoemd moet worden, hoe beperkt het ook is. Na enige Inleidende Opmerkingen van G. Kamphuis, biedt het een helder essay van C. Rijnsdorp over De Weg der Gedachte in de Kunst, een belovend opstel van H. Barendregt over De Lyriek van Henriëtte Roland Holst van der Schalk en een zeer persoonlijke beschouwing van Dr. K. Heeroma geheten: Op zoek naar Bilderdijk. Roel Houwink vervolgt met De Methode der letterkundige Kritiek te vergelijken met zijn hierboven genoemde bijdrage in Werk, terwijl G. Kamphuis Nijhoff als Een Dichter in de Voorhoede tekent. P. Minderaa stond zijn mooi artikel over De Dichter J. H.

Leopold af, terwijl J. A. Rispens de aandacht voor Adwaïta vroeg. Het bekende scherpe en belangwekkende artikel van Dr. W. A. P. Smit over Vondel en zijn Bekering besluit het boek.

Al met al wederom een werk dat een bewijs is voor de huidige bloei der Nederlandse Protestants-Christelijke Letterkunde.

BOEKENSCHOUW.

COLIJN (Dr. H.) WISSELINGEN IN HET WERELDVERKEER. (31) *f* 0,45. Bosch & Keuning, Baarn.

Een overdruk der rede door Dr. Colijn in April 1937 gehouden in een vergadering van de Kamer van Koophandel en Industrie voor Rotterdam. Zij geeft een vluchtig overzicht der geschiedenis van het wereldverkeer vanaf de Oudheid tot den tegenwoordigen tijd en bespreekt de economische situatie van heden. Een doordachte rede, gefundeerd op energie en een vertrouwvol Christelijk geloof.

PIKET (Th. S.J.) DE OXFORDGROEP. (104) *f* 1.20. Brand, Hilversum. 1937.

Dit in de serie „Waarheid en Leven" verschenen boekje instrueert zeer helder en overzichtelijk over dat eigenaardige protestantsche verschijnsel, dat met „Oxfordgroep" wordt aangeduid. Ontstaan, verloop, uitbreiding, inhoud en bedoeling worden door iemand, die goed op de hoogte is, uiteengezet. Een critische beoordeeling vanuit katholiek standpunt begeleidt de uiteenzetting.

KIERKEGAARD (Sören) DE LELIE DES VELDS EN DE VOGEL DES HEMELS. Vert. door A. Alma. (95) *f* 0.90 en *f* 1,50. Voorhoeve, Rotterdam.

Dit is een der meest serene geschriften van een Deensch schrijver. Het is een origineele verhandeling over de bekende vergelijking uit het Evangelie. De wonderlijke philosoof, die Kierkegaard was, toont zich hier vooral als dichter.

ROBERTSON (F. C.) HARD TEGEN HARD. (221) *f* 2,25 en *f* 3,25. Vertaling van J. H. Delahaye. Kruseman, Den Haag.

In de uitgestrekte berglanden van Amerika waar veedieven telkens weer hun slag slaan gaat een jonge vrouw er op uit om de moordenaars van haar man te zoeken en onschadelijk te maken. Zij ontmoet een der veedieven, een onoogelijk mannetje maar een geboren ruiter, die zoo verliefd op haar wordt dat hij zijn oneervol beroep laat varen en haar door dik en dun op al haar ondernemingen volgt. Het behoeft wel geen betoog dat zij er aan het eind in slaagt haar doel te bereiken waarbij Cigarette Johnny een van de gelukkigste mannen van de wereld wordt. Boeiend geschreven lectuur voor iedereen.

ROAN (Tom) DE MONTANABANDIET. Uit het Amerikaansch door L. Th. Franse. (223) *f* 2,25 en *f* 3,25. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De geijkte Wild-West romantiek: vuist- en vuurgevechten, een veedievenmysterie, een redder en een gered meisje. Niet voor jeugdige lezers.

André Gide's heengang naar Sovjet-Rusland

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Het was tijdens een reis naar de Congo, nu een twaalftal jaren geleden, dat Gide's hart zich voor het eerst voor maatschappelijke bekommernis opende. Voor de eerste maal had den schrijver het feit der exploitatie van den eenen mensch door den anderen getroffen. Nimmer te voren had het sociale vraagstuk tot den persoon van dezen individualistischen schrijver ingang gevonden. Veertig jaar lang waren zijn lezers door den tuin zijner kunst rondgeleid: een lusthof, waarin slechts de capiteuze en subtiele bloemen van onvoldaanheid, besluiteloosheid, perplexiteit en wellustig verlangen haar bedwelmende geuren en verblindende glansen spreidden. Wie zich in deze atmosfeer van ontbinding waagde, voelde zich dra van onbestemdheid en twijfels omvangen. Erkende waarden kregen voor hem een karakter van onzekerheid: bezit leek hem van minderen prijs dan verlangen en zoekend streven; het branden van den dorst van meer verfrissching dan zijn lesschen; onvoldaanheid deed zich aan hem voor als de waarachtigste vorm der liefde. Het lokkend décor à la Watteau, te midden waarvan hij zich verplaatst vond, droeg tot de onwezenlijkheid der atmosfeer bij: een onwezenlijkheid, eenerzijds bevolkt met de vergiliaansche eenvoud van den herder uit de Oudheid, anderzijds met de gemaniëreerde charme van den sceptischen markies en den godloozen burger uit de achttiende eeuw. En in deze omgeving vertoonde zich dan aan zijn oog het visioen van den meester, in zijde gehuld, de Jean-Jacques der twintigste eeuw, André Gide, wel zeer verschillend van den kameraad Gide met gebalde vuist, dien wij sinds eenigen tijd kennen.

Van zijn reis uit de Congo weergekeerd en met zijn herinneringen op zijn Normandisch landgoed Cuverville alleen gebleven, buigt de schrijver zich over zijn ontdekking en hij ervaart, hoe de wat weeke zachtheid van het klimaat van zijn meest geliefde woonplaats nu doortrokken is van een gif, dat hem voor een afglijden in verdooving behoedt. Een nieuwe onrust heeft zich in een heerlijk-pijnlijke gewaarwording aan zijn ziel medegedeeld als een nieuw „aardsch voedsel", waaraan hij zich voortaan verzadigen kan. De intrede van deze nieuwe kwelling in zijn leven is hem te méér welkom, omdat de behoefte aan nieuwe litteraire scheppingen zich met de jaren minder dwingend begint te doen gevoelen en de schrijver er reeds een voorgevoel van heeft, welk een leegte deze verminderde behoefte eerlang in zijn leven zal doen geboren worden. Gide zelf bekent ons zulks, want bij al zijn geestesveranderingen is hij oprecht; en onderhevig aan scrupels

als hij is, — misschien wel onder den invloed van een zeker Calvinistisch atavisme, — komt hij er bij voortduring toe onverwachte beschuldigingen tegemoet te treden, niet teneinde ze af te wijzen, maar om ze in de rechte baan te leiden.

Gide lijdt dus onder de maatschappelijke ongelijkheid. Hij treurt om de bestaande onrechtvaardigheid en zegent het lijden, dat die onrechtvaardigheid hem veroorzaakt. Wij zullen niet zóó ver gaan te beweren, dat hij dit lijden tot een object van ongezonden wellust maakt, maar wel is het waar, dat hij hartstochtelijk belang stelt in de nieuwe aantrekkelijkheid, die het leven voor hem krijgt onder de jongste gewaarwording, die zich aan zijn leven heeft medegedeeld. Onverwachts wordt hem de mogelijkheid geboden een stil geworden wensch te bevredigen, dien hij reeds sinds het schrijven van zijn Immoraliste voedde, den wensch van zoo intens mogelijk te leven, niet in te slapen en aan de rust van den levensavond te ontsnappen. Dit koortsachtige verlangen draagt zeer zeker iets edels in zich. Maar een werkeklijk gevaar ontstaat, wanneer deze koorts gedeeld gaat worden, wanneer wat in den grond slechts een persoonlijke ervaring, een psychologisch moment, een oogenblikkelijke bekoring mag heeten, door naïeve jongeren als een doctrine gaat beschouwd worden. En daarin nu ligt de zware verantwoordelijkheid van Gide: in zijn phoenixachtige veranderlijkheid zoekt hij bij voortduring proselyten te maken; hij eischt, dat men hem volgt, dat men zijn veranderingen adhaesie betuigt. Een fatale trek in zijn karakter drijft hem er toe teleurstellingen te verwekken op zijn weg. Hij wil zijn volgelingen niet bedriegen en vraagt om hun erkentenis van deze waarheid, wanneer hij zich iederen keer weer van hen scheidt.

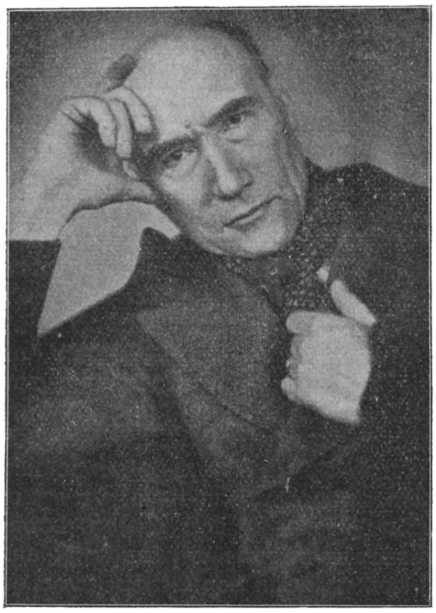

A. GIDE

De wet of liever de ondeugd van zijn natuur ligt in die eeuwige dissidentie, die voortdurende haeresie. Toch konden sommigen, nu vier jaar geleden, meenen, dat deze steeds van kleur verschietende geest op zoek was naar éénvormigheid, dat hij zijn

perplexiteiten, zijn voortdurende zelfontvluchting en kleurwisselingen moe was. Degenen, die hem weinig kenden, meenden hem op zoek naar een levensregel, die zijn oorsprong vond buiten het eigen ik. En als Gide in wezen een loochenaar van de algemeen aanvaarde levenswaarden was geweest, zou de evolutie minder verrast hebben, immers ontkenning is op haar wijze een vorm van bewering: echter lag de diepere tendenz van het geestesleven van dezen schrijver juist in de onvermoeide en onbelemmerde uitoefening van het vrije onderzoek. Om kort te gaan, men vernam op zekeren dag, dat de schrijver zijn onvoorwaardelijke sympathie aan het communisme geschonken had. Deze „bekeering" veroorzaakte ontsteltenis niet alleen in Fransche letterkundigen milieu's, maar vooral ook daarbuiten en spoedig tot ver over de grenzen. Wij zelve behoorden intusschen tot de weinigen, die in Gide's overgang naar het communisme geen frontverandering zagen en dan ook geen tegenstrijdigheid vermochten te constateeren tusschen de extreme houding van dezen individualist en aestheticus, schrijver van de *Nourritures terrestres* of den *Immoraliste* en den man, die op bijna zestigjarigen leeftijd adhaesie meende te moeten betuigen aan een actief-politieke doctrine, die men de meest tyrannieke zou kunnen noemen, welke zich ooit aan het individu tegenoverstelde. Wij beschouwden het eenvoudig als ondenkbaar, dat een schrijver als Gide, die geheel zijn leven den strijd tegen familie en godsdienst als een dwangidee onderging, zich niet vroeg of laat naar deze nieuwe Russische maatschappij zou keeren. Léon-Pierre Quint toonde deze noodzaak overigens vrij duidelijk aan in een penetrante studie, die hij kort geleden aan Gide's leven en werk wijdde. En de neophyt zeide het hem bij die gelegenheid zelf: „Ik ben niet van richting veranderd: ik ben altijd recht vooruitgegaan; ik vervolg mijn weg. Maar nu ga ik voorwaarts, gericht op een doel." ......

*　　　　*　　　　*

In den grond dringt zich de idee van maatschappij op onontkoombare wijze aan den mensch op. De mensch is een maatschappelijk wezen. Niets vermag iets aan dit feit af te doen en ook de mensch kan dezen wezenstrek niet veranderen evenmin als het hem mogelijk is den klop van zijn hart of de temperatuur van zijn bloed naar willekeur te wijzigen. Verjaagt men de idee van maatschappij door de deur, zij komt door het venster weer binnen. En zulks gebeurde met André Gide. Sommige gebreken van onze maatschappelijke orde brachten zijn individualistischen geest in verzet tegen de wezenlijke grondslag van die maatschappij. En wat meer is, niet alleen boezemden bepaalde aspecten van het familieleven hem haat in tegen al wat familie en daaraan verwant was, maar ook zijn eigen natuur had zich bereids dusdanig ontwikkeld,

dat zij zich aan het normale leven van het menschelijk echtpaar moest tegenoverstellen en daarmee het centrale punt van iedere natuurlijke geordende maatschappij verloochenen. Echter — en zulks nu vormt het drama van dit leven en dit werk, — is hij er, in spijt van zijn voortdurend pogen, nimmer in geslaagd het gevoel van het abnormale zijner houding van zich af te schudden. Nimmer vermocht hij zich van de obsessie van het maatschappelijke leven, waarvoor de mensch geschapen is, te ontdoen. Wel verre van een individualist te zijn, opgesloten in de ivoren toren van zijn pijnlijk isolement, houdt hij niet op zijn blikken gericht te houden op de maatschappelijke orde, die hij verfoeit.

Vandaar dat de gedachte aan Barrès, zijn bête noire, hem geen oogenblik loslaat. Want Barrès — Gide is gedoemd het ondanks alles te ontkennen — was de individualist en aestheet, die de wet van den mensch had weergevonden; hij was het, die overduidelijk had aangetoond, dat er geen onoverbrugbare tegenstelling bestaat tusschen de eischen van het persoonlijk leven en een maatschappelijk, volgens de menschelijke natuur, geordend leven; méér nog: dat een dusdanige maatschappij het eenige kader is, dat de volledige ontplooiïng van het menschzijn mogelijk maakt. Waartegen Gide met de energie der wanhoop in verzet treedt: immers, heeft Barrès gelijk, dan wordt op hetzelfden oogenblik alles, wat het voorwerp van Gide's leven uitgemaakt heeft, tot een „oeuvre de mort." Barrès màg geen gelijk hebben. Zijn werk mag de uitdrukking niet zijn van een diepe, menschelijke waarheid: zijn werk mag niets anders zijn dan de duperie van een leugenachtig maatschappelijk c o n f o r n i s m e en daarmee een deel van de schijnheiligheid, die bij alle menschelijk handelen en denken voorzit. Het anti-barresisme is een levensnoodzakelijkheid voor Gide.

Maar zelfs al zou zich het onverhoopte verwezenlijkt hebben; al zou Gide hebben kunnen aanhooren, dat zijn tegenstanders de menschelijke orde op een gansch vermolmde conceptie der maatschappij-gedachte gegrondvest hadden, dan zou daarmee de overwinning nog geenszins volkomen zijn geweest en de schrijver zelf geenszins bevrijd uit zijn volkomen negatieve houding ten opzichte van het sociaal gebeuren. Immers niets zou hem verlost hebben uit de nostalgie van zijn onverzettelijk individualisme, waar de b u r g e r l ij k e maatschappij bij voortduring ieder zijner ideeën zou blijven wraken.

Maar dan doet zich het communisme voor. Hoe zou een Gide daarin niet de hoop zien op een overwinning, die de revanche van geheel zijn leven zou beteekenen? Het eenvoudige bewijs van de bestaansmogelijkheid van communistisch-maatschappelijke verhoudingen, zonder dat wij daarbij nog aan een daverenden triomf van het stelsel zouden behoeven te denken, zou reeds een voldoende bewijs geweest zijn van de waarheid der menschelijkheids-

opvattingen van Gide. En vanaf de eerste dagen van den opzet van het vijfjarenplan verzucht hij dan ook: „Je voudrais tant que cela réussisse!" Een verzuchting, volkomen verklaarbaar op de lippen van den man, die geheel zijn leven had doorgebracht in bestrijding van den mensch van Barrès, den klassieken, den eeuwigen mensch, onder voorwendsel, dat deze valsch was. Te voren had Gide nimmer een antwoord vermogen te geven aan wie hem er van beschuldigden zich tevreden te stellen met verwoesting, en met zich den aanbidder van het niet te maken. Welnu, wanneer het Russische experiment zou slagen, zou het communisme hem eindelijk de gelegenheid tot een schepping verschaffen.

En wat Gide er van verwacht, was niets anders dan de geboorte van den mensch tot het waarachtige leven.

* * *

Men zal uit deze uiteenzetting begrepen hebben, dat wij persoonlijk geenszins aan de oprechtheid van Gide's, zij het dan voorloopigen overgang naar de communistische rijen willen twijfelen, al schijnen vele recente uitspraken van dezen schrijver in flagrante tegenspraak met zijn uiteindelijken ommekeer. „Tout effort pour se soumettre à une règle commune devenait â mes yeux une trahison [1])"...... „Je me suis toujours déclaré l'ennemi de toutes les orthodoxies. Celle du marxisme (!!) me paraît aujourd'hui tout aussi dangereuse qu'une autre". [2]) „Chacun de mes livres a été jusqu' à présent la mise en valeur d'une incertitude."[3]) In deze omstandigheden ligt er zeker een offer in, zijn keuze te bepalen en geheel zijn gedachtenleven, geheel zijn verleden en toekomstig leven op één kaart te zetten met de pretentie dat het de goede is, want eensklaps beweert Gide nu eindelijk in waarachtige zekerheid te verkeeren.[4]) Drie jaren lang verklaart hij aan wie hem hooren wil zijn bewondering en zijn liefde voor de daden van de U. R. S. S.: „dit experiment zonder precedent. . . . . dat ons hart van hoop doet zwellen en waarvan wij een onmetelijken vooruitgang verwachten, een élan in staat om geheel de menschheid mede te sleepen." Hij vindt, dat om deze levensmetamorphosen bij te wonen, het waarlijk de moeite waard is te leven . . . en zelfs zijn leven te geven om haar welslagen te bevorderen. . . . „De toekomst der beschaving" is aan het roemrijk lot van het hedendaagsche Rusland verbonden." Dit alles schrijft hij in het voorwoord van zijn „Retour de l'U.R.S.S.", evenals ook in zijn Nouvelles Pages de Journal. Iedere

[1]) Si le grain ne meurt (1924).
[2]) Les nouvelles Nourritures p. 142.
[3]) Nouvelle pages de Journal p. 24.
[4]) idem p. 46.

andere hartstocht wijkt voorloopig voor zijn Sovjet-liefde terug[1]) en hij verklaart zich zelfs triomfantelijk bevrijd van zijn lievelingszonde „l'hésitation amoureuse".[2])

Het baart ons geen verwondering, dat een zoo jonge en vurige hartstocht hem er toe verleidt zijn welbeminde met alle bevalligheden op te sieren, die hij voor haar en. . . . voor zichzelven wenschelijk acht. Hij zal daaraan de warmste kleuren van zijn palet aanleggen, geen enkele der schatten sparen, die hij zich in den loop van zijn cultureel, religieus, wijsgeerig en gevoels-leven verwierf. Zooals anderen God van ganscher ziele tegemoettreden; zoo gaat Gide heen naar de U. R. S. S., alles achter zich latende, behalve het eigen-ik, dat is zijn licht-ontvankelijke ziel; zijn eigen-ik, dat zijn zijn wijd-geopende oogen, die steeds gemakkelijk den schijn doordringen om stout den achtergrond der dingen te doorvorschen; dat is zijn hart, dat zich nimmer ter wille van den evennaaste uit zijn isolement en zijn egoïsme wist los te maken. Ongetwijfeld ligt er een zeker messianisme in Gides Soviet-hartstocht besloten. Zijn ziel was nu eenmaal van de Evangelie-boodschap doorvoed. De heilige woorden ontvloeien bij voortduring aan zijn pen, zij het dan ook gewoonlijk in slecht gezelschap. Alles, wat het Evangelie aan geloof, hoop, liefde, rechtvaardigheid, zuiverheid, heilige gelijkheid in zich vervat houdt, gaat door een uiterst geraffineerde en subtiele endosmose in zijn Soviet-Rusland over. Zijn droom en zijn theologie passen alle eeuwigheids-attributen, alle buiten-tijdelijke beloften, in den tijd toe op het beloofde land, dat het laboratorium van ieder waarachtig menschelijk geluk moet heeten.

„Maar ik moet het zeggen: wat mij tot het communisme voert, is niet Marx, dat is het Evangelie", waarschuwt hij. In de jaren, die Gides reis naar Rusland onmiddellijk voorafgaan, is de schrijver in de „via illuminativa", in de liturgische periode, die men advent noemt, waarin men hartstochtelijk naar den verlosser verlangt en waarin in 's schrijvers verbeelding de nieuwe aera van vrede en liefde zich reeds opent. In zijn Pages de Journal en zijn Nouvelles Nourritures trilt reeds zijn ziel bij de gedachte aan een menschheid, die evolueert naar de heerlijke gelijkheid van liefde in een regiem, waarvan hij sinds lang droomde. Hij is er van overtuigd, dat de menschheid op weg is naar dit geluk en dat de U. R. S. S. aan „het hoofd van de karavaan der natie's gaat"; dat de mensch niet altijd geweest is wat hij is, dat hij in voortdurenden staat van wording is. . . . En de kennis, dat de tegenwoordige levensstaat dezer menschheid noodwendigerwijze zal overtroffen worden, is een vervoerende gedachte, die aanstonds vergezeld gaat van haat voor alles, wat dezen vooruit-

---

[1]) Nouvelles Pages de Journal p. 121.
[2]) idem, p. 121.

gang kan beletten. Deze philosophie van het „worden" smelt voor hem samen met het Evangelie; Hegel smelt samen met St. Mattheus en St. Lucas. Een dergelijke vereenzelviging is intusschen wel de minste zijner bekommernissen: wetenschappelijke etiketten vraagt hij voor zijn ideeën nooit. Hij stelt er ook niet het minste belang in te weten, waar de groote stroomen, die de menschheid beroeren, hun oorsprong nemen. Zijn interesse bepaalt zich tot den stroom, die aan zijn oog voorbijgaat. Als een bark werpt hij er zijn ideeën in, en in klemmende nieuwsgierigheid over de plecht gebogen, ziet hij de tallooze golven op zich toesnellen „les flots sans nombre, les îles, les aventures de pays inconnus dont déjà il aperçoit les rives radieuses". Ginds lokt hem de U. R. S. S. „zijn gids", zijn uitverkoren „vaderland", een land waar de utopie tot werkelijkheid wordt. „La seule idée d'une faillite est inadmissible [1])". Vandaarginds geworden hem de meest dringende en vleiende uitnoodigingen. Een stroom in hem drijft er hem in machtige vervoering toe aan heen te gaan naar de bruid, die hij huwde voor haar aanschouwd te hebben.

En zoo stapt André Gide in de eerste maanden van 1936 in den salon-wagen, hem door de Sovjet-regeering ter beschikking gesteld.

---

[1]) Retour de l' U. R. S. S. p. 15.

BOEKENSCHOUW

CHASLES (Madeleine) DE WEG NAAR DEN BIJBEL. Bewerking uit het Fransch van J. M. Mooyman. (110) *f* 0.90 en *f* 1.50. Foreholte, Voorhout.

Nu het lezen van den Bijbel onder Katholieke leeken meer en meer toeneemt, komt het boekje van Madeleine Chasles wel zeer van pas. Het is een soort introductie, — een wegwijzer, die een eerste lezing van den Bijbel vergemakkelijkt. Het geeft eenige algemeene begrippen, verder aanwijzingen hoe de Bijbel gelezen moet worden, en het wijst er op in welke gesteldheid van de H. Schrift kennis moet worden genomen.

Veel en veel te weinig Katholieken kennen de mooie encycliek Spiritus Paraclitus van Paus Benedictus XV, waarin Z. H. zoo sterk aandringt op het dagelijks lezen van de H. Schrift. Het bijbellezen is een krachtige bron voor den bloei van het inwendig leven. Zoo als boven reeds werd opgemerkt, — er begint eenige kentering te komen. Als hulp voor „eerstbeginnenden", is „De Weg naar den Bijbel" uitstekend geschikt.

FRANSCH

MARTIN DU GARD (M.) HARMONIES CRITIQUES. 15 francs. Ed. du Sagittaire. Paris, 1936.

Als er iemand uit den vreemde of uit de provincie kwam, het hoofd overvol van lectuur, maar onwetend omtrent de schrijvers der ontmoete werken, zou ik hem den raad willen geven Maurice Martin du Gard een bezoek te brengen. Het is de criticus, die er zijn plezier in vindt een portrettengalerij van heel de verscheidenheid der Fransche schrijvers aan te leggen. En zijn portretten werden tot levende vertellingen, zonder dat het fond dezer vertellingen ook maar iets aan waarachtigheid bij al die levendigheid inboet. Een mengeling van waarnemingen, humor, ernst, badineerende gratie, soms gepaard aan brutalen spot. Het geheel, doorspekt met luchtige anecdotes, zeer geschikt om den zin van een werk, het geheim van een karakter nader te ontsluieren; een aaneenrijging van geestige en diepzinnige oordeelen, die door hun vluchtigen gang nimmer een indruk van pedanterie of plompheid maken: ziedaar de vele elementen, die de kunst van dezen criticus samenstellen.

Hij maakt meer den indruk van te spreken dan te schrijven: welke werkwijze mij zoo straks de gedachte aan den buitenman suggereerde, er op uit meer van zijn schrijvers te weten te komen. Er zijn verdekte toespelingen, die een voortdurende bron van interesse vormen voor ingewijden. Het intense leven der portretten vindt zijn oorsprong grootendeels hierin, dat hij de persoonlijkheid zijner helden voortdurend met hun ideeën in verband brengt. Maurice Martin du Gard gaat van het ietwat uitzonderlijke — sommigen vinden boersche — accent van een Paul Claudel over op diens gemeenzaamheid met Aeschylos: van het biechtvader-achtige uiterlijk van Georges Duhamel op zijn kunst, die een groote les is in de hoop „une grande leçon d' espérance".

Toch overkomt het hem, wanneer hij zijn figuren niet van nabij kent, dat hij onnauwkeurig, wellicht zelfs onrechtvaardig wordt. Zoo is zijn portret van Paul Bourget zeker verre van juist.

De beste en meest volledige, de meest levendige bladzijden van zijn „Harmonies critiques" zijn aan de auteurs gewijd met wie hij vriendschappelijk omging: een abbé Brémond, een Albert Thibaudet en anderen. Er is een uitnemend portret van Henri de Régnier, een schoone verbeelding van Madame de Noailles op haar sterfbed, diepe gedachten over Racine, Goethe en Shakespeare. Er ligt een bepaalde doctrine aan deze bonte mengeling

van portretten ten grondslag. Het is het humanisme, zooals wij dat ontmoeten bij de elite der menschheid dat den mensch waarlijk uit de levensmoeilijkheden bevrijdt: het zijn niet de opgedrongen wetten, noch ook de sophismen der politici. Vrij zijn, dat is leven voor de dingen van den geest en niet het dienen of verzadigen van de lagere hartstochten. Een zeer lezenswaardige bundel critieken. Dr. B.

PRÉVOST (Marcel) LA MORT DES ORMEAUX. Roman. 15 frs. Edition de France, 1937.

Marcel Prévost biedt het model eener litteraire loopbaan, zooals ze in Frankrijk zoo talrijk zijn. Zulk een auteur schrijft een aantal dragelijke romans, die goed verkocht worden, kijgt langzamehand algemeene bekendheid, wordt voorzitter of lid van allerlei litteraire comité's en vereenigingen en wordt eindelijk opgenomen in de Académie française. Marcel Prévost heeft een lange lijst van romans op zijn naam staan, die over vijftig jaar wel vergeten zullen zijn. Het schrijven van middelmatige romans brengt geen blijvenden roem. Hij heeft vooral oog voor den physiologischen kant der liefde en heeft hiervan allerlei facetten beschreven. Stichtende lectuur vormen zijn boeken allerminst. Ook „La Mort des Ormeaux" is een liefderoman, de geschiedenis van een hartstochtelijke liefde tusschen een huisleeraar en een adellijk meisje. De groote oorlog brengt de voorloopige, en de dood van den huisleeraar op het slagveld de definitieve scheiding. Bijzondere verdienste heeft het boek niet. Het is alles goed, middelmatig werk. Prévost laat zijn roman zich afspelen in een streng katholieke streek, ergens in Gascogne. De zonde wordt gebiecht en Lucile, de heldin, leeft na den dood van haar minnaar van de herinnering aan de vroegere dagen. Volwassen lezers.

DUMESNIL (René) LE RÉALISME. Tome IX de l' histoire de la littérature française. (649) Gigord, Paris, 1936.

Abbé J. Calvet publiceert een uitvoerige Fransche litteratuurgeschiedenis, waaraan meerdere auteurs medewerken en waarvan dit lijvige boek een deel vormt. Dumesnil, die over Flaubert, Maupassant en anderen reeds vroeger meerdere werken schreef, is een der eerste autoriteiten op het gebied der groote realisten tusschen 1850 en 1900. Hij is een ijverig en betrouwbaar geleerde, een vakman, die alle eigenschappen van een litteratuurhistoricus vereenigt, onpartijdigheid, liefde voor zijn onderwerp, kennis, voorzichtigheid, gematigdheid in zijn uitspraken enzoovoort. Vergelijkt men zijn werk met het bijna gelijktijdig verschenene van Thibaudet, dan valt het verschil op tusschen een ijverig en bekwaam vakgeleerde, een academicus, en een artistiek criticus. Thibaudet is het laatste en heeft niets van een academicus. — De periode van het realisme omvat hier die schrijvers, die gewoonlijk als de realisten

en naturalisten beschouwd worden en schreven in de laatste helft der vorige eeuw. Er is in hun werk volgens Thibaudet iets decadents, iets uiteenvallends en destructiefs, wat in het oeuvre van Balzac bijvoorbeeld niet te vinden is. Allen, met uitzondering van Zola, zijn zij pessimistisch, twijfelaars, vol van minachting voor de menschheid, die zij beschrijven. Dit geldt van de groote prozaïsten; de poëzie sloeg met het symbolisme een geheel andere richting in, was een reactie op de naturalistische stroomingen.

DUITSCH

JOHST (Hans) DIE TORHEIT EINER LIEBE. München, 1936.

Dit boek van Hans Johst in dagboekvorm — wat men echter tot zijn groote verdienste nauwelijks merkt — is vlot en prettig geschreven. Zijn stijl is nu eens niet zooals bij vele jongeren zwaarwichtig, en lyrisch en onnatuurlijk, maar frisch eenvoudig levendig. Zijn personen zijn nu eens geen poppen, van wie de auteur netjes vertelt wat zij voelen en denken; het zijn menschen met een eigen ziel; zij leven dus van binnenuit. Voor ontwikkelde volwassenen is het boek geschikt en interessant. Toch ondanks al die werkelijk-prachtige kwaliteiten is mijn oordeel over het boek niet gunstig. De onwaarschijnlijkheden erin zijn te vele en te groote, dan dat ze een zuiver genieten mogelijk laten. Daarbij komt dat de humor hier geen lach en een traan van diep meevoelen is, maar een lach en een traan van schrijnende pijn en verbittering. En ten slotte: in het karakter van de vrouwelijke hoofdfiguur wordt een onduidelijkheid gelaten, die irriteerend is, omdat zij ook zelfs met raden niet weg te werken is. De hoofdfiguur nu, een baronesse, is een van afkomst rijke boerendochter: vandaar haar eenvoud, dapperheid, flinkheid; vandaar ook haar opofferende fiere moederliefde. Dat zij daarnaast volop een flirt is — laat dat zijn, ofschoon het voor mij moeilijk te gelooven is; maar dat wij haar gevoelens onder geen enkel opzicht kennen, niet eens kunnen raden tegenover den man, die haar in haar moeilijken strijd om het bestaan zoo opofferend en bescheiden ter zijde slaat; die alles voor haar over heeft; die wat schuw en onhandig, omdat hij zoo'n diepen eerbied en bewondering voor haar heeft, zijn liefde niet uit; dat — anderen mogen 't Johst als verdienste aanrekenen —, bederft voor mij heel het genot dat het boek anders zeker geven zou. Johst teekent hier niet het sphinxachtige in de vrouw, dat zou litterair zeer goed verantwoord kunnen zijn — neen hij laat ons in de absolute onzekerheid of die vrouw harteloos is, of dat zij alleen door haar onverschilligheid haar trouw tegenover haar echtgenoot verdedigt, of dat die stille schuwe maar nobele man niet voldoende tot haar zinnen spreekt — wie zal 't zeggen, het raadsel is èn onoplosbaar èn vergalt ten slotte alle vreugde, die het boek geeft en laat een bittere nasmaak achter in de ziel.

PFEIFFER-BELLI (Erich) SYLVIA, EINE ERZÄHLUNG. (71) Rowohlt, Berlin,

Deze vertelling is opgedragen „meiner Tochter". Het is net, alsof dit verhaaltje inderdaad voor dat kind geschreven is, als om het te bevrijden van een smart om een voorbije jeugdliefde. Er straalt uit dat boekje op een wijsheid van begrijpen, een vol meevoelen met de kristallen reinheid der kindergevoelens, terwijl het tegelijk ook is een teergezegde overtuiging, dat die jeugdliefde voorbij moèst gaan als een lentesprookje.

Als dat waar is, dan moet men bewondering hebben voor de fijngevoelige manier, waarop het kind „ingelicht" wordt over de eerste tragiek van het leven. Ziet men het boekje echter in algemener verband, als iets van bredere gelding, dan doet het tamelijk onbeduidend aan, dan is het toch te week en te onwerkelijk ondanks echte vuile straten en echte draaimolens en nog meer echte dingen!

BETSCH (Roland) DIE SIEBEN GLÜCKSELIGKEITEN. G. Grotésche Verlagsbuchhandlung. 3.50 M. en 4.80 M. Berlin, 1936.

Dit boek van Roland Betsch geeft den onbevangen lezer hetzelfde oermenschelijk pleizier als een Jan Klaasen-spel. Geen oogenblik denkt men bij de lezing aan echtheid en waarheid: het is spel, leuk, lollig, dwaas spel met nu en dan een stukje drakerige tragiek. Het is romantiek in blik — Eichendorff op een motorfiets — von Schwindt in plusfours. Het is een aanfluiting van elke moderne zakelijkheid: het ontroet niet, het verdiept niet, het amuseert, het doet lachen. Echt alleen is het landschap en dat is ook soms heel mooi. Maar voor de rest wemelt het boek van toevalligheden en onwaarschijnlijkheden, van komische voorvallen en leuke, geestige zetten, van humor en moord-van-Raamsdonk-tragiek.

De heldin — Ursula — heeft een zuster Carola, die op haar gelijkt als de eene druppel water op de andere. Wat dat voor situaties schept en bovendien wat voor extases van vreugde en dieptes van wanhoop in de ziel van den minnaar, begrijpt ieder van zelf. Maar geen oogenblik denkt men daarbij aan echte liefde, aan echte hartstocht. Het is een romantisch dwepen, een romantisch spelen met gevoelens, een zwelgen in romantische liefdedroomen, en als dan ook op het slot de minnaar de geliefde eindelijk kan krijgen, dan gaat hij gauw naar huis terug met achterlating echter van de boodschap, dat hij wel eens terug zal komen.

Daar is ook in heel dien zwerm van personen, die het boek bevolken, niet één, die niet min of meer abnormaal is; maar toch zijn ze ook weer niet zóó, evenmin als Jan Klaassen, dat zij onmogelijkheden, monsters zijn. Alex, Radieschen, de bewoners van het „Vogelhaus" enz. zijn lachwekkende, amuseerende onwaarschijnlijkheden, maar geen boosmakende onbestaanbaarheden.

Leest men dit boek van Betsch — en iedereen kan het lezen —

dan voelt men dat men voor den gek gehouden wordt, maar op zulk een onschuldige, menschelijke, leuke manier, dat iedereen, die nog genoeg kind is gebleven om van Jan Klaassen te genieten — ook met Die sieben Seligkeiten hartelijk blij en vrij zal lachen.

SCHUSTER (Ludwig) DER LEGENDENMALER UND ANDERE GESCHICHTEN. J. Kösel und Friedrich Pustet. 3.80 M. München, 1936.

Deze vriendelijke, vrolijke verhaaltjes zijn zonder enige pretentie geschreven, ze zijn niet diepzinnig, niet brillant, maar ze ademen echte vroomheid, die nergens opdringerig wordt en ze zijn voortgekomen uit een geloof, dat leeft en heel het menselijke doen en laten in dat geloof vanzelfsprekend ziet.

De vertellingen zijn uitermate geschikt om bijv. in de klas voorgelezen te worden. Bovendien kunnen ze aan andere mensen weer de kunst van vertellen leren.

MÜLLER (Arthur) DAS ÖSTLICHE FENSTER. Verlag Josef Kösel & Friedrich Pustet. 4.20 M. München, 1936.

In een kritiek die ik over dit boek van Artur Müller ergens toevallig las, stond geschreven: „Grundidee und Darstellung lassen sich characterisieren als visionär-ekstatisch". Die uitspraak is in zijn geheel genomen helaas juist. In het dorp Leutkirch, een duitsche nederzetting in het Wolgagebied, houden de roode Sowjet-troepen op ontzettende wijze huis. De dorpsgeestelijke en verschillende vooraanstaande inwoners worden op gruwelijke wijze vermoord, de kerk met dynamiet opgeblazen. De zoon van den burgemeester — Johannes Georg — voelt zich dan geroepen de menschen te helpen hun geloof en hoop en liefde te bewaren. Ook de dochter van den commandant der Sowjet-troepen komt onder zijn invloed — men zoekt hem om hem te dooden — hij geeft zich zelf vrijwillig aan om de anderen te redden —; Marusja, de dochter van den commandant, vangt den slag van den onder-commandant op, die bestemd was om Johannes Georg te vermoorden. Deze draagt het lijk naar zijn eigen huis en legt haar neer op een bank. „Es wurde überhell an den Himmeln und mit einem Male fiel die Sonne golden in die Stube und verklärte Marusja's Gesicht. „Das Oestliche Fenster -" murmelte Johannes Georg lächelnd und sank auf die Knie". -

Het zou dwaas en onrechtvaardig zijn Artur Müller schrijversgaven te ontzeggen. Als hij de realiteit schildert, is hij een scherpe en zeer gevoelige opmerker. De overval in het huis van den burgemeester is levendig en waar weergegeven en zoo zijn er meerdere scènes — de terechtstelling van den ouden dorpsgeestelijke is van een diep-ontroerende tragiek. Maar in een roman de psychologie vervangen door visioen en extase, dat is onaanvaardbaar; dat stemt telkens wrevelig en ongeduldig; dat laat iemand hoogst-onvoldaan.

Dat maakt de stijl vaak zwaar en gezwollen — dat geeft aanleiding tot vele onjuistheden — dat maakt in één woord het boek moeilijk te verteeren en de betere passages blijven nauwelijks genietbaar.

ENGELSCH

CAMPBELL (Reginald) THE ADMIRALTY REGRETS. . . . . (288) 7/6. Cassell and Company Ltd., London.

Romans van den Wereldoorlog, welke het leven aan boord van een oorlogsschip behandelen, zijn opvallend minder in aantal dan die, welke in de loopgraven, en daarachter, zich afspelen. Mogelijk is een der oorzaken dat voor het schrijven der eerstgenoemde een zoo groote deskundige feitenkennis, vereischt is, als alleen een marine-officier, een beroepsofficier, kan bezitten. Wanneer Campbell geen „naval man" is geweest, heeft hij zeer zeker een grondige studie gemaakt van deskundige inlichtingen. Want het leven aan boord, dat er geheel op is ingesteld de meest gecompliceerde machine van den mensch — het moderne groote oorlogsschip — perfect te laten functionneeren, is authentiek door hem beschreven. De technische zijde van den roman is uitstekend. Zonder deze had het meer psychologische gedeelte niet kunnen slagen.

Het schip is H. M. Cruiser „Safeguard", neelnemend aan de gevechtsverrichtingen in de Turksche wateren in 1915. Met fijn onderscheid leven aan boord van den kruiser de verschillende officieren, ieder naar eigen individualiteit reageerend op de oorlogspsychose. De eigenlijke centrale figuur is de adelborst Olphert, onervaren toen hij in dienst trad, maar uiterst sensitief, wiens ontwikkeling, op de grens van jongen en man, geschiedt onder den invloed der oorlogsgebeurtenissen bij Gallipoli. Parallel aan deze zielkundige ontwikkeling gaat het verhaal der krijgsverrichtingen, waarbij de dreiging van een onafwendbare tragedie steeds sterker wordt. Dat die tragedie inderdaad plaats heeft duidt de titel aan: „The Admiralty regrets" . . . . zijn de beginwoorden van het officieële schrijven, waarmee aan de nabestaanden der marinemenschen van het sneuvelen ter zee wordt kennis gegeven.

Campbell schrijft meest een forschen stijl, die zich toch ook buigzaam aanpast bij de wijzigingen in milieu en onderwerp. Voor volwassen lezers.

MAGARSHACK (David) THREE DEAD. (307) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

Wanneer het detective-verhaal op zijn best wordt geschreven is het gedeeltelijk een psychologische roman. Het ingenieus oplossen der puzzle blijft een hoofdzaak, maar de belangstelling wordt evenzeer opgevorderd voor de motieven welke tot het be-

handelde misdrijf hebben geleid. Er is wisselwerking. Door die motieven uitvoerig te analyseeren krijgt de tragedie der misdaad grooter belangrijkheid, en meer beteekenis voor de spanning; omgekeerd, waar de motieven culmineerden in een misdaad, krijgen de menschelijke hartstochten gruwelijker zin, en kunnen zij door den auteur dieper doorgrond worden.

Deze opvatting heeft Magarshack getracht te verwezenlijken in „Three Dead"; in de belangrijke gedeelten van zijn roman is hem die artistieke werkwijze gelukt. De puzzle is: heeft Guy Ollis, een der leiders van een Londensch persbureau zelfmoord gepleegd, is hij het slachtoffer geworden van een ongeluk, of werd hij vermoord? Zoo ja, door wien? Politiemannen van Scotland Yard weten het raadsel op te lossen; tegelijk met het ontwarren van het mysterie, — en in verband daarmee — wordt den lezer een kijk gegeven in het eigenaardige en jachtige bedrijf van een internationaal persbureau. Ver vóór het einde van den roman wordt de oplossing reeds gegeven, waarna de auteur in het laatste gedeelte de tragedie zich laat ontwikkelen van twee menschen, betrokken bij het voorgaande. Dit verhaal van ontzetting en levensontsporing verdiept de spanning nog; het vormt, als het ware, een psychologische climax.

De schrijver besteedt veel aandacht aan het gedoe op het persbureau; de roman is daardoor in enkele gedeelten wat rommelig-druk. Dit neemt niet weg dat „Three Dead" in het detective genre een nogal ongewoon en zeker belangwekkend werk is. Wegens verschillende situaties en verhoudingen moet de lezing beperkt blijven tot ervaren volwassenen.

CARLETON, PATRICK, a. o.: MORE MODERN SHORT STORIES. (314) 3/6. Lovat Dickson Ltd., London.

De bundel is, naar de uitgeefster op den omslag vermeldt, bedoeld als „as varied a menu as possible for readers who cannot digest the average magazine story". Inderdaad is het soms ongelooflijk banaal wat een „magazine" zooal durft te publiceeren; hier behoefde dus niet eens zoo hoog gemikt te worden om het gestelde doel te verwezenlijken. Toch komen in den bundel nog stories voor welke met niet meer dan een schouderophalen gewaardeerd kunnen worden. Maar er zijn ook meerdere gave producten van het zeer moeilijke litteratuurgenre dat „short story" heet, opgenomen. Het verhaal van Liam O'Flaherty is kleurig, plastisch geschreven. Van Ellen Burgess is een story opgenomen (Mills of God) met sterke sfeer. Suggestief is „The Public-House" van Rhys Davies; boeiend, knap van teekening is „The King is dead" van Patrick Carleton, spelend in het jaar 3000 vóór Christus. De verzameling zou overigens niet in Engeland zijn uitgegeven als niet een der, daar blijkbaar zoo geliefde, geschiedenissen was opgenomen over huwelijksontsporing plus de noodige ontledende

dialogen (The Snowstorm, van Violet M. Macdonald). Dit geldt ook voor het verhaal over een occult geval. (In Church, van Margaret Irwin.)

Wegens de gevarieërdheid van het menu is de consumptie alleen geschikt voor volwassenen met een sterke maag.

HOLLIS (Christopher) FOREIGNERS AREN'T FOOLS. (134) 5/. Longmans Green & Co., London - New York - Toronto.

Christopher Hollis is een der betrekkelijk weinige intellectueele Britten, die moeite doen de politieke ideeën van niet-landgenooten te zien van een breeder standpunt dan het eng-nationale; — die deze ideëen serieus nemen en trachten te leeren kennen. Zijn boekje is een bundel interviews tusschen een Engelschman en een Italiaan, een Duitscher, een Franschman, een Rus, een Japanner en een Amerikaan. Op deze wijze wordt vanuit zes verschillende gezichtspunten de economische- en historisch-politieke wereldsituatie der laatste jaren bezien. Voor die in deze stof belangstellen is dit een werk van beteekenis, temeer daar Hollis, als historicus, een vrij diep historisch perspectief geeft. In het schrijven van den dialoogvorm toont hij zich een meester.

BOEKENSCHOUW

JONES (H. Spencer) UIT DE DIEPTEN VAN HET HEELAL. (253). *f* 2,90 en *f* 3,75. Geaut. vertaling uit het Engelsch door Dr. J. van der Bilt. Bruna en Zn. Utrecht.

Een gedegen studie over de aarde en het zonnestelsel waarin voor belangstellenden allerlei wetenswaardige bijzonderheden te vinden zijn. De wijze waarop deze stof behandeld wordt is tamelijk populair maar vraagt eenige voorkennis.

IPENBURG (Rie) SINTE CLARA. (98) *f* 1,25
SWART (Jan de) DE HEILIGE JOANNES CHRYSOSTOMUS. (175) *f* 1,25. Dekker en van de Vegt, Nijmegen.

Twee heiligenlevens uit de Serie De Gemeenschap der Heiligen, waarin op eenvoudige, doch aantrekkelijke wijze het leven van Sint Clara en Chrysostomus verhaald wordt.

ZAWISCH (Dr. Carla) WERDEN DES CHRISTLICHEN ARZTES (167). Verlagsanstalt Benziger & Co. A. K. Einsiedeln-Köln.

Dr. Carla Zawisch, privaat docente aan de Weensche Universiteit richt zich met haar boekje hoofdzakelijk tot de jongere medici. Zij geeft door haar beschouwingen aan hoe de jonge arts zijn persoonlijkheid als Christen kan ontwikkelen, in nauw verband met zijn beroep, door de schrijfster gezien als een roeping.

De verhalen van Stella Benson

door JOS. PANHUYSEN.

Welbeschouwd heeft Stella Benson in proza enkel verhalen gepubliceerd; niet alleen de verzameling short stories naar aanleiding waarvan dit artikel geschreven wordt, maar ook haar langere prozawerken, die soms den omvang van een roman bereiken, zijn tenslotte geen romans, maar inderdaad verhalen, fantastische of fantastisch reeële vertellingen.

Een verhaal staat doorgaans veel nader bij het gedicht dan de gemiddelde roman dat doet, de onmiddellijke werkelijkheid is er veel verder van verwijderd, het leven is er overgebracht in andere verhoudingen waardoor de fantasie een vrijer spel verkreeg, maar waardoor terzelfdertijd, de levensverschijnselen, die zich achter een meer onmiddellijke werkeklijkheid verschuilen veel sterker naar voren komen, het licht der poëzie kan er veel feller schijnen op het onvermoede, het gewone verliest er zijn vertrouwdheid en openbaart zich plotseling als een angstwekkend geheim. Het angstwekkende, het onoplosbare, het raadselachtige is wel zeer in het bijzonder opmerkelijk in het werk van Stella Benson. Men zou haar een fantaisiste kunnen noemen, men kan zelfs met recht beweren, dat zij een humoriste is, een humoristische fantaisiste dus; van haar I Pose tot haar onvoleind werk Mundos, blijft ze dat, maar zij is een humoristische fantaisiste uit zelfverweer, tenminste voor een voornaam gedeelte, haar benauwt het leven immers, het dringt zich aan haar op van alle zijden, in al zijn gecompliceerdheid, in zijn veelheid van aspecten, en naast deze verschijnselen ziet zij de reacties der menschen daarop, de velerlei interpretatiemogelijkheden. Zij weet er geen raad mee, zij weet geen raad met de conventioneel geloovige, noch met de veramerikaniseerde, noch met de beperkte normale egotistische opvatting des levens. Er mogen wetten in het leven en de wereld zijn of liever bepaalde weerkeerende oorzaken mogen tot bepaalde weerkeerende gevolgen leiden, maar omtrent het ontstaan dier oorzaken, en omtrent de wijze waarop die tot het gevolg leiden is zij onzeker, hetgeen zij anderen daarover hoort vertellen lijkt haar doorgaans te subjectief. Zij wil zich niets wijs laten maken door de algemeen aanvaarde oogenschijnlijke werkelijkheid en daarom komt zij vanzelve tot de komische fantasie.

I Pose, This is the End, Living Alone, The poor Man zijn fantasiën, maar het zijn tevens benaderingen; deze verhalen als zoodanig zijn onmogelijk evenals de personen, die er in voorkomen, maar de zin der geschiedenis en de zin, de artistieke zin der karakters is veel reeëler, veel waarachtiger dan de zin van karakter en gebeurtenis in de traditioneeler familieromans bijvoorbeeld. Het uitzicht is wijder, want Stella Benson leeft in het

huis, dat ze in een harer vroegste publicaties Living Alone noemde. Ze is eenigermate als de tuinman uit „I Pose". Deze tuinman neemt voortdurend andere poses aan, het poseeren zit hem in het bloed, als eenieder, maar hij weet het van zichzelf; omtrent een ding echter poseert hij absoluut niet, hij geeft niets om geld, hij veracht geld. Iemand, die werkelijk het geld veracht, ontsnapt aan de maatschappij onder een bepaald, maar zeer belangrijk opzicht. Er zijn nog slechts een paar verhoudingen, die hem nog in de maatschappij terug kunnen halen en ook deze vermochten op den wonderlijken tuinman uit I Pose niet veel. Hij behoefde slechts het poseeren op te geven en hij zou werkelijk een vrij man geweest zijn.

STELLA BENSON

Ook Stella Benson, naar haar eigen getuigenis, poseert in den aanvang, maar de pose wordt steeds geringer en ijler, in haar laatste werken blijkt zij vrijwel verdwenen. Zij is welhaast geheel onbevangen geworden, zij is een humoristische fantaisiste ook dan nog, maar nu blijkt hoe humor en fantasie middelen waren van benadering, uiterlijke middelen in het eerst; van buitenaf werd de werkelijkheid geforceerd om zijn raadsel te toonen en slechts vaag was het antwoord, maar fantasiën humor werden steeds minder vluchtig, minder ijl, minder ver gezocht, sterker, grootscher, en het antwoord werd daarom duidelijker, de nadering dichter, en niet zelden bleek wat middel geweest was ten slotte het gezochte doel zelf, fantasie en werkelijkheid bleken identiek.

Op die oogenblikken vooral beseft men hoe verschrikkkelijk het leven voor Stella Benson moet geweest zijn, niet alleen om het onmiddellijke leed, de ziekte en het gebrek, dat zij doorstaan moest, maar om de benauwende angst der onbevangenheid, der vrijheid, de angst van den mensch, die het leven ziet en doorziet, maar die nergens iets vinden kan om het geheim er van te verklaren.

Alle maatschappelijke beveiligingen, alle subjectieve begrenzingen zijn weggevallen, de beperkingen van anderen worden waargenomen, maar op een angstaanjagende wijze juist als beperking. De openbaring is inderdaad gekomen op het oogenblik, dat werkelijkheid en fantasie samenvielen, maar deze openbaring blijkt allerminst een verklaring. In zekeren zin is het doel bereikt, maar in een anderen zin is het verder verwijderd dan ooit.

Het is niet alleen een mensch, die hier ziet, maar het is ook inderdaad een fairy en een fairy, men weet het uit I Pose, uit Living Alone, uit Goodbye Stranger, uit Tobit Transplanted, uit Pull Devil, Pull Baker, uit een verhaal uit dezen bundel als Awakening, is een onwetende.

De fairy, het kind der fantasie, dat een vermoeden is, heeft buitengewone vermogens, zij ziet wonderlijke dingen die den gewonen mensch ontgaan, zij bezit de kostelijke, maar gevaarlijke gift der extase, der verrukking, maar zij bezit in deze wereld dat alles meer als een herinnering zou men kunnen zeggen dan als werkelijkheid en daartegenover is haar deze wereld vreemd, weet ze eigenlijk niets van deze onze zeer gecompliceerde samenleving. De verrukkkingen van de fairy zijn niet zelfgewild en niet zelfopgeroepen, al bezit ze ook, als in Living Alone de gave der magie, de fairy ondergaat, zij neemt waar, zij wordt vervoerd, zij mist de macht tot interpretatie; ook de mannelijke fairies missen die, Richard Higgins evenzeer als de „changeling" Chrsopher Clifford Cotton. Men wordt niet wijzer door hen, want zij zijn zelve niet wijs, ondanks hun kennis van het buitennatuurlijke, ondanks hun wonderlijkheid.

Wijzer zijn de menschen, die eens fairies geweest kunnen zijn, maar die zich aangepast hebben, die ontwaakt zijn uit den droom der eerste eeuwen, den droom van het traditielooze, het aanpassingslooze, den droom der jeugd. Zij zijn wijs geworden en zijn gekomen tot een nieuwen en nuchteren droom, tot den droom der beperking, tot een

Square white house, ringed in
By a round white day.

Stella Benson is eigenlijk al de figuren uit haar boeken, dat wil zeggen in potentie, zij is wijs en onwijs, zij is beperkt en wordt gedreven door een verlangen iedere begrenzing te doorbreken, zij is eenzaam, maar zij kan de menschen, die ze veracht en beklaagt, haat en liefheeft, zelden uit haar belangstelling bannen, zij wordt betooverd door de natuur die haar elfenachtigen geest aantrekt, maar zij ziet toch ook het onmenschelijke van de natuur op zich.

Haar spot met de beperkte wijsheid der menschen is daarom juist zoo schrijnend, omdat hij in niet geringe mate zelfspot is.

Zij spot met de beperktheid der religie, zooals deze zich manifesteert in de aanhangers en de bedienaren dezer religie, zij is daarbij zelfs niet zelden ergerlijk blasfemisch, en geen der priesters of predikanten, die telkens weer in haar werk verschijnen komt er genadig af, het zijn op zijn minst genomen zelfbedriegers en fatsoenlijkheidsvergoders, zij willen bekeeren, bekeeren, maar tot een leer, die weinig verhevens meer heeft, enkel leerstuk en voorschrift. Alleen in Goodbye Stranger vindt men een oogenblik een uitzondering hierop. Mr. Lorne krijgt op een geheimzinnigen nacht in China het vermoeden dat religie iets verhevens, iets buitengewoon verhevens is, hij beseft, omdat hij een evenbeeld is van God zelf, maar een geschonden evenbeeld. De meeste predikanten bij Stella Benson doen dit niet, zij begrijpen nauwelijks dat zij een geschonden evenbeeld zijn van dengene, dien zij meenen te aanbidden, zij draaien de zaak om, zij aanbidden een denkbeeldig wezen, dat een evenbeeld is van hun geschondenheid. Hun god is wel een zeer beperkte god en in deze beperktheid, in dezen nuchteren droom vinden zij beveiliging, de religie doet bij hen den dienst die ook Laura Riding in sommiger religie ontdekte, zij brengt de geheimzinnigheid en de verheven opdracht van het leven niet tot den mensch, maar zij verwijdert er den mensch van, zij sluit de oogen voor het geheim en zij maakt het den mensch gemakkelijk in de beperking van de fatsoenlijke geloovigheid te leven.

Maar zelfs deze nabootsing der ware religie is vele menschen tegenwoordig ontvallen, daar zij echter wijs zijn, zochten ze een nieuwe beveiliging, de beveiliging der gemeenschap, de beveiliging der kudde, het amerikanisme, dat Stella Benson vooral goed beschreef en hoonde in Goodbye Stranger. Daley, de Amerikaansche, beveiligt zich in de opinies, die ze deelt met alle goede Amerikaansche burgers, opinies, die zich gemakkelijk tot slogans vormen en die voor bijna alle omstandigheden des levens dienst kunnen doen „Oh be done, Mother Cotton, with your railing at my America. You can 't change me, you kan 't bewitch me. I 'm America and I don 't want to be changed. I may be part of a machine — that 's what I want to be — part of a machine called America. That's what makes Americans different — that 's what we value — being a part of something great and good — not each a little seperate despairing queer thing, like you miserable creatures of the old world. I w a n t t o think the same thoughts as millions of Americans — because their thoughts are safe and good. I don 't want to sit apart and sneer. If a machine's working for good, it doesn 't matter if some of the parts are ridiculous — they're part of a good whole.." Maar ondanks haar geborneerdheid is Daley een aantrekkelijke, doorgaans niet ongelukkige en zonder twijfel beminnelijke vrouw, Stella Benson beklaagt niet alleen de menschen, die ze bestrijdt, zij benijdt ze ook niet zelden.

Zij benijdt de gelukkigen al doorziet ze de hachelijkheid van hun geluk, dat op zulk een armzalige wijsheid, op zulk een armzaligen droom gebouwd is. Als ze dezen droom ontluistert, hekelt ze tevens haar eigen verlangen naar het al te gewone, het al te beperkt menschelijke, en juist daarom hekelt ze te feller.

I have sent my fires to cleanse,
Away men's dreams, to devour men's
Poor dreams.

Het vuur van haar spot slaagt in die opgave; in het fantastische verhaal The Poor Man, waar deze versregels het eerst in verschenen aan het begin van een hoofdstuk, blijft inderdaad weinig van den hopeloozen droom en de hopeloozer pose van den mensch over. Zelfs de beveiliging van den meest beveiligden mensch, den egoist bij uitnemendheid, hier vertegenwoordigd door den journalist Tam McNab, verteert in dit ironisch sarcasme. Tam brengt alles terug tot zichzelf en zijn belangrijkheid, hij doet dit met zulk een zelfverzekerdheid, dat hij bijna altijd weet te imponeeren, hij kan van de eenvoudigste gebeurtenis, eigen aangelegenheden betreffend, een verhaal maken, waar anderen naar luisteren, waar anderen hem om bewonderen, hem zelfs om genegen worden. Maar de eerste de beste, die afgeleid door leed of vreugd, niet naar hem luistert, brengt zijn wereld, roteerend om hemzelf als eenig middelpunt, uit het evenwicht. Het humoristische, grillige, oogenschijnlijk schertsende verhaal van den armen man, die de wereld rondzwerft met een bijzonder onmogelijke en ook hopelooze liefde, waarom zelfs de verhalen van Mac Tam geen belang meer voor hem hebben, is werkelijk in den verborgen zin een vernietiging van elke overtuiging, die eenigermate een steun zou kunnen zijn. Inderdaad hier was de mensch voor Stella Benson, de mensch ook in haar zelf, een vijand, gehaat en veracht.

I have pinned
My ennemy stark
To the stars and the empty wind.
His light is dark.
His dreams are dead. His dear
And his dreams are dead.

In de volgende verbeeldingen in Goodbye Stranger, in Tobit Transplanted, in Pull Devil, Pull Baker worden de menschen eigenlijk schertsender, minder haatvervuld, meer vanuit een verwijderd spotziek medelijden gebeeld, de fairy krijgt een grooter beteekenis en het merkwaardige gebeurt, dat de spot zich ook, zij het minder scherp, tegen de fairy keert. Wat is dit bewustzijn van het geheim, deze drang naar een verrukking, die ontstijgt aan de gezellige vermaken der samenleving en de liefde tusschen de geslachten? Waarom laat men zich betooveren door de natuur,

door de wisselende schoonheid van aarde en lucht en zee? Vooral in Tobit Transplanted is de schoonheid der aarde als een wreede pracht, die de futiliteit en de ellende van het menschelijk leven omringt, terzelfder tijd kwellend en jubileerend juist weergegeven. Het is dwaas te verlangen naar het buitenmaatschappelijke, het is dwaas zich in het geheimzinnige te verliezen, of zich door het bewegelijke leven van boom en dier, het hoorloos zingen van de sterren in den nacht, de ijle verwachting van den vroegen morgen te laten begoochelen. Het wereldsche is een droom, maar het buitenwereldsche, dat de fairy ziet, is waarschijnlijk evenzeer een droom, en ook dit, omdat het van menschen en gewoon menschelijk leven vervreemdt, maakt ongelukkig, tenzij men niets dan fairy is en zich kan redden in zijn stupiditeit.

Het vermoeden, dat in de fairy gepersonifieerd en gesymboliseerd wordt, is evenwel taai, spot stuit er op af veel meer dan op het menschelijke al te menschelijke van egoïsten, veramerikaniseerden of conventioneel geloovigen. Ook in deze collected short stories, waar men bijna al de kenmerken, maar ook, nogal sterk, de zwakheden van Stella Bensons werk aantreft, kan men dat zien. De fairy kan niet vastgenageld worden tegen de sterren en den leegen wind, omdat de wind en de sterren haar eigen gebied zijn, omdat zij een kind is van den nacht en de eindeloosheid. Stella Benson, die haar in zich wist, kende toch haar eigenlijke wezen niet, de fairy is het verlangen van de onbewust geloovigen, van hen, die, in een drang naar een wezenlijker verrukking, de beperktheid van het leven op aarde minachten, maar die in de religie niet de verlossing en daarmede de belofte dezer verrukking vinden kunnen. Tragisch is het lot van dezen, in wie het verlangen naar het oneindige steeds een onrust bleef en nooit een zekere hoop werd, in wie de fairy nooit werd omgedoopt in den heilige en zooiets van den engel verkreeg, tragisch is deze wereld, waarin de religie maar al te vaak als een gewoonte gezien wordt en zoo van alle kans op verrukking beroofd, waar de wettelijkheid de rechtvaardigheid te vaak vervangt, en de georganiseerde liefdadigheid de liefde.

Stella Benson, die in zoo sterke mate den goût du néant bezat, en voor geen vernietiging terugschrok, heeft alleen uit leed en ellende en even ontgoochelende korstondige extase een vermoeden gered, een vermoeden, waaraan zij zelf vertwijfelde. In de schoonheidsverloochenende nivelleering van de huidige maatschappij is haar werk, meer of minder onbewust, een wanhopig verweer om de waardigheid van het leven hoog te houden, haar fairy, hoe wild en heidensch ook, moet toch vaak rakelings naast den engel van het vertrouwen in Gods barmhartigheid gestaan hebben. Zij is in verschillende opzichten voor vele menschen van tegenwoordig, en niet de minsten, angstwekkend representatief.

Stella Benson. Collected Short Stories. Macmillan and Co. Londen.

I. Men gaat oorspronkelijke geschriften van bekende schrijvers hoe langer hoe meer betalen met fancy-prijzen, bijna alsof het schilderijen waren. Zoo is te Parijs onlangs verkocht de bibliotheek van Victor Mercier, een groot bibliophiel. Er werd 70.000 francs betaald voor „Le Rouge et le Noir" van Stendhal in zijn oorspronkelijke gedaante, of het zoo van den boekhandelaar kwam. „La Chartreuse de Parme" bracht 20.000 francs op en een derde 24.000. Een drie-deelig werk van Musset werd verkocht voor 33.100 francs en een volgend werk voor 25.000.

II. — Sire, zoo zeide Thiers in den grooten raad eens tot Koning Louis-Philippe, vous êtes fin, mais je suis plus fin que vous!

— La preuve que non, repliceerde Louis-Philippe, c'est que vous me le dites!

III. In een antiquariaatsboekhandel vonden wij het volgende boek, dat zeker de helderheid in het denken zal bevorderen, aangekondigd: A. Bastian. Die Denkschöpfung umgebender Welt aus kosmogenischen Vorstellungen in Kultur und Unkultur. Berlin, 1896.

IV. De „Deutsche Wochenschau" berekent op welke wijze een schrijver van ontspanningsromans in Duitschland leven kan. Met bescheiden behoeften kan een gezin twee maanden leven van de opbrengst, als alle onkosten afgetrokken zijn. Tot deze onkosten behooren porti, die bij een bescheiden toezending aan de voornaamste kranten op dertig mark per maand gesteld worden. Daarbij komen verder 30 Mark voor telefoon, vrachtgeld etc. Deze onkosten per maand blijven, ook als er geen exemplaar verkocht wordt.

Rekenen we voor het werk aan zulk een ontspanningsroman zes weken, dan zou de schrijver kunnen bestaan, indien er geen verdere moeilijkheden bijkwamen. In elk geval moet de schrijver dan zes boeken per jaar schrijven. Hij moet dus een geweldig „veelschrijver" worden. Schrijven is blijkbaar niet zeer loonend in Duitschland.

V. In Londen verschijnen er vier weekschriften met een oplage van ± 200.000 exemplaren, die zich met niets anders bezig houden dan met het oplossen van raadsels uit andere bladen. De verklaring hiervan ligt daarin, dat er in de dagbladen en andere periodieken ontzaglijk veel raadsels en puzzles verschijnen, waarbij prijzen tot zelfs 5000 pond worden uitgeloofd.

VI. Het boek, dat volgens statistieken van Amerikaansche bibliotheken de laatste 40 jaar in de Vereenigde Staten het meest gelezen wordt, is „Quo Vadis" van Hendrik Sienkiewicz. Dan volgt „Robinson Crusoë, en „Vanity Fair" van Thackeray.

DESSEL (Marie van - Poot) VISSCHERS VOEREN UIT. (256) *f* 2.90 en *f* 3.90. van Dishoeck, Bussum, 1937.

Een roman over haringvisschers is er nog zelden en zeker niet zoo goed als deze geschreven. Het is een forsch en stoer verhaal zonder eenige sentimentaliteit, zonder verfraaiing of zonder franje, iets dat bij visschersverhalen te waardeeren is. Het is gezond en zuiver realisme van iemand die leven en bedrijf dezer menschen van nabij moet kennen. Taal en styleering is eveneens ongewoon forsch en krachtig. De geheele bemanning der „Maria Magdalena" speelt mede in het verhaal en allen treden op met individueele trekken. Het nadeel van een massaverhaal, eigen aan het genre, is, dat een groep merkwaardigerwijze in een roman altijd minder boeit dan een enkeling of weinige spelers. Dit nadeel is ook hier voelbaar. De belangstelling wordt verdeeld over meerdere gezinnen en daardoor verzwakt de spanning. En toch! hoe naar den lijve geteekend zijn deze Vlaardingers, wier leven zich afspeelt op het water en binnen de enge grenzen van hun geboortestadje. Van opzet, constructie en styleering is dit een voorbeeldig vaderlandsch verhaal, zuiver van toon en bewerking. Moge het zijn weg vinden.

BERGHEN (René) DE KLEINE ISA. (289) *f* 2.40 en *f* 2.90. Veen, Amsterdam.

Deze Antwerpsche schrijver is uit de school van Maurice Roelants. Hij schrijft vrijwel zuiver Nederlandsch en, hoewel zijn oeuvre nog beperkt is, is hij reeds doorkneed in het vak. „De kleine Isa" is een roman uit de Antwerpsche burgerkringen, uit die kringen, waar de katholieke tradities aan het afslijten zijn en waar men met het socialisme sympathiseert. Bouw en uitwerking van het verhaal, karakterizeering der figuren, het is alles uitstekend, sober en juist, volkomen overtuigend. Het gegeven: een jonge man, die een halfnichtje als kind ziet opgroeien, erop verliefd raakt en een langen strijd te voeren heeft, eer hij, zelf getrouwd, alles overwonnen heeft, is niet buitengewoon belangrijk, maar Berghen heeft eruit gehaald, wat eruit te halen is. Het geheel is misschien een beetje te sober en juist verhaald, waardoor het een zekere academische geacheveerdheid bezit. Wegens de levensrealiteiten die erin beschreven worden, blijve het boek voorbehouden, minstens voor volwassen lezers.

SALOMONSEN (Herman) DE REIS ZONDER EINDE. (227) *f* **2.90 en** *f* **3.50. Veen, Amsterdam.**

De bekende Melis Stoke, schrijver van humoristische boeken, publiceert hier een serieuzen roman onder zijn eigenlijken naam. Een spannend en zeer leesbaar boek met goede en oorspronkelijke intrige. De eerste helft lijkt mij beter geslaagd dan de tweede, wanneer de al te vlotte gelukkige afwikkeling der geldelijke moeilijkheden een beetje onwerkelijk gaat aandoen. De consternatie der familie in Den Haag, de reis naar Batavia met het verstrikt raken van den held, is uitstekend, zooals trouwens de geheele verwikkeling en opzet van het boek. Er zijn nog te veel factoren die den roman tot goede ontspanningslectuur stempelen, doch ondanks alles wordt er veel echte menschelijkheid in beschreven en volgt men het verloop met interesse. Het gaat alles wat al te vlot en oppervlakkig, het geheele geval had menschelijk en zielkundig verdiept en verinnigd kunnen worden; maar ook zoo is het een boek, dat zijn weg zal vinden en minstens tot de goede ontspanningslectuur behoort.

UNDSET (Sigrid) WITTE ORCHIDEëEN. Vert. door A. Basenau. (334) *f* **3,50. Meulenhoff, Amsterdam, 1937.**

„Witte Orchideëen", dat in het oorspronkelijke „Gymnadenia" moet heeten, is het eerste deel van een vervolgroman. Hier wordt de jeugd beschreven van een modern intellectueel, die gekweld wordt door een eigenaardige onrust, een onrust, die eerst eindigt met de toetrede van den held tot het Katholicisme. „Witte Orchideëen", zooals het in het Nederlandsch (zonder het vervolg) voor ons ligt, heeft geen einde en bevredigt niet. Men herkent op elke bladzijde het gewone meesterschap der schrijfster. Het zeer modern aandoende gezin Selmer is met groote levendigheid beschreven; deze jonge menschen zijn levend in elk woord en elk gebaar. Paul, de oudste der jongens, moet veel dwaalwegen gaan alvorens hij zijn eindelijke bestemming vindt. Hij is het type van den modernen individualist, die zijn eigen wegen gaat en voor zich zelf tot helderheid omtrent de vragen des levens komen moet. Als bij toeval komt hij op verschillende momenten met het Katholicisme in aanraking, dat een vreemde bekoring op hem uitoefent. De vrije liefdesverhouding, waarin hij in zijn jonge jaren met een zekere Lucy staat, wordt uitvoerig beschreven en maakt dat het boek slechts voor rijpe lezers geschikt is.

HASTY CARROLL (Gladys) OP EIGEN ERF. Nederl. bewerking door Mevr. G. van Nes - Uilkens. (304) *f* **3.50 en** *f* **4.50. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.**

Ook dit verhaal van de Amerikaansche schrijfster speelt in den Noord-Oostelijken staat der U. S. A. onder een protestantsche bevolkingsgroep. Het geeft evenals zijn voorganger een frissche uitbeelding van het landleven, zooals zich dat in Noord-Amerika met

zijn plotselingen opbloei ontwikkeld heeft. De voorgeslachten dezer menschen waren nog kolonisatoren met levendige herinneringen aan het land van hun herkomst, terwijl de nakomelingen reeds geheel ver-amerikaniseerd zijn en gedeeltelijk de aantrekkingskracht der steden ondervinden. Rustig en geleidelijk ontrolt de schrijfster haar tafreelen met een voelbaren voorkeur voor het schilderachtige, teekenend-landelijke. Zij schept menschen van vleesch en bloed, wier karakter en geaardheid zich gaandeweg afteekent op den achtergrond der kleine gemeenschap, waarin zij leven. De tooneelen en conflicten, die zich in dit beperkte wereldje afspelen, bezitten een groote levendigheid en natuurlijkheid en de boeiende verteltrant houdt den lezer ten einde toe gevangen. Het is vertelkunst van zeer goed gehalte en de gezonde levenszin der schrijfster weet het boek te maken tot een volksboek van hooge standing. Kalm en rustig als het landleven zelf loopt dit verhaal door twee, drie geslachten heen.

SILONE (Ignazio) BROOD EN WIJN. Vertaling van J. Hilvers. (323) *f* 1.90 en *f* 2.50. Arbeiderspers, Amsterdam, 1937.

Silone is een uit Italië geëmigreerde socialist, die door middel van romans ageert tegen zijn vaderland. Op zich zelf is dat al geen houding, die erg veel sympathie afdwingt; hij verzwaart den natuurlijken afkeer nog, doordat hij de Kerk en den godsdienst over één kam scheert met de politieke dictatuur. Don Benedetto, de geestelijke, die in dezen roman aan den kant der vrijheid staat, wordt door de kerkelijke overheid mistrouwd en op het einde openlijk vervolgd en met de oude methoden der Borgia's uit de wereld geholpen. De held van den roman, die na jaren ballingschap weer naar zijn vaderland getrokken wordt en daar illegale socialistische propaganda voert, moet zelf meermalen ondervinden en bekennen, dat de georganiseerde strijd voor een ideaal van zelf afglijdt naar formalisme, naar ijdelheid en machtswellust. De ideale mens van den schrijver is eerder een anarchist dan een socialist; hem is de autonome goedheid dierbaarder dan de georganiseerde goedheid. Het boek eindigt dan ook beginselgetrouw in niets: de goede anarchie is niet van deze wereld, en zelfs van geen enkele wereld. Het is het werk van een eenzamen, uit iedere omgeving losgeslagen dichter, die zijn eigen eenzaamheid tot een ideaal van menselijke samenleving maakt. Deze troebele inspiratie wekt het bekende tweeslachtige gevoel van den zuiveren vorm met onzuiveren inhoud. De bewondering, die het wekt, wordt tegelijk neergeslagen door den afkeer en de totaalindruk is eer een medelijden met den mens dan een gevoel omtrent zijn werk. Voorbehouden.

KUREK (Jalu) GRIEP WOEDT IN NAPRAWA. Vert. door H. Katzee. (285) *f* 2.50 en *f* 3.50. Kruseman, Den Haag.

Deze roman van een arm Poolsch dorp heeft een der in Polen nogal talrijke prijzen verworven. Het is een boek van een talentvol auteur zonder een openbaring, of zelfs maar een verrassing te zijn. Heel in de verte herinnert het aan Reimont's „Boeren", doch het is veel en veel zwakker. Het dorpsleven is er in zijn verschillende aspecten treffend in weergegeven. Een groot aantal zijner bewoners treden erin op, terwijl een kleine groep het geheele boek door wordt vastgehouden. Het boek vormt een scherp geformuleerde aanklacht tegen de Poolsche regeering en de sociale verhoudingen. Tevens is de schrijver niet lieftallig jegens den godsdienst en zijn vertegenwoordigers. Er hangt een zwoele atmosfeer in het dorp, waarvoor de schrijver erg gevoelig is. De lijfsbegeerte is sterk in alle jongere bewoners en bewoonsters

van Naprawa. De auteur bewijst zijn oorspronkelijkheid door de wijze, waarop hij zijn roman heeft opgebouwd. Hij doet grepen links en rechts, stelt den lezer voortdurend voor onverwachtheden en stelt zoo zijn totaalbeeld van Naprawa samen. Uit het gezegde blijkt voldoende dat het boek met groote voorzichtigheid te hanteeren is.

WITTLIN (Josef) HET ZOUT DER AARDE. Uit het Poolsch vertaald door Dr. A. E. Boutelje. (345) Allert de Lange, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1937.

Deze Poolsche oorlogsroman is uiterst eenvoudig van lijn en verwikkeling. Een wat achterlijke dorpsbewoner ergens uit een hoek van Galicië wordt opgeroepen voor den oorlog in '14 en komt met zijn divisie in Hongarije terecht. Dit is de geheele fabel, maar Wittlin weet dit simpele feit te omgeven met een achtergrond van kleurig dorps- en soldatenleven. Hij beschrijft dezen achtergrond met een rijkdom van menschelijkheid en natuurlijkheid, dat alles in het boek een sfeer van nabijheid en vertrouwdheid krijgt. Peter, de hoofdfiguur, staat voor ons in zijn eenvoudige natuurverworteldheid, in de rechtlijnigheid en ongecompliceerdheid van zijn wezen, volkomen af tot in het minutieuze toe; zoo ook de omringende figuren. Een nauwelijks voelbare humor weeft een eigenaardige, bekoorlijke sfeer om het geheele boek. Ook het godsdienstige wordt in die humor betrokken, soms op wat bedenkelijken toon. De ruwe en onverbloemde wijze, waarop over alcoofaangelegenheden gesproken wordt, maakt dat het boek voorbehoud eischt.

VISSEL (Ys) TUCHTSCHOOL. (230) *f* 2.90 en *f* 3.90. Van Dishoeck, Bussum, 1937.

De schrijver vertelt hier op onderhoudende wijze van een tuchtschool, waaraan hij blijkbaar verbonden is of geweest is. Het is een verhaal met een onderwijzer als hoofdpersoon, maar de verhaalvorm wordt voortdurend doorbroken met beschouwingen over het tuchthuiswezen.

De wijze waarop Vissel zijn opvattingen en zienswijzen in een verhaal weet te kleeden, waarop hij de kleine conflicten uit aard en karakter der hoofdfiguren weet te doen ontstaan, is zeer ingenieus en zoo is zijn boek uiterst leesbaar; men gevoelt dat er een verstandig, zuiver voelend mensch aan het woord is, die de geheimen der tuchtschool kent. Hoogere pretenties dan een onderhoudend, instrueerend boek over de tuchtschool te schrijven heeft de auteur niet gehad en dit is hem ongetwijfeld gelukt. Hij is niet blind voor feilen en menschelijke tekortkomingen; maar de ideëele zin, die het boek beheerscht, en de goede verteltrant geven aan het weinig zonnige onderwerp een blijden, lichten toon. Een boek dat bij ieder lezer een aangename herinnering zal achterlaten.

EDIB (Halide) DE DOCHTER VAN DEN PIAS. Geautoriseerde vertaling van Mr. A. W. L. Bondam. (341) *f* 3.— en *f* 3.90. v. Loghum Slaterus, Arnhem, 1937.

Vertalingen van Turkse schrijvers of schrijfsters verschijnen in Nederland zelden, zelfs uit de tweede hand, zoals dit werk van één der meest bekende hedendaagse Turkse schrijfsters, dat langs den omweg van het Engels in het Nederlands werd overgebracht. Onwillekeurig wordt gezocht naar de karakteristiek, die het van de rest der West-Europese litteratuur onderscheidt en naar den invloed, die West-Europa op de denkrichting van dit ons zo vreemde volk heeft uitgeoefend. De inhoud al dwingt ons naar de beide elementen te kijken: de heldin trouwt hier met een Italiaan, nog wel een gewezen Italiaans priester. De schrijfster wordt dus blijkbaar zelf geleid door den drang naar vergelijking, termeer daar beide personen musici zijn, die een enorme bewondering hebben voor elkaars musikale prestaties. Maar de Westerling wordt gedwongen den Mohamedaansen godsdienst, ten minste uiterlijk over te nemen, om zijn geliefde te kunnen trouwen. Het Oosten eigent zich het Westen toe, met behoud van eigen zelfstandigheid. Soms zou men denken, dat de zelfstandigheid echter meer een vormelijke is, terwijl juist de Westerse

vrijheid de Turken bevrijdt van de tyrannie der vormen, zoals het hen bevrijdt van de tyrannie der Sultans. De eenheid is eer een roestoestand, waarvan men de standvastigheid betwijfelt; de dochter van den pias leeft in voortdurende vrees of de ongedurige Westerling haar wel trouw zal blijven. In één ding echter is het zijn aard getrouw gebleven: in de ongekunstelde liefde voor het verhaal, in het spel der phantasie, in de grote waarde der gebeurtenissen als zodanig. In dat opzicht is het onmiskenbaar verwant aan de Duizend-en-éénnacht. Ontwikkelden zullen het daarom waarschijnlijk met bijzonder genoegen lezen.

IEPENDAAL (Willem van) KLUIVENDUIKERS DOEDELDANS. (284) 't Lichtschip, Antwerpen, 1937.

Dit eigenaardige, door een Noord-Nederlander geschreven boek bevat, bijna uitsluitend, de gesprekken, door een aantal Schotsche Highlanders, waaronder leren ook een Hollander, die ten oorlog naar Frankrijk trekken (1914), gevoerd. Verhaal zit er niet veel in; het is bijna geheel dialoog en deze dialoog, die zeer gevat en geestig is, heeft plaats in een merkwaardig soldatenargot. Het is onbeschrijfelijk grof en 't vloeken is niet van de lucht. Door de overladenheid wordt 't een wat pijnlijke lectuur; men kan geen kleine driehonderd bladzijden lang naar deze ongezouten kazernetaal luisteren. Een Christenmensch voelt zich onbehagelijk bij deze in alle bochten en vormen gewrongen vloeken. De onderlinge kameraadschap maakt dit niet goed. De schrijver heeft geest en macht van zegging, maar het is te veel, te overdadig, te grof, te oneerbiedig. Een raadselachtig boek, met het noodige voorbehoud te hanteeren.

GOLDING (Lewis) DE ACHTERVOLGER. Geautoriseerde vertaling van N. Brunt. (265) *f* 1.— en *f* 1.50. van Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1937.

Dit is een ietwat griezelige roman. Twee jongens zitten elkaar achterna, tot de achtervolgde zich veilig kan stellen binnen het postkantoortje. 't Is een heel gewoon jongensruzietje, maar de psychische aanleg van beiden is voor den romancier genoeg, om er verder een lijvig boek uit te spinnen. Het wordt een roman van achtervolgingswaanzin. De achtervolgde denkt heel zijn leven door den achtervolger gedwarsboomd te worden. Tot hij hem doodt, maar ook dan is hij niet van hem af, want ook de schim van den vermoorde vervolgt den moordenaar. Om een paar korte passages voorbehoud voor volwassenen.

STOEP (D. van der) ZIJN DAT UW KINDEREN! (208) *f* 2.90. Bosch en Keuning, Baarn.

Dit boek is wel een typische protestantsche roman. En wij kunnen de strekking ervan waardeeren. Ze is deze. In het clubje jongelui, waarbinnen het verhaal zich voornamelijk afspeelt, vervreemden de meesten min of meer van de geloofspraktijk. In plaats van kerkbezoek komt café-bezoek, in plaats van Christelijke Zondagsviering komt Zondagspleizier. Mies Hibma de hoofdfiguur komt door haar onafhankelijkheidszin in conflict met haar vader en gaat buitenshuis wonen. Langzamerhand evenwel komt ze, ook geleid door haar liefde voor Jan van Loon, die een buitenjongen is en inzake godsdienst conservatiever, weer tot Christelijk levensinzicht en het Zondagsche kerkbezoek. Diep psychologisch gaat dit alles niet maar het wordt prettig verteld. De godsdienstige begrippen, blijven overigens vaag.

DOUGLAS (Lloyd C.) BLANKE VANEN. Vertaald door J. J. A. Hanrat. (397) *f* 2.75 en *f* 3.75. Kruseman, Den Haag.

Het is een uitstekende eigenschap van dezen schrijver dat hij het geheele verhaal door geen oogenblik zijn doel uit het oog verliest, om zijn lezers op

het bovennatuurlijke en de leiding der Voorzienigheid in ieders leven te wijzen, maar het zou nog veel meer indruk maken wanneer hij deze leiding Gods niet zoo vaag aanduidde met „Hén- of Hém- of Hét". Hij beschrijft het moeilijke leven van een moeder die zich zoo volkomen opoffert voor haar jongen dat zij hem nooit laat blijken dat zij zijn moeder is, zelfs niet als zij meent dat hij het kon weten, omdat zij hoopt dat hij het beter zal krijgen in de wereld dan zij het had. Zij is een bijna volmaakte dienstbode en in alle opzichten een zegen voor de familie waarin zij dient. Het is aan haar invloed te danken dat de heer des huizes haar vage geloof in zich opneemt, daardoor gezegend tot groote welvaart geraakt en zijn gezin gelukkig kan maken. Ontwikkelde lezers zullen ongetwijfeld het verheffende in dit goed geschreven boek opmerken en zich niet stooten aan de zwevende denkbeelden over datgene waarvan wij zeker zijn.

MOLLEMA (J. C.) DE REIS OM DE WERELD VAN OLIVIER VAN NOORT 1598 - 1601.

HORST (Dr. D. J. H. ter) FRANCISCUS LIEVENS KERSTEMAN. Het Leven van een 18de eeuwsch avonturier.

GODÉE MOLSBERGEN (Dr. E. C.) JAN VAN RIEBEEK EN ZIJN TIJD. *f* 2.25 en *f* 2.75 per deel. van Kampen, Amsterdam, 1937.

Bij van Kampen verschijnt onder redactie van Dr. J. H. Kernkamp de Patria-serie, een vaderlandsche geschiedenis in monografieën. Deze drie deeltjes, elk van ± 160, 170 bladzijden, zijn alle met kundige hand samengesteld. Ze zijn geschreven door vakmenschen in populairen trant, zonder wetenschappelijke overbelasting. Zoowel de roekelooze tocht van den kroegbaas-admiraal Olivier van Noort als het leven van den typisch 18de eeuwschen avonturier. F. Lievens Kersteman en de nederzetting aan de Kaap van Jan van Riebeek vormen boeiende lectuur en zijn zeer instructief omtrent de vaderlandsche toestanden en verhoudingen in de voorbije eeuwen. In avontuurlijkheid wint het wel de reis van Olivier van Noort. Zij voert ons midden in die periode van verwoede zeegevechten, toen Portugeezen, Spanjaarden, Engelschen en Nederlanders elkaar de macht ter zee betwistten. Deze Patria-serie verdient, indien zij zich op dit niveau handhaaft, alle aanbeveling.

PALAZZESCHI (Aldo) DE GEZUSTERS MATERASSI. (295) *f* 1.— en *f* 1.50. v. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Dit boek lezende komt men er toe zich zelf met eenige verwondering af te vragen of het geen vergissing is dat de schrijver een Italiaan is, want deze trage, bedachtzame manier van schrijven zou veeleer een Noorderling passen dan een vurigen Italiaan. Hij vertelt stukje bij beetje over het leven van de gezusters Materassi die hun brood verdienen met het borduren van fijn linnengoed en kerkgewaden en hij wil ons de sprookjesachtig-klinkende bewering doen gelooven dat die dames zooveel met haar handenarbeid van 's morgens vroeg tot 's avonds laat verdienen, dat zij de in verval geraakte oude bezitting der familie van hypotheek „vrij" hebben kunnen borduren en nog een kapitaal verzamelen. Zoo iets is misschien in Italië mogelijk terwijl het hier een ongerijmdheid is. Het leven van de zusters gaat op een vervelende wijze zonder afwisseling voort tot er een andere zuster sterft wiens zoon zij in huis nemen en die haar tenslotte veel zorg berokkent en haar geld weer opmaakt. Voor ontwikkelde lezers.

VELTER (Joseph M.) DE WITTE HEL. (188) *f* 1.15. Nederlandsche vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Om de huiveringwekkende eenzaamheid van een post in het verre Noorden waar drie menschen een jaar lang met elkaar opgesloten bij een radiostation moeten leven, te kunnen beschrijven, moet de auteur zich wel heel sterk kunnen invoelen in de gemoedsgesteldheid van die mannen die daar tenslotte in zenuwachtige opwinding geraken te midden van de stille sneeuw. De wijze waarop Velter deze witte hel beschrijft is beklemmend. Hij doet de

eenzaamheid, de eentonigheid als dreigende spoken op je af komen en de lotgevallen van de drie mannen als een nachtmerrie zijn. Dit met talent geschreven boek kan dienen voor hen die weten te onderscheiden.

JACKEL (Martin) DE STEM UIT HET BRAAMBOSCH. 256) *f* 2.90. Uit het Duitsch vertaald door Rie Taal. Bandteekening van Karel Hoekendijk. Bosch & Keuning, Baarn.

Het zendingswerk in Zuid-Afrika en de vele moeilijkheden daaraan verbonden, de strijd van den zoon van den predikant die zich meer geroepen voelt om als dokter tusschen de kaffers te werken dan zijn vader op te volgen in zijn ambt, allerlei bijkomstige episodes uit de omgeving en het leven van de figuren uit deze christelijke roman zijn degelijk beschreven en vormen lezenswaardige lectuur voor ontwikkelde personen.

WICKERHAUSER (Gertrud) EEN VROUW VOOR REGENACHTIG WEER. (294) *f* 1.15. Nederlandsche vertaling van Hillegonda van Reenen. „De Steenuil", Amsterdam.

Tegen deze vlot geschreven roman komt de bedenking boven dat de man het met zijn huwelijk met een opofferende zich naar al zijn wenschen voegende vrouw, niet zoo nauw neemt. Hij is haar op allerlei manieren ontrouw maar komt toch weer tot haar terug. Een boek dat niet zonder eenig talent van schrijfkunst is samengesteld en dat ontwikkelde lezers met de noodige rijpheid, ter hand kunnen nemen.

COLE (Sophie) WAT LIEFDE VERMAG. (285) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

De rustig stille gedeelten van Londen, waar in oude straatjes soms typisch kleine winkeltjes zich jaar in jaar uit handhaven, hebben een groote aantrekkingskracht voor Sophie Cole. Bijna al haar boeken spelen zich af in zoo'n stil poëtisch buurtje dat een aangename omlijsting vormt voor haar kalm beschreven familiegeschiedenissen waarvan dit boek er ook een is. Het is eenvoudige ontspanningslectuur waaraan volwassen lezeressen eenige aangename uren kunnen slijten.

LORZ (Wies) KEES DE INDO. (242) *f* 2.30. Met 4 teekeningen van Tom Nix. Nix, Bandoeng.

De geschiedenis van een onbegrepen, ongewenscht Indo-kind dat in een tuchtschool belandt. Het is een droevig verhaal van een jongen man die na de tuchtschool zijn leven vult met slechte vrienden en ontucht. Groot tekort aan geld drijft hem tot fraude waardoor zijn directeur macht over hem krijgt. Deze wil zich ontdoen van het Indische vrouwtje waarmee hij samenleeft en dwingt Kees om daarmede te trouwen. Deze bereidwilligheid wordt later door den misdadigen baas met moord op den Indo beloond. Een weinig opwekkende vertelling die flink voorbehoud vraagt voor lezers met onderscheidingsvermogen.

MUIR (Augustus) DE SPIEGEL MET DEN FAUNSKOP. (196) *f* 1.60 en *f* 2.50 Geaut. Nederlandsche bewerking van W. J. A. Roldanus Jr., Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Een oud landhuis door een jongen man geërfd van zijn grootvader is het tooneel van allerlei geheimzinnige voorvallen welke den lezer tot het einde toe boeien wanneer hij tegelijk met den nieuwsgierigen eigenaar het geheim van Falcon Castle ontdekt.

MARSHALL (Edison) DE VERRE TOCHT. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van H. Katzee. Kruseman, Den Haag.

Marshall schijnt thuis te zijn in vele uiteenloopende oorden van de wereld. Hier geeft hij blijk van groote kennis van de mentaliteit der Chineezen die hij in een geheimzinnige stad in het Oosten laat optreden. Een jonge dame

is op zoek naar haar verloofde, bereikt na veel moeite het rijk van Chow-Chan, die daar als tyran regeert en vindt haar vriend geheel en al verchineest. Boeiende lectuur voor ouderen.

FRIEDERICH (E.) MAZURKA. (*f* 1.15. Nederlandsche vertaling van Elsa Kaiser. „De Steenuil", Amsterdam.

Dit boek bevat het verhaal naar welks gegeven de bekende film „Mazurka" gemaakt is. Het gaat over een moeder die ontdekt dat haar talentvol dochtertje in handen gevallen is van een kunstenaar met wie zij vroeger een verhouding had, dien zij als een losbandig type heeft leeren kennen, en doodschiet. Het proces dat volgt is prachtig weergegeven en neemt den lezer mee in één spanning of er vrijspraak zal volgen of niet. Gelet op de verwikkelingen in dit boek vraagt het een streng voorbehoud.

MUIR (Augustus) HET ROODE LITTEEKEN. (254) *f* 1.60 en *f* 2.50. Geaut. Nederl. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr., Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Deze Schotsche auteur houdt er van om bij een spannende intrige een uitvoerige familie-geschiedenis zijn lezers voor te zetten en de draden zoo in de war te laten loopen dat voor den lezer de oplossing een ware verrassing wordt. In dit boek geeft hij weer een van zijn beste vertellingen voor ouderen.

BIERENS DE HAAN (Dr. J. D.) IN GEWESTEN VAN KUNST EN SCHOONHEID. (137) *f* 2.20 en *f* 2.95 v. Loghum Slaterus, Arnhem, 1937.

Dr. Bierens de Haan is een dichterlijk denker van formaat, wiens beschouwingen over kunst en schoonheid te lezen de moeite waard is. Een groote belezenheid en kennis paren zich bij hem aan aesthetischen zin en intelligentie. Wat hij in zijn eerste beschouwing zegt over mediterrane vormkunst en noordelijke wezenskunst, en in een verder opstel over essentieele en decoratieve dichtkunst, is persoonlijk gezien en doordacht, al schijnt het wat al te straf opgezet. Denkers en vooral denkers met noordsch-pantheïstischen inslag zijn altijd geneigd Zuidelijke vormvreugde en lichtheid van gemoed te onderschatten en Noordsche zwaarte als louter diepte en mysterie te bewonderen. Ook voelt men in sommige opstellen een al te sterken drang tot systematizeeren en schematizeeren. Zoo is er tusschen essentieele en decoratieve dichtkunst zulk een continue overgang dat de onderscheiding m. i. waardeloos wordt. Een belangrijke studie is „De Grieksche tragedie in het Kultuurverband haars tijds". Alles bij elkaar een boek dat de kennismaking en overweging waard is, ook al prikkelt de sterk Germaansche oriënteering van den auteur soms tot verzet.

BAKKER (Bert) e. a.: DE WEEGSCHAAL. Essays van Protestantsche Letterkundigen. (161) *f* 2.25 en *f* 2.90. J. H. Kok, Kampen.

Wel heel duidelijk toont deze bundel essays aan hoe sterk het Protes-

tantsch-litteraire leven zich heeft gewijzigd en ontwikkeld, sedert ongeveer tien jaar geleden de serie „Christelijk-letterkundige Studiën" verscheen. In de laatste kon feitelijk nog geen overzicht gegeven worden van het Protestantsch-litteraire kunstideaal, eenvoudig wijl de belangstelling daarvoor pas opkwam en het nog in wording was. Overwegend was nog een min of meer simpel moraliseeren. Uit „De Weegschaal" blijkt dat de opbouw gevorderd is; de Protestantsch-litteraire kunst bezit scheppende kunstenaars; het kunstzinnig-critische begint het te winnen van het moraliseerende.

Een der belangrijkste essays is daarom dat van Roel Houwink: De Methode der letterkundige kritiek, waarin nadruk gelegd wordt op de aesthetische waardebepaling van een kunstwerk.

Over de lyriek van Henriette Roland Holst- Van der Schalk schrijft H. Barendregt gedachten neer, die scherp de worsteling tusschen droom en daad bepalen. Overigens werden o. a. nog essays opgenomen over Bilderdijk, Nijhoff en Leopold.

In de laatste bijdrage, die van Dr. W. A. P. Smit over „Vondel en zijn bekering" wordt getracht te betoogen dat Vondel's meest grootsche drama's zijn geschreven meer uit de algemeen-Christelijke dan uit de Roomsch-Katholieke gedachte. Dr. Smit komt daarin, — o. i. niet overtuigend, — op tegen de eenzijdigheid der Roomsch-Katholieke Vondelopvatting, die volgens hem de algemeene dreigt te worden.

WILLAM (Dr. Frans M.) HET LEVEN VAN MARIA, DE MOEDER VAN JESUS. Vertaald uit het Duitsch door P. Concordius van Goirle O. M. Cap. (478) *f* 3.50 en *f* 4.50. Foreholte, Voorhout, 1937.

Willam's boeken zijn vooral zoo aantrekkelijk door den frisschen geest, die er doorheen waait. De schrijver is niet enkel exegeet, maar ook psycholoog, hij is niet enkel een geleerde, maar ook 'n mensch met een warm voelend hart. Hij beschikt daarbij over een goed schrijftalent. Met scherpe opmerkingsgave en ontvankelijk gemoed is hij door het hedendaagsche palestijnsche leven gegaan. De gegevens hiervoor weet hij op vaak ingenieuse wijze in verband te brengen met de Schriftuur en de schriftuurlijke archaeologie. Zijn kracht is mede zijn volkspsychologisch inzicht. Wat algemeen menschelijk is, mag ook gelden voor de joodsche samenleving in Christus' tijd. En zoo weet Willam het leven der Moeder Gods op te bouwen tot een boeiend geheel, waarvan de bizondere kijk op personen en zaken en dus op de hoofdfiguur telkens weer verrast. Dat de schrijver daarbij 'n enkelen keer tot gezochtheid verviel, was haast onvermijdelijk en schaadt bovendien het boek in zijn geheel niet. De vertaler leverde gelukkig goed werk. De druk-technische verzorging is keurig. De foto-reproducties zijn interessant.

WERELDGESCHIEDENIS: HET JAAR 1936. (158) *f* 2.75 en *f* 3.50. De Torentrans, Zeist.

Dit boekdeel bevat als hoofdschotel een algemeen politiek overzicht over het afgeloopen jaar. Het werd geschreven door Dr. M. van Blankenstein. Achtereenvolgens worden de nationale en internationale verwikkelingen der verschillende landen en werelddeelen nagegaan. Dat de weergave der feitelijkheden en vooral de appreciëering ervan geheel objectief is, zal zelfs de schrijver wel niet volhouden. Dat kan trouwens moeilijk. De noodige afstand ontbreekt nog. Overigens is zulk een jaaroverzicht toch nog belangrijk genoeg. Men krijgt het wereldgebeuren niet meer zoo feuilletonachtig voor zich, als dat van dag tot dag in de kranten het geval is. 't Wordt al meer één doorloopend hoofdstuk. Aansluitend aan dit overzicht volgt een kroniek en ten slotte een groot aantal fotopagina's, verzameld en van onderschriften voorzien door L. Cohen. Ook hieruit blijkt een bepaald politiek standpunt. Vooral de gereproduceerde spotprenten zijn interessant.

WEATHERHEAD (Leslie D.) 'T GEBEURDE IN PALESTINA. Vert. door J. Hedley-Roggeveen. (228) *f* 3.90. Bijleveld, Utrecht, 1937.

Deze Engelsche schrijver is naar Palestina gereisd en heeft de heilige plaatsen bezocht. Hij vertelt van die plaatsen in verband met het evangelie en zoo ontstaat er een evangelieverhaal (gedeeltelijk althans), gezien, zou men kunnen zeggen, door een Palestijnsch-Engelschen bril. Weatherhead is zeer belezen en daarbij een vroom christen en hij zegt treffende dingen over Jezus en het Evangelie. Maar een schaduwzijde van zijn boek is, dat hij overal psychologische of rationalistische beschouwingen door zijn boek heenweeft, elk wonder van Christus psychologisch of rationalistisch tracht te verklaren en zoo een groot deel van het evangelie ontzenuwt. Daardoor wordt zijn boek voor katholieke lezers onbruikbaar. Zijn methode is nog geheel en al de hypercritische der Bijbelcritiek. Het is merkwaardig dat het protestantisme, dat het verstand, waar het om God of openbaring gaat, volkomen uitschakelt, ten opzichte van den Bijbel ditzelfde critische verstand met alle kracht aan het werk heeft gezet en geen zin of woord onaangeknaagd heeft gelaten.

LANDAU (Rom) GOD HEB IK GEVONDEN. Vert. door J. G. Schoup. (314) van Stockum, Den Haag.

De Pool Rom Landau heeft in het Engelsch drie boeken geschreven, waarin hij vertelt van zijn leven en van zijn zoeken naar God, naar religieuzen inhoud. Of dit alles zoo belangrijk en uitzonderlijk is, dat er drie dikke boeken over geschreven moesten worden, wil ik in het midden laten. Hij vertelt in alle geval onderhoudend; in dit boek verhaalt hij zijn kinder- en jongelingsjaren en de jaren van zijn rijpen leeftijd. Men voelt den journalist in zijn werk, die niet altijd discreet blijft en allerlei onbelangrijks in zijn levensverhaal mengt. Op dertigjarigen leeftijd ongeveer gaat hij heil zoeken bij allerlei moderne profeten en Apostelen, bij Rudolf Steiner, Krishnamurti enzv. Ook schrijft hij uitvoerig over de gnose, de geheimleer der getallen. Later schijnt hij vooral door de Christusfiguur gefascineerd te zijn. Hij is een oprecht zoeker van het goddelijke, al zouden wij wenschen dat hij minder omslachtig en minder ver zocht. Ook doet het wereldkundig maken van zoo intieme aangelegenheden wel wat vreemd aan. Een boek dat niet voor iedereen is, maar ontwikkelde volwassenen eenige uren kan boeien.

BELLEFROID (Mr. J. H. P.) INLEIDING TOT DE RECHTSWETENSCHAP IN NEDERLAND. *f* 6.—. Dekker en v. d. Vegt. Nijmegen - Utrecht, 1937.

Een inleiding tot het recht voor het gebruik van studenten bestemd, houdt zich natuurlijk vooral bezig met het geven van de voornaamste begrippen, die de student in den loop van zijn studie of zijn later werk zal ontmoeten. Voor wijsgerige beschouwingen had de schrijver te minder aanleiding, omdat er een aparte cursus in rechtswijsbegeerte aan de Nijmeegse Universiteit gegeven wordt. Misschien is dat wel een nadeel: George Renard meent, dat eigenlijk ieder professor aan de rechtsfaculteit op zijn beurt het college in rechtsfilosofie moest geven. De studenten aan de rechtsfaculteiten der neutrale universiteiten zouden dit werk nog met meer vrucht kunnen gebruiken, als er een goede dosis rechtsfilosofie in verwerkt was. Ook aan den inhoud zelf zou het ten goede gekomen zijn, daar de kritiek van het positieve recht dan waarschijnlijk een groter plaats zou ingeruimd zijn. De ontwikkeling van het recht komt in dit werk wat te weinig tot haar recht. Daarmee wil ik niet het goed recht van den schrijver ontkennen om naast de wijsgerig en geschiedkundig geöriënteerde inleidingen een meer dogmatische te stellen, maar de dogmatische beschouwing loopt gevaar het rechtersrecht te begunstigen ten nadele van het werkelijk of maatschappelijk recht. Maar ook in zijn tegenwoordigen vorm kan deze inleiding nog uitstekende diensten bewijzen aan de studenten en aan anderen, die zich een algemene kennis van het recht willen eigen maken.

CORNELISSEN (Dr. A. J. M.) DEMOCRATIE. Einde of Opgang! *f* 1.50. Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen, 1937.

De vraag in dit werk gesteld wordt eigenlijk heel gemakkelijk beantwoord. De essentieele democratie is onverwoestbaar, want de staat steunt niet alleen op de vrije medewerking van alle burgers, maar hij is dat. De democratie heeft in dezen zin de onvergankelijkheid van den staat zelf. De kiesdemocratie daarentegen is even vergankelijk als iedere andere vorm van staatsinrichting. Als enkele democraten, van welke in dit werk bewezen wordt, dat zij hun democratie met geweld willen handhaven, gelijk krijgen, dan is ze reeds verdwenen en heeft plaats gemaakt voor een partijendwangorganisatie. Gelukkig wil Dr. Cornelissen van dit soort bescherming weinig weten. Het steunpunt zijner redenering ligt in de algemene welvaart als doel der staatsorde, dat de idee en de historie verzoent. Hoe dit gebeurt, is mij niet duidelijk geworden, omdat ik niet weet of het doel door de idee dan wel door de geschiedenis bepaald wordt. Ligt de idee van den staat in de geschiedenis, dan wordt ook zijn doel wel door de geschiedenis bepaald. De geschiedenis echter wijst in de richting van het nationale. Terecht ziet de schrijver in de versterking van dit element de tendens van den tegenwoordigen tijd en de redding van den geest der democratie. Bij de vele oppervlakkige beschouwingen over democratie doet dit naar Struycken georiënteerd principieel werk weldadig aan.

SOLONEWITSJ (I. L.) HET „PROLETARISCHE" PARADIJS. Rusland één concentratiekamp. Vert. uit het Rus. door E. de Firsoff. (291) van Stockum, Den Haag, 1937.

Dit boek van een Rus, die in Rusland leefde en werkte, in een concentratiekamp terechtkwam en daaruit vluchtte, bevat een geweldige aanklacht tegen de Sovjetmacht. Het is een tirannie van georganiseerde domheid, waar alles steunt op onderdanige vrees, die Rusland tot één groot hongerland en tot één groot concentratiekamp maakt, volgens den schrijver. Met bijzondere voorliefde hanteert de schrijver, die zeer intelligent is, den geesel van zijn spot tegen de geijkte fraseologie van het communisme. Men voedt elkaar in Rusland, volgens hem, met frasen en pathetische opzweepingen. Alle menschelijkheid is zoek in dit door daemonen geteisterde land. Het boek is onderhoudend en intelligent geschreven en bezit een innerlijke geloofwaardigheid, die overtuigend werkt op een onbevooroordeelde. Moge het in vele handen komen. Het is een eerste deel, dat eindigt met een overplaatsing in een ander kamp; de vlucht wordt in het volgende deel beschreven. De vertaling is wat slordig en onverzorgd. Het boek is niet voor kinderen bestemd, maar ieder denkend mensch zal de lotgevallen van Solonewitsj, die thans in het buitenland leeft, met genoegen lezen.

COUVEE (H. J.) CALVIJN EN CALVINISME. (347) *f* 5.— en *f* 6.— Broekhoff, Utrecht.

Dit eigenaardige boek openbaart den katholieken lezer onvermoede stroomingen in het protestantisme. De schrijver wil den „echten" Calvijn schilderen, die volgens hem niets moest weten van scholastiek en intellectualisme en geworteld stond in de „geloofsverzekerdheid". Alle streven naar vastere kerkvormen, naar een hechtere leer en traditie, zooals dit bij de gereformeerden tot uiting komt, is volgens Couvee uit den booze. Hij is een vurig voorstander van bezieling en geestdrift, van naar piëtisme zweemende geloofsmanifestaties en hij polemizeert druk met theologen en wat hij scholastici noemt. Couvee is nog een predikant van de oude garde; de Katholieken zijn voor hem nog „broodaanbidders" en Newman „heeft het geloof in Christus verloochend en is tot afgoderij vervallen". Men ziet: het oude reformatorenbloed heeft zich in hem niet verloochend. Het werk is meer polemisch en populair van opzet dan wetenschappelijk. Het wekt bij buitenstaanders den indruk van een Babilonische verwarring in protestantsche gelederen. Het komt slechts voor vakmenschen in aanmerking.

THIJM-ALMANAK 1937. (151) *f* 1.90 en *f* 2.90. Thijmfonds, Rotterdam.
De hernieuwde Thijm-Almanak gaat voor de tweede maal de wereld in, onder redactie van van Duinkerken, Pater Molenaar, Jan Nieuwenhuis, Oldenburg-Ermke en Bernard Verhoeven. Er is in rijke variatie poëzie, proza en illustratie. Veel jonge namen van het schrijvende katholieke Nederland hebben tot dezen Almanak bijgedragen. Moge hij in vele handen komen! Men zou wenschen, dat een Thijm-Almanak „insloeg" bij het Katholieke volk. De vorige (1936) heeft dit, geloof ik, niet gedaan en ik twijfel, of deze het doen zal. Waarom niet? Ik weet het niet, maar zou één gevolmachtigd redacteur (met tijd en talent) den Thijm-Almanak niet kunnen maken tot een boek, dat voor de Katholieken den tijd markeerde? Hij zou een volksboek van goeden smaak en juiste richting tot stand moeten brengen, dat bij duizenden het land inging. Hij zou den ouden Thijm-Almanak moeten raadplegen, de kalenders van Alban Stolz, de oude „Museums" en jaarboeken uit vroeger tijd om zoo tot het juiste inzicht te komen. Langere bijdragen en volksvertellingen van goed gehalte zouden, geloof ik, meer kans van slagen hebben dan bijdragen, die in „Gemeenschap" of „Roeping" op hun plaats zijn. Het „volk" beseft nu eenmaal weinig van den ernst, waarmee artistieke jonge menschen tegenover de kunst staan en toch is het ongetwijfeld voor het goede en schoone toegankelijk. Maar hoe het daartoe te brengen?

OOSTEN (A. J. D. van) SCHIP EN VROUW en VUUR EN DROOM. (23 en 23). De Lantaarn. Amsterdam, 1937.
Deze twee bundeltjes gedichten, in één omslag, toonen ons van Oosten als den propagandist-pacifist en als persoonlijk dichter, in het een noch in het ander is hij op zijn best, in Vuur en Droom vergist hij zich omtrent de sociale beteekenis der poëzie; in Schip en Vrouw is zijn visie al te beperkt doorgaans om te boeien, en ook wel wat al te ouderwetsch romantisch, als bijv. blijkt uit Egyptische princes en Wuivend gordijn, alleen zeer schrikachtige lieden schrikken daar nog van. Het beste gedicht lijkt ons Wind over de trottoirs meer in zijn vroegeren zakelijken trant. Van Oosten zal zich moeten herwinnen. Volwassenen.

's GRAVENZANDE (G. H.) JONGE MOST. Bloemlezing uit de gedichten van medewerkers aan Het Getij, De Vrije Bladen en Forum. (120) C. A. J. van Dishoeck, Bussum.
Reeds uit den ondertitel blijkt, dat deze bloemlezing een eenigermate eenzijdige is, als zoodanig is ze echter zeker niet slecht; een groot aantal goede verzen werden hier tesamen gebracht, wel schijnt de burgerlijkheid velen dezer dichters erg te kwellen en is een gevoel van zwaarmoedige nutteloosheid hen al te zeer vertrouwd, maar daarnaast staan ook verzen, die toonen, dat poëzie en grootschheid nog altijd geen tegenstellingen behoeven te zijn. Voor de middelbare school lijkt me het boekje werkelijk n i e t geschikt.

DORP (Karel J. van) BELIJDENIS. Een sonnettenkrans van zon en zee en ziel. (40) Libellenserie Nr. 220. Bosch en Keuning, Baarn.
Karel J. van Dorp belijdt in deze verzen wat gewoonlijk beleden wordt; vaag is dat doorgaans, het kan misschien heel erg zijn, maar niemand vindt het erg, ondanks de zon en de zee, die niet met de belijdenis tot een geheel werden en daarom het magere min of meer persoonlijke feit nog magerder doen lijken. De compositie is bovendien al te artificieel, al zijn er in deze sonnettenreeks, tusschen de vele, vele woorden wel enkele regels te vinden, die een kleine hoop geven, dat deze dichter ooit de poëzie ontdekt. De poëzie is een ernstige zaak, haar bedienaren behooren daarom zich vooral als bedienaren te zien en zichzelf dus niet al te ernstig te nemen.

VOS (Marie W.) BEWOGEN VAART. (62) A. A. M. Stols, Maastricht.
Een groote dichteres is Marie W. Vos niet, zij kan aardige beschrijvingen

geven, die soms een grootscher aspect krijgen, maar die toch zelden erg bewogen blijken. Bewogener zijn alleen haar strijdliederen in socialistischen geest, die echter geïnspireerd zijn op gelijksoortige van Henriette Roland Holst van der Schalk en daarom tot een vergelijking leiden, die natuurlijk minder in hun voordeel is.

SLAGER (J. K.) HET KWEEKEN VAN GROENTEN IN EIGEN TUIN. (106) Met 60 foto's en teekeningen.

RADSTAKE (W. I.) HET KWEEKEN VAN FRUIT IN EIGEN TUIN. (118) Met 75 foto's en teekeningen.

DIX (J. F. Ch.) BLOEMENTEELT IN DEN LIEFHEBBERSTUIN. (105) Prijs per deel geb. *f* 1.75. Kosmos, Amsterdam.

KROMDIJK (G.) BLOEIENDE EN GROENE HEESTERS EEN SIERAAD IN UW TUIN. (72) Met vele illustraties naar photografische opnamen.

BERGMANS (John) IN EEN JAAR UW TUIN VOL BLOEMEN. (80) 2de druk. Meulenhoff, Amsterdam.

Nu de zomer weer in aantocht is zal het voor vele liefhebbers en houders van tuintjes een welkome aanwinst zijn deze boekjes waarin hun leiding wordt gegeven bij het zaaien en verzorgen van bloemen en heesters in hun bezit te krijgen. Deze uitgaven zoowel van Kosmos als van Meulenhoff zien er keurig verzorgd uit en zijn verrijkt met vele goede foto's.

STRIJBOS (J. P.) DE VOGELS RONDOM ONS HUIS. Met foto's en penteekeningen van den schrijver. (72) *f* 0..90. (Libellenserie no. 176-177) Bosch & Keuning, Baarn.

Schrijvers als Strijbos hebben door hun populaire natuurbeschrijvingen enorm veel bijgedragen tot de uitbreiding der natuurkennis en dus ook tot het opwekken der liefde voor de natuur. Een boekje dat dit wel zeer direct doet is: „De Vogels rondom ons Huis". Met woord en teekenstift en foto wordt daarin verteld welke vogels zich in de buurt van menschelijke woningen in stad en land ophouden, waaraan zij te herkennen zijn, en welke uiterlijke omstandigheden de levensgemeenschappen der vogels beheerschen.

Een mooi en practisch boekje voor vogelliefhebbers.

BALEN Jr. (Chr. van) ARGENTINIë. (204) *f* 2.— Maandblad „Nederland", Buenos Aires.

Hoofdzakelijk geschreven met het doel het handelsverkeer tusschen Argentinië en Nederland te bevorderen heeft de schrijver toch ook veel ingelascht dat den niet-zakenman eveneens kan interesseeren.

Het geeft naast inlichtingen, meer bepaald voor handel en industrie van beteekenis, tal van bijzonderheden over de geschiedenis van het land, zijn natuur en zijn beteekenis voor het toerisme.

Tusschen den tekst zijn talrijke foto's geplaatst.

ALDERS (J. C.) ZELF AAN DE STERREKIJKER. (156) *f* 1.90 en *f* 2.50. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Een handleiding tot het waarnemen van eenvoudige astronomische verschijnselen met het bloote oog of kleine kijker, met overzicht der grondbeginselen van de cosmografie. Bovendien worden aanwijzingen gegeven tot het zelf maken van een kijker. Het boek is vrij eenvoudig geschreven en daarom geschikt voor grootere jongens, als leerlingen der hoogste klassen van middelbare scholen. Ook hoofdacte-candidaten kunnen de stof voor hun studie gebruiken. Talrijke illustraties, 12 maandkaarten en een tweekleurige overzichtskaart werden opgenomen.

Het Heelal van ter Braak

door J. v. H.

„Que de choses expliquées par le fait que M. Clemenceau ne fait pas oraison."
Ernest Renan.

De boeken van Menno ter Braak behooren tot die werken, die een lichte intoxicatie bezorgen. Zijn spits vernuft speelt zoo begoochelend met dingen en ideeën, dat hij zijn lezer een tijd lang illusioneert. Hij bezit een groote introverse verbeelding; hij haalt de wereld met haar inventaris in zijn hoofd, lokt den lezer in de tent zijner dialectiek en voert met die wereld goocheltoeren uit, zoo verbluffend, dat de argelooze toeschouwer een desintoxicatie-middel noodig heeft om weer in de werkelijke wereld te ontwaken.

Ter Braak speelt dit spel meesterlijk en zoolang het spel blijft, is het te waardeeren. Waar en in hoever het hem ernst wordt, is moeilijk uit te maken en schijnt hem zelf niet sterk te interesseeren. En hij heeft gelijk. Want was de wereld inderdaad zooals hij ze ons voorstelt, dan is de eenige verstandige houding die van ter Braak. Is alle, volstrekt a l l e mystiek zinloos, is de inhoud van het Christendom louter hysterie en bedrog[1]), is God en Christus, onsterfelijkheid en vroomheid een leugen, dan zijn wereld en menschenleven niets anders dan een marionettenspel en past hij zich het best aan zijn omgeving aan, die het overtuigendst weet te jongleeren. Doch dan wordt ook het menschdom ongeneeslijk beetgenomen door maskerades, die mettertijd vervluchtigen om voor nieuwe plaats te maken. De maskerades zijn er: dit is niet te ontkennen. Er mòeten schijnredenen zijn, die voor een anders gestoffeerd heelal dan dat van ter Braak pleiten, een heelal mèt mystiek, mèt God en mèt onsterfelijkheid. Anders kon niet een heele menschheid ongeveer in die dingen gelooven.

Een heelal à la ter Braak lijkt mij onbeschrijfelijk vervelend, een Sahara van eenzaamheid, en het wordt begrijpelijk dat iemand in zoo'n wereld voor zijn en anderer vermaak gaat jongleeren, desnoods met ideeën. Een heelal zonder God, zonder ook maar den vleugel van een engel of den staart van een duivel, zonder één quadraatmeter hemel of hel, zonder ook maar één ziel wie een oogenblik van posthume bezinning gegund wordt! Het is een sterfhuis met neergelaten gordijnen, erger dan een concentratie-kamp. Een heelal, waarin geen enkele geest eenig stof mag opjagen, waarin geen God de vlam zijner liefde en geen satan de vlam van den haat mag ontsteken, wordt de meest puriteinsche

---

[1]) Menno ter Braak. Van oude en nieuwe Christenen (282) Nygh en van Ditmar, Rotterdam. 1937.

Zondagmiddag. Wie eenige jaren in zulk een heelal heeft doorgebracht, moet versuft zijn en allen zin zelfs voor de boeken van Menno ter Braak verloren hebben. Ook den zin voor de „menschelijke waardigheid", waarvoor ter Braak zich nog druk maakt. Die menschelijke waardigheid is niet veel meer dan een geintroverteerd parade-costuum. Draag ik mijn menschelijkheid waardig? klinkt niet veel anders dan de vraag: draag ik mijn parade-costuum waardig?, een vraag, waarvoor ter Braak niets dan spot over heeft. Als alle lichten gedoofd zijn, is het van weinig belang of iemand al of niet een parade-costuum draagt; men ziet het toch niet. Waarom zou in ter Braak's wereld het besef van zijn menschelijke waardigheid hoog te houden boven het besef van den lakei staan, die zich bewust is van zijn waardig lakeien-optreden? De lakei treedt nog voor iemand op, voor een koning misschien, de ophouder der menschelijke waardigheid doet het louter voor zich zelf. Ter Braak acht dit vasthouden aan de menschelijke waardigheid een Christelijk atavisme, een gevolg van zooveel eeuwen Christelijke discipline, waarvan de Europeesche mensch niet meer los komt, ook al heeft hij het Christendom als geloofsinhoud verworpen. Nu is het een wonderlijke waarheid dat zij, die de menschelijke waardigheid het hoogst gehouden hebben, degenen zijn, die er zich het minst om bekommerd, die ze veracht hebben. Ter Braak spreekt ergens van „Christus met zijn hysterische, politieke of sentimenteele dubbelgangers in de traditie der geloovigen", waarmede hij o.a., veronderstel ik, figuren als Paulus, Franciscus, Ignatius, Vincentius enzoovoorts bedoelt. Dezen hebben allen de menschelijke waardigheid in den zin van ter Braak — met die autonome en zelfbewuste nuance van: zich hoog en ontoegankelijk houden voor het gemeene, uit loutere zelfhandhaving — hartgrondig veracht en ze aan Lucifer, den vorst der leugenaars, overgelaten. Dèze „menschelijke waardigheid" is het volstrekte tegendeel van het Christendom. Van de hoofdstelling van ter Braak's boek: „menschelijke waardigheid is..... Christelijke gelijkheid" blijft, zòòals hij het interpreteert, geen titel of jota staande. Het is jongleerderij in eigen tent zonder eenige aansluiting bij de werkelijkheid.

Dit ingenieuze boek bouwt een scheeve façade op aldoor scheeve premissen. Er is geen bladzijde, geen zin, die niet eenige correctie behoeft. De geschriften van ter Braak zijn alle onmenschelijk knap en vernuftig, maar ze zijn steriel als meteoren. Ze missen iets dat menschenwerk niet straffeloos missen kan, iets als „good will", welwillendheid, ze missen, om een groot woord te gebruiken, de metaphysieke liefde, iets van die „amor che muove il sol e l'altre stelle." Reeds de schampere toon wekt achterdocht. De huidige Europeanen, zegt ter Braak, zijn de nieuwe Christenen, Christenen zonder eenig Gods- of Christusgeloof, maar volop Christenen door vorming en discipline en aan dit Christendom ontkomt niemand. Zoo is het fatum. „Zelfs

wij, anti-papisten, hebben de oprechtste bewondering voor het Katholicisme". Maar die frivool schampere intonatie, zoodra er dingen ter sprake komen, die den inhoud van het Christendom raken, is gèen Christelijke discipline; een Congo-neger, opgegroeid in een ander geestesklimaat, zou dezen toon, die twijfel wekt aan ter Braak's eigen stelling, vermijden. Ter Braak, die Nietzsche's Paulushaat geërfd heeft, aarzelt geen oogenblik mèt Malraux Paulus een „emmerdeur" te noemen. Dit is buitengewoon eerlijk, maar ter Braak's eigen drempel te „emmerder" kan even eerlijk zijn, hoewel ter Braak dit tegen de menschelijke waardigheid zal achten. Het schijnt het voorrecht der nieuwe Christenen à la ter Braak, blind te zijn voor de menschelijke grootheid in de „hysterische, politieke of sentimenteele dubbelgangers van Christus." Hierin hebben zij even nauw sluitende oogkleppen als Alfred Rosenberg. Nietzsche, die Petrus om zijn oncultuur en Paulus om zijn overcultuur verachtte en levenslang de carricatuur van het Christendom voor het echte heeft aangezien, is hem daarin voorgegaan. Deze geniale betweter, die in Gods eigen smidse God den hamer uit de hand zou genomen en Hem het handwerk omgeleerd hebben, is de aanvoerder van een leger minder of niet-geniale betweters geworden. In het gevolg van Nietzsche voelen dezen zich verzwagerd aan den H. Geest, dagen de groote momenten en figuren van het Christendom binnen den schijn van hun bureaulamp en spraken vonnis, of het een geschil van schooljongens gold. De bekende ressentiments-theorie van Nietzsche was hier het voorbeeld.

Voor ter Braak is het een uitgemaakte zaak dat het Christendom, wat de leer betreft, hysterie en bedrog is, een maskerade, waardoor het menschdom eeuwenlang is beetgenomen. Bevreemdend is, dat menschen, die niets zoo instinctmatig schuwen als zekerheid en wier intellect aldoor zijn stekels uitzet tegen onwrikbare conclusies, de zekerheid van het Christelijk bedrog aanvaarden met de goedgeloovigheid van den kolenbrander. De triomfantelijke toon, waarop ter Braak deze zekerheid bijna lyrisch uitzingt („de gelukssensatie"), wekt het vermoeden dat hij zich den moed dezer zekerdheid nog moet suggereeren. Arthur Drews doet natuurlijk weer opgeld, als een soort kroongetuige dat er geen Christus bestaan heeft, en met bedenkelijken aandrang wordt de frase herhaald, dat Jezus waarschijnlijk slechts de hoofdfiguur van een mysterie-drama geweest is. Waar blijft het egelscherpe intellect van ter Braak? de prikkeldraadversperring, die geen knol voor een citroen laat passeeren? Voor een paar schoten uit kindergeweertjes moet het bolwerk van twintig eeuwen Europeesche overtuiging zwichten. Er is geen God, geen Christus, geen verlossing, geen onsterfelijkheid omdat ..... een Duitsche professor iets over mysteriegodsdiensten gevonden heeft, dat het Christendom wel eens kan compromitteeren. Als Menno ter Braak dan Mithras in het veld voert, Mithras contra Christum,

en met den ernst van een in Religionswissenschaft vergrijsde de zeven initiatie-trappen van het Mithraïsme gaat bestijgen, vraagt men zich af: is dit Menno ter Braak, de minst professorale der stervelingen, de lieveling der Attische goden, die gevaccineerd scheen tegen Duitsche wetenschap? Mocht hij struikelen alvorens den zevenden initiatie-trap te bereiken en zijn Mithras-vrije evenwicht van ideeën-balanceerder hervinden!

Ter Braak is in vreemd gezelschap geraakt. Tusschen al die Religionswissenschaftler en jagers op godsdienst-overeenkomsten, die het tooverwoord „syncretisme" met trillenden baard en bewogen gemoed uitspreken, maakt hij den indruk van een kobold onder de goden van het Walhalla. Zijn roeping is kobold te zijn en een kobold pleegt slechts scherpzinnigheden, geen diepzinnigheid. Waar ter Braak diepzinnig wordt, is hij er meestal naast, terwijl zijn scherpzinnigheid van voortreffelijk gehalte is. Een voorbeeld van quasi-diepzinnigheid lijkt mij in dit boek de schermutseling over den oogopslag tegenover den cultus van mondholte en strottenhoofd (oog tegenover stem), waarbij een eenvoudige, eeuwenoude waarheid breed wordt uitgemeten als een vondst. Ook een figuur als Augustinus is niet van het formaat dat ter Braak past. Wat hij van Augustinus zegt, klinkt in de taal der gewone dimensies als een lasterlijke insinuatie: „Deze Christen, die ..... zonder schaamte ..... openbaart, in welke mate hij het Christendom noodig heeft gehad om zich een alibi te verschaffen voor zijn hartstochten." Wie geen bewondering voelen kan voor dezen ongewonen mensch, mist iets wezenlijks in eigen menschzijn. Ter Braak's verdere uitweiding over Augustinus' Gods- en Staatsleer is even steekhoudend als het doodvonnis over Barbertje: „Barbertje moet hangen!" Barbertje is hier het Christendom. Het is immers niets dan hysterie en bedrog, het heeft geleefd van compromissen, Augustinus heeft het feitelijk een amoreele levenspractijk bezorgd. Het Nieuwe Testament is alleen leesbaar om zijn dubbelzinnigheid; Christus, als Hij geleefd heeft, heeft tenminste de menschelijke waardigheid hoog gehouden. Men verbaast zich, dat een geest als ter Braak aan dergelijke plattitudes zooveel scherpzinnigheid verspilt en dat hij slechts zwarte lijnen ziet in een verschijnsel, dat toch zoo veel fijnere schakeeringen en nuances aanbiedt. „Zij hebben oogen en zien niet, ooren en hooren niet." Ofwel er is haat en ressentiment in het spel, òf ter Braak leeft niet in de gewoon menschelijke dimensies. Er is geen aansluiting aan de werkelijkheid, aan de menschelijke werkelijkheid buiten alle Christusgeloof om.

* * *

Wat is de groote eenzijdigheid van ter Braak? Dit, dat 't hem ontbreekt aan „cosmische welwillendheid" en daarmede aan verbeelding. Zijn verbeelding is introvers, naar binnen gekeerd. Een

naar buiten gekeerde verbeelding is niet mogelijk, geloof ik, zonder „cosmische welwillendheid". Dat ter Braak zoo grimmig tegenover Chesterton staat, verraadt zijn wezenlijken aard. Ter Braak's houding tegenover buitenwereld en heelal is die van het driedubbel gepantserde intellect, van den intellectueelen egel: stekels op tegen alle beetnemerij! Gaat een zoo geaard mensch, die daarbij ongewoon scherpzinnig is en dialectisch geoefend, een boek schrijven, dan overrompelt hij den lezer op zijn beurt. Er is een desintoxicatie noodig om zich weer in de werkelijkheid te hervinden.

Er is misschien geen beter desintoxicatie-middel tegen ter-Braak-lectuur dan ..... „Gösta Berling",[1]) waarvan juist dezer dagen een volksuitgave verscheen. „Gösta Berling" is een boek van wilde verbeelding en romantiek, een koninklijk middel tegen alle herseninflatie. Met logica is geen mensch te genezen, maar wel met verbeelding; verbeelding is de panacee tegen de verschrompeling der ziel. De cavaliers van Ekeby zijn het levend bewijs voor de werkelijkheid van hemel en hel, van engel en duivel; wie Gösta Berling in de oogen heeft gezien, komt van deze uitersten nooit meer los. Gösta Berling is hemel en hel, engel en duivel in-eenen. Wanneer Menno ter Braak een tijdlang onder de cavaliers van Ekeby ging, zou hij heel andere boeken schrijven. Hij zou minstens evenals Eberhard, de philosoof, zijn reeds geschreven werken tot het einde der eeuw in een verzegelde kist verstopt houden, uit vrees de wondergoede gravin Elisabeth, die niet meer leven wilde als wat Eberhard geschreven had, waar was, in den dood te drijven. Waarom is juist deze Elisabeth, die louter schaduwlooze goedheid is, ontroostbaar over Eberhard's geschrijf?

Ter Braak is een handlanger van graaf Dohna, de ijveraar, die 's nachts de oude heiligenbeelden uit de kerk laat weghalen en in het meer begraven. Maar de cavaliers zijn wakkere mannen en nemen wraak. Als den volgenden Zondag graaf Dohna tijdens de godsdienstoefening in een pronkstoel zit te tronen, gaan de kerkdeuren open en binnen schrijden, vermomd als Sint Olof, Sint Eric, Sint Joris en Sint Christoffel, — de heiligen, wier beelden geroofd en verdronken zijn — de cavaliers. Zij nemen graaf Dohna met stoel en al op en zetten hem te kijk op het kerkplein. Wie weet hoe spoedig er een cavalier uit ter Braak's naaste omgeving opstaat, die de door hem vernietigde beelden weer in eer zal herstellen? Op een Ernest Renan volgt gewoonlijk een Ernest Psichari. Dit is de „ewige Wiederkehr".

---

[1]) Selma Lagerlöf. Gösta Berling. Becht, Amsterdam.

Giacomo Leopardi[1)]

door Prof. Dr. O. FORST DE BATTAGLIA.

In de dagen, dat Generaal Bonaparte op 't spoor van Alexander den Groote zijn roemrijke overwinningen op Egyptischen grond bevocht, werd 29 Juni 1798 den nazaat van een oeroud geslacht der Pauselijke Staten uit vroeg gesloten huwelijk een eerste zoon geboren. Deze, Giacomo geheeten, kwam in een tijd van wapengerucht vervuld, maar óók door schaduwen van historische grootheid overtogen. Oude hartstochten, lang vervloden droomen der overmacht van het Latijnsche ras schenen tot nieuw leven herwekt. Maar helaas! de roem scheen zich enkel aan den tijd te hechten, en niet aan de plaats: niet aan Italië, Rome's erfgenaam.

Recanati, een kleine stad, liefelijk gelegen niet ver van de kust der Adriatische zee, de geboortegrond der Leopardi en van 's dichters voorouders van moederszijde, de markiezen Antici, was het echte „piccolo mondo antico", een stil eiland, dat uit rustig verleden in het bewogen heden oprees. Op deze plek van herinnering en inkeer, van streng bewaarde tradities, van afgeslotenheid van al het vreeselijke en vruchtbare, dat de Fransche Revolutie met zich gebracht had, bleef de machthebbende klasse er zich tegen verzetten, iets door te laten van den frisschen wind, die vanuit het Noordwesten over Italië woei: die velerlei goeds kon uitwerken, terwijl hij ook menig eerwaardig maar vermold gebouw omverstooten moest.

Vergeefsch pogen! Uit Egypte teruggekeerd, ijlde Bonaparte naar het Apenijnsche schiereiland en tegelijk met zijn onweerstaanbare legerbenden hield ook de nieuwe geest zijn intocht. In deze jaren, dat de omwenteling zich voltrok, voor de uiterlijk triomfeerende Revolutie al het oude wijken moest en de Italiaansche patriotten daaraan de hoop vastknoopten op een heropstanding van de vroegere nationale vrijheid en eenheid, groeide de jonge Giacomo Leopardi op. In het voorvaderlijk paleis van Recanati afgesloten van alle orkanen, die door het land raasden, angstig behoed door ouderlijke liefde en ouderlijke vooroordeelen, in een broeikasatmosfeer rijpte het ziekelijke, in zichzelf gekeerde kind tot al te snelle vroegrijpheid.

Op een leeftijd, dat anderen spelen en dartelen, zat de wonderbegaafde jongen over filologische en natuurwetenschappelijke, geschiedkundige en filosofische geschriften, die in de rijkvoorziene bibliotheek van Graaf Leopardi volop voorhanden waren. De dertienjarige waagt zich aan een travestie van den Horatius, de nauwelijks veertienjarige schrijft een klassieke tragedie, de vijftienjarige stelt een dik boek samen over de geschiedenis der astronomie. Niet alsof dit werk op zich van eenige beteekenis ware, maar wel bewijst het de buitengewone belezenheid, de weetgierigheid en de poëtische ontvankelijkheid van den jongen mensch, die langs den sterrenhemel en de kosmische wijsheid der voorgeslachten minder door de geleerde stof dan door de geheimzinnige bekoring eener vlucht uit tijd en ruimte naar de wijde verten was aangelokt geworden.

Een vlucht uit de omgeving, waarin hij zich geplaatst zag, dat is het grondmotief van Leopardi's jeugd: losbreken uit de gebondenheid van zijn gulden kooi, uit de gulden gevangenschap, waarin zijn geboortegrond geboeid lag. Zoozeer groeide in hem het verlangen naar vrijheid, dat heimwee en verlossing tot den albeheerschenden inhoud van zijn denken en voelen werd, tot einddoel, waarachter de eigenlijke doelstellingen van zijn aardsche en bovenaardsche bestaan allengs terugtraden. Het gemis van aanraking met het leven, de — met de beste bedoelingen — Leopardi opgelegde gevangenschap wreekten zich, niet enkel physisch doordat ze hem lichamelijke misvorming n.m. een afwijking van de ruggegraat, gezichtsverzwakking en verergering van een aangeboren longenkwaal bezorgden, maar ook psychisch

1) Bij den honderdsten sterfdag: 14 Juni 1937.

doordat zich de gevangene van de hem onbekende, groote wereld een ideaal beeld vormde, dat bij de eerste botsing met de werkelijkheid ineenstortte en de diepste ontgoocheling veroorzaakte.

Van jongsafaan stond de teere, gebrekkige dichter tegenover het steeds nabij einde, moest hij zich in zekeren zin als een doode op verlof beschouwen. Te edel, om daaruit den drang te scheppen tot een snel-genoten lust, te zeer mensch, om zich de aardsche geneugten gemakkelijk te ontzeggen, begeerig naar roem, naar macht, naar prestatie, en naar liefde, desondanks gedreven door een metaphysische onrust, die achter alles hooger geluk zoekt, zonder het tegelijk met een geloovig vertrouwen te verwachten, — was Leopardi voorbestemd, om de dichter te worden van de diepste weltschmerz, van een verdriet, dat ver uitgaat boven de litteraire pose, die andere, zeer groote zangers van het Mal du Siècle eigen was, een Chateaubriand en een Byron, in den grond door 't lot verwende menschen, die hartstochtelijk den levensbeker geledigd hebben tot den bodem toe.

GIACOMO LEOPARDI

Als hij achttien jaren is klaagt Leopardi in een allegorisch gedicht over de „Nabijheid van den Dood"; spoedig daarna neemt hij in de eerste cansones van zijn snel gewonnen meesterschap de motieven op, die telkens weer zullen blijven terugkeeren: over de ellende van het schepsel, over het zinlooze vroege sterven en vergaan. En dan reeds ziet hij als den eenigen, logischen uitweg uit die tobberijen over de doelloosheid van het ras vervliedende leven, den zelfmoord als heldengebaar, om de gemeenheid en de waardeloosheid te ontgaan („Brutus minor"). Later legt hij dan de quintessens zijner filosofie in de these: het grootste geluk op aarde is, niet geboren te worden („Mai non veder la luce era, credo, il miglior"). Want de natuur is wreed (Ma da natura altro negli atti suoi che nostro male o nostro ben si cura), alle lust is slechts een spel (ogni diletto è gioco) en roem en eer zijn bedrog (fantasmi, intendo, son la gloria e l'onor). Goethe besluit uit soortgelijke praemissen tot een geheel andere, een wereld-genegen wijsheid. Ook hij riep het vervliedende nu het „Verweile doch, du bist so schön" toe; ook hij voelde, dat alle lust naar eeuwigheid haakt, dat toch al het aardsche vergankelijk is, terwijl hij nochtans de bevrijding vond in den zoeten vrede, die de droefheid vermeesterend en het verglijden der lust vergetend in het verstandelijke hechten grondslag zoekt. De klassieke, naar volledigheid strevende mensch ziet het einde als een noodwendigheid, misschien met treurnis maar zonder onvruchtbare opstandigheid. De romantische Leopardi, hongerend naar oneindigheid, blijft zich verzetten tegen de begrenzing, hem en al het geschapene gesteld.

Uit dezen tragischen, hopeloozen kamp tegen de ijzeren wetten van de natuur zijn de binnen hun aardsche domein, onsterfelijke gedichten geboren, waarin Leopardi het eigen en der menschheid pijn vergaarde: „Eenzame Musch" en „De Heidebrem" als grootsche, symbolische verbeelding, waarin

dier en plant met het menschengeslacht, de kroon en het meest gepijnigde offer der schepping, vergeleken worden, — de wrang-zoete klacht om weggerukte zaligheid „Aan Silvia" en „Herinneringen", herdenking der lieve meisjesgestalte, die verheerlijkt voortleeft in des dichters hart, hoewel ze lang reeds door een onverbiddelijk noodlot was weggeroofd, — idyllen, wier schijnbaar vredige rust vol dreiging is van komende en vol nagalm van zoo pas uitgeraasde stormen zijn „Zaterdag in het Dorp" en „De rust na den Storm", — eindelijk de kosmische klaagliederen naar de sterren, waarin diep verscholen heimelijk vertrouwen, dat boven het gesternte toch nog een Goede Vader woont, hun hoogtepunt vindend in die toover-vreemde bezwering, de „Nachtzang van een Aziatischen Nomade".

Ondertusschen, zou Leopardi de groote woordkunstenaar, de meester der volstrekte harmonie tusschen gedachte en verwoording, tusschen stem en stemming, tusschen het beeld en het ver-beelde, zoo ongeveer als Baudelaire in Frankrijk of Shelley in Engeland olympisch ongenaakbaar, aan diè geesten voorbehouden zijn gebleven, die het schoone en verhevene huldigen, zonder naar waarheidskern en zedelijke gevolgen te vragen, zoo hij nooit den omheinden Parnassushof verlaten had, zoo hij niet ook — in tegenspraak met zichzelf en met zijn wereldverloochening — een prediker van patriotisme was geweest, en toornig kamper en zoo dus toch nog een man van geloof, hoop en liefde, niet enkel dus een twijfelend twijfelaar.

De denkwijze van den pessimist, zooals die in de van persoonlijke ervaring bevrucht geworden en in bitterheid gedrenkte werken dezer lyriek ligt uitgedrukt, leidde op zich logisch tot een passieve onverschilligheid, tot een somber wegglijden, dat één ding nog slechts verwacht: het einde. Tolstoi's „zich-niet-tegen-het-kwaad-schrapzetten", Gandi's duldersleer, een langzaam wegzinken in het Nirwana: dat zouden we bij Leopardi te zoeken hebben, — ware niet juist de Latijn, de Italiaan, in wien Romeinsche klaarte en Noorsche kracht nog in den in duistere nevels gehulden, laten en zwakken nakomeling onverdelgbaar nawerkten, tegen slavisch-indisch, tegen aziatisch pessimisme gevrijwaard.

Altijd weer heeft gedurende zijn korte en leedvervulde aardsche loopbaan Graaf Giacomo Leopardi gestreden tegen de vijandige machten, die hem neerwierpen en onder 't juk der verkwijning dwingen wilden; altijd weer heeft hij de booze demonen van zich afgeschud, die zijn genius tot een boodschap des onheils te misbruiken zochten. Hoewel hij zelf zooveel leed te dragen had, ondanks de verteerende tweespalt, die hij nooit geheel overwon, tusschen het heimwee naar de wijde, vrije, onherbergzame wereld en den wensch, in de enge wel-behoedende gevangenis van het vaderhuis, en hoewel zijn honger naar edele vrouwengunst nooit werkelijk gestild werd; onbevredigd in zijn eerzucht, ter wille waarvan hij menigerlei verraad aan zich zelf, ja onwaardige huichelarij op zich moest nemen, met financieele zorgen achtervolgd, door ziekte gekweld en van den innerlijken strijd om geloof of ongeloof murw geslagen, — vergat toch de zóózeer aan zijn groote ik gebonden dichter de groote gemeenschap, waarvan hij deel uitmaakte, zijn vaderland, de natie niet.

Ten overstaan van Italiaansch verleden en toekomst wierp hij alle twijfel en vertwijfeling van zich. Als hij in de heerlijke strofen „Aan Italië", „Over Dante's Graf" en „Aan Angelo Mai" het kleine geslacht smaadde, dat zijn roemruchte voorvaderen onwaardig geworden was, dan klinkt uit den schreeuw van verontwaardiging toch ook de wekkende roep op, over dit erbarmelijk heden den weg te vinden tot een schoonere toekomst, die met het geweldige verleden zal kunnen wedijveren. Maar deze wekroep beteekent tegelijk hoop. En ook in de heftigste Satyren, waarin Leopardi met ironie hetzelfde predikt, als in de pathetische Oden, ook in het litterair strijdschrift, dat zich in rijm tegen de ongerijmdheden zijner bedillers keert (I nuovi credenti), in het wonderbare proza der „Operette morali", met hun geestige samenspraken, en der „Pensieri", eindelijk in de travestie van een Heldendicht, het „vervolg" op Homerus' „Muizen en Kikvorschenstrijd" (Paralipomeni della Betracomiomachia) kon

de tuchtroede enkel tot doel hebben, door hoon beter inzicht te brengen. Maar wie beter inzicht brengen wil, gelooft aan het goede. Wie begeesteren wil tot de daad, als Leopardi in zijn manifesten tot de versplinterde en geknechte natie, die heeft zich een plaats veroverd niet enkel in het enge domein der letterkunde, maar ook in het hart van al zijn volksgenooten.

Het nieuwe Italië viert daarom in dezen dichter der Weltschmerz een profeet van den wil tot grootheid en tot staatsmacht. Het laat daarbij met latijnsch gevoel voor echt kunstenaarschap en voor de bizondere wetten van het veelzijdige genie, van den Uomo universale, den sluier vallen over al wat scheiden moet en het belijdt daarmee, dat het de in eigen gesteltenis wortelende dwalingen van den mensch en van den dichter Leopardi als weggesmolten slakken rond een onaantastbare kern beschouwt.

Deze kern, de erfenis van het Italiaansche wezen en de begaafdheid van den grooten dichter, schijnen door zelfs in Leopardi's kleinste vers, in zijn hoofdwerken straalt ze in onverhulde, onvertroebelde schoonheid. Daar zien we den dichter als gelijkwaardige in de rij, die over Dante naar Petrarca en Tasso voert en voorloopig in hem eindigt; daar zien we hem als een geestelijken broeder van Hölderlin en Novalis, Poesjkin en Lamartine, als geestelijk verwant aan de tragische zwervers, aan de naar oneindigheid dorstenden, die hun klachten en verlangens in de strenge tucht van het gebonden woord dwingen. En hoezeer ook auteur en inhoud van dit werk — één doorloopende biecht! — met alle vezels vergroeid zijn met de aarde, dit tranendal, toch verheft zich deze poëzie alleen al door de magie der taal, der lichte, speelsch beheerschte woordkunst op tot in vrije regionen, waarin de geest zich van zijn hinderlijk omhulsel bevrijdt.

Er is heel wat poëzie van geringer gehalte, die van stelligheid pralend, vroom en braaf in den gewonen zin van dit begrip, evenwel daarbij menschelijk, al te menschelijk en geheel aardsch blijft. In tegenstelling daarmee draagt de zoo vaak met God kampende, prometheus-titanische dichtkunst van Leopardi het stempel der inspiratie. De Godheid zelf heeft dezen oproerling gegeven, te kunnen zeggen, wat hij lijdt. God loochenend en Hem lasterend, heeft de edele twijfelaar nooit opgehouden, Hem te zoeken, op Hem te hopen en Hem heimelijk lief te hebben. En toen Giacomo Leopardi eindelijk na zijn kommervollen pelgrimstocht, die hem van Recanati naar Rome, naar Florence, naar Bologne, naar Pisa en ten slotte naar Napels voerde, het vroege einde bereikte, toen hij in de armen van zijn trouwen vriend Ranieri, den 14 Juni 1837 de oogen sluiten ging ten laatsten sluimer, was naar den wensch van den stervende zelf een priester der Kerk tegenwoordig. Dit is het harmonisch slotaccoord eener symphonie van allersmartelijkste levens-dissonanten en allerheerlijkste tooverklanken der woordkunst: „è passato a miglior vita il conte Giacomo Leopardi di Recanati, al quale ho prestito l'ultime preci de' morti", „Graaf Giacomo Leopardi uit Recanati is tot een beter leven overgegaan, ik heb hem bijgestaan met de gebeden der stervenden". Aldus met zijn onderteekening de Augustijnerpater.

Verzoend met de Kerk en met zijn barre levenslot is de hemelbestormer en hemelverloochener verscheiden en door deze finale, die reeds doorklinkt in zijn rijpste en verhevenste werk „De Heidebrem", herschept hij de tragedie van een romantischen mensch tot een waarlijk Goddelijke Comoedia in Dantesken zin. Hij dwaalde zoolang hij leefde en streefde, — ten slotte vond hij toch den thuisweg naar Amor che muove i stelle, naar de liefde, die alle sterren beweegt.

André Gide's terugkeer uit Sovjet-Rusland

door DR. B. M. BOEREBACH.

Het was niet zonder vrees, dat André Gide zijn reis naar Rusland aanvaardde. De Nouvelles Pages de Journal, die de schrijver ongeveer gelijktijdig met zijn Retour de l' U. R. S. S. aan de openbaring prijsgaf, deelen ons mede, hoe in Februari 1935 de neophyt der communistische leer reeds anderhalf jaar de angst in zich omdroeg van te ver gegaan te zijn: „Wat mij bevreesd maakt, is, dat deze communistische godsdienst ook een dogma, een orthodoxie met zich brengt; dat hij teksten kent, waarnaar men verwijst en kritiek verwerpt.... Dat is te veel." (29 Augustus 1933)

Méér nog, sinds 1931 reeds verdedigt hij zich tegen mogelijke „embrigadeering", van welke vrees zijn Journal van 1924 tot 1932 (in 1934 verschenen) bij voortduring blijk geeft. Tegen alle evidentie van feiten in, probeert hij zichzelf van de waarheid te overtuigen, dat een zekere vrijheid van het individu, in het kader van het communistisch regiem, zal gevrijwaard blijven, immers, zoo schrijft hij op den 3en Maart 1935, „iedere poging tot ontneming der persoonlijkheidswaarde aan het individu ten behoeve van de massa, wordt, in laatste instantie, noodlottig aan die massa zelf." Maar ongerustheid houdt hem gevangen, ook al woont hij meetings en congressen bij en smaakt hij wellustig de toejuichingen en ovatie's, die de volksmassa's hem van alle kanten kwistig toestrooien. Die menschelijke warmte ontroert hem tot weenens toe en de gecompliceerde, subtiele Gide vindt in het gezelschap der nederigen dezer aarde een atmosfeer van oprechtheid en eenvoud, waarin de kronkels van zijn bitter-ironischen geest zich ontspannen. En hij ondergaat de zonderlinge gewaarwording, dat zijn gewone scherpzinnigheid, zijn sarcasme, zijn „satanisme" hem begeven. En zonder dat hij denkt aan eenige reclame, ontvloeit in 1935, in zijn Journal, deze conclusie aan zijn pen: „De bourgeoisie is lui, genotzuchtig en krachteloos; het volk is werkzaam en vastberaden. Dat der U. R. S. S. geeft ons daarvan een bewonderenswaardig voorbeeld."

Het is waar, dat, toen Gide deze ongecontroleerde bewering neerschreef, hij zich op Ilya Ehrenburg of een soortgelijken propagandist onder de Russische schrijvers verliet; hij had nog geen persoonlijke kennis met de U. R. S. S. gemaakt. Wel had hij, als antwoord op de velerlei uitnoodigingen, die hem van Russische zijde waren geworden, reeds in 1930 verklaard, dat hij gaarne zijn leven voor de zaak der Sovjets zou geven, al was het duidelijk, dat hij er de voorkeur aan gaf het van verre te schenken, in een soort intellectueele verblinding, die hem een al te innig contact met het georganiseerde proletariaat zou bespaard hebben. Eerst als zijn voortdurend uitstel en zijn inertie het karakter van een openbare ergernis voor zijn geestverwanten krijgen, besluit hij zijn droomen aan de werkelijkheid te gaan confronteeren, in stilte wreede teleurstellingen vreezend. Hij wordt ontvangen als een buitengewoon gezant der westersche beschaving, rust als een prins in een salon-wagen, wat niet nalaat hem als Protestantsch intellectueel van goeden huize en daarom wars van uiterlijke praal, te hinderen; hij ziet rondom zich met het oog van een mensch, geboren in de rue de Médicis te Parijs, wiens vader, professor in de rechten, geboortig was uit Uzès en wiens moeder stamde uit een oude advokaten-familie te Rouaan. Als ik hier den oorsprong van onzen pelgrim en van dezen hoovaardigen verachter van ieder familieleven vermeld, is dat niet alleen uit boosaardig genoegen, maar vooral om een verklaring te geven van den dieperen grond van zijn wezen, van de rastrekken, wier invloed verder reikt dan die van het uitzonderlijk verstand van dit individu en dan die ook van den kritischen zin, die hem de wapens

van zijn spitsvondige redeneering noopt te keeren tegen zijn vrienden uit het verleden, en tegen de ideeën en stelsels, waarvoor zijn broeders van gisteren bereid zijn hun leven te geven. Zoo is er in hem een mengeling van luciditeit, rechtschapenheid en dwaling, maar nergens is er sprake van leugen of vervalsching in het domein der feiten. Er leeft in hem een absolute objectiviteit, gepaard aan een afschuw voor de vooroordeelen en het conformisme, die zooveel onderlinge verhoudingen vergiftigen. Men begrijpt welk een onvoorzichtigheid er in lag, om een dusdanig doordringende, inquisitieve blik te noodigen tot vrije waarneming in een monsterachtig „gemaszregelt" en gemechaniseerd land, waarin de slaafs onderworpen bevolking in de meest schrijnende onwetendheid verkeert omtrent al wat buiten de grenzen van hun eigen rijk voorvalt, gevoed als het wordt met de kinderlijke trots over eenige hydraulische werken, fabrieksstatistieken en een ondergrondschen spoorweg.

* * *

De eerste indrukken, die Gide overvallen, zijn niet minder dan die van een idylle. Hij geniet „oogenblikken van diepe vreugde... in de directe aanraking met een volk van zwoegers, in werkplaatsen, fabrieken of rusthuizen." Hij gevoelt, „hoe zich onder die nieuwe kameraden een plotselinge broederschap ontwikkelt, hoe zijn hart zwelt en hoe dikwijls tranen aan zijn oog ontwellen bij de overmaat van vreugde, die hem ten deel valt, tranen van teederheid en liefde"[1]). Rusthuizen, cultuurparken, jeugdfeesten komen hem hier voor als nimmer en nergens geëvenaarde successen. „Heel deze menigte ademt fatsoen, waardigheid, welvoeglijkheid, overigens zonder eenigen dwang en geheel natuurlijk.... Hoevelen onder hen zou ik aan mijn hart hebben willen drukken!"

Van een zóó enthousiast en voor imposante beelden zóó gevoelig wezen zou men in de onwezenlijke sfeer zijner emotie een vervorming van menschen en feiten kunnen verwachten. Een keer te méér echter blijft Gide's hart voor anderer leed en lijden gesloten en door heel dit laatste zijner werken, R e t o u r d e l' U. R. S. S., vinden wij het Gidiaansche leit-motiv terug, dat in al zijn werken doorklinkt sinds zijn schepping van de „C a h i e r s d'A n d r é W a l t e r", dàt namelijk van een egocentrische zelfvereering en zelftoewijding, die ieder zijner opwellingen van daadwerkelijke, a c t i e v e naastenliefde doet verkeeren in p a s s i e v e overgevoeligheid, waarin de schrijver zijn verlustiging vindt en die hem belet uit zichzelven te treden en zich aan anderen te geven. André Gide zou zijn naam oneer aangedaan hebben, als hij niet naar Rusland gegaan was om meer te ontvàngen dan te gèven. Wij hooren hem dan ook zeggen: J'avais s e n t i près d'eux la confiance..... Les enfants semblaient m'o f f r i r leur joie. En wij geven ons volkomen rekenschap van hetgeen hij in de Sovjet-omgeving ging zoeken, wanneer wij hem hooren zeggen: „Nulle part autant qu'en U. R. S. S. le contact avec tous et n'importe qui ne s'établit plus aisément, immédiat, profond, chaleureux. Il se tisse aussitôt — parfois un regard y suffit, des liens de sympathie violente. Qui, je ne pense pas que nulle part autant qu'en U. R. S. S. l'on puisse éprouver aussi profondément et aussi fort le sentiment de l'humanité. En dépit des différences de langue, je ne m'étais jamais encore et nulle part senti aussi abondamment camarade et frère.... En nog deze indruk van Moscou: „A première vue l'individu se fond ici dans la masse, est si peu particularisé qu'il semble qu'on devrait, pour parler des gens, user d'un partitif et dire non point: des hommes, mais de l'homme. Dans cette foule je me plonge: j e p r e n d s u n b a i n d'h u m a n i t é. Zoo'n bad veronderstelt intusschen zooveel bijna epidermischen wellust, dat het feit van de taal niet te kennen wel verre van de heerlijke gewaarwording te verminderen, veeleer aan deze toevoegt. Een gesprek aanknoopen immers veronderstelt een eerste dieper b e g r ij p e n en een overgaan van het plezier der zinnen naar een

1) Retour de l' U. R. S. S. p. 19-22.

inzicht in de communistische beschaving. En hier nu beginnen de groote ontgoochelingen vóór den zinnelijken Gide.

Waarheid is intusschen, dat Gide in Rusland bij zijn eerste contact geen andere gewaarwording onderging dan die, welke wij allen ervaren bij aanraking met de vaag-mystieke, diep-menschelijke atmosfeer, die uitgaat van een Dostojefski-roman, van Russische zang, muziek of film en die in Rusland leefden lang voor de geboorte van het communisme. Maar als deze gewaarwording verzwakt, als de atmosfeer, die hem omvangen hield, zich oplost en Gide zich aan de eerste realiteiten stoot, aan de beschouwing waarvan zijn trouwe tolk en gidse, de kameraad Bola, hem vergeefs tracht te onttrekken, dringen tallooze spookachtige twijfels zich op aan zijn geest. Die Russische „realiteiten", abcessen en diepgaande gebreken, ontsluiert hij zonder mededoogen, gedragen niettemin door een geest van liefde, door de teederheid van den chirurg, die een geliefd wezen van een kankergezwel tracht te ontdóen. Het geloof, dat zijn waarschuwingen haar doel zullen bereiken en de door het „stalinisme" verloren schapen tot inkeer brengen ontvalt hem daarbij niet. Hij zegt ons, hoe de hoop hem vervoerde eindelijk met een land te zullen kennismaken, waar voor ieder een gelijkelijk geluk zou bestaan; een geluk omsluierd van een atmosfeer van eenvoud, welzijn en sierlijk comfort. En hij vindt er een vreugdelooze menigte van kinderen, vrouwen en grijsaards „presque tous mal vêtus et paraissant parfois très misérables."[1]) Hij ondergaat een bewonderenswaardigen indruk van sanatoria en rusthuizen, maar méér treft hem het lijden van een groote groep werklieden voor een uiterst schamel salaris aan den opbouw van een theater verbonden en ondergebracht in een afschuwelijk-vies campement.[2])

* * *

Nauwelijks gescheiden van een model sookhoze, waar overvloedige zorgen zich uitstrekken zelfs tot paarden, koeien, varkens en kippen, vindt hij een lange rij afzichtelijke krotten, door menschen bewoond, die wel verre van zich aan den overrijk voorzienen disch van het model-restaurant van het sookhoze te goed te doen, hun honger vergeefs trachten te stillen met een hapje droog brood en wat drooge visch.[3]) Hij hoopte kameraden te ontmoeten, wien „ongeleschte dorst, onvoldane eetlust, koude-rillingen en vergeefsch wachten" bespaard zouden blijven. Hij hoopte de takken van alle vruchtboomen, die de aarde draagt, naar de begeerig-gestrekte menschenlippen te zien overbuigen, de slagboomen voor hen te zien neergehaald, waarop rechtsverkrachting het „Verboden toegang" liet aanbrengen. Maar voor de magazijnen maken de menschen „queue", zoovelen als zij zijn, en verteren er in vruchteloos wachten. „Les premiers sont les seuls servis[4])" Hij hoopte zijn kameraden de vernedering van lotsaanvaarding en berusting bespaard te zien: vele malen had hij zijn lezers voorgehouden toch vooral aan het geloof te verzaken, dat wijsheid ligt besloten in een vrijwillige gelatenheid. „Et dans cet énorm magasin, dans cette incroyable cohue .... pas le moindre signe d'impatience ... On passera, s'il le faut, sa matinée, sa journée, dans un air qui, pour celui qui vient du dehors, parait d'abord irrespirable. Puis on s'y fait. J'allais écrire: on se résigne. Mais le Russe est bien mieux que résigné: il semble prendre plaisir à attendre et nous fait attendre à plaisir."[5]). Hij hoopte, dat de communistische leiders en zijn Sovjet-vrienden de in zijn Journal en andere geschriften neergelegde beweringen zouden gehoord hebben en begrepen, dat Individualisme en Communisme kunnen en moeten samengaan. En hij moet tot zijn onoverkomelijk leedwezen constateeren, hoe een Russische standaard-mensch zich kleedt in standaard-

---

1) Retour de l' U. R. S. S. p. 27.
2) idem p. 62.
3) idem p. 60.
4) idem p. 37 en 38.
5) idem p. 38 en 39.

kleederen en zich voedt met standaard-groenten en standaard-vruchten van meer dan middelmatige kwaliteit.

„Rien de plus bêtement bourgeois, petit-bourgeois que les productions d'aujourd'hui. Les étalages aux devantures des magasins de Moscou sont consternants, tandis que les toiles d'autrefois, imprimées au pochoir, étaient très belles. Et c'était de l'art populaire. Mais c'était de l'artisanat.[1])" Handwerk, huisnijverheid, dat is: persoonlijke, individueele kunst van vóór het communisme. Men voelt den striemenden zweepslag, dien Gide hier het communisme toedient. De schrijnendste ontwaarding der persoonlijkheid vindt Gide echter in het Russische intieme leven. In iedere woning: les mêmes vilains meubles, le même portrait de Staline, absolument rien d'autre; pas le moindre objet, le moindre souvenir personnel. Chaque demeure est interchangeable ..... Le Kolkhosien prend tous ses plaisirs en commun ...... Tout l'intérêt de sa vie a passé dans le club, dans le parc de culture, dans les lieux de réunion. Que peut-on souhaiter de mieux? Le bonheur de tous ne s'obtient qu'en désindividualisant chacun. Le bonheur de tous ne s'obtient qu'aux dépens du chacun. Pour être heureux, soyez conforme.[2])

Vernietigender veroordeeling van een Sovjet-systeem dan die, welke in den laatsten zin opgesloten ligt, is van den kant van een Gide zeker niet denkbaar. Niets toch was ooit méér in staat hem buiten zichzelven te brengen dan het conformisme, zooals wij zagen. En heel zijn leven had hij doorgebracht met het te ondergraven en belachelijk te maken; geen oogenblik had hij aan zijn bitter geïroniseer over burgerlijk, zedelijk, godsdienstig en verstandelijk conformisme verzaakt. Nimmer verdroeg deze extremistische individualist eenig conformistisch juk.

Ontsteltenis grijpt hem dan ook aan, als hij zich in de U. R. S. S. bij vrijwel iedere stap stoot aan voorschriften en reglementen, die, niet tevreden met den mensch bepaalde verboden op te leggen, hem ook zijn wijze van spreken, denken en gelooven in den meest volstrekten zin voorschrijven. „Encore des dogmes, encore une orthodoxie, encore une morale[3])". Wat hem bovenmate ergert in het regiem, is de slaafsche gebondenheid van de pers, die zich tot uitsluitend doel stelt haar lezers de overtuiging bij te brengen „dat de mensch zoo gelukkig is, als hij, in afwachting van betere tijden, maar zijn kan; de overtuiging ook, dat men overal elders minder gelukkig is dan in Sovjet-Rusland." Om welke valsche idee ingang te doen vinden, men verplicht is de grenzen hermetisch gesloten te houden. „Grâce à quoi, à conditions de vie égales, ou même sensiblement inférieures, l'ouvrier russe s'estime heureux, est heureux, beaucoup plus heureux que l'ouvrier de France.[4]) En hij voegt dezen veelbeteekenden zin toe: „Hun geluk bestaat in hoop, vertrouwen en onwetendheid." Zulk een geluk is uiteindelijk slechts een zaak van handig en tactisch geleide publiciteit. Alles wat bij òns gebeurt, is volmaakt. „O, U. R. S. S. .... Ave spes unica!"[5]) Wat in den vreemde gebeurt, is hoogstens middelmatig of zelfs in geen vergelijking te brengen met wat Rusland bezit. Is er een ondergrondsche in Parijs? Zijn er scholen in Frankrijk? Men gelooft het niet ..... of als er scholen zijn, worden de kinderen er op barbaarsche wijze afgeranseld.

Er is een standaard-meening, die iederen nieuwen dag den burger wordt opgedrongen. En dat, terwijl men nog durft spreken van persoonlijke en oprechte meeningsuitingen! Wie weigert zich aan de gemeenschappelijke maat aan te passen, wordt op de wreedste wijze van dàt deel zijner persoonlijkheid, dat hij probeerde te redden, beroofd. „La moindre protestation, la

1) Retour de l' U. R. S. S. p. 42 - 43.

2) idem p. 48.

3) idem p. 63. Gide verwondert er zich over in U. R. S. S. wetten tegen abortus en tegen homosexualiteit ontmoet te hebben.

4) idem p. 50.

5) idem p. 51.

moindre critique est passible des pires peines et du reste aussitôt étouffée et je doute qu'en aucun autre pays aujourd'hui, fût-ce dans l'Allemagne d'Hitler, l'esprit soit moins libre, plus courbé, plus craintif (terrorisé) plus vassalisé.[1])

* * *

Wij betwijfelen, of over het Russisch communisme ooit een wreeder oordeel, een oordeel ook van méér gezag, werd uitgesproken dan door dezen schrijver. Niets dwong hem in den hier ontleden zin te spreken. Wel verre van zich in critiek te verliezen, had hij zijn oordeel kunnen bepalen tot een lofrede op de soms merkwaardige vondsten, die het communisme in velerlei technisch opzicht zeer zeker heeft gedaan. Hij verkoos echter loyaal zijn meening uit te spreken, ook al blijft de overtuiging hem bij, dat de communistische mensch nog niet presteerde, waartoe hij in staat is. En al blijft het communisme vooralsnog zijn levensideaal. Er is in Rusland slechts sprake van *averechtsche methoden*. Een ander dan Stalin zou wellicht in staat zijn..... Toch blijft twijfel hem gevangen houden en vrees klinkt door in de troostelooze regels als deze: „De toute manière, il y a déboire. Si ce n'est pas Staline, alors c'est l'homme, l'être humain. Ce qu'on tentait, que l'on voulait, que l'on se croyait tout près d'obtenir, après tant de luttes, tant de sang versé, tant de larmes, c'était donc „au-dessus des forces humaines?" Faut-il attendre encore?.... Voilà ce qu'en U. R. S. S. on se demande avec angoisse. Et que cette question vous effleure, c'est déjà trop. Après tant de mois d'éfforts, tant d'années, on était en droit de se demander: vont-ils enfin pouvoir relever la tête?

Les fronts n'ont jamais été plus courbés.[2])

Ieder commentaar zou de draagwijdte van een uitspraak als deze verzwakken. En de tragische waarheid is, dat Gide aan het eind van zijn verschrikkelijk Gidiaansch experiment gekomen is. Wij vreezen, dat zich inderdaad weldra aan hem de nachtmerrie van een „sénilité larmoyante", waardoor hij zich in zijn *Nouvelles Pages de Journal* beducht maakt, aan hem zal voltrekken.

---

[1]) *Retour de l'* U. R. S. S. p. 67.
[2]) *idem* p. 74

BOEKENSCHOUW

KAMPEN (H. C. A. van) en MAREE (Piet) VAREN (126) *f* 3.50. Leopold, Den Haag.

Zomer.... zwemmen..... varen en dan er op uit in een gezellige boot om ontdekkingsreizen te doen langs de vele mooie waterwegen van ons land. Over het gebruik, de verzorging en allerlei wat met varen en booten in betrekking staat geeft dit keurig uitgegeven boek een aangenaam en bevattelijk overzicht. De foto's, werkteekeningen en illustraties mogen er ook zijn.

GREEVE Pr. (H. de) LICHTBAKENS (198) Govers, Den Haag.

Dit tweede bundeltje Radio-toespraken vormt wederom een bonte, zeer lezenswaardige mengeling van beschouwingen, gewoonlijk aanknoopend aan een of ander actueel geval. Men zou het goede, vlotte katholieke journalistiek kunnen noemen, katholieke reflexies en overpeinzingen over de gebeurlijkheden om ons heen.

FRANSCH

MAZELINE (Guy) BETAFEU. Roman. N. R. F. Gallimard, Paris, 1937. 15 fr.

Mazeline telt reeds eenige jaren, sinds zijn Goncourt-prijs in 1932, tot de goede en hoopgevende romanschrijvers in Frankrijk. In Bètafeu handhaaft zich zijn talent, al is dit boek ook geen ongewone verrassing. Het heeft dit voordeel dat het een origineele fabel op verdienstelijke wijze uitwerkt. Een officier uit de Africaansche colonie logeert bij zijn familie en leert daar een op scheiden staande vrouw kennen: hij heeft echter — van waar of wie, weet niemand — een kind, een verwaarloosden straatjongen, Bètafeu, die gelijktijdig bij de familie aanlandt. De wederzijdsche aanhankelijkheid is onbegrensd en het schooiertje, dat wild jaloersch is op de vrouw, weet het zoo in te richten, zelfs door brand te stichten, dat zijn vader van de vrouw afziet. De animalische aanhankelijkheid van den verwaarloosden jongen aan den vader, een aanhankelijkheid, die tevens sluw, hardnekkig en helderziend is, is wonderlijk levendig en natuurlijk beschreven. De overige figuren zijn minder opvallend of origineel, ofschoon de geheele roman er een is van het goede soort. Volwassen lezers.

FABUREAU (Hubert) PAUL VALÉRY. Paris. Nouvelle revue critique. 1937. 15 fr.

Wat in dit boek over de enigmatische figuur van Paul Valéry het sterkst opvalt, is dat het in groote onafhankelijkheid en met juistheid van oordeel geschreven is. Fabureau, die reeds enkele zeer critische werken uitgaf, o.a. een over Mallarmé, is een beetje enfant terrible. Over dichters van gevestigden naam, meer dan dat, met wereldroem als Paul Valéry, wordt gewoonlijk met grooten eerbied gesproken. Fabureau doet dit niet; hij mist vrijwel allen eerbied en schoolmeestert graag over den dichter, zelfs op eenigszins schampere wijze. De wat hautaine, minachtende toon doet weinig sympathiek aan, ook al mag de schrijver in het hekelen van Valéry's mystificeerzucht en pretieusheid gelijk hebben. Eerbied en critiek kunnen samengaan: hier overweegt echter de critiek. Overigens is er veel goeds over het boek te zeggen. De auteur is bij, waardeert doorgaans wel, wat er te waardeeren valt en bezit een helder, zeer persoonlijk oordeel. Dit laatste is te meer te apprecieeren, daar Paul Valéry in ingewijde kringen mateloos vereerd wordt en zijn mysterieuse poëzie door de meesten uit wie weet wat voor motief zoo niet gesmaakt, dan toch blindelings bewonderd wordt. Fabureau is een overtuigd atheïst, wat hij niet verzwijgt, en waar hij een enkelen maal over Mauriac als geloovig schrijver te spreken komt, is zijn toon nog hatelijker dan tegenover Valéry. Het gevoel voor natuurlijke kuischheid is bij dezen schrijver niet sterk ontwikkeld, evenmin als bij Valéry zelf. Er wordt over natuurlijke heilige dingen gesproken met een grofheid, die uit overbeschaving en misschien uit atheïsme voortkomt. Een eigenaardig helder geschreven, maar niet voor ieder aan te bevelen boek.

FRANCIS (Robert) LE GARDIEN D'ÉPAVES. N. R. F. Gallimard, Paris, 1937. fr. 16.50.

„Le Gardien d' Épaves" is het slot van een vijfdeeligen roman, die echter zoo geconstrueerd is dat elk deel een op zich zelf staand geheel vormt. De volledige roman behandelt de geschiedenis eener familie tijdens de derde

republiek. Le Gardien d' Épaves is de mannelijke overblijvende der familie, die de vroegere generatie een voor een ziet uitsterven. Robert Francis heeft niet het talent van Roger Martin du Gard, Jaques de Lacretelle, Georges Duhamel en Jules Romains, die gelijksoortige, serie-romans schrijven of geschreven hebben. „Le Gardien d' Épaves" raakt het genre Decobra; er hoeft niet veel meer bij te komen of het wordt lichtelijk drakerig. Het verhaal speelt kort na den oorlog in het Noorden van Frankrijk en de schrijver verbeeldt dit nog ongeordende na-oorlogsche leven in enkele sprekende figuren. Hij slaagt daar dragelijk in, ofschoon grove onwaarschijnlijkheden de spanning moeten verhoogen. Ook zijn de na-oorlogsche verschijnselen reeds zoo vaak in een roman verwerkt, vooral de volkomen geëmancipeerde jonge dame, dat ze langzamerhand cliché gaan worden. Robert Francis schijnt geen vriend te zijn van kerk en catholicisme; hij schrijft er althans niet vriendelijk over. Ook wegens de sexueele vrijmoedigheid is het boek voorbehouden.

DUITSCH

HERKOMMER (Agnes) DER ZERBROCHENE RING. Erzählung. Herder, Freiburg im Breisgau, 1936. In Leinen 3.40 M.

Agnes Herkommer is een fijne opmerkster, heeft een levendige, maar geen zuivere fantasie, een rijk en gevoelig, maar niet beheerscht hart, en een niet te onderschatten uitbeeldingsvermogen. Dat alles blijkt klaar en duidelijk uit Der zerbrochene Ring. Het boek heeft heel veel moois en is ten slotte toch een mislukking. Dat komt omdat Agnes Herkommer niet gewoon, niet eenvoudig, niet natuurlijk is. Voortdurend is zij er op uit om het mooi of anders te zeggen. En die fatale eigenschap slaat al de charme die er èn van haar persoon èn van haar milieu uitgaat, radicaal stuk.

Een zendeling ergens in het Oosten vraagt aan een vroegere kennis in een oude duitsche stad bijzonderheden over het leven en den dood van zijn zuster, Sibylle Kempf, die de goudsmeedkunst beoefent. Dr. Fernger „de transcendentale fotograaf" zooals hij door zijn vrienden genoemd wordt, schrijft nu voor hem Der zerbrochene Ring, waarin ook het leven der vrienden en vriendinnen van Sibylle — allen kunstenaars — beschreven wordt. De kunstenaars en hun milieu zouden ons zonder den minsten twijfel boeien en ontroeren als Agnes Herkommer ze niet zoo gezocht en gemaakt maar eenvoudig en natuurlijk geteekend had. Nu verzuchten wij telkens en telkens geirriteerd: „Mensch doe toch gewoon". En kan dat wel anders als men voortdurend op uitdrukkingen stuit als: Dann friedete eine Ampel — Blumen süszten die Luft — Narzissenduft schwerte den Fruhlingsabendhauch enz. enz. En erger nog is dat, als zij ons op diepzinnigheden tracteert, bijv.: Zwischen Ihme (de zendeling) und mir (Dr. Fernger) ist so viel Entfernung und Ungekanntsein, dasz, aller Schall der Worte wie aufgeschluckt wird und nur doch Wesen bleibt; was ist aber Wesen anderes als Abgegrenztheit und damit Unmitteilbarkeit, von einem nicht ganz so fernen Himmel zu Erahnbarheit gemildert! enz. enz.

Iedereen kan dit boek lezen, en als iemand door een wilsakt of door aanleg in staat is, de woorden te onderschrijven, die op den omslag van het boek staan: „Die ganze Erzählung ist eingehüllt in den Brokat einer reichen beseelten Sprache", dan zal hij veel genieten.

JÜNGER (Ernst) AFRIKANISCHE SPIELE. Hanseatische Verlaganstalt, Hamburg. Preis: 3.80 M. - 4.80 M.

De titel van dit boek is òfwel zoo diepzinnig dat een gewoon mensch er niet bij kan òfwel .... hij is totaal mis en slaat als een tang op een varken. Herbert Berger — een droomerige jongen van 16 jaren — loopt weg van huis en school, om in Noord-Afrika een „natuur-leven" te gaan leiden, een leven zonder orde en tucht, zonder comfort, vol gevaren en avonturen. Hij komt ten slotte terecht bij het fransche Vreemdelingenlegioen. Na een

week tracht hij weg te loopen naar Marokko, wordt echter achterhaald en krijgt 10 dagen arrest. De mislukking van die vlucht met alles wat die aan spot en belachelijkheid meebrengt, geneest hem voor een goed deel van zijn avontuurlijke verlangens; en eigenlijk is hij blij, als hij op 't eind van zijn gevangenisstraf door de bemoeiingen van zijn vader, naar huis wordt teruggezonden.

Dit boek van Jünger valt geheel buiten het gewone kader van dit soort verhalen: het is geen avonturen — maar een psychologische roman. Aan het milieu schenkt hij weinig aandacht, maar des te meer aan de personen. Groot is het aantal dat in dit boek optreedt, en elk van hen is stuk voor stuk raak en scherp geteekend, niet naar het uiterlijke alleen, maar vooral ook naar het innerlijke: ieder van hen spreekt zijn eigen woord, leeft zijn eigen leven. Of de psychologische ontwikkeling van Herbert Berger altijd en overal verantwoord is, die vraag moge de lezer zelf beantwoorden; maar hoe dat antwoord ook zij, geboeid en geïnteresseerd zal hij van dit boek genieten. Jünger immers schrijft een vlotte en bijna altijd eenvoudige stijl. Er zit spanning in het boek, en zijn beschouwingen, waarover wij misschien wel eens glimlachen, interesseeren ons bij slot van rekening toch.

MILLER (Artur Maximilian) KLAUS VON DER FLÜE. Der Retter des Schweizer Volkes, Josef Kösel und Friedrich Pustet München. 1936. 3.60 M.

Openhartig vertelt de schrijver zelf, hoe hij tot de vorming van deze vertelling gekomen is. Toevallig is hij — in een oude legende bladerend — op de zeer merkwaardige figuur van Klaus vom Flüeli gestoten. Deze sterke persoonlijkheid pakte hem onmiddellijk. Dat is te begrijpen, maar 't is — helaas — niet te zien.

Het is te begrijpen, want Klaus kan en moet dichters inspireren. Een heilige man, die voor z'n volk op 't oorlogspad gaat, in 't openbare leven leiding geeft, met de rustige zekerheid van een wijze, een Zwitser in hart en nieren, een vader van vele kinderen en een trouwe echtgenoot, een boer, die zorg voor z'n land heeft en ervoor leeft ..... deze verlaat ineens alles en allen, en wordt kluizenaar.

Het is dus wel niet te verwonderen, dat Miller z'n krachten aan die figuur waagde. Het is hem echter niet gelukt het geheim dier ziel te ontraadselen. Hij is gebleven in z'n uitleggingen en interpretaties bij het meest voor de hand liggende, bij dat wat niet-heiligen gemeenlijk in heiligen zo al zien.

Persoonlijker heeft Miller het land gezien (hij is een mens, die gevoelig is voor schoonheid) met z'n machtige bergenwereld, waarin de ontzaglijke schoonheid en de huiveringwekkende macht der eenzaamheid geboeid ligt.

NOLDIN. Ein deutsches Schicksal dargestellt von Franz Rucker. Albert Langen George Müller Verlag, München, 4 M.

Bij het verdrag van Versailles zijn van Duitschland verschillende stukken afgesneden en toegewezen aan andere landen, zoo ook een stuk van Zuid Tirol aan Italië. De Duitschers die in die afgesneden streken wonen, willen Duitsch blijven: vandaar een verbitterde strijd met de overheerschers. Een stroom van boeken over dit soort onderwerp is den laatsten tijd over Duitschland en vandaar over het buitenland losgekomen. Verreweg de meeste van die boeken laat men het best rustig wegdrijven naar de vergetelheid, maar enkele zijn er onder wier kennismaking ten volle de moeite waard is: daaronder N o l d i n van Frans Rucker.

Noldin is een prachtboek, uitgezonderd dan het eerste gedeelte, waar over Salurn zeer brokkelig en over Noldins jeugd en krijgsgevangenschap zeer beknopt, alhoewel niet oninteressant verteld wordt. Maar aangrijpend wordt het boek als Salurn, Noldins geboorteplaats aan Italië komt en hij zijn strijd begint voor de duitsche school, om de kinderen de duitsche taal te leeren en ze zóo Duitscher te doen blijven. Dan slaat het boek heel diep in in onze ziel en leven wij met heel ons hart met Noldin mee. Immers hoe

bitter stemt ons het proces in Trente, waarbij hij veroordeeld wordt tot gevangenis en boete, als wij zien met welke lage middelen Italië zijn nobelen fair-vechtenden tegenstander tracht onschadelijk te maken. Noldins deportatie naar het moordend-heete Lipari, zonder opgave van reden. Met wat een belangstelling en diep medelijden lezen wij zijn dagboek, vol van de fijnste gedachten en opmerkingen, vol van echt-menschelijk leed om eenzaamheid, werkeloosheid en ziekte. Na twee jaar keert Noldin naar huis terug. Hij wil zijn advokatenkantoor heropenen. Italië weigert: hij wordt ziek en de doktoren schrijven hem een verblijf in Karlsbad voor: Italië weigert, Noldin wordt te Bozen geopereerd en sterft: Italië verbiedt dat er één duitsch woord bij zijn graf zal gesproken worden.

Noldin zooals hij geteekend is door Franz Rucker is een prachtmensch. Zijn kennismaking kan jong en oud slechts goed doen.

ENGELSCH

WOOLF (Virginia) THE YEARS (469) 8/6 The Hogarth Press - London.

Elke roman, die Virginia Woolf schreef bleek een verheugenis te zijn, een streeling van het schoonheidsgevoel, maar was tegelijkertijd, door het onomvatbare, dat gepoogd werd te omvatten en tot uitdrukking te brengen, min of meer een falen. Ook haar nieuwste, groote roman „The Years". Zij wordt gefascineerd door de mysteries tijd en herinnering en dood; zij wil het universum binnen grenzen dringen, zij wil vooral zoo gedefinieërd mogelijk tot uiting brengen en tracht naar de beteekenis van het steeds verglijden van den tijd — de Tijd is de hoofdpersoon in „The Years" —, en vraagt zich of „are we what we look, at seven years old or seventy, or what we feel? When is anything truethen, now or never?" Zulke vragen en zulke problemen zijn niet te scheiden van de begrippen God en Eeuwigheid; maar deze begrippen weigert Virginia Woolf blijkbaar te erkennen. Het harmonisch perspectief der Goddelijke Oneindigheid sluit haar romans — ook „The Years" — niet af —; zoo beschouwd heeft zij ook in „The Years" gefaald.

Beschouwd als roman, zonder meer, echter, is het boek een evenwichtige, schoon gestyleerde proza compositie. „The Years" is een familiegeschiedenis, beginnend in 1880; het levensverhaal wordt verteld van kolonel Abel Pargiter, zijn zeven kinderen, en dat van zijn broer Digby en diens twee kinderen, vanaf dat jaar tot dezen tijd. Merkwaardig is het dat er eigenlijk, in den bijna 500 bladzijden tellenden, roman, zoo weinig feiten gebeuren. De intrigue ligt in het gedachten- en gemoedsleven der menschen; het uiterst fijn geweven web van dagelijksche innerlijke ervaringen en de reacties daarop, de toch wel intens bewust geworden impressies van „the things that pass", dat alles is ongemeen boeiend

De roman wordt schitterend afgesloten door het laatste hoofdstuk; bijna alle personen zijn dan tenslotte weer bij elkaar op een partij; retrospectief worden dan de problemen van tijd, ouderdom, jeugd, waarheid en illusie overzien, vooral in twee der hoofdfiguren, Eleanor Pargiter en Kitty Malone, die zich het sterkst bewust zijn geweest van den Tijd.

BUCHANAN (George) ROSE FORBES (264) 7/6 Constable & Co Ltd. London.

In een ondertitel noemt de schrijver zijn boek „the biography of an unknown woman." Het is het levensverhaal van een vrouw, — één uit een ongetelde massa vrouwen van den tegenwoordigen tijd — die zich midden in het maatschappelijk leven bevindt, weerloos dikwijls daarin naar allerlei richtingen wordt gestuwd, en die onzegbaar eenzaam blijft omdat zij niet het hartstochtelijk begeerde contact kan vinden met een andere persoonlijkheid, door wie zij de harmonie met het leven tot stand zou kunnen brengen. Rond haar hangt zwaar de melancholie der eenzaamheid van een vrouw, die steeds in zich zelf wordt terug gedreven. Haar geestelijk leven vergroeit tot een

complex van innerlijke tegenstrijdigheden. Slechts in enkele omstandigheden kan als schuldige oorzaak gewezen worden op eigen zwakheid; overigens is het de moderne maatschappelijke constellatie, welke meedoogenloos is tegenover Rose Forbes en haar soortgenooten.

De feitelijk alledaagsche tragedie van Rose Forbes is door Buchanan met een opmerkelijk talent van aanvoelen en begrijpen weergegeven. Door dat talent wordt het alledaagsche zoo belangrijk en belangwekkend als het inderdaad is. De schrijver heeft zijn toevlucht niet behoeven te nemen tot bijzondere of ongewone gebeurtenissen. Die hebben in het leven van Rose Forbes feitelijk niet plaats. Dochter van een landbouwer in Ierland, wordt zij, na een niet geheel geslaagd huwelijk met een journalist, vroeg weduwe. Daarna vertrekt zij naar Londen, waar zij nergens lang in een betrekking kan blijven en periodes van werkloosheid en armoede doormaakt. Steeds ontsnapt haar daarbij het levenscontact dat zij zoekt. Eenmaal meent zij het te zullen vinden bij een auteur, die haar tijdelijk engageert, maar hij blijkt zich volkomen onbewust van haar te zijn. Na een nieuwe periode van werkloosheid, gebroken, huwt zij een welgesteld zakenman, met wien zij geestelijk niets gemeen blijkt te hebben; na eenigen tijd is het haar niet meer mogelijk met hem te leven, en staat zij tenslotte blijvend alleen in en tegenover het leven.

De stijl van den roman is eigenaardig kort en stootend. Juist deze stijl maakte het mogelijk de figuur van Rose Forbes te creëeren, zooals Buchanan dat deed. Haar persoonlijkheid wordt niet beschreven, maar ontstaat, levend, en begrepen door den lezer, uit een aantal incidenten, gedachten, impressies, conversaties, scherp gerealiseerde invloeden van het rumoerige leven rond haar. Dit leven, dat vreemd blijft ondanks het dagelijksch contact, blijft men zich steeds bewust; het speelt een anonieme, maar belangrijke rol in de biografie van een onbekende vrouw.

HALL (D. J.) PERILONS SANCTUARY (292) 7/6 George G. Harrap en Co Ltd. London.

Een nazaat van de Spaansche conquistadores, absoluut meester in zijn geïsoleerd dorpje van Nieuw Mexico, die van zichzelf zegt: „I was old before America was born"; en een man, dien Hall's beschrijving voor ons laat leven als de absolute egöist. Die staan in dit boek tegenover elkaar, al zijn zij gastheer en gast. De eerste minacht zijn gast, en deze, een vluchteling, vreest en haat zijn gastheer. Hall wil ons suggereeren dat de angst en de vrees van den vluchteling een obsessie worden, welke met krankzinnigheid dreigt, maar hierin is hij niet geheel geslaagd. Beter en boeiender is de roman, die meer beschrijving en ontleding dan handeling is, waar hij zich bezig houdt met de instelling, welke de dorpsbewoners geheel beheerscht: Los Hermanos Penitentes, „a strange perversion", zooals de omslag verklaart, „of the third Order of St. Francis", een broederschap van geeselaars, die in zelftuchtiging een straf voor eigen zonden zoekt. Hall laat zich niet verleiden tot sadistische en onnoodige sexueele analyses zoo vaak er sprake is van deze primitieve, gederailleerde geesten, die den Goeden Vrijdag vieren door een van hun mede-„Derde Ordelingen" te kruisigen. Het schijnt dat dergelijke excessen inderdaad wel hebben plaats gehad in geïsoleerde gemeenschappen, in den loop der tijden totaal verworden en verwrongen door het ontbreken van priesterlijke leiding. Het vreemde gegeven is door Hall knap verwerkt in zijn interessant boek, dat, vanzelfsprekend, alleen geschikt is voor lezers met behoorlijk onderscheidingsvermogen. Te meer daar in de intrigue een ongeoorloofde liefde is verwerkt, ofschoon overigens vrij van de situaties en effecten, die daaraan nogal eens verbonden plegen te zijn.

BATSFORD (Harry) and CHARLES (Fry) THE FACE OF SCOTLAND (117) 7/6

QUIGLEY (Hugh) THE HIGHLAND OF SCOTLAND (120) 7/6. B. T. Batsford Ltd. - London.

Het idiomatische van de geschiedenis, het karakter en de litteratuur van

een land kan voor een deel verklaard worden uit zijn landschappen. Beide boeken bezitten de verdienste dat zij door den aard der beschrijvingen die verwantschap interpreteeren. Het zijn dan ook reisboeken die van gewone „guide-books" sterk verschillen. Zij kunnen als zoodanig gebruikt worden, maar de schrijvers — artisten, die blijkbaar ook litterair en historisch geschoold zijn — vertolken tevens den geest, de „spirit", van Schotland. De intellectueele bezoeker van het land van Walter Scott en John Knox zal in beide werken meer geestelijke, artistieke en ook practische gidsen vinden. Het eerste behandelt geheel Schotland; het tweede, meer uitgebreid, uitsluitend de Hooglanden. De talrijke photo's suggereeren Schotland's schoonheid zoodanig dat zij moeilijk te overtreffen zullen zijn.

IRVINE (A. A.) THE DEVIL'S FINGER (320) 7/6 John. Murray - London.

Van een roman, welke speelt in een der despotisch geregeerde Indische staten van vier eeuwen geleden, moet verwacht worden dat min of meer gruwzame details niet ontbreken. „The Devil's Finger" maakt daarop geen uitzondering. In dit verhaal, — de verwerking van een oude Indische legende van den strijd om een kroon en een prinses — ontbreken de bloedige en afstootende incidenten niet. Maar de auteur heeft zijn roman boven het peil van een bloedig drama weten te heffen. Hij is een vlot verteller; zijn verhaal wordt door de talrijke avonturen en incidenten niet opgehouden; hij heeft er een geestelijken achtergrond aan weten te geven; het laatste gevecht, buiten de muren van de hoofdstad, heeft iets homerisch. — Voor volwassen, ervaren lezers.

BOEKEN SCHOUW

BAARSLAG (Karl) S. O. S. RADIO-REDDINGEN OP ZEE (274) *f* 3.— en *f* 3.75. Met een voorwoord van Mr. W. Eland. Geautoriseerde vertaling door R. Wiessing-De Sterke. Met 17 illustraties. Bijleveld, Utrecht.

De radio-uitzendingen op zee zijn een van de voornaamste onderdeelen van de moderne scheepvaart geworden en het is belangwekkend om te lezen hoe deze van het begin af aan zich hebben ontwikkeld tot een steeds grootere volmaaktheid. De schrijver, een marconist op de wilde vaart, heeft allerlei gegevens bijeen gezameld die de geschiedenis van de radio-reddingen vormen. Er wordt verteld van vele schepen wier namen ons allen bekend zijn en waarbij de radio toen zij in nood waren de voornaamste rol heeft gespeeld. Het boek is voor liefhebbers zeer aan te bevelen.

MITTENDORF (Gustav) ONDER DWERGMENSCHEN EN REUZENAPEN (227) *f* 3.50 en *f* 4.50. Uit het Duitsch door J. Dijkstra. Met 67 foto's en een kaart. Thieme en Cie. Zutphen.

Na een verblijf van twee jaren in de Afrikaansche wildernis met camera en buks heeft de onderzoekingsreiziger Mittendorf zijn bevindingen samengevat in dit lijvige boekdeel. Men krijgt den indruk dat hij zijn werk grondig gedaan heeft waarvan ook de uitstekende foto's getuigen. Er is echter een hoofdstuk waarin een vrouw slachtoffer wordt van een pygmee, dat weinig verheffende lectuur is. Men kan dit boek dus slechts met de noodige reserve ter hand nemen.

Max Jacob

door JOS. PANHUYSEN.

Van de vele paradoxale beweringen in eęn der vroegste werken van Max Jacob, in Saint Matorel lijkt een enkele vaststelling wel het meest ongeloofwaardig, het is de mededeeling, dat men in dit wonderlijke, fantastische, burleske werk te doen heeft met een „conte réel"; alle hemelen en een goed deel der aardsche geschiedenis, tallooze van de meeste groteske visioenen, een reeks avonturen, die bij een eerste beschouwing volkomen in de lucht lijken te hangen, worden bewogen om het deels zeer gewone, maar van een andere zijde bekeken meer dan buitengewone leven van een magazijnbediende, die later in den ondergrondsche werkt, zich bekeert, Lazarist wordt, den naam van broeder Manassé aanneemt en ten slotte in de hemelen komt als de heilige Matorel en zelfs daar nog meerdere ongelooflijke avonturen beleeft.

MAX JACOB

Is dit inderdaad, vraagt men zich af, een „conte réel", een werkelijke geschiedenis? Het lijkt eerder de meest zonderlinge, de wildste fantasmagorie, die men zich denken kan, zelfs de plaatsen en de dingen aan de bekende werkelijkheid ontleend, zelfs Parijs, zelfs het groote magazijn van Cheiret et Cie, zelfs de ondergrondsche en het Fransche platteland lijken er vreemd en ongewoon, een soort panorama's opdoemend in een wonderlijk koud en klaar, artificieel licht, en de menschen, deze Victor Matorel, zijn geliefde mademoiselle Léonie, zijn vriend Emile Bordier en de lieden, die zij meer of minder toevallig, ontmoeten lijken wezens, die allen een opvallende afgescheidenheid van het dagelijksche leven bezitten, al zijn ze toch in sommige opzichten opmerkelijk gewoon en dagelijksch. Het verhaal verbijstert den lezer, bladzijden lang; althans bij een eerste kennismaking weet men totaal niet waar men aan toe is, maar telkens opnieuw wordt men getroffen, telkens opnieuw schrikt men, inderdaad men schrikt, dat is wel-

licht het juiste woord, omdat er iets verschijnt, dat men niet anders dan „réel" kan noemen, zelfs in buitengewonen zin, men wordt ontzet, omdat men plotseling iets van het leven ontdekt, dat men niet of nauwelijks kende, waarvan men zich althans nooit voldoende rekenschap had gegeven. Men begint te beseffen, dat het zoogenaamde weergeven der werkelijkheid waarschijnlijk de meest wijdloopige en de minst doeltreffende wijze voor de openbaring der realiteit is, dat de meeste wilde fantasie daar niet alleen goed, maar zelfs beter in slagen kan.

Voor iemand echter, die gewend is aan een gewoner benaderen der poëzie, gehecht aan academischer methoden, kan het werk van Max Jacob wel eens volkomen onverstaanbaar en ongenietbaar blijken, en het is dan ook geen wonder, dat men het geminacht heeft en misverstaan. Max Jacob zelf betitelt een vers in Le Laboratoire Central: A propos des mépris et des méprises de M. X. ..... een merkwaardig vers, dat men als een poëtische geloofsbelijdenis zou kunnen beschouwen.

Qu'un autre écrive ton histoire, ô Zénobie!
Dessiner au pastel des pantins sur la moire
Avec des gros marrons grillés jouer aux billes:
Voilà l'occupation de toutes mes soirées.
Non! jamais couronné de jetons de présence
Donnant à mon peplum grâce et désinvolture
Je ne mettrai la muse en bouillon de culture,
Pour avoir trop goûté, messieurs, vos préséances!
Au chéne, lauré d'or, préférons la fougère
Laquelle est d'une indépendance exagérée
Creusons le sol pour trouver le grand électrique
Et du vulgum pecus méprisons la critique.

In dit zeer onomwonden gedicht, geeft Max Jacob dus te kennen, dat hij geenszins voornemens is Racine bijvoorbeeld, of beter misschien schrijvers als Thomas Corneille en Voltaire na te volgen en zich te zetten aan een verheerlijking van de koningin van Palmyra, hij heeft andere dingen te doen, bezigheden, die misschien kinderachtig lijken, maar zelfs het knikkeren met kastanjes is niet van poëzie ontbloot, in elk geval dit waren eens inderdaad de avondbezigheden van den dichter, die niet naar de „jetons de présence", naar het lidmaatschap der académie en der algemeen erkenning haakt. Het cultureel aftreksel der epigonen immers doodt de poëzie. Het gaat, wil men de muze dienen, niet om de lauweren, maar wel om de onafhankelijkheid en den wil om „le grand électrique" te vinden, de verrassende ontdekking van het wezenlijke leven en deze ontdekking voert tot poëzie. Wat die poëzie voor den dichter Max Jacob beteekent is niet gemakkelijk te overschatten. Herhaaldelijk heeft hij vastgesteld, dat ze te veel voor hem beteekent.

La nuit quand je pense à la poésie
Je ne peux, je ne peux pas dormir......

Maar al beschuldigt hij zich nu en dan, dat de poëzie hem

afhoudt van voornamer bezigheden, bijvoorbeeld van het gebed, Max Jacob zou verkeerd doen deze poëzie geen dank te weten, want zij heeft zijn leven gevoerd tot de bekeering, waarvan hij in La Défense de Tartuffe de geschiedenis gaf.

La Defense de Tartuffe is wellicht de zonderlingste bekeeringsgeschiedenis die ooit werd geschreven; afwisselend in verzen en proza, vormen deze extazen, gewetensconflicten, visioenen, gebeden en meditaties van den bekeerden jood Max Jacob een haast koortsachtig gericht en een loflied van het leven. De spanningen stijgen soms haast tot het ondragelijke, de visioenen hebben een felheid van vervoering, die onvergetelijk blijkt, maar door dat alles vaart een verlangen zoo pijnlijk sterk en waarachtig, dat zelfs het lachwekkende van sommige burleske gedeelten er in wordt opgenomen en den ernst van het avontuur nog scherper ervaren doet. Het gewoonste, het triviaalste werkt hier mede tot het openbaren van het meest buitengewone en onverwachte, als bijvoorbeeld de openbaring uit het tweede gedeelte.

> „Je suis revenu de la Bibliothèque Nationale; j'ai déposé ma serviette; j'ai cherché mes pantoufles en quand j'ai relevé la tête, il y avait quelqu'un sur le mur; il y avait quelqu'un il y avait quelqu'un sur la tapisserie rouge. Ma chair est tombée par terre! j'ai été déshabillé par la foudre! Oh! impérissable seconde! oh! vérité! vérité! larmes de la vérité, joie de la vérité! inoubliable vérité. Le Corps Céleste est sur le mur de la pauvre chambre! Pourqoi Seigneur? Oh! pardonnez-moi! Il est dans un paysage, un paysage que j'ai dessiné jadis, mais Lui! quelle beauté! élégance et douceur! Ses épaules, sa démarche! Il y a une robe de soie jaune et de parements bleus. Il se retourne et je vois cette face paisible et rayonnante. Six moines alors emportent dans la chambre un cadavre. Une femme qui a des serpents autour des bras et des cheveux, est près de moi."

Al kan men begrijpen, dat men geweifeld heeft en lang geweifeld om dezen dichter in de Kerk op te nemen, men beseft, La Défense de Tartuffe lezende, evenzeer, dat deze man ten slotte alle weifelingen overmeesteren moest, den zin voor het bovennatuurlijke is welhaast te vinden op iedere bladzijde van het boek, en steeds grooter wordt de ootmoed, die tot de volledige aanvaarding leidt. Toch nog plotseling komt men daar in het vierde gedeelte tot de ontdekking, dat

> „Le poète, ayant abandonné le monde pour faire du péché, trouve dans le catholicisme ce qu'il ne trouvait pas dan le mysticisme: la paix!"

Een zeer merkwaardig verschijnsel in de literatuur der eeuwen is het mysticisme, men behoeft slechts te denken aan de poëzie van den Pers Djelal-ed-din, aan het werk van een Blake of een Swedenborg; men kan dit mysticisme zien als een lang niet ongevaarlijk vermoeden, maar het vergelijkend met de trivialiteit, met een indifferentisme, dat nauwelijks tot een spiritueele beschouwng van het bestaan toe komt, kan men niet anders dan er veel in waardeeren. Intusschen is het mysticisme toch altijd angstwekkend,

omdat de fantasie er doorgaans overheerscht. Het goed recht der fantasie, ook als een middel om nader te komen tot de wezenlijke realiteit bepleitten we reeds, maar het doel kan hier gemakkelijk met het middel verwisseld worden en dat is, ook litterair bezien, niet in orde. In de eerste werken van Max Jacob is de overheersching der fantasie somtijds zonder twijfel aanwezig; wie bijvoorbeeld Le Siège de Jérusalem kent, zal dit, dunkt me, kunnen toegeven.

Toen Max Jacob katholiek was geworden verbande hij de fantasie niet, hij verbande zelfs het visioen niet, in zekeren zin kan men zelfs zeggen, dat hij niet veranderde, men zou alleen kunnen opmerken, dat hij, nu hij den vrede gevonden had, zoover deze op aarde te vinden is, beter werd wie hij was. De fantasie overheerscht niet meer, maar zij verklaart nog sterker, verstilt en verhevigt de concentratie, doet de contouren van de geheimzinnige wereld, die door menschen bewoond wordt, zuiverder en duidelijker zich afteekenen.

In de verschillende verzenbundels, die volgen op Le Cornet à Dés, in Le Laboratoire Central in Visions Infernales, in Les Pénitents en Maillots Roses, in Fond de l'Eau, in Rivage, in Sacrifice Impérial en ook in de prachtige Chants Bretons, die voor het eerst werden gepubliceerd in de Morceaux Choisis, naar aanleiding waarvan dit artikel werd geschreven, vindt men weer die eigenaardige eigenschap, die afgescheidenheid van menschen en plaatsen, waardoor ieder gedicht, ondanks den schijn herhaaldelijk van lukraakheid, zulk een afgerond geheel wordt. Max Jacob ziet de dingen en de menschen als iemand die op reis is, die voor het eerst op reis is, die een sensitiviteit bezit veel grooter dan gewoonlijk, wanneer men gevangen is in de beslommeringen van elken dag. Hij ziet alles niet in den waan der vertrouwdheid, waardoor de oorspronkelijke juistheid der visie wordt aangetast; daarom bijvoorbeeld, toont hij ons een kunstenmaakster in het derde klasse compartiment van een trein, niet zooals wij een kunstenmaakster ons gewoonlijk voorstellen, maar zooals ze is.

La saltimbanque! la saltimbanque
a pris l'express à neuf heures trente
a pris l'express de Paris-Nantes.
Prends garde ô saltimbanque
que le train partant ne te manque
Et voici son coeur qui chante:
oh! sentir dans la nuit clémente
qu'on suit la direction d'un grand fleuve
dans la nuit de l'ouest dans la nuit veuve!
Mais on ne me laissera donc pas seule
sous mon rêve avec mon saule
gens de Saumur, gens de Saumur!
Oh! laissez-moi dans mon saumure.
Abstenez-vous gens de Saumur,
de monter dans cette voiture
Elle rêve à son mari qui est jeune

plus jeune qu'elle et à son enfant
qui est visiblement un génie.
La salimbanque est tcherkesse
elle sait jouer de la grosse caisse
Elle est belle et ne fait pas d'épates
elle a des lèvres comme la tomate.

Hier is de nevel der vertrouwdheid van alle dag weggevallen, ik kan me voorstellen, dat er lezers zijn, die zich aan dit gedicht herhaaldelijk zullen ergeren, die het woord „épates" een ontstellenden rijmlap zullen vinden, wat het niet is, ook deze oogenschijnlijke lukraakheid is karakteristiek, maar ik kan me bezwaarlijk voorstellen, dat men niet getroffen wordt door de frischheid van dit gedicht, ondanks alle bezwaren, die men zou meenen te mogen aanvoeren. Inderdaad, voor wie Max Jacob met den wil tot begrijpen leest verdwijnt er een nevel en zijn werk zal, zeker op den duur, een openbaring blijken; steeds meer laat de dichter zien, hoe oneindig anders het leven is dan de in de zorg van het oogenblik bevangen mensch, die zooveel om der wille van het gemak op gezag aanvaardt, doorgaans meent, hoe oneindig heerlijker en hoe oneindiger droeviger.

In de verschillende prozawerken van Max Jacob, in de karakterschetsen van Cinématoma, in de verhalen van Le Roi de Béotie, in de intieme brieven van Le Cabinet Noir, in zijn beschouwingen over de bourgeoisie, in zijn roman Le Terrain de Bouchaballe en vooral in zijn roman Filibuth ou La Montre en Or, die, naar mijne meening, tot dusver zijn voornaamste prozawerk is, wordt de wereld van onzen tijd in Frankrijk getoond op een zeer oorspronkelijke, zeer waarachtige en zeer ontstellende wijze. Tal van menschen treden in deze inderdaad waarachtige geschiedenissen op, gewone burgers en buitengewone zangeressen, koetsiers, kroegbazen, souteneurs, journalisten en krantenbezorgers, stille verklikkers en rechtercommissarissen, zee-officieren en ministers, leiders van groote politieke partijen en frontsoldaten, geneesheeren, seminaristen en priesters, het is een bonte wereld men wordt in de beginne verbijsterd er door, want de meesten dier lieden praten, en ze praten rad van tong en zonder ophouden, lange ingewikkelde omschrijvingen worden afgewisseld door zeer gecomprimeerde kenschetsingen, door onomatopeeën en uitroepen, een groote, maar niet onheilzame ruwheid gaat plotseling over in dat zeldzame verschijnsel onder de menschen: waarachtige en diepe teederheid. Wie verder leest bemerkt dat dit werk in zijn geheel een groote ontmaskering blijkt van de moderne maatschappij, een ontmaskering van de burgerlijkheid in al zijn engheid, zijn benepenheid, zijn hardheid, zijn zelfverblinding, zijn meer of minder bewust gehuichel, zijn baatzucht, zijn willooze overgave aan tal van ondeugden, een burgerlijkheid die zich niet bepaalt tot een enkele klasse of stand, maar die in alle klassen

van de samenleving is doorgedrongen. Het wordt een visioen, een pascaliaansch visioen van leegheid en ellende.

Magicien qui remue les hommes des photos
Et qui sait faire partir les voitures sans chevaux
Pourrais tu pas aussi donner un coup de lime
Au caractère affreux de mon illégitme?

De moderne toovenaar, die de films en de auto's wist te maken, kan dit echter niet, hij is klaarblijkelijk een sans-Dieu.

Men moet de burgerlijkheid evenwel niet verwarren met het burgerschap; wie het burgerschap bezit hoeft nog niet burgerlijk te zijn, hij kan immers dit burgerschap tot een burgerschap Gods maken en zoodra hij dit doet verandert de zaak. Want in dit onmaskerende werk wordt ook de nevel, die de heerlijkheid van het bestaan meer of minder voor de oogen verbergt, althans verijld. Ook in dien zin zijn niet alleen de prozawerken maar tevens de gedichten van Max Jacob waarachtige geschiedenis. Het besef van het bovennatuurlijke is, zelfs waar hij de practische ontkenning ervan beschrijft, aanwezig, God en de Godmensch Christus blijken alomtegenwoordig, engelen en duivelen zijn steeds en overal de onzichtbare getuigen in Parijs en in de provincie. De waarheid is te ontdekken op deze wereld voor wie ze ontdekken wil.

A l'aube, hier quai de Grenelle,
Un cheval et son cavalier
Se sont cabrés, droit sur la selle,
Voyant au ciel un bouclier.

Président de la République,
Quel beau titre as-tu hérité!
L'auto de vérité s'oblique,
Hérites-tu la vérité?

Et toi, l'enfer de mille bêtes,
Sénat, Chambre des députés,
Quand donc — tel on voit les huissiers,
L'ange ira-t-il de tête en tête,
Mais pour les faire communier.
Promeneurs, meneurs solitaires
Tournant autour de vos tourments,
La vérité est sur la terre,
Vous pouvez enlever vos gants.

Men zou kunnen vaststellen, dat het bij het werk van Max Jacob om de kwestie van den ernst gaat, dit fragment bijvoorbeeld uit Renaissance de l'Esprit Religieux is in bepaalden zin spottend, maar het is spottend, waar het spottend behoort te zijn, het is zonder twijfel een zeer ernstig gedicht, ook vakmatig, maar het is eigenlijk geen serieus gedicht. Een goed gedicht is nooit serieus en een goede roman evenmin. Het serieuze maakt ernst onmogelijk. Maar het serieuze wordt te vaak als ernst aanvaard en dat is wellicht de reden waarom de beteekenis van Max Jacob nog maar door betrekkelijk weinigen eenigermate beseft wordt, en hij nog altijd wordt misverstaan. Omdat hij geen epi-

goon wenschte te zijn, meende men, dat hij de traditie verwierp, wie echter zijn werk met vrucht las, zal vaak aan de traditie der Fransche letteren denken, ik noemde reeds Pascal, ik zou voor de ontmaskering der burgerlijkheid willen wijzen op de traditie bijvoorbeeld van Mathurin Regnier en Furetière tot en met de naturalisten van de vorige eeuw, voor het moraliseerende bijvoorbeeld op Lacordaire, voor de karakterschets op La Bruyère; en nu en dan, als dit zoo uitkwam, schreef Max Jacob alexandrijnen die gratie aan weidschheid paren, als de alexandrijnen van Racine. Men moet me goed begrijpen. Max Jacob volgde geen dezer schrijvers na, maar dat zijn werk aan hen doet denken bewijst alleen reeds, dat hij een „serviteur de l'ordre" is. Het is jammer, maar het pleit geenszins tegen zijn werk, dat het nog te weinig erkenning mocht vinden, het is hiermede evenwel, zooals die andere groote Fransche dichter, met wie Max Jacob overeenkomsten vertoont, zooals Jean Cocteau vaststelde:

L'homme ne ressent pas l'effet
D'un rossignol au chant diurne,
Et mieux le convainct, dans une urne,
Notre coeur en cendres défait.

Doch, hoe dan ook, dezelfde dichter heeft het, tot onze geruststelling, in hetzelfde gedicht voorzegd:

un jour arrive l'époque
Où l'oreille entend la chanson.

Max Jacob: Morceaux Choisis. La Nouvelle Revue Française, Librairie Gallimard, 43 Rue de Beaume Paris. Over het algemeen is het werk van Jacob alleen geschikt voor volwassenen.

BOEKENSCHOUW

TEGNÉR (Esais) FRITHJOFS-SAGA in verkorten vorm bewerkt door P. L. Broeksmit (42) *f* 1,—. A. W. Sijthoff, Leiden.

De Zweedsche bisschop Tegnér bewerkte in 1825 de Frithjofs-saga, welke tot de IJslandsche mytisch-heroïsche saga's behoort, met als hoofdpersoon den Noorschen, legendarischen Frithjof. Het romantisch ingekleed heldendicht dateert mogelijk uit de 14e eeuw. De lezing maakt den indruk dat in de verkorte Hollandsche bewerking de eenheid van het werk bewaard is gebleven.

LINDEN (W. J. M.) GIDS VOOR PARIJS (55) met kaart *f* 1,25. Noorduyn, Gorinchem.

Deze „gids voor Parijs" is geen Baedeker — daar staat veel meer in —, doch voor menschen die een kort bezoek aan de Fransche hoofdstad willen brengen, is het een geschikte leidraad.

Dirk Coster en de nieuwe Middeleeuwen

door VAN OLDENBURG-ERMKE.

Is de loop der geschiedenis, het verloop der gebeurtenissen in den tijd, een kringloop? Voor deze hypothese is veel te zeggen, want er is veel, dat haar bevestigt en niets, dat haar weerspreekt. Doch liever zou ik toch de gang der geschiedenis voorgesteld zien, als in een spiraal beschreven. Een spiraal, waaromtrent men angstig in het onzekere blijft, of zij zich in opwaartse, dan wel in neerwaartse zin beweegt.

Met de in sommige momenten van het leven waaghalzige moed om profetisch te zijn, — een moed, welke alle groote Russen bezeten hebben, — heeft Berdiaiev het aanschemeren voorspeld van een nieuwe dageraad. En mogen wij dezen profeet gelooven, dan zal deze nabije toekomst de naam mogen dragen van nieuwe Middeleeuwen.

Als we dan op een nieuw en ander niveau teruggaan naar de Middeleeuwen; als dan op een ander en nieuw niveau de hervorming zich in omgekeerden zin herhalen zal in de vorm van een terugvorming, van een terugkeeren tot de éene Kerk, het éene, onverdeelde, met zichzelf in geenerlei tegenspraak zijnde Christendom van de geheele Westersche beschaving, dan komt ten onzent de eenzame enkeling, Dirk Coster in het centrum der historische beweging, in het middelpunt van de geschiedkundige kringloop te staan. Dan is het ook niet moeilijk om beteekenis en karakter van zijn persoonlijkheid en werk te ontraadselen, want we zijn hem in onze letterkunde al eens tegengekomen, als zijn eigen spiegelbeeld en tegenvoeter. Coornhert en Coster, de beide groote spreukdichters onzer Nederlandsche letteren, beiden humanist, maar elk op geheel eigen wijze, staan beide met den rug naar de Middeleeuwen, maar met het gezicht naar elkaar toegewend: Coornhert, om ze al aarzelende te verlaten, aarzelend met de aarzeling van het afscheid, — Coster, om er al aarzelende in terug te treden, aarzelende met de aarzeling voor het nieuwe, maar half gekende. Is het afscheid van het verleden niet altijd één graad positiever, dan het welkom aan de toekomst?

Aan den rand van de Renaissance aanvaardde Coornhert moedig tegenspoed en dood, omdat zij hem toch niet zijn wijsheid, dat, wat hij het wezenlijkste van zichzelf wist, ontrooven konden:

„Komt vrijaan, ik heb u al van verde ghesien, u komste voorkomen, ende u toepaden tot my beheynt, niet met doornen, maar met wijsheyts leerlingen. Ick weet, dat ghy my het mijne niet en mooght benemen, ende en wil dat u toecomt, uwes ondancx niet houden: Neemt dat dijn is, ende laat my dat mijn is."

Bij het einde van die nieuwe Renaissance, welke de namen van Keats en Shelley en ook die van onze jonge Tachtigers ons voor den geest roepen; op het oogenblik, dat alles, wat voor den schoonheids- en waarheidszoeker waarde had, zich voor goed scheen te begeven; toen de wereld vier jaar en langer niets meer dan één afzichtelijk, doelloos, enkel voor sommigen zeer winstgevend menschen-abattoir geweest was, bezint Dirk Coster zich op de waarde van het leven en schrijft hij:

„In de waarachtige tranen der liefde leeft een donker geluk. De tranen zijn een droeve wijze, van zich te voelen leven, en zich te voelen leven is altijd nog geluk."

* * *

Wat Dirk Coster bovenal kenmerkt, is, dat hij zoo'n goed luisteraar is. De „humanist" Coornhert sprak in zijn „Zedekunst, dat is Wellevenskunst" tot het volk om het wijzer te maken. De „humanist" Coster luistert naar het

volk en naar allen, in wie het leven zich schoon en waar openbaart, om wijsheid te winnen. En zoo het waar is, dat slechts hij recht tot spreken heeft, die de moeilijke kunst van het luisteren verstaat, dan heeft de Delftsche spreukdichter, essayist, criticus en dramaturg zich dit recht dubbel en dwars door de kracht van zijn onvermoeide, rustig rustelooze aandacht tot een onvervreemdbaar bezit veroverd.

Aandachtig luisteren, aandachtig schouwen, kortom een intense liefde voor het leven, zooals het zich uit in mensch, dier en ding, dat is de atmosfeer, waarin het werk van dezen anderen Vermeer, van dezen schrijvenden verheerlijker van 's levens innigste geheimen het gaafste openbloeit.

DIRK COSTER

„Ay mij," zoo laat hij Van der Putten in diens wonderlijk dagboekje uitroepen, „welk een eigenaardige ontdekking is dit. Dus alle leven bestaat eigenlijk alleen maar krachtens die éene factor: dat het aanschouwd worde."

En in zijn „Schetsboek", dat belangwekkende voorproefje van zijn „Tweede Boek der Marginalia" schetst hij ongewild en onbewust het silhouet van zijn zestiende' eeuwschen tegenvoeter en van zichzelf, waar hij schrijft:

„Er zijn twee wijzen om te luisteren naar een mensch. De éene wijze van luisteren is een luisteren naar zichzelf, naar de uitwerking van zijn geest in den geest van den ander. Zoo alleen kan de natuurlijke mensch aandachtig luisteren. De andere wijze van luisteren is een aandacht voor het andere leven en een overgave aan dat andere leven."

Deze heerlijke gave van de aandacht, zeldzaam in een wereld, die, geheel gelijk overigens aan de na-Middeleeuwsche wereld van tijdens de Hervorming, ten onder dreigt te gaan aan het waanzinnig geweld van overslaande, elkaar overschreeuwende, elkaar in de rede vallende stemmen; dit verrukte of ontstelde, dit blij verbaasde of droef verraste luisteren, dit geduldig en onvertroebeld zien der dingen, zooals ze zijn, bepaalde den aard van Coster's schrijversschap, de positie van zijn tijdschrift „De Stem", dat, als een eenzame luisterpost, temidden van de rumoerig anderer voor eigen meening verkondigende bladen en tijdschriften staat, en bestemde hem, als het ware, voor om den eersten en voorloopig eenigen criticus te worden, die, het snel wisselen der schrijversgeneraties en het in waanzinnig tempo uit den tijd raken van idealen ten spijt, zijn gezag bij het denkend deel der natie blijft behouden. En ligt ook hierin niet het geheim besloten van zijn bijzondere begaafdheid, als bloemlezer?

Coster, als criticus. . . .

Hoe heeft Kloos hem gehaat, toen hij zijn werkzaamheid, als zoodanig, begon! Maar hoe alleen stond Kloos toen al!

En vanwaar die haat?

Coster bleek zoo consequent, dat hij een van Kloos' liefste beginselen

doortrok tot op het gebied der critiek en door dit feit alleen al de beperktheid der Tachtiger idealen metterdaad bewees. Coster eischte voor den criticus hetzelfde recht op, dat Kloos den dichter zoo koninklijk vergund had: zijn allerpersoonlijkste aandoening op een allerpersoonlijkste wijze tot uiting te brengen. In zijn „Werk en Wezen der Critiek", waarin hij afrekent met de humeurige aanvallen van den eenigen Tachtiger, die, ouder geworden, zijn eigen, heerlijk dwaze jeugd trouw bleef, onthulde Coster het wezen der zoogenaamd objectieve critiek: eenzijdigheid. „Wanneer men echter," zoo zeide hij, „menschelijkheid en persoonlijkheid als den eenigen grondslag van kunst zoowel als van critiek erkent, erkent men daarmede tevens een noodwendige mate van eenzijdigheid in iederen criticus. Want menschelijkheid is geen almachtigheid en wat is persoonlijkheid? Het is de verdichting en vervasting van het geestesleven, het is niets anders dan de bewustwording van den gegeven aard zijner menschelijkheid."

Dat Coster, noch als mensch, noch als criticus, — maar mènsch en criticus zijn bij hem op gelukkige en geruststellende wijze één, — voorstander en slachtoffer der „vluchtige ontroering" is, volgt al dadelijk uit „den gegeven aard zijner menschelijkheid." Zijn critiek is niet de door een slordige berekening verkregen uitkomst van de som van indrukken en stemmingen, opgedaan tijdens, maar lang niet altijd, als gevolg van de lectuur van een bepaald werk. — Critici, die zoo te werk gaan, zijn vaak zulke humeurige en baloorige rekenmeesters! — „Het spreekt vanzelf," aldus schreef hij, „dat ieder oordeel, iedere keuze moet ontstaan uit een zoo groot mogelijk voorafgaand begrijpen, en slechts de drang tot dit begrijpen aan dit oordeel zijn waarde geeft."

En wat is menschelijke aandacht anders dan drang tot begrijpen?

Deze drang tot begrijpen geven aan zijn kritieken, zooals die voorloopig in twee bundels „Verzameld Proza" bijeen staan en voor de rest over de verschillende nummers van zijn tijdschrift, „De Stem", verspreid zijn, die menschelijke „overwaarde", zonder welke geen litteratuur het decennium van haar verschijnen overleeft. En het is ook deze menschelijke drang tot begrijpen, welke hem de kracht gaf om in zijn „Marginalia", in zijn „Schetsboek" en in wat reeds van „Het Tweede Boek der Marginalia" gepubliceerd werd, de onbewuste onwaarachtigheid van den litterator zoo volkomen te overwinnen, dat deze spreukenverzamelingen voor latere geslachten zullen gelden, als kenmerkend voor het denken en voelen van den door geen geloof beveiligden, maar ook door geen machtsdroom tot het prijsgeven van alle hoogere, menschelijke waarde en waardigheid gedoemden Twintigste' Eeuwer, zooals zij thans kunnen helpen om den door sport en het harde praten over en het snel gegoochel mèt kostschooljongens-idealen verdoofden en verdoften tijdgenoot tot bewustzijn te brengen, tot het ontstellende bewustzijn namelijk, dat in dèze woorden haarscherp tot uiting komt:

„Een dun vlies van beschaving ligt over een ziedenden afgrond van instincten."

De bezorgdheid, welke hem deze woorden ingaf, dreef hem de laatste jaren aan tot een, als het ware, verjongde activiteit.

Wie kennis nam van de meesterlijke wijze, waarop hij in zijn critieken het eigen leven van een boek, een vers, een novelle in de geestdrift der bewondering wist om te scheppen tot een nieuw en levend geheel van schoonheid; wie het breede, in schoonheid stralende visioen aanschouwen mocht, waarin hij in de inleidingen tot zijn bloemlezingen, „Nieuwe Geluiden", „de Nederlandsche Poëzie in Honderd Verzen" en „Het Kind in de Poëzie", een bepaald tijdvak, een bepaalde wereld leven deed met al haar idealen en driften, haar verlangens en liefste wenschen, haar droomen en daden; wie, als lezer zijner „Marginalia", de ontstelde getuige mocht zijn van de pijnlijke nauwgezetheid, waarmee hij de door ongeloof en twijfel benauwde, de door hoop en verwachting opgenomen, de door liefde tot de menschen bevlogen ziel ontleed; die wist al sinds lang, dat er in Dirk Coster niet enkel een voor Nederland ongeëvenaard criticus en scherpzinnig psycholoog leeft, maar dat er ook een krachtig scheppend vermogen in hem schuilt en daarnaast een

bijtend scherp criticus van de zonden en deugden van dezen tijd en, als zoodanig, een figuur, waarvan we hier te lande in de naamlooze schrijvers van hoofdartikelen helaas! zoo vaak de parodie, de pijnlijk negatieve caricatuur hebben te zien.

De laatste jaren is Coster er meer dan ooit op uit om gehoord, om verstaan te worden, zich met steeds sterker nadruk beroepend op het recht van den aandachtigen luisteraar op aandacht. In het aangezicht van de verschrikkelijke gevaren, welke onze cultuur bedreigen, wil hij vooral duidelijk zijn. Op zee zijnde, varende op een stevig gebouwd schip en door een goeden wind begunstigd, kan men zonder opwinding en stemverheffing spreken over de gevaren van de reis en de schoonheid van zee en kust, maar als er onmiddellijk gevaar dreigt, zal men zijn stem verheffen en roepen, en des te harder en indringender naarmate de ernst van het gevaar, dat dreigt, minder ernstig genomen en minder helder gezien wordt.

In de eerste jaren na den oorlog leefde Coster in de blijde en geruststellende verwachting, dat het nu voorgoed gedaan zou zijn met den barbaarschen vernietigingsdrang, die den Westerschen mensch vier lange jaren tot het gemeenste wezen maakte, dat de aarde ooit sinds Caïn en Judas aanschouwd had, een redelijk dier, dat wreeder en redeloozer dan een dier was. In zijn magistraal vertoog over den grooten mensch en schrijver, Dostoïevsky, dat hij schreef „in de vreugde der verwachting, in het bijna heilige herfstlicht, dat in September 1919 als een lange en stille glimlach over zee en aarde hing", had hij de overtuiging uitgesproken, — een overtuiging, welke hij in alle landen van het nieuwe Europa door zag dringen, — „dat verleden en toekomst het helderst uit Dostoïevesky's ontzaglijke werken af te lezen zijn: het wezen van de negentiende eeuw, en de nieuwe levenshoop der twintigste." Als hij echter in April 1928 een tweeden druk van zijn boekje over dien grootste aller romanschrijvers voorbereidt, moet hij erkennen, dat zijn groote verwachtingen omtrent den na-oorlogschen Westerling niet met de werkelijkheid strookten en hij voegt aan het werk een nawoord toe, „De Wedloop", waarin hij de toekomst van Europa ziet, als „de wedstrijd tusschen de ziel en het werktuig." En wat is de inzet? „De inzet is het leven: een verbeterde en bloeiende wereld, òf een puinhoop geel en groen van verrotting en gas."

Sinds 1928 is Coster een illusie armer, dat de wereldoorlog den mensch iets omtrent zichzelf geleerd zou hebben. „Het mocht wat!" zoo schrijft hij. „Op iets was men niet verdacht: op de grenzenlooze luchthartigheid des menschen. En wat een einde leek, bleek een begin."

De tijd van afwachten, van alleen maar aandachtig toezien en vol aandacht toeluisteren is voorbij. Het is niet voldoende, de menschen op de grootheid van Dostoïevsky te wijzen. Dostoïevsky is dood. De levenden moeten diens werk overnemen en voortzetten. En dit is het, wat Coster de laatste jaren doet: het den menschen zoo hard en onverbiddelijk mogelijk toeroepen, dat „het ergens henengaat met de ziel"; hun laten zien, wat en hoe ze zijn; hun laten hooren, hoe dwaas hun leuzen zijn en hoe hol hun principes.

O neen, hij is geen hageprediker, geen heilsoldaat, geen profeet-op-een-stoel-in-het-park. Hij blijft schrijver, herschepper in woorden van de werkelijkheid in of buiten hem. En die herschepping van de werkelijkheid moet duidelijk zijn. In zijn „Dagboekje van Van de Putten" vereenvoudigt hij zijn protest tegen barbarendom, dat de beschaving bedreigt, tot de onomwonden geuite verontwaardiging van een eenzaam burgerheertje, dat om het laatste, wat het leven levenswaard maakt, strijdt. Ja, dat burgerheertje, hoe zielig het ook in een hoekje van zijn stamcafé gedoken zit achter zijn glaasje bier, strijdt. Het vecht tegen de domheid van zijn avondblad, tegen de dwaasheid van den hordemensch, zooals Coster zelf in zijn tijdschrift keer op keer „op de bres" staat om ..... aan te toonen, dat er een bres is.

Ja, onmiskenbaar duidelijk worden Coster's schrifturen. En telkens vindt hij nieuwe beelden, beklemmend welsprekende symbolen, om het gevaar

te schetsen, dat alle cultuur bedreigt, „de onzichtbare bacillen, die onze Europeesche samenleving psychisch doen kwijnen", „het zwarte paard van Plato, de aderen gezwollen van donker bloed en roode waanzin in de oogen", „het paard, dat de wagen der ziel naar den afgrond sleurt." En wat is zijn magistrale reconstructie van Napoleon's laatste dagen in „Grenoble, Maart 1815" en „Soldaten in de Sneeuw" anders dan een grandioos pogen om in een wereld, waarin laf, gemeen sadisme heldhaftigheid heet, het grootsch en tragisch beeld op te roepen van den eenigen dictator, die thans straffeloos bespot mag worden, van Napoleon.

En is het wonder, dat de groote verantwoordelijkheid, als stem en geweten, als oog en oor van een cultuur in stervensnood, dat deze verantwoordelijkheid, waarvan Coster zich steeds duidelijker bewust wordt, hem ook tot het schrijven van dramatisch werk dreef, gelijk de aangekondigde publicatie van zijn tooneelspel „Willem van Oranje" bewijst?

* * *

Mogen we het verleden zien, als het deel van een cirkel, dan zal de toekomst de voortzetting en voltooiïng van dien kringloop zijn.

En zoo zien we dan Dirk Coster, als onbewust voorlooper, — onbewust, en daarom pessimistisch, — van de „nieuwe Middeleeuwen", die uit dezen chaos voor ieder, die gelooft, ontwijfelbaar zeker geboren zullen worden. Onbewust van zijn laatsten zin, pessimistisch, want zonder den troost van het Geloof, ziet Coster met vreeselijke helderziendheid, hoe zich in Europa voltrekt, wat Berdiaiev, „het gericht over het Christendom" genoemd heeft, het gericht, dat „zich tegen het verraad aan het Christendom" wendt. Hij ziet het en in woorden, die een verschrikkelijke aanklacht zijn, spreekt hij het uit, wat hij ziet. Maar, volgens zijn eigen woorden, „zooveel de mensch reeds is, zooveel verstaat hij van de Evangeliën." Moge Coster spoedig zóóver zijn, dat hij er het leven: en moedscheppend optimisme van zal leeren verstaan, want, zoo zegt Berdiaiev, „het Christendom alleen is in staat de echte gemeenschap der menschen te scheppen."

BOEKENSCHOUW

VELTER (Jos. M.) SIBERIë Drie jaar in de greep der wildernis. Vert. door P. Crassaerts. (152) *f* 2.40 en *f* 2.90. De Toorts, Heemstede 1937.

Een jager vertelt hier van zijn jachtavonturen in Siberië, het land van sneeuw, van wolven en beren. Als schriftuur is het boek van geen belang; het ontleent zijn beteekenis aan de avonturen en het ongewone van het land, dat het beschrijft. Drie jaar lang was Velter „in de greep der wildernis"; hij trok heel Siberië door van West naar Oost. Het boek is, als gewoonlijk bij „De Toorts", met veel zorg uitgegeven. Ook geschikt voor grootere jongens en meisjes.

VELTER (Jos. M.) AUSTRALIE Ontdekkingstochten in steppe en Bush (169) *f* 2.40 en *f* 2.90. De Toorts, Heemstede.

Een reis door het hart van Australië is zelfs in dezen tijd waarin zooveel gereisd wordt een zeer bijzondere ervaring en dit boek werd geschreven terwijl het hart en het hoofd van den schrijver nog geheel vervuld zijn van de heerlijke avonturen die hij heeft doorgemaakt. Voor hen die kunnen meevoelen met de vrijbuitersgeest van hem, die zoo'n reis aandurft, een zeer mooi boek.

I. Een uitgever te New-York heeft onlangs een boek uitgegeven, dat voor niet minder te krijgen is dan voor den prijs van 500.000 dollar. En de hooge prijs wordt slechts gerechtvaardigd door het geringe aantal exemplaren, namelijk tien. Nu heeft de uitgever heelemaal niet de bedoeling het boek verkocht te krijgen. De prijs is werkelijk „prohibitief". De schrijver is de beroemde Engelsche colonel T. E. Lawrence. Diens vorig boek is in allerlei talen vertaald en ook dit laatste zou zeker veel gelezen worden, indien de prijs niet zoo hoog was. Lawrence is in de Engelsch sprekende landen een legendaire persoonlijkheid geworden. Bij zijn dood vòòr korten tijd vond men in zijn testament de bepaling dat zijn nieuwste boek „The Mint", dat zijn mémoires bevat, niet vóór 1950 mocht worden uitgegeven, waarschijnlijk omdat het veel critiek op Engelsche staatslieden bevat. Toen dit bekend werd, boden zich onmiddellijk groote uitgevers aan om het boek te drukken. Een New-Yorksche uitgever heeft zich aldus de rechten tot uitgave verschaft. Maar, omdat hij niet zeker is, dat er niet een copie van het manuscript bestaat, die elders zou kunnen uitkomen, heeft hij het manuscript in 10 exemplaren laten drukken en er een onmogelijken prijs voor vastgesteld, om zoo zijn prioriteitsrechten te verzekeren.

II. In het „Nieuwsblad van den Boekhandel" vonden wij een statistiek van de boekenproductie der Europeesche landen in 1934 en 1935. We drukken het curiositeitshalve hier af ter vergelijking van de verschillende rijken.

	1934	1935
Bulgarije	2009	1785
Denemarken	3188	3243
Duitschland	20852	23212
Engeland	15628	16110
Frankrijk	15399	16201
Hongarije	3920	3246
Italië	11431	11502
Nederland	7290	8028
Roemenië	4619	5924
Rusland	43587	42698
Spanje	2566	3246
Tsjecho Slowakije	9958	9218
Vereenigde Staten	8198	8766
IJsland	285	267
Zweden	2784	2869
Zwitserland	1965	1952

III. Een kleine gemeente in Frankrijk, Baixas bezat een mooie fontein, die op het dorpsplein stond en door de dorpsjeugd niet met den noodigen eerbied behandeld werd, zoo zelfs dat ze er na een tijd zoo verwaarloosd en gehavend uitzag dat het nieuwe gemeentebestuur ze liet opruimen. De maker der fontein, Sudre, schijnt een beeldhouwer van naam te zijn; in heel de streek was de fontein bekend onder den naam „La Catalane". Nu heeft de maker bij het gerecht gereclameerd en de „Conseil de préfecture" heeft hem in het gelijk gesteld, van meening zijnde, dat een kunstenaar het recht heeft te eischen, dat zijn werk, eenmaal publiek geworden, in zijn integriteit bewaard worde, vooral wanneer een bepaald moreel lichaam, zooals hier het gemeentebestuur van Baixas, er voor te waken had dat het in behoorlijken staat behouden bleef. Het bestuur van Baixas zal dus den beeldhouwer schadeloos moeten stellen.

ALBERTZ (Hajo) MODERNE GODZOEKERS Roman (343) *f* 3,25 en *f* 3,90. Elsevier, Amsterdam, 1937.

Hajo Albertz doet met dezen eersten roman een hoogen greep, een greep, die zeker geen mislukking is. Een Hollandsch meisje uit kleinburgerlijk milieu, dat ontevreden is met den engen horizon die haar leven beperkt, leert een Duitsche vrouw kennen, die een groep „moderne Godzoekers" om zich vereenigd heeft en in een soort kolonie bijeenbrengt. Deze samenleving vormt den hoofdinhoud van Albertz' roman. De auteur heeft het strijden en streven dezer menschen met helderziende juistheid beschreven; het leven is er op heeterdaad betrapt. Al deze min of meer ontwrichten zijn op zoek naar een verloren paradijs, zoeken God op hùn wijze, maar ook deze kring van voortvluchtigen uit de wereld vormt een nieuw wereldje met dezelfde menschelijkheden, gebreken en ellende, die zij ontvluchtten wilden. De dagelijksche innerlijke en uiterlijke conflicten van dit uit alle windstreken bijeengestroomde groepje zijn met groot talent tot een roman saamgevlochten, tot een mozaïek van menschelijkheid. Het is een Nederlandsche roman van goede standing. Het begin en het einde, waar de Nederlandsche burgermansverhoudingen beschreven worden, zijn de zwakste gedeelten van het boek. Ook de al te raadselachtige Irmgard Schönberg bevredigt niet. Slechts voor ervaren ontwikkelde lezers.

DERKS (Jan) JOURNAAL VAN EEN DODE (208) *f* 2,90 en *f* 3,90. Brand, Hilversum, 1937.

Dit wonderlijke boek is helaas! meer met het hoofd dan met het hart geschreven. Het geeft den lezer aldoor raadsels op, die ook na beëindiging der lezing nog raadsels blijven. Slechts de inleiding is in den verstaanbaren vorm der mededeeling geschreven. Wat er na de inleiding komt, is in zoo gewilde gewrongenheid medegedeeld, dat hart noch hersens van den lezer bevredigd worden. Het is een aaneenrijging van mystificaties, welker zin mij ontgaat. Toch staan er bladzijden in, die telkens weer hoop geven, zòo de verhalen van van Teeke, de paradoxale beschouwingen hier en daar à la Chesterton. Maar het komt niet tot een algemeene verheldering, tot een zingeving van het geheel. De gedachte die het boek dragen moet, is deze, dat niet het eerlijk en vermetel leven zonder God, doch een nederige overgave aan God het ware levensavontuur is. Er staan treffende aphorismen en geslaagde passages in het boek; de auteur schrijft

forsch en natuurlijk proza, maar de drang naar oorspronkelijkheid in den opzet van het werk is hem te machtig geworden. Al deze geestige boutades en schermutselingen grijpen niet aan of ontroeren niet; ze hangen in de lucht zonder steun of houvast. Zoo is er een boek ontstaan, waar men geen weg mee weet, een boek waarbij men zich aldoor afvraagt: is het te diepzinnig voor mij en ligt zijn zin boven mijn bereik of is het quasi-diepzinnig? Ik concludeer tot het laatste.

BUIJSSE (Emile) MIELE KEERT TERUG (244) *f* **2,90. Bosch & Keuning, Baarn.**

Deze voortzetter van een beroemden naam draagt dien naam met eere. „Miele keert terug" is een goede roman, die den moeilijken weg van een frontstrijder beschrijft, als hij na den oorlog zich niet in het Vlaamsche leven weet in te schakelen. Jarenlang lijdt Miele een zwervend bestaan, tot hij een vaste werkkring en het meisje van zijn hart vindt. Een blij levensoptimisme is de grondstemming van het boek, gebaseerd op een hecht Godsvertrouwen. Dit laatste is een zeldzame factor in de hedendaagsche romanlitteratuur. In Buysse's verhaal is dit Godsvertrouwen echter een zoo natuurlijk en vanzelf-sprekend element, dat het niet zou kunnen gemist worden. Het Vlaamsche landleven is hier kleurig en intens en met groote liefde geschilderd; slechts de teleurstelling om Vlaanderens verwaarloozing wordt soms voelbaar. Het harde of verbitterde realisme, waaraan we gewend geraakt waren, ontbreekt hier geheel en al. Het best slaagde de schrijver in de eerste helft van het boek, waar hij het zwerversleven van Miele beschrijft; de tweede helft is niet zoo overtuigend. Niet voor àl te jonge lezers, maar geschikt voor ieder die van de levenswerkelijkheden weet.

TIJMES-JONKMAN (Ada) WISSELENDE LUCHTEN 221) *f* **2,40. Bosch & Keuning, Baarn.**

De „middelbare scholier" is de laatste jaren een zeer gewild thema voor roman of verhaal. „Bikkel" van Diet Cramer is er een der bekendste typen van. In „Wisselende Luchten" is een zestienjarig H. B. S.-meisje de hoofdfiguur en het aardige boek is een der beste, die de laatste jaren in dit genre verschenen zijn. Het is frisch, sportief en zuiver van inhoud en styleering, zonder eenige sentimentaliteit, gezond en natuuurgetrouw. Het boek is goddank! niet zwaar-op-de-hand, maar luchtig en kleurig zonder oppervlakkig te zijn. Het stelt geen problemen en neemt geen gewichtige allures aan maar het vertelt frank en fleurig van opgroeiende kinderen in een levenslustig protestantsch milieu. Alles is er van een ongedwongen natuurlijkheid; het levensrythme van een familie der middelklas is er op het leven betrapt. Men kan zeggen dat het kleinkunst is en tam realisme, maar het is dan toch vlekkelooze kleinkunst, allerzuiverst van gehalte. Ik kan me niet voorstellen, dat iemand dit boek niet met genoegen zou uitlezen. Iedereen zal er het zijne in vinden.

BAKKER (Bert) IEDER IS ALLEEN (185) *f* 2,— en *f* 2,90. U. M. Holland, Amsterdam.

In weinige jaren zijn er zeker een tiental romanschrijvers onder de Protestanten opgestaan, waaronder enkelen met onbetwistbaar talent. Bert Bakker is een dezer enkelen. De menschen van wie hij vertelt, zijn werkelijk menschen, die interesseeren, evenals hun lotgevallen. Bert Bakker is een jong schrijver met zin voor psychische problemen, met een eigenaardig religieus-dichterlijken kijk op het leven. Zijn figuren leven niet alleen in verfijnd-cultureele verhoudingen, hij ziet ze ook in een dichterlijke waas; het zijn allen menschen met een bijzonder innig en verhevigd zieleleven. Toch weet hij ze te plaatsen in zoo concrete omgeving, dat dit waas van onwerkelijkheid hen niet vervaagt of ontzielt. Evenals zijn vizie is zijn proza, verfijnd, tot op het pretieuze af soms. Of alle lezers een religieuzen, op een fijn gehoor afgestemden probleemroman als dezen zullen genieten, weet ik niet. Dit is ook geen maatstaf. Zeker is dat Bert Bakker het vak verstaat, ook al blijven sommige figuren wat schimmig, al buigt hij zich te ernstig over sommige zielsgebeurtenissen, al mist zijn boek nog elken humor. Men voelt vaak nog de jeugd van den schrijver, maar daarnaast ook den vasten, juisten greep.

STYRUM (Toos van) JOOSTJE (224) *f* 2,25 en *f* 2,90. Hollandia-Drukkerij, Baarn.

„Een boek voor oudere meisjes" luidt de ondertitel. Ik zie niet in, waarom slechts „oudere meisjes" dit verhaal zouden lezen. Het is aardig genoeg om ook door andere menschen gelezen te worden. Joostje is in haar geslotenheid en afzonderlijkheid goed geteekend en haar ontwakende liefde voor Thijs en die van Thijs voor haar is menschkundig goed weergegeven. Verliefdheid speelt een groote rol in het boek en wellicht zullen vele moeders voor haar „oudere meisjes" aan andere boeken de voorkeur geven. De omgeving van Joostje, haar broers en zusters en medescholieren, is met wat idyllischen realiteitszin beschreven, in het milde, zachte licht dat bij een dergelijk gegeven past. Het boekje heeft geen litteraire pretenties, maar het is minstens even goed als tachtig procent van het geïmporteerde vertaalwerk.

GOEDE-MOM (C. de) FLIRT (175) *f* 2,— en *f* 2,90. U. M. Holland, Amsterdam.

De Christelijk gerichte Uitgeversmaatschappij Holland heeft reeds menigen goeden roman uitgegeven. „Flirt" steekt eenigszins af bij de andere, een zwak boek. Een jong meisje, dat graag jongens aanhaalt, moet hier als afschrikwekkend voorbeeld van flirt dienen. Deze Toos maakt het echter niet zoo bont, dat de verschrikkelijke dingen moeten gebeuren, die de schrijfster over haar laat neerkomen. Het geval Jan Kool is al te onwaarschijnlijk. Het geheel is te weinig mensch- en levenskundig beschreven. De schrijfster is te onbarmhartig jegens haar Toos.

POORTMANS (R.) MOEDER IK STERF. Een verhaal uit de Congo (224) Servire, Den Haag.

Dit „verhaal uit de Congo" heeft niet heel veel om 't lijf. De toestanden en verhoudingen in de Belgische kolonie worden er op rauw realistische wijze in beschreven, zoodat het boek streng voorbehouden is. Anderzijds zullen lezers, die dit boek schadeloos lezen kunnen, met dit weinig beteekende verhaal geen vrede nemen. Veel kunst van ordening en verwikke-

ling is er niet aan besteed. Het grofste lijfsbegeeren wordt er nog al eens ten tooneele gevoerd.

(De uitgever Meulenhoff bericht ons, dat ook het Tweede deel van Sigrid Undset's „Witte Orchideeën", in ons vorig nummer besproken, bij hem eerlang in vertaling verschijnen zal.
De uitgever van Loghum Slaterus bericht ons dat de roman „De Dochter van den Pias", die in Turkije speelt, rechtstreeks in het Engelsch geschreven is.)

FERBER (Edna) NIEMANDSLAND (255) *f* 2,50. Vert. door G. J. Werumeus Buning-Busink. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Deze met zorg vertaalde roman beschrijft de koloniseering op het einde der vorige eeuw van den staat Oklahoma in Noord-Amerika. Runs, Cowboys, revolvers, Indianen, houten huizen, alle ingredienten, die uit oude films zoo goed bekend zijn, zijn aanwezig. Edna Ferber heeft dit alles geconcentreerd om den wonderlijken Wild-West-held Yancey Cravat en zijn moedige vrouw, Sabra Venable. Het is een aardig avonturenverhaal, waarin het weinig Europeesch, maar zeer Americaansch toegaat. De zeer origineele figuur, Yancey Cravat, een ideale prairie-figuur, half Don-Quichotte, half Napoleon, is goed volgehouden. Zijn toeren zijn vaak wel wat erg verbluffend maar daarom speelt het verhaal ook in Oklahoma. De groei van een onoogelijke kolonie tot grootstad, vooral als de runs om de pas ontdekte petroleumvelden plaats vinden, is in dit boek aanschouwelijk beschreven. Een zeer leesbaar verhaal met spannende momenten.

ZWEIG (Stefan) DE BEGRAVEN KANDELAAR (220) Allert de Lange, Amsterdam.

Stefan Zweig is op zijn best waar hij meer romantisch verteller dan historicus kan zijn. Wanneer hij zijn uitbundige fantasie kan laten spelen en er geen gelegenheid bestaat zijn fantasterijen toe te passen op de historie. Want dan ontstaan bedenkelijke producten; zie Marie Antoinette, en Maria Stuart. Maar als verteller, wanneer hoofdzakelijk zijn artistieke fantasie hem leidt, bezit hij begaafdheid. Dat bewijst „De Begraven Kandelaar". Zweig heeft hierin de legende verwerkt van de Menorah, een heiligen kandelaar uit Salomon's tempel, eerst door Titus naar Rome gevoerd, later door de Vandalen, na de plundering van Rome in 455, als krijgsbuit naar Carthago gesleept. Een jodenknaap is getuige van den laatsten roof; hij bewaart daardoor de gebeurtenis voor het nageslacht. Als stokoud man krijgt hij in Byzantium den kandelaar nog even in bezit, waarna, als suggestieve climax, het lot van het heilige stuk voorgoed beslist wordt. De emigrant Zweig heeft het verstaan de idee der eeuwige ballingschap van het Joodsche volk, en zijn voortgedrevenheid, in de legende te verwerken, waardoor die een dieper perspectief heeft gekregen.

ARNOLD (John) DE MISDAAD IN HET BOSCH (190) *f* 2,25. Vertaling H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Hoe fantastischer hoe beter heeft deze schrijver gedacht en daardoor een filmachtig verhaal samengesteld vol van allerlei onwaarschijnlijkheden dat eenigszins doet denken aan een griezelvertelling van Wallace of Sax Rohmer. Voor degenen die liefhebbers van dergelijke lectuur zijn misschien een kolfje naar hun hand. Voor een beginneling is het niet kwaad maar toch geen verhaal van groote beteekenis.

SCHNITZLER (Arthur) ELSE (Fräulein Else) (162 *f* 1,90. Vert. door Alice van Nahuys. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Als er èen auteur de laatste convulsies eener stervende corrupte bourgeoisie heeft vastgelegd in zijn werk, dan is het Arthur Schnitzler, de beschrijver van erotische gewaagdheden en ongezonde geprikkeldheden. In

„Fräulein Else" beschrijft hij de stemmingen en gewaarwordingen van een meisje, dat om haar ouders de vereischte geldsom, die haar vader uit de gevangenis moet houden, te kunnen bezorgen zich in natura aan een rijken viveur laat zien en daarna in den dood gaat. De novelle is zeer zwak en ademt bedorven lucht uit. Wat kan vertaalster en uitgeefster bewogen hebben dit bedenkelijke product eener voorbije periode nog te publiceeren? Met voorbehoud te hanteeren.

SERVAES (Anke) BEZOEKUUR (125) *f* 1,50. 2de druk. Hollandia, Baarn.
Bij dezen tweeden druk van dit bekende fijne boekje van Anke Servaes die zich al meer en meer ontwikkelt als een knap schrijfster van kindertypen op de ziekenzaal kunnen wij een warm woord van aanbeveling niet weerhouden. Voor velen zal het lezen van dit werk een gaaf genoegen zijn.

SOEST (Ems. I. H. van) JONGE ZWERVERS (225) *f* 2,— - *f* 2,90. Geill. door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.
Zooals in andere boeken van deze schrijfster worden ook hierin een aantal bladzijden gevuld met een onverkwikkelijke flirtpartij van een jonge man in Indië wiens vrouwtje uit Holland overkomt terwijl hij een vertrouwend jong meisje allerlei mooie voorspiegelingen maakt. Dit is een zwakke plek in dit overigens goed geschreven boek voor opgeschoten meisjes waarin jonge zwervers uit Indië door het mooie Spanje trekken. Eenig voorbehoud vereischt.

AYRES (Ruby M.) DAT WAT TELT (223) *f* 2,15 en *f* 2,90. Geaut. vertaling van J. Schouten. Kruseman, Den Haag.
Het gaat natuurlijk weer om een huwelijk met geld en zonder liefde. Ruby Ayres laat echter de hoofdpersoon van haar verhaal ontdekken dat het tenslotte toch maar alleen de liefde in het huwelijk is dat telt. Eerst wil het meisje een rijken jongen trouwen, maar die blijkt reeds getrouwd te zijn. Na veel strijd en wanhoop vindt ze tenslotte den waren Jacob in een degelijken eerlijken man, maar zonder geld.
De vertaling en de behandeling van dit gegeven is ongelukkig; het eenige goede in het boek is de afkeuring van den omgang met een getrouwden man. Volwassenen.

WALLING (R. A. J.) ACHTER HET GELE GORDIJN (251) *f* 1,75 Vertaling van Jhr. R. H. C. Nahuys. Bruna en Zn. Utrecht.
Deze moderne schrijver van detective-verhalen heeft zijn eigen aparte manier om zijn intrige den lezer duidelijk te maken. Hij is kort af, springt van den hak op den tak vooral in de gesprekken welke hij zijn personen voeren laat en heeft er slag van zijn lezer in spanning te houden. Zeer ingewikkeld is de oplossing van dit speurdersraadsel niet, want de aandachtige lezer heeft bij het eerste optreden van den moordenaar al dadelijk verdenking, waar de scherpzinnige speurder dit nog niet heeft. Een boek voor volwassenen.

HARDY (Stuart) DE BERGKONING (208) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.
In dit eenvoudige verhaal wordt zonder veel verwikkelingen verteld over het leven van een jongen man, de zoon van een vogelvrije die in de bergen is opgevoed en daar wilde paarden opvangt en temt. Hij is zijn onschuldig veroordeelden vader trouw gebleven en vindt na veel moeilijkheden rust in zijn werk en in zijn huwelijk met het meisje dat hij lief heeft. Voor grootere jongens en anderen, onschuldige lectuur.

WIDDEMER (Margaret) EVA'S NIEUWE LEVEN (224) *f* 2,25 en *f* 3,25. Vertaald door N. Sunier. Kruseman, Den Haag.
Al heeft het verblijf in de drukke stad zijn bekoring, de schrijfster wil

door de lotgevallen van haar heldin duidelijk laten uitkomen dat het leven buiten in een oud familie-huis veel aantrekkelijker en waardevoller is. Het zijn geldelijke moeilijkheden die Eve Mannersfield naar haar geboorteplaats hebben teruggedreven, zij voelt er zich eerst niet thuis en droomt van uitgaan in New-York, maar ziet later in dat zij niet beter kan doen dan in het oude huis een nieuw leven te beginnen. Vacantie-lectuur voor groote menschen.

SANDERS (CH. W.) DE MAN VAN MICHIGAN (208) *f* **2,25** *f* **2,90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie". Rotterdam.**

Dit is weer een episode uit het leven der gouddelvers aan de Yukon of daar in de buurt, waarvan Sanders het geheim kent. Hij is een onderhoudend verteller en verhaalt hier heel smakelijk van een ouden goudgraver die van zijn claim beroofd wordt door een Mexicaanschen halfbloed en door een eerlijken jongen man beschermd wordt. Gezonde lectuur voor volwassenen.

BIRNEY (Hoffman) DE GEMASKERDE RUITER (248) *f* **2,25** *f* **2,90. Vertaling van Frits Hoogewerff. „De Combinatie", Rotterdam.**

Het thema van dit wild-west verhaal is ongeveer hetzelfde als van andere verhalen van dit soort, alleen komt hier de kleine variatie in voor dat het nichtje van een groot vee-houder de veedieven op het spoor komt en den man met het masker zijn geheim ontrukt. Vacantie-lectuur voor iedereen die van het soort houdt.

BAARDMAN (C.) HET DEFILÉ DER OVERBODIGEN (284) *f* **2,25 en** *f* **2,90. D. A. Daamen, Den Haag.**

De overbodigen zijn de werkloozen, die dagelijks langs het loket schuiven, om hun kaart te laten afstempelen, welke na een week recht geeft op steunpenningen. Het wanhoopsgevoel van werklooze arbeiders is het motief van Baardman's roman, geschreven vanuit het standpunt van den vertrouwend geloovigen Protestant.

De stijl is hier en daar wat stroef, maar de grootste gedeelten van den roman geven blijk dat de behandelde zijde van het leven juist is geobserveerd. Volwassen lezers.

LAER S.J. (J. van) TABOE (268) *f* **0,90. Bode van het H. Hart, Alken (België.)**

Voor oudere jongens, zoo van 16—17 jaar heeft Pater van Laer mooie, sterke, bemoedigende boeken geschreven. „Taboe" is een daarvan. Het is een roman, waarin verkenners een groote rol spelen, zoodat deze hem wel met bijzonder genoegen zullen lezen. Maar hij is, in het algemeen, geschikt voor alle grootere jongens. Frissche, zuivere levensvreugde is het motief van het verhaal; ook zielsconflicten zijn er in verwerkt, uiteindelijk afgestemd op een zuiver aangevoeld geloof.

Een mooie jeugdroman. Geschreven in een Vlaamsch-Nederlandsch dat voor de lezing geen bezwaren oplevert.

SANDERS (CH. W.) MOORD IN DE FAR-WEST (193) Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Een combinatie van Wild-West avonturen en een soort detective verhaal, waarbij de lezers van dit genre lectuur zeker niet over gebrek aan spanning zullen kunnen klagen. Volwassenen.

AYRES, (Ruby M.) HET LEVEN GAAT TOCH VERDER (224) *f* **2,15 en** *f* **2,90. Vertaling van C. Kroesen. J. Philip Kruseman, Den Haag.**

Het leven, zooals Ruby M. Ayres het ziet is een tikje aan den voorromantieken kant. Hier ontwikkelt het zich in de liefde tusschen een gehuwd man en een meisje. Het is alles een beetje strooperig en bar onwaarschijnlijk, maar overigens tamelijk onschuldig. Daarom voor volwassenen, die op dit soort ontspanningslectuur zijn ingesteld, geen bezwaar.

BAGBY (George) HET RAADSEL VAN HET KRINGSPOOR *f* **2,15 en** *f* **2,90. Detectiveroman. Vertaling uit het Amerikaansch van Ir. D. J. C. Kruseman, J. Philip Kruseman, Den Haag.**

Het verhaal is een beetje verward; er komen telkens nieuwe verwikkelingen bij om de boel op gang te houden, die niet zoo onmiddellijk logisch aansluiten bij het voorafgaande. Geen sterke spanning, maar toch wel goed leesbaar voor de liefhebbers.

KEELER (Harry Sephen) DE TIJGERSLANG

— HET RAADSEL VAN WASHINGTON SQUARE

— DE STEM DER ZEVEN MUSSCHEN

Geautoriseerde Nederl. bewerking van W. J. A. Roldanus Z.-H. Uitg. Mij., Den Haag.

Drie detectiveromans van denzelfden schrijver, waarvan de attractie vooral gelegen is in de combinatie van verschillende gegevens, die in het begin generlei verband met elkaar schijnen te hebben, maar die langzamerhand naar elkander toebuigen en op het einde de meest verrassende uitkomsten hebben. Het toeval speelt wel een te groote rol en de combinaties zijn niet altijd even waarschijnlijk, maar het resultaat is telkens een gelukkig huwelijk. Voor volwassenen.

MUIR (Augustus) DE BRONZEN DEUR. Geaut. Nederl. Bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Z.-H. Uitg. Mij., Den Haag.

Cocaïne-smokkelaars raken in de klem, waardoor de bepalingen van een testament weer terecht komen en een gelukkig huwelijk de hele geschiedenis kan afsluiten. Een leesbare misdadigersroman voor volwassenen.

STOUT (Rex) DE VERGIFTIGDE NAALD *f* **2,15 en** *f* **2,90. Vertaald door Herman Antonsen J. Philip Kruseman, Den Haag.**

Stout probeert een nieuw soort detective in te voeren: de dikke bierdrinkende, zich niet of nauwelijks verplaatsende, geniaal deducerende. Het origineel lijkt mij niet erg geslaagd; maar er blijft toch van het gewone nog een prettig ontspannende reislectuur over. Voor volwassenen.

CROIDYS (Pierre) HET RIJK DER GODLOOZEN. Zedenroman uit Sovjet-Rusland. (225) *f* **1,50 en** *f* **1,95. Vertaling van Melis Dolm. Pax, 's-Gravenhage.**

Een aankondiging van de uitgeefster vermeldt dat deze roman bekroond werd met den eersten prijs in den internationalen prijskamp voor romans over Sovjet-Rusland. De daardoor gewekte verwachtingen worden bij lezing teleurgesteld. We kunnen dit verhaal niet anders dan als middelmatig typeeren. Het is noch breed, noch diep. Het verhaalt de lotgevallen der bewoners van een klein Russisch visschersdorp onder het harde regime der communisten. Er wordt armoede geleden, er heerscht willekeur en er wordt onrechtvaardig gedood. Het onderwerp is aangrijpend, maar de schrijver heeft geen heftige, aangrijpende emotie door zijn werk weten te stuwen, waardoor de tragedie van een geheel volk, verbeeld in deze enkelingen, machtig moet aanspreken. Ongelukkigerwijze is daarbij de vertaling op vele plaatsen stuntelig en houterig.

WOLF-CATZ (Helma) OPKOMST (320) *f* **2,90 en** *f* **3,75. A. W. Sythoff, Leiden.**

„Opkomst" speelt vrijwel geheel in Joodsche kringen, zonder dat er specifiek Joodsche problemen in verwerkt worden. Blijkbaar is het ook niet de bedoeling der schrijfster geweest een Joodschen tendenzroman te schrijven. Er wordt in verteld, — en dat vertellen geschiedt vlot en prettig, — van het levenslief en leed van eenige geslachten, gegroepeerd rond de figuur van Jacob, die zich van niets opwerkt tot groot-industrieël.

Het is goede vertelkunst, zonder bepaald litteraire pretenties; de personen interesseeren, en in het laatste gedeelte komt een tragiek tot uiting, die den roman wel even een dieperen toon geeft. Volwassenen.

HOBART (Alice Tisdale) YANG EN YIN (391) *f* 3,90. Vertaling door J. Maschmeyer-Buekers. Service, Den Haag.
De Chineesche symbolische begrippen Yang en Yin duiden als zoodanig licht en donker aan. Via deze twee begrippen verwerkt de schrijfster als diepere idee van haar roman de botsing tusschen het active, aggressieve denken van het Westen en de passieve rust der Oostersche levensvisie. Verpersoonlijkt in den blanken dokter Peter Fraser en den aristocratischen Chineeschen intellectueel Sen. In hoofdzaak is „Yang en Yin" het levensverhaal van Peter Fraser, een idealist, die zijn medisch werk in China als een roeping vervult. De roman is rijkelijk gevoelig; toch suggereert hij ook krachtig het ontzagwekkende der problemen van het Oosten. De schrijfster maakt dan ook den indruk het Chineesche leven goed te kennen. Voor de lezing wordt eenig onderscheidingsvermogegn vereischt.

P. J. M. VAN ONDER DE BLAUWE LUCHT (147) Kruisvaarders van St. Jan, Rijswijk.
Onder de blauwe lucht van Italië leefden de drie jongens wier leven hier verhaald wordt: Don Bosco tijdens zijn „vlegeljaren", en twee in Holland onbekende moderne jeugdige helden Pinoto en Brunino. Alle drie religieuze helden, met rijke gevoelige, kerngezonde zielen en overborrelende levensvreugde. De schrijver vertelt hun leven frisch en enthousiast.

ZUURE (Pater Dr. B.) NAAR DE VREEMDE LANDEN (158) *f* 0,80. van Dijk, Hillegom.
Onder de missieverhalen kan „Naar de Vreemde Landen" als een der beste worden gerangschikt. Het vertelt van een Vlaamschen boerenjongen, die broeder werd bij de Witte Paters, waarna hij naar Midden-Afrika werd gezonden en daar zijn leven doorbracht in dienst der missie. Het vlot vertelde verhaal is verlucht met teekeningen van Toon Rammelt.

GRIBBE (Leonard) HET GEHEIM VAN TANGELS *f* 0,20. Vertaling van Yge Foppema.

WADE (Henry) DE STERVENDE WETHOUDER *f* 0,20. Vertaling van P. W. Assmann.

SMITH, (Helena Zenna) HET ROODE LICHT *f*0,20. Vertaling van Pieter van der Valk. Schuyt, Velsen.

De Uitgeverij Schuyt is op de origineele gedachte gekomen detective romans in courantvorm uit te geven. Iedere „courant" van ongeveer 32 bladzijden bevat een volledigen roman, per maand verschijnend. De boven vermelde romans zijn tot heden uitgekomen; zij vormen inderdaad spannende detective lectuur, verlucht met teekeningen.

HARTWIN (Kurd) DE ZILVERVOSFARM (232) *f* 1,— en *f* 1,50. Uit het Duitsch vertaald door Alice Schrijver. van Holkema & Warendorf, Amsterdam.
Een groote liefde tot de natuur heeft den schrijver bezield terwijl hij de bladzijden van dit boek schreef. Het leven op een farm waar zilvervossen gekweekt worden en waar bij tijden dag en nacht gewaakt moet worden om de dieren in het oog te houden, de heele entourage waarin de kweekerij geplaatst is, het eenvoudige leven van den eigenaar en zijn zonderlinge vrouwelijke hulp, spreken van een diepgewortelde hartstocht voor het buitenleven; het is één drang naar de natuur voor mensch en dier. Daardoor ook ontkomt het boek niet aan enkele passages, die te onomwonden sommige dingen blootleggen. Een reden waarom dit goed geschreven boek tot de zeer voorbehoudene moet gerekend worden.

FRANKEN (L. E.) DE MOORDENDE VIJF (218) *f* 1,50 en *f* 1,90. „Literbo", Amsterdam.

Deze detective-roman geeft een serie-moorden te genieten, welke alle even geheimzinnig geschieden en door hoofd-inspecteur Smit worden behandeld. Hij vindt den moordenaar op logische wijze, waarbij de lezer hem misschien wel een handje heeft kunnen helpen. Voor rijpere lezers.

JENKINS (Will) KID, DE ONTEMBARE (213) *f* 2,—. Geaut. Nederlandsche bewerking Jan van Arckel. Zuid-Hollandsch Uitgevers Mij. Den Haag.

Een van die cowboy-vertellingen waarin de spanning met het aantal revolverschoten op elke bladzijde stijgt en die tenslotte met een soort ontploffing eindigen, wanneer de schurken in den val loopen en de held gelukkig wordt met het meisje van zijn keuze. Voor groote menschen.

ROY EVANS (Allen) DE GROOTE TREK (342) *f* 3,50 Vertaling van J. Maschmeyer-Buekers. Inleiding van Augusta de Wit. Servire, Den Haag.

In dit rustig vertelde verhaal over een trek van drieduizend rendieren met Eskimo's en Lappen 1800 mijlen langs de kust van de Noordelijke IJszee wordt een voortdurende strijd ontwikkeld van de nietige mensch tegen de geweldige natuurkrachten. In de ontzettende koude te midden van stormwinden, geplaagd door de honger, zwoegen die weinige menschen voort en mogen de kudde geen oogenblik uit het oog verliezen. Van dit alles geeft dit boek, een sobere weergave die indrukwekkend is door zijn eenvoud.

Voor ontwikkelde volwassen lezers een bijzonder boek.

VEREN (M.) DE ROEP VAN HET VERLEDEN (223) *f* 2,— en *f* 2,90. La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Twee jonge menschen worden in hun eerste liefde door bedrog teleurgesteld, waardoor hun wegen uit elkander gaan en zij beiden met een ander trouwen. Gelukkig zijn ze niet, want in hun hart sluimert het vage onuitgesproken verlangen naar de ander, maar na vele jaren, als zij hun kinderen met elkaar in het huwelijk zien treden, wordt de roep van het verleden gestild en zien ze duidelijk den weg, dien God voor hen bestemd had. Uitgesproken protestantsch boek, dat door ouderen gelezen kan worden.

SZERB (Antal) DE NACHTELIJKE RUITER (261) *f* 1,25 en *f* 1,75. Uit het Hongaarsch vertaald door D. v. d. B., Bruna & Zoon, Utrecht.

Gewoonlijk kunnen de uitgaven van deze firma geschikt geacht worden voor volwassenen, maar deze uit het Hongaarsch vertaalde roman is sensatielectuur van een bedenkelijke soort. Hier en daar zinspelingen op sensueele genoegens, verspreid door het geheimzinnige verhaal over de nakomelingen van de Rozenkruizers waarin feitelijk maar heel weinig gebeurt, en ten slotte een hemeltergende blasphemie maken dit boek tot ongeschikte lectuur.

VACHEK (Emil) DE KIPPELADDER (271) *f* 1,— en *f* 1,50. Geaut. vertaling van Eva-Raedt-de-Canter, van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Dit is de roman van een straatdief, van een sympathieken vingervluggen gebochelden gauwdief, die op een dag een dubbel jubileum viert: dat van zijn vijftigsten verjaardag en tegelijk van zijn vijftigste veroordeeling. Ondanks zijn treurig beroep en zijn vele tekortkomingen is Beinsteller een goed mensch en de schrijver heeft een e c h t mensch van hem weten te maken, een man die lachen en schreien kan, die breedsprakig kan bluffen, maar in een hoek kruipt als het om zijn liefde gaat. De onderwereld waarin hij leeft met zijn drie cherubijnen, de vrouwen, de agenten zijn humoristisch geteekend en kostelijk wordt de situatie wanneer hij de minister-zelf gaat helpen om een landsverrader te pakken te krijgen.

Een boek dat oudere lezers met onderscheidingsvermogen ter hand kunnen nemen.

BAKKER (Piet) en POESTKOKE (Ernest) BRIEFGEHEIMEN (198) *f* 1,90 en *f* 2,50. De Arbeiderspers, Amsterdam.

De geheimschenders die in hun voorwoord zonder eenige schaamte vertellen dat zij de enveloppen van de brieven maar vast hebben afgescheurd voor de nieuwsgierige lezers en lezeressen kunnen wij om deze onbescheidenheid niet al te hard vallen. Deze onthulde briefgeheimen zijn zoo vermakelijk en geven zoo'n gezellig stuk familiegeschiedenis te lezen, dat dit boek een uitkomst voor een regenachtigen vacantiedag is. De humor op elke bladzijde, vooral in de frappante verandering van stijl in de verschillende brieven, geeft lijn en kleur aan het heele geval; lezers met onderscheidingsvermogen kunnen ervan genieten.

WILLINK (Luc.) MIJN WOLKENKRABBER (212) *f* 2,25 en *f* 2,75. Met illustraties van den schrijver. Veen, Amsterdam.

Hier is een man met een uitbundig fantastische geest aan het doorslaan en tooverf ons een reusachtigen wolkenkrabber voor oogen die op z'n Amerikaansch, sneller dan een droom wordt opgetrokken. Hier en daar wordt er iets vergeten, bijv. de balconnetjes van de 54ste étage, maar daar wordt niet zoo nauwkeurig op gelet, het voornaamste is reclame maken en verhuren: business! Het heele geval wordt vol humor verteld; met veel zwier en bluf ondergaat de eigenaar alle moeilijkheden die „des huisbaas" zijn, terwijl hij de ongeloofelijkste probeersels uithaalt om de zaak te redden. Het heele boek is een farce en daarom zullen ervaren lezers ongetwijfeld sommige ongerechtigheden over het hoofd zien.

OTERDAHL (Jeanna) HELGA WILHELMINA (217) Vertaald door N. Basenau-Goemans. Meulenhoff, Amsterdam.

Deze geschiedenis van een eenvoudig kind uit het Noorden wordt ons door de knappe pen van Jeanna Oterdahl zoo ten voeten uit geteekend, dat de heldin een werkelijk levend jong meisje voor ons wordt met haar vele moeilijkheden en strijd. Haar leven gaat niet op rozen, zij heeft reden te over om bitter te worden over de houding van haar stiefmoeder tegenover haar, maar Helga Wilhelmina overwint en kan daardoor een opwekkend voorbeeld zijn voor andere jonge menschen. Dit is het waardevolle van dit mooie boek.

GREY (Zane) DE VERDWENEN WAGENTREIN (363) Schoonderbeek, Laren.

Er zijn weinig schrijvers over het Wilde Westen, die zoo goed als Zane Grey de stemming en het landschap van de groote woestijnen en gevaarlijke canyons weten te treffen en uit te beelden. Hij was een tijd lang de eenige, die de echte sfeer wist te scheppen, zonder banaal te worden. Na langen tijd verschijnt nu dit verhaal dat hoe boeiend ook, zijn boeken van vroeger niet benaderen kan. Het heeft meer van een film-scenario met een onrustige opeenvolging van gebeurtenissen, dan van een goede vertelling. Er is veel spanning in deze geschiedenis van een kolonel uit den burgeroorlog die roover wordt in samenwerking met de Kiowa's, hier en daar is het ruw en onmeedoogend en behoort daarom tot de lectuur voor groote menschen.

MERVIN (S.) „ZIJDE", naar de aanteekeningen en brieven van Jan Po (238) *f* 3,50. Vertaald door H. Heere, omslag en illustratie door R. van Looy. „Literbo", Amsterdam.

Jan Po, een Chineesche jongeling uit de eerste eeuw na Christus, 'n beetje dichterlijk, 'n tikje verwaand, maar een welopgevoed jongmensch, schrijft hier zijn mémoires over een reis welke hij als afgezant van den machtigen generaal Pan moest ondernemen over de „zijdeweg" naar den anderen kant der bergen, waar de Chineezen dachten dat de wereld ophield. Hij moet zijn bevindingen over de koningin van Yue Che mededeelen en het geheim van de zijde-winning streng bewaren, want men heeft vele pogingen gedaan om dit te achterhalen. Hij beleeft allerlei vreemde avon-

turen op zijn tocht, waarvan hij op breedsprakige wijze vertelt maar tegelijk leidt hij ons binnen in een andere wereld met zijn ideeën over de zeden en gewoonten van het volk dat hij bezoekt, terwijl hij aan de hem tegenstaande erotische genoegens meer regels wijdt dan strikt noodig zijn. Een eigenaardig boek voor lezers met gerijpt onderscheidingsvermogen.

CUNNINGHAM (Eugene) MET DONDEREND GEWELD (243) *f* 1,60. Geautoriseerde Nederl. bewerking van Charles A. Dieperinck. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Deze vertelling over een onschuldig veroordeelde vogelvrije, die zijn best doet de jonge eigenares van een ranch te helpen en ook de getuige van zijn onschuld te achterhalen is geschikt voor volwassenen.

FRANKEN (E.) DIPLOMATEN-HOTEL (220) *f* 1,50 en *f* 1,90. „Literbo", Amsterdam.

Dit boek begint zoo heerlijk griezelig dat liefhebbers het niet meer uit handen leggen voordat zij weten waarom het lijk in het panopticum terecht kwam. Volwassenen met eenig onderscheidingsvermogen kunnen het als ontspanningslectuur gebruiken.

BREEDVELD (Walter) EEN SCHIP VERGAAT (158) *f* 0,20. Volkskrant Bibliotheek.

Een eenvoudige goed geschreven vertelling voor de huiskamer.

SAVI (E. W.) GEKLUISTERDE VRIJHEID (224) *f* 2,15 en *f* 2,90. Geaut. vertaling van Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.

In Britsch-Indië voelt deze schrijfster zich zoo goed thuis dat de kleurrijke omgeving daar aan haar verhalen een bijzondere aantrekkingskracht geeft die zij zonder deze entourage zeker zouden missen. Dit is ook weer een van die society-romans uit de betere kringen waarin jalouzie en andere hartstochten de boventoon voeren. Zeer voorbehouden lectuur.

KING (Rufus) DE MOORD OP DEN PREDIKANT (169) Vertaald door F. X. M. Schiphorst. Schoonderbeek, Laren.

Dit meest spannende avontuur van Luitenant Valcour, zooals de ondertitel luidt, is een van die typisch Amerikaansche detective-verhalen waarin eenige moorden voorkomen, om de spanning grooter te maken, en het begint met de zelfmoord van een door chantage bedreigd jong vrouwtje. De identiteit van den misdadiger blijft tot het laatste toe vrij goed verborgen voor den nieuwsgierigen lezer. Volwassenen.

NORDHOFF (Charles) en NORMAN HILL (James) MANNEN TEGEN WIND EN WATER (245) *f* 2,15 en *f* 2,90. Vertaald uit het Engelsch door A. Edwards, omslag en teekeningen door R. van Looy. „Literbo", Amsterdam.

Met dit relaas over den zwaren tocht van de trouw gebleven bemanning van „The Bounty", die met Kapitein Bligh in een barkas 3600 mijlen over zee aflegden, sluit de trilogie: „Muiterij op The Bounty". De scheepsdokter beschrijft de wreede kapitein Bligh als een uiterst kundig zeeman, aan wiens vastberadenheid de mannen het te danken hebben, dat zij, hoewel ziek van uitputting en ellende, behouden in Timor aankomen. Het is een verhaal van moed en vasten wil om te slagen ondanks alles, met evenveel bravour geschreven als de vorige boeken. Oudere lezers.

BOWER (B. M.) KRUITDAMP EN WIND (222) *f* 2,25 en *f* 3,25. Vertaald door Aug. Olsen Jr. Kruseman, Den Haag.

Bower is ook een van die bekende vertellers van kampvuur-verhalen waarin een eerlijke cowboy de palm der overwinning wegdraagt. Liefhebbers zien een stijl-bloempje als: „Hij wierp hem een blik toe die hem door zijn heele lichaam sneed" wel over het hoofd en kunnen dit boek als ontspanningslectuur ter hand nemen.

PEPYS (Samuel) IN WOELIGE DAGEN (310) ***f*** **4,25 en** ***f*** **4,90. Uit het Engelsch bewerkt door J. C. Mollema. Tjeenk Willink, Haarlem, 1937.**

Het beroemde dagboek van Pepys, den tijdgenoot van de restauratie na Cromwell, van den zeeoorlog met Holland en den brand van Londen, wordt hiermede in een verkorte, maar goed verzorgde bewerking voor Nederlandsche lezers toegankelijk gesteld. Een merkwaardig dagboek van een merkwaardig man! Inderdaad een biecht met mededeeling van alle intimiteiten, die wel niet voor vreemde oogen bestemd waren. Een zwak, doch geloovig mensch biecht hier zijn menschelijkheden zonder dat zijn berouw bijzonder diep of treffend is. Zijn vroomheid bestaat vooral in dankbaarheid, dat God zijn finantieën zoo goed zegent en verzorgt. Pepys blijft een raadsel: zijn moraal is zoo platvloersch en filisterachtig, dat er onmogelijk vrede mee te nemen is en toch voelt men zijn toewijding aan de macht, die hij dient. Zijn slippertjes zijn zoo berekend dat enkel de vrees voor zijn goeden naam hem soms weerhouden kan. Overigens biedt het boek ondanks de nuchtere dagboekconstateeringen een bont tafreel van het Londensche leven tusschen 1660 en '70. Door dit alles is het begrijpelijk dat het boek in Engeland een bijzondere bekendheid geniet. Wegens zijn menschelijkheid en het onverbloemd directe van zijn getuigenis bezit het een ongewone beteekenis. Om dezelfden reden is het allesbehalve stichtelijke lectuur en blijve het voorbehouden voor rijpe, ontwikkelde lezers.

KAHN (Dr. Fr.) HET SEXUEELE LEVEN VAN DEN MENSCH (268) geb. ***f*** **4,90. Voor Nederland bewerkt door Dr. L. Heyermans. Contact, Amsterdam.**

Een Duitsche arts en specialist schrijft hier uitvoerig over het sexueele leven. Het is een populair-wetenschappelijk werk en, hoewel er natuurlijk vrijmoedig en openhartig over alle geslachtelijke dingen gesproken wordt, is al het prikkelende, al wat op ongezonde nieuwsgierigheid speculeert, vermeden. De grondtoon van het werk is een natuurlijke, gezonde opvatting omtrent alles wat met huwelijk en geslachtelijke dingen samenhangt, in hoofdzaak tenminste. In sommige punten, bijvoorbeeld, waar de schrijver de zelfbevrediging behandelt, is hij in strijd met de Christelijke opvatting. De moeilijkheid is, dat de geheele stof vanuit profaan, natuurlijk standpunt behandeld wordt, terwijl ze slechts in religieus verband bevredigend te behandelen is. Prof. van Rooy, die een voorrede voor het boek geschreven heeft, zegt dan ook terecht: „met name moge ik doen blijken, dat m.i. menige zijde van het probleem van het sexueele leven in dit boek te uitsluitend biologisch wordt bezien en daarbij aan de beteekenis van zedelijke factoren op te spaarzame wijze aandacht wordt geschonken." De bewerker, Dr. Heyermans, wijkt op menig punt van de meening van den schrijver af. In het algemeen verkondigt het boek gezonde en verstandige ideeën en wie het met critische voorzichtigheid leest, kan er het noodige uit leeren. Uit den aard der zaak zij men met dit werk voorzichtig en zorge dat het slechts in bevoegde handen kome.

LICHTVELD (Lou) DE SFINX VAN SPANJE (198) Nygh & van Ditmar, Rotterdam, 1937.

Lou Lichtveld (de schrijver Albert Helman) woont reeds een tijdlang in Spanje en heeft aan de zijde der legalen, zooals hij het noemt, der rooden, in Catalonië den burgeroorlog meegemaakt. Dit boek, dat uit een mengsel van reportage en cultureel-historische beschouwingen bestaat, is voor ons pijnlijke lectuur. Hier en daar is de „cultuurbolsjewist" aan het woord, die

delireert over de nieuwe tijden. Voelbaar is de haat tegen de Katholieke Kerk in dit boek, de Kerk, die hij vroeger heeft toebehoord. Zijn beschouwingen en verslagen zijn zoo frappant eenzijdig, dat slechts gelijkgezinden het boek met genoegen zullen lezen. Van de „legalen" wordt alles, werkelijk alles goedgepraat en verontschuldigd, van de „rebellen", de aanhangers van Franco, alles zoo ongunstig mogelijk voorgesteld. Een betrouwbaar en objectief voorlichter is Lichtveld allerminst: de kerkelijken en religieuzen kunnen onmogelijk zoo verdorven en afschuwwekkend, en zijn geliefde proletariërs niet zoo paradijsachtig zijn, als hij ze voorstelt. Lichtveld is niet de aangewezene om het raadsel der Sfinx Spanje op te lossen.

PIPER (Prof. Dr. Otto) HET GESLACHTSLEVEN, ZIJN BETEEKENIS EN ZIJN GEHEIM (240) *f* 3,50. Vert. door C. J. J. Sluyk. Byleveld, Utrecht, 1937.
Otto Piper trekt in dit boek de „hoofdlijnen eener evangelische, sexueele ethiek". Hij biedt den lezer vele goede gedachten over geslachtsleven en huwelijk, hoewel wat al te breed en uitvoerig. Als geloovig protestant ziet hij alle questies in het licht der openbaring, maar op verschillende punten raakt hij in tegenspraak met het Katholicisme. De „algeheele zondigheid" volgens protestantsche opvatting doet zich voortdurend door het boek heen gelden. Als handboek of leiddraad voor het Katholieke volk kan zijn boek niet in aanmerking komen; voor vakmenschen heeft het zijn waarde. Het is geschreven voor Duitschland, het na-oorlogsche Duitschland, waar de toestanden wel eenigszins anders zijn dan in Nederland. De vertaler heeft met zorg gewerkt en het boek een inleidend woord medegegeven. Ook verder in het werk blijft hij den schrijver met voetnoten en bemerkingen begeleiden.

KUIPER (Frits) SOVJET-RUSLAND EN HET CHRISTENDOM (129) *f* 1,50 Holland, Amsterdam, 1937.
De schrijver van dit boek is doopsgezind predikant en tevens overtuigd Marxist. Daardoor is zijn houding ten opzichte van Sovjet-Rusland een dubbelzinnige. Tegenover het politieke en economische systeem staat hij niet afwijzend, zelfs tamelijk sympathiek, terwijl de anti-religieuze houding der Sovjets natuurlijk wordt afgekeurd en bestreden. In een predikant bevreemdt dit standpunt. Dit boekje neemt een geheel aparte plaats in, doordat het noch een fel pro noch een fel contra uitspreekt, maar uiterst gematigd is; veel nieuws biedt het niet, het beperkt zich tot algemeenheden die we reeds uit talrijke publicaties kennen. De auteur verbleef in het begin der twintiger jaren een paar jaar in Rusland en maakte later nog een reis daarheen.

WYNANDTS FRANCKEN (Dr. C. J.) APHORISMEN (164) *f*1,50. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1937.
Terecht zegt de schrijver in zijn voorrede dat aphorismen in Nederland een weinig gewaardeerd genre litteratuur vormen. Slechts intellectueelen en menschen, die een zekere wijsheid, een zekere „Abgeklärtheit" bereikt hebben, weten ze te savoureeren. Er is in deze verzameling, die de auteur in vijf boeken indeelt, nogal verschil. Niet alle hebben dat treffende, verrassende dat een aphorisme door gedachte of formuleering hebben moet. In boek IV vonden wij wel de beste uit de geheele verzameling. Waar de schrijver zijn inzichten over den godsdienst formuleert, blijkt hij voorstander van een humane, vrijzinnige, niet al te orthodoxe religiositeit. Menschen van bezinning en wereldwijsheid zullen dit boekje kunnen smaken. Voor lezers van een lager niveau is het boekje wel niet bestemd.

OOMES (Piet) NEDERLANDSE STEMMEN I Een eerste gang door onze Literatuur (311) *f* 2,50 en *f* 2,80. W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1937.
In dit eerste boek eener tweedelige concentrische schoolbloemlezing is overal getracht: „naar belangrijk leven, dat zich in schone vorm openbaart". De eigenlijke bloemlezing onderscheidt zich door smaakvolle keuze al bleef

herhaling natuurlijk niet uitgesloten. De inleiding kan ons niet bevallen, en afgezien van enkele met smart gemisten naast voorkeur voor andere dan hier gekozen fragmenten menen wij ook dat met name Vlamingen erg zwak vertegenwoordigd zijn. Het boek bezit overigens veel verdiensten. Met belangstelling mag het tweede deel tegemoet worden gezien.

ANTONIADE (G.) TROIS FIGURES DE LA RENAISSANCE (333) Desclée de Brouwer, Paris.

Dit boek bevat de vrij uitvoerige biografieën van Pietro Aretino, Guicciardini en Benvenuto Cellini, die Renaissance-figuren van verschillend formaat en toch alle drie typisch voor hun tijd. Antoniade, heeft zich ter dege voorbereid, zoodat hij goed werk levert. Cellini heeft 't hem door zijn nauwkeurige autobiografie wel het gemakkelijkst gemaakt. De schrijver staat op streng katholiek standpunt. Deze bonte levens geven een merkwaardig goed beeld van hun veel bewogen tijd, een tijd die alles in groot formaat, ook de schurken, voortbracht.

PARSCH (Dr. Pius) HET HEILIG MISOFFER Het middelpunt van onzen eeredienst *f*2,70. Voor Nederland bewerkt. Wed. van Rossum, Utrecht, 1937.

Dit boekje is een supplement dat aansluit bij Parsch' liturgisch werk in drie deelen: Kerstkring, Paaschkring en Na-Pinkstertijd. Van een geschoold man als Parsch kan men iets heel goeds verwachten. Het is een voortreffelijk werk over de H. Mis, die alzijdig, historisch, liturgisch en dogmatisch behandeld wordt. Voorzoover wij weten, wel het beste boek over de H. Mis in het Nederlandsch.

HALUSCHKA (Helene) ADAM EN EVA ONDER VIER OOGEN (191) Vertaald door Nell Tehmers-Aalberse. De Toorts, Heemstede.

Met alle respect voor die boeken waarin ernstig-zwaarwichtig of met bewondering afdwingende psychologische kennis de huwelijksproblemen worden behandeld en getracht op te lossen, geef ik ze toch alle met graagte cadeau voor dit heerlijk kostelijk werkje van Helene Haluschka. Adam en Eva worden daarin beurtelings onderhanden genomen; in een bundel schetsjes worden beiden op hun hebbelijkheden en gebreken gewezen. Zoo humoristisch, neen, zoo geestig, en daardoor, — dat is het verdienstelijke van het boek — zoo overtuigend als dat in bovengenoemde zware werken niet mogelijk bleek. Wat een menschenkennis wordt hier in smakelijken vorm opgediend. Zulke boeken zijn er veel te weinig.

HALLE (Fannima W.) DE VROUW UIT HET SOVJET-OOSTEN (339) Met 75 illustraties. Vertaling van Titia J. Jelgersma. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Voor Aziatisch Rusland was een der grootste gevolgen der machtswisseling in 1917 dat in de positie der vrouw een totale wijziging tot stand kwam. Nadat zij door de eeuwen heen weinig meer dan een slavinnenbestaan had moeten leiden, werd zij, in snel tempo, geëmanicipeerd, en, na volkomen gelijkstelling, zelfs opgenomen in leidende functies van politieke en sociale bestuurslichamen. In haar boek heeft Dr. Halle een uitgebreide studie gemaakt van de wijze, waarop de metamorphose der vrouw heeft plaats gehad en met welk succes dit is gebeurd. Het is zeker een groote verdienste van de schrijfster dat zij een duidelijk en interessant beeld geeft van de huidige maatschappelijke constellatie in het Sovjet-Oosten, meer bijzonder voor zoover de vrouw daarin een rol speelt. Zij schijnt echter uitsluitend oog te hebben voor het politieke gewin, dat de vrouw in het Oosten bij de veranderde toestanden heeft gewonnen. Dat het familieleven, volgens communistisch principe, volkomen vernietigd wordt, is voor haar blijkbaar van zoo weinig beteekenis dat haar studie hieraan vrijwel geen aandacht schenkt. Van een zekere eenzijdigheid is het boek niet vrij; Dr. Halle staat gunstig tegenover het Sovjet regime in het Oosten en van een Christelijk-critischen zin is geen sprake.

Daarom is „De Vrouw in het Sovjet-Oosten" alleen geschikt voor eenigszins critisch onderlegde lezers.

NORLIND (E.) IK WERD EEN KLUIZENAAR (203) *f* 2,— en *f* 2,75. Uit het Zweedsch vertaald door N. Basenau-Goemans, Erven J. Bijleveld, Utrecht.
In zijn religieuze zelfbekentenissen verklaart de schrijver, die een tijdlang in Assisi woonde, tot den drempel der Roomsch-Katholieke Kerk te zijn genaderd. Daar meende hij te moeten concludeeren dat de Kerk alleen in staat is de conflicten op te lossen, die zij eerst zelf heeft verwekt. Tenslotte werd in hem een vorm van religie geboren, onafhankelijk van kerk en dogma, waarnaar hij thans leeft.
De lectuur dezer bekentenissen, overigens te goeder trouw en met eerlijkheid geschreven, maar te veel geleid door gevoel en gespeend van theologisch inzicht, moet als ongeschikt voor Katholieken woren beschouwd.

FEENEY S. J. (Leonard) FISH ON FRIDAY (214) 2/6 Sheed en Ward, London.

PROHASZKA (Ottokar) MEDITATIONS ON THE GOSPELS 3 volumes (229, 322, 282) 7/6 each. Sheed en Ward, London.

HOLLIS (Christopher) SAINT IGNATIUS (287) 5/ Sheed en Ward, London.

GRAF O. S. B. (Ernest) IN CHRIST'S OWN COUNTRY (296) 10/6 Burns, Oats en Washbourne Ltd., London.

De schetsen, de essays, de korte verhalen — het valt moeilijk sommige bij een bepaalde categorie in te deelen — van den Amrikaanschen Jezuïet Feeney munten uit door hun puntigen humor, menschenkennis en soms fantastische geestigheid. Hij vertelt meest kleine episodes en gebeurtenissen uit het dagelijksch leven van Amerikaansche en Iersche Katholieken, maar altijd met een diepen, geestelijken horizon. En altijd zonder in preektoon te vervallen. Uit zijn speelsch, frisch boek komt een ander Amerika naar voren dan uit de romans van moderne auteurs als Dreiser en Dos Passos.

Als een der beste werken van den Hongaarschen bisschop Prohaszka (overleden in 1927) geldt zijn „Meditations on the Gospels". Heel de rijkdom van zijn wetenschappelijk- en kinderlijk-geloovigen geest is in deze drie deelen neergelegd, thans voor het eerst volledig in een vertaling verschenen. Zijn stijl is eenvoudig, glashelder en buigzaam, en vertolkt oorspronkelijke, dieptastende meditaties, gebaseerd op de Evangeliën. Subliem geestelijk voedsel.

Ofschoon Christopher Hollis het historische gedeelte niet heeft verwaarloosd, is het toch vooral van de psychologische zijde dat hij den stichter der Sociëteit van Jesus heeft getracht te naderen. Met succes. Het fundamenteele leven van den H. Ignatius was zijn geestelijk leven; dit heeft Hollis gëinterpreteerd. Het wil ons voorkomen dat de lezer, na de lectuur van het boek beëindigd te hebben, dit leven beter dan voorheen zal begrijpen, en daardoor tevens de beteekenis van zijn optreden en stichting.

In verschillende opzichten wijkt Dom Graf's boek af van meerdere andere werken over Palestina. Studie en een jarenlang verblijf in het H. Land hebben den schrijver tot een autoriteit gemaakt. Hij wijst er op hoe een eerste kennismaking met Palestina bijna altijd in hooge mate teleurstellend is, maar een dieper gaande onvergetelijke indrukken maakt en nalaat. Hij geeft zijn observaties en impressies, behandelt het Palestina van Jesus' dagen en dat van den tegenwoordigen tijd; het boek heeft niets weg van een reisbeschrijving, maar geeft toch een massa historische en actueele bijzonderheden. Vooral, het suggereert de wellicht verborgen maar toch levende ziel van het land, waar God's grootste wonder werd gewrocht.

Mauriac's Journal

door J. v. H.

Men heeft het kunstwerk vaak met een rijpe vrucht vergeleken, die voldragen en volgroeid, door den moederboom wordt afgeworpen. Een voor de hand liggende vergelijking, die in de wereld der klassieken volkomen op haar plaats is. Maar hoe zeer is de hedendaagsche mensch aan het classicisme ontgroeid! Wij kunnen de theorie der rijpe, afgeworpen vrucht nòg zoo luid verkondigen, wat ons innerlijk het sterkst occupeert, onze scherpste belangstelling heeft, is niet de rijpe, losgelaten vrucht, maar het is de moederboom. Wij zoeken hoe langer hoe meer en in een mate als het classicisme nooit vermoeden kon, den mensch, den scheppenden mensch in de mysterieze verbondenheid met zijn werk. Voor wie is op dit oogenblik Goethe niet belangrijker dan zijn oeuvre, en is het interesse voor Rilke zelf niet grooter nog dan voor zijn gedichten?

Dit lijkt een zich-weerspreken; beiden immers danken hun wereldbekendheid aan hun werken. Doch er komt een oogenblik — het geldt lang niet voor allen —, dat een schrijver meer gaat interesseeren dan zijn geschriften; hij heeft een zoo eigen geluid gekregen, zijn ziel vibreert zoo intens in en door de regels zijner schrifturen, dat het bepaalde lezers op den duur alleen om die vivreerende ziel te doen is. Hun werken worden louter het fluïde middel, waardoor men met den auteur in contact komt, en verliezen van lieverlede een eigen bestaan. Men zou het met den Godsdrang der mystieken kunnen vergelijken, voor wie de tusschenwand van het geschapene aldoor meer wegvalt, aldoor ijler en inniger met God vereenzelvigd wordt. Veronderstellen we een oogenblik het onmogelijke, dat zijn werken namelijk verloren raakten, dan zou zulk een auteur niets aan interesse en vereering inboeten; zoozeer is de belangstelling verlegd van het werk naar zijn maker. Anders gezegd: men zou liever de werken dan hun schrijver missen.

Er heeft een eigenaardige verschuiving plaats in de kunstwaardeering, die zich steeds meer is gaan interesseeren voor het kunstwerk als persoonsopenbaring, voor de psychische achtergronden, de menschelijke bewogenheden, waaruit het geboren werd. Op allerlei gebied is dit waar te nemen. Of het Mozart geldt, Vincent van Gogh of Jeroen Bosch, men ziet het werk niet langer als afgeworpen vrucht, maar in zijn onafscheidelijke verbondenheid met zijn maker, wiens levensenergie het blijft bezielen. In het middelpunt der waardeering is de ongewone, bijzondere mensch komen te staan. Dit heeft het merkwaardige gevolg dat schrijvers, wier werken toch als erkende meesterstukken een zekere onaantastbaarheid bezitten, maar wier persoonlijkheid geen intrigeerende raadsels opgeeft, het moeten afleggen tegen schijnbaar lagere goden,

die ons menschelijk zooveel intenser bezig houden. Stel Novalis en Hölderlin eens naast Schiller of Baudelaire naast Victor Hugo.

Het hoogtij van den psychologischen roman is onherroepelijk voorbij, doch het psychologische interesse heeft zich van de fictie naar de werkelijkheid verschoven, naar de werkelijkheid die in uitzonderlijke menschen openbaar wordt. Ook in de voorliefde voor leven van groote mannen en zelfs in de groeiende beteekenis van het essay, waarin de persoon van den auteur meer dan in objectiever werk gemengd is, toont zich de verhevigde belangstelling in den mensch. Wie zich de erfgenamen van den psychologischen roman voelden, gingen in het beschrijven van het menschelijk hart hun taak zien, een kleine accentverlegging met zwaar wegende gevolgen. Hierdoor was met èèn slag alle overlading met logica, al het kunstmatig opgezette en schematische van den psychologischen roman uitgebannen. Het grillige, onberekenbare van het levensrythme trad in de plaats der psychologische constructie.

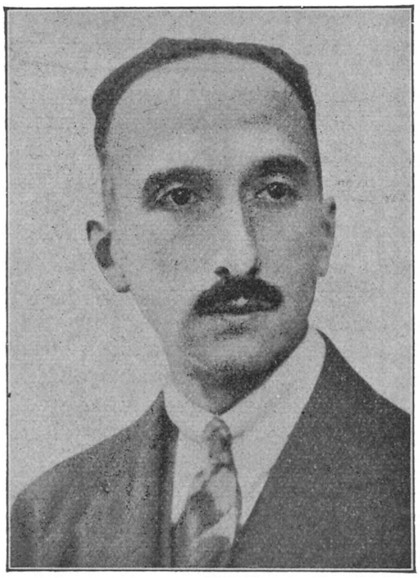

FRANÇOIS MAURIAC

Al deze verschijnselen openbaren de geaardheid van den huidigen mensch, zijn twijfel aan het ideëele, ook in kunst, en zijn geloof aan de werkelijkheid. Maar hij zoekt die werkelijkheid verhoogd en verhevigd in haar ideëelste momenten, in uitzonderlijke naturen, die langs een omweg toch weer een hooge idealiteit vertegenwoordigen. Want volstrekt geloof in het reëele is niet mogelijk, evenmin als volstrekte twijfel aan het ideëele. Dit zou de algemeene dood wezen.

* * *

François Mauriac is een dier schrijvers, wier ziel op bijzondere wijze vibreert in hun werken. Hij heeft vereerders, die zich verheugen op elk nieuw schriftuur van hem, dat gèen roman is, omdat het vòòr alles Mauriac zelf is, in wien zij belang stellen. Mauriac's geschriften, die niet tot de „fcitie" behooren, zijn alle min of meer belijdenissen, allerpersoonlijkste getuigenissen, en de bekoring die ervan uitgaat, is moeilijk in woorden vast te leggen. Hoe zal men het formuleeren: is hij een mensch van uiterst gevoelige intelligen-

tie of van intelligente gevoeligheid? De zuiverste en eenvoudigste omschrijving van den lateren Mauriac is misschien deze, dat hij een gaaf Christen is, niet een heilige, maar een Christen. Midden in Parijs tracht deze impressionabele mensch het evangelie te verzoenen met de wereld in en om hem, en hij leeft op het enkele rantsoen van geloof, hoop en liefde. Christus' boodschap is voor hem een werkelijk zuurdeesem, dat allereerst zijn eigen persoonlijkheid tot in elken vezel doortrokken heeft. In Mauriac's werken voelt men den adel van het Christen-zijn, een hartstochtlooze distantie en een toch nabije deelname, een gelouterde gevoeligheid, die transparante welwillendheid der groote liefde, dien moed die desnoods zwakheid heeten wil, die overtuigdheid van de onzichtbare overwinning, alles stemmingen en gezindheden, die een gaaf Christendom aankweekt. De romanschrijver Mauriac is eenzijdiger dan de essayist en moralist Mauriac. De serene, zonbeschenen kant van zijn wezen komt in de romans niet tot uiting. Zijn romanwereld is zwaar van zonde en duisternis, het is een slechts half verloste wereld zuchtend onder den algemeenen val als de menschheid der reformatie. Maar de werkelijke wereld, die in zijn later moralistisch werk ademt, is een lichtere, blijdere, meer naar God gekeerde. Men vergelijke zijn „Anges Noirs" bijvoorbeeld met zijn „Journal" [1]), waarvan onlangs het tweede deel uitkwam. Ook de romans zijn de onvervalschte Mauriac, doch in zijn essayistisch werk zijn de persoonlijke reacties op leven en menschheid overvloediger en gevarieerder.

Een zoo fijn bezield en bezintuigd schrijver als Mauriac te hooren over welke vraag of aangelegenheid ook, is altijd een genoegen. Een mensch, die het hedendaagsche leven leeft tot in zijn vingertoppen, die gevraagd en gevierd wordt in alle kringen en toch den eenzamen toren der christelijke spiritualiteit heeft betrokken, is een zeldzaamheid. De mensch Mauriac ondergaat de dingen des levens met ongewone ontvankelijkheid, de dichter bezint en beschrijft ze met een rythme van ziel en zin, dat elk daarvoor gevoelige veroveren zal, de Christen doorlicht ze met een mild en overzijdsch licht. Dit „Journal" is een bont allerlei, zonder eenigen samenhang of ordening. Maar overal klopt hetzelfde hart, trilt dezelfde levensdrift. Een volkomen eerlijkheid, maar een eerlijkheid vol discretie en kiesche terughoudendheid, heeft deze bladzijden gedicteerd. Mauriac heeft zich zelf dikwijls openlijk uitgesproken en blootgelegd, doch zijn zuivere smaak hult hem altijd in een te eerbiedigen reserve. Er is eerlijkheid en eerlijkheid en vaak is deze deugd met onbeschaamdheid en vulgariteit verwisseld. Van beide is bij Mauriac geen sprake; zijn eerlijkheid is het conscientieuze besef van Christen-schrijver te zijn. „Le chrétien, zegt hij ergens in dit Journal, a le droit, sans hypocrisie, d'espérer que l'autorité qu'il a acquise aux yeux du monde, sa foi en béné-

[1]) François Mauriac. Journal. Grasset, Paris. 1937. 16.50 frs.

ficiera. A une condition pourtant: ses paroles, ses livres ressemblent à ces billets de banque dont la valeur se mesure à l'or qu'ils représentent. L'écrivain rend témoignage de sa foi, est sans cesse menacé par cette inflation: il est toujours exposé au péril d'émettre plus de protestations, plus d'exhortations, qu'il ne détient réellement de foi, de pureté et d'amour. Mais c'est alors seulement qu'on a le droit de dénoncer son ostentation lorsqu'à ses paroles ne correspondent plus, au dedans de lui, les sentiments qu' elles expriment, lorsque le trésor intérieur ne garantit plus ses écrits."

De zorg om innerlijk zooveel zuiver goud te bezitten dat zijn woorden naar buiten hun kracht en waarde behouden, met andere woorden de zorg om geen valschmunter te worden, blijft hem bij en behoedt hem voor ondoordachte uitvallen zoowel naar links als naar rechts. Ook een schrijver als D. H. Lawrence heeft zijn belangstelling, zijn waardeering zelfs en de romanschrijver Mauriac heeft te diep in het menschenhart geschouwd om niet vol begrijpen te staan tegenover de vanity fair van het menschenbedrijf.

Er ligt weemoed en bezonken wijsheid over dit Journal van den vijftigjarige. Jonge menschen zullen er het vuur en de onstuimigheid in missen, die ook Mauriac eens gekend heeft. Maar juist de wat herfstachtige tinten en stemmingen vormen een der groote bekoorlijkheden van dit werk. In proza van ongewoon ijle en gevoelige structuur spreekt hier een wijs geworden dichter over de actueele dingen van den dag, die hem, den dichter en observeerder, getroffen hebben. Zijn gedachten over de verschijnselen zijn gedrenkt van levenskennis, ze getuigen van een weten om veel geheimen en zijn opgeweld uit een sensitief dichtergemoed. Wat den lezer onbewust gevangen neemt, is de hooge en voorname levenshouding, die er spreekt uit elke bladzijde. Deze is ten slotte te vereenzelvigen met den adel van het Christen-zijn, waarvan ik sprak. Altijd en altijd weer stoot men bij Mauriac op deze hechtste grondlaag van zijn wezen, zijn Christendom. In een land van zoo vasten familie- en traditiezin als vooral de Fransche provincie is, zullen er altijd schrijvers opstaan, die het merkteeken van hun doopsel, misschien tijdelijk geschonden, op het voorhoofd dragen.

De Fransche provincie heeft ook Pascal en Racine voortgebracht en beiden behooren tot Mauriac's meest bewonderde grootheden. Over beiden schreef hij een boek en hij citeert ze met zichtbare voorliefde, meer dan Bossuet. Er loopt door het Fransche Katholicisme een Bossuet- en een Pascal-lijn en de meeste katholieke schrijvers laten zich zonder veel moeite volgens deze lijnen rangschikken. Claudel bijvoorbeeld hoort bij Bossuet, doch Mauriac is verwant met Pascal. De demon der geestelijke onrust schijnt sommigen voorbij te gaan om anderen des te heviger te bestoken. Het is trouwens niet enkel de demon der onrust die de Pascal-lijn kenmerkt, het is ook een helderziende gevoeligheid voor het religieuze, een wonderlijk gespannen staan der ziel tusschen de uiterste polen, tusschen hemel en hel. Deze hoogspanning tusschen God

en duivel beheerscht geheel het oeuvre van Mauriac, niet minder zijn romans dan zijn ander werk. „C'est le prolongement métaphysique que j'introduis malgré moi, dans toutes mes créatures ...." schrijft hij in zijn Journal. Je suis un métaphysicien qui travaille dans le concret. Grâce à un certain don d'atmosphère, j'essaye de rendre sensible, tangible, odorant, l'univers catholique du mal." Door dezen metaphysieken achtergrond van zijn werk is er een oneindig medelijden in zijn boeken en kon Mauriac de romancier worden der goddelijke barmhartigheid.

De romanschrijver Mauriac heeft ook in Nederland zijn gemeente. Wie hem volledig wil kennen en zijn romans nog meer van nabij wil verstaan, leze ook zijn meer intieme geschriften, waaronder het tweedeelige Journal een eerste plaats inneemt.

BOEKENSCHOUW

LANDAU (Rom) UW KONINKRIJK KOME. Vert. van Carel Tervueren. (232) *f* 2.50. Servire, Den Haag.

De boeken van Rom Landau worden vertaald, of het openbaringen zijn. Toch zijn het slechts schrifturen van een goedwillenden, eerlijken, maar weinig bijzonderen mensch. Hij is een Godzoeker, die langs allerlei mystici en bedenkelijke propagandisten van het bovennatuurlijke, hoe langer hoe meer tot het Christendom nadert. „Uw Koninkrijk kome" staat vol waarheden en heele of halve dwalingen. Landau gelooft in Karma en reïncarnatie even goed als in Christus en verlossing. Alles wat hij schrijft, is of was voor Landau belangrijk, maar is dit nog niet voor de buitenwereld. Voor zoekenden en onzekeren kan zijn boek heel geschikt zijn, voor geloovige Christenen is het dit niet. Ook is Landau al te spoedig ingenomen met zijn vondsten en ontdekkingen en gaat hij er onmiddellijk over schrijven. Eenige bezinking en discretie zou ons welkom zijn.

DEKKERS O. Praem. (Wilfr.) KERK EN COMMUNISME. (239) *f* 2.— St. Norbertus-Boekhandel, Tongerloo.

„Kerk en Communisme" geeft een aantal beschouwingen bij de encycliek „Divina Redemptoris" van Paus Pius XI over het communisme. Deze bundel commentaren zijn van beduidende waarde. Zij onderstrepen, als het ware, de woorden van den Paus; zij wijzen den lezer op de veel omvattende en diepe beteekenis dier woorden, en doordringen hem van de zeer groote belangrijkheid der behandelde kwesties. Uit de beschouwingen blijkt nog eens overduidelijk hoe de Paus is gegaan tot de diepste gronden, die het bestaan en het geluk der menschheid dragen, en hoe alleen het volgen van Zijn adviezen resultaat kan brengen in den strijd tegen het grootste gevaar van dezen tijd. De indeeling is practisch: puntsgewijze wordt de geheele encycliek aangehaald; op elk der achtereenvolgende onderdeelen wordt een beschouwing geleverd.

Jozef Weinheber: Späte Krone[1]

door Dr. NIC. PERQUIN S.J.

Het is een vreugde den schilder-dichter Jozef Weinheber aan het Nederlandse publiek voor te stellen. Ik geloof tenminste, dat beiden elkaar nog niet kennen, al verschijnt hij niet voor de eerste maal in het publiek. Reeds verkreeg hij voor zijn eerste dichtbundel „Adel und Untergang" de „Mozartpreis der Goethestiftung":

„weil seine Werke den elementaren Durchbruch einer groszen lyrischen Begabung von ungewöhnlichem Ernst verraten und durch auszerordentliche Formenstrenge ausgezeichnet sind".

Dit laatste vooral „auszerordentliche Formenstrenge" valt direct op, ook in deze bundel en wel met name in de 15 sonnetten over kunst en kunstenaar, waarmede hij de bundel opent. Die strengheid komt voort uit een zuivergestemde eerbied voor de kunst, die haar boven den kunstenaar stelt, d. i. het werk boven het instrument:

> . . . . „Gib mir Demut, hohe Kunst,
> dasz meine Seele sich daran gewöhnt,
> wie deine Züge schön, wie elend meine". (Sonnet XII)

De kunst is een macht, waaraan hij te gehoorzamen heeft. Niet hij stelt wetten op, dat doet zij en hij heeft er zich voor te buigen. Dit is hem geen mooi woord, dat hem op een enthousiast moment ontvalt, het is hem volle ernst. Dat getuigen de gedichten zelf, waarin hij die dienst bezingt. Allen zijn ze onder de straffe tucht van de volkomen beheerste vorm gehouden. Ze zijn hard van strengheid, onverbiddelijk van zelfbedwang. Soms zo hard en zo onverbiddelijk, dat de spontane zang van de ziel niet los kan komen en deze haar vleugels tegen de tralies der gebondenheid slaat. Hij voelt dat ook, maar hij aanvaardt die dwang als zegen en niet zonder reden:

> „Dein Reich ist furchtbar, dir zu dienen hart".
> „Freiheit erahnt sich erst an Gitterstäben". (Sonnet I)

Kunst wordt betaald met bloed en slechts zelden is zij een overwinning over de machteloosheid van den kunstenaar. De baan, die zij wijst is streng en haar wet is hard. Het is ontwijfelbaar, dat de dichter bij deze en dergelijke uitdrukkingen denkt aan de „Formenstrenge". Deze aristocratische, hoog-voorname opvatting der kunst, een terugkeer tegelijk tot de antieke kunst, spreekt hij ook

---

[1]) Jozef Weinheber: Späte Krone. Gedichte. Alb. Langen / G. Müller, München. 1936.

uit in zijn Ode aan 't „antieke vers", waar hij dit noemt: „adlig Gefäsz des Lichts".

Ik meen, dat in dit beeld zo pregnant mogelijk z'n overtuiging is vastgelegd: lichtende helderheid in strakke vorm. Dat is het ideaalbeeld van een geestesaristocraat, die weinig voelt voor de geniale inval en alles voor het zorgvuldig en geduldig geslepen kristal.

Zó is Weinheber helemaal! In dit verband is het ook merkwaardig, dat men bij hem scherper dan bij de meeste dichters voelt, hoe veel moeite het hem kost zich zelf in zijn werk prijs te geven. Het is voortdurend, of hij met gebiedende ogen de eerbied van het begrijpen eist, of hij met de trots van zelfbehoud de profanen afweert, ja zelfs of hij 't allerintiemste nauwelijks durft te zeggen.

JOZEF WEINHEBER

Soms krijgt men de indruk, dat die discipline van de geest zijn werk toch ook geschaad heeft. Want als hij zich laat meesleepen door de vaart van zijn hartstocht, als hij dóórbreekt, dan eerst openbaart hij ten volle zijn lyrische begaafdheid. Het is waar, ook dan nog blijft hij beheerst, ik zou haast zeggen door gewoonte, door z'n blijvende geesteshouding, maar dan wordt hij prachtig om de ontzagwekkende innigheid, die uit zijn liederen zingend uitstroomt, dan bereikt het rhythme een spanning van zo intense kracht, dat de vers-maat het nauwelijks in bedwang kan houden.

Zo, als hij „Den kommenden Menschen" toeroept:

„Komm uns, Kommender! Mit dem Recht des Gefangnen,
der nach Freiheit weint, beschwör ich die Freiheit,
mit dem Ruf der Sehnsucht den Traum und
mit des Gemarterten Klag' die ferne
Ordnung der Güte.
Mit dem Recht dessen, der leidet — o, dem
einen Recht, das der Macht widersteht und an andern

Ufern wohnt, an den Wassern der Reinheit —
mit des Dulders göttlichem Anspruch verlang' ich
nach dem Ende der Qual, der lebendigen
Frucht und Kelter der Bitternis, Amen.

Wat een macht van gevoel jaagt het rhythme op, om het dan weer duizelingwekkend diep neer te laten vallen! Men voelt altijd nog de teugels van de versmaat, nauwelijks echter is ze in staat de vurige wildheid te beheersen.

In deze gedichten ervaart men ook pas goed, hoe diep de dichter voelt. Er komen niet veel dingen in zijn gezichtskring, die hem in zich belangrijk schijnen, meer dan als beeld of gelijkenis. Het zijn slechts weinige werkelijkheden, die hij helemaal gevoeld en doorvoeld wil hebben, omdat ze een verlangen in hem wekken of hem kwellen. Die hij echter aangrijpt, puurt hij tot 't laatste toe uit. Om slechts één voorbeeld te noemen: Hoe heeft hij zich niet in het persoonlijk bewustzijn van moeten sterven ingeleefd en hoe heeft hij dat bewustzijn niet bijna tragisch benut om óók te ervaren, hoezeer hij van het leven houdt. Ik kan niet nalaten dit vers van smartelijke, ontroerend weemoedige liefde geheel aan te halen:

Still zu wissen....

Still zu wissen, du gehst
bald hinab zu den Vätern,
Oben im heiligen Blau
fahren die Wolken im Wind.

Beug dich über die Strömung,
höre die Wasser schweigen!
Hast du je vorher
ähnlich wie diesmal geliebt?

Wer noch Zeit hat, der weisz nichts.
Tiefes Leben! O Abschied,
bittre Schwäche des Herzens
unter der Blumengewalt.

Nicht zu fassen und traurig.
Süsze, süsze Gestalten!
Ach, mit Blüten beschwert ihm
nicht seine letzte Fahrt!

Dunkler, brauner Herbst,
lasz dich noch einmal umarmen!
Fallen die Früchte, vielleicht
bricht gelassner das Herz.

Fortgehn im Frühling ist schwer.
Wachsam sind aber die Toten.
Schöne Blume, ich darf nicht.
Strenge Mutter, ich geh. . . .

Wie nog tijd heeft, die weet niets! Men moet 't eens bitter geproefd hebben: te weten, dat het de laatste, de allerlaatste keer is, om te kunnen doorvoelen, wat het zeggen wil, afscheid te nemen van de schoonheid der wereld. O! als het kan, niet in de lente, niet als de aarde openbloeit in bloesems, neen dan niet. Als hij dan sterven moet, dan in de herfst, dan breekt het hart — bij het vallen der vruchten — gelatener.

Dat is juist zo sympathiek in dezen mens, dat hij meer dan hij kan zeggen van alles, wat hij bezingt, houdt. Hij weet het vergankelijke, het beperkte, maar hij heeft 't lief. Dat geeft aan zijn werk ook die klagende toon, die uitdrukking van onvoldaan mijmeren, van niet beantwoorde vragen, van niet-hopende berusting. Ook als hij forse tonen aanslaat (zijn weemoed is niet week), dan nog hoort men er onderdoor ruisen de weemoed. Slechts zelden wordt die zware ernst een tikje verlicht door wat ironie. Zo in zijn gedicht „das Landhaus", een gefingeerde brief aan een vriend. Hij vertelt hem daarin, hoe hij een landhuis gekocht heeft, een idylle, temidden van akkers en bossen. Nauwkeuriger beschrijft hij, hoe de tuin eruit ziet, de stallen, z'n werkkamer, de eetzaal, de veranda, kort en goed: alles. Men kan niet anders denken, of hij heeft eindelijk z'n thuis gevonden.

Maar:

Postskript: Es ist nicht wahr! Kein Blatt is mein!
Kein Ziegel, gar nichts! Alles Schall und Schaum.
Ich schlafe nicht vor Sorgen! Bin allein
und krank und werde nicht mehr lange leben
und habe keinen Sohn, ihm meinen Traum
von Haus und Grund und Glück zu übergeben —
Leb wohl. . . . !

Ik hoop, dat de lezer begrijpt, hoe diep die droom van geluk moet geweest zijn, om alles zo verlokkend, zo nauwkeurig, zo vol te kunnen beschrijven. Dat is geen oppervlakkig verlangen van één dag, daar weent een smachtende ziel om geluk.

De wereld, waarin Weinheber leeft, is niet de wereld van het grijpbare, niet het ding van de dag, niet het voor de hand liggende feit. Hem interesseert de mens niet als individu, hem interesseert de mens als schakel van geslacht tot geslacht, de mens als verleden of als toekomst.

Als hij in 't gras ligt midden tussen de bloemen, dan ziet hij niet één voor één als stukjes schoonheid de korenbloemen, de thym, de papaver of bolderik, hij laat zich wiegen in de heerlijkheid van er tussen te liggen en nu eens niet te denken, niet pijn

te hebben en vredig in die volheid van leven rondom hem weg te zinken.

Het perspectief der dingen grijpt hem aan, dat zet hem over de nuchtere realiteit heen. Niet alsof hij de metaphysische betekenis der dingen zou willen achterhalen, in 't geheel niet. Wereld- of levensbeschouwing vindt men bij hem niet. Hij neemt de dingen zoals ze zijn, maar dringt er in door om hun bitterheid of hun zoetheid te smaken. Ik wil dit aan een voorbeeld verduidelijken. Hij wordt geprangd door de gedachte aan de dood. Die gedachte wordt voor hem geen probleem van de dood, of tenminste hij durft op dit probleem niet ingaan. Wat dus na de dood geschiedt, wat de consequenties zijn van het tijdelijke van dit leven, overweegt hij niet, of in ieder geval durft hij niet te overwegen. Hij wil geheel doordrenkt worden van het besef van wat is voorbijgaan, komen en weer gaan. Dit is zeer duidelijk in zijn grandioze cyclus over de nacht. Alle aspecten van de nacht ziet hij voor zich oprijzen. Hij is voor hem een zwarte zee van angst, een gebergte uit leed; hij is laatste wijsheid en vrede van berusten; hij is de eigenlijke werkelijkheid, meer dan de dag; hij laadt op den zondaar de zwaarte van zijn schuld en aan den onschuldige geeft hij de zoetheid van de droom, waarin alles wat gestorven is weer leeft in oude heerlijkheid; hij leert dulden en is erbarming in leed; hij is — en dat is het einde, daarin spreekt hij zich ten diepste uit — hij is de schaduw van de dood.

Verder gaat hij ook niet! Hij gelooft nu, dat hij alles gevoeld heeft, wat de nacht te zeggen heeft. Hij staat stil op de drempel van de dood, zonder verder te willen zien in het land, dat daarachter ligt.

Niet dan met de grootste aarzeling benadert hij het hiernamaals. Dat kan hij niet als realiteit aanvoelen, het is te ver en te vreemd. Hoogstens stamelt hij iets van nagedachtenis, van roem, van een voortleven in een toekomstig geslacht. Hij durft nauwelijks 't woord uitspreken, dat een geloof verraadt in een voortleven hierna in reëele zin. Hij kan niet geloven, dat na de nacht van de dood weer een leven van lichtuitstralende glorie zal dagen, schoner dan welke glorie der wereld ook. Men zou soms zeggen, dat zijn weemoedige ziel hoopt, dàt het voorbij is, voorgoed. Dat is een beperktheid van uitzicht, een halfduister van melancholie, maar die melancholie is een melodie geworden van zeldzame schoonheid, een rhythmische openbaring, die men alleen bij de héél groten terugvindt, zoals bij Goethe in zijn onsterfelijk: „Über allen Gipfeln" of bij Hölderlein in z'n laatste verzen.

Dat rhythme van sidderende beweging, die spanning is van strijd tussen metrum en gevoelsgolvingen, zoemt nog dagen lang in de oren na. Het wekt alles, wat er nog in een mens aan rhythmisch gevoel leeft. Het is statig-plechtig van geestelijke tucht en tegelijk gloeiend van ontzaglijke ontroering. Het is een breed

Adagio, een bewust-gewild vasthouden aan de beheerste tred, terwijl het hart voortjaagt onstuimig en geweldig.

Niet de welluidendheid der klanken bekoort zijn ziel, hij is dikwijls hard en kantig en in dit opzicht wint Goethe het ver van dezen dichter, omdat deze beide dingen bijna volmaakt weet te verbinden. Zijn kracht is het rhythme en die kracht is van zeldzame aard. Er zijn verzen, waarin in de verschillende strofen het metrum volkomen gelijk is, terwijl ze innerlijk door het geweld van het rhythme, zo totaal verschillen, dat men die gelijkheid nauwelijks bemerkt. Zou een lied van hem getoonzet worden, dan moest het doorgecomponeerd worden. Hij houdt vast aan een sterk metrum, klassiek of modern, maar hij bindt zich vrijwillig om hoger te kunnen stijgen in vrijheid.

Nietzsche heeft dichten eens genoemd: „in Ketten tanzen". [1])

Ik geloof, dat hij daarmee aan het geheim van Weinhebers dichtkunst geraakt heeft:

> „Freiheit ist innen! Freiheit ist im Geist!
> Am nächsten aber steht dem Götterwesen,
> wer sich gebändigt hat . . . "

---

[1]) Vgl. Rudolf Ibel, Vom Geheimnis des Rhythmus im Vers, Die Literatur Dez. 1936, p. 135.

BOEKENSCHOUW

ABRAHAM A SANTA CLARA. De Boekdrukker. Drukkerij Groenendaal. Haarlem, 1936.

Uit het uitgebreide werk van Abr. a Santa Clara „Iets voor allen", dat in 1758 bij Jan Romein te Amsterdam verscheen, werd dit fragment opnieuw gedrukt. Een kostbare kleine uitgave met beperkte oplage voor bibliophielen.

HOORNAERT S. J. (G.) CELLE QUI A VU DIX-HUIT FOIS LA VIERGE. (193)

LETOUSEY (André) L'EVANGILE, RÈGLE DE VIE. (668)

LALOY (Louis) LE RêVE DU MILLET JAUNE. (134) frs. 10.

BARBET, TRANSCRITES DE L' OMBRIEN PAR LE DOCTEUR PIERRE: QUELQUES POÉSIES DE FRA JACOPONE DA TODI. (417) frs. 15. Desclée De Brouwer et Cie., Paris.

Het eerste boekje behandelt Lourdes en het leven van Sainte Bernadette; het tweede de lezing van het H. Evangelie als richtsnoer voor het leven; het derde is een vertaling uit het oospronkelijke van een dertiende-eeuwsch Chineesch drama; het vierde bevat uit het Umbrisch overgezette verzen van den dertienden-eeuwschen mystieken dichter Jacopone Da Todi.

F. L. Hemkes, Dichter van de Dood
1887 – 1937

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

De ongeveer tienjarige overgangsperiode voor De nieuwe Gids — te dikwijls ten onrechte uitsluitend het voorspel dier beweging geheten — is in de jongere Nederlandse letterkunde een interessant tijdperk, evenzeer om zijn streven en trachten als om zijn terugvallen en bereiken. Bezit het meerdere historische data, het is daarbij een tijd van enkele persoonlijkheden die de volle aandacht waard zijnde, niet zelden ook grotere betekenis hebben dan alleen die van voorloper der tachtigers te zijn. De explosie en de schittering die met deze beweging gepaard gingen hebben — iets nog onlangs door Stuiveling aangetoond — menigeen haar zelf verkeerd doen zien, zodat het niet te verwonderen is dat ook de daaraan voorafgaande periode teveel door haar prisma, en zo verkeerd, bekeken wordt. De tachtigers zelf — alleen Erens uitgezonderd misschien — hebben er wellicht nooit aan getwijfeld of dat wat hun onmiddellijk vooraf ging niets anders deed dan hun inleiden. Zij zagen in Multatuli den man die hun weg voorbereidde, Emants huldigden zij als voorloper, ja zelfs Huet kon hun dienen om eigen theorieën met zijn, verkeerd geïnterpreteerde, woorden te steunen. Zij beschouwden dit alles te egocentrisch en te simplistisch. Tachtig is in literair opzicht een plotselinge hoog opslaande maar ook te sneller vallende en verdwenen golf, veel meer dan een geleidelijke stijging en ontwikkeling; de beweging is dientengevolge te sterk in tegenspraak met dat wat haar onmiddellijk voorafging dan dat zij daaruit ook maar voor een betrekkelijk voornaam gedeelte kan voortvloeien, en slechts door op het laatste te veel nadruk te leggen komt men er toe het eerste over het hoofd te zien. Het is als met Kloos' leiderschap, een tot voor kort nog algemeen aanvaarde maar door Erens nog tijdig van haar heldenfranje ontdane fictie: het wekt naar buiten zo de indruk, maar het komt niet overeen met de innerlijke essentiele waarheid.

Nochtans de tachtigers waren voorzichtig genoeg niet hen op te eisen die minder in het kamp waarin zij hun voorgangers verenigd meenden te zien pasten, en zo beschouwden zij dan ook Hemkes niet als voorloper. Wellicht vonden zij hem als dichter daartoe bovendien niet groot genoeg — al kan men daar Kloos' gunstige uitingen over zijn poëzie tegenover zetten —; doch hoe dan ook, hij gold hun niet als een voorloper noch als een wegbereider. De vernieuwers zagen daarin goed. Reeds voor ons kenschetste men Hemkes als te zijn iemand die noch tot de oude garde noch tot de nieuwe beweging gerekend kon worden; met andere woorden: hij stond tussen hun in. En ziedaar het eigene en bijzondere in Hemkes' persoonlijkheid — hij stond alleen, buiten allen; maar — en ziehier een voornaam iets waarop tot nog toe niet voldoende gewezen werd — hij was terzelfdertijd een individu, een persoonlijkheid die zich daarbij staande kon houden. Dat is het specifieke van zijn wezen in die tijd, en de dichter dankt daaraan zijn bekendheid. Hij ging de tachtigers vooraf zonder een hunner voorlopers noch een hunner tegenstanders genoemd te willen worden; hij was welbewust niets dan zichzelf, voorzover hij dat kon zijn.

* * *

De laatste beperking moeten wij maken omdat zijn persoonlijkheid als dichter nog niet volgroeid was toen hij van hier scheidde; toen hij inging tot de dood waarmee hij gedurende zijne hele leven innig verkeerde, die hij dicht benaderde, ja weermee hij zelfs een intiem verbond scheen te hebben gesloten, dat voor tachtig hinderlijk, ons treft om zijn uitzonderlijkheid evenzeer als om de eruit sprekende diepte van geest en breedte van blik die men elders te vaak in den dichter mist. De dood boeide hem reeds gedurende

zijn leven — hij verschijnt voortdurend in de meeste zijner weinige gedichten — en hij was hem als het ware een machtig vriend waaraan hij zich, voor ons te vroeg, gewillig overgaf in dat verre land waarnaar hij heengetrokken was om het leven der geliefde te redden. Merkwaardige tegenstelling, verleent een en ander zijn leven een bijzondere glans, voortdurend voelt hij zich in De Schaduw van den Dood en hij beziet onder dit aspect leven en schoonheid, geliefde en kind, hemel en aarde:

> Ik schiep me een beeld van Leven en van Dood
> Naar de inspraak van mijn wezen en mijn hart.

De Denneboom, die — wanneer:

> de Herfst van 't bosch
> Den goudgetinten najaarsdos

schudt, alleen de wacht houdt, sterft bij de aankomst der lente. Slaap en Dood zijn voor hem in meer dan een vers verenigd en zijn beste gedicht heeft tot titel: Het Kindeke van den Dood. Verheerlijkt hij het Leven hij doet het niet zonder het onmiddellijk verband tussen het eeuwige en het tijdelijke sterk te benadrukken en ook in 't Geuzenvendel op den Thuismarsch brengt hij:

> Met de hand aan den hoed, met de hand aan het zwaard

stille eerbiedige hulde aan de dood. Deze toon, dit bezingen, die schildering, ja deze lof van de dood verleent de poëzie van den jonggestorvene een bijzonder en eigenaardig karakter. Had hij het intuïtieve besef te vroeg te moeten heengaan? Rustte het Fiat Voluntas dat men op de eerste pagina zijner XL Gedichten vindt hem van zijn jeugd te zwaar op de schouders? Zag hij de verwezenlijking zijner voorgevoelens in de snelle dood van zijn zoontje?

Hemkes' te weinig bekend leven kan op dit alles geen antwoord geven omdat men over te weinig gegevens beschikt het voldoende te reconstrueren. Wel moet het moeilijk, kommervol en zwaar van leed geweest zijn. Mislukt student te Leiden, ongelukkig blokker voor een middelbare acte en onbevredigd leraar te Venlo, beminnaar en echtgenoot ener zieke vrouw, een reis naar Zuid Afrika waar hij ver van het geliefde Holland onder de hete zon streed en stierf. Ziedaar een ruwe schets die verdere arcering hoezeer ook behoevend voor zichzelf spreke. Diep gebogen over het graf van zijn zoontje moet hij geweend hebben om zijn eigen regels:

> Het kind dat niemand heelen kon,
> Het Kindeke van den Dood.

En herinnerde hij zich zijn volgende woorden toen hij zijn vrouw, de diepbeminde, verlaten moest?

> „Wat leeft kan slechts wat leeft verstaan"
> Zij 's menschen leus.

De dood beheerste hem, hij voelde het in zijn diepste binnenste en hij berustte niet alleen in die heerschappij maar huldigde ze gaarne vooral omdat hij zich de grootheid der macht die hem voor zijn gevoel bewaakte bewust was. In dit verband zijn de twee laatste regels van zijn Burgerkrijg treffend.

* * *

Wij spraken zojuist van herinneren, want de poëzie die wij van hem bezitten is van vroeger tijd, voor zijn vertrek naar Afrika. Het is weinig, een bundeltje van veertig gedichten, maar toch is het terzelfdertijd een gave rijk en vol qualiteiten, een boekje dat schoonheid biedt en voorname verzen bevat. Geen verschijning die in het literaire leven de indruk maakte van een plonzende steen in ruim stil water, maar die als een Lischbloem opbloeide

en opensprong, van eigene waarde omdat de dichter ervan een eigen persoonlijkheid bezat, van bijzondere schoonheid omdat de warme toon die de dood huldigde zijn ondergrond bleek, van buitengewone betekenis omdat het een meer dan beloftevolle keuze was.

Neemt men heden ten dage het boekje ter hand, dan zal men zich gestoord voelen door de uitgave. Men drukte indertijd verzenbundels met even weinig élégance als wetboeken en koopactes en hoogstens deed de onvermijdelijke lier op de omslag der gebonden exemplaren vermoeden dat het boek geen meetkundige vraagstukken, maar gedichten inhield. Op dezelfde onmogelijke wijze verscheen Hemkes' werk. In een verfoeilijk lettertype met de vreselijkste hoofd- en kleine letters, en in een formaat dat het eer het aanzien van een zakkalender dan van een gedichtenboekje gaf. Het zou nog een tijdje duren voor men weer terug zou keren tot de voorname uitgaven uiterlijk zo in overeenstemming met het innerlijke.

Is men echter over deze eerste onaangename indruk heen dan verrast een Voorrede die in haar treffende kortheid meer uitdrukt dan de dichter misschien zelf vermoedde. Weliswaar schreef hij: „Ik zou veel, zeer veel kunnen zeggen", maar wij vragen den lezer of het niet genoeg gezegd was toen hij ter beëindiging zijner vijf en twintig regeltjes tellende Voorrede opmerkte:

> Voor 't overige kan ik volstaan met de verklaring, dat mijne liederen niet gedicht zijn in snipperuurtjes (zooals sommige quasi-dichters hunnen lezers willen diets maken) en dat — thans wend ik mij tot u, Nederlandsche critici, — het mij aangenaam zal zijn, zoo mijne gedichten beoordeeld en, waar 't noodig is, berispt worden, maar — liefst niet in een snipperuurtje of naar den stand uwer onfeilbare mutsen.

Is het nodig op deze alinea te wijzen om het tekenend besef van eigenwaarde dat er uit spreekt, van den anderen kant bestaat de verplichting hieraan toe te voegen dat deze zelfde Voorrede nochtans blijk er van geeft dat hij zich niet alleen in staat achtte eigen verzen ter bundeling uit te kiezen, doch meende daartoe de hulp zijner letterkundige vrienden te moeten inroepen; een hulp die hij beter gemist had nu zij zijn keuze in hun richting dreef.

Wij achten het zeer waarschijnlijk dat daardoor enkele gedichten opgenomen werden van een typisch negentiende eeuwse idealiserende Hollandse huiselijkheid en moraliseringszucht, welke in Cornelis' Paradijs' Grassprietjes naast Tollens niet misstaan zouden hebben, maar die hier de algemene indruk slechts wijzigen ten nadeele van den dichter, van 't Geuzevendel op den Thuismarsch en Het Kindeke van den Dood, twee verzen, onafscheidelijk met zijn naam verbonden in de te weinige geschiedenissen der Nederlandse letterkunde waar iets uitvoerigers omtrent zijn persoon dan deze naam te vinden is.

Immers de dichter bezat meer smaak dan deze van de wal in de sloot helpende tijdgenoten ook maar konden vermoeden. Hij had een liefde voor de volkspoëzie in binnen- en buitenland die op meer dan romantische voorkeur berustte — de geuzenliederen sterkten zijn dicht en buitenlandse balladen waren hem aanleiding tot vertalingen —; terwijl daarnaast zijn ingenomenheid met de Engelse literatuur, zijn waarderen van Körner, zijn kennis van Béranger en Freiligrath eveneens zijn goede smaak huldigde. Bovendien: hij bestudeerde Gezelle — wiens invloed op Het Kindeke van den Dood door Bastiaanse werd vastgesteld —, las en herlas Potgieter — jammer genoeg minder diens Florende dan zijn Liedekens van Bontekoe —, terwijl het ons voorkomt dat hij naast dezen krachtigen burger den aristocratischfijnen Staring evenzeer op hoge prijs stelde.

Gelde dit als een bewijs voor zijn inzicht het kan natuurlijk niet strekken tot proeve van het door ons in hem verondersteld peil van zelfcritiek; doch toen hij koos werd hij voorgelicht door anderen die zijn eigen inzichten en smaak niet delen konden omdat zij ze niet bezaten, ja niet benaderden. Had Hemkes dit niet nodig geoordeeld, dan ware wellicht het bundeltje van nog

betere qualiteit geweest dan het nu reeds is; immers men bedenke dat de hoogleraar Brill hem schrijven moest dat hij Het Kindeke van den Dood niet kon vatten! De man reikte zich zelf daarmee een bedroevend testimonium uit, maar het is licht te begrijpen hoe een onvolgroeide figuur als Hemkes om zijn eigen keuze worstelen moest tussen dergelijke, door hem bovendien zo hooggeschatte, adviseurs!

Men heeft er dus rekening mee te houden dat de gekozene gedichten niet alle op zelfkeur berusten, een omstandigheid die vanzelfsprekend zo niet het oordeel milder stemmen dan toch tot grotere voorzichtigheid aanleiding geven moet.

Dit oordeel over het geheel samenvattend zij een herhaling van reeds hierboven gebruikte woorden: meer dan beloftevol. Het aan Potgieter herinnerende Janmaat is aardig, onder meer onderscheidt zich Het Kruisjen in zijn geheel door de volgende goede regel:

Naar huis vloog de vinder, den kleinen schat
In de opgestoken hand

terwijl de laatste regels van Grootvader:

De oude is onder zeil geraakt,
Uit zijn slaapje nooit ontwaakt

een beeldspraak bevatten die aan de zeventiende eeuwers — meer in het bijzonder Huygens — herinnerend, en ouderen als Potgieter passend, deze jongere weer beheerst gebruikte na een rhetoriek die te landelijk en te lamlendig geweest was om het aan de kusten opgegroeide Holland te kunnen blijven boeien.

Goede regels treft men in meerdere verzen aan, te dikwijls echter omgeven door zwakke die den dichter onwaardig ook niet op het zelfde peil staan als zijn beeldenrijkdom die bijv. het eerste couplet van zijn zwakke Lischbloem siert:

Lischbloem, die bloeit aan den zoom van den vliet,
Hoog op een vorstlijke schilde geheven,
Als door een lijfwacht van speren omgeven
Troont gij te midden van 't riet!

Het is onder meer dit gedicht dat met andere als Zomerzorgen het den lateren lezer doet betreuren niet te weten of wij opname ervan danken aan den dichter zelf. Zij zijn immers zo algemeen en onoorspronkelijk als hij meestal elders bijzonder en origineel is en wij kunnen slecht aannemen dat de poeët dit zelf niet gevoeld zou hebben. Deze gedichten zouden zelfs in verband met zijn later zwijgen de uitspraak in de hand kunnen werken dat Hemkes een onvervulde belofte gebleven zou zijn, ware het ons niet bekend dat het leed hem in zijn laatste levensjaren zo drukte, dat de smart hem van het noodzakelijke optimisme beroofde dat voor iedere schepping vereist is. Men kan dit bejammeren, het is in zich slechts vast te stellen; Afrika — het barre tegengestelde van het beminde land aan welks Wilhelmus hij enige treffende regels wijdde — was hem een stille heide:

Gelijk een bloeiend graf!

De laatste regel is het tweede vers van het eerste couplet van zijn beste gedicht: Het Kindeke van den Dood. Zijn beste gedicht; en toch is ook dit weer niet geheel volmaakt. Het bevat zwakkere regels, terwijl een enkele onoorsponkelijkheid in zijn beelden het van enige waarden berooft. Doch nergens was hij terzelfdertijd poeët als hier, schepper van een stemmingsbeeld dat in al zijn stralende eenvoud subliem is, tekenaar van een gebeuren dat hoe onaards ook door hem in het wereldse geplaatst is in een feilloze trefzekerheid en met de poëtische nadrukkelijkheid van een illusie en realiteit verbindende droom-waarschijnlijkheid. Wij citeren ter staving een enkel couplet.

Wie kent de macht van 't schuldloos kind,
Dat stervend vraagt en hoopt?
Soms rijst, wanneer de Mei begint,
Eer 't middaguur verloopt,
Een nevel op, die koud en kil,
Het breede land begraven wil;
De zon schijnt vreemd en rood; —
Dan speelt op 't heîveld, bleek en stil
Het Kindeke van den Dood.

Is dit gedicht mooi, toch achten wij De Schaduw van den Dood schoner; doch de lezer oordele zelf.

Wij zaten neêr in 't heidekruid; daar vloog
Een wolk vóór 't zonlicht en een zwarte stip
Streek langs het bosch, als waar 't een floers van krip,
De schaduw van een ziel, die henentoog;
Verschrikt schoot ginds een vogel wild omhoog
Van uit de lage kant, een schuwe snip,
Terwijl de donkre schim, als met een tip
Het heîveld scherend, snel zich voortbewoog; -
Maar hand in hand, toen met zijn schaduwkleed
De breede vorm nabijsloop, zaten wij,
Gedachtig aan het spook, dat hard en wreed
Vaak menschen scheidt, hoe groot hun liefde zij;
Daar vlood het schijnsel heen; het was als gleed
De schaduw van den Dood langs ons voorbij.

Met 't Geuzenvendel, op den Thuismarsch vormen de twee laatste gedichten het voorname trio van Hermkes' werk. De drie gedichten zijn meer dan goede poëzie, zij bezitten qualiteiten voor alle tijden en kenmerken zich daarbij alle door datgene wat wij hierboven reeds als het bijzondere in Hemkes' poëzie aanwezen: zijn innige verbondenheid met de dood.

Wij zouden hier niet op teruggekomen zijn zo niet vele verzen in zijn XL Gedichten er aanleiding toe gaven. Men neme 's Molenaars Dochter en reeds het citeren van twee regels kan het bewijzen:

En 't siddert en trilt in den donkeren schoot,
Als klopte men zacht aan de poort van den Dood.

Men neme Jozef de Maaier en men zal bemerken dat ook dit gedicht weer, als het vorige, het onderwerp van de dood tot grondslag heeft. De dood staat bij Hemkes vooraan, bijna nergens is hij afwezig, overal voelt men, ja ziet men zijn tegenwoordigheid; zij het verhuld, zij het in een sfeer die hem een bijna liefelijke schoonheid verleent en hem meer tot helpend vriend dan tot rovend vijand der lijdende mensheid maakt. Wel moet zich Hemkes met hem vertrouwd hebben gevoeld, hij moet hem hebben gekend als een speelgenoot en levenskameraad en zijn ingaan tot hem was waarschijnlijk het bereiken van een langgewenst doel; als genode gast toefde hij naar eigen inzicht nog te lang aan de buitendeur en de dichter wachtte met droefheid en in ongeduld op het binnenroepen: zijn overgave was een verlossing.

* * *

Zo bezien kan men Hemkes in waarheid dichter van den dood noemen en zijn werk een uitzondering in onze literatuur heten. Bleef zijn persoonlijkheid bekend omdat hij bewust alleen stond en leefde in een overgangstijdperk dat de beweging van tachtig voorafging, zijn werk stijgt in enkele verzen — misschien ook in een paar regels van het persoonlijke Daar rijst me in 't Hart.... dat zich bovendien, naast andere, tekent door een bezielde rhetoriek als later door Gossaert verdedigd — hoog boven die tijd uit. Hemkes was een grote belofte, enkele paginas van de dood uit zijn XL Gedichten maakten hem daarbij onsterfelijk.

BUITENLANDSCHE LETTEREN.

I.

FRANSCH

BERNADOS (Georges) Nouvelle Histoire de Mouchette. 12 fr. Plon. Paris, 1937.

In Le Soleil de Satan trad reeds een Mouchette op. Hier vinden we een nieuwe Mouchette even rampzalig als de eerste. Zij is het kind van een dronkaard en smokkelaar, een veertienjarige, die, aangerand door een bedenkelijk sujet, vrijwillig in den dood gaat en zich verdrinkt. Het is een verhaal van eindeloos leed en ellende, een verhaal zooals er vele in Dostojefski voorkomen. Het groote talent van Bernanoš geeft er iets ontzettends en schrijnends aan. Dat er zulk een leed kan geleden worden, maakt deze aarde tot een dal van tranen. Bernanos beschrijft deze gebeurtenis — in den omvang eener uitgebreide novelle — met een ongewone helderziendheid; het is de geheimzinnige, wonderbare menschelijke ziel, die onder al het lichamelijke, uiterlijk waarneembare schuilgaat, die door het kwaad in haar innerlijkste wezen ontwijd wordt. Deze bruten en uitgestootenen weten niets van God, van Christus en verlossing en toch! men voelt dat de schrijver heel het gegeven ziet tegen den achtergrond dezer onzichtbare werkelijkheden. Bernanos zoekt en vindt het ongewone in en achter het alledaagsche; hij ziet door de diesseitige werkelijkheid heen. Dit is het karakteristieke van zijn werk. Hij beschrijft de menschen in hun „tragique solitude", waarvan hij spreekt in het woord-vooraf van deze novelle. Volwassenen.

MILLE (Pierre) LES AVENTURIERS. Roman. 15 fr. Calmann - Lévy, Paris, 1937.

Pierre Mille is een dier Franschen, die zonder eeuwig durende werken te scheppen, zeer leesbare en dragelijke romans schrijven. Een middelmatige Fransche roman leest altijd nog aangenaam. Zoo is het ook met „Les Aventuriers", een verhaal over buitenlanders in Kiew in de eerste jaren der Russische revolutie. De hoofdstad der Klein-Russen is nu eens in de handen der Witten, dan weer der Rooden. De vreemdelingen die door lot of toeval hierheen geslagen zijn, weten niet goed welke zijde zij kiezen zullen. Het zijn meerendeels avonturiers, sommigen gewetenlooze fortuinjagers, anderen min of meer behoorlijke menschen, die slechts in de algemeene ontreddering en verbijstering ook wel eens overstag gaan. Pierre Mille vormt met deze ingredienten een spannend verhaal. De hoofdfiguren treden in scherpe en zeer menschelijke contouren naar voren. De innerlijke ontwrichting zoowel van deze avonturiers als van de nieuwe meesters, de Bolsjewieken, die

van besturen en organiseeren nog weinig besef hebben, is overtuigend beschreven. De drang naar lijfsbehoud en vaderland wordt den meesten in dezen onmenschelijken toestand tot een soort obsessie. Een verhaal vol menschelijkheid, vol leed en eerloosheid, maar ook een verhaal van kracht en eergevoel. Volwassenen.

CHEVALLIER (Gabriel) SAINTE COLLINE. *f* 16.50. Rieder, Paris, 1937.

De bekende schrijver van het succesboek Clochemerle heeft een nieuwen succesroman geschreven, Sainte Coline, een boek dat druipt van haat tegen al wat katholiek en clericaal is. Men zou het „een jaar geschiedenis van een katholiek internaat" kunnen noemen. Chevallier is geestig en weet aardig te fabuleeren, zoodat hij een kwaadspreker van formaat wordt. Dat zijn boek onderhoudend en geestrijk is van schikking, van inventie en verhaaltrant is niet te ontkennen, maar dat het een summa is van valschheid en perfiede kwaadsprekerij is even zeker. „Sainte Colline" heet het college, waar een goede tweehonderd jongens middelbaar onderwijs ontvangen van een dertigtal priesters, op eèn na allen caricaturen van het priesterschap, die het biechtgeheim schenden zonder eenig bedenken, die geen enkele christelijke deugd beoefenen, maar slechts een in vormelijkheid verstard leven leiden. De behoorlijke leerlingen zijn allen huichelaars, de onbehoorlijke zijn de helden. Chevallier vermeit zich graag in de erotische experimenten dezer knapen, natuurlijk op een toon van ironisch erboven staan. Ook de innerlijke tegenstrijdigheid van een der leeraars wordt uitermate breed en hatelijk uitgemeten met een voelbaren propagandatoon tegen het priesterlijk celibaat. Een critisch en verstandig lezer voelt aldoor het valsche, oneerlijke spel in heel den opzet van het boek, dat volkomen zou passen in het kader der achttiende eeuwsche philosophen.

DUITSCH

HOHLBAUM (Robert) ZWEIKAMPF UM DEUTSCHLAND. Roman. Verlag Albert Langen. Georg Müller, München.

„Ik sluit de kroonraad. Wij mobiliseeren niet". Met dit woord van keizer Franz Josef sluit Hohlbaum zijn roman. Het tweegevecht van de franschgezinde met de duitschgezinde partijen is daarmee ten gunste van Duitschland beslist: Oostenrijk blijft in den fransch-duitschen oorlog van 1870 n e u t r a a l. De tendenz van Zweikampf um Deutschland is: aantoonen dat Oostenrijk op Duitschland is aangewezen; beide volkeren elkaar aanvullen; de éene taal en de onderlinge belangen en relaties eischen: éen Groot-Duitschland. Om dat bewijs duidelijk te leveren geeft Hohlbaum een beeld van het Oostenrijk van 1848 tot 1870: revoluties; overwinning op Italië; verlies der veroverde italiaansche steden en streken; nederlaag in den oorlog tegen Pruisen; neutraliteit in den oorlog van 1870. De opzet is grandioos, helaas te grandioos voor het talent van Hohl-

baum. Zweikampf um Deutschland is geen gaaf kunstwerk geworden, en de reden daarvan is dat het boek geen organisch geheel werd; de gebeurtenissen staan los naast elkaar, dáar is geen oorzakelijk verband tusschen gelegd. Daarom werkt het boek ook niet overtuigend, daarom zijn de momenten van diepe ontroering, van groot medelijden en groot enthousiasme bij den lezer zoo heel erg sporadisch. En deze fout wordt nog onderstreept doordat de schrijver er niet in geslaagd is zijn figuren zóo te typeeren, dat zij, ofschoon zij gave persoonlijkheden blijven, toch tegelijk representanten zijn der verschillende geestesstroomingen, die in die jaren Oostenrijk beroeren. En die fout wordt nog erger gemaakt doordat de aandacht van den lezer telkens en telkens te veel van de hoofdzaak wordt afgeleid op wel interessante, maar veel te minutieus en te gerekt beschreven détails.

Dit boek van Hohlbaum is als een zilveren vaas, waarvan de vorm niet mooi is, en die bovendien te overladen is met allerlei drijfwerk, dat op zich zelf genomen wel zijn kunstwaarde heeft.

WEISMANTEL (Leo) DILL RIEMENSCHNEIDER. Der Roman seines Lebens. 4.20 M. Herder und Co Freiburg im Br. 1936.

Ter inleiding van de bespreking van deze historische roman het volgende: Tilman Riemenschneider was een beeldhouwer en beeldsnijder van de Frankische laat-gothiek, geboren omstreeks 1460 en gestorven 1531, nadat hij in 't jaar 1525 gefolterd was vanwege zijn deelgenootschap aan de boerenkrijg.

Riemenschneiders kunst munt vooral uit door natuurlijkheid, maar uiterst verfijnd door een ontroerende eerbied voor het object, die zijn beelden als in een waas van zachte teerheid hult.

Die handen nu, die met zulk een eerbiedige bewondering het menselijk lichaam in al zijn schoonheid verheerlijkt hebben, zijn door het folterwerktuig misvormd en vernield.

L. WEISMANTEL

De melancholieke diepte, die in dat feit ligt, heeft Leo Weismantel aangegrepen. Men voelt het aan alles: dat beeld van de misvormde handen laat hem niet los, als een leitmotief klinkt telkens door de vertelling, dat die handen zo tere schoonheid voortbrachten en dat diezelfde handen zo wreed gebroken zijn. En men moet na de lezing bekennen, dat men die handen niet meer vergeten kan. De tragiek van dit leven is overtuigend weergegeven.

Heel de vertelling is aantrekkelijk, met stijgende belangstelling volgt men de worsteling van den kunstenaar om het bereiken van

zijn ideaal. Maar eigenlijk groots wordt de vertelling eerst, wanneer Weismantel de wilde verwarring der beginnende boerenoorlogen in de stille wereld van den kunstenaar betrekt. Op dit moment wordt het leven van Riemenschneider machtig aangrijpend. Weismantel kan de onrust van de tijd schilderen, hij voelt 't „temperament" der Middeleeuwen aan en zo lukt het hem ook om Riemenschneider er midden in te zien, terwijl hij er innerlijk langs heen leeft en toch er noodlottig in betrokken wordt. Die tegenstelling is prachtig doorgevoerd.

Maar dan dempt hij weer de wilde tonen tot een zachtere elegie, waarvan het onnoemelijk tragische motief is: „Die unerlösten Bilder erwürgen ihn". Zijn geest leeft nog en wil nog, hij snakt naar 't „kunnen", maar het is hem onmogelijk gemaakt: zijn trouwe werkende handen zijn door de mensen vernield.

Wij aanvaarden dit kunstwerk met al z'n onvolkomenheden in dankbaarheid.

HEINRICH (O. F.) EIN KIND NAMENS DOROTHEE, Novelle, Josef Kösel und Fr. Pustet München, z. J.

Men kan toegeven, dat het verhaal „Ein Kind namens Dorothee" goed geschreven is. Het wordt gedragen door de zachte klank en het rustige ritme van een Andante. Keer op keer zet de schrijver een melodie in, teer en weemoedig, vol meditatieve ernst. Maar nooit wordt het tempo geaccelereerd, nooit wordt de gegrepen melodie aanleiding tot een gepassioneerde jacht, tot een storm van ontroering en wensen en klachten, nooit ook varieert het thema van ernst naar speelse lach. Het blijft strak, vredig stil. Zonder twijfel ligt dit voor een groot gedeelte aan het gegeven.

Wederom wordt hier het probleem der ongehuwde moeder behandeld, met deze variatie, dat de moeder haar kind eerst leert liefhebben, als het zwaar ziek is. Dan is het te laat, het kind kan die te late liefde niet meer vatten en het sterft. Dit motief is erg arm, als wij nog hierbij bedenken, dat het kinderleed zich volkomen afspeelt in de allereerste kinderjaren waarin van een volle menselijke tragiek geen sprake kan zijn.

Wij hebben in de laatste jaren weer meer en meer de waarde leren begrijpen van een waarachtig grootsche stof voor dichterlijke uitbeelding. De katholieke schrijvers en schrijfsters, op een enkele na, hebben deze waarheid nog niet opnieuw ontdekt, tot hun schade.

Of. . . . misschien leeft er een heroische idee in hun zielen, maar kàn en màg dit in het Derde Rijk niet gezegd worden.

ALFRED (Petto) DAS VERBORGENE LEBEN. Roman. 3.80 M. Verlag Josef Kösel & Friedrich Pustet, München.

Een stuk hei met een paar dennen en zilverberken, een rulle zandweg, wat gele brem en dan die altijd verderwijkende hori-

zon, die oneindige verte, dat is mooi: mooi in zomerzonnelicht, mooi in zwiepende regen, mooi in ijzel of sneeuw: daar raak je niet op uitgekeken. Maar maakt men den horizon dicht door hem af te sluiten met struiken en boomen en ligt dat landschap dan altijd onder hetzelfde licht en dezelfde zon, dan wordt het banaal en verveelt spoedig. Das verborgene Leben behoort tot het laatste genre. Het geval Marie Zornoff mag interessant zijn en delikaat behandeld — het komt niet boven éen geval uit, het blijft „een geval"! Er ligt geen horizon achter, — het opent geen perspectief: het is en blijft het stille groeien van het kindje in den schoot der ongehuwde moeder met zijn wisselende angsten en vreugden. Marie Zornoff maakt in dit boek een paar wandelingen, gaat eens een enkelen keer naar een winkel of een kerk, krijgt en brengt een paar bezoeken en dat is alles wat er aan handeling zit in dit boek. De rest is droomen, en denken en praten over het geval of naar aanleiding van het geval. Een roman is dit boek heelemaal niet; daar is geen conflikt, geen storm, geen ontwikkeling: niets, niets, niets. Het boek is te tam, te vaag en te ondiep, ook wat zijn katholicisme betreft, om te kunnen boeien en te ontroeren. Daar staat wel eens een mooie gedachte in — de figuren leven, maar het is alles te onbeduidend of liever nog te onbeduidend gebleven dan dat hier van kunst sprake kan zijn. Een boek dat volwassenen kunnen lezen, als zij iets voor dit genre wat den laatsten tijd nog al druk in Duitschland beoefend wordt, voelen.

UNGER (Helmuth) SENDUNG UND GEWISSEN. Roman. 4 M. en 5.50 M. Brunnenverlag. Willie Bischoff, Berlin, S. W. 68.

Geen roman — maar wel een merkwaardig boek is Sendung und Gewissen: merkwaardig èn om de fijne vertelkunst van Unger èn om de stelling die hij poneert. Zij luidt: een geneesheer mag een zieke, die een ongeneeselijke kwaal heeft en ondragelijke pijnen lijdt, op diens verzoek of ook zonder diens verzoek, door morphine dooden, want deze „Gnadentod" is geen moord, maar „Heilwerk" geheel in overeenstemming dus met de roeping van een dokter, en daarom voor zijn geweten verantwoord.

Helmuth stelt het voor alsof hij in Langensee op zijn vrouw wacht, die in een milder klimaat genezing zoekt voor haar kwaal, terwijl hij ondertusschen het huis bouwt en inricht. Hij woont gedurende dien tijd in het jachthuis van zijn vriend Terstegen, den beroemden chirurg van Berlijn, een ideale mensch. Deze brengt telkens opnieuw de euthanasie ter sprake, om de moeilijkheden die er tegen gemaakt worden te weerleggen, haar recht en goedheid te verdedigen, zich zelf in zijn overtuiging te bevestigen en anderen er voor te winnen. Een man van groote kunde, van groote goedheid, van onverbiddelijke ernst en gestrengheid tegen zich zelf — kortom — nog eens: een ideale man.

Het is jammer dat Unger behalve leeken alleen een protes-

tantsche geestelijke in het debat mengt; deze haalt de woorden aan van het 5de gebod en gaat dan opzettelijk over op het wonderbare leven der bijen: hij wil er verder niet over spreken. Had Unger een katholieke middelbare scholier tegenover den Professor geplaatst dan zou die den hooggeleerde hebben duidegemaakt dat een geweten valsch is en dus niet gevolgd mag worden als het klaarblijkelijk met de goddelijke wet in strijd is, dat door God gegeven lijden nooit „sinnlos" is, dat de vindingen der moderne wetenschap niet in strijd zijn met de leer der Kerk enz. enz.

Merkwaardig dus maar volkomen mislukt is in dit opzicht Sendung und Gewissen; maar merkwaardig en prachtig gelukt is het boek in zijn beschrijving van het afgelegen dorp met zijn eigenaardige typen van notabelen, boeren en visschers; met zijn teere gevoelens en herinneringen voor de vrouw van zijn liefde, met zijn fijne beschrijvingen van meer en berg en heide. Unger is een ras-verteller. Zijn kunst is niet grootsch en geweldig, maar levend, intiem, bekoorlijk, en hij schrijft een Duitsch zoo klaar, zoo eenvoudig, zoo melodieus, dat een klassieke Franschman het hem zou kunnen benijden.

SCHREYVOGL (Friedrich) BRIGITTE UND DER ENGEL, Ein Roman für Liebende. Paul Zsolnay Verlag Berlin, 1936.

„Ein Roman für Liebende"!! Het valt mee, het valt goddank mee. Werkelijk, het is een boek van ware liefde. Als iemand allerlei tragi-komische capriolen op het gevaarlijke koord der liefdesaberratie verwacht, dan kan hij naar huis gaan, voor hem is er geen aardigheid aan.

Het gegeven is dit: Twee mensen, al jaren getrouwd, komen innerlijk niets dichter bij elkaar. Zij voelen zich leeg en onvoldaan, totdat ze in hun vijfjarig kindje Brigitte hun beider spiegelbeeld zien en zo pas leren begrijpen, wat zii voor elkaar betekenen.

Het is niets nieuws, natuurlijk niet! Maar Schreyvogel heeft dit gegeven allercharmantst uitgewerkt. Kort gezegd komt zijn geestige vondst hierop neer: Hij gaat van 't idee uit, dat in iederen mens zijn Engel leeft, die het goede in hem bewerkt. Nu is er een jongeman, een hotelbediende, die na z'n operatie, waarbij hij tot aan de rand van het graf kwam, totaal vergeestelijkt is, d.w.z. hij leeft eigenlijk niet meer, het is zijn Engel, die aldoor in hem handelt en spreekt en denkt.

Vader en moeder zijn met Brigitta op reis, maar ze vervelen zich en in hun ontevredenheid willen zij een dagje tenminste alleen zijn, ieder voor zich. Ze laten Brigitta in 't hotel achter, komen te laat thuis, zodat het kind zich diep verlaten voelt. Daardoor is de jongeman (bedenkt: het is zijn Engel!) verontwaardigd: die mensen zijn niet waardig een kind te hebben. Hij neemt 't 's nachts mee naar zijn vaderhuis in een naburig dorp. Vanzelfsprekend wordt die origineele „diefstal" gemerkt. Vader en

moeder gaan op zoek en in hun angst om het kind vinden zij elkaar en — hun kind.

Dat is een mooie vondst! Het lijkt wat gezocht, wat irreëel, maar die indruk maakt 't toch in het geheel niet. Alles is zo goed geobserveerd, zo handig verantwoord, zo midden in het lege leven van mondaine oppervlakkigheid, dat men die „geesteswereld" naast dat onding, wat men moderne maatschappij noemt, als een milde troost voelt.

ENGELSCH

SAROYAN (William) THE GAY AND MELANCHOLY FLUX. (316) 7/6. Faber & Faber Ltd., London.

Tegen den bundel short stories van den Armeensch - Amerikaanschen schrijver Saroyan moet het eigenaardige bewaar aangevoerd worden, dat een aantal daarvan eigenlijk geen short stories zijn. Saroyan is een zeer temperamentvol auteur, die hartstochtelijk het wezen der individualistische menschelijkheid tracht te benaderen. Hij doet dat in een proza dat typisch Amerikaansch - impressionistisch is, fel bewogen, en dat eenige statigheid absoluut mist. Hij ziet slechts het zich zelf gestelde doel: een stuk proza is voor hem een short story „so long as it is brief and tends to emphasize one phase of the reality of man." Bouw van het verhaal en intrige laten hem onverschillig. Hij heeft die dan ook in een aantal der „stories" volkomen verwaarloosd. Ongelukkigerwijze geeft Saroyan daarbij nog blijk van gebrek aan zelfbeheersching; nu de strenge bouw van het korte verhaal is prijs gegeven, zijn de betrokken stukken verloopen in het bijna vormloos vervloeien van emoties. De beloften, welke het eerste werk van Saroyan gaf „The daring Young Man on the flying Trapeze", zijn in dezen bundel niet in vervulling gegaan.

W. SAROYAN

In enkele der korte verhalen, zooals in „Home" heeft hij zich meer beheerscht; daaruit blijkt dat Saroyan ontegenzeglijk een

auteur van talent is, die tot groote uitdrukkingsmogelijkheden in staat kan zijn.

De lectuur van zijn bundel eenigszins voorbehouden.

COCKBURN (Jacqueline) THE GATES OF JERUSALEM. (300) 7/6. John Murray, London.

Het onderwerp van Cockburn's roman is interessant: de stad Jerusalem, gezien in haar historisch perspectief en met haar contemporaine problemen. De stad, waar kwesties om trivialiteiten zich afspelen, maar waar ook geweldige conflicten verwerkt en uitgestreden worden. Conflicten van diepen zin en met veelzijdigen, verwarden achtergrond, verkregen door een eeuwen teruggaande historie. Het is de schrijfster gelukt dit problematische, dit conflictachtige, waardoor het hedendaagsche Jerusalem hoofdzakelijk getypeerd wordt, in haar boek overheerschend tot uitdrukking te brengen. Het bepaalt het optreden der romanfiguren en richt hun leven.

De schrijfster heeft ieder hoofstuk van haar roman als titel den naam gegeven van een der acht poorten van Jerusalem; met elke poort heeft zij een bepaalde bevolkingsgroep geassociëerd. Personen daaruit, Joden, Arabieren, Engelsche overheidspersonen, hooge en lagere geestelijken der Katholieke, der Anglikaansche en der Oostersch-orthodoxe Kerk vertegenwoordigen een bepaalde visie; tusschen hen ontplooit zich ook een verhaal, waardoor het boek zijn karakter van roman heeft verkregen. Uiteraard hangt de roman, als zoodanig, eenigszins los aaneen; toch is hij, ook als verhaal, belangwekkend gebleven. De figuren interesseeren: allen ondergaan zij den invloed, — voor ieder verschillend — van het verwarde karakter hunner stad; door dit gemeenschappelijk ondergaan is de roman nog eenigermate een eenheid geworden.

HAY (William) THE MYSTERY OF ALFRED DOURT. Being the adventure of a retired Statesman. (319) 7/6. George Allen & Unwin Ltd., London.

De Australische auteur William Gasse Hay zoekt zijn stof hoofdzakelijk in den tijd, die voor het jonge Australië het oude maatschappelijke verleden beteekent: den tijd van een eeuw geleden, toen Engeland zijn misdadigers naar dit werelddeel begon te deporteeren. Het „penal system" heeft een voorname rol gespeeld in de vorming van het moderne sociale leven van Australië; de vermenging — op den duur, — van reeds gevestigde vrije burgers en van die gedeporteerden, welke als werklieden, of „settlers" langzamerhand zich vrijheid verwierven, heeft de vorming van dat maatschappelijk leven eigenaardig beïnvloed en het een geheel eigen karakter verleend. Den romanschrijver biedt het vele mogelijkheden; Hay heeft het merkwaardig karakter van dien tijd kleurig en plastisch verbeeld; zijn reconstructie boeit door het ongewone van het onderwerp en door de realistische weergave

van een romantisch tijdvak, dat nog niet ver in het verleden ligt. De gebeurtenissen spelen zich af rond de figuur van Alfred Doubt, een Iersch staatsman, die zich, wegens de troebelen in zijn vaderland, vrijwillig naar Australië begaf.

Hay schijnt buiten den invloed te staan van bepaalde litteraire of sociale tendenzen; hij is verteller zonder meer. De karakterteekening, ofschoon meest overtuigend, is niet zeer sterk; de hoogste en laagste punten van het leven liggen blijkbaar buiten zijn bereik. Maar hij schrijft een verhaal, belangwekkend, realistisch en wonderlijk, dat een idee geeft van het leven in de „penal days."

HOUSMAN (Laurence) PALACE SCENES. More Plays of Queen Victoria. (189) 5/. Jonathan Cape London.

Over Koningin Victoria en haar naaste omgeving wordt de laatste jaren in Engeland ontzaglijk veel gepubliceerd. Brieven en archieven, die steeds verzegeld waren gebleven, zijn vrijgegeven; de gegevens daaruit zijn verwerkt en zij hebben in veel opzichten bijgedragen tot gewijzigde meeningen over persoon en beteekenis der vorstin. Interessant voor den „general reader" zijn de publicaties van Laurence Housman. Hij heeft uitvoerig studie gemaakt van Koningin Victoria en haar tijd; de resultaten daarvan heeft hij verwerkt in een aantal dramatische schetsen, waarvan „Palace Scenes" er twaalf bevat, als aanvulling op het eerder verschenen „Victoria Regina". (besproken op bldz. 501 van jaargang 29). Zij verwerken huiselijke en politike voorvallen uit het leven der vorstin, waarbij de historische waarheid vrij nauwkeurig werd gevolgd. Het is opvallend dat deze „tooneelspelen" beter dan verschillende biografische studies, karakter en optreden van Koningin Victoria belichten en verklaren. Zij komt hieruit naar voren als een vorstin die, naarmate zij ouder werd, minder en minder in staat was de enorme sociale veranderingen der 19e eeuw te verstaan, en als een vrouw met sterke en bepaalde meeningen, welke meermalen tot botsingen met haar ministers aanleiding gaven.

Housman schrijft een bijzonder frisch en prettig, bijwijlen humoristisch, proza, waardoor „Palace Scenes„ amusante lectuur is geworden.

De Epilogue-groep en Robert Graves

door JOS. PANHUYSEN.

In mijn vorig artikel over Robert Graves schreef ik een naamloos verschenen boek The Gold Falcon aan hem toe. Ik deed dit met meerdere andere critici, in het buitenland en ook een enkele in ons land. Ten onrechte echter, de wezenlijke schrijver was een vriend van den bekenden reiziger en publicist Thomas Edward Lawrence, die Robert Graves goed kende, en Lawrence verschafte waarschijnlijk, onbewust tot welk doel, de misleidende gegevens, die in The Gold Falcon verwerkt werden.

The Gold Falcon gaf in zekeren zin een oplossing voor het problematische einde van de autobiografie van Robert Graves, een einde tusschen hoop en verwarring, dat Good-Bye to All That nog raadselachtiger maakte als het daarvoor al was. Deze oplossing, daar ze niet van Robert Graves komt, is natuurlijk niet de juiste. De werkelijke ontwikkeling is anders, is nog altijd problematisch, maar bijzonder belangwekkend, en bijzonder avontuurlijk, ofschoon, zooals dat met het avontuurlijke het geval pleegt te zijn, min of meer gewaagd.

Het tweede deel van de Claudius-biografie, Claudius The God, met zijn prachtige koele, tot in de onderdeelen verantwoordde, karakteriseering van menschen en dingen, met zijn zonder twijfel evenzeer verantwoord slot, dat een doffe vertwijfeling en een grenzenlooze onverschilligheid voor het lot zoo sober en precies weergeeft, is voor deze ontwikkeling karateristiek, toont er al de schitterende voordeelen van.

Hier wordt het leven, zooals het vele eeuwen terug zich afspeelde, in den eigen tijd getoond niet alleen, maar de weergave van de verschillende personen van Claudius zelf, van diens moeder, van Herodes Agrippa, van Agrippina en zelfs, hoewel in mindere mate, van Messalina, is buitengewoon menschkundig en vooral onbevangen en onderscheidend. Iedereen, die een scheppend litterair werk schrijven gaat moet meer of minder bewust kiezen, maar iemand, die daarvoor historische stof benut, moet dit wel in bijzondere mate, hij moet weten te vinden wat belangrijk is en gewoonlijk zijn dat juist die kenmerken en gebeurtenissen, die minder belangrijk lijken. De waarheid ligt hier niet in het opvallende, maar in het onopvallende. Als men het leven van een mensch met meer dan een schijn van oppervlakkige gelijkenis wil verhalen moet men over het intieme van dien mensch spreken en het intieme is het verborgene. Zonderling genoeg openbaart zich dit het best in de anecdote en als alle voorname autobiografen — Good-Bye to All That bewees het — is Robert Graves een meester in de anecdote. De anecdote is daarom zoo

voortreffelijk in de benadering van het wezenlijke, omdat zij niet van een vooropgezet idee uitgaat, en omdat zij alle overtolligheid aan gevoel en commentaar, op grond van haar karakter, missen moet. De anecdote heeft dit met de poëzie gemeen, dat zij, ondanks oogenschijnlijke bizarheid, ten slotte de dingen niet verwringt.

Het klare, heldere, preciese, dat reeds in Good-Bye to All That voorkwam, maar daar vaak nog overschaduwd wordt, is hier welhaast aanwezig van de eerste tot de laatste bladzijde. The Gold Falcon ging vooral van de overschaduwing uit en kwam daardoor tot een gevoelsverwikkeling niet ongelijk aan die van David Herbert Lawrence. Robert Graves echter zoekt naar een steeds onbewogener constatatie. In Claudius the God verschijnt in de helderheid der beschouwing, die nog altijd in wezen artistiek is, het leven, maar in het laatste werk, in de laatste gedichten van Robert Graves en in zijn roman Antigua Penny Puce begint men iets van het gevaar der onbevangenheid te bemerken.

De reden waarom deze bepaalde onbevangenheid gevaar met zich mede brengt kan men vinden in het twee maal per jaar verschijnende critische overzicht Epilogue, waarvan Laura Riding hoofdredactrice en Robert Graves assisteerend redacteur is en waaraan o.a. Madeleine Vara, James Reeves, George Ellidge, Thomas Matthews, Katherine Burdekin en Gordon Glover medewerken.

Tot dusver zijn er drie deelen van dit critisch overzicht verschenen, en vanaf het eerste deel kon men bemerken, dat hier een groepeering onder leiding van Laura Riding samenwerkt tot een zeer bepaald doel, en door dit doel wordt een groepsbesef verkregen, dat zeldzaam is in de litteratuur, waarin toch scholen en groepeeringen allerminst zeldzaam zijn.

Verschillende artikelen in Epilogue zijn in collaboratie tot stand gekomen, sommigen zijn een weergave van een ideaal gesprek tusschen enkele leden van de groep, andere zijn voorzien van noten door leden, die aan het eigenlijke artikel niet medewerkten.

De artikelen zijn bijna zonder uitzondering interessant en nu en dan zonder twijfel belangrijk. Epilogue neemt onbevangenheid als uitgangspunt en noodzakelijken grond voor elke critiek. Een zeer goede grond en een zeer goed uitgangspunt, niemand zal dit willen ontkennen.

Zulk een onbevangenheid dient echter alzijdig te zijn, tenminste wanneer ze wordt toegepast op meerdere gebieden, zooals in Epilogue het geval is. Bovendien moet ze voortdurend aanwezig zijn. Vooral moet de onbevangen criticus onbevangen zijn tegenover zichzelf. Dit, dunkt me, is in Epilogue lang niet altijd het geval, ondanks alle werkelijke scherpzinnigheid, en ondanks de zonder twijfel vele verrassende en soms ware opmerkingen. Laura Riding schreef de inleiding op het eerste deel. Zij zegt daarin welk doel beoogd wordt.

„Een critische beschouwing, ongeacht haar onderwerp, moet altijd beginnen, waar de grootste verwarring heerscht; en dat met het meest eenvoudige oogmerk: preciesheid. Ons algemeen onderwerp is de gedachte en de meest chaotische elementen der gedachte zijn ideeën; dus beginnen we met ideeën. En ons oogmerk is vooreerst een statistisch: het overzien der ideeën in hun numerieke veelheid. Ideeën zijn emotioneele interpretaties der waarheid. Lieden wier gedachte niet emotioneel bepaald wordt „hebben geen ideeën" — interpreteeren niet — houden zich niet aan iets; zij bezitten eerder wijsheid in stede van ideeën. Wijsheid bestaat in wat we zouden kunnen noemen „erkenningen" — erkenningen der waarheid. Zulke erkenningen zijn de meest homogene elementen der gedachte; wijsheid is de gelijkwaardigheid van de gedachte met de waarheid, die eenheid is. De wijsheid heeft eenheid, zooals de waarheid eenheid is.

Een idee is een verkorte weg in de gedachte gemotiveerd door historische bedoelingen; hoe redelijk het ook lijken mag, het verduistert de waarheid, omdat het alleen dat gedeelte er van uitdrukt, dat op het oogenblik het meest gewenscht blijkt om geweten te worden. Ideeën, hoewel elementen der gedachte, wier doel het is de waarheid te ontdekken, perverteeren de waarheid, terwijl zij ze uitdrukken; de som der ideeën is geen wijsheid, maar verwarring. Ideeën kunnen slechts historisch waar zijn, omdat zij ondergeschikt zijn aan historische bedoelingen. Ideeën defi-nieerend moeten wij deze bedoelingen goed in het oog houden, want deze ideeën hebben slechts werkelijkheid als dienaren der historie niet der waarheid, als dienaren der waarheid hebben zij een dubbelzinnige werkelijkheid. Op deze wijze kunnen wij een klare en zekere standaard der realiteit verkrijgen door de gedachte haar plaats te laten vinden in den opgang van historische tot absolute werkelijkheid."

Als veel wat Laura Riding schreef is dit onnoodig moeilijk geformuleerd, maar wat betreft de onderscheiding tusschen historische, emotioneele, gedeeltelijke, relatieve waarheid en absolute waarheid is het niet alleen juist, maar ook bruikbaar. En deze onderscheiding wordt gebruikt in Epilogue. De „historische" waarheden omtrent God, worden bij voorbeeld in The Idea of God ontmaskerd, maar aan het einde van het verhaal zijn we nog niet toe aan de absolute waarheid omtrent God, hetgeen alleszins begrijpelijk is, we zijn echter dan ook nog niet toe aan een begin van een beschouwing over die waarheid. In veel gevallen is de absolute waarheid trouwens niet te achterhalen door het menschelijk verstand en dat is een waarheid, die theoretisch zonder twijfel erkend wordt door de medewerkers aan Epilogue, maar practisch al te zelden. Vandaar wellicht, dat zij al te vaak wat hoogstens een suggestie, een hypothetische verklaring is, als absolute waarheid aanvaarden; de waarheid die zij vinden, ontleent te vaak haar overtuigingskracht aan het feit, dat zij ze zelf gevonden

hebben. Vandaar ook de houding van Epilogue tegenover katholieke auteurs. Madeleine Vara droeg een zeer belangrijke bijdrage over moderne Fransche litteratuur bij, waarin de onderlinge verhouding tusschen het werk van Rimbaud, Verlaine, Laforgue, Mallarmé op werkelijk meesterlijke wijze wordt geschetst. Aan deze bijdrage werd door Laura Riding een noot toegevoegd.

„Het katholicisme", schrijft ze, „dat eerder een moreele dan een aesthetische philosofie is, zet in de plaats van het verwarde spiritueele object een hoffelijke moreele definitie. Van katholieken wordt slechts gevergd, dat zij de problemen constateeren, niet dat zij trachten hen op te lossen; er wordt bepaaldelijk van verlangd, dat zij ze niet oplossen, dat zij niet in staat zijn ze op te lossen. De eenvoudige, gewone katholiek, die, uit kracht van zijn gewoonheid, niet in staat is met de geconstateerde problemen om te gaan, is, technisch gesproken, niet zulk een „goed" katholiek als iemand wiens ongeschiktheid daartoe is gecultiveerd. De beste katholiek is de monnik. De litteraire katholiek, die een katholiek is, omdat hij er niet in geslaagd is geestelijk met problemen actief om te gaan is de gewone katholiek verheerlijkt: hij slaagde niet, omdat hij spiritueele energie miste, maar zijn ijdelheid verleidt hem niettemin den monnik te spelen."

Dit is allesbehalve vriendelijk en het is zeker gedeeltelijk, bijvoorbeeld in de definitie bij den aanvang onwaar. Maar het is ook, dunkt me, gedeeltelijk juist en ik ben zelfs van meening, dat dit gelukkig is. Het is namelijk zeker waar en een gelukkig feit, dat de katholiek sommige dingen op gezag aanvaardt, en sommige problemen voor het menschelijk verstand onoplosbaar acht, en daarom voor de vele wisselende en hypothetische oplossingen dienaangaande eenigszins huiverig is. En toch lijkt de katholiek in veel opzichten meer op de leden van de Epilogue-groep, zooals deze zich althans in theorie zien, dan Laura Riding vermoedt. Laura Riding geeft in het tweede deel van Epilogue een vergelijking tusschen philosofie en poëzie, zij schetst daarin, weer eenigszins wijdloopig, dat beiden een relatie willen aangeven, de philosofie doet dit, volgens haar, door uit alle dingen datgene weg te abstraheeren wat het aantoonen van een relatie zou verhinderen, die philosofie dringt dus een relatie op aan abstracties, die niet aan werkelijkheid beantwoorden, zoodoende is het haar gemakkelijk een systeem te vormen, de poëzie daarentegen tracht niet naar een alles omvattend systeem, zij zoekt alleen naar de relaties die tusschen bepaalde dingen inderdaad bestaan en opgemerkt kunnen worden. Men zou na het voorafgaande kunnen zeggen, dat dit klaarblijkelijk een katholieke eigenschap is van de poëzie, en dat in Epilogue nogal veel philosofie wordt aangetroffen. Hetgeen hier van de philosofie gezegd wordt is, dunkt me, voor zeer veel philosofie waar, maar wat hier over poëzie gezegd wordt is slechts gedeeltelijk waar. De poëzie doet nog iets meer dan relaties toonen, die bestaan, zij houdt zich niet zoo

angstvallig aan het absoluut precies definiëerbare, haar „waarheid" is van een ander gehalte dan die der zuivere gedachte, de poëzie drukt veel meer vermoeden dan zekerheid uit, of, beter gezegd, haar zekerheid is de zekerheid van het geheim, de poëzie kan een bepaalde relatie toonen, maar, wanneer ze dit doet, toont ze terzelfdertijd achter die relatie vele andere, poëzie leeft bij de gratie van de reverberatie en de echo, dat is haar eigen aard, daarom zegt zij wat eigenlijk niet gezegd kan worden, wat tenminste in de woorden op zich en in den gedachte-zin dier woorden niet te vinden is.

Het is deze eigenaardigheid van de poëzie, die de Epilogue groep misschien niet ontgaat, maar waar deze groep toch weinig rekening mee houdt. Ondanks een prijzenswaardige onbevangenheid, schuilt hier het gevaar voor deze auteurs, ook voor de voornaamste creatieve persoonlijkheid onder hen tot dusver, ook voor Robert Graves. Zijn gedichten in de verschenen deelen van dit critisch overzicht laten het reeds zien, en ook is dit merkbaar in zijn laatsten roman: Antigua Penny Puce.

Antigua Penny Puce is een zeer lezenswaardig boek, het verhaalt het avontuurlijke bestaan van een zeldzamen postzegel en hoe om het bezit ervan gestreden wordt. Men zou dezen roman eenigermate kunnen vergeglijken met Filibuthou La Montre en Or van Max Jacob, waar het avontuurlijke bestaan van een horloge geschetst wordt. Maar bij deze vergelijking zou men bemerken, dat het boek van Jacob poëtisch is en fantastisch en speelsch, zooals een dergelijke geschiedenis behoort te zijn, en dat het werk van Robert Graves vooral knap is, veel te weinig speelsch, integendeel wat log, en ook te weinig poëtisch. De ontleding van de menschelijke hartstochten is zonder twijfel het beste in Antigua Penny Puce, maar zelfs hier is er de reverberatie te gering. Het geheel heeft iets artificieels, het is meer geconstrueerd dan geschapen, de menschen erin lijken te veel op de levende robots, zoo voortreffelijk geleid door Jane Palfrey. De relatie tusschen de deelen onderling van het werk is te duidelijk, te precies, laat te weinig te raden over. Het boek omsluit den lezer als het ware en men zoekt tevergeefs naar de gewenschte uitzichten. De al te angstvallige onbevangheid heeft hier geleid tot een zoo sterke concentratie op bepaalde punten, dat het wijdere leven, voor een deel zeer zeker, vervluchtigde. De satire er in mag gelukt zijn, de psychologische ontleding, op een bepaald plan althans, eveneens, het bizarre gegeven bleef bizar en het fantastische bleef bedacht en werd niet visionnair.

Het gevaar, dat Robert Graves bedreigt, lijkt me in Antigua Penny Puce vooral evident, maar men zou verkeerd doen het al te angstwekkend te zien, Robert Graves is een groot dichter en een groot schrijver, dat hij Antigua Penny Puce ondanks alles toch nog tot een belangrijk boek kon maken is er reeds een bewijs van, het is daarom vrij wel zeker, dat het bloed bij hem zal krui-

pen, waar het niet gaan kan, dat hij zal weten te ontkomen aan sommige eenzijdige tendenzen van de Epilogue-groep, dat hij zich zal herwinnen, en dan ook de goede tendenzen van deze groep volkomen zal weten te benutten.

Robert Graves: Antigua Penny Puce.
Laura Riding e.a.: Epilogue.
Beiden bij Constable & Company Londen. Het eerste geschikt voor volwassenen, het tweede eischt meer voorbehoud.

(In mijn artikel over Max Jacob is een woordje weggevallen. Blz. 119 onderaan: Le poète, ayant abandonné le monde pour faire du péché. . moet zijn: Le poète, ayant abandonné le monde pour le faire du péché. . .)

BOEKENSCHOUW

STIBBE (Mr. Max) GEZAG IN SCHOOL EN OPVOEDING. (100) *f* 1.50.

STIBBE (Mr. Max) DE NIEUWE WEG IN HET LEVEN. (96) *f* 1.50.

JANSSEN VAN RAAY (H.) HET LEVEN VAN MIJN KLASSE. (106) *f* 1.50. Servire, Den Haag.

Bovengenoemde boekjes zijn de eerste drie nummers in de serie: Zelfkennis en Opvoeding. Zij bevatten de theorieën — toegelicht met voorbeelden uit de praktijk —, en idealen der voorstanders van een nieuwe schoolidee. Daarin wordt afgerekend met de oude intellectueele algemeene school met min of meer militaire tucht en orde; in plaats daarvan wordt een schoolopvoeding geprogageerd met een orde, die beweeglijk is, en die toch een wetmatigheid vertoont; een orde, welke voortkomt uit een zich aanpassen bij de individueele eigenschappen der leerlingen. Daardoor zou een school ontstaan, waarin geen krachten worden weggenomen, maar nieuwe, die verborgen schijnen, worden ontwikkeld.

We staan eenigszins critisch tegenover het systeem. Mogelijk kan het succes hebben in kleine scholen; in groote lijkt het ons niet uitvoerbaar. De voorbeelden (uit de praktijk?) zijn niet alle overtuigend; zij maken den indruk dat de realiteit iets verfraaid is. Hetgeen alles niet wegneemt dat de boekjes talrijke gezonde, nieuwe gedachten bevatten, die, afzonderlijk geënt op bestaande onderwijs- en opvoedmethoden, deze van meerdere fouten kunnen vrijmaken en frissche levenskacht kunnen toevoeren.

LAJTHA (Edgard) MENSCHEN, EILANDEN EN OCEANEN. Vertaling van F. L. V. Julien en Dr. P. F. J. A. Julien. (256) *f* 2.40 en *f* 2.90. A. W. Sijthoff, Leiden.

Over Lajtha's „Welterleben", waarvan dit boek de Nederlandsche weergave is, schreven we reeds in de April-aflevering van den vorigen Boekenschouw-jaargang. De these van deze wereldbeschrijving schijnt ons gegeven op de eerste bladzijde: „Wanneer de volkeren elkaar kenden, dan zouden ze elkaar niet haten." Tot kennis van meerdere volken, o. a. van het Japansche, kan dit boek ongetwijfeld bijdragen. En dit beter verstaan, zal ongetwijfeld zooal niet genegenheid dan toch waardeering kweeken. Zooals we vroeger al vermeld hebben, verstaat Lajtha de kunst, om zijn avonturen en bevindingen boeiend te beschrijven. De vertalers hadden den takt, om een paar der meest aanstootelijke bladzijden uit het oorspronkelijke te schrappen. Met dat al blijft het toch nog lectuur voor groote menschen.

Christenhart en Christengeest van Paul Claudel[1]

door DR. B. M. BOEREBACH.

Met den in 1914 gesneuvelden Charles Péguy is Paul Claudel de verwekker van de Katholieke Renaissance, die zich sinds een dertigtal jaren onder de Fransche intellectueele elite voltrekt. In godsdienstige onverschilligheid opgevoed en op het Lycée Louis-le-grand door Renan zelf gelauwerd, ging hij zijn Damascus-weg naar het voorbeeld van zijn illusteren patroon. Op een avond in het schemerdonker van de grandioze Notre-Dame treft dezen indifferenten geest de stoot der genade. Een aangrijpend Magnificat, door koorknapen en seminaristen van Saint-Nicolas du Chardonnet in teedere overgave uitgezongen, brengt Frankrijk het wonder van een nieuw Christen. Een Christen, niet van gewone allure, die er mee volstaat, zijn vroomheid op het litteraire plan over te brengen, maar een geestdriftig vervoerde mensch, als vergoddelijkt door den straal, die hem vanuit den hemel trof. Ziehier het wonder van den ommekeer, zooals hij het ons zelven heeft verhaald:

„C'est alors que se produisit l'événement qui domine toute ma vie. En un instant mon coeur fut touché et je crus. Je crus d'une telle force d'adhésion, d'un tel soulèvement de mon être, d'une conviction si puissante, d'une telle certitude ne laissant place à aucune espèce de doute que, depuis, tous les livres, tous les raisonnements, tous les hasards d'une existence agitée n'ont pu ébranler ma foi ni, à vrai dire, la toucher. . . . Si c'était vrai pourtant? . . . Oui. . . . c'est vrai! Dieu existe, il est là! C'est quelqu'un, un être aussi personnel que moi. . . . Il m'aime et Il m'appelle. . . . Een waarachtige bevrijding van het eigen-ik, dat stralend zijn ketenen verbreekt en eindelijk het licht ontdekt. „Fin des troubles, des tortures et des angoisses. Déchirement de l'homme admis à goûter des jouissances supérieures inconnues jusqu' alors, à découvrir l' Ineffable Révélation". . . .

Deze ontroerende bekentenis, die een echo vormt op Pascals aangrijpenden roep, als hij het onuitsprekelijk voorrecht geniet van Jezus te ontmoeten: „Joie! Joie! Certitude! Certitude!" beteekent hier geenszins een voorwendsel tot literatuur. Zij biedt geen spoor van dilettantisme, van mystiek snobisme of religieuze romantiek. Wij zijn hier verre van een Chateaubriand, die zich tot de Godheid voelt aangetrokken onder de verleiding van de pracht harer tempels en die zijn Génie du Christianisme samenstelt onder het teedere oog van een Pauline de Beaumont. Wij beluisteren daarin evenmin de klacht van een Lamartine, die zijn ontroerend Crucifix bezingt, terwijl hij deze relikwie nog warm van Elvire's adem in zijn handen klemde en die als een fantastisch commentaar aan zijn Ode sur la Prière toevoegde: „J' écrivis cet

---

[1]) De werken van Paul Claudel werden vrijwel alle uitgegeven bij den uitgever Gallimard te Parijs. (Rue de Beaune)

hymne de l' adoration *rationnelle* en me promenant sur une des montagnes qui dominent la gracieuse ville de Chambéry, non loin des Charmettes, ce berceau de la sensibilité et de l'esprit de Jean Jacques Rousseau." Nog verder zijn wij van de manier van een Barbey d' Aurevilly, wiens pretentie zóó ver reikte, dat hij zijn *Contes Diaboliques* wenschte te doen doorgaan voor christelijke tragedieën, alleen op grond van den afschrik, die de weergegeven feiten zuivere zielen redelijkerwijze moesten inboezemen.

Bij Paul Claudel is er geen sprake van onbestemde religiositeit, van oppervlakkige beroering. Al zijn woorden zijn woorden van diepte, innerlijkheid en heldhaftigheid. Volgens de sterke uitdrukking van St. Johannes van het Kruis kent hij zijn „Donkere zoowel als zijn Lichtende Nacht" en, in navolging van den Eenzame van Port-Royal, zien wij deze moderne austère figuur heenschrijden langs den weg, waar de distels talrijker zijn dan de bloemen. „Van welke kwellingen, bekent de weergekeerde, wordt het geloof niet de prijs? De groote crisis van mijn leven was de abdicatie van mijn vrije gedachtenleven." In de verschillende étapes van zijn Vita Nova doet Claudel aan Arthur Rimbaud denken, wiens werk, de *illuminations*, een kloof in de schors zijner eerste overtuigingen opende; aan den Rimbaud, die uitriep: „Le combat spirituel s' affirme aussi brutal que la bataille d' hommes. Terrible épreuve! Le sang séché fume sur ma face!" Claudel herinnert ons ook in meer dan één opzicht aan zijn grooten broeder Baudelaire, wiens *Ecrits Posthumes* dezen „poète maudit" ten prooi toonen aan wringende twijfels en vernietigende wroeging, analoog aan de zijne. Wij zien in Claudels houding ook de mime van die van een Huysmans, krachteloos neergezonken onder den drukkenden roep, die tot hem opklinkt vanuit schaduwrijke kloostergangen, en die hem er toe voert uiteindelijk, als een Maurice Barrès, de *Colline Inspirée* te bestijgen, waarover de Geest blaast en in de bestijging waarvan hij een souvereine vreugde vindt; immers slechts de hoogste toppen van het menschelijk leven brengen hem zijn geëigende atmosfeer.

En ziel èn lichaam èn hart werden door den Goddelijken Meester in dezen mensch veroverd, wien als wedergave Zijn verheven liefde geschonken wordt. „C' est à moi, Paul, entre tous qu 'il s' adressait et il me promettait son amour." Met een trillend enthousiasme voedt hij zich aan gewijde of stichtelijke lectuur. De *Elévations* van een Bossuet, de verhalen van een Zuster Catherina Emmerich, de Officie's van de H. Week, evenals de zangen van het Exultet en het Adeste verpletteren hem „van eerbied, dankbaarheid, berouw en aanbidding". De nieuw-geboren mensch in hem zoekt zich tot elken prijs te ontwikkelen, zijn geloof zoo hecht mogelijke grondslagen te geven, zich van de groote Evangelische waarheden te doordringen. En met de nieuw-ontstoken flambouw in handen, dringt hij binnen in het hart van de kennis

der dingen. Hij opent de velerlei deuren, die de lichten der Openbaring deels verholen houden; hij ontrukt hun geheimen aan de verzegelde lippen der Profeten, die zich voor hem openen en hij ziet uiteindelijk het mysterie van het vleeschgeworden Woord in stralende schoonheid goeddeels voor zich ontsluierd.

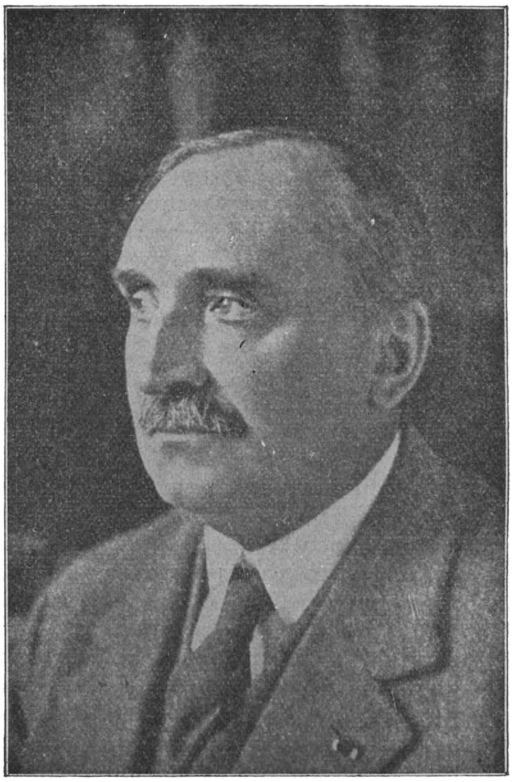

PAUL CLAUDEL

Dit geestelijk voedsel geeft de overtuiging van den schrijver voor immer de hechtste grondslagen. Hij kent zijn geloofsleer door en door. Hij weet, hoe het geloof zonder de goede werken hol is en dood. De goddelijke geheimen omwikkelen hem met hun bekoringen; de heiligdommen trekken hem onweerstaanbaar aan, de Sacramenten bieden hem de troost en de onweerstaanbare kracht, waarvan ieder zijner woorden en daden getuigt. Zijn geloofsijver streeft die van een Bourget en een Brunetière voorbij, en verheft zich tot de hoogten van een Verlaine, een Léon Bloy en een Coppée, den prediker van het „weldoende lijden" („la bonne souffrance"). Zijn geloof wordt tot zijn eenige bron van inspiratie. In zijn geschriften vinden wij de hemelsche stralen geprojecteerd, die hem met hun vuur verteren en die de Waarheid in zich dragen. Zijn werk wordt tot één hymne van verheven accoorden, neergelegd in vlammende strofen en getransponeerd in dialogen van een intense bezieling. Het àl, geconcretiseerd in origineele formules en wèl gerythmeerde zinnen. „Le grand Livre qui m' était ouvert et où je fis mes classes, ce fut l' Eglise! . . . . Le drame sacré se déployait devant moi avec une magnificence qui dépassait toutes les imaginations. Ah! ce n' était plus le pauvre langage des livres de dévotion. C'était la plus profonde et la plus grandiose poésie, les gestes les plus augustes qui

aient jamais été confiés à des êtres humains. Je ne pouvais me rassasier du spectacle de la Messe et chaque mouvement du prêtre s' inscrivait profondément dans mon esprit et dans mon coeur." De kunstenaar-ziener ondergaat in de schaduw van de kathedraal den invloed van de christelijke tragiek. Aan zijn oog verschijnt het Misoffer als een bovenmenschelijk visioen, dat eenig is met Zijn tableaux van grootheid en liefde: het Laatste Avondmaal, den Olijfberg, de Veroordeeling, de bestijging van het Golgotha en de Kruisiging. Hij ziet voor zich ontrold de aangrijpende phasen van het verheven drama en onder dezen indruk wordt de inspiratie in hem geboren.

Heel het werk van dezen schrijver moest zoo wel een verheerlijking van het Katholicisme worden: een Katholicisme van kracht, van ontembare zekerheid en van blij bezit. Claudel heeft het temperament van een strijder, een veroveraar: het Katholicisme, dat zich volgens een vaste wet van het bovennatuurlijk leven aan zijn natuurlijke neigingen en strevingen aanpaste, openbaarde zich aan hem en bleef zich immer aan hem openbaren als de verheven kracht, waaraan men zich met geweld moet tegenovergesteld hebben om er geheel zijn leven door de heilzame wonde in eigen ziel van mede te dragen. Het is dat karakter van strijd, dat heel het werk van Claudel, zijn gedachten evenzeer als zijn drama's, zoo'n pathetisch accent verleent. „Geen bladzijde, schrijft Madame Sainte-Marie Perrin in haar inleiding tot Claudel's werk, „geen bladzijde, waarin men niet iemand hoort leven. De „Cinq grandes Odes", zijn een en al handelingen." Die „iemand", die in iedere bladzijde van het oeuvre leeft, is de schrijver zelf. Zijn onstuimige ziel is die van den held Tête d'or, den koning van La Villa, den Mésa van de Partage de Midi: hij zelf is het, die hier op zoek is naar de wereld en die in zijn onvervaard pogen naar wereldverovering zal teruggeworpen worden naar de oevers der eeuwigheid. Niet langs philosophischen weg zal Claudel tot God gaan, in spijt van de groote liefde en achting, die hij de Summa van Sint Thomas toedraagt: die abstracte weg spreekt weinig tot een realistische natuur als de zijne. Het is de weg der levensrealiteiten dien hij behoeft. Zijn God zal dan ook niet de onbewogen sereniteit van dien van een St. Thomas hebben. Zijn belijdenis van de Godheid zal hartstochtelijk en heftig zijn: de affirmatie van een temperament meer dan van een geest:

O Dieu,

Vous avez mis dans mon coeur l' horreur de la mort. Mon âme n'a point tolérance de la mort!

Savants, épicuriens, maîtres du noviciat de l' Enfer, praticiens de l' Introduction au Néant,

Brahmes, bonzes, philosophes et, vous, Egypte, vos conseils. Rien ne me réconcilie: je suis vivant dans votre nuit abominable, je lève mes mains dans la transe et le transport de l'espérance sauvage et sourde!

Qui ne croit plus en Dieu, il ne croit plus à l'Etre, et qui hait l'Etre, il hait sa propre existence.

Vooral is deze God niet de God der romantische klaagdichters. Hij is het ideale punt buiten de wereld, dat noch onze schrille aardsche geluiden, noch onze onderlinge twisten vermogen te beroeren en waarnaar het goed is zijn gedachten en gevoelens terug te trekken wanneer men behoefte heeft zich aan de gevaren van den oogenblikkelijken strijd te onttrekken. Nogmaals, de God van Claudel is niet de God van een Lamartine: hij gelijkt veeleer op dien engel, waarmede Jacob den strijd moest aanvaarden teneinde er uiteindelijk door overwonnen te worden. Claudel heeft zichzelven geschilderd als een onverzadigbaar wezen, waarvan het leven de kwellingen en beroeringen slechts langzaamaan vermag te stillen.

„Moi qui aimais tellement ces choses visibles, j' aurais voulu tout avoir, avoir avec appropriation!

Qui dit que je suis un homme fort? Mais j' étais un homme de désir, désespérément tendu vers le bonheur, et aimant, et aimant, et profond, et descellé. . .

Je demeure l' homme antique et impair, plein d' inquiétude et de travaux! . . ."

* * *

En het is het probleem der liefde — niet dat der echtelijke liefde, die voor hem een karakter van heiligheid heeft, — maar dat van den hartstocht, de „amour-passion", dat dezen grooten realist het meest schijnt te kwellen en aan de ontraadseling waarvan hij zich meer bijzonder in zijn Partage de Midi en zijn Soulier de Satin overgeeft. Wat toch mag er verborgen liggen achter die onbedwingbare aantrekking, die twee wezens, dikwijls onberedeneerd, ten onrechte van elkaar gevoelen? Betreft het hier een louter-menschelijk bewegen? Of ligt er een ander, wezenlijker beeld verscholen achter den schijn, dien wij aanschouwen? Dit vraagstuk met name noopt den stoutmoedigen strijder het levensgebeuren te verheffen naar een hooger dan een louter menschelijk plan om de prooi, waarnaar hij den honger in zich voelt, naar een meer substantieele werkelijkheid te verplaatsen. „La femme est la promesse qui ne peut être tenue."

Men zal gemakkelijk begrijpen, dat de triomf van een zóó hartstochtelijk en zóó levensbegeerig hart slechts één lange vreugdekreet kan zijn. Het is in den lyrischen toon, dat heel zijn werk is geschreven, omdat — wij gaven het reeds te verstaan — zijn werk slechts de geschiedenis is van de eigen ziel. Het is in een waarachtige vervoering, dat de ziel van Claudel dorstend naar bezit en werkelijkheid, eindelijk zijn God mag omknellen om daarmee de geheele werkelijkheid omvat te houden. Van dit katholicisme, een beginsel van strijd en zelfvolmaking, een soort van orthodox nietzscheïsme, zijn ontknooping vindend in een volmaakte vreugde en een volmaakt bezit, heeft Claudel de theorie gegeven in een schoonen brief, dien hij na de opvoering van zijn Otage aan den

Temps richtte. Het katholicisme vraagt, dat geheel de werkelijkheid door den kunstenaar gevat wordt: vleesch en geest, ziel en lichaam, en niet alleen de geest en de ziel in den zin zooals het Jansenisme die kent. Dat katholicisme vraagt, dat men het contact, de levenwekkende „interpenetratie", tusschen de verschillende strevingen van de menschelijke ziel herstelt. Men mag de uitersten niet zoeken te neutraliseeren, maar behoort ze in onderlinge harmonie in den mensch te doen samenwonen. De wijsheid bestaat niet in de keus van een gemiddelde, maar beteekent het evenwicht van tegengestelde dingen.

Het weinige, dat wij in dit artikel konden naar voren brengen, moge volstaan om duidelijk te maken, welk een ernstige vergissing diegenen begaan, die Paul Claudel zouden willen indeelen bij de soms al te redeneerzieke en abstracte, op regels tè verzotte zeventiende eeuw der Fransche letterkunde. Wie in dat opzicht aanknoopingspunten in de kunst van dezen schrijver zouden zoeken, worden noodwendig ontgoocheld, en teleurgesteld in hun smaak. In werkelijkheid heeft Claudel niets uitstaande met de al te abstracte beweging der Fransche en Cartesiaansche Renaissance. Om zijn heftig en hartstochtelijk realisme moet Claudel veeleer in verband gebracht worden met de Middeleeuwen van Villon en van de meesters der kathedralen. „Het genie van Claudel, schrijft Robert de la Vaissière, individueel als het is, is niet onderworpen aan het collectief genie van één enkel ras. Het is evenzeer germaansch als latijnsch. Het is katholiek en feodaal. Het vindt zijn plaats in het centrum van het heilige Roomsche Rijk, dat van Karel den Grooten, men zou bijna kunnen zeggen: in Aken."

Zooals alle menschen van diep geloof, is Claudel een groot optimist. Hij heeft in de *Soulier de Satin* deze zinnen neergeschreven, waarmee wij zullen besluiten en die ons actueeler schijnen dan ooit:

> Qu' importe le désordre, et la douleur d'aujourd'hui puisqu'elle est le commencement d' autres choses, puisque
> Demain existe, puisque la vie continue, cette démolition avec nous des immenses réserves de la création.
> Puisque la main de Dieu n' a pas cessé son mouvement qui écrit avec nous sur l'éternité en lignes courtes ou longues,
> Jusqu' aux virgules, jusqu' au point le plus impérceptible,
> Ce livre qui n' aura son sens que quand il sera fini.

WERFEL (Franz) DE VEERTIG DAGEN VAN DEN MUSA DAGH. Vert. door Jhr. R. H. G. Nahuys. 3 dln. *f* 2.15 en *f* 2.90 per deel. De Pauw, Amsterdam.

De geheimzinnige titel slaat op de veertig dagen, die een groot aantal Armeniërs op den Mozesberg (Musa Dagh) doorbrachten, zich verschansend tegen de Turken, en vanwaar zij door geallieerde oorlogsschepen bevrijd werden. Het is een grootscheepsche roman van machtige en meesterlijke epische allure, boeiend tot het einde en voorbeeldig van constructie. Werfel weet de hoofdlijnen van dezen massaroman te centraliseeren in eenige leidende figuren, zoodat het tenslotte tegelijk een roman van enkelingen en van een menigte is. In deze moeilijke opgaaf is hij uitstekend geslaagd. Het ontzettende lijden dezer vijfduizend Armeniërs, de tallooze innerlijke en uiterlijke conflicten, die zulk een samenwonen meebrengt, de aanvallen en afweren tegenover de Turksche militie, dit alles wordt in voorbeeldige ordening en met suggestieve kracht beschreven. Slechts een Altmeister van beproefd talent kan zulk een grootsche vizie in proza verwerkelijken, te meer waar het een geheel vreemde wereld, de Armeensche bevolking eener- de Turksche macht anderzijds geldt. De tragedie van een volk en de tragedies der hoofdfiguren zijn hier op kunstige wijze ineengevlochten. Zelfs in deze veertig dagen van uitersten nood ontbreekt het niet aan „romans", aan menschelijke verstrikkingen en verdwalingen. Nergens wordt het verhaal chaótisch, de schrijver blijft zijn onoverzienbare stof meesterlijk beheerschen. Wegens de rauwe levenswerkelijkheden, die hier beschreven worden, is het boek niet geschikt voor te jonge menschen, doch voor wetende, rijpe lezers.

DOMMISSE (Fré) HET LICHT OP DEN DREMPEL. (191) *f* 2.90 en *f* 3.90. Brusse, Rotterdam, 1937.

De romans van Fré Dommisse behooren tot die boeken, die geschreven worden uit de tweevoudige behoefte om zich als schrijfster te uiten en zich te uiten over het vak, dat haar ter harte gaat. Daardoor ook missen haar boeken, hoeveel tendenz er ook in zit, dat al te opdringerige van een propaganda. De verzorging van geesteszieken is het eigenlijke thema van dezen roman en aldoor voelt men, hoe dit thema de auteur ter harte gaat. Zij heeft dit abstracte gegeven verwerkt in den roman eener verpleegster, die zich met hart en ziel aan haar taak wijdt, een tijd lang in de illusie eener groeiende liefde leeft, tot zij, ontgoocheld, met vernieuwden ijver zich in dienst der menschheid stelt. Het boek is

goed geschreven en behoorlijk van opbouw; vooral die gedeelten, die den toestand der geesteszieken beschrijven, zijn treffend en juist. De grondstemming, van waaruit het verhaal geschreven is, is een levensblijde, optimistische, iets wat tegenwoordig ongewoon aandoet. Fré Dommisse gaat graag het donkere, leelijke in den mensch voorbij om slechts oog te hebben voor het goede, lichte en blijde. Hierin blijft zij de beginselen van haar vak getrouw. Voor volwassenen.

MAN (Herman de) MARIE OF HOOR OOK DE WEDERPARTIJ. (306) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, 1937.

Herman de Man is een auteur die zich niet constant blijft. Op een beter werk volgt vaak een zwakker. Deze „Marie" behoort zeker niet tot zijn beste boeken. Een lezer, die eischen stelt, zal er niet door bevredigd worden. Geen enkele figuur komt hier uit de grondverf; geen enkel voorval wordt met die fijnere menschkundigheid en natuurwaarheid verteld, die onmiddellijk den schrijver doen kennen. Het klinkt niet zuiver en echt genoeg. Dergelijke oordeelen zijn moeilijk te motiveeren; het is een questie van zuiver hooren. Van de fabel, die het geraamte der vertelling vormt, was meer te maken geweest. Het gesprek tusschen den dokter en Marie op het einde van het boek is er voor mijn gevoel voortdurend naast. Neen! Herman de Man kan het beter. Deze roman lijkt mij maakwerk, niet gegroeid uit innerlijken drang, uit een dwingend concert of uit sterke doorleving. De Man is als verteller soms uitstekend; wellicht heeft de zorg om een roman van formaat te leveren hem misleid. Wegens de openhartigheden omtrent het huwelijk en wat er mee samenhangt, slechts voor rijpe, volwassen lezers.

BOURBON (Louis de) VROUWEN. (165) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, 1937.

Louis de Bourbon is een mijmeraar en droomer, zoowel in zijn poëzie als in zijn proza. Hij past moeilijk in een tijd van zakelijkheid en realisme. Hij heeft een voorliefde voor dagboek- en briefvorm, die schuchtere en heimelijke uitingen van wat er omgaat in den mensch. Aan de al te sombere en overmatig serieuze intonatie dezer schetsen en novellen herkent men den beginnenden schrijver, die zijn eigen vertellingen nog niet op het juiste gewicht weet te schatten. Maar er is reeds meer dan de belofte van iets goeds, ook al overwoekert nog het al te zwaartillende, waardoor de echtheid hier en daar lijdt. Het beste lijkt mij „Eric van Veen's Angstige Leven"; deze novelle doet het meest zuiver en echt aan, al worden ook hier veel dingen te geheimzinnig en zwaarwichtig voorgesteld. De overmatige gevoeligheid van den schrijver, zijn neiging om over voorvallen en verschijnselen te grübeln kunnen het evenwicht verstoren, wanneer het verhaalde niet geheel en al in overeenstemming is met de stemming waarin het geschreven

wordt. Wordt deze juiste verhouding bereikt, dan heeft de Bourbon buitengewoon goede kansen. Hij schrijft een fijn afgewogen, gevoelig proza, hij weet te ensceneeren en zijn figuren in de juiste verhouding op te voeren. Slechts voor volwassenen.

PANHUYSEN (Jos.) DE ONTMOETING. (149) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, 1937.

Dat zich in een oponthoud tusschen twee treinen een kleine roman afspeelt, is zeker geen alledaagsch gebeuren. „De Ontmoeting" van Panhuysen is zulk een gebeuren. Een minister moet aan het station van zijn geboortestad toevallig een tijd wachten op de aansluiting en intusschen herleeft hij door een samenloop van omstandigheden zijn bewogen jeugd. Niet de uiterlijke voorvallen, maar de psychische reacties zijn voor Panhuysen datgene wat zijn grootste belangstelling heeft en dat hij op sobere, voorname wijze uitbeeldt. Hoe wonderlijk de ontmoeting dezer menschen, een minister, een dichter-dronkaard, een merkwaardige pastoor, een volksvrouw, ook is, het wordt werkelijkheid onder de hand van den schrijver, door de scherpe teekening der figuren, de menschkundige ontleding hunner gemoedstoestanden, door de juistheid der ensceneering. Panhuysen schrijft niet voor de groote menigte; deze zal min of meer begriploos staan tegenover een werk, dat zin voor nuances en fijne observatie veronderstelt. Maar wie dezen zin bezit, zal het boek met genoegen lezen.

FONTEYNE (N. E.) POLDER. 163) De Sikkel, Antwerpen, 1937.

Na „Pension Vives" lijkt mij deze roman geen vooruitgang. Het onderwerp, de geschiedenis eener vrouw, die, terwijl haar man aan den IJzer vecht, voor de verleiding bezwijkt en later in voortdurende vernedering met hem leeft, is vrij banaal en de uitwerking eveneens. Fonteyne neemt geen blad voor den mond en beschrijft allerlei lijfelijkheden op stuitend grove wijze. Van eerbied voor de mysteriën des levens is niet veel bij hem te bemerken. Of „de kunst" met dergelijke grofheden gediend is, staat te bezien. De fijnere, mystieke aanleg van het Vlaamsche volk, zooals die in sommige oude meesters en in Gezelle tot uiting kwam, wordt wel heel erg veronachtzaamd. Een boek dat wij niemand aanbevelen.

ENGELBERG (G.) LOTSSCHAKEERING. (229) De Sikkel, Antwerpen.

De jongere Vlaamsche realisten verwennen ons niet meer met zoete, sentimenteele geschiedenissen in den trant van Conscience. Integendeel! Zij beschrijven liefst Vlaamsche menschen met zware, donkere instincten, aardgebonden en levend in een zwoele atmosfeer. In Engelberg's „Lotschakeering" blijft er weinig over van het leutige Vlaanderen van Timmermans. Uit een boerenverhaal schijnt alle levensblijheid te moeten geweerd worden. Engelberg heeft ongetwijfeld het talent een boerenroman te schrijven, al zijn zijn figuren niet alle overtuigend en is zijn schrijfmanier doorgaans

wat gezocht. Deze Fik en Fien zijn weinig concreet gezien evenals trouwens de meeste figuren; ook de lotgevallen zijn al te kunstmatig uitgedacht. Er is een beginneling aan het woord die het nog wat bont maakt. Wanneer treedt er weer eens een Vlaamsch schrijver op, die geen kwaad spreekt van zijn landgenooten? Het pessimisme heeft de romanschrijverij zoodanig doordrongen, dat er niets goeds meer van den mensch schijnt gezegd te mogen worden. Van een Christelijk Vlaanderen is in zijn romanschrijvers weinig te bemerken. „Lotsschakeering" is een boek voor rijpe lezers.

ISTRATI (Panaït) HET LEVEN IN. Vert. door Dr. Arn. Saalborn. (175) *f* 1.50. Meulenhoff, Amsterdam.

Dr. Arn. Saalborn heeft dit autobiographische werk van Panaït Istrati goed en vakkundig vernederlandscht. Het bezit de gewone kwaliteiten van dezen Fransch schrijvenden Roemeen, die een ongewoon frisch en levendig verteller is. Istrati verkondigt in zijn eenzijdige verheerlijking van het ongebonden, vrije leven soms krasse opvattingen. . . . Alleen het kind begrijpt het leven. . . . „Na zijn jeugd wordt de mensch een monster. Hij ontkent het leven en wordt een huichelaar." Istrati is echter meer dan een verteller, hij is een dichter. Hij weet zijn lotgevallen in zulk een bijzonder licht te heffen, er zulk een atmosfeer omheen te scheppen dat het boven een loutere vertelling uitgroeit. De figuren, die zijn verhalen bevolken, staan, met eenige rake trekken geteekend, in bloeiende lijfelijkheid voor U. Niet voor kinderen.

PILLECIJN (Filip de) SCHADUWEN. (93) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, '37.

Een novelle in herfstkleuren en van herfstachtige sentimenten. Als schaduwen trekken de hoofdfiguren den lezer voorbij, de oudere man, de gevoelige jongeling en de vrouw van veertigjarigen leeftijd. Allen blijven elkaar min of meer vreemd, ondanks hun toenadering, vreemd in hun eenzame, onbegrepen gevoeligheid, de twee mannen in hun fijnere, de vrouw in haar robuuste zinnelijkheid. De schrijver heeft een eigenaardigen, dagboekachtigen vorm gekozen voor zijn verhaal, een vorm, die hem gelegenheid bood de weemoedige herfsttinten te doen overheerschen. Sommige Vlaamsche schrijvers schijnen, uit een soort reactie, liefde en zinnenlust als het ware object voor romanschrijvers te beschouwen. Ook Filip de Pillecijn's verhaal speelt al te uitsluitend om liefde en zinnenlust en blijve voorbehouden voor rijpe, ervaren lezers.

ROBLETO (Herman) DE GEWORGDEN. Vert. door Peter Thriry. (218) *f* 1.90. Die Poorte, Antwerpen; Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Robleto is een Nicaraguaansch schrijver en dit boek voert ons midden in Nicaraguaansche toestanden en verhoudingen. Na den oorlog werd het land bezet door de Noord-Amerikanen, die er zeer eigenmachtig huishielden. Het verzet der Nicaraguanen tegen deze indringers vormt den hoofdinhoud

van dit verhaal. Een liefdevolle en gevoelige beschrijving van land en natuur, een innige verbondenheid met volk en bodem zijn de opvallendste trekken van dezen schrijver. In Europa is dit kleine Midden-Amerikaansche land vrijwel onbekend en zoo heeft dit boekje de bekoring van het nieuwe. De vertaling is goed en met zorg bewerkt.

BERGMAN (Hjalmar) KATJA IN ROK. Vert. door Dr. P. M. Boer- den Hoed. (192) *f* 1.50. Meulenhoff, Amsterdam.

„Katja in rok" is een humoristisch verhaal van den bekenden Zweedschen schrijver Hjalmar Bergman. Het is een charge, die echter zoo zeer binnen de grenzen der menschelijke mogelijkheden blijft, dat ze aardig en geestig is. De kunst van een charge is: dit binnen de juiste grenzen blijven, waardoor de illusie zoo sterk wordt, dat het grappige effect wordt bereikt. Overdreven charges hebben niet dit effect, omdat van het begin af de illusie van met een ware of mogelijke geschiedenis te doen te hebben, ontbreekt. Het is een wonderlijk stadje, dit Wadköping, verstard in zijn overoude stands- en fatsoensopvattingen, die door Bergman aardig gegeeseld worden.

ROTH (Joseph) BIECHT VAN EEN MOORDENAAR. Vertaling van Reinier P. Sterkenburg. (253) Allert de Lange, Amsterdam.

Het eigenaardige van Joseph Roth's „Biecht van een Moordenaar" is dat de schrijver een bizar onderwerp verwerkt in een roman, die ten slotte een algemeen-menschelijke kwestie tot uitdrukking brengt. Die transformatie van het bizarre détail, van het in de realiteit goed beschouwd niet mogelijke, tot de levensvraag, welke ieder denkend mensch interesseert, fascineert door het ongewone der tragiek en tevens door het overtuigende waarmee zij plaats heeft. Het zonderlinge, grillige verhaal is dat van den gewezen Russischen politiespion Goloebtsjik. Gedurende een zomernacht vertelt hij, binnen de gesloten deuren van een klein Parijsch restaurant, aan den waard en eenige stamgasten, waaronder de schrijver, het verhaal van zijn leven. Een verhaal van een leven, dat een hel was, doorhuiverd met een tragiek, welke geen oogenblik onderbroken wordt. Verteld in één strakke spanning, waarin geen plaats is voor gevoeligheid.

Met het verhaal is de tendenz, de levensvraag, zoo knap verweven, dat het verhaal er niet alleen niet door verstoord wordt, maar er een diep en zinrijk perspectief door verkrijgt. Dóór de levensbiecht van Goloebtsjik dringt zich het probleem op hoe de mensch tot zijn daden komt, hoe hij een bepaalde persoonlijkheid wordt, die zich onderscheidt van ieder ander. Het verhaal is een verweer, een protest tegen het huidige streven het individu te vervlakken tot een massa-onderdeel. „Het persoonlijke leven, de eenvoudige menschelijkheid is belangrijker, grooter, tragischer dan al het publiek", leidt Goloebtsjik zijn verhaal in. Dat verhaal zelf is uitnemende vertelkunst.

Geschikt voor lezers met goed onderscheidingsvermogen.

DEEPING (Warwick) GOUDEN KETENEN. Nederlandsche vertaling van J. Feitsma. (328) *f* 2.90 en *f* 3.75. „De Steenuil", Amsterdam.

Deze Engelsche schrijver vindt 't niet noodig, het zich bij de schrijverij bizonder moeilijk te maken en stelt zich tevreden met de flair, die hij ontegenzeggelijk bezit. Stuk voor stuk genomen zijn de episodes niet onverdienstelijk opgezet, maar neemt men het verhaal in z'n geheel, dan stoot men vaak op de malste sprongen. Een schrijver als W. D. zou, dunkt ons, b.v. zelfs een auto nog wel kunnen laten evolueeren tot een paard. In één opzicht is hij psycholoog: hij kent z'n pappenheimers, pardon z'n lezers. Wie zou niet graag het kunststuk voorgegoocheld zien: hoe men van arm heel, heel rijk wordt. Zoo iets mòèt aftrek vinden! Vóór hij huwt experimenteert de held van de geschiedenis op bedenkelijke wijze. De vertaler is aan den schrijver gewaagd. Ook hij schrijft er maar zoo'n beetje op los. Wij hebben ons tot het eind afgevraagd, waarom dit boek eigenlijk „Gouden Ketenen" heet. Met den Engelschen titel heeft het evenmin iets uit te staan.

RIDWIT (Frans Carolina) LANDROTTEN. (417) *f* 2.75. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Langs de Schelde-oevers bij Antwerpen wonen de vreemdsoortige, onreëele luidjes, door den auteur als landrotten aangeduid: de misvormde fabrieksarbeider Streep, zijn zonderlinge familie en kennissen. Opzet en uitwerking van den roman met zijn rauwlevende figuren wekken den indruk dat daarin werd getracht Querido te imiteeren. Maar de uitbundige fantasie, verbonden met de artistieke visie van Querido, die het rauw-alledaagsche kleur en glans wist te verleenen, bezit Ridwit niet. Daardoor bleven de levens van zijn figuren dor, kleurloos en oninteressant; bovendien heeft de schrijver in zijn roman veel zwoelheid verwerkt, die afstootend-geforceerd aandoet.

Een boek dus van weinig waarde, waarvan de lezing, ook uit redenen van moreelen aard, moet worden afgeraden.

COHEN TERVAERT-ZEVERIJN (Henriette) TIMBOEL. Schetsen uit het leven van een Javaanschen jongen. (128) *f* 1.75 en *f* 2.25. H. D. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem.

Een mooi, zuiver op kindergevoel en kindermentaliteit afgestemd boekje heeft Mevrouw Cohen Tervaert-Zeverijn geschreven. Uit het leven van den dessajongen Timboel worden episodes verteld vanaf zijn geboorte tot den 15 à 16 jarigen leeftijd.. Er blijkt uit dat het voor den eigenlijken kindergeest weinig uitmaakt of hij in een blanke of een bruine huid steekt. De frissche, zuivere kinderlijkheid van een Javaansch jongetje verschilt zoo goed als niets met die van zijn Hollandsch tijdgenootje. Het zijn de uiterlijke omstandigheden der omgeving, die op den duur de ontwikkeling beïnvloeden. Ook die omgeving, — het gezin, de dessa, de natuur en de Javaansche zeden en gebruiken — staat suggestief geteekend rond het figuurtje van Timboel.

SINCLAIR (Upton) NO PASARAN. (Zij zullen er niet doorkomen). Vertaling van J. G. Schoup. (205) *f* 0.90. Servire, Den Haag.

Een vrij sterke, links georiënteerde tendenz doortrekt al het werk van Upton Sinclair; zijn romans verwerken als regel groote sociale of staatkundige kwesties. Het was wel haast vanzelfsprekend dat ook de Spaansche burgeroorlog, met zijn scherpe beginseltegenstellingen, zijn schrijversbelangstelling moest trekken. In „No Pasaran" vertelt hij de geschiedenis van een jongen Amerikaan, die met zijn nationaal-socialistisch gezinde familie breekt, en als vrijwilliger naar Spanje trekt, om daar in het regeeringsleger te strijden.

De roman is geschreven met de hartstocht van den propagandist, die uitsluitend het goed recht van zijn eigen overtuiging erkent wenscht te zien. Van die zeer eenzijdige overtuiging is de roman zoo sterk doortrokken in de weergave van personen en gebeurtenissen, dat hij als verhaal weinig beteekenis heeft behouden.

NOREL (K.) HET GETIJ VERLOOPT. (255) *f* 2.90. Callenbach, Nijkerk.

De zee die verdwijnt heeft deze schrijver geïnspireerd tot het samenstellen van deze roman, waarin hij van zijn diep meeleven met de visschers van de Zuiderzee uiting geeft. Hij schetst een van de vele visschersgezinnen uit Enkhuizen streng-geloovig, waarvan sommige kinderen andere wegen zoeken, maar waar de vader met het droogmaken van de Zuiderzee zijn levensdoel ziet vergaan. Het grootsche werk van de drooglegging kan Norel niet heelemaal wegcijferen en men voelt hier en daar zijn waardeering voor dit kolosale werk maar zijn hart gaat uit naar de stoere visschers en hij heeft zich geheel in hun leven ingewerkt. Een christelijk boek met uitstekende inhoud en mooie platen voor ouderen.

MOORE (Amos) EEN RUITER RIJDT ALLEEN. (205) Vertaald door Drs. Th. M. P. Klaus. Schoonderbeek, Laren N.H.

In dit vlot geschreven verhaal geeft een speurder zich zelf de reputatie van een nog grooter misdadiger te zijn dan een van de bende welke hij achter-

volgt, om daardoor er achter te komen wie de leider van de bende is. Dit wild-west verhaal waarin zooveel harde woorden vallen als er revolvers gebruikt worden en een menschenleven niets telt kan gelezen worden voor ouderen.

RUBEL (James) DOOD OF LEVEND. (275) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Herman Ruijterman. „De Steenuil", Amsterdam.
Dood en verderf spuwen de revolvers op elke bladzijde van dit boek, waarin verteld wordt hoe Farrigan zijn dubbelganger opspoort en tegelijk een bekoorlijk jong meisje helpt om haar ranch uit de handen van een bende schurken te houden. Alle trucs worden geprobeerd om haar te verjagen en tot armoede te brengen, maar tevergeefs, de dappere cowboy waakt en laat zijn revolvers knallen! Het gaat er ruw toe en er wordt geen gekuischte taal gesproken, daarom lectuur voor volwassenen.

SAVI (E. W.) DOOR PASSIE GEDREVEN. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van J. Kloos-Reyneke van Stuwe. J. Philip Kruseman, Den Haag.
„Mij dunkt, er is geen enkele reden, die een huwelijk van U met Gaynor beletten kunnen zou. Noch volgens de wet, noch volgens de strengste moreele opvattingen is er een hinderpaal". . . . . . Jawel! U hebt wel eenig idee van moreele opvattingen, Miss Savi, . . . dat een moeder haar dochtertje in den steek laat en het met een jongen man aanlegt, die zich later met de dochter verlooft, dat een grootmoeder een schijnhuwelijk aangaat met een veel jongeren man en de kleindochter later met hem trouwt, dat het kind dat de moeder van haar minnaar verwacht, niet gewenscht wordt en de dochter daarbij moet zijn. . . . dat kan er allemaal wel mee door, volgens Miss Savi, maar voor ons niet. . . . Onbeduidend en onbruikbaar.

ORCZY (Baronesse) DE ROODE PIMPERNEL EN ZIJN ORKEST. (240) Uit het Engelsch door W. J. A. Roldanus Jr., V. A. Kramers, Rijswijk (Z. H.)
De fantasie-rijke, romantische geest van deze schrijfster riep jaren geleden een ridderlijke figuur op, die de arme onschuldige slachtoffers van de Fransche revolutie uit de moeilijkste situaties wist te redden en naar het gastvrije Engeland te vervoeren. De Roode Pimpernel heeft in langen tijd niets van zich doen hooren en we dachten dat hij op zijn welverdiende lauweren rustte, maar nu verschijnt dit verhaal van een nieuw grootsch avontuur, waarin Lord Blakeney bewijst dat hij niets van zijn oude behendigheid en zijn chevalereske manieren verloren heeft en dat pittige lectuur vormt waarvan iedereen genieten kan voor een regenachtige vacantiedag.

BURROUGHS (Edgar Rice) TARZAN'S WAAGSTUK. (214) Nederlandsche bewerking van W. J. A. Roldanus Jr., V. A. Kramers, Rijswijk (Z. H.)
Deze nieuwe aanvulling van de Tarzan-serie bevat een groot avontuur van den aapmensch in de oerwouden van Afrika, waar hij zijn vrouw zoekt, die met een vliegtuig met eenige kennissen van Engeland komt. Zij geraakt in de handen van een onbekenden stam van blanke wilden, die vrouwen en jonge meisjes rooven, omdat zij het geheim kennen van de eeuwige jeugd, waarvan de bestanddeelen door haar verkregen worden. Het is een spannende strijd voor Tarzan om zijn vrouw op het laatste oogenblik te redden, waarbij hij gebruik maakt van vliegtuig en parachute; liefhebbers onder de groote menschen kunnen ervan smullen.

KUNST (Jaap) TERSCHELLINGER VOLKSLEVEN. (208) *f* 3.50. IIde druk. Leopold, Den Haag, 1937.

Deze niet veel veranderde druk van een in 1915 verschenen werk over Terschelling biedt naast een aantal foto's van het eiland, een hoeveelheid daar gezongen liederen. dansen en volksgebruiken. De liederen gaan vergezeld van de melodieën. Zoo goed als alle zijn ook in het overige Nederland bekend. De schrijver houdt van het eiland, kent het blijkbaar door en door en heeft van allerlei willen vastleggen, dat verloren dreigde te gaan.

WITSEN ELIAS (Dr. J. S.) DE NEDERLANDSCHE KOORBANKEN TIJDENS GOTHIEK EN RENAISSANCE. (144) *f* 3.50. H. J. Paris, Amsterdam.

De Nederlandsche beeldhouwkunst is in kunsthistorische werken maar schaars vertegenwoordigd. Deze leemte heeft Dr. Witsen Elias voor een deel aangevuld door de beeldhouwkunst, zooals deze voorkomt aan de Nederlandsche koorbanken uit Gothiek en Renaissance, te karakteriseeren.

Na de ontwikkeling en het algemeen karakter tot het einde der 16de eeuw te hebben aangegeven, bespreekt hij de koorbanken, die zich thans nog in onze oude kerken bevinden.

Een aantal platen werken verduidelijkend.

WAT IS DAT? De Encyclopedie voor Jongeren. *f* 1.— per afl. Hollandia, Baarn.

Wij hebben hier voor ons de derde en vierde aflevering. Daarmee is de Encyclopedie bij Julius Caesar aangeland. Ze bevat op de meest uiteenloopende trefwoorden interessante artikelen over menschen en dingen. Te loven valt, dat naast duidelijkheid gestreefd wordt naar frissche, vlotte bewerking. Een voorbeeld daarvan zijn o. a. artikeltjes over de bouwkunst van de Bevers en van de Bijen. Weetgierige kleinere en grootere menschen kunnen hier hun hart ophalen. Allerlei illustraties vergemakkelijken nog het inzicht. De uitgave zal compleet zijn in 24 afleveringen. Wij ontvingen ondertusschen afl. 5 en 6, zij hebben dezelfde goede kwaliteiten.

BAKKER (Bert) TRYGNE GULBRANSSEN OVER ZIJN TRILOGIE. (24) *f* 0.50. Kok, Kampen.

Bert Bakker heeft Gulbranssen in zijn woning te Oslo opgezocht en geïnterviewd. Heel veel belangrijks heeft de Noorsche auteur echter niet medegedeeld, zoodat dit boekje ons niet veel wijzer maakt. De aardige foto's lijken mij het belangrijkste van het boekje.

WIESSING (Ir. G. E. J.) INCA'S EN CONQUISTADORES. (158) *f* 1.75 en *f* 2.25. Pax,. Den Haag - Brussel.

Die belangstellen in de oude geschiedenis van Zuid-Amerika vinden in het boek van Ir. Wiessing zeer interessante lectuur. Het geeft een korte beschrijving van het Inca-Rijk, de verovering door de Spanjaarden en hun vestiging onder het rumoer van hun burgeroorlogen. Talrijke afbeeldingen en een kaartje verduidelijken den tekst, die zich laat lezen als een boeiende roman.

TUSSCHENBROEK (Otto van) DE ARBEID ALS ONDERWERP IN DE BEELDENDE KUNST. Met 24 afbeeldingen. (38) *f* 1.75. De Arbeiderspers, Amsterdam.

Bij een aantal reproducties van schilderijen uit den ouden en den nieuwen tijd, waarin op een of andere wijze de Arbeid is uitgebeeld, heeft Van Tus-

schenbroek korte toelichtingen geschreven waardoor de niet-geschoolde, maar wel belangstellende op kunstgebied de schoonheid der schilderkunst zal kunnen leeren genieten. Zooals hier op die schoonheid opmerkzaam wordt gemaakt zal het boekje zeker aan zijn doel beantwoorden.

KNUVELDER (Louis) KIND EN GODSDIENST. (84) *f* 1.—

HOOF (Arthur van) BEKOMMERNISSEN DER INDUSTRIEPEDAGOGIEK. (78) *f* 0.90. Drukkerij van het R. K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Twee nieuwe deeltjes in de Opvoedkundige Brochurenreeks onder leiding van Fr. S. Rombouts.

FEBER (L. J. M.) DE BORO-BOEDOER. *f* 1.50. Mouseion-reeks. No. 4. Met 34 afbeeldingen.

PETIT (L. D.) SIAMEESCHE BOUWKUNST. *f* 1.50. Mouseion-reeks. No. 3. Met 24 afbeeldingen. Van Munster, Amsterdam.

Deze nieuwe nummers van de Mouseion-reeks, de bekende uitgave van Van Munster, geven na een kort voorwoord een reeks prachtige foto's van tempels, steden, beeldhouwwerken, landschappen in Siam en allerlei buitengewone bijzonderheden van den Boro-Boedoer.

C. VALERIUS CATULLUS. Nagevolgd door A. Rutgers van der Loef. Boucher, Den Haag, 1937.

Een keur van vrije vertalingen naar Catullus. Een smaakvolle, uiterst verzorgde uitgave in een beperkte oplage. Voor bibliophielen.

Eenige geestelijke werkjes:

MGR. CONVERT. PRIESTEROVERWEGINGEN OP DEN H. PASTOOR VAN ARS. Vert. door A. F. W. Pr. (240) Kruisvaarders van S. Jan, Rijswijk, 1937.

CAJETANUS M. VAN BERGAMO. DE GODDELIJKE DEUGDEN. Vert. door Dr. P. Silverius. O. M. C. (72) Kruisv. v. S. Jan. Rijswijk.

ALB. SCHELFHOUT v. d. MEULEN. MEISJE, VERDIEP JE IDEALEN. (62) Romen en Zonen, Roermond.

P. QUIRINUS VAN ALPHEN, O. M. Cap.: DE H. THOMAS MORE. (32) Kruisvaarders van S. Jan, Rijswijk.

MGR. EMMANUEL CHAPTAL. MÉDITATIONS DANS LE CADRE LITURGIQUE. (290) Desclée De Brouwer et Cie., Paris.

ABBÉ J. RAIMOND. INTRODUCTION DE LA VéRITé à LA VIE. (258) Desclée de Brouwer, Paris.

AL. JANSSENS. GOD ALS SCHEPPER. COSMOLOGIE EN ANTHROPOLOGIE. (296) *f* 2.— IIle uitgave. Dekker en v. d. Vegt. Nijmegen, 1937.

II. Men heeft berekend dat er sinds Goethe's dood in Duitschland jaarlijks, door elkaar gerekend, dertig boeken over hem geschreven zijn. Nu heeft onlangs een nakomeling van den dichter, Theodor Goethe, een boek geschreven over Goethe's stamboom. Hij heeft er dertig jaar aan gewerkt en alle mogelijke bronnen geraadpleegd. De naam Goethe komt het eerst voor in 779, duizend jaar vòor het beroemdworden van denzelfden naam. Goethe's voorouders waren allen boeren en soldaten en woonden in Noord-Duitschland. Theodor Goethe heeft duizend leden dezer familie kunnen identificeeren. Behalve deze identificeering geeft hij de namen van 30.000 leden van dit geslacht. Het werk beslaat twee duizend bladzijden. De naam Goethe komt tegenwoordig ook veelvuldig in Noord-Amerika voor. Er is echter, behalve de groote dichter, geen enkel schrijver uit het geslacht der Goethe's voortgekomen. Theodor Goethe zelf is inspecteur in Weenen. Aldus een verslag van dit boek in „Toute l' Edition". Het klinkt nog al fantastisch!

II. In de Nouvelles Littéraires vonden we onlangs het kortste sonnet dat er bestaat, (misschien bestaan er even korte, maar geen kortere). De auteur is onbekend, Het heet „La Mort de la Rose".

Fort	Sort	Rose	Brise
Belle	Frêle,	Close	L' a
Elle	Quelle	La	Prise
Dort	Mort		

III. In het officieele blad der Deensche boekhandelaars van 7 Mei staan een twaalftal raadgevingen voor boekwinkelbedienden, waarvan wij er hier enkele overnemen.

1. Zorg den inhoud van uw magazijn even goed te kennen als gij u zelf kent.
3. Wanneer ge een klant bij zijn naam kent, vergeet dan niet hem dit te laten merken.
4. Wees even voorkomend voor alle klanten, hoe zij er ook uitzien.
5. Spreek tot kinderen met denzelfden eerbied als tot volwassenen, want het zijn toekomstige klanten.
7. Laat in twijfelgevallen den klant gelooven dat hij gelijk heeft.
8. Ga niet op een gesprek in, dat den klant onaangenaam zou kunnen worden.
9. Excuseer u altijd als ge een vergissing begaan hebt.
11. Dring nooit iets op, waarover de klant later nooit tevreden zal zijn.

IV. André Gide schijnt een angstvallig man te zijn. Hij is nooit zeker de waarheid te bezitten en voor niets is hij meer bevreesd dan voor de waarheid, het bezit der waarheid, de zekerheid. Mij heeft hem aangevallen over zijn boekje „Retour de l' U. R. S. S.", waarin hij zijn ontgoocheling over Rusland uitsprak. Nu verscheen er weer van zijn hand een boekje „Retoucher au Retour de l' U. R. S. S."

V. New-York moet nog een 100.000 analfabeten hebben. De journalist Gavrick heeft nu voor deze verschoppelingen een weekblad opgericht om hen in de gelegenheid te stellen met het wereldnieuws kennis te maken. Het blad bestaat slechts uit illustraties, maar zoo sprekend dat de eenvoudigste ze begrijpen kan. Hoe de titel eruit ziet en of hij ook uit een illustratie bestaat, wordt er niet bij vermeld.

STEYLEN (Cor) DE JONGE TOOVENAAR. (146) *f* 1.35. Stempel Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Een verhaal dat speelt in het groote gebied van Mexico, en vertelt van Indianen toovenaars en blanke jagers waardoor het jongens van 10-12 jaar zeker zal boeien. Geschikt.

BRUGMAN (A. J. W.) DE VISSERSZOON VAN EGMOND. (156) *f* 1.35. Met stempel van den Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Een boeiend verhaal uit de oude tijden toen de Abdij Egmond nog bestond. Een boek waaruit voor jongens en meisjes iets goeds te leeren valt.

MOEDER MAG IK LEZEN! Verzameld door D. A. CRAMER-SCHAAP. (80) *f* 4.75. Geillustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

In dit boek zijn de vier deelen van „Moeder mag ik lezen?" in één flinken band samengevat. Het is een mooie uitgave geworden voor kinderen, die pas leeren lezen.

PETILLON (Willy) HUISMUS. (192) *f* 1.— en *f* 1.65. 2e dr. Geillustreerd door Ria Warendorff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Zooals reeds bij een vroegere beoordeeling werd aangegeven is dit meisjesboek vlot geschreven en volkomen neutraal. Boven de 14 jaar.

GOUW (A. C. ter) INDISCHE JONGENS. (155) *f* 1.25. Callenbach, Nijkerk.

Een clubje Indische jongens, gaat na het slagen voor het toelatingsexamen voor de H. B. S. onder leiding een week-lange avontuurlijke tocht maken. Het boekje is door en door protestantsch en wel zoo dat we het voor de Katholieke jeugd liever terzijde leggen.

GOGH-KAULBACH (Anna van) WILLY'S OFFER. (191) *f* 1.— Geill. door Freddy Langeler. Bandteekening van P. Stempel. Meulenhoff, Amsterdam.

In jaargang 1929 van Boekenschouw hebben we dit boek gesignaleerd als neutraal, maar overigens geschikt voor oudere meisjes.

HICHTUM (Minke van) SCHIMMELS VOOR DE KOETS OF . . . VLOOIEN VOOR DE KOEKEPAN. (288) *f* 2.— en *f* 2.90. Met zwarte en gekleurde platen van Tjeerd Bottema. Van Goor Zonen, Den Haag.

Sjoerd Meinders, een arme arbeidersjongen verlaat zijn Friesch geboorteplaatsje om de wereld in te trekken en dank zij zijn groote ijver en eerlijkheid brengt hij het zoo ver, dat hij zijn belofte gedaan aan zijn moeder, haar eens met een koets met schimmels ervoor te halen, in vervulling kan doen gaan.

Aanbevolen voor kinderen van 12-14 jaar.

PRAAMSMA (M.) PUCK REINBERGEN. (155) *f* 1.25. Callenbach, Nijkerk.

Een pas geslaagd, protestantsch onderwijzeresje beleeft een groote desillusie in haar eerste jonge liefde, maar zij weet het op verheven wijze te dragen en het offer te brengen in vertrouwen op Gods voorzienigheid. Overigens geschikt voor meisjes van 14-17 jaar.

WONDERBARE AVONTUREN VAN HAPPERDEPAP. (155) *f* 1.50. Met teekeningen van Peter Lutz. Bosch & Keuning. Baarn.

Vader Happerdepap houdt wel wat te veel van zuurtjes en is niet altijd even paedagogisch, maar hij leeft zoo geheel mede in de fantazie-wereld en de kinderlijke avonturen van zoonlief, dat het een lust is om te lezen, en wij het boekje gerust kunnen aanbevelen voor de kleuters van 6-9 jaar.

Paulus

door J. v. H.

Is er in de oudheid wel èen mensch, dien we beter en vollediger kennen dan Paulus? Sint Lucas, die langen tijd in zijn schaduw leefde, schreef een boek over hem, de „Handelingen der Apostelen", en wat we daar van buiten zien, door het medium van een bewonderend leerling, zien we van binnen in Paulus' eigen brieven. Zelden heeft zich menschelijke grootheid zoo intiem en onmiddellijk, in zoo ongewone afmeting geopenbaard als in Paulus. Er brandt in hem een hartstocht, een drift der ziel, die elk van zijn woorden kracht en kleur geeft en hem tot den oorspronkelijkste aller schrijvers stempelt. Paulus is de minst klassieke der menschen en wegens het eeuwen durende klassicisme is hij als schrijver eigenlijk doorloopend voorbijgezien. Waren zijn brieven in later eeuwen in het Westen geschreven, dan zou hij in alle litteratuurboeken als dè proza-schrijver bij uitstek vermeld staan. Zelfs in vertaling trillen Paulus' schrifturen nog van een geweldige bewogenheid, de golfslag van een ziel in branding slaat er doorheen. Hij die deze epistels dicteerde, werd door alle uitersten heen geslingerd, van de hoogste verrukking naar de diepste verslagenheid. De spanningen van Paulus' ziel laten zich in geen menschenwoorden vangen; het breekt en wringt zich als een niet te bedwingen bergstroom door constructies en zinsgebondenheid heen, onbekommerd om vorm en welluidendheid. Liefde en verachting, weerzin en teederheid, verontwaardiging en ootmoed, fierheid en verzet, spot en ironie, al deze aandoeningen, opgevoerd tot hoogspanning, doorgloeien Paulus' brieven en maken ze tot het brandendste getuigenis dat de oudheid kent.

Slechts een Semietisch temperament is zoo spontaan, zoo onmiddellijk, zoo diep en volkomen van reactie. Paulus is niet „dichterlijk" in den gangbaren zin; hij is een stedeling zonder veel natuurzin, zonder aanleg voor idylle of droomerij, maar hij is grootsch, aangrijpend, overrompelend en in zijn geweldige, stormachtige verbeeldingen bereikt hij hoogten, die het den menschengeest zelden te bereiken gegeven is.

Er is een treffend verschil tusschen het evangelie en Paulus. De Meester in het evangelie spreekt van zaaien en visschen, van bloemen en vogels, van wijngaard en schaapherder. Zijn woord is verzadigd van den geur des velds, den geur van kruid en bloem. Paulus' woord is gedrenkt in de psyche der grootstad; het is direct en vol werkelijkheidszin, trillend van de bewogenheid des levens. Geen veldgeur of berglucht trekt er doorheen, doch hoogstens een scherpe zee- en havenwind. Er is wapengekletter en de dreunende stap van hemelsche legioenen. De poëzie van Paulus is niet het liefelijke, natuur-innige, evenmin het klassiek evenwichtige, vormvolmaakte; Paulus is meer verwant aan een

bazuinstoot, een donderslag, een vloedgolf, een aardbeving. Alles aan hem is kracht, vuur, spontaanheid, hartstocht, drift. En toch is elke hardheid hem vreemd. Er is in hem een rijkdom van gemoed, een schoone ontvlambaarheid, een aanhankelijkheid en gevoelstrouw, die zijn grootheid vermenschelijken en verinnigen. Zijn epistels vloeien over van getuigenissen, waarin een menschenhart bloedt om ondank en ontrouw, of opjuicht om erkentelijkheid en genegenheid. Hoe weinig is er noodig om in dit groote hart, dat openstaat naar heel de wereld, een siddering van vreugde te wekken! Ze vloeien over ook van wendingen, die treffen en bijblijven als Godsspraken, uitingen zoo Paulinisch van stijl en structuur, zoo geladen van zin en ziel, dat er na eeuwen nog een stuk van zijn hart in te kloppen schijnt.

Deze onbedwingbare veroveraar is de teederste en gevoeligste der menschen. Hij wordt klein met de kleinen zonder iets van zijn grootheid in te boeten. Paulus is een absolute natuur, doch zijn grootheid is juist dat hij, ondanks dit absolute, zich weet aan te passen aan de kleine afmetingen der menschen. De korte brief aan Philemon over den weggeloopen slaaf Onesimus, dien hij in Philemon's liefde aanbeveelt, openbaart een hoofschheid en adel van ziel, een innerlijke majesteit, als men slechts in sommige helden van Shakespeare terugvindt. Innerlijke majesteit! Dit is misschien de treffendste karakteristiek van Paulus. Of hij zich op zijn aangeboren Romeinsch burgerschap beroept, of hij aan den keizer te Rome appelleert, of hij God tot getuige neemt, of hij bij de liefde van Christus bezweert, er is in zijn woord en gebaar altijd iets van dat koninklijke, majestueuze, dat eenmalig en onnavolgbaar is. Hij is „every inch a king": Zijn levensstijl, het stempel van zijn persoonlijkheid is met niets of niemand te vergelijken en verraadt zich in elken zwaai van zijn mantel. Ex incessu patuit dea! Hoe fier is hij op zijn uitverkiezing, hoe jaloersch op de faam van zijn evangelie, hoe overgevoelig omtrent eigen onafhankelijkheid, hoe spuwt hij op voordeel en baatzucht. Een aalmoes verteedert hem en wekt tevens zijn instinct van zelfweer. Maar zelf schenkt hij met een toewijding, een overdaad, die verlegen maakt. Zelfs het gewrongene en duistere zijner uitdrukking past in het totaalbeeld van den gewezen Rabbijn en Pharizeeër, die zijn jeugd in een leerschool van spitsvondigheid en verwrongen dialectiek heeft doorgebracht.

In alle milieus, waar Paulus optreedt, groeit hij uit tot een heros en wekt liefde of haat, naargelang ieders persoonlijke gesteldheid. Zijn gevoelige, zenuwscherpe natuur staat gespannen op elken prikkel en lijdt soms onder vlagen van onrust en neerslachtigheid. Er is hem een lot beschoren, een juk opgelegd, te zwaar bijna voor menschelijke schouders. De afbeulende vermoeienis der reizen, de mishandelingen en levensgevaren, zijn kommervolle levenswijze zouden het meest robuuste gestel ondermijnd hebben. Er zijn in heel de geschiedenis weinig menschen

aan te wijzen, die gezworener vrienden en bewonderaars, doch ook hardnekkiger vijanden gehad hebben dan Paulus. Zijn behoefte aan vriendschap en medevoelen spreekt uit tallooze feiten en uitspraken: eenzaamheid, verlatenheid drukt hem als een booze droom. Zijn vijanden zijn niet te tellen en machtig: zij hebben een ware wildhetze tegen hem ontketend. De prediking der verlossende genade in Christus en der nutteloosheid van de Joodsche wet was in hun oog een halsmisdaad. Zelfs Joden-Christenen, valsche broeders, konden hem het zich losscheuren van Mozes' wet niet vergeven.

Nog altijd zijn er menschen, die een soort wrok tegen Paulus koesteren, den „epilepticus" of „neurasthenicus", zooals ze hem noemen. Zijn uitgesproken Semietenkarakter is hier schuld aan. En inderdaad! Is er èen onder de helden en heiligen Gods, die ons in zoo scherpe contouren, in zoo intieme belichting, in zoo menschelijke en na te voelen bewogenheid en bewegelijkheid voor oogen treedt als Paulus? In al zijn grootheid en begenadigheid is hij een mensch, grooter van statuur weliswaar, maar menschelijk in zijn droefenis niet alleen, doch ook in zijn vreugde, tot in zijn verrukking. Zijn persoonlijkheid mist het onmiddellijke Godsmysterie, dat achter al Jesus' woorden en daden schuilt, dat alles aan Hem helder en raadselachtig tegelijk maakt. Jesus leeft en spreekt en handelt vanuit goddelijke diepten, Hij is niet slechts grooter, maar geheel anders van statuur. Paulus leeft overal in menschelijke beperktheid en voorwaardelijkheid en de structuur van zijn wezen in zijn persoonlijke trekken en eigenheden, is bepaalder, bekender, ons oneindig meer nabij. Zoo bekend en nabij, dat we hem naar temperament en aanleg kunnen rangschikken. „Als de bazuin een onzekeren klank geeft, wie maakt zich dan strijdgereed?" Dit woord aan de Corinthiërs mag van hem zelf gelden. Hij was een Godsbazuin van scherpen, klaren klank en bereidde geheele legers tot den strijd. Het is nog altijd die scherpe klaarheid van zijn geluid, die menschelijke bepaaldheid en scherpe omgrensdheid van zijn wezen, die geestdriftige bewondering en fellen afkeer wekken.

Niets van zijn menschelijken rijkdom heeft het Damascus-avontuur in Paulus vernietigd. Met dezelfde drift en bezieling, waarmee de aanvoerder van Jong-Israël op buit uittrok in zijn Pharizeeërtijd, heeft hij later alle schepsel onder Christus' juk trachten te brengen. Zijn hooge natuurtrots werd Christelijke fierheid, zijn matelooze drift werd ijver voor het nieuwe Godsrijk, zijn steil Judaïsme werd wereldwijde, evangelische liefde. Voor wie niet in Christus gelooft, is Paulus het onoplosbaarste raadsel, dat de geschiedenis opgeeft. Hij leeft en strijdt en sterft voor een hersenschim, ontwikkelt een bovenmenschelijke geestkracht en geeft een zwenking aan den loop der historie, alles door zijn rotsvast geloof aan een fata-morgana. Zulk een substantieloos, maar succesvol

fanatisme is niet mogelijk. Zonder den werkelijken Christus is Paulus onaannemelijk en onverklaarbaar.

Paulus is de laatste der profeten van Israël. Hij is van hun stam en hun bloed, doch meer nog van hun geest. Ook in hèm is dat bijna angstwekkende gedreven-zijn door den geest, dat onweerstaanbare en doorschokkende, een kracht uit andere regionen, een adem als uit Gods eigen mond, wat de profeten uit Israël kenmerkt en kunstenaars als Dürer en Michel-Angelo zoo fascineerde. Dit vervuld-zijn van den geest is tenslotte het groote en geheele geheim van Paulus. Vanaf het begin der eeuwen weet hij zich voorbestemd om de wereld, nu de tijd daarvoor gerijpt is, het Godsgeheim te onthullen van aller verlossing in Christus' bloed. Christus is het hoofd, de kroon der schepping, waaronder alles moet hereenigd worden; zelfs de levenlooze natuur zucht in barensweeën om bevrijd te worden van de slavernij der vergankelijkheid en deelachtig te worden aan de vrijheid der kinderen Gods. In Christus' bloed is alle Joodsche ritueel en wettelijkheid ijdel en nutteloos geworden. Christus is de zuurdeesem der nieuwe menschheid en allen, die Hem aanhangen, vormen èen lichaam in Christus, een mystieke eenheid met Christus als hoofd en den Geest als bezielenden adem.

Paulus staat wat vreemd onder de twaalf, die met den Heer verkeerd hadden. De Hellenistisch gevormde knaap uit Tarsus, de Pharizeeën-leerling en scholaster uit Jerusalem heeft de aanvankelijke Galileesche sfeer van den Apostelkring doorbroken en er iets van den wereldwijden geest van het Westen in gebracht. Hij heeft een brug geslagen van Jerusalem naar die westersche cultuurwereld, die de eigenlijke erfgenaam der goddelijke beloften aan Israël zou worden. Paulus heeft den grondslag gelegd van een Christendom, dat de hooge, vrije geestesvlucht van Athene en Rome kon voortzetten en voltooien. Zijn woord aan de Philippiërs „houdt, broeders, uw aandacht gevestigd op al wat waar, op al wat edel, rechtvaardig, rein, liefelijk en welgevallig is", bevat de kern van dat Christelijk humanisme, dat in latere eeuwen tot bloei zal komen.

* * *

Wie een prachtige en alomvattende biografie van Sint Paulus lezen wil, schaffe zich het onlangs verschenen standaardwerk van Dr. Josef Holzner aan, „Paulus, ein Heldenleben im Dienste Christi."[1]) Het is geschreven door een theologieprofessor in München. Nu is er geen menschenklas, waarvan in sommige kringen zooveel kwaad wordt gesproken als van theologieprofessoren: zij zouden God en religie tot een schoolsch systeem verdorren en het heilige in een al te rationeel kader willen dwingen. Dit boek

1) D. Dr. Josef Holzner. Paulus, ein Heldenleben im Dienste Christi. (458) Herder & Co. Freiburg i. B. 1937. 5.60 M. en 7.40 M.

mist al wat schoolsch en dor is. Het is geschreven met warmen polsslag en in ontroerende bewondering door iemand, die als vakman niet slechts alles weet wat er van Paulus te weten valt, maar die het scheppend vermogen bezit er een gave, goed geordende en schoone monografie over samen te stellen.

Er zijn geen historische werkelijkheden, waarop de critiek zoo haar tanden heeft stukgeknaagd als op de nieuw-testamentische geschriften. Een leger van geleerden heeft een eeuw lang al zijn academische spitsvondigheid en ondermijningskunst aangewend om de evangeliën en apostolische schrifturen te wikken en te wegen, te ziften, te analyseeren, te be-x-stralen en zoo tot de alleruiterste rationeele zekerheid te komen. Maar deze oude, eerbiedwaardige geschriften hebben het requisitoir der wetenschap prachtig doorstaan. Aldoor meer bleek de katholieke traditie in haar recht te zijn. De brieven van Paulus en de „Handelingen" van Lucas zijn reeds lang als authentieke geschriften in eere hersteld. Een ander voordeel dat deze mierenarbeid met zich bracht, is, dat de achtergrond der Apostelperiode, de cultuurtoestand, de levensverhoudingen uit dien tijd in veel helderder licht zijn komen te staan, waardoor bijvoorbeeld een leven van Paulus veel gedétailleerder en nauwkeuriger kan beschreven worden dan vòor honderd jaar. Men heeft het Grieksch der Hellenistische periode en Paulus' eigen taal en spraakwijzen nauwkeurig bestudeerd, zoodat de juistheid en beteekenisnuancen van zijn texten ons nader zijn gekomen. De vondst van een inschrift, een steen, een amulet in een der steden, waar Paulus preekte, kan licht werpen op zijn woorden en daden. Over Paulus zijn er bovendien tallooze monografieën verschenen, het eene al critischer dan het andere. Enkele feiten uit Paulus' leven, bijvoorbeeld de Damascus-verschijning en de „stimulus carnis", de doorn in het vleesch, zijn klassieke raadsels geworden in deze geleerdenwereld, en er is door een of ander vakkundige wel eens een soort Nazireeëreed gezworen om zijn leven aan de oplossing daarvan te wijden.

Dr. Josef Holzner is als Duitsch professor „nourri dans le sérail" en ingewijd in al de geheimen dier „Neu-Testamentler". Maar hij is meer dan een professor, hij is een levend Christen en bezit bovendien ongewone gaven van hart en verbeelding. Zoo is in een lang tijdsverloop deze biografie ontstaan, steen voor steen opgebouwd, met strenge historiezin, onder voortdurend totaaloverzicht en met stijgende bewondering voor den held. De schilderachtige weergave van Paulus' optreden en wedervaren in de steden van zijn Apostolaat is geen vrucht der fantasie, maar zoo goed mogelijk historisch verantwoord. Ieder schrijver of geleerde zal Paulus eenigszins vanuit eigen gezichtshoek zien, maar de katholieke traditie heeft een Paulusbeeld vastgelegd, dat ook bij Holzner terugkeert, hier slechts meer genuanceerd en verdiept. Holzner is wat men een humanist kan noemen en opvallend zijn

zijn welgeslaagde pogingen om draden te spannen van Paulus naar de schoone ideeënwereld der Grieken en omgekeerd. Een gelukkige keuze van illustraties, waaronder zoowel fotografieën van bekende kunstwerken als van door Paulus bezochte steden zijn, veraangenaamt de lezing van dit werk, dat zich doorloopend op hoog geestesniveau beweegt.

BOEKENSCHOUW.

KOOT (Ton) B. P. - DE CHIEF! (143) *f* 1.50. Callenbach, Nijkerk.

Het was een uitnemende gedachte van Ton Koot om dit boek even voor de jamboree te doen verschijnen. Hierdoor werd het mogelijk dat vele leeken van te voren hun kennis van en hun inzicht in de beweging konden verdiepen. Maar ook nu, nu de jamboree al weer tot het verleden behoort maar de indrukken nog versch in ons geheugen liggen is het goed dit boek ter hand te nemen. Bezield met een groot enthousiasme heeft Ton Koot aan de hand van vele origineele gegevens het leven beschreven van den chief, wiens voorbeeld het ideaal werd van duizenden jonge menschen. Het is een zeer aantrekkelijk geheel geworden, mede door de tot nog toe onbekende foto's en teekeningen.

Er zal wel geen padvinder ter wereld zijn of hij zal dit boek in zijn bezit wenschen. Aanbevolen voor ieder die er belang in stelt.

KERSBERGEN (Geertruida Catharina van) HET LUIKSCHE DIATESSARON (XII en 160 (In het Nieuw-Nederlandsch vertaald. „Nieuwvoorde", Rijswijk (Z.-H.)

Dit boek biedt de vertaling van de tekst van het Middelnederlandse Limburgse leven van Jesus waarvoor reeds sinds enkele jaren vooral in Nijmegen belangstelling gevraagd wordt. Het geeft de tekst zoals die ook werd opgenomen in de dissertatie van de schrijfster. Vooraf gaat een prijzende inleiding van Prof. Dr. Jac. van Ginneken S.J. terwijl een zorgvuldig bewerkte inhoudsopgave van de hand van Rev. C. A. Phillips het boek sluit. Het worde in de aandacht van velen aanbevolen, zowel om zijn eigen waarde als om het feit dat het de belangstelling voor het Limburgsche leven van Jesus kan stimuleren. Jammer is het betrekkelijk groot aantal drukfouten.

OLDENBURG ERMKE (Frans van) LEVEN EN STERVEN VAN SINT SERVATIUS (38) A. A. M. Stols. 1937.

In dit kleine boekje heeft Frans van Oldenburg Ermke in het kort alles verteld wat over het leven en sterven van Sint Servatius is overgeleverd. Hij doet dit op beminnelijke, bevattelijke wijze, en eenvoudige lieden zullen het werkje met genoegen lezen; meer eischende lezers zullen nu en dan een weinig gehinderd worden door oratorische wendingen en door kenschetsingen als: Het graf is de grenssteen tusschen tijd en eeuwigheid. Zooiets is werkelijk een beetje te gemakkelijk, en het geval staat niet alleen. Dat neemt echter niet weg, dat ook de meer eischende lezers toch veel te waardeeren over zullen vinden.

Notities rond Poesjkin

door FELIX VAN ARET.

Poesjkin is herdacht met een luister en een toewijding als gold het een groot vorst, of een rijksgroote van formaat. Onder de dichters is hij inderdaad een vorstelijke figuur, ofschoon een grootendeels onbekende.

Ook ons land heeft dezen geheimzinnigen poëet, wiens naam melodieus dichterlijk klinkt, maar die voor ons overigens een gesloten boek blijft, dat als een groot geheim achter slot en grendel wordt gehouden, in alle eerbied voor het groote onbekende gehuldigd. Hij is voor ons eenigszins een onbekende soldaat, als we dit militaire beeld met dezen onbaatzuchtigen dienaar der schoonheid in verband mogen brengen, iemand die in het verborgene zijn land hielp groot maken.

Zoo lijkt het ons, op den grooten afstand, waarop wij van Rusland verwijderd leven. Maar in Rusland is hij de ziel, die aan alle dingen het leven heeft gegeven. Wij zijn geneigd zijn roem af te meten naar literatuur-historische beteekenis, en niet naar de schoonheid, die we aan zijn letteren hebben beleefd. Poesjkin is voor ons een grootheid, die we nader zouden moeten onderzoeken, wilden we zijn karaat kunnen bepalen. We kunnen het drama van Poesjkin's dood beschrijven als hadden we de rol vervuld van secondant bij het sinistere tweegevecht, dat aan dit jonge, nog van plannen boordevolle leven, een einde maakte, een drama, dat de wereld zeker een onschatbare rijkdom aan schoonheid heeft gekost. Op het moment van zijn dood was Poesjkin zoo groot als Rusland zelf, en ware hij blijven leven, hij zou de diepte, de algemeen menschelijkheid, de spontane scheppings-drift van een Goethe of Shakespeare hebben bereikt. De taal, waarmee hij tot de levenden spreekt, kennen wij echter niet. Boris Godounow, Eugen Onegin, Pique Dame, het zijn slechts muzikale klanken, die ons schoone momenten bezorgen met Moussorgsky en Tschaikowsky. En we weten niet, dat we iederen dag onbewust, wanneer we aan de hand van de luistergids weer voor den zooveelsten keer de associatie tusschen componist en toongedicht gelegd hebben, verraad plegen aan den Mozart der Russische literatuur, want achter alle groote Russische toondichters staat de inspiratie van Poesjkin.

Alle kolossen der Russische letterkunde, Dostojefsky, Gogol, Boenin, en velen onder de vele talrijke jongeren zijn in hun ideologie onbestaanbaar zonder Poesjkin. En de ideologie was lang niet de sterkste zijde in het werk van dezen fluisterenden poëet, in zijn kinderlijke heerlijke gedichten, zijn kristalhelder, onbaatzuchtig, effectloos, goudeerlijk proza. Hoe doordeesemd moeten zijn scheppingen dan niet zijn geweest van de mystieke Russische psyche, dat mysterie, waarvoor encyclopedieën gewrocht zijn, maar dat Poesjkin in de vlucht trof in een simpele novelle.

Een Mozart in de letterkunde. Geen ideëenrijk hemelbestormer, zooals Dostojefsky, geen cultuur-filosoof, ofschoon in zijn omvangrijke belezenheid alle culturen der wereld elkaar rendez-vous gaven. Iemand, die schuchter en naïef diepzinnige vraagstukken aanroerde, heelemaal in den trant van Mozart's levensfilosophie, een onbekommerde kunst in het leven, waarin een profetische helderziendheid herhaaldelijk gestuit wordt door een soort steppenmelancholie, en gekruid door een ironie, die we bij Gogol in veel weelderiger, haast protserige vormen tegenkomen. Zooals Mozart een argelooze kunst schiep in een engelachtige reinheid, zonder ingewikkelde thematiek, zonder misbruik maken van den roem, zoo schiep Poesjkin Russische kunst, zuiver en ongedwongen, met een gemakkelijke lichtheid als het neurieën van een melodie. Het schrijven scheen hem inderdaad even weinig moeite te kosten als het voor zich heen fluiten van een levensblij wijsje. In dezen doodsimpelen, onopgesmukten Poesjkintrant is het leven het puurst in zijn beginselen benaderd. Een elegant, hoffelijk optimisme overschrijdt in Poesjkin's werk nooit de grenzen van den slechten smaak der pedanterie.

van het valsche enthousiasme, dat masker der moderne beschaving. En toch biedt deze letterkunde in menuetvorm plaats aan alles wat in het Russische leven typisch Russisch is. In de verhalen van Bjelkin bijvoorbeeld, die pareltjes van sobere zeggingskunst, waarin geen woord te veel staat, is het Russische karakter met al zijn schakeeringen aanwezig. Kunst in miniatuur, psychologie in een notedop, maar trefzeker op iederen regel. Nergens gerimpeld door een pathetischen kreet, ontsierd door een gekunsteld gevoel, of van innerlijke

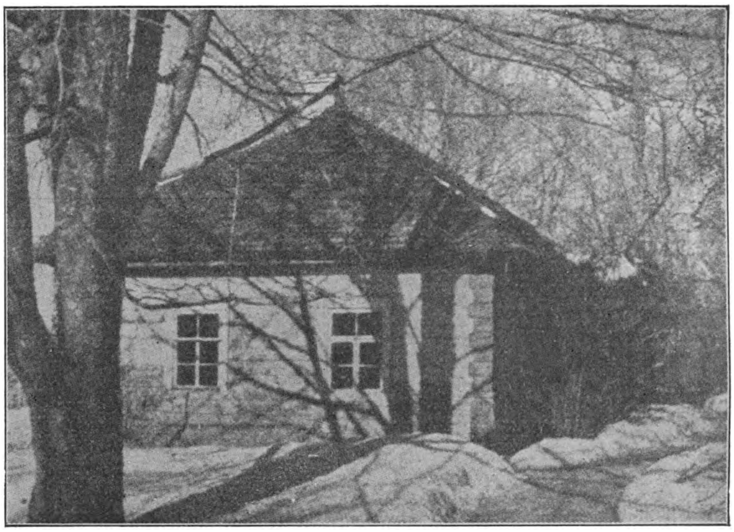

„Huisje te Michaëlofskoje, waar Poesjkin twee jaar woonde."

kracht beroofd door een onbeheerscht lange tirade. Poesjkin is geen applaus- en hoeraschrijver. Waar anderen gekweld worden door de zucht tot uitvoerigheid, om toch vooral niet de kans te loopen te worden misverstaan, zooals Gogol, kan Poesjkin zich de luxe veroorloven iets in het onzekere te laten zonder dat het verhaal daarmee aan belang inboet. Het is juist deze nonchalance, deze professorale verstrooidheid, die hem soms een onmisbaar détail doet vergeten als een zeer geleerde zijn bril, waardoor de eerlijkheid van zijn mededeelingen nog wordt verhoogd. Zij, die in eerlijkheid sterk in de schoenen staan kunnen op een bepaald punt vaag blijven, en zij worden toch geloofd. Maar dan moeten zij ook niet opsnijden over de dingen, die ze wel weten. Elders ligt zijn grootste kracht juist weer in het détail.

Gogol moet op het vernemen van Poesjkin's dood uitgeroepen hebben: „Hoe vreemd!" „Rusland, zonder Poesjkin", waaraan hij misschien in stilte toegevoegd zal hebben „Hoe vreemd!" „Gogol zonder Poesjkin", want geestelijk was hij zelf geheel afhankelijk van Poesjkin, die hem de ideeën voor de „Doode zielen", en de „Revizor" kant en klaar leverde. Welk een enorm verschil, deze twee vrienden. Poesjkin, de klassicus, die zich niet druk maakte om détails en bijzaken, iemand die het leven als een plan overzag, en Gogol, de man die in uitvoerigheid met de taaiste Duitsche philosofen kan wedijveren. Gogol is vertaald over heel de wereld. Maar Poesjkin, die steeds het juiste woord op de juiste plaats zette was zonder het gebruiken van een omschrijving niet te vertalen, en zou men toch met de omschrijving genoegen willen nemen, dan hield men een schaduw van Poesjkin over. En zoo moest de wereld een onbekenden soldaat huldigen, die alleen in zijn

vaderland voor het volle pond begrepen werd, een eer, die een profeet anders nooit ten deel valt.

Poesjkin was een profeet, maar zijn zienerschap op Rusland's bloedige toekomst had niets occults, maar was veeleer een eigenschap van zijn dichterlijke intuïtie, die onophoudelijk den polsslag van Ruslands lief en leed controleerde. Anderen zijn zijn argeloos voorbeeld, dat nooit als een leiderschap werd geponeerd, in den breede nagevolgd. Poesjkin's zachte ideeënlineatuur, ze staat als een bescheiden croquis, een kalm, rustig pastel naast de forsche contouren van Dostojefski's wereldbeschouwing. Poesjkin heeft ze allemaal voorzien: Dostojefski's barmhartigheid, Gogol's realisme, Tolstois zelftucht, de weemoed van Sjmeljow, het naturalisme van Sjolochow; hij is het embryo van de Russische cultuur.

Poesjkin zuiverde de Russische taal, en gaf er een gedachtenrijken inhoud aan. Met zijn enorme belezenheid, zijn cultuurinstinct, dat gevoed werd aan de rijke bronnen van de Fransche letterkunde, slaagde hij er in de levensstijlen, het beschavingseigen van andere rassen in de Russische taal te filtreeren. Wat Czaar Peter in het materieele deed, het overplanten van West-Europeesche vakkennis op het braak liggende Russische initiatief, deed Poesjkin eenigermate in het spiritueele. Hij had een zending te vervullen, waarvan hij zich misschien nooit ten volle bewust is geweest. Daarvoor was hij te veel dichter, met een neiging tot zelfbespiegeling, ook zelfbeklag, doch tevens met een open oog voor de kille waarheden van het leven.

Natuurlijk hebben sommigen Poesjkin bij de herdenking in een politieke clan willen inlijven. Het is reeds bij de herdenking van Stefan George opgevallen dat onschuldige beroemdheden, die definitief afwezig zijn, en zich dus niet kunnen verdedigen, tot eere-propagandisten worden benoemd van een politiek idool, waaraan zij part noch deel hebben. Het is het noodlot van het burgerlijk dictatoren-dom, dat het steeds een beroep moet doen op vervlogen glorie, want het heeft alle tijdgenooten, die als getuige van zijn grootheid zouden kunnen optreden van hun stem beroofd. Dat wil zeggen van de stem van hun vrije persoonlijkheid. De stem deel uitmakend van het partijspreekkoor is natuurlijk een geluid uit de kudde.

Over het algemeen moet men echter de onpartijdigheid eeren, waarmee Stalin den dichter bij zijn eeuwfeest als een uitgesproken „nationalen" kunstenaar liet huldigen. In Poesjkin ziet men een synthese van Russische krachten, en het is daarom, — dat alle staatkundige déracinés, de velen, die in Parijs in een traag exil leven met de groot-Russen een grandioos eeuwfeest hebben gevierd.

Blijvende vrucht van deze herdenking is het opnieuw uitgeven van Poesjkin's werk op groote schaal. Nederland levert voor wat zijn taalgebied betreft een bescheiden maar zeer te prijzen bijdrage in een vertaling van Poesjkin's novellen door Aleida G. Schot, verschenen bij L. J. C. Boucher in Den Haag.

BOEKENSCHOUW

KRIJGSMAN (Annie) RACCOLTA DI POESIE Moderne Italiane dal Foscolo al d'Annunzio. [168] Meulenhoff, Amsterdam.

Voor alle minnaars der Italiaansche letteren heeft Mej. Annie Krijgsman dit bundeltje poezie saamgelezen, dat met een prijzend woord van niemand minder dan Papini wordt ingeleid. Een twintigtal dichters zijn er vertegenwoordigd.

FRANSCH

POURTALÈS (Guy de) LA PÊCHE MIRACULEUSE. Roman. 25 fr. N. R. F. Gallimard, Paris, 1937.

Deze lijvige roman van 432 groote, compres gedrukte bladzijden is een soort histoire intime van de Geneefsche bourgeoisie in de eerste twee decennia dezer eeuw. De Zwitsersche schrijver, die reeds meerdere monografieën over groote 19de-eeuwers, vooral musici, gepubliceerd heeft, is een autoriteit op het gebied der Europeesche geestesgeschiedenis in de laatste eeuw. Dit boek, waarin de hoofdheld een musicus is, is er de reflex van. Het is een roman in grooten stijl, waarin zoowel de geestelijke achtergrond als de individueele figuren met merkwaardig talent beschreven staan. Den geestelijken achtergrond vormen het oude strenge Calvinisme tegenover de jongere radicale, ongeloovig geworden generatie, de jacht naar geld en bezit der nieuwe, opkomende burgerij tijdens den oorlog, in het algemeen de nieuwe levenshouding tegenover de oude. In grootsche, opeenvolgende tafereelen schildert Pourtalès den overgang eener oude in een nieuwe wereld. Dergelijke romans hebben vaak het breed epische gebaar der groote geschiedschrijving. Daardoor maken zij ook meer den indruk van het oude, soliede kunstwerk dan van een modernen roman. Een kunstwerk is dit boek in hooge mate, zoowel door zijn magistralen opbouw en rangschikking, zijn kunstige détailordeningen en teekenende bijzonderheden, als door de scherp concrete uitbeelding der hoofdfiguren. De weinig zeggende titel echter is zonder veel zin en het einde van het boek is onbevredigend. Er is geen passende afsluiting. De persoonlijke lotgevallen van Paul de Villars, van Louise Landrizon en van de wat schimachtig blijvende Antoinette Galland interesseeren meer dan de wereldgebeurtenissen. Het is den auteur niet volkomen gelukt beide harmonisch te vermengen. Een boek dat slechts in handen kome van ervaren, rijpe lezers.

MEERSCH (Maxence van der) L' ÉLU. Albin Michel. Paris. 1937.

In dezen roman beschrijft van der Meersch den moeilijken terugkeer tot het geloof van een eenzaam mensch, die alles, wat tot nu toe zijn leven vulde, de reden van zijn bestaan als 't ware uitmaakte, zich ziet ontvallen. Zijn zoon pleegt zelfmoord, zijn vrouw sterft, alle vreugde in zijn werk, alle geestdrift over wetenschap, vooruitgang, cultuur begeeft hem; hij is een arm, verbitterd mensch geworden. Een oude vriend helpt hem in het goede spoor en zoo vindt hij God terug.

Het ontzettende leed van dezen vereenzaamde, die een eenvoudig man is met rechtlijnige begrippen, die geleefd heeft voor zijn werk, voor vrouw en kind, is aangrijpend en met diepe menschelijkheid beschreven. De liefde der ouders voor den aldoor zieken jongen, de oneindige wederzijdsche teederheid der beide overblijvenden na den noodlottigen zelfmoord is hier weergegeven met een menschkundigheid en fijnheid, die een niet alledaagsch talent verraden. Van der Meersch heeft hiermede een zuiver religieuzen roman geschreven van hooge standing. Deze Siméon ervaart aan den lijve het zinlooze van een leven zonder God, een leven van plicht en trouw, maar volkomen aardsch georiënteerd. Een langen, moeilijken weg heeft hij af te leggen, tot het trappistenklooster in de bergen hem eindelijk opneemt en het licht begint door te breken.

MONTHERLANT (H. de) LE DÉMON DU BIEN. Roman. 18 fr. Grasset. Paris. 1937.

Montherlant vervolgt zijn vierdeeligen roman „Les jeunes Filles", waarvan dit deel het vòorlaatste is. Het werk wordt reusachtig gelezen, maar door de hoogste instanties eenigszins gepasseerd. De mensch Montherlant stijgt niet door deze publicaties. Hij is een onovertroffen stylist, een brillant schrijver als nauwelijks een tweede in Frankrijk is aan te wijzen, maar dit werk nadert, vooral in zijn tweede deel, bedenkelijk tot de (niet bedoelde) pornografie. Vroeger heerschte de gezonde stelregel, dat wat de mensch in afzondering doet, ook verborgen hoort te blijven en niet door beschrijving openbaar mag worden. Om deze natuurwet, die met preutschheid niets te maken heeft, maar een soort gemeenschappelijk schaamtegevoel belichaamt, bekommert Montherlant zich niet. Hij is de bewuste heiden, die in dit werk, in het derde deel heel bijzonder, de levensregel incarneert der volstrekte eigenliefde „tot den haat Gods toe", zooals Augustinus zegt. Slechts Montherlant's „eerlijkheid" zou nog te waardeeren vallen, indien hij er niet zoo hardnekkig op uit was te voorkomen dat de lezer Pierre Costals (wegens gerechtsmoeilijkheden heeft de auteur den naam gewijzigd) met hem, Montherlant, zal indentificeeren. Den inhoud van dit derde deel vormen de pogingen van Costals om aan het huwelijk te ontkomen. Het geheele boek is een geparfumeerde „crachat" op wat een Christenmensch hoog en heilig houdt.

DUITSCH

KURLBAUM-SIEBERT (Margarete) DER RICHTER. (532) Vieweg-Verlag, Braunschweig.

Deze roman „einer Liebe, einer Ehe und eines Berufes" is er een van groot formaat. Het verhaal der „Ehe", van het latere uiteenvallen, van den ontrouw der vrouw en van de eindelijke

hereeniging is het beste in het boek, het is beschreven met ongewoon talent. De schrijfster weet het diepste in den mensch te onthullen; de scènes tusschen Walter en Etta zijn van een aangrijpende natuurlijkheid en echtheid. Het menschelijk leed treedt er in ongesluierde directheid en naaktheid op. De oerverbondenheid van twee voor elkaar bestemde menschen door het huwelijk, de natuurlijke ondeelbaarheid en onscheidbaarheid daarvan is hier met groote „gestaltende" kracht beschreven. De tragedie dezer twee gehuwden is bloedwarm van menschelijkheid als een open wonde. Zwakker is de toevallige verwikkeling eromheen. Een oberbürgermeister, die een achterbuurt van zijn eigen stad in brand steekt, een kind overrijdt en ongelukkig maakt, dit alles is weinig aannemelijk, althans zooals het hier wordt voorgesteld. Ook de verdenking van den rechter omtrent deze misdaden en het feit, dat Etta er met den brutalen brandstichter vandoor gaat, zijn moeilijk te aanvaarden. Zoo is de eigenlijke verwikkeling wat gebrekkig in vergelijking met de menschkundige, prachtige schildering van de huwelijksverhouding tusschen den rechter en zijn vrouw, Walter en Etta. Een gezond en nobel boek, dat is opgebouwd op de eeuwige wetten van natuur en menschelijkheid, dat echter den haat een verkeerde plaats als levenskracht inruimt.

SCHICKELE (René) DIE FLASCHENPOST, Allert de Lange, Amsterdam 1937.

Het adres van den uitgever tekent meteen het milieu, waaruit deze roman komt. De roman zelf bewijst ten duidelijkste, dat dit milieu een mensengroep herbergt die zich zelf heeft overleefd.

De „Waschzettel" deelt mee, dat het hier gaat om de tragedie van een individualist, van een modernen Hamlet, die zich in onze tijd niet meer thuis voelt. Waar is ongetwijfeld, dat de man, Richard Wolke genaamd, zich in de wereld niet thuis voelt. Dat is gemakkelijk te begrijpen en is tevens een bewijs, dat de wereld nog steeds niet een volslagen gekkenhuis is: hij is namelijk getikt! En zo is het een heel geruststellend idee, dat hij zich bij ons nog niet behagelijk voelt. Van een tragedie is overigens geen sprake, de hele roman is alleen de geestige, vernuftige observatie van een moreelen zwakkeling, die tot idiotisme afzakt en daarom in een gekkenhuis terechtkomt.

De roman, wanneer Schickele deze naam wenst vast te houden voor deze zielkundige analyse, is geestig geschreven. Er is geen twijfel aan en de schrijver beschikt over veel meer dichterlijke begaafdheden dan de meeste met prijzen behangen schrijvers, die in het Derde Rijk ongestoord hun bedrijf kunnen uitoefenen. Maar Schickele mist voor dichterlijke groei toch te veel geestelijke en moreele ruggegraat en daarom is hij frivool en hopeloos vies.

SCHNACK, (Friedrich) DIE WUNDERSAME STRASSE, Roman von Unruhe und Liebe, Propyläen-Verlag, Berlin 1936.

Ik ben nooit landloper geweest, heb tot dusverre geen uit-

gesproken voorliefde voor de edele wandelkunst getoond, laat staan voor professional landloperij. „Die Wundersame Strasse" zou een mens — als hij niet door ernstigere beroepsbezigheden verhinderd was! — er haast toe verleiden om die methode van door het leven heen te gaan ook 'ns te proberen, temeer daar de gewone weg gemeenlijk toch al niet bijster interessant is. Schnack heeft de zwerftochten van Silvester langs straten en wegen, z'n wondere wederwaardigheden en spannende ervaringen met een dergelijke levendigheid beschreven, dat men op het einde nauwelijks begrijpen kan, dat Silvester er genoeg van krijgt en heus tevreden zal zijn met een huis, een vrouw en een kind.

Toch is dat 't geval! De schrijver heeft echter — om 't aannemelijk te maken — een listige kunstgreep gebruikt. Ik zou haast zeggen „achteraf", want 't is beslist zeker, dat Schnack er héél wat liefs voor over zou hebben als hij inplaats van in een bureau te zitten, de straat op kon trekken; zijn liefde gaat dus uit naar den zwerver.

De kunstgreep, terwille van het happy end is deze: Silvester zit wel de onrust in het bloed, die hij van zijn voorvaderen heeft overgeërfd, deze wordt echter eerst geactueerd door de ontmoeting met een meisje. Zij is de gast bij zijn baas en na een paar dagen vertrekt zij weer naar Meersburg, dagen ver gelegen. Nu houdt hij 't niet meer uit, hij moet haar achterna. Als hij in Meersburg komt, vertelt haar blinde zusje, dat zij bij 't baden verdronken is. Nu bindt hem niets meer, nu wil hij verder zwerven, z'n leven lang, uit innerlijke verlorenheid. Dat voorspelt dus geen einde, tenzij Silvester bijtijds sterft. Schnack weet echter raad. Silvester wil voor de winter zich in Berlijn een beetje veilig stellen en daar wordt hij door 't geluk achterhaald, een reeks toevalligheden brengt hem in veilige haven en wij laten Silvester achter met het rustige gevoel, dat hij eindelijk geborgen is, al geloven we dan ook niet aan sprookjes.

Het laatste gedeelte van de roman is aardig, Schnack vertelt altijd goed, maar de eigenlijke kern van de roman, het zwerven, is meesterlijk. Los en leuk, ernstig en spannend, alles wat men maar wil. Men moet zich gewonnen geven.

De humoristische figuur is daarbij Klas Grund. Na de diefstal van de harmonica verdwijnt hij uit de gezichtskring, maar iedere lezer zal „ha!" gezucht hebben, als hij hem in Berlijn plotseling weer op de vlakte ziet verschijnen.

DIXELIUS (Hildur) DIE PFLEGEGESCHWISTER. Roman. Im Wichern-Verlag, Berlin 1937.

Johan en Elin zijn pleegkinderen van den „Kronvogt": zij is zijn stiefdochter, hij zijn neef. De Kronvogt is een gierige, wreede dronkaard, die er zijn lust in vindt de jongelui te vernederen en te kwellen. Op zekeren avond moet Johan hem naar Mörtvik rijden, er ontstaat twist, waarbij Johan den Kronvogt neerslaat. Is

het doodslag, is het een ongeluk, een beroerte? Johan en Elin voelen het onberedeneerd aan als moord, maar noemen het voor de buitenwereld een „ongelukkig toeval". Ze trouwen samen, wijl zij moeten en een jongen wordt geboren met een rood merkteeken op zijn rechterslaap. Ondanks dat het hun ook goed gaat in zaken, kunnen zij den moord niet vergeten. Johan ziet Elin en den jongen hoe langer hoe meer als een verwijtende herinnering aan den moord en zoekt zijn troost bij Margret Olsen, een tamelijk hysterisch lichtzinnig meisje. Het komt tot een scheiding tusschen Elin en Johan, die met Margret in het huwelijk treedt. Elin die met haar kind naar Stockholm reist om er een betrekking te zoeken, beleeft een spoorwegongeluk, waarbij zij Henrik Nord ontmoet, die bij deze gelegenheid zijn vrouw verliest. Elin komt als huishoudster op zijn hoeve. Hij vraagt haar ten huwelijk, maar zij meent eerst te moeten zorgen voor de zaken en de vrouw van Johan, die zich om zijn schuldgevoel kwijt te raken bij het gerecht heeft aangegeven en tot anderhalf jaar gevangenisstraf is veroordeeld. Johan komt stervende terug. Op aandringen van Elin laat hij Margret niet merken dat hij Elin opnieuw heeft liefgekregen. Na zijn dood huwt Elin met Henrik Nord.

Deze roman, die reeds in het Nederlandsch verscheen, is een vertaling uit het Zweedsch. Wij bespraken hem reeds in den 27sten jaargang van ons tijdschrift (blz. 79). Volwassenen.

ENGELSCH

MULLEN (Barbara) LIFE IS MY ADVENTURE (319) 7/6 Faber & Faber Ltd. - London.

Mémoires plachten tot voor betrekkelijk kort geschreven te worden op gevorderden leeftijd; de gebeurtenissen van het verleden en de retrospectieve beschouwingen werden beschenen door de geestelijke inzichten en de kennis van het leven, welke de schrijvers zich door tijd en ervaring hadden verworven. Het is niet in het minst die belichting van het heden op het verleden welke dit soort lectuur een eigenaardige bekoring geeft.

Tegenwoordig is het niet ongewoon dat jonge auteurs hun litteraire carrière inzetten met herinneringen uit de weinige voorafgaande jaren en reflecties op beleefde gebeurtenissen. Het is wel haast vanzelfsprekend dat hier als regel de bezonken beschouwing ontbreekt en de gebeurtenissen zijn soms enkel belangrijk in de oogen der schrijvers. Typeerend voor bijna al dergelijke „mémoires" is het jachtige tempo waarin ze geschreven zijn, en de zelfverzekerdheid der auteurs, als kinderen van dezen tijd.

Jachtig is zeer zeker het tempo waarin de ruim 21-jarige Barbara Mullen — dochter van den Ierschen schrijver Pat Mullen — haar autobiografie tot dien leeftijd heeft geschreven; zelfverzekerd is de jongedame ook; een geresigneerde levenshouding ontbreekt haar natuurlijk. Maar zij voelt het leven toch bewuster

en intenser aan dan men bij oppervlakkige lezing in het eerst zou vermoeden, zij is innemend impulsief en gevoelig, en de verhaalde feiten uit haar leven zijn in elk geval interessant. Gescheiden van haar vader, leefde zij in Boston met haar moeder, waar deze een onwettige drankhandel dreef. Verschillende hoofdstukken beschrijven opwindende politie raids; opvallend goed geobserveerd zijn de verschillende Iersche types, die den drankwinkel plachten te bezoeken. Kleurig en levendig is het verhaal van een tourneé door de New Yorksche cabarets, waar zij, als prijswinster in een „Irisch step dance competition" een engagement kreeg. Gedreven door heimwee naar haar vader en Ierland, besluit ze haar herinneringen met het verhaal der reis naar Ierland en de ontmoeting met haar vader.

Barbara Mullen heeft talent, zij schrijft ongedwongen en plastisch, met zin voor karakteriseering; zij laat zich onbewust kennen als een karaktersterk mensch; in haar boek ziet zij het leven zooals alleen een jong mensch dat eigenlijk maar zien kan: als een groot en veelzijdig avontuur, waarvan de geestelijke inslag even voelbaar, maar nog lang niet volledig bewust is. In dien geest geaccepteerd, is „Life is My Adventure" wel een interessant boek van een schrijfster der jongste generatie.

ROBERTS (Cecil) VICTORIA FOUR-THIRTY. 7/6 Hodder & Stoughton. 1937.

Cecil Roberts is een virtuoos in het opzetten en uitwerken van een „plot". In „Victoria Four-Thirty" beschrijft hij de innerlijke geschiedenis van een twaalftal reizigers, die met den trein van 4.30 het Victoria-station verlaten om het continent te bezoeken. Technisch vooral is het boek voortreffelijk; het leest als een boeiende detective-roman. Het zijn eigenlijk een twaalftal novellen, die tot een geheel vereenigd worden, een zekere eenheid krijgen, doordat èen trein deze menschen opneemt en hun lotgevallen met en door elkaar verstrengeld worden. Roberts bezit het talent in kort bestek en met weinige trekken karakter en situatie zijner figuren te teekenen. De spanning verhoogt hij nog door eenige dezer figuren en hun reis met actueele Europeesche toestanden en gebeurtenissen in verband te brengen. Een der reizigers is de kroonprins van Slavonië, die wegens den moord op zijn vader van een Engelsche kostschool terugkeert, een ander is een Duitsche filmheld, die wegens niet zuiver Arisch bloed uit zijn vaderland verbannen is. Dit zijn ten slotte kunstgrepen. Het is ontspanningslectuur van zeer goed gehalte. Doordat de schrijver een afgerond en sluitend verhaal wil afleveren, is hij wel verplicht hier en daar wat kunstmatig te werk te gaan, meer aandacht aan opbouw en verloop van het geheel te besteden dan aan de psychologie der enkelingen en eenige toevalligheden aan te brengen.

POCOCK (Guy) STUBBS AT FIFTY (318) 7/6 J. M. Dent and Sons Ltd., London.

Mr. Arthur Stubbs was leeraar aan een public school, waar hij, wegens zijn voortuitstrevende ideeën door de leerlingen „Bolshie Stubbs" werd genoemd. Die ideeën waren niet vereenigbaar met de conservatieve beginselen der public school, zoodat Mr. Stubbs door den headmaster werd genoodzaakt zijn ontslag te nemen. Arthur Stubbs, die niet onbemiddeld was en zich dus vrij kon bewegen, vestigde zich prompt in Chelsea, waar hij in de kringen der daar gevestigde geavanceerde bohemiens een rol van beteekenis meende te kunnen spelen. Om tot zijn verbijstering te moeten constateeren dat zijn denkbeelden, die op de public school als uiterst golden, hier reeds al achterlijk werden beschouwd.

Pocock heeft met dit werk zijn tot nu toe beste roman geschreven. Hij heeft de mentaliteit weergegeven van den man, die op middelbaren leeftijd genoodzaakt is een geliefd beroep vaarwel te zeggen en totaal van levenswijze te veranderen. Door de verschillende blunders waarmee Stubbs zijn Chelsea-leven inzette, had zijn persoonlijkheid licht ridicuul kunnen worden; de schrijver heeft hem, inplaats daarvan, tot een belangwekkende figuur gemaakt, die als scherp observeerder en als man van intellect het verschil leerde aanvoelen van zijn eigen idealen en die van een jongere generatie, en die tenslotte, na een tijd een schijnleven te hebben geleid, zichzelf terugvindt. Voortreffelijk zijn de bijfiguren aangegeven: in het eerste deel van den roman de leeraren der public school, in het tweede deel, met lichteren toets, eenige bewoners van het Chelsea kwartier. Stijl en proza voegen zich naar de wisselende stemmingen van het verhaal, zij laten de melancholie gevoelen van den eenzaam levenden man, en geven evenzeer met vroolijke ironie de kleine absurditeiten aan van het leven in Chelsea.

Volwassenen.

ELWIN (Verrier) PHULMAT OF THE HILLS (300) 7/6. John Murray - London.

De Britsche auteurs, die de koloniale Engelsch-Indische litteratuur schrijven, plegen hun gekleurde sujetten doorgaans te naderen met de houding van den imperialist, en hen te zien vanuit het standpunt van den blanke - met - superieure - beschaving. Verrier Elwin is een der sympathieke uitzonderingen. Zijn roman speelt onder de inboorlingen van den stam der Gonds, wier leven hij bestudeerd heeft met oprechte, warme, meevoelende belangstelling. Dit inboorlingenvolkje van Britsch-Indië is primitief, fel levend, en zeer gemakkelijk, ook in het liefdeleven. Sympathiek en warm menschelijk is zijn behandeling der hoofdpersoon, Phulmat, de mooie, jonge vrouw van het dorp, schoon van lichaam en groot van ziel, die een rijke, volkomen, onzelfzuchtige liefde heeft te geven. Later wordt de schoonheid van haar lichaam

vernietigd door de melaatschheid maar haar liefde blijft, al wordt zij door haar man verstooten en in ballingschap gedreven, waar zij door offer en tooverij genezing en troost zoekt. De meeste waarde blijkt zij daarbij te hechten aan een kruisbeeld, dat een blanke priester haar had gegeven. „Het had haar niet gevrijwaard voor lijden, maar er wel beteekenis aan gegeven."

Verschillende ethnographische bijzonderheden, als beschrijvingen van feesten, plechtigheden, primitieve godsdienstige gebruiken, bewijzen dat de auteur nauwkeurig studie van zijn onderwerp heeft gemaakt; zij vergrooten de beteekenis van zijn roman, zonder het verhaal te storen. Zijn hart was bij dit volk, en daaraan vooral is het te danken dat er een sfeer van zachtheid en teederheid, — niet van overgevoeligheid — over zijn boek ligt.

TREVOR (A. C.) DEATH HAUNTS THE LOUNGE. (303) 7/6. George G. Harrap & Co Ltd. - London.

FORREST (Norman) DEATH TOOK A GREEK GOD. (284) 7/6. George G. Harrap & Co Ltd. - London.

De detective roman van Trevor valt op door zijn prettigen, fleurigen stijl, zijn soms vermakelijke persoonsbeschrijvingen en het vertellen van verschillende details betreffende het leven in het hotel, waar een moord wordt gepleegd. De spanning blijft tot het einde behouden.

In „Death took a Greek God" heeft de schrijver een nieuw terrein voor den politieroman ontgonnen: de gebeurtenissen spelen zich hoofdzakelijk af in de ateliers van een filmmaatschappij, waar een der voornaamste acteurs onder ongewone omstandigheden den dood vond. De oplossing van het probleem is scherpzinnig; opvallend is daarom wel de eenigszins geforceerde climax.

De romans zijn uitsluitend geschikt voor volwassenen.

BOEKEN SCHOUW

KRUIF (Paul de) BACTERIëNJAGERS. (215) *f* 1.90 en *f* 2.75. 4e druk. H. P. Leopold, Den Haag.

Bij het verschijnen van den vierden druk van „Bacteriënjagers" kunnen we volstaan met de vroeger gegeven aanbeveling te herhalen: het populair-wetenschappelijk vertelde levenswerk der geleerden, die, door hun strijd tegen de bacterie, tot de groote menschenvrienden behooren, is belangwekkende, boeiende lectuur.

De Levende Kathedraal[1])

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Om den mystieken en artistieken zin van de kathedraal te begrijpen moet men beginnen met de absurde idee van een Gothische kunst, aan een Romantisch Duitschland ontsproten, evenals zoovele andere vooroordeelen, die de Middeleeuwen omnevelden, van zich af te zetten. De Gothische kunst is even weinig romantisch als welk andere ook. Zij is logisch, zonder meer. Het type der Gothische kathedraal, waartoe wij ons als het meest levende wonderwerk zullen beperken, verheft zich niet in Weimar, Ulm of Keulen, màar in Chartres, in Parijs, in Amiens, in Laon, in Reims, in Bourges, in Beauvais, in Straatsburg, in Metz. Aan gene zijde van den Rijn zijn wij in het gebied der aanpassing, der copie, der nabootsing.

Miskend door de Renaissance, in laatdunkendheid voorbijgegaan door de zeventiende eeuw, verminkt door de achttiende eeuw en verwoest door de Revolutie, nog immer onbegrepen door de Romantiek, die in haar slechts het absurde en leugenachtige beeld beminde, dat zij er zich van gevormd had, vinden de kathedralen in onze dagen pas haar ware persoonlijkheid en schoonheid terug. De gedachte dringt zich meer en meer aan ons op, dat zij ongetwijfeld de meest volledige getuigenis zijn, die de diepst menschelijke aller beschavingen van zichzelve afgelegd heeft. En er ligt méér nog dan een aesthetische, een zedelijke voldoening in zich minder vreemd te gevoelen aan die wonderen van schoonheid, waaraan zoovele geslachten onwetend zijn voorbijgegaan.

Daartoe was allereerst noodig, dat de menschheid van de idee van 'barbaarsche middeleeuwen terugkwam. Het is de Duitscher Burckhardt, die er eer dan anderen toe heeft bijgedragen om deze waangedachte ingang te doen vinden. Waar de Duitscher als diepzinnig denker en ernstig mensch te boek staat — in ieder geval stònd —, was het des te moeilijker deze ongerijmdheid in veler geest te ontwortelen. „In de oogen van Burckhardt, zegt Johan Nordström, was de mensch der middeleeuwen een rudimentair wezen, wiens oog door den sluier van het godsdienstig geloof verduisterd werd; een mensch, onderworpen aan zooveel verscheiden bijgeloof, dat het hem onmogelijk werd zichzelve en de wereld bewust te worden. Voor dien geloovige was de wereld als een tranendal; heel zijn bestaan baadde in een fantastisch en onwezenlijk licht; hij was niet in staat zichzelven als een onafhankelijke persoonlijkheid te zien; hij zag zichzelven slechts als een geïsoleerd beeld van een collectiviteit: ras, volkspartij, familie." Met andere woorden: hij was een kuddedier. Maar hoe heeft men zich ooit kunnen verbeelden, dat een op die wijze saamgestelde kudde is gekomen tot de verwezenlijking van monumenten, waarvan onze tijd vergeefs tracht een aequivalent te verschaffen, in spijt van zijn techniek, zijn machines, zijn financieele middelen en zijn veel geroemde arbeidsverdeeling?

Waarheid is, dat het gesmade tijdperk der middeleeuwen een tijdperk was van hoogstaande wetenschap evenzeer als van waarachtig geloof. De kathedralen zijn als de bloemen, ontsproten aan de flanken van een maatschappij, die haar grootheid zocht in de collectieve gedachte, maar die er zich angstvallig voor hoedde aan die grootheid de machtige individualiteiten, die haar in grooten getale mede samenstelden, ten offer te brengen. Er was een tijd, waarin de kathedraal slechts bewonderd werd om het schilderachtig aspect harer muren en de grillige vormen van haar spuwers. Men stelde zich des te enthousiaster aan haar tegenover, naarmate men haar minder begreep. Men wist de vijftiende eeuw niet of nauwelijks van de dertiende te onderscheiden. Wat al onderscheidingsvermogen en geduld, wat al verstand is er noodig geweest om deze kunstwerken te doorgronden! Het is begonnen met

---

1) Naar aanleiding van Louis Gillet: La Cathédrale vivante. Paris, Flammarion 1936.

de werken van archeologen en architecten als Viollet-le-Duc, nog van schrikwekkende vergissingen vergezeld gaande, maar tegelijk ook zeer te apprecieeren aanwijzingen verschaffende. De beslissende stap werd gezet op den dag, waarop de kunst-criticus, door het werk van Emile Mâle, de geestelijke verklaring wéérvond van de godsdienstige kunst der middeleeuwen, de eenige, die den sleutel tot de kathedralen vermag te verschaffen. Zijn komst was noodzakelijk om de studie der groote eeuwen van de Christenheid tot een rationeele studie te maken. Aan de werken van Mâle voegden zich die van geleerden en kunstkenners als een Didron, een Quicherat, een Auguste Choisy, een Joseph Bédier, tot de meer recente van een Marcel Aubert en een Pol Abraham toe. En wij zijn nu reeds even ver van een

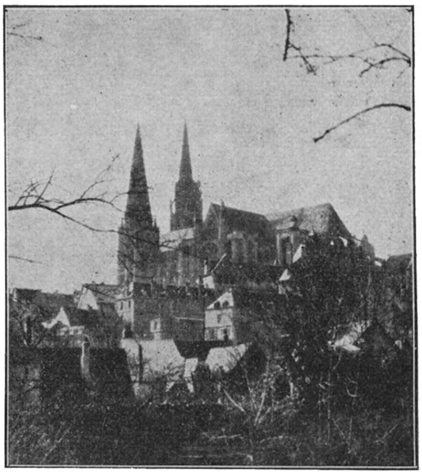

„Chartres: in zijn algemeenen aanblik een nog zuiver middeleeuwsche stad."

Viollet-le-Duc verwijderd als deze was van een Chateaubriand en een Victor Hugo. Wij weten nu, dat de Kathedralen niet minder zijn dan summa's, encyclopedieën van steen; een catechismus en een bijbel voor het volk. Maar deze theologie in beeld en in symbool, die iederen vorm van kunst voor zich opeischt — het betreffe architectuur of beeldhouwkunst, muziek of schilderkunst — stond onder leiding en contrôle van ware theologen. En zoo mag het geen verwondering baren, dat de meest volmaakte der kathedralen haar oorsprong vond in de stad, waarin de meest beroemde philosofische school der middeleeuwen bloeiden. De school van Chartres toch, welker beroemdheid tot bisschop Fulbertus, in 1028 gestorven, teruggaat, is een kweekplaats van groote mannen geweest en een St. Bernardus, een St. Louis, een St. Ferdinand, een St. Fulbertus, een St. Yves, een Blanca van Castilië waren de roemrijke getuigen van haar grootheid.

„L' apparition la plus singulière peut-être, zegt de groote kenner der middeleeuwen, Etienne Gilson, et la manifestation la plus typique de cette culture si raffinée, de cette spéculation si libre qui tendait à se développer et à s'approfondir pour elle-même, c'est Jean de Salisbury (1110 - ±1180). Les oeuvres de cet Anglais, instruit en France et qui mourrut evêque de Chartres, ne dépareraient l'époque de la Renaissance ni par la qualité de leur style ni par la délicatesse de l'esprit qui les inspire. Avec le „Polycratius" et le „Metalogicus" le long effort de l'humanisme chartrain s'épanouit enfin en oeuvres charmantes. Rien n'est plus propre à donner un juste sentiment de la prodigieuse diversité du moyen-âge que de s'arrêter quelque peu aux écrits de cet évêque du XIIe siècle qui fut aussi un lettré délicat."

Hiermee hebben wij enkele der figuren, die het Chartres der Middeleeuwen verlevendigden, aan de schaduw onttrokken. De philosofische scholen, die de kathedralen vaak omgaven, zijn nu den dood gestorven. De vrije wetenschappelijke discussies, die er hun oorsprong vonden, gingen mede den dood in. Van heel het glansrijk verleden dier dagen bleef slechts de Kathedraal als een raadsel voor wie onwetend zijn, een levende getuige voor wie haar geheimen mochten bevroeden.

Zij is gegrondvest in de wijsheid der eeuwen en is de suggestieve expressie der christelijke gedachte in al haar streven naar kennis en al haar verlangen naar ordening. Zij is niets meer of minder dan de openbaring der verheven orde, die de Kerkleeraren dier dagen in de geesten van wie hen

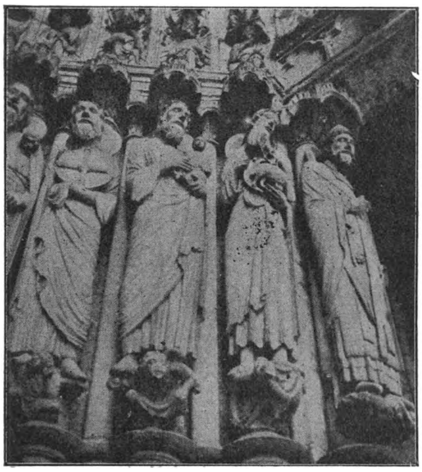

„Kathedraal van Chartres: koningen en profeten houden hun feeërieke samenspraken onder het teere licht van de Ile de France. Zij vormen de schoonste voorbeelden van de vroeg-Gothische beeldhouwkunst."

aanhoorden trachtten te doen heerschen. De duizenden figuren onzer kathedralen, zegt Emile Mâle, komen zich vanzelve in de vier groote afdeelingen van het „Speculum majus", den „Spiegel van het heelal", waarin Vincent van Beauvais de wereld trachtte saam te vatten, rangschikken. Het betreft den „Spiegel der Natuur", den „Spiegel der Wetenschap", den „Zedenspiegel" en den „Spiegel Historiael".

In den Spiegel der Natuur komt de volle rijkdom der schepping tot ontluiking. De Kathedraal opent haar schoot, als een nieuwe ark van Noé voor alle schepselen. Zij neemt dieren en planten in haar wezen op. Zij maakt ze tot spuwers, voetstukken, lofwerk, kapiteelen, trapleuningen. Zij laat daarbij haar verbeelding den vrijen loop en de dieren nemen soms fantastische vormen aan. Maar in de latere Gothiek komt zij de aarde meer nabij, en siert zij zich met motieven van klaver, eikenbladeren, wijnranken, weegbree en andere planten. Met den „Spiegel der Wetenschap" treden wij in verheerlijking van den arbeid en van het menschelijk denken. Aan de portalen der Kathedralen bezingt de kalender der seizoenen den veldarbeid en de epische wording van het brood uit het koren der velden. In zijn werk: La Cathédrale vivante, geeft Louis Gillet die Georgica van het oude Frankrijk en die landschappen weer: hij beschrijft het eeuwig gebaar van den maaier, die zijn zeis wet en van den man met de sikkel, die voorwaarts schrijdt door een zee van aren: gebaren van een schoonheid, die „Millet niet vermag te evenaren en waarvan Griekenland zelf onwetend en verre bleef." En Gillet legt hiermee de eer vast, die een christelijke godsdienst zich verwierf, door vanuit Galilea's heuvels den arbeid te komen adelen. Na ons de heiligen getoond te hebben, die aan de dagen der week voorzaten en waar-

tegen de „décade" der Revolutie vergeefs in opstand is gekomen, toont de kathedraal ons de plaats, die naast de vertegenwoordigers van het veldwerk voor de gildeleden werd ingeruimd. Boven deze rustieke en stads-tooneelen wordt de wetenschap de haar toekomende plaats ingeruimd: de wetenschappen van het trivium: grammatica, rhetorica en dialectiek, en die van het quadrivium: rekenkunde, meetkunde, astronomie en muziek, alle door vrouwenfiguren uitgebeeld. Veelal zijn zij vergezeld door een achtste figuur: die der wijsbegeerte: deze heft het hoofd tot in de wolken en draagt een scepter in de hand. En geheel de menschelijke wetenschap is zoo vereenigd in één harmonie van beeld en lijn.

De Spiegel der Zeden, die superieur is aan dien der Wetenschap, vraagt

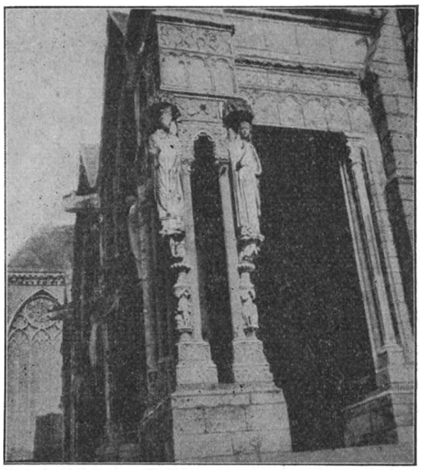

„De gekleurde glasramen vormen mede den onsterfelijken roem van deze kathedraal, waarvan men hier het teere lijnenspel der ribben en nerven van het uitwendige van een portaal kan onderscheiden. De H. Bisschop en de Wijsheid zijn opnieuw van de zuiverste staaltjes der beeldhouwkunst van de Ile de France."

de beelding van deugden en ondeugden, die in de twaalfde eeuw weliswaar nog een beeld bieden van onderlingen strijd, maar in de volgende eeuw worden de deugden ons in rust voorgesteld, terwijl slechts de ondeugden haar karakter van beroering en heftigheid behouden. Een symbool van den vrede, die de deugd de wereld vermag te geven.

Deze drie „Spiegels" ressorteeren onder het abstracte menschzijn. De „Spiegel Historiael" toont ons de menschheid op haar gang door de wereld, welke menschelijke geschiedenis zich voor ons ontrolt in portalen en gekleurde glasramen. Maar het is een Geestelijke geschiedenis: de Christusfiguur deelt haar in tweeën, zooals zij den ingang der Kerk in tweeën deelt door de middelpilaar van de dubbele deur. En zegepralende, èn lijdende, èn strijdende Kerk vinden haar plaats.

„Zoo ontrolt zich aan ons oog, zegt Emile Mâle, de ideale geschiedenis der menschheid — een prachtige geschiedenis die niet anders dan die der vervolmaking en der volmaaktheid is. Dan, wanneer de tijden zullen voorbij zijn, zal de trompet weerschallen en Christus zal verschijnen om de menschen te oordeelen. Er is geen Kathedraal, die ons het Laatste Oordeel niet doet zien. Het zal het laatste bedrijf van het groote historie-drama zijn; de kring is voortaan gesloten: uit God gesproten, keert de menschheid tot Hem terug om te rusten in Zijn schoot. Nooit heeft de kunst met zooveel macht de gedachte van een tijd weergegeven. De Kathedraal was het geopende boek, waarin het volk alles, wat het noodzakelijk moest weten, kon leeren. Wij zijn nog in de eeuw der zekerheden: daarom is hier de kunst, die altijd de diepten der ziel weerspiegelt, een en al sereniteit. Alle heftige gevoelens worden buitengesloten; wat men in het aanschijn der beelden leest, is noch

lijden, noch angst, noch kwelling door de gedachte aan de oneindigheid, naar diepen vrede, krachtige rust, stille liefde. De dood zelf wordt opgevat als een verheven schoonheid, als een sieraad. Uitgestrekt op hun graven, worden de dooden voorgesteld met de bekoring der jeugd in hun wezen en in plaats van de oogen te sluiten, openen zij ze voor een licht, dat voor ons menschelijk oog verborgen blijft. Het verschijnsel van die kathedralen met de duizenderlei figuren, die tegelijkertijd in alle groote steden van Frankrijk opduiken, is een der wonderen der geschiedenis. Wij vermogen het nauwelijks te begrijpen, zóó zeer verschillen wij van onze voorvaderen. Wij bouwen havens en graven kanalen: onze voorvaderen kenden geen dringender noodzaak dan op deze aarde een zoo schoon mogelijk beeld des hemels te ver-

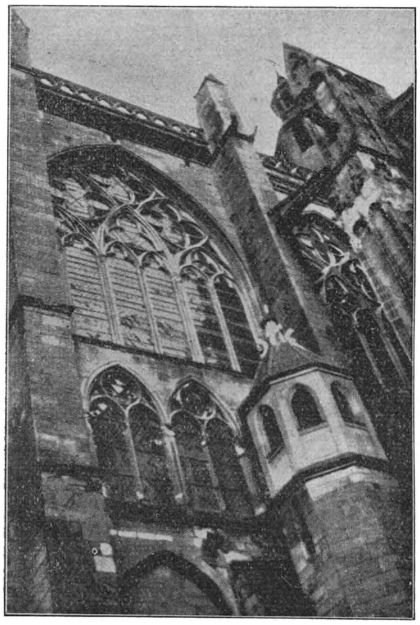

„De kathedraal St. Gratianus te Tours is een gebouw, waarin geheel de evolutie der Gothiek waarneembaar is vanaf het priesterkoor (13de eeuw) tot aan den voorgevel (16de eeuw). Zij vormt een klassiek voorbeeld van de Fransch-Gothische kerk."

heffen. Zonderlinge economisten, die alle hulpbronnen van hun tijd in werken vastlegden, die niemand geldelijk zouden verrijken. Wie echter binnengaat in onze kathedralen en zich omwikkeld voelt door haar atmosfeer van sterkte, zuiverheid en godsdienstige stilte, hij erkent, dat zij zich niet vergist hebben en Frankrijk zijn rijksten schat hebben nagelaten."

Want de kathedraal is één triomf, een hartekreet. Het is haar wezenlijke schoonheid, dat het menschelijke en het bovenmenschelijke er ten nauwste in samengaan en elkander steunen; dat het begrip van het bovennatuurlijke en het werk der natuur er hun vereenigd pogen in associeeren. Alle elementen, waaruit zij is opgebouwd, smelten er in samen tot een meesterwerk van humanisme in den breedsten zin van het woord. Er ligt zelfs een menschelijk mysterie — of misschien is het beter te spreken van een Fransch mysterie — in de wijze, waarop de Oostersche kunst van gewelvenbouw in het hart van de Middeleeuwen en in het hart van Frankrijk, het oogenblik van een vernieuwing kent, die den stoot zal geven tot een ongeëvenaarden bloei van kunstwerken. Men zou hier moeten spreken van invloeden van ras en bodem, zich openbarend méér in intuïtief en divinatie-vermogen dan in wetenschappelijke vorsching, zooals men soms constateert, dat zekere planten naar een

bepaalden bodem overgebracht, de verwonderlijkste variëteiten weten voort te brengen.

Het sociaal genie, dat de Kathedralen wist te scheppen, — wel zéér verschillende van het collectief genie, dat de Romantici er koste wat koste, in wilden zien, slaagde er op weergalooze wijze in om geheel den mensch in beeld te brengen. Geen menschelijker architectuur dan de daaruit geborene. De Grieksche architect is een zuiver mathematicus, die ons weet te bedwelmen door het gevoel van abstracte volmaaktheid. Maar in de Kathedraal, hoe onmetelijk groot zij ook moge zijn, kan alles teruggebracht worden tot de menschelijke maat, de schaal van den mensch. Ieder oogenblik, op iedere verdieping, in de meest sublieme hoogten, komen een galerij, een beeld ons plots die schaal in de herinnering brengen en al die grootheid tot de eenige maat terugbrengen, die hier geldt, d e n m e n s c h.

Maar nog eens, de Kathedraal brengt alles van dien mensch tot uitdrukking: zijn rijkdom zoowel als zijn eenvoud, zijn complexiteit zoowel als zijn eenheid, zijn tijdelijke waarde zoowel als zijn eeuwigheids-mogelijkheden. Heel de beeldende kunst der Middeleeuwen berust op een bewonderenswaardige philosofie van den mensch. Het symbolisme der Kathedralen heeft daardoor niets van een zinlooze poëzie, maar legt in ieder harer vormen het diepzinnig verband, dat bestaat tusschen de tweeërlei werkelijkheid van stof en van geest. Het kan niet genoeg gezegd worden, hoe, in de Kathedraal, alle materie werd vergeestelijkt.

Daardoor ook blijft het den leek zeer moeilijk het geheim der kathedralen te ontsluieren, indien de theologische structuur, daarin opgesloten, hem ontoegankelijk is gebleven. En hierin ligt één, of liever gezegd, de eenige zwakke zijde, van een boek als dat van den grooten geleerde Louis Gillet, wat niet wegneemt, dat hij uitstekende dingen zegt over het middeleeuwsch geloof in de eenheid der Ideeën, de heilige getallen, die een even voorname rol spelen in de Kathedralen als in de Divina Commedia van Dante, over de psychologie van den beeldhouwer en den architect en de poëzie der heiligen. Maar het volmaakte boek over die monumenten uit de eeuw van St. Thomas zouden wij willen verwachten van de hand van een theoloog, die den verheven artistieken zin en de wijsheid van een Gillet aan zijn thelogische kennis paarde.

BOEKENSCHOUW

BLANKENSTEIN (Dr. M.) WOELIG BELGIë (133) *f* 1.50. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam, 1937.

Het rexisme is slechts een tijdelijk verschijnsel, dat zijn aantrekkingskracht verloren heeft en weldra zal verdwijnen! De Vlaamsche kwestie is al voor het grootste gedeelte opgelost! Dat zijn de voornaamste conclusies van dit boekje, dat alle actueele problemen der Belgische politiek in het licht van de geschiedenis kort behandelt. De meening van een bienpensant, geschreven voor bienpensants.

VOLKER (T.) GEDICHTEN (60) W. & L. J. Brusse, Rotterdam, 1937.

Deze bundel is een keur uit het dichterlijk werk van iemand, die veel rondgezworven heeft over de aarde, en rondzwervende verzen maakte. De gedichten zijn daarom verpoozingen, mijmeringen zou men kunnen zeggen, zij zijn soms heel goede beschrijvingen, ze zijn een tikje zwaarmoedig nu en dan en ze lijken vaak wijsgeeriger dan ze inderdaad zijn, maar sterk poëtisch zijn ze niet.

Lilian Bowes Lyon

door JOS. PANHUYSEN.

Sinds Langland's Vision of Pier Plowman is, geloof ik, de invloed van de oude Angel-saksische poëzie niet zoo groot geweest als in onzen tijd. Men kan dien invloed ontdekken in het werk van oudere dichters zooals Ezra Pound, maar vooral in het werk der jongste Engelsche dichters, bij Cecil Day Lewis, bij W. H. Auden, bij MacNeice, en ook, en niet in de minste mate, bij Lilian Bowes Lyon. Haar werk is nog niet groot in omvang, na haar eersten bundel The White Hare, verscheen nu onlangs de bundel Bright Feather Fading, het is in zekeren zin ook beperkter dan het werk van een Cecil Day Lewis, maar in die beperking, die voor een gedeelte zeker zelfgewild is, toont zij misschien nog beter dan de anderen hoe eigen en van welk een levengevende beteekenis een dergelijke invloed worden kan. Haar vers, zooals men gezegd heeft, volgt een traditie, maar een traditie, die eeuwen goeddeels verloren was gegaan, en bovendien is haar vers zonder eenigen twijfel eigentijdsch. Het eigenaardige is evenwel, dat juist dit eigentijdsche, deze kenmerken van een nieuwe levenshouding ook in zekeren zin gelijken op oud Angel-saksisch, dat bij haar, nog veel sterker dan bij andere dichters, niet alleen van een meer of minder bewust gewilde vormovereenkomst sprake is, maar van een beschouwingsovereenkomst, niet alleen het herhaalde, forsche, prachtige stafrijm, het krachtige, schokkende rhythme, de drang om een geheelen zin in een tweetal of drietal woorden, soms in een enkel woord samen te pressen, maar ook de wereld, die in deze gespannen woorden verschijnt, roept herinneringen op aan de oude poëtische herscheppingen van een heidensch-christelijke samenleving.

Want het is een bezielende aarde, die deze dichteres omgeeft, zij personifieert geen boomen of bergen, wolken, zeeën of heide, zij heeft dit niet van noode, al deze dingen hebben voor haar oog persoonlijk karakter, leven inderdaad, zooals in de oud Angelsaksische raadselgedichten alles bezield en levend was; zij maakt soms vergelijkingen tusschen bergen, boomen en menschen, zij plaatst natuurtoestanden naast ziels- of gemoedstoestanden, maar al vrij spoedig gaan de naast elkaar gestelde dingen in elkander over, omdat er tot op zekere hoogte zulk een groote gelijkheid bestaat tusschen hen. Mag het menschelijke nu en dan grooter lijken, niet zelden lijkt de mensch ook klein en wint het in grootheid van hem de natuur. Hoe raadselachtig de mensch zichzelven zijn kan, het geheim der wereld buiten hem is vaak nog overweldigender, zij was zoo althans voor den mensch dier oude beschavingen, zij is het weer voor velen der meest beduidende dichters van onzen tijd. De wereld, al hetgeen gezien kan worden, gehoord, getast, heeft een beteekenis voor Lilian Bowes Lyon, die

gezicht, gehoor en tastvermogen te boven gaat, het haar omringende wil haar boodschappen, het geeft aan den lijdenden, verwarden donkeren mensch lichte, ofschoon raadselachtige signalen, de wereld is een Messenger World.

A window opening on Orchards, framing the sheen
hush of trees;
through prisoner-made loop-hole men have seen
miracles, received messages.
What flood-gates close between
my sanded eyes and those sweet-water seas?

I know, through bars,
nebulae, milk of stars;
turn the sky's numinous leaves
till my few scars
grow gossamer as heaven's. How makes, how mars
that messenger world this windowed eye that grieves?

Al hetgeen haar uit deze buitenwereld bereikt, al wat in den menschelijken geest zelf daar nog bijgevoegd wordt, hoop, verwachting, vertwijfeling, droefheid en vreugde, herinnering en voorafspiegeling, de gedachte aan menigerlei, zwervende her en der, al wat met hartstocht ervaren en gekend wordt, wil deze dichteres nu ook uiten en juist de eischen, die ze aan deze uiting stelt zijn in zoo hooge mate kenmerkend voor haar zelf en een gedeelte harer generatie en ook weer voor die dichters van eeuwen geleden. Zij zoekt niet de zoetvloeiendheid, de overgegeven belijdenis, zij laat zich niet gaan, integendeel de hartstochtelijke geest in haar bedwingt zich, beheerscht zich, perkt zich in, niet het breede vervloeiende, maar het enge, kleine, het in strenge omslotenheid prachtige vindt zij de moeite waard, haar verzen hebben soms het karakter en de kernachtigheid van raadsels en daarin gelijken zij niet alleen op het oude Angel-saksische gedicht, maar op zoovele andere gedichten, op de Keltische lyriek, op zoo menig Grieksch vers, men denke slechts aan de oden van Pindarus, op het werk der troubadours en der Duitsche Minnedichters; hoe vol raadselverzen is de Parzifal van Wolfram von Echenbach en hoe raadselachtig in dezen zin zijn vele vroeg-Italiaansche gedichten; het raadselvers is geen uitvinding van dezen tijd en het is evenmin louter cerebraal, het is een bepaalde vorm voor een bepaalden inhoud, die op geenerlei andere wijze volkomen was uit te drukken. De aandacht op dergelijke verzen wordt zonder twijfel vaak bijna tot het uiterste gespannen, maar de zelfbeheersching, die den lezer zich getroosten moet om uit het vers te halen wat er in zit, is toch zeker niet zoo groot als de zelfbeheersching, die de dichteres toonde te bezitten door haar geest te dwingen tot de strenge beperking, die deze hachelijke schoonheid deed geboren worden. Dit is zeer zeker onder meer een kwestie van stijl, maar het is niet alleen een kwestie van versstijl, het is ook een kwestie van levensstijl en nergens duidelijker misschien

toonde de dichteres dit dan in het beginvers van Bright Feather Fading, in The Passionate Mind.

What meagre and holy cell
Can the passionate mind
Rent for its habitation?
Sighs infinitely in sea-shell
A grieving ocean,
To be lagooned, confined;
At husky and shuttered leaf
Wind knocks for admission,
To linger, be sepulchred, sealed;
Thought roves from reef to reef,
Used wave, that longs to yield
To a flower's definition,
Yet knows no inland field.

Een dergelijke levenshouding is asketisch, en het is dan ook geen wonder dat men het asketische telkens en telkens weer aantreft in deze verzen, het is aanwezig in beschrijvende gedichten van vogels en paarden, het is aanwezig in de natuurbeschouwing, in het natuursymbool, dat in een uiterlijke verschijning een zielstoestand geeft, het is aanwezig in de bewondering voor wie en wat dan ook, dat tracht naar het bereiken van een doel, dat de hoogste inspanning vergt; sneeuw, naakte boomen, bergen, koude, ijs, schrale, wintersche klaarheid verschijnen in deze gedichten, het geduldige werk der natuur door het duister naar het nieuwe seizoen, de moed van den bergbeklimmer worden er gewaardeerd, niet de bravoer van den moed, maar het bravoerlooze, het uithouden, het geduld, en daarom bovenal de meester der askese, de heilige. Deze dichteres is wars van het gemakkelijke, zij zoekt het moeilijke schoon en zij bereikt dit vooral ook in de dooreenstrengeling van natuurmotief en menschelijkheidsmotief, wanneer de „messenger world" en de menschen elkander beslissend treffen als bijvoorbeeld in The Hedge-Row Story.

When fields here lose their colour, when the wood
trailing a hoary wing turns home
to raven night, I reckon up the sum
of rustic evil and clay-spattered good.

I think of the innumerable slow lives whose history
differs a hairsbreadth from the hedge-row story:
thorns in black competition, the roped glory
of gossamer, soon gone,
with berries dipped in blood.

When fields here lose the light, I fear the mystery
of men like trees, that tower but touch the sky
they cannot and are felled one by one,
I think of saint and scarecrow schooled to die;
their leafless victory stands, where nothing stood.

Langzaamaan eerst onwaart men het nut van zulk een askese, maar men erkent deze daardoor des te beter. In deze verzen, die

meer schitterend zijn, koud fonkelend, dan bekoorlijk en aantrekkelijk, ontbloeit toch een zekere strenge liefelijkheid, wanneer na den regel der zelfbeheersching het natuurlijke loon daarvan en ten slotte ook het resultaat daarvan ontdekt worden, wanneer er het leed als heilzaam gewaardeerd wordt, de liefde als onmisbaar en wanneer er eindelijk een uitzicht wordt geopend, dat toont wat de boodschap van de wereld en de drang van het menschelijk gemoed eigenlijk bedoelt. Het is hier vooral dat het parallellisme van deze gedichten met het oude Angel-saksische vers, niet zoozeer wat den vorm, maar wat de levenshouding betreft, het meest en het duidelijkst wordt geopenbaard, want zooals deze oude gedichten is het werk van Lilian Bowes Lyon dan christelijk, men behoeft daarbij niet alleen te denken aan de meer bepaaldelijk christelijke verzen als To this Tree en Still Journey, maar ook en vooral aan die verzen, die dit menschelijk leven doen zien als een voorbereiding. In een wezenlijk christelijk gedicht is het eigenlijk niet het leven, dat de hoogste beteekenis krijgt, maar het einde daarvan, het einde, dat nauwelijks een afsluiting, dat eerder een voortzetting is, de dood. In hoevele gedichten van deze eeuw is de dood niet bezongen, maar welhaast altijd waren dezen gedichten elegisch, weemoedig terugblikkend; in hoevele gedichten werd het seizoensymbool van den dood, de herfst niet bezongen, maar ook hier, was het de zwaarmoedigheid, de overdenking van het verleden, die den donkeren grondtoon schonken; bij Lilian Bowes Lyon is dit geheel anders, ook haar zijn dood en herfst uitverkoren onderwerpen, maar in dien herfst waardeert ze bovenal den val van het licht, de verfijning, de verijling, de glazen doorzichtigheid, de herfst geeft haar het oogenblik, waarop het vermoeden van het leven na den dood het felst en het hevigst wordt, waarop de dood verschijnt in zijn meest christelijke gedaante, niet van smartbrenger, maar van verklaarder en verheerlijker. Nevelen en ijl, aardsch bovenaardsch licht, dat ondanks alle omfloerstheid, perspectieven opent, werden gevangen in de glanzende woorden, zooals bijvoorbeeld in Riverland.

Some valleys are vivid behind shutters, the closed lids of eyes;
Water is crystal or clouded between blind and brain;
Aloof woods packed into a tear hang tawny as smoke.
By a stilled abdication can the mind evoke
The known the inevitable vista, cool and ghostlier skies,
Time's curve implicit in a coast-line soft with rain.

Death also, between lids deliberate, shall contract our gaze,
Bring into focus gentle earth, renewing our secret lease
Of mountains hoary of counsel, riverland our lover;
Each meadow learned by the clairvoyant heart a page turned over.
Towards that further-agleam fall, that union, tremble our
[rounded days
Who dream already of light-linked pools profound with peace.

Ook hier is het afscheid van de aarde, dat al het liefelijke en prachtige in een enkelen blik samenvat, nauwelijks een afsluiting,

maar het begin van een voortzetting en het is in het geheel niet vreemd, dat wie zoo de dood zag, een sterk levensbesef bezit. Het is zelfs misschien nog meer dit levensbesef, dat men bij uitstek christelijk zou kunnen noemen en dat herinneringen wekt aan oude Angel-saksische gedichten als Elene, Andreas, The Dream of the Rood, the Phoenix; Lilian Bowes Lyon is doorgedrongen tot de groote paradoxen des levens, haar vers is in zijn strengheid in zekeren zin hooghartig, maar in deze hooghartigheid verbergt zich een wezenlijke liefde, een viriel medelijden en vooral een nederigheid, die juist in dezen vorm steeds oprecht blijkt. Nederigheid is niet het gemakkelijkst te bereiken, maar het moeilijkst, het is de deugd, die laat geboren wordt en die, het meest mannelijk, het meest moed eischt, men zou haar de glorie der christenen kunnen noemen, omdat zij de uiterste heldhaftigheid van een ziel toonen kan. Wie het verheven gedicht beoefent vervalt wel eens in gemeenplaatsigheid, een heel enkelen keer ontkomt daaraan ook Lilian Bowes Lyon niet, maar doorgaans weet zij de hoogheid harer poëzie te handhaven, en niet het minst wanneer zij de belijdenis geeft van ootmoed.

Their plundered grandeurs square against the gale
Men build at the circumference of gloom,
Who think to found on chary and desert foam
Fortitude meagre, till God's Word prevail,
Till havoc's whole be quelled, ephemeral
Winds flower infinitely, thunders bloom;
So toiled our rainbow towers to bruise the storm,
Our born-of-April breath foredoomed to fail.

Now rather at love's centre, far inland
Where rumour fades and the remembering tide
Is truth made ghost again, a greatness spent,
As shorn lambs to the sun divinilier stand
Our hopes unpartnered, humble to abide
The shock of peace, the mercy of punishment.

Lilian Bowes Lyon: Bright Feather Fading. Jonathan Cape Bedford Square London.

Historische Monografieën[1]

door G. VAN GESTEL S.J.

Leopold's Uitgeverij in den Haag heeft een op zichzelf interessante proefneming gedaan, voor welker initiatief zij hulde verdient. Zij is n.m. de uitgave van een serie historische monografieën begonnen en het interessante daarbij is, dat zij voor het schrijven daarvan romanciers heeft geworven. Dat deze proefneming ten volle geslaagd is, zouden we niet gaarne beweren, al wenschen we niet zoover te gaan als sommige critici, die ze geheel mislukt vinden. Wij zouden willen zeggen: er zijn dringend eenige correcties noodig en worden die door den uitgever aangebracht, dan kan er iets werkelijk goeds uit zijn initiatief geboren worden. Met name moet nauwlettend worden toegezien, welke romanschrijvers hij met een opdracht vereert. Deze moeten op de allereerste plaats zich doordringen van een hoog verantwoordelijkheidsgevoel voor de hun opgelegde taak. En daar zij in het algemeen geen historici van professie zijn, hebben zij juist dit gedeelte van hun taak, de bestudeering van hun man en zijn tijd, met meer dan gewonen ernst ter hand te nemen, alvorens zich aan het schrijven te zetten.

Dat niet alle hout hier timmerhout is, blijkt ten duidelijkste uit het derde der hierbeneden vermelde werken. Dit toch blijft een stuk beneden de behoorlijke middelmaat. Het is slecht geschreven, wat nog wordt geaccentueerd door het air, dat de schrijver zich tracht te geven. Wat heeft dezen auteur er toch toe kunnen brengen, deze opdracht te aanvaarden? De persoonlijkheid van Jan Pietersz. Coen zeker niet. Want wat met evenveel woorden in een naschrift wordt te kennen gegeven, dat hij „voor hem (Coen) overigens weinig sympathie heeft", heeft zelfs de oppervlakkigste lezer op elke voorafgaande bladzij maar al te zeer kunnen aanvoelen. Ja erger, dat de schrijver voor zijn held zelfs niet een behoorlijke belangstelling had. Blijkbaar heeft het onderwerp hem doorloopend verveeld en het gevolg is niet uitgebleven. De schrijver verveelt op zijn beurt doorloopend den lezer. Is het een of ander verteld, dan kan men er ongeveer zeker van zijn, dat men een paar bladzijden verder het schoteltje nog eens al of niet opgewarmd terugkrijgt. Uitentreure vernemen we, dat de bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie op „rijke retouren" gesteld waren, dat Gouverneur Generaal Both „vermoeid" was, dat Coen zelf de „consequente koopman" was, „fantasie miste", „van leer trok" enz. Een enkele passage uitgezonderd, kampt het verhaal met een tweehonderd bladzijden lange windstilte. Volgens het „naschrift" luidde de opdracht van dit boekje „in een beperkt bestek een verhaal van Coen's leven te schrijven." Ons dunkt dat het bestek voor dezen auteur nog voor minstens de helft beperkter had moeten zijn. Dat Coen calvinist was en calvijnsch krijgen we vaak genoeg te hooren, maar als de gelegenheid daar is, om het te bewijzen in de maatregelen, die hij neemt voor de Bataviaansche samenleving, blijft het bij de simpele vermelding van een paar feiten. Zijn dus èn compositie èn karakterschildering niet zonder gebreken, het historisch inzicht houdt ook al niet over. Dat Mataran niet een vorst is of een vorstentitel maar een Javaansch vorstendom, had toch gemakkelijk kunnen geweten worden en dat de tegenstelling tusschen de bewindhebbers der Compagnie en hun hoogste ambtenaar inzake kolonisatie van Oost-Indië al te zeer wordt toegespitst, zullen we maar wijten aan het verlangen, om met het verhaal toch eens één keer buiten de fatale windstilte te geraken. Een eerdere vraag is trouwens: in wat voor omlijningen heeft Coen een Nederlandsch-Indisch rijk voor den geest gestaan. Overigens heeft de auteur gemeend zich te kunnen verschansen achter de mededeeling: dat zijn „geschrift geen aanspraak maakt op objectiviteit." Wat ten slotte de stijl betreft,

---

[1]) Vries (Theun de) Oldenbarneveldt (215) *f* 1.90 en *f* 2.50
Wessem (Constant van) De Ruyter (181) *f* 1.90 en *f* 2.50
Woude (Johan van der) Coen (192) *f* 1.90 en *f* 2.50
Uitgave: H. P. Leopold's Uitg. Mij. N.V. den Haag 1937.

kunnen we volstaan met deze eenen zin uit het reeds meer genoemde naschrift: „Vanzelfsprekend is Coen, de ruiter op het gouden kalf, in welks buik de heeren bewindhebbers der Compagnie behaaglijk rustten, geen held en is dit boekje geen geglazuurd afgietsel van een tot in den hemel gestegen legende." Zulk een visie doet letterlijk en figuurlijk de deur toe!

Van Wessem toont tenminste interesse vóór zijn onderwerp. Het best schijnt hij ons geslaagd, waar hij Admiraal de Ruyter teekent als mensch in zijn verhouding tot het scheepsvolk, in de zorg voor de hem toevertrouwde taak en zijn verantwoordelijkheidsgevoel, in zijn familiezin en vroomheid. Minder valt er te prijzen in de beschrijving der zeeslagen, een toch voornaam punt in een boek als het onderhavige. De auteur wijdt aan de techniek van deze gevechten eerst een geheel hoofdstuk en komt er daarna vanzelfsprekend nog meerdere malen op terug. Maar het valt te betwijfelen, of hij er zelf een heldere voorstelling van heeft gehad, hoe het daarbij toe ging. Voor den lezer maakt hij het in elk geval niet duidelijk. Dat historie schrijven iets anders is en eigenlijk een heel wat moeilijker genre dan de romanschrijverij, wordt ook in dit boek telkens weer gedemonstreerd. Reeds op de eerste bladzijden stooten we op een zin, die wel niemand den eersten keer vlot zal gelezen krijgen. Wij geven hier het volledige citaat, al is het wat lang; de lezer kan het dan zelf probeeren. Ter verduidelijking zij eerst nog gezegd, dat het gaat over de Ruyter en zijn scheepsvolk: Zulk een aanvoerder leefde in hun midden, op wien men den naam „Bestevaer", den eerenaam van den beminden en humanen Maarten Harpertsz. Tromp had overgedragen, een man van wien men, op het bericht van het sneuvelen van Tromp bij Terheide, in dezen den held van Duins ziende, die de Spaansche armada van d'Oquendo overwon, nog meende, dat „twintig De Ruyters niet opwogen tegen één Tromp", maar die nu daar stond als de vlag der Staten en, zooals het rood-wit-blauw het losse geheel der Zeven Provinciën bond, het bindend element vormde voor allen, die onder hem dienden: een man, vereerd en geliefd door zijn volk, „ontzag en liefde barend", gelijk zijn biograaf Brandt het zegt, omdat hij naast de bewondering voor zijn kunde, zijn moed en zijn beleid tevens het hart van de zijnen voor zich had weten te winnen door zijn eigenschappen als mensch, door rechtvaardigheid en redelijkheid, het open oog voor de belangen van zijn mannen, het open hart voor hun nooden en bezwaren. — Als de Heer v. W. tot het schrijven van deze monografie is geroepen niet zoozeer om zijn historische kennis maar allereerst om zijn litteratorschap, — en dit mogen we toch veronderstellen,— dan had hij een complicatie als deze niet mogen laten passeeren. Maar hij had zich ook meer moeite moeten geven, om historisch juist te zijn. Dit is noodzakelijk om een historische persoonlijkheid naar behooren in het kader van zijn tijd te zetten. Ook in dit opzicht laat deze levensbeschrijving onbevredigd. Ongerekend nog positieve misvattingen. De opbloei van de Hollanders als scheepvaardersvolk willen verklaren uit hun „vlijt en zuinigheid, zoodat we de laagste vrachtprijzen konden vragen", is toch wel erg simplistisch, — nog afgezien van de vraag, of het waar is. Dat toen al „onze banken speculaties bedreven op groote schaal" is er, zooals het hier staat, ook al naast. De renaissance-geest vereenzelvigen met de Fransche omgangsvormen en dien zóó pas in de tweede helft der zeventiende eeuw in ons land laten binnen dringen, is weer een slippertje, dat bij wat meer aandacht zeer wel had kunnen vermeden worden. Nogmaals, er schijnt ons geen overwegend bezwaar, dat letterkundigen zich aan het historische genre wijden, maar dan moet hun voorbereiding er des te serieuzer om zijn en bovendien zullen ze altijd goed doen, voor alle voorzichtigheid hun copie nog eens door een vakman te doen doorlezen.

Alleen de derde der hier besproken monografieën, die van Theun de Vries, voldoet aan de eischen, die in dezen redelijk mogen gesteld worden. Litterair is het een voortreffelijk boek geworden en historisch getuigt het van een ernstigen en constanten wil, om gefundeerd inzicht te winnen en te geven. Hoe de schrijver zijn taak zag, blijkt genoegzaam in het eerste hoofdstuk, dat hij anti-mythos betitelde, n.m. ons volk voor eens en voor goed te genezen van de legendarische roemruchtigheid, die de tijd geweven heeft rond Oldenbarneveldt: „als den tegenstander en het slachtoffer van Maurits eerzucht; als de

„vermoorde onnoozelheid"; den grijsaard, leunend op het befaamde stokje; den strijder, die met pathetischen eenvoud tot zijn rechters spreekt: mannen, gelooft niet, dat ik schuldig ben — en daarop vol vromen stervensmoed het schavot beklimt." Wij vragen ons af, of deze stellingname den auteur niet hier of daar heeft verleid tot een al te bitse oordeelvelling, m.n. daar, waar hij, en dit zonder stringente bewijsvoering, het eigenbelang van den Advocaat een uitgesproken rol doet spelen in het behartigen van het staatsbelang. Ook wordt voor ons gevoel de partijdigheid van Oldenbarneveldt's rechters te zeer vergoelijkt. Over de Katholieken zegt de schrijver weinig en uit dit weinige blijkt onvriendelijke gezindheid jegens hen.

Behoeft de redactioneele zijde dezer serie-uitgave nog verbetering, voor de druk-technische behandeling ervan verdient Leopold's uitgeverij allen lof. We zijn benieuwd naar de verdere uitkomsten van het experiment.

BOEKEN SCHOUW

ENGELMAN (Jan) DE DIJK (14) Em. Querido. Amsterdam, 1937.

Dit bekroonde declamatorium geeft in het symbool van den dijk een soort poëtische waardebepaling van onze volkskracht en ons volkskarakter, het symbool is prachtig volgehouden, de uitzichten zijn wijd en weidsch, historisch zoowel als actueel, het vers is steeds dichterlijk en helder, terwijl het toch niet te hooge eischen aan het begripsvermogen stelt, zoodat het bij aandachtig luisteren op het eerste gehoor gevolgd kan worden. Er is slechts een enkel technisch bezwaar te maken, hoewel het rhythme zonder twijfel wisselt, is deze strofenbouw voor zulk een lang gedicht niet het meest geschikt, eenzelfde bezwaar voelt men bijvoorbeeld bij Beatrijs van Boutens.

KRIGE (Uys) AFRIKAANSE VERSAMELING. (150) Ingeleid door Dirk Coster. A. A. M. Stols, Maastricht.

Deze Afrikaansche anthologie, voortreffelijk ingeleid door Dirk Coster, geeft gedichten van de jongste generatie in Zuid Afrika. Na de frissche gedichten, die we reeds kenden van ouderen, toont zich hier een meer bewust gerichte literatuur, sterker, dan de voorgaande beïnvloed door de Nederlandsche, vooral door Boutens' werk, maar toch zonder twijfel oorspronkelijk in zijn neiging naar het cosmische, en epische, en in zijn hartstochtelijk getuigen voor het eigenlandsche. De verzen erin van den samensteller Uys Krige zijn echter beter dan zijn voorwoord, dat niet van eigengereidheid is vrij te pleiten, het Europeesche voorbeeld blijkt hier kan een gevaar zijn. Wie eenigermate op de hoogte wil blijven van de Zuid Afrikaansche letteren dient deze bloemlezing te lezen.

SCHAEPMAN (Dr. Frans) RATIONALISATIE OF ORDENING? (32) *f* 0.45. Dekker en v.d. Vegt, Nijmegen-Utrecht, 1937.

De idee van ordening, die dr. Schaepman verdedigt, blijft wat vaag in deze brochure. Enkele zeer goede, scherpe aphorismen zijn bij elkaar genomen nog niet de geordende structuur van een idee. Vooral wordt het niet heelemaal duidelijk, wat hij onder ordening verstaat in tegenstelling met rationalisatie. Dr. Schaepman weet zeker wel, dat velen onder ordening niets anders verstaan dan een andere rationalisatie dan die van hun tegenstanders. Waarom werkt hij dit niet nader uit? Er is toch niets op tegen, dat hij dan een boek zou moeten schrijven in plaats van een brochure?

I. In de hitte der inspiratie schrijven de auteurs soms wonderlinge dingen. Zoo lazen we onlangs in „De Vrouwenjager" van Alfred Schirokauer, bladz. 161 „Ongeloof vertroebelde den metalen jubelkreet." In „Der Liebe Schattenspiel" van Ernst Scheibelreiter staat de zin: „Das Mitleid wuchs in ihm mit tropischer Geschwindigkeit:" In „Kruitdamp en Wind" van Bower vonden we: „Hij wierp hem een blik toe, die hem door zijn heele lichaam sneed." Dat „heele" lichaam is wel iets ongewoons! Max Kijzer schreef in „De verborgen dissonant": „Haar blauwe wondermooie oogen vuurden hun licht direct zijn hart in."

In de Gemeenschap recenseert A. J. D. van Oosten een tooneelspel van Mr. C. A. Wienecke over het beleg en ontzet van Leiden, waarin eenige vrijbuiters optreden, die een gesprek houden zooals er onder vrijbuiters zelden zullen gevoerd worden:

Eerste vrijbuiter: In het Oosten breekt roze en geel geschemer door.
Vierde vrijbuiter: Sterren tanen.
Derde Vrijbuiter: Het oosten gloeit als gloed van opaal....
Eerste vrijbuiter: Ik voel adem van ochtondwind.

Met zoo dichterlijke vrijbuiters zou men nog ten oorlog willen trekken.

III. De „Chronique grafique" resumeert aldus de geschiedenis van de postzegel.

„Als Lodewijk XIV zich verwijderde van de plaats, waar het hof verbleef, verschaften de personen uit zijn gevolg zich „merken" (des marques) die zij bevestigden op de brieven, voor Parijs bestemd, om ze te laten bezorgen door de koeriers des konings. Zoo kwam de postzegel in de wereld. Het bijzondere reglement dat 18 Aug. 1644 in werking trad, luidt aldus: Men laat allen, die vanuit de eene wijk van Parijs naar een andere willen schrijven, weten dat brieven, billetten, mémoires trouw aan hun adres zullen bezorgd worden en dat zij er antwoord op zullen ontvangen, mits zij bij hun schrijven een biljet vroegen met „port payé"; welk biljet zóó aan den brief moet gevoegd zijn, dat het gemakkelijk kan gezien worden." Het was in werkelijkheid een officieel postmerk, dat de waarde van een moderne postzegel had.

De Engelschen brachten dit idee in practijk. In 1837 had een Engelschman, Sir Rowland Hill, het idee om, door middel van een tevoren gekochte afbeelding, die bestemd was om, op de enveloppe geplakt te worden, de kosten voor het overbrengen van den brief te doen betalen. De teekenaar ervan was Mutready. Het werk van Mutready werd te Londen vertoond en met ironie bejegend, maar, ondanks den tegenstand van het publiek, achtte de administratie het systeem van belang en de postzegel werd ingevoerd. In 1847 nam België het systeem over en voerde het in in 1849. Later volgden de andere landen."

MAN (Herman de) KAPITEIN AART LUTEYN. (239) *f* 2.90. Bosch en Keuning, Baarn, 1937.

Herman de Man is op zijn best, wanneer hij zonder litteraire bezorgdheid vertelt van menschen die leven en werken tusschen Utrecht en Rotterdam, van eenvoudige, niet te gecompliceerde menschen. Zoo is „Kapitein Aart Luteyn" een boek geworden, dat mij beter bevalt dan zijn ongeveer gelijktijdig verschenen „Marie". „Marie" is te gecompliceerd voor de Man en lijkt mij een mislukking. Het thema van „Aart Luteyn" heeft overeenkomst met de laatste romans van Gerard Walschap en van van Schendel. Ook in dezen kapitein wordt een van nature door en door goed mensch geschilderd en de wijze, waarop de Man dit doet, is overtuigend. Aart Luteyn is een rechtschapen mensch zonder eenig egoïsme; hij leeft voor anderen, vooral voor zijn familie. En toch is hij geen abstract model van deugd, maar een levend mensch met eigen polsslag, een der beste scheppingen van de Man. Het leven der scheepslieden op de binnenvaart tusschen Rotterdam en Utrecht is hier raak en kleurig beschreven als achtergrond van Aart Luteyn's bedrijf. Psychologische verwikkelingen zijn niet de Man's element; hij moet vertellen van wat hij zag en beleefde langs 's Heeren wegen, te land en te water, dan schrijft hij werken, die tot het zeer goede genre „volksboeken" hooren.

JENSEN (Johannes V.) GUDRUN. Vert. door Mevr. Dr. P. M. Boer- den Hoed. (268) *f* 2.75 en *f* 3.50. Hollandia, Baarn.

Volgens de Deensche recensies, die de uitgever in dit boek afdrukt, heeft de schrijver hier hèt Kopenhaagsche meisje beschreven. Het is een frissche, goed geschreven roman, het werk van een dichter, die menschen, dingen en verschijnselen op eigen wijze waarneemt en ondergaat. Het thema van zijn roman is tamelijk alledaagsch: een eenvoudig meisje uit het volk, dat door handigheid en schranderheid het tot secretaresse brengt, in bedenkelijke en wonderlijke situaties geraakt, doch den eenvoudigen jeugdvriend trouw blijft en met hem trouwt. Alles draagt echter een eigen, persoonlijk cachet doordat de auteur figuren en omstandigheden op individueele wijze weet te belichten en te karakteriseeren. Gudrun zelf is een vrouw vol vitaliteit, ondernemend en met practischen levenszin, die zoo wijs is zich niet door tijdelijke successen uit haar levensspoor te laten slaan. Haar nuchtere realiteitszin wint het telkens op romantiek en aanlokkelijke voorstellen.

Het is een typistenroman van de goede soort, geen sensatiewerk, maar een boek van gezonden levenszin. Volwassen lezers.

KIRK (Hans) DE VISSERS. Vert. door Marie W. Vos. (285) *f* 1.90 en *f*2.50. Arbeiderspers, Amsterdam, 1937.

Het leven van een groepje visschers in een Noordsch fjord is op zich zelf niet zoo heel belangrijk, maar Hans Kirk maakt er iets belangrijks van. Zij vormen een groepje „vromen", verlosten, met uiterst strenge puriteinsche opvattingen, of ze door de hand van Calvijn gekneed waren. Hans Kirk beschrijft deze menschen in zoo concrete, individueele trekken, in zoo persoonlijke geaardheid, hij vertelt hun lotgevallen in zoo overtuigende schakeering en levensechtheid, dat ze ons nabij komen en er een stukje bloedwarme menschelijkheid ontstaat. De schrijver staat zeer welwillend tegenover zijn figuren en veroorlooft zich nauwelijks eenigen spot tegenover deze eeuwig psalmzingende en texten citeerende gemeente. Het is een gave roman, die in zijn eenvoud en pretentieloosheid op zeldzaam zuivere wijze het visschersleven uitbeeldt. Zelden is, voorzoover ik weet, het leven eener groep van „fijnen", van „bekeerden" zoo echt en levenswaar beschreven. Het zijn volstrekt geen huichelaars, deze eenvoudigen van harte, ofschoon ook onder hen de natuur soms sterker is dan de leer. Voor volwassen lezers.

GIONO (Jean) WEER EEN LENTE. Vert. door Ant. Coolen. (242) *f* 125 en *f* 1.90. Karavaan-serie. Boucher, Den Haag.

„Weer een Lente" heeft Ant. Coolen Giono's roman „Regain" gedoopt. Coolen en Giono zijn verwante talenten; beiden beschrijven liefst primitieve, natuur-nabije menschen. Giono is echter als mediterraan mensch lyrischer, uitbundiger, ook heidenscher. Hij ziet alle natuurgebeuren als bezield; als bij de antieke dichters wonen er voor hem dryaden in alle boomen en nimfen in alle bronnen. Dit natuurbezielde is het typische, eigenaardige van „Weer een Lente". Als verhaal is het niet zoo heel bijzonder; het herinnert aan Hamsuns „Hoe het groeide". Ook hier ontgint een eenzame een stuk grond. Hij vindt een vrouw, begint den grond te bewerken en het verlaten dorp gaat zich langzamerhand weer bevolken. De groeikracht der aarde in verband met de groeikracht van den natuurgebonden mensch is het eigenlijke thema van den roman. Giono is een natuurheiden en de spanningen der menschelijke vruchtbaarheid en begeerte worden hier, weliswaar op gezond natuurlijke wijze, maar toch uitvoerig en niet zonder zwoelheid beschreven, zoodat het boekje rijpe, ervaren lezers eischt.

OOSTEN (A. J. D. van) ELSJE KATRINA. Een Jeugdliefde in 't Laagland. (266) *f* 2.75. Poirtersfonds, Eindhoven.

Een verhaal van jonge liefde, geschreven in ongewoon helder

en zuiver proza. Twee jonge menschen, nog kinderen bijna, beminnen elkaar en beloven elkaar trouw ondanks onoverkomelijke moeilijkheden. Hun liefde vormt een idylle temidden van een brute, rauwe omgeving. Deze omgeving is bijna te zeer in 't zwarte geschilderd; de mededinger naar Elsje Katrina's liefde, Pauwe Volvers, krijgt weinig kans bij den auteur om iets van zijn goede kanten te toonen. Het verhaal is eenvoudig van lijn, maar Elsje Katrina is met teere, gevoelige hand geboetseerd en, naargelang het verhaal vordert, worden haar trekken en contouren scherper en sprekender. Het fictieve dorp, gelegen in een Maasbocht, niet al te ver van Rotterdam, met aan de overzijde der rivier heuvels en bosschen, doet wat onwaarschijnlijk aan. Maar in zijn onopgesmukte eenvoud, zijn zuiverheid van lijn, zijn strakheid van beschrijving bezit de roman zijn bekoring. Men voelt echter, dat schrijvers als Walschap en Coolen als geboren dorpelingen het dorpsleven meer van nabij kennen. Volwassen lezers.

ALBARON (Don Loïs) KLOOSTERS BRANDEN IN BARCELONA. Vert. door Constance Jacobs. (175) *f* 1.25 en *f* 1.75. Nederl. Boekhuis, Tilburg.

Dit kleine boekje is een model van vertelkunst, van vlekkeloozen, intelligenten en gevoeligen verhaaltrant. De „ik", die hier vertelt, is een priester uit de volkswijken van Barcelona. Hij beschrijft het uitbreken van het oproer, den overval van een klooster (een tehuis voor ouden van dagen), den dood der zusters en zijn vlucht met twee van haar. Wat het verhaal zijn kleur en waarde geeft, is de klassieke harmonie van het geheel, de fijne, serene en toch liefdevolle objectiviteit van den schrijver. Het geheel is van een soberheid en juistheid van observatie, van een liefde- en begripvol medevoelen, van een zuiverheid van ordening en rangschikking, dat het nauwelijks beter kàn. Zelfs de humor in dit verhaal van verschrikkingen is volkomen zuiver en menschelijk. Beter dan honderden verslagen en persberichten geeft dit boekje een beeld van de woelingen in Barcelona. Alle partijgeest ontbreekt eraan; een mensch, die zijn volk kent en verstaat, die medelijdend de verblindingen van het menschenhart gadeslaat, heeft hier geschreven over de verdwazing, die er plotseling over een stad kan komen.

HIEGENTLICH (Jacob) ONBEWOONBARE WERELD. Roman. (225) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren N.-H.

Realisme staat dikwijls gelijk met het schilderen van wereld en menschheid als een oord van verschrikkingen en ellende, bewoond door booze wezens, die erop uit zijn elkaar te verslinden. „Onbewoonbare Wereld" is van dit soort realisme. Het boek is, meen ik, geschreven door een Israëliet, die het Fascisme niet bijster aantrekkelijk vindt. De persoonlijke sympathieën en antipathieën van den schrijver treden wat al te scherp naar voren in dezen lang niet kwaad geschreven roman. Het doel van den schrijver is: aan te toonen, hoe in dezen strijd van politieke meeningen, van elkaar verscheurende tendenzen en richtingen een gevoelige, artistieke jongeman tot zelfmoord komt. En hij maakt den zelfmoord van Ludo van Thorn zeer aannemelijk. Waren de kleuren niet zoo dik opgelegd en het geheel met meer zorg en

verantwoording bewerkt, dan zou het boek meetellen onder de betere produkten. Het is echter een al te afstootelijke étalage van corruptie. Het genus mensch wordt hier opgevoerd in zijn laagste en gemeenste aspecten en er worden geen positieve waarden of ideëelere uitzichten aangewezen. Voor eenvoudige menschen is zulk een boek niet geschikt; slechts door rijpe en ervaren lezers, die zelf hun lectuur te corrigeeren weten, kan het gelezen worden.

FÖLDES (Jolan) DE EERSTE DE BESTE. Vert. door Dr. A. E. Bouteltje. (246) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold, Den Haag.

Jolan Földes is de schrijfster van „De straat van de visschende Kat" en heeft een Europeeschen naam. Dit heeft den vertaler wel bewogen om ook dezen roman te vernederlandschen. Het is een aardig boekje, dat echter het niveau van ontspanningslectuur niet te boven gaat. De intrige is origineel en de uitwerking is vernuftig en spannend. Een Hongaarsch meisje moet, om burgerrecht te krijgen, voor duizend pengö trouwen met een jongen die oogenblikkelijk geld noodig heeft. Beiden beschouwen de affaire louter als een juridische fictie zonder gevolg, maar intusschen heeft het meisje liefde voor den jongeman opgevat en zij gaat al haar energie en vindingrijkheid aanwenden om hem voor goed te winnen. Het geheele geval is door de schrijfster humoristisch opgevat en zij werkt het op niet onaardige wijze uit. Het boek houdt den lezer eenige uren aangenaam bezig.

SINCLAIR (F. de) HOE PIETER BOL BEROEMD WERD. (259) *f* 2.90 en *f* 3.90. Bruna, Utrecht.

Een humoristisch verhaal in den trant, dien we van F. de Sinclair kennen. De verwikkeling is wel wat kunstmatig en onwaarschijnlijk, maar is men eenmaal ingelezen, dan zijn de situaties zoo mal dat het boek toch vermakelijk wordt. Pieter Bol schrijft hier in dagboekvorm zijn ondervindingen neer gedurende den tijd, dat een wonderlijke samenloop van omstandigheden hem ertoe bracht zich als dichter van een beroemden bundel uit te geven. Hij is een uitgedroogde, nuchtere kantoorman en de dichterrol brengt hem natuurlijk in dwaze verhoudingen. Als de werkelijke maker van den bundel zijn rechten opeischt, zet Pieter de fictie geweldadig door en raakt in tragische verwikkelingen. Het boek bezorgt eenige vermakelijke ontspanningsuren.

TESSEL (Erna) LUCRETIA'S 4de GEZICHT. Detective-roman. (251) *f* 1.90 en *f* 2.50. A. A. M. Stols, Maastricht, Brussel.

De schrijfster, die volgens de aankondiging over „een brillante conversatie en een stekeligen briefstijl" beschikt, heeft zich laten overhalen met deze eigenschap ook een aparten detective-roman te schrijven. De ironie van het gewone schablone wordt echter geremd door zijn onmisbaarheid; op het einde zitten we volop in de griezeligheid der onderaardsche gangen. Het Mannetje alleen blijft zich tot het slot wel ongeveer gelijk en de geestige verhaaltrant steekt veruit boven de gewone stuntteligheid van stijl der detective-producten. Voor volwassenen.

NABBEN (Jo) VOORJAARSSTORM. (119) *f* 0.95. van Aelst, Maastricht.

Een vermoedelijk beginnende schrijfster waagt zich hier aan een roman op kleine schaal. De verhaaltrant is nog te gekunsteld, te weinig natuurlijk en eenvoudig en de situaties zijn psychologisch niet erg overtuigend. De schrijfster dikt alles te veel aan; zoo is bijvoorb. de hoofdheldin een uitgelaten en koppig ding, maar nu doet of zegt zij ook bijna niets, dat niet „uitgelaten" of „koppig" is. Het eigenlijke verhaal is er een uit het dagelijksche leven: er gebeuren de gewone dingen van den dag, zooals het in een ordelijk middenstandsgezin toegaat. Er wordt thee gedronken en de Maasbode wordt er gelezen. De „Voorjaarsstorm" is een bitse en koppige houding van Florry tegenover haar verloofde, wat de harmonie een tijdje verstoort. Maar alles komt terecht.

KIJZER (Max) DE VERBORGEN DISSONANT. (204) Bruna, Utrecht, 1937.

Dit boek bestaat uit louter dissonanten. Vooreerst doet de schrijver afgrijselijk litterair. Hij schrijft „mooie", litteraire zinnen inplaats van eenvoudig te vertellen. Ten tweede schrijft hij op weinig smaakvolle wijze over delicate dingen. De ontucht treedt hier op in allerlei gedaanten. Het is zeker niet de bedoeling van den auteur geweest om pornographie te leveren, maar het blijft er niet ver van af. De mededeeling op den omslag: „wij gelooven niet te overdrijven, wanneer wij als onze meening te kennen geven, dat Kijzer met „De verborgen dissonant" zich voorgoed onder de beste schrijvers van zijn land heeft gerangschikt" is al te voorbarig. Het werk is geen vooruitgang op Kijzer's vorig boek „Naar het Licht". Hopelijk herstelt zich Kijzer na dezen misgreep.

MILLER (Helen Topping) CUPIDO TRIOMFEERT .... (233) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van C. E. Kwak-Stroman. Kruseman, Den Haag.

Als wij ons niet vergissen is dit een van de eerste vertaalde boeken van deze Amerikaansche schrijfster en zij begint meteen met ons de volkomen mislukking van een huwelijk te beschrijven en het opnieuw trouwen van de gescheiden vrouw, die haar volwassen dochter à-bout-portant naar haar vader stuurt. Dit meisje heeft alle illusies over mannelijke trouw en eerlijkheid verloren, terwijl de schrijfster het er op gezet heeft om haar langzamerhand van deze opvatting terug te brengen. Daardoor is een frisch en boeiend verhaal ontstaan dat voor oudere lezers met onderscheidingsvermogen te genieten is.

QUEEN (Ellery) DE SIAMEESCHE TWEELING. Vert. door J. Castelyns. (287) *f* 1.75 en *f* 2.50. Nederl. Boekhuis, Tilburg.

De detective-romans van Ellery Queen zijn een soort schaakspel, waarbij aan het eind de schuldige schaakmat wordt gezet: de partij is gewonnen. Ook hier weer. De schrijver houdt de spanning ten einde toe vol, voert ze steeds hooger op, leidt den lezer van vondst tot vondst, die vaak een misvondst blijkt, doch ten slotte straalt het volle licht. De situatie, waarin Ellery Queen zelf met zijn vader, den politie-inspecteur, hier geraakt, is allerwonderlijkst, alleronwaarschijnlijkst, zoo men wil, maar dat brengt de rechercheursroman nu eenmaal mee. Heel dit boek is een spel van vernuft en wie begint te lezen, raakt niet los van de spanning, die de schrijver op uiterst virtuooze wijze te wekken weet. Ieder schrijver van detective stories heeft een eigen trant; Ellery Queen heeft dit eigene dat hij den lezer gelijken tred doet houden met den detective, dat hij den lezer in de mogelijkheid stelt om zelf de puzzle op te lossen met dezelfde gegevens als deze heeft, Zoo wordt de lectuur van dit boek een boeiend schaakprobleem.

SALTUS (Edgar) MARIA MAGDALENA. Vert. door W. J. A. Roldanus. (157) Kramers, Rijswijk.

In het voetspoor van Oscar Wilde en Flaubert heeft ook Saltus een evangelie-episode romantisch behandeld. Hij laat Judas Iskariot een hevige, doch onbeantwoorde liefde opvatten voor Magdalena, die hij als courtisane plaatst in de omgeving van Herodes Antipas. De Oostersche kleur en sfeer is vrij goed getroffen; toch lijdt het verhaal aan een zekere slapheid, zooals gewoonlijk het geval is met romans, die hun stof aan den Bijbel ontleenen. Er is een ongewoon talent noodig om karakters, die ons reeds min of meer familiair zijn geworden, met nieuw leven te bezielen. Saltus behandelt zijn gegeven met den noodigen eerbied; doch een schoone, treffende verbeelding is het niet geworden. Het verhaal lijdt aan bloedarmoede, hoe zeer de schrijver ook tracht in Oostersche kleuren te schilderen.

BOWER (B. M.) DE BENDE VAN HET ROTSGEBERGTE. (222) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door Ad. Vorstman. Kruseman, Den Haag.

Bower is een van die Wild-West-schrijvers die nog wel eens iets origineels in hun verhaal brengen behalve de gewone schietpartijen en vee-

rooverijen. Hij laat hier zulk een geraffineerde bende optreden dat de bevolking door angst en vrees bevangen wordt en het schijnt alsof de meest ervaren politie-macht de booswichten niet achterhalen kan, totdat de dochter van den Sheriff met haar vriend een jacht begint met politie-honden en tot de meest ontstellende ontdekking van haar jonge leven komt. Voor oudere liefhebbers boeiende lectuur.

LAATSMAN (W.) SNEEUWSTORM. Een verhaal uit Canada. (157) Voorhoeve, Den Haag.

Tusschen de ruwe mannen van het Noorden, in Canada, is een Dominee begonnen alleen een kerkje te bouwen. Hij verdraagt kalm de dagelijksche spot van de enkele mannen die niet op jacht zijn en gaat onverstoord verder. Langzamerhand komt hij in aanraking met een politie-agent die er op uit moet trekken om een moordenaar te pakken en dit wordt het begin van een pakkende bekeeringsgeschiedenis die, protestantsch belicht, voor Katholieken ook het lezen wel waard is.

SERVAES (Anke) GERDA EEN ROMAN VOOR JONGE MENSCHEN. (198) Hollandia, Baarn.

Naast de andere boeken van deze schrijfster is dit er een van veel mindere kwaliteit. Het is geschreven voor oudere meisjes maar mist alle lijn en diepte. Gerda is een moederloos meisje, dat optrekt met een zeer vreemde, tamelijk egoïste vader, die tenslotte huwt met de moeder van den jongen waarop zij meent verliefd te zijn. Jammer dat het zulke oppervlakkige lectuur is, terwijl er zoo'n behoefte is aan degelijke meisjesboeken.

BOO (Sigrid) VACANTIE IN KILOMETERS. (201) Vertaling uit het Noorsch van Agnes Röntgen. Bigot en Van Rossum, Amsterdam.

Sigrid Boo, schrijfster van eenige opgewekte verhalen voor oudere meisjes waagt zich hier aan een moderne reisbeschrijving van een tocht door vier jonge menschen gedurende hun vacantie van veertien dagen met een „kilometervreter" ondernomen. Zij racen door Duitschland, Holland, Denemarken, Zweden, pikken hier en daar een kruimeltje op van hetgeen deze landen aan vreemdelingen te bieden hebben en komen in Noorwegen terug waar zij op het idee komen om dan ook de hoofdstad van hun eigen land eens onder leiding te bezichtigen. Een reisvertelling die allesbehalve vervelend is en genoegelijke ontspanningslectuur vormt voor hen die misschien niet zoo gelukkig zijn zoover uit te kunnen vliegen.

BALDWIN (Faith) EEN MODERN HUWELIJK. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Uit het Amerikaansch vertaald door Jo Lulofs. Kruseman, Den Haag.

Het probleem dat de schrijfster met haar uitstekend uitbeeldingsvermogen in dit verhaal opzet is de moeilijkheid die er ontstaat in een huwelijk wanneer man en vrouw beiden het brood verdienen en er geen echt gezinsleven kan zijn. Er wordt voortdurend geleefd in de angst dat er kinderen kunnen komen, de afhankelijkheid van den man geeft aanleiding tot groote conflicten en het is een bron van allerlei onaangenaamheden als de vrouw in het belang van haar zaken met andere mannen uit gaat. Heel scherp wordt dit alles ons voorgesteld, maar Faith Baldwin weet op het juiste moment wanneer de spanning op zijn hevigst is een goede wending aan haar verhaal te geven en het zinkend huwelijksschip op een veilige manier aan goeden wal te brengen. Voor lezers met gerijpt oordeel.

MATHAR (Ludwig) PASTOOR JOHANNES. (390) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaald door Reinie Roeland. „Pax", Den Haag.

Het verhaal speelt in een Duitsch plaatsje aan de Belgische grens, vóór en tijdens de groote wereldoorlog. De hoofdpersoon is de goede, trouwe pastoor, één-geworden met zijn arm dorpje en een beschermer van zijn Kalterscheidsche boeren. Als een vader waakt hij over het wel en wee der zijnen en in het bijzonder over Gerritje Breiderbach, waarvan hij veel ver-

wachtingen koestert. Hij laat de jongen studeeren, maar dan breekt de groote brand over Europa uit, Gerritje geeft zich op als vrijwilliger, raakt op het verkeerde pad, verleidt een jong meisje en trekt zich niets van haar aan als zij een kind van hem verwacht. Er volgt een verbitterde strijd om het behoud van Gerritje's ziel, waarbij tenslotte het goede overwint. Echt Roomsch boek voor oudere lezers.

HAVANK, HET PROBLEEM VAN DE TWEE HULZEN. Oorspronkelijke detective-roman. (256) *f* 1.35 en *f* 1.95. A. W. Bruna, Utrecht.

Havank is een geestig schrijver, die met zijn geestigheid soms wat erg te koop loopt. Hij overdrijft tot er van de ongewone, opvallende uitdrukking niets meer overblijft dan de manie om het nu eens anders te zeggen. Waar hij maat weet te houden, schrijft hij dikwijls zeer prettig. De inhoud van dezen stijl is niet meer dan een klassieke detective-roman. De bekende procédé's van dit soort worden er op verdienstelijke wijze in verwerkt. Voor volwassenen.

COFFIN (Geoffry) HET GEHEIM VAN DE VERGETEN VLOOT. (213) A. G. Schoonderbeek, Laren N.-H.

Een erg bloederige en geheimzinnigdoende detectiveroman, waarin ook de internationale spionnage en de diefstal van voor den oorlog gewichtige uitvindingen naast den diefstal van juweelen een rol spelen. De spanning overspant zich zelf op deze manier. Liefhebbers zullen het waarschijnlijk met animo lezen. Voor volwassenen.

APON (Jan) DOCTOR XENOPHOULOS. (256) *f* 1.25. A. W. Bruna, Utrecht.

Occultisme is een anomalie in den roman, tenzij het op louter fantasiewerking berust. Apon lukt het niet heelemaal zijn occulte krachten in fantasie en spanning te verkeren. Soms is het alleen maar onbegrijpelijk. Wat er daarna van overblijft, is toch nog een goed geschreven en voor ontwikkelden leesbare misdadigersroman.

MIDDENDORP (Herman) DE WIJKENDE HORIZON. Roman (271) Nederl. Keurboekerij, Amsterdam, 1937.

De gevoelige levensgeschiedenis van een jongeman, die het ver wil brengen in de wereld, en door zijn ijdelheid en zijn zucht naar onafhankelijkheid verblind, speelt met de opofferende liefde van een meisje en oorzaak wordt van haar ongeluk. De behoefte aan een soort uitboeting, brengt hem tot inkeer, hij laat zijn succes varen, om zich in een afgelegen dorp als onderwijzer te begraven en een nieuw leven te beginnen. Dat lukt boven verwachting en eindigt ook met het blije slot. Het is alles erg gewoon en burgerlijk, maar het doet toch weldoende aan op eenvoudige hartelijke wijze kennis te maken met een eenvoudig mens, voor wie het zedelijke in het leven nog een fundamentele betekenis heeft. Een goed boek voor volwassenen.

CAPEK (Karel) OORLOG MET DE SALAMANDERS. Geautoriseerde vertaling van Eva Raedt-de Canter. (268) *f* 1.— en *f* 1.50. Van Holkema en Warendorff, Amsterdam.

Ergens bij de Soenda-eilanden ontdekt een hollandsche kapitein een curieus soort reuze-salamanders. Zij beschikken over merkwaardige capaciteiten. De kapitein kon ze africhten voor de parelvisscherij, maar dat niet alleen. Ze blijken ten slotte alles te kunnen leeren, wat tot nu toe enkel des menschen was. En uit winstbejag leeren de menschen ze ook alles: dammen leggen, groote onderzeesche werken bouwen, zich met menschen verdedigen tegen de haaien, later zelfs met geweren, kanonnen en explosie-stoffen omgaan. De volkeren lijven ze bij in hun legers. Ondertusschen, als het goedje zich onder bescherming en leiding der menschen tot in milliarden heeft vermenigvuldigd, ontwikkeld en versterkt, stellen zij diezelfde menschen hun ultimatum: de zeeën worden te klein voor hen, ze moeten land hebben om er water van te maken. Dan ontstaat er oorlog tusschen de salamanders en

de menschen. En de salamanders winnen. Op 't eind van het verhaal is reeds een vijfde van het oude Europa door de zee verzwolgen.

Op 't eerste gezicht een malle fantasie. Toch eigenlijk zoo mal nog niet. Hoe vaak zien we het gebeuren dat de volkeren in onderlinge tweedracht en strijd, kwade geesten oproepen, die later met ondergang dreigen en dan niet meer te bezweren blijken.

Een hoofdstuk dat de decadentie der menschheid moet demonstreeren maant tot voorbehoud voor volwassenen. Het spotternijtje op de H. Mis is erg goedkoop en dient tot niets.

STOUT (Ren) HET VERBOND DER ANGSTIGEN (223). Vertaald door Herman Antonsen J. Philip Kruseman, Den Haag. *f* 2.15 en *f* 2.90.

Nero Wolfe wordt als een nieuwe vondst in de detectivesoorten aangekondigd. Nieuw is hij echter heelemaal niet. Hij is de wat anders aangeklede onfeilbare deducent, die het speurwerk door zijn compagnon laat verrichten. Het decor is lang niet zo gewichtig, als de schrijver ons wil doen geloven. Het komt op het verhaal zelf aan en dat is volstrekt niet uitzonderlijk. Eigenlijk maar heel gewoon, al brengt het verbond der angstigen ook een nieuw fantasiemoment. Voor volwassenen.

MEEKEL (Kees) BONTE SCHETSEN. (150) *f* 1.75 en *f* 2.60. „Vox Romana", Rotterdam.

Het Thijmfonds heeft van dezen bekenden schrijver een zestal schetsjes gebundeld, waarvan de combinatie inderdaad nogal bont is. Er zijn een paar historische novellen bij, een paar stichtelijke verhalen en dan de poëtische neerslag van Stille-Omgang-indrukken. Men erkent overal Kees Meekel in zijn stoer katholiek temperament en zijn ruige, volksche woordkunst. Kees Spiering, die in een inleiding overigens een goed karakteristiek van den schrijver geeft, tracht dezen ruigen en volkschen trant na te doen, — maar ging, zooals bij zoo iets te verwachten valt, een enkele maal over de schreef.

Het boekje is niet bepaald goedkoop.

WINKLER (Johan) JAN. (210) De Arbeiderspers, Amsterdam.

Op middelbaren leeftijd herleven in den schrijver herinneringen aan zijn jeugd. In korte, los samenhangende hoofdstukken schrijft hij die herinneringen, gekleurd door de visie van zijn tegenwoordigen leeftijd: lief en leed van een conservatief, gezeten burgergezin, waarin een eenigszins verlegen jongen leefde. Op bladz. 164 wordt aan een jongen van vijftien jaar een advies gegeven dat met alle moraal spot. Voorbehoud.

ROAN (Tom) DE DOODENKARAVAAN. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Uit het Amerikaansch vertaald door L. T. F. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De meedoogenlooze natuur van de wijde pampa's, die menige karavaan ten doode doemt, is ook oorzaak dat daar andere wetten heerschen onder de menschen dan in beschaafde landen en daardoor kan ook verklaard worden, dat wij zooveel verhalen lezen, waarin de held zijn eigen recht zoekt en zijn vijanden zelf afstraft met zijn revolvers. De jonge Dave ziet zijn vader en het gezin waarbij zij zich op hun woestijntocht aansloten, laaghartig vermoorden, dit maakt van hem een harden „gunman", die zijn wraak lang opzout en als de kans daar is, deze onbarmhartig uitoefent. Hij eerbiedigt goede vrouwen en heeft ridderlijke eigenschappen maar is een ruwe klant. De taal is van dien aard dat het boek voor volwassenen voorbehouden moet blijven.

WENDELS (Thea) SCHILDERS-AVONTUREN IN DE WOLKENKRABBER. (264) *f* 2.25 en *f* 2.90. Hollandia, Baarn.

In het atelier van Flodderdas, waarover Thea Wendels reeds vroeger een boek schreef, gaat het nog steeds vroolijk en gezellig toe, de jongelui werken, maar halen nog meer grappen uit, die tamelijk onschuldig zijn. Toch lijkt ons dit geen boek voor jonge meisjes, waarvoor het bestemd schijnt te

zijn, de fuif in de besloten club en de hang van een der heldinnen naar Hollywood maken het daartoe ongeschikt; ouderen kunnen het ter hand nemen.

BUS-FEKETE (Ladislaus) LIEFDE.... ONVOLDOENDE. (360) *f* 2.25 en *f* 2.90. Nederlandsche vertaling uit het Hongaarsch van Elsa Kaiser. „De Steenuil" Amsterdam.

Het onderwerp van deze roman is origineel en de schrijver heeft talent genoeg om zijn gegeven aannemelijk te maken. Drie meisjes, die elkander nauwelijks kennen, huren zonder meubels een flat in Budapest en haar leven in den korten tijd dat zij daar samen wonen vormt de inhoud van dit boek. Zij trachten het alle drie bij een of anderen rijken vriend te vinden, het geluk waarnaar zij snakken te midden van haar eentonig leven, maar elk van haar krijgt haar deel aan lijden en verdriet, een komt zelfs tot zelfmoord, waarvan zij bijtijds gered wordt. Het leven dezer drie is weinig voorbeeldig; hetgeen zonder terughouding beschreven wordt, daarom een streng voorbehouden boek.

LORING (Emilie) WAT EEN ZOMER BRENGEN KAN. (233) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door C. Kroesen. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Eenvoudig en gemoedelijk schildert dit verhaal een avontuurlijke zomer in een klein badplaatsje in Amerika, waarin allerlei toevallige gebeurtenissen leiden tot de ontdekking van een bende valsche munters. De heldin, die midden in de situatie staat is een sympathiek figuurtje en haar omgeving bevat wel eenige eigenaardige typen, die goed geteekend zijn. Een vlot geschreven, aardig boek voor zonnige vacantiedagen voor groote menschen.

DISNEY (D. Cameron) DE DOODE IN DE DICKY SEAT. (204) Vertaling door Drs. Th. M. P. Klaus. A. G. Schoonderbeek, Laren.

Het complot wordt in dezen detective zeer goed verborgen achter een reeks spannende gebeurtenissen. Wie dit soort lectuur niet vanzelf vervelend vindt, zal het werk tot het einde doorlezen, als hij er eenmaal in zit, al stelt de ontmaskering van den man op den achtergrond ook teleur. Voor volwassenen.

WALLACE (Edgar) HET GENOOTSCHAP „DE PAD". (251) Vertaling van Herman Antonsen. *f* 1.35 en *f* 1.95. Bruna, Utrecht.

Wallace heeft op veel van zijn collega's voor, dat hij over rijke fantasie beschikt. Soms maakt dat zijn verhalen wat los samenhangend. Beide eigenschappen, de goede en de slechte, vindt men in deze nieuwe vertaling. Voor volwassenen.

MARSHALL (Edison) DE SMARAGDEN BOEDDHA. (222) Vertaling van Herman Antonsen. *f* 2.25 en 3.25. J. Philip Kruseman,Den Haag.

Een gewoon avonturenverhaal, waarin het begin al zeer veel van den inhoud verraadt, maar dat toch nog verwikkelingen genoeg brengt, om het behoorlijke aantal bladzijden te vullen en het gelukkige einde te verzekeren. Voor volwassenen.

GIJSEN (Marnix) BREVIARIUM DER VLAAMSCHE LYRIEK. (232) *f* 1.25 en *f* 1.90. De Poorte, Antwerpen. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Van verschillende zijden is deze mooie verzameling Vlaamsche Lyriek reeds geprezen en te recht. Een waardevol boekje is dit breviarium inderdaad. Men kan het betreuren, dat Gijsen zelf erin ontbreekt, dat sommigen te schaars, anderen te rijk vertegenwoordigd zijn, de keuze is over het geheel goed en gelukkig. De Middeleeuwers (gewoonlijk de onbekende), Gezelle en van de Woestijne bieden de schoonste bijdragen, maar ook van de mindere grootheden vindt men hier goede en schoone dingen. De verzamelaar schreef een kundige en verhelderende inleiding, waarin hij rekenschap geeft van zijn keuze. Het inhoudrijke boekje verdient een wijde verspreiding in Noord en Zuid. Smaak en kennis zijn de noodige eigenschappen om een goede anthologie samen te stellen en deze bezit Gijsen. Omtrent de oudere poëzie zullen allen het wel eens zijn, dat hij een zeer goede keuze deed, over de nieuwere komt men niet uitgetwist. De zeer matige prijs maakt het ieder gemakkelijk zich dit boekje aan te schaffen.

OP 'S HEMELS RONDE SPIL. Poëzie van Vondel. Bijeengebracht door P. Maximilianus O.M.C. (383) *f* 2.90 en *f* 3.75. Thymfonds, Rotterdam.

Pater Maximilianus heeft in dit Vondeljaar een uitvoerige Vondel-bloemlezing samengesteld met de bedoeling Vondel meer onder het volk te brengen. Zijn methode is nieuw, voorzoover ik weet, en in een lange inleiding oriënteert hij den lezer omtrent Vondels oeuvre en omtrent de eigen anthologie. Uit Vondels werken kiest hij allerlei fragmenten en brengt deze samen onder een elftal titels, die telkens zin en inhoud der stukken aangeven. Hij is met kennis en ijver te werk gegaan en het zal misschien blijken, dat hij goed gezien heeft en Vondel op deze wijze gemakkelijker ingang vindt dan bij aanbieding van volledige dichtstukken. Ik voor mij echter voel het als een verminking, die aan Vondel gepleegd werd. Het uitkiezen van de beste stukken en stukjes, het vaak gedeeltelijk weergeven van Vondels lyrische gedichten (Kruisberg bijvoorbeeld en Olijftak aan Gustaaf Adolf) heeft zijn bezwaren. Hierin is, dunkt mij, de verzamelaar te ver gegaan. Was een heruitgave van de bloemlezing van Poelhekke-Drabbe niet beter geweest? Kritiek is altijd gemakkelijk; indien wij ons vergisten en deze bloemlezing bleek „erin te gaan" bij de lezers, zouden we ons verheugen. Maar de methode van Pater Maximilianus lijkt ons al te zeer hak- en verdeelwerk.

NEGRO (Silvio) DER UNBEKANNTE VATIKAN. Vert. door Dr. Ludwig Mathar. 373) 6.50 M. Kösel Pustet, München.

Een ingewijde vertelt hier van het Vaticaan. Wat men in officieele uitgaven en beschrijvingen niet vindt, gewoonten, anecdoten, eigenaardigheden van de laatste vier pausen, bijzonderheden omtrent het leven in het Vaticaan, de nobelgarde, de Zwitsers, de gebouwen, de vertrekken en tuinen, omtrent den staatssecretaris etc. etc., alles wat een in het vaticaan vergrijsde heeft waargenomen en meegemaakt, staat hier beschreven, soms met fijnen humor, altijd met groote liefde en eerbied. Het is een alleraardigst boek, dat men, zoo mogelijk, in èen adem uitleest. In een twaalftal zeer verschillende hoofdstukken heeft de auteur allerlei wetenswaardigheden omtrent het Vaticaan en zijn bewoners bijeengebracht en hij schrijft keuvelend en onderhoudend, of hij een causerie hield voor intiemen kring. Vooral voor katholieke lezers is het een aardig boek, ofschoon wellicht niet katho-

lieke er nog gretiger naar zullen grijpen. Een aantal illustraties vergezelt den text.

GRONDIJS (Prof Dr. L. M.) SPANJE: Een voortzetting van de Russische Revolutie! (227) *f* 2.40 en *f* 2.90. A. W. Sythoff, Leiden. 1937.

De bloedige aangelegenheid op het Iberische schiereiland blijft de geesten boeien als een der gevaarvolste en tegelijk een der ingewikkeldste problemen van het oogenblik. Publicaties erover blijven steeds weer van de pers komen. En dat is zeer toe te juichen. Zoo kunnen èn pro èn contra steeds scherper geformuleerd en met bewijzen gestaafd worden en dit alles moet wel verhelderend werken. Welke opvatting de schrijver van dit boek is toegedaan, blijkt duidelijk uit de laatste alinea van zijn voorwoord, waarin hij de als vraag gestelde ondertitel met een bevestigend ja beantwoord. Daarmee is ook de belangrijkheid van het boek aangegeven. Het zoekt naar den historischen samenhang van de Spaansche tweedracht met vroegere revoluties, vooral met de Russische en spoort de parallellismen op. Van interesse zijn daarbij de persoonlijk beleefde feitelijkheden, waarmee de schrijver zijn beschouwingen staaft.

GIDE (André) DE NIEUWE SPIJZEN. Vert. door Jef Last (152) *f* 1.— en *f* 1.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1937.

André Gide schreef lang geleden zijn „Nourritures Terrestres" en heeft daarop zijn „Nouvelles Nourritures" laten volgen, het boekje dat thans in vertaling van Jef Last uitkomt. Een van alles losgeraakt en volkomen ontworteld intellectueel kan vreemde gedachtensprongen maken. Dit boekje is er een voorbeeld van. Het bevat intellectueele buitelingen, scherpzinnigheden, sofismen, bekentenissen en wat dies meer zij. „De nieuwe Spijzen" zijn slechts spijzen voor geestverwanten, voor menschen, die met alles gebroken hebben en met de eigen lamp den weg willen zoeken, een aardschen weg zonder God of geloof, zonder eenige traditie of gangbare meening. Voor Christenmenschen zijn de spijzen gif.

VICTOR HUGO'S ZEEUWSE REIZE. Nederl. bewerking door Dr. S. S. Smeding. (104) *f* 1.25. Den Boer, Middelburg.

Victor Hugo heeft vanuit zijn ballingsoord Jersey in 1867 een reis naar Zeeland, Middelburg, Domburg en Zierikzee, gemaakt en van deze reis heeft zijn zoon Charles een verslag geschreven. Dr. Smeding heeft dit verslag bewerkt voor belangstellende lezers. Het is curieus te lezen om de indrukken die de reizigers in Zeeland opdeden.

VEREENVOUDIGD MISBOEK. 3dln. Brepols, Turnhout.

De bewerking van dit tweetallige Missaal is van de religieuse werkgemeenschap Priory „Regina Pacis" O.S.B. te Schotenhof. De vereenvoudiging is tweeërlei. Vooreerst werden behalve de Zondagen alleen eenige voorname Heiligenfeesten, votiefmissen, Huwelijks- en Begrafenis-plechtigheden opgenomen. Vervolgens werd het missaal gesplitst in drie zelfstandige deelen: Kerstkring, Paas- en Pinksterkring, Na-Pinksterkring. Zoo ontstonden drie keurig uitgevoerde Kerkboekjes en is het bezwaar van het éene, lijvige misboek handig ondervangen. Wij wenschen deze uitgave een ruime verspreiding toe.

KEULERS (Dr. Jos) DE BOEKEN VAN HET NIEUWE TESTAMENT. Afl. 6; 7; 8; 8a. *f* 3.— per aflevering. J. J. Romen en Zonen, Roermond-Maaseik.

Met groote werkkracht blijft Prof K. zijn vertaling en verklaring der Boeken van het N. T. vervolgen. Met deze achtste aflevering beeindigde hij de Evangeliën en is zelf reeds een eind weegs gevorderd in de Handelingen der Apostelen. Zoo groeit vlug en zeker van onder zijn handen een werk, dat ongetwijfeld een verrijking belooft te zijn van de Nederlandsche Bijbelliteratuur: een vraagbaak voor priesters, religieusen en leken omtrent allerlei vragen en problemen, die de lezing der H. Schrift telkens weer doet stellen.

Boekenschouw is niet de geeigende plaats om een gedétailleerde bespreking van dit werk te geven. Wij willen enkel opmerken, dat reeds een eerste lezing doet constateeren, dat hier een persoonlijke en niet zelden verrassende inkijk op menigen schriftuurtekst gegeven wordt.

FRANK (Dr. E.) GELD EN WAARDE. Een historisch en theoretisch onderzoek. (138) *f* 2.90. Wolters, Groningen. 1937.

De laatste zin geeft het best den inhoud van dit werk weer: het is een poging, aan te toonen, dat de heele klassieke economie met de neo-klassieke verfijningen van het systeem overboord moeten gegooid worden, vóórdat men aan de wetenschappelijke economie kan beginnen. Critisch is dit boek op vele plaatsen zeer scherp, theoretisch is het erg zwak wegens compleet gebrek aan philosophisch inzicht. De afpaling der economische wetenschap is utilitair en haar methode is dus pragmatisch-inductief. De werkelijkheid der economie weerlegt de klassieken, omdat ze levend en wisselend is; de werkelijkheid der economie weerlegt de bepalingen van Frank, omdat ze door een levensbeginsel geleid wordt.

MALCOR (Marcel) AU DELá DU MACHINISME (XXV-327) Préface de Gustave Thibon (Questions disputées no. 19), 18 fr. Desclée de Brouwer, Parijs, 1937.

Malcor wil den mensch herstellen in de methoden van voortbrenging en van ruil. De huidige economie verwaarloost den mensch voor den handel en de machinale productie. De algemeene beginselen van dit werk zijn uitstekend. Het bijzondere systeem van schutsluizen is misschien zelf wat te machinaal. De lezing van de hier verdedigde beginselen en practische voorstellen ter verbetering zal in ieder geval tot nadenken stemmen en de geestelijke ommekeer voorbereiden en inleiden, die de voorwaarde is voor een ommekeer in de economische productie- en ruilverhoudingen.

AMSTERDAM, His beauty and Character. Contact Publishing Company, Amsterdam.

Een Engelsche uitgave van het onlangs in het Nederlandsch verschenen „Amsterdam", met nog rijker illustreering. De foto's zijn inderdaad voortreffelijk, zoowel van uitvoering als wat de keuze betreft, en zoo talrijk (een tachtigtal) dat ze een goed beeld van Amsterdam geven. Ieder die de schoone hoofdstad liefheeft, zal in dit boek een samenvatting van haar schoonheden bewonderen.

FORMAN (Henry James) GROOTE PROFETIEëN DER MENSCHHEID. Nederlandsche bewerking door Foeke Sjoerds. (236) *f* 2.90. W. de Haan, Utrecht.

Op Amerikaansch-sensationeele wijze en blijkbaar als geloovige in wat hij behandelt, vertelt Forman van de talrijke voorspellingen, in den loop der eeuwen gedaan. Scherp onderscheid maakt hij niet. De Bijbelsche profeten worden kalmweg op één lijn gesteld met het orakel van Delphi of den een of anderen waarzegger. Zelfs de Egyptische pyramiden zouden occulte beteekenis bezitten, en door haar bouw en afmetingen profetische kennis vertolken. Wij zijn zoo vrij die niet te accepteeren en houden ons maar liever uitsluitend aan de Bijbelsche profetieën.

HERREMAN (R.) HET HELDER GELAAT (34) Nygh & van Ditmar, Rotterdam, 1937.

In drie gedeelten, Het Stomme Verlangen, De Onverhoedsche Luister en Het Helder Gelaat geeft Herreman een reeks gedichten, die de stemming van een bepaalde levensperiode weergeven. Zijn vers is zonder twijfel poëtisch, het is zwaar en overdadig van woord, zoodat er soms iets hol klinkends geboren wordt, hetgeen bovendien nog versterkt wordt door de zeer vage en vrij bedenkelijke levensphilosofie, die er in wordt uitgesproken, maar telkens opnieuw verschijnt het openbarende, verrassende détail, dat de schoon-

heid van een levensverschijnsel toont, en er is een trachten om zich van het overtollige te ontdoen, de dichter zelf getuigt:

Reeds luister ik naar 't groeien van een klaarder zang
dan uit mijn zwaar gebaarde verzen is te hooren .....

De bundel eischt, om de vrijmoedigheid sommiger verzen, voorbehoud.

EENVOUDIGE WIJSHEID VOOR JONG EN VOOR OUD. Verzameld en gerangschikt door Hoogeboom en Moerman. (272) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Torentrans, Zeist.

Uit de klassieke, de middeleeuwsche en de litteratuur van den nieuwen en den nieuwsten tijd hebben de verzamelaars een aantal puntdichten, spreuken, spreekwoorden en korte verzen gelicht als vertolkers van profane en Goddelijke wijsheid. De citaten uit de vreemde talen zijn in het Hollandsch vertaald.

MULLER (Dr. P. E.) DE DICHTWERKEN VAN PHILIBERT VAN BORSSELEN. (323) *f* 6.90. J. B. Wolters, Groningen.

Van den Zeeuwschen dichter Philibert van Borsselen wordt hier een tekstuitgave verzorgd der zeldzaam geworden gedichten. Dr. Muller geeft daarover belangwekkende critische inzichten en diepgaande taalkundige beschouwingen.

In deze taalkundige beschouwingen worden o.a. de letterkundige invloeden aangewezen, die allerlei eigenaardigheden der taal van den dichter verklaren.

WILLING (Beatrice) DE STEEN OP HET PAD. (32) *f* 0.45.
HANE (K.) HOLLANDS DUINEN. (40) *f* 0.45.
BEEKHUIS (C.) PLANTENLEVEN IN ZUID AFRIKA (43) *f* 0.45. Bosch & Keuning, Baarn.

Drie nieuwe deeltjes in de Libellen-Serie, waarvan het eerste eenige gevoelige vertellingen en legenden uit Zwitserland bevat; het tweede kort, maar overzichtelijk en prettig verteld, een beschrijving bevat der flora en fauna van de duinen, en het laatste een populair-wetenschappelijk overzicht geeft van het plantenleven in de verschillende deelen van Zuid Afrika tijdens de opeenvolgende seizoenen.

De twee laatste werkjes zijn geïllustreerd.

ROLAND HOLST VAN DER SCHALK (Henriette) GEDROOMD GEBEUREN. (42) W. L. & J. Brusse, 1937.

Dit dramatisch spreekkoor werd op uitnoodiging van de A. V. R. O. geschreven voor de prijsvraag voor een declamatorium, het heeft het schematische in opbouw en karakteristiek aan dergelijke spreekkoren eigen, een Eeuwige Bouwer en een Eeuwige Slooper bieden zoo een beetje tegen elkaar op, de Bouwer wint het, doordat hij een groep Grootburgers, een groep Boeren en een groep Proletariërs van hun eigen feilen weet te overtuigen en tot samenwerking te bezielen met het oog op de toekomst der jonge werkloozen en de toekomst van het komende geslacht. Die overtuiging en overreding gaat wel wat erg snel en er zijn zeker zeer vele regels in het werk, die vrij slap aandoen, maar achter alles hoort men toch nog altijd de ernstige stem der dichteres, en hier en daar, in brokstukken, weet de oude bezieling de schoonheid te bereiken.

NICHOLS (Beverley) DE DWAAS ZEGT ..... Vert. door J. M. C. van Gheel Gildemeester. (298) *f* 2.90 en *f* 3.50. Paris, Amsterdam.

De Engelsche schrijver Beverley Nichols is tot het Christendom terug-

gekeerd en in dit boek getuigt hij dapper van zijn geloof en inzicht. Het boek bevat een origineele verdediging van het Christendom in den paradoxalen trant, die in Engeland zoo geliefd is. In hoofdstuk na hoofdstuk bouwt hij de aannemelijkheid, de dwingende waarachtigheid van het Christendom op en vernietigt tevens de stellingen der niet in Christus geloovenden. Het grootste gedeelte der eerste helft van het boek is voor Katholieken volkomen te aanvaarden; zijn geoutreerd individualisme speelt hem echter parten en zal ook orthodoxe protestanten schichtig maken. Hij zegt bijv. bedenkelijke dingen over den Bijbel, dien hij anderzijds hardnekkig verdedigt. Later spreekt hij uitvoerig over de Oxford-groepen, die hij vurig bewondert, over sexualiteit en oorlog t.o.v. Christus' leer en practijk. De laatste helft bederft, of verzwakt althans het boek. De samenhang is verbroken. De schrijver speelt te veel zijn persoonlijke inzichten uit, die niet overal steek houden. Voor ongeloovigen en twijfelaars heeft zijn boek wezenlijke waarden; voor Katholieken is het helaas! wegens de vele persoonlijke vergissingen van den auteur niet bruikbaar.

KROON (Dr. J. - S.J.) MENSELIJK DENKEN EN GODS OPENBARING. (120) *f* 0.90. R.K. Bureau voor Onderw. en Opvoeding, Den Haag.

Dit onderhoudend geschreven boekje bevat een aantal uiteenzettingen van Bijbelquesties in populairen vorm. Het is geschreven voor geloovige menschen om hen wegwijs te maken in den Bijbel en vooral om duisterheden, moeilijkheden, schijnbare tegenstrijdig- of onmogelijkheden te vereffenen en te verhelderen. Allerlei questies zooals de Schepping van Eva, de Slang, de Zondvloed, de Vrouw van Lot, worden hier ter sprake gebracht. Alle omslachtigheid en vertoon van geleerdheid is vermeden; op eenvoudige wijze wordt de meening der Katholieke Bijbelverklaarders weergegeven. Een nuttig en zeer leesbaar werkje.

ROMBOUTS (Fr. S.) DE ANDEREN EN GIJ. (120) *f* 0.85. Het Spectrum, Utrecht.

Frater Rombouts geeft hier een heldere (voorzoover het onderwerp voor „helderheid" vatbaar is) uiteenzetting van Adler's „Individualpsychologie", met aan het einde een kritische beschouwing. „Individualpsychologie" is in sommige milieus tijdelijk een modeartikel en zoo past dit boekje in de serie werkjes over actueele questies, die Het Spectrum uitgeeft.

GIDE (André) TERUG UIT SOWJET-RUSLAND. Vert. door het echtpaar Dr. H. Brugmans-Kan. (77) *f* 1.—. Vaikhoff, Amersfoort.

Het echtpaar Dr. H. Brugmans-Kan biedt hierbij een zorgvuldige vertaling van het veel besproken boekje van Gide aan. Dit werkje is ongeveer het sein geweest, dat den omkeer der intellectueelen tenopzichte van hun sympathieën voor Sowjet-Rusland inluidde. Niet het communisme wordt prijsgegeven, maar de dictatoriale vorm, die het in Rusland heeft aangenomen. Leerzaam en beteekenisvol is het boekje wel; het is een eerlijke getuigenis van den merkwaardigen mensch Gide.

WAT IS EEN UITVINDING EN WAT WERD IN EEN KWARTEEUW UITGEVONDEN. Samengesteld door den Octrooiraad. (325) *f* 4.50 en *f* 5.90. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag. 1937.

Dit volumineuze boek heeft niet zoozeer een wetenschappelijk als wel een practisch doel. Het biedt niet, wat de titel wellicht zou doen verwachten, een uitsluitend historisch-wetenschappelijke uiteenzetting der gedane uitvindingen, maar in het eerste deel wordt een inzicht gegeven in de werkzaamheden van den Octrooiraad en het tweede deel behandelt de technische vindingen der laatste decennia. Het is blijkbaar vooral bestemd voor menschen die met het Octrooiwezen te maken hebben. Een aantal foto's begeleiden den text.

HEI EN BOSCH. De Schoonheid van ons Land. Met medewerking van Jac. Thijsse. Foto's van Karel Kleyn. Contact, Amsterdam.

Dit is het derde deel uit de serie „De Schoonheid van ons Land", die de Uitgeverij Contact doet verschijnen. De inleidende text is van Jac. Thijsse. De foto's zijn weer een weelde voor het oog; zoowel de keuze als de uitvoering verdienen allen lof. Zuiderlingen zouden misschien de Limburgsche en Brabantsche hei wat rijker vertegenwoordigd wenschen. Het boek is een sieraad voor elke bibliotheek.

HAVELTE (Sanne van) HET COMPLOT. (205) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geill. door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Een zeldzaam aardig boek, vlot geschreven waarin het complot van Moeder en Oom uitstekend slaagt. Voor jongens en meisjes aan te bevelen.

ALCOTT (Louise M.) DE KOSTSCHOOL VAN MENEER BEER. (271) Naar het Engelsch door P. M. Wink. Geill. met 4 gekleurde platen door Hugo Kriens. Kramers, Rijswijk.

Dit is weer een van die aantrekkelijke nooit vergeten boeken van Louise Alcott welke in onze jeugd verslonden werden en die ook nu nog hun bekoring voor de verwende moderne jeugd nog niet verloren hebben. De uitgave is een groot formaat, mooie druk en met fijne platen versierd.

WARNSINCK (Margot) MEISJES SPELEN HET KLAAR. (203) *f* 1.65 en *f* 2.25. Geïllustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Er valt in dit boek zeer zeker veel te waardeeren, maar in principe kunnen wij het niet eens zijn met het huwelijk dat een der jonge meisjes sluit met een gescheiden man. Jammer, want nu kunnen we dit overigens aardige boek niet aanbevelen voor onze katholieke lezeresjes.

HILDEBRAND (A. D.) DRIE JONGENS IN DE JOURNALISTIEK. (190) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geillustreerd door Jan Lutz. Kluitman, Alkmaar.

Bij een prijsvraag uitgeschreven door de hoofdredacteur van een groot „Amsterdamsch Nieuwsblad" zijn drie geheel van elkander verschillende jongens, winnaars en maken tezamen op kosten van het blad een reis door Nederland en België. Geschikte lectuur voor jongens van 12-14 jaar.

FEITSMA (J.) JAN VAN RIEBEECK. (170) *f* 1.— en *f* 1.50. De Steenuil, Amsterdam.

Dit 3de deel van de Serie „Helden uit de Nederlandsche Geschiedenis", kunnen we van harte aanbevelen. Het is een leerzaam en kundig geschreven boek voor jongens van 14-17 jaar.

POS (Mary) NAAR HET LAND VAN DE ROODE RHODODENDRON. (211) *f* 2.25 en *f* 2.90. Kok, Kampen.

Hoewel dit boek keurig verzorgd is uitgegeven kunnen wij het toch niet geschikt achten, omdat de schrijfster, waar ze maar even kans krijgt, de ge-

schiedenis der Waldenzen er door heen vlecht en de leerstellingen dezer secte als de juiste doet voorkomen. Daarom: niet voor de Katholieke jeugd.

BAKER (Willard F.) TUSSEN WOUDLOPERS EN INDIANEN. (184) *f* 1.— en *f* 1.50. Vertaling van Jack van der Linden. „De Steenuil", Amsterdam.

Er steeks wel geen kwaad in dit boek voor jongens van 12-14 jaar, maar we kunnen er niet mee dwepen de jeugd dit soort lectuur over schieten, Roodhuiden, slangen en andere griezeligheden al zoo vroegtijdig voor te zetten.

LELIE (Frans) GROENE SLANGEN. (200) *f* 1.20 en *f* 1.90. van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De directeur van de Mounty Film is opgetogen over Con Perry's wildernisfilm. Hem wordt opgedragen een film-expeditie te leiden naar onbekende gebieden. Met nog drie vrienden gaat de leider scheep naar Voor-Indië. Aan boord wordt kennis gemaakt met een zekere Mr. Wall, die waardevolle inlichtingen verschaft en een route uitstippelt. In waarheid is hij lid van het geheime Indische genootschap: „de groene slangen", gericht tegen de blanken. Gedurende de tocht worden verschillende aanslagen op de expeditie gepleegd door leden van „de groene slangen". Overal is verraad! Na tal van avonturen overmeesteren de jongemannen de „Heer der groene slangen". Nu worden geweldige opnamen gemaakt en de directeur der Mounty Film kan een half jaar later twee nieuwe succes-films aankondigen.
'n Spannend boek voor grootere jongens.

KUIPER (Joh. E.) NELLEKE. (149) *f* 0.80. Band en illustratie van J. Pander. Meulenhoff, Amsterdam.

Hoe een klein meisje dat het gemis van een eigen zusje en een eigen vriendinnetje voelt tenslotte toch goede vrienden wordt met een meisje van haar leeftijd. Voor 6-9 jaar.

DUIN (Frank van) DE FAMILIE VAN DAM VOOR DE RADIO. (153) *f* 0.80. Illustraties naar photografische opnamen van M. J. Goris. Bandtekening van Rein Stuurman. Meulenhoff, Amsterdam.

De familie van Dam reist met poppenkast en marionettentheater door het land om kindervoorstellingen te geven en krijgt op een goeden dag een uitnoodiging om voor de radio te spelen. Eenvoudig boek voor kinderen van 9-12 jaar.

Een Heimatroman

door J. v. H.

De Tsjechische litteratuur is in Nederland slechts matig bekend. Karel Capek, die zelf over Holland schreef, is wel de eenige die een zekere bekendheid geniet; voor het overige wordt er te hooi en te gras eens een boek vertaald, waarvan men hoopt dat het „erin zal gaan".

Er is nauwelijks èen gebied, dat in Nederland zoo uitsluitend vanuit commercieel gezichtspunt gezien en ontgonnen wordt, als het overbrengen uit andere talen. Drie kwart en meer van wat er vertaald wordt, is louter „leesvoer", meer geestesvulsel dan geestesvoedsel. Zelfs bij boeken van beteekenis is het uitzondering, als er eens een ook „litterair" vertaald wordt, met litteraire bezorgdheid namelijk om den Nederlandschen text. Gewoonlijk is de vertaler reeds tevreden, als hij in correct en dragelijk Nederlandsch overbrengt en den auteur geen geweld aandoet, om over de vertaling van trein- en keukenlectuur nog maar te zwijgen. Doch herhaaldelijk beleeft men erger dingen. Onlangs verscheen er in de hoofdstad een vertaling van Irène Nemirofski's „Le Vin de Solitude" als „De Roes der Eenzamen". Irène Nemirofski is een in Frankrijk levende Russische, die een goeden naam heeft als schrijfster. De zoogenaamde vertaler is hier zeer oorspronkelijk te werk gegaan. Als de auteur schrijft: „Elle s'assit, prenant bien soin . . . de ne pas salir ses gants et son manteau", schrijft de vertaler: „Zij ging op een bank zitten, zich moeite gevend haar jurk niet vuil te maken." Een paar zinnen verder staat er: „Elle vit d'étranges figures, de vielles femmes, un cabas à la main, des mains vacillantes encore d'avoir remué l'or." In de vertaling: „Ze zag oude vrouwen, wier handen nog beefden van het graaien naar goudstukken." Weer een paar regels verder luidt de vertaling van: „Elle regardait ces femmes fardées, plâtrées; elle songeait: — Ont elles des enfants?" „Ze zag een der gepoederde vrouwen en dacht: — Zou die ook kinderen hebben?" De vertaler vindt blijkbaar eèn gepoederde vrouw al genoeg. Zoo gaat het heel het boek door, bladzijde na bladzijde.

Een zekere eerbied voor den text, vooral waar het boeken van eenige standing geldt, mag toch van elk vertaler geeischt worden. Boeken vertalen is voor menigeen een of zelfs dè bron van inkomsten en wij willen daarover niemand lastig vallen. Dat er in zulke omstandigheden te zorgeloos en te haastig vertaald wordt, is niet te voorkomen. Bovendien zijn de tallooze boeken, waarin de Angelsaksische zoetwaterromantiek hoogtij viert, te onbelangrijk om er veel zorg of styleerkunst aan te besteden. Doch er is iets onbillijks en oneerlijks in het behandelen van een goed en conscientieus geschreven werk, of het een stuiversroman

was, die men willekeurig maltraiteeren mag Het weinig bekende Nederlandsch maakt den oorspronkelijken schrijver meestal alle controle op zijn werk onmogelijk.

Het zal wel hopeloos blijven tegen de heerschende vertaaleuvels te ijveren. Of de vereeniging, die vòor enkele jaren tot dit doel werd opgericht, iets bereikt heeft, weet ik niet. Wanneer tenminste de betere werken goed, met kennis en litteraire zorg vertaald werden, was er reeds veel bereikt. Het veel en slordig vertalen is o.a. ook een gevolg van het feit, dat zooveel Nederlanders „hun talen" kennen en zich daardoor gemakkelijk geroepen voelen om boeken over te zetten, niet beseffend hoeveel kennis en kunst er noodig is om een goede vertaling te leveren. Ik meen, dat in Nederland meer dan elders het vertalen in het algemeen aan onbekwame handen is toevertrouwd. Wie een beetje achter de coulissen van het vertaalbedrijf kijkt, krijgt den indruk dat er nog al geknoeid wordt. Dit bedrijf is in zijn algemeenheid en verscheidenheid moeilijk te controleeren en zoo heeft de vertaler tamelijk vrij spel. Zoolang het vertalen haast uitsluitend vanuit commercieel oogpunt geregeld wordt, is dit niet gemakkelijk te verbeteren.

*   *   *

Een Tsjechisch boek — waarmede ik tot mijn uitgangspunt terugkeer — heeft meer kans op een goede vertaling, omdat de kennis dezer taal en een omzetting daaruit zeldzaam zijn. Zulk een vertaling ontstaat allicht uit een voorliefde voor het te bewerken boek. In de Wereldbibliotheek verscheen dezer dagen een roman van den schrijver Jan Cep, „Slagschaduwen",[1]) uit het Tsjechisch door Dr. A. E. Boutelje. Het boek is geen openbaring of verrassing, maar heeft eigenaardig goede hoedanigheden.

Bij het lezen van „Slagschaduwen", een roman van het landsleven in Moravië, wordt het duidelijk hoe rekbaar het begrip „gewestelijke roman" is. Het boek is geschreven in een wat tragen, sleependen trant, zonder plotselinge overgangen of onverwachte wendingen van het lot; het moderne „tempo" ontbreekt, doch het geheel is fijn van lijn, van menschenbeschrijving en van sfeer, een boek dat in rustige bezinning wil gelezen worden. Men voelt dat de auteur zich den tijd gegund heeft om het te schrijven. Er is niets van overhaasting: alles moet in den schrijver gegroeid en gerijpt zijn, tot hij dit tafereel van dorpsleven in liefdevol begrijpen kon samenstellen. „Dorpsleven" is eigenlijk te eng en weinig zeggend; „Heimat" zou een juistere naam zijn. De eigenaardige trek van den geboortegrond, de greep waarin heimat en omgeving ieder op het land geboren-en-getogene vasthouden, is beeld en gestalte geworden in dit verhaal.

---

[1]) Jan Cep. Slagschaduwen. Uit het Tsjechisch door Dr. A. E. Boutelje. (256) Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1937 *f* 1.90.

Alle figuren in het boek hebben iets raadselachtigs ondanks of misschien dank zij hun natuurwaarheid en levensechtheid. De schrijver heeft beseft dat er in elk menschenhart diepten en verborgenheden zijn, die niemand, ook een dichter niet doorschouwt. Dit raadselachtige, dat met de heimatliefde de sfeer van het boek bepaalt, geeft het zijn diepte en een prikkelende geheimzinnigheid. De lotgevallen en wedervaringen der personen, onder wie de roman zich afspeelt, zijn grillig en onberekenbaar, zooals het leven zelf is, en toch heerscht er een mysterieuze logica, volgens welke ieders leven verloopt. Prokop Randa leidt zijn bezinnend en melancholisch leven verder, de onrustige Jan Simon trekt in den vreemde, Jirina Vanek zoekt den dood in verdoling en hartstocht en Pastoor (niet Pater, zooals de vertaler hem noemt) Stoklas zet den strijd met de dorpsdemonen voort. Een weemoedige berusting is de grondtoon van het boek, een zachte Slavische, half onbewuste melancholie. Men eindigt de lectuur met den indruk dat men hier met niet volkomen Westersche menschen te doen heeft. Daarvoor zijn ze te hartstochtelijk gedreven, te gevoelsbepaald, te zeer kinderen van het noodlot met weinig kracht tot verzet: de innerlijke temperatuur dezer menschen is een andere.

Dit dorpsverhaal doorbreekt het kader van den „gewestelijken" roman. Het heeft een wijderen horizon, een dieperen onderstroom; het raakt te innig aan de geheime roerselen des levens, aan de verborgen beweegkrachten der menschen om bevangen te blijven in het regionale. Wat den regionalen roman kenmerkt en hem dat beperkende geeft, is niet zoozeer de uiterlijke als wel die innerlijke lokale kleur, die de menschen aan grond en omgeving bindt en hen van deze gebondenheid niet weet los te maken. De mensch wordt dan te weinig gezien in zijn algemeenheid, in de onbeperktheid zijner mogelijkheden, te uitsluitend in zijn engheid en gebonden-zijn aan concrete toevalligheden. De mensch is nu eenmaal zoo geconstrueerd, dat hij niet als een boom of sommige dieren bij een bepaalde landstreek hoort, daaraan op levensvoorwaarden vastzit. Daarom kan een schrijver, zoolang hij nog louter vertelkunst beoefent, in het regionale, plaatselijk gebondene gevangen blijven, doch verdiept zich zijn kunst tot werkelijke menschenbeelding, dan zal hij onwillekeurig daaruit los raken. In de vaderlandsche litteratuur is Herman de Man het model van een verteller, wien het uitbeelden van menschen telkens mislukt, terwijl Antoon Coolen, die als verteller begonnen is, zich steeds meer voor den mensch in plaats van voor het lotgeval is gaan interesseeren. Een verteller staat stil bij het pittoreske, teekenende geval, een romanschrijver zoekt de innerlijke motieven, de reacties van het hart. De Duitsche Blut-und-Boden-romantiek van het oogenblik zondigt niet zoozeer door haar voorliefde voor landelijke thema's als wel door haar eenzijdig beklemtonen van die aarde-gebondenheid: het eenzijn mèt en opgroeien uit den moederbodem wordt verheerlijkt in

wilde lyriek. Er is een bloed-en-grond-mystiek ontstaan, die het beperkende, verengende als hoogste waarde viert. Ontdaan van alle extremisme is de verbondenheid met geboortegrond en omgeving iets natuurgegevens, een levenswaarde, en slechts traditielooze linksgerichten kunnen er blind en ongevoelig voor zijn. In Dostojefski's „Demonen" krijgt deze volks- en grondverbondenheid een metaphysieken achtergrond: zij is het, die het scheidingspunt uitmaakt tusschen goeden en boozen, tusschen rechtgeaarden en „demonen". Wie losraakt van grond, omgeving en volk, stort in revolutie, in den chaös.

In „Slagschaduwen" is de altijd herlevende liefde tot den geboortegrond een der hoofdmotieven van den roman. Zij vormt hier als een achtergrond van weemoed, waarop het spel der menschen zich afspeelt, waarop hun „slagschaduw" valt. Het is deze liefde, die Prokop, de centrale figuur, uit de hoofdstad terugdrijft naar het land zijner jeugd. Al slaat hij geen wortel meer in den moederbodem, toch houdt deze liefde hem zoo gevangen, dat hij dit leven van mijmerend herdenken en liefdevol gadeslaan verkiest boven elke andere levenswijze. Zelfs zijn vriend Jan Simon, de altijd onrustige, die de wijde wereld in wil, lijdt aan dien zelfden trek naar het land zijner jeugd. Het is dit wonderlijke heimatgevoel, een gevoel dat met den groei der steden aan het uitsterven is, dat dit boek een poëtische teederheid en een eigenaardige bekoring geeft. Er zijn honderden boeken, waarin deze liefde beschreven wordt of ter sprake komt, maar ik ken weinig romans, waarin zij zoo ingrijpend en doorloopend de eigenlijke stemming aangeeft en beheerscht, waarin zij het verhaal zulk een eigen kleur geeft als hier. Wellicht is het gevoelige, wat droomerige Slavische gemoed beter in staat ons dit heimatgevoel poëtisch vorm en lijn te geven dan het Westersche. Er zijn ongetwijfeld velerlei gevoeligheden aan de Westersche cultuur en vorm van samenleving ten offer gevallen, die elders nog levend en bloeiend zijn en het hier ook eenmaal waren. Om hiervan overtuigd te worden heeft men slechts de oude liederen, wereldlijke zoowel als religieuze, te raadplegen. Deze verraden innige en levenssterke gevoelscomplexen, die thans nog slechts rudimentair aanwezig zijn. Een voortschrijdende cultuur met veranderde levensvoorwaarden vernietigt noodzakelijk ook kostbaarheden, die beter behouden waren gebleven. Een dezer is dit heimatgevoel, dat in wezen landelijk, natuurgebonden en kinderlijk is. Daarom loont het zich op dezen roman van heimatliefde de aandacht te vestigen. (Voorbehouden voor volwassen, wetende lezers).

Dr. Heinrich Hansjakob[1])

1837 – 1937

door W. VAN DE PAS.

De Duitsche literatuur der tachtiger jaren vertoont een groot verschil met die van het daarop volgend decennium. In de eerstgenoemde periode ging de belangstelling van auteurs en lezers vooral uit naar het groote-stadsleven, naar sociale problemen; ontaardde soms in voorkeur voor naturalistisch getinte liefdesconflicten. Het type: „groote-stads-roman" overheerschte.

Lang heeft dit niet geduurd. Anzengruber en Rosegger hebben door hun dorpsnovellen een reactie tegen deze strooming ingeluid en in de negentiger jaren is de dorpsnovelle en dorpspoëzie tot grooten bloei gekomen. Deze nieuwe richting beantwoordde aan de tijdsstrooming, werd gedragen door de oplevende belangstelling in en voorliefde voor eigen land en omgeving. De liefde voor de „Heimat" opende de oogen voor de schoonheid, de karakteristieke eigenschappen en het bezielende van het Duitsche landschap.

Het Zwarte Woud heeft een geestdriftig bewonderaar en een knap beschrijver van zijn schoonheid gevonden in Heinrich Hansjakob, de pastoor van St. Martins te Freiburg (Br.). Een stevige, groote Alemannenfiguur waarvan het scherp geteekende gezicht overschaduwd werd door een breedgeranden hoed, zoo kennen we hem uit zijn afbeeldingen. Een markante, scherp omlijnde persoonlijkheid, zoo leeren we hem ook kennen uit zijn werken. Geen man als Auerbach, waarvan Hansjakob zelf verklaart: „Er hat Dorfgeschichten geschrieben für die Salons und für die Hofwelt und war selber aus einem Freiheitsmann ein Hofdemokrat geworden. Seine ersten Dorfgeschichten haben noch manches echte, aber die späteren sind die reinste Unnatur" (Reise-errinnerungen S 364/365). En elders: „Ich habe meine Originale streng nach der Natur und dem wirklichen Leben gezeichnet. Auerbachs und Roseggers Volksgestalten, so wunderbar poetisch sie auch sind, haben mir zu viel von der Phantasie der beiden Dichter. Unsereiner ist ein armseliger Stümper diesen genialen Poeten gegenüber; ich könnte nicht so schreiben, ich will es aber auch nicht. Ich lasse meine Kinzigtäler aufmarschieren, wie sie leibten und lebten." (Voorwoord op „Wilde Kirschen")

Evenals Jeremias Gotthelf en Anzengruber behoorde hij tot de realistische richting. Zijn werken hebben niets gemaakts of gekunstelds, in markante trekken schetst hij zijn „Schwarzwald" menschen, geeselt onbarmhartig de bestaande misstanden, maar legt ook den nadruk op het vele goede en schoone. Blijvende waarde heeft zijn scherpe uitbeelding der volksziel en wanneer thans veel van Hansjakob's geschriften in vergetelheid zijn geraakt, houdt men hem nog in eere als de propagandist voor het behoud der goede oud-vaderlandsche zeden en gebruiken, als de geestdriftige bewonderaar van zijn Heimat, die op vaak superieure wijze, het bijna vergeten Zwarte Woud tot algemeene bekendheid wist te brengen.

De woorden: „Willst Du den Dichter recht verstehen, musst Du in seine Heimat gehen" zijn bizonder toepasselijk op Hansjakob.

Zijn geboorteplaats Haslach aan de Kinzig, is een der meest schilderachtige plaatsen van het Zwarte Woud. Hooge bergreuzen sluiten het Kinzigdal af van de buitenwereld en verleenen het een wild-romantische pracht. Romantisch is ook het verleden, want daar hebben de Zähringers en Fürstenbergers hun verblijf gehad, daar heeft de oorlogstrompet dikwijls weerklonken, Haslach en het Kinzigdal lagen aan de oude verkeersweg van Parijs en Straatsburg naar Beieren en Oostenrijk.

De bewonners zijn een opgewekt, goedmoedig slag van volk, bizonder

[1]) Dr. J. Kempf: „Heinrich Hansjakob" (München 1916.)

gekenmerkt door hun gevoel voor humor, die gemakkelijk overgaat in scherpe critiek. Ofschoon de Haslache van vooruitgang houdt, hecht hij toch aan oud-vaderlijke zeden. Een vrij, open optreden kenmerkt hem; hij is een gezworen vijand van huichelarij en kruiperij. Deze eigenschappen bezorgden de Haslachers een reputatie dat ze een scherpe tong bezitten en lichtgeraakt zijn. Reeds een oude minnezanger weet te verhalen:

„Zu Hasela drin im Schwarzwald hûst
„Ein stamm von guoter art.
„Der mann ist mann und keiner zûft
„Ihm ungestraft den bart.
„Wehren kann jedes Kind sich
„Zuo Hasela an der Kinzig"

Een marmeren plaat aan de voormuur van het Wirtshaus „Zur Sonne" deelt ons mede, dat daar op 19 Augustus 1837 de „Volkschriftsteller Dr. Heinrich Hansjakob geboren ist". Zijn ouders waren welgestelde burgers, vader Hansjakob oefende het bakkersbedrijf uit, maar was daarnaast vooral bekend in zijn kwaliteit als „Stadswirt", zoodat Heinrich in den volksmond als „Stadswirts Heiner" werd aangeduid, een naam die hem levenslang is bijgebleven.

HANSJAKOB

Toen hij de schoolbanken verlaten had, verklaarde Heinrich dat hij priester wilde worden. Hoewel met eenige twijfel aan zijn roeping, lieten zijn ouders hem naar het lyceum in Rastadt vertrekken. In het begin was zijn ijver en als gevolg daarvan het resultaat niet schitterend, zoodat men hem adviseerde op te houden „sonst musst Du noch heiraten auf dem Lyzeum, so alt wirst Du" — en grootmoeder klaagde: „Dein Grossvater is der gescheiteste Mann gewesen im ganzen Kinzigtal, und Du schlägst so aus der Art." Maar Heinrich beterde zich en beeindigde met behoorlijk resultaat zijn lyceumstudie, volgde daarna aan de Freiburger universiteit de lessen in philosophie en theologie, werd in November 1862 toegelaten in het St. Peter seminarie te Freiburg. Zijn hartewensch ging in vervulling toen Mgr. Von Vicari hem het volgende jaar priester wijdde. Moeder en grootmoeder waren zielsgelukkig toen hij in Haslach zijn eerste H. Mis opdroeg — de vader was overleden — en geheel het Kinzig-dal vierde feest ter eere van „Stadswirts Heiner", die nu hun trots en glorie was.

Als leeraar in Donaueschingen en Waldshut bracht Hansjakob nu eenige jaren door, tot de Kulturkamf in Baden hem naar de pen deed grijpen. In een fel gelegenheidsgeschrift werd de „verlichte" minister Jolly aangevallen,

en dat kwam den stoutmoedigen auteur te staan op een korte gevangenisstraf en het verlies van zijn leeraarsbetrekking. Als dorpspastoor te Hagnau aan het Bodenmeer, scheen Hansjakob weggepromoveerd, maar de bevolking koos hem tot lid van den Badenschen Landdag en daar werd hij gevreesd om zijn scherpe welsprekendheid en felle critiek. Eenmaal is hem dat weer op gevangenisstraf komen te staan, maar zijn populariteit steeg in dezelfde mate als Jolly hem wilde temmen. Naar den Rijksdag in Berlijn, was nu zijn wensch, maar zoover bracht de pastoor van Hagnau het niet, na twee mislukte pogingen had Hansjakob genoeg van de politiek en in 1881 legde hij ook zijn mandaat voor den Landdag neer. In 1884 volgde zijn overplaatsing als pastoor der St. Martinuskerk te Freiburg, waar hij een grooten roep kreeg als kanselredenaar. In deze jaren - rond 1880 - is Hansjakob vooral de literator geworden en schreef hij zijn dorpsnovellen die hem spoedig tot over de grenzen bekend maakten. Wat hem tot schrijven bracht? Reeds lang had Hansjakob belangstelling gevoeld voor het verleden van zijn Zwarte Woud en sinds zijn dissertatie „Die Grafen von Freiburg im Kampfe mit der Stadt" (1867) waardoor hij den filologischen Doktorshoed te Tübingen verwierf, was hij regelmatig met kleine historische publicaties over het Zwarte Woud en zijn omgeving doorgegaan. Maar nu, als politicus-in-ruste ontwikkelde Hansjakob zich tot volksschrijver bij uitstek, alle voorwaarden daartoe waren aanwezig, schrijverstalent, poëtische aanleg, een groote bewondering voor zijn landstreek, een diepgevoelde liefde voor zijn volk. Daarbij maakten zijn gezond oordeel, aanleg voor humor, satyre soms, hem tot een bizonder opvallend schrijver te midden van de vele onnatuur door de pers der tachtiger jaren op de markt gebracht.

Zijn literair werk bestaat uit drie gedeelten:

een historisch: waarvan „Der Leutnant von Hasle" het meest bekende is, maar het overige vrijwel is vergeten.

een apologetisch, waaarin de brandende vragen van den dag op godsdienstig gebied worden besproken. „Jesus von Nazareth" „Messopfer, Beichte und Kommunion" „Die Wunden unserer Zeit, und ihre Heilung". „Sankta Maria" zijn daarvan de meest bekende en de meest gelezene.

en dan het novellistisch gedeelte — reisverhalen en dorpsnovellen vooral, waarin zijn blijvende beteekenis als literator bestaat.

„Wilde Kirschen" (1880) „Schneeballen" (1892) „Der Vogt auf Mühlstein" (1896) het meesterstuk de dorpsnovelle, „Bauernblut" (1896) „Waldleute" (1897) zijn de voornaamste uit een statige rij, die elkaar in stage regelmaat tot den zomer van 1912 opvolgden.

Hansjakob was vooral rond 1900 in de mode. Zooals von Hohenberg opmerkte, mocht Hansjakob toen zeggen wat hij wilde, zijn meening verkondigen, waarover en zooals hij het wilde; hij mocht ruw in zijn uitdrukkingen zijn of ze diplomatiek inkleeden, kon zich vergissen of het bij het ware eind hebben — hij werd gelezen. Juist de „Wibervölker", door Hansjakob zoo scherp gehekeld dweepten met hem, en het was een heele durf voor die jongedame in Freiburg om te verklaren: „Ach! Hansjakob! Quatsch!" — (Der Gral 1908. p. 23).

Langzaam verminderde die Hansjakob-vereering, zijn laatste groote werk „Allerseelentage" (1912) vervreemdde zelfs trouwe vrienden, door de felle critiek op zijn confraters, waardoor veel rumor in casa werd veroorzaakt. Na dit werk heeft de toen 75 jarige weinig meer geschreven, kort daarna (in 1913) verkreeg hij zijn emeritaat. In Haslach bracht Hansjakob nog enkele jaren door, hoogvereerd door zijn streekgenooten en trouw bezocht door zijn vrienden. De wereldoorlog wierp een donkere schaduw op dit zonnige levenseind, bezorgde den ouden priester moeilijke oogenblikken en bange zorgen voor de toekomst van Kerk en Staat maakten zich van hem meester. Nog eens greep hij naar de pen en in zijn origineele brochure: „Zwiegespräche über den Weltkrieg, gehalten mit Fischen auf dem Meeresgrund" legde hij de bekommernissen neer, die hem het hart beklemden.

Op 22 Juni 1915 stierf hij en werd begraven in een kleine kapel, die hij zelf had laten bouwen voor dit doel. „Seit einem halben Jahrhundert bin ich

Einsamer und viele Menschen um mich machen mir Unbehagen, darum wäre mir der Gedanke, einmal unter vielen Toten ruhen zu müssen, sehrunsympathisch. Deshalb habe ich dem Einsamen eine Einsame Gräbstätte errichtet, Zudem will ich die anderen nicht stören. Es gibt Leute, die würden sich im Grabe herumdrehen, wenn ich neben sie zu liegen käme".

Heinrich Hansjakob noemde zichzelf bij voorkeur een boerenschrijver. Van de Haslachers wordt getuigd dat ze een scherpe tong en veel kritische aanleg bezitten. Ze zijn democratisch aangelegd, trots op hun vrijheden en staan vijandig tegenover maatregelen van regeering en politie die meer dan hun lief is, reglementeerend en organiseerend optreden. Overigens is een echte Haslacher diep-godsdienstig en van een goedmoedige Alemannennatuur. Boven werd reeds gewezen op zijn gevoel voor humor, lichtelijk tot satyre overgaande; op de eigenschap dat hij eerder het hart dan het hoofd tot leidsman kiest. Al deze eigenschappen vindt men terug in den Haslacher bij uitstek: Heinrich Hansjakob. Hij was een vijand van alle pedanterie en bureaucratie, zelfs kon hij zich soms moeilijk schikken naar de wenschen der geestelijke overheid. Een scherp uitgesproken persoonlijkheid, licht ontvlambaar, impulsief — bij hem gold: vrijmoedige beoordeeling van zaken en toestanden, zonder er rekenschap mee te houden of het aan anderen welgevallig was of niet. Een Hongaarsche minister koos als leitmotiv: „Beheersch uw tong, en veel ergernis zal U bespaard blijven"; dat was niets voor Hansjakob. Zijn ongecultiveerde, open en zeker eerlijke wijze van spreken en schrijven, heeft veel aanstoot gegeven, maar hem ook tallooze vrienden en bewonderaars geschonken, die moe waren van de salonmanieren van vele auteurs der negentiger jaren. Men vergaf hem gaarne zijn voortdurend becritiseeren der moderne toestanden, wat in hem tot een tweede natuur werd. Hansjakob was in zijn werken zooals hij in zijn leven was. Een natuurdichter in den vollen zin des woords, een meester in het aanschouwelijk voorstellen van toestanden en personen, waarbij zijn voorliefde uitgaat naar het onvervalschte trouwe Schwarzwald-volk; scherp hekelend het bederf van stad, moderne literatuur en mode-de-Paris. Zijn kostelijke humor brengt den lezer in een opgewekte stemming, doet hem gaarne de Seitenhiebe vergeven welke Hansjakob kwistig uitdeelt. Zijn grootste kracht ligt in het uitbeelden van het eenvoudige boerenleven, hij voelt niets voor de gangbare onderwerpen, sensatiewekkende faillissementen, echtscheidingen, moord, diefstal of verleiding, voor hem is de boer zooals deze reilt en zeilt, het meest dankbare object.

De weemoedige stemming, waaraan Hansjakob, zoo dikwijls in zijn werken den vrijen teugel laat, vindt zijn oorzaak in het heimwee van den auteur naar de goede, oude toestanden, die het leven van zijn jeugdjaren kenmerkten, naar den gemoedelijken tevreden en pretentieloozen, niet door kultuurvragen gekwelden Haslacher der zestiger jaren, naar die eenvoudige lieden zooals hij, ze zoo treffend beschreef in „Wilde Kirschen" en „Schneeballen".

Uit deze gemoedsstemming ontstonden zijn volks- en dorpsverhalen; door de nauwkeurigheid waarmede leven en streven werden vastgelegd, door de fijne observatie van personen en zaken, is Hansjakob eerder een realist dan een utopist te noemen. Het meest komt hij als schrijver overeen met den Zwitserschen protestantsen volksdichter Jeremias Gotthelf. Met Anzengruber of Rosegger kan Hansjakob moelijk vergeleken worden, want zijn wereldbeschouwing verschilt hemelsbreed van de hunne. Bij hem kan men steeds een positief godsdienstige en conservatieve neiging ontdekken; hoewel Hansjakob als afgevaardigde in de Badensche Kamer wel eens den bijnaam van „politieke vrijgeest" verdiende, in zijn boeren- en streekverhalen is de hoofdtoon conservatief. Anzengruber en Rosegger daarentegen zijn ware vrijgeesten en van een zeer twijfelachtige godsdienstige gezindheid in hun romans. Moreel is er eveneens een onoverbrugbare kloof tussen hun werken en die van den Freiburgschen Stadspfarrer.

Hansjakob lette weinig op meerdere of mindere verzorgdheid van stijl-

en zeggingswijze. Hij schreef zooals het hem voor den geest kwam en maakte zich niet druk of hij wel vasthield aan de kunstnormen. Hij wilde geen kunstschrijver zijn en geen „Schönfärber" en toch was deze eenvoudige natuurpoëet een kunstenaar.

Geen zijner werken draagt den ondertitel „Roman", en in de inleiding van zijn: „Der Leutnant von Hasle" (1903) verklaart de auteur: „Ich nenne sie absichtlich eine Erzählung, und nicht etwa einen geschichtlichen Roman. Ein solcher ist eine Kunstleistung und die steht mir fern. Wie ein alter, einsamer Buchfink, auf einem stillen Tannenast sitzend, sein Lied componiert und singt, wie es ihm aus der Kehle dringt, ohne sich zu kümmern, ob es der Harmonielehre oder dem Kontrapunkt entspricht, so erzähle ich meine Geschichten."

Het meest spreken de eigenaardigheden van Hansjakob in „Aus der Jugendzeit" waarvan Von Hohenberg zegt: „in dieser Ouvertüre seiner Ich- und Menschenschilderungen treten alle Hansjakob-Leitmotive und Eigenheiten auf; wer sie gelesen, hat den Hansjakob gelesen" (Der Gral 1908 p. 23).

Als beschrijver der toestanden in het Zwarte Woud, als dichter met scherpe pregnante karakterschilderingen, als de auteur van „Der Vogt auf Mühlstein" „Wilde Kirschen" en „Schneeballen" heeft hij een blijvende eereplaats verworven in de Duitsche, bizonder in de Zuid-Duitsche literatuurgeschiedenis.

BOEKENSCHOUW

MUCKERMANN (Hermann) VERERBUNG UND ENTWICKLUNG. Ferd. Dümmlers Verlag. Berlin u. Bonn. 1937.

Dit boek van den bekenden bioloog is een uiteenzetting van het voornaamste, dat bekend is over de erfelijkheid, d.i. het steeds terugkeerende, en de ontwikkeling, d.i. het zich veranderde, ontplooiende en volmakende. De bedoeling is, de beteekenis daarvan voor den mensch na te gaan; daar echter de proeven vooral met dieren en planten genomen zijn, is het grootste gedeelte van dit boek algemeen biologisch: het laatste gedeelte behandelt erfelijkheid en ontwikkeling bij den mensch. De schrijver behandelt dus summier de erfelijkheid van begaving, ziekten en bepaalde kenmerken bij den mensch, en geeft een overzicht van de rassen. Het boek begint, om de geheele zaak duidelijk te maken, met een uiteenzetting van vorm, functie en voortplanting der cellen, vooral van de geslachtscellen. De schrijver is zeer overtuigd van het belang van gezonde menschen voor de geheele beschaving en voor het geluk van het nageslacht. Behalve twee of drie bladzijden is het boek duidelijk en voor den ontwikkelden leek goed te begrijpen. Om het belang van de eugenese is dit werk aan te bevelen.

HUSTINX (Mr. A.) TUSSCHEN TAFELBERG EN ZAMBESI. (99) Het Spectrum, Utrecht.

De schrijver heeft zijn Maasbode-artikelen hier verzameld uitgegeven. Wie iets weten wil over Zuid-Africa, het merkwaardige land met zijn vele problemen, leze dit werkje.

Twee romans van niet-christelijke inspiratie: Aragon: „Les Beaux Quartiers" en Charles Plisnier: „Mariages"

door DR. B. M. BOEREBACH.

Als het van belang is in ons tijdschrift een roman als Aragon's: Les Beaux quartiers niet onopgemerkt voorbij te laten gaan, is het niet omdat dezen roman de prijs Théophraste Renaudot te beurt viel, maar omdat een boek als dit onze overweging vraagt in de ernst van den tijd, dien wij leven. Geen der hier behandelde levensaspecten is ons vreemd. De gang naar zuiveren levenswandel zoowel als het dociele afglijden naar zondige daden, waarvan de op verschillende wijzen aan de ondeugd of hartstocht overgegeven figuren van dezen roman blijk geven, zijn ons niet onbekend. Wat ons overigens ontroert in dit romangebeuren, is 's schrijvers pogen om bij de bemeestering der gistende materie, waarin zoovele tegenstrijdige levens met elkaar verwikkeld raken en op elkaar stooten, deze niet te verminken of geweld aan te doen. Daarbij treft ons echter bij voortduring de koelheid van toon méér dan de wrangheid der uitgedrukte gedachten, het gemis aan diepte der beschouwingen méér dan de schilderachtigheid van stijl. Wij geven er ons rekenschap van, dat deze gebreken niet hun oorsprong vinden in een tekort aan begripsvermogen — wij moeten in dezen schrijver een groote verscheidenheid van gaven erkennen — maar in een dieper ingrijpend tekort: een schrijnend gemis aan liefde. En deze afwezigheid van iederen liefdegeest — waarvan onze wereld zulke huiveringwekkende voorbeelden biedt — noopt de les te trekken uit de feiten, die erin ontwikkeld worden.

De Beaux Quartiers vormen een weidsch fresco, een aaneenschakeling van sombere dreigingen. Aragon staat aanvankelijk verblind tegenover de werkelijkheid der wereld, van meerdere complexiteit dan de nevelachtige fantasieën waaraan deze schrijver zich langen tijd overgaf. Met de onbevangen gulzigheid van een kind neemt hij de volheid der tallooze indrukken in zich op. Geen detail wordt door hem achteloos voorbijgegaan: geuren en schakeeringen van uren en seizoenen, wisselend spel van gebaren en houdingen, buigingen van stemmen. Alles vloeit ineen in dit werk van vijfhonderd pagina's en de eerste indrukken blijven vaag, als die, welke een kind ondergaat, dat nog geen preferenties kent en zich voor het eerst openstelt voor de ontzagwekkende verscheidenheid der dingen.

Aragon neemt bezit van een kleine stad: Sérianne-le-Vieux, kantons-hoofdplaats. Hij beschrijft ze en geeft onze opmerkzaamheid geen rust, vóór hij ons iedere wijk in bijzonderheden geschilderd heeft, vóór hij ons tot in de kleinste details en beter

dan wie ze beleven, in de belangenconflicten heeft ingewijd, die de bewoners aan elkaar tegenoverstellen, daarbij een ruime plaats inruimend aan de politieke hartstochten, die nu eens gesteund, dan weer tegengewerkt worden door liefdes-passies. Om de atmosfeer zoo volkomen mogelijk weer te geven schroomt hij niet de „chronique scandaleuse" en scabreuze geschiedenissen in het kader van het geheel in te vlechten. Hij dwaalt om verdachte huizen, dringt er binnen, legt de figuur van allen, die ze betreden, door cynisme of hypocrisie gedreven, in de contouren van zijn werk vast. De manies dezer wezens, hun eerzuchtige plannen, hun nevrosen, al de dingen beschrijft hij met dezelfde overvloed en nauwgezetheid als hun meubelen, het behangsel hunner wanden, het weefsel der gewaden, waarmee zij zich tooien.

Toch wordt Aragon bij de weergave zijner visies niet geleid door het genoegen ons louter zijn verwondering en verblinding te doen deelen: hij vraagt geenszins, dat wij het naïeve kind in hem zien. Hij beoogt veel meer ons oog voor het feit van zijn vroegrijpheid te openen, waarbij ons dat van zijn artisticiteit niet ontgaat. Hij versnippert zich niet in de onuitputtelijke verscheidenheid der werkelijkheidsuitingen. Hij blijft die werkelijkheid domineeren en wanneer zij zijn scheppenden zin te veel weerstand biedt, schroomt hij niet tusschenbeide te treden. Maar deze ongeoorloofde willekeu r heeft soms tot gevolg, dat sommige passages, speciaal die, welke de beschrijving der menigte bedoelen te suggereeren, ontsierd worden door politieke biecht en propaganda. Zulks is te meer betreurenswaardig, omdat hij zich gewoonlijk scrupuleus in zijn weergave toont en er in slaagt het bewijs of de aanklacht als vanzelf uit den onderlingen schok der levens zijner helden los te maken.

Aragon is dus artiest om de volkomen wijze, waarop hij zijn onderwerp beheerscht en om het verrassend gemak, waarmee hij het leven zijner helden onderling verwikkelt.

Wat door de vermenigvuldiging en het parallellisme der particuliere intriges in andere handen gemakkelijk tot een chaotisch geheel zou gevoerd hebben, een verzameling van faits-divers of obscene gebeurtenissen, is, door hem gedacht, tot een soort symphonie geworden, waarin de onderscheiden thema's en de gescheiden stemmen zich langzamerhand vereenigen. En het uiteindelijk ontstane accoord, geboren uit vergelijkingen en contrasten, schept een machtigen zang, die zich niet meer laat herleiden tot de verschillende melodische lijnen, waaruit hij werd. Met andere woorden: de verdienste van dit werk ligt hierin, dat het zich niet laat identificeeren met de middelmatige avonturen, die het samenstellen. Geen enkel der gegevens van Aragon is waarlijk nieuw: noch het tableau van het provincie-stadje, noch de beschrijving van het Parijs-bij-nacht, noch zelfs de atmosfeer van speelzalen en nachtgelegenheden.

In de litteraire scheppingen der Fransche literatuur van onzen

tijd hebben wij reeds meer dan één Barbentane, radicaal-socialistisch burgemeester en minderwaardig politicus, ontmoet; wij vonden er meer dan één Edmond, eerzuchtig en cynisch student in de medicijnen; meer dan één Quesnel, directeur van een trust, die het leven met de verdraagzaamheid en de welwillendheid van een machtigen rijke aan zijn oog laat voorbijgaan; meer dan één Grésandage, financier vol humanitaire gevoelens, die met grooten schrik ontwaart hoe de economische machine aan zijn macht ontsnapt en een catastrophe voedt, die, prangend nabij, zich door geen zedelijke protesten meer zal laten bedwingen. Het talent van den kunstenaar, zijn wijze van uiteenzetting slagen er niet in al deze figuren te verjeugdigen. Wat méér is, ieder van deze en ook iedere episode van het boek roept herinneringen in ons wakker aan méér gelijkende schilderingen, meer sober dramatische verhalen. Om er slechts één aan te halen, een getuigenis, die Aragon zeker niet zal verwerpen, (immers zij betreft een schrijver, die zijn sociale belijdenis deelt), het is een onbetwistbaar feit, dat de moord, die de Condition Humaine van André Malraux opent, in zijn precisie een intensiteit en een woeste grootheid heeft, waartoe dezelfde scène in de Beaux Quartiers bij lange na niet komt, zeer waarschijnlijk omdat de bijzonderheden in dit laatste boek vermeld, door hun overdadigheid en cynisme, ons juist behoeden voor de afschuw voor de lage daad, die de schrijver ons toch zeker heeft willen geven. Onze aandacht wendt zich onwillekeurig van het eigenlijke tooneel af en valt terug op de werkwijze van den romancier. Dit is overigens niet de eenige plaats, waar de techniek, méér dan het onderwerp, onze aandacht voor zich opeischt. In het algemeen gesproken, staat Aragon niet nederig genoeg tegenover zijn onderwerp: en al te vaak herinnert hij ons door aangewende subtiliteiten, door een te zeer aangedikte ironie, een te éénvormig grove heftigheid aan zijn aanwezigheid achter het spel zijner helden.

Zijn verdienste ligt, mijns inziens, ook niet bepaald in de roeping van Armand, den tweeden zoon van dokter Barbentane, hoewel deze held zichtbaar Aragon's sympathieën heeft. Dit kind, dat door een onoordeelkundige keuze van een histerische moeder in den beginne voor het priesterschap bestemd wordt, neemt na velerlei ervaringen van schijnheiligheid, opstandigheid, losbandigheid en armoede de partij der armen op, zelf een der hunnen geworden. Een bovennatuurlijke Realiteit beweegt den jongen man bij zijn onverzwakt pogen tot ontdekking der waarheid, waartegen de nevrose van de moeder, de eerzucht van den vader, de gevoelloosheid van een broer, de onbeschaamde weelde van velen en zelfs de ontgoochelde levensphilosofie van een Quesnel, — in fraai-harmonische zinnen neergelegd, — samenspannen op het oogenblik zelf, waarop Armand zonder geld en zonder werk zich wanhopig ziet terugvallen tot het

niveau van hen, wier leven ontaardt en vergaat in de diepste lagen van een goeddeels ontwrichte maatschappij.

De eigenlijke zin van het boek ligt veeleer in de oppermachtige heerschappij van wat de Beaux Quartiers symboliseeren voor al deze bezitlooze wezens, rijk en arm. Geen hunner heeft nog het meesterschap over zichzelven: het levensgebeuren regelt en bepaalt ieder hunner daden. En dit feit nu geeft aan ieder hunner gebaren het karakter van marionnetten-werk en doet ons huiveren voor de schrikwekkende leegte dezer zielen. Dit boek is de dramatische weergave — en zullen de Christenen, die het lezen voldoende liefde in zich dragen om het in heel zijn levende afzichtelijkheid te omvatten? — van een menschheid, die slaafs onderworpen is aan den krankzinnigen invloed van het muntteeken en die bij al haar hoovaardij, haar wreedheid, haar wanhoop, kermt of triomfeert onder dezelfde wet: die van het geld: de dwingelandij of de verleidelijke inblazingen van het geld.

Aragon komt in deze gedachte den Christen nabij. Wij vergezellen hem op dien weg. Zeker, wanneer Armand de armoede, door trouw aan de armen, verkiest boven veiligheid, door verraad aan de zaak der misdeelden, geven wij er ons rekenschap van, dat, als zijn daad zich verliest in een omraming van veel onzuiverheid, zijn gebaar toch ligt in het hart van de Charitas. Alleen slaagt hij er niet in zich aan de zwaartekracht dezer ten kwade geneigde wereld te ontheffen.

Wij laten ons niet misleiden omtrent de waarde van dit boek door een of andere wolk, die aan het werk voor ons een deel van zijn waarde ontneemt. En ondanks zijn minachting voor de deerniswekkende Christenen, die op verschillende plaatsen in het werk voorkomen en waarmee hij neiging vertoont een ieder onzer te vereenzelvigen, zijn wij het, die hem in veel opzichten meer zullen begrijpen dan zijn geestverwanten en wij veroordeelen den plichtverzaker strenger dan zij ook, omdat wij beter, dan wie ook, weten, van welken Persoon hij misbruikt maakt. Met zijn dwalenden, oprechten broeder staat de ware Christen klaar bezit te nemen van de Werkelijkheid, een meer volledige en diepere werkelijkheid, dan het oppervlakkig spel, waartoe de schrijver Aragon het levensgebeuren in velerlei opzicht terugbrengt en waar een Aragon de gave van zijn streven bereikt acht, voelt de Christen zich geroepen die te overschrijden.

* * *

Een tweede roman, waarbij wij ons genoopt zien stil te staan, is Mariages van Charles Plisnier, een boek van soortgelijke inspiratie als les Beaux Quartiers. De stijl van dit boek is soms gezocht, zonder dat die gezochtheid den schrijver eer aandoet; gesprekken en gedachten der helden zijn niet vrij van conventie en soms zelfs valsch van toon. Het avontuur is een

duister avontuur en wekt bij het lezen van dit boek het angstig beven voor de geheimnissen van het leven, aan welk gevoelen wij de macht van een schrijver onderkennen.

Die macht doet zich nog in een ander opzicht gevoelen: het begin van het werk schijnt ons op een uitgebreide sociale kroniek voor te bereiden: al spoedig echter wordt de roman der fabriek vervangen door een familie-kroniek: een roman van het huwelijk. En deze koersverandering zou zeer betreurenswaardig zijn, als Plisnier na enkele aarzelingen en vergissingen niet bepaald zóó sterk en zóó ontroerende accenten had gevonden, dat wij onzen weerstand en reserve eenvoudig opgeven, geïnteresseerd als wij zijn, door dit drama, dat zich door alle geslachten heen vernieuwt en iederen keer weer vleesch en harten verbrijzelt. Ten slotte ook geven wij er ons rekenschap van, dat het leven van maatschappij en familie zich zoekt door het leven der personen, dat op zijn beurt zich zelve zoekt en zich dikwijls meent gevonden te hebben in het toeval van een lichamelijke ontmoeting van twee personen.

Want het leven der maatschappijen vertoont niet de willekeur, die ideologen er aan verleenen: het heeft ook niet de monsterachtigheid, die individualisten er hardnekkig in blijven zien, wier defensieve strevingen zich bij voortduring schrap zetten tegen een dusdanige collectivistische tyrannie. Het maatschappelijk leven is aan den mensch van nature eigen, maar heeft daardoor van nature en vanaf zijn eerste phase die de phase van het familie-leven is, den wreeden kant der natuurlijke dingen. En deze wreedheid, waaraan ieder onzer moet offeren in iedere minuut van zijn leven, is van de eerste tot de laatste bladzijde van dit boek aanwezig. Zij dringt zich bijzonderlijk op, als twee wezens, door het huwelijk verbonden, elkander intiemer trachten te naderen, als een valsche psychologie voor het oogenblik schuil gaat achter een rampzalige physiologie. De schrijver van Mariages vermijdt geen detail van zijn tragisch onderwerp. En daarin ligt, als bij Aragon, wellicht het ernstigste gebrek van zijn roman: in plaats van te suggereeren, wordt door den schrijver ieder detail expliciet tot uitdrukking gebracht. Reeds de goede smaak alleen vraagt om een bepaalde reserve. Hoeveel te meer echter wordt het ontzagwekkend mysterie der vereeniging van twee menschen in een juist licht gehouden en van een prangende tragiek, als het niets van zijn geheimenis verliest ten opzichte der andere levensdaden, die het normaliter beheerscht. De beste literatuur suggereert de groote dingen door de schildering van de alledaagsche levensgebeurtenissen, daarin ligt het geheim der ware poëzie en hier faalt Plisniers kunst.

Wil zulks zeggen, dat zijn werk van poëzie ontbloot zou zijn? Geenszins. Met een zeer levendigen zin voor wat het leven aan noodlottige orde onder een aaneenschakeling van wanorde, onsamenhangendheden en conventie verbergt, heeft hij, als een

eerste-rangs romancier, de geschiedenis van de jonge meisjes — zijn heldinnen — opgebouwd, wier leven langzamerhand verwordt tot stille wanhoop en wier vervoerende verlangens verkillen tot gedoofde energie.

Wij verwijten Plisnier zijn te heidensche opvatting van de liefde, ook al blijft hij verwijderd van de alkoofliteratuur van een Dekobra of een Machard. Wij erkennen gaarne zijn scherpzinnige kennis van de vrouwelijke psychologie en hij vindt schoone accenten, wanneer hij de diepere aspiraties van de zoo dikwijls gekneusde natuur van de vrouw met zijn respect, zijn ontroering en zijn medelijden omwikkelt. Wij zien, hoe hij den mensch tegenover zijn verantwoordelijkheden plaatst en, in dezen zin wordt zijn roman tot een apologie van de waarachtige vereeniging tusschen man en vrouw.

Wij verwijten hem echter, dat hij het geluk tot het puurmenschelijke beperkt. Zijn helden staan slechts tegenover zichzelven voor hun overtredingen van de zedenwetten. Het domein van het bovennatuurlijk leven blijft hun gesloten. Zij leven in een zeker klimaat van heldendom, maar hun heldhaftigheid reikt nimmer buiten het plan van het onmiddellijke.

Als wij alleen de letter van het boek beschouwen, zijn de eenig-gelukkigen de onregelmatigen, de non-conformisten, de anti-bourgeois; het leven laat zich echter niet tot zulke simplistische formules herleiden. Wij willen gelooven, dat slechts ideale overwegingen Charles Plisnier tot de communistische ideologen gebracht hebben en wij willen daarom hopen, dat deze schrijver zich door zijn sociale tendenzen niet zal laten verleiden om de waarde van levensopvattingen die van de zijne verschillen, hun volle recht te doen wedervaren. Wij hopen, dat hij, waar hij zich op bepaalde momenten den verdediger van de ware levenstraditie toont, niet zal verzuimen deze eerlang ernstig te confronteeren met die van het waarachtig Christendom.

BOEKENSCHOUW

FRIETHOFF (Prof. C. - O. P.) KATHOLIEKE MARIALEER. Serie: Waarheid en Leven. (115) *f* 1.15. Brand, Hilversum.

Een helder en degelijk werkje over hetgeen de katholieke theologie leert over de Moeder Gods. Men herkent den professor aan zijn duidelijken, geleidelijken doceertrant.

BUITENLANDSCHE LETTEREN.

I.

FRANSCH

THARAUD (Jerôme et Jean) LE PASSANT D'ETHIOPIE. 15 fr. Plon, Paris.

De namen van deze schrijvers behooren tot degenen, welk de Fransche literatuur eer aandoen. Zij doen eer aan het ambt van litterator en het beschavingsideaal, dat er aan beantwoordt in de landen, waar de letteren hun onafhankelijkheid en waardigheid wisten te bewaren. Ik weet niet, wat er in deze schrijvers het meest te bewonderen valt, hun kunst of hun karakter, hun mooie taal of de rust, waarmee zij sinds dertig jaar gestaag aan hun werk opbouwen, nieuwe wegen openen, nieuwe terreinen aanboren, die anderen, nà hen, op industrieele wijze zullen exploiteeren of reeds geëxploiteerd hebben.

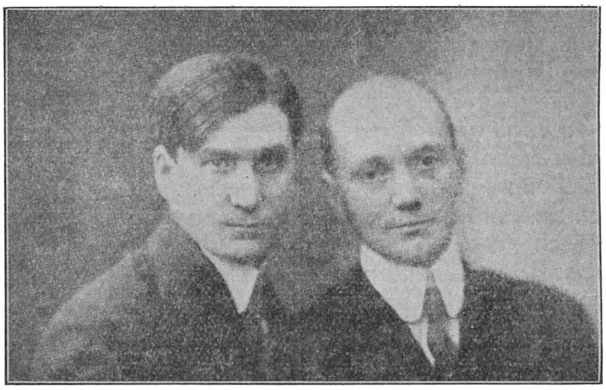

JERôME ET JEAN THARAUD

Vóór de Tharaud's, had men reeds over Algerië, Marokko, Syrië en andere landen gesproken, maar niemand vermocht het met een scherpzinnigheid en diepte te doen als zij. Zij hebben het reisverhaal vernieuwd, dank zij een mengeling van objectiviteit en gevoeligheid, die het zuiverde van persoonlijke lyriek, de erfenis der romantische schrijvers, die Loti bijvooorbeeld nog in haar ban gevangen hield. Zij brachten de belangstelling naar het voorwerp terug, zonder dat de poëzie der uitdrukking, de halo van onwerkelijkheid en droom, de exotische atmosfeer daaronder in het minst leden. Hoeveel correspondenties als die, welke wij in de couranten-reportage ontmoeten, ver-

toonen den meer of minder verwijderden invloed van deze onvervaarde reizigers, Tharaud. Met name heeft geheel de verwonderlijke bloei van Joodsche studies de laatste dertig jaar aan deze beide schrijvers zijn oorsprong te danken. Nieuwe takken mogen soms voor zekeren tijd den oorspronkelijken stam verborgen houden, éénmaal zal slechts de moeder-stam overblijven, die alléén vruchten droeg.

Zoo zal het ook zijn, verbeeld ik mij, met het boek, dat Jerôme en Jean Tharaud over Abessynië hebben doen verschijnen: Le passant d'Ethiopie. Ik meende mij verzadigd van alles, wat betrekking kon hebben op Ethiopië en de Italiaansch-Abessynische verwikkelingen — en zeker was ik het, wat betreft de documentaire inlichtingen en clichéschilderingen —, toen de lectuur van dit werk mij onweerstaanbaar wist te pakken. Dit boek geeft ons een evocatie van het vroegere en hedendaagsche Ethiopië, zijn klimaat, zijn landschappen, zijn vernietigende zonnewarmte, zijn diluviaansche regens, zijn koningen, zijn „ras", zijn verscheidenheid van bevolking in haar volkomen gemis aan waarachtige beschaving, zulks in spijt van een onvertraagde missioneering, die slechts op enkele plaatsen werd toegelaten. Al deze beelden en ideeën vinden hun afspiegeling in een gespierden, gemakkelijken stijl, van soms verwonderlijke suggestiviteit.

Dr. B.

PLISNIER (Charles) FAUX PASSEPORTS. 18 fr. Corréa, Paris. 1937.

Deze Belgische schrijver heeft het vorig jaar een succesvollen roman gepubliceerd, Mariages. Nu volgt een verzameling novellen, die hij „Faux Passe-ports" noemt, een teekenende titel, daar alle novellen internationale samenzweerders en anarchisten tot held hebben, menschen, die met valsche passen reizen. Het hoofdaspect, waaronder Plisnier zijn samenzweerders en communisten ziet, is het fanatische heroïsme. De meesten zijn roekelooze doodsverachters, de partij of de idee, die zij dienen, toegewijd tot hun laatsten druppel bloed. Voor de meeste lezers zal deze geidealiseerde wereld van revolutionnairen een vreemde, onaannemelijke wereld zijn. Wij zijn hier aan den tegenpool van Dostojefski's „Demonen", waarin de revolutionnairen in hun volstrekte ontworteling, hun verlatenheid van God en menschen getoond worden. De beste der novellen lijkt mij de laatste, „Jégor", het verhaal van een soviet-voorman, die in 1936 door Stalin wordt ter dood gebracht. Deze is de menschelijkste, warmste; de andere novellen lijden alle aan een zekere dorheid en bloedarmoede, zijn te zeer geconstrueerd. Al deze helden en heldinnen leven in een onmogelijk ijle, bovenmenschelijk heroieke stratosfeer; de menschelijke verwantschap met deze fanatici is nauwelijks meer voelbaar. Slechts voor volwassen, wetende lezers.

TROYAT (Henri) LA CLEF DE VôUTE. 15 fr. Plon, Paris. 1937.

Dit boekje bevat twee merkwaardige novellen, die beide den ongewonen toestand van een singulier mensch beschrijven. Het zijn ten naastebij psychologische studies, zooals veel Fransche romans. In het eerste verhaal verliest een zonderling zijn zuster, die hem altijd verzorgd heeft, door een auto-ongeluk. Dit wordt hem tot een obsessie en hij geraakt in een eigenaardigen toestand van krankzinnigheid. Het verloop van dit psychische proces wordt met heldere aanschouwelijkheid beschreven, zoo echter dat het meer een clinische studie dan een litterair verhaal lijkt.

Het tweede gegeven is al even wonderlijk. Een zonderling heeft door een toeval zijn geheugen gedeeltelijk verloren. Zijn geneesheer schrijft hem voor iemand in dienst te nemen, die hem door den dag volgt en 's avonds een rapport uitbrengt over zijn doen en laten overdag. De eigenaardige voorvallen die zulk een dienstverhouding met zich brengt, vormen den inhoud van dit verhaal. Van bijzondere beteekenis is ook deze novelle niet. Het thema is niet onaardig, maar iets buitengewoons heeft de schrijver er niet van gemaakt. Volwassenen.

UNE SAINTE PARMI NOUS. Collection Présences. 15 fr. Plon, Paris. 1937.

De collection Presences wijdt in dit werk een grootsche hulde aan de Normandische Heilige, St. Theresia. Het is een merkwaardig verschijnsel, dat velen van Frankrijks groote schrijvers dezer dagen in eenstemmige vereering hun gemeenschappelijke lof komen zingen aan de „kleine Heilige", die meer en meer het smachtend verlangen naar verlossing van onzen tijd in haar persoon vereenigd ziet. Voor hen, die zonder kennis van Theresia's leven bij hun pelgrimstocht naar Lisieux op de santekraam van Theresia-beeldjes en plaatjes stieten en ontgoocheld van de reis terugkwamen, zal dit werk een machtige openbaring beteekenen, die het hun mogelijk zal maken het kermisvertoon bij een volgende bedevaart voorbij te zien in de meer intieme nadering tot de Heilige op de plaatsen, waar zij zich eenmaal bewoog.

Uit de schoone bewoordingen, waarin de hulde-brengende schrijvers hun bewondering vervat hebben, zal de lezer de leering putten van een dagelijksch heroïsme, een rustelooze zelfverzaking. Deugden als zelfinkeer, zwijgzaamheid, gehoorzaamheid, nederige levensaanvaarding, waaraan de wereld onzer dagen zoozeer behoefte heeft, deze alle worden ons door de medewerkers aan dit cahier in soms ontroerende en altijd pakkende bewoordingen voorgehouden. Het geheel werd een werk vol bekoring. Rest mij nog te vermelden, hoe onder de schrijvers, die aan de samenstelling van dit werk hun medewerking verleenden een Ribeiro Couto voorkomt, een jong veelbelovend schrijver, dien ons land de eer geniet, aan de Braziliaansche legatie te 's Gravenhage, gastvrijheid te verleenen.

DUITSCH

FALLER (Gert) ETWAS BESSER GEHT ES SCHON. Roman. 3.30 M. - 4.50 M. Ernst Rowohlt Verlag, Berlin. 1937.

Uit angst voor het armelijk, klein-burgerlijk bestaan, dat haar in het provinciestadje, waar zij geboren is, wacht, ontvlucht Anna Holtermann het groentenwinkeltje van haar moeder, en gaat naar Berlijn, om zich daar een lichtere, rijkere toekomst te veroveren.

De strijd, de taaie harde strijd, die het meisje moet voeren, om eindelijk als propagandiste voor Stern-koffie een menschwaardig bestaan te vinden doet Gert Faller ons in zijn sterk boek meeleven. Na eenige omzwervingen en de noodige ontberingen vindt Anna Holtermann een plaats als „girl" — Animier-mädel zei men vroeger — in de bar van Etelmann. Daar ontmoet zij Kubing, de gebochelde egoist, die zoo juist zijn maitresse — hij is getrouwd en heeft een schat van een vrouw en drie jongens — door den dood verloren heeft. Hij plaatst haar op kamers, maar ondanks dat Kubing het zich anders had voorgesteld, zorgt Anna dat hun verhouding nooit een andere wordt als die van vriend en vriendin.

Van haar vele vrije tijd profiteert het meisje, dat zich vrij wil maken van Kubing, om teekenaarster van modestoffen te worden. Hoe ver zij 't daar echter ook inbrengt, zij kan geen werk vinden in dat vak. Dan probeert zij 't als verkoopster van Bohnerboenwas. Ook dit wordt een mislukking. Tot zij eindelijk op een tentoonstelling een plaatsje krijgt om reclame te maken voor Stern-koffie en dat zoo geschikt doet, dat zij een vaste aanstelling krijgt als propagandiste voor dit artikel.

Gert Faller is een meester in het kiezen en scheppen van zijn personen. Zij interesseeren ons van het eerste oogenblik dat zij optreden. Van hun uiterlijk zien wij weinig, enkel maar een paar détails, maar die zijn dan ook zoo buitengewoon goed en scherp dat zij den persoon volop typeeren. Hun innerlijk leeren wij kennen uit hun eigen woorden en daden: Fallert beschrijft ze niet; hij laat ze praten en doen en uit hun woorden en daden komt hun karakter klaar en duidelijk te voorschijn.

Ook het milieu, waarin zijn menschen leven, teekent Fallert voor ons zóo dat wij meenen er zelf in te leven, en zelf zijn invloed te ondergaan.

Een meesterwerk is onder dit dubbel opzicht „Etwas besser geht es schon" .... Jammer dat de compostie van het boek gebrekkig is. Niet alleen dat het aandoet als een film, maar sommige scènes staan in te los verband met de hoofdpersoon. Op zich zelf, neem b.v. het bezoek van Mullenthien, zijn de scènes interessant, prachtig, maar ze dragen te weinig bij tot de ontwikkeling van de hoofdpersoon.

Toch alles samen genomen een boek dat als een oase aandoet in de woestijn, die de moderne duitsche letterkunde heet. Geschikt voor volwassenen.

VERVOORT (Pieter) EIN PAAR STIEFEL LAUFEN ZUM HIMMEL. In Leinen R.M. 4,80. Verlag Kösel-Pustet München 1937.

Bont en blij is de beschrijving, die Pieter Vervoort in dit boek geeft van den tocht, dien hij te voet met zijn vrouw Margaret van Würzburg uit maakte door Denemarken en Noorwegen — rondom de Noordkaap — en terug door Finland en Zweden: een voetreis van een paar duizend mijlen, slechts een hoogst enkelen keer even onderbroken door een kort tochtje per boot of trein of auto.

Bont is dit verhaal, bont om de uiteenloopende dingen, die er in verzameld zijn, bont vooral om de wijze waarop Vervoort de dingen ziet en weergeeft. Wetenschappelijkheid, ernst, somberheid en satyre vindt men er zoo goed als niet. Vervoort is een blijde mensch: het lichte, het speelsche, het vroolijke ligt hem vòor alles; een lied en een lach en een kwinkslag — ook in de moeilijke omstandigheden — vliegen hem als vanzelf van de lippen. Zijn boek is een zonnig blij boek, want het boek is Vervoort zelf, die blij is en zonnig.

Daarom zal men het misschien niet eens zijn met wat hij zegt over een Andersen, een Sigrid Undset, zal men iets anders, iets diepers verlangen en toch met belangstelling lezen wat hij te zeggen heeft, en er toch van genieten. Genieten echter vooral zal men van zijn mooie noorsche menschen met die sympathieke strekken van eerlijkheid en trouw en gastvrijheid ondanks het protest van het verstand, dat die menschen toch ook wel tenminste een enkel gebrek moeten hebben.

Genieten zal men van zijn zee en bergen, van zijn steden en boerderijen, van zijn akkers en weiden, van al het bloeiende en geurende, van al het kleurige en lichtende, dat hij er in ziet en dat slechts hoogst zelden door wat somberder tinten wordt afgewisseld.

Vervoort is een epiker, maar naar mijn meening, geen lyriker. En daarom is de zwakke zijde van zijn boek, de zijde, waaraan sommigen zich — evenals ik — zeker zullen stooten: de lyriek. Soms twijfel ik of ze zelfs echt is. Ik zeg niet dat ze onecht is, ik zeg dat ik soms twijfel aan haar echtheid. Slechts zelden kan ik ze volop apprecieeren, en dat komt omdat Vervoort's gevoel te „überschwenglich" is, te onbeheerscht en zijn vormgeving te kwistig in lijn en kleuren, wijl niet gezien, maar enkel uitgedacht. Laat ik één voorbeeld geven — het is met tientallen te vermeerderen. In zekeren nacht ligt de dichter in Dalarne op een wei. Een veulentje komt naast hem liggen en hij slaat zijn arm om den nek van het dier. „Oh diese Nacht. So zu liegen in Stille und Kühle. Seite an Seite mit einem jungen, schönen Tier. Sein Fell leuchtete so golden wie Kamille, seine kleinen Hufe waren wie blaue Glocken, die am Tage über Dalarnas blumigen Wiesen singen... Ich bin in jener Nacht wieder wie in den seligen Tagen meiner Kindheit gleichsam an Gottes Hand eingeschlafen."

BAUER (Josef Martin) ACHTSIEDEL. Im Propyläen-Verlag, Berlin 1937.

Acht na-oorlogsche mislukkelingen trekken op een rauwe Novemberdag met een paard en een kar, waarop levensmiddelen en werktuigen, naar een vroeger russisch gevangenenkamp, dat in Noord-Duitschland in het veen ligt, om daar een levensbestaan te veroveren. Graaf Ardenilo is hun voorspreker en helper, regeeringsraad Spinhirny hun raadgever en de man, die voor regeeringshulp zorgt. Zij betrekken een der barakken en beginnen..... kaart te spelen. Maar dan komt er bezoek van Ardenilo en Spinhirny en na Kerstmis wordt een aanvang gemaakt met het draineeren van het veen, om aardappelen te kunnen planten. Het is een hard taai moeizaam leven. Ondanks verschillende tegenslagen echter houdt men vol — en naarmate de drainage doorwerkt wordt er rogge en haver gezaaid; wordt de veefokkerij beoefend. Eindelijk is men er boven op — is een behoorlijke bestaansmogelijkheid verzekerd. Tot dan toe hebben de acht 't trouw bij elkaar uitgehouden, zelfs ondanks dat één van hen zijn weggeloopen vrouw heeft teruggehaald — de eenige vrouw in hun gemeenschappelijk huis. Maar nu de zaak gewonnen is, nu loopt een van hen weg, — bouwt een ander een eigen huis en trouwt met een meisje uit den omtrek — sterft een derde, komen nieuwe kolonisten hun boerderijen zetten op het ontgonnen land.

Dit verhaal mist niet zijn eigen bekoring, maar de volle vreugde van het gave kunstwerk geeft het den lezer niet. Daarvoor is het te nevelig, zijn de personen te wazig. Bauer heeft zijn kans gemist. Kleine fouten noem ik het dat hij vaak te technisch is, dat het verhaal stil staat, dat het karakter der personen en hun onderlinge verhouding meer aangeduid dan beschreven worden. Maar de grootste fout is wel dat hij in de conflikten die hij schept, te klein en te oppervlakkig blijft. Gegeven deze zoo sterk gedifferencieerde troep van door oorlog en leven uit het evenwicht geslagen menschen, had het tot uitersten mòeten komen: dat eischte hun natuur, hun verleden, de omstandigheden waarin zij leefden. Alles echter blijft zoet en tam: de vernielende hartstochten, die tot uitbarstingen komen in zulke naturen, zoodra de godsdienst, of de vrouw, of het verschil in stand en opvoeding in het spel komen, laat Bauer voor wat ze zijn en wij krijgen alleen van die onbeduidende kibbel- en boudeerpartijen, zooals ze in de beste families voorkomen. Dat is niet aan te nemen: dat brengt ook de duitsche heldhaftigheid niet tot stand. Voor volwassenen.

WATZLIK (Hans) DER RÜCKZUG DER DREIHUNDERT. Adam Kraft Verlag, Karlsbad-Drahowitz, 1936.

Daar worden den laatsten tijd in Duitschland veel boeken opgedragen aan de jeugd. Zoo ook dit boek: „Der sudetendeutschen Jugend" staat op de eerste bladzijde: Aan de kinderen der Duitschers, die in de voormaligen Oostenrijksche Kroonlanden Bohe-

men, Silezië en Moravië leven en daar, ondanks dat zij een minderheid vormen, trachten hun eigen taal en eigen kultuur te behouden. De bedoeling dezer opdracht is duidelijk.

Het boek verhaalt den terugtocht van 300 duitsche lansknechten uit het hartje van Italië naar Tirol. Het is het armzalige restje van Conradijns leger, dat zich na diens nederlaag te Skurgola in het stadje Ritegna heeft teruggetrokken. Een Italiaansch leger, in dienst van Karel van Anjou, maakt zich op om het daar te vernietigen. Zij hebben geen aanvoerder, die zij blindelings in dood en hel zouden volgen, want Conradijn is gevangen genomen en te Napels onthoofd: en dus blijven zij. Grunelaub, een smid maar met een ridder-opvoeding, die sterk op Conradijn gelijkt, laat zich door den Graaf von Trüdingen overhalen zich voor den laatsten der Hohenstaufen uit te geven. De graaf verspreidt het gerucht dat Grunelaub in plaats van Conradijn op het schavot is gestorven, dat deze is ontsnapt en nu met hen naar Duitschland terug wil. Zoodra de valsche Conradijn zich te Ritegna vertoont stellen zij zich onder zijn bevel. Dan trekken zij op — een rauwe, maar dappere en trouwe troep van Zwaben en Beieren — en bereiken onder hevige gevechten en zware vermoeienissen, gevaren en ontberingen eindelijk Tirol, waar Grunelaub op bevel van Graaf Meinhart in een hinderlaag gelokt en vermoord wordt.

Dit boek van Watzlik is spannend en boeiend. Vooral de legenden en verhalen van den ouden prachtigen vaandrig Rauschenblatt zijn heerlijk. Jammer dat Watzlik vaak al te felle kleuren gebruikt, zijn visie op personen en dingen al te eenzijdig is, zijn stijl zóó overladen dat hij bijna brallend wordt. Het ergste echter is dat hij een duitsche monnik den tocht mee laat maken, die — vergeef met het woord — zulke idioterieën over God en godsdienst verkondigt, dat daardoor het boek voor een groot deel zijn aantrekkelijkheid verliest.

ENGELSCH

CRONIN (A. J.) THE CITADEL. (446) 8/6. Victor Gollancz Ltd. — London.

In Engeland is „The Citadel" een best-seller. In ruim een maand beleefde het boek zijn zesden druk, en het is „still going strong." Tegenover de critiek moet menige best-seller het afleggen, maar de faam van dit boek als roman is verdiend. Cronin heeft zich via zijn vier voorafgaande romans ontwikkeld tot een realistisch romancier, die met groote en aangrijpende dramatische kracht heeft leeren schrijven. De te lange beschrijvingen, welke de waarde van den eersten roman benadeelden zijn verdwenen; hij vertelt vlotter, de stijl voegt zich naar de stemmingen, zijn personen mogen wat eenzijdig gecreëerd zijn, — maar dit geschiedde dan uit bewuste overtuiging van den auteur, — elke figuur, ook de minst beteekenende is „af", en allen interesseeren den lezer.

Het onderwerp van „The Citadel" lag den schrijver, die medi-

cus is: het is een roman die zich voor een groot deel in de medische wereld afspeelt.

Een jonge dokter, die aanvankelijk zijn praktijk in een mijnstadje uitoefent, en daar huwt met een arm, maar intelligent meisje, weet zich op te werken tot een gezocht specialist in Londen. Na enkele dramatische gebeurtenissen volgt zijn maatschappelijke val, waardoor echter zijn doktersidealen weer versterkt worden, en hij terugkeert tot een eenvoudige plattelandspraktijk.

Vele scènes, in dit aan details rijke boek dat toch een geheel is gebleven, zijn met dramatische kracht en adem benemende spanning geschreven, zooals die, waarin verteld wordt hoe de arts een kraamvrouw van den rand van het graf terug weet te trekken en een oogenschijnlijk levenloos geboren kind redt.

De arts heeft het leven in velerlei verschijningsvormen leeren kennen; de schrijver heeft het weten uit te beelden. Cronin is echter een pessimist, die bij voorkeur oog heeft voor de „sordid side" en daardoor de levensvormen niet altijd geheel juist of in de rechtvaardige verhoudingen ziet. In zijn roman is veel menschelijk leed; men krijgt zelfs den indruk dat hij hier en daar onnoodig wreed is, en zijn karateriseeringen zijn menigmaal eenzijdig. Tegenover de medische wereld staat hij zeer zeker niet billijk. In zijn roman leven enkele medici, levend en werkend volgens de idealen van hun beroep, eigenlijk roeping. Maar te weinig, gezien de werkelijkheid. Er zijn meer zulke medici dan Cronin's boek laat uitkomen. Hij stelt geneeskundigen op den voorgrond die bureaucratisch zijn, of die een patiënt offeren aan afkeer voor een nieuwe therapie, of bij wie finantiëele overwegingen voor alle andere gaan.

Cronin's neiging naar het grauwe, en ellendige, en detestable versombert de sfeer van den, met talent geschreven, roman. Geschikt voor ervaren volwassenen.

COHEN-PORTHEIM (Paul) THE SPIRIT OF LONDON ILLUSTRATED FROM PHOTOGRAPHS. (116) 7/6. B. T. Batsford Ltd — London.

DOYLE (Lynn)) THE SPIRIT OF IRELAND ILLUSTRATED FROM PHOTOGRAPHS AND FROM DRAWINGS. (120) 7/6. B. T. Batsford Ltd — London.

Met een „ginde-book" heeft The Spirit of London weinig gemeen, al worden er verschillende aanwijzingen in gegeven, welke uitsluitend den inhoud van eerstgenoemde plegen uit te maken. Dit boek doet een — geslaagde — poging, het ontzaglijke en veelzijdige phenomeen dat London is, te interpreteeren; het geeft de sfeer en de „spirit" van Londen weer, zooals die ook spreekt uit een niet onbelangrijk deel der Engelsche litteratuur. Het is dan ook niet in het minst voor de lezers dezer litteratuur, dat dit een belangrijk werk is.

Ook „The Spirit of Ireland" is geen gids, alleen voor bezoekers van dit land. De auteur heeft den nadruk gelegd op den invloed van geschiedenis en traditie op het Iersche karakter; veel van

wat de Iersche litteratuur tot uitdrukking brengt, wordt hier verklaard.

Beide boeken zijn prettig leesbaar en verlucht met talrijke prachtige foto's.

HORGAN (Paul) A LAMP ON THE PLAINS. (496) 8/6. Constable & Comp. Ltd. — London.

Paul Horgan begint in de gelederen der Amerikaansche schrijvers opvallend naar voren te komen door een stijgend talent. Dat bleek in zijn „Main Line West", en overtuigender nu nog uit het vervolg daarop „A Lamp on the Plains." Het is de voortgezette levensgeschiedenis van Danny Milford als jongen en jongeman in een kleine stad van Nieuw-Mexico, op een eenzaam gelegen ranch, en in een militaire academie.

Een kenmerk van de middelmatige Amerikaansche litteratuur is dat zij het type heeft gecreeërd; het leven in de States schijnt dat, als het ware op te dringen. Horgan heeft de grens der middelmatigheid gepasseerd, tot het gebied waar het talent zijn wondere werking begint. Hij erkent het type maar brengt ook tot uiting die uiterst fijne gevoels- en geestesnuances, waardoor, in laatste instantie, de individualiteit bepaald wordt. In zijn werk gaat het algemeen-vitale, het dynamische, het universeele van het Amerikaansche type samen met het tot uitdrukking gebrachte, zeer gevoelige onderscheid van menschelijke individualiteiten. Het interesseert, want het geeft een levensgroei; — hier scherpzinnig en gevoelig gedemonstreerd in de ontwikkeling van Danny.

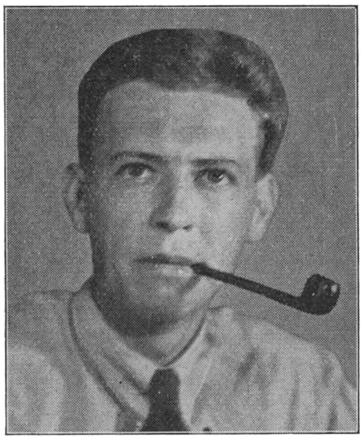

PAUL HORGAN

Horgan is daarbij een verteller, die het verhaal niet heeft verwaarloosd voor de karakterstudie. Zijn roman is „crowded" met interessante incidenten en episodes; de vele bijfiguren zijn stuk voor stuk belangwekkende creaties, vooral de eigenaardige professor W. Winston Burlington. Hier en daar werkt een streven naar mooi schrijven even storend en als onnatuurlijk; het is te hopen dat Horgan zich hierin, in de toekomst, zal weten te beheerschen. Typeerend voor zijn talent is dat hij het kleine-stadsleven volledig verbeeldt, maar evenzoo realistisch-overtuigend het leven op een ranch en aan een militaire academie in zijn roman heeft vastgelegd. Geheel onopzettelijk, maar steeds waarneembaar zijn daarbij zin en gevoel voor het wijde, open Westen,

dat den schrijver, en ook den lezer fascineert. Een roman voor ervaren volwassenen.

YEO (Margaret) DON JOHN OF AUSTRIA. (345) 3/6. Sheed & Ward — London.

Als de late middeleeuwsche ridder, die hij inderdaad was, wordt Don Juan van Oostenrijk hier den lezer voorgesteld in Margaret Yeo's prachtigen roman, thans in een goedkoope uitgave door de uitgevers verzorgd. De schrijfster heeft van haar onderwerp uitvoerig en grondig studie gemaakt; historisch is haar werk uitstekend verantwoord. Dat het geen historische studie is gebleven, maar een kleurige, zelfs boeiende roman is geworden, is te danken aan den glanzenden bewogen stijl en de onbeheerschte fantasie van Margaret Yeo. Deze schrijfster, die een scherp historisch inzicht, zin voor romantiek en gevoel voor sfeer bezit, bovendien een frisch verteltalent, moet het onderwerp „gelegen" hebben. Don Juan's leven is als een roman, met brillante hoogtepunten en een tragische climax. Margaret Yeo vertelt uitvoerig zijn leven; onwettige zoon van Karel V werd hij opgevoed in Spanje op het kasteel van een der vrienden van Karel; waarna hij, door Philips als zijn broeder erkend, een soldatenleven heeft geleid, dat in den slag bij Lepanto zijn hoogtepunt bereikte, en jammerlijk, op jeugdigen leeftijd, in de Zuidelijke Nederlanden eindigde.

Don Juan was ridder en een zestiende eeuwsche Spanjaard. Het Germaansche bloed van zijn moeder heeft in hem niet gesproken; hij behoorde tot een ras dat zich levendig de eeuwige waarheden realiseerde, dat weinig waarde hechtte aan het lichamelijk leven en dat gedurende acht eeuwen geoorlogd had tegen den Islam. Zoo heeft Margaret Yeo hem gezien en in haar boek uitgebeeld, tegen den achtergrond den Spaansche levenshouding van zijn tijd. Intens en toch ook verschillend, culmineerde die levenshouding in Philips — wiens figuur ook sterk belicht wordt — en in Don Juan van Oostenrijk.

Voor intellectueele volwassenen een aanbevolen roman.

JOHNSTONE (Nancy) HOTEL IN SPAIN. (333) 8/6. Faber & Faber Ltd. London.

Mr. Archie Johnstone, een Londensch journalist, heeft eenige jaren geleden Fleetstreet den rug toegekeerd, om, met de hulp van zijn vrouw, een hotel te beginnen in Tossa, dat een plaatsje schijnt te zijn in de nabijheid van Barcelona. Het hotel bloeide, tot de burgeroorlog uitbrak, en de gasten, vreemdelingen en Spanjaarden, het hotel verlieten. De tijd van gedwongen ledigheid heeft Mrs. Johnstone benut door het verhaal van het hotelavontuur te schrijven. Zij heeft dat amusant, zelfs geestig gedaan. Tossa ligt buiten de gevechtszone, zoodat de oorlogsgruwelen in haar boek niet voorkomen. Het is nu een vermakelijk verslag ge-

worden der moeilijkheden van een paar Engelschen, die het aandurfden zich in Spanje te vestigen, van het leven in een kleine Spaansche stad en in Barcelona, zooals een vreemdeling dat ziet en ervaart; en een geestige beschrijving der zoo verscheiden gasten en bedienden van het hotel. Even ook wordt een schril licht geworpen op immoreele toestanden in cabarets van Barcelona. Overigens ongewone en prettige amusementslectuur; volwassenen.

BOEKENSCHOUW

PELLER (P. R. O.) ZONEN VAN ICARUS. Ontwikkelingsschetsen van het vliegwezen. (94) *f* 0.90. Het Spectrum, Utrecht.

In „Zonen van Icarus" wordt een historisch overzicht der ontwikkeling van de luchtvaart gegeven, voor zoover het vliegtuigen betreft. Verschillende gravures en photo's illustreeren den tekst, die op populaire wijze de geschiedenis van een enorme techniek vertelt.

STEKETEE (Chr.) HET NERVEUZE KIND. (32) *f* 0.45.
HOUWINK (Roel) WOORDEN VAN VADER SOSSIMA. (32) *f* 0.45.
VELDHEIM (J.) JEZUS' MINNE. (39) *f* 0.45. Bosch & Keuning, Baarn.

Drie nieuwe deeltjes van de Libellen-serie. In het eerste geeft dokter Steketee practische wenken aan ouders voor de behandeling en opvoeding van zenuwachtige kinderen.

Woorden van Vader Sossima is een bloemlezing van fragmenten uit Dostojewski's: „De Gebroeders Karamazoff, waardoor de lezer vertrouwd kan raken met Dostojewski's gedachtenwereld, en met de ideeën welke zijn oeuvre ten grondslag liggen.

Het derde deeltje is een bloemlezing van geestelijke poëzie uit de Middeleeuwen. Hoofdzakelijk zijn die geestelijke liederen gekozen, welke de verhouding van den geloovige tot God tot inhoud hebben. De spelling is zoover gemoderniseerd als mogelijk was zonder den oorspronkelijken klank te wijzigen.

RETERA Wzn (W.) HET MODERNE INTERIEUR. (160) *f* 4.90. met 196 foto's en 165 teekeningen. „Kosmos", Amsterdam.

Er bestaat heden ten dage een steeds grooter wordende behoefte aan meer comfort en smaak in huis, tegelijk met de eisch tot vereenvoudiging van de huishouding in de kleinere ruimte van de moderne woningen. Dat deze beide verlangens vereenigbaar zijn, bewijst bijna elke bladzijde van dit prachtwerk: Het moderne Interieur van W. Retera Wzn. Daar staan schema's van beknopte woningruimte in, die bewonderenswaardig van vindingrijkheid zijn. Ook grootere smaakvol ingerichte kamers geven blijk ervan dat moderne meubels toch gezellig kunnen zijn. De schitterende foto's werken er toe mede om van dit boek een juweeltje van een uitgave te maken voor allen die hun huis gemakkelijk, gezellig en tegelijk smaakvol willen inrichten.

De kunst der onverschilligheid

door OLDENBURG-ERMKE.

De Europeesche ondeugd, de „doodzonde, waarin Europa leeft", is niet langer het materialisme, die vreemdste aller afgoderijen, maar de groote zonde van verzuim, welke men al te goedmoedig met den naam indifferentie, onverschilligheid, betitelt, — „Gleichgültigkeit", zooals de Duitschers zeggen, een woord, dat ons bijna tot een Germanisme verleiden zou, want „gelijkgeldigheid" drukt zoo goed uit, wat thans litteratuur en leven bezielt, of veeleer: ontzielt! —

Sla een ochtendblad open, die bittere vrucht van den nacht, en ge weet, wat onverschilligheid, „gelijkgeldigheid", en de ondeugd om aan alles een gelijke „geldigheid" te geven, is. Wat is het voornaamste nieuws? Is het Spanje of de Tour de France, is het Hitler of El Greco, is het 't kind in het kokende water of de dame in wat de mode voor het komend jaar voorschrijft?

Met ontstellende zelfkennis heeft Thomas Mann ons die ondeugd, als z i e k t e, geteekend, zooals die voortwoekert in den op het eerste gezicht komischen „Krischan" uit zijn „Buddenbrooks":

„Wenn überhaupt das Verhältnis der beiden Buddenbrooks zueinander mit der Zeit sich nicht zum Guten gestaltete, so war Christian dabei nicht derjenige, der es sich beifallen liesz, irgendwelche Gehässigkeit gegen seinen Bruder zu zeigen oder zu hegen, sich irgendeine Meinung, ein Urteil, eine Abschätzung desselben anzumaszen. Er liesz mit stillschweigender Selbstverständlichkeit keinen Zweifel darüber, dasz er die Ueberlegenheit, den gröszeren Ernst, die gröszere Fähigkeit, Tüchtigkeit und Respektabilität des Aelteren anerkannte. Aber gerade diese unbegrenzte, gleichgültige und kampflose Unterordnung reizte Thomas, denn Christian ging bei jeder Gelegenheit leichten Herzens so weit darin, dasz es den Anschein gewann, als lege er überhaupt gar keinen Wert auf Ueberlegenheit, Tüchtigkeit, Respektabilität und Ernst."

En als Christian dan zijn broer, den grooten, erentfesten koopman Thomas Buddenbrooks, buiten zichzelf brengt door in een gemengd gezelschap van nette en andere heeren, als zijn meening te geven, dat iedere zakenman „eigentlich und bei Lichte besehen" een schelm, een gauwdief is, — hetgeen slechts als grap bedoeld was, — heeft er tusschen hen beiden een twistgesprek plaats, waarin Thomas deze waarheid over zijn broeder uitspreekt:

„Aber so bist du! D a s ist dein Wesen! Wenn du eine Sache nur einsiehst und verstehst und sie beschreiben kannst. . ."

„Ein Unmoralischer" zou Kästner zooiemand noemen en er niets kwaads mee bedoelen, want zag hij zichzelf daar niet voor aan? En Thomas Mann zelf noemde zich, — politieker! — „ein Unpolitischer."

* * *

Is het vreemd, dat hij, Thomas Mann, de laatste, — en ook de allerlaatste?! — der groote schrijvers is geweest, voor wie Duitschland ophield vaderland te zijn, omdat de staat begeeriger was naar de opbrengst van hun vorig werk, dan nieuwsgierig naar beteekenis en strekking van hun volgend?

Van Lion Feuchtvanger was het bekend, dat hij den stijl van den Führer niet waardeeren kon en weer anderen behoorden enkel maar tot het ras, dat allerwege, waar de ziekte der insolventie heerscht, gehaat wordt, omdat het wissels presenteert, waar geen geld is en nog geld vindt, waar een ander nog geen halfje gezocht zou hebben.

Waarom de grenzen van Duitschland zich voor Thomas Mann sloten, waarom de politiek zich met zijn werk en met name met de opbrengst ervan bezig hield, kon slechts politiek zijn, mogelijk nog l i t t e r a i r e politiek, maar in ieder geval politiek.

Wat ons interesseert, is echter, waarom de deur n u p a s voor Thomas

Mann op slot ging; dus niet, waarom het gebeurde, maar waarom het zoo langen tijd niet gebeurde.

De erentfeste „Thomas" moet al sinds lang op den onverschilligen „Khrischan" geloerd hebben. De ineens zoo „kluge", „biedere", „bodenständige" Duitscher moet het dien meest gelezen schrijver van Duitschland wel heel kwalijk genomen hebben, dat hij niet deed, wat Hans Fallada zoo handig voor elkaar kreeg: wat „Blut und Boden" te mengen onder het cement van zijn boeken.

Maar Thomas Mann bleef weliswaar Thomas Mann, maar hij gaf zich niet bloot. Zijn onverschilligheid was vrij van geestdrift, maar ook vrij van critiek. En niet enkel zijn vijanden, maar ook zijn vrienden begrepen hem niet. Dat hij te intelligent was om geestdriftig te wezen, verstonden zijn vrienden ten volle en vermoedden zijn vijanden zoo half en half, maar dat de grootmeester der litteratuur het bij die „afwezigheid van geestdrift" liet, was vriend èn vijand een ontstellend raadsel.

Het was een raadsel voor hen, die niet begrijpen konden, hoe men in de wereld bòven, neen: buiten de wereld leven kan, als op een „Zauberberg", niet, als een droomer, een romanticus, die van een betere wereld droomt, niet als een Oostersch fatalist, die in geen wereld gelooft, maar als iemand, die het leven, als een ongeneeslijke ziekte, in zich omdraagt en voor wie de wereld een slechts matig interessante afscheidsvoorstelling ten beste geeft.

Het is moeilijk om op iemand vat te krijgen, die je bestaan negeert, erger: voor wien je nauwelijks bestaat.

Terwijl de „politiek" de straten met kruitdamp vervulde, de membranen van tallooze loudspeakers tot scheurens toe trilden van beloften en vervloekingen, verkiezingen op verkiezingen zelfs de sportrubriek der kranten met ettelijke kolommen te verkleinen dreigden, hield Thomas Mann uit Lübeck of daaromtrent het vol „ein Unpolitischer" te zijn.

Wat niet correct was!

Zijn land stond voor een beslissing. Zij binnen de grenzen en zij buiten de grenzen en de velden, voor wie de grenzen van het vaderland zich „verengd" hadden tot de omrastering van een „Konzentrationslager", wachtten op zijn stem, — want ook een schrijver heeft een stem. —

Het was niet correct, maar... „Dichtertum ist die lebensmögliche Form der Inkorrektheit."

Dat schreef hij in 1930 in een inleiding tot een nieuwe uitgave van Theodor Storm's verzamelde werken en woonde toen in München.

Hij woonde in München, de Noord-Duitscher, die zijn Antonie Buddenbrooks met ongekende overtuigingskracht vier-en-een-halve pagina lang haar Noord-duitschen afkeer tegen de vroolijke, Beiersche hoofdstad liet uitspreken, zoodat wel iedereen meenen moest, dat hij er „eigentlich und bei Lichte besehen" ook zoo over dacht.

„.... aber in fremderes Erdreich konnte ich nicht kommen, und lieber ginge ich in die Türkei! Oh, wir sollten niemals fortgehen, wir hier oben! Wir sollten an unserer Seebucht bleiben und uns redlich nähren..."

Wien komt bij deze woorden de lucht van „Blut und Boden" niet in den neus? Hoe licht schijnt het ons voor Thomas Mann geweest te zijn om.... Maar Thomas Mann woonde plezierig in München en schreef over Theodor Storm, over „etwas Dunkles und Schweres an Meeresgrösze und mystiek" en bleef „unpolitisch", toen millioenen de politiek „zum Verhängnis" werd.

En de politiek kreeg geen vat op hem, die de kunst der onverschilligheid, als geen ander beoefende.

Maar is „vat krijgen" wel noodig, als één enkele pennestreek voldoende is?

Het tijdstip van Thomas Mann's verbanning in effigie verklaart het lange uitblijven dierzelfde verbanning.

De begeerige hand greep toe om eer en goeden (Duitschen) naam en vermogen van den gemengdbloedigen, ofschoon geenszins Joodschen schrij-

ver te „beschlagnahmen", toen hij zijn trilogie, „Joseph und seine Bruüder" voltooid had.

Het zij herhaald: waarom zij toesloeg, weten we niet, maar waarom ze het niet eerder deed, is in het licht van deze trilogie gemakkelijk te raden.

Men stoorde Thomas Mann niet, toen hij er mee bezig was. Men stoorde hem niet, toen één deel verscheen. Er gebeurde niets, toen deel twee uitkwam. Het was even stil na het verschijnen van het derde deel. En toen gebeurde het!

Het gebeurde, toen hij ermee klaar was!

* * *

De kunst der onverschilligheid, zooals zij in „Joseph und seine Brüder" beoefend werd, kon sommige Duitschers niet onverschillig laten, evenmin als de objectiviteit van Kardinaal Faulhaber's befaamde Adventspreigten hen onverschillig liet. De Bijbel, het Oude Testament, de geschiedenis der op hoog bevel te haten Joden was het onderwerp, zoowel van Kardinaal Faulhauber's preêken, als van den nieuwen roman-in-drie-deelen van Thomas Mann.

Maar wat een verschil tusschen de op kennis en inzicht gefundeerde waardeering van den Kardinaal en de irriteerende, tusschen spot en glimlach heen zwevende onverschilligheid van den romanschrijver! De Kardinaal heeft zijn moed-tot-eerlijk-waardeeren met smaad en hoon en allerhand lage tegenwerking moeten bekoopen.. En de romanschrijver liet men met rust, totdat hij klaar was....

* * *

Een jaar ongeveer, voordat in Duitschland de natie zich „erhob", hoorden we Thomas Mann een stukje uit het eerste deel van zijn boek, waaraan hij reeds toen werkte, voorlezen.

Het was de eerste keer, dat we de stem hoorden van den man, die „Buddenbrooks", „Der Zauberberg", „Der Tod in Venedig" schreef.

Het was de stem van een gemoedelijk man op jaren, die al aan kleinkinderen toe is en hun iets vertelt, dat hij denkt leuker te zullen vinden, dan zij.

En wat vertelde hij?

We hebben het later vergeefs in zijn boek gezocht.

De stem was boeiender, dan wat zij vertelde, en verreweg gemoedelijker.

De stem vertelde van den Bijbel en men zou meenen, dat het uit een jeugdbijbel was, dat zij voordroeg, maar wat zij eigenlijk vertelde, kon geen kind begrijpen of het enkel maar doen schrikken, want kinderen begrijpen geen noodeloozen spot, begrijpen geen onverschilligheid om onverschilligheidswil, begrijpen geen verhaal, dat enkel en alleen wordt verteld om te demonstreeren, dat het verhaalde den verhaler geen zier interesseert, want dat hij er zelf niets, maar dan ook niets van gelooft.

* * *

Aan de drie-deelige geschiedenis van „Joseph und seine Brüder" gaat een inleiding vooraf, een „Vorspiel", een „Höllenfahrt", een sprong in de bron van 't verleden, welke romantisch zou hebben kunnen heeten, indien Thomas Mann voor een romanticus niet veel te onverschillig geweest ware. Tieck kon door de bron „ins Blaue hinein" duiken en in zijn fantasie genieten van een aardsch Paradijs; zijn 'n eeuw jongere landgenoot is daar te onverschillig voor. Hij kijkt eens in de „Brunnen der Vergangenheit" en mompelt met een vaag hoofdknikje: „Sollte man ihn nicht unergründlich nennen?"

En dan vertelt Thomas Mann ons in zijn vermoeid zelfbehagelijken stijl, vrij zwevend tusschen ernst en spot, het oude verhaaltje van hoe de mensch zijn God „uitdacht" en hoe de Bijbel aan oude, van mond tot mond overgeleverde mythen zijn aanzijn dankte. Op welke inleiding dan het drie-

deelig verhaal van Joseph en zijn broeders volgt, zooals die geschiedenis zich werkelijk moet hebben toegedragen, — althans volgens het getuigenis van Thomas Mann! —

Deze trilogie immers is een spel met den Bijbel, een flauw, een vermoeiend, een irriteerend spel, waar alle hartstocht vreemd aan is; een grap, die, door haat noch liefde verscherpt of verfijnd, slechts ongepast kan heeten.

Drie zware boekdeelen lang houdt hij de pose vol, alles wat de Bijbel vertelt, beter te weten: zóó staat het in de H. Schrift, maar, zooals ik het U nu vertel, wàs het. En dat alles, wat daar over Jaakob en Joseph geschreven staat, was eigenlijk heelemaal niet zoo interessant, alleen maar een beetje grappig. Wat zich die oude Joden al niet voorstellen.....!

Hoe ontstellend is de onverschilligheid van Thomas Mann, als schrijver van dit boek-in-drieën; hoe verschrikkelijk zijn „Gleichgültigkeit", dat hij meer dan duizend pagina's besteedde aan een grap ten koste van den Bijbel!

Maar reeds in zijn „Buddenbrooks" sprak hij van „dieser ganzen, ein wenig unklaren und ein wenig absurden Geschichte, die aber kein Verständnis, sondern nur gehorsamen Glauben beanspruchte, und die in feststehenden und kindlichen Worten zur Hand sein würde, wenn die letzten Aengste kamen...."

Zóó perfect echter is in dit laatste boek, in die trilogie, de kunst der onverschilligheid beoefend, dat het eigenlijk heelemaal niet zeker is, of de grap wel een gràp mag heeten. „Dies war Jaakobs Fehler. Er hatte zwei Leidenschaften: Gott und Rahel." „Alles mit Ruhe betrachtet, kann von einem „Sündenfall" der Seele oder des uranfänglichen Lichtmenschen nur bei starker moralischer Ueberspitzung die Rede sein."

De ongeloovige Thomas geloofde eerst, toen hij zich overtuigd had.

De onverschillige Thomas gelooft aan geloof noch overtuiging en wreekt zijn onverschilligheid op het eenige, dat de oninteressante wereld interesse verleenen kan, op God en godsdienst, door het Boek Genesis te vervangen door een roman in drie deelen.

En eerst daarna nam de staat zijn vermogen en zijn goeden naam in beslag.

Eerst daarna.....

BOEKENSCHOUW

EIBINK (A.) GERRETSEN (W. J.) en HENDRIKS (J. P. L.) HEDENDAAGSCHE ARCHITECTUUR IN NEDERLAND. (155) *f* 5.50. 225 Afbeeldingen onder auspiciën van den Bond van Nederlandsche Architecten: B. N. A. verzameld door: z.b. Kosmos, Amsterdam.

In deze prachtige uitgave wordt na een korte inleiding over de architectuur van den tegenwoordigen tijd een aantal kunstfoto's getoond die moderne huizen, kloosters, kerken, kantoorgebouwen enz. afbeelden zooals wij ze alle uit onze naaste omgeving kennen. Maar op deze platen die wij rustig kunnen beschouwen treft ons de schoonheid van veel moderne architectonische scheppingen en wij kunnen zien hoezeer men tegenwoordig er van doordrongen is dat overal licht en lucht overvloedig moet kunnen doordringen. Dit boek is op zich een kunstwerk dat voor velen een aangename verrassing zal zijn.

George Versus Bernard

door JOS. PANHUYSEN.

J. P. Hackett heeft een studie over George Bernard Shaw geschreven en hij noemde die George versus Bernard, in sommige opzichten een titel, die waar is, en in sommige opzichten, naar mijn meening, juist niet. Door dien titel immers wordt een zekere dualiteit in den beteekenisvollen voorvechter, den schitterenden tooneelschrijver en middelmatigen dramaturg aangegeven, die inderdaad bestaat, maar deze titel laat ook vermoeden, dat er een soort voortdurende tweestrijd gaande zou zijn tusschen George en Bernard, dualiteit echter voert niet natuurnoodzakelijk tot strijd, eerder integendeel. Het is dan ook heel gewoon, dat Hackett's boek voornamelijk over George handelt, en dat Bernard er slechts in de overigens uitmuntende biografische gedeelten bij den aanvang en op de laatste twee bladzijden verschijnt. Dit is te meer opvallend, daar vooral Bernard de sympathie van den auteur heeft.

Bernard is de potentie, want Bernard is het kind, het is alles wat Shaw had kunnen worden, maar niet is, althans volgens de meening van Hackett, en deze meening is zonder twijfel gedeeltelijk juist. Maar ook slechts gedeeltelijk. Want al komt Bernard in deze studie te weinig voor, hij komt veel meer voor in het werk van Shaw, speciaal in zijn tooneelwerk, dan deze studie zou doen gelooven. Hij tuimelt rond in de duizend dwaze invallen, in de koddige situaties, in het uitgesneden-kartonachtige voorkomen der personaadjes, in de jongensachtige brutaliteit der uitspraken, maar doorgaans is hij dan geen tegenspeler, maar een medespeler van den hoogst ernstigen, hartstochtelijk bewusten George. Hackett ziet de voornaamste dingen wat George betreft met een groote scherpte en een benijdenswaardig onderscheidingsvermogen, hij ontziet dezen niet en dat is zijn goed recht, maar Bernard, van wien hij houdt, ontziet hij wel, en door dit te doen begaat hij ten slotte toch aan George een onrechtvaardigheid. Hij scheidt te zeer wat niet te scheiden is en hij overschat Bernard.

Dat deed Chesterton, die George meer waardeerde, niet. Het was in 1909, dat Chesterton zijn studie over George Bernard Shaw schreef, hij had minder gegevens en minder werk tot zijn beschikking om te oordeelen; maar hij zag in dat er iets ontbrak aan Shaw, iets heel voornaams, dat natuurlijk iets uitstaande had met zijn philosophie, maar slechts indirect. Hij schreef een kort voorwoord voor zijn werk, een der korste voorwoorden, die ik ken. Hij schreef: Most people either say that they agree with Bernard Shaw or that they do not understand him. I am the only person who understands him and I do not agree with him. Het is een onwaar voorwoord, hoe kostelijk het ook is, hoezeer men ook het „I am the only person" bij een wezenlijk nederig man

als Chesterton ook bewonderen kan, ik geloof, dat Chesterton inderdaad met recht zeggen kon, dat hij de eenige man ter wereld was, die Shaw begreep, maar ik geloof niet, dat hij het met hem zoo absoluut oneens was. Chesterton begreep Shaw, maar hij begreep Chesterton niet geheel en al. Inderdaad er waren enkele zeer voorname theorieën, die ze niet deelden, maar zij deelden vele verontwaardigingen, een grooten hartstocht voor het leven, een groote bewondering voor heldhaftigheid, en een voorkeur voor het scherp omlijnde, het preciese, zij waren allebei op den man af. Er was echter een enkel belangrijk ding, dat Chesterton in Shaw miste, en dat was wat Hackett den naam van Bernard gaf, Chesterton beweerde, dat Shaw nooit een kind was geweest, dat Bernard niet bestond, en niet bestaan had. Dit was een overdrijving, maar het was een belangrijke waarheid, een waarheid daarenboven, die George verklaarde. Als Hackett voldoende aandacht aan deze overdrijving geschonken had, zou hij den titel van zijn boek veranderd hebben en Bernard niet de plaats van opponent gegeven hebben, maar van den nu en dan voortvluchtigen medestander. De waarheid, dunkt me, is niet, dat het kind in Shaw voortdurend door den volwassene overheerscht wordt, en evenmin, dat het in het geheel niet bestaat, maar dat het altijd een heel klein kind bleef en al deed het ook mee met het spelletje van George, dit spelletje op ieder oogenblik verlaten kon. Wat niet wegneemt, dat zijn hulp onverwachte gevolgen hebben kan en dat het zoo nu en dan, hoe klein het ook is, een enfant terriblie blijkt.

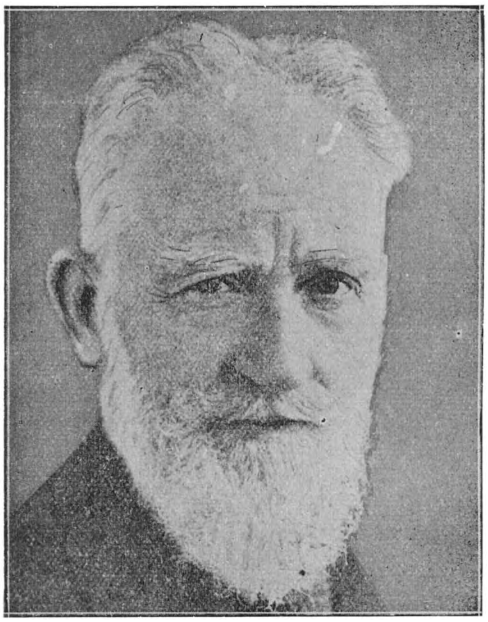

G. B. SHAW

Het kind Bernard heeft een groote voorliefde voor dingen, voor wat gezien, getast, geroken, gegeten, waargenomen kan worden, het neemt die dingen als ze zijn, het wordt niet afgeleid door een theorie over de dingen, die voorschrijft hoe ze behooren te zijn, het kind is een realist en daarom kunnen de woorden van een kind soms zoo verbijsterend helder en zoo schrikaanjagend juist

zijn, daarom werden de menschen door de tooneelspelen van Shaw zoo herhaaldeijlk en vaak zoo heilzaam gechoqueerd, Bernard verschafte aan George Shaw tal van feiten en zakelijke inzichten en diens werk dankt er zijn betoovering aan, maar George wou wel geholpen worden door Bernard, maar niet geleerd, en Bernard was ten slotte ook niet in staat tot onderwijzen.

De levensopvatting, het geloof van Shaw is daarom het geloof van een volwassene, het is geen kinderlijk geloof, dat door den volwassene verhelderd en uitgebreid is, het mist daarom vanzelfsprekendheid, het is terzelfdertijd een zeer hartstochtelijk en een zeer bewust geloof, waarom het nooit door Shaw met rust kan worden gelaten, waarom het telkens weer bevestigd moet worden. Een van jongsaf geloovige kan even hartstochtelijk gelooven en, als de gelegenheid zich voordoet, even bewust, maar deze gelegenheid zal zich bij zoo iemand betrekkelijk zelden voordoen, diens geloof is een grondslag, waarop hij leeft, het geloof van Shaw is een beweging, waarin hij leeft. Zijn theorie over de Life Force is in zekeren zin een moderne theorie, zijn geloof in de creatieve evolutie leeft zooals Hackett uiteenzet, ook in de verschillende politieke credo's van het oogenblik, maar toch heeft het geloof van Shaw een zeer bepaalden Shawesken vorm, het is een samensmelting, zou men kunnen zeggen van tegenstrijdigheden, Hackett laat die tegenstrijdigheden zien en hij verklaart ze. De theorie van Shaw is ontstaan, zij is voortgekomen uit boeken voornamelijk, zij is ontstaan uit de predestinatieleer van Calvijn, het is een theorie van uitverkorenen, maar zij dankt daarnaast veel aan de Origin of Species, aan Schopenhauer, aan Nietzsche, aan Ibsen, aan Marx. Shaw is een evolutionist, een socialist, een anarchist, een geloovige, die zijn geloof bouwt op de wetenschap, en de wetenschap onmiddellijk daarna verwerpt, een rationalist, die iemand, die zich aan de rede toevertrouwt, verloren acht, een moralist, die geen moraal duldt, een dogmaticus, die dogma's belachelijk vindt. Zijn voornaamste dogma is het dogma van de scheppende levenskracht, die blindelings pogingen doet in alle richtingen. Het is de verdienste van Hackett, dat hij tot dit hoofddogma alles herleidt wat in Shaw raadselachtig en verwarrend is, dat hij aan weet te toonen hoe het vrijwel onmogelijk was, dat Shaw anders dan verwarrend werken kon op zijn lezers en hoorders, want dit hoofddogma is in zichzelf verwarrend. Het is immers onmogelijk blindelings pogingen te doen. Om een poging te doen moet men een doel hebben, en om een doel te kunnen hebben moet men eenigermate zien. Dat de „whirling vortex of meaningless energy" in den mensch, eindelijk uit het evolutie proces voortgekomen, het besef kan doen ontwaken, zij het weifelend en onzeker, van een „Great Purpose", is een hypothese, die zichzelf te niet doet. Door het irrationeele element in deze hypothese verkrijgt Shaw echter een tweede gezichtspunt, en zoo ontstaat een dualiteit, die hem in staat stelt nu eens zonder mededoogen scherp

verstandelijk te zijn en dan weer argeloos instinctief, deze dualiteit is echter niet de tegenstelling George-Bernard, zij bestaat nagenoeg geheel in George.

De theorie van de Life Force veronderstelt een voortschijdende ontwikkeling, wel neemt Shaw aan dat deze voortschrijding wel eens mislukken kan, maar hij gelooft eveneens, dat de mogelijkheid bestaat, dat ze lukt en dat de „Great Purpose" ten uitvoer wordt gebracht. Na de mensch kan de nieuwe mensch komen en na de nieuwe mensch de uebermensch, de Super-man.

„Tegen het einde van de negentiende eeuw, schrijft Hackett, worden sommige van die nieuwe menschen zich, zij het vagelijk, bewust van een Groote bedoeling. Hier en daar in Europa en Amerika verschijnen individuën, die beseffen dat het ras voornamer is dan de persoonlijkheid, en dat dit tegengehouden wordt in zijn opwaartsche streving door hen, die in blinde, statische vasthoudendheid zich klemmen aan versleten godsdiensten, onveranderlijke waarden, en het oude ritueel van den stam. Deze Nieuwe menschen, in hun besef van de opwaartsche en voorwaartsche beweging der evolutie en van den rol, die zij geroepen zijn, daarin te spelen zijn de wezenlijke erfgenamen der eeuwen. Zij zijn verwant aan de kunstenaars-profeten uit vroeger tijden, maar met eenig verschil. Zij weten dat zij reëele kerels zijn. Zij verstaan eenigermate hun eigen beteekenis. Zij weten, dat zij het hoogtepunt uitmaken van de evolutie in hun dagen, dat slechts door hen — door hun inspiratie en hun krachtsinspanning — de Life Force meer zich zichzelf bewust kan worden en die volmaaktheid kan bereiken, welke van alle eeuwigheid haar doel is."

Men ziet, dat de evolutie opwaartsch en voorwaartsch is, dat socialisme en anarchisme, ras en persoonlijkheid elkander ontmoeten, en dat de mogelijkheid van een ontwikkeling neerwaarts, volgens Shaw, ondanks kans op tijdelijke mislukkingen, vrijwel niet bestaat.

Ook hier is de verklaring en de weerlegging, die Hackett geeft, schitterend. Waarom gelooven deze evolutionisten aan zulk een voortdurende ontwikkeling? vraagt hij zich af. Zonder twijfel, omdat hun alles beheerschende levensopvatting ontleend werd aan een zeer bepaalde en beperkte, betrekkelijk jonge wetenschap: de biologie. Maar er zijn nog andere wetenschappen dan deze, er is de physica, er is de warmteleer, naast biologen, als Darwin en de Huxley's, kan men een man als Lord Kelvin plaatsen, die de tweede thermo-dynamische wet vastlegde. Wie deze thermo-dynamische wet goed begrijpt, zal op zijn minst beginnen te twijfelen aan de mogelijkheid van een voortdurende opwaartsche beweging in de evolutie, hij zal inzien, dat men eerder van een neerwaartsche richting zou kunnen spreken. Deze bestrijding van een uit de biologie ontstane philosophie door motieven aan een thermo-dynamische wet ontleend, kan men grof en materialistisch en hardhandig noemen, zooals reeds is geschied,

maar bij nader inzien zal men er toch ook niet aan kunnen ontkomen te beseffen, dat zulk een bestrijding met veel meer recht in zekeren zin Shawesk zou kunnen genoemd worden, zoo immers disputeert niet alleen Hackett, maar zoo disputeert veel vaker Shaw.

Juist echter, omdat de hoofdzaak van Hackett's boek in de weerlegging van de Life Force theorie gevonden wordt, doet hij den uitvinder en voorvechter dezer theorie, doet hij George onrecht, want al deugt de theorie niet, de gevolgen er van zijn niet alle verwerpelijk, in een tijd van vage idealen stelde Shaw niet alleen een veel bepaalder ideaal, maar hij verklaarde daarbij zeer nadrukkelijk, dat de mensch niet maar vanzelf evolueeren zou, dat hij dit zou moeten willen en dat hij zich daarvoor geweld zou moeten aandoen, dat hij daarvoor, hoe anders Shaw dit ook mocht uitdrukken, ten slotte deugden zou hebben te beoefenen, de heldhaftigheid, het geduld en zelfs, al lijkt dit op het eerste gezicht vreemd, de nederigheid der zelfkennis en de voorzichtigheid. Shaw had een geloof en hij leefde er naar en hij predikte het, voortdurend en overal, hij verdedigde het, hij was een groot apolegeet. En juist omdat hij dit was, is hij geen groot kunstenaar, want apologie en kunst verdragen elkaar niet bepaald goed, en het is geen compliment, artistiek gezien, een tooneel- of romanschrijver om zijn apolegetische verdiensten te prijzen. Nu de verblinding der nieuwheid zoo langzamerhand ten overstaan van Shaw's tooneelspelen wel wat is afgenomen ziet men steeds meer, dat Chesterton en Hackett eveneens zich vergissen, als ze Shaw tot een groot dramaturg willen proclameeren, hij is dat zeker niet, en ondanks hun beweringen, beseffen Chesterton en Hackett dat ook. Ze geven namelijk in hun boeken ieder een voorbeeld van artistieke mislukking, hun voorbeelden zijn verschillend maar de gevolgtrekking er uit is hetzelfde. Nadat Hackett heeft laten zien, dat Saint Joan allerminst een katholiek heiligendrama is, haalt hij aan wat Saint Joan verzucht na haar veroordeeling. Saint Joan zegt dan bij Shaw: if only I could still hear the wind in the trees, the larks in the sunshine, the young lambs crying trough the healthy forest, and the blessed, blessed church bells that send my angel voice fleating to me on the wind. Dit is geen praat voor een heilig boerenmeisje, zegt Hackett, dit is praat van een tweede rangs natuurdichter. En hij heeft gelijk. In Candida, zooals men weet, komt een dichter voor en het is over deze dichter, dat Chesterton niet tevreden is. Deze dichter, Eugène beklaagt zich over de wreedheid, die Candida dwingt om aardappelen te schillen en een petroleumlamp te verzorgen. „Maar", merkt Chesterton op, „geen jongen, die verliefd is, op een knappe vrouw, zou er een afschuw van hebben, dat ze aardappelen schilde of een lamp bijknipte of schoonmaakte. Hij zou daardoor eenvoudig het gevoel krijgen, dat aardappelen iets poëtisch waren geworden en dat de lamp helderder en zuiverder

licht gaf". Eugène is een revue-dichter, geen echte dichter en dat komt, omdat Shaw geen dichter is.

Er is een oorzaak daarvoor, en de oorzaak ligt in Bernard, niet in George en in een strijd tusschen George en Bernard, waarin George het pleit zou gewonnen hebben. Bernard is een kind, maar het is een heel klein kind, zooals we vaststelden. Op de ontdekking van de realiteit in afzonderlijke zaken, volgde in Shaw's kindschap niet de ontdekking van den samenhang tusschen de dingen, naast zijn vroolijkheid belemmerde zijn eigenaardige positie van protestant in een katholiek land dit begrijpen van een organische samenleving, dit vatten van een sfeer, dit beseffen van de beteekenis van de traditie van een volk en een land, en de grootere beteekenis van het aanvaarden van een geloof meer in de werkelijkheid van een concrete beleving dan in de waardeering er van door het verstand. Voor een groot kunstwerk zijn idee en levensopvatting zeker van het hoogste belang, maar deze moeten zoo vanzelfsprekend zijn, dat men ze in het kunstwerk nauwelijks als zoodanig bemerkt, zij moeten achter het kunstwerk, niet in het kunstwerk aanwezig zijn. Ieder, die ook maar één voornamer werk van Shaw las of hoorde, weet, dat de geloofsverkondiging er haast nooit van de lucht is.

Het is de groote verdienste van Chesterton dat hij duidelijk het gemis van deze beslissender kinderlijkheid in Shaw liet zien. Het is de groote verdienste van Hackett, dat hij, nauwkeuriger en beter dan Chesterton het deed, de zwakke punten in Shaw's philosophie toonde, en tevens is het een verdienste van George versus Bernard, dat het nog eens de aandacht vestigde op het werk van Chesterton.

J. P. Hackett: Shaw: George versus Bernard. Sheed and Ward. Londen.

BOEKENSCHOUW

KERKHOF-PAOKT (F.) BOUW ZELF UW TELEVISIE ONTVANG-INSTALLATIE. (101) *f* 2.25. Volledige handleiding voor amateurs, met 13 foto's, 30 teekeningen en twee bouwschema's op ware grootte. Kosmos, Amsterdam.

Naast het zelf gebouwde radio-toestel nu ook een televisie-ontvanginstallatie, een lang gekoesterde droom van graag knutselende liefhebbers. Dit handige boekje zal voor hen een ware uitkomst zijn, want alles wat men weten moet om zoo'n televisie ontvang-apparaat te maken staat er duidelijk en klaar in beschreven, zonder te veel hinderlijke uitleggingen, maar juist zóó dat het voor amateurs, die op dit gebied eenige ontwikkeling bezitten en handig zijn, gemakkelijk te begrijpen is. Een boek dat velen welkom zal zijn.

I. Er heerscht in Rusland op het oogenblik weer een ware Hetze tegen zoogenaamde contra-revolutionnaire schrijvers. Een artikel in de „Pravda", zegt André Pierre in de „Nouvelles Littéraires", is voldoende om een schitterende carrière in èen nacht te breken. Overal worden „haarden van Trotskiïsme" ontdekt. Korchon, Afinogenof, Averbach (een bloedverwant van Yagoda) werden zoo onmogelijk gemaakt.

Waarin bestaat dit Trotskiïsme in de litteratuur? Trotski zou de mogelijkheid ontkend hebben eener socialistische en proletarische cultuur en litteratuur. Voronski, Trotski's vriend, zou beweerd hebben dat slechts de „intelligentia" litterair werk kon leveren en zou de these hebben voorgestaan van een „panhumanisme boven den klassenstrijd". De „Literaturnaia Gazeta" noemt Iwan Kataief een vijand van het volk, omdat hij in zijn roman „De Melk" menschelijkheid boven klassenstrijd stelt en medelijden met den vijand predikt. De „Unie van Sovjet-schrijvers" oefent een ware terreur uit jegens allen, die zij niet zuiver in de leer acht. Zoo staat op het oogenblik vooral Bezymenski in kwaden reuk, omdat hij in 1924 een bundel verzen gepubliceerd heeft met een voorrede van Trotski en hij later de voorrede van dezen „superbandiet" heeft gehandhaafd. Alleen reeds in Azerbeidsjan werden een tiental schrijvers in den ban gedaan wegens „Trotskiïsme". Daarentegen is echter Koeprien, de Nobelprijswinnaar, na 20 jaar verbanning weer in Rusland teruggekeerd en met open armen ontvangen. Moge het hem niet berouwen!

II. Lessing was een hartstochtelijk boekenverzamelaar. Toen te Berlijn de uitgebreide bibliotheek van Nathanaël Baumgarten verkocht werd, schreef hij aan zijn vriend Nicolaï, dat deze tot elken prijs bepaalde boeken voor hem koopen zou. Nicolaï kon den prijs zoo hoog opdrijven als hij wilde: hij kreeg plein pouvoir om te koopen. De boeken waren hoofdzakelijk Engelsche en Grieksche uitgaven.

Toen de verkooping plaats had bleek het Nicolaï niet zoo makkelijk te zijn de boeken te krijgen. Er was nog een kooplustige, die met alle geweld koopen wilde. Een der boeken werd tot 60, een ander tot 70 Thaler opgedreven. Toen het eindelijk tot een uitspraak kwam, bleek dat beide koopers in opdracht van Lessing handelden. Deze had onnadenkend twee vrienden aangezocht om de boeken voor hem te bemachtigen.

III. Dichter en Inbreker.

Te Londen stond onlangs terecht voor het tribunaal Frank Arthur Stanley, oud 35 jaar, voor de veertiende maal beschuldigd van diefstal en inbraak. Hij werd echter, hoewel hij schuld erkende, vrijgesproken, omdat hij dichter was. Drie getuigen van gezag en invloed wilden voor hem instaan en een soort van moreele borg voor hem stellen. Het waren Peter Davies, neef van James Barrie, den schrijver van „Peter Pan", Sir John Squire, dichter-essayist, en een methodistisch predikant. Reeds een vorige maal was Stanley de kans gegeven om zijn leven te beteren. De predikant had hem bij het verlaten der gevangenis een baantje als tuinman bezorgd, met genoeg vrijen tijd om de Muze te dienen. Doch de bekoring was te sterk geweest en de tuinman-dichter werd ontrouw aan gieter en lier. Maar nu beloofde hij opnieuw beterschap en de rechter, Sir Holman Gregory, had zooveel vereering voor de poëzie, dat hij den schuldige in vrijheid stelde.

BERNANOS [Georges] DAGBOEK VAN EEN DORPSPASTOOR. Vert. door Jacques Benoit. (396) De Toorts, Heemstede. 1937.

Dit boek van Bernanos wordt algemeen als zijn meesterwerk beschouwd. Het is het dagboek van een zeer merkwaardig mensch en priester. Deze dorpspastoor herinnert vaak aan den Pastoor van Ars door zijn (zeer gecompliceerden) eenvoud, zijn hooge bovennatuurlijkheid, zijn oprechte menschenliefde, zijn onbaatzuchtigheid en verstorvenheid. Bernanos heeft hier een zeer merkwaardige en ongewone figuur geschapen, een stuntelig, hulpeloos wezen, maar begaafd met een doordringende fijnheid van blik en intuïtie, een priester, die geheel en al priester is, geheel en al God wil beminnen en zich om de meening der menschen weinig bekommert. Instinctief vindt hij altijd de juiste „priesterlijke" reactie op de woorden en daden der menschen. Hij raakt verwikkeld in allerlei onaangename histories, die hem ten slotte als pastoor haast onmogelijk maken. Hij sterft ten huize van een onwaardig priester, die zijn roeping verzaakt heeft.

Het merkwaardige boek is met groote zorg vertaald. In Frankrijk heeft het gretigen bijval gevonden. Het is het werk van een vurig Christen, die alles ziet vanuit bovennatuurlijk gezichtspunt en den vloek der zonde alshetware voelbaar maakt. Bernanos' eigenaardige redeneeringen, zijn ongewoon diepe sondeeringen der menschenziel eischen wel lezers van eenige ontwikkeling.

BAROJA [Pio] SACHA. Vert. door J. L. Pierson. (217) Becht, Amsterdam.

„Sacha„ is een bijzonder geslaagde vertaling van Baroja's „El mundo es ansi." Professor van Dam leidt het boek in met een aardig essay over Baroja, een even wonderlijk heerschap als de in Nederland beter gekende Unamuno. Het boek is volstrekt geen meesterstuk, maar het is het boeiend werk van een eigenzinnigen, oorspronkelijken geest, van iemand, die veel gezien heeft en gedacht en die zijn meeningen en ervaringen uitstekend in novellistischen vorm weet weer te geven. Niet de uitbeelding der figuren maak het boek belangrijk en lezenswaard, ofschoon ook deze zeer behoorlijk is, doch vooral de typische weergave van het Geneefsche Russische studentenleven en van Baroja's kijk op zijn land, te vinden in Sacha's aanteekeningen. Baroja schrijft volkomen zakelijk, kort, aforistisch, concreet en aanschouwelijk, en zijn meeningen zijn de moeite waard. Om kunst of litteratuur bekommert hij zich niet. Het boek maakt den indruk geschreven te

zijn door een wereldervaren, ontgoochelden, wat grimmigen, scherpzienden oude-heer, die tenslotte een gevoelig hart heeft en zijn land lief heeft. Baroja is hevig gekant tegen de kerk, doch, zoo zegt Prof. van Dam, had hij in vroegere tijden geleefd, hij zou er met Baskische geestdrift voor gestreden hebben. Voor ontwikkelde menschen, die de gave des onderscheids bezitten, een actueel en zeer leesbaar boek, hoewel het reeds in 1912 geschreven werd.

HOLTBY (Winifred) VROUWEN AAN HET ROER. (436) *f* **3.90 en** *f* **4.90. Nederl. Bewerking van Mevr. Schotteluis- de Ridder. Zuid-Holl. U. M. Den Haag.**

In de cultuurserie dezer Uitgeverij zijn reeds meerdere mooie boeken uitgekomen. Ook dit is een mooi werk, een schoone verbeelding van menschen en lotgevallen; maar zijn moraal is onwaar en onzuiver. Het stelt het kwaad voor, niet als zonde, als een ongeordendheid in zich zelf, een vloek tegen het goede, maar als iets prettigs dat toevallig verboden is. Het neemt graag de wereld, zooals die van den buitenkant is: neem van het leven, wat het biedt en betaal ervoor. Geluk en ongeluk worden ruim verspreid over de menschen; niemand vindt het geluk zonder zijn voet te stooten. Het kleinsteedsche leven van een stukje land in het Yorksche of daaromtrent, in het noordelijke deel van Engeland, wordt hier overigens levendig en natuurwaar beschreven; de figuren zijn met ongewone scherpte en helderheid geteekend. Alles is in voortdurende beweging, in groei of achteruitgang. De auteur zou zijn (of haar?) creaturen graag alle goeds gunnen, maar zijn (of haar?) sceptische aard belet hem (of haar?) telkens er veel goeds van te zeggen. Zoodoende gebeuren er veel ongerechtigheden in het boek, waar de auteur eigenlijk een zeker genoegen in vindt. Vanwege deze naturalistische, bijna cynische levensopvatting is het boek voorbehouden voor ontwikkelde, volwassen lezers.

GUZMAN (Martin Luis) IN DE SCHADUW VAN DEN LEIDER. (302) Vert. door J. Slauerhoff en Dr. G. J. Geers. Boucher, Den Haag.

Een roman, die Slauerhoff de moeite van het vertalen waard vindt, kan geen alledaagsch werk zijn. En inderdaad is zoowel de inhoud als de stijl belangwekkend. De inhoud verplaatst ons naar het intrigenspel rond een Mexicaansche presidentskeuze. Men ondergaat den indruk, dat het naar het leven geteekend is, al staat het vol schurkenstreken, waarbij alleen een zeker soort van persoonlijke waardigheid bewaard wordt. De stijl is tevens aantrekkelijk. De schrijver zegt direct, bijna op simpele wijze, wat hij te zeggen heeft en toch leest men iedere zin weer met aandacht. De compositie is buitengewoon goed. Ondanks een groote hoeveelheid van personen en gebeurtenissen, wordt men nooit afgeleid van de hoofdzaak: zelfs de schijnbaar niets ter zake doende verklaringen, kunnen in het algemeene beeld niet gemist worden. Uitsluitend voor ontwikkelde, wetende lezers.

VESSAAS (Tarjei) DE ZWARTE PAARDEN. Vert. door Claudine Bienfait. (295) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag. 1937.

Dit is, meen ik, het eerste werk van den jongen Noorschen schrijver, dat in het Nederlandsch vertaald wordt. Een krachtige, merkwaardige roman. De liefde tot zijn paarden, met al de eigenaardige hartstochten die deze paardenliefde met zich brengt, waag- en spilzucht, ruïneeren den post- en koetsmeester Ambroos van Förnes. Het is als een noodlot dat over zijn familie en zijn huis hangt en met onafwendbare dreiging nadert het onheil. De schrijver bezit iets van dat tragische visionnaire vermogen, dat groote schrijvers eigen is; hij beschrijft met weidsch episch gebaar de kroniek van een geslacht, dat, grootscheepsch van aanleg, tot groote dingen in staat zou zijn, zoo een wilde avontuurzin hen niet in den ondergang sleepte. Naar het einde toe wordt het boek iets zwakker. Doch als geheel is het een schoone verbeelding van menschenleed en menschenhartstocht. Het best geslaagd is wellicht de liefelijke figuur van Viv, dochter uit het eerste huwelijk. De kwijnende Lisle, de tweede echtgenoote, blijft wat schimachtig in haar raadselachtigheid. Met scherpe intuïtie zijn ook de twee kleine kinderen beschreven en in den loop van het verhaal betrokken. Een boek dat herinnering achterlaat.

ZEGGELEN (Marie C. van) EEN HOFDAME UIT DE 18e EEUW. Roman. (320). Meulenhoff, Amsterdam. 1937.

Deze roman is een vervolg op „Een liefde in Kennemerland." Wederom is levenswijze en achtergrond dezer achttiende-eeuwsche aristocratie uitstekend beschreven. Het verhaalt concentreert zich om de Familie Fagel in den Haag met uitstapjes naar de familie-buitens in 's Gravenland. Deze vervolgroman overtreft in menig opzicht zijn voorganger. Het is of de schrijfster zich langzamerhand nog beter thuis gaat voelen in haar wereld. De vele kindertafereelen zijn bijzonder goed geslaagd. De stof die blijkbaar door de historie in groote lijnen geleverd werd, bindt de vrije verbeelding der schrijfster. Alles verloopt in kalm, effen tempo. Maar de auteur volgt haar figuren met liefdevol begrijpen en beschrijft hun wel en wee met zoo innige deelname, op zoo eenvoudige, pretentielooze wijze, dat de lezer geboeid hun levenslot volgt. Enkele personages uit „Een liefde in Kennemerland" treden ook hier op, doch de meeste zijn nieuw. De optimistische, menschlievende stemming der strijfster handhaaft zich ook in dit boek. Wederom is het geen geweldige schepping, geen grootsche verbeelding wat Marie van Zeggelen ons hier aanbiedt, doch een met zorg en kennis, met sympathie geschreven verhaal van menschen, die den lezer nader komen. Het leven der Haagsche aristocratie op het einde der achttiende eeuw wordt hier in eenige zijner aspecten aanschouwelijk geschilderd.

MADE (J. A. van der) TWEE HONDERD GULDEN VOOR DARJA WLEDINSKAJA. (247) *f* 2.90 en *f* 3.90. v. Holkema en Warendorf, Amsterdam. 1937.

Terecht spreekt Dirk Coster, die het manuscript van dezen roman las, van „een nieuw talent, een man, die iets te zeggen heeft." Hoe vreemd de geschiedenis dezer heel of half Russische menschen ook aandoet, nergens maakt de schrijver den indruk zijn stof van buiten te benaderen, hèm vreemde menschen te beschrijven. De inhoud is de geschiedenis eener Russische vrouw, die, in Berlijn en Rotterdam tot prostitutie vervallend, door een landgenoot, die, in haar de dochter van zijn vaders patroon ziende, haar als een hoogere-kaste-wezen vereert, daaruit gered wordt. Als hij haar trouwt, is

echter de illusie gebroken. Deze onwaarschijnlijke verhouding weet de auteur aannemelijk te maken. Toch blijven de figuren te vaag van omlijning en het verhaal te eentonig, te weinig gevarieerd, te weinig psychologisch verdiept om sterk te ontroeren. De beeldende kracht is te gering tegenover de romantische beschrijvingskunst. Hoewel het boek met kuische reserve en fijnzinnige humaniteit geschreven is, is het met groot voorbehoud te hanteeren. Practisch is het de levensbeschrijving eener „Dirne" en de ethica van den auteur is een louter humanistische, niet Christelijke. Het begrip „zonde" heeft voor hem geen zin en een eeuwigheidsachtergrond bestaat er niet. Het staat volkomen buiten den Christelijken „Raum" en daarmede verliest het aan tragische kracht. De ontwijding dezer Darja is niet een goddelijke, doch een louter menschelijke ontwijding. Wegens dit alles kome dit boek slechts in handen van selecte en ervaren lezers.

GRIEVER (Ger) ZORG OM DEN JONGEN. (204) *f* 2.25 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag. 1937.

„Zorg om den Jonden" schijnt de eersteling te zijn van een jong schrijver. De auteur schrijft sober en zonder opsmuk; zijn verhaaltrant is zuiver en natuurlijk. De lotgevallen dezer menschen — een goedige vader, een bazige, eigenzinnige moeder, een zoon, die zich aan de voogdij dezer moeder onttrekt — zijn zeer aannemelijk en overtuigend verteld. De harde, woordkarige aard der arme bevolking uit het Groninger land is hier beeld en gestalte geworden. Het eenige wat men het boek als grief kan aanrekenen, is dat het verhaalde wat heel gewoon en alledaagsch is. Er is te veel gecopieerd naar het dagelijksche leven. De schrijver mist de kracht om ook dit alledaagsche belangrijk te maken door het in een bijzondere sfeer te heffen, door zijn figuren innerlijk tot een hoogere spanning op te voeren. Hij ziet te uitsluitend wat ieder buitenstaander ziet, de uiterlijke gebeurlijkheden, wat voor een romanschrijver niet genoeg is. Hij zal zich moeten verdiepen, verinnerlijken en zoo aan het alledaagsche een niet alledaagschen glans moeten geven.

HINDERDAEL (Jef) EEN SPEL VAN GROOTE KINDEREN. (347) *f* 2.25 en *f* 2.90. Ruys, Zutphen.

Jef Hinderdael heeft een roman geschreven over het begin van den oorlog, den inval in en de bezetting van België door de Duitschers, of juister, hij beschrijft de reflex van die gebeurtenissen in een Vlaamsch dorp. Een kunstwerk is het niet geworden. De auteur laat op elke bladzijde te zeer zijn activistische, anti-Belgische sympathieën spreken. Hij teekent een aantal carricaturen en een paar behoorlijke menschen; de laatsten zijn natuurlijk anti-Belgische flamingenten. De caricaturen doen niet bijster geestig aan; kaplaan Boerhaven is een onmogelijk personage, dat zich overal in enkele weeken onuitstaanbaar zal maken en zeker niet langeren tijd de rol kan spelen die hij hier speelt. Ik weet niet of Dr. Ritter verstandig gedaan heeft met dit onbeteekenende boek voor Nederland in te leiden. Het is alles zoo gewrongen en scheef, zoo gewild en onecht dat menschen van oordeel het niet apprecieeren zullen. Het schilderen in zwart en wit is altijd bedenkelijk en hier wordt dit zwart en wit geheel bepaald door de sympathie of antipathie van den auteur. Of de schrijver met deze sympathie of antipathie in zijn recht is, doet hier niet ter zake. Zijn menschenbeschrijving is ernaast. Volwassen lezers.

VERTELLEN — R. Brulez, M. Matthijs, F. de Pillecyn, W. Putman, M. Roelants, L. Zielens. (251) *f* 1.90. Onze Tijd, Brussel — Wereldbibl., A'dam.

Van een zestal Vlaamsche schrijvers zijn hier vertellingen en novellen bijeengebracht. Heel veel zorg is er aan de keuze en ook aan de uitgave niet besteed. Anders zouden er de onbeduidende verhalen van M. Matthijs niet in opgenomen zijn. Roelants, Putman en de Pillecijn leverden wel de beste bijdragen. Maurice Roelants is de fijnzinnigste verteller; men merkt het aan elke zinswending, aan elk détail. Ook het verhaal van Putman over

zijn beschermeling Jan Vertomme toont fijnheid van weergave en intelligentie. De novelle van de Pillecijn is in die onwerkelijke, melancholieke droomsfeer gehouden, die meerdere zijner verhalen kenmerkt. Het boek is niet bijster karakteristiek voor de Vlaamsche vertelkunst; het lijkt meer een toevallige verzameling, zonder veel oordeel of kritischen zin tot stand gekomen. Walschap bijvoorbeeld ontbreekt. Slechts voor volwassen lezers.

FREEMAN (R. A.) HET STRANDAVONTUUR. (260) *f* 1.75 en *f* 2.50. Vertaling van M. J. Landré-Tollenaar. Jacob van Campen, Amsterdam.
De gebeurtenissen van dezen avonturenroman zijn wat erg onwaarschijnlijk, maar zij scheppen toch zulke interessante situaties, dat men het boek met spanning tot het einde toe volgt. Persoonsverwisseling is niets ongewoons en komt in veel stuiverslectuur voor; Freeman heeft het echter klaargespeeld van het oude thema iets bijzonders te maken, waar iedereen van kan genieten.

OPPENHEIM (E. Philips) JUDY DANSERESJE (256) *f* 1.35 en *f* 1.95. Vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna, Utrecht.
Oppenheim is onvermoeibaar en zijn vertalers en lezers schijnen hem daarin te kunnen volgen. Judy, die als danseresje optreedt in zeemanskroegen om een smokkelaar te ontdekken, is tevens een dame uit deftige kringen, die op het einde een gelukkig huwelijk doet zooals dat hoort. Een goed stramien om er allerlei verwikkelingen omheen te weven, die te zamen een voor volwassenen leesbaar verhaal leveren.

STOUT (Rex) DE RUBBERBENDE. (220) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Herman Antonsen. J. Philip Kruseman, Den Haag.
Een aardige en spannende detectiveroman. De schrijver spot met zijn eigen flauwe grapjes en soms zijn zijn uitdrukkingen ook werkelijk aardig. Het verhaal is erg ingewikkeld en er zijn heel wat geheimzinnigheden op te lossen. Let vooral op den man in den achtergrond, die het natuurlijk gedaan heeft; en die zijn gerechte straf krijgt, zonder dat de rechters een vonnis behoeven uit te spreken. Voor de stamgasten.

ALBOT (Anthony) DE MOORD IN HET RIVIERHUIS. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van Ad. Vorstman. J. Philip Kruseman, Den Haag.
Albot houdt van den klassiek opgezetten detective-roman; een absoluut onbegrijpelijke moord, die langs zeer ingenieuze wegen tot klaarheid gebracht wordt. De charme ervan bestaat in een zeer geleidelijke ontrafeling van het raadsel en het lukt den schrijver inderdaad de spanning tot aan de laatste bladzijden vast te houden. Voor volwassenen.

DE BOCK (Theophile) NACHT OVER WATER. 232) *f* 1.90 en *f* 2.50. Oorspr. Nederlandsche Detective. Z. H. U. M., Den Haag.
De detective valt meer in de smaak en wordt daarom ook meer beoefend, dan de goede smaak veroorlooft. Vandaar de vele pogingen om met behoud van de spanning en de bevrediging van het mathematisch vernuft, het genre ook literair op te heffen. Dit werk is prettig en vlot geschreven, maar zijn inhoud verraadt gebrek aan fantasie: het brengt zeer vele van de bekende schablonen met onderaardsche gangen zelfs en internationale verwikkelingen aan het eind. Voor volwassenen.

EBERHART (Mignon G.) GEVAAR IN HET DUISTER. (234) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Pauline Fellinga. J. Philip Kruseman, Den Haag.
Eberhart behoort tot de beste Amerikaansche detectiveschrijvers. Het lukt hem vrij goed de geheimzinnige fascineerende sfeer van het begin vast te houden; alleen tegen het einde wordt het droger en begint de bekende redeneertrant van het genre. De oplossing van het geval stelt teleur, omdat ze te weinig voorbereid is. Voor volwassenen.

PALMER (Stuart) DE MOORD IN HET VLIEGTUIG. (223) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van C. Dumoulin-Goedkoop. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De doode in het vliegtuig lijkt aan hartverlamming gestorven te zijn. Gelukkig reist toevallig de vrouwelijke detective mee, die het geval niet vertrouwt en er een moord van maakt en ondanks veel tegenslagegn, ook de moordenaars ontdekt. De uitlatingen van den schrijver zijn een enkele keer moreel bedenkelijk; eenigszins voorbehouden.

VIESER (Dolores) HET KOORKNAAPJE. De geschiedenis van een Kinderziel. (437) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaling van Reinier Roeland. „Pax" 's Gravenhage.

Dolores Viesér is geneigd tot overgevoeligheid; in dit verhaal der artistieke en religieuse ontwikkeling van een kinderziel heeft zij daaraan in enkele gedeelten iets te veel toegegeven. „Het Koorknaapje" is de geschiedenis van het korte leven van een artistiek begaafd kind, die, na den dood van zijn vader, een zwervend muzikant, als leerling wordt opgenomen in een kloosterschool ter opleiding van musici.

Teer en fijn speurt de schrijfster in het zieleleven van haar jongen held; hier vooral blijkt de vrouwelijke intuïtie van haar schrijftalent. De teekening der omgeving, Karinthië in het begin der 18e eeuw, is kleurig en gevoelig.

Jammer evenwel dat door de stuntelige, stijve vertaling een groot deel der charme van het verhaal verloren gaat. Volwassenen.

EBERMAYER (Erich) TERUG TOT HET LEVEN. (243) *f* 2.40 en *f* 3.25. Vertaling van W. H. C. Boellaard. Z. H. U. M., Den Haag.

Met „Terug tot het Leven" heeft Ebermayer een roman geschreven, waarin hij aan zijn neiging tot het dramatisch-gevoelige kon toegeven. Hij verbeeldt de emoties en ervaringen van een man, die, wegens moord tot levenslang veroordeeld, na twee en twintig jaar wordt begenadigd, en op zeven en veertig jarigen leeftijd in de vrije maatschappij terugkeert. Onmiddellijk daarna ontstaat een dramatische verwikkeling, welke verband houdt met de geschiedenis van zijn veroordeeling. Tenslotte is het de liefde van een jonge vrouw, die den gewezen gevangene, Dr. Claasen, helpt den weg in het leven opnieuw te zoeken.

Het is den auteur blijkbaar meer om het verhaal te doen geweest, dan om het psychologische der situatie.

GREGORY (Jackson) IN DEN GREEP VAN HET GOUD. (222) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van L. T. Franze. Kruseman, Den Haag.

Gregory heeft er slag van om zijn Wild-west boeken spannend te maken zonder in te véél revolvergevechten te vervallen. Hij boeit zijn lezers door er een achtervolging in te vlechten op een beruchten bandiet die zich telkens in een andere vervorming steekt en bijna onvindbaar is. Voor volwassen lezers onderhoudende lectuur.

WARE BASSETT (Sara) HAAR EIGEN WEG. (240). *f* 2.40 en *f* 3.25. geautoriseerde Nederl. vertaling van Vuerhardt-Berkhout. Z.-H. U. M., Den Haag.

Een van de beste eigenschappen van deze Amerikaansche schrijfster is wel haar recht-op-den-man afgaan, terwijl zij de gave bezit om de menschen die zij in haar verhalen laat optreden door allerlei kleine typeerende bijzonderheden tot echte menschen te maken. Zij geeft in dit verhaal de geschiedenis van een aantrekkelijk jong vrouwtje dat met een vriendin samen gaat wonen in een klein zeeplaatsje en haar man aan zijn lot overlaat, omdat zij, in haar jeugdige overmoed meent, dat het niet aangaat dat zij altijd de minste moet zijn in het huwelijk. Een onstuimige jonge vriend van haar wil haar het hof maken en begint over echtscheiding te praten, maar als een gouden draad loopt door heel deze geschiedenis de onderdrukte liefde van de vrouw voor haar man, die eensklaps tot volle glans komt als zij hoort dat hij ernstig ziek is. Voor ontwikkelde volwassenen goede ontspanningslectuur.

BAILEY (Temple) BRUISEND BLOED. (223) *f* 2.25 en *f* 3.25. uit het Amerikaansch vertaald door H. L. Le Clerq. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Op eenvoudige en toch pakkende wijze vertelt Temple Bailey de geschiedenis van twee zusters Peg en Pamela. De eene is een ras-egoïste die doelbewust haar ideaal: trouwen met een millionnair, nastreeft, de andere een opofferende ziel die haar geluk in het helpen van anderen zoekt. Peg krijgt van het leven veel harde lessen en moet tenslotte inzien dat zelfverloochening de ware weg is en Pamela komt ten laatste op haar wijze tot een kalm rustig levensgeluk. Een goed geschreven roman voor lezers met onderscheidingsvermogen.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOYEN (H.) TERZIJDE. (148). St. Gregoriushuis, Utrecht.

Een aardig boek, dat niet alleen grootere meisjes met genoegen zullen lezen. Het beschrijft de periode, dat een meisje van de „kweek" uit de rij valt en om gezondheidsredenen haar studie moet onderbreken. In weinige maanden maakt zij een innerlijken groei door, die haar gerijpt haar studie weer doet aanvaarden. Het boek is vol gezonden levenszin en de schrijfster weet levendig te vertellen.

KYNE (Peter B.) MUITERIJ OP DE NARCISSUS. (177) *f*1.— *f* 1.50. vertaald door Karel Bloemen. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.—

Jaren geleden heeft de Amerikaan Peter B. Kyne zijn schepping „Cappy Ricks" in het leven geroepen en hem tot held gemaakt van veel aantrekkelijke zeemansvertellingen. Dit boek is de vertaling van een zijner aardigste avonturen waarbij Cappy Ricks weliswaar slechts een ondergeschikte rol speelt en de twee Ieren aan boord van de Narcissus de groote bazen zijn, maar dat toch geheel vervuld is van de geest van dat kleine dappere kapiteintje. Een gezellig boek voor de winteravonden.

ROBBERTSON (Frank C.) HET VREEMDE BRANDMERK. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. uit het Amerikaansch vertaald door L. T. F. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Om te achterhalen wie de veedieven zijn die herhaaldelijk zijn kudde berooven, heeft een rancher samen met zijn vriend onder de huid van een jong kalf een zilveren geldstuk verborgen en dit kalf opgroeiend tot een bijzonder soort koe, wordt de aanleiding van een geweldige strijd tusschen de beide vrienden die opgehitst door eenige slechte mannen elkander niet meer vertrouwen. Het komt tot schietpartijen en moord en doodslag afgewisseld door zoo nu en dan een „ransel-fuifje", terwijl er pas licht in de duisternis komt als bijna de heele kolonie tegen de vlakte ligt. De onnoodige wreedheden welke uitvoerig beschreven worden maken dit verhaal tot minder aangename lectuur en tevens tot een voorbehouden boek.

KAISER (Elsa) VROUWENLEVEN. (226) *f* 1.75 en *f* 2.50. Met een bandteekening van H. J. C. Giesen. Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Deze titel zou beter kunnen zijn: De geschiedenis van twee vrouwenlevens, want Elsa Kaiser stelt ons twee zeer verschillende vrouwenkarakters voor die haar weg door het leven moeten zoeken. Eva Robbert, het leelijke meisje dat altijd tobt, de moeilijkheden liever uit den weg gaat dan ze het hoofd te bieden, die als ze werkeloos wordt tot wanhoop vervalt en troosteloos voortsukkelt van 't eene betrekking-bureau naar 't ander. Het andere karakter is Anna van Straaten, knap, sterk, flink, zeer ontwikkeld en volkomen voor haar taak als secretaresse berekend. Het is geen wonder dat zij slaagt in het leven en indruk maakt op een der directeuren, die haar hand vraagt. Op haar verlovingsavond heeft Anna den moed om aan haar aanstaanden man een betrekking voor Eva te vragen, die dadelijk bereid is haar als secretaresse aan te nemen. Maar dan gebeurt op het zelfde oogenblik het tragische ongeluk dat Anna door een auto vermorzeld wordt. Een

boek dat het moeilijke leven zonder terughouding schetst maar behoorlijk blijft, een troosteloos boek, voor rijpe volwassenen.

BALDWIN (Faith) DIE DWAZE MANNEN TOCH! (223) *f* 2.25 en *f* 3.25. uit het Amerikaansch vertaald door C. Dumoulin-Goedkoop. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Het stokpaardje van deze schrijfster is het probleem van een huwelijk waarin de vrouw op een kantoor of in een zaak werkzaam is en de man als hij soms werkeloos wordt, afhankelijk van haar is. Dit vraagstuk van de werkende vrouw in het huwelijk heeft zij deze keer aan een geheel andere kant belicht en door haar geheele boek wordt de vraag opgeworpen: moet een vrouw die een goede betrekking heeft deze opgeven als zij in het huwelijk treedt om geheel van haar man afhankelijk te zijn? Het gaat de beide jonge menschen financieel voor den wind maar door de koppigheid van de vrouw dreigt hun huwelijksgeluk onder te gaan. Hoe meer de man verdient hoe sterker hij er op aan dringt dat zijn vrouw haar baan zal opgeven, maar zij wil niet. Dat dit conflict tot een goede oplossing komt getuigt voor het talent van de schrijfster. Het is een boek dat voorbehouden moet blijven voor lezers met onderscheidingsvermogen.

KATZ (Richard) EENZAAM LEVEN. (287) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van M. C. Castendijk. Ploegsma, Zeist.

Dit boek over menschen, honden en planten is een rustig schilderij van een kalm leven, doorgebracht in bewondering voor de natuur, voor al wat groeit en bloeit in den tuin en voor de bekoring van het gezelschap van een paar trouwe honden. Het is een boek vol mijmeringen en beschouwingen over alles wat er zoo kan voorvallen in een stil buitenhuis en het heeft veel geestelijke diepte. Een mooi boek op christelijken grondslag.

WARE BASSET (Sara) ALS ZAND IN DE BRANDING. (247) *f* 2.40 en *f* 3.25. vertaald door A. E. C. Vuerhardt-Berkhout. Z. H. U. M., Den Haag.

Om de kleine luyden van een graag babbelende bevolking van een dorpje aan zee geestig en levend te schetsen moet men een zeker talent bezitten. De nieuwsgierigheid van de dorpelingen bemoeit zich vooral met de „Weduwe." Er zijn meerdere weduwen in het dorp maar er is er maar één die zoo genoemd wordt, ofschoon zij nog zeer jong is en misschien daarom juist onder de bescherming van het heele dorp staat. Alles wat er bij haar gebeurt wordt met welwillendheid besproken en veel vrijgezellen op middelbaren leeftijd probeeren haar op eerbiedigen afstand het hof te maken. Sara Ware Basset heeft er slag van om de humoristische kant van deze eenvoudige menschen te belichten en een aantrekkelijk frisch, gezond verhaal samen te stellen waarmede men zich geen oogenblik vervelen zal. Volwassenen.

PARROT (Ursula) WAT NIET STERVEN KON. (171) *f* 1.75 en *f* 2.50. Nederl. vertaling door L. Th. Franse. Z. H. U. M., Den Haag.

Dit nieuwe boek van deze Amerikaansche schrijfster bevat het thema van twee jonge menschen, die, voordat Amerika aan den oorlog van 1914 ging deelnemen, elkander liefhadden. Zij waren nog te jong om te trouwen, maar hielden van elkaar. Na den wapenstilstand ontmoeten zij elkander en hopen beiden dat alles spoedig voor hun huwelijk in orde zal zijn maar rekenen niet op de mogelijkheid dat er een andere vrouw tusschen hen in kan komen en misverstand en niet begrijpen hun geluk bedreigen gaat. Het komt zoo ver dat het jonge meisje haar liefde tracht te onderdrukken en met een ander trouwt die haar fortuin en eer brengt terwijl de jonge man de andere vrouw als vriendin trouw blijven. Later komen ze zoo nu en dan samen en dan blijkt dat zij geen van beiden de liefde van hun jeugd vergeten zijn. Dit thema wordt met veel menschenkennis behandeld, het boek is uitstekend geschreven maar kan slechts gelezen worden door lezers met rijpe levenservaring.

LAATSMAN (W.) DE DUITSCHE KERKSTRIJD. WAARHEID OF LEUGEN. (208) *f* 2.50 en *f* 3.25. La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.

De heer Laatsman heeft het zich niet gemakkelijk gemaakt, maar is zeer consciatieur te werk gegaan bij het schrijven van dit boek. Hij reisde Duitschland door in allerlei richting en sprak met vele persoonlijkheden om helderheid te krijgen omtrent zijn onderwerp. Hij weet overal een voorbeeldige objectiviteit te bewaren; zijn oordeel over de machthebbers in Duitschland zal voor velen zelfs te objectief, te welwillend zijn. Vooral na de dwaze bekroning van Rosenberg's boek door den Führer lijkt zijn welwillendheid te ongemotiveerd. Wat ervan zij, zijn boek is uitstekend en licht op heldere, zakelijke wijze in over den kerkstrijd in Duitschland, helaas! alleen over den strijd met de Protestantsche groepeeringen. Over de Katholieken en de wrijvingen der katholieke kerk met het nazisme wordt niet gesproken. Wel blijkt dat de houding der Regeering tegenover de Protestantsche groepeeringen als voor Duitschland meer artgemäss, naar zij meenen, een andere is als tegenover de Katholieke kerk. De persoonlijke interviews met de corypheeën, ook met Hitler, geven het boek een bijzondere aantrekkelijkheid.

ZISCHKA (Anton E.) WETENSCHAP VERNIETIGT MONOPOLIES (207) *f* 2.75 en *f* 3.75. Gautoriseerde vertaling van Ir. A. G. Gering. Het Nederl. Boekhuis, Tilburg. 1937.

De journalist Zischka heeft op zoek naar nieuws de heele wereld bereisd en daar vooral een misdadig gebrek aan samenwerking aanschouwd: hongersnood en levensmiddelenvernietiging, uitbuiting en overdreven luxe. Vanzelf kwam hij zoo terecht in de economische problemen, die in verband staan met de productie van wereldmarktartikelen. Het monopolistisch karakter hiervan stelt de economieleiders in staat èn den arbeider èn den gebruiker uit te buiten tot eigen voordeel, machtswellust en weeldeleven. Op zoek naar krachten, die het monopolie kunnen vernietigen, ontmoet hij de wetenschap. Het beschrijven van dit conflict maakt hem enthousiast. De uitvindingen van biologen, chemici en physici hebben de productiviteit van natuur en arbeid vermeerderd, soms verdubbeld of verdriedubbeld. En zij ruimen vele economische misbruiken op. Alles echter kan de wetenschap niet: zij moet de inleiding zijn van een nieuwe gemeenschap. In het laatste hoofdstuk toont zich de beperktheid van den schrijver. De gemeenschap moet immers allereerst een economische gemeenschap zijn, die niet leeft van den goeden wil alleen, maar ook van economisch inzicht, verworven door redeneering en experiment. Zonder deze bekeering zullen de wetenschappelijke vindingen eindigen waar ze begonnen zijn: in het monopolie.

Voor den strijd van de wetenschap tot verovering der natuur en vernietiging van monopolies brengt dit werk een massa zeer interessant materiaal, dat in groote lijnen alleszins betrouwbaar is en de indruk maakt ook in bijzonderheden vertrouwen te verdienen. Voor de dingen, waarin hij zelf niet competent was, heeft hij zich door een deskundige laten voorlichten. Toch blijft het voor ieder ontwikkeld mensch verstaanbaar en buitengewoon leerrijk. Als overzicht van een bepaald aspect der economie, lijkt het mij tevens voor economen onmisbaar.

DE PELGRIMSTOCHT DER MENSCHHEID. (743) geb. *f* 4.95. Uitgave: Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V. Utrecht.

. De Utrechtsche firma gaat voort met het uitgeven van prachtwerken voor zóó lage prijzen, dat het enkel bewondering kan wekken. Zoo presenteert zij nu een „geïllustreerde wereldgeschiedenis van de oudste tijden tot op

heden." De verschillende tijdvakken werden verzorgd door geschiedkundigen van naam, alles onder redactie van Dr. J. W. Berkelbach van de Sprenkel. De auteurs hebben getracht, in de geschiedschrijving het katholieke standpunt recht te doen wedervaren, maar hier en daar faalden zij. Hier volgen eenige onzer bevindingen. Waar op blz. 150 de stichting van het Christendom (al te sommier) verhaald wordt, komt het goddelijk karakter ervan niet of althans onvoldoende uit. Gregorius de Groote wordt op blz. 175 „de groote promotor" van het „simplisme" genoemd d.w.z. van de meest naïeve en lichtgeloovige vormen van vroomheid en van den afkeer van de verheven kultuur. Op blz. 193 de bewering dat onder Karel den Groote „gansch het leven wordt doordrongen niet zoozeer door den geest van het Evangelie als door het Katholieke dogma." Alsof er tusschen deze beide tegenspraak bestaan kon. Bij den investituurstrijd (blz. 207) zouden de hoofden der Kerk de „Kronpinzenkrankheit, de lust van den vermoedelijken troonopvolger om in de plaats van zijn vader te regeeren zonder gewetensbezwaar hebben uitgebuit." In de wordingsperiode der Juzuïetenorde treffen we een paar onjuistheden. (blz. 336 en 337). Op blz. 338 wordt van het Concilie van Trente, zij het onbedoeld, een haast caricaturale beschrijving geven. Philips II blijft, al te simplistisch, nog steeds „de incarnatie van intolerantie en machtsbebewustzijn" (blz. 340.) Op blz. 342 heet Maria Stuart schuldig aan den moord op Darnley, wat de uiterst minutieuse onderzoekingen uit den laatsten tijd nu toch wel als onhistorisch hebben uitgewezen.

Dit zijn slecht eenige kanteekeningen: er zouden er meerdere te maken zijn. Men zal eruit begrijpen, dat we dit geschiedwerk voor geschiedkundig onervaren lezers niet aanvaardbaar achten.

BRANS (Mr. Jan) HET DIETSCHE BEWUSTZIJN IN ZUID-NEDERLAND. N.V. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Uit een aantal lezingen voor de studenten der volksuniversiteiten „Herman Van den Reeck" is dit boekje gegroeid, waarin de geschiedkundige ontwikkeling der Zuidelijke Nederlanden wordt behandeld. Deze wordt steeds gezien in verband met het Dietsche bewustzijn en de daaraan verbonden verschijnselen van cultureelen en politieken aard. De schrijver oefent veelvuldig critiek op Pirenne, die in zijn „Histoire de Belgique" heeft willen bewijzen dat reeds in de Middeleeuwen de Waalsche en Vlaamsche gewesten op elkander aangewezen en in elkander vergroeid waren, sociaal, economisch en politiek. Aan zijn streven, de dualiteit der bevolking, die in cultuur en geschiedenis steeds werkzaam was, te verdonkeremanen, heeft Pirenne zijn critische vermogens nog al eens opgeofferd. Ook Prof. Geyl heeft daar reeds op gewezen.

Het werk van Mr. Brans is, volgens zijn eigen verklaring, slechts een bijdrage. Het bevat brokstukken, genomen uit hun tijd, en belicht vanuit het standpunt van den schrijver. Voetnota's geven aanwijzingen voor meer uitgebreide lectuur.

ENKLAAR (D. Th.) VARENDE LUYDEN. Studie over de Middeleeuwsche groepen van onmaatschappelijken in de Nederlanden. (143) *f* 3.90. Van Gorcum & Comp. N.V. — Assen.

Het deel der middeleeuwsche samenleving dat de landwegen bevolkte, en een golvend element vormde in de onbewegelijke samenleving was vrij groot en zeer verscheiden van samenstelling: reizende kooplieden, studenten, verloopen geestelijken, kwakzalvers, bedelaars, landloopers, speellieden. Aan hen, en aan den rol, door hen in het maatschappelijk leven gespeeld, heeft Dr. Enklaar een interessante en wetenschappelijke verhandeling gewijd, van belang voor de kennis der middeleeuwsche maatschappij.

Voor historici, sociologen, folkloristen en ook voor den algemeen belangstellenden intellectueelen lezer is „Varende Luyden" een zeer belangwekkend boek. Het is versierd met verschillende illustraties.

EURINGER (Richard U. A.) DAS DEUTSCHE LEGENDENBUCH. (196). Vieweg-Verlag. Braunschweig.

Das Deutsche Legendenbuch is samengesteld uit bijdragen van een aantal hedendaagsche schrijvers, die oorspronkelijk werk in dit genre hebben geschreven. De verzameling is vrij heterogeen. Naast enkele legenden, waarin zin en karakter zuiver en gevoelig behouden zijn gebleven, werden ook motieven verwerkt, welke volstrekt niet in dezen verhaalvorm thuis hooren. Zoo schreef Heinrich Burhenne een legende over den zelfmoord van Vincent Van Gogh, waarin verteld wordt hoe in zijn laatste uren Christus hem verscheen, waarna de schilder gelukkig stierf.

De lectuur van dezen bundel kan niet aanbevolen worden.

BLIJDENSTEIN (Musaph, Minny) UIT HET LAND VAN DEN COCKTAIL. (196) *f* 2.25. Met illustraties van Lex Horn. N.V. v/h. J. F. Duwaers & Zonen, Amsterdam.

In „Uit het Land van den Cocktail" wordt prettig verteld van allerlei bezienswaardigheden, verhoudingen en toestanden in de verschillende deelen van de States. De schrijfster heeft begrepen dat alles gedurende den korten tijd van haar verblijf niet te kunnen overzien en verstaan; zij staat er tegenover zooals een vreemdeling er tegenover moet staan: verbaasd, bewonderend, spontaan, verbijsterd, of niet begrijpend, terwijl toch een indruk wordt gegeven van het leven in de Nieuwe Wereld.

TIELENS (Johannes) DE DANS ALS KUNST. Met vijftien fotografische afbeeldingen en illustraties van den schrijver. (47) N.V. Uitgeverij „De Torentrans", Zeist.

Tegenover den dans als kunstvorm — die men overigens in Holland als werkelijke kunstvorm weinig te zien krijgt, — staat de doorsnee Hollander tamelijk vreemd en onbegrijpend. Tielens heeft nu met zijn boekje de bedoeling den dans als kunst meer onder de aandacht van het publiek te brengen door er op te wijzen, hoe men zich daartegenover als toeschouwer moet instellen. Hij bespreekt daartoe de danskunst en haar middelen, de danskunst als bewegingskunst, als gevoelsuiting, haar verhouding tot de muziek enz.

Inderdaad geeft zijn boekje een idee van het wezen der danskunst en lijkt het geschikt den daartoe gevoelige den dans als een kunstvorm te leeren zien en genieten.

MÉRIMEÉ (P.) LES MEILLEURS TEXTTES INTRODUCTION DE FERNAND AUBOIN (565) frs. 15.

FROMENTIN (Eugène) LES MEILLEURS TEXTES INTRODUCTION DE MAXIME REVON (506) frs 15. Desclee de Brouwer & Cie — Paris.

In de serie „Choisir" zijn bloemlezingen uit het oeuvre van Mérimeé en Fromentin opgenomen, voorzien van een uitvoerige introductie en bibliopraphie.

Het Vijfde Zegel

door J. v. H.

Het is een zeldzame verheugenis plotseling tusschen allerlei min of meer leesbaar prozawerk een boek in handen te krijgen, dat bijna alles wat den laatsten tijd in Nederland geschreven werd, ver achter zich laat, een roman in grooten stijl, een ongewone verbeelding, die doet vergeten dat wij in Holland wonen en meestal met boeken van Hollandsche afmeting, klein, realistisch, foto-achtig te maken hebben. Het boek van Vestdijk, dat hij „Het vijfde Zegel"[1]) noemde, is een prachtige vlucht in het rijk der verbeelding, het is grootsch en gedurfd van opzet, krachtig en reëel van structuur, een werk zooals er in Nederland slechts zelden of nooit een verschijnt. Bij een werk, dat met zoo weidsch episch gebaar een grandioze visie vastlegt, dat zoo stug en volhardend een ver gebeuren onder ongewone menschen tot in zijn geheimste verworteling vervolgt en blootlegt, dat de verborgen diepten van angstgedreven zielen met meesterhand openscheurt, vergeet men aanvankelijk later blijkende lacunes en zwakheden. Vestdijk heeft, dit is de eerste verblijdende bezinning, een geweldig fresco geschilderd, waarop figuren van niet alledaagsch formaat zich opstellen en bewegen, en een dramatisch gebeuren verwerkelijken, dat raakt aan de grondslagen van het menschzijn en waarin op dood en leven gespeeld wordt. Hij weet zulk een keur van menschen bijeen te brengen, ze zoo levend en lijfelijk te verbeelden, hij weet de speling van lot en toeval zoo natuurgetrouw in het menschenbestaan te verwerven en alle hem dienende momenten zoo juist te kiezen en te rangschikken, hij weet den loop van het geheel tot in zijn uiterste geledingen zoo helderziend te ontwikkelen, dat zich hier een aangrijpend stuk menschelijkheid openbaart.

Het is of de schrijver van Ina Damman, Else Böhler, Meneer Visser etcetera hier al zijn schepen verbrand heeft, om zich een terugkeer tot vroegere methodes onmogelijk te maken; met eèn slag heeft hij alle verwrongen erotiek en kleinsteedsche realistiek, alle locale gebondenheid en beperking van zich afgeschud om een eenigszins boventijdelijk en bovenplaatselijk verhaal te schrijven, een verbeelding van intense en breede menschelijkheid. Er zijn vanaf Wolf-Deken tot aan Arthur van Schendel weinig romans verschenen, waarin een gedurfde, breedgevleugelde inventie in zoo strengen, logischen opbouw werd gevangen, waarin dichtervisie en werkelijkheidszin in zoo vorstelijke eenheid samenvloeien. Dit is het in Nederland uitzonderlijke aan Vestdijk's boek, de minutieuze trouw aan het kleine in en met een prachtige be-

---

[1]) S. Vestdijk. Het vijfde Zegel. Roman uit het Spanje der Inquisitie. (429) Nygh & van Ditmar, 1937, Rotterdam.

zieling voor het groote, de harmonische zorg voor détail en constructie, die het grootsche concept tot tastbare schoonheid verwerkelijken. Er is hier geen sprake van los gefantaseer en evenmin van gelijkvloersch copieeren. De schrijver beweegt zich in de wereld zijner verbeelding met een zwier, een grandezza, een bevallige zekerheid, die slechts erkenden meesters eigen is. Zelfs het ingewikkelde, het gewrongene vaak zijner zinsvorming wordt een stijlelement, dat niet hindert in dezen El-Greco-roman.

Lezers en liefhebbers van vlotte verhalen zullen herhaaldelijk struikelen bij deze lectuur. Deze Spaansche, Castillaansche, Toledaansche escapade gaat over kantigen rotsgrond. Kantig, hoekig, getorqueerd haast is heel deze roman, zoowel van stof als van bewerking, zoowel van figuren als van uitdrukking, een roman over El-Greco en over Toledo, die in den stijl blijft. Vestdijk is zoo wijs geweest geen historischen roman te willen schrijven — er is over El-Greco weinig historie te schrijven —, maar eer een historische verbeelding en hij heeft daaraan de noodzakelijke plaats- en tijdskleur gegeven. De meeste der op den voogrond tredende figuren zijn, als ik mij niet vergis, volkomen vrije vinding en de weinige historische personages danken, met uitzondering van koning Philips, meer aan Vestdijk dan aan de historie. Het ziekelijk mysterieuze van Philip's grootheid, dat een der achtergrondmotieven vormt, is een der voortreffelijkheden van het boek.

Voortreffelijkheden zijn er vele in „Het Vijfde Zegel": behalve de genoemde is daar die sfeer van korzelige Spaansche noblesse, van meer dan integrale rechtzinnigheid (ofschoon hierover nog meer te zeggen valt), van eindelooze disputeerzucht, van hidalgowaan, van grenzenlooze corruptie en schoonen schijn. Al deze dingen bepalen sfeer en stemming, vormen den grondtoon der kleuren, waarin hier geschilderd wordt. Op en in dit fond heeft Vestdijk zijn figuren gestalte gegeven, heeft hij ze met ongewoon plastisch vermogen uitgebeeld, de meeste in El-Greco-trant, met verwrongen ziel en verwrongen gezichten. En zij zijn niet doelloos aangebracht, maar allen zijn betrokken in de groote verwikkeling, de dreigende tragedie, die zulk een vreemde wending neemt en wonderlijk eindigt, een einde, dat verbaast en moeilijk te aanvaarden is. Wat de lezing van dit boek tot een ongewone ervaring maakt, zijn de durf en de kracht, de forsche intelligentie en het beeldend talent van den schrijver. Wie zich waagt op den golfslag dezer breedrythmische volzinnen, die zwaar van zin en plastiek, ontvoeren uit het alledagsleven, voelt zich spoedig ademen in een verre, vreemde wereld, een wereld, die iets schroeiends heeft en verzengends. Dit schroeiende, verzengende is de eigenlijke atmosfeer van het werk, minder de climatische dan de atmosfeer der ziel. Alle geesteskrachten, die deze menschen in beweging brengen, schroeien, verzengen: geloof en hartstocht, schoonheidszin, liefde en haat. Vuur is er het eigenlijke element en dat het voorspel een brandstapel vertoont, is meer dan een

symbool. Het geheele drama speelt zich af op den rand der hel, in de nabijheid van heete vlammen, waar het moeilijk ademen is. Zoo is het een wreed en genadeloos boek geworden en lezers, die van gevoelige, idyllische romances houden, moeten het niet opslaan. Het motto uit de Apocalyps — de zielen der martelaren onder het altaar, die roepen: „Hoe lang, o heilige en waarachtige Heerscher, . . . wreekt Gij ons bloed niet van degenen, die op de aarde wonen?" —, ook dit motto, dat de auteur op zijn wijze uitlegt als een liefdelooze wraakroep der Heiligen, is een veelzeggend zinnebeeld. Het zijn onder het altaar gefolterde zielen, die Vestdijk beschrijft, de vlammen die het heetst hier schroeien en verzengen, zijn de vlammen van geloofsijver. De hel, op welker rand dit geheele bedrijf zich voltrekt, is, naar Vestdijk's voorstelling, de hel der onbarmhartige orthodoxie.

En hiermede is tevens het groote te-kort, meer dan dat, het groote onrecht van dit ongewone boek aangegeven. Het is weliswaar geen historische roman, doch een historische verbeelding, die zich een bepaalde tijd-en-plaats als stramien kiest; zij dient zich echter overeenkomstig tijd en plaats te motiveeren. De groote motieven, die een tijd en een menschheid kenmerken, en die min of meer van algemeen menschelijken aard zijn, mogen niet tot een caricatuur verwrongen worden. Vestdijk heeft een bewonderenswaardige bronnenstudie moeten maken om dit boek te kunnen schrijven. De plaatselijke en tijdelijke concreta, de katholieke requisieten en décors zijn, behoudens enkele kleinigheden, uitstekend. Maar de vrijgeest, die Vestdijk is, heeft weinig of geen besef van godsdienst. Deze uitspraak zal den schrijver zelf waarschijnlijk bevreemden, want hij heeft eerlijk en conscientieus getracht het katholieke dogma en de katholieke mystiek in zijn boek te reflecteeren. Doch het is hem niet gelukt. Wat hem wel gelukt is, is de reflexie van onmenschelijke geestdrijverij en inquisitie-willekeur. Wat hem wel gelukt is, is het eenzijdig voorstellen der inquisitie als een corrupt en met alle gerechtigheid spottend kettergericht, heht smeden van het dogma als een ondragelijke ijzeren boei om de gewetens, het afschilderen der religieuze orden in hun menschelijkste onhebbelijkheden, het voortdurend ter tafel brengen van de teerste geloofsgeheimen in verband met sexueele droomerijen, het met haast ziekelijke achterdocht doen overslaan van het religieuze in een sfeer van perversiteit. Er is hier nog, hoewel veel minder dan in vroegere werken van Vestdijk, een ongezonde zucht naar abnormaliteiten merkbaar, naar sexueele bedenkelijkheden soms, en liefst in de nabijheid van het heilige. In geen enkel zijner personages is het Christelijk geloof een werkelijke kracht, een bezieling of levensdrift, ook in El-Greco niet, die toch blijkbaar de mystieke invloeden van den Carmel niet louter begripsmatig ondergaan heeft. De beteekenis van het Christelijk geloof voor gemoed en sentiment, de bezieling die het werkt in volstrekt overtuigden en gede-

voueerden, is een veelvuldig verzegeld boek voor Vestdijk. Er is in het Spanje van Philips den tweede oneindig veel meer dan de satanische ketterjagerij en de zedelijke corruptie, die de schrijver hier voorzet. Dit weet hij zelf en hij tracht de Spaansche mystiek te vertegenwoordigen in den Franciscaan Esquerrer, die als een mysticus moet doorgaan en de vereenzaamde traditie van Petrus van Alcantara en van den Carmel moet doorzetten. „Teresa en Juan de la Cruz zijn dood, door Spanje waait weer de oude bekrompen geest", zegt Esquerrer in het jaar 1583. Terwijl Juan de la Cruz in werkelijkheid acht jaar later sterven zal. Wat verder wordt denzelfden Esquerrer in den mond gelegd, dat Teresa en Juan de la Cruz „geen goed woord over hadden voor lichamelijke tuchtiging". Weet Vestdijk heusch niet beter?

Maar beide citaten teekenen den onuitroeibaren waan, waaraan ook Vestdijk ten offer valt, die van de onverzoenbaarheid tusschen mystiek en dogma. Esquerrer, die als figuur in zijn schuwe geheimzinnigheid en fanatieke toewijding goed verbeeld is, is als mysticus volkomen mislukt, althans als geloofsmysticus, zooals hij bedoeld was. Teresa en Juan de la Cruz zouden zelfs in Diego de Chaves of Juan de los Angeles, twee hofpadres, dus formalisten en intriganten, eer een geestverwant begroet hebben dan in Esquerrer. Een werkelijk mysticus uit de Spaansche school vermoordt in eeuwigheid zijn vijand niet. Deze moord verstoort onmiddellijk alle illusie omtrent authentieke Carmelmystiek. Als er eèn mystiek verwoed dogmatisch is, kerkelijker dan het merg van een inquisiteur, dan is het de Spaansche en het conflict tusschen dogmatisch formalisme en mystieke geestesvrijheid, dat Vestdijk herhaaldelijk beklemtoont, bestaat niet. Nu schrijft Vestdijk geen historie en wij zouden hem ook hier het recht der vrije verbeelding gunnen, ware het niet dat hij zijn helden zich telkens op de groote historische mystici liet beroepen. Er staan op bladzijde 258 en volgende, waar de mystieke ontwikkeling van Esquerrer geschetst wordt, zooveel scheeve waarheden en onwaarheden, dat er twijfel ontstaan kan aan de bewering op den omslag van het boek, waar gesproken wordt over „de voorname wijze, waarop de katholieke dogmatiek en mystiek in het verhaal zijn betrokken". Deze „voorname wijze" komt nogal eens in het gedrang; de Einstellung van den schrijver, voor wien geloof niet veel anders dan een malle hersenknobbel is, veroorzaakt veel pijnlijke momenten. Tot welke dwaze verbeeldingen deze Einstellung leiden kan, blijkt o.a. hieruit, dat de schrijver in Toledo drie verkleede Portugeesche Jezuïeten laat huizen, die een aanslag op den koning voorbereiden. Gewetenlooze politieke complotten smeden schijnt voor Vestdijk het wezen der Jezuïetenorde, zooals het doel der Dominicanerorde voor hem schijnt te wezen het maken van distincties en het bestrijden der Onbevlekte Ontvangenis. Dat een intelligent man als Vestdijk nog bij dergelijke mythologieën zweert en den eigenaardig genuanceerden geest van het Katholicisme zoo weinig

beseft, verbaast in een schrijver van zulk een psychologische scherpziendheid.

Volgens Vestdijk's voorstelling is de Spaansche inquisitie een zoo schrikwekkende gewetenstyrannie, dat velen geen rustig uur beleven uit angst voor den brandstapel. Doch heel die weelderig opbloeiende en zoo gevarieerde litteratuur in het zestiende-eeuwsche Spanje, die in alle Europeesche litteraturen haar neerslag vindt, weerlegt die voorstelling. Het theater beleefde een nooit gezienen bloei, slechts te vergelijken met den bijna gelijktijdigen Aufschwung in Engeland; de roman bereikte er in Don Quijote en den schelmenroman een zijner hoogtepunten. Lyriek en romance-dichting, mystiek en geschiedschrijving vierden er hoogtij. Zelden heeft de menschheid een rijker en bloesemender lente beleefd dan dit Spanje van Karel den vijfde en Philips den tweede. Had de inquisitie zoo op de gewetens gedrukt als Vestdijk dit doet voorkomen, dan ware deze litteratuur onmogelijk geweest. Vestdijk zelf had er waarschijnlijk ongemoeid en rustig zijn „Vijfde Zegel" kunnen publiceeren.

Zoo bezorgt dit in veel opzichten te bewonderen boek katholieken lezers nogal pijnlijke oogenblikken. Ook zijn er bij kalmer terugschouw bedenkingen in te brengen tegen structuur en opzet van het geheel. Zoo lijkt mij de samenzwering tegen koning Philips te weinig gemotiveerd, te kunstmatig erbij gesleept; treedt op het einde de uit de lucht gevallen Jezuiet Mariana misschien even op om dit complot aannemelijker te maken? Ook bevreemdt het einde van den roman, waar El Greco tot een zekere berusting en tot een effener schilderkunst terugkeert, terwijl hij zich toch gestadig in de richting eener aldoor extatischer wijze van schilderen ontwikkeld heeft.

„Het vijfde Zegel" is een boek, dat slechts ontwikkelde, ervaren lezers niet in verwarring zal brengen.

BOEKEN SCHOUW

DE HEILIGE SCHRIFT. De geschiedkundige boeken. *f* 1.25. R.K. Boekcentrale, Brand, Dekker & van de Vegt. 1937.

De Bijbelvertaling der Apologetische vereeniging „Petrus Canisius" nadert haar voltooiïng. Dit deel bevat de overzetting uit den grondtext van Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue en het boek der Rechters. Het is een zorgvuldige Nederlandsche vertaling met inleidingen en voetnoten. Wij bevelen dit werk met allen aandrang aan in de belangstelling der Katholieken. De uiterlijke verzorging der deeltjes is uitstekend en de prijs is zoo laag mogelijk gehouden om het geheele werk voor iedereen toegankelijk te kunnen stellen.

Italiaansche Letteren

door ELLEN RUSSE.

Veel geschiedenis in de nieuwe italiaansche boeken: geschiedenis der kunst, der letteren, van het oude romeinsche rijk, der kerk en histoire contemporaine, reportage der allerjongste gebeurtenissen. De omstandigheden lokken dezen voorkeur om geschiedenis onderwerpen te behandelen, wel uit. In alle landen lijden we op 't oogenblik min of meer aan de eeuwherdenkingsmanie. En bleef 't nog maar bij eeuwherdenkingen! Maar de halve eeuw wordt zorgvuldig berekend, zoodat sterf- en geboortedagen herdacht worden, die honderd vijftig, twee-driehonderd vijftig jaar geleden plaats vonden. Bij zeer groote figuren duurt de herdenking een vol jaar, mindere goden moeten volstaan met een dagblad of tijdschrift artikel op of rondom den datum van het sterven. Kunstenaars, die in deze eeuw gestorven zijn, worden na tien jaar 't eerst herdacht.

Italië staat misschien wel bovenaan wat betreft het herdenken van zijn groote zonen. In dit jaar zijn er niet minder dan vier eeuwherdenkingen: het groote alles overtreffend feit, dat keizer Augustus, de stichter van het romeinsch Keizerrijk, twee duizend jaar geleden geboren werd — een datum, die zeer luisterrijk herdacht wordt o.a. door het inrichten der grootsche tentoonstelling te Rome; dan de sterfdag van den dichter Leopardi in 1837; de sterfdag van Giotto in 1337, de feesten te Cremona ter eere van Stradivarius, gestorven in 1737, en de sterfdag van Anna Marie Taïgi te Rome in 1837.

Vanzelfsprekend vinden deze vieringen een weerklank in de letterkunde, ja, de schrijvers worden aangemoedigd die onderwerpen te behandelen door het instellen van prijzen. Zoo zal bijv. het beste werk bekroond worden, dat over het tijdperk van Caesar Augustus handelt.

Als direct gevolg eener herdenking moeten we dan ook het nieuwe boek beschouwen van Emilio Cecchi over Giotto. Cecchi mag op 't oogenblik gerekend worden tot de allerbeste italiaansche prozaschrijvers. Hij is een tijdgenoot van Papini, Prezzolini, Soffici en behoort nog altijd min of meer tot hun groep, ofschoon de oorspronkelijke Leornardo medewerkers, lang niet allen terug te vinden zijn in de tegenwoordige Frontespizio redactie, het blad waarvan Piero Bargellini hoofdredacteur, maar Papini de geestelijke leider is. Cecchi, Toscaan, geboren te Florence in 1884, is een veelzijdig schrijver, essayist en verteller, geen romanschrijver. Hij heeft in tegenstelling met de meesten zijner landgenooten, veel gereisd en zijn blik verruimd door het zien van andere landen en beschavingen en door de bestudeering hunner letteren. Zijn oeuvre is omvangrijk: studies over Pietro Lorenzetti en andere veertiende eeuwsche Sienneesche meesters, een boek over het etruscische museum in de Valle Giulia en over de italiaansche schilderkunst der negentiende eeuw; maar daarnaast werken over engelsche schrijvers: Kipling en Shelly, een geschiedenis der engelsche letteren in de 19de eeuw en een geschiedenis der algemeene engelsche en amerikaansche litteratuur. Deze voorliefde voor de engelsche taal (hij vertaalde o.a. een boek van Chesterton) is begrijpelijk als men weet, dat Cecchi gedurende eenige jaren hoogleeraar in italiaansche kunstgeschiedenis was aan de amerikaansche universiteit van Berkeley. Zijn reisimpressies bundelde hij in vele deelen: indrukken uit Griekenland, Engeland, Noord- en Zuid-Amerika, alles in zijn markanten, ietwat staccato-achtigen stijl. Verleden jaar kende de italiaansche academie hem den Mussoliniprijs voor letterkunde toe. En nu is hij gekomen met een boek over Giotto, dien hij in de volgende woorden kenschetst:

„Giotto was de schepper der moderne italiaansche schilder-taal, zooals Dante de schepper was der dichterlijke taal." Deze woorden geven de synthese van Giotto's kunst, zooals Cecchi als katholiek schrijver ze begrepen heeft. Voor Giotto was de schilderkunst een voermiddel om zijn gedachten uit te drukken en om „verhalen" te vertellen, zooals een dichter de taal

als voermiddel tot zijn beschikking heeft. Hoevele kunstcritici verdiepen zich niet bij voorkeur in de finesses der techniek van een schilder, vermeien zich in de analyse der lichteffecten, bewonderen de knappe ruimte verdeeling, prijzen of laken het spel van licht en donker. Cecchi doet dit ook, doch pas op de tweede plaats. Wanneer hij een gebaar uitlegt, of wijst op een houding of gelaatsuitdrukking, dan is 't met de bedoeling het psychologisch standpunt van den schilder ten opzichte van de te behandelen stof te verklaren. En wanneer hij op het slot van zijn boek twee zelfde tafereelen tegenover elkaar plaatst uit Giotto's beginperiode en uit zijn latere jaren, dan is 't om aan te toonen, dat niet alleen de techniek volmaakter werd, maar vooral het inzicht van den kunstenaar, in één woord, hoe zijn innerlijk wezen gerijpt is.

PAPINI

Giotto penseelde reeksen verhalen, waarvan er drie volledige serie's zijn overgebleven: het leven van Sint Franciscus in de basiliek van Assisi; het leven der H. Maagd en van den Zaligmaker in de Scrovegnikapel te Padua en daarna wederom tafereelen uit het leven van den Assisiër in de Santa Croce te Florence. Cecchi neemt deze drie reeksen als de mijlpalen in het leven van den kunstenaar. Wat daar tusschen in en later geschilderd werd, is slechts ten deele bewaard gebleven en veel ging geheel verloren, zooals de fresco's in het podestà paleis van Florence en de wandversieringen te Napels in Castel Ovo. Na de lezing van dit boek zijn we meer dan ooit overtuigd van het franciscaansche in Giotto's wezen en van zijn verwantschap met Dante, den tertiaris.

Op historisch terrein beweegt zich ook G u s t a v e B r i g a n t e C o l o n n a, bekend journalist en voordrager, die tusschen zijn werkzaamheden aan de Giornale d'Italia tijd vindt om historische schetsen te schrijven, liefst dramatische levensbeelden uit den bewogen tijd der renaissance. Gebruikmakend van historische bronnen en conscientieus werkend met geslachtsboomen, is toch zijn hoofddoel het schrijven van een boeiende Vie romancée. Zoo brengt zijn nieuw boek in de reeks Libri Verdi van Mondadori de dramatische geschiedenis van Vittoria Accoramboni, onder den titel: „La Nepote di Sisto V". Van grooter belang is het werk, dat hij op paedagogisch gebied verrichtte, namelijk door het noteeren der voornaamste gebeurtenissen uit de vroegste romeinsche geschiedenis voor kinderen. „I racconti della lupa" noemt hij dit geschiedenisboek voor de jeugd. Deze „verhalen der wolvin" vangen natuurlijk aan met het voor kinderen zoo aantrekkelijk verhaal over Romulus en Remus en eindigen met den Punischen oorlog en de heldendaden van Scipio l'Africano, 200 jaar vóór Christus. Een boek meer voor jongens, dan voor meisjes, en alhoewel de omslag den leeftijd aangeeft van 10 jaar, zal het eerder door oudere kinderen gelezen worden. De verteltrant is te weinig kinderlijk, maar zeer boeiend voor iets oudere scholieren en de gekleurde illustraties van Carlo Parmeggiani maken den uitgave der Scala d'Oro zeer aantrekkelijk.

Kerk en Vaticaan zijn ook vertegenwoordigd in de nieuwste italiaansche boeken. F r a n c e s c o Z a n e t t i schreef een vrij lijvige en rijk geïllustreerde

biografie over Pius X, waarin hij vooral de anecdotische kant naar voren brengt. Zijn „Pio X aneddotico" zal velen welkom zijn, niet om de letterkundige waarde of stilistischen vorm, maar zuiver om den inhoud. Weinig figuren uit de kerkgeschiedenis der laatste honderd jaren mogen zich in zulk een populariteit verheugen als de beminnelijke paus, die als Guiseppe Sarto in Noord-Italië geboren werd en alle harten veroverde gedurende zijn priesterlijken loopbaan van kapelaan in Tombolo tot Aartsbisschop van Venetië. In 1904 verliet hij de lagunestad voor de bijwoning van het conclaaf en bleef toen als „de gevangene van het Vaticaan" voor goed te Rome. En naarmate het proces der zaligverklaring van Pius X vordert, neemt de devotie en liefde voor dezen allerbeminnelijksten Herder nog steeds toe, zoodat het boek van Francesso Zanetti zeker veel verspreiding zal vinden.

Letterkundig belangwekkender is ontegenzeggelijk het andere werk, dat zich geheel in Vaticaansche kringen afspeelt: „Vaticano minore" van Silvio Negro (Uitg. Hoepli). 't Is een bijzonder aantrekkelijk boek, smakelijk geschreven en het kan haast niet anders, of allen die Rome bezochten of hopen te bezoeken en voor wie Rome beteekent de zetel van Christus' Stedehouder, zullen dit werk van A tot Z lezen. De eerste bladzijden geven al dadelijk den gemoedstoestand weer van den reiziger, die voor de eerste maal de Eeuwige Stad bezoekt en onmiddellijk het Sint Pieterplein zien wil. Die rit met de autobus van het Termini station tot aan de Sint Pieter basiliek roept reeds zooveel kerkelijk-historische herinneringen op, dat de pelgrim al vele emoties beleefd heeft, vóór hij het wonderrijk ontroerend plein met de als 't ware heel de wereld omvattende zuilengalerijen, bereikt. Negro vertelt over het leven, dat zich op en rond dit plein afspeelt, zooals eenieder die naar Rome gaat, het zien kan, maar hij vertelt ook over het leven binnen de muren van het Vaticaan en laat zijn lezers doordringen in de particuliere vertrekken van de staatssecretarissen en pausen der laatste tijden. Heel de hofhouding van dit universeel — en toch wat afmetingen betreft zoo klein — wereldrijk, trekt voorbij van de hoogste kardinalen tot aan de leden der Zwitsersche garde toe, ja zelfs de tuinlieden en metselaars leeren we kennen. De nieuwe Vaticaansche stad wordt beschreven en het gerestaureerde zomerverblijf in Castel Candolfo met een verwijzing naar historische bijzonderheden uit vervlogen eeuwen. Kortom een levendig relaas van alles wat zich zoo dagelijks afspeelt in de Vaticaansche stad en waar de duizenden pelgrims, die dagelijks voorbijtrekken, maar een klein deel van kennen.

Vragen de tot nu genoemde werken grootendeels onze belangstelling voor hun inhoud of terwille van het onderwerp, met Paolo Arcari's boek: „La Letteratura italiana e i disfattisti suoi" (Uitg. Vincenzo Colonello) bevinden we ons wederom midden in de letterkunde en haar problemen. Paolo Arcari is een oude bekende, zijn beschouwingen over Pascal en BBalzac, zijn groote vereering voor Dante en Manzoni, die menige studie aan zijn pen ontlokte, zijn romans „Il cielo senza Dio" en „Pallanche", al deze werken van den katholieken fribourgschen hoogleeraar zijn vroeger in dit maandblad besproken geweest. Ditmaal komt Arcari de criticus met een critiek op critici. Roofbouw zou van Duinkerken zeggen! Arcari heeft zich geroepen gevoeld om een eigenschap van vele critici te veroordeelen en we mogen gerust beweren, dat deze eigenschap niet tot de italianen beperkt is gebleven. 't Is de eigenschap om de woorden: si, ma.... te misbruiken. Si, ma.... Zeker, maar..... We kennen ze in alle talen. Zeker, de Divina Commedia is een meesterwerk, maar ..... Dante laat zich te veel door persoonlijke gevoelens van bewondering of haat beinvloeden. Zeker, Perk's Iris is een brok zuivere poëzie, maar..... heeft hij niet al te veel Shelley's Cloud nagedicht? Zeker, Alja Rachmanowa geeft een schrijnend beeld van Sovjet Rusland, maar ..... kan men haar boek rangschikken onder de groote russische vertellers als Tschekov en Puschkin enz. enz. We zouden allen die voorbeelden tot in 't oneindige kunnen aanhalen en Arcari komt tegen die methode in opstand. Hij noemt ze de methode der disfattisti, die hij erger en gevaarlijker vindt dan de radicale afbrekers. Het gif der kleineering is doordringender en werkt langer na, dan de pijlstoot, die doodelijk treft.

In zijn inleiding gaat Arcari in algemeene trekken de funeste invloed der disfattisti na en geeft dan in het boek zelf, treffende staaltjes van de gevolgen dezer methode, waardoor soms heele eeuwen en gansche letterkundige groepen en bewegingen getroffen worden. Uit den aard der zaak eischt het lezen van dit werk zeer veel kennis der italiaansche letterkunde. Arcari zelf — hij is hoogleeraar in de ital. letterkunde — kent enorm veel d.w.z. hij is niet alleen een grondig kenner der letterkunde van zijn land, maar door zijn positie aan een universiteit van internationale beteekenis, die bezocht wordt door studenten uit alle landen, kent hij ook de buitenlandsche kritiek, die op de oude en moderne italiaansche litteratuur is uitgeoefend. Telkens wanneer een geschrift van belang hem onder oogen komt, noteert hij 't en bergt de aanteekeningen in zijn fiches doos op. Op het gepaste moment weet hij het citaat of artikel terug te vinden en aan te wenden. Zoo vertegenwoordigt zijn nieuwe boek een mijn van kennis en informatie, men kan er in lezen hoe de oudste schrijvers over elkander dachten en hoe men thans over hen denkt, hoe de eene eeuw de andere beoordeelde en het eene land het andere zag. Concludeerend komt Arcari tot de uitspraak, dat niet de critici oordeelen, doch het publiek. En daarom moet de smaak der lezers op een steeds hooger peil van ontwikkeling worden gebracht, door de scheppende schrijvers zelf, niet door de critiek.

Feitelijk is ook Papini van dit standpunt uitgegaan, toen hij zijn „Storia della letteratura italiana" begon te schrijven, het vierdeelig werk, waarvan het eerste deel thans bij Vallecchi verschenen is. Het werk dat hem de benoeming tot lid der Italiaansche Academie bezorgde. Hem was 't niet te doen om een leerboek te schrijven ten behoeve der scholen, ook geen critiek te leveren op den schrijftrant, maar om een op zich zelf staand kunstwerk te scheppen, waarin de grootste figuren der italiaansche letterkunde als kunstenaar en als mensch, levend voor de oogen der lezers worden opgeroepen. Daarom moest hij kiezen, en in het doen der keuze is hij dan in zekeren zin toch criticus. Alleen de allergrootsten hadden het recht te worden opgenomen, zestig in het geheel. Hij verantwoordt zijn keuze op de volgende wijze:

„Ook de geschiedenis der letterkunde kent haar helden en vorsten: voorbijgangers, navolgelingen, hovelingen en papegaaien moeten maar genoegen nemen met enkele regels in de bibliographische werken en encyclopedieën. De geschiedenis eener kunst schrijven beteekent het modelleeren der beelden van scheppende genieën, van heerschers en van hen die nieuwe horizonten openden; al de rest kan worden overgeslagen. Toch zullen er in mijn Storia mannen van groote beteekenis ontbreken, mannen, die genieën waren en door mij hevig worden bewonderd. Doch hun genie uitte zich op volmaaktere wijze in andere takken der kunst, dan in die der litteratuur. Weliswaar schreven zij boeken, doch niet als kunstenaars. Een hoogstaand philosoof bijvoorbeeld als Vico, geniale beeldhouwers en schilders als Ghiberti en Salvator Rosa laat ik ongenoemd. Zij waren geen kunstenaars van het woord. En dat is de maatstaf die ik aanleg. Daarom zal niemand er zich over verwonderen wèl een ontleder der hemelen als Galilei in mijn werk aan te treffen. Want zij behooren tot de weinige uitverkorenen, die met evenveel recht geplaatst mogen worden in de rij der allergrootsten onder de woordkunstenaars, als in de andere takken van kunst en wetenschap. Verder heb ik rekening gehouden met het lot van een boek. Wanneer een werk eeuwen lang is blijven voortleven, geestelijk voedsel verschaft heeft aan velen, menschen verblijd of getroost heeft in verschillende landen en werelddeelen, dan is het waard opgenomen te worden. Er zijn ook schrijvers, die zonder zelf tot de allergrootste te behooren, een gansch nieuwe stijl of letterkundige beweging in het leven hebben geroepen, ook hen verschaf ik vrijen toegang."

In het eerste deel zijn negen uitverkorenen, negen reuzen. Ze zijn de leden van het eerste driemanschap, de eerste schrijvers van het volgare, die dus de Italiaansche volkstaal bezigden, inplaats van het latijn: Jacopone da Todi, Guido Cavalcanti en Cecco Angiolieri; dan het tweede beroemde

driemanschap: Dante, Petrarca en Boccaccio en ten slotte Dino Compagni, de eerste kroniekschrijver; Catherina van Siëna, de mystica en Franco Sacchetti, de novellist.

Van deze negen is in het buitenland het tweede driemanschap het meest bekend. Overbekend in heel de wereld, want er zijn bibliotheken vol over hen geschreven; toch weet Papini een oorspronkelijk licht op deze figuren te werpen bijv. op het innig melancholieke in het wezen van Boccaccio en op het tweeslachtige in het wezen van Petrarca. Men zou deze studies kunnen beschouwen als korte monografieën, ware 't niet dat verbindende hoofdstukken de schakel aanduiden en de ontwikkelingslijn der litteratuur uiteenzetten. Wèliswaar werd het beruchte „si, ma...." in hooge mate op Papini's werk door de italiaansche critici toegepast; het „maar" bestaat voornamelijk uit de vraag, waarom noemt hij wèl Giudo Cavalcanti en niet Guido Guinizelli; waarom wèl deze en niet die, een maar, welke elke subjectieve zienswijze nu eenmaal onvermijdelijk oproept. Doch allen zijn eenparig gestemd in hun sì: ja zeker, Papini heeft een op zich zelfstaand kunstwerk gewrocht. Men ziet dan ook vol belangstelling uit naar het tweede deel.

Papini echter, die van verrassingen houdt, heeft gedurende zijn zomerverblijf in de bergen, het werken aan de litteratuurgeschiedenis even onderbroken om een nieuw boek te schrijven, dat weldra verschijnen zal (ook in een nederlandsche vertaling). Het heet: „I Testimoni della Passione" en bevat zeven legenden over figuren, die den Heiland tijdens de Passie omringden: Judas, Simon van Cyrene, Malchus, Pilatus, Caïphas e.a.. Het zijn verbeeldingen van den schrijver, die voortbouwt op het uitgangspunt der teksten in het evangelie, zeer oorspronkelijk van vinding, met behoud van den zuiveren evangelischen achtergrond. Een boek, dat den schrijver van „De Christus" weer voor ons oproept. Met deze vertellingen of legenden slaat Papini een brug tusschen geschiedenis en fictie, want al zijn de geschiedenis onderwerpen momenteel 't meest in zwang, louter fictie is ook nog te vinden in de nieuwste italiaansche litteratuur. Doch over die vertellers en romanschrijvers, een ander maal.

BOEKENSCHOUW

SINT FRANCISCUS VAN SALES. VERHANDELING OVER DE LIEFDE TOT GOD. Deel II. Vert. door F. van Oldenburg-Ermke. *f* 3.50 en *f*4.25. Foreholte, Voorhout. 1937.

GOODIER (Alban S.J.) JESUS' OPENBAAR LEVEN. Vert. door Domna Lucia M. Antonissen. Deel II. *f* 2,20 en *f* 2.90. Foreholte, Voorhout. 1937.

Bij het verschijnen van het eerste deel van beide werken hebben wij hier veel goeds van gezegd en aard en opzet ervan aangegeven. Wij willen hier volstaan met naar onze vroegere recensies te verwijzen en het verschijnen van het tweede deel aan te kondigen. Goodier behandelt in dit deel een stuk van Jesus' openbaar leven, wederom op zijn frissche, oorspronkelijke wijze. Zijn boek laat zich even goed als meditatie dan als lectuur gebruiken.

Eenige nieuwe, aanbevolen Fransche uitgaven:

PLESTIS (J. du) LES DERNIERS TEMPS. (224).

BRIOT (K.) — GOEDSEELS (L.) — MERSCH S.J. (E.) INTELLIGENCE ET CONDUITE DE L'AMOUR (135).

MICHEL (Jacques) LE GÉNERAL GUYOT DE SALINS. (111). Desclée de Brouwer — Paris.

Het geestelijk drama van Rimbaud[1)]

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Men heeft zóóveel geschreven over het vraagstuk: Rimbaud; men heeft zóóveel oplossingen voorgesteld, die ieder voor zich een partieele waarheid bevatten, dat het probleem, als zoodanig, mijns inziens, niet meer bestaat. Er is nu een „geval Rimbaud", dat moeilijk in woorden weer te geven is, omdat menschelijke woorden ontoereikend zijn, om dingen te verklanken, die overal geworteld staan in het bovenmenschelijke. De eenige taal, die waarlijk geschikt is om het geval Rimbaud te formuleeren, is de taal van dezen schrijver zelf, mengeling van poezie en proza, waarin de dingen hun contouren verliezen en tot één essentie, een metaphysiek kristal, samensmelten. De zuiverste weergave van Rimbaud ligt in zijn onvergankelijk werk: men plakt geen ellenlang etiket op een flacon, die een Mixer van vuur in zich vervat houdt. De eenig toelaatbare critiek is die, welke, berustend op een diepgaande studie van heel dit werk en leven, uitgaat van deze kennis om, dóór het werk, mensch en ziel van dien mensch te vatten.

Het is deze critiek, welke Daniel-Rops probeert te verwezenlijken in een uitstekend werk, dat, in spijt van verschillende approximatieve suggestie's, tot in het hart van Rimbaud's wezen weet door te dringen. Het geestelijk drama van Rimbaud wordt hier op zóó nauwlettende wijze in al zijn phasen aan ons voorgehouden, dat het leven van dezen mensch met zijn talrijke facetten plots lichtend voor ons oog oprijst. Overigens is het standpunt van Rops het eenige, waarop men zich te plaatsen vermag, wil men niet met wie zich Rimbaud's discipelen noemen in conflict geraken: zij het de Claudeliaansche aanhang, voor welken Rimbaud een angstwekkend getuige voor de waarheid van het Christendom werd, zij het de groep der Surrealisten, die in hem het prototype van den modernen godloochenaar ziet.

Het is de schrikwekkende getuige van het Christendom of liever nog van het Godsbestaan, dien Rops voor ons oproept; het moge dan in veel opzichten een getuige à charge betreffen, het is niettemin een getuige. Want het is het christendom, dat Rimbaud al zijn levensjaren dóór een ergernis was, waaruit men tevens begrijpen zal, dat de Christus-figuur hem tot zijn ergsten vijand kon worden. Rimbaud is het slachtoffer geweest van het afschuwelijk burgerlijk christendom, dat in onze dagen ook in ons land nog zijn nabloei vindt en in Frankrijk onder het regime van Napoleon III en in de eerste vijf en twintig der derde Republiek zijn hoogtij vierde. Intusschen danken wij aan dit verworden christendom het grootsche oeuvre van een Bloy, een Péguy, een

[1)] Daniel-Rops. Rimbaud. Paris, Plon. 1936.

Mauriac en een Bernanos, om van vele katholieke philosofen op deze plaats maar niet te spreken, die allen tezamen klaar stonden Rimbaud's erfenis op te nemen. Rimbaud zelf echter begaat de fout, dit christendom met het waarachtig christendom te vereenzelvigen: hij geraakt tegen Christus in opstand, gevangene als hij was van zijn doop in zijn verfoeilijke jeugdopvoeding, zooals hij getuigt.

Heel het woorden- en dadenleven van Rimbaud verheft zich op frenetieke wijze tegen het christendom, al moet hij zich uiteindelijk door dezen vijand overwonnen bekennen, immers zijn zuster en zijn zwager, Isabelle Rimbaud en Paterne Berrichon, spreken ons van zijn bekeering „in extremis". Hoewel wij over deze bekeering geen andere getuigenis dan die van Isabelle hebben, vindt Daniel-Rops, niettegenstaande andere meeningen, geen aanleiding daaraan te twijfelen: de brief van dezen over haar stervenden broer en over de laatste woorden, door hem gesproken, is volkomen in harmonie met het beeld, dat Rops zich van den schrijver vormde, „rendent exactement le son de Rimbaud", zooals hij zegt.

ARTHUR RIMBAUD

Overigens heeft deze levensontknooping geen belang voor een verklaring dezer ziel en kan dit argument in de verhouding van Rimbaud tot het Christendom onaangeroerd blijven; deze bekeering toch aan de poorten des doods heeft niets uitzonderlijks voor wie in het raadsel van deze ziel wisten door te dringen. De ontmoeting met een God, in een ander leven is, de eenige godsdienstige houding, die Rimbaud welwillend in zijn leven aanvaard had. En de opstand van Rimbaud was in wezen veel minder tegen God gericht dan wel tegen Gods werk op aarde, de orde der schepping.

Daniël Rops zegt het op kernachtige wijze: „Wat hij niet aanvaardt, is het menschzijn. De „condition humaine", waarbij het geluk, dat niemand vermag te vermijden, niets is dan een geheel van kleine recepten, slinksche, kleingeestige handigheden, onderlinge afspraken, een opzijzetten van een persoonlijkheid; wat hij niet aanvaardt, is te ontdekken, wat, in de les van het Christendom aan de menschheid, op deze menschelijke armoede

steunt om het menschelijk wezen tot op het hoogste plan te verheffen." Hij stelt zich aan God tegenover, in verguizing en verloochening der schepping. Wat hij Christus niet vergeeft, is dat Deze eenmaal den reddingsplank uitwierp tusschen de goddelijke orde en ons tegenwoordig menschzijn. Hij keert den rug toe aan de Christenwereld, omdat het Christendom een in wezen menschelijke godsdienst is en hij het menschelijke haat. Rimbaud heeft nooit over God gesproken zonder op dit menschelijk aspect van de godheid nadruk te leggen. In zijn gedicht: Le Mal, stelt hij God voor als een zelfvoldaan burger, in een halve slaap verzonken, terwijl de oorlog gromt en buldert, terwijl mannen sterven en moeders weenen; een God, slechts uit zijn slaap ontwakend om — hebzuchtig — de gelden in ontvangst te nemen, die de mensch Hem in den vorm van zijn gebeden geeft.... Deze menschelijke God die het op een accoord gooit met Zijn schepselen, is voor Rimbaud even laag en verachtelijk als zij.

Rimbaud wil geen God, die bevriend is met de „welgezetenen" (de „Assis" zooals hij ze noemt.) Trouwens zijn haat voor de menschelijke orde reikt veel verder dan de mediocriteit van de burgerlijke maatschappij-ordening. Daarom ook gaat het niet aan, hem als een vriend der Parijsche Commune zonder meer, noch van eenige andere maatschappelijke Revolutie voor te stellen. Immers, aan het eind van een maatschappelijken ommekeer is altijd weer een menschelijke orde in het vooruitzicht.

„De Communards zijn in ieder geval Franschen, zooals de anderen. Franschen: dat wil zeggen: vertegenwoordigers van de maatschappelijke familie", waartoe Rimbaud tegen wil en dank behoort.

Hij verfoeit begrijpelijkerwijze het volk evenzeer als den burgerstand. Méér nog, hij verzekert: „J'ai horreur de tous les métiers." Hij is minder een anarchist dan een hyperarchist, als ik mij zoo uitdrukken mag. Wanneer hij God zijn scheldwoorden in het gelaat werpt, is dat een manier van zich te wreken op God, die hem de mogelijkheid gelaten heeft zooveel voorwerpen van afschuw te ontdekken in een schepping, waarin laagheid en verachtelijkheid een zoo weerzinwekkende plaats innemen.

Verlaine heeft Rimbaud, den geheélen Rimbaud gedefinieerd in twee woorden, toen hij schreef: „Satan adolescent." Het soort tweegevecht dat hij met God levert, is inderdaad het avontuur van Lucifer. „Zijn pogen, schrijft Daniël-Rops, is geheel en al gericht op een bovenmenschelijk geluk, verschillend van het bestaande, en onuitsprekelijk geluk, dat hem op geheimzinnige wijze zou geschonken worden, waarvan niets menschelijks een verklaring zou geven en dat een genade zou zijn. Men kan dit Satanisch experiment niet anders dan als volgt formuleeren: het begrip zelf van genade van zijn waren zin, van zijn christelijken zin afkeeren, om het er toe te herleiden, een anarchistischen houding van het menschelijk schepsel, dat zich in een eischend gebaar aan God

tegenoverstelt, weer te geven: dat heeft Rimbaud beproefd.

Jacques Rivière heeft ook gezegd, dat het geweten van Rimbaud zich teweerstelt tegen de „physieke en astronomische gesteldheid van de geschapen wereld". Met andere woorden: Opstand tegen God, den Schepper van alles; de affirmatie, dat de geschapen wereld Rimbaud niet behaagt, terwijl zijn trots zich voorstelt een hallucinatorische organisatie, die zijn persoonlijkheid zich gevormd heeft, voor een bestaanden vorm in de plaats te stellen.

Wij moeten er hierbij vooral aan denken, dat dit satanisch stuwen van Rimbaud zijn uitzonderlijk karakter krijgt door het poëtisch genie, dat er bezieling aan geeft en dat zijn gelijke niet vindt in geheel de Fransche literatuur. En dat terwijl toch deze literatuur, wat haar geest betreft, bij bepaalde schrijvers een soort Luciferiaanschen inslag vertoont, die wij kunnen doen beginnen bij bepaalde aspecten uit Stendhal (als Rimbaud vijand der Fransche orde, terwijl hij er ook van sprak „in voortdurend gevecht te zijn met het niet"); een oorsprong, die zijn eindpunt vindt in Gide en zijn directe volgelingen en waarvan Rimbaud de schoonste en dolzinnigste aartsengel zou moeten genoemd worden. Een inslag, die parallel gaat aan een anderen, dien men dien der Romantische hoogepriesters zou kunnen noemen en waaronder van in meerdere of mindere orthodoxie een Chateaubriand, een Michelet, een Vignij, een Hugo en zelfs een Barrès zou kunnen rangschikken; hoogepriesters, die de godsdienst vooral op de allereerste, misschien eenige plaats interesseert, voorzoover hij sociale, of eenvoudig menschelijke waarden vertegenwoordigt. De Luciferisten, waarvan ik sprak, zijn geesten, die de hang van naar het Absolute belet het leven in zijn gegeven vorm te aanvaarden.

Maar het leven moet geleefd worden. Rimbaud heeft tenslotte zijn toevlucht niet genomen tot zelfmoord, tenminste niet in den eigenlijken zin des woords: hij doodde uiteindelijk den dichter in zich. Wanneer Rimbaud verklaart, dat „de dichter tot een ziener wordt", zou men hem al heel slecht begrijpen als men zich verbeeldde, dat het hier slechts gaat om een wat schoonere visie op de dingen, dan de gewone blik schenkt, dien wij, leeken, op de dingen werpen; een wat roerender beeld, dat zich aan ons opdringt, wanneer wij ons in contact gevoelen met waarachtige poëzie of den schijn daarvan. Het gaat om iets gansch verschillends: het dùsdanig oplossen en in zich opnemen van het aanschouwende beeld, dat de mensch, die de dingen en de wezens aldus ziet, zich van het plan van een menschelijk naar dat van een goddelijk leven voelt overgeplaatst. Dit laatste nu toont Daniel-Rops in zijn bovenvermeld werk duidelijker dan men tot nog toe had vermogen te doen.

Het zou overigens welhaast voldoende zijn Rimbaud aandachtig te lezen om tot die overtuiging te geraken. „Le Poète se

fait voyant par un long, immense et raisonné dérèglement de tous les sens. Toutes les forces d'amour, de souffrance, de folies, il les cherche en lui-même, il épuise en lui tous les poisons pour n'en garder que les quintessences. Ineffable torture, où il a besoin de toute la foi, de toute la force surhumaine où il devirent entre tous le grand malade, le grand criminel, le grand maudit, — et le suprême Savant!" Wat niet anders wil zeggen, dan dat de dichter, die tot ziener wordt, naar niets minder aspireert dan een soort buitennatuurlijken staat te bereiken door de systematische spanning — spanning tot het uiterste — der krachten zijner natuur.

Men begrijpt dus niets van een Rimbaud, als men in hem slechts een verloopen vagebond zou zien, in wiens ziel toevalligerwijze ook een geniaal dichterschap huisde en als men de gedragingen van dien vagebond zou meenen te moeten excuseeren ter wille van den dichter. Neen, men behoort den één met den ander te verklaren, zooals Rops zulks doet. „Niets is onjuister dan zich Rimbaud te verbeelden zwichtend voor den drang zijner hartstochten. Bij vol verstand, en met vastberaden wil, werpt hij zich met zijn volle rede in de leegte. Volgens het vers van Verlaine prepareert deze jonge Satan „het ligstroo voor de zeven zonden van zijn vijf zinnen". Het is geen brute genieting zooals Rémy de Gourmont zich verbeeldde.... Als een wezen, met het genie van een Rimbaud begaafd, zich systematisch aan een leven van wanorde overgeeft, gaat de verklaring daarvan de zedenleer te buiten en vraagt er om metaphysisch te zijn."

Deze vernuftig voorgestelde verklaring wordt echter te weinig gerechtvaardigd door het werk van Rops in zijn verder verloop.

Rops spreekt ons van een soort „omgekeerde" heiligheid, die de jonge Satan in praktijk zou gebracht hebben door een omkeering der zedelijke waarden ten behoeve van zijn persoonlijkheid. Hij vergeet daarbij de voor de hand liggende conclusie te trekken: een omgekeerde heiligheid is en blijft een uitdaging, aan God gedaan in naam van een andere, valsche godheid.

En die godheid is geen andere dan de godin der natuur, de vergoddelijkte natuur, als men wil. En daarmee toont zich Rimbaud meer uitzonderlijk dan oorspronkelijk. De dichter, die zich aan eigen woord en daad bedwelmt, ontmoet immer dezelfde valsche goden.

Die godsdienst der natuur staat in groote letters door heel Rimbaud's werk geschreven. Daar is allereerst de onomstootelijke getuigenis, die Rops zelf aanhaalt, als Rimbaud zegt: „Je vécus, étincelle d'or de la lumière nature." En er is verder dit vers uit le Mal:

„Nature, ô toi qui fis ces hommes saintement." Hiermee zijn wij in de pure Rousseau- doctrine. In dit opzicht is de verschijning van Rimbaud in het midden der eeuw van Romantiek dan ook een zeer normaal gebeuren. Rimbaud herstelt den cultus der natuur om die een absolute vereering te brengen. En de dichter, die zijn

offer plengt op het altaar dier natuur, ziet in zijn ergste uitspattingen niets dan een gehoorzamen aan bijna goddelijke wetten. Het valt daarbij op, dat de cultus der natuur, tot het uiterste opgevoerd, immer weer zijn toevlucht neemt tot hetzelfde ritueel: de philosofie van den minnaar van Verlaine en den schrijver van het *Saison en Enfer* kan men trek voor trek terugvinden in den logischen ontwikkelingsgang, dien een Gide van zijn *Nourritures terrestres* tot een *Immoraliste* doormaakte.

* * *

In een avontuur, als Rimbaud beleefde, kunnen de etapes elkaar slechts in snel tempo opvolgen. Er verloopen slechts eenige maanden tusschen het oogenblik, waarop Rimbaud het *Saison en Enfer* schrijft en dat, waarop hij er de exemplaren van in het vuur werpt. De weinige, korte werken, die aan zijn pen ontvloeien, zijn slechts fragmentarisch van karakter, want een eigenlijk volledig werk is een zorgvuldig opgezette menschelijke constructie; dit zijn slechts brandende getuigenissen van het meest verwoede pogen aan het menschzijn te ontsnappen. Het geestelijk drama, dat aan dit drama ten grondslag ligt, drijft den betreffenden mensch onvermijdelijk tot het nabije alternatief: den dood in te gaan of opnieuw zijn intrede te maken in het leven.

Rimbaud verkoos den laatsten weg. En daarna kwam vanzelfsprekend een plots einde aan zijn schrijven. Trouwens nooit was hij een man van literatuur in den gewonen zin van het woord. De literatuur veronderstelt een compromis tusschen het doorleefde leven en het verlangen er aan te ontvluchten. En er is niets van een dergelijk compromis te vinden bij Rimbaud.

BOEKEN SCHOUW

KMOCH (Hans) EUWE SLAAGT. *f* 2.40 en *f* 2.90. Uitgegeven door het weekblad „de Schaakwereld" W. L. Salm & Co. Amsterdam. 1937.

Aan de hand van honderdvierenveertig geanalyseerde partijen geeft, de meester Hans Kmoch een levensschets van Dr. Euwe's „opkomst", „wording", „bevestiging" en „grootmeesterschap". Dan volgt „naar het wereldkampioenschap" en eindelijk de periode waarop wij allen zoo trotsch zijn: „Wereldkampioen". Hoe lang nog?

Zelfs al zou de titel voor Dr. Euwe verloren gaan, dan kunnen zijn mooie hier verzamelde partijen ons een troost zijn en een reden tot blijvende trots.

WEEREN (A. van) REGEN EN ZON IN KLEUTERLAND. (256) *f* 1.90. Schuyt, Velsen.

Schetsen uit het kinderleven, eenvoudig levend en vol kleur. Kinderverdriet en kindervreugd wisselen elkaar af, juist als in het leven der groote menschen. Het zijn geen geweldige gebeurtenissen, maar voor het kind beteekenen ze toch meer en heel iets anders dan voor de volwassenen. Dat weet de schrijfster ons duidelijk te laten voelen.

BUITENLANDSCHE

I. LETTEREN.

FRANSCH

VERCEL (Roger) SOUS LE PIED de L' ARCHANGE. Albin Michel, Paris, 1937.

Roger Vercel, de winnaar van den prix Goncourt van drie jaar geleden, is een schrijver van een uitzonderlijke kracht, wanneer hij beschrijft, wat hij direct aanschouwd heeft of wat het hem mogelijk maakt te reconstrueeren naar zijn eigen kennis van de plaatsen en naar de persoonlijke ervaring, die hij van bepaalde dingen heeft. Met andere woorden, hij is een uitnemend waarnemer, maar hij toont bovendien de gave van een geboren verteller in den lichten gang van zijn verhaaltrant, de ongekunsteldheid en oprechtheid van zijn toon, de beknoptheid van zijn stijl. In zijn laatste werk komen ook op treffende wijze zijn talenten als psycholoog tot uiting. Door deze veelzijdige waarde als romancier slaagt hij er in onze belangstelling van de eerste tot de laatste bladzijde van zijn nieuwste werk onafgebroken en onverzwakt gaande te houden.

Sous le pied de l'Archange suggereert ons op meesterlijke en praegnante wijze den welhaast magischen invloed, die van den Mont St. Michel uitgaat op eenieder, die hem kent; een invloed, des te onontkoombaarder, naarmate men de geheimen van dit ontzagwekkend Benedictijner-bouwwerk meer vermag te doorgronden. Het leven van dit onvergankelijk grootsche werk en van den kleinen mensch, die zich langs zijn wanden beweegt, zijn op onvergelijkelijke wijze dooreengeweven en wij zien, hoe de berg alle menschengebeuren in zijn ban gevangen houdt. Het doet weldadig aan, den schrijver Roger Vercel bij monde van een zijner helden, Hulard, herhaaldelijk zijn bewondering voor de monniken tot uitdrukking te hooren brengen. Terloops vernemen wij, hoe de abdij van Chiny, in àlverzettende naastenliefde, er in slaagde zeventien duizend — zegge 17000 — armen per dag te voeden.

Iedere maal, dat het den schrijver overkomt meer direct over zijn Mont St. Michel en zee en land, door dezen beheerscht, te spreken, vindt hij fragmenten van een poëtische schoonheid en een evocatieve kracht, die alles, wat tot nu op dit gebied gepresteerd werd, overtreffen en die blijvend zullen tellen onder de schoonste bladzijden der literatuur van onze dagen. De vocabulaire, waarover deze schrijver de beschikking heeft, is van een ontzagwekkenden rijkdom en vol van de fijnste nuanceeringen. Sous le pied de l'Archange is een zeer groot boek en het zou aanbeveling verdienen dat Nederlandsche schrijvers van

naam, die zich de weelde permitteeren van te rusten op een eens verworven reputatie en wier werk tengevolge daarvan ernstig stagneert (om niet te zeggen, in waarde mindert) eens in de leer gingen bij schrijvers als een Roger Vercel, van wien ieder boek een vernieuwing en een verrijking beteekent voor hem en voor ons. Volwassenen.

Dr. B.

RAMUZ (C. F.) LE GARÇON SAVOYARD. Roman. 16.50 fr. Grasset, Paris, 1937.

Ramuz heeft zich in dezen roman aan een reeds vaak beproefd thema gewaagd. De hoofdfiguur, de Garçon Savonyard, verliest de grenzen uit het oog tusschen de werkelijke en de verbeeldingswereld. Hij is een fantast, „lunatique", zeggen zijn dorpsgenooten. Hij is verloofd met een dorpsmeisje, doch op een avond wordt hij als betooverd door een circuskunstenares, en deze aetherische geliefde, die hij nooit terugziet, mengt voor hem de twee werelden zoo dooreen, dat hij een raadsel voor zijn omgeving wordt. Een derde, een kroegmeid, die hem verleidt door de aetherische geliefde na te bootsen, brengt hem in zulk een toestand van vertwijfeling, dat hij haar vermoordt. Het gegeven moet een schrijver aanlokken: de strijd tusschen verbeelding en werkelijkheid, gerealiseerd in de liefde. Ramuz bezit niet het talent om van dit Hamlet-achtige gegeven een Shakespearetragedie te maken. Hij is een dorpsverteller, die goede Heimatromans schrijft. Doch van de romans, die ik van hem las, is dit ongetwijfeld de beste. Met sobere middelen bereikt hij zijn doel, het schrijven van een aangrijpende dorpstragedie. Hij mist het vermogen om de innerlijke ontwrichting van zijn held zoo te intensifieeren, er zulk een afgrond van menschelijkheid van te maken, dat het een openbaring wordt voor zijn lezers. Het is een goed en tragisch dorpsverhaal geworden. Voorbehouden voor ervaren lezers.

CHÉRAU (Gaston) SÉVERIN DUNASTIER. Roman. 15 fr. Albin Michel, Paris, 1937.

Er is van dezen roman weinig bijzonders te zeggen. Hij verhaalt de geschiedenis van een eenvoudigen jongen, een door en door rechtschapen en edel mensch, die in zijn dorp en omgeving een soort natuursocialisme tracht in te voeren en hierin ook slaagt. Propaganda-makers laten hem ook in de banlieue van Parijs optreden voor communisten verzamelingen, doch hier loopt het spaak, daar hij zich tot geen partij bekend en niet aan politiek doet. Het is een optimistisch boek, waarin bijna louter goede, rechtschapen menschen optreden en haast alles ten goede keert. Zulk een roman valt op in den stroom van realistische en pessimistische verhalen. Litterair is het boek niet bijzonder belangrijk, een leesbare roman als honderd andere. Familie en omgeving

van Séverin Dunastier worden erin op behoorlijke wijze beschreven evenals de andere bijfiguren. Maar het geheel is wat effen en kleurloos, geen figuur of gebeurtenis krijgt bijzonder relief en ook het eigen systeem, dat Séverin verwerkelijkt, is slechts iets terloops en bijkomstig en heeft niet de hoofdbelangstelling van den schrijver. Die heeft Séverin, de stille, rechtschapen en menschlievende werker, wiens hartstocht het is de menschen tot anti-oorlogsgezindheid te brengen.

DUITSCH

STAHL (Herman) TRAUM DER ERDE. Roman. (475) 5.80 M. Hanseatische Verlagsanstalt, Hamburg.

De geschiedenis, die deze roman verhaalt, is zoo oud als de wereld en zoo gewoon als elke dag. Maar de schrijver is een dichter, die het alledaagsche in ongewoon licht ziet en zijn verhaal in een bijzondere sfeer plaats. Een achttienjarig meisje uit de stad gaat voor eenigen tijd bij haar tante op het land wonen, leert een jongen kennen, geeft zich aan hem en vlucht, als de gevolgen daarvan zich doen gevoelen, in den vreemde. Later keert zij gesterkt en vol moed in het dorp terug. Dit weinig origineele gegeven heeft de schrijver met groot poëtisch en psychologisch talent tot een boeienden roman bewerkt. Natuur en gemoed zijn hier tot een eenheid verweven; beide spelen hun rol in deze tragedie van leed, die haar beteekenis ontleent aan de fijne psychologie en de natuurgevoeligheid van den auteur. De landelijke idylle viert op het oogenblik hoogtij in Duitschland en de schrijver van dit boek heeft zich naar die heerschende voorkeur gericht, doch hij heeft er een drama van aangrijpende menschelijkheid van gemaakt. Het verhaal is lang, zeer lang voor het sobere thema. Toch is er geen wanverhouding, daar de auteur alle bijzonderheden in juiste belichting en juist verband weet te plaatsen. Tot het oogenblik der vlucht toe is er een climax; daarna wordt de situatie al te idyllisch en is de spanning geweken. Ook weidt de schrijver al te lyrisch uit over de cosmische alverbondenheid en over de mystiek der gemeenschap, een dichterlijke omschrijving van „Blut und Boden". Een boek voor volwassenen.

KUCKHOFF (Adam) DER DEUTSCHE VON BAYENCOURT. Rowohlt, Berlin.

Het gegeven van dit boek is wel interessant. Een duitsche jongeman, Sommer geheeten, komt op 22 jarigen leeftijd naar Frankrijk. Hij trouwt met een fransch meisje, dat eigenaresse is van de boerderij „Ferme la Haye". Door een rationeel en zuinig beheer breidt hij land en akkers uit tot het dubbele, terwijl ook de veestapel sterk verbeterd en vermeerderd wordt.

Zijn vrouw sterft en hij blijft met 4 kinderen achter, van wie de oudste jongen Marcel studeert aan de Universiteit, de oudste dochter Berthe het huishouden doet, de jongste nog op de lagere

school gaan. Kort na zijn huwelijk heeft hij zich laten naturaliseren — in den loop der jaren is hij gemeenteraadslid geworden en zoó scrupuleus vat hij zijn plichten op tegenover zijn nieuw vaderland dat geen van zijn kinderen 'n woord duitsch kennen. —

Dan komt de Groote Oorlog. Marcel staat aan het front; hoe zwaar de requisities ook zijn, Sommer voldoet er nauwgezet aan, hij helpt waar hulp noodig is met alles waarmee hij helpen kan, en toch gelukt het Ratour, ook een groot grondbezitter, die hem Ferme la Haye benijdt en gierig uitziet naar een gelegenheid om ze zich toe te eigenen, hem in verdenking te brengen van een spion en een verrader te zijn. Gewetenloos en listig wordt zijn afkomst en elke schijn van deutschfreundlichkeit tegen hem uitgebuit, zoodat het zijn vijanden gelukt hem onder immer zwaardere verdenking te brengen, de vijandelijke gezindheid der dorpsbewoners altijd sterker te maken en ten slotte den burgemeester te dwingen huiszoeking te houden op Ferme la Haye. In die verbitterde en overprikkelde toestand, waarin dit alles Sommer gebracht heeft, overvalt hem plotseling een duitsche cavallerie-patrouille, die voor de Franschen op de vlucht is, dwingt hem getrokken revolvers, maar ook met een beroep op hem als duitscher en vader haar voor eenige uren in zijn huis te verbergen. Ze wordt ontdekt — van weerszijden vallen er dooden.

Nu is het verraad van den „boche" evident, en op 't zelfde oogenblik dat de zoon vecht tegen de duitsche aanvallers valt de vader ,als spion en verrader, onder de kogels van het fransche executiepeleton.

Kuckhoff is een schrijver van talent: wat hij nog mist is „die Beschränkung". Door de overdaad van détails — dikwijls zelfs onnoodige détails — en door zijn zwaar en gewrongen duitsch, wat zeer onaangenaam leest, wordt de gang van het boek zóó belemmerd, dat het moeite kost het niet op zij te leggen.

Ook de oplossing van het probleem zal menigeen tegenvallen. De uiterlijke omstandigheden hebben een veel grooteren invloed — bijna een uitsluitenden invloed — dan de innerlijke gronden. En bij slot van rekening keert Sommer zijn liefde niet naar het oude land, bewust en met volle overtuiging, maar laat eerst nà de daad, als verdediging ervan gelden, dat hij door het optreden der menschen van Bayencourt, sinds eenigen tijd „vaderlandsloos" geworden was. De oratio pro domo die Kuckhoff ter verdediging van deze oplossing, inlascht, bevredigt allerminst.

GAGARIN (Eugen) DIE GEWESENEN. Russische Schicksale. In Leinen RM. 3.20. Verlag Kösel-Pustet, München.

Dat men uit deze novellen van Gagarin de tragiek der Bolsjewistische revolutie voor hen en haar die haar niet aanvaarden, dieper zal leeren beseffen, geloof ik niet. De eerste novelle die den laatsten dag van een oude hofdame beschrijft is wel mooi maar doet toch een beetje onwerkelijk aan, om de wel wat al te

groote simpelheid van die vrouw, die ofschoon in haar eigen villa verwezen naar één kamer, en die zij dan nog met jonge vurige communisten deelen moet, toch van heel de revolutie niets gemerkt heeft en nog altijd leeft in het verleden. Beter dan „Die alte Hofdame" is de tweede „Ophelia in Moskou".

Gargarin is een meester in 't beschrijven van personen en dingen en in het weergeven vooral van alle mogelijke stemmingen: toch bevredigt ook dat verhaal niet volkomen; dat komt omdat de situatie niet helder en klaar is uiteengezet. Mooier is weer de derde „Weisze Nächte" — de inhoud is buitengewoon eenvoudig, een vorstin ontmoet in de verbanning een kosakken-officier, die van veel lageren stand is — zij zijn op elkaar aangewezen — krijgen elkaar lief — hij durft zijn liefde niet te bekennen — ontvlucht, maar komt na een paar weken terug en trouwt haar. Een misschien banaal gegeven maar wat een schoonheid heeft de dichter Gagarin ons geschonken in zijn beschrijving der witte nachten. Misschien is het een fout, maar dan toch een mooie fout, dat zijn witte nacht haast de personen en hun leed doet vergeten. Verreweg de mooiste is de laatste: „Die letzte Fahrt". Wat een diep-menschelijke tragiek ligt er in dat lot van dien ouden Samojeed, wien de Bolsjewieken van een gedeelte van zijn rendierkudde hebben beroofd en wiens eenige zoon zij hebben meegetroond naar de naburige stad, waardoor zijn moeder van harteleed is gestorven. De oude man merkt aan alles dat hij zijn jongen niet meer missen kan: hij zoekt hem, maar tevergeefs: de jongen komt niet. De oude wil zijn goden, die hij meent vertoornd te hebben, verzoenen: hij offert zijn mooiste rendier, en juist de achtergelaten kop brengt de wolven op zijn spoor, die hem met zijn span verslinden.

Eugen Gagarin is een dichter, een eerder zachte dan forsche natuur. Daarvandaan zijn zijn teekeningen in pastelkleuren, zijn stemmingen eerder zacht en teerder dan forsch en diep. Maar toch zal iedereen van deze novellen met groote voldoening kennis nemen.

LEITENBERGER (Georg) DER LEHRER. Preis RM. 4.80. Societätz-Verlag, Frankfurt am Main.

Dr. Aribert Reimar, bijgenaamd „Der Depp" heeft zulke eigenaardige manieren en doet zulke vreemde uitingen dat zijn leerlingen slechts met hem lachen en spotten en zelfs de ouders hem niet ernstig nemen. Maar eigenlijk is hij een man van mooie en hooge ideeën en van een zeer groote offervaardige goedheid. De houding van de menschen heeft hem langzamerhand tot dien zonderling gemaakt, die geheel in zich zelf teruggetrokken leeft en die de overtuiging met zich meedraagt dat hem geen mensch nog ooit iets goeds, iets verheugends zal aandoen.

Twee van zijn leerlingen Stadler en Leitenberger, die door het vreemde uiterlijke heen toch wel iets van zijn prachtig innerlijk

hebben ontdekt, komen op het idee, bij gelegenheid van een conflikt van Der Depp met dezen laatste, om hem iets te geven of iets voor hem te doen, wat hem het onafwijsbaar bewijs moet geven van hun goeden wil om hem een echt pleizier te doen. Zij stellen zich in verbinding met Clarissa Gaisendöfer, de eenige familie waarmee de leeraar nog eenige connectie heeft. Zij is een goed zangeres en pianiste. Op Kerstmis zingt zij begeleid door fluit en viool een paar Kerstliederen — zij worden binnengelaten en Leitenberger biedt hem een zelf vervaardigd Madonnabeeldje aan, Stadler een eigen gecomponeerd lied. Sinds dien tijd veranderen èn de leeraar èn de leerlingen in hun verhouding tot elkaar: het wordt er eene van onderling begrijpen, samenwerking en vriendschap. Onder den grooten oorlog sterven allen behalve Leitenberger. Wat dan verder volgt in het boek is van geen beteekenis meer.

Dit boek is niet grootsch of geweldig, en ook niet van een strenge klassieke schoonheid, maar het heeft „charme". Het heeft dat typisch aantrekkelijke wat een vrouw heeft die innerlijk zacht en goed, uiterlijk fijn en voornaam is. Leitenberger schrijft een vloeiend, eenvoudig mooi Duitsch en zijn natuurbeschrijvingen zijn prachtig.

BREHM (Bruno) ZU FRüH UND ZU SPäT. Das grosse Vorspiel der Befreiungskriege. 6 R.M. R. Piper und Co., München.

Een groots opgezette historische roman van meer dan 600 bladzijden, dat imponeert reeds op zich. Brehm is iemand, die wat aan durft en het is niet de eerste keer, dat hij zo iets waagt: hij heeft reeds een trilogie over de wereldoorlog op z'n artistiek geweten.

Nu komt hij dan met het voorspel tot de bevrijdingsoorlogen, na de val van Pruisen bij Jena, als heel Duitschland naar Oostenrijk hopend opziet. Dat begint in 1809, te vroeg en tegen de wil van den Generallissimus Prins Karel. Bij Aspern weet hij toch stand te houden, maar, als niemand Oostenrijk te hulp durft komen en Aartshertog Johan Karel te laat te hulp komt, verliest hij de geweldige strijd bij Wagram.

Deze episode heeft Brehm in enkele scherp van elkaar gescheiden tafereelen willen schilderen. Om dat te bereiken heeft hij elk tafereel uit enkele aparte groepen opgebouwd. Een voorbeeld: het eerste tafereel is „Feldherr wider Willen" en bestaat uit de groepen: Der Generallissimus und Stadion, Der Kaiser und der Generallissimus, Die Kaiserin eilt ins Hoflager, Der Kaiser und die Kaiserin. Dat tafereel is inderdaad „af", het vormt een geheel als een beeldhouwwerk. En nu zet hij tafereel na tafereel, opdat zij door hun groepeering en hun massale kracht zullen imponeren. Een innerlijke band is er niet, ze staan naast elkaar, maar samen moeten zij het „Voorspel" suggereren in héél zijn opwindende verschijning, waar 't kleingeestige en 't grootste, de hoop en 't vertwijfelen bont dooreen gemengd zijn.

Is die opzet gelukt? Ten dele wel, met name in die scènes, waar hij de eigenlijke strijd schildert, men voelt daar, dat hij dat aan kan, hij is op een terrein, dat hem bekend is. Hij weet ook aardige anecdotes in te lassen, karakteristiek voor de tijd.

Maar minder bevredigend is toch het geheel. Er wordt te veel gepraat, eindeloos veel en niet altijd even interessant. Bovendien maakt het cultuurbeeld, dat hij voor ons tekent, te veel de indruk van iets wat in elkaar gezet is, het ontstaat niet voor onze ogen als een schepping.

ENGELSCH

TRACY (Don) HOW SLEEPS THE BEAST. (280) 7/6. Constable & Co., Ltd., London.

Een jonge neger, dronken geworden door het drinken van whiskey, onwettig gestookt en hem verkocht door een blanken handelaar, valt een blanke vrouw, een prostituee, aan en vermoordt haar. Het nieuws verspreidt zich, de neger wordt opgejaagd en gevangen genomen, een bloed-dronken menigte sleept hem uit de gevangenis en lyncht den ongelukkige. Het verhaal dezer „lynchjustitie" is de inhoud van Tracy's roman.

Het is oogenschijnlijk zonder eenige passie dat Don Tracy het gruwzaam gebeuren vastlegt; er zijn geen voor- of nabeschouwingen; enkel de „lynching", maar daarvan is dan ook geen détail verwaarloosd. In het koude, objectieve, staalharde proza, dat dezen Amerikaanschen auteur eigen is, wordt weergegeven hoe het beest in de menschen, — in het dagelijksch leven menigmaal bedaarde luidjes — vooral loskomt wanneer zij in menigte bijeenzijn. Het is met ontzetting, dat de lezer beleeft hoe geleidelijk een soort krankzinnigheid de massa bevangt, een hysterische bloeddorstigheid, waardoor de laagste schanddaden worden begaan. Nuchter, maar als een schrille aanklacht, wordt daar tegenover het totaal verpolitiekte en corrupte politie- en staatsgezag gesteld, dat verzuimt de vereischte beschermingsmaatregelen te nemen.

Tracy's roman is aangrijpend. Hij geeft geen moraal, geen remedie. Het boek is geschreven zonder eenig sensatiebejag. Maar in de strakke onmiddellijkheid van uitdrukking ligt een bittere stemming. De stemming van een man, die geen onbewogen toeschouwer is, maar die heftig ontroerd en verontwaardigd is; zòò, bondig en zakelijk, zijn emotie uit, en daardoor zijn intense verontwaardiging openbaar maakt over de onmenschelijkheid van velen zijner landgenooten. Het boek is een sociaal document. Niet voor overgevoelige lezers.

JORDAN (Humfrey) SEA WAL ONLY. (454) 8/6. Hodder and Stoughton Ltd. - London.

Voor een „roman van de zee" bevat „Sea Way Only" op-

vallend weinig opwindende of avontuurlijke voorvallen. En waar zij een enkele maal voorkomen, zooals het zinken van de „Magnolia" en het door brand vergaan van de „Southern States", worden zij verteld zonder uitgebuit te worden tot fel-sensationeele beschrijvingen. Het verteltalent van Jordan heeft dergelijke krachtmiddelen niet noodig om een roman belangwekkend te maken. „Sea Way Only" is het verhaal der up and downs van den eersten koopvaardij-officier John Coke, later gezagvoerder van een kleine vrachtstoomer, welke de Chineesche en Indische wateren in alle richtingen bevaart, tenslotte commandant van een luxe passagiersschip. Een zeeroman in den voortrffelijken zin van het woord. John Coke is getypeerd als den zeeofficier, die dag aan dag kleine, en ook wel groote, problemen heeft op te lossen; de man, die te maken heeft met zijn directie, zijn bemanning en de passagiers. En daarnaast ook nog een persoonlijk leven leidt, hier tot uiting gebracht in de verhouding tot zijn dochter Sheila. Er waait een frissche wind door de bladen van dit boek, rijk aan incidenten, dikwijls kleine dagelijksche voorvallen, maar alle belangwekkend door de boeienden, levendigen verteltrant van den schrijver. De lezer wordt geheel opgenomen in de eigenaardige sfeer aan boord van een vrachtboot en van een groot mailschip. Voor volwassenen lezers geen voorbehoud.

GORDON (Caroline) NONE SHALL LOOK BACK. (442) 8/6 Constable & Co. Ltd. - London.

De Amerikaansche burgeroorlog speelt een belangrijke rol in Caroline Gordon's „None shall look back." Het verhaal van het optreden der beide strijdende partijen, van verkenningen en wapenfeiten neemt een ruim deel van den roman in beslag. Alle figuren — en het zijn er vrij veel — zijn bij den burgeroorlog betrokken, deze bepaalt hun inzichten, motieven en handelingen. De schrijfster heeft een zekere eenheid verkregen door de gebeurtenissen hoofdzakelijk te concentreeren rond de leden van een familie in Kentucky, de Allards, die aan de zijde der Zuidelijken staan.

De burgeroorlog is een onderwerp dat in de meer conventioneele Amerikaansche romanlitteratuur al tallooze malen is verwerkt. Gordon's roman gaat boven het gemiddelde; de schrijfster is er over het algemeen in geslaagd een voorbije periode met de menschen, die haar bevolkten, te laten herleven. Toch wordt het geheel getypeerd door een zekere kleurloosheid. Het maakt den indruk of de schrijfster haar personages nauwkeurig heeft gadegeslagen, waarna zij even nauwkeurig hun handelingen en zelfs hun gedachten heeft vastgelegd, maar daarbij verzuimd heeft haar verbeeldingskracht te laten spreken. Die had gloed en bezieling moeten verleenen, vooral aan een roman, die zoo rijk is aan dramatische en tragische gebeurtenissen.

BELLOC (Hilaire) AN ESSAY ON THE NATURE OF CONTEMPORARY ENGLAND. (80) 2/6. Constable & Co. Ltd. - London.

In een bondig geschreven essay heeft de scherpzinnige en critische cultuurhistoricus Belloc de meest typeerende kenmerken van de moderne Engelsche natie vastgelegd. De visie van Belloc wijkt vrijwel altijd af van gestandaardiseerde meeningen; zij wordt bepaald door zijn Katholiek geloof en zijn wetenschappelijkheid. De laatste is oorspronkelijk, maar zoo verantwoord en gefundeerd dat zijn meeningen nooit genegeerd worden.

Dit boekje geeft een karakteristiek der huidige Britsche natie, zooals die nog niet is vastgesteld. Het imponeert door breede en diepe visie; uit objectieve feiten, vermeldingen komt Belloc hier tot gevolgtrekkingen, die den lezer een verrassende kijk geven op het Britsche volk en zijn psyche.

HILAIRE BELLOC

De schrijver dan, ziet het moderne Engeland als kenmerkend aristocratisch, als protestant en als commercieel. Merkwaardig is het betoog waar Belloc aantoont dat Engeland juist zijn meest vitale eigenschap sinds het driehonderd jaar geleden als moderne natie opkwam, zijn aristocratisch karakter, begint te verliezen.

Den Katholiek interesseert vooral het hoofdstuk waarin aangegeven wordt dat Engeland instinctief vijandig staat tegenover het Katholicisme. De oorzaken hiervan worden nauwkeurig nagegaan in een glashelder betoog, over de gecompliceerde religieuze verhoudingen in Engeland. Waar deze inderdaad niet makkelijk zijn te overzien, en Belloc het klaarspeelt den nietdeskundige dit overzicht aan te geven, is zijn essay, alleen reeds hiervan, van beteekenis.

STARK (Freya) THE SOUTHERN GATES OF ARABIA. (248 R.M. 2. The Albatross Library, Hamburg - Paris - Bologna.

Sedert het levenswerk van den vermaarden Britschen Arabiëkenner, Lawrence, de laatste jaren meer bekend werd, is de belangstelling voor Arabië toegenomen en werden reeds verscheidene reisbeschrijvingen uitgegeven. Een der beste is die van de Engelsche ontdekkingsreizigster Freya Stark. Het boek kan feitelijk een studie genoemd worden. Miss Stark heeft het zuidelijk deel van Arabië, een vrij geïsoleerd en onbekend gebied bereisd, en grondig studie gemaakt, zoowel van de bevolking, haar vreemde levenswijze en gewoonten, als van de geographische gesteldheid, de fauna en flora.

Zij schrijft een verzorgd, krachtig, beeldend proza waardoor haar boek tot de litteratuur gerekend kan worden.

BOEKENSCHOUW

VERHEUL (J.) OUDE BOERENHOFSTEDEN. IN ZUID HOLLAND. (112) *f* 4.50. Tweede herziene en vermeerderde druk. Stemerding & Co., Rotterdam.

Getroffen door het liefelijke, het mooie en indrukwekkende dat van vele oude boerenhofsteden uitgaat, heeft de teekenaar-schrijver een aantal der meest karakteristieke dier hofsteden in beeld gebracht, en toegelicht met verklarende architectonische en historische tekst.

Het zeer mooi uitgevoerde werk is voor de cultuur-historie en folklore van Zuid-Holland van beteekenis.

DET (E. J. van) WAARHEEN NA DE LAGERE SCHOOL? (228) *f* 0.85. „De Arbeiderspers", Amsterdam.

Een oriënteerende kleine handleiding wil dit boekje van den oud-directeur van het Amsterdamsche Gemeentelijke Bureau voor Beroepskeuze zijn. Men vindt er een overzicht over de verschillenden vormen van onderwijs in ons land, die aansluiten op de Lagere School. Daarnaast een hoofdstuk over het psychologisch onderzoek, op zich niet on-interessant, maar voor den ouder en onderwijzer, die zich met de vraag der beroepskeuze bezighouden, van geen beteekenis, daar dit onderzoek door deskundigen geschiedt.

CASSON (H) HOE EEN MEISJE MEER GELD KAN VERDIENEN IN ZAKEN.
RODRIGUES (A) VERKOOPEN PER BRIEF.
KNOL (B.) VERKOOPEN PER ADVERTENTIE.
VERKOOPEN OVER DE TOONBANK.
Uitgaven van het N.V. Maandblad „Succes", Den Haag.

De bedoeling van de uitgave van deze brochures is de vakkennis van menschen, die in handel en bedrijf hun beroep vinden, te verdiepen en hen den weg te wijzen om het verder te brengen. Over het algemeen ontbreekt daaraan hier bij velen nog al wat, zoodat deze boekjes met hun waardevolle suggesties goede diensten zullen kunnen bewijzen.

MULLER (P. H.) DE DICHTER VERTELT. (110) *f* 0.90.
KAGAWA (Jojohiko) DE DOORN IN HET VLEESCH. (60) *f* 0.90. Uit het Engelsch door Joh. Hartog. Bosch & Keuning, Baarn.

De eerste dezer twee uitgaven in de Libellen-serie is een bloemlezing, vertellende en beschrijvende poëzie uit de Nederlandsch letterkunde sinds „Van den Vos Reinaerde" tot op dezen tijd, voorzien van een inleiding en van voorverklaringen. Een geschikte bundel voor wie het dichterlijk verhaal nader willen leeren kennen.

„De Doorn in het Vleesch" is een verzamelwerk uit verschillende toespraken van den bekenden Japanschen zendeling en socialen werker Kagawa. De Japansche Christen, zelf ziekelijk, bemoedigt hierin, vanuit zijn diep geloof, zijn medemenschen, die te kampen hebben met lijden en tegenspoed.

Uiteraard is dit mooie, gevoelige boekje het meest geschikt voor Protestantsche Christenen.

Het visioen van William Butler Yeats

door JOS. PANHUYSEN

Geen, die de gedichten van William Butler Yeats las, en eenigszins gevoelig is voor poëzie, zal niet herhaaldelijk getroffen zijn door de verblindende schoonheid en de adembenemende intensiteit er van, maar hoe herhaaldelijk zal ook hij niet wanhopig zijn geworden, omdat deze helderheid, die hij intuïtief als helderheid waardeerde, hem duister bleef. Menigerlei zijn de gezichten die u aanstaren, de gestalten, schoon bewegend, die ons voorbijgaan in deze verzen, zij zijn zeer werkelijk, zeer persoonlijk, karaktervol, onderscheiden, precies, hun uitdrukking, hun gebaren, de woorden, die hun mond spreekt. Zij zijn ook reëel, in den zin, dat bijvoorbeeld een bedelaar er verschijnt als een bedelaar en dat hij spreekt als een bedelaar. Maar in de uiterste preciesheid, in de onomwondenheid en onverbiddelijkheid van zijn verschijning is iets, dat hem afzondert van de bedelaars, de individueele bedelaars, die we kennen en al zijn zijn woorden juist de woorden, die bij zijn karakter passen, al is het bedelaarswijsheid, die hij spreekt, deze wijsheid blijkt door haar strenge beperktheid een eeuwige geldigheid te verkrijgen, die aan het accidenteele cynisme van den in het leven ontmoeten landlooper ontbreekt. De figuren in Yeats' verzen hebben daarom altijd eenigermate het karakter van het type, terwijl ze terzelfdertijd, in hooge mate gedifferentieerde persoonlijkheid vertoonen, zij zijn vrij tot in het ongebondene somwijlen, maar, van een andere zijde bezien, zijn zij strikt bepaald. Fataliteit en vrijheid samen zijn doorgaans het kenmerk van deze poëzie.

Maar niet alleen om deze onmiddellijk waarneembare, maar meer algemeene dualiteit is een groot deel van het werk van dezen dichter geheimzinnig. Men ontdekt in zijn Collected Poems herhaaldelijk bepaalde gevallen, namen, uitdrukkingen, uitspraken, die om een verklaring vragen. Nu kan men van meening zijn, dat het geheim somtijds schooner is dan de wetenschap, dat de wetenschap schade zou kunnen doen aan de betoovering van het gedicht. Er zijn inderdaad gedichten, waarop men beter geen uitleg beproeft, omdat een uitleg tot een banale wijsheid voert, die, eenmaal gekend, de stemmingsfeer, die het vers zijn bekoorlijkheid schonk, aantast en niet zelden vernietigt.

Bij de verzen van Yeats is dit, naar mijne meening, vrijwel nooit het geval, ook al begrijpt men ze niet, men voelt onmiddelijk, dat hun verborgen beteekenis wel voort kan komen uit een valsch, maar niet uit een banaal inzicht. Meer wetenschap kan hier niet schaden, want de wetenschap krijgt hier haar ware hoogere doel, niet het wegnemen van het geheim, dit doodende element der beperkte wetenschap, maar het door verheldering nog meer

duidelijk maken van het geheim, dit levende element eener wijder schouwende, dienende wetenschap.

Het heeft misschien zijn nut, hier enkele voorbeelden te geven. Ik wil beginnen met het korte gedicht The Saint and the Hunchback.

HUNCHBACK. Stand up and lift your hand and bless
A man that finds great bitterness
In thinking of his lost renown.
A Roman Caesar is held down
Under this hump.

SAINT. God tries each man
According to a different plan.
I shal not cease to bless because
I lay about me with the taws
That night and morning I may trash
Greek Alexander from my flesh,
Augustus Caesar, and after these
That great rogue Alcibiades.

HUNCHBACK. To al that in your flesh have stood
And blessed, I give my gratitude,
Honoured by all in their degrees,
But most to Alcibiades.

Eenieder, die dit gedicht met aandacht leest, zal bemerken, dat het allerminst een vaag, of onduidelijk gedicht is, er is sfeer, maar aan de sfeer wordt niet het minste geofferd, iedere regel is tot aan den boord gevuld met beteekenis, maar toch is het gedicht, althans zoo was het dit voor mij, zonder nadere aanduiding, niet te begrijpen. Men weet wat een heilige is, maar niet wat Yeats hier onder den heilige verstaat en zoo weet men ook wat een gebochelde is, maar niet van welke geestelijk persoonlijkheid, de gebochelde, volgens Yeats, het symbool is.

Nog bepaalder welhaast van beteekenis en daarom zonder nadere aanduiding nog onbegrijpelijker is de uiteenzetting, die Michael Robartes over de phasen van de maan geeft voor zijn leerling Aherne.

Twenty-and-eight the phases of the moon,
The full and the moon's dark and all the crescents,
Twenty-and-eight, and yet but six-and-twenty
The cradles that a man must needs be rocked in:
For there's no human life at the full or the dark.
From the first crescent to the half, the dream
But summons to adventure and the man
Is always happy like a bird or a beast:
But while the moon is rounding towards the full
He follows whatever whim's most difficult
Among whims not impossible, and though scarred,
As with the cat-o'-nine-tails of the mind,
His body moulded from within his body
Grows comelier. Eleven pass, and then
Athena takes Achilles by the hair,

Hector is in the dust, Nietzsche is born,
Because the heroes crescent is the twelfth.
And yet, twice born, twice buried, grow he must,
Before the full moon, helpless as a worm.
The thirteenth moon but sets the soul at war
In its own being, and when that war's begun
There is no muscle in the arm; and after,
Under the frenzy of the fourteenth moon,
The soul begins to tremble into stillness,
To die into the labyrinth of itself!

Wie dit leest weet onmiddellijk, dat het zin heeft, dat het zin moet hebben, dat Athena en Achilles en Hector, en eeuwen, eeuwen later, Nietzsche verband met elkaar houden, maar welk verband? Wat zijn deze phasen, deze acht en twintig phasen, die een wiel, een cyclus vormen? Is het het leven van een mensch in symbolen? Is het een onderscheiding van menschelijke personen naar hun karakter, hun lotsbestemming, en hun droom of ideaal? Of is het, daar personen uit ver uiteengelegen tijden genoemd worden, een verdeeling van de opeenvolgende beschaving in de wereldgeschiedenis? Niemand had dit zonder meer, dunkt me, bevredigend kunnen oplossen. Op het oogenblik echter, na het verschijnen van A Vision in een uitgebreide en grootere oplage kunnen we dit wel. Wij weten nu dat dit wiel van de phasen der maan zoowel een onderscheiding der menschen naar lot en droom en talent beteekend, maar evenzeer, enkel levenslot en ook de ontwikkeling van de geschiedenis der wereld binnen het tijdperk, dat Yeats, met een term aan de oudheid ontleent, het Groote Jaar noemt.

BUTLER YEATS

A Vision is een zeer eigenaardig boek, dat zonder twijfel met groote voorzichtigheid dient behandeld te worden. De grondslag ervoor is verkregen door de vrouw van Yeats door middel van automatisch schrift en door mondelinge uitspraken in droomtoestand. Nu kan men hier denken aan para-psychologie en telepathie. Men kan ook denken aan inwerking van engelen of duivelen. Indien men de tweede mogelijkheid wil aanvaarden en, evenals Yeats zelf, aan een overdracht door geesten gelooft, dan zullen velen eenige geneigdheid vertoonen tot de hypothese der duivelen. Ik had A Vision bij me op een treinreis, een man tegenover me voerde eerst een blijmoedig en welwillend gesprek met me over de stralende schoonheid van dit najaar, maar toen hij in het

boek, dat ik even later opensloeg, enkele vrij occult uitziende teekeningen bemerkt had, keek hij me met een zekeren weerzin en zelfs eenigen angst aan.

Een groot gedeelte van het gevaar van het boek wordt echter weggenomen, dunkt me, wanneer men het beschouwt als een fantasie, wat het ten slotte is, een fantastische uitleg van de geheimen des levens, die we niet kennen en op deze aarde niet kunnen kennen. Deze uitleg is dan herhaaldelijk, ook als fantasie, onaanvaardbaar, maar ook zeer veel is wel aanvaardbaar, dat wil zeggen, dat hij, hoe fantastisch hij ook mag zijn, dingen toont, die vooraf onzichtbaar waren voor onzen geest Acht en twintig zijn de phasen van de maan, van de eerste phase, de volkomen objectiviteit tot de vijftiende phase, de volkomen subjectiviteit en dan weer terug tot de eerste phase. Behalve de eerste en de vijftiende phase beantwoordt iedere phase aan een bepaald menschentype, een bepaalde periode in een enkel menschelijk leven, en een bepaalde periode in het Groote Jaar der wereldgeschiedenis. Wiel in wiel in wiel, zooals men ziet, men duizelt, als men het zich voorstelt, en de eigenlijke voorstelling wordt in A Vision dan ook niet gegeven; het is eigenlijk geen visioen dit boek, het is de analyse van een visioen. In iederen mensch als type, in ieder menschenlot, in het lot eener geheele beschaving is een strijd, die tegelijkertijd een trachten naar eenheid is, tusschen kenner en strever, tusschen objectiviteit en subjectiviteit, tusschen het gekende en hetgeen kent, het geleverde, primaire en het daarentegenovergestelde, het nieuwe, tusschen het nagestreefde en hetgeen nastreeft, tusschen het overgeleverde, gekende en het kennende, de Creative Mind, en willende, antithetische. Deze strijd, die een trachten naar eenheid is, heeft Yeats uitgedrukt in zijn vier faculteiten: Body of Fate, en daarnaast het ideaal, het nagestreefde, de Mask en het nastrevende, de Will. Hierdoor wordt niet alleen de strijd geschapen, die het kenmerk van het menschelijk leven is, maar hier vindt men ook de verklaring van het fatale in de scheppingen van Yeats naast het vrije, soms haast ongebondene. Door deze vier faculteiten, die in alle phasen verschillen, worden de menschelijke karakters onderscheiden, waarin nu eens het primaire, dan weer het antithetische overheerscht. Zoo ziet men bijvoorbeeld in de zes en twintigste en de zevenentwintigste phasen, wanneer de antithetische, subjectieve periode reeds overschreden is, den Gebochelde en den Heilige, den Gebochelde, den man, die zijn persoonlijk gevoel verloren heeft en nu in andere verschijningen zich een gevoel moet scheppen en dus een voorkeur heeft voor gepassionneerden als Alcibiades en den Heilige, die zich zichzelven de minste aller menschen vindt, maar daardoor tegelijkertijd wordt bekoord door den hoogmoed en dus inderdaad Greek Alexander en Augustus Caesar in zichzelven bestrijden zal.

Deze zelfde vier faculteiten bepalen ook de phasen van het Groote Jaar der wereldgeschiedenis. Het geheele vierde boek van

A Vision is aan dit Ouden gewijd, en ondanks alle bemerkingen en bezwaren, kan men niets anders dan bewondering hebben ten slotte voor deze magistrale samenvatting.

A Vision geeft, zooals men uit dit zeer schetsmatig en buitengewoon onvolledig overzicht reeds zien kan, een geestelijke waardeering van mensch en wereld. Zonder twijfel is deze waardeering, hoezeer men ze ook achten kan in verschillende opzichten, verkeerd, maar zij is veelbeteekenend en zij is, om een gevaarlijk woord te gebruiken, modern. De dingen, waar het vooral om gaat in dit boek, zijn de typologie van den mensch en de philosophie, of zoo men wil, de morphologie der geschiedenis, en deze typologie en deze morphologie houden, zooals men weet, op het oogenblik veel geesten bezig.

Nu moet men waardeeren in het werk van Yeats, dat hij zoowel het menschelijk karakter als de geschiedenis een geestelijken achtergrond geeft, die verder reikt dan een beperkte wetenschap, hij laat duidelijk zien, dat hij in een bedoeling gelooft, dat met het karakter in een bepaalden mensch, of in een bepaalden tijd, God een bedoeling heeft. En juist deze bedoeling is, dunkt me, inderdaad een zeer voorname, een gewichtige zaak. Ik ben een leek in deze dingen, maar ik geloof, dat zoowel in de typologie van den mensch als in de morphologie der geschiedenis op het oogenblik een belangrijker taak ligt voor den katholieken geleerde. Op het laatste gebied werd reeds zeer veel verhelderend werk verricht door Christopher Dawson.

Ik geloof dit te meer, omdat ik me de betoovering voorstellen kan, die A Vision op vele menschen van onzen tijd uitoefenen zal, een betoovering, die gedeeltelijk zonder twijfel te betreuren zou zijn, want A Vision is ondanks alles toch een te somber boek, in de vele dooreenwentelende wielen draait immers ook het wiel der reïncarnatie en dit wiel geeft ons den indruk, dat er geen ontsnappen aan is. Waar men terecht komt, als de reïncarnatie ophoudt, is niet recht duidelijk althans. Er is veel in A Vision, dat aan de Upanishads herinnert, de tegenoverstelling van primair en antithetisch, van zon en maan, en de reïncarnatie zelfs. Toch verklaart Yeats dat hij de Upanishads eerst na het schrijven van A Vision beter leerde kennen. Onlangs publiceerde hij van een gedeelte der Upanishads een zeer mooie vertaling tesamen met Shree Purohit Swami. Het ware misschien te wenschen geweest, dat deze nadere kennismaking aan A Vision vooraf was gegaan. Want in de Upanishads vindt men iets van de christelijke wijsheid, die iederen mensch, in staat van genade, een tempel van den Heiligen Geest verklaart, en ons leert, dat wij van God zijn, „in Wien wij leven ons bewegen en zijn." Wie aan de hergeboorte weet te ontkomen gaat, volgens de Upanishads, ook het Koninkrijk der Hemelen binnen.

„In this body, in this town of Spirit, there is a little house shaped like

a lotus, and in that house there is a little space. One should know what is there.

What is there? Why is it so important?

There is as much in that little space within the heart, as there is in the whole world outside. Heaven, earth, fire, wind, sun, moon, lightning, stars; what ever is and whatever is not, everything is there.

If everything is in man's body, every being, every desire, what remains when old age comes, when decay begins, when the body falls?

What lies in that space, does not decay when the body falls. That space is the home of Spirit."

God en het koninkrijk der Hemelen verschijnen te weinig in dit werk van Yeats, en dat is jammer.

YEATS (W. B.) A VISION. Macmillan and Co., Ltd. Londen.

SHREE PUROHIT SWAMI en YEATS (W. B.) THE TEN PRINCIPAL UANISHADS. Faber and Faber Ltd., Londen.

BOEKENSCHOUW

HUDDLESTON SLATER (Dr. W. B.) JA, IK WIL! Levensgeluk in Huwelijk en Liefde. (339) *f* **4.90. De Residentiebode, Den Haag.**

Men zou dit boek een „open brief" aan allen, die in het huwelijk treden, kunnen noemen. Het is een openhartig en waarschuwend woord omtrent het essentieele in huwelijk en liefde. Het boek is niet slechts geschreven, het is doorleefd; er staat een sterke, ervaringsrijke persoonlijkheid achter elke uiting. Voor Katholieken, zoowel gehuwden als zij die gaan trouwen, is dit hèt boek. Er bestaat onleesbaar veel voorlichtingslectuur omtrent huwelijk en sexualiteit, waaronder veel Schund, veel minderwaardigs. Hier wordt de huwelijks- en liefde-ethiek bezien en beschreven niet onmiddellijk vanuit katholiek, eer vanuit natuurlijk, redelijk standpunt, doch dit valt vrijwel met het katholieke samen. De auteur is een temperamentvol mensch, die zoowel in vuur raakt waar hij het heilige en schoone van het huwelijk beschrijft, als in verontwaardiging uitbreekt, waar hij de slapte en krachteloosheid van den tijdgeest te lijf gaat. Zijn hoofdstreven is: te instrueeren, jonge menschen de oogen te openen voor de werkelijkheid, te toonen dat pleizier en geluk hemelsbreed verschillen, dat het volle liefde- en huwelijksgeluk alleen gevonden wordt bij een hooge, onbaatzuchtige levensordening. Het Christelijke huwelijk is een hooge, ideëele, niet te overtreffen Goddelijke instelling; niet dit mag vervormd worden naar den gril der menschen — dit is de chaos oproepen —, maar de mensch heeft zich te vormen en te richten naar de door de natuur aangewezen ordening. Ordening brengt geluk en vreugde. Tucht en zelfbeheer, vrij van liberticisme en puritanisme, zij het parool. De auteur weet boeiend en populair te schrijven en tevens eerbiedig en vrijmoedig te spreken over dingen, die hier besproken moesten worden. Voor gehuwden en voor wie gaan trouwen is het boek een uitstekende wegwijzer.

Het Apostolaat van Miss Dorothy L. Sayers

door VAN OLDENBURG-ERMKE.

Dorothy Sayers is een vrouw, die geen duizend, maar slechts drie mannen te erg is, met name Conan Doyle, Aldous Huxley en P. G. Wodehouse.

Toch hanteert ze geen ander wapen dan een typewriter en op haar tijd misschien breipennen, schaar en maasbal.

Ze schrijft en is volgens haar portret geenszins, wat men een blauwkous noemt, maar veeleer een gemoedelijke vrouw op middelbaren leeftijd, die niets van een oude vrijster, maar alles van een vriendelijke en beminnelijke, jonge tante wegheeft.

En men zou haar voor een achternicht der gezusters Brontë verslijten, als het geen detective-romans waren, welke zij schrijft.

Want dit is het geheim van Dorothy Sayers en dit is ook haar apostolaat, dat ze zich, als beminnelijke en bedaagde dame met een genre afgeeft, waarvoor dames, als zij, eigenlijk niets dan afschuw moesten hebben.

Is haar eigen geweten daar wel gerust op?

Dit nu zullen we zoo dadelijk zien. Eerst moeten we dat met die drie mannen, wien zij te erg is, waar maken.

Wat Conan Doyle betreft, kunnen we gerust zeggen, dat zijn Sherlock Holmes het, als levend en zelfs, als gezond denkend mensch tegen haar Lord Peter Wimsey moet afleggen.

Wat Aldous Huxley aangaat, zal men moeten toegeven, dat hij er, zelfs niet in zijn meesterlijke „Point counter point", nimmer in geslaagd is, een redelijk motief voor de daden van zijn helden en heldinnen te vinden en aan te wijzen, (waarbij het natuurlijk de vraag is, of hij daar ooit naar gestreefd heeft!) terwijl de speurtocht naar redelijke motieven voor schijnbaar redelooze daden in de romans van Dorothy Sayers daarentegen de ziel zelf van het verhaal beteekent.

En wat nu dien armen, leuken Wodehouse aanbelangt, wie zal het er niet onmiddellijk mee eens zijn, dat zijn uitbeelding van een bepaald soort vertegenwoordigers van den Engelschen adel hoogstens „moppig" heeten mag, vergeleken bij Miss Sayers' door en door menschelijke en daarom betere en daarenboven geestige creatie: Lord Peter Wimsey?

De detective-roman is een gènre, maar bepaalt een genre de wàarde van het werk, dat in dat genre geschreven wordt?

Is een sprookje van Andersen minder waard, omdat het een sprookje, en een gemengd bericht uit m'n lijfblad méér waard, omdat het misschien wel echt gebeurd is?

Een genre is zooveel waard, als het beste, wat erin gepresteerd wordt.

Wat doet het af aan de waarde van Verdi's „Falstaff", van Bizet's „Carmen", dat de opera ontstaan is, als tijdverdrijf van een troepje vergrijsde, Italiaansche vrijgezellen, die naar een middel zochten om zich het leven te veraangenamen?

En heeft Dorothy Sayers zelf ons de oogen niet geopend voor het feit, dat ook het Boek der Boeken niet geheel vrij van detective-stories is, en nam zij daarom in een door haar samengestelde bloemlezing van zulke verhalen niet onveranderd de geschiedenis op van de kuische Suzanna en hoe scherpzinnigheid haar onschuld aan het licht bracht?

Haar held, haar charmante Lord Peter Wimsey, wordt er niet minder menschelijk, levensecht, beminnelijk om, doordat hij het werk van den speurder verricht en zich meer en grondiger met de problemen van het hoe? het waarom? en het waartoe? van het menschelijk handelen inlaat, dan de

doorsnee-romanheld, — en de doorsnee-romanschrijver! — pleegt te doen!

Het is nu eenmaal zoo. Dorothy Sayers heeft haar voorkeur aan dìt genre gegeven. En men zou dit slechts dàn mogen betreuren, als mocht blijken, dat dit genre haar niet ligt.

Het ligt haar echter voortreffelijk.

Haar streng wetenschappelijke scholing, — zij studeerde te Oxford, — haar zin voor het exacte en haar fantasie dreven haar onmiskenbaar schrijfsterstalent, als vanzelf, in de richting van de crime-fiction.

En wat Chesterton-Father Brown interesseerde in de daden en misdaden van zijn evenmensch, dat was ook Sayers-Wimsey niet onverschillig, namelijk: hoe reageert de ziel, de draagster vàn en rechter òver de daden van den mensch, op dit alles.

Miss Sayers vraagt żich niet enkel af: Hoe ís het gebeurd? maar ook: Hoe kòn dit gebeuren?

En evenmin, als Chesterton's beminnelijke Father Brown-stories, zijn haar romans louter crimineel.

Zooals Dostoïevsky's „Schuld en boete" in zekeren zin een crimineele roman is, mag een werk van Dorethy Sayers in zekeren zin een psychologische roman heeten.

Neem haar „The Five Red Herrings", dat in dit opzicht wel het minst op dien titel van spychologischen roman aanspraak schijnt te mogen maken. Het boek wemelt immers van „timetables", „clues", van verdachten, politiemannen, van alibi's en stille getuigen; is het op dìt gebied misschien haar beste werk, haar beste werk is het niet!

En toch is ook dit boek meer dan enkel en alleen een crimineele geschiedenis.

Het is niet slechts de misdaad, welke Lord Peter Wimsey aan het licht brengt. En het is niet alleen de dader, dien hij opspoort. We leeren ook de karakters van al de hoofdpersonen kennen, — schilders, die een Schotsch dorpje tot een soort Laren maken, — en we leeren die kennen doorheen en vanuit hun eigenaardigheden, deugden en gebreken. Het mag aanvankelijk schijnen, alsof de rijke en welgestelde man onder die schilders vlucht, omdat hij een moordenaar is, Peter Wimsey ontdekt en toont aan, dat het is, omdat hij een ijdele kerel heeten moet, die niet verdraagt, dat hij zonder baard weinig van een leelijken kerel verschilt. Oppervlakkig kan het lijken, alsof Waters niet voor den dag komt, omdat hij een slecht geweten heeft, de onderzoekingen van den adellijken detective demonstreeren zonneklaar, dat hij wegblijft, omdat hij zeeziek is.

„To draw a red herring across the trail," is de Engelsche zegswijze, waarop de titel van dit boek geïnspireerd werd, en beteekent letterlijk „een bokking over het spoor (van den vos) trekken", of, in goed Nederlandsch, „iemand het spoor bijster maken".

En de verzwegen moraal van dezen roman is dan wel, dat ieder mensch voor zijn daden en gangen, hoe geheim ook, zijn eigen motief heeft, wat voor een speurder naar een misdrijf dikwijls misleidend en lastig zijn kan, maar toch nooit uit het oog verloren mag worden.

En het apostolaat van Miss Dorothy Sayers is dan ook dit, dat ze met haar boeken, — al zijn het „maar" detective-romans! — den mensch in zijn waardigheid van redelijk wezen herstellen wil.

Zij gaat verder dan de meeste schrijvers van die boeken, die deze eer vaak allen voor den misdadiger opeischen, voor moordenaars, dieven en spionnen.

In „Clouds of Witness", waarin de zaak tegen Wimsey's broer, den Hertog van Denver, behandeld wordt, welke edelman terechtstaat wegens moord op den verloofde vàn zijn zuster, zwijgt de verdachte en liegt diens zuster om zich ten slotte, onschuldig zijnde, zèlf aan te geven. Maar het verloop van de zaak brengt aan het licht, dat noch het zwijgen van den Hertog, noch het liegen van zijn zuster uit schuld of medeplichtigheid aan moord voortkomen, al strekken hun wèrkelijke motieven den Hertog niet tot eer en zijn zuster niet tot schande. Wat misschien in deze beknopte naver-

telling wat romantisch klinkt, maar zich toch in het boek zelf zeer reëel aan ons voordoet!

Het zoeken naar den moordenaar in het allergenoegelijkste dorpje in het Engelsche laagland, waar Lord Peter Wimsey net op tijd met zijn auto strandt om mee te mogen helpen met het klokkeluiden, dat daar nog, als een edele, stemmige, maar daarom niet minder inspannende sport beoefend wordt, — zooals dat allemaal in „The Nine Tailors" staat beschreven, — levert niet enkel den moordenaar op (en wat voor een!), maar ook de levensgeschiedenis van de voornaamste inwoners en inwoonsters van dat dorpje, zooals deze zich van oorzaak tot gevolg vanuit de oorlogsjaren voortschakelt tot op den dag van den moord.

Ja, ook dit toont Dorothy Sayers ons in bijna al haar boeken, hoe achter heel het moderne leven de wereldoorlog staat. Het eenige, wat den vroolijken, schranderen, levensblijen, zij het wat dandy-achtigen Wimsey uit zijn evenwicht kan slaan, is een overblijfsel van „shell-shock". — Lees haar „Whose Body?", waarin zoo'n aanval van het gruwelijke oorlogsverleden op het zenuwstel van den hoofdpersoon op navrante wijze wordt uitgebeeld. — En in „The Unpleasantness at the Bellona-club" komt een geestelijk slachtoffer, een naar geest en ziel verminkte van den wereldoorlog voor, wiens aanwezigheid in „zoo'n boek" eens te meer bewijst, dat men voor „zoo'n boek", als het door Dorothy Sayers geschreven is, beslist andere maatstaven moet aanleggen.

En nu de vraag, of het geweten van deze intelligente, knappe, zeer talentvolle romanschrijfster er wel gerust op is, dat haar talent zich bij voorkeur ophoudt in de sfeer van „crime and detection", dat zij zich bij voorkeur wijdt aan den detective-roman?

Haar „Gaudy Night" geeft het antwoord op die vraag. En 't is een antwoord, dat onmiskenbaar duidelijk is, zoo helder en duidelijk, als een spiegel.

Tot de hoofdpersonen van dit boek, dat nu wel degelijk geheel en al een psychologische roman is, behoort immers ook een..... schrijfster van detective-romans, Harriet Vane, die haar zeer speciale kunst aan alle vragen van belangstellenden en aan alle roerselen van een dienvolgens verontrust geweten blootgesteld ziet, welke wij wagen te veronderstellen, dat ook Dorothy Sayers zelf bestoken en bestookten.

Doch niet enkel wordt dit vraagstuk, als aesthetisch probleem, behandeld, maar ook als sociaal probleem.

Het vraagstuk van Harriet Vane is ook dat van de werkende, op intellectuéél gebied werkende vrouw.

En de zaak, welke Peter Wimsey op te lossen krijgt, is met al die problemen allerinnigst verweven, zóó innig, dat onze dandy, als werkelijk en oprecht verliefd mensch, als de zeer menschelijke verloofde van een zeer menschelijke en levensechte Harriet Vane uit het strijdperk treedt.

We kennen natuurlijk den roman „Death 'twixt Wind and Water" niet, waaraan Miss Vane tusschen de bedrijven door, welke „Gaudy Night" vullen, bezig is. Het boek bevalt haar, als ze het reeds half klaar heeft, niet erg. Al haar boeken trouwens missen iets. „They read now to her as though they had been written with a mental reservation, a determination to keep her own opinions and personality out of view." En als ze Wimsey haar moeilijkheden in dit opzicht meedeelt, geeft hij haar den raad: „to abandon the jig-saw kind of story and to write a book about human beings for a change."

„Death 'twixt Wind and Water" kennen we dus niet, maar „Gaudy Night" is zoo'n boek, al willen we daar geenszins mee gezegd hebben, dat van Miss Sayers vorige boeken opgaat, wat Miss Vane hierboven van de hare beweerde.

En toch is „Gaudy Night" ànders, — anders als „Clouds of Witness", „Unnatural Death", „Whose Body".

In dit boek leeren we haar detective, Peter Wimsey, voor het eerst kennen, als een mensch onder menschen en onder alle omstandigheden, die

des menschen zijn. — In die andere romans was hij enkel maar een menschelijke detective, die door zijn flair, zijn scherpzinnigheid en zijn rijkdom nu en dan toch wel een beeetje erg boven- of liever: buiten-menschelijk scheen. —

„Gaudy Night" is, als he ware, de proef op de som van haar Wimsey-conceptie èn van haar romankunst.

En Wimsey, zoowel als Miss Sayers, doorstaan die proef glansrijk.

't Is daarom dan ook heelemaal niet verwonderlijk, dat ze het waagt om in haar volgenden roman Wimsey op huwelijksreis te sturen!

Miss Sayers is één der belangrijkste schrijfsters der moderne, Engelsche litteratuur. En haar pogingen om de romankunst via de detective-story uit de impase te redden, waarin deze kunst door de al te uitsluitende studie van het onderbewuste geraakt was, verdienen aller aandacht. Het is een ware verkwikking een boek te lezen, waarin de menschen redelijke wezens zijn. En het is een genot in een detective-story een detective tegen te komen, die een mènsch is, als wij allen, mag hij dan ook een beetje rijker en een tikje snuggerder zijn.

BOEKEN SCHOUW

SWAEN (Dr. A. E. H.) DE VALKERIJ IN DE NEDERLANDEN. (132) *f* 3.90 en *f* 4.90. Met 20 platen. W. J. Thieme & Co., Zutphen.

De valkerij vertegenwoordigt nog een stukje romantiek; het verhoogt de aantrekkelijkheid van Dr. Swaen's, met veel zorg samengesteld boek, dat naast een belichting der zakelijk en meer economische zijden der valkerij, ook haar romantisch aspect niet werd verwaarloosd.

De geschiedenis van het africhten voor de jacht van valken, en die dezer jacht zelf is geheel apart en gaat tot vroege tijden terug; beide worden overzichtelijk verhaald. Daarnaast behandelt de schrijver de zuiver Nederlandsche geschiedenis der valkerij, welke zich hoofdzakelijk in Valkenswaard en omgeving heeft afgespeeld; ook de wijze van vangen en africhten wordt uiteengezet, waarna een interessant hoofdstuk de beteekenis der valkerij nagaat voor kunst en letteren.

Een heel belangwekkend en blijkbaar deskundig geschreven werk over een weinig bekend maar aantrekkelijk onderwerp.

PEATTIE (Donald Culross) DE NATUUR ONTSLOTEN. (234) *f* 3.50 en *f* 4.50. Nederlandsche bewerking van Yge Foppema. Leopold, Den Haag.

De belangrijkste natuuronderzoekers van de laatste eeuwen worden ons in dit boek vooral op het gebied van hun studie ten voete uit geschetst. Het geeft ons een beeld van de onkunde op het gebied der natuurwetenschappen in vroegere eeuwen en hoe langzamerhand de wetenschap in de natuurstudie voortgang heeft gemaakt door het helder verstand van groote mannen als Anthonie van Leeuwenhoek, René Réaumur, Carolus Linnaues, Wolfgang von Goethe, Jean-Henri Fabre, die zich de grootste offers hebben getroost om hun ideaal: de biologie, te dienen. Met veel kennis en toewijding heeft de schrijver van dit boek zich van zijn voorgenomen taak om de liefde tot de natuur in haar groote bewonderaars dichter tot ons te brengen, gekweten, waardoor het een belangwekkend en lezenswaardig werk geworden is. Voor lezers met onderscheidingsvermogen.

I. De Fansche dichter Malherbe was een streng klassicus en heeft als verdediger van een klassieke, zuivere taal zijn verdiensten. Boileau zegt van hem:

Enfin Malherbe vint et, le premier en France.

Fit sentir dans les vers une juste cadence.

Deze liefde voor de schoone taal heeft hij tot zijn dood toe bewaard. Den zesden October, den dood nabij, berispte hij zijn dienstbode, die een niet zuiver Fransch woord gebruikte, en toen zijn biechtvader hem voorhield, dat hij in zulk een toestand zich niet om dergelijke beuzelarijen moest bekommeren, antwoordde de dichter: „Ik wil tot aan mijn dood de zuiverheid der taal handhaven."

II. In „Volk en Vaderland", het bekende N.S.B.-blad, lucht een nationalist zijn verontwaardiging over Jan Sluyters, die door het schilderen van Staphorster boeren den Nederlandschen boer gehoond heeft:

„En als de Nederlandsche boer gehoond wordt, dan moet iedere rechtgeaarde Nederlander daartegen opkomen, want den aard van den boer aantasten is Nederland aantasten, en wie Nederland aantast, hetzij uit wanbegrip of uit gebrek aan onderscheidingsvermogen, en wie gedoogt, dat Nederland wordt aangetast, bewijst daarmede zelf reeds volkomen ontaard te zijn. Welnu, Jan Sluyters hoont den Nederlandschen boer op een wijze zòò beestachtig grof, zòò waanzinnig hoogmoedig, zóó kortzichtig intellectueel en zóó psychisch bekrompen, dat wij het alleen aan de lankmoedigheid van den Staphorster boer kunnen toeschrijven, dat dit schilderij nog bestaat."

III. Een visscher van het eiland Cocela heeft onlangs bij Palermo een zeeschildpad gevangen van 98 kilogram. Op het schilddak stond een inschrift dat de visscher niet ontcijferen kon. De onderwijzer van het dorp was niet veel gelukkiger; hij copieerde de inscriptie en stuurde ze op aan een geleerde academie. Met verbazing constateerden de leden dezer academie, dat het een boodschap was van Maxiem Gorki, opgesteld in het Russisch en behelzende: „Ik heb mijn schildpad Toto in vrijheid gesteld den 1sten Mei 1922; zij weegt 52 kilogr., is 90 centimeter lang en eet graag sardines. Maxiem Gorki." De Russische schrijver bevond zich toen op Capri en is intusschen overleden.

IV. Bernard Shaw heeft een soort autobiografie gepubliceerd. Hij belijdt daarin dat hij o.a. in zijn jeugd een groot schilder wilde worden als Michel-Angelo; lukte dit niet, dan wilde hij zich tevreden stellen met een dramaturg als Shakespeare te worden. Shaw wil natuurlijk opvallen door krasse beweringen. Zoo geeft hij herhaaldelijk zijn afkeer van Parijs te kennen; hij noemt Parijs „een misselijke stad, beheerscht door pedanten, die alles doet mislukken wat zij onderneemt." En nooit, zoo zegt hij, heeft hij zijn meening daaromtrent gewijzigd. De Parijzenaars vragen nu bewijzen van deze bewering.

EEKHOUT (Jan H.) WARDEN, EEN KONING. (236) *f* 2.90. Callenbach, Nijkerk.

In dit zeer simpele verhaal van een schaapherder voelt men weer den meesterlijken greep van Jan Eekhout. Deze schaapherder is allesbehalve een copie, hoezeer hij ook alles om en aan zich heeft, wat men zich gewoonlijk bij een schaapherder denkt, maar Eekhout beeldt hem tot een zoo waar, natuurnabij wezen dat hij in zijn grootschen, oprechten eenvoud tot een koning wordt. Het geheele verhaal, de Cain-en-Abel-intrige, is eigenlijk zeer weinig oorspronkelijk of nieuw, maar het is het talent van Eekhout, dat alles een zeer concreet menschelijk en nieuw aanschijn verleent. Eekhout weet het geheim van het juiste gebaar en het juiste woord. Alles in zijn romans is ongewoon echt, natuurwaar en zuiver van lijn. Hij heeft zich in korten tijd een der beste en sterkste schrijvers van romans in Nederland getoond, een episch talent van ongewone kracht. Jammer, dunkt mij, dat hij aan zijn potsierlijk taaltje vasthoudt, een taaltje, dat toch wel geen Vlaamsch is. Een boek voor volwassen lezers.

SLAUERHOFF (J.) DE OPSTAND VAN GUADALAJARA. (153) Nygh & van Ditmar, Rotterdam, 1937.

Slauerhoff, die zijn verhalen graag liet spelen in verre streken onder vreemde menschen, beschrijft hier een Indianenopstand in een afgelegen stadje van Mexico, Guadalajara. Men vindt hier weer vele van de voortreffelijkheden, die Slauerhoff's novellen en romans kenmerken, hoewel dit lang niet zijn beste novelle is. Daarvoor is de uitroeping tot Messias van den „Vidriero" te weinig overtuigend. Dit is het zwakke punt in het verhaal. Overigens beschrijft Slauerhoff plastisch en aanschouwelijk, eenvoudig en natuurlijk, zonder eenige fraaidoenerij of woordkunst. Alles aan hem is rauwe natuur en realiteitszin. Katholieke lezers zullen wat vreemd opkijken over den bisschop en den Indiaanschen priester, die hier optreden. Heeft Slauerhoff dit werk tijdens zijn leven met opzet achtergehouden, daar het niet aan zijn eischen beantwoordde of lag het drukklaar tusschen zijn papieren? Hoe het zij, dit late werk van den dichter wil met piëteit ontvangen worden. Er komt een ontzettend wreede scène in voor, de kruisiging namelijk van den profeet, een schrijnend en pijnlijk tafreel.

KRAMER (Diet) ROELAND WESTWOUT. (288) *f* 2.75 en *f* 3.50. U. M. Holland, Amsterdam.

Diet Kramer heeft een bijzonder gelukkige hand in het beschrijven van middelbare scholieren. Zij heeft de hedendaagsche jeugd in het hart geschouwd. Na „Begin", „Bloesem" en „De Bikkel" publiceert zij wederom een boek over en voor jonge menschen „Roeland Westwout". In al haar boeken is zij eigenlijk, hoewel misschien ongewild en onbewust, opvoedster. In haar nieuwsten roman brengt zij een heele groep H. B. S.-leerlingen bijeen en zij slaagt erin, allen in eigen persoonlijke trekken uit te beelden. Het is een boek vol leven en bewogenheid, vol idealen en jeugdige menschelijkheid. Het wijze ouderpaar Westwout vormt den achtergrond. Al bereikt het boek niet de strakke, consequente hoogte van „De Bikkel", het is een zeer lezenswaardig verhaal over opgroeiende knapen en meisjes. Merkwaardig is, dat de schrijfster, die protestante is, zoo angstig neutraal blijft en alle religieuze bezinning en gevoel uit haar boeken weert. Is zij

bang stichtelijk te worden? Religieus besef is toch ook een werkelijkheid bij een groot, misschien het grootste deel der Nederlandsche jeugd. Het is overigens een boek van gezonden levenszin.

MEYER (Irma) VIJF RONDOM MOEDER. [229] *f* 2.90. Het Spectrum, Utrecht.

„Vijf rondom Moeder" is een gezinsroman, waarin de moeder de leidende rol speelt en, min of meer ondanks haar zelve, den toekomstweg der kinderen bepaalt. Het is een vlot geschreven en aardig verhaal met snelle decorwisseling en tempo. Hier en daar is het wat erg schetsmatig en zou een breedere psychologische uitwerking niet geschaad hebben. De best geslaagde en volledigste figuur is de moeder, een levensblije en tevens levenswijze vrouw, die met wonderbaren tact haar vijf weet te leiden en tot menschen te vormen. Alle vijf hebben iets van haar en vereeren haar met grenzenlooze toewijding. Het is een door en door Christelijk gezin dat hier beschreven wordt, waarin de degelijkheid een zekere luchtige levensblijheid niet verdringt. De schrijfster huldigt een optimistischen levenszin en doordringt haar boek met een sfeer van Gods- en levensvertrouwen. Het is een boek voor jonge menschen, dat prettig en geestig vertelt van de strubbelingen en de verheugenissen, welke een moeder beleeft aan haar kinderen.

SILLANPÄÄ (F. E.) DE WEG VAN EEN MAN. Vert. door S. van Praag. [229] Meulenhoff, Amsterdam, 1937.

De Finsche schrijver Sillanpää wordt herhaaldelijk genoemd als candidaat van den Nobelprijs. Hij is een zeer oorspronkelijk romanschrijver, een dichter, die een eigenaardig licht over zijn figuren uitstort en de natuur van zijn land in zijn romans op dichterlijke wijze betrekt in de lotgevallen der menschen. Zoo is het althans in de twee romans, die ik van hem las. In „De Weg van een Man" gebeurt niet heel veel: wat de beteekenis van het boek uitmaakt, is die ongewoon heldere doorlichting der weinige personages, die het verhaal afspelen. Het is een boerenroman van het Finsche land; de gedeeltelijke levensweg van een eigenaardigen Finschen boer wordt hier beschreven, een boer die een meisje verleidt, met een andere trouwt, deze verliest en tot de eerste terugkeert. Sillanpää verhaalt dit op eigenaardige wijze, beurtelings met voorwaartsche en achterwaartsche passen, in nauw verband met de vier seizoenen. De gewone romanlezer zal het verhaal wat traag en eentonig vinden; een beschouwend en bezinnend lezer vindt er echter veel in te bewonderen, een prachtige natuurweergave en menschen, die met deze natuur vergroeid zijn. Er broeit door heel het boek echter een zwoel erotische spanning: er is aldoor een verwachting van een bepaald gebeuren, dat uitblijft. Het eindigt met een blijde vreedzame oplossing, maar stemming en sfeer zijn zoodanig geladen van drift en begeerte, dat het boek voorbehouden dient te blijven voor rijpe, ervaren lezers.

GROSKAMP- TEN HAVE (Amy) MOEDER. [345] *f* 2.75 en *f* 3.50. Hollandia, Baarn.

In dezen roman heeft de auteur een moeder willen beschrijven, die vol huiselijke zorg en toewijding is jegens haar kinderen en hen toch den een na den ander innerlijk verliest. Zoodra de kinderen grooter worden en eigen inzichten gaan ontwikkelen, vervreemden zij van hun moeder; haar geestelijke horizon is te beperkt gebleven, zij zit te vast in zinlooze gewoonten en traditie. Mevrouw Groskamp- ten Have beschrijft dit alles heel leesbaar en dragelijk zonder den lezer nu juist een verrassing te bereiden. De figuren worden op behoorlijke wijze gekarakteriseerd en de lotgevallen vloeien tamelijk natuurlijk uit persoonlijkheid en situatie voort. In een gefortuneerde, vrijzinnige familie zal het wel ongeveer toegaan zooals hier beschreven wordt. Elke nieuwe generatie is eenige graden vrijzinniger dan de vorige. Een lezer, die hooge eischen aan zijn lectuur stelt, zal door het boek niet bevredigd worden; wie met behoorlijke ontspanningslectuur tevreden is, vindt hier zijn gading. Een boek voor volwassen lezers.

GERVAIS (Albert) CHINEESCHE SCHIMMEN. Vert. door A. E. van Rantwijk. Boucher, Den Haag, 1937.

Gervais is een dokter met jarenlange praktijk onder de Chineezen. Hij schijnt vooral getroffen te zijn door hun tooverkunsten, waarvan hij een soort theosophie maakt. De schimmen der voorvaderen plagen en helpen de menschen. Ik geloof niet, dat hij het zelf meent, maar het is toch weer te overtuigend geschreven, om het zonder voorbehoud iedereen maar in handen te geven. Het beste dunkt mij nog de teekening van de levenswijsheid en levenshouding der Chineezen. Dat is menschelijke realiteit van een ander soort dan wij gewoon zijn en waar wij dus met vrucht kennis van kunnen nemen. Het is wat langdradig, maar toch onderhoudend geschreven. De half-Chineesche figuur van Smith met zijn wonderlijke avonturen is pakkend genoeg geteekend om de aandacht voor het verhaal tot het einde gespannen te houden. Voor goed ontwikkelden.

BAUM (Vicki) GROOTE UITVERKOOP. Geaut nederl. vertaling van H. M. A. Ludolph. (259) W. de Haan, Utrecht.

De geschiedenis van het huwelijk van een verkoopster met een etaleur uit het Centraal Warenhuis, die door allerlei karaktereigenschappen en toevallige avonturen van elkaar vervreemden, een tijdlang hun eigen weg gaan en dan toch weer, vooral door de trouw van het meisje, bij elkaar terugkomen om natuurlijk dan verder gelukkig te leven. Groote Uitverkoop geeft in vele tafereelen een beeld van het bedrijf van een heel groot Warenhuis. Zelfs wordt de held gewikkeld in een gangstergeschiedenis, wier inbraak hem ten laste gelegd wordt. Het werk is zeer onderhoudend geschreven en leerrijk omtrent de toestanden in een Warenhuis. De levensbeschouwing echter is psychologisch in plaats van moreel. Daarom alleen geschikt voor ontwikkelden.

GOGOL (Nikolai) MIRGOROD. Vert. door G. Wronsky en J. Mertens. (205) Die Poorte, Antwerpen. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Mirgorod bevat drie novellen van Gogol. Gogol is een rasschrijver; men gevoelt dit op elke bladzijde. Of hij het stadje Mirgorod beschrijft en zijn spot uitstort over het wonderlijke volkje dat daar huist, of hij het echtpaar Towstogub in hun dagelijksche rust opvoert of in „Het Portret" een soort duivelsgeschiedenis verhaalt, overal beweegt hij zich als de alwetende toovenaar, die alle geheimen van mensch en natuur kent. De beide eerste novellen, die op het land spelen, voeren ons binnen in echt Russische verhoudingen en Gogol beschrijft die verhoudingen op zijn meesterlijk satyrische wijze. Een klein, maar zeer lezenswaardig boekje.

MAURIAC (Francois) HET EINDE VAN DEN NACHT. (216) *f* 1.20. Vertaald door M. W. K. Serie: Kaleidoscoop. Stols, Maastricht.

In deze ernstige roman worden de laatste levenjaren van Thérèse Desqueroux beschreven op een wijze, die ons doordringt van medelijden met deze ongelukkige gebannene uit de Maatschappij. In den 30sten jrg. van Boekenschouw blz. 125—126 heeft onze medewerker Dr. B. M. Boerebach in zijn artikel: De Atmosfeer in het werk van François Mauriac, een uitvoerige bespreking van dit boek gegeven, zoodat wij hier kunnen volstaan met een aanbeveling voor lezers met onderscheidingsvermogen.

KEUN (Irmgard) NA MIDDERNACHT. (213) *f* 2.25. geaut. vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil" Amsterdam.

Recht op den man af komt Irmgard Keun met haar gevoelens voor den dag. Eenige schrijnende staaltjes van toestanden waarin sommige menschen thans in Duitschland verkeeren geven dit boek een heel apart tintje. Het jonge meisje dat haar geschiedenis opschrijft is een eenvoudig buitenkind dat in de stad bij een tante woont en daar het facisme meeleeft door een intocht van den Führer te zien, de angst van de Joden mee te maken en meer dergelijke tooneelen. De jongen, dien zij liefheeft komt in groote verbijstering tot haar omdat hij meent iemand dood geslagen te hebben en zij vluchten in geweldige

vrees naar Holland om middernacht. Een suggestief geschreven boek dat voor lezers met gerijpt onderscheidingsvermogen te gebruiken is.

MELIS (Jacques) OLGA LORELEI. (303) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leiter-Nijpels, Maastricht.

Wie veronderstellen zou dat deze „roman uit de filmwereld" binnenvoert in het heiligdom waar de films gemaakt worden, waar de schijnwerpers flitsen en de commando's van den regisseur de aarde doen beven, vergist zich een weinig. Dit geestig met een overstelpende woordenvloed geschreven verhaal vertelt van twee verarmde aristocratische jonge meisjes, zusters, die in een provinciestadje een modehuis drijven en daar allerlei complimenten en hatelijkheden van haar clientèle moeten slikken. Zij krijgen een legaat en de jongste (zij schelen tien jaar in leeftijd) neemt het besluit om de zaak te sluiten en naar Parijs en de Rivièra te gaan. In een van de duurste hotels stappen zij af en Jane wordt voor een filmster aangezien, die daar dien dag verwacht wordt, hetgeen zij zich laat aanleunen. Terugkeer op den ingeslagen weg is dan niet meer mogelijk, de zusters moeten het spel volhouden. Er volgt een reeks van uitbundige situaties, die even uitbundig beschreven worden. Verslaggevers, filmmagnaten worden door den schrijver in 't ooitje genomen en zijn heldinnen komen in alle opzichten als sprookjesprinsessen met rijkdom en prinsen van haar escapade op den beganen grond terug. Zoo is deze „roman uit de filmwereld" een prettig en aangenaam boek voor groote menschen.

SCHRÖER (Gustav) STORM OVER DEN BINSENHOF. Uit het Duisch door Joh. Hepp. (287) *f* 2.90. Bosch & Keuning, Baarn.

Deze roman van het land brengt ons in een heel aparte omgeving tusschen de boerenbevolking van Niederau, Ambt Heidenheim.

In die vreemde landstreek met venen en moerassen, waar de groote veenboeren de arme keuterboertjes onderdrukken, komt Jacob Sindig rust zoeken en genezing voor de wonde in zijn hart. Hij is een reus van gestalte en met zijn kracht kan niemand zich meten. Zijn ziel is opstandig omdat hij zijn geliefde aan een ander heeft moeten afstaan en in die stemming vergrijpt hij zich aan de vrouw van den boer bij wien hij werkt. Zijn boete voor deze zonde is een onafgebroken strijd voor de armen en de verdrukten, hij maakt moerassen droog, hij geeft zichzelf geheel tot den dood toe door zijn werken voor de verdrukte menschen. Deze grootsche figuur vult dit heele boek met een ruige aantrekkingskracht en geeft er ongemeene bekoring aan. Voor oudere lezers met gerijpte levenservaring.

VALKEMA BLOUW (J. P.) EENS..... IN EEN MEINACHT. (262) *f* 3.— en *f* 3.90. „De Tijdstroom", Lochem.

In deze avontuurlijke roman wordt met veel kleur en fantasie het leven verteld van een natuurlijken zoon van Louis XVI, die geboren werd door een vergissing van de jonge Mademoiselle de Signac en een haar onbekenden Monsieur in een geurigen Meinacht in een paviljoen van den koning. Louis Bertrand wacht een moeilijk en rusteloos leven, hij wordt telkens door royalisten gebruikt voor hun samenzweringen, terwijl hij daar zelf onkundig van blijft. Napoleon ontfermt zich over den jongen man, hij maakt den veldtocht naar Rusland mee, blijft na een gevaarlijken terugtocht in Polen hangen, trouwt daar en keert tengevolge van een erfenis in Frankrijk weer, waar hij zijn jeugdliefde ontmoet en het met zijn vrouw hopeloos in de war raakt. Een positie in Martinique waarheen zijn vrouw weigert hem te volgen, maar Marianne met hem mee gaat is het slot van de geschiedenis. Een goedgeschreven boek voor lezers met gerijpt oordeel.

IEPENDAAL (Willem) POLLETJE PIEKHAAR. Vignetten van A. Hahn Jr. (252) *f* 1.90. De Torenkrans, Zeist.

De schrijver getuigt in dit boek van een juiste kijk op het leven in de achterbuurten van een grootstad en een kennis van de mentaliteit der op-

groeiende jeugd uit sloppen en stegen. Het boek is goed geschreven, niet ontbloot van humor, maar het zal veel lezers tegenstaan omdat het zich moeilijk laat lezen door z'n rauwe, platte taal, waarvan de beteekenis niet altijd direct te vatten is. Mede om zeer ruwe gedeelten blijve het alleen voor zeer ervaren lezers gereserveerd.

GIVENS (Ch. G.) DE DANSENDE MOORDENAAR. Vertaling van Herman Antonsen. (220) *f* 2.25 en *f* 3.25. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De truck om de mogelijke schuldigen te isoleeren en het onderwerp juist te laten beëindigen als de betrekking met de buitenwereld weer hersteld wordt, vindt in detectiveverhalen meer en meer toepassing. Hier is het de overstrooming van de Mississippi, die de bewoners van een plantage isoleert van de buitenwereld. De plantagebezitter met zijn vrouw worden dan plotseling vermoord en de schuldige moet gezocht worden onder de aanwezige gasten. Een heel aardig, soms zelfs geestig en spannend verhaal voor volwassenen.

WYCK MASON (Van) SPIONNEN IN SJANGHAI. Nederl. Vertaling van J. Feitsma. (237) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Spionnen in Sjanghai heet het eerste van drie korte detectiveverhalen. Goed leesbaar voor de liefhebbers van het genre en geschikt voor volwassenen.

WYNNE (Palmela) DE LIEFDE BEGINT MET 40. Vertaald door Chr. Moresco-Brants. (283) *f* 1.90 en *f* 2.50. van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De groote tulband „Liefde" is door Pamela Wynne reeds dikwijls van verschillende kanten aangesneden. Nu presenteert zij ons rijkelijk met suiker bestrooid een stuk met wat oudere krenten en rozijnen erin, maar doet om het smakelijk te maken er flink gedeelte versche sucade bij. En desondanks smaakt dit gebak ons niet. Er zijn té veel kruiden in, het wil té veel de smaak streelen en is daardoor voor velen ongenietbaar geworden. Deze liefde van een veertigjarige vrouw is met heel de entourage van familie en vriendenkring niet gezond, zooals de meeste „liefde's" die Pamela Wynne in haar boeken opdient. Zij is er altijd op uit om haar tulband zoo piquant mogelijk te maken en daar kunnen vele magen niet tegen. Men zij daarom met deze zeer voorzichtig.

PALMER (Stuart) HET RAADSEL VAN DEN ROODEN HENGST. Vertaling van A. Riewerd. (223) *f* 2.15 en *f* 2.90. Kruseman, Den Haag.

Over heuvels en dalen, door de schemering der ochtendnevelen in het park vlak voor zonsopgang, drijft Violet Feverel haar Iersche volbloed in galop vooruit en vindt den dood. Heel de ingewikkelde machinerie van de recherche komt dan in beweging waarbij de vriendin van Inspecteur Piper: Miss Hildegarde Withers een hartig woordje mee spreekt. Zij zorgt voor de grappige toon in dit tamelijk verwarde verhaal over een raadselachtige moord waaraan meer misdaden vast zitten. Ontwikkelde lezers zullen spoedig ontdekken waar de kneep zit en zich met de lezing van deze eigenaardige detective-story eenige ontspanningsuren kunnen verschaffen.

ROBERTSON (Frank C.) HET MEISJE VAN DE WILDE RANCH. Uit het Amerikaansch door L. T. F. (221) *f* 2.25 en *f* 3.25. Kruseman, Den Haag.

Dit is een dier verhalen uit het Wilde Westen waarin eenige krachtige figuren, een meisje en een jongeman een reuzen strijd te voeren hebben tegen allerlei listen en lagen die een brute vijand spant om hun bezit te rooven. Het boek is aangenaam geschreven, hier en daar wat ruw en wreed maar voor liefhebbers geschikte lectuur.

KYNE (Peter B.) LLOYDS OF LONDON. (235) *f* 1.90. Daamen, Den Haag.

Dit is de historische roman over een der oudste verzekeringsmaatschappijen van de wereld: de Lloyds of London, waardoor heen een avon-

tuurlijke geschiedenis gevlochten werd van Jonathan Blake en Horatio Nelson, twee vriendjes die elkander als kleine jongens trouw zwoeren, elkander uit het oog verloren maar trouw bleven tot het einde. De liefde van Jonathan Blake voor Lady Stacy geeft een zachte toon aan dit verhaal van enkele mannen, die vechten voor hun zaak en hun leven. Voor ontwikkelde lezers, een onderhoudend verhaal.

SAVI (E. W.) DE DAG DER DAGEN. geaut. vertaling van Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Kruseman, Den Haag.
Nergens voelt deze schrijfster zich zoo thuis als in Engelsch Indië, waar dan ook de meeste harer verhalen spelen. In dit boek komt een jong meisje uit Engeland terug na den dood van haar moeder om bij haar vader die met zijn huishoudster in de Rimboe woont in te trekken. Haar vader is geheel aan lager wal en het arme kind komt voor onmogelijke toestanden te staan. Mevr. Savi heeft de gewoonte onomwonden allerlei verkeerde situaties te beschrijven, haar verhaal wordt daardoor zeer voorbehouden en totaal ongeschikt voor ongerijpten.

VANDERCOOK (John. W.) MOORD IN TRINIDAD. Vertaling van J. Feitsma. (224) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.
Bertram Lynch, agent van den Geheimen Dienst van den Volkenbond wordt met de grootst mogelijke voorzorgen en geheimhouding naar Trinidad gezonden om een bende opium-smokkelaars te achterhalen. Zijn leven is ondanks de geheimhouding geen oogenblik zeker want de leider van de bende is een sluwe kerel die voor hem in geslepenheid niet onderdoet. Het verhaal neemt een verrassend einde waarbij tegelijk het geheim van een jaren-geleden moord wordt opgelost. Voor oudere lezers.

LORING (Emilie) LIEFDE LAAT ZICH NIET DWINGEN. Vertaald door C. E. Kwak-Stroman. (223) *f* 2.15 en *f* 2.90. Kruseman, Den Haag.
Van deze schrijfster verschenen reeds eenige gezellige boeken waarbij dit zich komt aansluiten omdat het een van die romans voor volwassenen is, die zich genoegelijk laten lezen en geheel ontspanningslectuur zijn. Het jonge meisje dat meent dat zij de liefde wel kan dwingen leeft in een zeer aparte omgeving en heeft een moeilijke trek in haar karakter waardoor zij vaak den verkeerden weg kiest. De personen in haar omgeving zijn eigenaardige typen, die haar niet kunnen raden, terwijl haar moeder ver van haar vader gescheiden leeft, omdat zij het niet met hem vinden kan. Dat Jean toch nog een goede keuze doet hangt samen met een reeks van allerlei buitengewone voorvallen die zich genoegelijk laten lezen. Volwassenen.

HAYCOX (Ernest) DE VOORVECHTER. Vertaling van Herman Ruyterman. (342) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.
Personen en gebeurtenissen, betrokken bij den aanslag, in 1868, der groote spoorwegen in het westen van de Vereenigde Staten vormen den inhoud van „De Voorvechter". Het was de pionierstijd waarin, naast den aanleg van rails, tevens strijd moest worden gevoerd tegen Indianen en allerlei ongure blanke elementen. De held van het verhaal, een opzichter bij den aanleg, levert daarin ruim zijn aandeel. Voor liefhebbers van het „Wild-West" genre moet dit een spannenden avonturenroman zijn.

LUGT (G. A.) DE MÖLLE EN ANDERE VERTELSELS OET GELSTER. Met teekeningen van Piet te Uintum. *f* 1.75 en *f* 2.50. „De Tijdstroom", Lochem.
De eenvoudige vertellingen van dezen bundel zijn getrokken uit het volksleven in de omgeving van Borculo. Ze worden karakteristiek geaccentueerd door het dialect waarin ze geschreven zijn. Wegens het blijkbaar nauwkeurig vastleggen der spreektaal heeft het boekje in dit opzicht eenige beteekenis. Voor de lezing door „niet-inboorlingen" levert het dialect geen beteekend bezwaar.

FARAGO (L.) PALESTINA OP DE TWEESPRONG. (330). Uit het Engelsche door Mr. E. Straat. Nederlandsche Keurboekerij — Amsterdam.

De Hongaarsche journalist Faragó, — werkzaam voor een Engelsch dagblad — heeft geruimen tijd in Palestina doorgebracht om studie te maken van de toestanden aldaar sedert het uitbreken der Arabisch-Joodsch-Engelsche onlusten in 1935 en om zich een ideé te vormen over de mogelijke ontwikkeling in de toekomst.

De heer Farago blijkt een journalist te zijn van het eerste plan, die het verstaat de problemen zuiver te stellen en scherp omlijnd te definieeren; door het aangeven van historisch-economische motieven en oorzaken worden den lezer het overzicht en het begrip verduidelijkt. De Palestijnsche problemen zijn buitengewoon verward en gecompliceerd; zonder het vermelden der voorgeschiedenis is de huidige situatie onoverzienbaar.

De schrijver heeft contact gehad met leidinggevende persoonlijkheden uit de Arabische en Joodsche kringen en van het mandaatbestuur, zoodat hij in de gelegenheid was de verschillende standpunten te belichten. Daarnaast, en er mee verbonden, worden in den bondigen, helderen stijl, welke Farago eigen is, het openbare, dagelijksche leven beschreven, de toestanden in de steden, op het platteland en in de grensdistricten, die in de Zionische kolonies, de werking van het bestuursapparaat, de onlusten, de strafexpedities der Engelschen, het onderwijs, enz. Een actueel en informatief boek.

SCHNEIDERS (Frans) HONGARIJE HET LAND VAN DEN DONAU. *f* 3.50 en *f* 4.50. Teulings, Den Bosch.

Niet in Heidelberg maar in Hongarije heeft deze schrijver zijn hart verloren, anders zou het niet mogelijk zijn dat hij met zooveel gloed en warmte, met zooveel geestdrift en liefde in dit boek de lof zingt van het land aan den Donau. Heel dit boek is een voortdurende lofrede op het volk en het leven der Hongaren. Het geeft hier en daar prachtige schetsen over sommige gebruiken of stadsbeelden of feesten en het is er in geslaagd een beeld te geven van Hongarije dat iedereen moet aantrekken. De schrijver heeft van dit land en dit volk alles verteld wat schoon is. Dit was zijn bedoeling en daarmede zal hij velen die Hongarije liefhebben een groote weldaad bewezen hebben.

COLIJN (Dr. A. H.) NAAR DE EEUWIGE SNEEUW VAN TROPISCH NEDERLAND (286). Scheltens & Giltay, Amsterdam.

In dit lijvige boekdeel beschrijft Dr. Colijn zijn avonturen en ervaringen die de bestijging van het Carstenzgebergte in Nieuw Guinea vergezelden. Het is een tocht geweest waarbij de volharding en het uithoudingsvermogen van de reizigers vaak op harden proef werden gesteld. Zij hebben zich niet laten afschrikken door de onherbergzame oorden waardoor heen zij moesten trekken, noch door de onbekende stammen waarmede zij vriendschap moesten sluiten. Heel het boek is doortrokken van de moed en de dapperheid der mannen die deze expeditie hebben volbracht, terwijl het overvloedig voorzien is van prachtige foto's waardoor de lezer zich de beschrijvingen geheel kan voorstellen. Een mooie uitgave.

AUGUSTINUS (Aurelius) OVER DEN WAREN GODSDIENST. *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaald door Gerard Wijdeveld. De Spieghel, Amsterdam.

De voorwaarde om dit tractaat met vrucht door te werken werd — heel verstandig — door St. Augustinus zelf vermeld aan het einde van het tiende kapittel „schenk nu naar uw beste vermogen...... uw ijverige.... aandacht."

Wanneer de opgevorderde faculteit op het hoogste aantal toeren kan blijven draaien en de ijver niet verflauwt wordt de lezing tot een fijn genot. Maar het staat te vreezen dat velen deze hoogte niet zullen halen, alleen reeds om de afwezigheid van de — zeer noodige — theologischen ondergrond. Jammer! voor het boek en ook voor den vertaler. Want de rust van den gedachtengang en toch ook weer de bewogenheid van het affect, die zoo wel aandoen bij den grooten kerkleeraar, heeft hij in niet geringe mate zich eigen gemaakt. Of — ook in het Hollandsch — één enkele zin zich laat uitrekken over meerdere bladzijden is een vraag, die de welwillende lezer zelf wel zal beantwoorden.

VALKENHOFF (Pierre van) DE GOUDEN TAK. BESCHOUWINGEN OVER MENSCHEN EN BOEKEN. (231) *f* 2.15. Leiter-Nijpels, Maastricht 1937.

De jeudige essayist Pierre van Valkenhoff heeft zijn beschouwingen over boeken en schrijvers gebundeld en het bundeltje „De gouden Tak" genoemd. De opvallendste eigenschappen van dezen schrijver zijn een groote liefde en een eerlijke bewondering, gepaard met nijveren speurzin en accuratesse. Hij wil geen brillante opstellen schrijven naar aanleiding van een auteur of een boek: voor hem is het te bespreken werk hoofdzaak en alle aandacht moet daarop vallen. Hij zelf is slechts gids of tolk, die den lezer inleidt en inwijdt in de geheimen van den auteur. Van Valkenhoff bezit een scherpzinnige intelligentie en deze behoedt hem voor al te dartele sprongen der verbeelding. Een tiental dichters of schrijver uit vroeger en later tijd worden door hem onder de loupe genomen. Leiter-Nijpels zorgde voor een keurige uitgave.

VONDEL (Joost van den) GIJSBRECHT VAN AEMSTEL. „Joost van den Vondel" Amsterdam. *f* 4.90.

De uitgeverij, die den naam van den dichter draagt, heeft Vondel willen huldigen door een prachtuitgave van Vondels stadsgedicht bij uitstek, den Gijsbrecht. Professor Donkersloot verzorgde den tekst, van Duinkerken schreef de inleiding, Anton Pieck illustreerde het werk rijkelijk en Charles Nijpels verzorgde de typographie. Het is geen commercieele uitgaaf, doch een gelegenheidshulde, een jubileumuitgave. Bladerend in dit kostbaar werk gevoelt men, hoe Vondels verzen in zulk een sfeer en omgeving beter tot hun recht komen, nog rijker en malscher van klank schijnen dan in een gewone editie. Zulk een boek blijft niet slechts een sieraad, doch verhoogt ook de vreugde der lectuur. Het zij voor velen een herinnering aan 's dichters eeuwfeest.

JUTA (Marjorie) OOM PAUL. DE HELDHAFTIGE GESCHIEDENIS VAN ZUID-AFRIKA. (241) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaling van R. Wiesing- de Sterke. H. P. Leopold, Den Haag.

De Engelsche schrijfster staat sympathiek tegenover de figuur van den vermaarden president van Transvaal, wiens biografie in dit boek verteld wordt. Dat het tevens een geschiedenis is der boerenrepublieken, kan niet geheel juist worden genoemd. Daartoe wordt de geschiedenis te onsamenhangend weergegeven. De schrijfster heeft geen kans gezien beide onderwerpen te vereenigen tot een eenheid. Hetgeen toch niet wegneemt dat „Oom Paul" een interessant werk is, ook voor Hollandsche lezers.

VEN (D. J. van der) VAN KNIPMUTSEN EN OORIJZERS. (32) *f* 0.45
GOOYER (A. C. de) en REEST (K. van) KUYPER DE GEWELDIGE... VAN DICHTBIJ. (44) *f* 0.45. Bosch & Keuning, Baarn.

In de eerste dezer twee libellen levert de bekende folklorist van der Ven een bijdrage tot de folklore door eenige, — ook historische bijzonderheden te vertellen der boerendrachten, voor zoover het hoofdtooisel betreft. Nu deze karakteristieke onderdeelen der landelijke kleedij steeds meer in onbruik raken, is het boekje wel van eenig belang.

In „Kuyper de Geweldige.... van dichtbij worden allerlei min of meer

intieme bijzonderheden verteld uit den omgang van Kuyper met zijn naaste omgeving, anecdoten, en dergelijke. Zij geven een kijk op het leven van den vermaarden staatsman en theoloog, welke men slechts zelden verkrijgt uit publicaties over zijn persoonlijkheid, maar dat zij het „geweldige" van zijn figuur laten uitkomen, kan niet bepaald beweerd worden.

FOPPEMA (Yge) VADER'S VERTELLINGEN. (94) *f* 1.25 en *f* .90. Leopold, Den Haag.

Hans en Els zijn tegelijk ziek geworden en Vader en Moeder doen alles wat zij kunnen om te zorgen dat de kindertjes zich niet vervelen; daarom heeft Vader èlken avond een ander verhaaltje uit zijn jeugd bedacht en zoo smakelijk verteld, dat Hans en Els bijna niet kunnen wachten tot het avond wordt. Andere kindertjes zullen ongetwijfeld evenzoo genieten van deze mooie vertellingen.

ALCOTT (Louise M.) DE KOSTSCHOOL VAN MENEER BEER. Naar het Engelsch door P. M. Wink. Geill. met 4 gekleurde platen door Hugo Kriens. (271) Kramers, Rijswijk.

Het dol gezellige boek dat in vroegere jaren zoo veel kinderen aangename uurtjes bezorgd heeft, is nu weer verschenen in een mooie groote uitgave met vier fijne gekleurde platen versierd. Ook voor de moderne jeugd zal dit verhaal van Louise Alcott groote aantrekkingskracht hebben.

BROWN (Tom) ALS SCHEEPSJONGEN NAAR AUSTRALIE. Met stempel van den Keurraad. (150) *f* 1.35. Spaarnestad, Haarlem.

Heel gemakkelijk heeft Paul het niet op zijn eerste reis als scheepsjongen maar er steekt een zeeman in hem en hij slaat zich door de moeilijkheden moedig en dapper heen. Een boek vol avonturen, voor de katholieke jeugd om van te smullen.

DORHOUT (U. G.) VIER VOGELVRIENDEN. Geïll. door Freddie Langeler. (160) *f* 0.75 en *f* 1.20. Kluitman, Alkmaar.

Drie friesche dorpsjongens trekken er in hun vrijen tijd altijd samen op uit en leeren zoo, mede door de goede leiding van hun meester, veel dieren en planten kennen en echte natuurvrienden te worden. Voor het ongelukkige jongetje waar ze kennis mee maken, zijn ze trouwe vrienden. Aanbevolen voor jongens van 9-12 jaar.

VALKHOFF (Rein) en MARÉE (Piet) HET RAD VAN AVONTUUR. (144) *f* 1.50. Bosch en Keuning, Baarn.

Hans en Don, twee Haagsche jongens, maken in hun vacantie een zwerftocht en komen in aanraking met twee orgeldraaiers, die met hun orgel een tocht door Noord-Holland maken. De jongens sluiten zich bij hen aan, en later blijkt dat het geen orgeldraaiers maar journalisten zijn, die copie voor hun krant opdoen. Het verhaal is nogal opgeschroefd en niet bijzonder samenhangend. Bedoeld voor jongens van ± 12 jaar.

TOLLENAAR (Emmy) MIEKE HELSVOORT. Bandteekening en illustraties van Nans van Leeuwen. (189) *f* 1.—. Meulenhoff, Amsterdam.

De schrijfster van dit boek beschikt over een vlotte pen. Ze had echter beter gedaan bepaalde omstandigheden anders voor te stellen. In een jonge-

meisjesboek zien we nu liever niet een hypermodaine egoïstische ma, die zich niets van haar gezin aantrekt en soms quasi verstandig door haar dochtertje van 15 jaar beoordeeld wordt. Het boek is zeer neutraal en blijft oppervlakkig. Over het geheel kunnen wij het niet aanbevelen.

NANDA. MEISJESKWARTET. Geïllustreerd door Miep de Feyter. (192) *f* 1.20 en *f* 1.90. Kluitman, Alkmaar.
De moeilijkheden, die de vier zusjes met vereende krachten moeten overwinnen, als zij het huishouden moeten doen in den tijd dat Moeder ziek is, zijn niet zoo eenvoudig en de meisjes geven met haar volharding een prettig en goed voorbeeld aan de lezeresjes van dit verhaal van 14 jaar en ouder.

GASS- VAN DER HOOP (A.) GERRIE EN JUUL EN 'T BUITENKIND. (160) *f* 1.20. Gebr. Kluitman, Alkmaar.
De heerzuchtige, trotsche Gerrie, de zachtmoedige, laksche Juul en dan 't buitenkind Truida, dat met een gezonde eerzucht behept is, zijn de drie uiteenloopende karakters, die vrede met elkaar moeten vinden. Dit gaat niet zoo gemakkelijk, er zit een heele geschiedenis aan vast, die aangename lectuur vormt voor jonge meisjes van 14-15 jaar en ouder.

SELLEGER-ELHOUT (J. M.) DE LUCHTREIZEN VAN JANTJE PUK. Maanfoto van Sven Selleger. Illustraties en bandteekening van Guust Hens. (149) Servire, Den Haag.
Mevr. Selleger-Elhout heeft ongetwijfeld talent voor het schrijven van kinderboeken. Deze uitgaaf echter lijkt ons qua kinderboek minder geslaagd omdat de stof, hoewel met veel liefde en toewijding verwerkt, moeilijk hanteerbaar is. Men vraagt zich af welke categorie kinderen dit kunnen apprecieeren: voor ouderen zou het, wat het onderwerp betreft geschikt zijn, maar is het te kinderlijk verteld, terwijl het voor jongeren hier en daar zeker te wijs is. Het ziet er overigens zeer smakelijk en welverzorgd uit en kan worden aanbevolen.

WALDEN (Wouter) DE SNOEK VAN VENTJE. Geillustreerd door T. Leeser. (189) *f* 1.20 en *f* 1.90. Kluitman, Alkmaar.
Dit is een grappige vertelling over Ventje die op zolder in een oude badkuip een snoek houdt. Hij wil er geld voor maken, verliest er veel aan en..... de snoek komt steeds naar zijn oude baas terug. Dol-leuk boek voor kinderen van 11-14 jaar.

BINSBERGEN (D. A. van) NAAR DE TAPAJOS. Geïllustreerd door R. van Looy. (208) *f* 1.20 en *f* 1.90. Kluitman, Alkmaar.
Twee neven gaan, naar aanleiding van het bezit van een flesch waarin een stuk papier met een heel oude datum er op, met hun vader naar de Tapajos, een rivier in Zuid-Amerika om een verborgen schat te zoeken. Middelmatig geschreven boek voor jongens van 12-14 jaar.

BOONE-SWARTHOLT (I. C. de) en HAMAKER-WILLINK (A.) HET NIEUWE OMNIBUS-BOEK. 1ste EN 2de RIT. (148) (296) *f* 1.40 per deel Meulenhoff, Amsterdam.
De ritten in deze Omnibus worden voor de kleintjes en grooteren verkort door leuke vertellingen met alleraardigste plaatjes. Echt gezellige boeken om cadeau te krijgen voor onze kinderen.

JONKHEID (K.) DE LANSKNECHT VAN GRAAF BERNHARD. (144) *f* 0.75. Voorhoeve, Den Haag.
Dit verhaal speelt in den tijd dat de ketterij van Luther meer en meer doordringt in de katholieke gelederen. Het is ons niet duidelijk of het voor de jeugd bestemd is maar voorzichtigheid is in elk geval gewenscht, omdat het geheel protestantsch getint is.

TOMSON (Walter) ORPA, HET EILAND IN DEN NIGER. Geïllustreerd door Pol Dom. (208) *f* 1.20 en *f* 1.90. Kluitman, Alkmaar.

Een ontdekkingsreiziger heeft aan een jongen man die naar Afrika vertrekt de raad gegeven „Wie naar Afrika gaat en het wil begrijpen, moet Europa kwijt zien te raken" en Joost Landzaedt vat dezen raad zoo letterlijk op dat hij met alle gebruiken, ook met de duistere afgodendiensten uiterlijk mee doet en daardoor den schijn op zich laat alsof hij het met de inlanders eens is. Dit is de reden waarom dit avontuurlijke boek niet geschikt is voor onze jongens.

MELCHIOR (Freek) MET VOL-GAS OVER DE OCEAAN. Geïllustreerd door P. Stempels. (187) *f* 1.—. Meulenhoff, Amsterdam.

Spannend en leerzaam boek, waarin voor oudere jongens in verhaaltrant veel te lezen valt over de moderne techniek op het gebied van het vliegwezen. Aanbevolen voor 14-17 jaar.

BALKOM (Guus van) RAADSELEN ROND BOSCHZICHT. Geïllustreerd door Jan Lutz. (189) *f* 1.90. Kluitman, Alkmaar.

Het is voor jongens met speurderszin als Bert en Felix om van te watertanden als zij gewikkeld worden in een politiek complot waarbij geheimzinnige diefstallen gebeuren, maar het valt niet zoo gemakkelijk om een doortrapte bende te ontmaskeren, dat ondervinden zij terdege. Eindelijk slagen zij en is er een boeiend verhaal ontstaan voor jongens van 14-17 jaar.

NACHENIUS-ROEGHOLT (A.M.) MARGO'S UP-EN-DOWNS. Geïllustreerd door Hans Borrebach. (200) *f* 2.25. Kluitman, Alkmaar.

Het tweede huwelijk van haar moeder is de oorzaak dat Margo „down" gaat en zich over geeft aan allerlei verkeerde illusies en plannen over een luxe toekomst en een denderende vacantie. Het blijkt dat haar tweede vader het fortuin van het gezin gered heeft en wanneer Margo achter deze waarheid komt krijgt zij berouw en neemt, geholpen door haar vriend, een kloek besluit om flink te worden. De liefde komt in haar leven en na eenige verwikkelingen vindt zij haar geluk. Deze meisjesroman kan gelezen worden door de meest oudere meisjes.

BAKKER-TENTHOFF (W. J.) HAND IN HAND. Geïllustreerd door Miep de Feijter. (158) *f* 1.20. Kluitman, Alkmaar.

Bij een clubje van drie vriendinnetjes wordt een meisje uit Indië opgenomen en alles wat zij thuis en op school beleven, wordt in dit boek prettig en aangenaam verteld. Voor meisjes van 9-12 jaar.

WESTERMAN (Percy) ALS DE ZEE ROEPT. Geïllustreerd door D. L. Mays. Bewerkt door Jhr. H. Nahuys. (219) *f* 2.— en *f* 2.90. Kluitman, Alkmaar.

Deze vertellingen over een zee-reis naar de Amazone-rivier is zoo vol van allerlei vreemde avonturen dat jongens dit boek graag in een haal zullen willen uitlezen. Voor grootere jongens geschikt.

GROOTHEDDE (I. F. J.) DE TIJGER VAN KLOEMBOENG. Stempel van den Keurraad. (166) *f* 1.35. De Spaarnestad, Haarlem.

Een aardig verhaal dat in de dessa speelt, met veel geheimzinnigheden, en spannende oogenblikken. Voor 10-12 jaar.

UIT DEN BOGAARD (J. H.) SWIEBERTJE EN HET DORPSFEEST Teekeningen van Hans Borrebach. (64)

SWIEBERTJE WORDT GEHOLPEN. Teekeningen van Hans Borrebach. (64) *f* 0.75 per deel. Kluitman, Alkmaar.

De avonturen van het ondeugende Swiebertje zullen welkome lectuur zijn voor kinderen van 6-9 jaar.

ALVERDES (Paul) DAS MÄNLEIN MITTENZWEI. Bilder van Beatrice Braun-Fock. (22) M. 2.80. Albert Langen u. Georg Müller, München.

Alleraardigst Duitsch prentenboek met snoezige illustraties en een ongemeen sprookje. Voor de allerkleinsten, als Moeder het uit het Duitsch vertaalt.

Een Bundel Herfstpoëzie

door J. v. H.

Bloemlezingen staan niet in den besten reuk. Het „bloemlezen" heeft gewoonlijk iets van renteniers- of verzamelaarswerk: een poëzie-kenner, veronderstellen we, keurt en kiest, uit eigen aandrang of op verzoek, de schoonste specimina en vereenigt ze tot een boek. En noodzakelijkerwijze is het een bloemplukken; het vers wordt eenigszins uit sfeer en omgeving, van zijn stengel gerukt. Elk gedicht is, in Goethe's zin, een gelegenheidsgedicht en hoe beter de „gelegenheid", de concrete toevalligheden, waarin het gedicht ontstond, gekend worden des te vollediger is het te genieten. Wie zijn gedichten bundelt, pleegt door plaatsing, titel, datum enzoovoorts den lezer althans eenigszins te instrueeren omtrent het ontstaan van zijn vers. In een bloemlezing komt ook deze localizeering min of meer te vervallen. „Wilde" anthologieën, zonder eenig systeem of ordening, bevredigen in dezen het minst. Doch er is in de latere jaren een streven merkbaar om meer ordening, meer sfeer en achtergrond in dergelijke poëzieverzamelingen te brengen door gedichten van gelijke stemming en stof te vereenigen. Zoo wordt het euvel der overplanting in eenzamen bodem eenigszins voorkomen.

De redactie van „Elckerlyc", het weinig opvallende „tijdschrift voor Christelijke Letterkunde" is op de vruchtbare gedachte gekomen om een bundeltje herfstpoëzie bijeen te brengen.[1]) Niet meer de lente, maar de herfst is het seizoen der dichters. Het teekent een geheele cultuur, de levensstemming en levenshouding der huidige menschheid, dat de herfst haar zooveel verwanter is, haar zooveel directer aanspreekt dan de lente. Dat de lente nu eenmaal het klassieke poëtische getij is en als zoodanig een beetje banaal werd, is hierbij ook van invloed. Doch niet overwegend. De nuancenrijke herfst, met zijn doodsnabijheid, zijn weemoed, zijn laten afscheidsglans, is voor een rijp, overrijp geworden en dichtensmoede menschheid het meest treffende symbool. Niets ligt den hedendaagschen mensch verder dan naïeveteit en primitivisme, dan optimisme en de idylle.

Een eeuw geleden werden er in Nederland nog herderszangen gepleegd en tot tachtig toe heeft de litteratuur, vooral die uit predikantenkringen, een idyllischen, haast naïeven inslag behouden. De buitenlandsche romantiek acclimatizeerde hier niet in haar somberen ernst, hoogstens even in haar humor en ironie; voor het overige leverde zij slechts eenig décor. Maar de groote realistische en naturalistische stroomingen, die vanuit Frankrijk geheel Europa beinvloedden, troffen samen met de stemming, die

[1]) Het scheidende Jaar. Een bundel Herfstpoëzie. Verzameld door Martien Beversluis en Sjoerd Leiker. Elckerlyc. Bosch en Keuning, Baarn. *f* 1.25.

iets later door oorlog en ontgoocheling overal ontstaan is, een hevige afkeer van alle franje en verfraaiïng, en een beslist zich wenden tot de werkelijkheid. Er is met het opgeven van alle optimisme en zin voor de idylle, met de bezinning op de werkelijkheid een zekere achterdocht gegroeid tegenover alle ideëele waarden, ook tegenover de poëzie. Van de omringende landen is wellicht Engeland nog het minst daardoor aangetast; het continent echter beleeft een poëzie-crisis van ongewone afmeting. En dit, hoewel de kunstenaar in het algemeen zeker niet aan aanzien heeft ingeboet en de doorsnee-menschheid met beeldende kunst en muziek veel rijker contact heeft dan vroegere geslachten. Elk dagblad heeft zijn kunstrubriek en biedt afbeeldingen van schilderijen, buitenlandsche reizen brengen ontelbaren met vroeger nooit geziene dingen in aanraking, museums, exposities en uitvoeringen vergemakkelijken voor de menigte het kennisnemen van kunstwerken. Het woord kunst en kunstenaar krijgt een zoo gewijden, taboe-achtigen klank en elk gezicht komt daarbij in zoo ernstige plooi, dat men de vroegere tijden van onopvallende kunstbeoefening zou terugwenschen. Maar de onverschilligheid of de achterdocht jegens de poëzie blijft groeien. En dit is een betrouwbaarder symptoom dan de toenemende cultus der officieele kunst, welks echtheid mag betwijfeld worden.

De poëzie heeft het voordeel dat zij weinig of geen dwang op de gezelschapshouding uitoefent. Een minister of een millionnair mag krachtens functie of bezit niet ongevoelig zijn voor muziek of schilderkunst en zelfs een alledaagsch vaderlander van eenige standing moet geroerd naar een concert luisteren en eerbiedig naar De Nachtwacht staren. Wie Florence bezoekt, zal zich wel wachten de Uffizi of het Palazzo Pitti niet te bezoeken, ook al ging hij veel liever chianti drinken. Maar dergelijke verplichtingen legt de poëzie, Goddank! niet op. Men kan ontroerd bij het graf van Dante staan en aan zijn kunstplicht voldoen zonder èen vers van Dante in welke taal ook gelezen te hebben. Minister en millionnair kunnen museums bouwen en kunstverzamelingen aanleggen, de gewone man kan concerten en exposities bezoeken en zoo voor een kunstminnaar doorgaan, zonder zich ooit met een gedicht te hoeven inlaten. Het „niet bijzonder voelen voor poëzie" is een volkomen correcte en behoorlijke houding; de geleerde, de staatsman, de bankdirecteur mogen dit van zich getuigen, zonder hun prestige te verliezen, maar „niet bijzonder te voelen voor muziek, voor architectuur, voor schilderkunst" zou een bedenkelijke bekentenis zijn. Een minister, die tijdens de kamerdebatten, een groot-industrieel, die tusschen twee conferenties, een geldmagnaat, die tusschen twee vliegstations, een natuur-„forscher", die tusschen twee proeven een gedichtbundel zou opslaan, zou zelfs een zeer ongewoon figuur maken. De poëzie neemt in de „Kunst" een asschepoestersplaats in en wordt eigenlijk niet heelemaal serieus genomen. Hoogstens wanneer zij in reeds

gestorven of bejaarde dichters van naam, met hoogen hoed en handschoenen moet gehuldigd worden, geniet zij weer eenige belangstelling. Doch ook dit brengt geen enkele verplichting tot gedichtenlectuur mede. Society- of gezelschapsdwang tot het lezen van verzen bestaat er zoo goed als niet.

De houding ten opzichte der poëtische productie schijnt een betrouwbare graadmeter omtrent de algemeene stemming en gesteltenis der menschen. Er is inzooverre overeenstemming tusschen beide fronten als het herfsttij heerscht zoowel in de stemming der kunstenaars van het woord, als in den weerklank dien het woord vindt in zijn omgeving. De menschen van dit tijdsgewricht leven in „de schaduwen van morgen". Een zeer helder oogenblik heeft de redactie van Elckerlyc geïnspireerd tot het bijeenbrengen dezer herfstpoëzie. Zij trof de Nederlandsche poëzie sinds tachtig in het hart en, had zij meer ruimte kunnen geven aan haar opzet en zich niet door tijdschriftbedoelingen laten beperken, dan had er een modelbloemlezing kunnen ontstaan. Nu hebben de samenstellers helaas! de Vlamingen erbuiten gelaten, zoowel Gezelle als van de Woestijne om van de minderen nog te zwijgen, de Vlamingen, die toch het leeuwenaandeel in deze bundeling verdiend hadden. Is er èen merkwaardiger herfstdichter dan van de Woestijne, wiens geheele verschijnen èen hefstweelde is:

„October, slooper van mijn streven en mijn hopen",

of dan, op een ander plan, Gezelle, die de getijden der natuur inniger dan wie ook in Nederland beleefd heeft?

Nu domineert, voor mijn gevoel, den bundel, die een veertigtal gedichten bevat, het prachtige October-vers van Bloem uit „Verlangen".

De hooge vloed des zomers is vergleden;
Nog gister wiegden we in zijn diepen schoot,
Nu proeven wij, bij 's morgens buitentreden
Iets in de lucht van zaligheid en dood.

Dit is de teerste maand van 't jaar: October,
Die van in damp gebroken licht verzaad,
Geheiligd, onaantastbaar-kuisch en sober
Langs een gewijde en stille wereld gaat.
. . . .

En mijn verlangens trekken met de scharen
Van vogels krijtend langs de blauwe lucht,
Die dichtbij 't stralend hart des hemels varen,
Terwijl mijn loomte aan de aarde kleeft en zucht.

Ik denk aan u, droom van dit korte leven,
En van zijn barren gloed het rustloos vuur,

Het bloed mijns harten wilde ik u geven —
Zie: 't werd een roode wingerd langs den muur.
. . . .

De laatst geciteerde regels zijn schrijnend als een schoone wonde. Dit enkele gedicht zou een bloemlezing redden. Het is het accent, heeft Marsman eens gezegd, waaraan men het ware gedicht erkent. Nu is het accent een vaag en ongrijpbaar iets, zooals elk poëzie-criterium. Men erkent het ware gedicht aan het ..... ware gedicht. Een andere, afzonderlijke norm is niet aan te wijzen. Maar wil men zoo iets als een criterium zoeken, dan zou ik den klankbodem van het vers als zoodanig willen beschouwen. Elk gedicht heeft als klankbodem de ziel van den dichter: het is deze, die resonneert bij het ontstaan van een vers en die blijft resonneeren door de tijden heen. Het opvangen dezer eenmalige resonnantie in woord en rythme en het miraculeuze vermogen deze resonnantie telkens en telkens weer te herhalen lijkt mij het geheim en het wezen der poëzie, het criterium van een goed vers. Bij een waar gedicht voelt men dezen klankbodem aanwezig; bij een woordgedicht, dat gewild en kunstmatig ontstaan is, uit reminiscenties en onwezenlijk gefantazeer, resonneert er niets. De diepere achtergrond, de resonneerende klankbodem ontbreekt. Al deze dingen vallen buiten de rede en de meetbare waarneming, zoodat iedereen daarop anders zal reageeren. Maar een gedicht, dat den tijd doorstaat en jaren na zijn wording nog bewonderd wordt, heeft zulk een klankbodem, een resonneerenden achtergrond, een onderstroom, die tenslotte niet alleen de oogenblikkelijke bewogenheid van den dichter, maar heel zijn geestelijken voorraad, zijn innerlijke geaardheid vertegenwoordigt. Gedichten zijn gedeeltelijke vermaterializeeringen der ziel in rythme, woord en beeld. Daarom ook assimileert men zoo gemakkelijk verzen van een dichter, met wiens innerlijk en geaardheid men eenigszins vertrouwd is. Het vers resonneert onmiddellijk op reeds beproefde wijze. Er is in poëticis veel namaak, onbewuste namaak, die ontstaat uit een zekere bewogenheid, doch zonder het noodige dichterlijke substraat. Herinnering en een vlotte verbeelding suggereeren gemakkelijk op poëzie gelijkende regels, maar de diepere en blijvende resonnantie verraadt op den duur hun al- of niet-echtheid. De tijd is in zekeren zin de beste en de tamelijk onfeilbare beoordeelaar der poëzie. Hij heeft reeds een vrij scherpe scheiding gemaakt tusschen de poëtische voortbrengsels van tachtig. De aquarellendichteres Helene Swarth en de fraaie-sonnettendichter Jacques Perk hebben het af moeten leggen tegen Kloos en Gorter. De kansen van den woordkunstenaar van Deyssel staan lang niet gunstig en het heeft den schijn, dat van de daarop volgende generatie de minder kunstige Henriette Roland Holst het winnen zal van den woordtoovenaar Boutens.

Onder de overige betere gedichten in dezen verzamelbundel valt onmiddellijk op „De Ploeger" uit „Voorbij de Wegen" van A. Roland Holst, een vers in den statig soberen trant van dezen dichter, dat tusschen deze herfstpoëzie eigenlijk wat verdwaald staat en meer een geresigneerde avond- dan een herfststemming uitdrukt.

. . . .
Ik zal de halmen niet meer zien
noch binden ooit de volle schoven
maar doe mij in den oogst geloven
waarvoor ik dien . . . .

Uit Slauerhoff's laatsten bundel „Een eerlijk Zeemansgraf" werd „Zeemans Herfstlied" opgenomen, een gedicht dat in zijn rauwe natuurlijkheid weer Slauerhoff's eeuwig heimwee uitzingt:

Had ik nu een needrige hoeve
En kinderen spelende buiten
Om aan de beregende ruiten
Gedachtloos gelukkig te toeven.

Geerten Gossaert, de dichter der „Experimenten", die het bij èen bundel liet en zoo graag oude vormen hanteerde, is vertegenwoordigd door „'t Verlaten Landhuis".

. . . .
De waaksche spits stuift ons terzijde,
snuift en herkent en ziet ons aan;
en volgt ons kwisplend waar we schrijden
door de begreinde larinxlaan.
En bij de voordeur spitst hij de ooren
om in de marmren hal 't geluid
van naderende schrêen te hooren. . . . .
Maar niemand, die ons opensluit.

Een zuivere herfststemming ademt „Achter 't Gordijn" van P. N. van Eyck, een vers uit zijn besten bundel „Inkeer".

Achter 't gordijn de oranje najaarsboomen,
de hulst, en 't huis, en de eene donkere spar,
Dit roerloos beeld van ondoorgronde droomen,
aarde zoo stil, hemel zoo wit en star . . . . .
. . . .

Van J. H. Leopold werd het gedicht „Soefisch" uit „Verzen II" opgenomen, met het slotkwatrijn:

Komt tot mij, tot mijn hart, dat trilt als loover
vaag weg den angst en al zijn voorgetoover;
ik zeg, ik zeg U, ik weersta niet meer,
O God, laat mij niet aan mij zelven over!

Van de bijdragen der Protestantsche dichters, die naar aard en strekking van „Elckerlyc" ruim vertegenwoordigd zijn, lijkt mij het „Liedje van Slaap en Dood" van Jan Eekhout uit diens bundel „Machten", de meest geslaagde. De opzet der verzameling heeft den samenstellers eenigszins de handen gebonden. Verzen, die in een tijdschrift of zelfs in een persoonlijken bundel geen kwaad figuur maken, kunnen poover aandoen in een omvattende, kieskeurige bloemlezing, waar zij naast koningskinderen te staan komen. Maar, „Het scheidende Jaar" zou tot een onafhankelijke bloemlezing kunnen uitgroeien: de gezichtshoek is omvattend genoeg om het voornaamste en markantste daaronder bijeen te brengen.

BOEKENSCHOUW

REMBRANDT EN DE NACHTWACHT. Ingeleid door Prof. Huib Luns. Van Munster, Amsterdam.

In dit zesde nummer der Museionsreeks staat als inleiding op De Nachtwacht afgedrukt een rede van Prof. Luns, gehouden voor Spaansche studenten. Dan volgen een 24-tal afbeeldingen, voor het grootste gedeelte opnamen van details uit De Nachtwacht, wie meer van dit beroemde schilderij weten wil, vindt dus hier zijn gading.

VAN OLDENBURG ERMKE (Frans) EEN AMERIKAAN KEERT TERUG..... Met een Inleiding van Pater Oscar Huf S.J. *f* 2.75 en *f* 3.50. Teulings, 's Hertogenbosch.

Die terugkeerende Amerikaan is John L. Stoddard. Wanneer zijn twijfelzucht hem belet om voor dominé door te studeeren, besluit hij zijn leven te vullen met reizen. Hij gaat de omgekeerde weg van Columbus, en ontdekt de oude wereld. In het Vaderland teruggekeerd, heeft hij groot succes met enkele lezingen over zijn tochten. Als hij uitgepraat is, gaat hij schrijven. Hij gaat nu trouwen en renteniertje spelen. Maar dan komt die sabelhouw in de Geschiedenis: de Wereldoorlog.

Dat is zijn terugkeer, de terugkeer tot het Katholieke Geloof. De oorlog bracht hem tot nadenken. God toch laat het kwaad toe om er iets goeds uit te laten ontstaan.

Na tien jaar twijfel en veertig jaar onverschilligheid is Stoddard nu een oprecht en strijdbaar katholiek geworden. In zijn beide apologetische werken schrijft hij klaar en scherp over de gewone geschilpunten tusschen Katholieken en andersdenkenden. Deze onderwerpen zijn niet nieuw, evenmin als de oude wereld nieuw was, waarmee hij toch zoo een weergaloos succes geoogst had. De manier, waarop Stoddard erover schrijft bezit een groote oorspronkelijkheid, en daarin ligt nu juist de waarde van deze geschriften. Zij munten uit door een bijzondere frischheid bij een zeer juiste belichting. Diepgang en goede smaak zijn overigens niet de sterkste kanten van den Amerikaan!

Als een eerste kennismaking met deze ongetwijfeld interessante figuur kunnen we dit boek aanbevelen.

Speelgoed wordt duur betaald

door B. EVERS.

De financiele débacle van een bedrijf met de daardoor geforceerde morele débacle in de kleine menschenwereld, die er haar bestaan vindt, is meer dan eens het thema, waar jonge Kopenhaagse kunstenaars hun romans doorheen weven. Het is al te naief hieruit te lezen, dat de stille armoede en de vrije liefde in Kopenhagen tot de meest gewone zaken behoren. En toch gebeurt dat! De Hollandse reactie op de Gudrun-vertaling is duidelijk genoeg.[1]) En wat een naam heeft het franse volk hier ook niet gekregen ten gevolge van de z.g. slechte romans? Het is nu eenmaal onjuist een oordeel te vellen over concrete morele en economische toestanden op grond van artistieke gegevens: het politiebureau en het handelsregister lijken me hier heel wat betrouwbaarder bronnen! Hiermede wil ik absoluut niet de verderfelijke scheiding van litteratuur en leven in theorie bijvallen of in praktijk erkennen. Integendeel! Ieder, die deze valse leer nog aanhangt, is incompetent over de scandinavische kultuur te schrijven; hij kan haar zelfs niet eens begrijpen! Zo ergens leven en kunst gebonden zijn, de kunst hiërarchisch geplaatst in het leven, dan zeker ook bij de noordgermaanse volken.

Intussen is het nu wel heel makkelijk een veelheid samen te vatten, en er een etiketje op te plakken. Het is maar de vraag, of we met deze „franse slag" geen belangrijke onderlinge verschillen over het hoofd zien. Het bijvoegelijk naamwoord „scandinavisch" ziet er nogal exotisch uit, en men heeft er veel gemak van: producten van vier landen kunnen ermee aangeduid worden! Maar omtrent de inhoud van dit woord moet men vooral nooit te rade gaan bij een waren Scandinavist. Voor hem is het woord alleen maar een loopplank, waarover hij de sprong neemt naar eigen terrein.

Er bestaan verschillen, en grote verschillen, tussen de vier scandinavische litteraturen — om mij hiertoe te beperken —: Laxness, Gulbranssen, Jensen, Sjöberg, ze vertegenwoordigen ieder voor zich een eigen, volkse instelling op de ene noorse geest. Misschien zijn de IJslanders en de Noren elkander nog het meest verwant, al zijn er inderdaad tal van verschillen aan te wijzen. Des te meer, naarmate men meer in beide kulturen doordringt, die de oorspronkelijkste weergave vertegenwoordigen van het noordgermaanse geestesleven. Een moderne ijslandse roman vertoont meer overeenkomst met een oude ijslandse saga dan met een moderne deense roman! Dit positieve verschil in geestelijke structuur wordt dikwijls verwaarloosd bij de motivering van de bekende antithese tussen Yslanders en Denen. En toch legt zo'n actueel verschil meer gewicht in de schaal dan een verleden, hoe zwart ook: de Tijdt verwinnet al!

De trilogie van Gulbranssen is bekend genoeg. Voelt men niet ineens de wereld lichter in de boeken van Birger Sjöberg? Inderdaad hebben de Zweden veel van de oude Germaanse stugheid afgelegd. Het isolement is niet meer zo dwingend als vroeger, en ze hebben min of meer moeten toegeven aan uiterlijk vriendschapsbetoon en aan bepaalde omgangsvormen. Zulke gewoontes, hoe uiterlijk ook, beïnvloeden het innerlijk, omdat de mens nu eenmaal een psycho-fysische synthese is. Typeerend is het sterke impressionisme en de veel zwakkere problematiek. De zweedse litteratuur draagt een bijna hygiënisch-gezond karakter! En het land bleef streng formeel protestant. Zij, die het verschil kennen tussen een zweedse en een deense Zondag, weten genoeg!

Deze toestand, waarin het bijvoegelijk naamwoord, „scandinavisch" een zeer ruime, veelomvattende betekenis heeft, en waarin onderscheid gemaakt dient te worden tussen ijslandse, deense, zweedse en noorse kunst is o.a. volgens Topsöe-Jensen een verschijnsel van de twintigste eeuw. Hij meent te mogen vaststellen, dat nog in de dagen van Brandes en Strindberg het Noorden een geestelijke eenheid vormde, maar vervolgt dan: „Dit is — ondanks alle gemeenschappelijke culturele belangen — thans niet meer het geval. De band tussen de drie stamverwante volken is losser geworden; ieder volk gaat op geestelijk gebied zijn eigen weg, ofschoon het steeds vol belangstelling de ontwikkeling van de beide andere blijft gadeslaan. De twintigste eeuw zal spreken van een Deense, een Noorse, een Zweedse litteratuur. Het woord „scandinavisch" zal dan een geografische betekenis hebben, maar niet meer gebruikt kunnen worden voor een bestaande eenheid op geestelijk gebied."[2])

Topsöe-Jensen stelt hier de verhoudingen wel wat erg simplistisch voor! Onderlinge gelijkheid én verscheidenheid is er altijd geweest, maar terwijl er vroeger onder allerlei omstandigheden van politieke, economische en culturele aard meer gelijks dan verscheidens was, is de toestand nu juist andersom. Het overwegend verschillende sluit echter de aanwezigheid van gelijke elementen niet uit. Het is hier de plaats niet een verklaringshypothese van het verschijnsel op te stellen. Wel wil ik naar aanleiding van de roman van H. C. Branner[3]) wijzen op iets, dat, feitelijk-verschillend, wellicht wezenlijk-gelijk is!

* * *

Denemarken is de twee-eenheid van Kopenhagen en het boerenland. De litteratuur van Jutland, grotendeels in de eigen taal geschreven, is geheel anders dan de Kopenhaagse litteratuur, en vertoont misschien meer overeenkomst met bepaalde delen uit de zweedse en noorse litteratuur. Toch moeten we niet van een in wezen andersgeaard toneel spreken, wanneer alleen maar de coulissen veranderd zijn!

Ik heb eens als reactie op de mening van Topsöe-Jensen het

beeld weder opgeroepen van den Scandinaviër, en meende hier ook inderdaad de geestelijke eenheid gevonden te hebben in wat op de Volkshogeschool van Frederiksberg de „noorse geest" genoemd wordt. Hierin ligt zeker een kern van waarheid, en het zou onverantwoordelijk zijn onder de indruk van de moderne differentiatie de onvermijdelijke eenheid door de ene noorse geest uit het oog te verliezen. Temeer, omdat men hierdoor bepaalde verklaringsmogelijkheden á priori uitschakelt.

Waarom kan de Scandinaviër, zo weggelopen uit de oude familiesagen, niet zichzelf blijven in de wereldstad Kopenhagen? Natuurlijk, hij plaatst zich daar in een ander décor, en terwijl de wereld vroeger uit geslachten bestond, bestaat ze nu uit firma's! En de scandinavische schrijver is een tragicus: hij beschrijft de ondergang van een geslacht, hij beschrijft de ondergang van een firma! Hier treffen we dezelfde artistieke voorkeur aan als bij Vondel, wiens tragedies geen producten zijn van de renaissancistische tijdgeest, maar van de geest van den mens Vondel; als bij Luigi Pirandello, die van schrijver van humoristische novellen dramaturg werd, en zelf in het verhaal van die overgang zijn ideeën neerschreef over de verhouding van humor en tragiek die voortkomen uit eenzelfde overtuiging: alles is betrekkelijk! Zo zijn humor en tragiek uitingen van een zekere levensrijpheid en menselijkheid. Ook Sören Kierkegaard heeft op verscheidene plaatsen in zijn werk waardevolle gedachten neergelegd over deze schijnbaar zo tegenstrijdige vormen van eenzelfde levensinhoud.

De scandinavische ondergangslitteratuur kan men tragisch of humoristisch noemen, zij is een bewust symbool van de eindigheid van 's mensen leven, een bewuste erkenning van het oneindige, inderdaad soms een „religieus incognito".[4]) En dit is bij alle uiterlijke verscheidenheid de geestelijke eenheid tussen Gulbranssen, Branner, Klitgaard[5]), Birgit Sparre, Hugo Swensson . . . het kenteken van den noorsen mens, ook in den vreemde. Of is Jörgensen geen Deen meer?

Ja, de grenzen vervagen, zoals de grenzen vervagen tussen het algemeen menselijke, het volkse, het persoonlijke. Iedere verdieping van inzicht is juist nog geen vereenvoudiging. Meestal wordt de wereld dan juist nog wonderlijker, en op dit niveau keren we terug tot het sprookje, dat haar oude rechten onbetwistbaar hernomen heeft in de geniale kunst van H. C. Andersen!

Het is de taak van den essayist verborgen eenheden te voorschijn te toveren, en zo de verhoudingen tussen allerlei vitale en artistieke verschijnselen zo scherp mogelijk te bepalen. We hebben getracht weer te geven, hoe we ons de moderne Kopenhaagse roman ontstaan denken uit de ontmoeting van den Scandinaviër en de nieuwe wereld. Speelgoed van H. C. Branner is het type van zo'n roman.

Kopenhagen is in de laatste maanden niet ongelukkig met haar debutanten. Karen Christensen[6]), Andreas Jacobsen[7]), Jörgen Rode[8]) kwamen met een opmerkenswaardige eerste roman; maar bovenal moet hier Mogens Klitgaard genoemd worden, van wiens verdiend succes ik in de afgelopen Augustusmaand zelf getuige heb mogen zijn. De opgang van zijn debuut was nog heel wat sensationeler dan die van Branners debuut verleden jaar. Hiervoor is een verklaring. Terwijl Klitgaard echt een nieuwe ster was, had Branner zich reeds een naam verworven met een reeks novellen en hoorspelen.

Zijn debuut beantwoordde aan de verwachtingen, dat van Klitgaard was een complete verrassing! Branners greep in het Kopenhaagse leven is intussen heel wat ruimer geweest. Hij beschreef de geschiedenis van een wereldje op zich, het wereldje van die twintig menschen van de Kejser-speelgoedwinkels. Klitgaards roman is een éénmans-roman, het verhaal van den manufacturier Lundegaard. Branners boek is dan ook heel wat omvangrijker geworden. Maar dat is van minder belang. Het is een echte roman geworden, een meesterproeve van romankunst, een getuigenis van Branners drievoudig meesterschap over compositie, karakterbeschrijving en stijl: en dat is van primair belang!

* * *

Speelgoed bestaat uit drie delen. Het eerste deel beslaat meer dan honderd bladzijden en is opgebouwd volgens de klassieke eenheid van tijd! Het hele gebeuren speelt zich af op één dag, maar aan het eind van die dag weten we alles over verleden, heden en toekomstmogelijkheden van het Kejserswereldje. Ja, die Branner verstaat de kunst een roman op te bouwen met bijna wiskunstige zekerheid. En het merkwaardige is: we voelen voortdurend den regisseur van dit kleine wereldtheater aan het werk. Hij grijpt de mensen precies, waar hij ze voor zijn verhaal nodig heeft; hij betrapt ze op heterdaad: hij is een aanklager! Hij wil aantonen, dat dit wereldje van binnen laf en ziek is, hoe het zich ook naar buiten voordoet. Hij legt verband tussen die innerlijke zwakheid en de houding in de samenleving. Hij is voortdurend aan het woord. Misschien moet dit subjectieve epiek, misschien lyriek, misschien didactiek genoemd worden: wat doet het er toe? Beter is het te erkennen, dat de roman hierdoor een bijzondere bekoring en een aparte waarde gekregen heeft. Deze auteur heeft iets te zeggen, deze auteur getuigt. Het Kejsergebouw zelf is een symbool — van buiten lijkt het nogal wat, maar van binnen is het vol verrotting! — maar het Kejserswereldje zelf is ook een symbool: zo ziet de scandinavische mens de nieuwe wereld! O, hij heeft zich misschien een ogenblik laten verblinden door de uiterlijke gloed, maar al heel gauw heeft hij zich weer hersteld. Hij is gewend te oordelen naar de motieven. Hij kijkt de dingen aan en ziet de mensen. En even onverbiddelijk als het masker van

de wereld afgetrokken werd, moet ieder afzonderlijk mens zich hier ontdoen van alle make-up!

Het eerste deel gaat over de mensen. Het tweede over de zaak, de staat, de wereld. Persoonlijke eerzucht en algemeen belang, oude gemoedelijkheid en nieuwe zakelijkheid botsen tegen elkaar. Naar buiten heet het allemaal: prestige politiek. Het gevolg is natuurlijk het uiteenvallen van de gemeenschap in partijen, die de ondergang, hun eigen ondergang, nog verhaasten. Uit de partijstrijd komt dan de nieuwe richting van efficiency en zakelijkheid als overwinnaar te voorschijn. Dat was geen morele overwinning, maar een overwinning door geweld.

En in het derde deel zien we dan de nieuwe, efficiënte wereld, waarin voor mensen geen plaats meer is! Dit laatste deel staat in het teken van de „heroïsche levensopvatting" en van den „sterken man". De gemeenschap van de Kejserwinkels in een klein dictatorstaatje geworden, waarin de Amerikanistische zaken- „geest" bepaalde nationalistische theorieën vertegenwoordigt. Nu gaat het in razende vaart bergaf. Er is geen redden meer aan. De voornaamste geldbron is verdwenen met den uitgestotene van het oude systeem, een der hoofdmannen pleegt verraad, en het einde is, dat de dictator zelf de boel in brand steekt.

* * *

Feddersen, de dictator, gedreven door eerzucht, is de man, die uit angst tyranniseert. Vooral in de zakenwereld komen zulke typen voor. Branner heeft hem hier met onbarmhartige scherpte getekend in zijn zakenleven, in zijn huiselijk leven, naast de diep tragische figuur van zijn vrouw, die bijna niet meer onder hem vandaan kon komen, maar tenslotte toch weet te ontvluchten; en wat voor een vlucht! Feddersen is de snoek: hij komt of gaat niet, maar hij is er, als een steek van angst, met een hand op zijn rug, en hij hoeft alleen maar te kijken; nee, hij hoeft er alleen maar te zijn; nee, zelfs dat niet! Al is hij op zakenreis door Jutland, de angst wijkt niet, noch bij zijn vrouw, noch onder de mensen van de Kejserwereld, noch... bij hemzelf. Misschien bij hemzelf wel het minst! Ja, die Feddersen doet ook aan prestige-politiek, en zijn diepste vernedering, een openlijke vernedering — zulke mensen zijn alleen maar in het openbaar te beledigen! — bezorgt hem zijn tegenstander: Ingolf Trane.

Dat is de militair, de man, die zijn plicht doet als de meest vanzelfsprekende zaak van de wereld; en in zijn vrije tijd: de vrijgezel-philatelist. Hij is een man van orde, een man van de klok, maar toch in ieder geval nog een echt mens met naastenliefde, en een echt mens vooral in zijn feilloze afstraffing van Feddersen, zijn laatste vaarwel aan het Kejserwereldje! En dan is er de mysterieuze Ditmarc, de gentleman-oplichter! Hoe goed weet Branner de indruk te beschrijven, die zo iemand op de mensen maakt. Zijn komst is altijd weer een gebeurtenis! Zelfs

Feddersen geeft zich voor hem gewonnen! Het scheelt niet veel of Ditmarc wordt de held van een reeks legendarische verhalen. Het Ditmarc-epos is zeer in trek onder de koffiemaaltijd!

En dan is er de koning, de keizer zelfs, Herman Kejser, een viezerik, die niet meer dan zijn naam heeft kunnen aanpassen aan de deense samenleving. Hij heeft maar een zorg: zijn viezigheid verborgen te houden voor het oog van de mensen en voornaam te lijken! Hij is een zwakkeling, een gewillig werktuig in de handen van Feddersens eerzucht. Ach, hij is tenslotte te verlopen, dan dat we hem nog mede-verantwoordelijk zouden willen stellen voor de débacle. En hoe heeft Branner ook hier weer heel de schrijnende tragiek van een ongelukkig huwelijk getekend in 's keizers vrouw, wier enigste en hoogste roem het is als de volmaakte gastvrouw een goede compagnon voor hem te zijn. In het drukke zakenleven is er immers geen plaats voor het rijpe mensenlichaam. Dit huwelijk is weer op een geheel andere wijze ongelukkig als dat van Feddersen. Ditmarc is boven zo'n burgerlijke instelling als het huwelijk verheven. Ingolf Trane is de vrijgezel! Dit zijn de drie hoofdpersonen in het Kejser-staatje, en de keizer zelf. De middenstand zit op het kantoor. Zijn rol is zeer passief, en wordt des te „belangrijker" na de inschakeling in de nieuwe zakelijkheid. Juffrouw Funk weet voor de nodige sensatie te zorgen, ze doet af en toe heel gewaagd, maar de andere kant van haar leven geeft volop verklaring voor deze houding. Die kantoorafdeling is een goed functionnerend gedeelte van de maatschappij, maar daar is ook alles mede gezegd. Van de mensen merk je al heel weinig. Het zou werkelijk triest zijn, als de juffrouw van het schakelbord er niet was, Klara Kvistgaard, het moderne Kopenhaagse meisje, met warme sympathie getekend. Naast haar plaatst Branner den volontair Martin Lind, ex-student en nogal geblaseerd, die juist zo'n meisje als Klara nodig had om zichzelf te redden. Met hun idylle moest het boek dan ook wel eindigen: zij waren het waard de overlevenden te zijn na de schipbreuk. Het is te begrijpen, dat de deense recensenten met veel waardering schrijven over de creatie van deze twee jonge mensenfiguren. Zij toch vertegenwoordigen zeer duidelijk de deense jeugd in de nieuwe wereld. Juist ook hierdoor voelen we ons weer tegenover een „scandinavisch boek"!

Nee, dan is de arbeiderswereld als geheel heel wat meer waard. Daar in de kelder zijn weer mensen! Daar is Bauer, die goeie, kleine man met zijn burgerlijke illusies. Al woont hij op de derde verdieping, al ruikt de opgang naar kool of haring, hij en Kitty: het is een stel, dat de moeite waard is! En de zielige Avnsöe! Ja, het is wel hopeloos mis met hem, en het is allemaal de schuld van zijn vrouw Evelyn en haar moeder. Kunnen we Evelyns ziekelijke praalvertoon en machtswellust ook nog „opmaken"' met prestige-politiek? En dan weer Svendsen en Karla! Karla, die het nestje warm houdt. Svendsen, een flinke kerel,

die alleen maar gek is op zijn wagen. Hij blijft het langst trouw aan den kapitein, en is de enigste die onverstoorbaar blijft bij alle intimidaties van Feddersen. Ja, dat is zijn roem. Hij is een man — niet Ditmarc, maar een man, een arbeider — die Feddersen aankan! De sterke mens tegenover den „sterken man"! En dan weer Skovmand, die altijd vol schunnigheden zit. O, hij kent zijn wereld, de nieuwe wereld, maar al te goed! Nee, hij heeft zijn ogen niet in zijn zak, en luisteren kan hij ook uitstekend, en zo weet hij wel het een en ander, waarmee hij op zijn manier prestige kan krijgen in de kelder. En de communist en de idioot... Wat een wereld van mensen heeft Branner hier opgeroepen. Met wat een fijne pen heeft hij hier al die verschillende karakters afzonderlijk en tegen elkaar scherp uitgetekend. Werkelijk, wanneer men dit boek goed gelezen heeft, dan ziet men daarna de wereld weer even anders aan!

* * *

Tenslotte kan Branner nog schrijven ook! Hoeveel „romanschrijvers" kunnen dat niet? Hij heeft een eigen stijl, even direct en onverbiddelijk als zijn compositie. Vooral in de keuze van zijn woorden en termen vertoont hij een voor een deensen auteur zeker bijzondere originaliteit. Hiervan gaat in een vertaling dikwijls alles verloren. Vertalen is dan ook ongetwijfeld een kunst op zichzelf.... misschien wel de meest verwaarloosde kunst![9])

Het ware te wensen, dat alle vertalingen — en hier denk ik op de eerste plaats aan de vele vertalingen van scandinavische boeken — evenzeer tot nederlandse boeken gemaakt waren als deze vertaling van M. de Gelder-Jansen. Ik moet erkennen, dat de vertaalster heel veel van de sfeer en van de eigenaardige zeggingskracht van het origineel heeft weten te bewaren. Inderdaad: zo is Branner in het Nederlands, als de vertaalster hem hier „herschapen" heeft, want ..... zo vertalen noem ik scheppen!

Dit boek leent zich m.i. uitstekend voor verfilming, en ik ben benieuwd, of de deense filmindustrie de kans zal wagen.

Bij een aanbeveling van dit werk moet ik restrictie maken voor onrijpe lezers.

---

[1]) zie mijn: Gudrun en het „gedemoraliseerde" Kopenhagen. (Msb. Ocht. bl. 21 Oct. j.l.)

[2]) De Scandinavische Letterkunde van 1870-1925, blz. 198. De yslandse litteratuur werd hier buiten beschouwing gelaten, vandaar: drie volken.

[3]) H. C. Branner, Speelgoed. Vert. M. de Gelder-Jansen. Uitg. N.V. Noord-Hollandsche Uitgeversmaatschappij. Ing. *f* 3.25. Geb. *f* 3.90.

[4]) Vondst van Johannes Climacus! Vgl. nog: Julius Schousboe, Om Begrebet Humor hos Sören Kierkegaard.

[5]) Der sidder en Mand i en Sporvogn. (Branner 1937.).

[6]) Tobias Nifinger. (Gyldendal 1937.).

[7]) Hanne Lind. (Hasselbalch 1937.).

[8]) Ind i Raekkerne. (Hasselbalch 1937.).

[9]) Vgl. Vertaaltechniek, dr. W. van Doorn. (Levende Talen, Oct. 1937.).

BUITENLANDSCHE LETTEREN

I.

FRANSCH

THARAUD (Jerôme et Jean) CRUELLE ESPAGNE. 15 frs. Plon, Paris, 1937.

Cruelle Espagne is, evenals het *Passant d' Ethiopie* van deze schrijvers, bedoeld als een enquête rond een ontzagwekkend historisch gebeuren, op het oogenblik, waarop zich dit voltrekt. Uit de brute materie van de historische feiten werpen zich de kwestie's aan ons op. Waar echter de gewone waarnemer zich beperkt tot het registreeren dezer feiten, weten de Tharauds bij voortduring het heden aan het verleden te verbinden en, op den achtergrond van dit verweven geheel, teekenen zich nieuwe figuren af, waarin het geoefend oog door toevallige omstandigheden en uitwendige contouren heen, het eeuwig beeld van een volk en een ras, van geheel een menschheid en haar nooden weet te ontdekken.

In deze voortdurende binding van schouwspel met herinnering, van schildering met overweging, leggen deze schrijvers een bewonderenswaardig meesterschap aan den dag. Bij iedere ontmoeting, die zij doen, bewaren zij een volkomen zelfbeheersching en in spijt van de afschrikwekkendheid hunner belevenissen verloren zij nimmer den zin voor 's levens schoonheid. Een zekere laatdunkendheid ten opzichte van de menschelijke kleinheid beschermt hen voor een al te vergaande verontwaardiging: zij dragen het besef in zich mede, dat de mensch kan worden tot een gevaarlijken zinnelooze en dat hij in den grond een zieke is, sinds duizenden jaren onderhevig aan ernstige zenuwcrises, die hem zich bij herhaling op zijn naaste doen werpen om dezen het leven te ontnemen. Deze zucht naar vernietiging en moord, waarvan de onbeheerschte mensch blijk geeft, het laaghartig genot, dat dit verwoestingswerk den mensch soms geeft, is geenszins voorbehouden aan Spanje alleen, maar op dien wrangen en onherbergzamen bodem bestaan deze instincten in heftiger gisting in latenten toestand, en wanneer zij losbreken, overtreffen zij in dolheid, in epidemische razernij alles, wat men zich als buitenstaander verbeelden kan. De geschiedenis van Spanje is daarvan het voortdurend bewijs en de annalen van Spanje dragen er de blijvende stigmata van.

Anderzijds is de Spanjaard van nature een held en de abstracte termen van revolutie, burgeroorlog en wat dies meer zij, krijgen hier door de heldhaftigheid, die er bij voortduring aan verbonden is, de indrukwekkend-sombere kleur van de poëzie van het heldendicht.... Daarnaast is echter het verdere oorlogsleven, het weefsel van het overige dagelijksche gebeuren en dat is veelal afschuw in zijn onheilspellendsten vorm.

Want dooden werd te vaak tot een automatisch gebaar.

Soms ook paart zich een demonische perversiteit en een laffe spot aan de woede van den bloeddorst....

Lafhartigheid blijft gewoonlijk echter uitzondering in deze broedertwisten en zij, die den dood brengen, trotseeren hem op dezelfde wijze. Helaas hebben deze gemeenzaamheid met den dood en deze laatdunkende manier van hem onder de oogen te zien soms afschuwelijke gevolgen voor de tot razernij gedreven zielen. Een natuurlijk aanvaarde dood schijnt den dolzinnigen vijand dan geen voldoende wraak meer; de verbeelding treedt in het spel, de overwinnaar wordt tot beul en de martelingen beginnen.... Dit alles leert ons *Cruelle Espagne*. (Volwassenen).

Dr. B.

BILLY (André) L'APPROBANISTE. 15 frs. Roman. Flammarion, Paris, 1937.
Deze roman speelt op een Jezuietencollege, een Apostolische school,

waar „approbanisten" heeten zij die de Maria-congregatie gaan intreden. Het geval is als volgt: Feuvée, leerling der hoogste klassen, is een jongen met gevoel en verbeelding, en maakt verzen. Het is een wat zwakke natuur, niet bijzonder tot godsvrucht geneigd en de directeur der school acht hem niet geroepen tot missionaris, ondanks de voorspraak van een Pater, die zijn poëzie apprecieert en hem graag op de school zou houden. Zoo wordt hij weggestuurd en vindt een plaats op een ander college.

Billy heeft dit geval fijn en indringend, met groote objectiviteit en welwillendheid beschreven. Het is eigenlijk meer een studie, een uiterst fijne analyse dan een roman. Ondanks Billy's objectiviteit laat het boek een eigenaardigen indruk achter omtrent de school, een indruk van onmenschelijke engheid en verstarring. Billy is een ongeloovige en in zijn bijna chemische ontleding van het kostschoolleven dezer toekomstige missionarissen ontbreekt wat juist de ziel, de bloei, het vitale dezer kleine wereld uitmaakt. De strenge, geestelijke tucht, die hier heerscht, is eng en benauwend, wanneer ze gezien wordt vanuit louter natuurlijk, wereldsch gezichtspunt, niet voor wie ze ziet vanuit godsdienstig standpunt, vanuit het innerlijk der leerlingen. Feuvée hoort hier eigenlijk niet thuis; innerlijk is hij er van den beginne af een vreemde. Als studie van een merkwaardig geval is het boek uitstekend. Maar het is nauwelijks een werk der verbeelding, meer een werk van minutieuze herinnering en observatie en daarom als proeve eener psychologische studie belangrijker dan als litteraire roman.

DELARUE-MARDRUS (Lucie) LA PETITE THÉRÈSE DE LISIEUX. 15 frs. Fasquelle, Paris, 1937.

Lucie Delarue-Mardrus, de ongeloovige schrijfster, behoort tot de groote bewonderaars van de Heilige van Lisieux. Reeds vroeger schreef zij een boek over haar, waarin zij vooral voor de onopgesmukte werkelijkheid opkomt en tegen het verfraaien en verzoetelijken der Theresia-figuur ingaat. Ook de katholiek Bernoville schreef met overeenkomstige bedoelingen een boek over de Heilige. In dit tweede werkje publiceert de auteur een handschrift van Pater Ubald d'Alençon, Capucyn, die studie maakte van de geschiedenis der Heilige en weinig vleiende dingen vond en neerschreef omtrent Thérèse's omgeving. Anderen vonden het geschrift van Pater Ubald overdreven en weinig delicaat, en schreven ertegen. Dit alles met nog eenige slotbeschouwingen van de schrijfster zelf kan men lezen in dit boekje. Haar bewondering en liefde voor de heldhaftige jonge kloosterlinge is eer nog gegroeid dan verminderd. Dat Pater Ubald overdreven heeft, geeft zij toe, maar de substantie van zijn betoog acht zij onaantastbaar. De smakelooze overwoekering van Thèrése's figuur door valsche devotie en volkssentiment acht zij onvermijdelijk zonder er echter vrede mee te nemen.

DUITSCH

FALLADA (Hans) WOLF UNTER WÖLFEN. Roman 1160 pp. in 2 Bden. 10.50 en 12.50 R.M. Rowohlt, Berlin.

Fallada is gewoon dikke boeken te schrijven; zijn laatste werk overtreft nog al zijn voorgangers in omvang. In 1160 bladzijden tracht hij ons een beeld te geven van de verwoestingen, die de inflatie in de economische verhoudingen en vooral in de zielen der menschen heeft aangericht. Het begint met totaal uiteenloopende schetsen, die langzamerhand naar elkaar toegroeien. De omstandigheid, dat hij dezelfde personen in zijn eerste helft meer in Berlijn en in zijn tweede helft meer op het land laat spelen, geeft hem gelegenheid zoowel de toestanden te Berlijn als die op het landgoed Neulohe en de daarbij liggende dorpen te schilderen. Het zijn geen heiligen en zelfs veelal geen goede menschen, waarmee we hier in aanraking komen. En zelfs van de tweeslachtigheid, die al zijn werken kenmerkt, heeft de schrijver zich hier niet los kunnen maken. De Duitsche pers heeft in het begin erg geaarzeld of zij Fallada onder de dekadenten moest rangschikken dan

wel onder de opbouwers en stichters van het volk. Tijdschriften hebben om neutraal te blijven, vriend en vijand aan het woord gelaten. De vrienden hebben het op den duur gewonnen, omdat de schrijver toch op den opbouw aanstuurt, hoezeer hij ook van de beschrijving van allerlei dekadente toestanden en personen houdt. Men zou het misschien het best zoo kunnen uitdrukken, dat hij zich door zijn eigen worstelingen uit de dekadentie tracht los te werken. Hij had daarvoor geen beter voorwerp kunnen kiezen, dan den inflatietijd met al zijn verwoestingen en uitspattingen, die terloops allemaal beschreven moeten worden, om de overwinning van den held van dit verhaal helderder te doen uitkomen. En die overwinning is simpel als het menschelijk hart: blijvende trouw aan de uitverkoren vrouw en het uit de liefde geboren kind. Maar dat is het uitzicht; inzicht krijgen we vooral in de verdorvenheid van het sexueel en het maatschappelijk rechtvaardigheidsleven.

Het werk is met evenveel talent geschreven als de vroegere romans van denzelfden schrijver; het is een genot om dit werk van 1160 bladzijden geheel uit te lezen. Maar om de verdorvenheid der situaties moet het toch voor de goed ontwikkelden voorbehouden blijven.

KOLB (Annette) FESTSPIELTAGE IN SALZBURG. Allert de Lange, Amsterdam.

Een Hollander heeft dit boek van Annette Kolb uitgegeven. Wat is het eigenlijk? Het is geen roman, geen novelle, geen essay, geen kritiek.... het is: niets. Hoe Allert de Lange er toe gekomen is het uit te geven, begrijp ik absoluut niet, maar heel gemakkelijk en duidelijk begrijp ik dat er geen duitsche uitgever te vinden is geweest die deze oppervlakkige beschouwingen, onbeduidende anecdoten en onbelangrijke mededeelingen aan het publiek heeft willen voorzetten.

Het boek heeft drie hoofdindeelingen: de Festspieltage van 1934, 1935 en 1936. Dat zijn als 't ware drie kapstokken, waar Annette Kolb nu verder alles aan ophangt, wat zij misschien denkt, dat den lezer interesseert, maar dat hem in werkelijkheid siberisch-koud laat en hem onder geen enkel opzicht verrijkt.

ERNST (Paul) DER SCHMALE WEG ZUM GLÜCK. Roman. M 5/6.80. Verlag Albert Langen-Georg Müller, München.

Paul Ernst — zooals hij bij de 1ste editie van 1926 in een „Nawoord" meedeelde — schreef dezen roman in 1901 en schreef hem om „een weinig mee te helpen aan den wederopbouw van ons volk". Als de uitgevers van deze nieuwe editie zich eenzelfde doel voor oogen gesteld hebben, dan vrees ik dat ze bedrogen zullen uitkomen. Deze roman is geen boek voor het volk. Dat is heel zeker.

De inhoud is als volgt: De zoon van een houtvester — Hans Werther — komt na zijn jeugd in de bosschen en het dorp te hebben doorgebracht, op het gymnasium van een klein dichtbijgelegen stadje, om vervolgens student te worden in Berlijn. Hier tracht hij zijn tijd te leeren kennen en diens problemen te leeren begrijpen om zoo in staat te zijn, zijn volk tot grootere welvaart en hooger geluk te brengen. Daarom zoekt en vindt hij contact met allerlei soort van menschen: met dichters en denkers, met revolutionnairen en sociaal-democraten, met arbeiders en kleine burgers, met lui van den ouden en van den nieuwen tijd. Na zeer veel „eenzaamheid", teleurstellingen en ontgoochelingen komt hij tot het besluit dat niet in de grootstad de nieuwe betere tijd zal gemaakt worden, maar dat hoogheid en geluk liggen in trouwe, harde arbeid niet voor den dag van morgen, maar voor volgende generaties en in het grootbrengen van kinderen, die dat idee zullen overnemen en uitvoeren. Daarom gaat hij terug naar zijn geboortegrond — huwt met het meisje dat hij van zijn kinderjaren reeds kende, wordt vader van 5 kinderen en werkt als groot-landbezitter met vele schulden — hard en trouw — niet voor direkte eigen welvaart maar voor de komende geslachten.

Deze roman van Paul Ernst is — ondanks de tegenovergestelde meening van den zeer begaafden en beroemden schrijver zelf — literair een mislukking

Der schmale Weg zum Glück laat zich zwaar en moeilijk lezen. De compositie is zoo goed als nul, want telkens wordt de hoofdpersoon kalm in den steek gelaten om de lotgevallen der bijfiguren in een kleinere of grootere novelle vast te leggen. En nu mogen die novellen soms heel mooi zijn, ze maken nu eenmaal samen geen roman uit. Bovendien schuift Paul Ernst ook nog zóó voortdurend en opzettelijk allerlei stichtelijke en leerzame ideeën en beschouwingen tusschen de tekst van het verhaal in, dat dit op den duur werkelijk onuitstaanbaar wordt en deze roman reeds daarom alleen hoogstens zal gelezen worden door het kleine aantal personen dat om literair-historische redenen zich van dit boek op de hoogte moet stellen.

GRIESE (Friedrich) DAS KIND DES TORFMACHERS. Albert Langen. Georg Müller Verlag, München. 1937.

Ergens, heel erg eenzaam, ligt een veen. Daar wonen de turfstekers. Eén grotere hoeve is er in heel de wijde omtrek. De jongste dochter van een turfsteker trouwt op die hoeve, maar ze kan er niet wennen, 't heimwee naar de wereld, waarin ze thuishoort, spreekt te smartelijk. Ze gaat weg en trouwt met een knecht van de hoeve, die óók weer turfsteker geworden is. Daar vindt zij haar levensbevrediging.

FRIEDRICH GRIESE

Het is natuurlijk vanzelfsprekend, dat de morele zijde van de geschiedenis Griese niet imponeert: met lichte ironie huppelt hij erover heen. Oppervlakkig gezien lijkt het ethische element voor deze vertelling ook van nul en generlei waarde. Het is niets dan een zangerige mijmering over die wondere aantrekkingskracht van het eigene, wat het ook moge zijn.

En toch, hoe onbeduidend happy-end-achtig verloopt de overigens zo fijn gevoelde en zo weemoedig tere vertelling door het kinderachtig gemak, waarmee de heldin zich van haar leed ontdoet. Elke diepere tragiek is daarmee onmogelijk geworden en die tragiek was juist nodig, om de novelle tot een puur kunststukje te maken.

ENGELSCH

SASSOON (Siegfried) THE COMPLETE MEMOIRS OF GEORGE SHERSTON. (804) 8/6. Faber & Faber L'd. London.

De vroeger verschenen „Memoirs of a fox-hunting Man" en „Memoirs of an infantry officer" zijn thans met het sluitstuk der triology „Sherstons's Progress" in één deel uitgekomen als „The Complete Memoirs of George Sherston". Het is de weergave van een levensgang met sterk auto-biographischen inslag. Een rijk, persoonlijk leven is hier vervat in een eenvoudig proza, koel en rustig, soms licht ironisch. De eenvoud vervalt nergens tot het monotone, het blijkt in staat innerlijke conflicten treffend tot uiting te brengen, en het schoone zoowel als het dramatische te kunnen vertolken. Wat Sassoon schrijft is voor den lezer physiek zichtbaar en wordt door hem geestelijk meegeleefd. Hij is een individualist, die zich verstaanbaar weet te

maken, en die graag verstaan wordt omdat hij de uiterlijke en innerlijke werkelijkheid zoo fascineerend belangrijk voorstelt als zij werkelijk is; omdat hij die twee heeft weten te verbinden, en de hoogte- en laagtepunten door een harmonische lijn heeft weten te vereenigen.

Het eerste deel — dat de Hawthornden Prize verwierf — is een schildering van „English country life" vóór den oorlog, zooals dat door den hoogeren middenstand werd geleefd; onder den invloed hiervan ontwikkelt zich de persoonlijkheid van den jongen en den jongeman. Schrijnend gaat dit leven over in dat van den frontsoldaat; de vooral geestelijke conflicten, door den oorlog ontstaan, worden getrouw en smartelijk geopenbaard in het tweede deel. In „Sherston's Progress" — het laatste oorlogsjaar, wanneer Sherston tenslotte als gewonde in een Londensch hospitaal wordt opgenomen, leeft een mensch, verdiept en gerijpt onder de lugubere en extreme invloeden van den oorlog; die toch tot een zekere sereniteit komt, en eindelijk bevindt „that it is only from the inmost silences of the heart that we know the world for what it is, and ourselves for what the world has made us."

WALPOLE (Hugh) JOHN CORNELIUS. His Life and Adventures. (522) 8/6. Macmillan & Co. Ltd. London.

Het procédé van Walpole's nieuwsten roman is niet nieuw: Het leven van John Cornelius, een romanschrijver, wordt verteld door een vriend, ook een auteur, die daartoe gebruik maakt van persoonlijke herinneringen, brieven, gesprekken, mededeelingen van vrienden en tegenstanders, en ook gegevens put uit Cornelius' werken. John Cornelius blijkt zooiets als een moderne Don Quixote te zijn, een romantisch idealist, die steeds tracht tot overeenstemming, tot aanpassing te komen met de wereld van realiteiten, waarin hij gedwongen is te leven. Het blijkt dat hij mislukkingen boekt met romans, die hij als zijn beste werk beschouwt, en dat hij tenslotte beroemd wordt door sprookjes, welke hij in verloren en vermeende zwakke momenten schreef; producten, waarvoor hij zich eigenlijk schaamt. Tenslotte, — en dit onbevredigend in het boek, — blijft het probleem onopgelost: Cornelius sterft, vòòr het blijkt of hij door zijn niet verwachte mislukkingen of successen verzoend is geworden met de wereld; of het geheel zijner droomen de harmonische oplossing heeft gevonden in de realiteit.

Toch heeft Walpole met dit „physical and spiritual life" een belangwekkend en zeer lezenswaardig boek geschreven. Hugh Walpole is namelijk een der prettigste en vlotste vertellers van de tegenwoordige Engelsche schrijversgemeenschap. Door zijn boek loopt een stevige draad, hij heeft een figuur gecreëerd, die de moeite van het kennisnemen waard is, in wie veel van het leven vertolkt is en tot uitdrukking komt; het verhaal is vol menschen en incidenten en milieuschilderingen, die boeien. Het is ook een karakteriseering van het Engelsche litteraire leven. Een critiek eigenlijk, maar dan een goedaardige. Critiek is trouwens nooit de hoofdbedoeling van Walpole; hij is een makkelijk schrijver, die van nature streeft naar een vlot verhaal. Maar in dat verhaal bestaat altijd een harmonie met karakterteekening. Daardoor verkrijgt het eenige diepte en stijgt het tot boven de middelmaat. Zoo ook „John Cornelius".

LAMB (William) THE WORLD ENDS. (With three wood-engravings by John Farleigh. (204) 7/6. J. M. Dent and Sons Ltd. London.

Het is een ongewoon fantastisch onderwerp dat William Lamb in romanvorm heeft verwerkt. Een schrijver van naam, Richard Blake, ontvlucht de drukkende sfeer van zijn huis, door een toer te maken over de hoog gelegen heide van Yorkshire. Overvallen door een ontzettenden orkaan, raakt hij verdwaald, wordt ziek van uitputting en wordt gered door de bewoners van een eenzaam gelegen boerderij. Na zijn herstel blijkt hem dat hij met de boerenfamilie volkomen geïsoleerd is: de hoog gelegen vlakte is aan alle zijden omringd door water — de rest van Engeland is verzwolgen door de zee. Dan begint voor Blake, het echtpaar en hun drie kinderen een leven onder uiterst primitieve omstandigheden. Blake heeft een heftigen strijd te

doorstaan, vóór hij, de intellectueel, beroofd van alle geestelijk contact, zich heeft gevoegd in een bestaan van louter lichamelijken arbeid. De reacties van een mensch onder deze omstandigheden heeft de auteur subtiel aangevoeld en dramatisch verbeeld. Minder geslaagd is hij in dit opzicht met de eenvoudige, primitief denkende hoevebewoners. Het verdwijnen der wereld buiten hun eigen stukje grond moet toch ook hen sterk hebben aangegrepen en hun gedachten bezig gehouden. Toch spreken zij daar weinig over; zij schijnen den toestand zonder veel emotie te accepteeren.

Als geheel toch een opmerkelijk werk.

WRIGHT (Cons'ance) THEIR SHIPS WERE BROKEN. (348) 7/6. J. M. Dent and Sons Ltd. London.

Een paar jaar geleden verraste Constance Wright met haar eersteling „Silver Collar Boy" (besproken in B. jaargang 1934-1935, blz. 352), een fijn gepenseeld achttiende-eeuwsch miniatuur; een verhaal dat ook deed denken aan een achttiende-eeuwsch boudoir, gestoffeerd met sierlijke meubelen en tapijten, hetwelk de sfeer van zijn tijd heeft vastgehouden. Het kunstenaarschap, met het schrijven van deze romance bewezen, blijkt gehandhaafd in den roman „Their Ships were broken". Het onderwerp is geheel verschillend, opzet en uitwerking zijn grooter, forscher; de tooneelen en situaties meer verscheiden; maar ook hier is weer merkbaar de zekerheid van den artist, die een geheel voorbij leven en milieu aannemelijk reconstrueert en omhuift met de daarmee verbonden sfeer. Deze creatie was geen simpele taak, gezien het onderwerp. „Their Ships were broken" beschrijft leven en toestanden onder een kleine kolonie blanke handelslieden, een eeuw geleden, in Canton. Door den „Zoon des Hemels" verplicht op het hun toegewezen beperkte gebied te blijven wonen, dreven de kooplieden van daaruit handel met het onmetelijke achterland, stuurden zij hun schepen uit, en oefenden zij het avontuurlijk bedrijf uit van den opiumsmokkel. Rond de hoofdfiguren van den Amerikaanschen koopman George Hue en den zendeling Walter Bridges is een roman geconstrueerd, kleurig en beweeglijk. Het is verrassend met welke zekerheid de Westersche zoowel als de Chineesche panorama's in dit verhaal getroffen zijn. Het is boeiend en van distinctie; de schrijfster bezit fantasie, beheerscht door smaak, die zich uit in klaar, frisch proza. Slechts de karakterbeelding zou men iets dieper kunnen wenschen.

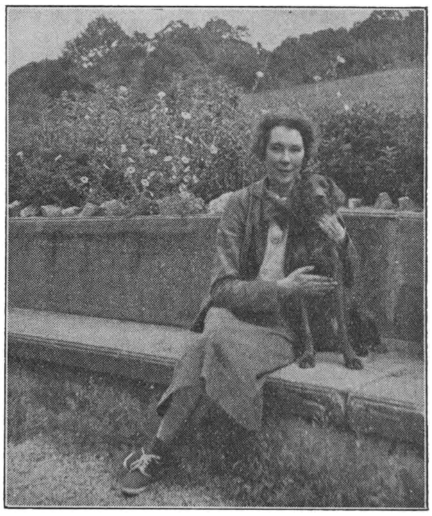

CONSTANCE WRIGHT

Volwassenen.

MORTON (J. B.) THE DAUPHIN. (297) 12/6. Longmans Green & Co. London.

De historische werken van Morton zijn merkwaardig interessante lectuur. Zij berusten op serieuze wetenschappelijke onderzoekingen, maar zij zijn geschreven als een roman. Met fictie hebben zij niets gemeen; Morton verantwoordt het resultaat van zijn studies; maar hij heeft zin voor het dramatische en de pen van een romancier; onder zijn behandeling herleeft het

verleden, en wordt de werkelijkheid dramatisch gepresenteerd. Is dat feitelijk niet een zeer doelmatige methode van geschiedenis doceeren? Natuurlijk kiest hij zich die onderwerpen, welke zijn talent liggen. Zooals in dit boek, dat de tragische geschiedenis behandelt van den ongelukkigen zoon van Louis XVI en Maria Antoinette. Morton is een te serieus historicus om in de fouten van sommige romantici te vervallen, die van het leven van den Dauphin een mysterie hebben gemaakt. Hij is overtuigd dat Louis Charles op 8 Juni 1795 in gevangenschap is gestorven. Maar ook zonder het graag gewilde slot (dat de Dauphin zijn gevangenschap overleefd), is dit een roerend en zelfs spannend boek, — voor een historisch werk wel iets bijzonders. Het leven van het ongelukkige koningskind laat zich lezen als een roman. Aan het einde werd nog een korte studie opgenomen over ieder der vier voornaamste avonturiers, die zich later voor den Dauphin hebben uitgegeven. Een aantal prachtig uitgevoerde gravures versiert den tekst.

VERRILL (A. Hyatt) MY JUNGLE TRAILS. (329) 12/6. George G. Harrap & Co. Ltd. London.

Meer dan veertig jaar heeft de Amerikaansche ontdekkingsreiziger Verrill wetenschappelijke expedities geleid door Centraal- en Zuid-Amerika. Behalve „explorer" blijkt hij ook een goed schrijver. In dit interessante boek beschrijft hij zijn jungle avonturen en het resultaat zijner studies en onderzoekingen betreffende flora en fauna, leven en zeden der Indianen. Hij rekent af met de goedkoope romantiek, die verschrikkelijke verhalen pleegt op te hangen over een „groene hel". Het is een boek waarin blijkbaar de werkelijke situatie — overigens nog avontuurlijk genoeg — van de weinig bekende binnenlanden wordt beschreven. In het genre boeken van reisavonturen is dit een aan te bevelen werk. Het is rijkelijk geïlustreerd.

BOEKEN SCHOUW

STRENG (Franz von) HET SCHOONE GEHEIM VAN HET HUWELIJK. (139) *f* 0.70 en *f* 1.30. „Fidelitas", Amsterdam.

Gerijpt uit zijn ervaringen als zielzorger en uit de huwelijkslitteratuur bespreekt de zwitsersche priester von Streng het huwelijk zooals Katholieken dat moeten zien en ervaren. De ware geest van het huwelijk, berustend op Goddelijke en Kerkelijke geboden, wordt duidelijk en, men kan zeggen, met eerbied, uiteengezet. De schrijver is er in geslaagd klare en passende uitdrukkingen te gebruiken, die het schaamtegevoel behoeden; daarom is het boekje vooral ook geschikt voor jongelui, die zich tot het huwelijk voorbereiden.

GEYL (Prof. Dr. P.) GESCHIEDENIS VAN DE NEDERLANDSE STAM. Deel III (1688-1751) (599) *f* 5.25. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Voor de Groot-Nederlandsche gedachte is het in deel III behandelde tijdvak niet bepaald zeer gunstig. Want van eenheid was geen sprake, en in Prof. Geyl's werk komt dit ook wel heel duidelijk uit. Maar, zooals hij in zijn voorrede aangeeft, het tijdvak is belangrijk. Want het zal helpen de mislukking te verklaren van de hereeniging.

Godsdienstige motieven hebben daarin een beduidende rol gespeeld; het is niet vreemd dat Prof. Geyl eenige hoofdstukken wijdt aan de religieuze tegenstellingen tusschen Noord en Zuid. Het Jansenistisch conflict wordt vrij uitvoerig behandeld.

Zoo frisch en pittig als de vorige boeken is ook dit derde deel; het is wetenschappelijk en het laat zich tevens lezen als prettige interessante lectuur, bijv. daar waar de regentengeest wordt geïllustreerd. Zoo krijgt men een denkbeeld van den tijdgeest, een belangrijke factor in de ontwikkeling van den Nederlandschen stam.

Bij den tweeden verjaardag van Paul Bourget's dood

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Ik geloof, dat de groote schrijvers, wier naam voor altijd aan een werk en een gedachte verbonden blijft, vanaf hun jeugdjaren de kern van die toekomstige gedachte en van dat toekomstig werk in zich dragen. De levensomstandigheden zullen er den uitdrukkingsvorm van bepalen; lange jaren blijft de schrijver zelf in het onzekere, omtrent de levenstaak, die hem wacht. Maar reeds is hij de drager van de boodschap, die de zijne zal zijn. En zoodra hij de pen ter hand zal nemen, is zulks om zich van die boodschap te bevrijden.

Dit geloof deed mij in deze dagen een van Bourget's eerstelingen weer doorbladeren en ik vond er tot mijn ontroerde verbazing als de aankondiging in van heel het verder oeuvre, de quintessens van alle verdere werken van dezen machtigen schrijver. Het beteekent het praeludium of zestig jaar van onversaagden arbeid en onverschrokken pogen: het is de uitdrukking van een onstuimig verlangen naar de daad:

> Celui que le désir d'un grand labeur torture,
> Celui-là peut mourir, car les oeuvres vivront."

In deze ure, waarin ons slechts de werken meer blijven om van den mensch te getuigen, is het ons mogelijk om ons een synthese daarvan te vormen door allereerst te verwijlen bij de bladzijden, die van gansch dit werk als de praefiguratie vormen.

Deze bladzijden verschenen in 1875. Zij maken deel uit van een verzenbundel, den gewonen vorm van het litterair debuut. De schrijver is drie en twintig jaar. Zijn boek, dat op een oogenblik verschijnt, waarop Frankrijk de grootste moeite heeft op te staan uit de smartelijke depressie, waarin het neerligt, draagt in den titel de weergave der gevoelens van dien tijd: *La Vie inquiète*. De openbare rampen hebben de zielen krachtig geschokt. De voornamere geesten dier dagen vragen zich af, of wellicht het vaderland niet ten prooi gevallen is aan dwalingen, waarin het intellect van voorgaande tijden zijn verantwoordelijkheid draagt. Het is het moment, waarin Renan den lande zijn *Réform intellectuelle et morale* voorhoudt. Het is ook de tijd, waarin Paul Bourget zijn naam voor de eerste maal in de vitrine van den boekhandel doet verschijnen. En de jonge lui van zijn jaren, die zijn boek openen, ontmoeten daarin de pathetische echo van eigen ziele-angsten:

> Certes, le siècle est dur, et jamais ce vieux monde
> N'a poussé vers le ciel de plainte plus profonde,
> Ni plus amèrement désespéré de Dieu.
> ..... Tout croule — et l'on entend gémir, sur les ruines,
> Nos générations en proie à deux famines:
> Et celle de connaître et celle de jouir.

Reeds richt Paul Bourget, zooals zieners zulks doen, zich tot den mensch, die nà hem komen zal, om hem er toe aan te sporen niet uit de herinnering te verliezen, wat hij niet gekend heeft. En wij vermogen de woorden, die de jonge man van 1875 tot het nageslacht richtte, niet zonder ontroering te lezen:

> Je ne sais pas, vous tous qui devez survenir
> Plus tard, quand nous serons couchés dans la poussière,
> Si vous verrez au ciel éclater la lumière
> Du jour où le bonheur ne fera plus de vous

Qu'un peuple fraternel, immense, pur et doux.
Oh! vous tous qui serez heureux, pensez encore
A vos obscurs aïeux qui naissaient sans aurore,
Et qui, dépossédés du mystique soleil,
Ont pu croire à la nuit et douter du réveil.

„Want wij twijfelen", zoo vervolgt hij verder: En hierin nu ligt de kreet, die alleen ons het werk van Bourget kan doen begrijpen. Dit litterair monument, waarvan de imposante massa een vast vertrouwen in de sociale orde tot uitdrukking brengt, werd geboren uit de angst-crisis, die Bourget eenmaal beving bij het aanschouwen der maatschappelijke en menschelijke ontwrichting, rond hem gespreid.

Het geheel van Bourget's werk vertoont hetzelfde beeld als ieder zijner romans. Onder deze laatste is er geen, die niet voorkwam uit het beginsel, dat zijn vrienden hem zoo menigmaal hoorden belijden: wanneer een boek begint, is het, omdat zich zoo juist een drama voltrokken heeft, en omdat er een crisis is ontstaan. Het is geheel hetzelfde principe, dat in voorgaande eeuwen de klassieke tragedie bepaalde en deze haar ontzagwekkende spanningen gaf. De opzet van den schrijver reikt hier tot ver buiten litterairen vorm en regels van aesthetiek. Deze crisis-theorie is ook geheel in overeenstemming met de eeuwig-menschelijke waardigheid in physiek en zedelijk leven. Bourget drukte zich eens volgenderwijze uit: „Het gaat er om het nevralgisch punt in den mensch te ontdekken." Als medicus wist hij, hoe de bloedende wonde, de geausculteerde ziekte, de bewegingen en de wetten der innerlijke natuur kenbaar maken.

Het bouwwerk, dat Bourget in dienst der orde heeft opgetrokken vond zijn oorsprong in een schok, die plots dit zeldzaam zuivere en zeldzaam krachtige geweten beroerde. Al is het dan waar, dat dit werk in den loop van den tijd veel te danken heeft gehad aan anderer leerstellige meeningen, al is het waar, dat het in velerlei opzicht een reactie moet heeten op bestaande en nieuw gangbare ideologieën, het werd toch allereerst bepaald door het brute feit, dat 's schrijvers verstand en hart onverwachts is komen treffen. Dit feit is minder de nederlaag van 1871 dan wel de Commune uit dat jaar. De nederlaag had het jonge geslacht dier jaren in de bittere gevoelens van afkeer gestort, die een pijnlijke vernedering noodzakelijkerwijze met zich brengt. Maar de Commune heeft deze wonde eerst recht doen bloeden. De meest afschuwelijke der burgeroorlogen — vóór den Spaanschen, dien wij beleven — de meest tragische, maatschappelijke crisis heeft de reactie's gewekt, waarin het oeuvre van den grooten socioloog zijn genesis heeft gevonden.

Men vindt méér dan een aanwijzing daaromtrent, met name in zijn laatsten grooten roman: Nos actes nous suivent, waarin men nog na een halve eeuw heeft kunnen zien, welke schrijnende sporen die wonde in hem had achtergelaten. „Wij zijn in het leven getreden, schrijft hij in het voorwoord van zijn Essais de Psychologie contemporaine, langs het verschrikkelijke jaar van oorlog en van Commune..... iets is er in ons achtergebleven, in ons allen, als een eerste vergiftiging...." Maar deze kwetsuur is intusschen door den schrijver vrij geheim gehouden, zooals de smarten, die ons te méér verrijken, naarmate wij hun daadwerkelijken invloed méér besloten houden in ons innerlijk leven. Het merkteeken, dat de Commune eenmaal in deze ziel drukte, was slechts zichtbaar voor hen, die zagen, welk een trouwe vriendschap hij zijn leven lang betoonde aan sommige helden der Commune aan een Henry Bauër bijvoorbeeld. Beteekende zulks een trouw aan jeugdmakkers? Een trouw aan de getuigen van den grooten zedelijken schok, dien hij op twintigjarigen leeftijd had ondergaan? Ik geloof, dat wij hier wel de betrekkingen tusschen geest en hart in het licht mogen stellen, maar ons er tegelijk voor hoeden die te veel te ontleden, al berust dan ook ieder groot werk op dezen betrekkingen. Wat mij intusschen onomstootelijk vast schijnt te staan, is dat het drama der Commune den schrijver het probleem der orde plots

in volle scherpte en omvang voor oogen heeft gesteld. De ondraaglijke wanorde, waarbij men menschcen elkaar ziet dooden in een ontketening van de afschuwelijkste hartstochten, de schrikwekkende wijze, waarop men de maatschappij tracht te herordenen door de verplettering van een massa individuen, zulk een ontzettend schouwspel stelt alle problemen tegelijk: Wat heeft de maatschappij aan den mensch te danken? En wat de mensch aan de maatschappij? Welke zijn de wezenlijke, de levende betrekkingen tusschen beide?

In het werk van Bourget moeten wij den nadruk leggen, op de harmonie tusschen hart en geest, zonder welke — wij zeiden het reeds — geen mensch iets goeds tot stand kan brengen. De smartelijke schok, dien hij onderging, heeft het verstand van den schrijver georiënteerd naar een diepgaande enquête „omtrent de zedelijke kwalen van het toenmalige Frankrijk", een enquête, waarvan wij de resultaten door gansch zijn werk zien neergelegd. Hij gaat tot dit onderzoek geenszins over met een ijskouden, onverstoorbaren geest, gewapend met de strengste ongevoeligheid. Het zou beteekenen een wèl slechten dienst bewijzen aan de orde, wanneer men deze zou vereenzelvigen met een louter externe orde, die aan de dynamiek en de levende krachten van den mensch door den kouden dwang van een abstract rationalisme werd afgelegd. Niets is minder abstract dan het gedachtenleven van Bourget, voor wien de psychologie onafscheidelijk aan de physiologie verbonden is. Hij zou in ieder zijner werken medicus willen zijn alvorens tot moralist te worden. De wetenschap der ziel is in zijn oogen één der vele wetenschappen en zeer zeker de eerste, der vele die op den mensch betrekking hebben. In deze gesteltenis gaat de schrijver zich een plaats veroveren onder de voornaamste critici der ideeën zijner eeuw, onder diegenen onder de critici die, opbouwend, een scheppende waarheid dienen. Welnu, er is geen groot criticus denkbaar zonder veel liefde. De grootheid van Bourget ligt daarin, dat zijn hart de eeuw, waarin zijn verstand zooveel te redresseeren dwalingen onderkend had, vurig bemind heeft. Ook dat zegt hij in „la Vie inquiète".

Il en est qui n'ont pas le courage de fuir
Ce siècle qu'il leur faut adorer et haïr
Tout à la fois. Leur temps les possède et les force,
Tels que Milon, les mains prises dans son écorce,
A vivre de sa vie anxieuse à jamais.
.... Je suis l'un d'eux. Ce temps mauvais et fou, je l'aime.
Il me tient, je me sens trop son enfant, moi-même.

Het is een groote kracht, die uitgaat van een juist gevoelen. Het gezag, waarmee Bourget de schrijver zal zijn van het geestelijk vaderschap en van de geestelijke machten, door verwantschap en erfelijkheid en traditie en erfenis aangegroeid, ontleent hij als een goed zoon aan de familie, die hem zag geboren worden: een intellectueele familie, waarin men de grootste genieën de ernstigste dwalingen had zien begaan: een eeuw, waarin een koele rede, een onverstoorbaar verstand slechts aanleiding tot weigering en afkeer zou gevonden hebben. Bourget echter versterkt zijn positie in de orde der waarheid, waarin hij geen zwakheid zal dulden, door zijn voortdurend bewegen in de orde der charitas, waardoor hij altijd weer opnieuw zal aangespoord worden zijn medewerking te geven aan den vooruitgang der menschheid. De geest, die zich tot taak gesteld heeft de orde van het leven weer te vinden, moet als eerste overtuiging in zich dragen, dat het leven niet stupied is, doch slechts de menschen onvoorzichtig. Men kan den uitzonderlijken omvang van een genie als dat van Bourget onderkennen aan het feit, dat het in staat is de menschheid te dienen niet ondanks de menschen, maar te zamen met hen.

Wanneer wij hem van nabij beschouwen vanaf zijn eerste groote werk: Essais de psychologie contemporaine, dan ligt daarin veel meer opgesloten dan een inventaris van letterkundige critiek. Het is een samenvatting der werkelijke en der pseudo-waarden van de eeuw. Ik zeg van

de *waarde* en niet van de *leerstellingen*. Want het is een beteekenisvol feit, dat de romancier, die terecht zal betiteld worden als een Balzacdiscipel, en die, anderzijds, zijn dank betuigt aan een Le Play, niet begonnen is met ons de studie van een dezer beide meesters voor te houden, maar dat hij aan den aanvang van zijn loopbaan de meer werkelijk dynamische genieën van een Stendhal en een Baudelaire aan ons te bestudeeren geeft. Hij zal een groot socioloog zijn, omdat hij weet, dat het eerste ding, dat in de maatschappij van gelding is, de *persoonlijkheid* is: omdat de maatschappij slechts waarde heeft voorzoover de samenstellende personen waarde hebben. Lang voordat het katholicisme hem het dogma van de gemeenschap der heiligen heeft voorgehouden, streeft hij al met al zijn krachten naar vereeniging en samenwerking der menschen.

Een dergelijk pogen, waarbij hart en geest zoo nauw verbonden samenwerken, moet het menschelijk werk tot zijn hoogste efficiency opvoeren. Paul Bourget, de zoon en meester der 19e eeuw, herstelt de waarden, rectificeert de waarden, die de eeuw hem heeft nagelaten, maakt waarheden uit dwalingen. Scientisme, determinisme, vrijheidscultus, al die dingen heeft hij ten deele aanvaard. Maar het scientisme werd voor hem tot de wetenschappelijke geest, die de waarborg is voor iedere intellectueele rechtschapenheid. Wie is meer doordrongen van het bestaan van een bepaald determinisme dan de schrijver van *Nos actes nous suivent*? De hulde, die Bourget Taine zijn leven land bracht, is de uitdrukking van den sterken invloed, dien hij in dit opzicht van die zijde ondergaan heeft. Maar Bourget aanvaardt van dit determinisme slechts zijn positieve en daadwerkelijke waarde: hij bevrijdt het van zijn absoluut karakter, van zijn materialistischen en deprimeerenden inslag. Wanneer hij zich naar Taine's voorbeeld een scherpe visie op het samenstel en het onderling bewegen der dingen heeft eigen gemaakt, wanneer hij zich een scherpen blik verworven heeft op de eindelooze aaneenschakekling van oorzaken en gevolgen, die onze individueele menschenlevens en de levens der geslachten onderling aaneengeweven, geeft hij de vrijheid haar plaats terug en wel een plaats, waarin haar macht des te intenser haar invloed doet gevoelen, naarmate het domein van haar werkzaamheid meer beperkt werd. Het mysterie van het menschelijk leven is, dat wij zoo weinig vermogen en zoo véél tegelijk. Zoo worden door Bourget, wiens invloed op zijn tijdgenooten en jongeren ontzagwekkend groot is geweest, de muren van de deterministische gevangenis omvergeworpen om plaats te maken voor een veelbewogen leven, waarin het geweten zijn rechten en ook zijn plichten te midden der herwonnen vrijheid herneemt. Het is waar, dat die vrijheid niet meer het dolzinnige karakter vertoont, dat de 19e eeuw er vroeger aan verleend had. Het is de vrijheid, die God den mensch schonk en waaraan de katholieke moraal een grens trok. Om kort te gaan en te eindigen: het katholicisme van Bourget is de kapitale transmutatie, de meest radicale terechtzetting, waaraan de geestelijke waarden der vorige eeuw onderworpen zijn geweest: zij heeft het vurig religieus gevoel, dat de eeuw van een Lamartine, een Hugo en een Lamennais, van een Michelet en een Chateaubriand zoo dikwijls de perken van het gezond verstand had doen te buiten gaan, in de orde der waarheid doen wederkeeren.

Het werk van een Paul Bourget is dan ook uit zijn leven geboren, zonder dat zijn intellectueele strevingen het iets willekeurigs hebben gegeven. Geen bladzijde leerstelligheid, die niet haar oorsprong vindt in wat zij „de kleine ware feiten" noemt: *les petits faits vrais*. Als hij er in geslaagd is zoo uitstekend de waarde van het natuurlijk kapitaal der menschheid, dat werd samengebracht in de verworven waarden van herediteit, familie, opvoeding en cultuur, aan de menschheid voor te houden, is het, omdat hij zelf het maatschappelijk leven in zijn volheid in praktijk heeft gebracht, is het, omdat hij als mensch voortdurend naar zijn medemensch bleef gekeerd en de onderlinge verhoudingen altijd zoo schoon mogelijk heeft willen zien.

Zoo schoon mogelijk. Want indien het werk van Bourget een zwakheid vertoont, ligt zij in de omstandigheid dat de menschheid dier dagen leefde in

een maatschappij, waarin de kanker leefde van de klassenscheiding: een ondeugd, waardoor ieder dezer klassen zichzelf zedelijk verminderd zag. Bourget heeft het ten halve erkend voor wat betreft de bourgeoisie, waarvan hij zich den romancier gemaakt heeft: „La haute société apparaît aux écrivains d' aujourd'hui comme la milieu ou leur esprit d'analyse rencontrera les états d'âme les plus complexes. Ont-ils-raison? Pour ce qui me regarde, je l'ai cru autrefois. Il semble bien qu' il y ait là une part d'illusion. Car à cette haute société il manque ce qui faisait la force du patriciat peint par Racine: le privilège du commandement et ses responsabilités." Bourget had hier positiever in zijn verklaring kunnen zijn en de tekortkoming van zeer velen uit de kringen der hedendaagsche elite veroordeelen, terwijl het ook waar is, dat het volk in zijn eenzaamheid door deze omstandigheid een karakter van geestelijke minderwaardigheid heeft gekregen, waaraan de hautaine houding der bezittende klasse geenszins vreemd is. En wij betreuren, dat de interesse van Bourget nimmer naar lagere kringen uitgegaan is: hij geringschatte deze, zonder ze te kennen en zag ze nimmer in hun juiste waarde.

De schrijver heeft zonder ophouden gewerkt aan het hervinden van een maatschappelijke orde, die den menschelijken persoon al zijn vermogens tot volledige ontluiking zou brengen en zulks, terwijl hij leefde in een tijd, waarin de persoonlijkheidsidee dag voor dag afbrokkelde. Als een angstige getuige van de Commune op achttienjarigen leeftijd, aanschouwde hij de verscheurdheid dier burgertwisten: op drie- en tachtigjarigen leeftijd stierf hij in een Frankrijk, opnieuw aan de grootste verdeeldheid ten prooi. Maar de waarheid blijft. Die, welke in het groote oeuvre van Bourget vervat ligt, is vrijwel geheel overeenkomstig de orde, waarvan de menschheid zich het beneficie kan verschaffen, zoodra zij er in toestemt de wetten van haar natuur en van haar adeldom te volgen.

BOEKENSCHOUW

POS (Mary) DE LEUGEN VAN MOSKOU. (130) *f* **2.90. Callenbach, Nijkerk.**

Mary Pos heeft Moskou bezocht als journaliste en van wat zij zag en hoorde en achterhaalde geeft zij een zeer objectief en boeiend verslag in dit boek. Meerdere hoofdstukken verschenen vroeger reeds in een dagblad. Uit den aard der zaak is het journalistiek, maar belangrijk wegens de actualiteit en de objectieve weergave der schrijfster. Een groot aantal foto's van Moskou illustreeren den text.

KETTER (Peter) CHRISTUS EN DE VROUWEN. (532) *f* **5.90. Uit het Duits vertaald door Maria Vogelaar. Brand, Hilversum.**

We moeten in het boek van Prof. Ketter zoowel de wetenschappelijkheid bewonderen, als de directe practische bruikbaarheid voor het leven. Het zal moeilijk vallen onder de uitgaven op dit gebied een werk te vinden dat het Christelijk ideaal voor de moderne vrouw zoo diep zoo treffend, zoo overtuigend, zoo practisch behandelt. Hier wordt het contact tot stand gebracht tusschen de geloovige vrouw en Christus. Hier is Christus uit de Evangeliën tot een waar, levend en tastbaar voorbeeld gemaakt. De schrijver behandelt de vrouw vóór Christus, wat Christus de vrouw bracht en wat Hij van haar eischte en hij belicht vrouwengestalten in Jesus' leven. Tenslotte nog de vrouw in dienst van Christus' kijk ten tijde van de Apostelen.

Een prachtig boek voor eenigszins ontwikkelde vrouwen en voor leidsters in de vrouwenbeweging.

Ernest Hemingway

door JOS. PANHUYSEN

Ernest Hemingway heeft een nieuwen roman uitgegeven. Hij heet: To have and have not. Het is in sommige opzichten een gevaarlijk boek, dat met voorzichtigheid dient behandeld te worden en waarvoor een ernstige waarschuwing past. Er staan enkele, trouwens korte fragmenten in, die men beslist verkeerd zou doen pornografisch te noemen, maar die het zinnenleven, ook al zijn ze niet overdreven nadrukkelijk, toch met zulk een pijnlijke onmiddellijkheid weergeven, dat het stuitend wordt. Zij zijn artistiek genomen niet onverdedigbaar, althans niet op zich, maar zij komen toch voort uit een tendens, die artistiek veel minder verdedigbaar is, een moreele tendens namelijk; zij toonen niet slechts, zij worden ook gebruikt om iets aan te toonen. Dit is zeer merkwaardig, vooral bij een schrijver als Hemingway, die bij uitstek een auteur was van het toonen, van het constateeren. Vanaf zijn eerste boeken, in The Sun also Rises, dat ook onder den titel Fiesta uitkwam, kon men dat onmiddellijk bemerken, deze roman was in zoo geringe mate een roman, er was hoegenaamd geen verwikkeling, er werd maar voortdurend medegedeeld, wat er gebeurde en toen gebeurde, zonder commentaar hoegenaamd, alles was op de mededeeling berekend, de stijl met de zeer bewuste, slechts oogenschijnlijk naïeve verbindingen, de dialoog, die wel zeer bepaald een eigen karakter had, gedurfd in zijn ascetische beknoptheid, niets dan dialoog.

> ,Did I talk out loud just then?'
> ,Something. But it wasn't clear.'
> ,God, what a rotten dream!'
> ,Did the typewriter put you to sleep?'
> ,Guess so. I didn't sleep all last night.'
> ,What was the matter?'
> ,Talking,' he said.

Dit voorbeeld is blindelings uit The Sun also Rises genomen, het zou zonder de minste moeite blindelings door een even duidelijk vervangen kunnen worden. Men heeft veel over zakelijke literatuur gesproken, maar doorgaans is de zakelijkheid slechts schijnbaar, louter een gevolg van oppervlakkig zien, verkeerde journalistiek. De zakelijkheid bij Ernest Hemingway is echt, en daarom is zijn constateeren geen toonen van voor de hand liggende klaarblijkelijkheden, maar snijdt veel dieper. Zij is geen photo-montage, zij is een keuze en een vaak angstwekkend ontleden. Men moet daarbij echter niet denken aan psychologische romans in het genre Bourget, noch aan psycho-analytische romans van later tijden, want iedere uitleg blijft achterwege, iedere duiding, het is werkelijk het mes er in zetten, wat Ernest Hemingway doet, nu en dan zweeft een verteedering over oogen en

mond, maar doorgaans vertrekt geen spier van dit gezicht. Zoo zijn wij, zoo en niet anders, geen wetenschap, geen beschaving, geen ideaal, geen geloof verandert, daar iets aan, zoo is het leven, niet te ontvluchten, wreed, niets ontziende, onrechtvaardig, toevallig, maar ook somtijds onverbiddelijk wetmatig, uit de bepaalde oorzaak komt het bepaalde gevolg voort. Deze ontleedmethode is, vóór alles, grondig, Hemingway beperkt zich, hij beperkt zich soms uitermate, zijn onderwerpen zijn altijd zeer begrensd, maar wat hij heeft laten zien, behoeft geen nader onderzoek meer, geen nieuw aspect valt er meer aan te ontdekken.

HEMINGWAY

In The Sun also Rises, in zijn meesterlijken verhalenbundel Men without Women, die het meest geschikt is voor een kennisname van zijn werk en het minste voorbehoud vraagt, in zijn stierengevechtenboek Death in the Afternoon, in zijn reisbeschrijvingen Green Hills of Africa, in zijn laatste werk To Have and have not keeren herhaaldelijk ongeveer dezelfde soort personen en zelfs dezelfde soort gebeurtenissen weer, zijn meest bekende roman Farewell to Arms maakt daarop geen uitzondering, hij schrijft steeds over zeer mannelijke mannen, die het leven nemen als het is, die er niet over filosofeeren, die doen wat hun te doen staat, die herhaaldelijk zonder twijfel een meer dan gewone flinkheid toonen, maar die zich daarom ook hun angst en hun lafheid durven bekennen, die in den grond van hun hart de eenige eerlijkheid bezitten, die wezenlijk dien naam dragen mag, de eerlijkheid der nederigheid. Zij verachten veel menschen, deze mannen, een bepaald soort zwakkelingen, een bepaald soort huichelaars, een bepaald soort bruten, maar zij verachten soms ook zichzelf. Zij bekennen zichzelf wat men te zelden zichzelf bekent.

It is awfully easy te be hardboiled about everything in the daytime, but at night it is another thing.

Er is een zekere primitiviteit in hen, zij oordeelen zonder vooringenomenheid, zij zien de conventies eener moderne beschaving

wel, maar zij zien die onbevangen zooals een man uit een vreemd land die zou zien, dit is het poëtische element in dit werk, dat zelfs in de landschap-beschrijvingen en in de beschrijvingen eener grootstad doordringt. Het descriptieve is hier immers verre van romantisch.

It was a forest of cork oaks, and the sun came through the trees in patches, and there were cattle grazing back in the trees. We went through the forest and the road came out and turned along a rise of land, and out ahead of us was a rolling green plain, with dark mountains beyond it. These were not like the brown, heat-baked mountains we had left behind. These were wooded and there were clouds coming down from them. The green plain stretched off. It was cut by fences and the white of the road showed through the trunks of a double line of trees that crossed the plain towards the north. As we came to the edge of the rise we saw the red roofs and white houses of Burguete ahead strung out on the plain, and away off on the shoulder of the first dark mountain was the grey metalsheathed roof of the monastery of Roncesvalles.

,There's Roncevaux, 'I said.
,Where?'
,Way off there where the mountain starts.'
,It's cold up here,' Bill said.
,It's high," I said. 'It must be twelve hundred metres.'
,It's awful cold,' Bill said.

Alle civilisatie, alle traditie in den woordenrijken zin, die bij het noemen van een naam aan het denken en aan het uitweiden gaat, is hier moedwillig vermeden. Ernest Hemingway, zooals men terecht heeft opgemerkt, wil in zijn boeken niet laten merken, dat hij iets van geschiedenis en cultuur weet. Roncesvalles is voor hem geen plaats van romantische herinneringen, het is een plaats waar een klooster staat met een bepaald soort dak, het is er koud, want het ligt hoog.

Wie The Sun also Rises leest bemerkt bij een eerste kennismaking nauwelijks dat dit zeer opzettelijk geschiedt, en dat er een oorzaak voor is, en zelfs een niet geheel verwerpelijke oorzaak. Als hij zich tusschen de boksers, de stierenvechters, de soldaten, de Indianen uit Men without Women begeeft, zal hem echter de zelfbeheersching van een schrijver, die over een groote kennis van beschavingen beschikken kan, nog meer opvallen, maar wellicht het meest zal hij door die zelfbeheersching getroffen worden in Hemingway's meest bekende boek, dat tot in de goedkoopste populaire series doorgedrongen is, den Italiaanschen oorlogsman Farewell to Arms. Het is misschien niet ondienstig op te merken, dat deze roman onder de streng voorbehouden boeken gerangschikt behoort te worden. Het is eigenlijk geen oorlogsroman. De oorlog aan het Italiaansche front wordt er in groote fragmenten zeer suggestief en plastisch weergegeven, maar de oorlog blijft slechts achtergrond, achtergrond van een liefdesgeschiedenis. Het is de geschiedenis van een Engelsche nurse, Catherine, en een jong, Amerikaansch architect, die, voor den oorlog, in Rome studeerde, en als officier in het Italiaansche leger dienst nam. Zij zijn geen van beiden geloovig en zij zijn voornemens, wanneer de om-

standigheden hen daarvoor geschikt lijken, een huwelijk te sluiten en zoo hun verhouding wettelijk te bestendigen.

Er gebeurt eigenlijk vrij veel in dezen roman, maar men heeft bijna nooit het gevoel, alsof er veel gebeurt. Frederic Henry, de hoofdpersoon, wordt ernstig gewond en komt in het hospitaal, waar hij verpleegd wordt door Catherine. Als zij reeds weet, dat zij een kind zal krijgen, is hij in zoo verre hersteld, dat hij weer teruggestuurd wordt naar het front. Bij de groote doorbraak der Duitschers in 1917 moet hij vluchten, hij wordt bijna door de militaire politie om deze vlucht gefusilleerd, maar hij weet zich nog te redden door in een rivier te springen en zwemmende te ontkomen. Als blinde passagier op een militairen trein komt hij in Milaan, waar hij verneemt, dat Catherine in Stresa is. Van een vriend krijgt hij burgerkleeren en vertrekt naar Stresa, waar hij Catherine weer vindt, na enkele dagen moeten ze echter reeds vluchten en in een regenachtigen nacht roeien ze beiden het meer over, 35 kilometer, en bereiken Zwitserland. Een tijd later sterft Catherine bij haar bevalling in een hospitaal te Lausanne. Zooals men ziet lijkt het boek avontuurlijk en romantisch genoeg, maar terwijl men het leest is alles even gewoon, hopeloos, onontkoombaar gewoon, nergens verschijnt de schoonste droom van heldenmoed, van ridderlijkheid, nergens klinkt ook maar een enkele klank door van de liederen, die over strijd en liefde gezongen zijn van den aanvang der tijden af welhaast. En toch is er in dit boek wel degelijk, in bepaalde opzichten, heldenmoed en ridderlijkheid te vinden, om ze te bezingen zijn deze echter niet geschikt. Zij nemen immers geen plaats in in het uiterlijke leven van dezen tijd, zij zijn geen voortbrengselen van een bepaalde cultuur, zij zijn ontheven aan dezen tijd, en zij bestaan ondanks deze maatschappij.

En toch vormen zij juist een van de grootste verdiensten in Hemingway's werk omdat zij op een wijziging duiden, omdat zij laten zien hoe zich een kring vormt binnen het gepraat en gehuichel, binnen de velerlei grootsprakige, op looze leuzen levende menschen, die de samenleving zoo vaak tot een niet alleen lachwekkende, maar al te dikwijls angstwekkende groteske comedie maken.

In Farewell to Arms, nog meer dan in The Sun also Rises, wordt ons het karakter van de voornaamste vrouwenfiguren van Hemingway getoond, de vrouwen die hooren bij de mannen, welke zijn voorliefde hebben. Ook zij hebben, zij het in niet zoo hooge mate, iets primitiefs, zij bezitten doorgaans een sterke zinnelijkheid, die echter niet geperverteerd is. Brett Ashley, Catherine en nu in Hemingway's nieuwsten roman, Marie Morgan, vertegenwoordigsters in een bepaald opzicht van drie geheel verschillende standen, de eerste een vrouw uit de hoogere kringen, de tweede een verpleegster, de derde een volksvrouw, hebben enkele eigenschappen met elkander gemeen, die haar inderdaad tezamen

afzonderen, zij zouden waarschijnlijk met elkaar om hebben kunnen gaan en het goed met elkaar hebben kunnen vinden. Het gedrag van geen dezer vrouwen is onberispelijk, maar zij bezitten een zekere gezondheid van begrip en gevoel, zij handelen naar een moreele code, die niet volledig, die verre van volledig, maar die, in haar beperktheid, juist is. Ook hun verhouding tegenover andere menschen is, in haar beperking genomen, juist, zij schatten dezen niet naar de maatschappelijke indeeling, die zoo vaak een verwringing is, maar naar hun waarde. Bovendien hebben zij allen, zelfs Brett Ashley, een natuurlijke voorliefde voor het huwelijk, evenals, ondanks sommige hunner daden, de mannen. Gepassionneerd, impulsief, eigenwijs, zijn deze vrouwen ongeaffecteerd, zij doen zich niet anders voor dan hun wezen is, ook zij schrikken niet terug voor de zelfbekentenis, ook al is deze vernederend. Dit is niet de eerlijkheid in zooveel andere moderne romans, het is meer een eerlijkheid tegenover zichzelf dan voor het publiek. Wie dit inzag zal het geenszins verwonderen, dat de hoofdpersoon van The Sun Also Rises een katholiek is, al te weinig practiseerend helaas, maar katholiek en dat deze zijn eigen geloof, dat hij zeer wel weet al te slap te beleven, een „grand religion" noemt.

Er wordt veel gebeden in de boeken van Hemingway, ik weet zeer wel, dat er op een wijze gebeden wordt, noodkreten en smeekbeden om inwilliging van vaak kinderachtige verlangens, die niet de meest aanbevelenswaardige is, maar het blijven gebeden, en oprecht gemeende gebeden. Men zou het een natuurlijk bidden kunnen noemen, maar daaruit wordt dan meteen duidelijk dat bidden natuurlijk is, en bovendien blijkt er uit wat de beperktheid, de grootheid en de hopeloosheid van Hemingway's boeken uitmaakt.

Zijn mannen en vrouwen bezitten een natuurlijkheid, die zeldzaam is geworden in een overmatig geciviliseerde wereld, hoewel deze oorspronkelijkheid en directheid van gezond verstand en gevoel, voor wie goed toeziet,. den laatsten tijd veelvuldiger schijnt voor te komen. Zij bezitten echter tevens een haast fatalistische onbevredigheid. Deze stoïcijnsche verhalen, romans, beschrijvingen schetsen zijn van een vertwijfeling vervuld, die haast geen grenzen kent, deze menschen blijken nu en dan een strijd te strijden tegen zichzelf, tegen anderen, tegen de omstandigheden, die hopeloos en benauwend is.

Vooral is dit het geval in To Have and have not. De held daarin, een gewone man, die echter daarom juist uitzonderlijk is, gaat ten onder, door de omstandigheden gedwongen doodt hij enkele menschen en wordt ten slotte zelf vermoord in een poging tot revolutie, waarmede hij niets uitstaande heeft. Maar alvorens vermoord te worden denkt hij na over het leven, zooals het geleid wordt door duizenden in onzen tijd, en hij beseft, dat de wereld onbewoonbaar is voor menschen als hij, dat er enkele elemen-

taire dingen gemist worden. Hij weet niet juist wat, het is meer een tastend vermoeden dan een besef, maar het is er.

Naast dezen Morgan, in dezelfde plaats, leven enkele menschen, touristen, millionnairs, professors, schrijvers, een man, die rijk geworden is van een gepatenteerd geneesmiddel, hun vrouwen, hun dochters en hun minnaressen. Vooral van den schrijver wordt een waarlijk weerzinwekkend portret gegeven, niet onbestaanbaar, maar toch zoo weerzinwekkend, dat het een aanval wordt op de civilisatie. Al deze beschaafden zijn of wel onnoozelaards of wel drinkers en geperverteerden. Hun typeering is nu en dan meesterlijk, maar toch krijgt dit naast elkaar stellen van Harry Morgan en diens vrouw Marie en deze vertegenwoordigers der hoogere standen iets gemaakts, dat herinnert aan schrijvers van veel minder talent dan Hemingway, aan John dos Passos en Ehrenburg. Hemingway wil moraliseeren en daardoor schaadt hij hier de artistieke eenheid. Maar desondanks weet hij toch nog te toonen, waar de natuurlijke mensch naar verlangt, wat hij mist en wat hem doet vertwijfelen, er rijst ook uit dit boek de honger naar rechtvaardigheid en de wanhoop om de miskenning van de waarde der ziel, die erkend moest worden bij eenieder, door eenieder, ook door dengene, die de ziel bezit. Het wordt uit Hemingway's werk duidelijk, dat met de erkenning of de miskenning dezer waarde, beschavingen rijzen of vergaan.

In mijn vorig artikel Het Visioen van William Butler Yeats is een zinstorende drukfout ingeslopen. Het stukje dat in het midden van pagina 318 begint met „In iederen mensch als type....." moet luiden: In iederen mensch als type, in ieder levenslot, in het lot eener geheele beschaving is een strijd, die tegelijkertijd een trachten naar eenheid is, tusschen kenner en strever, tusschen objectiviteit en subjectiviteit, tusschen het gekende, geleverde, primaire en het nastrevende, willende, het antithetische. Deze strijd, tegelijkertijd een trachten naar eenheid, heeft Yeats uitgedrukt in zijn vier Faculteiten: Body of Fate, het overgeleverde, gekende en het kennende, de Creative Mind, en daarnaast het ideaal, het nagestreefde, de Mask en het nastrevende, de Will.

BOEKENSCHOUW

WERDA NEDERLANDSCH SPREEKWOORDENBOEK. (138) *f* 2.25. Thieme & Cie., Zutphen.

In dit boek zijn de meeste spreekwoorden welke onze taal rijk is, alfabetisch gerangschikt en van een korte verklaring voorzien. Voor belangstellenden een gemakkelijke uitgave.

HILLE-GAERTHÉ (C. M. van) HUIS EN HOF. (169 Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

Een bundel fijn geschreven opstellen o.a. ook reisherinneringen. De titel van het boekje is ontleend aan de eerste schets: Huis en Hof. Een boek dat we iedereen kunnen aanbevelen.

I. Alfred Nobel, de bekende stichter van den Nobelprijs, had in zijn jeugd als hoogste ideaal zich geheel aan de schoone letteren te wijden. Op achtienjarigen leeftijd had hij reeds vele gedichten geschreven in het Zweedsch en het Russisch; ook had hij op dienzelfden leeftijd reeds een autobiografie in Engelsche verzen geschreven. Maar het lot besliste anders. Levenslang zou hij explosiestoffen zoeken en samenstellen. Ruim zestig jaar oud trekt hij zich uit zijn zaken terug en gaat weer schrijven. „Ziekte verhindert mij om meer serieus werk te doen, daarom ben ik maar een tragedie begonnen" verklaart hij in een brief. Tragedies schrijven schijnt hij als een bagatel te beschouwen. Als het drama, dat Nemesis heet, gereed is, laat hij het op eigen kosten drukken. Op den dag van zijn verschijnen sterft hij en de erfgenamen, die meenen dat een multi-millionnair geen litteraire werken heeft na te laten, verbranden alle exemplaren die zij voorradig vinden.

II. Den 31sten October kwam bij graaf Lafont in Meursault de jury bijeen, belast met de toekenning van den jaarlijkschen Paulée-prijs van Meursault, een prijs, die bestaat uit driehonderd flesschen Bourgonje-wijn. De voorkeur der jury viel op Mlle Marguérite Marie Muraud te Guérest, wegens haar boek „Notre village", dat dit jaar verscheen. Geschikter prijzen om inspiratie te wekken dan een cadeau van Bourgonje-wijn bestaan er wel niet.

III. Voltaire had soms, wanneer zijn auteursijdelheid in het geding kwam, buien van ontembare woede en razernij. Zoo gebeurde het dat, toen zijn vriend d'Argental in het drama „Irène" eenige verzen eigenhandig veranderd had, Voltaire in wilde drift uitbarstte en zijn vriend niet meer zien wilde. Na eenigen tijd wisten andere vrienden een verzoening te bewerken. D'Argental mag bij hem komen, maar om het weerzien te vergemakkelijken, gaat hij naar Voltaire toe in gezelschap van den beroemden bouwer der Neuilly-brug, dien Voltaire nog nooit ontmoet had. Voltaire ontvangt den architect met alle teekenen van bewondering en vereering en zegt, op d'Argental wijzend: „Wat zijt ge gelukkig, dat uw prachtige brug niet in manuscript bestaat! D'Argental zou er een boog aan bedorven hebben!"

IV. Het adres van „Temps Présent", het nieuwe katholieke weekblad, is: rue Babylone 68, Paris VIIe.

SCHENDEL (Arthur van) DE GRAUWE VOGELS. (249) Meulenhoff, Amsterdam.

Arthur van Schendel gaat door met het schrijven van door en door Hollandsche boeken over door en door Hollandsche menschen. Hij heeft zijn vaste methode gevonden, waarvan hij wel niet meer zal afwijken. In allereenvoudigst en allerzuiverst proza verhaalt hij, niet een veelvoudig verwikkeld geval, niet een levens-episode, maar een geheel menschenleven, dat gewoonlijk met een dramatisch gebeuren eindigt. Hier wordt het leven beschreven van een tuinier met vrouw en kinderen, die zijn blindgeworden broer — blindgeworden door een toeval, waaraan de tuinier eenige schuld heeft — bij zich in huis neemt en daarmede de oorzaak van alle ellende binnenhaalt. De groeiende conflicten, de toenemende zielsangst der vrouw en de abnormale toestand van den blinde zijn met het gewone meesterschap beschreven, hoewel van Schendel ook hier weer geen enkelen kunstgreep aanwendt om den wat monotonen gang van het verhaal te breken. Het geloof in de Voorzienigheid is mede een der hoofdthema's van het boek en de kansen van het ongeloof en den twijfel staan hier gunstiger dan die van het Godsvertrouwen. Het zou ons niet verwonderen als dit verhaal het Godsgeloof van menig lezer aan het wankelen bracht. Het stelt met bittere duidelijkheid de vraag, waarom God zooveel leed over door en door goede menschen laat neerkomen, zonder ook maar een antwoord te beproeven. Het herinnert aan het Bijbelboek Job, maar mist den geloofsgeest van dit boek. Daarom achten wij de lectuur van dit overigens zoo gave en goed geschreven verhaal niet zonder gevaar.

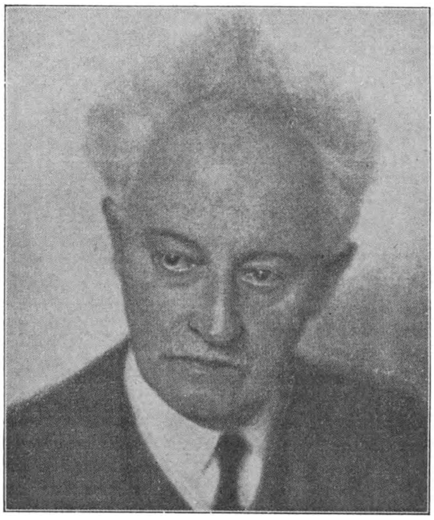

ARTHUR VAN SCHENDEL

STREUVELS (Stijn) LEVENSBLOESEM. (334) Veen, Amsterdam.

Meer dan in „Alma" vinden we in „Lentebloesem" den ouden Streuvels terug. Streuvels is altijd de lyricus van het gemoed geweest; de gemoedstoestanden zijner helden en heldinnen beschrijft hij met dichterlijke deelname en kunst van invoelen. Meer dan de uiterlijke natuur is het de innerlijke natuur, de ziel zijner figuren, die Streuvels' belangstelling heeft. Een groot gestalte-gever of uitbeelder is Streuvels niet; zijn kracht ligt meer in de dichterlijke invoeling en de weergave van menschengevoelens. „Levensbloesem" is de roman van een jong meisje uit armelijke omgeving, dat met vreemde hulp studeeren mag, boven haar milieu uitgroeit en aldoor lijdt aan deze tweespalt. Tenslotte keert zij tot die vroegere omgeving terug en vindt een bescheiden geluk met Fiel, den wat simpelen aanbidder uit haar eerste

jeugd. Het is alles met het oude meesterschap beschreven, dichterlijk en uitvoerig; men voelt dat er een schrijver van de oude generatie aan het woord is. Lieveke Glabeke, de hoofdfiguur, treedt op den duur in haar volledig wezen met al haar eigenheden en bijzonderheden uit den weelderig beschreven achtergrond te voorschijn. Het Vlaamsche dorp leeft en ademt onder de hand van den meester, die met „Lentebloesem" wel een zijner beste werken geschreven heeft. Een boek voor wetende, volwassen lezers.

HUIZINGA (Leonard) HET VIERDE GESLACHT. (288) Elsevier, Amsterdam. 1937.

Leonhard Huizinga bewijst met dezen zijn eersten roman roman, dat hij het vak verstaat. Alleen is de eerste helft, tot aan het huwelijk van Rob ongeveer, aanmerkelijk beter dan wat daarna nog volgt. De grondslagen, die aanvankelijk gelegd worden met het korte verhaal der drie eerste geslachten Broos, de beschrijving der familie Broos, vierde geslacht, doen vermoeden dat er belangrijker dingen zullen volgen dan Rob's huwelijksreis en het wegloopen van Tine. Het standbeeld is te klein voor zulk een piedestal. De beschrijving der familie Broos, vierde geslacht, lijkt mij voortreffelijk en bewijst dat er een schrijver van talent aan het woord is. Huizinga weet zijn figuren uitstekend te individualiseeren en schouwt diep in hun persoonlijk gevoelsleven. Hij wordt nergens banaal of onbeduidend, maar karakteriseert personen en situaties op meesterlijke wijze. Of Kareltje zich in zijn geval tot den huisdokter zou wenden, betwijfel ik. Deze ultra-liberale Rotterdamsche scheepsbouwersfamilie leeft buiten eenig Christendom of Kerkverband; fatsoen is haar levenswet. Het boek is typeerend voor de levenshouding eener laatliberale rijke burgerfamilie van na den oorlog. Had de tweede helft aan de eerste beantwoord dan zou het een meer dan middelmatige roman geweest zijn; nu verzandt hij, mijns inziens, in een huwelijksreisconflict. Voor rijpe, ervaren lezers.

BESSELAAR)Herman) EN WIE WEET. (167) *f*2.90 en *f*.90. Brusse, Rotterdam. 1937.

Herman Besselaar beschrijft in dit boek de innerlijke ontwikkeling van een romantisch meisje, dat leeft in een voortdurende overprikkeling van honger naar het avontuur; wèlk avontuur, weet zij zelf niet. Doch eindelijk komt het in den vorm van een gevluchten Spanjaard, wat de aanleiding wordt dat zij naar Spanje tijgt. De innerlijke toestand dezer twee-en-twintig jarige Laura, met haar onrust en onvoldaanheid, haar losraken van familie en traditie, haar droomen en fantasieën, is meer een proeve van een roman, dan een volledig, afgesloten verhaal, meer een begin dan een voltooiing. De innerlijke geschiedenis van een journaliste gedurende een paar maanden van ontwakende romantiek is toch niet voldoende om een roman te vormen. Het vervolg op dit begin zou belangrijker zijn dan het eerste gedeelte. Aan godsdienst of zedewet doet deze vrijgevochten Laura niet en de liefde beoefent zij al naar het uitkomt. Voorbehouden voor ervaren, wetende lezers.

MITCHELL (Margaret) VUUR OVER LAND. (322) *f* 2.40 en *f* 3.25. Vert. door W. J. A. Roldanus. Zuid-Holl. U. M. Den Haag.

De trilogie „Gone with the Wind" van de Amerikaansche schrijfster Margaret Mitchell is in haar vaderland een best-seller geworden. „Vuur over Land" is het eerste deel ervan. Het speelt in een der Zuidelijke staten der U. S. A. voor en tijdens den oorlog tusschen Noord en Zuid. Een roman van voortreffelijke kwaliteiten. De karakterizeering der figuren, de beschrijving van het idyllische plantersleven op het land, van het koortsachtig bedrijf in de stad tijdens den oorlog, de weergave van zeden en gewoonten onder deze puriteinsche Zuiderlingen, dit alles verleent het boek een ongewone levendigheid en natuurlijkheid. Het boek bezit alle eigenschappen om „erin te gaan" en het zou ons niet verwonderen als ook deze roman evenals de trilogie van Gullbransen herdruk op herdruk beleefde. De groote Americaansche schrijvers

van het oogenblik zijn meestal ongenadige realisten en pessimisten. Margaret Mitchell is dit niet; eerder is de stemming dezer schrijfster een welwillende, licht ironische menschlievendheid en blijkbaar vinden boeken, die vanuit een dergelijke levenshouding geschreven zijn, bij de massa het gemakkelijkst toegang. „Vuur over Land" is voortreffelijke vertelkunst. Er worden in America boeken van grooter diepgang, van schrijnender menschelijkheid geschreven, maar de kunst om natuurlijk, onderhoudend, levendig en schilderachtig te vertellen bezit de schrijfster in hooge mate. En dit is reeds een ongewone verdienste. Iedereen zal zulk een boek met genoegen lezen. De sfeer is typisch Zuid-staatsch-Americaansch en midden-negentiende-eeuwsch. Voor elk volwassene.

FEDIN (Constantin) DE ONTVOERING VAN EUROPA. (472) *f* 4.— en *f* 4.90. Vert. door Mr. J. Huyts. Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1937.

„De ontvoering van Europa" is een der groote romans uit het laatste decennium der Sovjet-Russische litteratuur, een roman, die, naar ik meen, den Sovjet-Russen zelf te weinig orthodox-Marxistisch is. Fedin heeft hier de West-Europeesche tegenover de Russische wereld willen stellen in den Hollandschen houtkoning Philip van Rossum, die voor zaken een bezoek aan Rusland brengt. De grootsch opgezette roman is meer verbluffend dan aangrijpend. Er is een zeker gebrek aan warmte, aan menschelijkheid; de rationeele lijn is sterker dan de grillig menschelijke. De lotgevallen verloopen te zeer volgens het concept van Fedin, te weinig volgens den a-logischen drang van het leven. Het boek is koud, gevoelloos, hoe magistraal de schrijver de stukken van zijn schaakspel ook weet te hanteeren. Er is veel te bewonderen in Fedin's roman: het uurwerk der compositie werkt voortreffelijk, de karakterizeering is uitstekend, de tendenz is weinig hinderlijk, het boek is goed en levendig geschreven, doch er klopt nauwelijks een hart in. Het is meer een roman van zaken dan van menschen en in zaken schijnt Fedin nog beter thuis te zijn dan in menschen. Hij dringt niet door in den kern der menschenziel; het hoofdaccent valt voor hem niet op de gevoelens en reacties der menschen, maar op uiterlijke condities en omstandigheden. Dit alles is wellicht een gevolg van zijn Marxistisch standpunt en zienswijze. Het niveau der groote Russische litteratuur uit de vorige eeuw is met dezen roman niet bereikt. De vertaler heeft goed en serieus werk geleverd en verantwoordt zijn weglaten van enkele hoofdstukken. Het is een roman voor eenigszins ontwikkkelde lezers. Tegenover het Christelijk geloof staat Fedin volkomen begriploos.

NYIRŐ (Jozsef) HET VERBIJSTERENDE LICHT. (400) Vert. door H. E. Gézay-van Vloten. Becht, Amsterdam.

Deze uit het Hongaarsch vertaalde roman is de autobiografie van een priester, die tot het besef komt geen roeping te hebben, zijn priesterloopbaan vaarwel zegt, trouwt en zijn weg door het leven zoekt. Voor katholieke lezers is het pijnlijke lectuur. Het boek is uitstekend en boeiend geschreven; vele zijden van het priesterbestaan worden er op zeer oorspronkelijke wijze in beschreven, de oorlogsellende treedt er in schrijnende naaktheid naar voren. Maar deze priester, hoe innig zijn Godsgeloof en Godsvertrouwen ook is, staat van het begin af scheef in zijn milieu. In zijn zelfverheffing en minachting voor anderen klinkt aldoor voor den goeden verstaander een valsche noot door. Het is tenslotte een dichterlijk pleidooi, voor vrije, onkerkelijke vroomheid, voor humaniteit boven Christendom, voor allerlei dichterlijk schrijnende valsche stellingen. Dat een priester, door honger gedreven, de H. Hostiën opeet, niet uit godsvrucht, maar louter om zijn honger te stillen, aanvaarden wij niet. Zoo staat heel het boek in een valschen lichtschijn van poëzie en mystiek, te misleidender omdat het zoo eerlijk en spontaan lijkt. Litterair is het werk in vele opzichten voortreffelijk, hoewel de compositie nogal los en wankel is. De schrijver heeft zich zelf de heroïeke rol toegedacht; hij heeft alles rijkelijk met wijwater besproeid, maar het is wijwater met gif gemengd. Een voorbehouden en bedenkelijk boek.

FÖLDI (M.) ECHTGENOOTEN. Vert. door L. Székely en J. L. Sobotka-Visser. (441) *f* 3.90 en *f* 4.75. Elsevier, Amsterdam, 1937.

Deze zeer uitvoerige roman werpt een eigenaardig licht op het leven der Hongaarsche hoofdstad. In het algemeen leggen de uit het Hongaarsch vertaalde boeken geen vleiend getuigenis af van de toestanden en levensomstandigheden in Boedapest. Corruptie en grenzenlooze luchthartigheid zijn de kenmerken van de hyper-moderne hoofdstad aan de Donau. In „Echtgenooten" beschrijft Földi het huwelijksleven van een echtpaar dat na tallooze twisten en misverstanden eindelijk den weg tot elkaar vindt en in schoone harmonie eindigt (met uitzondering van den zelfmoord). Met oneindig geduld heeft de schrijver deze samenleving van twee jonge menschen geanalyseerd, en tevens met een breedvoerigheid, die geduld van den lezer vraagt. De auteur verdrinkt bijna in zijn stof; soberheid en beperking zou den roman ten goede zijn gekomen. Men krijgt den indruk dat de auteur minder een kunstwerk heeft willen schrijven als wel zijn lezers omtrent allerlei huwelijksbijzonderheden instrueeren. Hij is overal onuitputtelijk. Een dergelijk boek dient toch meer de ontspanning dan de kunst, hoe goed de figuren ook gekarakterizeerd zijn. De werkelijke muze is korter en kieskeuriger van vorm en uitdrukking. Wegens de vele ontsluieringen van intieme huwelijksaangelegenheden is dit boek slechts geschikt voor rijpe, ervaren lezers.

NOWAKOFSKI (Z.) KAAP DE GOEDE HOOP. Vert. door Irina Canté-Kryloff en Louis T. C. Canté. (252) *f* 2.90 *f* 3.90. Stols, Maastricht.

Romans van het jongensleven zijn niet zoo hèel talrijk. Wanneer ze goed zijn, hebben ze een eigen bekoring. En deze is goed. In talrijke, korte hoofdstukken speelt zich de film van dit jongensleven af. De schrijver stelt er zich voor als den jongste van drie broers; zijn vader is gestorven en zijn moeder moet door lesgeven in het onderhoud voorzien. Wat de jongen beleeft wijkt niet af van de gewone jongenservaringen, maar alles wordt beleefd, gezien en beschreven door een uiterst gevoelig en fijnbesnaard jongensgemoed. Elk hoofdstuk is een geval, een jongenservaring en het geheel rijt zich aaneen tot een schilderachtig, gevariëerd en gevoelvol tafreel. Doordat de volwassen schrijver zich terugdenkt in zijn kinderjaren en alles als met kinderhand beschrijft en door kinderoog ziet, ontstaat er een fijne, niet te ontleden en als onbewuste humor, die het boek op eigenaardige wijze kruidt. Bijzonder de schoolscènes zijn naar de natuur beschreven. Het is vooral de frissche, onbedorven gemoedstoestand, van waaruit het boek geschreven is, die het een eigenaardige charme verleent. Men zou het een jongensboek voor volwassenen kunnen noemen.

HAALKE (Magnhild) ALLI'S ZOON. Vert. door Greta Baars- Jelgersma. (276) *f* 2.90 en *f* 3.90. Stols, Maastricht.

Als eersteling van een beginnende schrijfster is dit werkelijk een opvallende roman. Het verdienstelijke ervan is de wonderlijke verhouding van moeder en kind. Een overbezorgde moeder krijgt een kind op te voeden, dat ongewoon rijk aan verbeelding is en lijdt aan ziekelijke waanvoorstellingen. Ten slotte komt het zoover dat de jongen in zulk een waanvoorstelling zijn eigen zusje worgt. Dit alles speelt zich af op een eilandje hoog in Noorwegen, met als achtergrond de zee en enkele visschersfamilies, die het eiland bewonen. De horizon is wat eng en beperkt, zoodat het verhaal lijdt aan een zekere eentonigheid en te veel een studie wordt, de studie van een ziekelijk kind. Overigens is er veel goeds van dit boek te zeggen. De schrijfster gaat eigen wegen zonder ooit in roman-banaliteiten te vervallen. Het boek staat vol fijne beschrijvingen en observaties: alles is echt en gezien. Alli zelf, de moeder, is met gevoelige hand beschreven en van den aanvang af voelt men het groote onheil, dat donker in Elling, den jongen, broedt, naderen. Zoo is er een boek ontstaan, wat dor van omlijsting en omgeving, maar strak en sterk van lijn, een boek dat ongetwijfeld een talent aankondigt.

BORDEWIJK (F.) DE WINGERDRANK. (275). Nijgh en van Ditmar, Rotterdam 1937.

Bordewijk is de schrijver van „Bint", de auteur van het harde, strenge, tuchtrijke proza. Hij handhaaft zich als zoodanig ook in dezen bundel, die een zestal novellen of schetsen bevat. Bordewijk gaat eigen wegen, niet slechts in zijn kunstvorm, zijn persoonlijken schrijftrant, maar ook in de onderwerpen, die hij behandelt. Al de personages, die dezen bundel bevolken, zijn ofwel menschen van de zelfkant, of de auteur beschouwt en beschrijft ze vanuit een bijzonderen gezichtshoek. De gewone verhaaltjeslezer vindt hier weinig van zijn gading; slechts de getrainde keurder en zoeker naar het ongewone wordt hier bevredigd. In enkele dezer verhalen is Bordewijk meesterlijk; zijn korte scherpe karakteristieken, zijn weergave van het essentieele, voor hem markante zijn voortreffelijk. Een enkele maal geraakt hij in het raadselachtige, bizarre en is er studie noodig om zin en bedoeling te achterhalen. De nieuwe wegen, die Bordewijk gaat, bergen ook valstrikken. Zijn talent is nog groeiende en groeit in de goede richting. Volwassen lezers.

SZÉKELY-LULOFS (N. H.) HET LAATSTE BEDRIJF. (312). Elsevier, A'dam 1937.

Mevrouw Székely-Lulofs heeft zich in enkele jaren tot een der succesvolste romanschrijfsters opgewerkt. Zij verstaat het vak van successchrijfster uitstekend. Dit nieuwe boek bewijst het weer. Een pikante verhouding, in een mondaine metropool, te midden van het moderne flat-leven, een schilder, een nog bekoorlijke femme de quarante ans, al deze ingredienten, vlot en charmant opgediend, verzekeren dit boek een goeden afzet. Meer dan vlot succeswerk is het echter niet, hoe goed de broederverhouding tusschen Ferri en George, dit eigenaardige Goncourt-paar, ook beschreven is. Hoe volkomen leeg en zinloos het van God en Christendom vervreemde leven van grootstadbewoners geworden is, is af te lezen uit deze bladzijden. Moreele bindingen aan God of evenmensch bestaan er niet; plicht en huwelijksliefde hebben zich opgelost in zelfzucht en erotiek. Zelfvernietiging is de eenig logische conclusie, waartoe het leven dezer beiden tot armoede vervallenen leiden moet. Maar daartoe ontbreekt hun de moed. De schrijfster heeft aan technisch kunnen gewonnen sedert haar eerste werken, maar het gevaar dreigt dat zij moderomans gaat schrijven à la Vicky Baum, een genre dat er gewoonlijk ingaat bij de lezers. „Het laatste Bedrijf" is erg Vicki Baumachtig, een boek zonder hemelsche of aardsche bindingen, met een stevigen scheut ongesluierde erotiek, en daarom ernstig voorbehouden.

LENNART (Clare) TOOVERLANTAARN. (222) *f* 2.75 en *f* 3.50. Bruna, Utrecht.

Clare Lennart heeft betere dingen geschreven dan dit verhaal, dat half roman, half sprookje is. Om een werkelijk sprookje te kunnen schrijven, moet de auteur zich tijdelijk in een elfennatuur hullen en alles vanuit sprookjesstandpunt zien. Daarvoor denkt en voelt Clare Lennart te realistisch, te boosmenschelijk. Haar Floortje Désire is een te sensueel, animalisch wezentje om als sprookjesprinses te fungeeren. De schrijfster wil de burgers ergeren en kiest daarvoor als motief de liefde van èèn keer achter de heg. Heel het boek is een „Zwitter"-ding, noch vleesch noch visch, en bevredigt niet. Als roman zonder sprookjesallures was er misschien iets van te maken geweest. Het is een boek, dat eigenlijk de vrije, losse sensualiteit met wat artistiek vernis als de ware levensvreugde bezingt en de moreele gebondenheid als hatelijke levensontkenning voorstelt. Een bedenkelijk en weinig geslaagd boek.

HELMAN (Albert) 'S MENSCHEN HEEN- EN TERUGWEG. (235). Nijgh & van Ditmar, Rotterdam 1937.

Er schijnt een zekere matheid gekomen over Helman. Zijn latere boeken missen het fleurige, vitale van zijn eerste schrifturen. De twee novellen, die hij hier onder den titel „'s Menschen Heen- en Terugweg" vereenigt, er zoo een zekere symboliek in leggende, zijn eveneens matte, weinig treffende verhalen, het eerste van iemand, die een gewichtigen brief door de vijande-

lijke linie heen heeft over te brengen, het andere van een rustig burgermannetje, dat kalmpjes doorvegeteert tot aan zijn dood. De symboliek kan deze onbelangrijke vertelsels niet redden. Er is weinig van Helman's aanvankelijke kwaliteiten in terug te vinden. Noch vorm, noch inhoud, noch compositie of styleerkuknst geven relief aan deze vlakke, vage verhalen, waarvan moeilijk te zeggen is, waar ze zich afspelen. Slechts voor rijpe, ervaren lezers.

EYSSELSTEIN (Ben van) TUSSCHEN ZUIDERKRUIS en POOLSTER. (370) *f* 2.90 en *f* 3.90. H. P. Leopold, Den Haag.

Fantasie en realiteit zijn harmonisch gecombineerd in „Tusschen Zuiderkruis en Poolster"; een roman-van-de-zee, spelend tusschen 1890 en 1900, toen het zeemansleven ruiger, woester en avontuurlijker was dan in dezen tijd van stoomvaartmaatschappijen, wier schepen nuchter-nauwkeurig de dienstregelingen volgen. Binnen hun ijzeren wanden is geen plaats meer voor een Hubert de Vries. Hij is de ruwe, door het klimaat van alle wereldzeeën beproefde, en door zwaar werk geharde, zeeman van veertig jaar geleden, primitief, maar menschelijk voelend. Hubert de Vries is de hoofdfiguur der realiteit in dezen roman; rond hem leven talrijke, sterk levende zeemanstypen; zijn groote vijand is de schipper Mathys de Zwart. Die vijandschap is geïnspireerd op de legende van den Vliegenden Hollander, product van de wereld der fantastische onwerkelijkheid, door den zeeman zich in bijgeloovigheid gedacht.

Het levensverhaal van Hubert de Vries is rauw en krachtig geschreven, zooals zijn levensstijl dat eischte.

COOLEN (Antoon) LENTEBLOESEM (218) *f* 1.75 en *f* 2.50. Nederl. Boekhuis, Tilburg 1937.

In „Lentebloesem" heeft Coolen een twaalftal kleine schetsen en vertelsels bijeengebracht. Het is alles uiterst eenvoudig en pretentieloos, wat hier bijeen staat, maar het boek krijgt juist daardoor een zekere bekoring. Het zijn simpele levensflitsen en -reflexen, reflexen van het arme Brabantsche dorpsleven. Een zachte, vroom-weemoedige sfeer hangt er over deze vertellingen, die misschien nog het sterkst ontroeren door de stemming, waarin zij geschreven zijn. Geen enkele al te realistische penseeltrek verstoort deze stemming, die grenst aan mijmering, aan den droom. Coolen houdt soms van een weemoedig mijmeren, van een zien van menschen en dingen in een zacht, kleurig avondlicht. In dit licht heeft hij de vertelsels van „Lentebloesem" geschreven, een onopvallend boek, dat echter in zijn gezamenlijk werk niet geheel mag verwaarloosd worden.

TROYAT (Henri) ROEM. (212) *f* 2.70 en *f* 3.50. Geaut. vert. van J. G. Schoup. N. H. Uitg. Mij., Amsterdam 1937.

De geschiedenis van een tweederangsauteur, die werkt voor den roem en dien nooit bereikt. Zijn geloof in zich zelf wordt levendig gehouden door zijn vrouw, tot dat het zoontje een tijdelijk groot succes viert in een film. Dan gaat de moeder heelemaal op in den zoon en drijft onbewust haar man tot wanhoop. Deze tragische situatie wordt door den schrijver ontleed zonder aandoening, natuurgetrouw als een volkomen onverschillige toeschouwer de gebeurtenissen en de gevoelens weergevend. Het is alsof bij lezing iets van die onverschilligheid op den lezer overgaat: het kan hem ook niet schelen, wat er met de menschen gebeurt en in zekeren zin is hij blij dat het uit is. Voor volwassenen.

ALBRACHT (Ivan) NIKOLA SJUHEY, DE ONKWETSBARE. (282. Geaut. vert. uit het Tsjechisch door L. Aletrio. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

De omslag vermeldt, dat deze roman bekroond werd met den staatsprijs voor Literatuur der Tsjechoslawaaksche Republiek. Het is de romantische verheerlijking van een roover, die niet anders doodde dan in noodweer of uit rechtmatige weerwraak en wiens beeld in de fantasie van het volk van allerlei bijgeloovigheid omkranst werd, ofschoon hij toch eerst na den oorlog

leefde. Deze onderlinge doordringing van werkelijkheid en volksgeloof heeft de schrijver zeer treffend uitgebeeld. Ook de beschrijving van het korte maar glorievolle leven van den rooverheld is ondanks de romantische wijdloopigheid zeer plastisch. Maar degenen, die graag verhaaltjes lezen, moeten het toch maar niet ter hand nemen: waarschijnlijk zullen zij de dichterlijke uitweidingen vervelend vinden. De ontwikkelden echter, die een verhaal ook als kunstwerk weten te waardeeren, zullen het met genoegen lezen.

FÖNHUS (Mikkjel) SKILOOPERS. Ing. *f* 2.25, geb. *f* 2,90. Vert. Agnes Röntgen. A. W. Sijthoff, Leiden.

De nieuwe wereld dringt onweerstaanbaar door tot in de meest traditiegetrouwe landen. Het moderne comfort verdringt het avontuur. Een reis naar Ysland, vroeger een gebeurtenis, is tegenwoordig een aardige vacantie-attractie voor menschen met een goedgevulde beurs. De Statourist bedient U met de volmaaktste service. Booze tongen beweren zelfs, dat dit het eenigste goede reisbureau is in Noord-Europa! Noorwegen is een touristenland geworden, speciaal voor beoefenaars van de wintersport. Zelfs in de litteratuur vindt dit al zijn weerslag. Dit boek van Mikkjel Fönhus is een echte, gezonde sportroman. Geen diep-menschelijke tragiek hier als in „Speelgoed" van den deenschen auteur H. C. Branner, geen tragiek van schrijnend menschenleed als in de Marathondans. We leven hier in de heldere, frissche wereld van de wintersport. We lezen van de skisport-carrière van den eenvoudigen houthakkerszoon Halstein Kvisslo uit Aakroken. Hij is met hart en ziel verknocht aan zijn sport, geheelonthouder, en laat er gedurende het wedstrijdseizoen zijn pijpje voor liggen! Een boek, dat sportlievend Nederland ongetwijfeld graag zal willen lezen. In het bijzonder natuurlijk zullen de liefhebbers van de edele wintersport dit — hún! — boek wel weten te waardeeren! Volwassenen.

HURST (Fannie) HUN TOEVLUCHT. (361) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vrije bewerking van Jeanne van Schaik-Willing. Leopold, Den Haag.

Fannie Hurst heeft de heldin van haar roman ditmaal gekozen in de persoon van een oude grootmoeder die zeven en tachtig jaar is als wij kennis met haar maken. Zij bewoont met haar dochter, een weduwe met tien kinderen een groot ouderwetsch huis in New York. Die kleinkinderen met al hun verschillende hartstochten, hun gebrek aan inzicht, hun verlangens en zorgen zoeken altijd weer hun toevlucht bij „Omie" en al lezende krijgt men den indruk dat Fannie Hurst het erop gezet heeft om alle ondeugden van de wereld te samen te vereenigen in de kleinkinderen van dat huis. Omie zit daar als op den top van een hoogen berg in haar te kleine kamer en zij bestijgen de trap naar haar toe om uitkomst in al hun moeilijkheden en zonden. Op een dag b.v. komt haar eigen zoon die zij in zeven en veertig jaren niet gezien heeft bij haar om in vertwijfeling op te biechten dat hij twee menschen vermoord heeft en zij, de bijna negentig jarige, heeft de kracht hem te wijzen hoe hij zijn revolver moet gebruiken om er het spoedigst en het minst pijnlijkst een einde aan te maken, in het park, waarna zij uiterlijk onbewogen de tijding van zijn dood uit de krant hoort voorlezen. Er is een kleindochter die de maintenée is van haar directeur, er is er één, die persé naar Rusland wil omdat zij bolsjewistische neigingen heeft, haar meest geliefde kleinzoon wordt gedreven door stemmingen, die hij zelf niet begrijpt totdat hij Omie moet bekennen dat hij tegennatuurlijke neigingen heeft.... Enzoovoort, enzoovoort. Allen meenen dat zij millioenen bezit, maar met haar honderdste verjaardag weten alleen zij en die kleinzoon Louis dat al haar geld door de crisis is opgeslokt en zij een afspraak met O.L. Heer heeft gemaakt om nog langer te blijven leven omdat zij vindt dat zij moet zorgen dat al haar kleinkinderen verzorgd achterblijven. Het is Fannie Hurst gelukt om van deze figuur iets ongewoon heldhaftigs te maken. Omie draagt het heele boek en staat supérieur boven de kleine geesten rondom haar. De wijze echter waarop de schrijfster zonder eenige terughouding over allerlei onbehoorlijkheden en fouten spreekt, is stootend en geeft aan dit boek het merk

van ongeschiktheid voor iedereen die niet in alle geheimen van het leven is ingewijd.

HEGAN RICE (Alice) BAAS PEET EN COMPAGNON. Vertaling van Diet Kramer. (287) *f* 2.25 en *f* 2.90. „Holland", Amsterdam.

De eerste bladzijde van dit boek lezend komt men onder den indruk van de zielige en verlaten figuur van Baas Peet. Maar verderop wanneer hij de sublieme inval krijgt om zijn oud huis en zijn zaak in curiositeiten met het uithangbord „Baas Peet & Co, Curiositeiten" te versieren, komt er een gevoel van eerbied in ons op, omdat dit onbeduidende stumperige mannetje het zoo goed kan vinden met zijn compagnon: God, dien hij bij al zijn moeilijkheden om raad vraagt, terwijl hij zijn leven en zijn bezittingen geheel in dienst stelt van de arme menschen, die in zijn huis wonen. Baas Peet is een heel bijzonder mensch en het ware te wenschen dat er in deze treurige wereld veel van zulke menschen waren. Dit is hetgeen de schrijfster met dit mooie boek bereiken wil, waarom wij het graag in handen van veel lezers wenschen die haar boodschap begrijpen.

MEER - PRINS (Line van der) LIEFDE IN MIDSLAND. (220) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Zooals de titel zegt gaat dit boek over de liefde; maar dan over niets anders. Hier en daar een natuurgetrouwe en zeer goede beschrijving over de schoonheid van Terschelling maar verder is het al liefde wat de klok slaat en niet altijd van de edelste soort. Deze liefde is niet meer dan een zomer-episode in het leven van het jonge meisje dat haar beleeft en hier en daar zoo in de finesses beschreven dat het boek niet te genieten is. Ongeschikt.

HUME (David) KOGELS BIJTEN DIEP. geaut. Nederlandsche vertaling van J. Feitsma. (214) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Schieten en moorden zijn in dit boek niet van de lucht. De Amerikaansche gangster-methodes schijnen naar Engeland te zijn overgewaaid en maken het de politie van het landelijke plaatsje waar de misdaden gebeuren, zeer moeilijk. De ontknooping is een echte verrassing maar het boek is over het geheel niet zoo bijzonder belangwekkend. Oudere lezers.

MORO (Taï Aagen) LEVEND SPEELGOED. (188) Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

In een knap tot stand gebrachte mengeling van sprookjesachtige fantasie en realiteit laat de schrijfster twee speelgoedbeestjes, een aapje en een kikker tot leven komen. Zij bewegen zich onder de menschen, spreken met hen en beleven allerlei avonturen. Het aapje blijkt een goedaardig wezentje te zijn, de kikker een verwaande filosoof.

Het boek is een voortreffelijk stukje stijl- en vertelkunst, maar verschillende uitlatingen van den kikker-filosoof zijn zoo ergerlijk en ook de geheele strekking van het verhaal is zoo volstrekt onchristelijk, dat de lezing moet ontraden worden.

DEDEKEN (Bertha) WAAR DE HOPPE BLOEIT. Met penteekeningen van Ludo. (170) *f* 1.90 en *f* 2.80. „Pax", Den Haag.

De hoppe bloeit ergens in het welige Vlaanderen; zijn landschappelijk schoon is het decor waartegen zich het hoofdmotief van den roman afteekent: de liefdeshistorie van Paul Martens en Sylvia Maes. Rond hen zijn de figuren gegroepeerd van familieleden en andere dorpsbewoners.

Het menschelijk lief en leed, met enkele tragische hoogtepunten, zijn gevoelig en aannemelijk weergegeven in dit eenvoudig verhaal. De stijl is soms wat naïef en bezit daardoor niet de volle uitdrukkingsmogelijkheid, maar de schrijfster heeft haar onderwerp met warme menschelijkheid behandeld.

NATHAN (Robert) DE BETOVERDE REIS. (164). Uit het Amerikaansch vertaald door Mea Mees-Verwey. C. A. Mees, Santpoort.

Mr. Pecket ontvluchtte het minder aangename leven van overdag door zich 's avonds terug te trekken in een boot, die hij zich in den tuin gebouwd had, om daar te verwijlen in een wereld van fantasie en droomen. Het was een volledig ingerichte boot maar ze was nog nooit in het water geweest en ze kon wegens het ontbreken van een gebreeuwden romp, niet eens drijven. Maar Mr. Hector Pecket deed er 's avonds verre reizen in, en dat maakte hem het leven dragelijk. Tot de boot toch eens, op vreemde wijze, een reis maakte. Toen kreeg de wereld van zijn fantasie contact met die der werkelijkheid, en beïnvloedde haar. Een mooi, frisch verhaal; menschelijk, fantastisch en ironisch, waarin, tusschen de regels door, veel behartenswaardigs over het leven wordt aangeduid.

SOER (Elise) FATA MORGANA. (189) *f* 2.25. Familieroman uit de 19e eeuw. „De Tijdstroom", Lochem.

Koloniale romans worden er de laatste jaren steeds meer geschreven. Elise Soer's „Fata Morgana" speelt gedeeltelijk in Holland, gedeeltelijk in Atjeh, tijdens de vestiging van ons gezag aldaar in de zeventiger jaren. Het is hoofdzakelijk de geschiedenis van een jong officier, zijn familieleden en eenige collega's. Maar tot de koloniale litteratuur kan de roman niet gerekend worden. Het geheele verhaal is ietwat tam; de personen, worden wel beschreven maar zij leven niet van binnenuit; voor een familieroman is er in dit opzicht te weinig breedte en diepte. Overigens onschuldige lectuur.

HAMILTON (Guy) DE VERGISSING VAN SUPERINTENDANT QUILD. (268) *f* 2.25 en *f* 2.90. Het Nederl. Boekhuis, Tilburg.

De verwikkelingen in dezen detectiveroman bewegen zich rond een robijnen sieraad „het hart van Sheherazade", dat de begrijpelijke hebzucht heeft gewekt van eenige misdadigers en van nog iemand, — maar dat staat juist in verband met de oplossing van het geval, en mag daarom hier niet verklapt worden.

De fout van den politieman blijkt pas in een der laatste bladzijden; en vòòr hij tot die bladzijde is gevorderd, zal zeker geen enkele lezer de oplossing van dezen vernuftigen detectiveroman vermoed hebben.

TETENBURG (J. Chr.) HET RAADSEL VAN DE STERRENWACHT. (192). Oorspronkelijke recherche-roman in dossier-vorm. Voor belangstellenden verkrijgbaar gesteld door Uitg. Mij. W. de Haan te Utrecht.

Deze nieuwe vorm van detective-roman, waarbij alleen de officieele documenten voorgelegd worden: verslagen van verhooren, photographieën van documenten, van personen, van voorwerpen etc., waren in het buitenland al langer bekend. Tetenburg geeft de eerste Nederlandsche detective in dossiervorm en laat op p. 159 den lezer zelf de oplossing van het geval zoeken. Zelf ben ik te ongeduldig en heb natuurlijk misgeraden. Waarschijnlijk zullen er ook wel romanlezers zijn, wie het verhaal minder interesseert dan de techniek der oplossing. Die kunnen hier hun hart ophalen.

SERVAES (Anke) KINDEREN DIE OVER ZIJN. (282) *f* 2.90 en *f* 3.75. Hollandia, Baarn.

De hoofdpersoon uit het vorige boek van deze schrijfster, Zuster Liesbeth is nu getrouwd met een jongen dokter en heeft samen met hem een tehuis geopend voor verwaarloosde jeugd. Er heerscht een liefdevolle en begrijpende geest in dit groote gezin met zijn kinderen uit zeer uiteenloopende milieu's en met zeer verschillende karakters. De buitengewone takt van Liesbeth en haar opgewekt humeur zijn twee eigenschappen die haar hier zeer te pas komen. Eén groot verlangen echter voert in haar de boventoon: het bezit van een eigen kind. Het wordt zelfs zoo dat haar omgeving er onder zou gaan lijden, maar zij bemerkt het zelf bijtijds en gaat op huisbezoek met een heilsoldate om zich uit haar eigen kringetje los te maken en in nauwer

contact te komen met de menschelijke ellende. Om haar ervaringen in dien tijd opgedaan voor oudere lezers te reserveeren.

REES WOGAN (Jane) JAMAICA RUM. (287) *f* 2.25 *f* 2.75, voor abonné's *f* 1.50 en *f* 1.95. vertaald door J. Wijs. Universeele Bibliotheek, Helmond.
Na „De negerhut van Oom Tom" zijn veel romans verschenen waarin het leven van slaven in vroeger tijden wordt geschetst in al zijn somberheid en wreedheid .Ook in dit verhaal is een groote plaats ingeruimd aan de behandeling van de slaven op een groote plantage met rum-stokerij, maar de voornaamste rol speelt de jonge Martin Slowe, neef van een predikant, die op de plantage tusschen de heer en de slaven als hulpl van een der boekhouders het leven daar van twee kanten kan zien. Er breekt een oproer uit en er gebeuren gruwelijke dingen. Sober en met veel beheersching is dit boek geschreven, maar de schrijfster weet haar lezer te pakken door haar kennis van zaken en haar goede kijk op haar menschen. Voor lezers met onderscheidingsvermogen een boeiend boek.

KIPLING (Rudyard) KIM. (367) *f* 1.50 en *f* 1.95. Vertaald door Rafael Slootjes, 2e druk. Universeele Bibliotheek, Helmond.
In dit boek heeft Kipling een van zijn beste werken gegeven. (zie B.sch. 21ste jrg. blz. 269). Hij beschrijft er het Engelsch-Indische leven in op een wijze die meesterlijk genoemd mag worden. Een woord van aanbeveling voor oudere lezers is bij deze tweede druk zeker op zijn plaats.

CATHER (Willa) DE STRIJD VAN DEN AARTSBISSCHOP. (284) *f* 1.50 en *f* 1.95. Geau'. vertaling. 2de druk. Universeele Bibliotheek, Helmond.
In Boekenschouw jrg. 24, blz. 412 werd dit boek besproken als een interessant boek waarin de onoverkomelijke moeilijkheden beschreven worden welke Mgr. Latour in het zeer ontredderde Nieuw Mexico omstreeks 1850 te overwinnen had. Daar vele verkeerde toestanden onomwonden genoemd worden, blijve het voorbehouden voor rijpere lezers.

BRENNINKMEIJER (Dr. A.) STRIJD OM LIEFDE EN LEVEN. (274) *f* 2.— en *f* 2.75. Geaut. vertaling door H. J. J. Wachters. Boekcentrale, Amsterdam.
Dit verhaal doet denken aan de romans van een veertigtal jaren terug door zijn bedachtzame stijl en woordkeus. Het is de geschiedenis van een adellijk jong meisje dat zich, nadat haar ouders hun fortuin verloren hebben met muzieklessen door het leven heen wil slaan. Haar strijd en haar kennis maken met de liefde zijn de inhoud van dit boek. Het is een Katholieke roman voor iedereen.

WALLACE (Edgar) DE DUIVELSCHE OPERATIE. (252) *f* 1.35 en *f* 1.95. Bruna, Utrecht.
Een onmogelijk griezelig verhaal over een dokter, die experimenteert op menschen en ze door een duivelsche operatie tot halve dieren maakt, die gewillig zijn bevelen volgen. Aan die gehoorzaamheid ontbreekt het nu en dan, anders zou het verhaal te eentonig worden: de man zelf zou door zijn slachtoffers niet vermoord worden en de beide helpers: assistent en secretaresse zouden niet gelukkig trouwen. Om zijn entravagantie kan ik het werk eigenlijk niemand van harte aanbevelen. Wie iets van Wallace wil lezen, neme liever een ander boek.

HAMILTON (Guy) DE MYSTERIE OP DE „PRINCESS MARINA". (315). Het Nederl. Boekhuis, Tilburg.
Het wordt een mode in de detective-romans, de mogelijke misdadigers af te zonderen op een schip, in een trein, in een eenzaam huis of anderszins. En uitvindingen, die van belang zijn voor den oorlog met internationale spionnage, vallen in den smaak. In dezen roman vindt de lezer beide tot een goed leesbaar verhaal verwerkt, al is het dan ook niet meer dan een verhaal. Voor volwassenen.

KEELER (Harry Stephen) DE ZAAK MARCEAU. (229) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. Nederl. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Z. H. Uitg. Mij., Den Haag.

Een detective-roman in documenten-vorm. Alleen echter met geschreven documenten, zoodat het niet veel verschilt van een gewoon verhaal. Het behoort tot het blokkedoos-genre: alles past precies in elkaar; tot op het onverwachte huwelijk op het einde toe. Een spannend verhaal voor rijpere lezers.

ROAN (Tom) EEN BLOEDIGE VEETE IN DE ROCKIES. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vert. uit het Amerikaansch van Ad. Vorstman. Kruseman, Den Haag.

Weer een oorlog tusschen schapenhouders en koeiendrijvers. Zóó grof, in zúlk een ruwe taal beschreven, las ik nog maar zelden een Wild-West-roman. Deze stijl werkt afstootend en men is telkens geneigd om het boek uit afkeer weg te leggen. Wat is het nut van zulk een taalmisbruik? Verder bevat het verhaal de gewone bestanddeelen en kan door volwassenen gelezen worden.

ACKERMANN (W.) VLUCHT MET ELISABETH. (211) Nederl. vert. ingeleid door A. Viruly. Blitz, Amsterdam.

Dit is een heel apart verhaal uit de vliegwereld. Het geeft een frisch ontluikende jonge liefde van een vliegenier met een jong meisje dat hij bij toeval ontmoet heeft. Zij schrijven elkander gezellige brieven vol gezonde humor wars van te groote sentimentaliteit. In het voorwoord vergelijkt Viruly dit frissche boek met Nachtvlucht van St. Exupery en hij is er maar een klein beetje naast. Deze vliegenier en dit jonge meisje zijn een paar degelijke moderne menschen die het leven vroolijk en opgewekt bekijken en van aanpakken weten. Een goed boek dat gunstig afsteekt bij zooveel ziekelijke verhalen die overvloeien van louter sentiment en hartstocht.

BOWER (B. M.) HET VIJFVOUDIG GEVAAR. (216) *f* 2.25 en *f* 3.75. Ver'aald door L. T. F. Kruseman, Den Haag.

Ditmaal heeft Bower een origineel gegeven bij den kop genomen dat afwijkt van zijn vorige cowboy-verhalen. Er zijn op een ranch vijf jonge meisjes die vijandig staan tegenover een andere ranch, omdat er groote paardendiefstallen gepleegd zijn. Een jonge man heeft zich voorgenomen het raadsel op te lossen waarom die vijandigheid ook tegen hem gekeerd is. Na veel omwegen krijgt hij eindelijk de oudste zuster in zijn macht zooals zijn hart reeds lang gehoopt had. Ontspanningslectuur voor volwassenen.

RUBEL (James L.) IJZEREN WETTEN. (220) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Herman Huijterman. „De Steenuil", Amsterdam.

Overvallen op postwagens, gemaskerde roovers, die eindeloos hun revolvers laten paffen een verkleed jong meisje en meer van dergelijke attributen geven dit verhaal de attractie welke van een Wild-West-boek geëischt wordt. Voor lezers, die er van houden.

CRAMER (Rie) ZIJ, WIJ EN JIJ. (331) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag.

Deze origineele titel duidt op drie generaties in drie vrouwenfiguren geteekend. „Zij", de grootouders beginnen het verhaal in Batavia, waar hij ontrouw aan zijn vrouw is, wanneer deze voor haar gezondheid in Europa vertoeft, maar later toch bij haar blijft. „Wij" zijn de ouders, waarbij in háár leven voor haar huwelijk een zeer romantische geschiedenis voorvalt en „Jij" is de moderne dochter die met allerlei jongelui omgaat alsof het haar niets schelen kan en haakt naar avonturen en het filmbedrijf. Haar liefde wordt per slot even romantisch als die van „Zij" en „Wij". De manier waarop Rie Cramer deze drie generaties van vrouwen beschrijft is pakkend en vol afwisseling en getuigt van een zeker talent om zich in den loop der gebeurtenissen van het verhaal te verplaatsen. Maar om den inhoud behoort het tot de streng voorbehouden lectuur.

ANZEROWA (Alexandra) WAAR DE STEM WORDT GESMOORD. (333). Stemerding, Rotterdam.

De ondertitel van dit onder tranen en zuchten geschreven boek luidt: „De verschrikkingen uit het leven eener gevangen vrouw in Sovjet-Rusland." En bij het lezen dezer verschrikkingen gaat er een rilling over den rug en schiet het gemoed vol medelijden. Is het mogelijk dat een vrouw zooveel verdragen kan en toch leven blijft? Heel sober zonder uitweidingen gaat dit relaas driehonderd vier en dertig bladzijden lang voort met een lijdensgeschiedenis zonder weerga. Het geloof alleen heeft deze vrouw de kracht gegeven om zooveel lijden te doorstaan. Haar boek is een aanklacht die het comité voor geestelijke zoowel als stoffelijke hulp voor de wegstervende kerk in Rusland: „Landelijk Werkcomité" genaamd verspreidt om de oogen te openen voor de ontzettingen van het Bolsjewisme in Rusland.

HENDRYX (James B.) GOUDHONGER. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van J. H. Delahaye. Kruseman, Den Haag.

De geweldige hartstocht welke het goud ontketent in de mannen die aan de Yukon hun claims gaan uitzetten is in dit boek treffend weergegeven. Zij trotseeren alle gevaren om een rijke goudader te ontdekken, en voor de misdadigers onder hen is een menschenleven niets waard. Een journalist mengt zich uit zucht naar avontuur onder de gouddelvers en wordt onrechtvaardig van moord beschuldigd. Eer zijn onschuld aan het licht komt moet hij veel verduren. Het meisje, dat hij meende verloren te hebben, doet de lange reis om hem te bevrijden en dan is weldra al zijn leed vergeten. Voor oudere lezers.

OVERVOORDE (Frans van) MOORDEN IN MAASTRICHT. (223). Oorspronkelijke detectiveroman. Kramers, Rijswijk.

Een vroolijke carnaval in Maastricht gaat slecht samen met een koelbloedige moord, maar in detective-verhalen schijnen de contrasten nu eenmaal zoo schrijnend mogelijk te moeten zijn. In plaats van G.G. neemt in dit speurders-verhaal F.F. de hoofdrol op zich bijgestaan door een knappe journaliste, omdat de man van wien zij houdt met een beschuldiging van moord bedreigd wordt. Zij lossen het raadsel maar half op als er een tweede moord gebeurd, terwijl het voor een aandachtigen lezer niet zoo heel moeilijk is om den dader te ontdekken. Een vlot geschreven boek dat om sommige uitdrukkingen voor oudere lezers gereserveerd moet blijven.

RAVN (Margit) ALLES KOMT TERECHT. (172) *f* 2.25 en *f* 2.75. Uit het Noorsch vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. Veen, Amsterdam.

Met een verbluffende openhartigheid brengt de schrijfster ons zonder omwegen midden in het conflict van haar boek. Vader en moeder zijn gescheiden en hebben geloot om de keuze tusschen hun beide meisjes gemakkelijk te maken. Vader „trok" Tordis, en Moeder „trok" Sonja. Een behandeling waaronder de meisjes zich dood ongelukkig voelden. Vader en Moeder gaan dan elk weer trouwen met een andere vrouw en man, waarbij Tordis het met haar nieuwe Moeder buitengewoon gelukkig treft terwijl Sonja bij haar Moeder wegloopt om bij een tante in te trekken. Het leven van die meisjes met haar verschillende vriendschappen met jongelui wordt dan even onomwonden en opgewekt verteld, tamelijk luchtig en lichtzinnig, zonder al te gevaarlijke afwijkingen. Alleen lezers met zeer gerijpt onderscheidingsvermogen kunnen dit boek in handen nemen.

STILLE NACHT HEILIGE NACHT. (190).
Een bundel kerstverhalen, door Bert Bakker, Johanna van Broekhuizen, J. A. Van Heuven e.a., Voorhoeve, Den Haag.

Een bundel christelijke kerstverhalen van allerlei soort en spelend in allerlei verschillend landen. Voor volwassenen te gebruiken.

MUELEN (J. H. W. van der) JONGENS EN LUCHTVAART (290) *f* 2.90 en *f* 3.90. Een technisch jongensboek over de moderne luchtvaart. Thieme & Cie, Zutphen.

Dit is het eerste technische boek dat alleen voor jongens geschreven werd. Het geeft in verschillende hoofdstukken wat er alzoo tot de luchtvaart behoort, de geschiedenis der luchtvaart, vliegtuigconstructie en materialen en zoo van allerlei wat een onderlegd luchtvaarder behoort te weten. Het spreekt van zelf dat deze schrijver die assistent-bedrijfsleider bij de K.L.M. is met een uitgebreide kennis van zaken dit boek heeft samengesteld en daarbij getracht heeft zoo duidelijk en bevattelijk mogelijk te zijn. Verschillende foto's en teekeningen verklaren hier en daar den tekst. Het is een luchtvaartboek dat onze jongens als een heerlijk geschenk met de komende feestdagen zullen verwelkomen.

SOEST (Ems I. H. van) ALLEEN IN 'T VOLLE LEVEN. (233) *f* 2.90. Kluitman, Alkmaar.

Dit volle leven beteekent voor Hans een tocht alleen naar Indië op een Japansche boot naar haar verloofde, terwijl zij haar vader die haar noodig heeft, alleen laat. Zij is een luchthartig schepseltje, Hans, amuseert zich aan boord uitstekend met allerlei jongelui, krijgt ruzie met haar verloofde na enkele weken en staat dan zonder geld alleen te kijken. Zij hoort dat haar vader ziek is en gaat weer naar Holland terug. Dit lijkt nu wel heel mooi maar het boek staat vol met allerlei hebbelijkheden van dit jonge meisje die voor onze bakvischjes minder gewenscht zijn. Voorbehouden.

HENS (Pauline) DE KRING VAN CIELTJE. (240) *f* 1.90. Becht, Amsterdam.
De geschiedenis van een schoolgaand meisje die heel eenvoudig verteld wordt maar ook heel aantrekkelijk. Cieltje heeft het niet altijd gemakkelijk omdat zij de zorgen van vader en moeder sterk aanvoelt maar zij heeft ook veel zonnige dagen waarvan zij naar hartelust profiteert. Geschikt voor meisjes boven de 14 jaar.

„BETHANIë" (Bloemendaal) NAAR HET HART VAN DE SPIN. (141). Versierd met prentjes van Lode Sengers. Van Munster, Amsterdam.
De Spin is Rome, van waaruit in Christus' tijd, een reusachtig web van wegen lag gespreid over de landen.

In dit boek wordt verteld van Paulus' reizen, en hoe hij tenslotte Rome bereikte, het middelpunt van het Christendom. De wijze waarop de avontuurlijke reizen van Paulus worden verteld is zoo boeiend en vooral beziellend, dat het jonge menschen, voor wie dit werk bedoeld, zeker enthousiast zal maken.

FRANKEN (Nannie). ZUSTER NONNIE. 190) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Aan boord van de stoomer waarop Nonnie de reis naar en van Indië maakt, wordt geducht geflirt, maar zij is een gezond, vroolijk, nogal opvliegend meisje en weet de juiste maat. Later volgt zij haar roeping van verpleegster en vindt haar geluk met den dokter die zij aan boord heeft leeren kennen. Voor groote bakvischjes leesbaar.

STREUVELS (S'ijn) HET KERSTEKIND. (85). Vijfde uitgaaf. Verluchtingen door Jeanne Hebbelynck. Veen, Amsterdam.

Bij deze vijfde uitgave herhalen wij het welgemeende woord van aanbeveling voor dit keurig geïllustreerd kerstboek.

HAMAKER-WILLINK (A.) **PUUMP GAAT ZWEMMEN. Geïll. door de schrijfster.**
— DE DRIE INDIAANTJES. Met teekeningen van de schrijfster.
Meulenhoff, Amsterdam.
Twee boeken uit de serie Jeugd en Vreugd, waarvan het eerste een vertelling bevat over een pop die zwemmen moet leeren en het andere over drie jongens die Indiaantje spelen. De plaatjes zijn zeer aardig geteekend maar het laatste kan meer aanbevolen worden dan het eerste.

VETTER (Christine) CIRCUSMENSCHEN. (189) *f* 1.50 en *f* 2.25. Opnieuw bewerkt door B. V. Zwegers. Stempel van den Keurraad. Geïll. door Jos Vetter. Malmberg, Den Bosch.
Een circus is voor jongens een geheimzinige wereld vol betoovering daarom zullen zij dit boek met graagte ter hand nemen omdat het hen binnenvoert in het leven van menschen die in het circus hun bestaan vinden. Een aantrekkelijk boek. Voor 14 jaar en ouder.

NOWEE. EEN JONGEN VERMIST. (76) *f* 0.60. Geïll. door Piet Broos.
ROOY (Niek de) DE BAARD VAN SINTERKLAAS. (78) *f* 0.60. Geïll. door Leo Le Blanc.
NANDA. AKIE VAN BOER KRELIS. (86) *f* 0.60. Geïll. door R. W. Snapper.
LUCASZ (Lambert). DRIE-KONINGEN! DRIE-KONINGEN! Geïll door Cuno van der Steene.
BOUDENS (Aug. A.) FIRMA ERTEBOL EN FREDERIKUS. (72) *f* 0.60. Geïll. door Jan Wiegman.
SPIERINGS (Kees) DE GILDE VAN ST. MAARTEN. (78) *f* 0.60. Geïll. door Karel Thole.
BOUDENS (Aug. A.) DE GEVLEUGELDE REDDER. (73) *f* 0.60. Geïll. door Rotchiv.
Met het stempel van den Keurraad. Malmberg, Den Bosch.
Een serie van keurig uitgegeven kinderboeken voor jongens en meisjes die wij van harte kunnen aanbevelen voor de katholieke jeugd.

KUITENBBROUWER (H.) DE INDIANEN VAN DE POOLVELDEN. (180) *f* 1.50 en *f* 2.25. Geïll. door Jan Lutz. Malmberg, Den BoBsch.
Een boeiend verhaal over het heldenleven van een pater in de Missie. Uitstekend geschreven boek voor onze groote jongens.

PÉTILLON (Willy) BRENDA WEET UITKOMST. (204) *f* 2.25 en *f* 1.65. Geïll. door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.
Na de ramp waardoor het vermogen der familie verloren gaat, is het Brenda die door haar kordaatheid en zonnig humeur aan de anderen moed geeft om op bescheiden voet tevreden voort te leven en gelukkig te zijn. Voor groote meisjes een goed boek.

TERWYNNE (H.) DE DRIE MISDIENAARS. (167) *f* 1.35). met het stempel van den Keurraad. „De Spaarnestad", Haarlem.
Een alleraardigste geschiedenis van drie leuke jongens, die zonder nu juist brave Hendrikken te zijn, ondanks hun guitenstreken, toch goede vrienden met O.L. Heer trachten te zijn.

EIJSDEN (Toos van) RON'S KEERPUNT. (226) *f* 2.— en *f* 2.75. Geïll. door door Rie Reinderhoff. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.
Een moeder, die niets belangrijker vindt dan avondjes en nieuwe japonnen, een vader die „weg" is van de mooie beenen zijner gedienstige, een oudste zoon die sentimenteele gedachten koestert, een eenigste dochter die een onbenullig en drakerige wicht is, vormen het milieu waarin de heldin van het boek zich met tegenzin moet bewegen. Er zijn geen motieven om dit boek aan te bevelen. Er is veel betere kost voor oudere meisjes.

FALLENTIN (M. C.) DE INDRINGER. (154) *f* 1.25 en *f* 1.90. Kok, Kampen.
Annie is zoo jaloersch van aard dat zij niemand naast zich kan dulden en altijd overal alleen de aandacht op zich zelf gevestigd wil zien. Hoe zij van deze gevaarlijke ondeugd geneest is het onderwerp van dit goed geschreven christelijke verhaal voor meisjes van 14 jaar en ouder.

HERS (Anna) HET BEUGELJONG. (230) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geïll. door Rie Reinderhoff. Vierde druk. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.
Zooals reeds vroeger in Boekenschouw van dit verhaal geschreven werd, bevat het de geschiedenis van een fijngevoelig meisje, wier ouders het minder goed met elkaar kunnen vinden maar die door haar weer worden bijeengebracht.

HERS (Anna) HET BEUGELJONG GETROUWD (198) *f* 1.20 en *f* 1.90. van Holkema & Warendorf, Amsterdam.
In dit vervolg op „Het Beugeljong" is de heldin ondanks haar gebrek gelukkig getrouwd en Moeder van twee lieve kinderen. Marion, het vijftienjarig dochtertje is de hoofdpersooon van dit boek. Hier en daar is het een beetje sentimenteel, maar overigens aan te bevelen om de goede huiselijke sfeer die in het verhaal heerscht, voor meisjes boven de 14 jaar.

AST (Gre van) TOOS TUSSEN VIJFTIEN EN ZESTIEN. (208) Edecea, Hoorn.
De geschiedenis van een jong meisje dat voor het eerst bij kinderen in betrekking gaat. Christelijk maar toch ook voor onze jonge meisjes leesbaar.

DULK (Wijnanda den) NICK SLAAT ZICH ER DOOR. (213) *f* 1.90. Geïll. door Willi Bredijk. Kramers, Rijswijk.
Vader en moeder beiden dood, al het geld verspeculeerd en Nick moet zich door het leven slaan. Zij slaat het aanbod van een paar edelmoedige menschen om bij hen in te komen wonen af en vindt haar moeilijke levenstaak in een tehuis voor kinderen. Een zeer goed geschreven frisch boek voor oudere meisjes.

ROVER (P. A. de) OP JACHT NAAR BOEVEN EN MEERKOET. (160) *f* 1.90. Edecea, Hoorn.
Een paar jongens worden opeens in allerlei geweldige avonturen gewikkeld omdat zij een brandstichter die een gevaarlijke misdadiger blijkt te zijn, helpen pakken. Voor grootere jongens geschikt.

WELDEN (Nonnie) IDYLLE MET BENNO. (146) *f* 1.50 en *f* 2.25. Bandtekening en illustraties van Anneke Polderman. „De Tijdstroom", Lochem.
Oppervlakkig verhaal van twee vriendinnen die met een eigen kampeerwagen er op uit trekken, achtervolgd worden door een verliefden jongeling met minder mooi karakter en in kennis komen met een anderen jongeman waarmede een van haar het binnen een paar dagen „geheel eens" is. Vrij modern, nogal wat geflirt en niet om aan te bevelen

GROOT (Clara de) TOEN HET LENTE WERD OP OEGEHOEK. (197) *f* 2.50 Een verhaal uit het Friesche waterland. Geïll. door H. Verstijnen. Kluitman, Alkmaar.
De vriendschap tusschen twee jongetjes die gesloten wordt in het Friesche waterland te midden van vogels en bloemen wordt hier frisch en natuurlijk beschreven en met een groote toewijding en liefde voor de mooie natuur. Een mooi boek waaruit kinderen iets kunnen leeren over een schoon stuk van ons vaderland.

CLERKA ZUBLI (F. de) DE BLIJDE STILTE. (226) *f* 1.90. Becht, Amsterdam.
Dit is nu eens een meisjesboek met een ongemeen gegeven. Joep is een vroolijk gelukkig kind dat niets heeft wat haar hindert. Zij wordt ernstig ziek en terwijl haar vader die dokter is alle moeite doet om zijn meisje te redden, kan hij niet verhinderen dat zij levenslang doof zal blijven. Het moeilijke stille

leven dat voor haar ligt wordt haar door haar moeder aanvaardbaar gemaakt, doordat zij er haar op wijst dat zij die stilte kan veranderen in een blijde stilte door haar lot dapper te dragen. Werkelijk een zeer mooi boek voor oudere meisjes, die er uit kunnen leeren.

MAKKUM (Hein van) DE ONDERGANG VAN DE PH. 24. (206 *f* 1.90 en *f* 2.50. Geïll. door W. G. van de Hulst Jr. „De Tijds'room". Lochem.

Geheimzinnig en buitengewoon avontuurlijk verhaal van een tocht die twee jongens onder geleide maken naar een heilige berg in Klein-Azië waar een oude kluizenaar verborgen tempelschatten van de Egyptenaren bewaakt. Aanbevolen voor 14-17 jaar.

KIEVIT (C. Joh.) OKKE TANNEMA. (226) *f* 1.75 en *f* 2.50. Geïll. door Rie Reinderhoff. Zesde druk. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

KIEVIT (C. Joh.) HET SLOT OP DEN HOEF. (239) *f* 1.— en *f* 1.65. Een Verhaal uit den tijd van Ada van Holland. Geïll. door Rie Reinderhoff, Zevende druk. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Blijkens talrijke herdrukken valt de lectuur van deze twee boeken nogal in den smaak bij de jeugd. Geschikte neutrale lectuur voor den leeftijd van ongeveer 12 jaar.

KÄSTNER (Erich) EMIEL EN ZIJN DETECTIVES. (176)) geb. *f* 1.20. Een Roman voor Kinderen. Geïll. door Walter Trier. Vertaling van Annie Vonk. L. J. Veen, Amsterdam.

Een geestig kinderboek met aardige illustraties. Zeker genietbaar voor groote menschen; kinderen zullen toch minstens 12 jaar moeten zijn, zoo stel ik mij voor, om deze geestigheid te apprecieeren. Genieten de jongeren er ook van: des te beter.

HAVELTE (Sanne) IETJE'S HONGERKUUR. (272) *f* 2.— en *f* 2.75. Van Holkema & Warendorf, A'dam.

De manier, waarop de jonge apothekersassistente Ietje Huizinga, na zich door den omgang met meer gefortuneerde kenissen in schulden te hebben gestoken, zich aan een ontluikende liefde onttrekt om elders te gaan werken en te sparen om die schulden te betalen, is boeiend en prettig, soms een beetje gevoelig, verteld. Tenslotte komt het ook met die liefde natuurlijk wel in orde. Een boek voor wat oudere meisjes.

HILDEBRAND (A. D.) VEERTIEN DAGEN BIJ DE KABOUTERS (173) *f* 1.20. N. Veenstra, 's Gravenhage.

Deze avonturen bij de kabouters zijn alleraardigste lectuur voor kinderen die pas lezen kunnen of wel zij geven goede stof voor Moeders om verhaaltjes te vertellen aan de allerkleinsten.

DROOGENDIJK (J. M.) DE WAARD UIT DE DUBBELE WITTE SLEUTELS. (248) *f* 1.90 en *f* 2.75. Thieme, Zutphen.

Voor jongens, die van reisverhalen houden, een uitstekend boek met vele avonturen. Het verhaal is van het bekende historisch genre, zoals er vroeger zoveel geschreven werden. Leeftijd 12-14 jaar.

VALKEMA BLOUW (J. P.) IN HET DIEPST VAN DE WILDERNIS. (241) *f* 1.90 en *f* 2.50. „De Tijdstroom", Lochum.

Al is dit boek nog al slordig in elkaar gezet, het zal er bij de jeugd zeker ingaan. Men gaat op zoek naar een oude beschaving ergens in Z. Amerika, maar slaagt er niet in iets te vinden. Des te meer avonturen. 12-15 jaar.

DIJK VAN- HAS (Nelly) PAM'S AVONTUREN BIJ OMA. (204) *f* 1.70 en *f* 2.25. J. H. Kok N.V., Kampen.

De avonturen, die Pam bij haar grootmoeder beleeft, vormen leuke, prettige lectuur voor meisjes van ongeveer elf en twaalf jaar.

Charles Péguy

I. L'antique Orléans

door G. VAN GESTEL S.J.

Het is een wel niet te loochenen feit, dat boeken in onzen tijd veelal verwonderlijk snel verouderen. Liggen de oorzaken daarvan in de lezers of in de schrijvers? Of in beiden?.... Het is hier niet de geëigende plaats voor een dieper onderzoek, maar wel trekt het vanuit dezen gezichtshoek des te meer de aandacht, dat Charles Péguy, nu, weldra vijfentwintig jaren na zijn heldhaftigen dood in het begin van den wereldoorlog, niet enkel gelezen wordt en ijveriger dan tijdens zijn leven, maar dat hij door zijn geschriften bovendien de leider wordt van een jongere generatie en de drager van een belangrijke strooming in het geestesleven van zijn volk. Zoo is hij een merkwaardige figuur geworden en wordt het steeds meer in het katholieke réveil, dat zich moeizaam maar hoopvol in Frankrijks intellectueele kringen baanbreekt. Langzamerhand dringt Péguy's naam ook bij ons door. Bij het schrijven der hier volgende bladzijden zat de bedoeling voor, meer bekendheid te geven aan zijn persoon en zijn werk, wat dan vanzelf zijn groeienden invloed verklaren zal.

In een korte „hommage", gewijd aan de nagedachtenis van Charles Péguy heeft Henri de Montherlant zich aldus uitgesproken: „Ten volle wordt, dunkt me, in Péguy het woord bewaarheid van André Suarez: „Er zijn geen groote schrijvers, er zijn alleen groote mannen", — een woord, dat ik aldus versta: Er is geen schrijver, waar niet een man is. Vanuit den afstand, vanwaar uit ik dezen man, die Péguy was, zie, lijkt me zijn essentieele rol in de letteren die van een handhaver van het spiritueele leven geweest te zijn. In elke generatie zou er ten minste één van dit soort moeten opstaan, om gelijk hij het deed, in de teugelooze troep van de heeren der (stoffelijke) realiteit onvermoeibaar te blijven herhalen: „Er is ook nog iets anders."[1])

Er is geen schrijver, waar niet 'n man is! Het is om deze reden, dat we ook en vóór alles den mensch Péguy willen schetsen, om zoo nader inzicht te geven in den schrijver en dichter Péguy.

* * *

Niemand kan de jeugdindrukken gevoeliger in zich opgenomen hebben dan Charles Péguy. De aard van dit kind is niet speelsch, wat immers licht tot oppervlakkigheid wordt, maar ernstig. Ook de levensomstandigheden, waarin hij opgroeit, en die zooal niet zorgelijk dan toch verre van zorgeloos zijn, dragen bij tot ernst. Hij is ingetogen van geest, haast ingekeerd en de

---

[1]) Hommage à Charles Péguy p. 40. Gallimard, Paris. 1929.

gedisciplineerdheid krijgt hij van huis uit mee. Uit zijn vorderingen op school blijkt zijn buitengewone intelligentie, uit het van hem bewaard gebleven schoolwerk zijn zin voor orde en methodiek. Hij doorleeft de dingen degelijk en diep. Reeds in de letteroefeningen van den lyceïst verraadt zich de zucht naar de juiste vertolking zijner gedachten, die hem de woorden en zinnen opeen doet stapelen en in heel zijn later litterair oeuvre een stijleigenaardigheid zal blijven. Het is een van de uitingen van zijn drang naar waarheid en echtheid.

Zoo spreekt het wel van zelf, dat we zeer bizonder in Péguy een kind van zijn tijd en van zijn omgeving moeten zien en dat we den denker en dichter van later zijn gaan terugzoeken in den jongen „plebéin de l'Orléanais", gelijk Maurice Barrès hem typeerde.

Péguy is in Orléans geboren op den zevenden Januari 1873.

> Nous sommes nés au bord de ce vaste plateau,
> Dans l'antique Orléans sévère et sérieuse,
> Et la Loire coulante et souvent limoneuse
> N'est la que pour laver les pieds de ce coteau.[1])

De stad is, gelijk zoovele provinciesteden in Frankrijk meer beroemd om haar verleden, dan om haar heden. Zij ligt te dicht onder Parijs, om tot een eigen ontwikkeling te kunnen komen. In een afgesloten wijk aan de rivier heeft de azijnfabrikage haar eigen kwartier en dat is feitelijk de eenige industrie. Voor 't overige wijdt de bevolking zich rustig aan ambacht en winkelnering. Het is een ville morte. Was er niet een ietwat gammele electrische tram en waren er geen auto's, — men zou zich minstens een eeuw of anderhalf terugwanen. Smalle straatjes lichtelijk stijgend en dalend, de huizen zonder regelmaat met de meest onverwachte kronkels, — tot plotseling op een wijd, open plein de kathedraal zich massaal verheft.

Orléans leeft van historische herinneringen: herinneringen meest aan harde tijden. Historische herinneringen aan de Fransche revolutie, die er de priesterschap en de aristocratie bloedig heeft vervolgd terwijl tot op heden het wantrouwen ertegen niet geheel is verdwenen. Historische herinneringen aan de vernielende godsdienstoorlogen der zestiende eeuw, waarbij aan de kathedraal, aan de kerk van Saint-Aignan, aan de Sint Pauluskerk onder fanatieke leiding van Theodoor Beza beeldenstormerij gepleegd is, waarvan wij ons hier in onze streken, die toch kunnen meespreken, ternauwernood een denkbeeld kunnen vormen. Vooral de Saint-Aignan, parochiekerk van den jongen Péguy, staat daar als een droef geschondene, „ancienne et noble image d'une France dechirée."

---

[1]) Les Tapisseries: Présentation de la Beauce à Notre Dame de Chartres, Gallimard. Paris. 1936.

Maar bovenal in Orléans historische herinneringen aan Jeanne d'Arc:

. . . . la plus grande merveille
Que jamais Dieu le père en sa simplicité
Aux jardins de sa grâce et de sa volonté
Ait fait jaillir par force et par necessité.
. . . . . .
La fille de Lorraine à nulle autre pareille.[1])

Jeanne d'Arc is de groote bevrijdster, de heldin en de patronesse van Orléans. Zij heeft haar altaar in de kerken en in het hart van elken Orleanees. Voor het stadhuis staat haar standbeeld en op de markt, middelpunt van stad en land, want knooppunt van de groote verkeerswegen naar Noord en Zuid, heeft zij haar fiere ruiterstatue. De stadsregeering bewaart den standaard der heilige, die jaarlijks, ook nu nog al is de burgemeester een Jood, vóór de eeuwenoude bevrijdingsprocessie op 8 Mei officieel aan den Bisschop wordt overgereikt, om hem daags daarna met gelijke plechtigheid terug te ontvangen. Dit is het groote stadsfeest van Orléans. Zij leeft van deze herinnering: Péguy leefde ervan. Hij is haar „loyal serviteur" eigenlijk voor 't leven, maar vooral als zij zijn bevrijdster is geworden en zij hem heeft teruggeleid tot haar Christendom. Jeanne d'Arc en Charles Péguy zijn niet te scheiden. Het is inderdaad waar: hij heeft niet, na zooveel anderen, een leven van Jeanne d'Arc geschreven, hij deed beter, hij heeft een leven van Jeanne d'Arc geleefd.

CHARLES PÉGUY

* * *

De geschiedenis van Orléans is geschreven met bloed. Zoo is het een ernstige stad. De menschen zijn er stil, in zichzelf gekeerd, gesloten. Zij geven moeilijk hun vriendschap. Vooral vóór den grooten wereldoorlog was de afscheiding der standen: van

---

[1]) Les Tapisseries: La Tapisserie de sainte Geneviève et de Jeanne d'Arc. Gallimard. Paris. 1936.

aristocratie, bourgeoisie, en van het volk welhaast hermetisch, en tot zekere hoogte van de geestelijkheid. Het anticlericalisme dagteekent van de Fransche revolutie en is nog lang niet uitgezuiverd. „Ik hoor tot den boeren- en den werkmanstand" heeft Péguy eens later aan Charles Lucas de Pesloüan verklaard. „Op de gemeenteschool heb ik enkel kinderen van mijn stand gekend. Hetzelfde gold voor het lyceum; want, daarbuiten hadden onze medeleerlingen der bourgeoisie en der aristocratie met ons geen omgang...... Ik verbeeldde me de rijken behagelijk en gerust in hun welstand, onbewust van hun bestaansgemakken, onbekend met de bestaansmoeilijkheden van anderen, niet in staat om in te zien dat zij zelf arm konden zijn; verstoken van den geest van gelijkheid, dus van liefde." Hier ligt een der elementen van Péguy's socialisme.

Protestantisme en Jansenisme hebben op de Orléaneesche bevolking een sterkeren invloed geoefend, dan men dat zoo midden in Frankrijk zou vermoeden. De Hugenoten-beroeringen hebben het openbare godsdienstige leven ingeschuchterd en de jansenistische opvattingen hebben op haar beurt verkilling gebracht. In den tijd van zijn grootmoeder, aldus mijn vriendelijke gastheer en vertrouwde gids, waren biecht en communie nog de belevenis van een geweldig evenement. Verklaart dit mogelijk mede de buitenkerkelijkheid, waarin Péguy na zijn terugkeer tot het Katholicisme is blijven volharden?

Als elders in Frankrijk heeft ook in Orléans het laïcisme zich meester gemaakt van het onderwijs. Republikeinsch en antigodsdienstig zijn daar ongeveer synoniem en zoo is het nog immer een der machtigste wapens in de handen der vijanden van de Katholieke Kerk. Met deze staatscholen is reeds spoedig na den Fransch-Duitschen oorlog en de vestiging der republiek een aanvang gemaakt en de jonge Charles Péguy is er een der eerste slachtoffers van geworden. Wij onderschrijven volstrekt wat Karl Pfleger van hem zegt: „Deze authentiek volksche mensch vertegenwoordigt met onmiskenbaar merkteeken dit door noodlottige geestesaberaties ontchristelijkt Frankrijk, dat in zijn onbewuste diepten toch altijd nog het onstilbaar heimwee naar het Katholicisme en de uit negentien eeuwen van Christelijke en Latijnsche traditie opgebloeide roeping tot het Katholicisme in zich draagt."[1])

Dat dit waar is, was ons reeds duidelijk geworden, toen we reflecteerden op Péguy's wezen, zooals dat spreekt uit zijn leven en zijn werken, die immers zoo vaak autobiografisch zijn, — is ons scherper nog voor den geest komen staan, toen we door onzen kundigen zegsman met het Orleaneesche volk in nauwer contact konden treden en we daarna de plaatsen konden zien,

[1]) Karl Pfleger. Geister die um Christus ringen. Verlag Anton Pustet. Salzburg - Leipzig. 1934.

waar hij zijn jeugd doorleefde en zijn persoonlijkheid als analyseeren konden in de verscheiden elementen, die in de wording en groei ervan een functie hadden.

* * *

De stadswallen van Orléans zijn nu geslecht. Waar eens de porte de Bourgogne stond, verlaten we de stad en komen we in de nog meer verlaten, nog stillere Faubourg de Bourgogne. Vijftig jaar geleden moet het hier nog landelijk geweest zijn. Langs dezen weg, — rue de Bourgogne — door deze poort wist de Maagd van Orléans, de Engelsche belegering verschalkend, op 29 April 1429 de stad binnen te komen, als een bevrijdster, verwelkomd door het volk dat geloofde in haar zending en vertrouwde op haar hulp:

Mon Dieu, la bonne ville! ô Dieu les bonnes gens!
Et comme il était bon! d'avancer dans la foule.
Votre gloire passait dans la foule à pas lents;
Votre gloire était vaste ainsi qu'un flot qui roule.[1])

Door heftige uitvallen van 4 tot 8 Mei wist ze de belegering der Engelschen te breken, de stad uit de omknelling te bevrijden en zoo te redden voor het Fransche Koningshuis en voor Frankrijk:

sur un cheval de guerre,
Conduisant tout un peuple au nom de Notre Père
. . . . .
Jetant toute une armèe au pieds de la prière.[2])

Links onder eenige oude boomen een eenvoudig monument, vooral op initiatief van Parijsche vereerders — men spreekt van Péguyisten — hier opgericht. Den kop van Péguy op een vierkant zuiltje, waarop twee versregels van den dichter zelf:

Heureux ceux qui sont morts dans une juste guerre
Heureux les épis murs et les blés moissonnés.

Iets verder een zijstraatje rechts, dat afdaalt naar de Loire. Het wordt nu rue de Charles Péguy genaamd. Op dezen hoek stond het geboortehuis. Het is — weinig pieteitvol! — afgebroken, om de straat een geciviliseerder aanschijn te geven. Tegen den zijgevel van het huis ernaast een marmeren plaat met een opschrift, dat al aan 't verweren is: „Ici naquit le 7 Janvier 1873 Charles Péguy, homme de lettres et poète française, mort au champ d'honneur à Villeroy (Seine et Marne) le 5 Septembre 1914." Marne! en het schiet me hier te binnen, hoe de wereldoorlog feitelijk gewonnen werd in den Marne-slag en door hen, die daar voor hun vaderland het offer van hun leven brachten.

---

[1]) Uit „Jeanne d'Arc, drame en trois pièces" onder den pseudoniem van Marcel en Pierre Beaudoin door Charles Péguy gepubliceerd in 1897. „Pour l'établissement de la Republique socialiste universelle."

[2]) La Tapisserie de sainte Geneviève et de Jeanne d'Arc.

Hier dus stond het nederige, vervallen huisje „cette bonne petite maison de pauvreté", waarin de knaap en jongeman zijn eerste en beslissende levensjaren doorleefde samen met zijn moeder en grootmoeder, daar de vader immers reeds vroegtijdig gestorven was. Er was geen gebrek, wat niet beteekent dat er rijkdom was. Zijn moeder bezat behalve haar woning nog een paar huisjes die zij verhuurde. En voor 't overige voorzag zij dapper in het gezinsonderhoud met stoelenmatten. Van haar ontving hij zijn respect en zijn liefde voor goed gedaan werk: „Wij hebben een arbeidseer gekend volstrekt dezelfde als die, welke in de Middeleeuwen hand en hart gericht hield. Ongeschonden was ze bewaard gebleven in het onderbewuste. Wij hebben ze gekend, deze zorgvuldigheid, opgevoerd tot in het volmaakte, dezelfde in het geheel en dezelfde in het minste onderdeel. Wij hebben deze piëteit gekend voor goed gedanen, wèl volbrachten, tot in de uiterste eischen voltooiden arbeid. Heel mijn jeugd door heb ik stoelenmatten zien vlechten in volstrekt denzelfden geest, met hetzelfde hart, en door dezelfde hand, als eens datzelfde volk zijn kathedralen uit steen gehouwen had."[1])

En grootmoeder deed het huishouden. Maar zij deed meer nog voor Péguy. Door haar was hij van boerengeslacht, stamde hij af „van die taaie voorvaders, boeren, wijnbouwers, de oude mannen van Vennecy en Saint-Jean-de-Braye, en van Chécy en van Bou en van Mardié, de geduldige voorvaderen, die aan de boomen en het kreupelhout van het Orleaneesche bosch en aan de zandplaten van de Loire zooveel morgens goede wijnbouwgrond ontwrongen hebben."[2]) Bovendien nog, grootmoeder had een dichterlijk gemoed. Met hoeveel toewijding, „soigneusement, fièrement, maternellement" verzorgde ze haar fwchsias en geraniums en in haar vogelkooitje „een of twee sijsjes". En vooral, zij kon prachtig vertellen! En zij vertelde hem „la belle histoire". Jeanne d'Arc! „Deze groote, eeuwige geschiedenis, deze geschiedenis van eeuwige heerlijkheid is in ons land ter wereld gekomen, deze groote, eeuwige geschiedenis is een geschiedenis van bij ons. Het tijdelijke is de grond, en de tijd, de stof, de bodem, de teelaarde van het eeuwige. Deze groote heilige was een dochter van ons; een dochter van Frankrijk; een dochter van den buiten; een boerendochter.... Haar vader en haar moeder, haar oom en Durand Lassois, haar drie broers, haar oudere zusters, haar vriendinnen, Mengette, Hauviette, vrouw Gervaise waren lieden, zooals wij er zóóveel gekend hebben toen we klein waren, zooals wezelf zouden moeten geweest zijn...., waren volstrekt, waren identiek dezelfde lieden als die allen, waaronder we als kinderen geleefd hebben. En heel deze groote historie is vandaar uitgegaan."[3])

---

[1]) L'argent. Oeuvres complètes tome III pag. 388 of Morceaux choisis. p. 100. Gallimard. Paris.

[2]) Victor Marie, Comte Hugo. Morceaux choisis p. 56. Gallimard. Paris.

[3]) Morceaux choisis p. 67. Gallimard. Paris.

Een paar honderd meter verderop werd kort na 1870 de normaalschool gebouwd voor de toekomstige onderwijzers van het Loiret-departement. De jongelui worden en werden er gevormd tot goede republikeinen en goede atheïsten. „De normaalschool van Orléans was zuiver onder de zuiveren." In het complex is een lagere school opgenomen, die dient als oefenterrein voor de kweekelingen. De kleine Charles werd er hun leerling en onderging er hun diepen invloed. Eens per week ging dezelfde kleine van zijn ongeloovige schoolmeesters naar de oude Saint Aignan in de stad voor het uurtje catechismusonderricht. Wij hebben denzelfden weg willen gaan: 'n fiksch eind. Eerst stijgend, dan afdalend in de lange rue de Bourgogne, linksaf de rue d'Oriflamme door, om dan te komen op het kerkplein, een verstild binnenhof „le cloître froid comme une cave sous les marroniers lourds."

Daar in de ontluisterde Saint Aignan ging hij dus ter catechismus. „Onze jonge kapelaans zeiden ons het vierkant tegenovergestelde van wat onze jonge kweekeling-schoolmeesters ons zeiden... Wij bemerkten het niet. Wij waren kleine, ernstige jongens van deze ernstige stad, onschuldig en in den grond reeds vol zorg. Al wat men ons zei namen we ernstig: en wat ons onze leeken meesters zeiden en wat ons onze katholieke meesters zeiden. Wij namen alles letterlijk. Wij geloofden vastelijk en gelijkelijk met het zelfde geloof aan al wat in de spraakkunst en aan al wat in den katechismus stond.

Twee invloeden dus op de zoo ontvankelijke ziel van dit kind. De tweede herneemt hem op de scholen, die nog volgen zullen: het lyceum te Orléans en later de lycea te Parijs en eindelijk de École normale Supérieure. Voorloopig beheerscht deze hem volkomen, maar verwinnen zal uiteindelijk toch de invloed van den catechismus, van Saint Aignan... en van Jeanne d'Arc.

Ten slotte hebben we de Loire gezien, Péguy's geboortestroom. Uit het Zuiden opvarend, buigt de rivier in haast onafzienbaarbreede bocht, rustig, zwierig, machtig naar Orléans over, om dan zich onmiddellijk weer af te wenden naar het Westen, naar de zee. En we begrijpen dat de Orléanees aan dezen wijdschen, statigen stroom zijn blijvende liefde schonk en later in strofen, die den majesteitelijken gang ervan zoo zuiver cadanceeren, dichten kon:

> Nous sommes nés pour vous[1]) au bord de ce plateau,
> Dans le recourbement de notre blonde Loire,
> Et ce fleuve de sable et ce fleuve de gloire.
> N'est là que pour baiser votre auguste manteau.[2])

* * *

Na Paschen 1885 kwam de jongen door een gelukkige protectie van den directeur der Normaalschool met een beurs op het

1) Notre Dame.
2) Les Tapisseries p. 163. Gallimard. Paris.

Orléaneesche lyceum: 'n beetje boersch, vierkant, stevig, blond, — onder 't bolle voorhoofd de oogopslag bedachtzaam, ernstig, brandend. Hij droeg plompe schoenen met ijzerbeslag en nog, als op de lagere school, den zwarten kiel met riem. Nog juist op tijd had M. Naudy hem „bij 't nekvel te pakken", en had zijn leven de richting gegeven, die zijn talent tot vol rendement kon brengen. Hij kwam wat achteraan. Zijn klasgenooten waren voor latijn al bij de onregelmatige werkwoorden, maar op 't eind van het schooljaar is hij tweede. En heel een wereld, een heel andere, een heel nieuwe wereld gaat voor hem open. „Nooit" getuigt Péguy zelf, „heeft de leeraar, die hem de latijnsche spraakleer op rosa, de roos, rosae, van de roos, heeft open gelegd, geweten: wat bloementuin hij voor deze kinderziel ontsloot." Misschien hebben we toch de Tharauds gelijk te geven, als zij beweren: dat het leven van studie, dat hiermee aanving en dat zóóveel jaren wordt voortgezet, niet enkel voordeel heeft gebracht, dat het hem deed inboeten aan spontaneiteit en de beste bladzijden in zijn geschriften die zijn, waar hij zich inspireeren laat door het leven in hem en rond hem. Maar winst was deze klassieke vorming ook. „Is niet", geven de Tharauds toe, „zijn heele oevre een voortdurende confrontatie van de moderne en de antieke gedachte, van de heidensche en de christelijke wereld? Hij was een dier humanisten, wier idees, hoe nieuw en modern ze ook waren, hun spontane ontwikkeling vonden binnen de antieke wereld."[1]) Daarbij bevestigde de klassieke studie zijn geest in de orde en de evenwichtigheid, die hij van huis uit had meegekregen.

En reeds steekt de leider in hem. Als onder de lyceïsten een voetbalclub wordt opgericht — het zal wel een der eersten geweest zijn, want het was in 1889 — kiezen ze hem tot hun captain. Maar 's avonds teruggekeerd in zijn Faubourg, brengt hij de door zijn moeder gerepareerde stoelen rond aan de klanten: de hoog op zijn schouder opgetaste stoelenzuil getuigt fier van zijn nederige afkomst, die hem, hoe verder hij in jaren vordert, een steeds rijkere bron zal worden van levenskracht en zedelijke grootheid.

Naast de oude klassieken worden Corneille en Victor Hugo, Péguy's lievelingsauteurs voor het leven. Reeds nu weet hij voor zijn analyse van de „Cid" van zijn leeraar het bijschrift te bekomen: „Excellent travail plein de remarques judicieuses." En in zijn studie over Descartes et de Cartesiaansche filosofie, die afgebroken werd op 1 Aug. 1914, daags voor de oorlogsverklaring, heeft hij over Corneille en met name over de „Cid" bladzijden geschreven, die mogelijk wel tot de beste en diepste behooren, die over den klassieken Franschen dichter verschenen zijn: „Wat is meer waard: winnen in een partij, waarin alle andere spelers

[1]) Jerôme et Jean Tharaud. Notre cher Péguy; tome I p. 34. Plon. Paris. 1937.

zwak zijn of verliezen in een partij, waarin alle spelers sterk zijn; winnen in een zwakke partij of verliezen in een sterke partij. Winnen in een spel van laagheid of verliezen in een nobel spel. Dat wil zeggen: hebben we hoe dan ook te winnen en tot welken prijs dan ook; of hebben we een zeker spelniveau te handhaven, en een oorlogsspelniveau; en zoo een zeker wereldniveau. En niet alleen te handhaven, maar op te voeren, of weer op te voeren, heel laag als we nu zijn. Dat wil zeggen: hebben we overwinnaars te zijn, of hebben we van adel te zijn. En te handhaven in de wereld een zeker niveau van adeldom. Elke mensch van ras zal als theorie, als systeem opteeren voor de gedachte van het nobele spel.

Of liever hij zal niet opteeren. Reeds op voorhand is hij van dit systeem en dit ras. Zoolang als er Fransch zal worden gesproken, zal Corneille de dichter blijven van dit nobele spel. . . . Zoolang als er Fransch zal worden gesproken en ook later misschien, zoolang als het Fransch gelezen zal worden en de derde klassieke taal zal zijn, zóólang zal Corneille dẹ theoreticus en de filosoof zoowel als de dichter blijven van dit nobele spel. . . . [1])"

En we beluisteren van deze woorden den echo in die andere woorden van hem: „Wij weten niet of we (in den toekomstigen oorlog) gelukkig zullen zijn, wat we weten is dit: dat we niet klein zullen zijn".

(wordt vervolgd)

---

[1]) Charles Péguy. Note Conjointe pag. 162 en 163. Gallimard. Paris. 1935.

BOEKENSCHOUW

JORET (F. D. - O.P.) BEZINNING. (332) *f* 3.25 en *f* 4.25. Vert door A. M. Jansen O.P. Foreholte, Voorhout. 1937.

De Fransche Dominicaan geeft in dit werk een aantal beschouwingen, die zich om de Christelijke Godsgedachte concentreeren. Men zou ze het best met den naam ascetisch-theologisch kunnen aanduiden. Als geestelijke lezing verdient het werk bijzondere aanbeveling. De schrijver moet zeer belezen zijn in de geestelijke litteratuur en beheerscht de katholieke theologie, zoodat er een boek ontstaan is, dat zoowel spreekt tot het gemoed als tot den geest. Het brengt den lezer tot bezinning op de centrale waarheid van het Christendom, den drie-eenigen God door de genade wonende in 's menschen ziel. Het boek is onder de voorname geestelijke werken die bij Foreholte verschenen niet het meest opvallende, maar toch een dat zich waardig bij zijn voorgangers aansluit.

De actualiteit van Robespierre[1]

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Zoo de voorwendsels tot een dictatuur menigvuldig zijn, de vormen, waaronder zij zich voordoet, zijn al even talrijk, immers deze laatste staan in direct verband met den voorbijgaanden staat van crisis, waarin de dictatuur immer haar oorsprong vindt. Een ding is zeker: dictatuur veronderstelt altijd een daad van geweld. Om aan een heerschende crisis te ontkomen, die de mensch immer ondraaglijk voorkomt, dringt zich de meening aan een volk op, dat slechts een macht, die met de heerschende gewoonte breekt, in staat zal zijn het aan zijn ongeluk te ontrukken. Rede, gevoel, evenals weerstandsvermogen en heldhaftigheid, maar ook tegengestelde gevoelens als inertie en lafheid, die in den toestand van gespannenheid, dien een crisis met zich brengt, langzamerhand alle normale verhoudingen te buiten zijn gegaan, doen op een gegeven oogenblik het individueel en maatschappelijk evenwicht verloren gaan en de meest ontstellende hartstochten losbreken. In die uren is het in heftigen crisisstaat verkeerende volk bereid zich blindelings in de armen van een anonyme macht, als boven bedoeld, te storten. Het is voldoende, dat er een man verschijnt, die den oogenblikkelijken toestand vat en zich tot leider der menigte opwerpt, om te zien, hoe deze menigte aan haar onstuimig verlangen en haar radelooze angst het gelaat en de stem zal geven van hem, die zich in dergelijke omstandigheden aan haar vertoont. Vanzelfsprekend verhelen we ons daarbij niet, hoe elementen en combinaties van toeval, geluk, medeplichtigheid, eigenbelang, hebzucht, wraakgierigheid en bepaalde gesteltenissen van bodem, klimaat, godsdienst en politiek instinct mede een voorname rol spelen.

* * *

De in de laatste jaren verschenen werken van Sieburg en Korngold over Robespierre, verschillend in vorm, en dikwijls in oordeel, zagen het licht op een oogenblik, waarop men het vermoeden krijgt, dat het Fransche Volksfront een revanche zou willen nemen voor het Thermidor-gebeuren, dat een Robespierre schavotwaarts deed gaan; een oogenblik ook, waarop de Danton-aanhang zijn gesternte ziet verbleken bij hen, die verzuchten naar de dictatuur van het proletariaat, en die daarmee in de traditie van een Baboeuf en een Robespierre blijven. De vurigste bewonderaars van de Revolutie hebben, geheel de negentiende eeuw door, Robespierre verguisd. Al hun vereering ging uit naar Danton. Deze laatste toch spreekt beter tot de volksverbeelding

---

[1]) Van Sieburg verscheen een Fransche uitgave bij Flammarion, een Duitsche bij de Societäts-Verlag te Frankfurt a. M. resp. 15 francs en R.M. 6.80.

dan de antipathieke togadrager uit Arras, naar Parijs gekomen met de volledige werken van Rousseau in zijn bagage. De volksredenaar uit Champagne, de bon-viveur, die van vrouwen hield en wijn, die den dood met zooveel onbeschaamdheid onder de oogen durfde zien en dien de guillotine inspireerde tot spottende scherts, staat voor het aanschijn der menigte zoowel als voor de getuigen van zijn terechtstelling, „groot als een schim van Dante". De Danton-kenner, Albert Mathiez, heeft inmiddels vastgesteld, hoe zijn legende, door een vrijwel onbekend verwant, Arsène Danton, die in 1832 zijn intrede deed in de Ecole Normale, en door diens zonen in de wereld gebracht, haar verspreiding verder vond onder de auspiciën van een Auguste Comte en een Robinet.

Na het gebeuren van Thermidor had in werkelijkheid de Conventie, die de meeste slachtoffers rehabiliteerde, een uitzondering gemaakt voor slechts sommigen onder hen, waaronder juist Danton. Zulks voorloopig op grond van slechts sterke verdenkingen: het zou aan onze eeuw voorbehouden zijn de eigenlijke bewijzen van zijn corruptie te leveren.

De bijl, die den hals van Robespierre afsneed, toonde zich dus wel van goede kwaliteit. De doodgravers, die zijn onthoofd lichaam in een graf op het kerkhof Monceau wierpen, bedekten met hun erover uitgestorte ongebluschte kalk tegelijk den angst van de gezeten Jacobijnsche burgerij, die voortaan ongestraft van haar geroofde goederen zou kunnen leven. Tegenover den „Onomkoopbare" verhief zich de bent der saamgerotte geldspeculanten, die hem uiteindelijk ten val had gebracht. Napoleon vond er vanzelfsprekend baat bij deze situatie te consolideeren en vond geen toegewijder onderdanen dan deze roovers van nationale goederen. Voor deze wederrechtelijk verrijkten en hun nakomelingschap was en bleef Danton de groote man. De meesters van de derde Republiek richtten hem standbeelden op onder koorgezang en fanfaregeschal. De verwonnene van Thermidor met zijn geheimzinnig, verontrustend, katachtig uiterlijk werd naar het tweede plan, tot in de schaduw der guillotine, teruggedrongen.

Het hardnekkig werk van den communist, Albert Mathiez, heeft eindelijk de Danton-monumenten neergehaald en den schrijver van de wet van „Prairial" op een voetstuk geheschen. En Korngold, die in zijn werk mede de synthese geeft van voorgaande Robespierre-studies, drukt niet alleen zijn sympathieën uit voor dezen man met de hemelsblauwe redingste, maar geeft ook te verstaan, hoe de onderbroken arbeid van Mathiez nog immer op voltooiïng wacht. Korngold is een goed schrijver en een kundig historicus. Maar hij was eenmaal partij-secretaris der socialisten in zijn land en zoo is er dit onderscheid te maken in zijn werk: waar Korngold de feiten uiteenzet, verdient hij alle lof, maar zijn oordeelen vragen om sterke reserve. Intusschen is het zeker, dat men de figuur van Robespierre sterk misvormd heeft. Men

heeft hem tot een lafaard gemaakt, tot een monster van hoovaardij, tot een bloeddorstig tijger.

„Waar was je den 10en Augustus? Verborg je je in den kelder van je huis?" schreeuwt Danton hem eenmaal uitdagend toe. Op straat verliest hij inderdaad zijn zelfvertrouwen. Die advokaat voelt zich verloren in het straatgevecht en het gewoel van het gepeupel. Men zag het overigens wel in de zitting van de Commune op den 9en Thermidor. Toch ontbrak het hem geenszins aan moed. Zonder nog in aanmerking te nemen, dat hij den dood trotseerde door vele zijner redevoeringen en zijner daden, had hij meermalen de rustige stoutmoedigheid impopulariteit te riskeeren, zooals op den dag, toen hij weigerde zich met de roode muts te tooien, terwijl zijn kameraad Dumouriez zich door deze geste de dolzinnige toejuichingen van de krankzinnig vervoerde Conventie bezorgde. Er is verder het tragisch oogenblik, waarin hij, als Danton het zwijgen niet durft te breken, zich verstout om alleen de oorlogzuchtige politiek van Brissot, die de oorlogsfurie te Parijs opnieuw tracht te ontketenen, te bestrijden. Deze mannelijke houding doet hem de sympathie van velen verliezen en de overstelpende minachting van velen winnen.

Ten slotte zal men begrijpen, dat hij, die het besluit durfde te nemen om Girondijnen, Hébertisten op te offeren en uiteindelijk de „coup de force" waagde tegen Danton en zijn aanhang, de stoutste uit gansch zijn loopbaan, niet een man was, die angst en beven kende. Het schijnt overigens ook, dat niet trotsche eerzucht hem tot de macht heeft gedreven en niet zijn hoovaardij hem op die gezaghebbende plaats heeft gehandhaafd. Enkele jaren geleden zag ik bij den Prince de Polignac een alleraardigst miniatuur-portret, dat op een bloedrooden achtergrond de onverstoorbare kalme trekken van dezen Jacobijn vertoont. Hij is droef van uiterlijk, koel en koud onder zijn pruik, gepoederd als van een oud-inquisiteur. Hij geeft een indruk van versteening als een graf. Het is duidelijk, hoe hij zich er den drager van een boodschap waant. Hij heeft het Katholieke geloof verloren op het college door Rousseau te lezen en de meest tragische dag van de eindigende achttiende eeuw moet wel voor hem de dag geweest zijn, waarop hij den ouden door vervolgingswaanzin aangegrepen man van Ermenonville, dien hij voor de wijsheid zelf had aangezien, was gaan opzoeken. Robespierre is de man, die nimmer geleefd heeft. Zooals Lamartine zeide, Danton behoort tot de menschheid, Robespierre was nimmer iets anders dan een idee.

Hij stelt zich tot taak zijn visie op de wereld in daden om te zetten, zijn visie, die de visie van den Vicaire savoyard van Rousseau is; hij stelt zich voor een Frankrijk op te bouwen overeenkomstig de lijnen van het *Contrat Social*. Hij is niet geheel gesloten voor de suggestie's der levenservaring, noch geheel blind voor de realiteiten. Zijn argumenten tegen een propa-

ganda-oorlog, zijn afschuw voor de ontkerstening van zijn land vormen er het bewijs van. Maar zijn opvatting van een „peuple-roi", een „peuple-dieu" leiden hem er toe als onbezonnen voorwaarts te gaan in automatisch bewegen.

In dit opzicht valt er nog altijd niets te corrigeeren aan Taine's portret van dezen dictator. Als de groot-inquisiteur zijn bleeke lippen vaneensloot om zekere slachtoffers ten brandstapel heen te wijzen, bracht hij destructieve elementen ter dood en redde de maatschappelijke orde dòor het treffen dier bepaalde individuen, terwijl Robespierre, niet gehoorzamend aan een levensprincipe maar aan een beginsel van dood, de beschaving deels vernietigt, rooverijen pleegt uit naam der deugd, misdaden begaat uit humanitaire overwegingen en uit naam der waarheid wetten smeedt, die slechts dienen om slaafs onderworpen onderdanen te verpletteren en een volk te doen ondergaan in een net van de meest afschrikwekkende leugens.

Had Mathiez gelijk met te beweren, zooals Korngold nà hem doet, dat een zoo populaire leider iets anders heeft moeten zijn dan de pedante figuur, die zooveel historici ons in hem getoond hebben? Hij was zonder twijfel méér pedant in zijn manieren dan in zijn karakter. Zijn voortdurende pastiche van Rousseau, waarvan hij de ideeën overbrengt in zijn emphatische stijl, zijn doctoraal uiterlijk, zijn eentonige dictie, doen hem zeker eenige verwantschap vertoonen met den schoolmeester, die zijn les aan onwillige scholieren probeert in te prenten, hen sprekende van burgerplichten en opperwezen bij iedere gelegenheid.

Robespierre is bij dit alles intusschen niet origineel: hij is het volmaakte type van een discipel, die een superieure waarheid denkt te bezitten en die zich nimmer door twijfel voelt aangegrepen. Hij heeft nu eenmaal *le Contrat Social* begrepen. Rousseau's aphorismen zijn in zijn bloed overgegaan. Hij ademt dien Bijbel van de nieuwe tijden. Hij is de man, die het weet. Alle anderen, uitgezonderd Saint-Just, zijn voor hem half- of pseudo-geleerden. Van die verschrikkelijke zekerheid doordrongen, ziet hij zichzelven als de incarnatie van het volk, het orgaan van dien koning, den priester van dien god. Alles, wat zich aan zijn meening zal tegenoverstellen is a priori valsch of slecht. En het kwaad moet overwonnen worden. Dit geloof, dat hem sterkt, méér nog dan zijn litteraire eerzucht, té zeker om ontkenning toe te laten, stelt hem in staat in zijn moeilijk debuut als politicus kwinkslagen, glimlachen, minachting, onhoffelijkheid, vijandigheid van een algemeen tegen hem opgezette pers, (behalve *l'Ami du Peuple*) te trotseeren.

Sieburg komt in zijn werk in vele opzichten de meening van Korngold onderschrijven. Ook hij wijst op de religieuze natuur van Robespierre, melancholisch van aard en dorstend naar het absolute. Hij noemt hem het tegendeel van een staatsman, in de hoogste mate misdeeld van allen politieken zin. Het is een

wezenlijk mystiek temperament, die een paradijs op aarde wil verwezenlijken door zich te inspireeren op de droomerijen van den wijze van Ermenonville. Beroofd van de genade, gaan zijn gebeden niet uit naar God, maar naar het door hem v e r g o d - d e l ij k t e v o l k. En dat was nu, meent Sieburg, en wij meenen het met hem, zijn monsterachtige vergissing en de oorzaak van zijn onverzoenlijke wreedheid in lateren tijd. Hij moest wel eindigen met de menschen en dingen te verachten om de eenvoudige reden, dat zij in voortdurende strijd waren met zijn utopistische meeningen: hij werd er als vanzelf toe gebracht strijd te voeren tegen het leven zelf. En zoo loopt de Revolutie, die onder den drang van bepaalde, waarachtige, humanitaire aspiraties begonnen was, uit op de afschaffing van al, wat menschelijk was. De vergissing van Robespierre is geweest, zegt Sieburg, het onaantastbaar heil der menschheid te willen bewerkstelligen, in plaats van er eenvoudig naar te trachten deze wat meer geluk te verschaffen. En het is de opstand van het leven, die den dwingeland zou neervellen, een opstand van lieden, die er de voorkeur aan gaven te leven in een zelfs onvolmaakte en onrechtvaardige wereld, liever dan aan de valsche ficties van Gelijkheid en Broederschap opgeofferd te worden. Zijn hardnekkigheid en zijn geduld triomfeeren langen tijd over de Jacobijnen en de Conventie, welke de schraag van de guillotine zal behoeven om Robespierre het zwijgen op te leggen.

„God hebbe medelijden met ons allen!" roept Carlyle uit, als hij zich in tegenwoordigheid bevindt van dezen man van strakke, vastomlijnde bedoelingen en valsch oordeel. En de monsterachtige dwalingen van dezen geest boezemen oneindig meer schrik in dan de misschien ongewilde bedorvenheid van dit hart. „Hij was zoo goed!" zei zijn zuster Charlotte van hem. Hij hield van kinderen en dieren en gaf op zijn dagelijksche wandeling door de Tuilerieën met kwistige hand brood en geld aan de armen, die hij op zijn weg ontmoette. Eens maakte hij een scène aan Fouché. Hij wilde Camille Desmoulins redden na Danton veroordeeld te hebben. Maar hij maakte ook de wet van prairial. Lebon, de gemeene Tallien, Carrier en het slet Cabarrus verlustigden zich in de afschuw van de onbeperkte macht, die deze wet hun gaf. Hij woonde echter zelve nooit een terechtstelling bij. En een merkwaardige kijk op dezen man geeft ook het woord, dat Georges Lenôtre ons nog eens heeft herhaald: Op zekeren dag vraagt hij aan Duplay, een gezworene van de revolutionnaire rechtbank: „Wat doe je aan die rechtbank?" En de ander antwoordt: „Maximiliaan, ik vraag jou toch niet, wat je doet in het Comité du Salut Public." Waarop Robespierre zijn vriend oprecht hartelijk de hand drukte.

Maar in dit zwijgen ligt de volle afschuw besloten van een tijd, die onderworpen was aan een barbaarsche doctrine. En zoo valt te verklaren, dat èn Sieburg èn Korngold, ondanks alle ver-

goten bloed, zich nog aangetrokken gevoelen door een verontrustende persoonlijkheid als deze, wie tot nog toe nog nimmer eenige Fransche hulde ten deel viel.

„La France, beweert Sieburg veel te simplistisch in zijn generalisatie, is Danton. Elle est athée et humanitaire, amoureuse et spirituelle, harmonieuse et indisciplineé, patriote et adroite, en un mot, elle est humaine jusqu'au delà de toute raison et elle demeure sidérée devant le dogmatisme inhumain d'un Robespierre."

Sieburg vergeet hierbij, al wat dit land verschuldigd is aan de Katholieke traditie, waarmee geheel het volk in den loop der eeuwen vergroeide en waaraan ook een Volksfront ontzettend veel te danken heeft.

BOEKENSCHOUW

FRISCH (Dr. K. von) „GIJ EN HET LEVEN". Moderne Biologie voor iedereen. *f* 3.50 en *f* 4.50. Vert. door S. Dijkgraaf. Scheltema & Holkema, Amsterdam.

Dit boek behandelt in 396 pag. alle onderwerpen, die tot het domein der moderne biologische wetenschappen behooren: voor den vakman is hier slechts sprake van hoofdzaken: deze zijn echter op duidelijke en populariseerende manier uiteengezet, zoodat de geïnteresseerde leek zich niet alleen een indruk van het zoo veelzijdig biologisch gebeuren kan vormen, maar aan tal van uitweidingen en frappante bijzonderheden zijn weetgierigheid kan bevredigen. Waar wij meenen dat een dergelijk boek in de Nederlandsche boekenschat nog niet voorradig is, zijn wij er zeker van dat dit boek zijn weg wel zal vinden. Wij willen nog opmerken dat dit boek op streng „natuurwetenschappelijk" plan blijft, zoodat het alle voor en nadeelen van deze begrensdheid bezit. Zoo ontmoeten wij de meening dat dieren toch eigenlijk verstand hebben, dat de mensch van de aap afstamt en dat er voor sterilisatie toch wel veel te zeggen is. Dat dergelijke meeningen het boek ontsieren vinden wij jammer en de critische lezer zal ze naar hun waarde weten te schatten.

Het boek is geïllustreerd met veel tekstfiguren, die jammer genoeg, nog al eens wat te wenschen over laten. Om den aard der behandelende onderwerpen, is dit boek minder geschikt voor jongeren. Volwassenen echter die het kaf van het koren weten te onderscheiden, zullen er veel wetenswaardigs in vinden.

ZWART (Kerst) IN EN OM HET KLEINE DORP. (217) Vertelsels in rijm en onrijm. Thieme en Cie., Zutphen.

In deze berijmde en onberijmde vertellingen worden in dialect de verschillende verdichtsels en anecdotes bijeen gegaard die in het land van Berkel en de Baaksche Beek inheemsch zijn. Dit boek is zooals velen van de uitgave van deze firma een waardevolle bijdrage op het gebied van legenden, sagen, sproken en folklore.

BUITENLANDSCHE LETTEREN.

FRANSCH

MARTIN DU GARD (Roger) LES THIBAULT. VIIme partie. L'Été 1914. 3 vol. N. R. F. Gallimard, Paris. 1936.

Het heeft algemeene verwondering gewekt, dat de Nobelprijs in '37 werd toegekend aan Roger Martin du Gard, en wel hoofdzakelijk naar aanleiding van de drie laatste boekdeelen „L'Été 1914", die gezamenlijk het zevende deel van zijn roman-fleuve vormen „Les Thibault". Dit werk in 10 volumes, waarvan de eerste zeven (zes deelen in zeven volumes) in den 24sten jaargang van dit tijdschrift besproken werden (bladz. 67), is zeer ongelijkmatig. Het slot „L'Été 1914" steekt ongunstig af bij de vroeger verschenen boeken. Wat de toekenners van den Nobelprijs moet bewogen hebben tot hun besluit, kan wel niet anders zijn dan de sterke vredes-propaganda die „L'Été 1914" predikt. De lezer heeft zich door drie taaie boeken, die zich hoofdzakelijk bezighouden met de pogingen der socialistische Internationale te Genève om den vrede koste-wat-het-kost te bewaren, heen te worstelen. Jacques Thibault, de hoofdfiguur van het geheele werk, die in de eerste deelen een gevoelige, weerspannige, voortvluchtige jongen is en zich hoe langer hoe meer tot het type van den schrijver-

„Roger Martin du Gard ontvangt den Nobelprijs uit de handen van Koning Gustaaf."

intellectueel ontwikkelt, is hier een raisonneur geworden, wiens pogingen en bemiddelingen tot het bewaren van den vrede eindeloos worden uitgesponnen. Vlak voor het uitbreken van den oorlog reist hij rond, neemt deel aan complotten en werkt op allerlei wijzen om de arbeiders tot de algemeene, internationale staking en tot verzet tegen de regeering te bewegen, maar alles is te vergeefsch.

Zijn laatste daad is een vlucht over de Fransche en Duitsche troepen in een vliegtuig, van waaruit hij opruiende pamfletten naar beneden strooit. Bij deze vlucht stort hij ter aarde en vindt na een hevig lijden den dood.

Martin du Gard's roman is een monumentaal werk, dat in zijn eerste

helft vooral getuigt van een ongewoon talent. De beschrijving der traditiegezinde bourgeoisie en der conflicten, die er rijzen tusschen een conservatief bourgeois en een anders geaarde, van geloof en traditie vervreemde jeugd is uitstekend. Hier is het Roger Martin du Gard slechts te doen om in levende menschen de botsing van oude en nieuwe levenshoudingen, de strevingen en hartstochten van jonge menschen te verbeelden en, al is hij ook al te partijdig anti-katholiek, het blijft hier goede romankunst wat hij schrijft. Liefdes- en hartstochtverwikkelingen doorstrengelen het hoofd-conflict, het misverstand tusschen vader en zoons. In de familie der Fontanins, die bevriend zijn met de Thibaults, vindt Martin du Gard gelegenheid het Fransche protestantisme ten tooneele te voeren. Zoo bieden de eerste zes deelen van het werk, hoewel in sober bestek, eenigszins een doorsnee van wat er leefde en werkte in de gegoede burgerij in het begin dezer eeuw. In '36, vijf, zes jaar na het verschijnen der zes eerste deelen, publiceerde de auteur het laatste, waarop nog een epiloog moet volgen.

De oude père Thibault is gestorven; Antoine, de oudste der twee zoons, bewoont het ouderlijk huis, waar hij medische onderzoekingen verricht. Jacques, de jongste, woont te Genève en is een verwoed aanhanger geworden van het internationale socialisme. Dit laatste drievoudige deel speelt in zoo geheel andere verhoudingen, dat het nauwelijks bij de voorafgaande aansluit. Men krijgt den indruk dat de auteur hier geschiedenis heeft willen schrijven of een uitvoerig document voor latere historici heeft willen leveren. Wie het boek als fictie, als werk der verbeelding lezen wil en niet als geschiedenisverhaal, komt er licht toe heele stukken over te slaan. Het lijkt propagandistenwerk van een pacifist en bewonderaar der Internationale. Het zit alles kunstig in elkaar en in de niet-propaganda-gedeelten, waar de amoureuze aangelegenheden van Antoine of Jacques ter sprake komen, is de vroegere Martin du Gard weer herkenbaar. Doch voor den Nobelprijs moest toch een zoo vervelend spinsel niet in aanmerking komen.

Wat bevreemdt in deze fanatici der Internationale is hun inconsequentie. Zij ageeren en fulmineeren tegen de geheimdoenerij der politici, maar als hun hoofdman te Genève een belangrijk document in handen krijgt, doet hij nog geheimzinniger dan de meest gezworen machthebber. Alle middelen, ook overval en roof, schijnen dezen strevers naar rechtvaardigheid geoorloofd. Overigens is deze obscure wereld van complottensmeders zeer menschelijk geschilderd, hun klassen- en traditiehaat, hun naïeve droom van een nieuwe menschheid en maatschappij, hun onderlinge verhoudingen en hun gevoelsleven. Alle herinneringen aan Godsdienst en piëteit, aan Christelijke moraal en christelijke begrippen is bij hen uitgestorven. Een koude infernolucht waait door dit wereldje, waar geen sprankje van Godsliefde meer glimt. Er wordt een heldhaftigheid gekweekt, die doet huiveren in plaats van bewonderen, die even gemakkelijk alle humaniteit met voeten treedt als zij eigen leven in dienst van het ideaal stelt. Er ontbreekt de olie en de wijn van den barmhartigen Samaritaan, er ontbreekt de Christelijke barmhartigheid. Het boek is slechts te lezen door ontwikkelde, rijpe lezers.

DUITSCH

GROGGER (Paula) DER LOBENSTOCK. Erzählung. Verlag Albert Langen, Georg Müller, München.

Het stiermarksche dialekt, waarin deze novelle geschreven is, ken ik niet. Wel kan ik telkens ongeveer raden waar 't overgaat, maar 't direkt verstaan en aanvoelen kan ik niet. Dat is een zware handicap om een literair werk te genieten en te beoordeelen. Noodzakelijkerwijze is mijn oordeel in dezen dus nogal subjectief; en het is best mogelijk dat voor iemand die „steirisch" verstaat, verschillende dingen die voor mij nogal hinderlijk zijn, een veel lichteren indruk maken.

Voor mij heeft deze novelle vrij wat grofs en rauws, dat zonder eenige schade had weggelaten kunnen worden. De geestelijkheid zoowel de protes-

tansche als de katholieke is van een allervreemdste mentaliteit, een mentaliteit die objectief genomen totaal onverdedigbaar is. Dan mis ik in deze vertelling sfeer en spanning en vind de oplossing banaal. Zeker! de figuur van Genofer is niet zonder aantrekkelijkheid. Zij is de dochter uit de Zwölfboter Wirtschaft te Schmadling. Zij is een teringlijdster. Nu woont in Mitterndorf een barbier en heelmeester Lobenstock, die een „Krautel gegen den Tod" had, dat ook Lobenstock heet. Tot hem gaat ze om hulp. Zij ontmoet bij die gelegenheid den jongen Lobenstock, en vat een diepe, allesbeheerschende liefde voor hem op. Genofer geneest van haar ziekte en wordt 'n prachtige sterke jongevrouw. De oude Lobenstock heeft het geheim van het wonderkruid mee in het graf genomen. Genofer ontdekt het opnieuw als zij den zomer met het vee boven in de bergen doorbrengt. De zeven jaren die zij volgens den ouden Lobenstock moest wachten tot haar genezing volkomen zijn zou, zijn om. Zij gaat met het wonderkruid naar Mitterndorf, om zich zelf met het kruid aan den jongen Lobenstock over te geven. Zij vindt hem bij de wieg van zijn eerste kind en trouwt nu met den barbier heelmeester Miller die al lang om haar hand heeft aangehouden.

FRANCK (Hans) ANNETTE. Droste roman. (443) Sponholtz, Hannover.

Annette van Droste-Hulshoff, de bekende dichteres, is de hoofdfiguur van dit boek, dat meer biografie dan roman is. In de détails en de litteraire inkleeding heeft de fantasie van Hans Franck vrij spel, maar in de feiten en gebeurtenissen wordt de historie trouw gevolgd. De auteur, die een der beste schrijvers is van regionale romans — zijn verhalen spelen in het Mecklenburgsche land — heeft met liefde en piëteit zich verdiept in zijn stof, conscientieus de bronnen geconsulteerd en het resultaat in dit wat trage en breede leven van Annette neergelegd. Het leven dezer Westfaalsche freule is weinig gevariëerd en, naar buiten, weinig bewogen; zoo moest ook dit vie romancée wat egaal en eentonig uitvallen. Het genre zelf is bedenkelijk, het is noch visch noch vleesch, niet heelemaal historie en niet heelemaal verbeelding. Zoo komen de zwakheden dezer vage biografie meer op rekening van de stof dan van den schrijver, die eruit gehaald heeft wat eruit te halen is. Als document omtrent de levensopvatting en de gewoonten van den Westfaalschen adel in het begin der vorige eeuw, heeft het boek tevens zijn waarde. Was de schrijver katholiek geweest, dan had hij Annette's Katholicisme, dat voor haar zoveel beteekenis gehad heeft, wel meer naar voren gebracht. Over sommige opvattingen van den schrijver, bijvoorbeeld die omtrent Annette's verhouding tot Levin Schücking, zou te twisten vallen. Alles bij elkaar een goed specimen van een slecht genre: bewonderaars van Annette's poëzie zullen het boek met groot genoegen ter hand nemen.

HANS FRANCK

WEISENBORN (Günther) DIE FURIE. Roman aus der Wildnis. Rowohlt, Berlin. Preis RM. 4.80/5.50.

Een avonturen-roman! Zoo nu en dan verschijnt er in de Duitsche literatuur der laatste jaren een boek van dit genre. Maar te oordeelen naar de exemplaren, die ik gelezen heb, is dit toch niet het genre wat den Duitschers het beste ligt. Integendeel! Ook Die Furie is naar mijn oordeel een volkomen mislukking. En de voornaamste oorzaak ligt mijns inziens hierin: de schrijver zelf is de held — pardon, de hoofdpersoon van zijn boek. En nu kan

een avontuur er nog zoo gevaarlijk uitzien, wij weten van te voren al dat het goed zal afloopen en ons hart doet geen slag sneller ook al zien wij b.v. de vogelspin op zijn borst geplaatst want wij weten: het beest zal mijnheer wel een prikje geven, maar hem niet verlammen of dooden, wat toch eigenlijk volgens de regels van de vogelspin zou moeten gebeuren. De schrijver is niet in staat ons zijn avonturen mee te laten beleven: het blijven avonturen op papier, en zij laten ons volkomen koud. Maar bovendien de hoofdpersoon is een misselijk sujet: hij is in niets groot tenzij in zijn angst! Hij houdt beschouwingen over den verderfelijken invloed van het blanke ras op de kleurlingen, die wij in dezen zin kunnen samenvatten: die weisze Rasse.... zerstampft die Farbigen nicht, aber sie schenkt ihnen den Branntwein, den Zylinder, und die zehn Gebote (p. 347)!! Moraal houdt hij er niet op na: hij peutert een vrouw los van haar man en kind, maar ze kan de scheiding van haar dochtertje niet verdragen, neemt bij zijn afwezigheid de auto, rijdt tegen een boom op en sterft. Natuurlijk beschrijft hij de wreedheid, de domheid, de vervuiling der kleurlingen, hun lascieve dansen enz. enz. maar zijn beschrijving is zoo cliché dat ook zelfs waar hij sexueel moest prikkelen, hij iemand volkomen koud laat. Dan is de man zoo ingenomen met zijn schrijversvondsten dat hij zoo'n vondst minstens een keer of drie moet etaleeren. De beschrijving b.v. van den ouden soldaat Jaime — dat is werkelijk een vondst, — (p. 119) komt dan ook minstens nog een keer of drie later terug. Een boek dat onder geen enkel opzicht aanbeveling verdient. Volwassenen die het zouden willen lezen, kunnen hun geld en tijd beter gebruiken.

ENGELSCH

JONES (David) IN PARENTHESIS. (225) 10/6. Faber & Faber Ltd. London.

Het lezen van het oorlogsboek van den schilder-schrijver David Jones eischt groote inspanning; het is daarbij zelfs met eenige verbijstering dat men het leest, maar men komt tot de conclusie dat de synthese van den oorlog, van geest en gevoel der strijders, voor zoover die synthese in woorden kan worden uitgedrukt, in dit boek werd vastgelegd. In de toch zeer uitgebreide oorlogslitteratuur is het uniek; het zal zeker niet licht worden geëvenaard of overtroffen. Het is een schimmenspel, een phantasmagorie, opgeroepen door een uiterst gevoeligen geest; ik geloof dat hier mogelijk als in geen ander oorlogsboek de oorlogservaring, volledig en diep, werd gevat in „a shape of words". „I have", zegt de auteur in zijn voorwoord „tried to make a shape in words, using as data the complex of sights, sounds, fears, hopes, apprehensions, smells, things exterior and interior, the landscape and paraphernalia of that singular time and of these particular men. I have attempted to appreciate some things, which, at the time of suffering, the flesh was too weak to appraise."

Voor zoover het boek zich zakelijk laat omschrijven kan het aangeduid worden als een ontwikkelingsgang, in zeven stadia, van een infanteriesoldaat, vanaf zijn kamp in Engeland tot de actieve oorlogsvoering in Frankrijk. Met „In Parenthesis" is uit de oorlogservaring een kunstwerk geboren dat de inspanning van het lezen ruim beloont.

TRACY (Don) LAST YEAR'S SNOW. (281) 7/6. Constable & Co. Ltd. London.

De fijne nuanceeringen van het gevoelsleven, al de kleine, maar steeds zoo variëerende en rijk geschakeerde eigenschappen van de menschenziel, die als geheel genomen, de apart te onderkennen persoonlijkheid vormen, vermag Don Tracy blijkbaar niet uit te drukken. Tot dusver heeft hij dat althans niet gedaan. In de vier romans tot nu toe door hem geschreven, is de analyse niet diep of fijn; hij schept altijd situaties met hartstochtelijke hoogtepunten, waar de hoofdfiguren fel leven. Daarin bezit deze auteur talent; ook zijn stijl en taal leenen zich daartoe bij uitstek: zeer direct van uitdrukking,

plastisch, ietwat ruw, tevens wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheden, die het Amerikaansche slag biedt.

Ook het onderwerp van „Last Year's Snow" ligt het talent van Tracy. Twee jongemannen exploiteeren in een afgelegen heuvelland een kamphuis, waar aan rijke sportlieden gelegenheid wordt gegeven tot visschen en jagen. Naar dit kamp komen een bankier en zijn jonge vrouw, waarna blijkt dat de vrouw de gescheiden echtgenoote is van een der kampexploitanten. Bijna onmiddellijk na hun aankomst barst een hevige sneeuwstorm los, waardoor het gezelschap eenige dagen het huis niet kan verlaten. Tusschen die menschen, dagen lang opgesloten in een beperkte ruimte, ontstaat een spanning van haat en jalouzie, die haar explosie vindt in ruw hartstochtelijke scènes, culmineerend in een tragedie.

Een roman, alleen geschikt voor levenservaren, volwassen lezers.

DAY (Clarence) LIFE WITH MOTHER. (263) 7/6. Chatto and Windus. London.

In „Life with Father" (besproken in B. 30e jaargang, bladz. 472 en 548) teekende Clarence Day op geestige wijze het alledagsleven in zijn ouderlijk huis; de vader stond daarbij op den voorgrond. In „Life with Mother" maakt de lezer opnieuw kennis met de Day familie; thans domineert in de meeste schetsen de figuur van de moeder. Het nieuwe boek is even kostelijk-humoristisch als het eerste. De auteur openbaart de persoonlijkheid van zijn vader, een gedecideerd, heftig man, en daarna thans vollediger dan in het eerste boek, het karakter van zijn moeder, een evenzeer besliste vrouw, met zin voor humor, diplomatiek en tactvol. Door die eigenschappen blijkt zij het doorgaans te winnen van het hoofd van het gezin, zonder dat die daar eigenlijk iets van bevroedde. Clarence Day — die eenige maanden geleden is overleden — was een vlot en humoristisch verteller; hij beschreef in zijn boek het huiselijk leven van zijn eigen familie, maar het verheft zich boven een eenvoudige home-vertelling door het algemeen-menschelijke dat er uit spreekt. Een mooi en menschkundig werk dat wij gaarne aanbevelen.

ELIOT (Ethel Cook) ANGELS MIRTH. (299) 7/6. Sheed & Ward. London.

Een zestienjarig, niet-Katholiek meisje verblijft een geheelen zomer in het gezin van een gemengd gehuwde familie, waar zij den invloed ondergaat van den omgang met de Katholieke kinderen. De roman is geschreven vanuit het geestelijk en verstandelijk gezichtspunt der zestienjarige, waarbij de schrijfster het niveau der reacties, voor een meisje van dien leeftijd althans, wel eens iets te hoog heeft gebracht. Maar grootendeels heeft zij den juisten vorm weten te treffen; het perspectief heeft diepte verkregen en het gevoel werd innig door den dood van een jonger zusje en den zelfmoord van een vrouw. Mrs Eliot toont het Katholicisme in het leven van eenige welgestelde jonge Amerikanen, maar maakt er geen opzettelijke propaganda voor.

Een Katholieke Amerikaansche roman, die geschikt is voor volwassenen.

ALLEN (Warner) DEATH FUNGUS (314) 7/6. Constable & Co. Ltd. London.

Warner Allen laat zijn scherpzinnigen, hier en daar geestigen detectiveroman spelen in Frankrijk, in den familiekring van een politicus. Politieke en persoonlijke kuiperijen leiden tot een moordmysterie; de wijze van oplossing is eenigszins afwijkend van het conventioneele recept. Opvallend in den roman is de geestig-critische beschrijving van een Fransch moordproces. Ze kon aan de werkelijkheid ontleend zijn. Trouwens, ook het geknoei achter de schermen der Fransche politici is overtuigend beschreven. Jammer dat de auteur op bladz. 231, geheel onnoodig, een arts zijn tevredenheid laat te kennen geven over het feit dat een patiente van hem zonder bijstand van een priester heeft willen sterven. Overigens komen ook in den geheelen vlot vertelden, knap geconstrueerden roman zoodanige immoreele verhoudingen voor, dat een stevig voorbehoud vereischt is.

BOOTHROYD (Prof. R. H.) and HAMBOURG (S.) Edited by: THE ALBATROSS BOOK OF LIVING PROSE. (314) The Albatross Library, Paris.

CHESTERTON (G. K.) STORIES, ESSAYS, & POEMS. (345) 2/.

LACEY (May G.) Compiled by: ENGLISH RELIGIOUS VERSE. (299) 2/. Everyman's Library. J. M. Dent & Sons Ltd. London.

De Albatross Library heeft een bloemlezing laten samenstellen van Engelsch proza vanaf de veertiende eeuw tot heden. De evolutie van het Engelsche proza wordt vertolkt door gedeelten van het oeuvre van romanciers, historici, biographen en essayisten. De keuze voor een bloemlezing wordt uiteraard altijd voor een deel bepaald door persoonlijken smaak; ook bij deze is dat blijkbaar het geval geweest. Echter ontbreken bij de vertegenwoordigers van het moderne proza eenige namen die, afgezien van persoonlijken voorkeur, in geen representatieve bloemlezing mogen ontbreken. We missen b.v. het oorspronkelijke proza van Chesterton, het evenwichtig-klassieke van Galsworthy en van Thomas Hardy. Wel namen de samenstellers een stukje op van den staatsman Asquith, en — eenigszins verwonderlijk — van eenige Amerikanen, als Melville en Hawthorne.

Overigens valt in dezen bundel veel te prijzen — het was waarlijk niet eenvoudig in een beknopt boek zoo'n groot tijdvak samen te vatten — en hij is het lezen waard.

Een zeer aan te bevelen uitgave van de Everyman's Library is de verzameling verhalen, essays en gedichten van Chesterton. Het is een genot in één boek nog eens kennis te maken met het veelzijdig oeuvre van dezen origineelen geest.

Hoe rijk de Engelsche poëzie is aan religieuze verzen blijkt uit de bloemlezing van May Lacey, waarin gegaard is vanaf de middeleeuwen tot heden. De Katholieke moderne dichters zijn behoorlijk vertegenwoordigd: Gerard Manley Hopkins, Chesterton, Alfred Noyes, John Henry Newman, Francis Thompson. (Van den laatste werd o.a. opgenomen dat aandoenlijk naïeve „Little Jesus".) Een bundel om te bezitten.

BOEKEN SCHOUW

„BETHANIË". HET BRANDENDE BRAAMBOSCH. (205) v. Munster, Amsterdam.

De eerste druk van dit diepe en optimistische werkje was reeds in een maand uitverkocht. Een werkelijk verheugend feit! Dit boekje spreekt tot het hart. Geen dogmatische verhandeling of lerende beschrijving, maar een oproep tot een hoger strevend geestelijk leven, gegrondvest op de liefde van het H. Hart. In eenvoudige, diep doorvoelde taal spreekt de schrijfster van die liefde, wekt op tot wederliefde en bespreekt de wijzen, hoe die wederliefde in daden om te zetten. In geestdriftige beschouwingen voert zij ons tenslotte tot een verheven opvatting over het leven dat vreugde en geluk zal brengen.

MULLER-IDZERDA (A.C.) 100 KAMERPLANTEN EN HOE ZE BEHANDELD MOETEN WORDEN. (108) *f* 1.75. Met 100 foto's. „Kosmos", Amsterdam.

Liefhebbers(sters) van kamerplanten vinden in dit boekje bij honderd verschillende soorten de aparte behandeling. Een keurige uitgave, die zeker zijn weg zal vinden.

I. Hoe zag er in de 9de eeuw een bibliotheek uit? W. Sieber licht ons daarover in in zijn werk „Das frühgermanische Christentum" (Rauch-Innsbruck). De bibliotheek der abdij te St. Gallen bezat reeds vòor 900 meer dan vierhonderd boeken. Men vond er niet slechts de H. Schrift, ordenconstituties en preeken, maar ook de beste werken over Wereld- en Kerkgeschiedenis, legenden- en sagenverzamelingen, uitgaven van de Romeinsche, Alemannische en Salische wetten, gedichten, spraakkunsten, medicijnboeken enzoovoorts. De nog aanwezige kataloog uit de 9de eeuw bewijst, dat ook de philosophie en de wiskunde vertegenwoordigd waren, alsmede de Grieksche en Romeinsche klassieken, verder Latijnsche en Duitsche woordenboeken. De monniken van St. Gallen gelden als de beste en fijnste overschrijvers en bewerkers van handschriften. De beroemdste dezer was Sintram, die in alle Noordelijke landen bekend was. Ook de oudste encyclopedie is hier ontstaan.

II. In de kerk St. Roch te Parijs is dezer dagen onder aanwezigheid van vele bisschoppen en schrijvers een marmeren plaat aangebracht en onthuld, met het opschrift: „In deze kerk hervond de beroemde Italiaansche schrijver Alessandro Manzoni den 16den April 1810 het geloof van zijn doopsel." Mgr. Grente, het Academie-lid, hield een toespraak.

III. In den winter van 1818 zat pastoor Mohr van Oberndorf in Tirool in verlegenheid. Het was daags vòor Kerstmis en het kerkorgel was zoo vochtig, dat het den dienst weigerde. Nu schreef de pastoor in zijn vertwijfeling fluks een gedicht neer, liep ermee naar zijn organist, Franz Xaver Gruber om het onmiddellijk op muziek te zetten en zoo tenminste iets te hebben bij het Kerstfeest. Gruber slaagde en zoo weerklonk denzelfden nacht in het kerkje voor het eerst „Stille Nacht, Heilige Nacht", de eerste stem gezongen door pastoor Mohr, de tweede door Gruber, onder begeleiding van enkel een gitaar. De geloovigen zongen spoedig mee en onthielden het lied. De orgelbouwer Mauracher uit het Zillerdal, die het vochtiggeworden orgel kwam nazien, nam de melodie mede naar het Zillerdal. Van daaruit brachten de handschoenenmakers Strasser het naar Leipzig, waar zij de Messe bezochten en het lied zongen bij gelegenheid van een volksconcert. Dit gebeurde op 15 Dec. 1832 en van toen af heeft het lied zich over de wereld verspreid.

IV. Een Fransch blad geeft eenige merkwaardige zinnen uit opstellen van leerlingen.

— La Seine a l'honneur d'avoir à traverser Paris.

— Enée, maitre des Romains, appartenait à l'Agence Julia.

— Le Transsibérien est un chemin de fer construit en bois.

De complete Memoires van George Sherston

door JOS. PANHUYSEN.

Met Sherston's Progress zijn de Memoirs of a Fox-Hunting Man en de Memoirs of an Infantry Officer afgesloten, het is een waardig besluit, en een noodzakelijk besluit, ook al bevredigt het niet ten volle. Siegfried Sassoon heeft in deze drie boeken een werk geschapen van een geheel eigen karakter, reeds nu maakt het den indruk een klassiek werk te zijn, omdat het iets geeft, dat beslissend is, beslissend in zijn vormgeving en beslissend in hetgeen wordt weergegeven. Het zijn inderdaad mémoires, het is een terugblik op een tijd, die voorbij is, en voor een goed gedeelte op een toestand, die voorbij is, hier werd iets vastgelegd voor de latere jaren en met een zekeren weemoed leest men vooral de Memoirs of a Fox-hunting Man, niet alleen om de herverbeelding eener jeugd, die voor goed verloren ging, maar om de heugenis eener levenswijze en levensbeschouwing, die tot het verleden behooren.

Ik kan me nauwelijks een werk voorstellen, dat zoo door en door Engelsch is als dit, Engelsch van het begin tot het einde, Engelsch op velerlei wijzen, Engelsch in opzet, in stijl, in humor, maar eveneens in aandacht, in beschouwing, in reactie, in hoop en vrees en vreugd. Honderden romans handelen over den Engelschen gentleman, maar in hoevele dezer romans brengt het de gentleman nauwelijks verder dan tot een verwijderd schaduwbeeld van Castiglione's Hoveling, in hoevele zijn het slechts enkele nauwkeurig weergegeven, maar toch slechts bijkomstige eigenaardigheden, die hem tot een Engelschman maken. George Sherston is niet als deze romanscheppingen; nergens in deze drie deelen herinneringen wordt er ook maar getracht hem als een vertegenwoordigende figuur voor te stellen, het wordt niet als karakteruitbeelding bedoeld, dit boek, maar niettemin werd George Sherston representatief en kent men zijn karakter door en door, zooals men nauwelijks zichzelven kent.

En dit wordt oogenschijnlijk met zeer eenvoudige middelen bereikt, oogenschijnlijk echter, want, al is het resultaat van een zeer grooten, bekoorlijken eenvoud, de middelen zijn het daarom nog niet. Al leest men dit werk als een mededeeling, al lijkt alles zoo vanzelfsprekend, zoo recht op het doel afgaande, zoo vlot neergeschreven, ieder woord blijkt, bij nadere beschouwing, gewikt en gewogen, al het medegedeelde blijkt zeer precies gekozen, van alle zijden bezien. Deze herinneringen zijn namelijk, ook al geven ze zonder twijfel een verhaal, en een boeiend verhaal, in hooge mate essayistisch. Men moet niet schrikken van dit woord. Ik weet, dat een roman in Nederland al voor een goed

deel verworpen is, als men er van vertelt, dat hij essaystisch is. Ik voor mij ben deze meening niet toegedaan. Er zijn romans en romans, en ik verkies zeer vele romans, die men terecht essayistisch zou kunnen noemen boven zeer vele, die dit heel beslist niet zijn. Maar mémoires zijn nog iets anders dan een roman en bovendien kan men het woord essayistisch in verschillende beteekenissen nemen. Er worden in de herinneringen van George Sherston geen wijdloopige philosofische bespiegelingen gehouden, er wordt ook niet getracht een bepaalde levensbeschouwing te propageeren, er worden geen zoogenaamd diepe gedachten verkondigd, maar personen en toestanden worden er herhaaldelijk behandeld vanuit de overweging, voortdurend heeft men te doen met een meer of minder badineerende waardeschatting, dit werk is dus essayistisch in den zin van het Engelsche essay, in den zin, die mannen als Steele, Addison, Goldsmith, Hazlitt, Lamb aan dit woord hechten. Het verwondert den lezer daarom in het geheel niet, dat de Essays van Lamb telkens weer door George Sherston gelezen worden.

SIEGFRIED SASSOON

Nu moet men daaruit niet besluiten dat deze herinneringen verhandelingen naar aanleiding van bepaalde onderwerpen zijn, het blijven herinneringen, het leven van een man wordt er in gevolgd, de omgeving, waarin deze man leeft, wordt hoofdzakelijk gegeven in verband met het gemoed van den beschrijver, dit gemoedsleven is en blijft het voornaamste, ' „what he felt like" is the nucleus of his narrative'. Dit gevoel, zooals het hier wordt weergegeven, is echter een weer opgeroepen en een overpeinsd gevoel, in de overpeinzing steekt het essayistische element.

Een dergelijke „narrative" of geschiedenis staat of valt met de bedoelde of niet bedoelde, met de gezocht of vergeefs en verraderlijk ontwekene oprechtheid. En nu is de essayistische wijze van behandeling uitermate geschikt voor een oprechte waardeschatting, omdat deze wijze van behandeling een ironische is. Een essay van Lamb is doorgaans een ironisch meesterwerk; ironie ten overstaan van andere personen en dingen, maar vooral ten overstaan van zichzelf is de natuurlijke sfeer er van. Dit kan men ook zeggen van de herinneringen van Sherston, nooit neemt hij zich al te ernstig, en dat doet hij, omdat hij strikt eerlijk wil zijn, omdat hij oprechtheid wel ernstig neemt.

Er zijn weinige boeken over de onvolwassenheid geschreven zoo schitterend als de Memoirs of a Fox-hunting Man, maar het is een boek voornamelijk handelend over de natuurlijke zwakheden en beperkingen van een onvolwassene. Men leert er den beginnenden gentleman in kennen, en zoo goed in kennen en waardeeren, omdat hij er herhaaldelijk geschetst wordt in zijn lafheid. Zijn voornaamste vrees is de vrees „to make a fool of himself", en deze verleidt hem tot zonderlinge daden; hij verheelt zijn nederlagen bij het paardrijden in zeer doorzichtige leugens, hij schaamt zich voor gevoelens, waarvoor hij zich niet behoefde te schamen, in al zijn wezenlijke bescheidenheid, tracht hij zich toch nu en dan een houding te geven, die hem niet af gaat. Als hij met zijn tante in een eerste klassecompartiment van een trein zit, houdt hij zich zooveel mogelijk afzijdig, terwijl deze bezig is thee te zetten op een daarvoor meegenomen brander. Hij wordt namelijk geïmponeerd door twee zeer deftige menschen, die juist een weinig te opvallend keurig gekleed zijn om heelemaal echt deftig te zijn, maar dat ontgaat hem dan nog. Juist dit ironisch toonen van kleine snobismen openbaart hoe weinig werkelijk snob de jonge gentleman is, en ook deze vrees zich aan te stellen, die een zwakheid is, leidt hem tot de zelfbeheersching en langzaamaan tot de juiste waardeschatting van menschen en dingen.

En als hij tot deze waardeschatting gekomen is bemerkt hij zelf ook wat een van zijn meest beduidende karaktereigenschappen is, het vermogen tot genegenheid. De landstreek, waarin hij leeft, de personen met wie hij geregeld omgaat en zelfs de personen, die hij slechts nu en dan ontmoet, worden in deze genegenheid opgenomen, zij vormt den grond welbeschouwd van zijn bestaan, door haar bezit hij deze wereld en het leven, door haar is hem dit leven en de wereld altijd nieuw; zij begeleidt al zijn emoties, zijn hoop en verlangen, zijn falen en zijn zegevieren. Het is een kennende genegenheid, hij houdt van Dixon, die hem het paardrijden leerde en hem vergezelde op zijn eerste jachtdagen, omdat hij de bedoelingen, de woorden, de handelingen, de sluwheden en verslagenheden van dezen gewonen, maar in verschillende opzichten zoo buitengewonen man doorziet, hij houdt van zijn tante, waarbij hij inwoont, zonder het te weten bijna, evenals van haar oude dienstbode Miriam, want hij kent hen, of leert hen kennen.

„She was no more than an odd-looking factotum, whose homely methods and manners occasionally incurred my disapproval, for I had a well-developed bump of snobbishness as regards flunkeydom and carriage-and-pair ostentation as a whole. Now and again, however, I was remotely affected by the smile which used to light up her sallow, humble face when I said something which pleased her. It is the memory of that smile which has helped me to describe her. For there was a loveliness of spirit in her

which I did not recognise until it was too late for her to know it." Wie zoo de „lovelineess of spirit" in anderen op kan merken bezit deze zelf, en het is een feit, dat het bezit daarvan zeer vaak gepaard gaat met het vermogen tot ironie. Reeds in dit eerste deel worden velerlei menschen gekenschetst op een gelukkige wijze, zij worden doorgaans benaderd vanuit hun zwakheden en het is daarom wellicht, dat de schrijver hun zoozeer genegen was. Men moet dezen jongen man zien, zooals hij zichzelven zag bij latere herdenking. Er zijn weinige zoo eenvoudige en aangrijpende fragmenten in de Engelsche taal geschreven als het fragment, dat handelt over George Sherston's terugkeer naar huis met zijn paard Harkaway.

„I can see the pair of us clearly enough; myself, with my brow-pinching bowler hat tilted on the back of my head, staring, with the ignorant face of a callow young man, at the dusky landscape and its glimmering wet fields. And Harkaway with his three white socks caked with mud, his „goose-rump", and his clop and clink of hoofs as we cross the bridge over the brook by Dundell farm; there is a light burning in the farmhouse window, and the evening star glitters above a broken drift af half-luminous cloud. „Only three miles more, old man," I say, slipping to the ground to walk along side of him for a while.

It is with a sigh that I remember simple moments such as those, when I understood so little of the deepening sadness of life, and only the strangeness of the spring was knocking at my heart."

Het is geen wonder, dat deze vossenjager, wanneer hij eenmaal als infanterie officier in den wereldoorlog strijdt, ginds, aan het Fransche front telkens opnieuw met plotselinge pijn terugdenkt aan zijn geliefde dorp Butley; een leeuwerik die zingend de lucht instijgt, een rij ijle wilgen tegen de lichtblauwe lucht is daarvoor voldoende.

Onherroepelijk echter is deze jeugd voorbij, al bepaalde ze den nog altijd jongen en betrekkelijk onervaren man, waarvan de Memoirs of an Infantry Officer vertellen.

Beheerscht, eenigszins gesloten, maar nog altijd genegen tegenover het leven staande, maakt hij kennis met zijn lotgenooten en het zijn vooral de portretten van deze kameraden, Ormand, David Cromlech, 'Asbestos Bill', Ralph Wilmot, die de eentonigheid, die in ieder oorlogsboek, ook somwijlen in dit doordringt, zoozeer verlicht. Wij weten nu, uit publicaties als van B. H. Liddell Hart, dat de oorlog bijna voortdurend een strijden zonder bepaald doel was, en dat de strategische kennis van vele der leidende figuren erbarmelijk veel te wenschen overliet, weinig boeken kunnen zoo goed als een illustratie dienen voor de futiliteit van al deze aanvallen, waarin een doelbewuste tactiek zoo ver te zoeken was, als deze zeer bepaalde herinneringen, die maar een zeer klein onderdeel van de groote verwarring beschrijven. We leeren er den heldenmoed kennen en het groote

verschil dat er bestaat tusschen bravoer en heldenmoed, hoewel de bravoer doorgaans alleen erkend werd. Men leert er zien in welk een zenuwspanning deze menschen voortdurend leefden, de besten, de meest zelfbeheerschten, de krachtigsten zelfs; de stemmingen wisselen voortdurend, zonder oogenschijnlijke reden; plotseling, in een oogenblik vervalt George Sherston in een diepe vertwijfeling om even onmiddellijk in de meest deprimeerende of gevaarvolle omstandigheden te stijgen tot een bijna uitzinnige vreugde, een waardeering van het leven, die men te midden van den dood haast onbestaanbaar zou achten, maar die juist aan den omringenden dood zijn groote koortsachtige sterkte dankt.

Haast angstwekkkend rijst uit deze ellende somwijlen het besef, dat het leven in wezen goed en heerlijk is, maar ook het besef hoe vreemd het is. De vreemdheid van het leven, ontdekt door den langzaam rijpenden jongen man, spreekt echter nog het duidelijkst in de fragmenten die den verloftijd in Engeland beschrijven. Er zijn twee soorten menschen in Engeland, die men daar klaarblijkelijk overal kan ontmoeten, twee beschavingsproducten, die hoogst gevaarlijk zijn voor de Engelsche cultuur, en dit niet minder, omdat het doorgaans menschen zijn, die zonder twijfel een ideaal, al is het een vaag ideaal bezitten, het zijn de theosophen en de materialistisch of evolutionistisch gezinde wetenschapsmenschen. Hun droom van het leven is zoo vreemd, omdat hij zoo onwerkelijk en zoo schoonschijnend is. George Sherston doorziet de theosofen onmiddellijk, hij wordt echter geïmponeerd door Markington. Hij is in onvrede geraakt met den oorlog, hij gelooft, dat deze tot een einde zou komen, als de menschen maar wisten, dat hij gestreden werd met een doel, dat noch in de pers, noch in de openbare redevoering ooit werd medegedeeld. Markington moedigt hem aan zijn verzet kenbaar te maken en Sherston doet het. Hij gelooft, dat hij daartoe verplicht is, het ontgaat hem, dat hij zich vergissen kan, het ontgaat hem, dat wellicht niemand juist wist wat nu eigenlijk het doel van den oorlog was. Deze „Independent Action" vormt het slot van de Memoirs of an Infantry Officer; het besluit, de uitvoering van het besluit, het wachten daarna kan men bijna oogenblik na oogenblik meeleven; deze wisseling van angst, schaamte, vreugde, hopeloosheid, en het opkomende inzicht een dwaasheid begaan te hebben is meesterlijk weergegeven, en ondanks het vergeefsche van dergelijke daden, beseft men toch, dat zij een omkeer in een mensch te weeg brengen, dat zij naar een beslissing leiden. De beslissing echter is een onvermoede. George Sherston wordt niet veroordeeld door den krijgsraad, zooals hij verwacht had, hij wordt naar een ziekenhuis voor shell-shock-lijders gestuurd. Hij verblijft daar eenigen tijd en keert dan terug naar het front, omdat hij ziet, dat niets anders voor hem mogelijk is dan daarheen terug te keeren.

De Engelsche gentleman ontvangt in dat ziekenhuis zijn laatste

vorming, hij ontvangt het van den psychiater Rivers. Men zou Sherston's Progress het boek van Rivers kunnen noemen. Tegenover Rivers zwijgt de ironie van den essayist, hier is meer dan genegenheid alleen, hier toont zich wat wellicht de voornaamste gave van den gentleman is, de gave tot bewondering. Rivers is een wijs man, maar hij is niet alleen wijs, hij is ook een goed man, het is ten slotte een zedelijk ideaal, dat George Sherston in hem verwezenlijkt ziet. En dit is van zulk een groote macht, dat Rivers overal in dit laatste boek aanwezig blijkt, ook al is hij er lijfelijk, voor een groot gedeelte van het werk, niet tegenwoordig. Aan het front van Palestina even goed als weer opnieuw aan het Fransche front denkt George Sherston voortdurend aan hem, Rivers' zienswijze dient hem als maatstaf van zijn handelen en onder Rivers' invloed ontdekt hij, als hij commandant van een troep is geworden, zijn verantwoordelijkheid. Maar zijn groei heeft eerst zijn uiteindelijken vorm bereikt, als hij gewond in Londen in het hospitaal ligt en Rivers hem onverwacht komt bezoeken. Het leven, dat zoo wijd en zoo vol geheimen leek voor den jongen vossenjager, zoo verwarrend, zoo verheugend, en zoo bitter voor den infanterie-officier blijkt veranderd, het uitzicht is kleiner geworden, de jeugdige opgetogenheid en het jeugdige verzet zijn geweken, het is ineengekrompen tot een man en zijn taak. Het einde is zeer ernstig.

„It has been a long journey from that moment to this, when I write the last words of my book. And my last words shall be these — that it is only from the inmost silences of the heart that we know the world for what it is, and ourselves for wat the world has made us."

In het algemeen genomen is dit zeer juist, maar het bevredigt niet ten volle, want men mist hier Dengene, die toch gevonden kan worden in „the inmost silences of the heart", een gemis, dat men zoo vaak opmerkt in de Engelsche beschaving van dezen tijd en bij zoovele Engelschen, die men terecht als gentlemen zou kunnen kenschetsen evenals George Sherston.

Siegfried Sassoon: The Complete Memoirs of George Sherston. Faber and Faber Ltd. Londen.

ROELANTS (Maurice) ALLES KOMT TE RECHT. (244) Nygh & van Ditmar. Rotterdam. 1937.

Maurice Roelants, die een paar zeer goede romans schreef, stelt met dit zijn laatste boek teleur. „Alles komt te recht" mist het boeiend menschelijke, vitale, scherp beeldende der voorgaande boeken van dezen schrijver. De figuren uit dezen roman staan den lezer slechts vaag en onwerkelijk voor den geest; de verwikkeling, waarin zij geraken, boeit of bekoort niet. Het geheele boek heeft iets mats en levenloos; als een trage, weinig bewogen stroom trekt alles den lezer voorbij. Waar blijft de fijne levensimpuls, de warme bloei, de menschelijke hartslag van „Komen en Gaan" en „Het Leven dat wij droomden?" Roelants heeft hier een eigenaardig procédé gevolgd. Hij laat twee in het geval betrokkenen het relaas daarvan mededeelen, een procédé, dat even goed is als een ander, maar dat hier niet geslaagd is. De kerngebeurtenis, het revolverschot van Hélène op Rapallo, is, zooals het hier voorbereid is, in hooge mate onwaarschijnlijk. Alle personen en gebeurlijkheden zijn trouwens in zoo fletse kleuren geschilderd, dat de lezer geen oogenblik gegrepen wordt. Rapallo is wellicht nog de best beschrevene, de aalgladde, gewetenlooze en toch correcte oplichter. Roelants had beter gedaan dezen roman niet te publiceeren; hij heeft een naam te verliezen. Slechts voor rijpe, wetende lezers.

COOLEN (Antoon) KERSTMIS IN DE KEMPEN. (144). Nijgh & van Ditmar, 1937.

Er zijn eigenlijk twee Coolens, de eene is de schrijver der grootere romans, de ander die der legenden en volksvertellingen. Ik geloof dat de laatste meer de eigenlijke Coolen is dan de eerste, dat hij althans in zijn vertelsels en legenden zich meer uitspreekt, meer zijn gemoed lossen teugel laat dan in zijn grootere werken. De grondstemming, van waaruit die vertellingen geschreven zijn, is een gevoelige, omvattende menschenliefde, een innige vroomheid, een door en door Brabantsche hartelijkheid, alles eigenschappen die Coolen's wezen bepalen, maar in zijn romans minder op den voorgrond treden. Voor velen zullen de romans belangrijker zijn, maar toch hebben deze kleinere dingen een geluid, dat de grootere werken niet hebben. „Kerstmis in de Kempen" is weer geheel de vrome, innige, eenvoudige Coolen, die boven den Moerdijk misschien curieus, maar beneden als vertrouwde huisgenoot aandoet. Of het de litteratoren bevredigen zal, weet ik niet, maar het is een kostbaar, intiem en gevoelig boek, dat hij schreef, een boek vol poëzie en hart. Het bevat een aantal boerenverhalen, die alle met het Kerstfeest in verband staan en in den meesterlijken verhaaltrant van Coolen geschreven zijn. De lezers moeten eenigszins „als kinderen worden om het koninkrijk dezer verhalen te kunnen ingaan." „Het goede Paard" en „Kerstmis op den Mellegenberg" zijn alleraardigste verhalen, mijns inziens, de beste van het genre. Enkele zinspelingen zullen ouders verhinderen het boek kinderen in handen te geven.

ELSSCHOT (Willem) PENSIOEN (118). Van Kampen, Amsterdam.

De bedoeling van den schrijver is het bestrijden van „engheid van geest, laag winstbejag en onedele gevoelens." Aldus de aankondiging op den omslag. Het is weer een met groot talent en realiteitszin geschreven verhaal over een moeder, wier oversterke moederliefde niet terugschrikt voor louche practijken als het inpalmen van het pensioen van haar klein-

zoon. Elsschot houdt niet van opsmuk of kunstmatigheid. Zijn verhalen verloopen alle volgens de logica (of de illogica) van leven en werkelijkheid en ze zijn geschreven met geest en een intelligenten zin voor eenvoud en waarheid. Toch blijft deze moeder, die haar zoon werkelijk liefheeft tot zelfvergetens toe, maar tevens zich zelf overmatig zoekt, wat tweeslachtig. Men wordt er niet goed wijs uit. De andere figuren staan den lezer helderder voor oogen. De Antwerpenaar Willem Elsschot is weinig kerksch gezind en in al zijn verhalen moeten de kerk en de kerkelijke vroomheid het even ontgelden. Ook deze moeder is, in tegenstelling met haar zoons, zeer kerksch. Volwassen lezers.

VANDAELE (Leo) VERGEEFSCHE BLOEI. (183) *f* 2.25 en *f* 2.90. Kosmos, Amsterdam.

Een der drie romans, die van de jury van den Kosmos-Eerstelingen-prijs een eervolle vermelding ontvingen, is „vergeefsche Bloei". Dirk Coster roemt „het natuurlijk verteltalent van den schrijver en de gave om dramatische spanningen op te roepen". Daarmede is de roman vrij goed gekarakterizeerd. Het gebeuren is vrij banaal in de romanwereld; een geroutineerd schrijver zou dit thema niet voor de zooveelste maal bewerkt hebben. Een meisje, dat te ver gegaan is met een jongeman, wordt door hem in den steek gelaten en wreekt zich op hem met een revolverschot, dat de oorzaak wordt van zijn dood. Vandaele weet kleur en frischheid in dit oude motief te brengen, door figuren en situaties zeer persoonlijk en concreet te beschrijven. Deze Agnes Batiaensen komt ons langzamerhand als zoo hartstochtelijk en vasthoudend, zoo gekrenkt in haar vrouwelijkheid voor onze oogen te staan, dat haar aanslag op Fernand aannemelijk wordt. Haar vrijspraak lijkt minder aannemelijk. Structuur en beschrijving verraden ongetwijfeld een schrijver van aanleg. De taal, vooral het voor Noord-Nederlanders vreemde je- en jouwgebruik, doet wat eigenaardig aan. Voor elk volwassen lezer.

CRONIN (Dr. A. J.) DE CITADEL. (458) *f* 3.75 en *f* 4.50. Vert. van Dr. J. N. C. van Dietsch. Sijthoff, Leiden. 1937.

De Citadel is een bestseller: in Engeland werden er in zeer korten tijd meer dan 100.00 exemplaren van verkocht en ook in Nederland verdient het ruime verspreiding. Het is de prachtige geschiedenis van een dokter, die worstelt om een juiste levenshouding in zijn beroep met zeer veel teleurstelling en een tijd van afdwaling. Deze tijd wordt wat te lang beschreven: daar dreigt het boek een oogenblik vervelend te worden. Maar voor de rest is het een mooi werk, dat een wegwijzer wil zijn voor iederen dokter, om aan de hooge eischen, die het beroep stelt, te beantwoorden en eigenlijk voor iedereen, die welk beroep ook met het noodige verantwoordelijkheidsbesef wil vervullen. Voor ontwikkelde, volwassen lezers.

BLOMBERG (Harry) HET BRANDT IN DE SNEEUW. Vert. door Thea L. Stibbe. (283) *f* 2.90 en *f* 3.90. Boot, Voorburg.

Het onderwerp van dezen voortreffelijk geschreven roman is in de Zweedsche litteratuur reeds vaak behandeld. De dominee, die in het eenzame, ruwe Noorden, onder Lappen en armoedige menschen, aan den drank raakt en tot andere ongerechtigheden komt. Zoo vergaat het ook hier den predikant, die zijn eigen leven beschrijft. Doch hij herstelt zich, valt in het andere uiterste, van geëxalteerde godsdienstigheid namelijk en sleept zijn gemeente mede, die zich in excessen van ordelooze, opgezweepte vroomheid uitviert. Het boek is brillant geschreven en overal treft die ondertoon van diepe, echte menschelijkheid. Minder echt is de godsdienstzin van den dominee, die zich vaak op het Godslasterlijke af uitlaat. Ook later, als hij „bekeerd is", is zijn godsdienstigheid zoo opstandig, zoo weinig vroom, dat men eraan twijfelen kan. Blomberg is beter thuis in menschelijke hartstochten dan in Christelijke gevoelens. In het begin van het boek beschrijft de

predikant zijn amonreuze ervaringen zoo aanschouwelijk en uitvoerig, dat het slechts geschikt is voor rijpe, ervaren lezers.

ANDERSEN NEXÖ (Martin) ONDER DE WIJDE HEMEL. (271) Vert. door B. van Deilen. De nieuwe Tijd, Laren. 1937.

In „onder de wijde Hemel" beschrijft de socialistische schrijver Andersen Nexö zijn kinder- en jongensjaren. Zijn ouders verhuisden in zijn vroegste jeugd van Kopenhagen naar het eiland Bornholm en het boek verhaalt van deze Bornholmer jaren, waar hij in armoede opgroeide en zijn gelukkigsten tijd als koejongen bij een boer sleet. Het boek is ongewoon frisch en levendig, eenvoudig en naar de natuur geschreven. Reeds verraadt zich hier en daar de toekomstige socialist, die over godsdienst niet bijster gunstig te spreken is. Het vrije, open landleven wordt met groote sympathie en warmte beschreven: over de lang niet altijd zonnige jongensjaren van dezen schrijver ligt toch een glans van blijde herinnering. De tengere, gevoelige knaap, die Andersen Nexö was, treedt vanuit den achtergrond der gezinnen van zijn ouders en grootouders naar voren, niet kinderlijk opdringerig, maar bescheiden en waar. Als eenvoudig verhaal van een jeugd is het boek uitstekend geslaagd. Wegens enkele tafereelen slechts voor rijpe, ervaren lezers.

SHERMAN (Richard) VOOR MARY. (164) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaald door Clara Eggink. Boucher, Den Haag.

In 1925 trouwde een Amerikaansch meisje met een Amerikaanschen jongeman. Ze trouwden uit liefde; ze leefden tien jaar als wereldlingen op het rhythme, — neen, op het jaz-tempo, — van dien tijd; ze waren er de slaven van, ze begingen de uitspattingen die bij uitstek in de mondaine wereld plegen voor te komen, — en in 1935 scheidden ze. Op verzoek van de vrouw. „Zeg maar, zei ze bij het einde van haar inlichtingen :ot haar rechtsgeleerden raadsman, zeg maar, dat het gewoon die tien jaren zijn". Deze korte roman van een tijdsbeeld, en van een huwelijk, volkomen passend in dat onchristelijk tijdsbeeld, is aangrijpend; te dieper wijl hij geschreven is vanuit het gezichtspunt van een jeugdvriend der vrouw, die zijn liefde voor haar heeft weten te bedwingen, — op één gelegenheid na, — en die met deernis het verloop heeft gadegeslagen.

Daardoor werd dit fijngevoelig geschreven boekje tevens — zij het dan ook onbedoeld — een aanklacht tegen de onchristelijke huwelijksopvatting.

Voor volwassenen met behoorlijk onderscheidingsvermogen.

KAZEMIER (G.) DE HISTORIE VAN ISABELE EN VEROWIN. (205) *f*250 en *f* 3.50. „De Nieuwe Tijd", Laren.

Dr. Kazemier heeft een romantisch middeleeuwsch verhaal geschreven met twee hoofdfiguren, waarin enkele facetten van het felle middeleeuwsche leven tot uiting komen. Het verhaalt de liefdestragedie van den krijgsman Verowin en de zelfbewuste jonkvrouw Isabele. Verwerkt in het verhaal zijn ridderfeesten, krijgsbedrijven en hoofsche levensgewoonten. De geschiedenis is zoo bont als het leven der edelen blijkbaar was; de verteltrant, voortreffelijk volgehouden, vertolkt den trant van een middeleeuwsch verhaal. Slechts het einde, een zelfmoord, lijkt ons niet volgens den geest der middeleeuwsche levensopvatting. Voorbehoud voor ervaren volwassenen.

SINGER (I. J.) DE GEBROEDERS ASCHKENAZI. (611) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaald door Alice Schrijver. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Het is een roman in groot formaat, die Singer geschreven heeft. Hij begint met den intocht van Duitsche wevers in het Poolsche stadje Lodz, waar zij, op verzoek van de Russische regeering, de textielindustrie zullen vestigen. Dan wordt het tooneel breed, grootsch en diep. Episch is de wijze waarop Singer een industriestad groot laat worden, waarin een veelzijdig leven in duizend variaties bruist en kolkt. Waar boeren en arbeiders, rijke en arme Poolsche adel, industrieelen en intellectueelen, joden van allerlei

godsdienstige schakeeringen, handelaars, regeeringsambtenaren en revolutionnairen leven en wroeten en actie voeren. Middelpunt van den roman is het leven in Joodsche kringen, en daarvan het bestaan der twee broeders Aschkenazi. Rond hen concentreert zich hoofdzakelijk de handeling. Van deze twee groote figuren in de geschiedenis der industriestad heeft Singer een voortreffelijke psychologische studie geschreven. Hun opkomsten en ondergang is overtuigend weergegeven; in hun persoonlijkheden is de spanning van het leven vastgelegd, zooals de wereld rond hen die vormde.

De talrijke, bijfiguren in het Poolsche en Russische leven van vóór, tijdens en na den wereldoorlog zijn allen, scherp waarneembaar, om deze twee mannen gegroepeerd; vooral de Joodsche milieus zijn uitvoerig en interessant uitgebeeld.

Een belangrijke roman voor ervaren, volwassen lezers.

PEISSON (Ed.) EEN VROUW. (208) *f* 1.90 en *f* 2.50. Uit het Fransch vertaald door Marie W. Vos. De Arbeiderspers, Amsterdam.

Peisson heeft den roman „Een Vrouw" geschreven als een protest tegen de huwelijkswetgeving in Frankrijk, waardoor het een man vrijwel straffeloos mogelijk is, zijn vrouw te verstooten en zonder steun aan haar lot over te laten. Hij vertelt dan de levensgeschiedenis van een vrouw, echtgenoote van een vliegenier, die door haar man naar Marseille wordt gebracht, — quasi voor vacantie — en daar, met twee jonge kinderen, door hem wordt verlaten. Het gerecht blijkt niets voor haar te kunnen doen. Zij tracht op eerlijke wijze het onderhoud te verdienen; een bepaald beroep heeft zij nooit geleerd; het lukt niet, en dreigend broodgebrek drijft haar tenslotte tot prostitutie.

Peisson heeft zich ver boven zijn tendenz weten te verheffen. Afgezien van zijn bedoeld protest tegen de huwelijkswetgeving, heeft hij een wel zeer smartelijk vrouwenleven overtuigend verbeeld. Het finantiëele probleem spreekt duidelijk, maar het sterk zich opdringend motief is toch ook dat hier een vrouwenleven plotseling en wanhopig leegvalt door het verlies der liefde van haar man. Het dieper en dieper wegzakken in maatschappelijke ellende buiten haar schuld — de man had haar verlaten louter uit zucht naar een meer avontuurlijk leven — is wrange lectuur, aangrijpend omdat het waarheid zou kunnen zijn. Het is innig triest, negatief is het eigenlijk een pleidooi voor de Christelijke huwelijksliefde, waardoor het niet mogelijk is dat een leven zoo tot een wrak verwordt.

Streng voorbehouden.

HAMMETT (Dashiel) DE MAGERE MAN. (254) Vertaling van R. Peeters. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

Dat er drie moorden gebeuren is voor een detectiveroman niet zoo merkwaardig. Wel, dat er meer dan zes honderd cocktails in gedronken worden plus een evenredig aantal whisky-soda's. Waarvan het leeuwendeel voor rekening komt van den detective. Ik had eigenlijk verwacht dat hij, via een delirium tremens, ook op het doodenlijstje zou komen. Feitelijk vormt dit het element van onwaarschijnlijkheid in dezen speurdersroman. Enfin, het geval speelt zich af in de Vereenigde Staten; mogelijk zijn daar de methode's van crimineel onderzoek, na het opheffen van de drooglegging, gewijzigd. Wat er van zij, de hersens van den drinkenden detective blijken immuun te zijn tegen alcohol; hij lost het raadsel van een vermoorden uitvinder vernuftig op.

Het verhaal vereischt een stevig voorbehoud.

GRAS (Elizabeth) RIA BETAALT. (186) Bigot & van Rossum, Amsterdam.

In „Ria betaalt" wordt de dikwijls beschreven geschiedenis verteld van een meisje, dat zich al te gemakkelijk geeft aan een gewetenloozen jongeman, daarna, als zij de gevolgen daarvan gewaar wordt, door hem verlaten wordt en zich op hem wreken wil. Veel kunst is er niet besteed aan het vrij alledaagsche verhaal; het gewone gebeuren wordt er op al te simpele wijze in beschreven, niet goed, niet kwaad, zonder dat het verhaal boven het

krantenfeuilleton uitkomt. De communist Harmen, de reddende engel, die Ria den revolver uit de hand slaat vlak vòor het fatale oogenblik, is bijzonder gunstig, al te gunstig geschilderd. Het geheel is een leesbaar verhaaltje zonder verdere beteekenis. Voor Christenmenschen is het wikken en wegen van het voor en tegen, waar het gaat om het al of niet toelaten der gevolgen van Ria's omgang met Paul, verbijsterend. Dat het een misdaad tegen God en leven zijn zou, wordt zelfs niet vermoed. Voor volwassen, wetende lezers.

KOSTER (Simon) STORM IN 'T PARADIJS. (402) Nygh & van Ditmar, Rotterdam. 1937.

Dit te Londen geschreven, of althans voleindigde boek vertelt van een employé uit een Engelsch provinciestadje, die vacantie houdend aan het meer van Genève voor een bekend schrijver wordt aangezien en daardoor in wonderlijke verwikkelingen raakt. Deze verwikkelingen zijn intusschen zoo gechargeerd, dat zij niet het beste gedeelte van het boek vormen. Het aardigste en leesbaarste gedeelte is het begin, waar Sidney Almerick Jones in zijn kleinburgerlijk bestaan te Meadbridge beschreven wordt. Dit is reëeler en waarschijnlijker en tevens van een fijneren humor dan de grappigheden te Doulcevierge. Het type van den classieken Engelschen bureaubediende-vrijgezel in een sluimerend provinciestadje is daar verdienstelijk beschreven en de auteur blijft binnen de grenzen der waarschijnlijkheid. Te Doulcevierge verandert dat en wordt alles in het kluchtige getrokken. Volwassen lezers.

SLOT (Annie) DE MEISJES VERBAAN. (213) Bigot en van Rossum, A'dam.

Annie Slot heeft de massa min of meer realistische romans, waarin op doodgewone wijze over doodgewone menschen verteld wordt, met èen vermeerderd. De drie meisjes Verbaan, die op zich zelf niet belangrijk zouden zijn, indien ze ademden in Gods wereld, worden het ook niet onder de hand der schrijfster. Het is een zuivere weergave van het meest alledaagsche leven, in volkomen kunstloozen vorm. Dit tamme realisme heeft niet den minsten zin. Wie het boek vandaag leest, is morgen de drie meisjes Verbaan totaal vergeten. Elke stad van eenigen omvang krioelt van meisjes Verbaan en bezit waarschijnlijk een aantal schrijfsters, die de lotgevallen dezer Verbaantjes konden opschrijven. Een lezer, die eenige eischen stelt, zal het boek niet uitlezen, en wie geen eischen stelt, kan zijn tijd beter gebruiken. Wegens een of andere bedenkelijke situatie voorbehoud.

KOLBENHEIJER (E. G.) AMOR DEI. Levensroman van Spinoza. (365) *f* 2.75 en *f* 3.50. Vertaling van Theun de Vries. De Driehoek, Bosch en Duin. 1937.

Het is ons niet mogelijk dit boek hoog aan te slaan. Vooreerst om het vaag geredeneer rond de vage monistische Godsidee van den held. Maar ook om de ernstige tekortkomingen in zake historie. Want de velerlei onbewust of bewust historische misvattingen zijn ons al te grof. Met de gevangenzetting der zes gedeputeerden van de Hollandsche Staten op Loevestein, de relaties tusschen Johan de Witt en Spinoza, de functies van Cornelis de Witt, de verovering van de „Royal Charles" sprong de schrijver al te vrij om. Een bizondere ergernis is ons het relaas over den moord op de Gebroeders de Witt. Het is een der schandelijkste episoden uit onze vaderlandsche geschiedenis en in zijn historische proporties al erg genoeg. De buitenlander dikt het nog eens extra zwart aan. Wij begrijpen niet hoe een Nederlander zich geroepen kon achten door vertaling een zekere instemming met dit fraais te betuigen. Bovendien barsten deze romanmenschen van onnatuurlijkheid en gezwollenheid. Een kenner strijkt onder bijvalsgebrom een keer of wat over zijn „ellenlange", grijze baard; een juffertje volgt „urenlang" den peinzenden Spinoza met haar groote oogen, terwijl hij in de kamer op en neer loopt; een student, die naar Leiden komt studeeren, zegt zonder blikkken of blozen, uit de borsten van de Alma Mater vergetelheid te willen zuigen. De goeie jongen had n.m. bij bovengemelde juffer een blauwtje geloopen. Voorbehoud.

ELKJAER (Sigurd) WEER ROEPT DE OVERZIJ. (212) Vertaling uit het Deensch van Agnes Röntgen. Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Deze roman verhaalt van het leven der bewoners van een klein eiland, die of aan hun geboortgegrond vastzitten of zwerflustig over de heele wereld dwalen. Sommigen pakt de zwerflust zoo, dat zij het in hun klein vaderland niet meer uit kunnen houden en de overzij onweerstaanbaar roept. De tragiek van huwelijken en sterfgevallen, die uit deze tweespalt in het gemoed der bewoners ontstaat, wordt in dit werk beschreven. De zwerflustigen worden door de liefde gedrongen thuis te blijven of de liefde roept ze naar verre landen ondanks de geborgenheid van hun land, waaraan ze gehecht zijn. De overtocht verslindt en vernietigt veel levens. De tragiek lijkt mij wat opgeschroefd, maar het werk is toch goed leesbaar voor volwassenen.

HEUFF VAN HOUWINGEN (J.) ZOO PIEPEN DE JONGEN. (193) *f* 2.90 en *f* 3.50. Brusse, Rotterdam.

Dit boek is niet veel meer dan een „chronique scandaleuse" van het te Cannes aan de Riviera verblijvende publiek, Americanen, Engelschen, en Franschen. „Verleiding en verleid worden" is de eenige bezigheid dezer menschen volgens den schrijver, die vooral oog heeft voor amoureuze verwikkelingen en wat daaruit volgt. Een enkele maal wordt dit vrij onsmakelijk beschreven. De auteur beschikt over eenig schrijftalent, maar het boek is zeer zwak van constructie en bestaat uit niet veel anders dan uit een portrettengalerij van verleiden en verleidenden. Litterair is het werk van weinig belang en de zedenschildering van het leven te Cannes is voor een Christenmensch zoo weerzinwekkend, dat ieder verstandig doet met het boek ongeopend te laten.

BEKKERS (Jaap) DE SPRONG IN HET DUISTER. (213) *f* 3.50. Servire, Den Haag.

Een man snuffelt in oude familiepapieren en interesseert zich zoozeer voor een voorvader uit de 18de eeuw, dat hij zich verliest in diens persoonlijkheid. Hij laat zich door een dokter narcotiseeren om dien voorvader gelegenheid te geven bezit te nemen van zijn lichaam in zijn plaats. Na een jaar keert hij weer terug in zijn oude gedaante. In dat jaar trouwt het lichaam (met de ziel van dien romanticus uit vroeger tijd) met een verre nicht, die hem niet meer bemint, als hij na een ongelijk weer als de koude muffe geleerde van dezen tijd uit de narcose te voorschijn komt. Een mengelmoes van occultisme en psychologie, dat heelemaal niet overtuigend is en weinig belangstelling wekt.

WICKERHAUSER (Gertrud) JONNIE ONDER DE REUZEN. (206) *f* 2.75 en *f* 3.50. Uit het duitsch vertaald door Margarete Eckert. Met teekeningen van Martha von Wagner. „De Steenuit", Amsterdam.

Dit boek bevat een onschuldig vlot geschreven verhaal over allerlei huiselijke bijzonderheden en zoo nu en dan een minder aangename verhouding tusschen de ouders waarbij Jonnie toch door het heele boek de hoofdpersoon blijft. Een genoegelijk boek voor volwassenen die van verhalen over kinderen kunnen genieten.

SMITH (Bradford) WIE ZONDER ZONDE IS...... (280) *f* 3.90. Vertaling van Carel Tervueren. Servire, Den Haag.

Het nieuwe en het oude Japan, de moderne strevingen naar vrijheid en een ander levensplan en de oude tradities waaraan het Oosten altijd heeft vast gehouden worden in dit verhaal op treffende wijze tegenover elkander gesteld in de liefde van een jonge man, voor een arm dansmeisje dat uit een van de beruchte huizen in de Yoshiwara bevrijd is door een prediker van den christelijken godsdienst. De ouders van den jongen zouden nooit hun toestemming geven voor zijn huwelijk, terwijl de tragedie van dit verhaal is dat de vader van den jongen dit meisje vroeger in het publieke huis ontmoette. Zij zoeken de eenige uitweg welke hun de beste lijkt: een ge-

zamenlijke dood. Dit is een Japansche mentaliteit die ons zeer vreemd lijkt vooral omdat zij beiden veel sympathie voelen voor de christelijke godsdienst. Een verhaal waarin met overtuiging en plaatselijke kennis veel over de Japanners bekend wordt gemaakt. Voor lezers met gerijpt onderscheidingsvermogen.

SAS (Henri 't) JACOB JANSONS'S LIEFDE. (272) *f* 1.50. Pax, Den Haag.
In Boekenschouw jrg. 25 blz. 33 werd dit verhaal besproken als goed geschreven en behandelend de tragische figuur van een eenzaam mensch met hier en daar een humoristisch tintje. Een boek met een lach en een traan, voor ouderen.

SCOTT (R. T. M.) DUEL IN DE ZWARTE KUNST. (256) *f* 1.90. Vertaling van P. J. Zürcher. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.
Occultisme, hypnotisme en allerlei andere „ismen" die met de zwarte kunst te maken hebben, worden in dit boek ijverig beoefend door een bedrieger met zijn trawanten. Smith, de speurder, zit deze menschen op de hielen en maakt aan de griezelige geschiedenis een eind als hij ze te pakken krijgt. Een verhaal om van te rillen dat alleen ouderen in handen kunnen nemen.

ROMBACH (Otto) ADRIAAN DE TULPENDIEF. (259) *f* 2.90 en *f* 3.75. Een schelmenroman. Vertaald door J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.
In den tijd dat de tulpen met goud betaald werden heeft Adriaan, een schippersknecht kans gezien zich er drie toe te eigenen en deze vertelling wil een beeld geven van den tijd en de entourage waarin deze tulpenhausse plaats had. Het boek is goed geschreven en kan gelezen worden door volwassenen.

RUBEL (James L.) HET ONRECHT GEWROKEN. (221) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.
Rubel is ook weer zoo'n schrijver van revolverboeken, waarin de held voor een beminnelijk meisje opkomt en er zoowat in elk hoofdstuk een doode valt. Voor grootere jongens en volwassenen die deze lectuur kunnen apprecieeren.

EBERHART (Mignon G) GEVAAR IN HET DUISTER. (239) *f* 2,15 en *f* 2,90. Vertaald door Pauline Fellinga. Kruseman, Den Haag.
Met de lugubere spanning welke Mignon Eberhart in al haar boeken weet te brengen, vertelt zij hier van het vinden van een vermoorde in een tuinhuisje te midden van de blanke sneeuw. Er zijn, zooals gewoonlijk in haar verhalen, een massa menschen die voordeel hebben bij den moord, zoodat het vinden van den misdadiger heel moeilijk wordt. Zij weet echter haar verhaal in zulk een logisch verband te schrijven dat de oplossing vanzelfsprekend wordt. Voorbehouden voor rijpere lezers.

OORDT (A. van) DE KOPPIGHEID DER VAN LANSDORPEN. (312) *f* 1.90. N. Veenstra, Den Haag.
'n Humoristisch verhaal van een koppigen kolonel, die zijn evenzoo koppige dochter verbiedt te trouwen met een arme doctorandus in de letteren, die alleen maar ...... Smit heet. Geschikt voor iedereen.

HULST (W. G. van de) OM HET KIND. (148) *f* 2.90. Met teekeningen van W. G. van de Hulst Jr. Callenbach, Nijkerk.
Bundel schetsen over lief en leed in 't kinderleven, blijk gevend van veel liefde en begrip. Voor allen die van kinderen houden en voor wie ze moeten opvoeden een mooi en ook nuttig boek, vanwege de fijn paedagogische trekjes.

KALMIJN-SPIERENBURG (Jo) EEN HUIS VOL ZON. (145) *f* 2.90. Teekeningen van Adri Alindo. Bosch & Keuning, Baarn.

Kleine voorvallen in een groot gezin in den winter maken de inhoud van dit boek uit. Onbelangrijke dingen, maar die zoo verteld zijn, dat zij tot fleurige, zonnige kiekjes worden uit de kinderwereld. Een mooi en goed boek voor iedereen, waarin ook de teekeningen de waarde verhoogen.

BRUIN (Tom de) TUSSEN HEMEL EN AARDE. (234) *f* 3.— en *f* 3.90. Callenbach, Nijkerk.

De zoekers onder de jongeren van den tegenwoordigen tijd zijn in dit boek wel heel treffend geteekend in den persoon van Jan Veder. Hij is een stille, teruggetrokken jongen man, die overal tast en zoekt om zijn weg te vinden in de geestelijke verwarring van zijn ziel. Zijn vriend is een ongelukkige, die zoo nu en dan geestesziek is. Een treurig voorval met een jong meisje, allerlei gesprekkken van diepgaande aard geven dit zeer goed geschreven christelijke boek het stempel: zeer voorbehouden.

WHEATLY (Dennis) CONTRABANDE. (272) *f* 1.75 en *f* 1.75. Vertaling van E. Raedt de Canter. Bruna, Utrecht.

Alles wat èen avontuurlijke geschiedenis over een smokkelaarsbende aantrekkelijk kan maken heeft de schrijver in dit verhaal bijeengebracht: geheimzinnige lichten in het duister, geruischlooze vliegtuigen, een leider die in het verborgen zijn netten spant, een bekoorlijke jonge dame en de knappe agent van den G. D. die zijn leven voor haar waagt. Dit alles doet herinneren aan vroegere boeken van Phillips Oppenheim en is zoo spannend dat men het verhaal zonder het weg te leggen wenscht uit te lezen. Volwassenen.

GARNER (Erle Stanley) HET GEHEIMZINNIGE OOG. (255) *f* 1.90. Vertaling van Reggie Sickens. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.

Dit ‚Geheimzinnig Oog' is een met bloed doorloopen kunstoog, dat een vermoord man in zijn hand geklemd houdt en dat aanleiding geeft tot een uitgebreid onderzoek van de politie, maar ook van den advocaat Perry Mason, die een man met zulk een kunstoog onder zijn hoede heeft genomen. Al lijkt veel zeer onwaarschijnlijk in dit verhaal, er zit spanning in en het houdt den lezer gezellig griezelend voor eenige uurtjes bezig. Oudere lezers.

PEDLER (Margaret) FLIKKERENDE VLAM. (274) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. Nederl. bewerking van A. Vuerhardt-Berkhout. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Zooals meer in dit soort verhalen voorkomt, dreigt het levensgeluk van de heldin ten onder te gaan door een verkeerd uitgelegd en aangedikt voorval uit haar vroeger leven. Zij is in Fransche kunstenaarskringen opgevoed en wordt de geliefde van een Engelsche edelman, als de misverstanden zijn opgehelderd. Leesbaar voor groote menschen.

VANDERCOOK (John W.) DE VEERTIG DIE BLEVEN. (296) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Hillegonda van Reenen. „De Steenuil", Amsterdam.

In Monrovia, de hoofdstad van Liberia, worden de blanken, die daar lang blijven wonen, „Coasters" genoemd. Zij worden door de negers zonder égards bejegend, omdat deze zich daar in hun eigen republiek thuis voelen en de ondragelijke hitte is een voortdurende handicap voor hen. Toch blijven zij daar hangen. Er is een oud lied, dat zegt: „Pas op, pas op voor de Bight of Benin; Want voor een die er uitkomt, zijn er veertig die blijven." Dit verhaal gaat over een groep blanken, die door hun werk daar gebonden zijn. De jonge vrouw van den assistent-controleur komt uit Amerika en kan moeilijk wennen aan haar huwelijksleven, zij maakt kennis met een schilder die tijdelijk in Monrovia verblijft en die beide menschen, gedreven door de buitengewone situatie, waarin zij zich in dat moordend klimaat bevinden, bekennen elkander hun liefde. Eve wil haar man niet in den steek laten en

Brand speelt ook eerlijk spel, door naar de binnenlanden te vertrekken. De gele koorts maakt een einde aan het leven van den echtgenoot van Eve en met Brand behoort zij tot een van de weinigen die terugkeeren. Er zijn veel interressante plaatselijke bijzonderheden in dit boek verwerkt, die het verhaal een aparte kleur geven. Het is vlot geschreven, maar alleen bruikbaar voor rijpere, goed ontwikkelde lezers.

SEGRE (Alfedo) ABRAM LEWIS HANDELS-AGENT. (254) *f* 2.90 en *f* 3.75. Oorspronkelijk vert. van Dr. Giovanni Macetto. Nederl. bewerking van J. Feistsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Het Oosten, de hitte, de kleuren. en geuren, de drukte van Mohamedanen en Joden, van marktventers en kooplui, van waterdragers en kameeldrijvers, heel Caïro, is vertegenwoordigd in den persoon van Abram Lewis, handelsagent. Hij is de man die ontelbare touwtjes in handen houdt waarmede hij verschillende poppen naar zijn believen laat dansen. Zijn hebzucht, geslepenheid als het er op aan komt rijke Amerikanen te bedriegen, zijn wraakzucht op zijn vijanden, zijn eenige goede eigenschap: zijn liefde voor zijn neef Bob, het is alles even scherp waargenomen en beschreven· Deze handelsagent bestaat en leeft voor den lezer, als was het iemand die hij dikwijls ontmoet heeft. Er zijn ook zinnenprikkelende passages in de geschiedenis van dezen Jood, daarom is dit een boek dat streng voorbehouden moet blijven voor levenservarenen met gerijpt oordeel.

LAWRENCE (Josephine) DE LAST DER JAREN. (206) *f* 1.20. Vert. van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

De opzet van deze schrijfster om de onbarmhartigheid van de hedendaagsche samenleving tegenover ouderen aan de kaak te stellen, vooral van kinderen ten opzichte van hun ouders, is de vinger leggen op een wonde plek; zij is daarin ten volle geslaagd. Vader en Moeder Cooper hebben hun kinderen groot gebracht, enkelen zijn tot een zekeren welstand gekomen, anderen minder, maar zij zijn in de oogen van de ouders allen gelijk. Cooper is ontslagen, heeft zijn geld verloren en denkt nu dat zijn kinderen er om zullen vechten, wie van hen zijn ouders zal mogen bijstaan; maar de een voor, de ander na, trekken zij zich terug en de eenige oplossing, die zij weten voor te stellen is: vader en moeder te scheiden en één voor één dan bij een zoon, dan bij een dochter voor eenige maanden te doen logeeren. Vader blijft niet lang leven onder dit wreede lot en Moeder wordt dan in een oude-vrouwen-tehuis opgeborgen, iets, dat het schrikbeeld van haar leven was. Een goed geschreven boek, voor ontwikkelden, dat dieper gaat dan de meeste gewone romans.

FRIESLAND (Trutz Freiherr von) WAARHEEN...... BLONDE KARINA! (177) *f* 1.20. Geaut. vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil" Amsterdam.

Zucht naar verandering, naar vrijheid, drijft Karina van haar man weg, op avontuur uit. Zij vergooit zich aan een vriend, dien zij denkt lief te hebben, komt jammerlijk bedrogen uit, heeft berouw over haar misstap en keert naar haar man terug. De strekking is niet verkeerd, maar om de lichtzinnige handelwijze van Karina een streng voorbehouden boek.

STOLTZ-van den KIEBOOM (Mr. Corry) VILLAPARK. (244) *f* 2.40 en *f* 2.90. L. J. Veen, Amsterdam.

Het is aan deze schrijfster wel toevertrouwd om een toestand te schetsen als zij in dit boek voorstelt. Een rustig villapark dichtbij een groote auto-fabriek, waarin veel jongelui, die in het villapark wonen, een betrekking vinden. Met haar humoristische kijk op allerlei menschelijke eigenaardigheden en zwakheden geeft Mr. Corry Stoltz-van den Kieboom een levendige schilderij van al die jongere en oudere villaparkbewoners in de verschillende huisjes, in het pension en bij den dokter, die met zijn vrouwtje wel het grootste part van de geschiedenis beleeft. Dan is er nog de ingenieur met zijn geleerde ega, die hem een stumperd vindt, met zijn

doellooze uitvindingen, totdat zij zijn waarde gaat beseffen. De ladykiller, onder-directeur, met zijn flirtpartijtjes, die er niet altijd mee door kunnen, vooral niet als hij een getrouwde vrouw het hoofd op hol brengt, is ook een goed geteekend type. Zoo zijn er meer, te veel om op te noemen. Dit is een zeer vlot geschreven roman, een greep uit het leven, door een helderen bril bekeken, waarin lezers met onderscheidingsvermogen vermaak zullen scheppen.

SANDYS (Oliver) ROODE KLIMROZEN. (283) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. vert. van A. Vuerhardt-Berkhout. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.
Heel de geschiedenis van deze twee zusters, die als „Roode Klimrozen" in revue's dansen, door valt het gemis aan levensernst op. Zij houden vacantie, maken vrienden, trouwen, dansen, alles even luchtig en vluchtig alsof zij een „ijsje" eten. Dit is een van die verhalen zonder diepte, die maar net op 't kantje af geschikt zijn als ontspanningslectuur voor ouderen.

PEDLER (Margaret) DE LICHTENDE WOLK. (265) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. bewerking van A. Vuerhardt-Berkhout. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.
Het verhaal begint met het weinig origineele gegeven van twee verwende rijke kinderen, die ineens na den dood van hun vader ontdekken dat zij arm zijn en hun eigen brood moeten verdienen. Zij vinden een ongewone betrekking als gastheer en gastvrouw in een hotel dat gemoderniseerd moet worden en dan zitten wij meteen midden in de romantiek. De broer doet domme dingen aan de speeltafel en het zusje trouwt den verkeerden man, die zich later voor haar opoffert door een ongeluk te forceeren in de bergen. Voor lezers met eenige ervaring.

CUNNINGHAM (Eugene A) FLUITENDE KOGELS. (248) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. bewerking van Charles A. Dieperinck. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.
Tweede hoofdstuk: een vuistgevecht, dat de stukken er af vliegen, derde hoofdstuk: een knalpartij met een paar dooden, vierde hoofdstuk........ maar dan is de held van het verhaal „marshall" geworden en vast van plan om van La Fe een ordelijke plaats te maken en al die schieterijen en revolvergevechten te doen beëindigen. Lezers, die van deze soort lectuur houden zullen zich door de kruitdamp op elke bladzijde niet laten weerhouden om zich te overtuigen of het Gavity lukt zijn plannen uit te voeren.

CIAMPITTI (Franco) DE 90ste MINUUT. (174) *f* 1.75. Geaut. vert. van Mr. Annie Hochberg-van Wallinga. „De Steenuil", Amsterdam.
Dit is de roman van een voetbal-match en een getrouw verslag van een groote voetbalwedstrijd. Al lezende krijgen wij den indruk naar de radio te zitten luisteren tijdens een groote match. De held van het verhaal heeft een ongelukkige liefde en kampt terwijl hij aan zijn verloren geluk denkt. Op de 90ste minuut krijgt hij een ongeluk en daarmede eindigt het boek. Voor oudere lezers.

HUME (David) MISDAAD IN DE BOKSWERELD. (280) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.
Deze politieroman geeft nog iets meer dan de titel belooft: er moet een misdaad in de bokswereld worden opgelost, en bovendien blijkt dan ook nog een valsche bankbiljettenaffaire in het reine gebracht te moeten worden. Die twee problemen zijn handig verwikkeld en vóór de speurders van Scotland Yard er in zijn geslaagd de zaak pasklaar te maken voor den rechter, hebben allerlei spannende gebeurtenissen plaats gehad, die samen een geijkt goeden detective-roman vormen.

SCHLICHTING (Dr. Th. H.) SINT THOMAS MORE. (224) Thijmfonds, Rotterdam.

Chesterton zegt, dat de gemiddelde mensch van Thomas More niet meer weet dan dat hij een utopisch boek geschreven heeft over een ideale communistische gemeenschap en op het schavot nog grappen maakte. De Engelsche volkstraditie, die in hem vooral zag den rechtvaardigen, onkreukbaren rechter, is langzamerhand uitgesleten. Maar deze heilige man verdient een beter lot, hij verdient door iedereen in zijn veelzijdigheid en in zijn oprechte volmaakte menschelijkheid en in zijn offerdood voor de waarheid en de vrijheid van het geweten tegen den dwang der staatsautoriteit gewaardeerd te worden. Hij verdient ook, dat wij ons best doen zijn Utopia, die in den grond zeer reëel is, en ook zijn grappen op het schavot in haar diepzinnigheid te begrijpen. Het is daarom een gelukkig idee geweest van Dr. Schlichting dit lichtend voorbeeld der menschheid voor Nederland geschetst te hebben in een goedgeschreven biografie, die getuigt van een bewonderende liefde en een aandachtige inleving in de werken en daden van dezen man der toekomst. Hij is groot als echtgenoot, vader, opvoeder, advocaat, rechter, diplomaat, magistraat, humanist, geschiedschrijver, apologeet, cultuurmensch, vriend, religieus mensch, als Christen met een zalig leven en een heiligen martelaarsdood. Zelfs op het schavot is hij nog een vriendelijk, beleefd, behulpzaam en met iedereen meevoelend mensch en wil den beul zijn werk gemakkelijker maken. De lezing van dit werk zal dan ook behalve bewondering voor den heilige, aansporen tot navolging, en tot verbetering van ons leven. Moge het werk daarom door zeer velen gelezen worden.

BRUGMANS (Prof. Dr. H.) GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND. Deel VI. Nieuwe Geschiedenis. (443) „Joost van den Vondel", Amsterdam. 1937.

In dit zesde deel der „Geschiedenis van Nederland", dat tegelijk het tweede is der „Nieuwe Geschiedenis" behandelt Prof. Brugmans het tijdvak dat ligt tusschen het uitbreken van den Oostenrijkschen Successie-oorlog en het herstel van het Oranje-huis met Willem Frederik als eersten Koning. Belangrijk en interessant zijn hier vooral de laatste jaren, waarin voornamelijk onder Franschen invloed zóóveel in ons oude zestiend'eeuwsche regeeringsstelsel, als vermolmd en innerlijk krachteloos geworden, ineenstort en vrij snel een nieuwe staatsorde gaat worden opgebouwd. Wij hebben in „Boekenschouw" (Jrg. 30. blz. 556 en vlg.) een uitvoerige bespreking gewijd aan het eerste deel dezer „Nieuwe Geschiedenis". Wij handhaven voor dit tweede deel naast onze aanbeveling toch ook de meeste bezwaren, die we daar meenden te moeten opperen. Een dezer bezwaren was, dat de auteur al te zeer de Geschiedenis van Nederland vereenzelvigt met die van Holland in den engen zin, en de geschiedenis van Holland met die van Amsterdam. Hetzelfde bezwaar doet zich ook hier weer gelden.

VRANKRIJKER (Dr. A. C. J. de) HET MAATSCHAPPELIJK LEVEN IN NEDERLAND IN DE GOUDEN EEUW. (137) *f* 2.25 en *f* 2.75. P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam. 1937.

Dr. J. H. Kernkamp, die de redactie voert over de sinds eenigen tijd loopende Patria-serie, heeft hier weer een zeer gelukkige keuze gedaan èn wat onderwerp èn wat auteur betreft. In een twaalftal hoofdstukken trekt het leven onzer zeventiend' eeuwsche voorouders hier aan ons voorbij. Welhaast elke alinea biedt nieuwe en interessante bizonderheden. Wij worden ingelicht over stadsleven en buitenleven, over verkeersmiddelingen en verkeers-

obstakels, over briefwisseling en nieuwsberichtgeving, over eten en drinken, over hygiene en geneeskunde, opvoeding en onderwijs, criminaliteit en bestraffing, sociale voorziening en armenzorg, over vereenigingsleven en intellectualiteit, over godsdienstige praktijken en bijgeloovigheden. Wat dit laatste betreft, wij hadden wel graag gezien, dat de schrijver op het godsdienstig leven der zeventiend' eeuwers vooral ook van de katholieken zoowel in Zuid als in Noord breeder ingegaan was. Maar ook zóó is een warme aanbeveling van het boek ten volle verdiend.

SABBE (Dr. Maurits) DE MEESTERS VAN DEN GULDEN PASSER. (182) *f* 2.25 en *f* 2.75. P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam. 1937.

Een eenvoudige maar pientere drukkersgezel komt met zijn jonge vrouw, eerder dienstmeid bij zijn patroon, uit Frankrijk naar Vlaanderen afgezakt en begon in 1555 te Antwerpen een eigen drukkerij. Het is het begin van het beroemde drukkershuis Plantin-Moretus dat den „Gulden Passer" tot drukkersmerk voerde en zich onder leiding der opeenvolgende familiegeslachten handhaafde tot in 1875. Toen werden door den laatsten telg der familie huis en meubilair en archief overgedaan aan de stad, die alles in den ouden staat bewaarde en er het Plantin-museum van maakte, een lust voor eenieder die zich interesseert voor cultuurhistorie. De conservator van het museum, die reeds zooveel afzonderlijke studies over deze drukkersfamilie het licht deed zien, vat nu in dit boek zijn rijke kennis van personen, zaken en toestanden samen. Hij schiep daarmee een hoogst belangrijk en interessant werk. Rond de Plantin-drukkers en haar meesters groepeerde zich in de drie eeuwen van hun bestaan heel een cultuurwereld van geleerden en kunstenaars, van kerkelijke en politieke persoonlijkheden. En Dr. Maurits Sabbe is in deze wereld als heeft hij er lijfelijk mee geleefd. Zoo is het een boek geworden, dat aan elken liefhebber met warmte wordt aanbevolen. Het is een cultuurhistorische monografie geworden, die onder de allerbeste mag gerekend worden.

CHESTERTON (G. K.) DE GESCHIEDENIS VAN MIJN LEVEN. (307) *f* 3.90 en *f* 4.90. Vert. door Jos Panhuysen. Foreholte, Voorhout.

Ziehier in vertaling de reeds vaak besproken en geroemde autobiografie van Chesterton. Chesterton was een bij uitstek goed mensch; het kostbaarste aan hem was, dat hij het hart op de volmaakt juiste plaats droeg. Dat een zoo volkomen rechtgeaard en argeloos goed mensch katholiek werd, bewijst de rechtgeaardheid en goedheid der Kerk. Beide moesten elkaar vinden, om zoo te zeggen. Daarbij was Chesterton ongewoon geestig en begaafd met een sprankelende verbeelding. Al zijn boeken hebben dit gemeen dat zij boeien door gedachtenspel en schrijftrant en dat zij verzoenen met God en wereld. Pessimisme is de aartsvijand van Chesterton. Hij is de reëelste idealist en de ideëelste realist van den lateren tijd. Deze autobiografie bezit weer al de voortreffelijkheden die zijn boeken kenmerken. Tientallen Engelsche beroemd- en bekendheden treden erin op, waaronder natuurlijk Shaw, „aan wien alles verkeerd is behalve hij zelf". Menschen die eenige affiniteit met Chesterton bezitten, zullen dit boek met groote voldoening lezen — niet-Chestertonianen moeten het maar laten liggen. Het boek is zulk een wonderlijk mengsel van herinneringen, geestigheden en paradoxen, een zoo blijde bekentenis tot het leven, een zoo rijke verzameling wijsheden en rake aforismen, dat het voor de liefhebbers een blijvend genot vormt. Een eigenlijke autobiografie is het natuurlijk heelemaal niet; het is minstens evenzeer een biografie van Belloc, van G. K.'s broer en anderen. Toch levert het een uitstekend portret van Chesterton.

VONIER (Dom Anscar O. S. B.) DE HEILIGE GEEST EN CHRISTUS' MYSTIEK LICHAAM. (196) Nederl. Bewerking van H. Reynen. *f* 2.50 en *f* 3.25. Foreholte, Voorhout. 1937.

Dom Anscar Vonier zegt in dit voortreffelijke boek prachtige dingen over den H. Geest met betrekking tot de Kerk. Het is een bijzonder boek,

dat allen priesters en ontwikkelden katholieken oude, doch slechts half besefte waarheden met ongewone helderheid ontsluiert. De beteekenis van het Pinxterfeest, van den Geest voor de Kerk, Zijn blijvende werking in de Kerk, Zijn aandeel in de heiliging der zielen, in de sacramenten en de leiding der Kerk, al deze mysterieuze dingen worden hier op treffende wijze belicht, op treffende wijze, omdat taal en voorstelling zoo levendig zijn en frisch. De Nederlandsche bewerker heeft bovendien Vonier's gedachten in uiterst helder en verzorgd Nederlandsch weergegeven. Het boek mist alle schoolschheid en dorre systematiek, hoeveel theologie er ook in verwerkt is; het is een levend en doorleefd boek, geschreven niet alleen met helder inzicht, maar ook met bewogen gemoed en ontroerd hart. Er zijn over het mystieke Lichaam van Christus de laatste jaren meerdere boeken geschreven. Ik ken er geen dat den rijkdom, de diepte en den eenvoud van dit werk benadert, een werk dat de groote lijn van theologen als Newman en Scheeben voortzet en van het begin tot het einde verrast zoowel door oorspronkelijkheid als door zuiver kerkelijken zin.

BELLOC (Hilaire) ECONOMIE VOOR IEDEREEN. (233) *f* 2.50 en *f* 3.—. Bewerkt door Dr. Th. Schlichting. De Toorts, Heemstede. 1937.

Een gezonde samenleving schept kultuur (godsdienst, zedelijkheid, kunsten en wetenschappen) zonder veel over haar economische voorwaarden na te denken; eerst de nood en de achteruitgang der beschaving stimuleert het economisch denken. De groote overvloed van economische literatuur in onzen tijd is dus een symptoon van achteruitgang der beschaving, die daarom ook met moeite de noodige economische kennis zal ontwikkelen om zich zelf uit het moeras te trekken. Veel economische wetenschap is practisch en theoretisch onproductief; als u wilt: oneconomisch. Den historicus Belloc is het echter gelukt in een klein bestek op zeer eenvoudige, voor iedereen begrijpelijke wijze de hoofdmomenten van het economisch leven te verklaren. Het boek is bestemd voor een 16-jarige „Helen", begrijpelijk voor iederen gymnasiast, H. B. S.er of M. M. Scholier van de hoogste klassen. Het maakt bovendien op een zeer bescheiden wijze propaganda voor een ten onzent nog onbekende richting van het economisch denken: het zgn. distributisme. Het wezen, de voordeelen en nadeelen van den kapitalistischen staat worden hier in hun essentieele elementen prachtig verklaard. Ook het socialisme als econmisch verschijnsel wordt uitstekend uitgelegd en weerlegd, al zwijgt het boek over de materialistische wereldbeschouwing dezer leer. Een enkele maal zal men het met de beschouwingen niet eens zijn: dat belet niet, dat het voor iedereen een onoververtroffen inleiding is in het economisch denken, dat vooral door jonge menschen ijverig bestudeerd dient te worden. De vertaler heeft er zeer sober enkele gegevens omtrent de Nederlandsche economie aan toegevoegd, die de gebruikswaarde nog verhoogen.

CORTI (Egon Caesar Conte) ELISABETH. Een merkwaardige vrouw. (328) Nederlandsche Bewerking door Maria Heemskerk. De Gemeenschap, Bilthoven. 1937.

Dit boek beschrijft den moeilijken levensgang van Keizerin Elisabeth, de echtgenoote van Frans Jozef, waaraan ten slotte de moordenaar Lucheni zulk een tragisch einde maakte. De bewerkster zegt veel van den overvloed der oorspronkelijke uitgave te hebben laten vallen. Er is mogelijk nog te veel behouden gebleven. Telkens weer krijgt men de vermelding van feesten, bals, jachtpartijen, die de Keizerin heeft mee te maken. Ook al haar reizen worden met de grootste nauwkeurigheid opgeteekend. Dit geeft wel een indruk van het onrustige leven, dat de Keizerin leidde, maar te veel détails veruiterlijken toch ook de biografie. Wij hadden graag dieper op de psyche dezer vrouw zien ingaan. Met dit al blijft het boek een zeer lezenswaardig levensverhaal. Misschien geeft het boek ten slotte dieper inkijk in het zoo sympathieke wezen van Keizer Frans Jozef, dan in haar die de hoofdfiguur vormt.

GELDER (Dr. H. E. van) 'S-GRAVENHAGE IN ZEVEN EEUWEN. (344) J. M. Meulenhoff, Amsterdam. 1937.

Onder de Nederlandsche steden heeft den Haag de eeuwen door een aparte positie ingenomen. Reeds het eerste begin is er door gekenmerkt, als zich eenige schamele huisjes aarzelend groepeeren rond het door den tot Roomschen Koning verheven Graaf Willem II begonnen „Coninclyc Palleys". Aan het feit van residentie te zijn eerst van de Hollandsche graven, dan van de Stadhouders en de Staten van Holland, en eindelijk onder de Oranje-Koningen van de zich steeds meer centraliseerde regeering dankt 's Gravenhage zijn groei en bloei, die vooral in de laatste eeuw aan het wonderbaarlijke grenst. Dit is het ook juist, wat deze historische monografie niet alleen voor een Hagenaar maar voor elken Nederlander zoo interessant maakt. Want de geschiedenis van den Haag werd daarmee voor een belangrijk deel tevens de geschiedenis van ons land. Als oud-archivaris was Dr. v. G. ongetwijfeld de aangewezen auteur voor dit boek. Hij heeft zich met liefde en ijver en kundigheid van zijn taak gekweten.

SAKS (J.) EDUARD DOUWES DEKKER. Zijn jeugd en Indische jaren. (340) *f* 2.50 en *f* 3.50. Brusse, Rotterdam. 1937.

Dit boek bevat een aantal vakkundige en met zorg bewerkte studies, die in de loop der laatste twintig jaren in „Groot-Nederland" verschenen zijn. Daardoor komt het ook, dat, hoewel het boek meer dan de helf van Multatuli's leven bestrijkt, het toch geen doorloopend verhaal vormt. Het zijn meer critische beschouwingen van bepaalde momenten en aspecten in Multatuli's leven. En als zoodanig zijn ze goed en betrouwbaar. Saks staat welwillend, maar toch objectief tegenover den schrijver en beoordeelt bijvoorbeeld de Lebak-zaak zeer scherpzinnig en juist. Aan sommige studies bemerkt men dat ze reeds eenige jaren geleden geschreven zijn. Op het oogenblik zouden ze een kleine wijziging of bijvoeging dienen te ondergaan. Saks weet op eenvoudige, heldere wijze de punten zijner beschouwing uiteen te zetten zoodat het boek aangenaam te lezen is. Voor belangstellenden in of studie makenden van Multatuli is het werk onmisbaar.

HENDRIX (Dr. P.) RUSSISCH CHRISTENDOM. Persoonlijke Herinneringen. (186) *f* 3.25 en *f* 3.90. Paris, Amsterdam. 1937.

Dr. P. Hendrix heeft Rusland herhaaldelijk bezocht, op pelgrimage naar kerken en ontvolkte kloosters. Hij schreef daarover in kranten en verzamelde deze opstellen in een boek. Hij is een bewonderend minnaar van de Russische ikonenkunst en den ritus der orthodoxe kerk. Het Rusland der Sovjets bekommert hem niet; hij is slechts op zoek naar de religeuze verschijnselen, niet als wetenschapper, maar als medelevende en-voelende met de Russische Christelijke ziel. Prof. van der Leeuw en Dom Ildefons Dirks schreven beiden een voorwoord voor het boek. De enkele restricties van den laatste zijn zeer ad rem: „Men zal begrijpen dat het enthousiasme van den schrijver wel eens wat te uitbundig wordt en de overdrijving hem hier en daar medesleept..... Zoo trekt hij wat al te gemakkelijk partij in de geschilpunten over de hierarchie".... etc. De warme en sympathieke toon van het boek doet weldadig aan, hoewel hij hier en daar het juiste gezichtspunt wel eens uit het oog verliest. Het is een innig vroom boek, dat de indrukken en ervaringen van een pelgrim, die den berg Athos, Kiev, Moskou, Leningrad en Potschajef bezocht, weergeeft.

KRISTAL. Letterkundig Jaarboek. Onder Redactie van Emmy van Lokhorst en Victor E. van Vriesland. (256) Nygh & van Ditmar, Rotterdam. 1937.

Emmy van Lokhorst en Victor van Vriesland hebben de zorg op zich genomen het Letterkundig Jaarboek van '37 uit te geven. Geen dankbare taak. Elk schrijver wordt aangezocht een nog niet gepubliceerde bijdrage in te zenden. De een stuurt wat oude copie, de ander gaat ervoor zitten en schrijft wat de Muze hem ingeeft. Zoo ontstaat er een litterair allegaartje: enkele goede verzen, vele onbeduidende en een aantal stukjes proza van

3 tot 5 bladzijden. Heel veel zin heeft zulk een uitgaaf niet. Het is een verzameling litteraire snuisterijen, die slechts aankomende jongens en meisjes met eerbied zullen hanteeren. Vooral de 3 à 5 bladzijden proza zijn weinig zeggend. Zulk een „Kristal" geeft toch wel geen indruk van wat er in '37 geproduceerd werd. Dan is de indruk, dien de uitgave der voornaamste in tijdschriften verschenen gedichten van '37 (bij Bigot en van Rossum) maakt, nog betrouwbaarder. De uitgave van „Kristal" in deze gedaante te bestendigen is noodeloos en nutteloos werk.

ROLAND HOLST (Adrianus) WINTER AAN ZEE. (91) A. A. M. Stols, Maastricht.

Deze verzameling korte strofische gedichten vormt een geheel. De glans van een verloren liefde, verhelderd of vervagend, de dood, de eeuwigheid, glorie der voortijden, het kindschap, en het niet te keeren telkens weer opsteken van het berouw zijn er de reeds bekende motieven van. Het vers heeft niet meer die wijde rhythmiek van Roland Holst's vroegere verzen, het is kernachtiger, strakker, er is een verandering in te bespeuren niet ongelijk aan de verandering in Yeats' verzen. Het is het vers van een ouder man, maar onverzwakt en op een andere wijze, even schoon, wordt hier de strijd om de onsterfelijkheid, om de hoogere waarde van het persoonlijk menschelijk leven, voortgezet.

Zij voorspelden mijn lied
ijl einde in leegte en koude —
maar zij begrepen niet
wat heimwee kan: tot wonden
verhevigt het verouden
oog en oor, en brandschat
de taal, om te doorgronden
wat de wereld vergat.

Wie de Nederlandsche poëzie liefheeft, zal dezen bundel willen lezen.

BEVERSLUIS (Martien) CHIMERA'S. (122) „De Tijdstroom", Lochem.

Aan dezen bundel gaat een voorwoord vooraf van J. D. Bierens de Haan, die zegt wat de dichter met deze Chimera's bedoelde. De Chimera's zijn de bekende beeldgroepen aan de Notre Dame en deze worden als symbolen genomen voor de ondeugden en zielstoestanden, die in den mensch zelve, den mensch behagen. De opzet, hoewel wat erg systematisch, is niet onaardig, maar de uitvoerige beschrijving al dezer symbolische figuren is lang niet altijd gelukkig; in verband hiermede van de Apocalyps te spreken is vrij gewaagd, de onmiddellijkheid is hier te vaak zoek en er zijn al te veel regels, die hun ontstaan aan het rijmwoord of een al te gemakkelijke woordenrijkheid danken. Alleen de laatste gedichten, die geen Chimera's behandelen, zooals het vers De Profeten, slaagden beter.

BRANDT (Willem) OOSTWAARTS. (76) DE Gemeenschap, Bilthoven. 1937.

In Oostwaarts zijn verschillende exotische gedichten bijeengebracht, dat wil zeggen gedichten, die handelen over impressies op verre zeeën en in verre landen. Dit exotische houdt echter steeds het karakter van een indruk, zooals deze door een Westerling wordt ondergaan. Willem Brandt blijft balling. Deze ballingschap weet hij herhaaldelijk zeer gelukkig als symbool te geven voor de voornamere ballingschap der ziel in dit dal der aarde. Dit vers is niet diepgaand, maar het is zeer vaak melodieus en bezit de bekoorlijkheid van het elegische. Het getuigt ongetwijfeld van talent.

GENDEREN STORT (Reinier van) RIJMPROEVEN. (74) Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Al zijn er zeker technische aanmerkingen te maken op deze rijmproeven, al is het rijm wel eens wat te gemakkelijk en het rhythme te gelijkmatig, hoe rijk zijn ze aan onderwerpen, van het meest gewone tot het meest verhevene,

en hoe oorspronkelijk is de zienswijze van dezen dichter, hoe spreekt zich in ieder gedicht een gelouterde levenservaring uit. Zij geven het wezen van den man weer, die ze schreef; wie ze leest krijgt den indruk van een persoonlijke ontmoeting.

HART (Roelofje) DE GEVULDE SCHAAL. (50) De Spieghel, Amsterdam en Het Kompas, Antwerpen.

Deze verzen zijn overpeinzingen, het zijn geen diepe overpeinzingen echter, en ze zijn ook niet bijster oorspronkelijk, ze willen kennelijk ontroeren en er zullen menschen gevonden worden, die er door ontroerd worden, maar te zelden zal deze ontroering van aesthetischen aard blijken. Hetgeen nog niet wil zeggen, dat ze zonder eenig talent zijn.

VIRULY-BUTNER (Tonny) GEDACHTEN OVER HET LEVEN. (47) A. Blitz. Amsterdam.

Dit boekje bevat hetgeen de titel aangeeft, korte gedachten over het leven, ze zijn niet alle onwaar, deze gedachten, maar tot het diepere levensgeheim vermogen ze toch niet door te dringen. Enkele formuleeringen zijn eenigszins lachwekkend.

KRISTOF (Heinz) OCCARINO. „De Wijngaard" Nijmegen.

Occarino is een mapje, dat tien losse bladen met een vers en een lino bevat. Zoowel de lino als het vers verraden den beginneling, die wel eens de gevaarlijke schrede tusschen het sublieme en het ridicule maakt, er is wel eenig talent te ontdekken, maar van een wezenlijk bereiken kan men nog niet spreken.

SCHOUS (Marie) HEILIGE VRIENDSCHAP TUSSCHEN MAN EN VROUW. (118) *f* 1.50 en *f* 2.25. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

„Want de liefde is geen zonde, maar deugd... en zij stelt den mensch op zijn levensweg in staat om den geheelen dag goed te doen; en uit de liefde ontspringt de kuischheid." De woorden van Guilhem de Montanhagol zijn als het motto van dit mooie, teere boekje. Op grond van historische gegevens wordt liefde in de hoogste en heiligste beteekenis van het woord behandeld, de zielen-eenheid tusschen St. Franciscus van Sales en de H. Joanna de Chantal, van den middeleeuwschen Benedictijner hagiograaf Agius met Hathumot van Gandersheim, en van St. Bonifacius met de H. Lioba. In onzen tijd wordt het physiek-sexueele als een bijna allesbeheerschende factor der menschengemeenschap gezien. Hier worden de hoogere aanvulllingsmogelijkheden tusschen man en vrouw aangegeven, een zuivere, maagdelijke liefde tusschen begenadigde zielen, uit kracht van een bovennatuurlijke Godsliefde. Dat het bestaan hiervan historisch juist wordt aangetoond in de levens dezer heiligen vormt de zeer groote beteekenis van dit boek, dat volwassenen gaarne wordt aanbevolen.

CAPEK (Karel) HOE EEN TOONEELSTUK ONTSTAAT. (159) *f* 1.25 en *f* 1.90. Voor Nederland bewerkt door Jan Teulings. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Zoo geestig en origineel als Capek vermogen maar weinigen hun onderwerp te bezien. Dit boekje heeft hij onnavolgbaar geestig geschreven. Hij vertelt den ontwikkelingsgang van een tooneelstuk dat zal worden opgevoerd, vanaf den beklagenswaardigen auteur, die zijn stuk langzaam maar absoluut ziet verminken, tot de première. Ook de levende schouwburginventaris, die men nooit te zien krijgt, — tooneelknechts, kappers, electriciens en dergelijke — passeeren de revue.

Het is alles ietwat gechargeerd, maar de voorstelling van de werkelijke situatie dringt zich op.

Werkelijke humor is te zeldzaam om dien niet, waar hij zich voordoet, te waardeeren. Hier sprankelt hij van de eerste tot de laatste bladzijde. Daarom wenschen wij dit boekje vele lezers.

CURIE (Eve) MADAME CURIE. Haar leven en werk. (405) *f* **3.75 en** *f* **4.90. Vertaling van Willy Corsary. H. P. Leopold, Den Haag.**

De dochter van Madame Curie heeft in dit boek leven en werk der beroemde geleerde beschreven. Het is met groote duidelijkheid en piëteit dat hier het leven wordt verteld van een vrouw, die steeds den roem van zich heeft afgestooten, nooit de kunst van beroemd te zijn heeft verstaan, en die met volstrekte belangeloosheid haar wetenschappelijken arbeid heeft verricht, zelfs met opoffering van haar gezondheid. Het is onmogelijk in een kort bestek den inhoud van dit bizondere boek aan te geven; we moeten volstaan met te vermelden dat de levensgeschiedenis van de arme Poolsche studente, die de ontdekster werd van het radium, zeer interessante lectuur is. In de vertaling is het boek zuiver Nederlandsch geworden.

VRIJMAN (L. C.) SLAVENHALERS EN SLAVENHANDELAARS. (156) Patria. Van Kampen, Amsterdam, 1937.

STAPEL (Dr. F. W.) DE OOST-INDISCHE COMPAGNIE EN AUSTRALIë. (159) Patria. Van Kampen, Amsterdam. 1937.

Wederom twee deeltjes uit de Patria-serie, die waardig bij de voorgaande aansluiten. Als „einheitlich" verhaal is natuurlijk het eerste beter geslaagd dan het tweede, omdat de stof „einheitlicher" is. Voor velen zal de slavenhandel een onbekend terrein wezen: hier kunnen zij lezen, hoe onze voorvaderen in West-Europa vòor honderd, tweehonderd jaar negers versjacherden en als redelooze dieren behandelden. De slavenhandel blijft een der donkerste vlekken in de Europeesche geschiedenis. — Het tweede boekje is geschreven door een uitstekend vakman en behandelt de verschillende tochten langs en om Australië van Nederlandsche zeevaarders. Deze Patria-uitgaven zijn bedoeld als populair en onderhoudende verhandelingen, verhalen liever, uit het vaderlandsche verleden en willen als zoodanig gewaardeerd worden. De tot nu toe verschenen boekjes beantwoorden uitstekend aan hun doel.

PASCOAES (Teixeira de) PAULUS DE DICHTER GODS. (394) Vert. door A. V. Theelen en H. Marsman. Meulenhoff, Amsterdam.

Er zijn geloovige en niet-geloovige Christenen. Deze „Paulus" is er een voor niet-geloovige. Geloovige Christenen kunnen er geen vrede mee nemen. Het boek is brillant, te brillant geschreven. De paradoxen en krachtspreuken stuiven je om de ooren. De schrijver heeft zich verzadigd aan Duitsche en Engelsche meeningen over Paulus en deze in zijn boek verwerkt. Paulus had, volgens deze geleerde, een oogziekte, was epileptisch, onderging op den weg naar Damascus een eigenaardige hallucinatie, enzoovoort. Er wordt rijkelijk op los gefantaseerd, terwijl Paulus' martelaarschap voor deze zelfde fantaseerders niet vaststaat. Teixeira de Pascoas weet bijvoorbeeld wèl, dat Paulus het Romeinsch burgerschap bezat, omdat Pompejus bij zijn familie logeerde, maar van Paulus' dood weet hij niets. Het boek staat volkomen buiten het Christendom: de schrijver staat op een standpunt dat dertig jaar geleden de „modernisten" innamen. Wat hem in Paulus interesseert, is louter de ongewone persoonlijkheid, niet wat den Christen in Paulus interesseert. Het boek is uitstekend vertaald en niet-geloovige Christenen zullen wellicht al deze geforceerde krachtspreuken met genoegen lezen. Voor geloovige lezers deugt het boek niet.

STEINER (Dr. Stephan) HAZARD. (263) *f* **2.90 en** *f* **3.50. Vertaling van Sophie Nypels. Leiter - Nypels, Maastricht.**

De geschiedenis der speelbank van Monte Carlo wordt in dit boek verteld door een bij uitstek deskundige: Stephan Steiner was, vóór hij journalist werd, een gefortuneerd man, die zijn geheele vermogen aan de speeltafels heeft verloren. Het is met blijkbare kennis van zaken dat hij, behalve van de eigenlijke geschiedenis van Monte Carlo, vertelt van bekende spelers en hun systemen van avonturiers en bedriegers, die bekende figuren aan de Riviéra

zijn geweest. Zelfs geeft hij aan het einde van zijn boek eenige speelsystemen, door hem zelf bedacht. Volgens het voorwoord heeft de schrijver een groot deel van zijn leven besteed aan de „studie" dezer systemen, welke hem dan toch blijkbaar zelf geen succes hebben opgeleverd. Men vraagt zich overigens af hoe iemand het kan verantwoorden daaraan zooveel kostbaren tijd te besteden.

Dit geheele boek over kleine menschen en de hartstocht, waaraan zij zijn verslaafd, is voor een overwegend deel weinig meer dan sensationeele journalistiek, al wordt het dan aangediend als een min of meer wetenschappelijk werk: het voorwoord spreekt van een „schat aan historische data, wijsgeerige en critische beschouwingen".

ROMEIN (Dr. Jan) HET JAAR 1931 - 1932. Wereldgeschiedenis. Met karikaturen en foto's. (81) *f* 2.50 en *f* 3.50. De Torentrans, Zeist.

In de serie der jaarlijksche overzichten van de Wereldgeschiedenis is thans ook het deel 1931-1932 uitgekomen. Het wordt gekenschetst als de tijd der mislukkingen. De geschiedenis der verschillende staten, het onderling verband en de algemeene wereldfeiten worden door Dr. Romein objectief aangegeven. Zijn opmerking over de kapitalistische eigendomsverhoudingen zal de eenigszins ontwikkelde lezer gemakkelijk kunnen corrigeeren.

MONTESSORI (Dr. Maria) HET GEHEIM VAN HET KINDERLEVEN. (284) *f* 2.90 en *f* 3.90. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De voordrachten en gedachten, in dit boek bijeengebracht, houden zich bezig met het heel jonge kind, waarin zich in helderen eenvoud de normale karakteristieken van den mensch vereenigen. De laatste jaren is het aantal uitgaven op opvoedkundig gebied groot, misschien wel te groot, maar een boek van Dr. Montessori is toch nog steeds iets bijzonders en waardevols. Ook dit werk. Er blijkt uit hoe fijn en gevoelig deze vrouw de natuur en typische gesteldheid van het kind kent, en hoe zij de naïeve teekenen, die het kind geeft van zijn ontwikkeling, weet te onderkennen. Het is een boek, geboren uit liefde, het geeft een blik op het geheim van het kinderleven; het zij ouders en opvoeders aanbevolen.

COCHERET (Ch. A.) SPEELDOOS. (157) *f* 1.90 en *f* 2.90. Een tweede bundel van Vijftig Schetsboekbladen uit de N. R. C. met teekeningen van den schrijver. W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

Op deze speeldoos worden afwisselend met een lach en een traan in rake pittige schetsen allerlei Nederlandsche en andere melodietjes afgedraaid. Humor is het hoofdmotief van alle wijsjes, waarom deze speeldoos menigeen oogenblikken van genoegen verschaffen zal. Rijpere lezers.

WILLIAMSON (J. E.) MIJN AVONTUREN OP DE BODEM VAN DE OCEAAN. (256) *f* 2.90 en *f* 3.90. Voor Nederland bewerkt door F. Koning. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

In een zelf uitgevonden duikertoestel is de schrijver van dit belangwekkende boek meerdere malen tot op den bodem der zee afgdaald en heeft daar zelfs films vervaardigd van het leven der visschen en de flora onder water. Hij onthult hier al de geheimen van het geheimzinnige land onder water en voert ons mede op spannende tochten vol avontuur door prachtige landschappen waar zeemonsters huizen. Er staan vele mooie foto's tusschen dit interessant relaas die een beeld geven van hetgeen de schrijver onder water al zoo te zien heeft gekregen.

JOHNSON (Martin) SAFARI. Film-jacht op groot wild in Midden-Afrika. (256) *f* 3.90. Met talrijke foto's in de Afrikaansche wildernis opgenomen. Geautoriseerde vertaling door J. van Reensema. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Het bekende echtpaar Johnson heeft in dit boek de verschillende avonturen en ervaringen verteld, die zij in de wildernissen van donker Afrika beleefd hebben. Het is een der spannendste reisvertellingen en een der beste

jachtverhalen geworden, die ik ooit las. Deze ontdekkingsreizigers, met hun filmtoestel overal doordringend, verdragen met de grootste volharding alle ontberingen en verduren alle moeilijkheden, waaraan zij in de djungel blootstaan en dwingen den lezer de oprechtste bewondering af. Een mooie uitgave met bijzondere foto's voor liefhebbers.

In de Libellen-serie van Bosch & Keuning, Baarn verschenen de volgende deeltjes:,

BEVERSLUIS (Martien) DE ARKE NOACHS. DIERSATYREN. (62) *f* 0.90. Vrij naar het Fransch.

BEVERSLUIS (Martien) DE BRUG, DIE NOORD EN ZUID VEREENT. (31) *f* 0.45.

Episch-lyrisch declamatorium, voor soli, spreekkoor, tegenkoor, zang en muziek. Geïnspireerd door den bouw van de nieuwe brug aan den Moerdijk.

MARÉE (Piet) WIJ MAKEN EEN SCHIMMENSPEL. Handleiding voor het zelf maken van een schimmentheater, met 3 complete schimmenspelen. (30) *f* 0.45.

MANGER (Hermien) WARME DRANKEN VOOR KOUDE DAGEN. Hoe men drinkt en wat men drinkt; met recepten. (34) *f* 0.45.

MARÉE (Piet) FOTO'S MAKEN ZONDER CAMERA. Met illustraties van den schrijver. (18) *f* 0.45.

MARÉE (Piet) LINOLEUMSNEDEN. Handleiding tot het zelf snijden en afdrukken van linoleumsneden. (30) *f* 0.45.

LANGERAAR (W.) en STAD (C. van der) MET Hr. Ms. „DE RUYTER" NAAR NEDERLANDSCH-INDIë. Met 34 foto-illustraties en 28 penteekeningen van H. Munnik. (272) *f* 2.75 en *f* 3.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Eenige officieren van den nieuwen kruiser „De Ruyter" hebben in dit boek de reis beschreven van Nederland naar Nederlandsch-Indië. De beide heeren blijken vlotte, waar de gelegenheid zich voordoet, humoristische vertellers te zijn. Het boek geeft een interssant reisverhaal; tevens leert de lezer het dagelijksche, nogal gecompliceerde leven aan boord van een modern oorlogsschip kennen.

CARNEGIE (Dr. Dale) HOE MAAK IK VRIENDEN EN LEEF IK GELUKKIG. (261) *f* 1.90 en *f* 2.90. Nederlandsche bewerking van John Kroon. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Hoe U een aangenaam causeur kunt worden, uw inkomen kunt verhoogen, uw populariteit kunt vergrooten, snel en gemakkelijk vrienden kunt maken, nieuwe klanten kunt krijgen, uit een geestelijke depressie kunt geraken, kortom hoe U een volmaakt gelukkig mensch kunt worden. daartoe wijst dit boek U den weg.

Het haalt typisch Amerikaansche voorbeelden aan van verschillende groote, geslaagde figuren, die er allen gekomen zijn dank zij hun toepassen der levensregels, door den schrijver in zijn boek vastgelegd.

Er staan zeer zeker behartenswaardige wenken in dit boek, maar wij staan toch eenigszins sceptisch tegenover het gerandeeren van alle genoemde successen.

PIETTE (O. F. M. Maximin) JOHN WESLEY IN THE EVOLUTION OF PROTESTANTISM. (569) 18/. Sheed & Ward, London.

Dit, onder kerkelijke goedkeuring verschenen boek, wordt ingeleid door een Katholieke bisschop en een geestelijke der Methodisten, die er beiden vol lof over zijn. Het is dan ook inderdaad een standaardwerk, opvallend door wetenschappelijkheid en onpartijdigheid. In het eerste deel wordt een

schitterend historisch overzicht gegeven der ontwikkeling van het protestantisme tot het optreden van Wesley in 1739. Het grootste deel van het Engelsche volk was toen zonder werkelijk religieus leven. Het in Engeland totaal lamgeslagen Katholicisme kon geen contra-hervormer voortbrengen; het was in het Britsche Protestantisme zelf dat een geestelijke herleving doorbrak; John Wesley werd een hervormer der Hervorming. Uitvoerig worden in het tweede deel Wesley's persoonlijkheid en optreden beschouwd; zijn theologie wordt behandeld, en de invloed van het Methodisme op de verdere ontwikkeling van het Protestantisme wordt nauwkeurig nagespeurd. Voor de studie van het Engelsche Protestantisme zal dit voortaan onontbeerlijk zijn.

In de Opvoedkundige Brochurenreeks onder leiding van Fr. S. Rombouts zijn de volgende nieuwe nummers verschenen:

VERHIEL (Adr.) KERKELIJKE OPVOEDING. (120) *f* 1.40.

BOSMAN (Theo) DE „BROMMERS". (74) *f* 0.80.

Muziek-psychologische en paedagogische studie over de ontwikkelingsmogelijkheid der „muzikaal-achterlijken".

DET (E. J. van) WAARHEEN NA DE LAGERE SCHOOL? (288) *f* 0.85. Arbeiderspers, Amsterdam.

Een oriënteerende kleine handleiding wil dit boekje van den ouddirecteur van het Amsterdamsche Gemeentelijke Bureau voor Beroepskeuze zijn. Men vindt er een overzicht over de verschillende vormen van onderwijs in ons land, die aansluiten op de Lagere School. Daarnaast een hoofdstuk over het psychologisch onderzoek, op zich niet on-interessant, maar voor den ouder en onderwijzer, die zich met de vraag der beroepskeuze bezighouden, van geen beteekenis, daar dit onderzoek door deskundigen geschiedt.

WEEREN. (A. van) REGEN EN ZON IN KLEUTERLAND. (256) *f* 1.90. Schuyt, Velsen.

Schetsen uit het kinderleven, eenvoudig levend en vol kleur. Kinderverdriet en kindervreugd wisselen elkaar af, juist als in het leven der groote menschen. Het zijn geen geweldige gebeurtenissen, maar voor het kind beteekenen ze toch meer en heel iets anders dan voor de volwassen. Dat weet de schrijfster ons duidelijk te laten voelen.

ROND DE PEEL. 40 Foto's van Martien Coppens. Text van P. Concordius O. M. Cap. *f* 3.75.

Dit boek bevat een groep karakteristieke, meesterlijke foto's van de menschen rond de Peel, zooals ze in de werken van Antoon Coolen in zoo rijke variatie beschreven worden. Pater Concordius heeft er met warme sympathie een begeleidenden text bij geschreven, die zeden en levensgewoonten dezer menschen nog nader illustreert.

SCHREINER (Gerth) „WIJ LEVEN IN HOLLAND" (195) *f* 1.50. Ingeleid door Anton van Duinkerken. Geïllustreerd door Mies Blomsma. Meulenhoff, A'dam.

Zoo nu en dan verschijnt er eens een boekje, waarin wij Hollanders als in een spiegel kunnen zien, hoe vreemdelingen ons bekijken. En wanneer die spiegel goed geslepen en helder is met zilveren lijst om den rand, zooals deze, dan kan het wel niet anders of wij nemen hoffelijk op den koop toe de waarheid omtrent onze eigenaardigheden die daaruit ons in het oog moeten springen. Met geestige bemerkingen en goed verborgen maar gedegen kennis van ons, ons land en onze geschiedenis houdt Gerth Schreiner ons den spiegel voor en vermaakt ons met zijn keurige anecdotes waarin ons volk als levend voor U wordt. Dit is een geestig en goed boekje over „Holland" dat zooals Anton van Duinkerken in zijn voorwoord zegt, een trouwe vriend voor vele lezers moge worden.

Naar den Nobelprijs

door J. v. H.

Elk schrijver schrijft slechts over zich zelf, wordt er wel eens beweerd. De zin van dit axioma is, dat al wat de hand van een auteur verlaat, uit zijn meest eigen ik geboren is, wezen is van zijn wezen, gevormd en gevoed uit de substantie van zijn geest.

Romanschrijvers zullen deze stelling op hùn wijze onderschrijven. De wonderlijke exemplaren, die hun verbeelding vaak in het leven roept, eeren hun schepper op een afstand, maar een al te personlijke relatie in bovenverklaarden zin zou hen compromitteeren. Shakespeare heet de „myriad-minded", de duizendzielige, wegens zijn magisch vermogen zich in alle denkbare menschenpsyche's te hullen. De uitdrukking veronderstelt een identiteit van verbeelder en verbeelde. De dichter i s op een of andere wijze de persoon, die hij beeldt en schept, een psychologisch proces, dat voor experiment of meting ontoegankelijk blijft. Elke romanfiguur heeft iets van haar verbeelder, verraadt onverwoestbaar de innerlijke structuur en geaardheid van den schrijver, zonder dat daarom e l k e conclusie van schepping tot schepper geoorloofd is.

Ook heeft de schrijver met een oeuvre van eenigen omvang een uitgesproken type, dat hem op den duur het volledigst vertegenwoordigt en karakterizeert. Zoo is van Schendel de uitbeelder van den stoeren, zwijgenden Hollander, die in gewijzigde gedaante voortdurend bij hem terugkeert. Bij Gerard Walschap is een vaak optredend type de hypocriete dorpeling, hoewel bij dezen auteur groote afwisseling van figuren heerscht. Vestdijk heeft een opvallende voorkeur voor rare sinjeurs en psychisch gekwelden, Helman voor stille gevoelsmenschen en, sinds eenigen tijd, voor heroïeke opstandelingen. Coolen verdeelt zijn sympathie tusschen de eenvoudige Peelbevolking en grillige plattelandsdokters. Ter Braak schreef, toen hij nog aan romans deed, het best over ironizeerende intellectualisten en den Doolaard over half wilde natuurmenschen. Maurice Roelants beweegt zich liefst onder gevoelige, verstandige Vlamingen en Willem Elsschot blijft bij zijn schrandere, wat onclericale Sinjoren. Herman de Man is in zijn element onder binnenvaarters en poldermenschen, zooals Jan Eekhout onder Zeeuwsch-Vlaamsche boeren. Johan Fabricius wordt vooral bekoord door woord- en handvlugge Italianen, zooals Theun de Vries door onheilbroeiende oproerlingen en ontevreden Friesche landarbeiders. De dames Jo van Ammers-Küller en Ina Boudier-Bakker hebben een zwak voor oude regentenfamilies en geslachten van grootburgers. Felix Timmermans schrijft bij voorkeur over grappige kleinburgers en buitenlui, Alie Smeding over hofjes- en gestichtsmenschen en A. M. de Jong over tot besef gekomen proletariërs.

De verbeelding onzer romanauteurs heeft een bonte wereld opgeroepen. De meeste dezer figuren zullen wel niet voor de eeuwigheid geschapen zijn. Mochten zij slechts voortleven in hun nageslacht! Maar romanhelden leven in andere dimensies dan gewone stervelingen, zij ademen uit papieren longen en kunnen geen nieuwe generatie in het leven roepen. Wat zou er een prachtig ras kunnen groeien uit de vermenging van van Schendel's stugge, verbeten Hollanders met de zwierige Italianen van Fabricius. Roelants' gezondbloedige Vlamingen zouden genezing brengen aan de neuropathen van Vestdijk. Welk een jolig geslacht zou er ontstaan, wanneer de geestige helden en heldinnen van ter Braak een levensverbond aangingen met de grappige creaturen van Felix Timmermans en welk een wonderlijke idylle zou er opbloeien, wanneer de snuggere Antwerpenaars van Elsschot hun gezellinnen kozen uit het hofjes- en gestichtsvolk van Alie Smeding. De water- en poldermenschen van Herman de Man zouden nieuw bloed kunnen brengen in de regenten- en patriciërsfamilies van Jo van Ammers- Küller en Ina Boudier-Bakker. Een verbinding tusschen de gevoelige opstandelingen van Helman met de volbloed-revolverknallers van den Doolaard zou een modelgeslacht van bommenwerpers ten gevolge hebben. De verlichte proletariër van A. M. de Jong, aan de zijde eener felle communiste van Theun de Vries, zou met gerust hart den fakkel der ontvoogding aan zijn opvolger kunnen overreiken.

Dit alles echter is slechts onvruchtbaar gefantazeer. Het is een weemoedig stemmende gedachte, dat creaturen der verbeelding, aan wier ontstaan wellicht jarenlang gearbeid is, en die onder tranen en bloed het leven intraden, zoo vaak een spoedigen dood moeten sterven. Geen vertaling zal hun nieuw bloed instorten, geen Nobelprijs hun levensmogelijkheid verruimen. Het kwijnende bestaan dat zij leiden, wordt een tijdlang kunstmatig gerekt door de voedende zonnestralen, die zij opvangen achter de winkelruimten der boekverkoopers, maar op het noodlottige oogenblik neemt een meedoogenlooze hand hen weg en bergt hen op in de uiterste duisternis, waar zelfs geen tandengeknars nog aan eenig leven herinnert. Hoe weinig auteurs schrijven voor de eeuwigheid, hoe vele voor een spoedige vergetelheid. Er is geen ondankbaarder werk dan romans schrijven! De eerste de beste meubelmaker werkt op langere golflengte dan de man der verbeelding. Hoeveel geslachten zal de stoel te dragen, de tafel te voeden hebben, die zijn werkplaats verlaten; op en om stoel of tafel zullen zich tragedies afspelen, die, werden ze opgeteekend, een romanschrijver beroemd zouden maken. Maar de meubelmaker is zich niet bewust van dit alles: er kleeft geen traan of geen bloed aan het werk zijner hand. Hij heeft niet, zooals de schrijver, zijn ziel gelegd in den sierlijken zwaai der stoelleuning of in de kronkeling van een tafelpoot.

En geen vreemde hand is het vergund het leven der ver-

beeldingsfiguren, ook maar een tijd lang, te bestendigen. Hoe verlokkend zou het zijn om een nieuwen, een soort super-roman op te bouwen boven het werk van verschillende schrijvers, met behulp der figuren uit hun boeken. Denken we Dr. Dumay, den held van ter Braak, eens in een andere situatie, dan waarin de auteur hem plaatst, in een liefdesconflict bijvoorbeeld met een weeskind uit Enkhuizen, merk: Alie Smeding; daarbij als ingewijde en tegenwerkenden factor den dominee uit „De goede Herder" van P. H. Ritter. Gelijktijdig dingt naar de weezenhand een beurtschipper uit Stavoren, genomen uit „Stiefmoeder Aarde". Uit Elsschot's „Kaas" treedt een Antwerpsche opkooper van deze waar naar voren en als hij bij toeval het weeskind ontmoet, raakt ook hij onder haar bekoring. De kaaskooper wint het hart der omstredene, doch als zijn jongere zuster, die in een Vlaamsch pensionaat een vrome opvoeding geniet en uit Walschap's oeuvre kan gekozen worden, van dit komende huwelijk met een gereformeerde hoort, schrijft zij aan Pastoor Vogels uit „Kinderen van ons Volk" om hem te bewegen tusschenbeide te treden. De Pastoor verschijnt en Dr. Dumay, getergd door al dien clericalen weerstand, trekt zich terug om een „Demasqué der Clerezy" te schrijven, waarin hij, uit wraak over zijn mislukt aanzoek, de zwarte praktijken van dominee en pastoor gaat onthullen. Elsschot's kaaskooper ontvoert intusschen het meisje, om haar aan de zwarte machten te onttrekken, naar Harlingen, waar zij tot haar onheil Vestdijksche figuren leert kennen. Allereerst komt zij in gezelschap van een Duitsch dienstmeisje, Else Böhler, daarna in psycho-analytische behandeling bij meneer Visser. Hier vergeet zij de goede lessen, die Alie Smeding, en zelfs de menschelijke waardigheid, die Dr. Dumay haar hebben ingeprent.

Gelukkig neemt zij tijdig de vlucht en belandt bij een Frieschen plattelandsdokter, Coolen's bekenden dokter van Taeke, die haar spoedig van alle psycho-analytische smetten genezen heeft. Hij weet haar een goeden dienst te bezorgen bij „De Waterman" van van Schendel, waardoor zij in de binnenvaart komt. Het zwijgzame, eentonige leven in den schaduw van van Schendel's stijlvolle figuren bevalt het dartele Alie Smeding-creatuur niet en vaak denkt zij terug aan haar Enkhuizenerjaren. Op de binnenvaart leert zij allerlei schippers- en poldervolk kennen van Herman de Man; een aanzoek van schipper Aart Luteijn slaat zij echter af. Eindelijk heeft zij genoeg van de vaart en, wanneer zij wat geld bijeengespaard heeft, koopt zij een kroeg in de havenbuurt van de hoofdstad. Hier komt allerlei rauw volk over de vloer, waaronder Spaansche communisten van Helman en Levantijnsche samenzweerders van den Doolaard. Door hun toedoen raakt zij verstrikt in duistere affaires en komt ten slotte in de gevangenis terecht. Weldadige patricische dames, scheppingen van Ina Boudier-Bakker, komen haar bezoeken om haar moreel weer op te richten. Ook treedt er eens een vooraanstaand krantenman, die

het interessante geval litterair-psychologisch bewerken wil, bij haar binnen. Het blijkt Dr. Dumay te zijn en als hij onverwacht in dit wrak zijn vroegere Enkhuizener geliefde herkent, betrapt de binnenkomende cipier hem op een weerbarstigen traan.

Intusschen heeft „De goede Herder" uit Ritter's roman zijn voormalig schaap niet vergeten. Hij dringt door binnen de kerkermuren, weet de autoriteiten te bezweren, de patiënte zelf te vermurwen en voert haar weer op het goede pad en naar Enkhuizen terug.

Aldus zou het verloop kunnen wezen van dezen super-roman. Het zou een nationale roman zijn in den volsten zin van het woord, tot welks opbouw alle toonaangevende schrijvers hadden bijgedragen. Ongeveer alle standen en de voornaamste provincies zouden erin vertegenwoordigd zijn. Nederland mocht nimmer een Nobelprijs voor litteratuur ontvangen en het ziet er niet naar uit, dat dit in de naaste toekomst wel zal gebeuren. Zulk een werk echter zou de Zweedsche academie vermurwen. Tegen een gezamenlijken aanval van Helman's terroristen, den Doolaard's Balkaneezen en Theun de Vries' Schieringers en Vetkoopers onder aanvoering van ter Braak's militante intellectueelen, — van de Man's poldergasten, Elsschot's kaaskoopers en van Schendel's onoverwinnelijken, geleid door Coolen's keurbende der van Taeke's, — van Ina Boudier-Bakker's dameslegioen en Alie Smeding's gestichtskinderen, behoedzaam aangevoerd door Ritter's dominee, zouden deze Vikingerharten niet bestand zijn. Al de geestigheid en het fijne gedachtenspel van ter Braak, al het „ewig weibliche" van Alie Smeding's figuren, de stoere avontuurzin van Coolen's plattelandsdokters, de mystieke diepte van van Schendel's helden, de vrijheidsliefde van den Doolaard, de omwentelingsdrang van Helman en Theun de Vries, de polder- en watersfeer van Herman de Man, de voornaamheid van Mevrouw Boudier-Bakker's heldinnen, de vrijzinnige menschlievendheid van Ritter's goeden herder, al deze voortreffelijkheden zouden als in èen bouquet zijn bijeengebracht en de Stokholmsche jury stormerderhand veroveren. Zulk een werk zou iets hebben van het „myriad-minded" van Shakespeare en onvergelijkbaar staan in het park onzer vaderlandsche litteratuur. Heel Nederland, van den kaaskooper en den beurtschipper tot den academisch gegradueerde en den predikant, van het dienstmeisje tot de deftige bezoekdame zou zich in dit werk als in een spiegel herkennen. De muziek der havenkroeg zou er samensmelten met de plechtige orgeltonen uit het Enkhuizener gesticht, de provincie zou er de hand reiken aan de hoofdstad, water en land zouden er een soort huwelijk aangaan, de kaas, dat Nederlandsche product bij uitstek, zou er het bindmiddel blijken tusschen Noord en Zuid. Fantasie en werkelijkheid zouden er zoo harmonisch ineenvloeien, dat van de Lauerszee tot en met de Schelde geen Nederlander er niet iets van zich zelf in ontdekt, doch alles gesublimeerd in de orde

der verbeelding. De stijl zou alle nuanceeringen, alle trillingen, alle krachtaccoorden, alle verteederingen, alle zwellingen en rimpelingen bevatten, waartoe het Nederlandsche gemoed in staat is. Elke emotie van geest of hart, die van Harlingen tot Antwerpen een mensch maar ondergaan kan, zou hier woord en uitdrukking worden. De eene bladzijde zou blozen onder de krachtpatserij van een geweldenaar, terwijl de keerzijde het hinde-zacht gefluister der verteedering zou stamelen. De ronde taal van den binnenschipper zou er samenstemmen met de woordmuziek van den dominee. Alle problemen, van de psycho-analyse tot het dienstboden vraagstuk, van den kaasuitvoer tot de strafrechtkwestie, zouden erin ter sprake komen. Het zou een werkelijke Querschnitt, een doorsnede vormen door het volle vaderlandsche leven.

Welke onvermoede mogelijkheden zouden er bovendien opengaan, wanneer deze eerste poging slagen mocht. De kaalgegraasde terreinen van den gewonen roman konden verlaten worden; een nieuwe dimensie zou zich aankondigen, een soort superrealisme, waarin in-de-tweede-macht verheven menschen optraden, een reïcarnatie in den zuiversten zin. De meest aan het stof klevende, hartstochtgebondenste creaturen zouden zoo hun karma kunnen ondergaan, tot zij. van alle menschelijkheid ontsmet, het nirwana mochten intreden.

Slechts èen practische moeilijkheid zou zich voordoen: de verdeeling namelijk van den geweldigen Nobelprijs. Maar hierin ware voorzien, wanneer alle rechthebbende schrijvers met een genereus gebaar hun aandeel afstonden tot oprichting van een gesticht voor amechtigen, longzwakken en verdere levensonbekwamen uit de romanlitteratuur, figuren, die voor geen verdere exploitatie in aanmerking mochten komen.

BOEKENSCHOUW

VLAANDEREN ROEPT. (223) Een bundel novellen, schetsen enz. onder redactie van Emile Buysse. Bandversiering door Karel Hoekendijk. Bosch en Keuning, Baarn.

In deze bundel novellen, schetsen, verzen, artikelen en mooie foto's wordt op elke bladzijde de roem van Vlaanderen bezongen. De meest vooraanstaande Vlaamsche schrijvers hebben onder redactie van Emile Buysse er aan mede gewerkt om van dit boek een kunstwerk van blijvende waarde te maken. Er zijn goede gedichten, gezellige vertellingen, hier en daar een roerend verhaal en de foto's geven een blijvend idee van de schoonheid van steden, dorpen, torens en het land van Vlaanderen. Een zeer mooi boek dat de liefde voor Vlaanderen slechts kan doen toenemen.

Salka Valka in Nederland

door BEN EVERS.

Wij ontvangen deze Yslandse roman uit de derde hand. Het is een Nederlandsche vertaling van de Deense vertaling. Deze werkmethode kunnen we in het algemeen geenszins toejuichen. Wij, die weten, wat een kunstwerk dikwijls reeds bij een eerste vertaling aan kracht en schoonheid moet inboeten, houden ons hart vast voor een tekstbewerking, die geheel los staat van het origineel. Het kan niet anders, of de eens gebrouwen drank wordt meer en meer met water verdund! Toch is het Yslands momenteel, dank zij de goede zorgen van prof. van Hamel, in ons land niet meer zo'n exotische taal, dat de vertaalster zich daarmede zou kunnen verontschuldigen. Een andere verontschuldiging zou ik voor mij grif aannemen, namelijk dat het Yslandse origineel toch onvertaalbaar is! Het is dan ook maar het beste iedere vergelijking achterwege te laten, en het boek te nemen, zoals de Zuid-Hollandse Uitgeversmaatschappij het ons aanbiedt. En dan verheugt het me, dat ik ondanks dit alles zo heel veel goeds van dit boek mag zeggen. Want het is goed, dat deze magistrale Yslandse roman over de wereld gaat, zij het in een vorm, die niet meer is dan een verre, vibrerende echo van wat Halldors stem is voor allen, die het Yslands verstaan. Het is goed, omdat zelfs deze verwaterde kunstdrank nog een oververzadigde oplossing is van de zuiverste levenssappen. Want er is natuurlijk een kern, die men de inhoud van het boek zou kunnen noemen, waaraan een uiterlijke vorm gegeven kan worden in alle bestaande talen van de wereld. In theorie toegegeven! Maar: men vergete niet, dat de mens niet uitsluitend geest is, dat integendeel geest en lichaam, geestelijke en lichamelijke momenten onvervreemdbaar met elkaar vereenigd zijn. Vorm en inhoud beïnvloeden elkaar, omdat nu eenmaal onze geest leeft in ons lichaam, en dus ook het contact tussen de geest en de buitenwereld alleen maar tot stand kan komen door het lichaam. Zonder nu direct met prof. Donkersloot te willen beweren, dat de inhoud van het kunstwerk de vorm is — een bewering, die zelfs buiten ieder verband inhoudloos is! — beseffen we maar al te goed de intrinsieke waarde van de taalvorm voor het geheele gedachten- en gevoels-leven, om niet te begrijpen, dat een weergave van des Pudels Kern alléén — verre van het beste van het beste te zijn — juist een vormloos-zwakke en strakke copy is, waar haast geen leven inzit, omdat de gave des Woords ontbreekt! Men versta mij goed, dat ik het niet heb over banale spreekvermogens maar over de gave des Woords, die van goddelijke oorsprong is. De eerbied voor dit bezielende moment van de Moedertaal is vaak bij dames en heren vertalers en..... Esperantisten ver te zoeken! Het is dan ook zo, dat niet iedereen de rijkdom van zijn eigen bezit weet te waarderen. Met dit alles bedoel ik niet het werk van Annie Posthumus, die dit boek uit het Deens vertaalde, af te keuren. Waar de oorspronkelijke, typisch-Yslandse manier van zeggen, die nu eenmaal niet te vertalen is, door de Deens-Nederlandse bewerking heenklinkt, daar is die klank met al z'n levenswijsheid en innerlijke kracht toch voor de mensen van onze taalgemeenschap niet meer dan een ver, vreemd en onbestembaar geluid. Het menselijke, dat hier onder zo trieste omstandigheden in het nietige Oseyri aan de Axlarfjord geschiedt, is het Leven zelf. Dit meesterwerk uit de wereldlitteratuur — want dat is het zonder enige restrictie — was een Nederlandse bewerking ten volle waard.

* * *

De bloeitijd van Ysland, de heldentijd, valt in de vroege Middeleeuwen. In de tijd van Koning Harald Schoonhaar van Noorwegen (865-945), die begint met de vorming van de Noorse eenheidsstaat en daardoor de persoonlijke vrijheid van zijn volk bedreigt, nemen duizenden Noren de wijk naar Ysland.

Zij nemen hier zo groot mogelijke stukken land in bezit langs de

kuststrook tussen het onherbergzame binnenland en de zee. Later, toen de bevolking zich steeds meer uitbreidde, moesten zij weer gedeelten van dit met het recht van den eerstgekomene verworven land afstaan, wat niet altijd zonder strijd verliep. Van het wel en wee der eerste drie generaties in hun nieuwe land (930-1030) getuigen de familiegeschiedenissen, die in de dertiende eeuw op schrift gebracht werden: de oud-Yslandse saga's. Intussen bestaat de bevolking van Ysland niet louter uit Noren, maar heeft zich het Germaanse bloed in de Vikingtijd sterk met Keltisch bloed vermengd. In het kolonisatie-tijdperk (870-930) zijn Britse en Ierse vrouwen, vrijwillig of als slavin, meegegaan naar het nieuwe land der vrijheid. Het is aanlokkelijk, maar gewaagd, uit deze bloedmenging conclusies te trekken aangaande het Yslandse volkskarakter. Ik zal mij er hier dan ook van onthouden. Midden in de bloeitijd valt de komst van het Katholicisme, dat in het jaar 1000 door de volksvergadering tot staatsgodsdienst wordt geproclameerd. Het is niet moeilijk met enkele aaneengesloten redeneringen deze geste tot een zuiver-politieke te verklaren. Daarmede is echter nog niet bewezen, dat het inderdaad ook een politieke geste geweest is! Met de beide bisdommen Skálholt en Hólar, met de kloosters, scholen en bibliotheken bereikt in ieder geval het katholieke Ysland een culturele bloei, die niet te ontkennen valt. Tot deze periode behoort ook Snorri Sturluson, toch wel de grootste schrijver van de Yslandse oudheid. Wel geef ik toe, dat de waarde en de betekenis van de boeken uit deze periode voortkomt uit het cultuurbezit van vorige generaties en zeer duidelijk aanwijsbare „heidense" elementen bezit. Ook nog in dezelfde tijd zien we reeds het land door onderlinge onenigheid van de bewoners en tevens als een terugslag op die zo hoge geestelijke bloeitijd meer en meer verzwakken. De Yslandse vrijstaat, die vanaf 930 volkomen onafhankelijk geweest was, begint, eerst kerkelijk en daarna ook staatkundig, onder de invloedssfeer van het oude moederland, Noorwegen, te komen. Eindelijk, in 1262, verliest Ysland officieel zijn vrijheid, en wordt verder vanuit Noorwegen geregeerd. Dit is niet het enigste. Het ergste is, dat de Yslandse mens zelf zich laat zakken en zakken — en tenslotte neerploffen — in een staat van volslagen indifferentisme en apathie. De omstandigheden waren er helaas dan ook wel naar! Armoede, ziekte en vulkaanuitbarstingen hielpen gerust nog een handje mee, om in de loop der eeuwen dat heldenvolk murw te krijgen. Maar het treffen van den mens schrijnt het hevigst! Door de Unie van Kalmar werd de Noorse invloed omgetoverd tot de Deense overheersing. Nu eerst recht begint Yslands zwarte tijd, waarin ook in het midden van de zestiende eeuw het Protestantisme vanuit Denemarken aan het uitgeputte volk werd „opgelegd".

Nog altijd wordt de laatste bisschop van Hólar, Jón Arason, als een nationale held vereerd! Van 1602 tot 1854 dwingt het Deense handelsmonopolie de Yslandse bevolking tot een toestand van de reinste slavernij. Ja, deze tijd is wel de gruwelijkste in de geschiedenis van Ysland, gruwelijker nog in de geschiedenis van Denemarken. Hierover schamen de Denen zich zelf diep, en zij hebben alle gerechtvaardigde bewondering voor onze zeventiende-eeuwse Yslandvaarders, die meermalen hun voorouders te slim af waren, en het monopolie wisten te ontduiken. De tijd van het liberalisme bracht ook hier de verlossing. Langzaam, maar zeker! De economische vrijmaking van 1854 wordt opgevolgd door de politieke vrijmaking. Denemarken speelt hierin een eerlijke rol. Geen Yslander zal dat mogen ontkennen! De Koning komt zelf een grondwet brengen, daarmede demonstrerend, dat de wereld zich weer was gaan herinneren, dat er nog zoo iets als Ysland bestond. In 1904 kreeg Ysland zelfbestuur, totdat eindelijk in 1918 het land weer volkomen vrij, in personele unie slechts nog met Denemarken verbonden is. In 1943 zal een volksstemming uit moeten maken, of men al dan niet terug zal keren tot de vroegere republikeinsche staatsvorm. De vrijheidsheld Jón Sigurdsson, had de nieuwe tijd ingeluid, op papier was de bevolking, dank zij het optreden van de toenmalige Deense Regering, volkomen gerehabiliteerd, maar ..... het volk zelf moest weer gewekt worden uit de eeuwenlange winterslaap van een slafelijk bestaan. Het heeft nog tientallen jaren geduurd,

voordat een vrij Ysland weer vorm gaf aan zijn eigen cultuur. Jón Sigurdsson, hoe geweldig ook, was nog geen Grundtvig! De verachtelijke instelling van het almachtige koopmanschap, die er misschien wel het meest toe heeft bijgedragen, het volk tot een weerloze horde te maken, rekte haar zondig bestaan tot in onze dagen .

* * *

Het ongeluk van deze tijd werd vooral veroorzaakt door het feit, dat de Yslanders en de Denen elkaar verkeerd begrepen, waarbij de schuld hoofdzakelijk aan de Deense kant lag. Verschillende van deze verkeerde ideeën zijn overigens nog altijd de wereld niet uit. Nog wel worden de „zelfstandige mensen", die de Yslanders graag zijn, voor halve wilden en „onbeschaafden" gehouden, wonende in een land, waar „de grenzen van goed en kwaad nog niet getrokkken zijn (sic!), waar de beschaving eeuwen achter is bij onze (?) westersche cultuur"! Zo lees ik letterlijk in een blaadje, waarop de Z.-H. Uitg. Mij. komt vertellen, waarom ze Salka Valka eigenlijk uitgaf. Vanuit deze gedachtenwereld is het optreden van den koopman, die practisch als curator optreedt van de gehele bevolking, te aanvaarden.

In deze heftig bewogen periode, waaruit de „slaven" als „zelfstandige mensen" te voorschijn zouden komen, verschijnt op zekere avond het kleine meisje Salka Valka met haar aan de ellenden der tijden reddeloos prijsgegeven moeder Sigurlina in het nietige vissersdorpje Oseyri, waar Jóhann Bogesen de koopman is. Hij is de enigste, die geld heeft: het volk betaalt en ontvangt op zijn rekening en uit zijn winkel. Zo was de toestand. De koopman was de enigste „vrije" mens, en ook hij was niet vrij, want hij was een huichelaar!

In de eerste helft van het boek — De Liefde en De Dood —, waarin Salka's jeugd getekend wordt, maken we kennis met het „leven" van Oseyri. De twee mannelijke hoofdpersonen, die tot het einde toe een grote rol zullen spelen in Salka's leven, zijn: Arnaldur Björnsson, de dromer, en Steintor Steinsson, de realiteit zelve! De verhouding van Salka tot Arnaldur is een idylle. Ik behoef hier niet alleen maar te verwijzen naar het eerste afscheid en naar de nachtwandelingen later, een romantisch intermezzo in het realistische tweede deel. Dan is de dromer een theoreticus geworden. „Jij bent niets dan theorie!" zal Salka hem honen. Maar de affaire met Guja bewijst wel anders. Ondanks Salka had Arnaldur toch niet de kracht om mens te worden. Daarom moesten zij ook scheiden, voorgoed, en dat moest tevens het einde van de roman zijn. Hier is het sprookje uit, en begint het offer.... Als tegenspeler had de auteur geen grotere tegenstelling kunnen kiezen dan Steintor. Hij is de ontwrichte oerkracht, de getergde en gekooide Viking, die voor niets ter wereld — of waar ook — terugschrikt om de verloren macht te herwinnen. Zijn zinnelijke verhouding tot Salka en haar moeder is door Halldór met diep in het leven ingrijpende tragiek uitgebeeld. Sterke boerenfiguren uit regionalistische romans zijn klein, vergeleken bij de ontzaglijke afmetingen van zijn bestaan.

Het tweede gedeelte van deze roman begint met hoofdstuk I van het derde boek: Een andere wereld. Hier is inderdaad de wereld ineens een andere, de wereld van de „onverbloemde" realiteit. Het is, alsof we uit het sprookje van Salka's jeugd hier nu gekomen zijn midden in de rauwe werkelijkheid van de mensen en al hun zorgen en zonden. Niet alleen, dat de geest in Oseyri verandert met het binnendringen van de communistische denkbeelden, verbeeld in de nieuw optredende hoofdpersoon Kristófer Torfdal, en in de nieuwe rol van den dromer, maar ook de roman, het boek zelf wordt reeëler. Er wordt nu veel gesproken over de Zeemansbond, de Coöperatie, er wordt vergaderd, gestaakt, georganiseerd en bedrogen, alles zo echt, dat daarbij het Leger des Heils en de Dominé uit het eerste deel je reinste „litteratuur" zijn! Maar het sprookje herneemt zijn rechten in de heftig begeerde, maar onbestaanbare Liefde van Salka tot Arnaldur, waarbij de aanwezigheid van Steintor de tragiek tot de felste dramatische spanningen opvoert. In het tweede afscheid, waarmede de roman eindigt, overwint ten-

slotte het Leven in het offer van Salka: de vrouw Salka brengt dit offer, omdat Arnaldur geen man was!

Zo voert deze geniale roman ons uit het sprookje door de werkelijkheid naar het Leven. Want, wanneer de grootste der hedendaagse Yslandse schrijvers, Halldór, voor de wereld rond het meisje Salka Valka teruggrijpt naar die donkere tijden, dan wil hij daarmee evenmin de nog altijd bestaande tegenstelling tussen Yslanders en Denen — vergelijk b.v. het gesprek van den pas aangekomen Katrinus met Gudmundur Jónsson — verscherpen, als T. Jensen met haar Stygge Krumpen de vooropgezette bedoeling had een nieuwe godsdienstoorlog tussen Katholieken en Protestanten te ontketenen. De betekenis van beide grote werken stijgt ver boven tijd en plaats uit. Wel is het duidelijk, dat Halldór hier met voorliefde dit décor uitkiest om daarbinnen des te tragischer scênes ten tonele te kunnen voeren. De onderdrukking van een krachtig volk, de verwrongen reacties van dat volk, dat van geslacht op geslacht door de overheersers klein gehouden wordt, gesust met godzalige spreuken, gedwongen tot gehuichelde vroomheid, die steeds onbeschaamder de zedeloosheid toe zou laten zich te vertonen, naarmate het besef van eigen waarde meer verstikt werd in de traditionele ervaring van de eigen onmacht; de grootsheid van dat volk in de tragi-komisch caricaturale travestie van de Vikingentijd; de diepe, bittere ellende van de overgave aan drank en wellust, omdat er nu eenmaal niets anders meer over was om bij te leven..... kon de kunstenaar Halldór een beter milieu vinden voor deze tragedie van het mens-zijn zelf? Zo hebben we dit kunstwerk te verstaan, niet als een historische roman, maal als een greep in het Leven, dat onder alle omstandigheden van roem en verdrukking, van vreugde en droefheid, van nu en altijd, de eendere zonde tracht te verbergen voor Gods ogen! Nee, dit is geen exotisch boek, waarin we een of andere vreemdsoortige cultuur leren kennen. Het is de sterke getuigenis van een mens — een aan U stamverwant mens! — die U heel de ontreddering en heel de ontzaglijkheid van een mensenleven met haast bovenmenselijke kracht onthult. Hij toont U b.v. de twee aspecten van het Geloof: het „Yslandse" aspect van hen, aan wie de realiteit van het geloofsleven ontvallen is in de doelloosheid van een eeuwenlang uitzichtloos bestaan; en het „Deense" aspect van hen, die de uiterlijke vormen van het Geloof misbruiken ten eigen bate, wat zo gemakkelijk gaat. Kunnen we hier niet invullen ook: het proletariaat en het uitgerekende, lauwe burgerdom? Zie, nu krijgt deze roman een breder horizon, nu door de geniale, historische verbeelding van den kunstenaar heen de „zelfstandige mens" Halldór getuigt van alle leed en onrecht in de wereld. Daarom, nog eens, is het goed, dat Salka Valka tot ons gekomen is. Het is goed, al kwam ze niet met al de onstuimige pracht en kracht van de oorspronkelijke, Yslandse Salka Valka. Het is goed, omdat — ik erken het eerlijk en dankbaar en vol vreugde — omdat ook nog in deze „gematigde" vorm deze roman behoort tot het menselijkste wat er in jaren geschreven is! Daarom ook zie ik niet zonder spanning de uitslag tegemoet van de prijsvraag voor „Critisch Nederland". De uitgeefster had geen beter object voor dit experiment kunnen kiezen. Ik wens dit boek graag en van harte een Gulbranssen-succes toe. Het boek en ..... ons volk zijn het waard!

Hier en daar heeft Anton Pieck goed geslaagde illustraties tussen de tekst gevoegd. In het bijzonder acht ik de titelplaat met Steintor, Sigurlina en Salka uitstekend getroffen. Een boek voor geestelijk volwassenen.

De natuur in leven en werk van Pourrat en Ramuz

door DR. B. M. BOEREBACH.

Er zijn convergentie's van gedachten en uitdrukkingswijzen, die slechts bij eerste ontmoeting verwondering baren. Als de stem van den Protestanschen Zwitser, Ramuz, zich bij herhaling paart aan die van den katholiek Pourrat, is zulks geen toeval: beide schrijvers leven zóó zeer de aarde nabij, bevinden zich zóó zeer te midden derzelfde uitwendige omstandigheden geplaatst, zijn zóó zeer aan dezelfde ontroeringen onderhevig, dat hun geesten zich noodwendig op dezelfde beangstigende eeuwige vraagstukken richten moesten.

„De boer is een mensch, die in bondgenootschap leeft met de natuur", zegt Pourrat in zijn belangwekkend werkje: Toucher Terre. En uit Zwitserland komt de echo van de stem van zijn geestverwant, die zich even sterk als hij naar bodem, boer en natuur gekeerd heeft, dat is „naar den primitieven, den eenig volledigen mensch, den mensch, die door eigen middelen den grond, waarop hij leefde, zijn voedsel onttrok, zoodat hij ten laatste van niemand meer afhankelijk was."

En de gemeenschappelijke vrees, die hen beiden omvangen houdt, de soortgelijke beelden van den modernen mensch, die zich aan beider geest opdringen, brengen hen in vele opzichten tot analoog antwoorden.

* * *

Wat behoort men onder de natuur te verstaan? vraagt Ramuz zich af. En waar begint, waar eindigt zij? Welke zijn haar machten over den mensch en, omgekeerd, hoe ver reiken de menschelijke machten over haar? Ramuz zoowel als Pourrat geven er zich rekenschap van, dat van het antwoord op deze vragen de levensopvatting en uiteindelijk zelfs de politieke overtuigingen van den mensch afhangen.

Merkwaardigerwijze toch is er een natuuropvatting, welke men die van links zou kunnen noemen en een andere, welke men als conservatief zou moeten betitelen. Daar zijn degenen, die meenen de natuur te kunnen wegcijferen en degenen, die de vaste overtuiging zijn toegedaan dat niets van wat bestaat gewijzigd of verbeterd kan worden en dat zelfs wanorde, voorzoover aanwezig, mits goed gefundeerd, een element vertegenwoordigt van die natuur, welke zij weigeren uitdagend of corrigeerend te gemoet te treden. Gelukkig echter is er nog een derde, voor ons uitsluitend aanvaardbare houding, die hierin bestaat, dat men door zijn handelen tracht natuurlijke rhytmen en weerstanden aan het eigen leven te assimileeren, tracht er op

weloverwogen, voorzichtige en stoutmoedige wijze zijn gestes en daden aan te onderwerpen, terwijl men er bij voortduring naar streeft die natuur, en wat haar annexe is, beter te leeren kennen, teneinde haar op de juiste wijze te leeren beheerschen en voorbijstreven.

Tegenover de verworden natuur-mystiek van een Rousseau en zijn discipelen, onder wie de vermaardste wel de figuur van Giono is, staat zoo de traditioneele opvatting, die haar oorsprong vindt bij Vergilius en die, langs Péguy, in onze dagen haar dragers in een Pourrat en een Ramuz vindt. Het betreft hier de traditie van den boer, die de natuur weet te beluisteren, zich er door doet gehoorzamen, en deze vijandin weet om te scheppen in een bondgenoote, een medeplichtige, een zuster. Het is tot den landman, dat deze beide moderne schrijvers weerkeeren als tot de meest onontbeerlijke steunpilaar der sociale verhoudingen. „Immers, wat zou er gebeuren, zegt Ramuz, wanneer, gedurende één of twee maanden, de boeren der wereld in staking gingen of wanneer regen een maand of vijf achterwege bleef? Honderd vijftig dagen is het cijfer. Geheel de aarde is als een wrak van de Medusa met honderd en vijftig dagen aan levensmiddelen."

HENRI POURRAT

* * *

Het is dus de plicht van een ieder onzer de boodschap van den boer te aanhooren en, boven het ijdele rumoer der wereld uit, zijn oor te spitsen naar de wijsheid, die hij ons onderwijst, hij, de eenige, die niet het recht heeft in staking te gaan. De groote les, die hij de menschheid geeft, is een les van geduld, van koppige vasthoudendheid, van moed en lucideit, in haar nederigheid een machtige les van onwaardeerbaar realisme voor de menschheid. Ramuz en Pourrat constateeren met leed in het hart, hoe er in onze dagen maatschappelijke ordeningen bestaan — één orde minstens: de marxistische — die zich een vorm trachten te geven zonder deze wijsheid het oor te leenen. Er is een totalitair regeeringsstelsel, dat niet alleen in verzet komt tegen dit realisme, waarop alle grootsche dingen, die de mensch tot in onze dagen vermocht te scheppen, gebaseerd zijn, maar dat dit zelfs volkomen durft te ontkennen; een stelsel, dat er zich niet mede tevredenstelt den mensch in een verkeerd gesteld, uitputtend en onvruchtbaar conflict aan de natuur tegenover

te stellen, maar *die natuur zelf negeert*; „voor welk stelsel de boer een museumobject is, iets, wat zichzelf overleeft."

Ramuz, die zichzelven en anderen ondervraagt, ontwijkt intusschen wat te dikwijls de antwoorden, die men op zijn belangrijke vragen zou mogen verwachten. Niettemin hebben zijn laatste werken toch de verdienste den lezer tot eigen conclusie's te dwingen en hem in ieder geval vruchtbare vergelijkingen aan de hand te doen.

Bij het lezen van Ramuz' beroep op ons, werd ons een merkwaardige anecdote in de herinnering geroepen. „Op zekeren dag, vertelt ergens een het bolsjewisme alleszins welgezind schrijver, Robert Rossé, vond ik in de Russische velden moesjiks, die bezig waren een weg met een brug te doorsnijden, terwijl er in geen velden of wegen een rivier, kanaal of sloot te bekennen was. Ik vroeg een verklaring van zulk een vreemde wijze van handelen en ik kreeg ten antwoord, dat zij zich voorstelden de rivier later te *maken*." (Later, „bondiet dalché", dat is het woord, dat Rossé bekent het vaakst in het land van de bakermat van het communisme gehoord te hebben).

* * *

Die symbolische rivier nu, die later zal wòrden, schijnt ons op juiste wijze den afgrond te verbeelden, die tusschen den Russischen landarbeider en de boeren van een Ramuz en een Pourrat gaapt. Of, om juister te zeggen nog, deze anecdote laat ons duidelijk zien, hoe het communisme op de natuur reageert: het cijfert haar eenvoudig weg in de gegevens van het op te lossen probleem, of beschouwt haar daarbij althans als een verwaarloosbaar element. En het materialisme, dat de weldenkende mensch den Sovjet-staat in afschuw verwijt, komt zoo het philosophisch idealisme waarin vele weldenkenden tot voor kort het heil der menschheid zagen, zeer nabij. Het bolsjewistisch materialisme en het even verwerpelijke oude Slavische, tolstoïaansche idealisme, dat romans en philosophische essay's van voor den oorlog vulde en tot een voorwerp van afschuw voor den communist werd, vertoonen zich aan ons oog als twee loten aan eenzelfden stam.

* * *

„De Marxist, zegt Ramuz, hoopt op verovering van.... een paradijs, *naar zijn maat, door hemzelf gefabriceerd*, mechanisch gefabriceerd; een paradijs, dat nog niet is, maar dat zijn zal, waarom men er aan moet gelooven." De geest van den mensch heeft het in zijn macht de stof eenmaal volkomen te beheerschen. Waaruit duidelijk zal geworden zijn, hoe nauw het idealisme van een Julien Benda, dat natuur en werkelijkheid ontkent of tenminste zonder eenig direct belang voor het menschelijk denken acht, en het grove materialisme, van zijn Mos-

kousche geestverwanten elkaar benaderen. Beide toch ontkennen, dat er bodemwerkelijkheden en natuurwetten zouden zijn, die men niet ongestraft overtreedt. Om zijn monsterachtige doctrines te sauveeren, wordt het communisme er toe gebracht den mensch op stelselmatige wijze te ontwortelen, hem op stelselmatige wijze ook van de banden te ontdoen, die hem alsnog binden aan de eischen der werkelijkheid, in en buiten den mensch. Om deze ontworteling te bewerkstelligen stelt men tusschen de natuur en den mensch het grootst mogelijk getal machines (en niet meer de ouderwetsche w e r k t u i g e n, die, zooals Ramuz ergens zoo kernachtig zegt, slechts de natuurlijke voortzetting van 's menschen armen en beenen beteekenen). Men stelt tusschen mensch en natuur het grootst mogelijke getal fabrieksschoorsteenen, fanfares, en vergaderingslawaai, opdat deze wangeluiden en obstakels de primitieve stemmen, waaraan deze of gene het oor nog mag leenen, zullen overklinken en het vrije uitzicht op de natuurlijke schoonheden belemmeren.

Men zet er den mensch toe aan zich een bedwelming te drinken aan de film, die de „struggle for life" verbeelden moet. Het is de film, die ons de dieren toont in onderlingen, vernuftigen strijd; het dier ook in zijn uitputtende, vergeefschen kamp tegen natuurgeweld. Maar dan verschijnt daar de mensch en zijn wil toont zich in staat natuurkrachten, ja, geheel de natuur, te overheerschen. Maar deze film leert den mensch niet, dat soms de bergstroom zijn sperdammen verbreekt en het onweer de oogsten verwoest. De materie toch is niet onbeperkt plooi- en kneedbaar. Deze laatste waarheden nu houden Ramuz' en Pourrats' werken den argeloozen mensch bij voortduring voor. „De mensch kan, zonder twijfel, langen tijd tegen de natuur in gaan; het is zelfs, of deze laatste den mensch vrij spel geeft; zij zwijgt en hij waant haar overwonnen om haar stilzwijgen; hij meent haar geplooid naar zijn idiologieën"; maar onder de schijnbare zegepraal van den mensch, triomfeert zij reeds in stilte, omdat zich bereids hongersnood, ontberingen van allerlei soort, politieke en burgeroorlogen aankondigen, omdat wanorde heerscht rond den mensch, omdat de mensch in de onmogelijkheid is komen te verkeeren te midden van die wanorde te leven.

Ziedaar de groote les, die zich uit de werken, dezer schrijvers losmaakt; zij waarschuwen ons voor het gevaar het contact met den bodem te verliezen: i l s n o u s f o n t t o u c h e r t e r r e. Zij brengen ons tot het meest werkelijke leven terug, tot de wijsheid van den primitieven mensch, die niet de wijsheid der barbaren beteekent, maar de wijsheid van moeder aarde en van wie aan haar schoot werden toevertrouwd, zij voeren ons terug naar een gezond realisme en binden ons aan de dingen, in de eerbiediging waarvan onze vrijheid en bevrijding liggen. Tegenover hen verkiezen materialisten en bovenbedoelde idealisten, in plaats van te trachten zich aan het natuurlijk rhythme van

wereld en mensch aan te passen, om daaraan uitbreiding en grootheid te geven dit uit de orbiet van hun ijdele bespiegelingen te bannen, onwetend te blijven van een natuur, die zij minachting toedragen, terwijl hunzelfde minachting zich uitstrekt tot den dienaar en den eenig waarachtigen m e e s t e r d i e r n a t u u r: d e n b o e r.

* * *

Met veel begrip en veel humaniteitsgevoel brengen Pourrat en Ramuz hun lezers bij, al wat zij vermogen mede te deelen omtrent 's menschen relatie's met de natuur, hun daarbij niet verhelend, hoe die betrekkingen niet gemakkelijk en niet zonder gevaren zijn, waar de mensch onder voorwendsel tot de natuur weer te keeren haar evenveel l e e n t als o n t l e e n t en er zoo uiteindelijk gemakkelijk toe komt haar macht in te roepen ten gunste der droomen, waaraan hij zich, met medewerking dierzelfde natuur, overgeeft. Waar Ramuz een enkele maal niet scherp vermag te onderscheiden en zich niet bij machte toont om een hem eigen gevoel van ongedisciplineerdheid en ongerustheid van geest te onderdrukken — zijn a-politieke en a-sociale geest komt er op een gegeven oogenblik zelfs toe twijfel er over uit te spreken, of familie-leven en religieus leven wel overeenkomstig de natuurlijke orde zijn (op blz. 124 van zijn Q u e s t i o n s) — is Pourrat veel positiever in zijn beweringen. Deze erkent ten volle, dat de natuur den sterken mensch de gelegenheid verschaft zijn kracht te manifesteeren en zijn hoedanigheden te stalen, maar hij geeft zich tegelijk volkomen rekenschap van de duizenderlei schakeeringen, welke er liggen tusschen h e t g e v o e l v o o r d e n a t u u r en h e t j u i s t e b e g r i p ervan, schakeeringen, waarin de mensch zijn natuur evenzeer te verrijken vermag als zijn oordeel in gevaar te brengen. Beiden beluisteren in de stilte der bergen en het ruischen der winden de echo der eeuwigheid.

Beiden raken dóór den tijd, die aan hen voorbijgaat en wiens voorbijgang wij voelen, aan de beweging der dingen; beiden voelen hun hart kloppen op het rhythme van alle levensdynamiek, maar, zooals Pourrat weigert onvoorwaardelijk geloof aan 's menschen rede te schenken, zoo behoedt hij er zich ook voor zich onvoorwaardelijk aan de natuur toe te vertrouwen. Ramuz geeft daarentegen te dikwijls blijk van een te eenzijdige overgave aan de laatste: Pourrat vraagt om controle der natuur-vereering en verfrissching van het menschelijk denken. „On pourrait les pousser l'une par l'autre," zegt hij ergens op kernachtige wijze. En op deze wijze begrepen, verlaagt de samenwerking met de natuur niet de menschelijke vermogens: zij voert ze integendeel tot de grootste hoogte op door die vermogens de rijkste en moeilijkste stof ter overdenking voor te houden. Katholieke voorzichtigheid weerhoudt Pourrat van een verwarring tusschen poëtisch gevoel, religieus sentiment en toovenarij, waarvan Ramuz zich niet altijd

weet te vrijwaren. In beider werk ligt de pure glans der hooge verten: door beider werk vaart een geest van onbedwingbare liefde voor al het geschapene, maar de geest van Pourrat reikt tot in hoogere sferen en is vrij van dubbelzinnigheid, waar hij dieper geworteld staat in de werkelijkheid van het boerenleven. Pourrat vraagt van de natuur de elementen van orde, die 's menschen leven beheerschen en met voorbijgang van het leven van herder en dichter en priester en zwerver en hun levenseenzaamheid, die incompatiebel is met huwelijksleven en familie-banden, vraagt hij zijn lessen vóór alles aan den *landbouwer*, den boer, aan wiens zijde gezin en vaderschap en erfenis gevonden worden, dat is: gevoel voor hiërarchische ordening.

Ramuz is, althans voorloopig nog a-sociaal en voorstander van de gedachte dat de rol van den artist, zooals hij, een *beschouwende* is en dat de *beschouwing* alleen het leven smaak vermag te geven. Wat hij daaronder verstaat? De wereld sterft aan eentonigheid en haar structuur zelf drijft haar tot een eeuwige herhaling. Aan zichzelve overgelaten, stompen onze zintuigen bij het voortdurend aanschouwen dezer eentonigheid af. Om deze zinnen nu te scherpen en zoo, in zekeren zin, het leven bij herhaling te vernieuwen, moet de geest de dingen weten te zien onder een steeds weer nieuw aspect, zich blijvend weten te verwonderen, blijvend weten te scheppen — of herscheppen, zoo men liever wil. Hij behoort er zich bij voortduring op toe te leggen verschillen en analogieën, kwaliteiten en gebreken te onderkennen. Het naturisme van een Ramuz, evenzeer als dat van een Pourrat, zal dus *actief* zijn in tegenstelling met het *passieve naturisme* van een Giono en volaelingen, dat afstomping en verdooving van 's menschen rijke natuur beteekent.

BOEKEN SCHOUW.

OOSTEN (A. J. D. van) GLORIE DES HARTEN. Een Bundel eenvoudige verzen. (45) *f* 3.50. Pen'eekeningen van Lou Manche. De Toorts, Heemstede.

Deze bundel, die „rond Kerstmis 1937" van de pers kwam en gebonden is „in Brabantsch boerenbont", bevat gedichten, die op het Kerstfeest betrekking hebben, op Heiligen, op kerkelijke feesten, op stemmingen en toestanden van geloovige menschen. Inhoud en vorm zijn in populairen trant, alles is bedoeld voor de eenvoudige katholieke gemeenschap. Hier spreekt een simpel geloovig gemoed over de geloofswerkelijkheden tot verwante gemoederen. Alle sociale verontwaardiging, alle sarcastische toon ontbreekt hier. De katholieke, vrome geloovige is hier aan het woord, die zich een onder de velen voelt. Poëtisch is dit niet van Oosten's beste werk; doch het boek dient zich aan als een bundel eenvoudige verzen en als zoodanig moge de lezer het aanvaarden.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

I.

FRANSCH

VINCENT (Raymonde) CAMPAGNE. Stock, Paris. 1937.

„Campagne" van Raymonde Vincent verwierf in December '37 den Femina-prijs. De schrijfster is een meisje van het land, dat in haar jeugd niets anders leerde dan den catechismus, op wat lateren leeftijd naar Parijs kwam en daar hèt boek harer jeugd schreef. Het is een eersteling en veroverde in korten tijd duizenden lezers. Wat is het geheim van dit eenvoudige verhaal van een jeugd op het land? Het is zijn zuivere, natuurware, oprechte eenvoud. Hoewel het zeer autobiografie is, heeft de schrijfster veel van wat zij zag en beleefde in dit boek neergelegd. De voornaamste figuren zijn personen, die haar nagestaan hebben. De gebeurtenissen, die zij verhaalt, zijn volstrekt niet romantisch opgesmukt of dramatisch geënsceneerd; alles verloopt met een natuurlijkheid en vanzelfsprekendheid, dat het leven zelf dit verhaal moet gedicteerd hebben. Maar alles is gezien en doorleefd door een open, rechtgeaard, kinderlijk gemoed en beschreven met een zeer gevoelige hand en dit geeft aan het boek een ongewone bekoorlijkheid. Het leven op een hoeve in wereldverloren eenzaamheid, ver van het naastbijgelegen dorp, in den schaduw van een kasteel, maakt deze menschen stil en ernstig en doet hun leven verloopen langs weinig gecompliceerde lijnen. Personen en lotgevallen zijn beschreven met wonderlijke juistheid van observatie en aanvoeling. Het geslacht dat hier leeft, in een der verlatenste hoeken van Frankrijk, richt zich nog naar de oude tradities van godsdienst en eenvoudige boereneer. De oorlog is voor deze menschen als iets uit een andere wereld, waar zij zonder begrip tegenover staan. Het is een merkwaardig boek van zeer eigen bekoring. Van litteratuur te spreken heeft hier geen zin; hier spreekt een zuivere stem uit de natuur. Voor iedereen.

„Raymonde Vincent, vòor de hoeve uit haar roman."

FEUILLERAT (Albert) PAUL BOURGET. 15 frs. Plon, Paris. 1937.

Het nieuwe werk van dezen schrijver over Paul Bourget biedt een weidsch tableau van het leven en het werk van dezen auteur. Waar Paul Bourget ons nauwelijks een blik gunde in zijn jongere levensjaren, zijn de bijzonderheden, welke wij hier vernemen over zijn jeugd en jongelingschap, ons zeer welkom. Hoe kostbaar deze gegevens echter ook mogen zijn, wij

vermogen ons niet aan den indruk te onttrekken, dat het geheel van dit boek wat overvuld werd en hoewel wij een beknopte analyse ontmoeten van vrijwel iederen roman of novelle van den overleden schrijver, voelen wij ons niet in het i n w e n d i g e van het in menig opzicht grootsche oeuvre van Bourget verplaatst. De „Bourget inconnu", waarvan Feuillerat, zwager van Bourget en professor in Amerika, enkele malen gewaagt, komt ons niet nader, in spijt van de uitzonderlijke documentatie, waarover deze schrijver kon beschikken. En waar een bibliographisch-critische ontleding van Bourget's werk misschien een bepaalde waarde vertegenwoordigt voor hen, die nimmer in dit werk werden ingewijd, voor hen, die 's schrijvers scheppingen met de grootste belangstelling en velerlei ontroering volgden, blijft dit werk een teleurstelling. Ook al heeft het zijn blijvende waarde om verschillende meer gewichtige passage's, die wij er in ontmoeten. Wij releveeren slechts het meesterlijke hoofdstuk: S u r l a r o u t e o b s c u r e.

Dr. B.

DUHAMEL (Georges) LES MAÎTRES. Chronique des Pasquier. vol. VI. 15 frs. Mercure de France, Paris. 1937.

Duhamel blijft kalm en gelijkmatig voortschrijven, voortspinnen, zou men het kunnen noemen, aan zijn „Chronique des Pasquier", welker vijf voorgaande deelen hier vroeger besproken werden. In Frankrijk en Engeland is Duhamel's roem stijgende. Hij is een zeer humaan, welwillend en evenwichtig mensch en zoo zijn ook zijn romans. In „Les Maîtres" schrijft Laurent Pasquier — in brieven aan zijn vriend Justin Weill — over zijn laboratoriumwerk bij twee „maîtres", professor Chalgrin en professor Rohner. De opvattingen en inzichten, en tevens de kleinmenschelijkheden dezer twee meesters vormen de substantie van dit zesde deel der kroniek. Al het hier verhaalde speelt zich af in 1908 en '9; Duhamel wil hier blijkbaar een weerspiegeling geven van de opvattingen der geleerden, van de stroomingen in de wetenschappelijke wereld, in de periode, die onmiddellijk den oorlog vooraf ging. Het einde van dit deel is een groot vraagteeken. De volstrekte rationalist, die Rohner is, wordt hier geschilderd als een detestabel mensch. Laurent is nog zoekende naar zekerheid en houvast en het laat zich niet voorspellen, waar hij die vinden zal. De zuivere wetenschap schijnt hem op den duur niet te zullen bevredigen. De „Maîtres" stellen hem bij nadere kennismaking te leur.

Duhamel is een goed, gelijkmatig romancier. Als een effen stroom verloopt het gebeuren, zonder ongewone voorvallen, zonder plotselinge wisselingen. Met vaste, zekere hand beschrijft de auteur de ontwikkeling zijner figuren; op den achtergrond blijft de familie, de clan Pasquier zich afteekenen. Volwassen lezers.

DUITSCH

GRABENHORST (Georg) UNBEGREIFLICHES HERZ. Erzählung. Albert Langen - Georg Müller. München. 1937. Preis RM. 4.50.

Albert Arndt is een man, die innerlijk en uiterlijk alles heeft, wat een vrouwenhart met bewondering en liefde kan vervullen. Constanze Roggentau — een beroemde Berlijnsche tooneelspeelster, vrouw tevens van groote schoonheid en nobel karakter komt met hem in Brambeck, een badplaats aan de Weser, in aanraking. Door hun intieme omgang onder hun vacantie leeren zij elkaar hoe langer hoe meer waardeeren en liefhebben. Maar als Constanze in Berlijn terug is en niet meer onder de direkte charme van Arndts persoonlijkheid staat, ziet zij in, dat zij hem als vrouw op den duur niet gelukkig kan maken: zij is 8 jaar — dus zooals ze zegt eigenlijk 16 jaar ouder dan hij — zij kan de mislukking en ellende van haar eerste huwelijk niet vergeten — en ten slotte, zij gaat zoo volkomen in haar kunst op dat zij beseft dat dit nieuwe huwelijk een nieuwe ontgoocheling moet worden.

In de tweede vacantie, die beide ook weer in Brambeck doorbrengen,

zorgt zij dat Arndt haar bijna nooit alleen kan spreken, haar dagen lang niet kan zien en tegelijk brengt zij hem door haar blinde vriendin Josefa von Haehl in aanraking met Johanna Tomoehlen, een jong beeldschoon meisje, de dochter van den Moehlenhof waar Josefa en Arndt logeeren. Wat zij bedoeld heeft, gebeurt. Arndt wordt verliefd op Johanna, die uiterlijk stug en gereserveerd, innerlijk met heel haar hart van hem houdt. Zij verraadt natuurlijk haar liefde en geeft zich zelfs aan Arndt. Hoe diep gelukkig zij zich op gegeven oogenblikken ook voelt, toch kwelt haar de gedachte dat zij haar eerste liefde verraden heeft, haar eerste verloofde diep ongelukkig heeft gemaakt. Dan wordt Arndt plotseling weggeroepen: hij moet naar Berlijn want hij is benoemd tot „Regierungsrat". Maar dan komt ook bij Johanna het inzicht dat ook zij de vrouw niet is die hem op den duur gelukkig kan maken, omdat zij teveel en te diep in het land geworteld is en met haar liefde voor het land en haar veel geringere ontwikkeling nooit in staat zal zijn zich in te leven in het zoo geheel andere leven van Arndt.

Moraal kent Grabenhorst niet, maar daar zijn wij al zoo langzamerhand aan gewend: dat verwachten wij nauwelijks nog in een Duitsche roman. De personen zijn sympathiek, zijn mooi — het probleem is interessant, de oplossing fijn. Maar dat alles is verteld in zinnen, die bijna alle een derde bladzijde lang of nog langer zijn en zoo afschuwelijk duister en taai zijn in elkaar geprutst dat alle genot, dat personen en landschap en situatie geven er door verstoord wordt. Volwassenen.

WIDMANN (Ines) DIE SCHWABENMARGRET. Ein Roman aus den Karawanken. (317) Cotta, Stuttgart. 1936.

Dit is een roman, aangrijpend van het begin tot het einde. Op uiterst gelukkige wijze is de persoonlijke tragiek van een met schuld beladen vrouw met die van het volk van Karintië dooreengeweven.

Mogelijk dat men hier en daar iets gewilds in de compositie voelt, maar als geheel is het overtuigend door psychologische ontleding en door het pakkende beeld van tijd en omgeving.

Een man, eens uit het land verdwenen om avonturen te zoeken, keert — getrokken door een duister heimwee — naar zijn land terug. Hij weet zich weer geheel in te leven, hem ontbreekt alleen nog een vrouw. Tegen aller verwachting verovert hij de mooiste vrouw van het hele dorp. Hij zelf is te naïef om het onbegrijpelijke van het feit in te zien, hij vermoedt dus ook niets van het geheim dat zijn vrouw te verbergen heeft: haar zonde met een rijken goedbezitter, die voortleeft, in een kind, dat zij bij haar tante heeft ondergebracht.

De vrouw kan haar zonde niet opbiechten en zo stapelt ze leugen op leugen. Hoewel zij er tegen vecht met wanhopige vertwijfeling, trekt zich toch steeds het net van onoplosbare moeilijkheden dichter om haar heen. Zij ziet geen uitweg meer tenslotte en dan waagt ze het laatste — o! er is werkelijk niets anders meer te vinden — en dat laatste is het verraad van haar volk. Zij verraadt haar landgenoten op het ogenblik, dat zij zich met de laatste krachten tegen de indringers, de Zuidslaven, weren. Zij wordt neergeschoten.

Grandioos mengt zich hier het persoonlijke lot in het heroïsche gebeuren, wat zich daar rondom afspeelt.

Het is in de eerste dagen na de wereldoorlog, waarin ook haar man dapper meegestreden heeft. De wereldoorlog blijft op de achtergrond, slechts in de verte hoort men het gedreun der kanonnen, maar toch speelt die oorlog juist een beslissende rol in haar leven en nu de vrede over het land „uitgebroken" is, nu grijpt dat gebeuren opnieuw in haar leven in. De Zuidslaven dringen binnen om Karintië te bezetten. De Karintiërs strijden met de moed der vertwijfeling. Haar familie staat in de voorste rijen, haar vader, haar broer, haar zuster, haar man, ja ook haar kinderen. Zij alleen pleegt verraad.

Het boek eindigt dan toch in majeur. Ik weet niet, of dat wel het boek ten goede is gekomen. Het slot is wel niet onwaarschijnlijk, maar heeft toch

wel iets weg van een vlucht uit de beslissende ernst der tragiek. Voor volwassen lezers.

SCHÄFER (Wilhelm) WENDEKREIS NEUER ANEKDOTEN. Verlag Albert Langen - Georg Müller, München. 1937. Preis RM. 4.50.

Geen miniaturist neemt onder zijn kunstbroeders — ook zelfs niet met zijn beste werk — zulk een hooge en voorname plaats in als Wilhelm Schäfer met zijn Wendekreis onder de schrijvers van Duitschland.

Het genre moge klein lijken, maar beoefend zóo volmaakt als Schäfer het hier doet, is het genuiene en hooge kunst, die heel wat meer genietingen geeft dan 99% van de voortbrengselen van de moderne Duitsche literatuur.

Als men zich na lezing dezer anekdoten op den kunstenaar bezint dan wordt het duidelijk wat een rijke kunstenaarspersoonlijkheid Schäfer is, wijl hij de direkte waarheid en eenvoud van het kind en diens ondeugende speelschheid verbindt met den diepen geest en den sterken hartstocht van den volwassene. Daarom zijn zijn personen zoo echt, leven zoo vol en zoo diep van binnen uit, lijkt de een nooit op den ander. Daarom ligt er onder de lichtzinnigheid van deze en gene zijner figuren soms zulk een nobele ernst, ligt er in een enkel woord of geste soms zulk 'n ontzettende tragiek of zulk een bitter sarcasme of zulk een diep-menschelijke humor. En al kan Schäfer ook met enkele zinnen een tijd aangeven, een milieu scheppen, een landschap teekenen — zijn achtergronden zijn altijd goed — zijn machtig meesterschap ligt in het scheppen van personen, met wie het een fijne en diepe vreugde is kennis te maken.

Ik raad eenieder ten zeerste aan dit boek te lezen, voeg er alleen aan toe, dat het beter is het voorwoord te bewaren tot na de anekdoten.

DIE KLEINE BÜCHEREI. van no. 203-212. Albert Langen - Georg Müller, München. 1937.

Dit tiental nieuwe nummers betekent evenzovele kostbaarheden, hoe klein en bescheiden ze uiterlijk ook mogen zijn. Vooreerst: Die heldische Gestalt in der deutschen Kunst, 48 Bilder ausgewählt und beschrieben von Hubert Schade (no. 201), zeker niet de gelukkigste uitgave, daar 't „heldische" in lang niet alle afbeeldingen overtuigend naar voren komt, maar toch volstrekt 't lezen waard om de interessante inleiding. Veel beter is reeds no. 202 „Das deutsche Gesicht in Bildern aus acht Jahrhunderten deutscher Kunst, 48 Bilder ausgewählt und beschrieben von Hubert Schade", waarin vooral de vormende kracht der Middeleeuwse kunstenaars uitkomt, die misschien weinig belangstelling hebben voor 't individu, maar des te meer dan ook voor het typische van den Duitsen mens in het algemeen. Wie enig besef heeft van het Duitse woord en van zijn betekenis voor 't zieleleven der Duitsers in de geschiedenis en in het heden, zal ook met dankbaarheid genieten, wat Hubert Schade hem biedt in „Baum und Wald in Bildern deutscher Maler", die in de 50 afbeeldingen en de beschrijving daarvan een indruk geeft van dit meest romantische element van de eeuwige Duitse romantiek.

Een heel ander aspect bieden weer de nummers 204 tot en met 207. Daarin wordt de poging gewaagd om vergeten of weinig gelezen belangrijke schrijvers en werken voor 't moderne publiek leesbaar te maken. Zo wordt „Der Meier Helmbrecht van Wernher dem Gartenaere" in no. 204 door Jozef Hofmiller naverteld en goed naverteld, zodat deze kostelijke Middeleeuwsche satire weer springlevend voor ons wordt. No. 205 geeft „Kalendergeschichten" van den onsterfelijken schrijver van de „Abenteurlicher Simplicius Simplissimus" H. J. Chr. von Grimmelshausen, voor ons Nederlanders óok belangrijk, omdat de Hollandse professor J. H. Scholte aan dezen schrijver het eerst in onze tijd recht heeft doen wedervaren.

No. 206 is het revolutionnaire jeugddrama van Schiller „Die Räuber". Deze uitgave wordt bizonder aantrekkelijk gemaakt door de afdruk van de titelpagina der eerste editie, van het programma, der eerste uitvoering en van oordelen van tijdgenoten.

Een gelukkige keuze is ook no. 207 „Barthli der Korber" van Jeremias Gotthelf. Iemand die niet graag met zijn romanlectuur naar een vorige eeuw teruggaat, moet het toch eens met deze vertelling proberen, hij zal zien dat de heerlijke natuurlijkheid en menselijkheid die uit dit werkje naar voren treedt, nog steeds de kracht heeft om ook aan moderne eisen voldoening te schenken. No. 208 „Der alte Fritz im Volksmund, Geschichten und Schwänke, herausgegeben van Heinz Diewerge", brengt een aardige verzameling van hier en daar wat ruwe, hier en daar onbelangrijke, maar over het algemeen toch tekenende verhalen over den ouden Frits. Verschillende van deze anecdotes zijn nog niet uitgegeven.

Wie graag in een goede vertaling alle berichten der klassieke schrijvers over de Germanen bijeen wil hebben, hij schaffe zich no. 209 aan: „Germanische Kunde, frühe Berichte der Griechen und Römer, übersetzt und herausgegeben von Hermann Roth met 8 Bildern und 2 Karten".

De laatste drie nummers horen innig bij elkaar: zij geven op drie merkwaardige Duitse persoonlijkheden een prachtige kijk, daar zij hier in hun brieven en geschriften zo intiem mogelijk voor ons verschijnen. No. 210 geeft de „Briefe des Reichsfreiherrn von Stein, ausgewählt und eingeleitet von Erich Botzenhart, in no. 211 „Briefe des Generals Neithardt van Gneisenau." Het zijn beide bekende vrijheids-figuren uit de Napoleontische tijd, maar dóór en door verschillend van aanleg; heeft Gneisenau alles weg van een geboren revolutionnair, von Stein is van nature eerder een conservatief man, wat ook uit de brieven duidelijk blijkt.

Velen zal het ook aangenaam zijn in het laatste nummer kennis te kunnen maken met den merkwaardigen Duitser „Stephan Ludwig Roth", die hier genoemd wordt „Ein Märtyrer des Deutschtums in Siebenbürgen". Otto Folberth leidt zijn geschriften en brieven in. Roth is een type van een Duitsen geleerde, een paedagoog, die aan een Universiteit thuis hoort of tenminste ideeën moet kunnen uitdragen. Na het neerslaan der Maart-Revolutie in 1849 sterft deze studieman echter, gelijk velen met hem, door de kogel. Een aangrijpende tragedie, die ook in dit werkje natrilt.

ENGELSCH

PILGRIM (David) SO GREAT A MAN. (640) 8/6. Macmillan and Co. Ltd. London.

Het is in zekeren zin wel een der beslissendste jaren uit het leven van Napoleon I, welks historische gebeurtenissen een groot deel van dit boek vullen. Pilgrim heeft een roman geschreven over Napoleon en zijn omgeving in het jaar 1808. Het was het jaar waarin de Fransche keizer het hoogtepunt van zijn carriere bereikte, maar ook het jaar waarin, achteraf gezien, Waterloo zich voor het eerst kenbaar begon te maken. In 1808 was hij nog meester van het systeem, door hem zelf gecreëerd, en kon hij nog naar vrije beschikking zijn daden stellen. Maar het was ook nog in 1808 dat zich de eerste problemen begonnen voor te doen, waarvan de oplossing niet door hem bepaald kon worden. Het was het tijdvak van het Continentale Systeem, van de Conferentie van Erfurt en van Napoleon's interventie in Spanje. De eerste omstandigheden ontstonden, welke Napoleon niet meer in zijn greep had, waardoor zijn handelingen hem in de toekomst zouden worden opgedrongen. In dit jaar ging de Fransche keizer zijn persoonlijke identiteit verliezen in een proces, dat hij zelf weloverwogen was begonnen, maar niet meer beheerschte.

Pilgrim vereenigt in zijn talent de gelukkige combinatie van historicus en romancier. Hij heeft zich gehouden aan de historische waarheid, — is daarvan slechts afgeweken in het vroeger of later stellen van enkele historische opmerkingen, en in tijden en plaatsen betreffende de verhouding tusschen Napoleon en de Poolsche gravin Maria Walewska — en heeft met de fantasie alleen die momenten aangevuld, waarvan de geschiedenis geen verslag heeft kunnen geven. Maar de historische waarschijnlijkheid werd ook hier betracht. En het geheel is geschreven met de kleur en den gloed van een romantisch

temperament, waardoor zelfs de, in een historischen roman zoo moeilijk te leggen, spanning werd verkregen.

De roman is geschreven in korte filmachtige scènes, waarin dikwijls Napoleon, maar ook Fouché, Talleyrand, Marie Walewska, Josephine, de leden der Spaansche koninklijke familie, de hoofdpersonen zijn. Ook wel Felix Marbot, als de typeering van den jongen hooggestemden Franschman dier dagen, of een gewonen Franschen en Britschen soldaat. Toch is het verhaal een samenhangend geheel gebleven, waarin de persoonlijkheid van Napoleon telkens opnieuw gezien wordt door de oogen dergenen, die met hem in contact kwamen of in zijn onmiddellijke nabijheid leefden. Zeker een uitstekende methode om een figuur als van den Franschen keizer, die zich zoo veelzijdig heeft geuit, en zoo sterk op de verbeelding heeft gewerkt, te openbaren.

„So Great a Man" is een kaleidoscopische, kleurige en boeiende historische roman, waarin iets van het geweldig beweeg dier periode is vastgelegd. Voorbehoud voor ontwikkelde volwassenen.

LEWIS (Sinclair) THE PRODIGAL PARENTS. (285) 7/6. Jonathan Cape. London.

SINCLAIR LEWIS

Sinclair Lewis is een satirist, wiens satire niet zelden de farce dicht nadert; het merkwaardige is dat het bijtende dier satire dan eerder scherper geaccentueerd dan verzwakt wordt. Hij verricht daarbij ook sectie op levend materiaal — zijn landgenooten en hun levensvormen —, en het moet erkend worden dat zijn anatomische kennis beduidend groot is. Over zijn artisticiteit bij dit procédé zijn de meeningen nogal verdeeld; het was, meen ik, Dr. Sisson, professor in de moderne Engelsche litteratuur aan de universiteit van Londen, die eenige jaren geleden schreef: „As I look round my novel shelves, I see the oddest collection... but never will there be room on them for Sinclair Lewis, or for anything that has neither joy of some kind nor beauty of some kind." Dat is wat al te scherp uitgedrukt maar de „flashes of beauty" zijn toch zeldzaam in Lewis' werk, — ook in „The Prodigal Parents"; het vereischt grooter artisticiteit dan Lewis blijkbaar bezit, om satire in schoonheid te hullen. Juist het conflict dat in deze roman wordt behandeld, de botsing tusschen ouders en kinderen bevat in zich vele elementen van ontroering; maar de momenten waar die tot uiting komen, zijn schaarsch. Als studie van Amerikaansch familieleven, echter is dit boekje geslaagd; ontdaan van het geforceerde is de karakteriseering juist.

The eternal „bourgeois" in dezen roman is Mr. Frederiek Cornplon, een autohandelaar; hij en zijn vrouw zijn de typeeringen van gezeten, solide, hard werkende ouders. Hun beide kinderen van 18 à 19 jaar zijn Howard, een

college-student, en Sara, een zelfzuchtige jonge dame, die aan communisme en binnenhuis-decoratie doet. Beiden beschouwen hun ouders uitsluitend als geldschieters om aan allerlei grillen te kunnen voldoen; overigens bestaat geen familieband, en triest is de verhouding waarin het ouderlijk gezag is verloopen. De verbijsterde Mr. Cornplon en zijn vrouw ontvluchten tenslotte hun kinderen door een reis naar Europa te maken. Toch heeft Sinclair Lewis zijn roman nog een „happy ending" weten te geven, mogelijk als uiting van eenig optimisme voor de toekomst van het Amerikaansch familieleven. — Ervaren volwassenen.

BULLETT (Gerald) THE BENDING SICKLE. (360) 7/6. J. M. Dent & Sons. Ltd. London.

Het is een nogal veel toegepast motief dat Gerald Bullett in „The Bending Sickle" heeft verwerkt — de ontwikkeling van een vrouwenleven vanaf de latere Victoriaansche jaren tot in onzen tijd. Maar het knappe verteltalent van Bullett, en zijn vermogen een mensch van binnen uit te laten leven en zich te ontwikkelen, heeft van de levensgeschiedenis van Lalage Green toch een belangwekkenden roman gemaakt. De opening is bepaald een origineele vondst. Een jonge uitgever gaat in het jaar 1936 een week-end doorbrengen, ergens op het platteland, bij Mrs. Herriard, een weduwe, die in de negentiger jaren een romantisch verhaal heeft geschreven en uitgegeven. Dit lang vergeten boek is hij van plan opnieuw in een beperkte oplage te publiceeren, als een merkwaardigheid, waarover het moderne publiek kan glimlachen. Het is toch met eenige gewetenswroeging dat hij de oude dame gaat bezoeken, ongetwijfeld „living with her daughters in a world narrow and secure, with al her passions laid in lavender". Maar vóór hij, in het laatste hoofdstuk, zijn interview heeft met Mrs. Herriard, leert de lezer haar geheele levensgeschiedenis kennen.

Dan blijkt dat Lalage Green, dochter van een dorpspredikant, een innerlijk heftig bewogen leven heeft gehad, dat haar persoonlijkheid zich heeft ontwikkeld en gevormd onder invloed van sterke emoties uit haar innerlijk en van meer dan een crisis in het contact met haar omgeving. Het aantrekkelijke van den roman is daarbij de eenigszins pastorale „zetting"; er ligt iets lieflijks en droomerigs over de landelijke omgeving, waar de meeste gebeurtenissen plaats hebben. Jammer is het dat Bullett, als zooveel moderne Engelsche auteurs, een koel, hooghartig standpunt inneemt tegenover het religieuse; de godsdienstige menschen in zijn boek zijn bijna allen bekrompen en beleven in hun vormendienst de religie niet.

Daarom voorbehoud voor ontwikkelde volwassenen.

EISENCHIML (Otto) WHY WAS LINCOLN MURDERED! (498) 15/. Faber and Faber. London.

Historische detective romans zijn zeldzame verschijningen in de boekenwereld, — om de eenvoudige reden dat de onderwerpen schaarsch zijn. Een dier onderwerpen is de moord op Amerika's president Lincoln. Lincoln werd op 14 April 1865 in een theater te Washington doodelijk gewond door een pistoolschot van den acteur John Wilkes Booth. Tijdens de achtervolging werd de moordenaar, eenige dagen later, door de vervolgers gedood. De affaire werd destijds na een onvolledig onderzoek in den doofpot gedeponeerd; eerst door dit boek van den Amerikaan Eischenschiml blijkt thans dat aan dezen moord een historisch probleem is verbonden. Eischenschiml heeft jaren besteed aan archiefstudie; daaruit is hem gebleken dat de moord op Lincoln beraamd is en bevorderd door een of meer leidende staatslieden uit de omgeving van den president.

Het resultaat van zijn onderzoekingen heeft de schrijver neergelegd in zijn gedocumenteerd boek, dat spannend is als een detectiveroman, en in het genre historische romans een eerste plaats inneemt, daar alle feitenvermeldingen historisch juist zijn. Maar dit laatste is hem een handicap geweest in zijn kwaliteit van detectiveroman-schrijver. Met een waarschijnlijkheid, welke aan zekerheid grenst, wijst Eisenschiml, bij zijn conclusie, den aanlegger van het complot aan; echter bestaat geen volkomen zekerheid, vooral door het ont-

breken van persoonlijke getuigenissen. De moord op Lincoln zal, in enkele van zijn phasen, wel altijd een onopgelost mysterie blijven, en de lezer, die uitsluitend belang stelt in detective romans, zal, in laatste instantie, teleurgesteld zijn. Maar het boek is ook een historische roman, en wel een, die aan de fantasie geen concessie doet en toch spannend is; het geeft daarbij een interessanten kijk op het politieke en staatkundige leven van de Vereenigde Staten op het einde van den burgeroorlog.

HARPOLE (James) LEAVES FROM A SURGEON'S CASE-BOOK. (261) 8/6. Cassell and Comp. Ltd. - London.

Volgens de uitgeefster is James Harpole de nom-de-plume van een vermaard Engelsch medicus, die in dit boek een gedeelte van zijn mémoires heeft vastgelegd. Zij laten zich lezen als een roman, — beter, als meerdere romans. Want in ieder hoofdstuk van het eerste deel verhaalt hij een oud geval uit zijn „case-book", de geschiedenis van een patient. Stuk voor stuk zijn het drama's uit den strijd op leven en dood, dien de arts heeft gestreden, — waarin soms de arts, soms de dood het won. Geen technische rapporten, maar vol-menschelijke geschiedenissen, geschreven door een medicus, die het mysterie van leven en dood ook ziet als een romancier. De medicus in hem schreef het technische gedeelte, de romancier het treurspel, soms ook de comedy met een happy end. Belangwekkend zijn daarbij zijn beschouwingen over den vooruitgang in de ontwikkeling der medische wetenschap.

In het kortere tweede gedeelte schrijft Dr. Harpole over de romantiek der medische wetenschap; — kleurige en interessante beschouwingen en verhalen.

Harpole is een knap schrijver. Zijn proza is klaar en sterk; het werd daarbij tevens gevoelig door de stemmingen waarin het geschreven werd: een mengeling van triomf en melancholie en menschenliefde.

Een voorbehoud moet gemaakt worden waar de auteur blijk geeft niet afwijzend te staan tegenover sterilisatie en ongeoorloofde methodes van kinderbeperking. Overigens is dit voor ervaren volwassenen een lezenswaardig boek, waarin het leven dieper en reëeler wordt geschouwd dan in menigen roman.

BOEKEN SCHOUW

RITTER (P. H.) MOEDER EN KIND. (136) *f* 2.90. Verlucht met foto's van Hans Gilberg. Callenbach, Nijkerk.

In een smaakvol uitgegeven werk behandelt de schrijver de verheven taak der moeder, de moeder in het gezin als natuurlijke verzorgster, de moeder spelende met het kind, de moeder als leermeesteres der schoonheid en tenslotte in verband met de blijde gebeurtenis in ons vorstenhuis ook: het Koningskind en Zijn Moeder. Een boek vol oorspronkelijke en practische denkbeelden dat een waardevol geschenk is voor alle opvoeders.

STIBBE (Mr. Max) GEZONDE KINDERVOEDING. (91) Sprookjes. van Stockum, Den Haag. 1937.

„Een Boek voor Ouders en Opvoeders" noemt de schrijver deze verdediging van het Sprookje. Hij zegt vele verstandige dingen ter verdediging van een ongetwijfeld goede zaak. Of zijn symboliek en zijn verklaring van bepaalde sprookjesfiguren en -situaties overal juist is, weet ik niet. Dit doet ook weinig ter zake. Zijn hoofdbetoog is in alle geval wel juist.

Charles Péguy

II. Socialist en Dreyfusist

door G. VAN GESTEL S.J.

Ter naaste voorbereiding voor de École Normale Supérieure te Parijs ging Péguy na het lyceum van Orléans over naar het lyceum van Lakanal. Maar voor het admissie-examen der École droop hij tot groote verwondering van iedereen. Hij wilde geen jaar verliezen, keerde terug naar Orléans, om er zijn militaire dienstplicht te volbrengen en soldaat te worden met hart en ziel en voor het leven, presenteerde zich weer voor het École-examen, maar droop nogmaals. Zoo dreigde zijn carriére vast te loopen, want hij was nu ook zijn beurs kwijt. Gelukkig wisten zijn medestudenten onder aanvoering van Henri Roy, Orléanees en tegenwoordig Senator van het Loyret-departement, den directeur van het collège Sainte Barbe te bewegen, hem een beurs te geven. Zoo werd hij daar intern en volgde de lessen op het lyceum Louis-le-Grand. In het najaar van 1894 werd hij dan toegelaten op de École Normale Supérieure, waar Frankrijk zijn leeraren voor hooger onderwijs en zijn Universiteitsprofessoren kweekt. Hij was nu weldra 22 jaar oud.

Men moet in het oude Parijsche Quartier latin eenige dagen rond het Panthéon hebben omgezworven en er tusschen de zware en sombere schoolgebouwen de vurige, roerige Fransche Universiteisjeugd hebben geobserveerd, om den Péguy van dien tijd nader te komen.

Alexandre Millerand, de latere president der Fransche Republiek, die in die jaren nog afgevaardigde der Kamer was, heeft in zijn inleiding tot Péguy's Oevres complètes den student ten voeten uit geteekend in de volgende anecdote:

Mijn eerste ontmoeting met Charles Péguy heeft een merkwaardige herinnering bij me achtergelaten. De Dreyfusaffaire was in haar eerste ontwikkelingsfase.[1]) De hartstochten kookten. Van het stormachtige en bonkende onderhoud rond een redactietafel heb ik in het geheugen en in het oor niets bewaard dan het agressieve en driftige accent van drie woorden:

„Wij sommeeren u", hamerde Péguy, wij sommeeren u....."

Waartoe sommeerde ons dit kereltje, piepjong, met dat koppige uiterlijk, de oogen flikkerend achter de lorgnetglazen: woordvoeder en leider van een handjevol studenten, afgedaald van de Sorbonne naar de rue Montmartre, om de traagheid van volgens hen al te voorzichtigen politici te prikkelen?

Ongetwijfeld om ons dieper in te stooten in het slagveld, waarin langzamerhand geheel Frankrijk ging worden meegesleept.

Wat hij ook kwam eischen, of hij ongelijk had of gelijk, zijn overtuiging was zóó vurig, een zóó trillende energie doorbeefde hem, zóó duidelijk steeg hij uit boven het gewone, dat twintig jaren konden voorbijgaan zonder den eersten indruk uit te wisschen.

En even levendig, even sterk heeft deze zich hernieuwd, telkens als de omstandigheden mij weer in aanraking hebben gebracht met den voormaligen normalist.

Naarmate ik den mensch nauwkeuriger heb leeren kennen en meer zijn werk heb leeren waardeeren, en de begeestering, die hem bezielde, en den invloed, dien het in staat was te oefenen, is mijn bewondering voor het werk gegroeid tegelijk met mijn sympathie voor den mensch.[2])

---

[1]) Ter orienteering eenige data. Dec. 1894: Eerste veroordeeling van Dreyfus; 1896 Actie tot herziening van het vonnis. Zola's „J'accuse"; 1899 herziening van het Dreyfus vonnis: Dreyfus wordt weer veroordeeld maar krijgt gratie; 1904 nieuwe cassatie van het vonnis; 1906 vernietiging van het vonnis: vrijspraak en rehabilitatie van Dreyfus.

[2]) Oevres Complètes de Charles Péguy. tome I. Introduction par Alexandre Millerand. Gallimard, Paris. 1917.

Charles Péguy, jong met zijn twintig robuste jaren, was te fel van temperament, was te zeer een man van actie en strijd, dan dat hij zich rustig bij zijn colleges en zijn studie had kunnen houden. Hij moèst partij kiezen in de botsingen der ideeën, hij moèst zich werpen in de woelige stroomingen van zijn tijd. Reeds te Lakanal was hij socialist geworden. Bij een staking der mijnwerkers had hij zich met dezen solidair verklaard, en hij had hard gewerkt, zich uitgesloofd bij de geldenzamelingen voor het steunfonds. En toen hij de geestelijkheid aan den kant der patroons zag, had de Kerk voor hem afgedaan. Vanaf dien tijd ging hij 's Zondags niet meer naar de Mis.

Consequent werd hij van socialist ook vrijdenker.

Ter goeder trouw kon hij voorloopig meenen, dat inderdaad „dertien of veertien eeuwen Christendom, waarvan zijn voorgeslachten doortrokken werden, dat elf of twaalf jaren van Katholiek onderricht, van Katholieke opvoeding ook wel, oprecht en eerlijk aanvaard, aan hem waren voorbijgegaan zonder een spoor achter te laten.... De onsterfelijkheid der ziel is een célibatair-geloof, men overleeft zich enkel in zijn kinderen.... Wij willen niet godsdienstig zijn zelfs niet met M. Renan. Het komt me voor, dat de tegenwoordige menschheid alle zorgen van alle menschen noodig heeft. Nooit is de menschheid zieker geweest. Ongetwijfeld zou de menschheid onze werkzaamheid minder noodig hebben, als de menschen, die ons zijn voorgegaan, een beetje menschelijker hadden gearbeid en als zij wat minder gebeden hadden, want bidden is niet arbeiden."

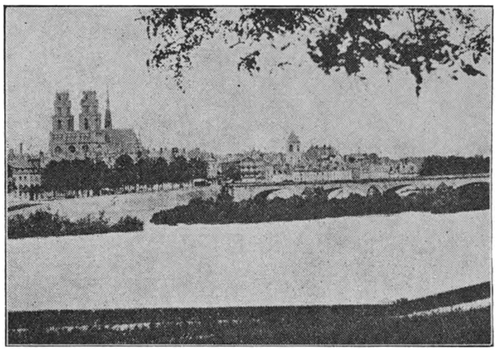

„Silhouette van Orleans, Péguy's geboorteplaats."

Renan en Taine zijn ook voor hem, als voor heel zijn generatie, de messiassen. En hij droomt mede den naïeven droom van het scientisme. „Avenir de la Science" en „Dialogues philosophiques" worden geloofd met een geloof, zooals zelfs het Katholicisme niet voor zijn Evangelie en zijn leergezag vergt. En eindelijk dus gaat het groote licht nu komen, het gaat dagen. Zij, het nu levend geslacht, hebben de toorts slechts verder te dragen de menschheid in, die dra nu zelf en over zich zelf weten gaat, wat er maar geweten kàn worden, wat er maar aan realiteit kàn voorhande zijn. Dit is dus de eenig-ware, de eenig-echte levensconceptie! „Heel de moderne wereld is in Renan; men kan Renan niet openslaan, zonder dat er een onmetelijkheid van moderne wereld uit opkomt."[1])

* * *

Zoo schijnt dus werkelijk voor Péguy de wereld der spiritualiteit, het Christendom, het Katholicisme te hebben afgedaan. Rest de stoffelijke wereld rondom hem. Deze heeft zijn aandacht. En in haar ziet hij het gebrek, de ellende zijner medemenschen. Hij onderscheidt scherp tusschen armoede en miserie. „De ellendige heeft ofwel de zekerheid dat zijn economisch leven niet verzekerd is, ofwel heeft geen enkele zekerheid, dat het al of niet verzekerd is." In het ouderlijk huis te Orléans was armoede, geen gebrek. En daar was hem geleerd: hoe gebrek en ellende te overwinnen zijn door noesten, gestaag volgehouden arbeid. Er waren zieken en ouden van dagen, maar voor gebrek werden zij behoed door particuliere liefdadigheid. Zoo

[1]) Charles Péguy: Note Conjointe. Gallimard. Paris.

dus werd gebrek alleen een straf voor luiheid en dronkenschap. Maar in Parijs in de volksbuurten verschijnt de ellende hem in al haar ellende en..... als een sociale misstand. In een gaarkeuken neemt hij 's avonds met medestudenten deel aan een spijsbedeeling onder de misdeelden. En katholieke kameraden maken hem president van hun Vincentius-conferentie, wat hij — beminnelijk inconsequentie! — aanvaardt onder deze zeer merkwaardige voorwaarde: dat zijn vrijdenkersschap gerespecteerd blijft en hij de vergadering eerst betreden zal, nadat de vice-president de gebruikelijke gebeden verricht heeft. In Parijs dus leert hij de miserie kennen als een maatschappelijk verschijnsel, als een sociaal kwaad. De ellende vormt een aparte afgesloten klasse en „in de fabrieken werken de ongelukkigste der bedelaars".

. Ziedaar de steen des aanstoots voor Péguy.

„Zij (de geestelijken en de leeraren) konden niet voorzien, konden zich niet verbeelden deze monstruositeit der moderne wereld (die reeds dreigde), zij waren niet bij machte te bevatten dit monster van een Parijs, als het moderne Parijs is, waar de bevolking in twee klassen is gedeeld, zoo volstrekt gescheiden, dat men nooit zooveel geld had zien rollen voor het plezier, en nooit ook zóó het geld had zien weigeren voor den arbeid."[1]) En deze ellende „maakt de ellendigen niet enkel ongelukkig, wat erg is, zij maakt de ellendigen slecht, misvormd, zwak, wat niet minder erg is; een bourgeois kan zich oprecht en logisch inbeelden dat de miserie een middel is tot cultuur, een deugdoefening; wij socialisten weten dat de economische miserie feilloos een beletsel is voor zedelijke en verstandelijke verbetering, omdat ze zonder meer een werktuig is van slavernij. Het is juist daarom dat we socialistisch zijn.[2])

De strijd tegen de miserie: dat is in den grond, wat Péguy zijn mystiek van het socialisme noemt. En hij droomt zich een komende cité harmonieuse die de cité mésharmonieuse der bourgeoisie glorieus vervangen zal. De cité harmonieuse waar alle kwaad zal uitgebannen zijn. In zijn eerste „Jeanne d'Arc" waarvan hij het drama in manuscript voorloopig voor ieder, zelfs voor zijn intiemste vrienden verheimelijkt,[3]) schept hij zich het ideaal van „socialistisch heldendom". Zijn gedachten maakt hij daarbij tot de hare en hij beseft niet, dat zijn Jeanne d'Arc daarmede goeddeels de Christen strijdster blijft, omdat in feiten zijn eigen gedachten ook goeddeels Christelijk blijven. Péguy's mede-lijden met de verschoppelingen der samenleving, wordt Jeanne's mede-lijden, — en is het mede-lijden van het Christendom. Wij vinden het gelijkelijk terug in zijn socialistisch drama van 1897 en in zijn Christelijk mysteriespel van 1910: Jeanne spreekt tot Hauviette, haar vriendinnetje: „juist nog heb ik twee kinderen zien voorbijkomen, heel alleen kwamen ze daarginds het pad af; het grootste trok het andere vooruit; ze schreeuwden: „Ik heb honger, ik heb honger, ik heb honger....." Ik kon ze hier hooren. Ik heb ze mijn eten gegeven. Ze vielen er op aan als dieren; en hun vreugde heeft me pijn gedaan, omdat ik eensklaps heb gedacht aan al die andere verhongerden, die niet te eten hebben; ik heb gedacht aan hen, die niet getroost worden; ik heb gedacht aan hen, die niet getroost willen worden; en ik voelde, dat ik ging huilen; toen heb ik het hoofd afgewend, omdat ik hun, deze twee ten minste, geen pijn wilde doen."[4])

Niet de heilige trekt in Jeanne d'Arc den vrijdenker, maar de bevrijdster. Het Goddelijk karakter van haar roeping, haar strijd en lijden ontgaat hem, zij is in hem een symbool, hèt symbool zijner socialistische verwachtingen: betrekkelijke welstand en geluk voor allen. Zijn socialistische en zijn Christelijke Jeanne d'Arc zijn des âmes soeurs. Maar bij de laatste is er weer uit-

---

[1]) Charles Péguy: L'Argent.

[2]) Vgl. La Pensée de Charles Péguy. par E. Mounier, M. Péguy, G. Izard. Deuxième partie. Plon. Paris. 1931.

[3]) Uitgegeven in 1897 onder pseudoniem van Marcel en Pierre Baudouin.

[4]) Jeanne d'Arc, drame en trois pièces. Vgl. Le Mystère de la charité de Jeanne d'Arc. Gallimard. Paris.

zicht op eeuwigheid en hemel. Het Christendom bracht deze gelukstaat niet: kòn hem ook niet brengen, meent hij. Al deze jaren door, al is Jeanne d'Arc mede voortdurend in het middelpunt zijner gedachten, blijft hij anti-godsdienstig. De aanvallen tegen de Kerk raken hem niet, ook al voelt hij geen lust om mee te doen. Hij waardeert de godsdienstige gedachten en het godsdienstig gevoel, de godsdienstige aanleg der menschen, die hij wil gehandhaafd zien, als element in den opbouw van den socialistischen toekomststaat. Maar het Katholieke dogma, het Katholieke systeem acht hij daarbij onnoodig. Zoo dus kan de Kerk rustig verdwijnen.[1])

In blanken trouw en met volle overgave hangt hij daarbij de groote socialistischen leiders van Frankrijk aan: Jaurès bovenal. Daarbij bevroedt hij niet — nog niet! — hoe zijn socialisme en het hunne, hoe zijn mystieke socialisme en hun politieke socialisme mijlen ver uiteenliggen. Hij bevroedt niet, hoe zijn socialistische toekomststaat in feite de Christelijke staat is, en zijn wereldbeschouwing veel meer die van den H. Franciscus is dan die van Karl Marx, gelijk de Tharauds geestig opmerken.

Terwijl Péguy zoo zijn socialistische droomen droomt en er voor vecht, komt de Dreyfusaffaire, „le drame civil de toute une époque", gelijk André Suarez ze noemde, over Frankrijk. Ook zij bergt voor hem een mystiek in zich: de strijd voor rechtvaardigheid en waarheid. En hij verhoopt en verwacht van haar den schok, welke de sociale wereldrevolutie, de zedelijke, in gang moet zetten en de menschheid triomfantelijk voeren moet langs zijn cité socialiste tot zijn cité harmonieuse: „le royaume de la justice sur la terre et le royaume de la verité." [2])

Eerst langzaamaan en geleidelijk zal het besef in hem rijpen, dat zijn socialistische en dreyfusistische mystiek en de socialistische en dreyfusistische partijpolitiek volstrekt vijandige krachten zijn. Dat brengt dan de breuk met Jaurès en de zijnen.

* * *

Wij zijn eenigszins vooruitgeloopen op Péguy's levensdata. In 1896 nam hij weer een van die, oogenschijnlijk althans, plotselinge besluiten — 't was alsof ze hem van bovenaf werden opgelegd —, die evenzoovele bruuske wendingen brachten in zijn levensloop. Hij zou nu weldra 24 jaar oud zijn en hij voelde zich een gerijpt man. Hij hunkerde naar de volle verantwoordelijkheid van het leven en hij werd als gestuwd naar het daverend tumult van den slag, nu allerwege met steeds klemmender eisch om de revisie van het Dreyfusproces geroepen werd. Nous vous sommons!....... Ook hij werd gesommeerd. Zijn socialistisch ideaal dreef hem voorwaarts.

Hij breekt zijn studies aan de École Normale Supérieure af en huwt met de zuster van Marcel Baudouin zijn gestorven studiemakker en vriend, wiens nagedachtenis hem tot een engel der inspiratie geworden is, onder wiens naam hij zijn „Jeanne d'Arc" uitgeeft en naar wien hij zijn eerste kind zal noemen. Nog volgt hij wel gedurende een jaar eenige colleges aan de Sorbonne, — maar feitelijk is zijn leertijd voorbij. Hij werkt mede aan de Revue socialiste en aan de Revue blanche, waarin zijn jeugdvisies op de cité socialiste en de cité harmonieuse, heet uit het hart gevloeid, liggen neergeschreven. Ondertusschen bouwt hij aan de plannen van zijn socialistischen krant, die den wel zeer Péguyistischen naam van „Le Journal vrai" zal voeren: plannen, die hij ten slotte zal moeten overlaten aan Jaurès, die er de Humanité van maakt. Zijn vrouw brengt hem een niet onaanzienlijke huwelijksgift mee. Zij is het met hem eens, dat dit fortuintje in dienst moet gesteld worden van zijn wereldrevolutie en zijn socialistischen toekomststaat. En hij sticht een socialistische uitgeverij, die na een paar jaar op een regelrechte échec uitloopt. Péquy zal nooit rijk zijn. Hij heeft dat ook nooit gezocht,

---

[1]) Notre Jeunesse. Gallimard. Paris.

[2]) Vgl. Morceaux choisis. Inleiding van Charles Luian de Pesloüan. Gallimard. Paris.

nooit willen zoeken. De Dreyfusaffaire is eens van hem gezegd[1]) had hij zich tot een waarachtigen godsdienst gemaakt, en zijn socialisme „essentiellement une religion de la pauvreté temporelle" was hem een wijdsche abdij, waar men intrad door „belofte van armoede" af te leggen. Later, als hem zijn socialistische abdij een Christelijke gebleken is, zal hij in zijn „gelofte van armoede" volharden. Het is zijn steeds luide protest tegen de moderne wereld. „Ik heb het reeds sinds lang gezegd. De moderne wereld is er.... Voor het eerst in de wereldgeschiedenis zijn de geestelijke machten stuk voor stuk onder den voet geloopen niet maar door de stoffelijke machten maar door een eenige stoffelijke macht, die is de macht van het geld..... Voor het eerst in de wereldgeschiedenis is het geld meester zonder beperking en zonder mate.... De strijd gaat niet tusschen een of andere wereld en de moderne wereld. De strijd gaat tusschen alle andere werelden en de moderne wereld.... Alle andere werelden.... zijn werelden geweest van eenige spiritualiteit. Alleen de moderne wereld, die de wereld is van het geld, is de wereld van een algeheele en volstrekte materialiteit."

Voor Péguy is de eerste der Evangelische Zaligprekingen een welbewuste praktijk geworden.

*　　　*　　　*

Péguy's theorieën over de socialistische gemeenschap, „een mystiek socialisme en een diep socialisme, innig verwant aan het Christendom, een nieuwe scheut van den ouden stronk, letterlijk reeds, of nog, een godsdienst van de armoede[2]) en zijn in 1898 verschenen ‚Jeanne d'Arc" waren in het kamp zijner medestrijders maar zeer koel ontvangen. Het kan wel niet anders. Van Marxisme had dit alles niet veel en de nationale heldin en katholieke heilige tot patrones en leidster der beweging maken, stond bijna gelijk met een Christelijken doop. Vagelijk moet Péguy dit toen al hebben aangevoeld en het moet een eerste verwijdering hebben gebracht. De Dreyfusaffaire nam een voor hem geheel onverwachte en onaanvaardbare wending. In 1899 werd de officier opnieuw veroordeeld, maar begenadigd. En hij nam deze begenadiging aan. Wat een ergernis voor Péguy: men is schuldig of onschuldig, maar men laat zich niet veroordeelen en dan begenadigen! Liever tien keer terug naar het Duivelseiland en tien keer het proces herbegonnen..... Maar er is meer en erger. Heel de beweging ziet hij ontaarden. De socialistische leiders kennen slechts één toeleg: politieke munt te slaan uit de affaire. Den houw, die den militairen en den clericalen was toegebracht moest worden uitgebuit. Met afschuw constateert Péguy, hoe zijn „mystieke socialisme" bij de leiders verworden gaat in een „politiek socialisme", hoe heel de beweging verloopt in politieke intriges. Péguy weigert te volgen en hem rest de strijd om hetzelfde ideaal: waarheid en recht.

Zoo hernam hij in 1900 zijn onafhankelijkheidspositie en stichtte de „Cahiers de la Quinzaine". Daarmee begon hij, dat episch avontuur, dat zal blijven voortduren tot aan zijn dood."[3])

De „Cahiers de la Quinzaine" zijn een geheele eenige verschijning geworden in de Fransche letterkunde. Men kan het moeilijk een tijdschrift noemen. Halfmaandelijks zou een boekdeel het licht zien, ongelijk van omvang. Soms werd het een nietig katerntje, dan weer een lijvig boekdeel van driehonderd bladzijden. Zooveel mogelijk is het telkens een afgerond geheel en het werk van eenzelfden auteur: een essay, een verzenbundel, een roman, soms een verzameling documentaties. Niet zelden doet Péguy de aflevering vergezeld gaan van een inleiding of commentaar. Zeer vaak neemt hij er een voor eigen rekening. Aldus groepeerde hij een aantal jonge

---

[1]) Hommage à Charles Péguy. p. 91. Gallimard. Paris. 1929.

[1]) Note conjointe. cf. Charles Péguy. Pensées p. 91. Gallimard. Paris. 1934.

[2]) Vgl. Francis Vincent. Hur d'aujourd'hui. tom 2 pag. 143. Beauchesne. Paris 1914.

[3]) Jerôme et Jean Tharaud. „Notre cher Péguy" tom 1 pag. 197. Plon. Paris.

schrijvers rond zich, wier namen later in de Fransche literatuur beroemd zijn geworden: de Tharauds, André Suarès, Pierre Mille, Antonin Lavergne, Daniel Halévy, Romain Rolland, Julien Benda.

Na een paar verhuizingen installeerden de Cahiers zich in de rue de la Sorbonne no. 8, waar zij zouden blijven tot in 1914 de oorlog den werker het werk uit de handen kwam slaan. Wij zijn erheen gepelgrimeerd en hebben deze smalle, duistere winkelruimte willen bezoeken, tot verwondering van een paar stucadoors en timmerlui, die kennelijk bezig waren er een volkscafétje van te maken: een buffet, tafeltjes en stoelen, café-gerei stonden aan een kant. In deze obscure localiteit, maar in het hart van het Quartier latin, dat het hart is van het Fransche intellectueele leven, heeft „dit episch avontuur" der Cahiers zich dus afgespeeld. Hier dus is Péguy, toen hij zijn idealen door de partijgangers verraden zag, den strijd herbegonnen, „voor de waarheid tegen de leugen, voor het recht tegen het onrecht, voor de mystiek tegen de politiek".

Het telkens weer in zijn geschriften terugkeerend woord „mystiek" dekt bij Péguy een heel eigen begrip. „Politiek" is berekening, gewieksheid, geslepenheid, is gekonkel, geknoei, intrige, is valschheid, laksheid, laagheid. „Mystiek" is de jonge, spontane, vrije, onvertroebelde, oprechte, offervaardige, trouwe overgave, het met geest en hart toegewijd zijn aan wat goed is en waar, schoon en gerecht. „Alles vangt aan„ zegt hij „met de mystiek en alles eindigt in politiek." En de Tharauds karakteriseeren dezen strijd voor de mystiek en tegen de politiek zeer fijn en zij besluiten: Tusschen deze tegenstrijdige machten, tot samenleving verplicht als de ziel met het lichaam, is een eeuwig conflict, een voortdurend pogen van de politiek om de mystiek te overheerschen en te verdringen. In elke menschelijke handeling is een moeilijk te grijpen moment, waar, zonder dat men het merkt of bemerken wil, men met gesloten oogen overgaat van den zuiveren geest naar den geest van berekening, van een frissche en jonge activiteit naar den beginnenden ouderdom. Het is dit vluchtige tijdstip, waarop iets, dat zuiver was, begint te verwelken, waarop de ziel overwonnen wordt door het lichaam, waarop de vrucht rotten gaat, waarop de lichtende vuurpijlen van het leven, die met een onweerstaanbare kracht schenen omhoog te schieten, beginnen over te buigen op hun zwenking naar beneden, dat Péguy, gedurende de vijftien jaren, dat de Cahier de la Quinzaine hebben bestaan, er op uit was te zien, te grijpen en te ontmaskeren. Vanuit zijn winkel heeft hij zich tot den bespieder gemaakt van deze tragische oogenblikken. Als een mensch of een gedachte, de fatale brug passeerend, de mystiek verliet, om te komen in die regionen, waar enkel nog combinaties en berekeningen, overmacht door getalsterkte, congressen, demagogie, parlementair gekonkel was, stond daar Péguy, om, alarm te slaan. Dit is de grootheid van zijn oevre en zijn doordringende getuigenis.[1])

De waarheid zoekt hij. En dat niet enkel in staatkundige verwikkelingen, maar op elk terrein van maatschappelijke en persoonlijke verhoudingen, van intellectueel, cultureel en godsdienstig leven. Zoo dan ook formuleert hij het in het eerste zijner Cahier als een beginselprogram: „De waarheid zeggen, niets dan de waarheid; stom weg de waarheid zeggen, de vervelende waarheid tot vervelens toe zeggen, de treurige waarheid uitentreure zeggen..... en dat niet alleen in vraagstukken van leerstelligen aard en van methode, maar ook, maar vooral van actie."[2])

Dat hij daarbij soms misgegrepen heeft, dat hij zich wel vergist heeft omtrent zaken en personen, dat de hartstocht hem dikwijls belet heeft helder te zien, dat hij soms al te zeer simplificeert en eenzijdig wordt en onbillijk, dat zijn achterdochtigen boerenaard hem soms parten speelt, dat hij tot zóó heftige toornbuien en uitbarstingen geraakt, dat zijn polemiek dan bedenkelijk de pamfletschrijverij nadert, laat het zijn! — rest altijd nog zijn ongeveinsde eerlijkheid en onverschrokken openhartigheid, zijn waarachtig

---

[1]) J. et J. Thauraud. Notre cher Péguy. tom 1 pag. 228. Plon. Paris. 1926.
[2]) Charles Péguy. Lettre du Provincial.

élan. Menschelijk opzicht is hem volkomen vreemd, eigen gewin heeft hij nooit gezocht, zijn onbaatzuchtigheid blijkt te duidelijk door de taai volgehouden Cahiers zelf. Geldelijk is het altijd een hoogst onfortuinlijke onderneming gebleven. Van jaar tot jaar leidden zij een zeer moeilijk bestaan. Een of ander nummer uit de reeksen mocht al eens een succes zijn, maar dan was het nog dat van een ander, van Rolland of van Lavergne, niet van hem zelf. Men kan zeggen, dat Péguy tijdens zijn leven zoo goed als ongelezen is gebleven. De oorspronkelijk gelijkgezinden vervreemdden zich bij de zwenking zijner inzichten meer en meer van hem en de katholieken bleven wantrouwend tegenover den nieuwen katholiek, die allesbehalve een mak schaap was en zich bovendien niet binnen den schaapstal sluiten liet......

(Slot volgt)

BOEKEN SCHOUW

WOLTERS-DAWSON (A.) KARDINAAL, KANSELIER EN KONING. (253) *f* 2.75 en *f* 3.50. Paul Brand, Hilversum.

Onder de vele levensbeschrijvingen van Thomas More, die in het licht verschenen zijn en nog verschijnen, neemt dit werk een eigen plaats in. Een plaats, die nog open was, maar die na het werk van Mevrouw Wolters-Dawson moeilijk op betere wijze zal kunnen worden ingenomen. Dit werk is een roman. Wij zien dus af van historische juistheid, maar de gebeurtenissen zijn op een dergelijke aangename en acceptabele wijze verteld, dat men onwillekeurig geneigd is, de historische werken na te slaan om te zien of het verhaalde nu toch zo gebeurd is. Vooral de gesprekken, die Thomas More met zijn omgeving voert zijn van zulk een rake geestigheid en zo geheel de man waardig, die bekend staat wegens zijn scherpe geest en zijn rake invallen, dat wij onze onomwonden bewondering moeten uitspreken voor wat hier wordt gegeven. Daarbij blijft Thomas More zichzelf, geheel zoals we ons hem hadden voorgesteld uit de bekende levensbeschrijvingen. Zijn oprecht karakter, zijn met tegenzin gevoerde politieke loopbaan, de huiselijke sfeer van zijn familieleven en zijn liefde voor de humanistische wetenschap, dat alles komt op ongedwongen wijze tot zijn recht en vormt een boeiend natuurlijk geheel.

Schrijfster is er in geslaagd uit de elementen, die de historici haar boden een levensbeeld samen te stellen, dat moeilijk juister kon worden getroffen en dat wij iedereen ter lezing aanbevelen.

RILKE IN HOLLAND. (68) Nederlandsche Vertalingen naar Gedichten van Rainer Maria Rilke. Bijeengebracht door Jan H. Eekhout - G. Kamphuis. U. M., Amsterdam. 1937.

In dit prachtige bundeltje hebben de samenstellers Rilke-vertalingen bijeengebracht van Albert Verwey, Victor E. van Vriesland, Willem Hessels, D. A. M. Binnendijk, Jan R. Th. Campert, Halbo C. Kool. Jacqueline van der Waals, Louis de Bourbon e.a. Zo legt deze verzameling in waarheid in wezen getuigenis af van de bewondering der hedendaagsche Nederlandsche dichters voor Rilke. Wij wensen deze goed verzorgde uitgave in handen van veel belangstellenden.

Robert Frost

door JOS PANHUYSEN.

De gedichten van Robert Frost zijn met werk van verschillende andere dichters vergeleken; Edward Garnett vergeleek ze met de idyllen van Theocritus, Ezra Pound met de Georgica van Virgilius, Edward Thomas en Cecil Day Lewis met de poëzie van Wordsworth, terwijl Cecil Day Lewis in verband met Frost's werk ook nog wees op dat van Emily Dickinson. De schrijver van dit artikel zou geneigd zijn Frost te vergelijken met Robert Browning, om de karakteristiek van menschen in monoloog of dialoog verwezenlijkt, maar ook alleen daarom, want Frost's poëzie in haar geheel genomen lijkt noch op de poëzie van Robert Browning, noch op die van Emily Dickinson, Wordsworth, Vergilius of Theocritus. Met name de vijftiende idylle van den Siciliaanschen dichter, de idylle van Praxinoe en Gorgo, waarop Edward Garnett wees, is, het enkele opzicht van den geraffineerd gewonen dialoog daargelaten, zoo geheel anders. De systematiek van Virgilius' Georgica is Frost ten eenemale vreemd, en Wordsworth, hoezeer natuurkenner en natuurminnaar, drong toch niet zoo ver door in de liefde tot de aarde om de aarde; de „clouds of glory" verlaten dezen dichter zelden geheel en wolken zijn eerder van den hemel dan van den grond, waarop wij gaan. De poëzie van Frost vertoont welbeschouwd slechts oppervlakkige gelijkenissen met die van anderen, zij is in wezen onvergelijkbaar, want zij is echt, zij is door en door echt.

Echtheid is een begrip, dat wel te definiëeren, maar moeilijk als eigenschap in een bepaalde zaak te onderkennen is, de zekerheid omtrent echtheid wordt immers verkregen door ervaring alleen en door het onderscheidingsvermogen, dat in verband met die bepaalde zaak ontwikkeld, gevoelig werd voor de vele en velerlei nuanceeringen, die den oppervlakkigen beschouwer ontgaan. Dat is in betrekking met haast alle zaken, ook schijnbaar onbeteekenende, zoo. Als iemand dit laat zien en weet te laten zien, voor wie hem volgen wil en kan, dan is het de dichter Frost. Het is een boeredichter, zooals ten onzent Paul Vlemminx, die men als een jonger, wat ruwer en onbehouwener broer naar den geest van hem zou kunnen beschouwen, hij is bovendien een man, die kennis heeft genomen van een wijdere beschaving, waarvan hij de goede, maar ook de verkeerde kanten ziet, hij is, als een boer zijn kan, niet zonder eigenwijsheid, maar niet zelden is deze tevens voor een niet geringe mate eigen wijsheid, hij is argwanend en vasthoudend, doorzettend, hij schroomt geen moeite, hij heeft den tijd en neemt den tijd en daarom lijkt hij somwijlen een weinig saai.

Men hoeft echter slechts wat meer vertrouwd met hem te raken om in te zien, dat hij dit niet is. In het eerst kan het lijken, dat hij een omweg maakt, een langen omweg, dat hij tal van op-

merkingen heeft, die niet ter zake doen, maar als men een gedicht van hem tot het einde las en tot de wezenlijke beteekenis doordrong, dan bemerkt men, dat er van een omweg geen sprake was, dat wat een omweg leek, de meest directe weg was naar het doel. Dan krijgt zulk een gedicht iets van een reis en een avontuur, want de uitkomst is herhaaldelijk een ontdekking. Bij den aanvang doet men de eerste schrede naar een onbekend gebied. Deze aanvang is doorgaans heel gewoon, neem bijvoorbeeld het begin van The Death of the Hired Man.

Mary sat musing on the lamp-flame at the table
Waiting for Warren.

Het kan haast niet gewoner, het kan haast, zou men meenen, niet prozaïscher. Maar al verandert de toon in dit geheele gedicht niet bijzonder veel, al rijst hij nergens tot het lyrische al daalt hij niet tot de fluisterende spanning van het dramatische, de man, waarover deze verzen handelen, een wat achterlijke daglooner, iemand, dien men een onvolwaardige pleegt te noemen, verschijnt langzaam in zijn ware gedaante, of hij oprees uit de duisternis en hij gaat een beteekenis bezitten, zoo geheimzinnig, zoo droevig en vreugdevol, dat het achter deze bewust gelijkmatig gehouden verzen schijnt te juichen en te snikken.

Het is het eigenaardige en karakteristieke bij Frost dat hij nooit tracht de waarheid te achterhalen op een zoogenaamd beslissend moment, zijn verzen zoeken niet naar het ongewone in het leven van een mensch, zij zoeken juist naar het doodgewone, naar het voorval van alledag. Wat het leven voor hem de meest eigen innerlijke waarde geeft is niet de uitzonderlijke gebeurtenis, niet uitzinnig geluk of de uitzinnige smart, maar de gewoonte of het uit de gewoonte gegroeide; slechts heel enkele gedichten maken daarop een uitzondering. Men kan wat hier bedoeld wordt misschien het best begrijpen door een enkel voorbeeld, het korte, meesterlijke gedicht They were welcome to their belief, uit Frost's laatsten bundel A Further Range.

Grief may have thought it was grief.
Care may have thought it was care.
They were welcome to their belief,
The over-important pair.

No, it took all the snows that clung
To the low roof over his bed,
Beginning when he was young,
To induce the one snow on his head.

But whenever the roof came white
The head in the dark below
Was a shade less the colour of night
A shade more the colour of snow.

Grief may have thought it was grief.
Care may have thought it was care.
But neither one was the thief
Of his raven colour of hair.

De opeenvolging, de herhaling, het langdurig proces van weerkeer, de tijd is van zulk een voorname beteekenis in het werk van Robert Frost, de gewoonte inderdaad, de vertrouwdheid. Nu zijn er verschillende soorten van vertrouwdheid, de vertrouwdheid bijvoorbeeld, die den bewoner van de groote stad meer eigen is en de vertrouwdheid van den dorpeling of den boer, de vertrouwdheid die slechts met een enkel aspect der dingen rekening hoeft te houden en de vertrouwdheid die geboren wordt uit een alzijdig zich rekenschap geven. De stedeling weet van de meeste dingen genoeg, als hij weet hoe ze te gebruiken of te vermijden, de boer moet van de meeste dingen in zijn omgeving den aard en de gedragingen zeer goed kennen voor hij ze op de juiste manier gebruiken of vermijden kan. Om in een tram te zitten of een tram te ontwijken hoeft men de samenstelling van den tramwagen niet te kennen, om paard te rijden moet men paarden kennen. Er is een vertrouwdheid dus die de dingen voorbijziet naar hun wezen en een vertrouwdheid, die in het wezen der dingen doordringt. Deze laatste vertrouwdheid bezit Frost, het geeft de langzaamheid aan zijn verzen, het bekijken, het schatten, het eerst na behoorlijk overleg concludeeren. Zijn verzen zijn conclusies na een rijpe ervaring eerst kenbaar gemaakt. En daarom gaat zijn vers altijd naar het hart van de zaak, hij kent „the need of being versed in country things", hij weet dat „we love the things we love for what they are", en dat liefde daarom een zeer geheimzinnige zaak is, een bijna niet te openbaren zaak, en dat ze bovendien zeldzamer is dan men denkt: zij behoort alleen aan de aandachtigen. Men kan het menschelijke in bepaalde opzichten gaan liefhebben, maar alleen door eerst menschen lief te hebben. Bij Frost kan men beide soorten van liefde opmerken. Hij schrijft persoonlijke gedichten, gedichten in den ikvorm en deze geven zeer vaak blijk van die genegenheid voor het menschelijke, zij zijn eigenlijk onpersoonlijk, omdat zij algemeen zijn, en algemeen geldig. In het gedicht Reluctance bijvoorbeeld beschrijft hij hoe hij een berg beklom van het uitzicht genoot en weer afdaalde, om te eindigen over de onleschbaarheid van het menschelijk verlangen.

Ah, when to the heart of man
Was it ever less than a treason
To go with the drift of things,
To yield with a grace to reason,
And bow and accept the end
Of a love or a season?

Maar juist zijn onpersoonlijke gedichten zijn gedichten over anderer ervaring, zijn in hooge mate persoonlijk, omdat ze zich geheel en uitsluitend bezig houden met de bepaalde persoonlijkheid en trachten door te dringen in het leven van die vrouw, of dien man, of dien knaap. Hij zoekt dan — en met welk een nauwlettendheid en voorzichtigheid en fijngevoeligheid — wat

het leven van die persoonlijkheid onderscheidt, waaraan het zijn meest eigen waarde ontleent, hij zoekt dit onderscheid en die waarde, waar de mensch zelf ze waarschijnlijk niet zoeken zou, maar hij vindt ze in de geheime en onopvallende glorie der gewoonheid, in de kunst een bepaalde kleinigheid te maken en goed te maken, in een of ander werk juist te doen als het behoort gedaan te worden, in de stille en schuwe trots van den eenvoudige, die zijn welvarender broer uit den weg gaat, niet omdat deze hem niet genegen of hoogmoedig is, maar om zijn zelfstandigheid te behouden. Er waait de adem van een breedere menschelijkheid uit het gedicht A. Hundred Collars, waar een man, die het abonnementsgeld van een krant bij de boeren ophaalt, een professor honderd boorden ten geschenke wil geven, omdat ze den professor passen en zijn eigen hals er te dik voor geworden is. A. Hundred Collars is een zeldzame weergave van een bepaald karakter niet alleen, maar juist door die beperking een openbaring van de innigheid des levens, die bijna verbijstert.

Men moet echter niet denken, dat Frost de duistere zijden van het leven niet kent, sommige gedichten van hem, zijn hoewel onnadrukkelijk, welhaast macaber. Hij heeft eens een kort maar verschrikkelijk vers over den ondergang der wereld geschreven, het heet Fire and Ice.

Some say the world will end in fire,
Some say in ice,
From what I've tasted of desire
I hold with those who favour fire.
But if it had to perish twice,
I think I know enough of hate
To say that for destruction ice
Is also great
And would suffice.

Maar desondanks is Frost er van overtuigd dat „Earth's the right place for love.", hetgeen ook blijkt uit zijn natuurgedichten, die nooit alleen maar natuurgedicht, maar steeds een dooreenweving van natuuraanschouwing en menschelijke overpeinzing en emotie zijn met een opvallende, maar toch ten slotte heel gewone neiging om het nuttige in de natuur te waardeeren. Frost heeft het herhaaldelijk over appelboomen, hij bewondert hen zonder twijfel in de lente om hun wit en roode bloesems, maar hij vergeet nooit, dat ze vruchten voortbrengen, prachtige vruchten, een lust voor het oog, die men gelukkig evenwel bovendien nog eten kan. Vooral in zijn natuurgedichten ook blijkt hij een realist bij uitnemendheid en daarom wordt de schoonheid die hij ons zien laat zooveel verrassender, zooveel doordringender; deze natuur werd niet beschouwd, zij werd geleefd, niet alleen het meest opvallend schoone, bloemen, vlinders, vogels worden ons voorgesteld, maar ook het minder opvallende, de ijslaag bijvoorbeeld des morgens ontdekt op een drinkbak. Deze natuurbeleving is buitengewoon innig en sterk, men treft gedichten,

waarin de band tusschen natuur en mensch zoo hecht blijkt, dat men nauwelijks onderscheiden kan waar natuurindruk en persoonlijk menschelijk leven ophouden of beginnen, waar deze haast samen een geheel schijnen te vormen als in An Old Man's Winter Night, maar desondanks blijft deze natuurbeleving zakelijk. De mystische extase van een terug naar de natuur, in den zin van het werk van een D. H. Lawrence, moet men bij Frost niet zoeken, hij mag dan al de goede zijde van het instinct erkennen, en een zekere minachting hebben voor den vlug oordeelenden stedeling, die zijn verstand vaak te onoordeelkundig gebruikt, en zonder zich eerst goed van de feiten te vergewissen, hij weet dat er in den mensch iets is, dat de overige natuur vreemd is, hij erkent de superioriteit van de rede.

Dit wordt het duidelijkst in zijn laatsten bundel A further Range. Deze bundel heeft een opdracht.

To E. F.
for what it may mean to her that beyond the White Mountains were the Green; beyond both were the Rockies, the Sierras, and, in thought, the Andes and the Himalayas — range beyond range even into the realm of government and religion.

Het is geen wonder, dat de aandachtige belever der natuur, die tevens een kennner van menschen is, tot de religie komt en het is eveneens geen wonder, dat hij, de natuur kennende, deze niet vereenzelvigt met God. Frost is geen pantheïst. Het is evenmin verwonderlijk, dat de boer als vanzelf er toe komt zich rekenschap te geven van het staatkundige en het staatshuishoudkundige, en dat de uitkomst zijner overwegingen nogal verschilt van de meeningen, die meer algemeen worden gehuldigd.

Is socialism needed, do you think?

We have it now. For socialism is
An element in any government.
There's no such thing as socialism pure —
Except as an abstraction of the mind.
There's only democratic socialism,
Monarchic socialism — oligarchic,
The last being what they seem to have in Russia.
You often get it most in monarchy,
Least in democracy. In practice, pure,
I don't know what it would be. No one knows.
I have no doubt like all the loves when
Philosophized together into one —
One sickness of the body and the soul.

De gedichten, den staat of den godsdienst betreffende, zijn niet de beste, die Frost geschreven heeft, zij kunnen voor den dichter misschien een gevaar gaan beteekenen, zooals het didactische een gevaar is gebleken in het latere werk van Robert Browning en dit ernstig schade heeft gedaan, maar zij zijn van groote waarde voor een juist inzicht in de persoonlijkheid van

Frost, want slechts uit deze levensbeschouwing, redelijk, zakelijk, gesteund door een ervaring, die de liefde tot het echte, het wezenlijk beminnenswaardige slechts geven kan, konden de verzen voortkomen, die de schoonheid en de verschrikkelijkheid der aarde en de schoonheid en bitterheid van den mensch zoo verrassend en echt toonen.

Robert Frost: Selected Poems en A further Range, beide bij Jonathan Cape. Ltd. Londen.

BOEKENSCHOUW

MEDICUS. EERSTE HULP. [214] *f* 2.90. Met een aanhangsel, waarin de meest voorkomende verbanden zijn afgebeeld. „De Tijdstroom", Lochem.

Het is van belang dat de leek in onzen modernen gejaagden tijd met zijn snel-verkeer en de daaruit voortvloeiende vele ongelukken de elementairste begrippen heeft van het verleenen van eerste hulp. Dit practisch overzichtelijk boekje met zijn aan de ervaring getoetste raadgevingen zal zeker er toe bijdragen deze kennis bij velen aan te kweeken of te ontwikkelen.

MINNAERT [Dr. M.] DE NATUURKUNDE VAN 'T VRIJE VELD. [340] *f* 3.90 en *f* 4.90. Thieme, Zutphen.

De bekende natuurkundige Professor Minnaert legt ons hier in een degelijk werk de vrucht van jarenlange studie en waarneming voor. De natuurkunde van de studiekamer en het laboratorium weer teruggebracht naar de vrije natuur en geverifieerd aan de verschijnselen van de buitenwereld. Een werkelijk interessante poging, die hier voor het eerst wordt gewaagd. Een poging, die geslaagd is, omdat hier iemand aan het woord is, die met een groote vakkennis gewapend, geen gevaar loopt in dilettantisme te vervallen. Integendeel, de verklaringen zijn alle wetenschappelijk verantwoord, terwijl de schrijver er tevens naar streeft een voor de niet vakman begrijpelijke uitleg te geven. Het boek is dan ook uitstekend geschikt als vraagbaak bij de oplossing van allerlei kwesties, die bij de waarneming van natuurverschijnselen zouden kunnen opkomen. Het is geen leesboek, het brengt geen praatjes over Natuurkunde, maar zakelijke verantwoorde uitleg.

Het eerste deel behandelt licht en kleur. De overige delen zullen later verschijnen. Wij wensen de schrijver van harte toe, dat dit spoedig het geval moge zijn.

ISWOLSKY [Hélène] FEMMES SOVJETIQUES. [107] fr. 9. Desclée de Brouwer, Paris. 1937.

De Russische vrouw heeft zich ondanks de verderfelijke theorieën en praktijken van het oorlogscommunisme gehandhaafd; waaruit dan ook de jongste wetgevende maatregelen der Sovjetunie omtrent de familie, die zeer veel van de oude waarde weer herstellen, te verklaren is. De schrijfster geeft een uitstekend overzicht van den strijd om de Russische vrouw en van de betrekkelijke overwinning der 1937-wetgeving.

I. Waar Vondel al niet herdacht wordt!

De „Autokampioen" bevat een aanbeveling van Bosch-autoartikelen en de adverteerder zoekt zijn lyriek in een van Vondels reien.

„Waar werd oprechter trouw
Door onverwoestb'ren bouw
In motors ooit gevonden?

„Aldus zou wellicht de aanhef hebben geluid, zoo leest men daar verder, van een gedicht op de betrouwbaarheid van de Bosch-ontsteking en de Bosch-bougie, als Joost van den Vondel die in zijn tijd gekend had of..... indien hij daarover nu dichten moest. Want al verbleekte menigmaal de glans van de trouw tusschen man en vrouw, de ster van Bosch' betrouwbaarheid blijft hoog aan het internationale motorfirmament flonkeren." Van allen wansmaak! verlos ons Heer.

II. Het Engelsche en Americaansche „Who is who?", het boek, dat inlicht over allerlei bekende persoonlijkheden en om de twee jaar verschijnt, wordt op eigenaardige wijze geredigeerd. Ieder daarin vermelde moet zijn eigen biografie schrijven en krijgt het aantal regels, dat hij mag vulllen, aangewezen. De uitgevers, die ongeveer 30.000 Americanen en 40.000 Engelschen aanschrijven, ontvangen bovendien de biografieën van een millioen personen, die niet gevraagd zijn. In America vooral wordt de opname in dit boek als de wijding eener carrière beschouwd. Ieder Americaan, die eenig publiek succes heeft, heeft de eerzucht zijn naam er in opgenomen te zien. En eenmaal erin opgenomen, wenscht hij zooveel regels mogelijk te mogen vullen. Iemands populariteit is af te meten naar het aantal regels. Lindberg bijvoorbeeld wint het met 62 regels van allerlei politieke of filmberoemdheden. Bernard Shaw stuurt altijd een geestige biografie in, die kleur in het boek brengt. H. G. Wells heeft in elke uitgaaf een grooter aantal regels; elk nieuw werk bezorgt hem eenige regels erbij. In de uitgaaf van '38 beslaat hij er 91. Van de filmsterren bijvoorbeeld Greta Garbo 11 regels, Marlene Dietrich 9. Mussolini beslaat 32 regels, Hitler 5 en Stalin 4.

III. Jules Romains, de Fransche romanschrijver, die eigenlijk Farigoule heet en slechts onder zijn pseudoniem bekend is, zat aan een maaltijd naast een geleerde, die van de litteratuur niet veel wist.

„Entre nous, zegt hij tijdens het maal, monsieur Romains, hoe ben je toch op het idee gekomen om hier en daar een zoo idioot pseudoniem te gebruiken als Farigoule?"

Que voulez-vous, zegt Jules Romains, c'était mon nom de normalien."

MAN (Herman de) DE KOETS. (519) Uitg. Nijgh en van Ditmar, Rotterdam 1937.

Wat zoo'n ouderwetsch dorpsrijtuig, dat nu afgedankt ergens in een rommelschuur staat te vergaan, al niet meegemaakt kan hebben! Als zoo'n koets nu eens vertellen kon. Herman de Man doet het voor haar in een negental novellen, die hij tafereelen noemt. En het is hem toevertrouwd. Hij kent de streek daar tusschen den Hollandschen IJssel en de Lek; hij is er geboren en getogen. De polderlucht waait u lijfelijk uit zijn boek tegen. En de menschen die er wonen in de dorpen en gehuchten en verstilde stadjes heeft hij gepeild tot op den bodem van hun primitieve zielen. Aan inventie ontbreekt het de Man waarlijk niet. Hij heeft zich, naar 't ons toeschijnt, maar aan zijn schrijftafel te zetten en het sproedelt eruit. Een zorgvuldig afgemeten plan schijnt niet aanwezig: alles groeit gemakkelijk onder het werken door. En zoo vertelt onze auteur er maar lustig op los. Hij pakt den lezer mee bij elk nieuw verhaal en draagt hem in-eens voort naar het eind, waar hij het jammer vindt, dat het nu alweer uit is. Deze werkwijze bevordert ongetwijfeld de spontanëiteit der vertelsels. maar doet ze tegelijk soms inboeten aan fijnheid, aan bondigheid, aan evenwicht. Wanneer de auteur b.v. het jeugdgeheim van een zijner helden zal gaan vertellen, heeft hij twintig bladzijden noodig, om ons te zeggen, dàt deze een jeugdgeheim heeft. Dat is toch werkelijk teveel. Herman de Man spaart ons van het wel en wee zijner menschen niets. En deze menschen, gewoonlijk zoo stil en ingekeerd van aard, slaan soms uit in felle levensrauwheid. Reden waarom we de lezing van dit boek moeten reserveeren voor volwassen en levenservaren lezers.

KOSSAK (Zofja) DE KRUISVAARDERS. (247) Geaut. vert. uit het Poolsch door S. van Praag. U. M. „De Gulden Ster", Amsterdam.

In dit zeer merkwaardige boek over de Kruisvaarders, worden duidelijk drie deelen onderscheiden, die in slechts zeer los verband met elkaar staan. Eerst maken we kennis met Silezische ridders, die nog boeren zijn en hun politieke en huiselijke omstandigheden: dan met een geheel andere wereld van ridders, die hun boeren uitzuigen, dikwijls roofridders zijn en zeker een gemakkelijk leven leiden; ten slotte met het begin en het verloop van de eerste Kruisvaartbeweging. In het laatste gedeelte wordt de roman erg historisch en vernemen we het lot van de verschillende groepen, die naar het Heilige Land togen en hun wederwaardigheden tot ongeveer bij de aankomst aan de Grieksche grens. Een wel merkwaardig, maar toch onevenwichtig, soms langdradig en weinig aangrijpend boek, althans voor mij.

MITCHELL (Margaret) ALS EEN VLAM IN DE STORM. Vert. door W. J. A. Roldanus. (328) *f* 2.40 en *f* 3.25. Zuid-Holl. U.M. Den Haag.

Het tweede deel van „Gone with de Wind" wordt hierbij den lezers aangeboden. Ook dit deel is voortreffelijke vertelkunst. Het einde van den secessie-oorlog wordt hier beschreven en de vreeselijke toestand, waarin vooral de plantersfamilies geraakt zijn. De na-oorlogsche tijd is haast nog erger dan de oorlog zelf. Wederom treft de uitstekende zedenschildering der ontredderde aristocratie in de zuidelijke staten. Scarlet, de hoofdfiguur van den roman, handhaaft zich in haar volkomen gemis van alle noblesse, van alle opoffering. Zij is een volstrekte egoïste, maar wegens haar practische zin, haar berekenende energie en daadkracht behoudt zij toch een zekere

sympathie. Volwassen lezers. (Intusschen schijnt deze uitgave stopgezet te zijn.)

BOTTOME (Phyllis) KARAKTERS IN BOTSING (244) *f* 2.75 en *f* 3.50. Geaut. vert. uit het Engelsch door Mevr. J. E. Gorter-Keyser. Z. H. U. M. Den Haag.

Deze karakters in botsing zijn wat erg conventioneel. Het meisje is natuurlijk te trotsch, om aanstonds het huwelijksaanzoek van den eenigen man ter wereld aan te nemen en als ze dan toch getrouwd zijn, brengt de schoonmoeder weer verwijdering teweeg. En dan begint het phantastisch te worden en komen de gangsters en schaken het lieve vrouwtje, dat juist ruzie gehad heeft met haar schoonmoeder en nu alleen maar voor haar man wil gaan leven. Ook die gangsterwereld is wat onwerkelijk conventioneel: de echte misdadigers samen met de goedhartigen, die haar helpen ontsnappen. En alles komt prachtig op zijn pootjes terecht op het einde: het gelukkige paar met de rosige baby, bevrijd van het schoonmamaspook. Ik denk, dat het meer bij vrouwelijke dan bij mannelijke lezers in den smaak zal vallen.

OLAFSON (Per) PATENTGENEESMIDDEL. (476) *f* 3.90 en *f* 4.75. Salm & Co. Amsterdam.

„Het Noorsche manuscript werd door Johanna van den Bergh van Uithoorn in het Nederlandsch bewerkt", zoo staat er op de voorpagina. Ik geloof niet in een Noorsch manuscript of in een Johanna van den Bergh van Uithoorn. Alles in het boek verraadt den Nederlandschen schrijver. Het is een door en door smakeloos boek; al die mystificatie is volkomen overbodig. Het is de helft te lang. De schrijver mist alle stijlgevoel. Het boek wordt overwoekerd door adjectieven en de onbeduidendste voorvallen worden beschreven met smakelooze uitvoerigheid. De auteur is bovendien een cynicus, die zijn spot niet juist weet te plaatsen. De hoofdfiguur, een naieve, goedhartige dokter met temperament en een vonkje genialiteit, komt uit dezen berg van rijstebrij in tamelijk scherpe contouren te voorschijn, maar de gebeurlijkheden, waar hij zich doorheen heeft te worstelen, zijn onverteerbaar. Werd het boek tot de helft of èèn derde van zijn lengte gereduceerd en wat intelligenter en smaakvoller opgebouwd, dan zou het te lezen zijn. Zóó is het ongenietbaar.

Wegens zijn cynische en onsmakelijke openhartigheid kome het slechts in handen van rijpe, ervaren lezers, als die tenminste den moed ertoe hebben.

FÖLDES (Jolan) OVER DE BRUG. Vert. door H. H. Székely-Lulofs. (287) *f* 2.50 en *f* 3.50. Leopold, Den Haag.

Boedapestsche romans geven gewoonlijk geen gunstig idee over moraal en levenshouding in de Hongaarsche hoofdstad. Het Christendom schijnt daar uitgestorven en van eenige gebondenheid aan hoogere levenswetten is geen sprake. Een oppervlakkig, mondain pretleven wordt ons meestal in deze boeken opgedischt. In „Over de Brug", het debuut der schrijfster van de „Straat: De visschende Kat", schrijft een 17-jarige gymnasiaste haar innerlijk en uiterlijk beleven voor ons neer in dagboekvorm. Zij is Zola reeds te boven, heeft Freud gelezen, kent ongeveer alle complex-geheimen en is nu Nietzsche aan het verwerken. In haar omgeving ontmoet zij ongeveer alle zonden, die er tegen Gods geboden geschieden kunnen, maar „zonde" zegt in Boedapest niet veel. Als haar 18-jarige zuster voor een gemakkelijk te raden geval naar den dokter gaat, staat dit zoowat gelijk met het verstuiken van een voet. Al naar gelang zijn standpunt zal de lezer deze 17-jarige dagboekschrijfster een onbevangen idealiste of het onuitstaanbare product eener corrupte samenleving achten. Ik voel meer voor het laatste. Er is niets onverteerbaarder dan ontkerstende cultuur-idealisten, die een hutspot maken van zonde en schijndeugd, van corruptie en idealisme en dit menschelijkheid of menschelijke waardigheid noemen. Het boek is handig in elkaar gezet; doch verdere beteekenis dan ontspanningslectuur heeft het niet. Voor rijpe ervaren lezers.

WOUDE (Johan van der) SPEL IN POSITANO. (178) Folemprise. Boucher, Den Haag. 1937.

Johan van der Woude heeft enkele boeken geschreven, waarvan het beste „De Vreemdeling" is. Met „Spel in Positano" is hij niet bijster gelukkig. Hij beschrijft hier op weinig onderhoudende wijze het luie, geestlooze, vervelende leven van een aantal gedegenereerde artisten en pensiongasten in een stadje bij Napels. Al wat deze verachtelijke individuen doen en denken en zeggen, is onuitstaanbaar en weerzinwekkend vervelend. Met dit corrupte gezelschap kan geen sterveling zich 178 bladzijden lang bezig houden.

FOREMAN-LEWIS (Elizabeth) HO-MING. Een Meisje uit het nieuwe China. (252) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. door G. W. Elberts. Thieme, Zutphen.

De schrijfster van Ho-Ming is een tijd lang als leerares in dienst der Americaansche zending in China werkzaam geweest en kent de Chineesche toestanden uitstekend. Als verhaal is haar boek niet heel belangrijk; het belangrijke bestaat in de juiste en gedetailleerde schildering der levenswijze en levensgewoonten in een Chineesch stadje, waar langzamerhand de invloed van het Westen doordringt. De auteur beschrijft niet alleen het dagelijksche doen en laten van een typisch Chineesch gezin, maar zij vindt ook gelegenheid de verschrikkingen van overval en oorlog, die voortdurend de vreedzame bevolking teisteren, in haar verhaal in te voegen. Blijkbaar heeft zij de werken van Pearl Buck als voorbeeld genomen. Ook Pearl Buck is een Americaansche en, hoewel litterair haar werken die van Elisabeth Foreman Lewis overtreffen, is de weergave van het Chineesche leven bij beiden vrijwel dezelfde. De schrijfster van Ho-Ming staat in haar sympathieën grootendeels, hoewel niet onvoorwaardelijk aan de zijde der Chineezen en is niet blind voor wat de Westerlingen ook aan verkeerds in China gebracht hebben.

LAGERLÖF (Selma) HET MEISJE VAN DE VEENHOEVE. (132) Uit het Zweedsch vertaald door S. v. Praag. „De Gulden Ster", Amsterdam.

In een alimentatie-proces toont Helga van de „Veenhoeve" haar zedelijke grootheid door den beklaagde te beletten een meineed te doen. Dit brengt haar de sympathie van alle weldenkende menschen, ook van Gudmond Erlandsson, die haar ten leste trouwt. Men begrijpt uit dit weinige, dat deze novelle bestemd is voor volwassen lezers.

HOYER (George) AVONTUUR IN SOVJET-RUSLAND. (255) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

Een avonturenroman, die waarschijnlijk om te trekken toevallig in Sovjet-Rusland speelt, maar met kleine veranderingen overal elders ter wereld zou kunnen geplaatst worden. Alleen het decor is Russisch, de handeling is eenvoudig avontuurlijk, zelfs gewoon avontuurlijk en niet eens bijzonder spannend. Voor volwassenen.

MASURE (Robert) HET FORTUINTJE VAN TANTE URSULE. (79) Flandria. 1937.

Een goede novelle, die een betere uitgave verdiende dan de stuiverseditie, waarin zij nù verscheen.

MATTHIJS (Marcel) DE RUITENTIKKER. (127) *f* 2.25 en *f* 2.90. Veen, Amsterdam. 1937.

In dit niet zoo heel belangrijke verhaal vertelt Marcel Matthijs van een jongen, die opgroeit in moeillijke verhoudingen en armoede en uit verzet tegen menschen en maatschappij een ruiteningooier wordt; vandaar de titel „De Ruitentikker". Er is niets opvallends of bijzonders aàn deze vertelling.

GILLIAMS (Maurice) OEFENTOCHT IN HET LUCHTLEDIGE. (103) Meulenhoff, Amsterdam.

Maurice Gilliams, die vroeger reeds met „Elias of het Gevecht met de Nachtegalen", een merkwaardig verhaal publiceerde, biedt nu herinneringen

uit zijn jeugd aan. Het boekje heeft weinig belangrijks en zal den roem van den schrijver niet verhoogen.

CORD (Joseph M. C.) JOAN KEERT TERUG. (256) *f* 2.40 en *f* 2.75. Vertaling Regina Roos. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.

Zooals meer gebeurt in badplaatsen, zijn in een pension aan zee allerlei personen van verschillende aard bijeen gedurende eenige weken. De dochter des huizes heeft ontslag gekregen van haar werk in de stad en komt thuis om eenige spannende gebeurtenissen mee te maken, die zich onder de gasten van haar ouders af spelen. Dit is een soort verkapt detective-verhaal met een origineel gegeven, dat voor ouderen prettige lectuur vormt.

MARSH (Georg) DE DOODSKOP-RIVIER. (253) *f* 2.25 en *f* 2.75. Vertaald door G. Aaldersberg. Schoonderbeek, Laren.

In de onherbergzame streken van Noord-Amerika, waar wilde dieren in de uitgestrekte vlakten in de sneeuw leven en de meren en rivieren negen maanden bevroren zijn, heeft deze schrijver zijn personen laten optreden in een goed beschreven verhaal over een tocht naar de Doodskoprivier waar goud te vinden is. Hij schijnt van de plaatselijke omstandigheden uitstekend op de hoogte te zijn, want hij neemt zijn lezers mee op een moeilijke en gevaarlijke reis door de toendra, waarbij hij geen enkele bijzonderheid verwaarloost. De liefde van twee jonge menschen geeft de noodige afleiding, terwijl de strijd om het goud de spanning er in houdt. Voor volwassenen.

LORING (Emile) WAT AMOR VERMAG. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door C. Dumoulin-Goedkoop. Kruseman, Den Haag.

Dit is een van die vlot vertelde verhalen over een jonge liefde, die maar langzaam bewust wordt bij het jonge meisje, terwijl de man allerlei pogingen in het werk stelt om haar hart te veroveren en het telkens mis heeft. Een aardig boek, frisch en fleurig, niet al te sentimenteel, voor volwassen lezeressen.

NISOWOJ (Pawel) IJSZEE (Okean). (235) *f* 1.50 en *f* 1.95 voor abonné's; v.a. *f* 2.25 en *f* 2.75. Vertaling en bewerking van Margarete Eckert. Universeele Bibliotheek, Helmond.

Dit is het vierde boek uit de Universeele Bibliotheek dat ons werd toegezonden en wij kunnen niet anders doen dan de uitgeefster feliciteeren met de keuze welke zij gedaan heeft. Ook dit is weer een boek met voldoende diepte en gedegen inhoud om te bewaren en nog eens ter hand te nemen. Het gaat over een paar jonggetrouwde menschen, die zich alleen in een nieuw huis vestigen aan de IJszee, mijlen ver van de dichtstbijzijnde nederzetting weg. De man heeft met onverzettelijke wilskracht jarenlang gespaard voor dit huis en vindt al zijn verlangens vervuld nu hij alleen met zijn vrouw daarin kan trekken, om te werken voor zijn brood ver van de menschen. De vrouw is van betere stand, uit liefde met hem getrouwd, volgt hem vol geestdrift, maar krijgt te kampen tegen de eenzaamheid en bezwijkt bijna onder de verleiding om met den kapitein van de postboot weg te gaan, na het tragisch sterven van haar oudste zoontje omdat er geen hulp was. Zij ziet op 't laatste oogenblik in dat zij verkeerd doet en keert tot haar man terug. Dit alles wordt met talent beschreven en pakt den lezer van 't begin tot 't eind. Een boek voor groote menschen.

BAGBY (George) HET ZONVERBRANDE LIJK. (205) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Herman Antonsen. Kruseman, Den Haag.

Moord op de schrijftafel, moord naast de divan, moord in de clubfauteuil, moord in de trein, moord in de autobus, in de tram, moord op kantoor, moord in de kamer, moord in het vliegtuig, moord in het paradijs, dan nog een moordmaniak en tenslotte dit zonverbrande lijk waarmede inspecteur Schmid niet weet wat hij doen moet. Nu, eerlijk gezegd weten wij zoo langzamerhand ook geen weg meer uit deze lawine van moordgeschiedenissen, de een nog

sensationeeler dan de andere. Bij dit zonverbrande lijk komen gangsters en allerlei politieke stroomingen te pas en het is een detective-verhaal dat alleen door ervarenen gelezen kan worden.

BAXTER (George Owen) WIE IS DONNEGAN! (256) *f* 2.40 en *f* 2.75. Vertaling van Minny Musaph-Blijdenstein. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.

Zooals in de meeste wild-West verhalen staan ook hier recht en onrecht scherp tegenover elkaar; de groote misdadiger houdt zich schuil en is zoo slim zich de hulp te verzekeren van een rechtschapen jong mensch dat tenslotte inziet dat hij aan den verkeerden kant staat en van koers moet veranderen wil hij niet medeplichtig worden aan oneerlijke handelingen. Het boek is boeiend geschreven en kan dienen voor volwassen lezers.

MC-ISAAC (Fred) DE MOORD IN DEN SLAAPWAGEN. (264) *f*2.25 en *f* 2,90. Vertaling van H. van Suchtelen. De Combinatie, Rotterdam.

Een bekend magnaat uit de zakenwereld, heeft eenige misdaden op zijn geweten waaronder ook het door zijn toedoen onschuldig veroordeelen tot een gevangenisstraf van achttien jaar van een zijner vroegere compagnons. Hij wordt in zijn eigen slaapwagen vermoord gevonden en het spreekt vanzelf dat de compagnon die intusschen uit de gevangenis ontslagen werd daarvan beschuldigd wordt. Het komt echter allemaal heel anders uit dan de lezer verwacht. Een nogal boeiende detective voor lezers met onderscheidingsvermogen.

ROBERTSON (Franck C.) MEISJE VAN ARIZONA. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door M. J. Landré-Tollenaar. Kruseman, Den Haag.

Te midden van de groote weiden en in het felst van een strijd tusschen veehouders alleen met een zwak zusje op een ranch te moeten blijven, omdat Vader meent dat hij ergens anders fortuin kan maken, is geen pretje voor een jong meisje. Dat ondervindt Jolene elken dag. Zij slaat er zich dapper doorheen, ondanks de teleurstelling, die zij ondervindt, doordat zij de man dien zij liefheeft verdenkt, een van haar tegenstanders te zijn. De zon breekt door, als deze vergissing hersteld wordt en het einde van de zorgen nabij is. Echte ontspanningslectuur voor groote menschen.

BALDWIN (Faith) HET HART HEEFT VLEUGELEN. (223) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door Th. M. P. Klaus. Schoonderbeek, Laren.

Ja, het hart heeft vleugelen en 't is er treurig mee gesteld, als dat arme hartje met alle geweld den verkeerden kant wil uit vliegen en zijn vleugeltjes stuk slaat tegen het huwelijksverbond van een ander. Zoo iets ervaart de heldin van deze geschiedenis en zij geeft toe aan die verboden liefde totdat zij inziet dat die getrouwde man niet aan haar idealen beantwoord. Er gebeuren wel geen bepaald slechte dingen in dit verhaal en het loopt ten slotte nog goed af, maar het kan niet anders dan een zeer voorbehouden boek genoemd worden.

HAVANK. DE MAN UIT DE VERTE. (263) *f* 1.35 en *f* 1.95. Bruna en Zn. Utrecht.

Detectcives op vacantie worden gewoonlijk in hun „dolce far niente" gestoord door een of andere misdaad, die zij op hun weg ontmoeten. Silvère en de „Schaduw" genieten in Zuid-Frankrijk van hun welverdiende rust en worden in een moord-affaire gewikkeld, waarbij zij meteen al hun bekende activiteit in 't werk moeten stellen om uit te vinden wie de dader is. Dit verhaal van hun pogingen en hun welslagen biedt genoegelijke ontspanningslectcuur voor ouderen.

NORDHOFF (Charles) en NORMAN HALL (James) DE ORKAAN. (196) *f* 2.90 en *f* 3.50. Vertaling van G. J. Werumeus Buning-Ensink. „De Tijdstroom", Lochem.

In dit boek vertelt een dokter aan een pas aangekomen Franschman de

geschiedenis van een orkaan, welke hij heeft meegemaakt op de Manukura-eilanden in de Lage Archipel van de Stille Zuidzee. De dokter heeft na den oorlog de eenzaamheid gezocht en zich met de Polynesiërs, die de eilanden bevolken, bevriend gemaakt. Zijn verhaal is eenvoudig, treffend en vol dramatische passages, hij leert ons dit eilanden-volk kennen als goede gezonde natuurmenschen en de orkaan, welke hij schildert is er een van ongekende kracht. Voor lezers met eenige levenservaring.

GOLDMSN (R. L.) VRIJ OF.....! (253) *f* 2.40 en *f* 2.75. Vertaling van Truus Eijgenhuysen. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

In dit verhaal is het nu eens niet de speurder met bovenmenschelijke opmerkingsgave, die het werk doet, maar de beschuldigde zelf. Hij is assistent-geneesheer aan een kliniek en wordt verdacht van den moord op zijn weldoener Dr. Amberson. Er zijn vele bezwarende omstandigheden, welke hij alle moet ontwrichten, om zijn onschuld te kunnen bewijzen, waarin hij alleen kan slagen als hij de schuldige vindt. Zijn onderzoek brengt duistere misdaden aan het licht en de noodige spanning in het boek, dat voorbehouden moet blijven voor lezers met ervaring.

NORRIS (Kathleen) SUSANNE IS BANG VOOR HET HUWELIJK. (269) *f* 2.40 en *f* 2.75. Vertaling van Minny Musaph-Blijdenstein. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.

Geen wonder, dat Suzanne bang voor het huwelijk is, dat kan ik met haar meevoelen, als het er zoo toegaat: Trouwen, scheiden, trouwen, scheiden enz. Liefde tot den dood voor den eersten man, maar dan was de liefde voor den eersten de rechte niet, bedenkt Suzanne. De schrijfster wil ons doen gelooven dat zij een eerlijk en ernstig persoontje is, maar dat kunnen wij toch moeilijk aanvaarden. Zij weet zich in elk geval tamelijk vlug over haar verdrietelijkheden heen te zetten. Het verhaal wordt niet kwaad verteld en wanneer de huwelijkstrouw ongeschonden was bewaard zoo als zich eerst liet aanzien, dan zou het een aanvaardbaar boek geweest zijn, nu is het slechts onder de zeer voorbehouden te rangschikken.

BRANDTS (Jan) DE GROOTE BANKROOF. (260) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

In deze origineele detective-roman wordt een berooving van de Nederlandsche Bank gefantaseerd, waardoor de goudstroom gestremd wordt en politie en recherche uit Frankrijk en Engeland met de Amsterdamsche aan het werk worden gezet om het goud terug te vinden en de daders te achterhalen. Veel plaatselijke kennis van Amsterdam en omgeving, rake uitbeelding van verschillende personen, een paar aardige liefdesgeschiedenissen, die de bittere ernst van de opsporing van de misdadigers verzoeten, geven dit boek de juiste sfeer om den lezer te boeien. Voor oudere lezers.

SABATINI (Rafael) KAPITEIN BLOED'S VERDERE LOTGEVALLEN. (223) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling uit het Engelsch van Ad. Vorstman. Kruseman, Den Haag.

Zoo langzamerhand is Kaper Kapitein Bloed een van die legendarische figuren geworden waarvan men zich afvraagt of zij werkelijk bestaan hebben of alleen uit de vruchtbare fantasie van hun schrijver ontsproten zijn. Zijn ridderlijke figuur is nog meer bekend geworden door de film en Sabatini schijnt onuitputtelijk te zijn in het verzinnen van nieuwe reizen en prestaties van den edelen dokter-piraat. In dit boek worden weer eenige avonturen aan de vele die hij reeds beleefde toegevoegd, zij zijn vlot geschreven, boeiend van inhoud maar eischen voorbehoud om de eigenaardige houding van den schrijver tegenover alles was met de Katholieke Kerk verband houdt.

MOLENAAR (M.) GEMMA VAN LUCCA. (182) *f* 2.50 en *f* 3.50. Dekker & v. d. Vegt, Nijmegen - Utrecht. 1937.

In de serie „De Gemeenschap der Heiligen" verscheen van de hand van Pater Molenaar dit leven van Gemma Galgani. De schrijver heeft als biograaf van Heiligen een goeden naam en de verwachting, die zijn naam op het titelblad onwillekeurig wekt, gaat ook ditmaal meer dan in vervulling. Het boek is met groote zorg, met fijn begrip en oordeel, met groote soberheid ook geschreven. Bij het beschrijven van een zoo wonderlijk leven als dat van Gemma Galgani is begrip en oordeel een allereerste vereischte: dit begrip en oordeel sluit immers in een grooten eerbied voor Gods werking in de ziel, vervolgens een juist inzicht in allerlei uiterlijke en innerlijke verhoudingen, een wikken en wegen met juist gewicht van allerlei imponderabilia. De auteur beantwoordt in hooge mate aan deze eischen; daarbij schrijft hij een eenvoudig, maar zeer gevoelig en genuanceerd Nederlandsch. Een groote verdienste van het werk is ook zijn soberheid, de groote realiteitszin, die het kenmerkt. Een Heiligenleven moet voor zich zelf spreken, door daden, feiten en verschijnselen, en moet allen woordopsmuk missen. Zoo is het hier. Menschen van smaak en oordeel zal dit Gemma-leven, een der niet talrijke zeer goede Heiligenlevens die wij in Nederland bezitten, verheugen.

FISCHER (Dr. T. H.) HET LEVEN VAN ONZE VOOROUDERS. Iste Dl. (480) Per deel *f* 6.— en *f* 7.50. van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Dr. T. H. Fischer heeft het cultuurhistorische werk van de Roever-Dozy in derden druk uitgegeven en het zoo uitgebreid en vernieuwd, dat het bijna als een nieuw produkt van Fischer kan beschouwd worden. Het geheel is op vier deelen berekend, waarvan dit eerste het leven onzer voorouders beschrijft tot ongeveer 1400. Slechts een viertal hoofdstukken van de Roever-Dozy werden behouden, terwijl dit geheele eerste deel er achttien telt. Aan cultuurhistorische werken, Sittengeschichten, in dezen trant zijn wij niet rijk. Er is een ontzaglijke eruditie op allerlei gebied noodig om zulk een werk te schrijven. Eruditie bezit Dr. Fischer in rijke mate, en eveneens een helder oordeel en objectiviteit. Zijn stijl munt niet uit door sierlijken eenvoud en sommige hoofdstukken lijken wat brokkelig opgebouwd. Maar over het geheel gezien is zijn werk aangenaam te lezen en zijn zijn meeningen betrouwbaar. Men dient natuurlijk een dergelijk werk, waarin van honderden dingen en toestanden een eenigszins persoonlijk aspect geboden wordt, altijd met critischen zin te lezen. In dit deel komt het Katholicisme dikwijls ter sprake en Fischer betracht tegenover de Kerk een welwillende objectiviteit. Ontwikkelde lezers met onderscheidingsvermogens zullen zich niet gestooten voelen. Een Katholiek zou er van nature meer op uit geweest zijn om den vormenden, weldadigen invloed der Kerk op de middeleeuwsche menschheid te doen uitkomen. Hoewel het werk populair bedoeld is, zullen toch uiteraard slechts lezers van ontwikkeling en met voldoende voorkennis een zoo uitvoerige en begrip veronderstellende beschrijving van het leven onzer voorouders kunnen genieten.

HEDIN (Sven) DUITSCHLAND EN DE WERELDVREDE. (355) *f* 3.50 en *f* 4.50. Vertaling van Dr. Annie Posthumus. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

In 1935 en 1936 heeft de beroemde Zweedsche Ontdekkingsreiziger Duitschland kris en kras vele malen doorkruist, om in alle plaatsen van beteekenis voordrachten te houden. Daarnaast stelde hij zich ten doel de bestudeering van het Nationaal-socialistische Derde Rijk. Hij heeft daarbij zeer veel gezien, naar talrijke uiteenzettingen geluisterd, van de voornaamste gedrukte

gegevens kennis genomen. Zoo is dan ook in dit boek een schat van feiten en bizonderheden verwerkt, zooals men ze moeilijk elders bijeen zal vinden. Maar in de beoordeeling daarvan missen wij diepte. Al het kwade onder het vorige regiem wordt al te uitsluitend aan de regeering van toen, al het goede onder het tegenwoordige regiem al te uitsluitend aan de regeerders van nu toegeschreven. De inleiding vangt aldus aan: „Het Nationaal-socialisme heeft Duitschland uit een toestand van ontbinding gered." Het is een der hoofdstellingen van het boek. Telkens weer stelt Hedin het voor, alsof in 1933 Duitschland op het alleruiterste randje van den volledigen ondergang stond en dat Hitler het nog juist daarvoor wist te behoeden. Zoo dus rekent de auteur den Führer onder de allergrootsten, die Duitschland ooit gekend heeft en zal kennen. Is het niet nog te vroeg voor een oordeel? Bij de beschrijving van al de geweldige werken die in het Derde Rijk ondernomen worden en die de bewondering van den Zweed in zoo hooge mate hebben gaande gemaakt, blijft de beantwoording van de finantieele zijde van het vraagstuk zoo goed als onbesproken. En toch ligt hier een van de belangrijkste problemen. Ondertusschen heeft ook Sven Hedin ervaren, dat de Nationaal-socialistische heeren niet zoo gemakkelijk te voldoen zijn. Hij oefent eenige nog al welwillende kritiek op de rassenpolitiek en de godsdienstpolitiek van den Führer en de zijnen en deswege is zijn boek in het Rijk verboden. Voor den wereldvrede geldt bij den auteur de onafwijsbare eisch tegenover Frankrijk en Engeland, dat aan Duitschland zijn koloniën worden teruggegeven.

ENNO VAN GELDER (Dr. H. A.) NEDERLAND SINDS DE ZESTIENDE EEUW. (208) *f* 2.25 en *f* 2.75. P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam. 1937.

Niet alleen de politieke, maar tegelijk de economische, sociale, godsdienstige en cultureele geschiedenis van drie eeuwen willen samenvatten in een boek van tweehonderd bladzijden is een zeer moeilijke taak. Niet overal wist de auteur de moeilijkheden te overwinnen. Voor den lezer, voor wien het boek bestemd schijnt, zal niet alles overal even duidelijk zijn. Maar overigens is het als samenvatting een verdienstelijk werk. Wij kunnen het niet met den auteur eens zijn in zijn appreciatie van het conflict: Katholicisme en protestantisme. Zoo schijnt hij ons een curieus begrip te hebben van de geloofsvrijheid der Katholieken in de donkere dagen na 1600. Zoolang ze maar niet een kopje kleiner gemaakt worden, zou er toch eigenlijk van geloofsvervolging geen sprake zijn. De Katholieke, genoegzaam ontwikkelde lezers van dit boek zullen het anders zien.

SASSEN (Dr. Ferd.) WIJSBEGEERTE VAN ONZEN TIJD. (314) *f* 2.50. Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen - Utrecht. 1938.

Met dit laatste deel sluit Prof. Sassen zijn Geschiedenis der Wijsbegeerte af: het behandelt de ontwikkeling der wijsgeerige problemen sinds 1890, zoowel de voortzettingen der oude scholen, als de nieuwe richtingen, waaronder levens-philosophie en phaenomenologie (existentie-philosophie als een synthese van beiden) de hoofdplaats innemen. Ook de Nederlandsche wijsgeeren van belang worden in aansluiting op buitenlandsche stroomingen telkens behandeld, alleen de Bollandianen (Hessing, Wigersma e.a.) worden erg kort afgedaan. Naast de herleving der scholastiek wordt nog een hoofdstuk gewijd aan de calvinistische wijsbegeerte des wetsidee in ons land. Een zeer betrouwbaar, zeer helder en zeer objectief overzicht van de wijsgeerige stroomingen van dezen tijd.

SLEEN (Dr. G. W. van der) CANADA. (270) *f* 2.90 en *f* 3.90. Het Nederlandsche boekhuis, Tilburg. 1937.

Het is niet gemakkelijk om over een land een goede monographie te schrijven en daarbij het juiste midden te houden tusschen oppervlakkige weetjes en wetenschappelijke degelijkheid en ...... saaiheid. In dit boek over Canada is Dr. van Sleen er in geslaagd beide uitersten te vermijden. Het is een landbeschrijving volgens de verschillende geografische factoren: landschap, economie, sociale toestand, voorafgegaan door een hoofdstuk over het ontstaan

en de ontwikkeling van de Canadeesche bevolking. Dorre beschrijving wordt vermeden, niet slechts door de keuze van interressant materiaal, maar eveneens door de persoonlijke beleving en kijk op zaken.

Dr. van der Sleen wil den Nederlander laten zien, dat er nog altijd mogelijkheid is voor kolonisatie, hoewel moeilijker dan vroeger. Een nuttig en leerrijk boek.

PLATENBURG (Drs. Th. J.) WIJSBEGEERTE. II Over al wat is en zijn kan. (hoofdstukken uit de Metaphysica) *f* 1.90. P. Brand, Hilversum.

Platenburg kondigt een heelen leergang van Wijsbegeerte aan in 13 deelen, waarvan dit het tweede deel is. Het behandelt de algemeene vraagstukken der Ontologie. Voor een inleiding is de vorm wat al te formeel en dor. Maar wie door deze dorheid weet heen te werken, vindt er de grondbegrippen der thomistische wijsbegeerte kort en bondig uiteengezet.

GATTI (Attilio) MOEDER OERWOUD. (237) *f* 4.90. Uit het Engels vert. door V. van den Berghe. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

In dit boek beschrijft Attilio Gatti zijn tochten en ervaringen onder eenige neger- en pygemeeënstammen in Belgisch Congo. Het boek is uitgegeven door De Sikkel te Antwerpen en wordt voor Nederland geexploiteerd door de Wereldbibliotheek. Voor Vlaamsche lezers heeft het boek uit den aard der zaak een bijzonder interesse. De schrijver vertelt over menschen en dieren, vooral over de vangst van den okwapi, het zeldzame, oude dier, dat in die streken nog voortkomt en een ongewone merkwaardigheid vormt. Een groot aantal foto's illustreert den text. Het boek kome slechts in handen van volwassenen.

MÉRODE (Willem de) RUISCHENDE BAMBOE. (24) Uitg. Mij. Holland, Amsterdam. 1937.

Dit bundeltje Chinese gedichten geeft opnieuw blijk van de bijzondere en grote gave van den auteur. Is Willem de Mérode in waarheid een talent met vele facetten, de hier gebodene verzen — welke het bundeltje Chineesche Gedichten dat hij voor vier jaren deed verschijnen in herinnering roepen — staven dit opnieuw met even prachtige als bijzondere en treffende poëzie. Ook deze bundel is den dichter weer waardig en mag op aller belangstelling aanspraak maken. Het boekje is zeer precieus uitgegeven, gedrukt met de Lutetialetter van J. van Krimpen op de wijze van het Chinese blokboek.

HESSELS (Willem) HET RANDGEBIED. (64) Uitg. Mij. Holland, Amsterdam. 1937.

Onder de jonge protestanten een figuur van betekenis is Willem Hessels een waar dicchter die reeds in zijn vorige bundels werk schonk van niet te onderschatten waarde. Ook deze nieuwe bundel biedt weer proeven van zijn talent dat meer eenvoudig dan groots, speciale bekoorlijkheden bezit in het verrassende, ontroerende en diepe dat er deel van uitmaakt. Het is poëzie van eigen toon en karakter, en belooft opnieuw voor de toekomst.

FREDERIKSEN (H.) VAN ZEVEN SCHOONE VROUWEN. (137) *f* 2.60. Kolff, Batavia en Amsterdam.

H. Frederiksen schrijft hier de geschiedenis van zeven schoone vrouwen, die Fredegonde, Barbertje van Ottenheim, Ninon de Lenclos Aïssé, Emilie du Châtelet, Louise de France en Virginie Goupil heeten. Louise de France, dochter van Lodewijs XV, die Carmelites werd, doet vreemd aan in dit bedenkelijk gezelschap. De auteur beschrijft de bekoorlijkheden en coquetterieën dezer dames in dartele, driftige kleuren. Zoo weelderig wordt soms zijn lyriek, dat taal en verbeelding geweld wordt aangedaan: bij Fredegonde, bijvoorbeeld, was „zoo kroisch haar lach en zoo onbeschaamd haar blik, dat zij..... de zinnen aller mannen kon bedwelmen ...... henzelf bezwijmelend, om, wie aan haar liefdesbeker gretig de zinnen had gezet, te maken tot speelbal in haar hand. Zij wist ook het door de wol geverfde hart des konings in vlam te

zetten." Stichtende lectuur is het boek allerminst en de moreele opvattingen van den schrijver zijn nog al vaag en wisselend. Daarom kome het boek slechts in handen van rijpe, ervaren lezers.

Katholieke herdrukken vanaf Le Sage ten Broek tot Dr. Schaepman.

I DE GEVANGENSCHAP VAN LE SAGE EN ZIJN STRIJD VOOR DE KERK. (277) *f* 1.25 en *f* 1.60. Kinheim, Heiloo.

Het is een goede gedachte een aantal geschriften uit de vorige eeuw, ,van Le Sage ten Broek tot Schaepman" opnieuw uit te geven. Na een Inleiding van Pater B. Kruitwagen en een Levensschets van Le Sage ten Broek volgen in dit deeltje, bezorgd door F. de Kock, een aantal stukken van Le Sage uit zijn tijdschriften „De Godsdienstvriend" en „Catholyke Nederlandsche Stemmen" en een aanzienlijk fragment uit zijn boek „Voortreffelijkheid van de leer der Roomsch-Catholyke Kerk". Vooral dit laatste Apologetische werk leest aangenaam. Misschien zou een volledige nieuwe uitgave loonend zijn. Men leze deze geschriften met de piëteit, die zij verdienen. Alleen reeds als eerste uitingen van een streven naar geestelijke bevrijding, en nog wel van een bekeerling, zijn ze belangrijk.

GONZALES (P. Louis - S.J.) DE LOTGEVALLEN VAN DEN ZWERVER. (183) *f* 1.90 en *f* 2.75. Vert. door J. J. P. Creygh'on. Teulings, Den Bosch.

Pater Louis Gonzales heeft het voorrecht gehad den H. Ignatius tot bekentenissen te brengen, tot mededeelingen en herinneringen over zijn afgeloopen leven vanaf zijn bekeering. De opteekening dezer mededeeling vormt het verhaal van den pelgrim of zwerver, welken titel zij gewoonlijk dragen. Bekentenissen van een zoo wonderlijk nauwkeurig, gesloten en bewust mensch als de H. Ignatius was, zijn natuurlijk belangrijk. Langen tijd is er op dit werkje te weinig aandacht gevallen. Het reveleert op treffende wijze het zeldzaam bewuste, doordachte, heldere, doelvaste in dit ongewoon grootsche karakter. De mededeelingen werden, zoo mogelijk onmiddellijk en zoo precies mogelijk neergeschreven, zoodat men hier werkelijk van een stuk autobiografie van den Heilige kan spreken. Het is eigenlijk een fragment gebleven, daar de Heilige zijn bekentenissen niet tot het gewenschte einde kon of wilde voeren.

„Voor God"-Brochuren. De Toorts, Heemstede.

PAUWELS (C. - O.P.) GOD EN DE EENZAME ZOEKERS.
HUDDLESTON SLATER (Dr. W. B.) GOD EN HET HUWELIJK.
POLL (Max van) GOD EN DE ARBEID.
SALOMONS (Annie) GOD EN HET GEZIN.
ENGELMAN (Jan) BIJ DE BRON. Een bnndel religieuze liederen.

RENSSEN (P. van) VERSTOLEN SCHOONHEID. (128) *f* 1.40 en *f* 1.95. Een Verzameling Oud-Hollandsche religieuse Gedich'en. Waaronder geheel onbekende. Met een orienteerende Aanteekening bij elk Gedicht. J. H. Kok, Kampen.

Dit goed uitgegeven boekje biedt een interessante verzameling van minder bekende ja soms onbekende verzen van dichters als J. J. L. ten Kate, Jan Luyken, J. van Lodensteyn, Willem Sluiter, J. van Vollenhove, Jan van der Noot, Dierijck Volkertz-Coornhert, Carel van Mander, Dirk Rafaëlsz. Camphuysen, Jan Philipsz. Schabaelje, Hieronymus van Alphen, Willem Bilderdijk, Bernard Busschof, naast werk van enkele anonymi. Bij ieder gedicht is een aanteekening van den te vroeg ontslapene geplaatst, welke aanteekeningen zich meestal door goede qualiteiten onderscheiden. Een belangrijk deel van de bundel is het stuk over de andere Camphuizen. Weliswaar zijn er enkele gebreken in aan te wijzen — te groote heftigheid in uitspraken, onvoldoende bibliographische verzorging, minder gerechtvaardigde conclusies — doch over het geheel is het een gave welke zoo als zij hier voor ons ligt haar eigen schoonheden bezit. De teksten werden afgedrukt in de De Vries en Te Winkel spelling.

BINSBERGEN (Nol) VOGELS VAN WEIDE EN RIETLAND. (126) Met 48 platen naar foto's van den schrijver en een woord vooraf van Dr. Jac. P. Thijsse. Boot, Voorburg.

De laatste jaren hebben natuurvrienden niet te klagen gehad over gebrek aan goede boeken, die hun de vrije natuur met al haar bekoorlijkheden open vouwden. Ook het boekje van Nol Binsbergen verdient hieronder zeker niet de laatste plaats. Hier is echt de liefhebber aan het woord, die in gewone taal, zonder wetenschappelijk vertoon, vertelt van zijn tochten en bevindingen in veen- en rietlanden. Zijn scherp observeeren van dikwijls zeldzame vogels, weet hij in dit boekje op zeer gelukkige wijze te verwerken, zoodat de geinteresseerde lezer zich rijker gevoelt met de kenknis van dit brok natuurleven. Hiertoe dragen de bijzonder fraaie foto's zeer toe bij. Jammer vinden wij het, dat door al te frequente en nogal diep gaande observaties der voortplantingsbiologie, wij dit boekje voor jeugdigen niet geschikt achten.

BRUGMANS (Dr. H.) DIDEROT. (152) *f* 2.25 en *f* 2.90. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam. 1937.

Diderot, de luchthartige philosoof, de redacteur der „Encyclopédie", de typische vertegenwoordiger der 18de eeuw, staat op het oogenblik in het centrum van veler aandacht. Dr. H. Brugmans aarzelt niet zijn boek over Diderot den bijtitel „Aan de Bron van het moderne Denken" te geven. Voor niet Christelijk geörienteerden is er inderdaad veel in dezen dialecticus, dat een nieuwen, volgens hen beteren tijd aankondigt, een tijd van volkomen geestelijke vrijheid. Deze geestelijke vrijheid ligt niet heel ver af van geestelijke losbandigheid. Atheisme en amoralisme zijn de resultaten van Diderot's denken geweest. Er zijn in Diderot's denken geen, in zijn karakter weinige aspecten, die een Christen mensch bewonderen kan. Hij heeft het Christendom noodlottige slagen toegebracht en veel goeden traditioneelen zin ondermijnd. Dr. Brugmans heeft een overzichtelijk, goed geschreven en vakkundig boek over hem geschreven. Hij staat als niet-Christen sympathiek en bewonderend tegenover Diderot, zonder echter een lofrede op hem te schrijven. Lezers met voldoenden critischen zin zullen dit boek met nut kunnen lezen.

ELLERBROEK-FORTUIN (Dr. E.) AMSTERDAMSE REDERIJKERSSPELEN IN DE ZESTIENDE EEUW. (216). *f* 4.90. J. B. Wolters, Groningen - Batavia. 1937.

In dit geschrift is de belangrijkheid van het zestiende eeuwse Amsterdamse literaire leven wel aangetoond. Openend met een stuk over de achtergrond — het Amsterdam in de zestiende eeuw — vervolgt de auteur met een verhandeling over de rederijkers uit die tijd, meer speciaal de Amsterdamse. Daarna worden een twee en twintigtal rederijkersspelen behandeld. Uit een en ander trekt Dr. E. Ellerbroek-Fortuin meerdere conclusies waarbij er de aandacht op gevestigd wordt dat deze spelen ons dichter bij het denken en voelen onzer voorouders brengen. In een bijlage worden twee tafelspelen afgedrukt, terwijl een lijst der voornaamste geraadpleegde werken het boek besluit. Het werk is van betekenis en onmisbaar voor de studie van voornoemde periode.

BERNET KEMPERS (Dr. K. Ph.) MUZIEKWETENSCHAP IN DEN LOOP DER TIJDEN. (38) *f* 0.75. Rede uitgesproken bij het aanvaarden van het ambt van lector in de muziekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam op Donderdag 30 September 1937. W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

In deze voortreffelijk uitgegeven inaugurele rede geeft de bekende auteur een beknopt helder en gedocumenteerd overzicht over de ontwikkelingsgang der muziekwetenschap vanaf de eerste tijden tot nu toe. Voor belangstellenden een interessant boekje.

HOOVEN (Theo ten) VAN GOD EN HART. (40) Verzen. P. van Zijl, Leiden. 1937.

Een zwak bundeltje verzen dat geen debuut vormt waarvan men de verdere ontwikkeling met bijzondere belangstelling zal willen gadeslaan.

De Man in verweer

door J. v. H.

Herman de Man is een man van temperament; hij kan zoo ontstemd zijn, een enkele maal, dat zijn pen een zwaard wordt en hij inkt als bloed gaat zien. Een soort vechtkoorts heeft hem aangegrepen, zoodat zijn blik beneveld is en elke ezeldrijver tot een reus uitgroeit, die moet geveld worden. De laatste zijner zeldzame escapade's is een veldtocht tegen de vernuftelingen, in „Nederlandsche Bibliographie" van Januari, een onderneming, die nogal aandacht heeft getrokken. Don Quijote is altijd bewonderenswaardig, ook dan als er eenige Sancho-Pansa-wijsheid noodig is om de afmetingen te rectificeeren.

Als auteur is de Man een verteller in den zeer goeden zin, een fabuleertalent van goeden huize, te vergelijken eenigszins met dien anderen fabuleerder, Felix Timmermans. Beide auteurs zijn hartstochtelijke schrijvers van verhalen, onuitputtelijke verbeelders van lotgevallen en gebeurlijkheden. De Man heeft een scherp oog voor weer en wind, voor kleur en bijzonderheid, voor blik en gebaar, voor al die realia, die een menschelijk gebeuren stoffeeren en omlijsten. Hij rijgt graag verhalencyclen aan elkaar, tot zij op romans gaan lijken. In dit geval is hij op zijn best en slaagt beter dan wanneer hij èèn hoofdfiguur of voorval tot een roman doet uitdijen. Romanschrijver is hij niet. Een omvattend stuk menschelijkheid, gecompliceerd als een schaakspel, met strijd van hartstochten en karakters, met verwikkeling van toeval en opzet, te verbeelden, een levenskluwen met meesterhand te ontwarren, een mensch in de geheimzinnigheid van zijn wils- en gemoedsleven volledig weer te geven, werd hem niet geschonken. Hij bevolkt zijn verhalenwereld liefst met kleine luiden, boeren, schippers, handwerkers en verdere parentatie, zoodat zijn cliëntèle wat beperkt is. En over deze menschen schrijft hij „frisch von der Leber weg", zooals het woord hem op de lippen komt, zonder veel classieke geoefendheid of academische discipline, op zijn beste momenten met natuurlijk soberen greep, op andere met een weelde van woord en gebaar. Zijn gezonde vertelkunst werd zelfs met een prijs gewaardeerd en er zijn schrijvers, die hem benijden mochten om het gunstig onthaal dat hij vindt.

Saul was koning van Israël en op zekeren dag ging de mare, „dat Saul onder de profeten gegaan was". Dat hij uitging om ezels te vangen en een koninkrijk won, werd hem graag gegund, maar onder de profeten had hij zich niet moeten mengen. Ook Herman de Man is het gegund een koninkrijk te winnen en met zijn boeken het land te veroveren, maar hij moet niet „onder de profeten gaan" en geheimtaal stamelen als een criticus. Zijn naam kan er slechts bij verliezen. Al zijn we overtuigd dat de Man de minst rancuneuze der menschen is, de schijn eener zelfverdediging

reeds, in dezen vorm, doet hem afbreuk, temeer daar het een aanval wordt, die gebrekkig gericht is. Er zullen, zoolang de Man's werken gelezen worden — indien we zijn boeken als exponent eener kunstsoort mogen beschouwen, die door zijn tegenstanders wordt voorbijgezien, — menschen zijn, die voor dèze litteratuur geen zintuig hebben, die iets anders zoeken dan de Man aanbiedt. Wie door aanleg en ontwikkeling zóó geworden is, dat hij intelligente soberheid, raakheid van greep, heldere diepte van begrip, zuiveren eenvoud van weergave en soortgelijke eischen als onmisbare voorwaarden aan zijn lectuur stelt, zal naar andere auteurs als de Man grijpen. Zulk een lezer vindt de Man's boeken te dik en te talrijk, zijn verhalen wat omslachtig en anecdotisch, te weinig idee-doorlicht, meer beötisch dan attisch. Het is een kwestie van smaak en geaardheid.

Kan Herman de Man zich voorstellen, dat Sophocles bijvoorbeeld een realistischen roman of Tacitus een hedendaagsche courant zou gesavoureerd hebben! Evenmin zullen lezers van boven omschreven makelij in „Scheepswerf de Kroonprinses", in „Kapitein Aart Luteijn" of in „De Koets" hun gading vinden. Toch is er van den realistischen roman en zelfs van de hedendaagsche courant veel goeds te zeggen. Maar er zijn nu eenmaal eigengereide geesten, die niet gemakkelijk zijn zoet te houden en aldoor om „more brains" roepen. Dit om more brains-roepen heeft de Man misleid en hem het alternatief doen stellen: bewogenheid contra vernuft, een alternatief, dat, zoo simplistisch gesteld, niet geheel juist is. De critici, die de Man te lijf gaat, zijn niet vóór alles uit op vernuft, doch zij zien weinig heil in louter bewogenheid. „Vernuft in de bewogenheid" zou beter hun eisch weergeven. „Verse sind nicht Gefühle", zegt Rilke immers en romans of prozawerken ontstaan niet enkel, zelfs niet hoofdzakelijk, uit bewogenheid. Wat deze critici wenschen, is: dat die bewogenheid gecontroleerd, verhelderd, gesublimeerd worde door iets anders, noem het: idee, intelligentie, vernuft of wat ook.

De Man als criticus, in tegenstelling met den auteur, gebruikt te makkelijk groote woorden en raakt zoo aan het profeteeren, wat een eenvoudig lezer schichtig maakt. De critici van weleer, zegt hij, hadden eenig besef „van de bezetenheid, waaruit de kunstenaar tot zijn daad kwam". Hij heeft het over „het wonder van het ontstaan der kunstwerken", of deze zeldzaamheden zoo maar dagelijks voorkomen. Ik zou het hoog waardeeren, wanneer de Man wat zuiniger was met dergelijke termen. Wie gelooft er nu in die „bezetenheid"? En hoeveel prozaboeken, waarin van menschen en lotgevallen verteld wordt, verdienen den kostbaren naam kunstwerken, die nog wel bij wijze van een wonder zouden ontstaan zijn!

„Het groote is altijd eenvoudig", zegt de Man in den verstandigsten volzin uit heel zijn artikel. En daarom doet, wie een verhaal of een roman gaat schrijven, wijs, zich niet te veel om de

kunst of het wonder te bekommeren of zich niet aan zijn bezetenheid over te geven, maar goed en smaakvol een zuiver gestyleerd en natuurlijk verhaal samen te stellen. Wie dit bereikt, hoeft zich om den bijval van enkele critici geen zorg te maken. Critici zijn maar schoolmeesters en windwijzers, zonder veel invloed op de werkelijke waarden der verschijnende schrifturen. Welk dichter of schrijver van eenige statuur heeft zich, eenmaal volwassen, ooit om critici bekommerd? De voornaamste werken der litteratuur zijn geschreven, toen er nog geen critici — een genus, dat thans als een rechercheursgilde alle litteraire verschijningen „schaduwt" en als zoodanig nauwelijks een eeuw oud is — bestonden. Mèt de critiek, met het al te bewust en vakmatig wikken en wegen der „kunstwerken" is ook die al te bewuste cultus der kunst ontstaan, die een soort inflatie in begrippen en termen veroorzaakt heeft. De hedendaagsche lezer van kunst- en verwante rubrieken in courant of tijdschrift krijgt al te veel woorden te verwerken in den trant der boven vermelde: „geniaal of waarachtig kunstenaar, inspiratie, schoonheid, creatief, visionnair, intuïtief" etcetera, en dit vaak in verband met een of ander mager werkje, dat even vreemd is aan al die predikaten als een spoorboekje. Deze inflatie is het ook, die kunstmatig den indruk levendig houdt, of schrijvers niets anders doen dan orgieën vieren met de muzen, of de kunstenaar op een heel ander gesternte vaart dan de niet-kunstenaar. Het wezen dezer inflatie is, dat zij de gangbare termen en begrippen uitholt, zinledig maakt. Als men bij het verschijnen van een zeer middelmatig prozawerkje van kunst en kunstenaar gaat spreken en in de schaduw van een dragelijk tijdschrift-vers onmiddellijk de termen: intuïtie, creatief en schoonheid bij de hand heeft, verliezen deze woorden gaandeweg hun hoogen, bijzonderen zin. Het is de al te overvloedig woekerende critiek, het te bewust afmeten der werken met kunstmaatstaf, die onwillekeurig tot inflatie dezer categorieën leidt. Dat geheimzinnige iets, dat kunst heet, gedijt het best in de verhulling van het niet al te bewuste, van het als mysterie geëerbiedigde.

Dit te constateeren is echter niet hetzelfde als de „bewogenheid" boven het „vernuft" te stellen. Integendeel! Het sceptisch staan tegenover een al te gereede verheerlijking van kunst en kunstenaar sluit ook een zekere scepsis tegenover de bewogenheid in. De bewogenheid is nog de chaös, het ongevormde, doch de geest moet over de wateren zweven en vaardig worden, wil er uit den chaös iets geboren worden.

* * *

Intusschen is de Man's verweer-en-aanval niet teneenenmale ernaast. Maar er is in zijn betoog teveel bewogenheid en te weinig vernuft. Had de Man zich heldere rekenschap gegeven van wat hij schreef, dan had hij Marsman, ter Braak en Roel Houwink niet in èèn adem en hen geen „veelal deerlijk mislukte prozaschrij-

vers" genoemd. De romans dezer drie mogen niet al te gelukkig zijn uitgevallen, van prozaschrijven hebben zoowel Marsman als ter Braak eenig verstand. Hoe Roel Houwink plotseling onder deze drie musketiers opduikt en als een landsgevaar voor de letteren kan worden voorgesteld, ontgaat mij. De vroegere redacteur der „Vrije Bladen" heeft zich nagenoeg uit de publieke aandacht teruggetrokken, redigeert protestantsche tijdschriften en schrijft over godsdientig-litteraire kwesties. Ik vermoed dat hij met verbazing zal gelezen hebben, dat ook hij een dergenen is „die de schrijvers hinderen, de inzichten vertroebelen, de maten vervalschen". De serieuze Christen, die Roel Houwink werd, heeft, zoo hij deze woorden ernstig nam, wel bittere tranen geschreid om zooveel ongeweten en onvermoede boosheid.

Maar de al te bewegelijke en bewogen de Man heeft, dit artikel schrijvend, de verhoudingen uit het oog verloren. Hij ziet het litteraire gevaar van „de miezerige ter Braakjes, deze vernuftsquerulanten" te monstrueus en kent een veel te groote beteekenis toe aan de critiek. „Dat zij kunstenaars (weer dit groote woord!).... zoo verschrikt hebben, dat dezen zich in zich zelf keerden en zwegen, vind ik verschrikkelijk", zegt de Man, en verder: „Zoo kan ik nooit de gedachte van me afzetten,.... dat de groote prozaschrijfster die Ina Boudier-Bakker is, van dit tumult geschrokken is. Als we, door het openbaar optreden van den vergisser ter Braak, een vertelling moeten derven, die vergelijkbaar zou zijn met „Armoede", dan acht ik dit optreden een vreeselijke misgreep". Ik zou het minder tragisch nemen. Vertellingen zijn er in overvloed. Wanneer het uitvallen van zulk een vertelling veroorzaakt wordt door een paar boeken, die er minstens gelijkwaardig mede zijn, is het verlies meer dan hersteld. Hoe kan de Man zoo kleingeloovig zijn te vreezen, dat een werkelijk talent in het critisch stormpje van een paar vernuftelingen bezwijken zal!

Het is een hachelijke rol voor ter Braak's vernuft op te komen tegen de Man's bewogenheid en nog wel, terwijl de Man voor een goed deel gelijk heeft. Maar hij bederft zijn ondernemen door zijn aanval verkeerd te richten en voor tweehonderd procent gelijk te willen hebben. Dat hij Ina Boudier-Bakker en haar elfduizend maagden uit de klauwen van den roofridder redden wil, is meer een daad van edele verontwaardiging dan van eenvoudige rechtvaardigheid. En hetzelfde geldt van zijn lansbraak voor de asschepoester bewogenheid tegen de valsche prinses vernuft.

De oude Forumgroep met ter Braak als Führer is ongetwijfeld eenzijdig verstandelijk-sceptisch georiënteerd en blijft veel goede dingen voorbijzien. Dat zij Eekhout, Coolen, doch ook van Duinkerken en zelfs eenigszins Engelman met vele anderen boycot, geschiedt niet louter uit intellectualistische bezorgdheid, maar ook uit een bewust of onbewust verzet tegen al wat traditie en geestelijke gebondenheid vertegenwoordigt. Dè geestelijke gebonden-

heid bij uitstek is voor hen het Christendom en daarom is al wat hieruit voortkomt, voor hen minderwaardig. Bij du Perron voelt men haat, bij ter Braak verachting, bij allen op zijn gunstigst onverschilligheid voor al wat Christelijk heet of is, en meeloopers als Greshoff en soortgenooten, overstemmen soms nog de gangmakers. Deze richting, die, meen ik, het best wordt gekenmerkt als de verwoed ongebondene, heeft inderdaad een grooten invloed in vrijzinnige en ontkerstende milieu's; zij heeft ook Coster met zijn Stem-aanhang vaak overschreeuwd. Niet de cultus van het vernuft met voorbijgaan der bewogenheid schijnt mij hun erfzonde, maar hun geestelijk nihilisme, dat in niets eenigen zin of doel erkent, doch zich enkel op de persoonlijke waardigheid concentreert en consequent tot een Hindoesch Kastenstelsel zou moeten voeren. De geesteshouding, die Nietzsche geinaugureerd heeft en die in enkele Forumfiguren tamelijk zuivere vertegenwoordigers vindt, kan, op groote schaal en in alle levenssituaties doorgevoerd, niet anders dan een Westersch soort Brahmanendom kweeken. Nietzscheanen en verwante geesten voeren den cultus der „persoonlijke voornaamheid" zoo hoog op, dat zij op den duur zich door de schaduw van een paria gaan verontreinigd voelen. Niet voor niets spreken Nietzsche, du Perron en ter Braak bij voorkeur van „reinheid, zuiverheid, properheid". Na lezing van een volgens hen vulgair auteur zijn zij in staat de handen te gaan wasschen. Voorloopig speelt zich dit nog af in het geestelijke, litteraire, maar omgezet in het werkelijke leven moet zulk een levenshouding tot Hindoeïstische Kastenindeeling leiden. De daad van de Man is een onbewust verzet tegen het Hindoeïsme van den opperbrahmaan ter Braak.

BOEKENSCHOUW

MEERLOO (Dr. A. M.) PSYCHISCHE DEFENSIE EN ANDERE ESSAYS OVER DEZEN TIJD. (221) Geb. *f* 3.50. Servire Den Haag.

De bekende auteur verzamelde in dit boek een tiental verhandelingen door hem zelf opstellen over den vechtenden mens genoemd. Het boek is interessant al zal het meer den deskundige dan den leek boeien, terwijl het zijn minder goede hoedanigheden in oppervlakkigheden en weinig ter zake doende opmerkingen bezit. Dat alles door een medisch-psychologische bril wordt gezien kan men den schrijver natuurlijk niet kwalijk nemen, maar wel kan men zich afvragen of hier en daar niet te apodictisch gesproken wordt en of elders niet te veel wordt gegeneraliseerd. Men plaatst meerdere vraagtekens, terwijl sommige weinig zeggende uitspraken niet door iedereen zullen worden onderstreept. Niet alle hier verdedigde theorieën en meningen zijn door katholieken te aanvaarden. Het boek werd goed uitgegeven al bleven in ons exemplaar een zestal bladzijden blanco.

Jean Giono, modern Rousseauist

door Dr. B. M. BOEREBACH

In de landelijke literatuur der laatste jaren neemt het oeuvre van Jean Giono, naast dat van Pourrat en een Ramuz een eerste plaats in, niet alleen om zijn volheid en verscheidenheid, maar vooral omdat het met veel intelligentie en veel menschelijkheidsbegrip alles, wat over onze betrekkingen tot de natuur gezegd kan worden, concretiseert. Dat intusschen deze betrekkingen moeilijk zijn en van een geheel bijzondere orde, niet vrij van gevaren, men geeft er zich misschien niet voldoende rekenschap van. Onder voorwendsel toch van tot de natuur wéér te keeren, leent de mensch haar evenveel dingen als hij haar ontleent om uiteindelijk haar machtigen invloed in te roepen ten gunste der droomerijen en mijmeringen, waaraan hij ze heeft doen medewerken. Waarheid is, dat de natuur den sterken mensch de gelegenheid verschaft zijn kracht te openbaren en te sterken, en den onweifelbaren geest in zijn gevoelens van zekerheid vermag te schragen. Maar even waar is het, dat er tusschen het natuurgevoel en het natuurbegrip — of althans het pogen tot natuurbegrijpen — plaats is voor duizenderlei schakeeringen, die evenzeer in staat zijn 's menschen natuur te verrijken als zijn oordeel te vervalschen en in gevaar te brengen. Een Ramuz en een Pourrat — de laatste wel in de sterkste mate — dragen deze overtuiging in zich en brachten ze meermalen op zeer gelukkige wijze tot uitdrukking in hun werk rijk aan levenssappen, aan inwendig leven en wijsheid; Giono weet zich voor de gevaren in menig opzicht niet te hoeden. Bij Giono toch wordt alle liefdegevoel geabsorbeerd door de onstuimige drift van het instinct; en het godsdienstig gevoelen, dat den onbevangen toeschouwer bij het aanschouwen der natuurschoonheid aangrijpt, wordt opgenomen in een al te zinnelijke cosmische bedwelming, tè onstuimig om aan een stille aanbidding plaats te laten. Overgegeven aan de onbedwingbare geestdrift zijner vervoering, kent de natuurvereering van dezen schrijver niet de stille ernst der contemplatie en brengt zij hem niet tot de geestelijke verzinnelijking der ondergane schoonheidsindrukken. Bij het aanschouwen der sobere grootschheid der natuurkrachten en de soms overweldigende schoonheid van het natuurgebeuren vallen een Claudel, een Ramuz en een Pourrat onbewust op de knieën, waar zij er de afspiegeling van een bovennatuurlijke wereld in raden. „Ah! le monde est si beau, schrijft Paul Claudel, qu 'il faudrait poster ici quelqu' un qui du matin au soir soit capable de ne pas remuer!" Opdat de dingen doorschijnend worden en de blik reike tot de onzichtbare dingen — slechts zichtbaar voor wie zich aan een waarachtige contemplatie overgeven, — vraagt de menschenziel om een activiteit van spiritueele orde, een meesterschap van den wil over innerlijke driften, een ascese der ziel, die verre blijven van een weerlooze overgave aan een teugellooze vreugde, die is de genieting van het oogenblik.

„De physieke werkelijkheid put de werkelijkheid niet uit, schrijft één van Frankrijks jonge wijsgeeren, Lavelle.... De kunst brengt ons in de intimiteit der dingen; de liefde verplaatst ons in de intimiteit van een ander persoon; de mystiek stelt ons in de zaligheid van de scheppende almacht zelf." Nergens nu vinden de accenten van liefde voor natuur en medemensch hier een echo in die der mystiek, terwijl toch de begrippen kunst, liefde en mystiek, wel verre van naast elkaar gesteld, in hiërarchische ordening aan elkaar behooren te worden ondergeschikt. De talrijke vormen van leven, in Giono's werk aanwezig, verbergen hem de aanwezigheid van een Schepper; en zijn poging om in zijn werk de totaliteit van de Cosmos te omvatten is daarmee tot mislukking gedoemd, terwijl zijn kunst het merkteeken dezer mislukking draagt.

* * *

Intusschen is Jean Giono een groot dichter, bestemd tot de ontroerende

speurtochten, waarop de geprivilegieerde mensch, in diepzinnig begrijpen, zich ingewijd mag wanen in de wondere geheimen der schepping. Zijn werken en zijn leven zijn als de afspiegeling van het onweerstaanbaar verlangen om het rijke leven en het zuivere licht der hoogvlakten te weerkaatsen. Een enkele maal beluistert zijn tot zwijgen gebrachte stem de groote stilte der bergen, de stem der eeuwigheid. Liever echter en bij voortduring paart zich het stemgeluid van Giono aan den galm der winden, die waaien over het plateau van Manosque, om zich op het onstuimig rhythme daarvan te bewegen.

De natuur liefhebben en op geheel directe, ondefiniëerbare wijze met de dingen in verbinding staan, om dit ondefiniëerbare niettemin in woorden te verklanken, ziedaar de zending van den dichter. Giono zegt van zijn geluk in het bergland te zijn en zijn onuitsprekelijke vreugde van zooveel levenwekkende lucht en troostrijke velden rond zich te zien gespreid.

JEAN GIONO

Door den tijd, die voorbijgaat en dien hij voelt voorbijgaan, raakt de dichter aan de beweging der dingen, klopt zijn hart op het rhythme van het heelal. In de zeldzame oogenblikken waarin de openbaring van den innerlijken grond der dingen hem gewordt, zet de perceptie van dit groote geheim geheel zijn wezen in trilling, maar tegelijk geeft de mensch er zich rekenschap van, hoe het wezenlijke van het ten deele ontsluierde geheim verborgen blijft achter een menigte van minder grootsche en minder edele gewaarwordingen, waarvan de grondtonen de zuiverheid der indrukken ernstig verstoren. De ziel van den artist — verschillend van die van den philosoof, — ondergaat de inspiratie van al deze geluiden, onmerkbaar en ontastbaar aangebracht door wind, zon en regen: hij voelt hun trilling in de schakeeringen en geuren van den bodem en alle tezamen oefenen zij hun macht over de menschenziel.

Maar de cosmische dichter, in wien de energie van een wilbeheerschten en lucieden geest protesteert tegen de al te passieve genietingen van de gewaarwording en de blinde overgave aan dit genot, geeft zich rekenschap van wat de menschenziel zelve aanbracht in de totstandkoming van de wondere overeenstemming der dingen en het eigen hart; hij geeft er zich rekenschap van, dat het hier niet betreft de simpele passieve ontlading van een bepaalde natuur-poëzie in zijn ziel; hij draagt de overtuiging, dat hij acteur is in dit duo en nog wel de voornaamste acteur. Zonder het mysterie der eigen natuur geen natuur-mysterie.

De wijze dichter verfrischt en bedwelmt zich aan de levensbronnen der natuur. Hij wacht zich er echter voor gehoor te geven aan de euphorie, die zij in hem zouden kunnen wekken: hij behoedt zich voor het gevaar zijn ziel te zien wegsmelten in staat van poëzie te brengen: dit beteekent zeer zeker een geluk, maar dit geluk mag nimmer tot een voorwendsel worden voor de abdicatie van het waarachtige menschzijn. De mensch, dien naam

waardig, ziet in bewonderenden eerbied naar de natuur, maar niet zonder mannelijke trots, omdat hij weet, hoe die groote, levende kracht zonder hem niet zonder barbaarschheid zou zijn. De natuur is slechts een voorwerp van gemak voor de schepselen, die haar slaven zijn: voor de planten en de dieren. Voor den mensch is zij een even edelmoedige als vijandige partnerin. En het is de eer van den mensch zich dien tegenstand te zien tegenovergesteld; deze toch stelt hem in staat zijn verstandelijkheid te manifesteeren en er een teeken in te zien van zijn eigen onafhankelijkheid en vrijheid in de actie van zijn vermogen over deze blinde macht. Hij bewijst daarmee, hoe iedere wijze menschendaad slechts de resultante kan zijn van natuurinvloed en verstandelijk beleid. Giono hoedt zich voor deze velerlei gevaren niet. Zijn filosofie lost dit gecompliceerde probleem der verhouding, tusschen mensch en natuur op in den zin van een integraal naturisme, een volkomen vereenzelviging der beide grootheden. Zij aanvaardt zonder eenige reserve het postulaat van Rousseau, dat de natuur in al haar geledingen zedelijk goed zou zijn en de menschelijke beschaving slecht, met alle gevolgen van dien voor de onderlinge verhoudingen tusschen menschennatuur en menschenleven, — en levensopvattingen — en ook tusschen de menschen onderling.

* * *

Het zou mij intusschen te ver voeren, wanneer wij ieder der gevolgen van deze filosofische opvatting in het licht zouden willen stellen. Maar vast staat, dat een orde-begrip, als noodzakelijkerwijze ook aan de onderlinge verhoudingen tusschen de menschen moet ten grondslag liggen — om van een orde-gedachte in eigen leven nog maar niet te spreken — wel zeer moeilijk gevormd zal kunnen worden en nog moeilijker een practische toepassing zal kunnen vinden, als de wet van het leven met de wet van het natuurlijk instinct vereenzelvigd wordt. „L'ordre est parfois bien difficile à comprendre" zegt een persoonlijkheid uit de Chant du Monde. Het gaat er om met aandrang te luisteren en men zal ten slotte altijd hooren, meent Giono, want tout nous pousse. Of eenvoudiger gezegd: mijn helden volgen de voorlichting hunner instincten.

Zoo volgen deze helden ook den natuurlijken drang tot het goede, die in iederen mensch zou leven, want de eenige weg, die van het eene menschenhart naar het andere leidt, is die der goedheid, die van het natuurlijk medelijden. Maar vast staat alweer, dat waar deze menschen zich bewegen op den klop van hun bloed, — het doffe suizen van het bloed, zooals Giono in zijn Que ma Joie demeure neerschrijft — er voor waarachtige liefde — dat is nederige zelfopoffering — weinig plaats blijft. De liefde verwoest hier in haar onstuimigheid oneindig meer dan zij schept en door heel het oeuvre van Giono vaart de onweerstaanbare stuwing van sexueel leven, een golf van sexualiteit, die alle andere gevoelens in zich doet ondergaan.

De blindelingsche overgave aan den hartstocht voert naar een impasse en tot het uiteindelijk echec van alle pogen, meenen wij? Al is alles geen beletsel voor Giono's helden om zich willoos met liefde en ontembare begeerte (avec amour et appétit) aan hun passie's over te geven.

Wij twijfelen overigens geenszins aan de oprechtheid van dezen schrijver: de roerende bladzijden in zijn werk zijn menigvuldig en onder de rijkdommen, die hij ons voorhoudt, zijn zeker vele „ware rijkdommen", ook al gebeuren er zonderlinge dingen op het plateau van Manosque, waar deze nieuwe verlosser zijn openbaring bracht en nu zoovele nieuwe ideeën wonen. Dit onherbergzaam plateau, van alle kanten door steile hellingen omgeven, door wilde bergstroomen omspoeld, is als een nieuwe Thabor, een nieuwe „Colline inspirée", om met Barrès te spreken. Wat ons begrijpen doet, dat de dingen, die er zich afspelen, nauwelijks eenig verband houden met de, met onze werkelijkheid. Alles werd er tot allegorie en tot mysterie. Het is het mysterie der vreugde, dat er heerscht, het mysterie van de stralende levensvreugde. Het thema van Giono's werken is eenvoudig en is groot. In deze banale wereld, te midden van dit leven van zwoegen en slaven,

knaagt er een ziekte aan ons leven. Het is de ziekte van de doellooze arbeid, de koppigheid tot productie, de zucht tot sparen, die het leven doet worden tot een nimmer aflatende inspanning. Onze zielen, die verwerden tot troostelooze, dorre landschappen verzengd onder brandenden dorst en zonnewarmte, schaduwloos en zonder frischheid, lieten geen plaats aan droom en zelfinkeer, noch aan waarachtig genot. Het werk werd tot een tyrannie, een ondeugd, een vreugdelooze, verslindende abstractie, een automatisch bewegen. Om de woorden van Shakespeare te herhalen: wie zal in deze alledaagsche, deze droeve working-day world, de holiday terugbrengen?

Giono weigert intusschen terecht om in de geperfectionneerde techniek onzer dagen een der hoogste manifestatie's der menschelijke rede te zien; hij weigert aan de door de menschelijke rede verworven rijkdommen een plaats af te staan te midden der door hem aangeprezen rijkdommen.

Ook op het plateau van Manosque leeft de mensch onder den druk der ontwrichte levenswetten, terwijl de melaatschheid der gierigheid hun harten verteert. Maar dan verschijnt hun Bobi, een acrobaat, een soort clown, in wien Jean Giono, het beste van zijn persoonlijkheid legde. Hij vertoont zijn dolle kunsten en verkondigt zijn hoorders de waarheid, dat het leven niet tè ernstig, niet tè streng mag worden opgevat; dat alles beter zou gaan met een weinig spel en levendigheid en dat om het leven weer in rechte banen te leiden het geen kwaad zou kunnen de wereld ondersteboven te keeren, hetzij door een revolutie, hetzij door een omkeering der waarden, hetzij langs den weg van een langzame revolutie.

* * *

Den kunstenmaker tot een held van een boek maken, het is geen nieuwe gedachte; het is niet de eerste maal, dat de koorddanser, de trapeze-werker, de Ariël van het circus door den schrijver gekozen werd tot het type van den kunstenaar. Goncourt deed het in zijn Frères Zemganno, Banville in zijn vermaard geworden tooneelstuk: le Pitre. En velen zullen ook de Gilles van Watteau kennen. Wat echter meer is: wie ziet niet, dat dit een oude gedachte is, aan de middeleeuwen ontleend, de revanche van den nar, van de menschengril, van de zorgeloosheid, van de blijde verbeelding over de koude rede, over koele berekening en burgerlijke voorzichtigheid? Ligt in dit gebeuren niet de volle zin van de vertelling van den Jongleur de Notre-Dame? Is het niet Sint Franciscus, die zichzelven en zijn troep de jongleurs van Onzen Lieven Heer noemde?

Jean Giono is hier dus wel in overeenstemming met een eeuwenoude bekoorlijke en wetenswaardige traditie. Zijn Bobi, die zich tot een leeraar in levenswijsheid opwerpt, die zijn lessen in levensgeluk kwistig rond zich strooit, die behendige, vindingrijke jongen, die ons van onze zorgen bevrijdt en ons leert, hoe wij van het leven een feest vermogen te maken, is een wel oude kennis. Het is, in één woord, een dichter en deze dichter krijgt de opdracht de levensdans te leiden.

In dit opzicht toch heeft Giono gelijk: de groote onbekende, in onze wereld is de vreugde. Ik bedoel niet den wellust en evenmin den lach. Het betreft hier een staat van durende blijdschap, van zuiverheid en van erkentelijkheid voor de gave van het leven en van alle mooie dingen der schepping, een staat van vrede en van vertrouwen, die ons broederlijk vereenigt met de andere schepselen van den Vader; het betreft hier een privilege van eenvoud, overgave en kindsheid des harten. De eeuwenoude kerk kent geen neerslachtige heiligen. De droefheid der neerslachtigheid, de levensafkeer, welbekend aan de meesters van het inwendig leven, de verveling, de „acedia" werden door haar altijd voor groote vijanden van de ziel gehouden, voor gevaarlijke vormen van trots en geestesverdorring, voor strikken van den duivel. Geheel de mystiek is het daarover eens, en het is het gevoel van teere vreugde, van subtiele „letizia" en bijna van serafijnsch sybaritisme, dat de bekoorlijkheid der Fioretti uitmaakt.

In de kribben der Provence vindt men een menigte bijfiguren naast de

ons bekende personen van herders en wijzen om de kribbe geschaard; allen brengen het Kindje de eenvoudige gaven van hun vak: deze zijn eieren, gene zijn kippen, de een zijn wol, de ander zijn schapen. Er is er slechts een, die met leege handen komt en die zelfs zonder tamboerijn of fluit, zich er mee tevreden stelt naderbij te treden met een gelaatsuitdrukking vol gelukzalige vreugde. Het is de „Ravi", de „Verrukte". Bobi is de v e r r u k t e van het plateau van Manosque. Hij sticht de school der verrukking. Zijn groote geheim is de jeugd en wat is de jeugd? De hartstochtelijke liefde voor de nuttelooze dingen. „Is het je nooit overkomen, zegt hij tot den ontmoedigden Jourdan in Q u e m a j o i e d e m e u r e madeliefjes te zaaien? Waarom je veld bebouwd tot aan den rand, in plaats van een rand open en onbebouwd te laten, een reep grond, een rustige ruimte om vredig te ademen? Waarom niet hier en daar een boom? Waarom geen heggen geplant? Mèt de heggen immers heeft men vogels."

Bobi onderwijst de onthechting aan vele dingen — maar waarom, Giono, ook niet de beheersching der menschelijke driften? — hij leert ons, wat reeds de Oudheid wist, dat men alvorens te drinken een libatie moest plegen, zijn wijn moet plengen, eenige druppels van den beker uitstorten en het deel der goden reserveeren. Hij leert ons ook de aarde niet te veel te vragen, te begrijpen, dat de wilde plant, de onbebouwde plek, het braakland, het bosch, het kreupelhout even noodzakelijke reserves zijn als oogsten en voorraadschuren; dat de wolken en de sterren ons een even onmisbare schoonheid brengen als de oogsten; dat de mensch méér dan van brood, van liefde leeft; dat wat verrijkt, niet is, wat men bezit, maar wat men wegschenkt; dat de groote weelde ligt in den overvloed des harten; dat het mijn en dijn de oorzaak zijn van alle kwaad, dat de sleutel van het geluk ligt in de bevrijding van persoonlijk eigendom. Dit alles leert ons deze meester der „Gaya Scienza".

Bobi is de apostel der vreugde door goedheid, door de verzaking — helaas slechts tot op zekere hoogte — aan het egoïstisch verlangen, dat in hem bij voortduring strijdt tegen de roeping tot toewijding. Dank zij hem, zal de aarde zich met bloemen bedekken, zullen herten en hinden dartelen over het hoogland, zullen wonden genezen worden. „Want de rijkdom des menschen ligt in zijn hart." Bobi is niets minder dan een thaumaturg, een kleine God; hij organiseert daarboven een aardsch paradijs, een soort pastoraal utopia en zelfs een soort natuurgodsdienst zonder God, want God en den hang der menschenziel naar haar Schepper en de zucht naar onsterfelijkheid die daarvan het onmiskenbaar merkteeken is, erkent Giono niet. Zijn boeken zijn de geschiedenis van het mirakel der ziele-omkeer in den mensch. Maar dit mirakel is geen utopie, geen daverend woordenspel. Giono vergeet, dat dit mirakel in waarheid de eenvoud zelve is: het wonderbaarlijke, het bovennatuurlijke voltrekken zich bij voortduring in deze wereld der werkelijkheid zelve. Niets is simpeler dan het Evangelie-verhaal. Het wonder is het: Sta op en wandel. Het is het: Meester en Dienaar van Leo Tolstoj.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

I.

FRANSCH

BALDE (Jean) LA MAISON AU BORD DU FLEUVE. Editions Delmas. Bordeaux 1937. 16 fr.

De katholieke schrijfster, die onder den naam Jean Balde reeds meerdere romans publiceerde, beschrijft in „La Maison au bord du Fleuve" haar jeugdherinneringen. Haar familie stamt uit een oud geslacht uit Gascogne; zij zelf werd geboren en bracht haar jeugd door te Bordeaux in het huis aan de breede Garonne. Omgang met schrijvers en cultureel hoogstaande menschen bracht haar reeds vroeg tot de litteratuur en tot het schrijven van boeken. „Les Ebauches" en „Les Liens" waren reeds lang verschenen, toen „La vigne et la Maison" in 1922 plotseling een groot succes werd. Daarna volgden nog „Reine d'Arbieux", „L'Arène brûlante", „Touffe de Gui" en „La Maison Marbuzet", Dit zijn haar voornaamste romans. In „La Maison au bord du Fleuve" heeft Jean Balde met gevoelige pen haar kinder- en jeugdjaren doen herleven en tevens het oude Bordeaux van dertig, veertig jaar terug. Het leven eener traditiegetrouwe burgerij in een stad, waar familiezin en geslachtsherinneringen heilig zijn, wordt hier met fijne, eerbiedige hand beschreven. De schrijfster beleefde in haar jeugd allerlei vernieuwingen op verschillend gebied en de neerslag daarvan op haar traditiegezinde omgeving is in deze jeugdherinneringen vastgelegd. Tevens treden er later bekend geworden figuren op, die toen reeds Bordeaux tot een centrum van cultureel leven maakten.

JEAN BALDE

GARREAU (Albert) CLÉMENT BRENTANO. (290) Desclée de Brouwer, Paris. 1937.

Clemens Brentano, misschien de zuiverste vertegenwoordiger

der Duitsche romantiek, in zekeren zin de minst Duitsche van alle Duitschers, iemand die louter verbeelding is, louter sprankelende geest en gedachtenspel, moet voor een Fransch schrijver een verleidelijk object zijn. Garreau biedt hierbij een monografie over hem aan, die niet alleen op een uitvoerige bronnenstudie berust, maar ook getuigt van psychologisch begrip en inzicht. Brentano is een grillig, fantastisch kind gebleven levenslang, een enfant terrible, die met zijn omgeving gewoonlijk spoedig in onmin raakte. Na een leven vol grillige lotgevallen en mislukkingen keert hij op veertigjarigen leeftijd tot God en kerk terug, zit een paar jaar aan het ziekbed van Anna Catharina Emmerich, wier overwegingen en schouwingen hij opschrijft en leeft voortaan in herinnering aan haar mystieke lijdensliefde. De poëzie van Brentano kan in een Fransch werk over hem moeilijk tot haar recht komen, maar als Lebensbild, als weergave van Brentano's wonderlijk wezen en karakter is het voortreffelijk. Ook achtergrond en omgeving, alle beroemdheden uit het Rijnland van zijn tijd, komen in de Fransche biografie tot hun recht.

VIOUX (Marcelle) ANNE DE BOLEYN. Fasquelle, Paris 1937. 15 fr.

Marcelle Vioux heeft hier de tragische historie van de tweede echtgenoote van Hendrik VIII van Engeland beschreven. In de groote lijn volgt zij de geschiedenis; slechts in het detail laat zij vrij spel aan de verbeelding. Zoo ontstaat er wat sinds eenige jaren „vie romancée" heet, dat tweeslachtige genre, dat in hoofdzaak geschiedenis wil geven, maar die geschiedenis met een pikante saus wil toebereiden. Het genre zal wel geen toekomst hebben; daarvoor is het een te heterogeen mengsel van historie en verbeelding. Marcelle Vioux houdt zich nogal gewetensvol aan wat de geschiedenisboeken haar over Hendrik en Anna verhalen. Het bijverbeelde is meer franje, aankleeding dan substantie. De stof is uit zich zelf reeds pikant en varieerend genoeg om een boeiend verhaal op te leveren: een hofdame, die den koning zoo zeer bekoort, dat hij zijn eigen koningin verstoot en haar tot koningin verheft, daarna, haar moe geworden, diezelfde tweede koningin van ontrouw beschuldigt en op het schavot brengt. Een stichtend verhaal is het nu juist niet en de talrijke bedenkelijke situaties, waarin de schrijfster Anna Boleyn opvoert, maken het stuk slechts geschikt voor rijpe, wetende lezers.

DUITSCH

DAUTHENDEY (Max) DIE ACHT GESICHTER AM BIWASEE. Japanische Liebesgeschichten. Albert Langen und Georg Müller, München 1937. (Herausgabe)

Wanneer men Dauthendey nu weer leest, toch niet één der grootsten van een voorbije periode, dan kan het niet anders, of men wordt weer diep gegrepen door zijn verfijnde stijl, zijn medi-

tatieve rust, niets dan een geheimzinnig meezingen der ziel met het liefdeleven der natuur.

Dauthendey is de eerbiedige vereerder der natuur, één grote symphonie van liefdezangen, alle geuren en winden, alle kleuren en lichtspelingen, alles, alles spreekt van de liefde in haar veelvoudigste vormen. Het is wonderbaarlijk, hoe de natuur door haar stille, zwijgende macht mensen vormt, hun lot bepaalt. Alles leeft en spreekt en licht en klaagt.

Overal heeft hij de schoonheid der natuur gezocht, hartstochtelijke, nooit bevredigde zoeker naar indrukken, diepe, lang nazingende indrukken.

In Japan heeft hij weer een ogenblik rust gevonden in de hem openliggende geheimen van zijn sagen, afglans van het leven en denken der Japanners in heel hun exotische bekoorlijkheid.

Deze acht Japanse liefdesgeschiedenissen spelen in het land zelf of ze wijzen er met onweerstaanbare kracht heen; men kan nauwelijks verhaal en natuurbeschrijving onderscheiden, maar allen culmineren in de alles overwinnende macht der liefde.

De verhalen zijn week, er is al te veel overgave in aan de lokkende stem van de natuurdrang, er is te weinig weerstand en verzet, noodlot en natuur regeren de wereld, maar in dat totale weggezonken zijn gaan schoonheden open, die men moeilijk elders zo volmaakt kan vinden. Voor volwassenen.

GODIN (Marie Amelie von) DER BRENNERWIRT VON BERCHTESGADEN. Roman. Verlag Kösel-Pustet, München. Preis R. M. 4.80.

Deze roman behoort tot de goede katholieke ontspanningslectuur. Vlot geschreven, strak van bouw, niet zonder spanning, met een aantal figuren, die niet zonder verdienste geteekend zijn, leest het boek zich ondanks zijn dialekt, gemakkelijk en prettig. Het is het verhaal van twee jonge getrouwden, die, wijl er geen kindje komt, door hun trots van elkaar hoe langer hoe verder afdrijven. Dan komt de oorlog. Maar ook deze brengt geen toenadering, tot beide inzien dat ze in eigen ziel de oorzaak vinden van hun ongelukkige verhouding, en zich beteren. Alles eindigt goed. Hoewel zwaar gewond komt de man gezond en sterk en beroemd uit den oorlog thuis. Juist op den dag dat zijn vrouw nadat zij 10 jaren getrouwd zijn geweest, de zoon, de erfgenaam, ter wereld brengt.

Dat dat boek geen literatuur geworden is ligt niet zoozeer hieraan dat het einde een beetje al te mooi is, maar vooral dat de figuren wel een schijn van zielsdiepte hebben, maar toch eigenlijk oppervlakkig blijven en daarom ook niet sterk ontroeren.

BACHER (Sepp) DIE KINDER VOM DORFPLATZ. Roman. Verlag Kösel-Pustet, München. Preis R. M. 4.80.

Deze roman van Sepp Bacher is, ondanks zijn fouten, een kos-

telijk boek. Iedereen kan het lezen, en die het leest zal meeleven, volop en uiterharte, met dat troepje kinderen zoo verschillend van stand en aanleg, dat wij op het plein van een dorp in het Salzburgsche voor het eerst ontmoeten om het dan te volgen op hun verderen levensloop. Rondom hun leven en ook er doorheen gestrengeld is verder heel hun dorpsleven met zijn arbeid, vreugde en leed, met zijn zonden en deugden, met zijn burgerlijke en kerkelijke feesten. Hoe ontroerend is niet de begrafenis beschreven van dokter Huber, den zoo opofferenden, zoo zorgvollen dorpsgeneesheer, hoe devoot de eerste H. Communie der kinderen, hoe kostelijk-leuk en geestig het feest der Zangvereeniging. Sepp Bacher heeft humor, fantasie, fijn en diep gevoel, en een zeer bijzonder vermogen om menschen uit te beelden. Zijn personen zijn alle zoo echt. Of zij nu meer of minder sympathiek, dieper of oppervlakkiger, armer of rijker van aanleg zijn — het doet er niet toe — zij zijn zóó overtuigend waar — handelen zóó geheel volgens hun innerlijke aanleg, dat het een genot is met hen in aanraking te komen. Vooral echter zijn de figuren der oude vrouwen door Sepp Bacher met een heel bijzondere liefde en kunde gevormd. Hoe ontroerend-mooi zijn niet de moeder van Dokter Rudolf Knapp, de moeder van Poldi en om nooit meer te vergeten die Grubenmutter. Oude eenzame vrouw die met hard zwoegen haar armelijk brood verdient, is zij 20 verlaten kinderen een moeder geweest, door geen echte moeder in opofferende liefde en zorgvolle teederheid overtroffen. Als het laatste meisje — de kleine Fira — door een ongelukkig toeval verdrinkt, wil zij geen nieuw pleegkind meer aannemen omdat zij bang is 's nachts niet terstond meer wakker te worden als zoo'n kindje haar noodig heeft. Grubenmutter is eene figuur van zeldzaam ontroerende schoonheid, een figuur zooals ze slechts zelden een schrijver gelukt.

Een kostelijk boek is deze roman van Sepp Bacher: maar het heeft zijn fouten. Voor alles: het is eigenlijk geen roman, maar een dooreenstrengeling van 5 novellen, het leven der 5 kinderen op het dorpsplein omgeven en doorweven met het overige dorpsleven. Daarvandaan is er geen opbouw en geen eigenlijke eenheid in het verhaal. Ook de stijl is nog niet volgroeid. Zinnen in het genre van: „Er ist einer der ersten Pioniere, die der schlummernden Urwelt zu Leibe rücken mit Ingrimm und Dynamit", doen komiek aan en zijn een Sepp Bacher volkomen onwaardig.

Maar ondanks die fouten is Kinder vom Dorfplatz een kostelijk boek, en een eersteling die veel beloofd voor de toekomst.

KRAMP (Willy) DIE HERBSTSTUNDE. Erzählung. Albert Langen-Georg Müller, München 1937.

Drie menschenlevens en een conflict van drie dagen. Dat is alles, het kon niet minder en zakelijk gezien ook misschien niet onbeduidender en.... tòch weet de jonge schrijver bijna van

de inzet af te boeien, hij haalt de geestelijke diepte, waar de geheime schatten van het leven gevonden worden, in die luttele bladzijden van zijn vertelling.

Hij wekt belangstelling voor het Oost-Duitse kustlandschap, voor de mensen van het dorp, hun eenvoudige belangen en hun even eenvoudige gedachten, en dan voor de drie hoofdpersonen.

Burgemeester Karl Hilm komt na lange jaren in zijn dorp terug om een geschikt terrein te zoeken voor een op te richten arbeiders tehuis. Daar ontmoet hij zijn broeder Heinrich en bij hem thuis een vrouw, Johanna. Deze laatste heeft een kind van een kortstondige verleiding en Heinrich heeft haar van het begin af trouw geholpen, hij zal ook met haar trouwen. Maar nu komt er plotseling de sterkere, schonere en energieke Karl tussen. Karl en Johanna zien in elkaars bezit het geluk, wat hun beider leven nodig had, maar daar tegenover staat de trouw van het gegeven woord aan hem, die haar redde. Na een korte, heftige strijd weten beiden het „juiste" te vinden.

Het gegeven is, wanneer men het ontdoet van het millieu, waarin het leeft, niet bijster opvallend. Het verhaal is ook werkelijk niet opvallend, het is stemmingsvol door sfeer en innigheid. Het is zeer moeilijk om zich te onttrekken aan de betovering die van dat kleine verloren liggende wereldje uitgaat.

Kramp ziet geen scherpe lijnen, hij tekent geen strakke figuren, het is alles wazig, als in een schemering gezien of liever hij ziet 't nauwelijks, hij hoort het. Alles spreekt en zingt, het zijn stemmen die roepen. Zo is het verhaal visueel zeer zwak, maar er ruist de geheimzinnige schoonheid van het rijk der klanken in.

Soms bemerkt men dit heel duidelijk, wanneer hij iets wat alleen zichtbaar is wil beschrijven, dan wordt hij bijna houterig van onbeholpenheid. Opvallend is dat ook, wanneer hij de vissersboot in de branding beschrijft. Dat gebeuren is niet „gezien", het is alleen „gehoord".

Diezelfde eigenaardigheid blijkt ook uit de karakterizering der personen, zij zijn meer instinctief aangevoeld dan ontdekt. Maar het merkwaardige is, dat, hoe weinig men ook overtuigd wordt door de idee, hoe weinig ook de karakterizering scherp ontledend is, men zich toch gewonnen geeft.

Dat is de triomf van het gemoed. — Voor volwassenen. —

ENGELSCH

ROBERTS (Kenneth) NORTHWEST PASSAGE. (709) 9/6. Collins — London.

Een historische roman in de moderne beteekenis van dit begrip kan „Northwest Passage" niet genoemd worden. Het boek roept meer herinneringen op aan Dumas en Walter Scott. Het bevat elementen, die in geen historischen roman mogen ontbreken; in Northwest Passage herleven door studie en opgestuwd door een brillante fantasie, geest en wezen van menschen en dingen

uit het behandelde tijdvak, ook al zijn het meerendeel dier menschen fictie. Gevat in een verhaal dat tot het beste van de Amerikaansche vertelkunst behoort. De roman speelt in de pioniertijden van Noord-Amerika, toen, kort voor den vrijheidsoorlog Franschen en Engelschen, gesteund door Indianen, elkander bevochten in nog vrij onbekende gebieden. Hoofdpersoon is de historische figuur van Major Robert Rogers, avonturier, vechtersbaas, lichtmis, plannenmaker, dapper soldaat, een man van toomelooze energie. Hij streed aan de zijde der Engelschen, als aanvoerder van een uitgelezen troep verkenners, die het eigenlijke leger vooraf gingen. De eerste paar honderd bladzijden is het verhaal eener expeditie van Roger en zijn korps dwars door vijandelijk gebied naar een Fransch-Indiaansche nederzetting; een tocht van eenige maanden onder bijna onmogelijke zware omstandigheden, alleen tot een goed einde gebracht door de energie van den aanvoerder. Een verhaal dat men in spanning leest, en een staal van buitengewone vertelkunst. Na het lezen hiervan staat de figuur van Rogers in het geheugen gegrift. In het tweede gedeelte van den roman wordt deze hoogte niet meer bereikt; wel blijft het panorama breed en kleurig. Het geeft het zoeken weer van de „northwest passage" naar Indië; een groot gedeelte ook speelt zich af in Engeland. Ook hier domineeren persoon en geest van Robert Rogers, rond hem groepeeren zich talrijke bijfiguren, tot leven gebracht door de fantasie van den schrijver. Onder hen Langdon Towne, een der deelnemers aan de Rogers' expeditie, de veronderstelde verteller van het verhaal. De historische figuren en gebeurtenissen, zoowel als de fictieve zijn romantisch in opzet en omtrekken, maar realistisch in details en uitwerking; een charme waardoor het boek den modernen lezer aanspreekt. Het is geschikt voor geestelijk ervaren volwassenen.

TALBOT (Hugh) CLEAR THE ICE, PLEASE! (334) 7/6. J. M. Dent and Sons Ltd. — London.

„Clear the ice, please" speelt in de kringen der beroepsschoonrijders en ijs-hockeyspelers; de plaats der handeling is dikwijls de arena en aangrenzende foyer, of het hotel waar de familie Considine verblijf houdt. Talbot heeft zijn roman bevolkt met spelers en speelsters, instructeurs en scheidsrechters, en hij is er in geslaagd het eigenaardige, vlotte leven dezer menschen weer te geven. Het eigenlijke verhaal is de levensgeschiedenis van Carol Considine vanaf den tijd dat zij als wonderkind door haar ouders wordt geëxploiteerd en haar eerste triomfen viert op het ijs, tot zij als gehuwde vrouw zichzelf moet overwinnen. Daarmee bereiken verhaal en tendenz een gezamenlijk einde. Die tendenz is fijn verweven door den roman, zij geeft het leven der hoofdfiguren diepte door er tevens een karakterstudie van te maken, zij heeft van den roman iets belangwekkend menschelijks gemaakt. In zijn hoofdfiguren demonstreert Talbot het egoisme, de men-

schelijke zelfzucht. Daardoor wordt het leven getypeerd van Carol's ouders, vooral van haar vader; in egoistische liefde dwongen zij hun kind tot topprestaties, die het ongelukkig dreigde te maken. Zelfzuchtigheid ging ook het leven beheerschen van Carol, die daardoor eerst een verloofde verloor en later haar huwelijk op schipbreuk aanstuurde. Door het optreden van een ouden vriend, Mr. Adlestrop, — een fijn doorvoelde creatie van den auteur — wordt dit voorkomen.

Deze roman van Hugh Talbot is een verrassing. In zijn vroegere romans heeft hij levensverschijnselen uit het verleden vastgelegd. Met „Clear the ice, please!" heeft hij bewezen ook het moderne rhythme en tempo te verstaan; hij heeft het vertolkt in den nerveuzen stijl waartoe het zich soms eigent. Volwassenen.

GIBBS, (Philip) GREAT ARGUMENT. (288) 7/6. Hutchinson & Co. — London.

De makkelijk schrijvende Gibbs heeft met een „Great Argument" een roman geschreven, die achter staat bij veel van zijn vroeger werk. Hij kan zelfs nauwelijks een roman genoemd worden. Meer een essay in romanvorm; waarin allerlei actueele onderwerpen worden besproken, die de levensopvattingen en lotgevallen beïnvloeden der leden van de familie Jessow. Jessow is parlementslid, idealist en uitgever van een weekblad, zijn familieleden en bekenden zijn aanhangers van zeer verschillende ideologieën. Tusschen hen worden allerlei argumenten gelanceerd over oorlog, vrede, democratie, liberalisme, communisme, facisme, den volkenbond, den oorlog van Italië in Abessynië, Spanje en nog enkele andere gangbare onderwerpen van den dag. De discussies zijn frisch en pittig en op zichzelf belangwekkend. Slechts

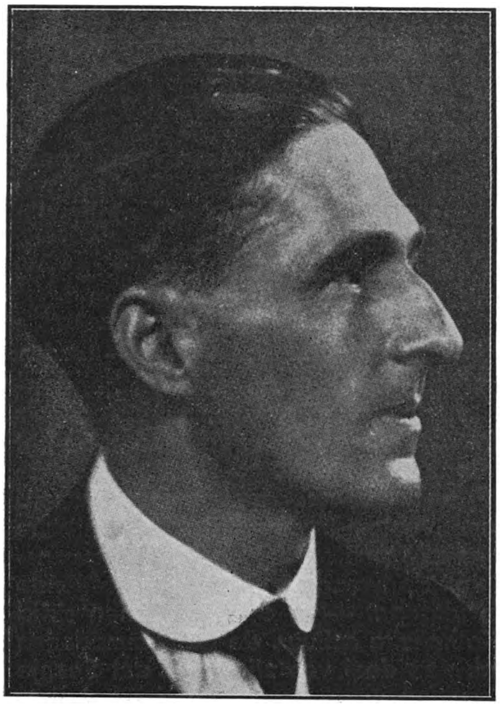

PHILIP GIBBS

behooren zij niet het leeuwendeel van een roman uit te maken. De aandacht van romanlezers zal dit boek dan ook wel niet boeien, wel is het interessant voor hen, die op de eerste plaats belang stellen in de huidige groote politieke en economische bewegingen. Wat de scherpzinnige en scherpziende Gibbs, via zijn sujetten daarover te zeggen heeft, is die belangstelling zeker waard.

BLYTON (W. J.) WE ARE OBSERVED. (346) 7/6. John Murray. — London.

De zeer belezen Katholieke romancier en essayist Blyton heeft een boek geschreven dat hij in een ondertitel noemt „a mirror to Englisch character". Hij heeft daarin de Engelsche litteratuur gezien als een magischen spiegel waarin alle variëteiten zijn te zien van den Engelschen mensch, vanaf de veertiende eeuw tot heden. Vanaf Chaucer tot den modernen tijd maakt Blyton opmerkzaam op de meesterwerken in proza en poëzie waarin de mensch van dien bepaalden tijd staat uitgebeeld naar zijn uiterlijk optreden en naar zijn innerlijk. Het is een parade geworden, een historische optocht, waardoor overzichtelijk is waar te nemen welke karakterwijzigingen er plaats hebben gehad onder invloed van de zestiende eeuwsche religieuze bewegingen, den Cromwell tijd, het Puritanisme, de Queen Anne periode, den Napoleontischen tijd en dien van de tweede helft der negentiende eeuw. De diepere zin en waarde der litteratuur worden in dit prachtige boek gerealiseerd; onwillekeurig wekt het ook op tot het lezen van zooveel half of geheel vergeten oudere litteratuur. In den doolhof van den modernen tijd is hij tevens een betrouwbare gids door zijn critische opmerkingen. Het boek steunt op een harmonische combinatie van wetenschappelijkheid en artistiek aanvoelen, en zij regelmatigen lezers van Engelsch aanbevolen.

WALSH (William Thomas) PHILIPS II. (770) 18/. Sheed & Ward. — London.

De Katholieke Amerikaansche historicus Walsh heeft het aangedurfd een standaardwerk te schrijven over leven en beteekenis van Philips II van Spanje. Zijn arbeid mag geslaagd heeten, en het is onze indruk dat bij de studie der Spaansche geschiedenis van de zestiende eeuw de stof, in dit boek verwerkt, niet veronachtzaamd mag worden. Philips II is een veelomstreden en problematische figuur; in hem culmineeren enkele punten der Spaansche levenshouding. Zijn actieve leven vult de tweede helft van de zestiende eeuw; het is besteed — en uitgeput — in een titanischen strijd tegen de vijanden van de Katholieke cultuur, de Mohammedanen en Protestantisme. Het is ook een deel van zijn werk dat Spanje Katholiek is gebleven, zijn cultuur werd gered, en dat het Protestantisme hoofdzakelijk beperkt is gebleven tot Noord Europa en de Britsche koloniën. Voor zoover een korte aankondiging Walsh' werk laat omschrijven, kan aangegeven worden dat het boek een-geslaagde-poging doet Philips te zien zooals hij inderdaad was, niet zooals zijn vijanden en aanhangers hem zagen.

Een beduidende verdienste, want weinig historische figuren werden zoo partijdig verwrongen als die van Philips. Dan heeft de schrijver hem gezien tegen zijn eigen achtergrond; hij heeft vastgesteld welke beperkingen die hem stelde, en in welke mate hij die is te boven gekomen. Het boek is niet geschreven in den geest van heldenvereering; de fouten in Philips' politiek worden erkend. Het blijkt dat Dr. Walsh een der weinige schrijvers is, die den Spaanschen koning hebben begrepen. In een uitgebreide litteratuurlijst worden de bronnen verantwoord, waardoor Dr. Walsh tot zijn conclusies is gekomen.

Een bijzondere verdienste van deze uitvoerige levensstudie is nog dat zij geschreven is in levendig, glanzend proza aan de wetenschappelijkheid werd niets te kort gedaan — waardoor het boek voor den niet-vakman belangstellende in historie, interessante lectuur is geworden.

BELLOC (Hilaire) THE CRISIS OF OUR CIVILIZATION. (249) 8/6. Cassell and Company Ltd. — London.

Belloc's interpretatie der historie is altijd gebaseerd op zijn religieuse overtuiging en zij is daardoor altijd in tegenspraak met de gangbare Engelsche historische gedachte. Maar Belloc bezit ook een ongemeen helder wetenschappelijk inzicht en zijn conclusies worden altijd logisch uit de premissen getrokken. Het is daarom, en om zijn originaliteit, dat zijn werk nooit door de officieele critiek wordt genegeerd, — hoe gaarne zij dat waarschijnlijk zou doen. Voor de ontwikkeling en beteekenis der Katholieke cultuur in Engeland is zijn werk van niet te onderschatten waarde.

Katholiek-wetenschappelijk is zijn jongste publicatie „The Crisis of our Civilization". Daarom is onze werkelijke beschaving identiek met het Christendom, en het Christendom met de Katholieke Kerk. Dit komt steeds sterk uit in dit werk, waarin de diagnose der crisis van onze huidige beschaving wordt gesteld, in verband met een historischen terugblik. Na een overzicht der middeleeuwen bespreekt hij uitvoerig de reformatie en haar gevolgen. De reformatie is voor Belloc de groote ramp waarmee de neergang der cultuur definitief werd ingezet. Daarbij sluit aan zijn betoog over de opkomst van het proletariaat, het kapitalisme en het communisme. Herstel en redding ziet hij uitsluitend in de conversie der wereld tot het Katholiek standpunt.

Het geheel is helder en bondig overzicht van oorsprong, geschiedenis en toekomstmogelijkheden onzer cultuur, waarin slechts de beteekenis der renaissance eenigszins is verwaarloosd.

Naar aanleiding van een Verzenbundel

door PIERRE H. DUBOIS

Bij de eerste de beste dichter vertegenwoordigt de poëzie altijd min of meer een bijzondere staat, een toestand die vaak veel gemeen heeft met hallucinatie; soms worstelend met deze overrompeling, soms erdoor gegrepen, soms haar ontvluchtend, komt de poëzie tenslotte altijd na de gedrevenheid van de mensch: toevallig, niet latent. Vandaar ontdekt men bij dichters als Smit, Klinkenberg en anderen een stabiliseering van een eenmaal binnengetrokken domein, soms ook een achteruitgang. Dit laatste meen ik bijv. te constateeren aan Marsman's laatste verzen in De Gids en Groot-Nederland, al zou ik hem natuurlijk allerminst de eerste de beste dichter willen noemen.

Er zijn er ook die zich regelmatig voortbewegen op het terrein dat hun bij zekere gratie ten deel viel, die regelmatig zweven om of naar de toppen van een intense, gedistilleerde, men zou haast zeggen: gereinigde poëzie; zich telkens ontdoend van grooter ballast, veel zwijgend (of ook veel sprekend, doch dan moeizaam, gelijk Slauerhoff) en op een goed moment te voorschijn tredend, een ruimer étappe voorwaarts, zooals Hendrik de Vries en Henri Bruning over wien dit alles ter inleiding werd gezegd.

Bij de eerste groep dichters, ik meen de niet-latenten, zou men misschien beter van dichterlijke naturen kunnen spreken dan van dichters tout court. Zij kunnen voortreffelijke poëzie schrijven, een poëzie die terecht integraal is van vorm, van staat, van intelligentie, de anderen zijn meer eruditen, minder volkomen wellicht maar meer talenten, constant, en — in de ruimte gezien — slechts geschikt om door de tijd afgeschaafd, vervolmaakt, maar niet vernield te worden. . .

Iets dergelijks treft men aan onder de hedendaagsche schilderkunst. Ook hier kan men onderscheid maken tusschen picturale naturen, en schilders tout court. Men zou bijv. Pijke Koch, de schilder-vóór alles kunnen noemen (zie zijn „Schiettent" of „Bertha van Antwerpen"), Raoul Hynckes daarentegen de stabilisator van het eenmaal overheerschte gebied, en schepper van een zekere — steeds dezelfde, met bijna altijd eendere requisieten — picturale atmosfeer, zooals men dat kent, om iets te noemen, uit één zijner composities: een doodshoofd met spijker, hamer, nijptang op een gemetseld vervallen muurtje. Zoo ook Wiegersma: talent, atmosfeer, truckage, kortom veel handigheid, met soms zeldzaam-mooie trouvailles; Willink echter (bijv. in zijn Italiaansch landschap met het vrouwenstatuut); wederom de schilder vóór alles; inderdaad ook volkomen, haast zei ik: geraffineerd, van vorm, van uitbeelding, maar met de zuivere meer-dichterlijke intonatie, het zweven nabij de toppen, het van zichzelf gereinigd worden, dat juist de tegenstelling schept tusschen picturale natuur, en schilder. Het gaat hier inderdaad om een — misschien subjectief verschil, waarbij het niet noodig is de een voor de ander te verwerpen, doch dat een persoonlijk belang heeft bij een individueele waardebepaling.

* * *

Maar om tot de poëzie terug te keeren, men herkent het talent dan ook eerst door langduriger beschouwing, door het zich eigen maken van de bepaalde poëzie, en maar heel weinig tenslotte door het onderzoeken van het menschelijk wezen dat zich onder die omstandigheden en op die wijze camoufleert. Ik geloof niet dat het mogelijk is om de dichter en het leven van den dichter uit verzen essentiëel te leeren kennen. Après tout lijkt het me onmogelijk om iemand v i a z i j n p e n (en dan wel allerminst uit brieven) te leeren kennen; hoogstens bepaalde kanten. Baudelaire is een waarschijnlijk

heel wat tragischer figuur geweest, dan zijn dramatische poëzie doet vermoeden.

In de poëzie der laatste jaren was er een periode, waarin de dichters trachtten hun eigen psychologische problemen rechtstreeks uit te spreken in hun gedichten, die daardoor ongebondener, vrijer werden dan men zou wenschen. De oorzaken van deze behoefte, die gezocht zijn in de na-oorlogsche atmosfeer, de westersche decadentie etc. doen betrekkelijk weinig ter zake. Een feit is, dat zij deze min of meer van zwakheid getuigende methode frequenteerden. Deze periode verschafte een vrijbrief aan massale hoeveelheden „dichterlijke naturen" (te verstaan in vrij wat ongunstiger zin, dan ik dit woord zooeven gebruikte). Men vergelijke slechts de eerste jaargangen van het periodiek „Roeping". Uiteraard raakten ook de dichters par droit de naissance, of hoe men dit verder noemen wil, hierin verstikt. O.a. Henri Bruning van wien in die tijd de bundels „De Sirkel" ('24) en „De Tocht" ('25) verschenen. Hierin konstateert men gemakkelijk de zwakte, waaruit ze ontstonden, niet de poëtische, maar de psychische zwakte; een gestalte, die behoefte had aan buiten zich liggende steunpunten, aan menschen-om-zich-heen, zoodat het mij niet verwonderen zou, als men in die tijd van „puberteits-poëzie" gesproken had, al is het dat allerminst. Het lijkt mij vrij duidelijk, dat zoowel de erkenning, dat deze steunpunten bedriegelijk zijn, als het inzicht min of meer geïsoleerd te kunnen staan, met een onmiskenbaar dichterschap, de oorzaak geweest is van Bruning's regelmatige en constante groei inzake de poëzie, die hij met groote tusschenpoozen van publicatie (in 1931, meen ik, verscheen eerst „Het Verbond", en nu zes of zeven jaar later „Fuga") geschreven heeft.

HENRI BRUNING

Daarmee is natuurlijk niet gezegd, dat deze vroege bundels oneerlijk zouden zijn. Ze zijn alleen voor mijn gevoel achteraf minder moedig, minder persoonlijk en volkomen, onderhevig aan accidenteele tijdsomstandigheden. Inderdaad zou men dit een schreeuw kunnen noemen uit angst voor de symbolische „eentonige dender der wielen", die „wiegt ons ten dode". Maar ook onder deze verzen herkent men toch gemakkelijk den dichter; enkele regels (in „De Sirkel"), hoe grof van vorm ook, uit Parijs, de Straat, Avend, Mei-vers, wijzen dit terstond uit. Doch het spreken der critici over „het sierlik spel der vormen", over onrust, hel, hemel en realiteit, is alles te zamen niet veel meer dan de onmogelijkheid iets ander te zeggen. Men kòn bij dit werk eenvoudig niet over gedichten spreken: zij waren het niet. De tweede vroege bundel „De Tocht", is nog in hetzelfde genre geschreven, hoewel geperfectionneerder. Bruning is reeds aan de strijdbaarheid als Leitmotiv van leven en werk genaderd. Hij overziet het nog niet, ontdekt het soms plotseling, vreest het vaak. In deze bundel treft men ook het bekende, kennelijk onder invloed van Marnix Gijzen geschreven, gedicht: De Lantaarn-

opsteker aan, dat toch nog zooveel van Bruning heeft, dat men in elk geval niet van epigonisme spreken kan: een zuivere inkantatie, een droef-innig rhythme, met een zeer licht vlaagje ironie, kortom precies voldoende, om den lateren Bruning op het spoor te komen. Dit vers is ongetwijfeld het beste uit de beide bundels samen, waartusschen het tijdsverschil trouwens miniem is.

*　　　*　　　*

Dan komt in '31 „Het Verbond". Het is voor de groei van Bruning's Dichterschap, van de geest zijner poëzie van belang, dat er tusschen deze en de voorafgaande bundel een afstand van zes jaar ligt. Want juist in deze jaren is hij, gelijk men tijdens het lezen konstateeren kan, naar de poëzie, in den zin van een gezuiverde dichtkunst, geëvolueerd in de mate waarin hij naar het gezuiverd mensch-zijn geëvolueerd is. In dien tijd nl. heeft hij de behoefte verloren, die zijn eerste werk kenmerkte: zijn zwakheid verdween voor zeventig procent, zijn persoonlijkheid groeide, en daardoor de poëzie, waarachter ze schuil ging. Men herkent nog wel de omgeving van waaruit hij ontvluchtte, in de China-song bijv., maar ook dit is reeds meer tot normaal, gedragen, lyrisch proza geworden, terwijl de schreeuwerige, en vaak leege phrasen, de vrij holle pathetiek, die men nu eenmaal in zijn eerste werkjes moest waarnemen, ten naaste bij verdwenen zijn, om plaats te maken voor zuiverder poëzie en grootere subtiliteit. Hier naderen de verzen reeds meer tot het gebied der droomen, afwijkend van hetgeen menig ondichterlijk kritikus ervan zou maken: de analyse van een sensibel, of hyper-sensibel mensch. De poëzie is het monopolie van den dichter, niet van den kritikus, en men zou haar gaarne wapens in de hand willen geven om zich tegen dit sinister handgemeen te verzetten, en onkreukbaar te blijven. Doch de poëzie wreekt zich slechts in bedwelmende zachtheid, is argeloos en kan alleen daardoor ontsnappen aan de inmenging van buiten, van die eeuwige en onvermijdelijke grootdoeners, die haar trachten te ontmantelen. — Ik denk vaak dat de eenige, en nog altijd zeer subjectieve, waardebepaling van de poëzie, het vermogen is om zich al dan niet aan deze narcose te onttrekken, verzet of weerloosheid. Het is bijna altijd een kwestie van liefde of onverschilligheid, en maar zelden van haat, omdat men zóó gezien slechts die poëzie haten kan aan welker bedwelming men zich niet weerloos, maar zijns ondanks moet overgeven, zooals voor sommigen het geval is bij Slauerhoff.

Maar niet alleen naderen, om tot ons uitgangspunt terug te keeren, in „Het verbond" de verzen meer tot het gebied der droomen, doch bovendien vermindert hier sterk de ongebondenheid van den vorm. Ook in de gedichten die nog het sterkst herinneren aan de periode, waarin de vorige bundels ontstonden, zooals Franciscus' Tocht, en dat over de laatste soldeniers van Napoleon, bevatten zeer zuivere gedeelten, waarin al het rumoer, dat eertijds in zijn verzen gonsde, verstild is tot een berustende en aanvaarde verwondering, een gelukkige wijsheid:

„O klaarder licht, waar hij dan lachend liep,
glimlachend aarzelde — een blijde, verre knaap
nabij dien kleinen tuin, Uw hemels zingend lied
dat zó meesleepend, en zó helder riep...."

*　　　*　　　*

Het sterkste, wellicht ook symbolische, gedicht uit dezen bundel is voor mij het korte, zeer nauwkeurig afgestemde: De witte Meeuw:

Een meeuw zijn — en de ruimte toebehooren,
een meeuw die het dof dreunen van de zee niet hoort,
maar steiler-klievend, stormend, zon en regen,
gelijkelijk, en niet, en onvervaard
behoort.

Maar méér — o mateloos azuur — een meeuw, die snel en wit
over de duinen schiet

gelijk een vuren licht; in kalme pracht
boven de branding zweeft,
en zwenkend, steiler, rustelozer, kleiner
naar de heldre pracht
der verten zweeft.

Dit vers hééft in zijn rhythme iets van den wiekslag van een meeuw, van zijn wit ondefiniëerbaar geheim, dat een verlokking wordt, een raadsel, dat in deze regels schijnt opgelost, en toch — alleen voor ingewijden. Nog lang na de publicatie van dit zeer bijzonder gedicht, heeft men anthologieën samengesteld, waarin Bruning vertegenwoordigd werd door „De Lantaarnopsteker"; maar een gedicht als dit stijgt ver uit èn in poëtische kracht, èn in visie, èn in persoonlijkheid boven al het voorgaande. Ik geloof dat men den dichter Bruning te kort gedaan en verwaarloosd heeft. Deze indruk bevestigt zich, wanneer men de onlangs bij Meulenhoff keurig uitgegeven bundel „Fuga" ter hand neemt. Poëtisch bezien bereikt hij hierin bijna constant de hoogte van De Witte Meeuw; doch men ziet een geheel andere figuur dan de Bruning van Het Verbond. Géén onlogische (dus: gekunstelde), maar naar geheel onverwachte zijde gerichte evolutie heeft zich voltrokken, volmaakter, schooner van vorm dan de vorige, maar veel dieper, veel rijker, en tenslotte veel dichterlijker. In verband met de vorige bundels, zou ik aan deze de conclusie willen vastmaken van Bruning's dichterlijkheid vóór alles, een dichterschap dat geen groote sprongen maakt, dat desondanks heele psychische revoluties doorstaat, en daarin groeit, gereinigd en gelouterd, intelligent en helder als kristal, wijs en diep als bergbronnen; géén exclusief, doch wel een absoluut kunstenaarschap. Men heeft in een vergelijking tusschen zijn werk en dat van Ernest Michel, Michel wel eens een grooter dichter genoemd, — afgezien van de betrekkelijkheid van een dergelijke meening, betwijfel ik het sinds deze bundel. Michel heeft zeker geniale trouvailles, die sommige van zijn verzen („Melodia Oceanae") tot voluit kunstwerken maken, maar hij mist het alles-bezwerende, het eeuwig dóórstroomende dat hem afzijdig zou houden van de poëtische naturen (men late deze meening voor wat zij is!), Bruning niet; voor mij wordt dit afdoende bewezen door gedichten als „Varens", met de prachtige strophe:

„O Watertuinen, schooner dan het blonde voorjaar —
wat is zoo innig als het zachte ruischen van een wel,
het wieglen van teer groen, en het onhoorbaar
vonken van watertorren in wat licht en schaduwspel",

Najaar I en II, Nocturne, Het Verwachten, Zomermiddag etc.

Hier inderdaad wreekt zich de poëzie in zachtheid en liefde, hier is de volstrekte kreativiteit van een persoonlijk en sterk kunstenaar, de absolute dichter met prachtige kwaliteiten van lyriek, verhevenheid en kultuur. In deze gedichten openbaart zich het gewonnen inzicht van den dichter in zijn consequenties. Een gedicht als het Wiegeleven, met de volgende strophe:

„Het man zijn is van dit verheugen zich ontknechten,
zeer stil en trotsch op deze donkre wereld staan,
hard, opgericht een sombre jeugd beslechten
en onverdeeld dit tijdelijke zijn toegedaan.
Het is zeer aardsch zijn. D' aarde gaan aanvaarden
als vaderland. Eenzelvig droomen wijden
en met licht's felle wapenrusting aan
beroofd en roekloos strijden.
Zwijgend verwinnen, zwijgend ondergaan.

is voor Bruning bijna programmatisch. Het is hier niet de plaats om over dit programma te spreken, maar het valt niet te ontkennen dat de persoonlijkheid van den *dichter* Bruning hieraan veel te danken heeft. Men ontwaart dit in

vele verzen uit deze bundel, die zonder zelf weer programmatisch te wezen, er de doorleefde consequentie van zijn, zooals het voorafgaande „Weerkeer", het gezichtspunt in de „Visschen", waarvan ik II hier overschrijf:

„Altijd dit kleine water, dit ondiepe,
en van zijn klare schijn bevangen zijn;
altijd waar heemlen hemeldiepten schiepen,
in een smal lichtgebied gevangen zijn.

Altijd dit eenzaam tusschen hemelen bewegen
in deze kleine ruimte (in dit diep vergeten) —
waarvan zij nauw de helderheid, en nooit de spiegeling,
en nooit het spelend zweven boven hemelen weten."

De bekende voorliefde van den dichter voor de symbolische meeuw komt ook in deze bundel weer tot uiting in De Zee, dat in IV eindigt met de mooie regels:

„Een meeuw zwiert vooruit uit de duinen
en scheert angstig het land in.

Er is uren en uren lang
slechts het stalen herhaalde gezang
van de stijgende branding."

Samenvattend leert men hier voor de eerste maal de poëtische kracht van Bruning ten volle kennen en ik meen dat ik niet teveel zeg, wanneer ik deze, slechts zelden op de voorgrond tredende dichter, vooral om deze „Fuga" tot de sterkste der tegenwoordige poëten reken, één die een plaats weet in te nemen naast dichters, als Bloem, Donker en Marsman.

BOEKENSCHOUW

KWEE KEK BENG. CHINA IN DEN STORM. (245). *f* 2.90 en *f* 3.50. Brand — Hilversum.

Dit boek geeft allereerst een schematisch overzicht van China's lange en rijke geschiedenis en in zijn laatste helft een beschouwing over het hedendaagsche China, het conflict met Japan en de moderne strevingen en stroomingen in het groote rijk. De schrijver is blijkens zijn talrijke citaten bekend met de uitgebreide litteratuur over China. De eerste helft is wegens het al te schematische minder boeiend dan de tweede, waar de schrijver uitvoeriger is en de huidige situatie schetst. Zijn sympathie gaat uit naar de Chineezen, wier aanranding door de Japanners hij volkomen ongemotiveerd acht. De toekomst van het rijk ziet hij vrij optimistisch.

Ford Madox Ford als Criticus

door JOS. PANHUYSEN

Het was in 1930, dat in Engeland bij Constable de vermakelijke studie verscheen, die The English Novel, from the earliest days to the death of Joseph Conrad heet. Hoevelen zullen zich aan deze studie geërgerd, hoevelen zullen er zich mede geamuseerd hebben en misschien nog meer lezers ergerden zich, terwijl zij zich amuseerden. Het was een studie van uitspraken, van zeer zelfverzekerde uitspraken, die niettemin buitengewoon ontstellend bleken nu en dan. Het was alsof men bezoek had gekregen van iemand, die precies zei wat hij over een en ander dacht, maar die de gave bezat van iets zeer goed, zeer juist en met een overrompelende gratie te zeggen, al scheen wat hij zei ook lichtelijk en soms zelfs erg brutaal. Ford Madox Ford beweerde bijvoorbeeld, dat de tooneelspelen van Shakespeare geen eigenlijke tooneelspelen waren, maar romans in dialoogvorm, dat de schrijver er betrekkelijk weinig waarde aan had gehecht en ze vrij slordig in elkaar had gesmeten, dat hij zich meer een gentleman dan een schrijver voelde en dus veel liever sonnetten of gedichten als The Rape op Lucrece schreef, want dat stond deftiger. Verder beweerde Ford Madox Ford, dat de roman een modern vervangmiddel voor buurpraatjes was. Door buurpraatjes wisten de menschen in de kleinere steden en dorpen vroeger, en ik veronderstel ook nu nog wel, een niet geringe kennis te verkrijgen van karakters en verhoudingen en van een levenswijze, die geheel afweek van de hunne. Het buurpraatje deed meeleven met den hoogeren en met den lageren stand, met het gezin van den burgemeester en met de zonderlinge lotgevallen van den landlooper. De roman, volgens Ford Madox Ford, had werkelijk niets anders te doen, hij had ons te verplaatsen in een andere omgeving dan waarin we zelf leven, onder andere menschen. Daarom diende de roman weer te geven en niets dan weer te geven, daarom was de moraliseerende roman uit den booze, en daarom moest men het schrijven van romans niet beschouwen als een tijdverdrijf voor gentlemen en het lezen er van als een amusement zonder meer, want zoowel het buurpraatje als zijn modern vervangmiddel waren ernstige zaken.

Het leek in het eerst dwaas wat de bezoeker zei, maar men luisterde graag naar hem, nooit gedurende de geheele studie over The English Novel from the earliest days to the death of Joseph Conrad verloor men de illusie dat dit een gesprek was van mensch tot mensch, een zeer persoonlijk gesprek, dat Ford Madox Ford voerde met zijn bepaalden lezer van het oogenblik, die zich niet door schoonschijnende vaagheden liet beetnemen, en die men zeggen kon waar het op stond.

Want dat is de groote betoovering van het critische werk van

Ford Madox Ford, dat het leeft niet alleen, maar dat het leeft in de onmiddellijke nabijheid van den lezer, dat men meer het gevoel heeft te luisteren dan naar symbolen te zien in een boek. Ook in zijn critisch werk weet Ford Madox Ford dengene, die hem leest te verplaatsen, namelijk in de tegenwoordigheid van den schrijver zelf. Ook dit critisch werk, al lijkt dat op het eerste gezicht bepaald onmogelijk, zou men een buurpraatje kunnen noemen, met al de wendingen daarvan, het schertsende, het spottende, het vertrouwelijke, het uitdagende, het fluisterend tragische en het opzienbarende.

Maar dit neemt allerminst weg, dat het in hooge mate instructief is. De geamuseerde of geërgerde luisteraar leert, terwijl hij luistert, meer dan hij vermoedt, hij zal het later ervaren. In de 140 bladzijden van The English Novel staan absurditeiten, zonder twijfel, beweringen, gedeeltelijk waar, maar al te boud, eenzijdigheden, maar de zaak, waar het om gaat The Novel en ook The English Novel en zelfs de ontwikkeling daarvan in de beslissende hoofdzaken vindt men er; vindt men er juist, onbevangen, krachtig verwoord en met een verbijsterend inzicht voor het wezenlijk belangrijke behandeld. De onderscheiding van de Engelsche romanschrijvers in twee soorten: schrijvers, die om zichzelf en schrijvers, die om wille van het werk schrijven, gentlemen dus en vaklui, is een uitstekende en is bovendien zeer verhelderend. Zoo wordt Ford Madox Ford in staat gesteld de drie voornaamste vaklui te toonen, die wezenlijk The English Novel vooruit brachten en bij nader inzien, zal wel niemand zich verwonderen, dat dit Bunyan, Defoe en Richardson blijken, geen van allen gentlemen in de ouderwetsche beteekenis van dat woord, maar allen toovenaars met de taal, die den lezer inderdaad wisten te verplaatsen in een geheel andere omgeving, tusschen andere menschen, die inderdaad een begrip van vreemde karakters, vreemde verhoudingen en vreemde levenswijzen wisten bij te brengen in hun eenvoudige verhalen, hun schijnautobiografieën en hun schijncorrespondentie. The English Novel is een technische studie, wat men bij lezing nauwelijks gewaar wordt, wat men echter des te sterker bemerkt na de lezing. Het nieuwste critische werk van Ford Madox Ford, in zekeren zin een aanvulling van The English Novel is toch geheel anders van aard. De ondertitel luidt Memories and Criticisms en het is een zeer sprekende ondertitel, want deze beschouwingen zijn inderdaad herinnering en critiek dooreengeweven. Als Ford Madox Ford over het werk schrijft heeft hij het over den schrijver van dat werk zelf, en als hij vertelt van een persoonlijke ontmoeting met een auteur, als hij niets dan een eenvoudige anecdote verhaalt, pleegt hij tegelijkertijd critiek.

Mightier than the Sword is daarom een ongewoon, een opvallend boek, maar daarom niet alleen. Het bezit wat zoo weinige boeken tegenwoordig nog bezitten, charme. Hoe dat komt ondergaat men in den beginne slechts zonder er zich rekenschap van

te geven, begrijpen doet men het eerst veel later. Ook hier is Ford Madox Ford immers zoo buitengewoon vrijmoedig, ook hier heeft hij een voorliefde niet om reputaties te vernietigen, maar om reputaties tot in den grond te wijzigen. Welke romanschrijver ziet niet met bewondering op naar Honoré de Balzac, den man der duizend karakters, die La Comédie Humaine schiep in een monnikspij, en daar tusschendoor gravinnen het hof maakte en verhandelingen schreef over de volmaakte kleeding van den dandy? Ford Madox Ford noemt hem een amateur. Voor veel menschen is John Galsworthy nog altijd de groote schrijver van de Forsyte Saga, waarin men dan een objectieve weergave van den voornamen Engelschen middenstand wil zien, voor Ford Madox Ford is deze Nobelprijswinnaar, hoe sympathiek hij als mensch ook blijven mocht, als artist reeds met zijn Island Pharisees het slechte pad van de moralisatie en het humanitaire sentimentalisme opgegaan. Men meent, dat Thomas Hardy de voornaamste romanschrijver uit het victoriaansche tijdperk zijn zou? Ford Madox Ford zal er u van overtuigen of trachten te overtuigen, dat deze man geen werk voortbracht dat zijn The Dynasts evenaren kan, en dat Hardy den roman en het broodschrijven opgaf, zoodra hij voldoende geld verdiend had om zich aan de poëzie, het vers te kunnen wijden. En het vreemde van het geval is, dat Ford Madox Ford zijn lezers inderdaad zeer dikwijls van zijn zoo ongemeene opvattingen overtuigen zal. Men is hem al een en ander aan het toegeven voor men er erg in heeft, men raakt onder de betoovering van dezen luchtigen volzin, die zijn doodelijken ernst zoo verschuilt achter den volgehouden gesprektoon. Ford Madox Ford overtuigt, omdat hij inderdaad steeds tracht te overtuigen, omdat hij zich daartoe, al schijnt het van niet, zeer veel moeite getroost. En hoeveel critici schrijven er op het oogenblik, die zich deze moeite getroosten willen? Hoe is het mogelijk, dat Ford Madox Ford zoo dwaas is, van de verhevenheid zijner critische schrijftafel neer te dalen en zich zoo, overredende, onder de menschen te begeven? Daarvoor heeft hij twee of misschien drie redenen. Zijn eerste reden is zijn geloof in de literatuur en bepaaldelijk zijn geloof in den roman. Hij is de dwaze of wijze meening toegedaan, dat de literatuur en ook vooral de romanliteratuur, dat moderne vervangmiddel van het buurpraatje, dat niet moraliseerend, of preekend, of propagandistisch mag zijn, een zending heeft te vervullen in onze, en wel heel nadrukkelijk onze maatschappij.

In de schitterende critiek tevens karakterschets van H. G. Wells en zijn werk, zegt hij dit onomwonden en duidelijk; niet de wetenschap, deze mode, maar deze voorbijgaande mode van het oogenblik, kan de wereld nog redden, dat kan alleen de kunst.

„If this civilisation of ours is to be saved it can only be saved by a change of heart in the whole population of the globe. Neither improvements in machines nor the jugglings of economists can do

it. To have a living civilization we must have civilized hearts. I don 't mean to say that it is a very good chance. But it is the only one. And it is a change that can only be brought about in convinced worlds by the artist-by the thinker who has evolved living words that will convince. . . . as, say, the Parables of Good Samaritans. . . . And every real artist in words who deserts the occupation of pure imaginative writing to immerse himself in the Public Affairs that have ruined our world, takes away a little of our chance of coming alive through these lugubrious times. And when it is a very real artist with a great hold on the people, it is by so much the more a pitty. . . . "

Voor iemand als Ford Madox Ford, die zelf een artist met woorden is, kan dit hooghartig lijken, maar is het daarom minder waar, is de uitdrukking „jugglings of economists" er minder kostelijk om, en voelt men hier niet de liefde voor het vak, die de trots op het vak natuurlijk met zich brengt?

Er is trouwens in het aangehaalde fragment een enkel woord, dat ongewoon is in modern critisch werk van beteekenis, maar zoo uitermate kenschetsend voor dezen bepaalden criticus, het is het woord „heart", niet het geweten of de zedelijke opvattingen, of de hersens van de menschen moeten veranderd worden, maar het hart. Denk niet, dat hiermede de philantropische humanitaire liefde voor de menschheid bedoeld wordt, die Robert Frost karakteriseerde als „one sickness ot the body and the soul", Ford Madox Ford bedoelt iets veel persoonlijkers. Hij heeft het hier niet over de waardigheid van het menschdom maar over de waardigheid van iederen mensch, over iets essentieels en elementairs, dat allen, in hun bijzonderheid, gemeen is. Ford Madox Ford, die een buitengewoon scherpe opmerkingsgave voor het onderscheidende in menschen en karakters toont te bezitten gelooft aan de gelijkheid. Hij doet dat op zijn eigen wijze en, naar het mij voorkomt, is dat een gelukkige. Bij deze gelijkheid wordt altijd bijna gedacht aan de gewone menschen, aan wat men in het verleden de lagere klassen pleegde te noemen. Ford Madox Ford stelt zich echter niet op dit standpunt der neerbuigendheid. Als men over die gelijkheid aan het oreeren was, uitte men doorgaans tegelijkertijd een grief tegen iemand, die zich meer achtte. Bij Ford Madox Ford is er geen sprake van zulk een grief, of het zou de angst moeten zijn, dat iemand zich minder zou achten. Ford Madox Ford is werkelijk een aristocraat, want de werkelijke aristocraat draagt het besef van de gelijkheid der menschen als een vanzelfsprekendheid en met gratie. Zij is natuurlijk zeldzaam deze aristocratie, zij is echter niet gebonden aan een bepaalde maatschappelijke groepeering, al komt zij den laatsten tijd, geloof ik, betrekkelijk veel voor onder menschen, die met de handen hun kost verdienen, en die zich, door de grootere bereikbaarheid van het boek, niet dilettantistisch of schoolsch maar inderdaad ontwikkeld hebben. Haar vertegenwoordigers moet men natuurlijk niet zoeken onder de zich bewust geworden arbeiders. Het

zijn de menschen die met iedereen spreken en zelfs zwijgen kunnen, het zijn de ongeaffecteerden.

„For myself", zegt Ford Madox Ford, „I have always automatically regarded every human being as my equal — and myself by corollary, as the equal of every other human being except of course the King and my colonel on-not-off-parade."

Deze zeer eenvoudige uitspraak bevat het geheim van dit boek, waarom men er door betooverd wordt, waarom geboeid, geërgerd, maar nooit verveeld, men wordt hier inderdaad toegesproken door een zeer voornaam litterator, alsof men zijn gelijke, zijn collega was. Hij vertelt zijn meenigen, maar hij is bereid de uwe te aanhooren, hij zou zelfs niet geheel onwillig blijken de zijne te laten varen als de uwe beter of fijner onderscheidend bleken. Dit neemt echter niet weg, dat hij aan zijn eigen meeningen zeer gehecht is, men kan hem zonder twijfel een groot genoegen bezorgen door het met hem eens te zijn, of het met hem eens te worden. In dit laatste schuilt de derde reden van de bekoring van Mightier than the Sword. Ford Madox Ford verlangt sympathie, hij gelooft niet alleen aan de gelijkheid met zijn lezer, maar aan de beminnelijkheid van dezen. Hij getroost zich moeite om de genegenheid van zijn lezer te winnen, hij is niet onverschillig voor lof of blaam, zooals hij niet onverschillig was voor den lof of blaam van de personen, wier portretten hij hier verzamelde.

James, Lawrence, Conrad, Galsworthy, Hardy, Turgenev, Wells, Hudson, Crane, Dreiser en Swinburne, allen groot, ieder op hun zeer verschillende wijze, verschijnen hier als vrienden van Ford Madox Ford en dat maakt hun portretten, die geen oogenblik geflatteerd of academisch lijken, zoo vol leven, zoo helder, zoo pregnant, zoo duidelijk. Al de wijdloopigheid en nauwkeurigheid van James, de verdooldheid van Lawrence in deze vreemde wereld, de humanitaire eenzijdigheid van Galsworthy, de levensdrift en de macht tot de dwaling van Wells, de onbevangenheid van Turgenev, de drang naar het wezenlijke in Crane, en de bezorgdheid voor het juiste woord bij Conrad worden ons, schijnbaar zonder de minste inspanning, heel duidelijk, om nooit te vergeten, getoond. Hij kon deze menschen zoo waardeeren, omdat hij hen zonder bijbedoelingen om henzelven genegen was, omdat iedere verandering, iedere idealiseering deze oprechte genegenheid zou hebben geschaad.

Men begrijpt daarom, dat Mightier than the Sword een boek is van verrassingen. Vooral beroemde litteraire persoonlijkheden zijn immers doorgaans geïdealiseerd, hier verschijnen ze zooals ze werkelijk waren, Galsworthy is hier anders, Wells, Dreiser, Hardy, en zelfs Conrad.

Op het oogenblik is Conrad, als ik me niet vergis, een beetje uit de mode, we hebben nu al zooveel verhalen over de zee gelezen en over de tropen. Maar, stelt Ford Madox Ford vast, Conrad is eigenlijk heelemaal geen zeeschrijver, hij is vooral de schrij-

ver van Heart of Darkness, Nostromo, Under Western Eyes, The Secret Agent. Conrad had een hekel aan de zee, wat niet onbegrijpelijk is in iemand, die de zee kende als hij, de twee versregels uit de Angelsaksische poëzie, die hij het meest reciteerde en met merkbaar meegevoel waren de minder bekende versregels van Christina Rossetti:

> A little while and we shall be:
> Please God: where there is no more sea.

Dit is slechts een anecdote, zal men geneigd zijn te zeggen, maar wat schuilt er al niet in een goede anecdote? Zij kan als een licht zijn, dat door den nevel van den roem dringt, zij kan het standbeeld in een gloed van zonlicht zetten, dat het begint te leven voor ons verbaasd gezicht. Ford Madox Ford die het buurpraatje wist te waardeeren, kent ook de waarde van het volmaakte buurpraatje in beknopten vorm, de anecdote; door herhaaldelijk tot de anecdote zijn toevlucht te nemen, gaf hij zijn boek een vitaliteit, die critisch werk doorgaans mist.

Ford Madox Ford: Mightier than the Sword. George Allen and Unwin Ltd. 40 Museumstr. Londen.

BOEKENSCHOUW

LICHTENDAHL (F. M.) DIPLOMATENSCHOOL. Een boek over vorsten, staatslieden, diplomaten, oorlog en vrede. (144) Van Sijn, Rotterdam.

Een wonderlijk boek, dat veel niet voldoende besefte waarheden nog eens uitdrukkelijk onder de aandacht brengt. De schrijver, oud-officier van het Indische leger, haat de diplomatie vooral de Engelsche, verdedigt Duitschland en ageert met alle kracht voor vrede. Hij motiveert zijn meeningen zeer goed en de lezing van het boek is in staat in vele punten helderheid te verschaffen.

PAUWELS O.P. (Dr. C. F.) DE ENE WARE GODSDIENST. (125). Het Spectrum — Utrecht.

In de Serie-uitgave „De Katholieke Kerk — Godsdienstleer en Apologie" verscheen „De ene ware Godsdienst" van Pater Pauwels. In korte, geladen hoofdstukken behandelt het boekje de verschillende aspecten van den godsdienst in het algemeen. De verdere nummers der serie zullen nader op openbaring en Katholicisme ingaan. De lijst van medewerkers wekt vertrouwen.

MACMUNN (Norman) OPVOEDING TOT SCHEPPEND LEVEN. Uit het Engelsch vertaald door Adri van de Linde. (278) *f* 1.50 en *f* 2.25. „De Driehoek", Bosch en Duin.

Theoretisch en practisch verklaart de Engelsche paedagoog Macmunn een opvoedkundig en onderwijssysteem, voortgekomen uit groote kinderliefde, en berustend op grootere vrijheid voor het kind en samenwerking tusschen de kinderen onderling.

Als geheel zou het systeem voor onze Hollandsche scholen met haar tegenwoordige klassen niet aanvaardbaar zijn, maar meerdere ideeën eruit kunnen, toegepast op het onderwijs, dit zeker vruchtbaarder en aangenamer maken. Trouwens, verschillende denkbeelden van Macmunn zijn reeds toegepast. Voor onderwijzers en leeraars wel een boek om kennis mee te maken.

I. Het antwoord van een philosoof.

Een parkopzichter verwonderde zich over het vreemde gedrag van een bezoeker, die, druk gesticuleerend en zichtbaar geoccupeerd in het park rondwandelde. De opzichter volgde den verdachte en, nadat hij tevergeefsch getracht had een gesprek met hem aan te knoopen, vroeg hij eindelijk:

— Wie bent u eigenlijk?

— Ja, als U mij dàt zeggen kon! antwoordde de philosoof, die niemand anders was dan Arthur Schopenhauer.

II. Een wonderlijke wensch.

Bertus Aafjes plaatst in „Aristo" het volgende vers, dat een wel zeer vreemden wensch uitdrukt:

Aleer ik sterf
schenk mij een laatste zuiverheid,
til aan mijn mond drie rijpe rozen,
gesneden door een nymph; ik ben bereid
twee witte vingers — en de dood zal blozen —
stervend te strekken om te zweren dat
ook ik het leven grenzeloos heb liefgehad.

III. In de Vereenigde Staten is het aantal dag- en weekbladen in 1937 met 221 verminderd. Er zijn op het oogenblik 2084 dagbladen in de Engelsche taal, 10629 weekbladen en 359 half-wekelijksche bladen. Het aantal exemplaren, dat er dagelijks aan dagbladen verspreid wordt, zou ongeveer 41.400.000 bedragen.

IV. In een verslag van de commissie, belast met het afnemen van het Staatsexamen 1937, lazen wij het volgende (afdeeling: Latijnsche vertaling). Sommigen vertaalden het participium „intuens" door „ongedood" en „captivos suos" door „opgesloten varkens". Iemand vertaalde den bijzin „qui pecori suo hibernum et aestivum pabulum prospicit" aldus: „waar hij in zijn eigen borst een stormachtige en ruwe vlakte ziet". „Veritus" werd vertaald met „in waarheid", „evocatis eo regulis" met „toen zij daar tot koning waren uitgeroepen", „locus quondam frequenter habitatus" met „een zekere plaats, die vaak bezocht wordt".

V. In de „Preussische Zeitung" nr. 29 pleegt een dichteres, volgens „Der deutsche Weg" (die te Oldenzaal verschijnt en heftig tegen het Nationaal-socialisme ageert), de volgende lyrische ontboezeming:

Wenn ich manchmal müde werde,
müde aller Altagssorgen,
wenn die Arbeit dieser Erde
mich schon drückt am frühen Morgen,
wenn des Tagwerks gleicher Rahmen
grau und öde sich erweist,
dann genügt es, wenn den Namen
unsres Führers man mir heisst.

Helene Schiffer.

„SALKA VALKA" IN NEDERLAND.

Bij de bespreking van de roman „Salka Valka" door Ben Evers in onze vorige aflevering, werd te weinig de godsdienstig-zedelijke kant van dit boek belicht. Omdat deze geenszins van gevaren ontbloot is, achten wij ons genoodzaakt hier even op terug te komen. In welk milieu de roman speelt, heeft men uit de recensie reeds voldoende kunnen opmaken. Tegenover figuren wie het aan ieder godsdienstig en zedelijk houvast ontbreekt, stelt de schrijver slechts menschen die leven van godzalige spreuken en gehuichelde vroomheid. Dat zulk een voorstelling al zeer eenzijdig en fataal is, behoeft geen nader betoog. Daarenboven schijnt de auteur zich met eerstgenoemde groep te vereenzelvigen: noch waar hijzelf aan het woord is noch in de belichting van personen en feiten komt althans een andere levenshouding tot uiting. Veeleer slaat hij een spottende, cynische toon aan bij alles wat zelfs de natuurlijke mensch nog heilig is. Ondanks de literaire kwaliteiten, raden wij het boek daarom onze lezers ten zeerste af.

Red. Boekenschouw.

KAYE SMITH (Sheila) EPISODE. Historische roman (262) *f* 2.75. Vert. door John Témal. Pax — Den Haag.

In de katholieke romanlitteratuur is de Katholiekenvervolging onder Elisabeth van Engeland altijd een dankbaar gegeven geweest. Vaak waren het romantische verhalen, die hierover geschreven werden, met plotselinge overvallen door spionnen en politie tijdens het lezen der H. Mis door een binnengesmokkeld priester. Ook de schrijfster van dit boeiende verhaal gebruikt deze motieven, maar het is alles minder romantisch gekleurd, het is reëeler en natuurgetrouwer, waarschijnlijker dan in vele der vroegere vertellingen. Het tafereel, dat Sheila Kaye Smith ontwerpt, is volkomen aanvaardbaar en overeenkomstig de historische waarheid. Heldhaftigheid en lafheid worden in tijden van nood en druk altijd naast en door elkaar aangetroffen en deze roman weerspiegelt zulk een episode van beproeving en bedreiging op zeer menschelijke wijze. De bekeerlinge, die Sheila Kaye Smith is, staat natuurlijk aan de zijde der Katholieken, maar de schrijfster, die zij is, hoedt er zich voor in louter zwart en wit te schilderen. Voor volwassen lezers een uitstekend boek.

RAEDT-DE CANTER (E.) DE VREEMDELING IN UWE POORTEN. (202) *f* 2.90 en *f* 3.90. Bruna — Utrecht.

Dit wonderlijke boek draagt den ondertitel „Geschiedenis van een Familie". Dit wijst erop dat de afzonderlijke gedeelten bij elkaar hooren en een vervolg op elkaar vormen. Zonder dezen ondertitel zou dit niet duidelijk zijn, zooals er heel veel in het boek niet duidelijk wordt. Het proza, dat hier geschreven wordt, is krachtig en gespierd, maar de geschiedenis zelf is zoo vaag en nevelomhuld, dat men in een dikken wintermist meent te wandelen en telkens onbekende figuren ontmoet, die daarna verdwijnen om weer door andere omnevelde figuren gevolgd te worden. Na lezing is mij draad en zin in het boek geheel ontglipt en blijft er slechts dikke mist over. Afzonderlijke stukken doen aan als forsch geschreven proeven van goed proza; maar hoe zijn de uiteinden aan elkaar te knoopen? Het boek is een puzzle en indien men het van achter naar voren las, zou het, dunkt me, niet onduidelijker zijn dan nu. Men staat er onbevredigd en weifelend tegenover. De atmosfeer is soms wat zwoel. Volwassenen.

VLIS (Nel van der) JONGE MENSEN. (159) *f* **1.50 en** *f* **2.25. J. H. Kok, Kampen.**

Nel van der Vlis bezit een eenvoudig, natuurlijk talent, dat ze blijkbaar geen geweld aandoet. Ze schrijft over milieus en situaties, welke zij kent, en over menschen, die zij beheerscht. Zij vertelt daarvan prettig, frisch, opgewekt. Het is een greep uit het leven van enkele werkende of studeerende jongelui uit den Christelijken middenstand; hoofdpersoon is de heel goed tot uitdrukking gebrachte figuur van Let Verhage. Een sympathiek meisje, met gevoel voor humor, die het leven weet te accepteeren en de tegenslagen dapper opvangt.

Ontspanningslectuur van het goede genre; een roman met eenigszins Protestantsch christelijken inslag; zonder voorbehoud ook geschikt voor Katholieke lezers.

CLAES (Ernest) VAN DEN OS EN DEN EZEL. (181) *f* **1.90. Standaard Boekhandel — Antwerpen en Wereldbibliotheek — Amsterdam.**

Ernest Claes behoort tot de veelzijdigste en prettigste Vlaamsche vertellers. „Van den os en den Ezel" is de eerste der zes korte verhalen in dezen bundel verzameld. Het is een eenvoudig, mooi kerstverhaal. „Het Kerkboekske van Dictus-Oome", „De Nachtelijke Tocht" en „De Moeder" bewijzen hoe Claes' kunst zich verfijnd heeft; de persoontypeering is sterk, en het door hem verbeelde volksleven heeft veel van de grofheid verloren, die in zijn werk wel eens ontsierend was.

Zijn innig gevoel voor het Vlaamsch-Kempisch landschap heeft hij beeldend klaar gegeven in „Het Land en het Volk". Voor volwassenen een aanbevolen bundel.

WEYAND (J.) DE DRIE DWAZEN. (232) *f* **3.25 en** *f* **4.25. W. H. en J. Brusse, — Rotterdam.**

Het heeft ons eenige moeite gekost dezen roman geheel door te lezen en kennis te nemen van de verwarde sociale en ethische theorieën, die de musicus-schilder Wolf, in besloten kring of in het openbaar ten beste geeft. Die theorieën liggen verwikkeld in de geschiedenis van een bohemiën-leven, dat door zijn weinig overtuigende menschelijkheid, ook al niet bijster interessant is. Al met al een taai boek, dat bovendien ernstig voorbehouden is.

BALDWIN (Faith) HOE ANNE HET GELUK VOND. Vert. van Corrie Kroesen. (216) *f* **2.25 en** *f* **3.25. J. Philip Kruseman — Den Haag.**

Behoorlijke, gelukkige huwelijken bestaan in dit boek niet; wanneer de echtgenooten bij elkaar blijven gebeurt dat uit sleur. De romantiek schijnt pas te ontbloeien wanneer een ongeoorloofde liefde begint. Daaraan wordt dan ook flink gedaan; dit is een vooze roman, bovendien volslagen onbeduidend. De lezing moet ontraden worden.

CHESTER (Wim L.) DE HAVIK DER WILDERNIS. Vert. van H. J. Kok. (234) „De Combinatie" — Rotterdam.

De fantasie van den schrijver heeft ergens in de poolstreken een gebied met een zacht klimaat gecreëerd, waar, volkomen onbekend aan de beschaafde wereld, eenige Indianenstammen hun leven, zooals dat was vóór de kennismaking met het blanke ras, nog in stand houden. De avonturen van een jongen blanke, die onder hen leeft, vormen samen een verhaal, dat er wezen mag voor lezers van sensatieromans.

Ander kwaad dan de smaak bederven voor iets beters, doet deze amusementslectuur niet.

LEHMAN (Paul E.) DE ZOON VAN EEN VEEDIEF. Vert. van H. J. Kok. (233) „De Combinatie" — Rotterdam.

BOWER (B. M.) SNEEUWSTORM OVER DE FAR WEST. Vert. van Aug. Olsen Jr. (221). J. Philip Kruseman, Den Haag.

Twee romans van Wild-West-romantiek, waarin de noodige revolverschoten

gelost worden, waarin eerst de boeven, maar uiteindelijk de nobele lieden het winnen, en waarin ook het meisje als belooning voor den redder niet ontbreekt. Kwaad steekt er overigens niet in.

PHILIPS (Judson P.) OP MENSCHENJACHT. Vert. van Frits Hoogewerff. (230) „De Combinatie" — Rotterdam.

Hoe een bende bandieten, die een kleine stad terroriseeren, door een paar handige detectives onschadelijk werden gemaakt, kunnen liefhebbers van de detectivelectuur, lezen in „Op menschenjacht".

PALMER (Stuart) DE GEHEIMZINNIGE ERFLATER. Vert. van D. J. C. Kruseman. (216) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman — Den Haag.

Eenige onwaarschijnlijkheid mag in een detective roman wel voorkomen, maar in dit verhaal van een zonderlingen millionnair, die met twee bedienden in een half afgebouwd paleis woonde en daar omheen een stad had gebouwd, waarin niemand woonde, heeft die onwaarschijnlijkheid toch wat te groote afmetingen verkregen. Ook met de moraal is het in dezen roman niet heelemaal in orde.

HAGE (H.) HENRI TRIEP'S GROOTE AVONTUUR. (249) *f* 1.90 en *f* 2.50. Salm — Amsterdam.

Het verhaal van Henri's avontuur is een wonderlijk gecompliceerd en in hooge mate onwaarschijnlijk geval, zonder kunst of geest verteld. Persoonsverwisselingen, een ontvoering, een opsluiting etc. etc.; elke bladzijde vertelt een nieuwe onmogelijkheid. Kinderen zouden misschien het boek kunnen genieten, maar enkele situaties reserveeren het boek voor volwassenen.

TRAVEN (B.) MAHONIEHOUT. DICTATUUR IN DE WILDERNIS. Uit het Duisch door P. Voogd. (284) De Arbeiderspers — Amsterdam.

„Mahoniehout" speelt in Mexico; het is een roman over arbeidstoestanden in ontginningen, waar mahoniehout wordt gekapt door Indiaansche arbeiders. Althans over arbeidstoestanden zooals de auteur die voorstelt. De concessies liggen diep in de binnenlanden, de blanke meesters zijn heele of driekwart verloopen sujetten, die de Indiaansche arbeiders onmenschelijk slecht behandelen. De arme, onontwikkelde Indianen zijn ingeboren beschaafd, en staan moreel hoog boven hun onderdrukkers. Het op zichzelf interessante verhaal is totaal geofferd aan de tendenz: het schetsen van den klassenstrijd. De Indiaansche woordvoerders spreken en handelen als moderne Europeesche volksmenners. De geestelijkheid wordt voorgesteld als huichelachtig en hebzuchtig; op walgelijke wijze worden immoreele situaties verteld. De lezing van dit boek moet volstrekt ontraden worden.

WALS (Hans de) JAN EN IK. DE JONGENS VAN DE BRANDSAVANNEN. (181) *f* 2.90. G. Kolff & Co. Batavia — Amsterdam.

Twee sportieve, flinke jongelui, die tijdens de depressiejaren in Indië in den knel raakten, hebben zich moedig aangepast aan de veranderde omstandigheden, en trachtten als beroepsjagers hun onderhoud te verdienen. Hetgeen hun gelukte, zij het niet rijkelijk. Een van hen heeft hun jachtavonturen in dit boek verhaald. Ook voor den niet-jager is het een zeer lezenswaardig boek; er klinkt een toon uit van gezonde levenslust en optimisme; de verhaalde jachtavonturen missen de ruwheid — dank zij de sportiviteit der jagers — welke men daarvan misschien zou verwachten; dier- en natuurleven hebben zij scherp geobserveerd. Een frisch en pittig boek, gekruid door humor en wat jagerlatijn, — niet te veel. Volwassenen.

ALBOT (Anthony) DE MOORD OP DEN VROUWENHATER. Vert. van Ad. Vorstman. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman — Den Haag.

Het heele geval is nogal onwaarschijnlijk, en eenige der maatregelen, door een politiecommissaris genomen om een moordmysterie op te lossen, zijn zonder afdoende verklaring door den schrijver in de oplossing opgenomen.

Maar er zit spanning in het New Yorksche moordverhaal en dat is waarschijnlijk wel de hoofdzaak voor lezers van speurdersromans. Volwassenen.

STONT (Rex) DE ROODE DOOS. Vert. door A. Krewerd. (280) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman — Den Haag.

Het is een nogal zonderling man, die in dezen detectiveroman eenige misdaden opheldert — een orchideeënkweeker, die hoogst zelden zijn huis verlaat — maar liefhebbers van dit genre zullen toch wel de scherpzinnigheid apprecieeren, waarmee hij ontdekt wie, via vergiftige bonbons en asperinetabletten, eenige menschen vermoordde. Niet voor jeugdige lezers.

MERREL (Concordia) MEJ. BROWN No. 7. Vert. van A. Vuerhard-Berkhout. (234) *f* 2.— en *f* 2.50. Zuid-Holl. U. M. — Den Haag.

Hoe Mary Brown uit een stuk of zeven aanbidders juist dengene kreeg met wien ze gelukkig kon worden, kunnen volwassen lezers, die geen hooge eischen aan hun lectuur stellen, lezen in dit overigens onschuldige niemandalletje.

BENSE (C. L.) HERINNERINGEN UIT DE JAREN DIE VOORBIJGINGEN. (173) W. P. van Stockum & Zoon — Den Haag.

De schrijver van dit boek is een arts, die na een vijftigjarige praktijk in Ned. Indië en in Holland, zijn herinneringen uit die jaren heeft vastgelegd. In meer dan één opzicht is het een interessant werk geworden. Het persoonlijk levensverhaal, prettig en eenvoudig verteld, vol kleine en groote avonturen, beleefd door een scherp opmerker is op zichzelf reeds belangwekkend. Meer nog werd het dit door het groote tijdsverloop waarover het uit uitstrekt; het geeft thans tevens een beeld van den ontwikkelingsgang welke enkele aspecten van het Indische leven in een halve eeuw doorliepen, en eenigszins van de ontwikkeling der medische wetenschap in dien tijd. Voor ontwikkelde volwassenen interessante lectuur. Storend bij het lezen van deze mémoires is het veelvuldig weglaten door den schrijver van het betrekkelijk voornaamwoord dat; een vreemd aandoende slordigheid.

ERKELENZ. FLÄMISCHE WEIHNACHT. (144) M. 3.50. (Herausgegeben und übertagen von C. H.) Verlag Kösel-Pustet, München.

Van de Vlaamsche auteurs Marie Gevers, Karel van de Woestijne, Ernest Claes, Maurice Roelants, Theo Bogaerts, Antoon Thiry, Filip de Pillecyn en Ernst van der Hallen heeft Carl Erkelenz een kerstverhaal in het Duitsch vertaald. De verzameling laat nog eens uitkomen hoe gevoelig de verbeelding der Vlaamsche schrijvers is voor het wonder van den Kerstnacht, en hoe verscheiden zij aan die verbeelding vorm hebben gegeven. Reproducties van oude meesters versieren den tekst.

STAM, (Dr. J. J.) GEORGE TYRRELL. (358) *f* 3.10 en *f* 3.90. Honig — Utrecht. 1938.

In deze zeer goede dissertatie behandelt Dr. Stam Tyrrel's leven en „theologie", voorzoover men hier van „theologie" kan spreken. De Engelsche modernist, die in zijn jeugd katholiek en daarna Jezuiet werd, geraakte door allerlei invloeden in modernistische strooming; uit de Jezuietenorde verwijderd en door de Kerk gedesavoueerd, verbitterde hij meer en meer, zonder zijn opvattingen te willen prijs geven. Hij was een typisch sectarische geest. Stam als protestant staat sympathieker tegenover Tyrrel dan een katholiek staan kan, ofschoon hij toch zijn theologie afwijst. De bronnen, die Stam gebruikt, gewerden hem grootendeels door Miss Maud Petre, een geestverwante en vriendin van Tyrrel. Daardoor is zijn kijk op Tyrrel te eenzijdig welwillend; ook neemt hij Tyrrell's getuigenissen tegen Rome en de Jezuieten te ernstig, vergetend dat getuigenissen van een vijandig gewordene niet zonder meer te aanvaarden zijn. Afgezien hiervan is zijn verhaal van Tyrrell's leven en de weergave van zijn doctrien nauwkeurig en accuraat. Dr. Stam heeft zijn stof met zorg en op breeden grondslag bestudeerd. Voor vakmenschen en geïnteresseerden is het een zeer geslaagd werk, geschreven door een geloovig protestant.

MORTON (H. V.) IN DE VOETSTAPPEN VAN PAULUS. (406) Geaut. vert. van A. G. Barkey Wolf. H. P. Leopold — Den Haag. 1937.

Belangwekkender doel voor een studiereis, als door deze auteur nagestreefd is wel moeilijk denkbaar. Met vóór zich de oude routen door Sint Paulus voor zijn missiereizen gevolgd, heeft hij den grooten apostel der heidenen nagereisd, om met ijver, door liefde gestimuleerd, op te sporen wat er nu na negentien eeuwen mogelijk nog aan hem herinneren kon. Een indrukwekkende rij van glorieuse namen: Tarsen, Jerusalem, Damaskus, Caesarea, Antiochië, Cyprus, Iconiun, Lystre, Derbe, Ephese, Corinthe, Athene, Malta, Rome! Het is een boeiend reisboek geworden. De schrijver heeft zich niet strikt aan zijn titel en onderwerp gehouden. Ook belevenissen, die slechts in verwijderd verband en geheel niet in verband staan met Paulus, worden verhaald. Terecht, al was het alleen maar om de ontzaggelijke moeilijkheden te suggereeren, die de reiziger in de eerste eeuw der Christelijke jaartelling moet ondervonden hebben. De Engelschman is blijkbaar niet katholiek, wat de vertaler accentueerde door voor de schriftuurteksten een vertaling te bezigen, die ons Katholieken door haar archaïsme zeer vreemd aandoet. Dit protestantsch karakter komt slechts eens tot uiting n.m. op pag. 243. Daar wordt gezegd, dat Paulus, in de verschillende steden kleine, zelfstandige broederkringen achter zich liet, die aan elkander verbonden waren door het Evangelie en die toen, evenals nu nog, zonder priesterlijke hiërarchie samen gehouden werden enkel en alleen door den Geest van Christus en door de levende herinnering aan de woorden en de voorbeelden van Apostel. Een nauwkeurige lezing van de Handelingen en van Paulus' brieven brengt tot andere conclusie. Dan blijkt n.m. dat Sint Paulus wel degelijk zijn kerken met Bisschoppelijke en priesterlijke hiërarchie inrichtte en stevig fundeerde. Voor het overige blijkt schrijvers welgezindheid tegenover het Katholicisme telkens weer, vooral in het laatste gedeelte van zijn werk, waar hij over Rome spreekt.

JAPIKSE (Dr. N.) DE GESCHIEDENIS VAN HET HUIS VAN ORANJE-NASSAU Dl. II. (288) Zuid Holl. U.M. — Den Haag, 1938.

De directeur van het Koninklijk Huisarchief is met deze historie-beschrijving wel zeer juist ad datum gereedgekomen, nu door het huwelijk en het moederschap van Prinses Juliana de belangstelling voor alles, wat ons Oranje-

huis betreft, zoozeer is verlevendigd. Zoo is het een gelegenheidsgeschrift geworden, maar gaat als vrucht van jarenlange, ernstige studie daar toch ver boven uit. Dit tweede deel van zijn werk behandelt de geschiedenis vanaf den Stadhouder-Koning Willem III tot op onzen tijd. Het spreekt wel vanzelf, dat de politieke geschiedenis van Nederland een sterke inslag in dit boek geworden is. Het kon wel niet anders, maar soms zal het den lezer spijten, dat de histoire intime der Oranje's zelf hier en daar onder de beperking, die de schrijver zich moest opleggen, wel eenigszins lijdt. De stijl schijnt ons voor geschiedschrijving soms wat al te gemoedelijk, raakt hier en daar zelfs het slordige. Dat Prins Willem III b.v. een „binnenvetter" wordt genoemd, gaat, dunkt ons, over de schreef. Dat de Franschen „de beschikking over wat zij overlieten genereuselijk ter beschikking van de Bataafsche republiek stelden", is voor stijlcorrectie vatbaar. Zoo ontmoet men meer feilen, wat niet wegneemt, dat Dr. Japikse in dit tweedeelig boek een werk tot stand bracht, dat de warme belangstelling van geheel ons volk ten volle verdient.

BUYTENDIJK (Prof. Dr. F. J. J.) DE GRONDPROBLEMEN VAN HET DIERLIJK LEVEN. *f* 2.— Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen 1938.

De Philosophische Bibliotheek waarin dit werk van de hand van Prof. Buytendijk verschijnt wordt door dit nieuwe deel verrijkt in den meest vollen zin van het woord. In zeven hoofdstukken of liever opstellen wordt een overvloedige stof aangeboden. Achtereenvolgens worden behandeld: De Aanschouwing en het Denken in de Kennis van de levende Natuur, Het Instinctprobleem, De Vorming van nieuwe Gewoonten als Levensverschijnsel, Het Spelen der Dieren, De Geluiden der Dieren, De Rust, De Dierlijke beweging en telkens opnieuw wordt men getroffen door de fundamenteele en diepgravende beschouwingen die de auteur aan deze vraagstukken wijdt. Hij is, en terecht een tegenstander van een analyse in mechanistischen zin, die ons nooit een juist beeld van het dier als werkelijke eenheid zal geven, en toont ons daarom het dierlijk leven als een totaliteit in zijn vollen rijkdom en in zijn innige verbondenheid met zijn milieu. Hij zelf gewaagt van de verrassing die hem gewerd, door hierbij tot formuleering der theoretische opvattingen te komen, die alleen in de aristotelisch-scholastische traditie tot op onzen tijd bewaard bleven.

TINGSTEN (Prof. Dr. H.) DE NATIONALE DICTATUREN. De gedachtenwereld van Nationaal-Socialisme en Fascisme. (243) *f* 2.90 en *f* 3.90. J. Bijleveld — Utrecht.

De Zweedsche professor Dr. Tingsten heeft een boek geschreven over de nationaal-socialistische en fascistische bewegingen in Duitschland, Italië en Oostenrijk. Hij behandelt de regeeringssystemen, maar het is toch hoofdzakelijk een beschouwing over de ideologieën van het fascisme, over zijn gedachtenwereld, waarbij hij vooral wijst op het gemis daarin aan duidelijkheid en logica. De algemeene conclusie van den schrijver blijkt te zijn dat de verschillende fascistische ideologieën gewoonlijk afstammen van de ideeën, die vroeger verkondigd werden door de uiterst conservatieven en dat deze beweging moet worden beschouwd als een moderne uitdrukking van reactionnaire inzichten. De uiteenzettingen van eenige Pauselijke encyclieken is eenigszins tendentieus; de auteur betoogt dat de werkelijke beteekenis, door voorzichtigheid van het Vaticaan, moeilijk te raden is! Het boek moet als geheel met eenig critisch inzicht gelezen worden.

DUINKERKEN (Anton van), HOUWINK (Roel) en VRIESLAND (Victor E. van) DE DICHTERS VAN HET JAAR. (50) Bigot en Van Rossum — A'dam. 1937.

In haar ter inleiding dezer verzameling deelt de redactie mede, dat het in haar bedoeling lag, uit de stroom van oorspronkelijke gedichten die in een enkel jaar door de tijdschriften vloeide, het beste dertigtal bijeen te brengen, dat, naar zij meent, kenschetsend mag heten voor de dichterlijke bezieling in het afgelopen jaar. Zij beperkte zich tot een keuze uit de Noordnederlandse poëzie — met uitzondering van die tijdschriften welke bij wijze van bundel

het werk van een dichter brachten — en ook al richtte haar voorkeur zich op de jongere talenten zij lieten zich door deze voorliefde niet uitsluitend leiden. Van deze beginselen uitgaand is de redactie erin geslaagd een prachtig verzenboek te bieden welke enigste gebrek zijn beknoptheid is. Deze sierlijke uitgave in handen van veel belangstellenden wensend, hopen wij dat de redactie het hier gelukkig aangevangen werk nog vele jaren moge voortzetten.

BENTHEM VAN DEN BERGH (J. F. van) KLOPPENDE HANDEN VANUIT HET ONGEZIENE. (209). W. P. van Stockum & Zoon — Den Haag.

Een propagandaboek ten gunste van spiritisme, zoo opgewonden, dwaas en dom, als wij maar zelden een geschrift lazen. Bovendien volkomen onzakelijk. De auteur schrijft b.v. den lezer kennis te laten maken met de Amerikaansche familie Fox, waar zich in 1849 spiritistische verschijnselen zouden hebben voorgedaan; dit is het begin geworden der moderne spiritistische beweging. Welnu, van deze familie en hun handeling wordt niets, totaal niets verteld; slechts een opgewonden woordenvloed dat de wereld toen vernieuwd werd. Hier zij nog even opgemerkt dat het optreden van Mevrouw Fox en van haar twee dochters, die later beroepsmediums werden, niet zonder bedrog geschiedde. Elders wordt gesproken van Maria-aanbidding; Christus wordt tot medium, een spiritistisch magiër, verklaard. Blijkbaar in verband daarmee heeft de schrijver meteen maar het Nieuwe Testament in spiritistischen zin gewijzigd, en dit in zijn boek opgenomen, — met commentaar. Het een zoowel als het ander wekt een glimlach op — of een hoonlach, — al naar men gestemd is.

LAMAN TRIP-DE BEAUFORT (M.) NANSEN VAN DE NOORDPOOL TOT GENÈVE. (268) C. A. J. van Dishoeck — Bussum.

De levensbeschrijving van Nansen door H. Laman Trip-de Beaufort toont de historische figuur van den grooten Noor in al haar aspecten: uitvoerig worden zijn pool-expedities verhaald, zijn werken in dienst van den Volkenbond ten bate van Armenië, zijn karakter en levenshouding.

In een stuk moderne historie, nog maar kort afgesloten, heeft Nansen een hoofdrol gespeeld; dit zeer interessante boek geeft van hem en van dit stuk geschiedenis een prettig leesbaar relaas.

ROOY O.F.M. (Dr. H. van) HET ONVRUCHTBAARMAKEN VAN DEN MENS. (284). *f* 3.90. Teulings — 's Hertogenbosch.

Dat men zich niet slechts in geloovige kringen eerst na de bekende Duitsche sterilisatiewetgeving van 1933 met deze kwestie begon bezig te houden, zooals wel wordt geïnsinueerd, bewijst de litteratuurlijst aan het einde der studie van Dr. H. van Rooy. Maar zij is actueel geworden met deze wetgeving. In dit zeer belangrijke werk wordt klaar en wetenschappelijk het Katholieke standpunt over de onvruchtbaarmaking vastgesteld, gebaseerd op de Pauselijke uitspraken van de encycliek „Casti Connubii" van 31 December 1930.

Het onderwerp is breed uitgewerkt. Behandeld worden het begrip van onvruchtbaarmaking, de wijzen der onvruchtbaarmaking en haar gevolgen, de medische zijde van het vraagstuk, het ethisch-, het natuurrechtelijk- en het criminologisch aspect. Gezien de vele verwarde gevariëerde begrippen, ook wel onder Katholieken, over deze thans belangrijke kwestie, kan dit boek worden aanbevolen. Echter uitsluitend aan goed ontwikkelden.

Eenige aanbevolen religieuze uitgaven:

CROEGAERT (Auguste) VAN TWEE WIJDINGSSACRAMENTEN, H. DOOPSEL EN H. VORMSEL. Nederl. bewerking door O. Huf. S.J. (456) *f* 1.50. St. Andries Abdij St. Andries-bij-Brugge.

Uitvoerige beschouwingen over het H. Doopsel en het H. Vormsel, hun ceremoniën en uitwerkselen.

HUF S.J. (O.) DE BEDE OM HET KIND-IN-ONS. (102) *f* 1.50 en *f* 1.80. Kinheim — Heiloo.

Aansluitend bij „Als 'n Kind" en „Weer terug naar het Kind" is thans, in een bijzonder verzorgde uitgave, bovengenoemd boekje als sluitstuk ver-

schenen. „Kind-zijn voor God", heeft Pius XI het uitgedrukt, „bestaat hierin; dat we uit deugd zoo kinderlijk denken en doen als 'n kind dat doet van nature." Hoe we door gebed en overweging daartoe kunnen geraken geeft Pater Huf aan in zijn schoon gevoelig boekje.

THOMÉ (Josef) BEVRIJDEND GELOOF. (78) *f* 0.60. De Vlaamsche drukkerij. — Leuven.
Een boekje over de redding der menschen uit de zinledigheid van het bestaan.

BORTKIEWICZ (Serge) RONDOM TSCHAIKOWSKY'S VIERDE SYMPHONIE. BRIEFWISSELING TUSSCHEN PETER TSCHAIKOWSKY EN MEVROUW VON MECK. (172) *f* 3.75. Uit het Russisch vertaald door Serge Bortkiewicz. Bewerkt door Hugo van Dalen. De Residentiebode — Den Haag.
De componist Tschaikowsky en een gefortuneerde Russische weduwe, Mevrouw von Meck hebben ongeveer 13 jaar een uiterst vertrouwelijke correspondentie gevoerd, zonder dat zij ooit persoonlijk kennis met elkaar hebben gemaakt of zelfs een mondelingen groet hebben gewisseld.
Deze eigenaardige situatie schijnt te zijn ontstaan door het eenigszins menschenschuwe karakter van Mevrouw von Meck; zij erkende, — tegen het oordeel van anderen destijds — het muzikale genie van den componist, en steunde hem finantieel. De eenige voorwaarde was dat hij nooit zou trachten persoonlijk kennis met haar te maken. Wel onderhielden zij een uitvoerige, en zooals gezegd, vertrouwelijke correspondentie, thans in dit boek verzameld. De brieven, door Tschaikowsky geschreven, zijn uiteraard de belangrijkste. Zij verleenen een blik op het innerlijk van den componist; er blijkt uit dat de zwakkeling, die Tschaikowsky was, door zijn edelmoedige vriendin tot zelfvertrouwen is gebracht, zoodat zijn genialiteit zich heeft kunnen ontwikkelen. Als geheel genomen bevat dit boek een merkwaardig menschelijk document.

MEULEMAN (Dr. C.) en LAMERS-HOOGVELD (J.) VAN KNOP TOT BLOESEM. (348) *f* 3.10 en *f* 3.90. J. J. Romen en Zonen — Roermond-Maaseik.
Het boek bestaat uit twee deelen. In het eerste wordt de hygiëne behandeld van de zwangerschap, en de lichamelijke opvoeding van het kind tot den puberteitsleeftijd. Het geeft talrijke practische en duidelijke aanwijzingen, betreffende zwangerschap, bevalling, en behandeling van zuigelingen en opgroeiend kind.
Het tweede deel, verzorgd door J. Lamers-Hoogveld, behandelt de geestelijke opvoeding van het kind tot den puberteitsleeftijd. Op prettige wijze worden daarin paedagogische wenken gegeven, die zeker behartenswaardig zijn. Echter met de welwillende houding, die de schrijfster inneemt ten opzichte van het tutoyeeren van de ouders door de kinderen kunnen wij het niet eens zijn. In tegenstelling met de bewering der schrijfster, zijn wij van meening dat dit wel kan leiden tot respectloosheid. Overigens een aanbevolen boek.

KUITENBROUWER (H.) JONG NAAR JEZUS. (100). Het „Spectrum", Utrecht.
De geest, waarin de godsdienstige opvoeding in het gezin moet worden gegeven, wordt door Kuitenbrouwer in dit mooie, frissche boekje aangegeven. Ouders, vooral de moeders, zullen er heel wat wenken in aantreffen, nuttig voor de godsdienstige opvoeding der kinderen. Gaarne aanbevolen.

VAN MUNSTER'S DERDE KERSTBOEK. (115). Verlucht met 24 platen naar oude en nieuwe meesters, een oorspronkelijke lino-snede. bandteekening en boekversiering van Nico Baak. Bijdragen van Cor Hermus, P. Modderman, Leo Weismantel, Maxim Gorki, Kálmán von Sándor, Corn. Veth, Herman van den Eerenbeemt.
Een Kerstboek, zoo smaakvol versierd en van zulk hoog kunstgehalte is er lang niet verschenen. Dit is een waardevol bezit met de mooie litho's van Gogh, de geestige prenten van Hokusai, de verschillende bijdragen van Cor Hermus, Kálmán von Sándor en anderen, en kan vele genotvolle uren brengen aan hen die het zich aanschaffen.

DE SCHOONHEID VAN ONS LAND, DEEL IV. RONDOM DE ZUIDERZEE. (XVIII) *f* 3.90. Met medewerking van Dr. P. H. Ritter Jr. Prof. Dr. H. N. ter Veen. Fotografie van Karel Kleijn en anderen. Tachtig afbeeldingen. Contact. Amsterdam.

In groot formaat uitgegeven geeft dit boek met zijn prachtige foto's een idee van de verdwijnende schoonheid van de Zuiderzee. Het bevat een schat van foto's, de een nog mooier dan de ander en is een waardevol geschenk voor liefhebbers van het mooie boek.

MENSCHEN VAN DE STRAAT. (220). Uitg. Bosch & Keuning — Baarn.

Een boek over het stadsleven. Het bevat een aantal reproducties van kunstfoto's, eenige verzen, die evenwel niet bewijzen, dat de stad een poëtisch object is en verder als hoofdbestanddeel schetsen en novellen van verschillende schrijvers over de veelal trieste dingen, die er zoo in de stad beleefd worden. Kinderen hebben met sommige van die belevenissen nog niets te maken. Letterkundig beschouwd is niet alles van eender gehalte. Maar in zijn geheel werd het toch een onderhoudend boek.

ANGELINUS O.M. Cap. (Dr.) WIJSGEERIGE GEMEENSCHAPSLEER. Eerste deel. (172) *f* 2.25 en *f* 2.90. Dekker en v. d. Vegt, Utrecht-Nijmegen.

In de Wijsgeerige en Zielkundige Bibliotheek is het eerste deel verschenen van de Wijsgeerige Gemeenschapsleer: de gemeenschap op zich zelf beschouwd. Het is, buiten den kring der vakgeleerden, verstaanbaar voor hen die eenigszins wijsgeerig geschoold zijn. Het is hoofdzakelijk speculatief van aard, en behandelt de sociale natuur van den mensch; ontstaan, werkelijkheid en wezen van de gemeenschap; doel en eigenschappen daarvan; het gezag, en indeeling van de gemeenschappen.

KOK (Dr. J. A.) NAAR HET ABSOLUTE NULPUNT. (96) *f* 0.90. Het „Spectrum" — Utrecht.

Het absolute nulpunt is onbereikbaar, maar men heeft het toch zeer dicht benaderd. De geschiedenis der natuurkundige experimenten, die tot dit enorm resultaat hebben geleid, worden door Dr. Kok, populair en interessant verteld. Vooral de arbeid in het Leidsche laboratorium, waar men tot ruim 273^0 onder nul is gekomen, wordt omstandig behandeld. Een mooie uitgave in de serie schijnwerpers.

HOUWINK (Mr. Roel) EROTIEK EN EVANGELIE. (71) *f* 1.50. Uitg. My. Holland — Amsterdam.

Het is vooral voor Protestantsche Christenen, die op een of andere wijze met de erotische problematiek van dezen tijd in aanraking zijn gekomen, dat dit scherpzinnige, beschouwende werkje werd geschreven. Het beziet de erotische werkelijkheid in het licht der waarheden van het Evangelie, waardoor de Christen zijn houding bepalen kan.

MULLER (P. H.) DE DICHTER VERTELT. (110) *f* 0.90.

KAGAWA (Tojohiko) DE DOORN IN HET VLEESCH. (60) *f* 0.90. Uit het Engelsch door Joh. Hartog. Bosch en Keuning — Baarn.

De eerste dezer twee uitgaven in de Libellen-Serie is een bloemlezing vertellende en beschrijvende poëzie uit de Nederlandsche letterkunde sinds „Van den Vos Reinaerde" tot op dezen tijd, voorzien van een inleiding en van woordverklaringen. Een geschikte bundel voor wie het dichterlijk verhaal nader willen leeren kennen.

„De Doorn in het Vleesch" is een verzamelwerk uit verschillende toespraken van den bekenden Japanschen zendeling en socialen werker Kagawa: De Japansche Christen, zelf ziekelijk, bemoedigt hierin, vanuit zijn diep geloof, zijn medemenschen, die te kampen hebben met lijden en tegenspoed. Uiteraard is dit mooie, gevoelige boekje het meest geschikt voor Protestantsche Christenen.

BRUNING (Th. J. B.) THINGS OF BEAUTY. (197) *f* 1.90 en *f* 2.25. W. J. Thieme en Cie, Zutphen.

De verzamelaar van deze bundel Engelsche gedichten is erin geslaagd op beknopte wijze een overzicht te geven van gedichten en dichters, beginnend bij Chaucer en eindigend met de meest bekende der laatste decenniën. Opvallend is het aantal katholieke dichters, die hier vertegenwoordigd zijn, Te beginnen met Chaucer en St. Thomas More uit den nog Katholieken tijd, langs venerable Rob. Southwell, A. de Vere, G. M. Hopkins en Fr. Thompson tot Chesterton, Baring e.a. uit onzen tijd, tellen we een keine 40 Katholieke auteurs, waarvan er velen uit het Anglikanisme tot ons kwamen.

De Notes, aan het einde van het boek, bevatten behalve biographische gegevens over alle opgenomen dichters, tal van wetenswaardigheden uit de Engelsche letterkunde.

Het boek is hoofdzakelijk bestemd voor H.B.S., Gymnasium, Seminarie en Kweekschool. Maar wie niet meer tot de studeerenden behoort en geen tijd of gelegenheid gehad heeft van de latere Engelsche poëzie kennis te nemen, kan hier, naast oude bekende, tal van nieuwere gedichten aantreffen.

De uitgever zorgde voor goeden druk en een frisschen band. Voorin zien we het driemanschap Chesterton, Baring, Belloc op een foto naar het bekende „conversation piece" van den schilder James Gunn.

Moge het boek een spoedigen herdruk beleven.

DE REVANCHEMATCH EUWE-ALJECHIN 1937. (64) *f* 0.90. Salm, A'dam.

De partijen welke door Euwe en Aljechin in de laatste revanchewedstrijd voor het wereldkampioenschap werden gespeeld zijn in dit boek bijeenverzameld en geven een beeld van de spannende en leerrijke strijd welke door de twee schaakphenomenen gevoerd wordt. Een interessante uitgave voor schaakliefhebbers.

PROOST (Dr. K. F.) HENRIëTTE ROLAND HOLST IN HAAR STRIJD OM GEMEENSCHAP. (288) *f* 2.90 en *f* 3.90. Met vier portretten. Van Loghum Slaterus — Arnhem.

In dit interessante boek geeft de schrijver voornamelijk door achter elkaar volgende inhoudsopgaven de werken van Henriëtte Roland Holst een beeld van haar ontwikkelingsgang als strijdster. Hij verdeelt zijn stof in: afkomst en jeugd (1869-1897), sociaaldemocrate (1897-1912), intermezzo: buiten de strijd (1912-1915), revolutionnair socialiste (1915-1918), communiste (1918-1927) en religieus socialiste (1928-heden); waarbij de meeste dezer hoofdstukken weer in onderdelen gesplitst zijn. Het boek biedt zo inderdaad drieërlei: de geschiedenis van een der belangrijkste figuren uit het Nederlandsche cultuurleven, de geschiedenis van de socialistische beweging die onverbrekelijk met die van Henriëtte Roland Holst verbonden is, en een voor het eerst vrijwel volledige bibliographie. Het gebruik van het werk wordt vergemakkelijkt door een uitvoerige inhoudsopgave en een goed personenregister. Afgezien van enkele feilen — zo had de schrijver meer nadruk kunnen leggen op het nauwe verband tussen haar persoonlijke levenservaringen en haar werk — is het een boek dat wij in handen van vele — critische — lezers wensen.

ENGELMAN (Jan) ADAM ZELF. (46) Bigot en van Rossum. A'dam.

In dit dertigste nummer der Uilenreeks publiceert Jan Engelman een schrifttuur, waarin „de heeren der Schepping op den keper bekeken worden". Het zijn aforismen en uitingen van dichters en andere beroemdheden over den man, den heer der schepping. Lettie Nije teekende er aardige plaatjes bij.

BETERSCHAP! 7 Auteurs op ziekenbezoek door Anton van Duinkerken, Henriëtte van Eijk, H. B. Fortuin, C. J. Kelk, Johan Luger, Dr. P. H. Ritter Jr., Cornelis Veth. Met illustraties van Jo Spier. (223) Bigot & van Rossum, A'dam.

Het aardige van het geval is, dat niet alleen zieken, maar ook gezonde mensen er zeker pleizier in zullen hebben dit genoeglijke stel op bezoek te krijgen! En dan komt nog op de koop toe mee Jo Spier, die ook iemand

is om mee uit vissen te gaan — dit laatste moeten de zieken niet te letterlijk nemen. Summa summarum: een boek met echte humor, zooals er in Holland maar al te weinig uitkomen. Wel zijn de auteurs van nogal verschillend kaliber — v. Duinkerken snijdt dieper dan de meeste anderen — maar de combinatie mag er zijn. Hulde.

GABIUS (Marian) UIT VADERS PRULLEMAND. (117). Met teekeningen van Marian Gabius. Van Stockum — Den Haag.

Wie geen bijzondere eischen van vinding en geest stelt zal dit boekje kunnen genieten. Veel was er niet verloren, als het in de prullemand was gebleven.

ELLEN. DE EEUWIGE ZUIL. (47) *f* 1.90. Tjeenk Willink — Haarlem.

Een bundeltje zwakke verzen met vaag religieuzen inhoud. Een enkelen maal treft men een gedicht met persoonlijker accent. Zoo bijvoorbeeld „Gezegend" op bladzijde 41.

GERELY (Johan) HET BESCHAAFDE MEISJE. Vert. uit het Duitsch door P. Crassaerts. (176) *f* 1.—.

FRIEDA (S'adler) IEMAND WACHT OP MIJ. Vert. uit het Hongaarsch door Dr. E. H. A. Cardijn. (146) *f* 1.— De Vlaamsche Drukkerij. — Leuven.

In deze twee boekjes worden voor meisjes en jonge vrouwen levensregels aangegeven, gericht op de werkelijke beschaafde en Christelijke beleving van den levensstaat.

STIERLI (Josef) ALOYSIUS GONZAGA. Das Bild eines jungen Menschen. (92) R.M. 1.40 en 1.80. Herder & Co. — Freiburg im Breisgau.

Het leven van den H. Aloysius Gonzaga, den jong gestorven Jezuïet en den eersten zaligverklaarde der Sociëteit, kan bijzonder de jeugd van dezen tijd als bezielend voorbeeld gesteld worden.

In zijn korte levensbeschrijving van den Heilige stelt Josef Stierli hem vooral voor als strijder en als held. Dat vele jonge menschen het boekje moge helpen.

GEDACHTEN VAN MEVR. A. L. G. BOSBOOM-TOUSSAINT (31) *f* 0.45.

GEDACHTEN VAN WORMSER. (31) *f* 0.45.

POOT (Hubert Cornelisz) EEN BLOEMLEZING UIT ZIJN GEDICHTEN. (31) *f* 0.45.

LODENSTEYN (Jodocus) EEN BLOEMLEZING UIT ZIJN GEDICHTEN. (31) *f* 0.45. Bosch en Keuning — Baarn.

Uit de schrifturen van Bosboom-Toussaint werden een aantal voor haar levensopvatting en visie typeerende gedachten verzameld. Het blijkt dat deze schrijfster ook wel eens een opinie uitte over levensvormen waarvan zij zelfs geen flauw begrip had; op bladz. 31 komt een tirade voor: „De doodsrust van een klooster", die er honderd procent naast is. Wist de verzamelaar ook niet beter?

De gedachten van Wormser, den vriend en medestrijder van Groen van Prinsterer, kunnen uiteraard alleen Protestantsche Christenen interesseeren.

Van Poot, en van den 17en eeuwschen dichter, met sterk religieuzen inslag, Lodensteyn, werden bloemlezingen samengesteld door Martien Beversluis.

WITT HUBERTS (Fr. de) DE BEUL EN Z'N WERK. Geïllustreerd (222) *f* 2.90 en *f* 3.90. Andries Blitz, Amsterdam.

Over den „Meester van den scherpen zwaarde" en zijn luguber werk in den loop der eeuwen heeft de heer De Witt Huberts een boek geschreven, waarin aan de sensatie geen concessie gedaan wordt. Het is het resultaat van een uitgebreide bronnenstudie, hij heeft zijn onderwerp gezien en behandeld vanuit een cultuurhistorisch oogpunt.

Bepaald opwekkende lectuur is het niet, maar voor hen, die het historisch

gegroeide deel van het strafrecht dat zich met den scherprechter bezig houdt, willen leeren kennen, is het een interessant boek.

MARITAIN (Jacques) DIE ZUKUNFT DER CHRISTENHEIT. (368) Benziger en Co. Einsiedeln - Köln. 1938.

Dit boek is de Duitsche vertaling van „Humanisme intégral", dat wij bij zijn eerste verschijnen in het origineel, reeds bespraken. (Boekenschouw jrg. 30. Bladz. 545).

BAUR (Benedikt O.S.B.) IN CHRISTUS' LICHT. Vert. door G. P. J. van der Burg Pr. (498) *f* 3.50. Foreholte — Voorhout.

Deze „liturgische Overwegingen voor elken dag" zijn voor priesters, religieuzen en leeken een kostbare aanwinst. Het smaakvol uitgegeven boekje is het eerste der op drie deelen berekende uitgave. Het geestelijk leven wordt er voortdurend gezien in zijn sacramenteele liturgische verbondenheid.

VECHT (C. F. Ph. D. v. d.) HET „TEEKEN" IN EGYPTELAND. De groote pyramide in het licht van den modernen tijd. (185) *f* 3.— en *f* 3.75. W. P. van Stockum en Zoon — Den Haag.

Een Engelsch ingenieur, Davidson, heeft in 1924 een boek gepubliceerd „The great Pyramid, Its divine Massage" waarin hij betoogde dat de pyramide van Cheops eigenlijk geen Egyptisch koningsgraf was, maar een mystiek teeken waardoor de geschiedenis der menschheid wordt geïnterpreteerd en voorspeld. Een verkorte bewerking daarvan — een meer volledige verscheen reeds onder den titel: „De steenen spreken" — is „Het Teeken in Egypteland". Via veel beweringen, gehaspel met bijbelteksten en quasi wetenschappelijke betoogen komt de schrijver o.a. tot de gevolgtrekking, door hem in het voorwoord aangegeven: „De groote Pyramide is gebouwd met het uitsluitend doel om in onze veelbewogen dagen een onafhankelijk getuigenis te vormen van de waarheid der Schrift". In hetzelfde voorwoord schrijft hij nog: „De meening van hen, die in de Groote Pyramide iets anders zien dan een Egyptisch koningsgraf wordt door de archeologen en theologen niet aanvaard". Bij de opinie der twee laatste groepen sluiten we ons aan.

PLOUMEN (P.) DE KATHOLIEKE LEVENSOPVATTING. Het burgerschap in twee rijken, Kerk en Staat. (138) *f* 1.75 en *f* 2.50. L. C. G. Malmberg, 's-Hertogenbosch.

In dit boek is getracht vanuit katholiek standpunt een antwoord te geven op de vraag wat ieders taak is het bij het zorgen voor het heil zijner medeburgers, medechristenen ja voor alle mensen. Daartoe handelt de auteur na een inleiding betreffende de motivering van inhoud en structuur eerst in een drietal hoofdstukken over den mens in het algemeen, om daarna afzonderlijk aandacht te schenken aan de kerk, de staat en hun onderlinge verhouding. Een slotwoord is aan het geheel toegevoegd. Het werk werd goed uitgegeven.

RICHAUD (Mgr. Paul) LE PAPE ET LE COMMUNISME. (164) Desclée de Brouwer et Cie — Paris.

Een scherpzinnig commentaar op de Pauselijke encycliek over het communisme.

WAST (Hugo) DON BOSCO EN ZIJN TIJD. (187) Geb. *f* 3.90. Residentiebode, Den Haag.

Dat dit boek een dagblad als uitgever heeft, is al direct symbolisch, want de opzet van den schrijver is niet op de eerste plaats een heiligenleven van Don Bosco te schrijven, maar veeleer de tijd te schilderen, waarin Don Bosco leeft, en hem dan als heilige figuur in die tijd te plaatsen. We krijgen op deze manier afwisselend een relaas van de politieke gebeurtenissen uit de tijd van Don Bosco's leven: de geschiedenis van Italië tussen 1815 en 1868 en dat nog wel in Turijn! En daarnaast, op even journalistieke wijze geschreven, hoofdstukken, die ons het werk en de geest van Don Bosco zelf leren kennen. Een synthese is er niet van gemaakt. Zodoende mist het boek wel iets aan

eenheid en diepgang, maar biedt daartegenover een grote hoeveelheid interessante bijzonderheden, die de lezing tot een ontspanning maken.

BENDER O.P. (Prof. Dr.) GIJ ZULT NIET DOODEN. (110) *f* 1.05. Paul Brand, Hilversum.

Een verhandeling over levensrecht, dooden, Enthanasie en vruchtafdrijving, verschenen in de brochurenreeks „Waarheid en Leven".

HAAG O.M. Cap. (P. Florimund van der) HET KRUIS IN ONZE OOST. (171) „Fidelitas", Amsterdam.

Een geschiedenis der Missie in Ned. Oost-Indië.

FÜLÖP-MILLER (René) HET LICHT AAN DEN HEMEL. Leo XIII en de stroomingen van onzen tijd. Vert. van Pieter van der Valk. (255) *f* 2.40 en *f* 3.25. Teulings — 's-Hertogenbosch.

Deze biographie over den grooten paus is als volgt ingedeeld: De paus onfeilbaar, anathema-sit — De figuur Leo XIII, habemus papam — De leer van Thomas van Aquino, summa theologica — Het vaticaan als centrum der wereld-politiek, sapientiae christianae — De paus des volks, rerum novarum — De strijd tegen den modernen tijd, quadragesimo anno. Het boek schetst de kerkvorst goed, maar legt daarnaast niet minder nadruk op zijn verhouding tot de stroomingen van onzen tijd. Afgezien van enkele feilen is het een verdienstelijk en boeiend werk dat wij in handen van een uitgebreide belangstellenden-kring wenschen.

BAUHOFER (Oskar) DIE HEIMHOLUNG DER WELT. Von der Sakramentalen Lebensauffassung. (271) Herder & Co. Freiburg i B. 1937. 4 M.

Dit gedachten- en inzichtrijke boek handelt over de „Heimholung", de verovering, het binnenhalen, het inoogsten der wereld, het inoogsten voor Christus. Bauhofer stelt de begrippen profaan en sacraal tegenover elkaar. Het is de taak der Kerk zooveel mogelijk terrein aan het profane te onttrekken en het sacraal te maken. Uitgaande van de hedendaagsche mentaliteit opent hij verrassende perspectieven op het verleden en nieuwe inzichten in het tegenwoordige en in de toekomst. Deze religieuse beschouwingen eischen lezers van ontwikkeling, die met de hedendaagsche opvattingen en stroomingen vertrouwd zijn. De schrijver spant draden tusschen schijnbaar zeer uiteen gelegen verschijnselen en ontwikkelt werkelijke diepzinnigheden over de kracht en de beteekenis van het Katholicisme. Een waardevol boek voor wie het met begrip en voorbereid weet te lezen.

BARGELLINI (Piero) BERNARDIN DER RUFER VON SIENA. Ein kulturgeschichliches Bild. Uebertr. von Lili Sertorius (248). Herder & Co. Freiburg i B. 1937. 3.20 M. en 4.40 M.

De Italiaansche schrijver heeft een voortreffelijk „kulturgeschichtliches Bild" van den heiligen Franciscaan Bernardinus van Siëna geteekend. Als heiligenleven is het boek niet bedoeld en bevredigt het ook niet, maar als tijdsbeeld is het van bijzondere verdienste. Het opkomend humanisme en zijn voorvechters, de volkspredikant Bernardinus, de strijd van en om de strengere observantie in den boezem der Franciscanenorde, al deze verschijnselen worden er helder en begrijpend in beschreven. Enkelen der vroege Italiaansche humanisten worden er tamelijk uitvoerig in besproken. Op zeer pittoreske wijze treedt Bernardinus zelf, de geestige, volksche, fijn opmerkende redenaar op den voorgrond. De vertaling leest zoo natuurlijk en ongedwongen of het boek oorspronkelijk in het Duitsch geschreven was.

SWIERSTRA (N. Tj.) DE VADERLANDSCHE GESCHIEDENIS IN EEN NOTEDOP. Een boek voor de jeugd. (291) *f* 2.90 en *f* 3.90. Hollandia, Baarn, 1937.

Dit boek verschilt slechts hierin van andere leerboeken, dat het volgens een andere methode is opgebouwd, die de feiten meer in verband geeft. Dit verband wordt echter grotendeels gelegd door een humanitair levensideaal, waar propaganda voor gemaakt wordt. Voor de Katholieke Kerk toont de schrijver weinig begrip. Ongeschikt dus voor de Katholieke jeugd.

KIEVIET (Joh.) DE CLUB OP REIS. (196) *f* 1.— en *f* 1.65. 6e druk.
DE CLUB VAN ZESSEN KLAAR. (190) 6e druk. Geïllustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf — Amsterdam.

Deze twee gezellige boeken van den bekenden schrijver voor jongens: Kieviet, beleven hun zesden druk waarmede wel bewezen wordt dat zij nog steeds in den smaak van de jeugd vallen.

EFFEN (Jehanne van) EEN PRINSJE OF EEN PRINSESJE. (32) *f* 0.90. De Torentrans — Zeist.

Een alleraardigst kinderboek gebaseerd op de toen nog aanstaande blijde gebeurtenis in het huis van Oranje. Voor de allerjongsten.

KENT (Louise Andrews) OP REIS MET MARCO POLO (251). Thieme en Cie — Zutphen.

Er ligt iets charmants over dit boek welks inhoud speelt in het oudeVenetië van meer dan 600 jaar geleden en de jeugd beschrijft van twee jonge vrienden: Marco Polo en den gondelaar Tonio Tumba. Jammer dat de spanning aan het eind wat verslapt, overigens heel aardig boek voor jongens van 12-14 jaar.

FABER (Dick) DE GEHEIME STEM UIT DEN AETHER (200) *f* 1.—. „De Steenuil", Amsterdam.

Verhaal van twee jongens die een geheime zender ontdekken en de politie helpen de schurken te ontmaskeren. Anti-communistische inslag. Ouders met kinderallures en kinderen met groote-menschenmanieren. Veel grootdoenerij om twee jonge blagen. Eenige goede gedachten geeft de kluizenaar die zij toevallig ontmoeten. Bedoeld voor jongens van 14-17 jaar.

LOON (Alb.) AAN DE GROTE VERKEERSWEG. (159) *f* 0.75 en *f* 1.20. Geïllustreerd door F. van Bemmel. Kluitman, Alkmaar.

Als de vader na vele jaren op de fabriek ontslagen wordt en na korten tijd elders weer nieuw werk weet te vinden, is de familie Petersen genoodzaakt van de groote stad naar een dorp te verhuizen. Het wel en wee van de dorpsbewoners en speciaal van de drie spruiten wordt in dit alledaagsche boekje verteld. Voor 10-12 jaar.

SCHELLEKENS (Nellie) AAN HET KRUISPUNT. (212) *f* 1.75 en *f* 2.50. Met platen en bandtekening van Louis van den Berg. Erka-Serie. Van Goor Zonen, Den Haag.

Dit is een vlot geschreven verhaal over Nini die als klein pleegkind op de boerderij was voor haar gezondheid, daar de beste vrienden achterlaat als zij naar kostschool moet om onderwijzeres te worden. Zij vormt een clubje met drie andere meisjes en zij gaan elk later een andere levensweg. Goed Katholiek meisjesboek voor 12 jaar en ouder.

MOL (J.) JAN KROONENBURG. (225) *f* 1.30 en *f* 1.75 Stempel van de Keurraad. Geïll. door Jan Wiegman. R.K. Boekcentrale — Amsterdam.

Waarom moet het er toch altijd in alle echt Roomsche kinderboeken zoo dik op liggen? Ongeloofelijk bovendien, wat deze vrome held al niet voor elkaar brengt! Om U een beeld te geven, o.a. de bekeering van een hardnekkigen boer, het aanschaffen van een nieuwe preekstoel in een arme kerk enz. enz.. Gelukkig is hij af en toe nog eens ondeugend, anders was het boek voor kinderen van 10-12 jaar, waarvoor het geschreven is, heelemaal niet meer te genieten.

HILDEBRAND (A. D.) DE MILLIONAIR VAN DE DERDE KLAS. (215) N. Veenstra — Den Haag.

Door een reeks van allerlei buitengewone omstandigheden krijgt Frank van Hal een prijs van drie duizend gulden op een lotje. Hij houdt het bezit van dit geld voorloopig geheim voor zijn ouders omdat hij er zooveel mogelijk goed mee wil doen. Dit geheimhouden is de fout van dit overigens aardige boek voor groote jongens.

TERVOOREN (Lina) GASTEN VAN HET KASTEEL. (184) *f* 1.35. Met het Stempel van den Keurraad. „De Spaarnestad, Haarlem.

Een prettig geschreven, treffend verhaal met goeden inslag voor jongens en meisjes van 14 jaar en ouder.

FEITSMA (J.) DE LAATSTE REIS VAN H. Ms. „DOMPELAAR". (146) *f* 1.—. „De Steenuil", Amsterdam.

Op boeiende wijze wordt ons de ondergang van de onderzeeboot H. Ms. „Dompelaar" beschreven. Met spanning volgen we de strijd van Paddie en Peter, om hun leven, tot eindelijk na zes angstige dagen de redding plaats vindt. 'n Interessant boek voor jongens van 14-17 jaar.

HILDEBRAND (A. D.) NIEUWE AVONTUREN VAN BOLKE DE BEER. (154) *f* 1.— en *f* 1.35. Zonnige Jeugd-Serie. Meulenhoff, Amsterdam.

Ook dit dierenverhaal met Bolke als hoofdfiguur wordt gezellig verteld en heeft de noodige aantrekkingskracht voor kinderen van 6 tot 10 jaar.

ENTROP (G. en N.) MET ONZE KANO NAAR INDIë. (224) *f* 2.— en *f* 2.90. De avonturen van twee Indië-vaarders. Scheltens en Giltay, A'dam.

Twee werklooze Hollandsche jongens willen in Indië werk zoeken en vatten het plan op er met hun kano's heen te varen. Gedurende de lange reis hebben zij veel moeilijkheden te overwinnen en beleven zij groote avonturen. Maar als zij eindelijk in Indië aangekomen is er werk voor hen. Ook geschikt voor de jeugd.

KUIPER (Johanna E.) ASLAK'S MARGA. (218) *f* 2.— en *f* 2.90. Geïll. door Pol. Dom. Kluitman, Alkmaar.

Een prettig geschreven vlot verhaal uit het hooge Noorden waarin het leven van de Laplanders met kennis van zaken geschetst wordt, voor jongens en meisjes om zijn paedagogische waarde aan te bevelen.

PLAUT (Richard) DE KIST MET DE GROTE S. (175) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. uit het Duits door Nelly Chr. E. van den Bergh-Marcus. Met teekeningen en omslag van Leo Meter. Brusse, Rotterdam.

Een spannend verhaal over vier kinderen die door omstandigheden alleen thuis zijn, wanneer er ingebroken wordt. Zij gaan op zoek naar den dief en vinden hem na heel wat moeilijkheden. Voor jongens en meisjes van 12-14 jaar.

STRIJT (Willy) DE STEUNPILAREN VAN VREUGDEDUIN. (187) *f* 1.20 en *f* 1.95 Bandteekening en illustraties van Nans van Leeuwen. Meulenhof, A'dam.

Hetty, helpster in een herstellingsoord voor kinderen, is het zonnetje van Vreugdeduin. Zij voelt zich hier zeer gelukkig en volkomen op haar plaats.

Toch heeft zij den moed dit te verlaten en de verzorging van haar moeder, die door een auto-ongeval invalide geworden is, op zich te nemen. Ook Mia, die zich sterk aan haar hechtte, vindt haar geluk in een verloving met den jongen dokter van Vreugdeduin. Een vlot en gezellig boek voor meisjes van 14-17 jaar.

DEKKER (Marg) BIEPS BOKKESPRONGEN. (189) *f* 1.20 en *f* 1.95. Bandteekening en illustraties van P. Stempels. Meulenhoff, Amsterdam.
Biep is een gezellig type uit een fijn gezin en dol op rhytmisch dansen, waarin zij verder les krijgt van haar onsympathieke, wereldsche tante Darja. Omdat Biep's vader niet op Darja's flirt inging, neemt zij Biep tegen zijn wil in, naar haar dansschool. Biep ziet later haar fout maar al te goed in. Het is een modern, maar leuk boek voor oudere meisjes.

HILDEBRAND (A. D.) W. K. S. ROEPT U. GOLFLENGTE 301.5 METER. (187) *f* 1.20 en *f* 1.95 Geïllustreerd door P. Stempels. Meulenhoff, Amsterdam.
Er is in Lodegem en omgeving een geheime zender aan het werk. De burgemeester doet alle moeite deze op te sporen zonder te vermoeden dat de „uitzenders" zich in zijn naaste omgeving omgeving bevinden. Ondertusschen hebben deze eenige interessante belevenissen, waarvan de laatste een schipbreuk, tot de ontknooping leidt. Een aardig modern boek voor jongens van 14-17 jaar.

MICHAELIS (Karin) HET GROENE EILAND. (387) *f* 2.90. Uit het Duitsch vertaald door G. W. Elberts.
Het groene eiland nabij Funen schijnt op een morgen nog alleen op de wereld over te zijn. Er is geen verbinding meer met de buitenwereld. Groote verwarring ontstaat, en niets wordt bereikt omdat ieder op zijn eigenbelang uit is. Het lot wijst dan een koning aan, Torben, een jongen nog. Wat de volwassenen niet konden bereiken, bereikt hij met de jeugd. De verbinding komt weer tot stand. Een fantastisch verhaal.

KOUWE (C. van der) EEN DAPPER MEISJE. (173) *f* 1.25. Edecea, Hoorn.
Ali heeft veel moeite met haar trotsch karakter maar geholpen door een verstandige moeder probeert zij deze fout te verbeteren. Een goed voorbeeld voor de lezeresjes van dit aardige meisjesboek. Voor 13-15 jaar.

ROVER (P. A. de) SIEM DE MUG ALS SPEURDER. (196) *f* 1.25. Edecea, Hoorn.
Er wordt bij den vader van Siem een groote som gelds ontvreemd en hij heeft zich voorgenomen om den dief te krijgen. Zijn avonturen vormen een spannend verhaal voor grootere jongens.

DEGOEDE Jr. (J. H.) ONRAAD IN DE HUT. (152) *f* 1.—. Edecea, Hoorn.
Die hut van de jongens zou heel wat kunnen vertellen vooral toen de landlooper er zijn bivak had opgeslagen. Voor jongens van 12-16 een boeiende geschiedenis.

WADSTRA (J.) SJOERD VAN 'T VOOGDHUIS. (195) *f* 1.25. Edecea, Hoorn.
Over strandjutters, de vogel- en dierenwereld in Schiermonnikoog, daarbij nog een prettige vertelling.... dit is weer een boek waarvan jongens van 12-16 zullen smullen.

NARPEN (Flip) JOEP'S AVONTUREN IN ZUID-AMERIKA. (162) *f* 1.50. Geill. door Mardi.

WIJK (Hans van) WATERRATTEN. (164) *f* 1.50. Geill. door Mardi.

WISCH (Maarten van) JAREN OM NOOIT TE VERGETEN. (174) *f* 1.50. Geill. door Frans van Noorden. Allen met het Stempel van den Keurraad en uitgaven van het St. Gregoriushuis, Utrecht.
Keurig uitgegeven en spannende boeken voor jongens van 12-16 jaar.

THOMAS (Adrienne) HOOFDLETTER D. Nederl. bewerking van Dr. C S. Jolmers. (290) *f* 2.25 en *f* 2.90. H. P. Leopold — Den Haag.

De gebeurtenissen zijn hier en daar wel wat onwaarschijnlijk — zooals de manieren waarop de jeugdige clubleden gelden trachten bijeen te krijgen om een vriend naar zijn vaderland terug te helpen — en de schrijfster had zonder eenig bezwaar de mallotige figuur van de veertienjarige Viktoria, die er Hollywood-idealen op na houdt, buiten het verhaal kunnen houden, maar het is overigens toch wel een frisch boek, waarin humoristisch en soms ook wel evengevoelig de avonturen van een groepje jongelui worden verteld. Ook eenige karakterteekening ontbreekt niet. Niet voor lezers en lezeressen beneden 15 à 16 jaar.

AMSTEL (Hans van) JONG SURINAME OP AVONTUUR. Bekroond door de Kon. Ver. Koloniaal ins'ituut met de Garoeda-prijs. (240) Malmberg. Den Bosch. *f*1.90 en *f* 2.75

Niet ten onrechte is aan dit uitstekende jeugdboek de Garoeda-prijs toegekend. Schrijver is in de opgave, bekend te maken met land en volk van onze overzeese gewesten, doch tegelijkertijd een interessant jeugdboek te schrijven ten volle geslaagd. De spanning is er direct van het begin af in, en al wordt dat later wat minder, de jeugd zal toch met interesse verder lezen. Jammer, dat zowel aan titel als omslag de goede eigenschappen ontbreken, die de inhoud voor de jeugd zo aantrekkelijk maken. Jongens van 12-14 jaar zullen het boek in één adem uitlezen.

TEMPO, TEMPO! Het boek voor sport en techniek. Onder leiding van J. H. Wijnand. Met medewerking van tal van deskundigen en vooraanstaanden op sportgebied. (235) *f* 2.40 en *f* 2.90. Sijthoff, Leiden.

Het is jammer, dat Dr. Gunning zich de moeite heeft gegeven voor dit boek een degelijk voorwoord te schrijven. Want hierbij blijft het dan ook. Dit voorwoord doet aan als een ontzaglijk zware jumbo voor een armzalig treintje van kinderachtige kipkarretjes. De jeugd, waarvoor dit boek blijkbaar bedoeld is, zal zich danig vervelen bij al die onbelangrijke interviews, waarin we beurtelings vernemen, dat het met deze of die sport zo slecht staat, en dat de ouderen al hun hoop op het jonge geslacht hebben gesteld. De stukjes over techniek zijn nog het beste geslaagd, maar doen toch wel sterk aan bladvulling denken.

MARÉE (Piet) en DIJK (Antoinette van) DIERENVREUGD VOOR DE JEUGD. *f* 1.50. Leopold, Den Haag.

Een allerliefst boek met snoezige versjes en prachtige verzorgde foto's voor de kleuters.

KOP (Henriët'e van der) TREIN-H.B.S.ers. (221) Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

In dit meisjesboek worden verhoudingen beschreven en komen toestanden voor, die we in een jeugdboek liever niet aantreffen. We kunnen het daarom niet aanbevelen.

GINKEL (A. J. van) en BUUL (T. van) HET LUCHTVAARTBOEK VOOR DE JEUGD 155) N. V. Uitg. My., C. A. J. van Dishoeck, Bussum.

Na een kort historisch overzicht der ontwikkeling van het vliegwezen, wordt in dit boek alles verteld wat onze moderne jeugd maar van vliegtuigen en vliegen zou willen weten: bouw en inrichting van een vliegmachine; hoe zij wordt bestuurd; de werkzaamheid van de K.L.M.; het vliegen in Europa en naar Indië; alles smakelijk verteld en toegelicht met platen en kaarten.

Boeken, Geluk en Nachtegalen[1])

door J. v. H.

Ik geloof niet dat ik mij vergis, wanneer ik datgene wat de menschen geluk noemen, als een toestand van wolkenlooze, onvertroebelde bestaansvreugde omschrijf. En evenmin meen ik mij te vergissen met aan te nemen dat die toestand slechts aanwezig is, zoolang de mensch nog niet over het geluk nadenkt, het nog onbewust geniet. Zoodra het geluk een bewust na te streven doel wordt, en de mensch met berekende middelen dit te veroveren tracht, is het met wolkenloos geluk gedaan. Gelukkig kan de mensch slechts zijn, zoolang hij nog onbezorgd in het oogenblik opgaat, zoolang hij het verschil tusschen ernst en luchthartigheid nog niet kent, met andere woorden zoolang hij kind is.

Daarna komt er iets anders. Hij krijgt zorgen en verantwoording, beleeft teleurstellingen en ontgoochelingen; de toestand van ongetroubleerde bestaansvreugde als min of meer blijvende gemoedsstemming is onherroepelijk voorbij. Wat er volgt, is te wisselend en verwikkeld om nog van geluk in den puren zin te spreken. Hèt wijze boek bij uitstek, het evangelie spreekt dan ook niet van geluk, maar van vrede; „mijn vrede laat ik u, mijn vrede geef ik u" zegt Christus.

Dit ophouden van het geluk als blijvende toestand valt merkwaardigerwijze ongeveer samen met den tijd, waarop de mensch kranten gaat lezen, de bioscoop gaat bezoeken, zich op examens gaat voorbereiden en zijn uiterlijk optreden gaat verzorgen. Boeken heeft hij reeds lang gelezen; hij heeft ze bijna met de moedermelk ingezogen. Boeken en geluk zijn dus geen tegenstelling! Integendeel! Er zijn maar heel weinig dingen, die in de schaduw van het geluk stand houden of in de sfeer van het geluk een verwanten klank hebben. Wetenschap en geluk, fortuin en geluk, carrière en geluk, zelfs cultuur-en-kunst en geluk zijn disparate, om niet te zeggen tegengestelde grootheden; maar boeken en geluk zijn niet disparaat. Menigeen zal in later jaren zijn zuiverste geluksherinnering, zijn minst bewolkte bestaansvreugde onmiddellijk aan een boek verbinden, aan de eerste lezing van Kleinduimpje of Robinson Crusoë.

Ik ken slechts twee dingen, die den mensch door alle levensfazen heen, van kind tot grijsaard, blijven verblijden, het boek namelijk en .... de vischhengel. De vischhengel, die met gelijken hartstocht door jeugd en ouderdom gehanteerd wordt, dit bescheiden werk- of speeltuig, dat nooit gehuldigd werd of bezongen, in geen museum of eereplaats werd opgehangen, vertegenwoordigt een niet te berekenen summa van stille natuurvreugde en kalme avontuurlust. De vischhengel is onzegbaar veel

[1]) Lezing voor de K.R.O.

ouder dan het boek, een atavistisch symbool en instrument, dat reeds het leven van den praehistorischen mensch moet verzacht en vergenoegd hebben. Alle stormen van cultuur en oncultuur heeft hij doorstaan; hij rust even ongebroken in de hand van Toetankamen, neergezeten in het oeverriet van den Nijl, als in de hand van Claudius Civilis, tusschen twee opstanden hengelend in de Waal, en van Aristide Briant, die achter den hengel den Volkenbond vergeet.

Er is een merkwaardige parallel tusschen vischhengel en boek, tusschen den hengelenden en den lezenden mensch. De vischhengel is een tooverstaf, die de waterfeeën oproept en den verborgen zin, het natuurgeheim van dit mysterieuze element, het water, ontvouwt. De fascineerende kracht van het water op den mensch, men zou kunnen zeggen: de poëzie van den eeuwigen vischhengel, heeft Goethe geïnspireerd tot die wonderlijke ballade, die „Der Fischer" heet en waarin de meermin, de waterfee, den hengelaar betoovert en in de diepte lokt.

Ach, wüsstest du wie's Fischlein ist
So wohlig auf dem Grund,
Du stiegst herunter wie du bist,
Und würdest erst gesund.
Labt sich die liebe Sonne nicht,
Der Mond sich nicht im Meer?
Kehrt wellenatmend ihr Gesicht
Nicht doppelt schöner her?
Lockt dich der tiefe Himmel nicht
Das feuchtverklärte Blau?
Lockt dich dein eigen Angesicht
Nich her in ew'gen Tau?

Het mysterie van het water, waarin de mensch zon en maan en hemel, alle dingen en ook zich zelf weerspiegeld ziet, kon niet prachtiger gesuggereerd worden. Maar zonder veel verwrikken of verwringen zou het gedicht van den visscher op den lezer zijn over te brengen. Ook in het boek schuilt diep verborgen een fee, een meermin — niet in elk boek en niet voor elken lezer —, en een heel heel enkele maal treedt zij plotseling te voorschijn en ontsluiert het heelal, hemel en aarde en het eigen aangezicht, in het boek weerspiegeld. Dan betoovert zij den lezer zòo, dat hij den alledaagschen hemel en de alledaagsche aarde vergeet enònder gaat in de heerlijkheden die de fee hem openvouwt. Talrijk zijn deze oogenblikken niet, het talrijkst echter in de jaren, waarin de mensch nog gelukkig zijn kan, geen kranten leest, geen bioscoop bezoekt, geen examens heeft af te leggen en zoo voorts.

Maar er zijn lezers die de geluksperiode weten te verlengen en het heimelijk contact met de wonderfee te bewaren. Dit zijn de ware lezers, de uitverkorenen, die het lezen als een kunst

cultiveeren en ondergaan als een hoog genot. Deze kunst kan geleerd worden en wie in zijn leer- en studietijd de ware leeskunst verovert, heeft iets kostbaars voor het leven gevonden. Vanuit Duitschland bereiken ons berichten, dat daar in de school een zoogenaamde Zeitungsstunde is ingevoerd: de onderwijzer leest daar een of twee uur per week kranten met de kinderen om hen voor vaderlandsche aangelegenheden te interesseeren en hen tot later trouwe krantenlezers op te kweeken. Is er vreeselijker onteering van het kindergemoed denkbaar? Een kind dat onderricht wordt in het lezen van de krant, en nog wel van de hedendaagsche Duitsche krant! Terwijl het misschien bezig was met Alice in Wonderland naar het aardige, sprekende konijntje te luisteren of juist in den tuin van den keizer van China den nachtegaal hoorde zingen volgens het sprookje van Andersen, wordt het uit die wereld weggerukt om naar een rede van Rosenberg of Göbbels te luisteren, waarbij natuurlijk alle sprekende konijntjes en zingende nachtegalen zich onmiddellijk in zwijgen dompelen.

* * *

Dit sprookje van Andersen over den Chineeschen nachtegaal is buitengewoon zinrijk. De keizer van China beveelt zijn kamerheer den nachtegaal uit te noodigen om in zijn paleis te komen zingen. De nachtegaal geeft gehoor aan die uitnoodiging en zingt zoo schoon, dat de keizer er tranen van in de oogen krijgt. Als hij echter kort daarop van den keizer van Japan een kostbaren, maar kunstmatigen nachtegaal ten geschenke ontvangt, die telkens mechanisch hetzelfde deuntje zingt, vinden de hovelingen dit veel mooier dan het gezang van den echten nachtegaal, omdat ze dit deuntje kunnen meezingen. Naderhand wordt de keizer ziek en lijdt aan de somberste stemmingen. De kunstnachtegaal is niet bij machte hem op te beuren en de hovelingen wanen hem reeds stervende. Doch onverwachts zit de echte nachtegaal buiten voor het raam en hij begint zoo luid te zingen, dat de keizer spoedig weer gezond wordt. De tranen die de nachtegaal eens in de oogen van den keizer gezien had, hadden hem als bij instinct naar het ziekenverblijf gelokt.

Dit sprookje verzinnebeeldt op treffende wijze wat ik u zeggen wil. Er zijn veel kunstnachtegalen in omloop, die aldoor hun mechanisch deuntje laten hooren en en die meer bijval vinden dan de echte nachtegaal, omdat de menschen er zoo gemakkelijk bij kunnen meezingen. Zij lijken kostbaar en verbazen door het kunstig mechaniek dat zij in zich dragen, maar ze wekken geen tranen in de oogen van wie ze hoort en zoodra de mensch aan innerlijken nood, aan droefheid en zielsangst ten sprooi raakt, kan slechts de echte nachtegaal troosten en genezen. Het is een gedachte om bij stil te staan, dat de technische uitvindingen der latere tijden, die het leven der menschen uiterlijk zoo veranderd hebben, den nachtegaal niet hebben beïnvloed. Ondanks de

radio bijvoorbeeld zingt de nachtegaal nog altijd eender. De menschen spreken na eenige eeuwen overal anders, de nachtegaal niet. „Onsterf'lijk vogel", zoo zegt de Engelsche dichter Keats,

> Onsterf'lijk vogel, sterven kunt gij niet,
> Geen hongerende menschheid sloeg u neer;
> Wat door dees nacht, die heengaat, zingt, dit lied
> Zong reeds in ouden tijd voor slaaf en heer.

Dit lot van niet te kunnen veranderen met de vorderingen der techniek en door geen mechaniek, geen kunstnachtegaal te kunnen vervangen worden, deelt het boek met den nachtegaal. Het wezen van het boek immers — en dit bedoel ik hier: de fee, de nachtegaal, die erin schuilt — is niet veranderd. Dat het uiterlijk eenige gebruikswijzingen ondergaan heeft, zooals het ook vroeger geschreven in plaats van gedrukt werd, is even van-zelf-sprekend als onbelangrijk. Het boek als menschelijke stem, als geluidsgolf van hart tot hart, als overbrenger van wat de besten en grootsten der menschen bewogen heeft, van wat zelfs een God voor ons dacht en deed, is van alle tijden, van zoodra de menschengeest zich in het geschrevene wist vast te leggen.

Tijden van hoogen geestelijken opbloei hebben zich altijd gekenmerkt door een groote, bijna overdreven vereering van het boek, het geschrift. In den tijd der Renaissance, de vijftiende en zestiende eeuw, werd er letterlijk jacht gemaakt op boeken, op schrifturen, die tot de kennis der oudheid konden bijdragen. En ten tijde der Romantiek herhaalde zich die jacht, op kleinere schaal, ditmaal een jacht op middeleeuwsche texten en handschriften. Er is vaak geglimlacht om die boeken- en handschriftenmanie van humanisten en snuffelende geleerden, maar nooit heeft er zich iemand over geschaamd. De tijd waarin wìj leven, lijdt zeker niet aan een overschatting van het boek. Was dit zoo, dan hoefde er geen boekenweek te worden ingesteld, iets wat het boek eigenlijk ietwat degradeert. Hierdoor wordt de hoogste vinding van den geest eenigszins neergehaald naar het niveau van gewone winkelwaar, die bij el of pond verkocht wordt. Vòor de boekenweek had men immers reeds winkelweken, witte weken en zoo voorts, en zoo kan het voorkomen dat de Hollandsche burger uit een katoen- of kaasweek zoo maar overstapt in een boekenweek, zonder voldoende te beseffen dat er een eigenaardig verschil is tusschen een boek en een kaas.

Het huidige tijdperk heeft andere goden dan het boek: en deze goden heeten onder andere spierkracht en techniek. Wat in vroeger tijd soms met dichters geschiedde, dat zij namelijk gelauwerd en gekroond werden, geschiedt thans met fietsers en zwemmers. Een voetballer kan de beroemdste man van zijn land zijn, iemand, die vandaag door burgemeester en wethouders gehuldigd en in zijn stadswijk bevlagd wordt, en morgen misschien met een ratel voor

een wagen van den reinigingsdienst uitloopt. Bekranste zwemmers en fietsers behooren tot de dagelijksche krantenreportage, hoe onwennig deze spierhelden zich in zulk een opsmuk ook voelen. De triomf der techniek, der techniek in haar meest gevulgariseerden vorm, viert zich uit in den wereldroem van een rubber- of scheermesjes- of kauwgomkoning, grootheden, die hun naam danken aan het uitvinden en exploiteeren van een gebruiksartikel.

Het foutieve in dezen cultus is dat hij rijker is aan dwaze luidruchtigheid dan aan innerlijke bezieling, en den zin voor werkelijke grootheid afstompt. Een zwemmer, een fietser, een kauwgomkoning kan groot zijn, doch niet als zwemmer, als fietser, als kauwgomkoning. In al deze gevallen is het de kunstnachtegaal, waarbij men zoo gemakkelijk kan meezingen, die de overwinning behaalt en den echten nachtegaal tot zwijgen doemt.

Echte nachtegalen zoeken de schemering, houden van stilte en verborgenheid en vluchten voor al wat luidruchtig is. Handgeklap, vlaggen en kransen verjagen ze: het zijn dingen waar de nachtegaal geen begrip voor heeft. Een der weinige hechte burchten, waaruit deze tijd van uitvindingen, van brute macht en luidruchtigheid den echten nachtegaal niet heeft weten te verdrijven, is het boek. Met andere woorden: hier wordt nog de zuivere menschelijke stem gehoord, hier pulseert nog de natuurlijke klop van het hart. Hier geldt nog als groot wat werkelijk groot is en spreekt zich de menschengeest uit zooals hij is op zijn beste en hoogste oogenblikken. Veel andere burchten zijn bezweken en hebben zich aangesloten bij het gevoelen der Chineesche hovelingen; zij hebben hun poorten geopend voor klinkklank en valschen schijn. Niet meer de tranen in de oogen van den keizer gelden hier als een stille maar hoogste hulde, doch kransen en handgeklap geven de mate der verrukking aan.

Voor het instemmen met deze waardevervalschingen, het toejuichen van het schijnschoone, het onechte, klaterende, overrompelende kan het boek den mensch behoeden. Er is ook in het boek veel voos en bedriegelijks, maar ik spreek hier over het boek, dat als een goede, intieme vriend tot ons spreekt, dat ons levensrythme tot inniger spanning brengt en een blijde herinnering achterlaat.

Er zijn, meen ik, drie dingen, die nauw samenhangen met het geluk van den mensch en die in de kern slechts verschillende aspecten zijn van een en hetzelfde: namelijk verbeelding te hebben, op te kunnen gaan in het oogenblik en niet te onderscheiden tusschen ernst en luchthartigheid. Menschen zonder verbeelding gaan nooit op in het oogenblik en scheiden streng tusschen ernst en vroolijkheid. God zelf is de soevereine verbeelding, zijn Wezen is een eeuwig opgaan in het oogenblik, zijn ernst is vreugde en zijn vreugde is ernst. Daarom ook zijn kinderen zoo geschikt voor het koninkrijk Gods, omdat zij in al deze dingen God nader staan. Van Gods soevereine verbeelding staan de

prachtige woorden geschreven: „Yahweh bezat mij vanaf het begin zijner wegen. Toen Hij de hemelen bereidde, toen Hij naar vaste wet de afgronden met een ringwal omsloot, toen Hij het zwerk vastlegde in de hoogte en de waterbronnen afwoog, toen Hij om de zee haar grenslijn trok en de wet stelde aan de wateren, toen Hij de grondvesten der aarde vaststelde, was ik met Hem, alles beschikkende, en ik was zijn verlustiging alle dagen, spelend voor zijn aanschijn ten allen tijde, spelend op het aardrijk en mijn vreugde vindend onder de menschenkinderen."

Treffender is het wezen der verbeelding, der imaginatie, niet weer te geven dan zij hier in goddelijke afmetingen beschreven wordt. Overal waar de menschheid op groote schaal van God verwijderd raakt, schijnt zij aan verbeelding te verliezen en bijgevolg aan geluksvermogen. In de laatste drie, vier eeuwen is dit verlies aan verbeelding duidelijk voelbaar en het gebrek aan verbeelding is de erfzonde van godlooze systemen als het Marxisme en het Stalinisme. Hoe potsierlijk is de hyperprofetische ernst van Nietzsche's Zarathustra, hoe armzalig en verbeeldingloos is Nietzsche's Nabi-eerzucht, zelfs zichtbaar in zijn portretten.

Wat in de boven aangehaalde woorden opvalt, is het sprookjesen spelkarakter dier soevereine verbeelding Gods en ditzelfde karakter van een goddelijk spel na te bootsen, vinden we terug in de hoogste uitingen en openbaringen der menschen. Dit element van spel en sprookje, van ernst in vreugde en vreugde in ernst te zijn, heft de verbeeldingsschrifturen uit boven de schrifturen der werkelijkheid en geeft haar de bekoring van het onbederfelijke. Het werk der verbeelding is niet gebonden aan wat de realiteit heet; de verbeelding bespeelt die werkelijkheid als een instrument, vormt ze om en vervult ze met eigen kleur en klank. Het rijk van spel en sprookje, dit nog niet verloren paradijs, dezen tuin der Hesperieden, waar de echte nachtegaal zingt, treedt de mensch slechts binnen langs den weg der verbeelding. En voor de meesten loopt de weg der verbeelding door het boek. Het boek blijft, ondanks alle om zich heen grijpen, ondanks alle overrompeling der techniek, de goede huisgeest, iets als een oude haardgod, die een kostbaar gebied bewaakt en bij tijden ontsluit. In een verbeeldingsarmen tijd is een „vlucht in het rijk der verbeelding" iets vreemds, dat aan dichters en fantasten doet denken. Maar dit is een dier noodlottige massavergissingen en minnaars van boeken en verbeelding weten beter. Het boek leert de stilte en het alleenzijn te waardeeren, de luidruchtigheid te vluchten, zin en stem der dingen te verstaan en te onderscheiden tusschen de nachtegalen.

Een Philosophie der Poëzie

door JOS. PANHUYSEN.

Het boek van pater Hugh McCarron S.J. is in veel opzichten merkwaardig, het is, zooals men van een Jezuïet verwachten mocht, in zekeren zin een opvoedkundig boek, men ademt er in een sfeer van jeugd, van jongelingschap, er wordt van een poëzieklas in gesproken, er wordt de nadruk op gelegd, dat poëzie den heelen mensch betreft, zooals paedagogie de ontwikkeling van den heelen mensch beoogen moet, en niet uitsluitend van zijn wil en zijn intelligentie. „Indien ik", schrijft pater McCarron, „weer tot taak had om studenten te helpen zich te ontwikkelen tot beginnende poëten, zou ik er hen op de eerste plaats toe willen brengen nader kennis te maken en dieper vertrouwd te worden met de dingen om hen heen, groeiende dingen, levende dingen. Te lezen over den krekel in Fabre en hem op te gaan zoeken in het veld, kalveren en honden te ontmoeten en het verschil te achterhalen tusschen tarwe en gerst. Het soort bodem te leeren waardeeren, waarover men wandelt, uit te vinden, waar Castor en Pollux staan, hoe kleine bootjes varen, waarin heuvels van heuvels verschillen, en wat het beteekent een stad en een tehuis te hebben."

Dit is misschien een ongewone wijze om een „poëzieklas" te leiden, maar het is jammer genoeg voor de moderne opvoedkunde, de juiste en misschien de eenige juiste. Want wat is poëzie? Poëzie is realisatie. Niets meer, niets minder. Dit is een grondidee van pater McCarron's werk, het is geen verrassende openbaring, tenminste niet voor wie eenigermate op de hoogte is van de poëzie aller tijden en van beschouwingen over poëzie in den laatsten tijd, bijvoorbeeld de beschouwingen, die Jean Cocteau bundelde in zijn charmant boek Le Rappel à l' Ordre, maar Pater McCarron heeft deze grondidee geconfronteerd met afwijkende meeningen, de meeningen van de vorige eeuw bijvoorbeeld, hij heeft de gevolgen er van nagespeurd, hij heeft de duizenderlei verschijnselen, die deze idee aan het oog van den geest onttrekken, in hun ware relatie met die idee getoond, hij heeft een kostelijk boek geschreven en een buitengewoon nuttig boek, want zelfs deze grondidee wordt nog lang niet algemeen aanvaard, nog altijd hoort men beweren, dat de schoonheid niet in de dingen ligt, maar dat de kunstenaar, in dit geval de schrijver of de dichter, die schoonheid er in legt. Niets is minder waar. De schoonheid ligt wel in de dingen, de kunst is juist zich die schoonheid te realiseeren, deze er uit te halen en dan in een nabeelding te toonen. Poëzie is realisatie ook in zooverre ze imitatie is. Want Pater McCarron beweert zonder blikken of blozen, dat kunst inderdaad imitatie is en zelfs een zeer menschelijke, dat wil zeggen een poovere imitatie. Alle artistieke gemoederen zullen schrikken, dunkt me, maar er is geen reden voor overhaaste vrees, de schrijver heeft het ook ter-

loops over de menschelijke wetenschap, de philosophie bijvoorbeeld, en het vermoeden, dat dan in zijn lezer oprijst, het vermoeden, dat die wetenschap volgens hem nog een pooverder streven naar de waarheid is, lijkt me niet ongegrond. Hij weet, dat de gecompliceerdheid zelfs van het schijnbaar eenvoudige verbijsterend is. En tot die schijnbaar eenvoudige zaken hoort de imitatie, die poëzie heet.

Om iets te kunnen imiteeren, om iets te kunnen realiseeren in imitatie, moet men het zich eerst gerealiseerd hebben in den geest, en om dat te kunnen moet men het eerst geobserveerd hebben, en liefst nauwlettend en met liefde geobserveerd. Het is dus heelemaal niet dwaas, dat pater McCarron zijn „poëzieklas" naar sterren, naar heuvelen, naar tarwe, gerst, naar kalveren en honden, naar den krekel en naar het glanzende voorbeeld aller natuurbeschrijvers, naar Fabre verwijst. Maar hij doet daarbij goed er nadrukkelijk op te wijzen, dat observatie, zelfs liefdevolle observatie nog geen realisatie is, dat het observeeren en het zich realiseeren zelden samenvallen; het zich realiseeren komt doorgaans later, het komt in de herinnering. In een Nederlandsche roman, die nog niet gepubliceerd is en die geschreven werd vòor deze philosophie der poëzie uitkwam, heeft een der hoofdpersonen een tijdje voor zonsondergang aan het strand der zee gestaan. Uren later, na het ondergaan van heftige emoties, herinnert ze zich dat. „Opeens dacht ze aan de kopergeele zee, maar nu ze die alleen in haar verbeelding zag, zag ze die eerst als een werkelijkheid." Hier, onder zeer speciale omstandigheden, geschiedde de realisatie in den geest vrij spoedig na de observatie. Meestal ligt er tusschen beide een veel grooter tijdsverloop. Ezra Pound gewaagt daarvan in zijn Horae Beatae Inscriptio.

How will this beauty, when I am far hence
Sweep back upon me and engulf my mind!

How will these hours, whenn we two are grey,
Turned in their sapphire tide, come flooding o 'er us!

Maar in het sapphieren getij der realisatie, waar de observatie tot een erkenning aanzwelt is de indruk van destijds, door observatie gewonnen, niet meer alleen, duizendvormig zijn de wateren der herinnering en daaruit ontsproot de misvatting omtrent de schoonheid, die in de dingen gelegd zou worden en de misvatting omtrent de imitatie.

Imitatie is hier meer dan het treffen van een gelijkenis, het is het in woorden grijpen van het wezen, zoodra men dit wezen gegrepen heeft van het afzonderlijke, bestaande ding, heeft men door imitatie de schoonheid geopenbaard van dat ding. Maar men moet hierbij bedenken, dat het onderwerp bijvoorbeeld van een lyrisch gedicht zich zelden of nooit tot een enkel ding bepaalt. Zelfs een klein lyrisch gedicht als Goethe's Ueber allen Gipfeln

of Alcman's gedicht over den nacht bevat veel meer dan de weergave van een bepaald natuurtafereel, het bevat de vele stilten en stemmingen, het bevat de hartstochten, de ervaringen en het inzicht van een geheel menschenleven niet alleen, maar van menschenlevens aan het leven van den dichter voorafgaande, daarom juist zijn deze beide kleine en schijnbaar zoo eenvoudige en in zekeren zin inderdaad eenvoudige gedichten, zoo onvergetelijk, zoo gezwollen vol, als een donkere druiventros, en zoo zwaar van beteekenis. Pater McCarron merkt terecht op, dat het gedicht van Wordsworth „Upon Westminster Bridge", niet zoozeer Londen tot onderwerp heeft, maar wat, na jaren ervaring in het bewustzijn van Wordsworth tegenwoordig was, het is niet de realisatie van een stad, maar de realisatie van een leven naar aanleiding van een stad. En vandaar de vergissing, die beweert dat de schoonheid niet uit de dingen gehaald wordt, maar er in wordt gelegd. Het is een heel begrijpelijke vergissing, zooals men bemerkt, zij is even begrijpelijk als de vergissing omtrent de emotionaliteit van de kunst.

Herman de Man heeft die laatste vergissing weer eens naar voren gebracht; hij wenscht emotioneele kunst, hij gelooft, dat de kunstenaar in emotie moet schrijven, dat hij met zijn figuren moet meevoelen en zijn tragedies meebeleven. Nu is de poëzie in een bepaalden zin zonder twijfel emotioneel, pater McCarron geeft dit onmiddellijk toe, zij is emotioneel, omdat ze emoties weergeeft, en omdat ze uit emoties ontstond en zelfs de realisatie in den geest en de realisatie in de imitatie van het kunstwerk wordt doorgaans begeleid door een emotie. Deze laatste emotie is echter steeds dezelfde, in graad verschillend, maar niet in wezen. De emotie der realisatie, de emotie van het plotseling geboren inzicht, of van het succesvol weergeven of, bij den lezer, van het succesvol genieten der weergave is, zooals pater McCarron terecht vaststelt, steeds een emotie van vreugde. De lezer, die ooit opgetogen raakte door een prachtig gedicht, de schrijver, die ooit waarlijk scheppend weergaf, weet dat. Herman de Man moet dit weten. Als hij ooit een figuur, zelfs in de meest tragische omstandigheden, naar het wezen greep, moet hij de voldoening, dat is de vreugde gekend hebben juist te grijpen, de vreugde, de voldoening der realisatie dus, die een erkennen van schoonheid is. Onmiddellijk daarop kan hij als emotioneel mensch door medelijden bewogen zijn met het lot van zijn eigen schepping, maar dit medelijden behoort niet tot de orde van de poëzie als zoodanig, het behoort tot de orde van het leven. Hetzelfde kan natuurlijk ook voorkomen bij den lezer, bij den lezer zelfs nog gemakkelijker, ook deze zal, wanneer hij werkelijk weet te GENIETEN van literatuur vreugde gevoelen, als hij zich realiseert hoe juist de schrijver het wezen van een zaak, een mensch, een karakter wist te grijpen, maar onmiddellijk daarop kan hij bewondering, afschuw, deernis, liefde of haat gevoelen, omdat hij, wat

heel begrijpelijk is, vergeet, dat hij niet met het leven zelf, maar met een imitatie van het leven te doen heeft.

Is dit geheel waar? Is de emotie, die poëzie als zoodanig opwekt slechts een emotie van voldoening, van behagen, van vreugde? Wel groot is het onderscheidingsvermogen van pater McCarron, dat hij deze vraag ontkennend weet te beantwoorden. In deze emotie van vreugde, somtijds van zeer hooge vreugde, en vooral dan, is een emotie van droefheid, van desillusie. Schoonheid, ook schoonheid in imitatie, kan tot tranen ontroeren, maar de droefheid in deze vreugde komt niet van het uitgebeelde, zij komt van het niet uitgebeelde. Want bij de hoogste poëzie, de hoogste bereiking, bemerkt men, wonderlijk genoeg, het best het tekort van menschelijke realisatie en menschelijk realiseervermogen. Ergens haalt pater McCarron twee versregels aan, die buitengewoon veelzeggend zijn, ook in dit verband.

> Poems are made by fools like me,
> but only God can make a tree.

In zekeren zin hebben de gemiddelde menschen van onze huidige samenleving, die zich helaas steeds meer schijnen af te keeren van de poëzie, gelijk, poëten zijn dwazen, en de poëzie is een dwaasheid. Niet alleen kan een dichter geen boom maken, maar hij kan zich evenmin als iedere andere mensch, de volle beteekenis van een boom realiseeren, en derhalve ook geen gedichten schrijven die het wezen van den boom volkomen recht doen. Vervalt daardoor het nut van gedichten? Integendeel.

Het vermakelijkste in deze philosophie der poëzie is misschien wel de vaststelling, dat gedichten tot de meest nuttige zaken ter wereld behooren. Menschen, die geen gedichten lezen zijn volgens pater McCarron, al zegt hij dat niet zoo uitdrukkelijk, onpractisch. Wat is het verlangen van den mensch? Leven en meer, steeds meer leven. Er zijn weinig dingen, die hem dat in zoo hooge mate kunnen verschaffen als gedichten.

Hier raken we aan een tweede grondidee van deze philosophie der poëzie. Het eigenlijke object der poëzie, deze zaak der verbeelding, van zien en inzien, die de dingen niet in hun abstractie, maar zooals zij bestaan, in hun omvang als het ware, grijpt, bestaat niet vooral in die dingen, maar in hun onderlinge relatie. De poëzie, die de dingen imiteert, imiteert ook hun verbondenheid met elkander, zij laat zien dat al het bestaande verbonden is en daarom ook verschillend, want alleen het verschillende kan verbonden worden, dat er een orde in de wereld en in de dingen bestaat. De poëzie is de openbaarster der orde. Volkomen nederig, in het volle besef harer ontoereikendheid, nooit geeft ze deze orde meer dan gedeeltelijk, maar in rhythme en metrum, in de veelvuldige beteekenis van het woord, vers, onderdeel en compositie, vangt ze toch iets van dien ononderbroken stroom van het leven, iets

van dat nooit rustende streven naar rust, iets van die groote, onbegrepen bedoeling van het heelal.

En daarom is alle poëzie evenals alle opvoeding, religieus. En daarom is het heelemaal niet bijzonder verrassend, dat pater McCarron zich de vraag stelt of dat object der poëzie, de onderlinge verbondenheid der dingen, gegrond is op hun relatie tot God en tot het Woord van God; tot de Volheid van dat Woord. Dit twaalfde hoofdstuk van „Realization", is ongetwijfeld een merkwaardig hoofdstuk, maar het is ongetwijfeld ook een passend hoofdstuk en volkomen ter plaatse.

Men begrijpt onmiddellijk, dat pater McCarron de poëzie een hoogst voornaam onderdeel acht van de opvoeding, dat hij gedichten, tooneelspelen, ja zelfs romans van een hooge leerende waarde vindt. Ik geloof, dat hij hier op den tegenstand zal stuiten van niet weinig opvoeders en philosophen, speciaal hier in Nederland. Dat poëzie leerend zou zijn en de poëet een leeraar lijkt hier, geloof ik, een blasphemie tegen de scholastische kunstopvatting. Poëzie heeft te behagen en dat leeren bij toeval ook wel eens behaaglijk zou kunnen zijn wil er toch eigenlijk bij de geleerden niet in. Zij hebben, meen ik, ook een zeker wantrouwen tegen het genot, en men vraagt zich wel eens af hoe ze over de eeuwige zaligheid denken. „Hoe dikwijls men het ook ontkend mag hebben", zegt pater McCarron, „de meeningen van een dichter vormen een deel van zijn poëzie. Shelley was een leeraar in iederen versregel, zijn leer, nihilistisch, zoo eenvoudig, dat ze verward werd, hield niettemin een zekere waarheid in. De zucht naar iets nooit gezien te water of te land, naar volmaakte vrijheid, schuilt in het wezen van elken mensch."

„Literatuur leert voortdurend. Wellicht zijn we al te zeer geneigd ons vermogen tot analyse te misbruiken door onderzoekingen en werkzaamheden, die eigenlijk niet goed te scheiden zijn, onder te brengen in aparte, goed afgesloten hokjes. Het Christelijk geloof bijvoorbeeld werd de menschen geleerd door het verhaal van Lucas, de brieven van Paulus en de preeken van Chrysostomus, eerst later werd het in thesen geleeraard."

Het is misschien onphilosophisch van pater McCarron op te merken, dat het juist de leeraren bij uitstek, de philosophen zijn, die Utopieën uitvinden, maar dat de poëten het hebben over steden en landen. Het kan onphilosophisch zijn, maar het is waar.

Nu moet toegegeven worden, dat poëzie niet alleen maar een kunst is. Poëzie maakt gebruik van de taal en taal „kan men niet geheel onder dezelfde categorie laten vallen als tempels bouwen en schoenen maken". Maar gedeeltelijk valt ze daar gelukkig wel onder en is het zeker niet dwaas ze een kunst te noemen. Trouwens er is een gevaar in categorieën, er is zelfs een gevaar in philosophieën en zelfs in de philosophie, het gevaar namelijk, dat in iedere abstractie steekt, het gevaar, dat men vergeet, dat het een abstractie is. De philosophie kan zoo goed zijn als ze wil, de philo-

soof kan er zijn contact met het concrete leven door verliezen. En dat is een ernstige zaak. Men zou daarom het werk van pater McCarron, dat Realization heet, maar dat als ondertitel A Philosophy of Poetry draagt, vooral aan willen bevelen, aan philosophen. Ik geloof, dat ze er zich nu en dan danig aan zullen ergeren, misschien zullen ze zelfs beweren, dat de ondertitel niet juist is, maar als ze er door gebracht werden tot een veelvuldiger en dieper kennisname der poëzie zou het voordeel, dat het hun bracht, waarschijnlijk veel grooter zijn, dan zij bij lezing beseften.

Intusschen Realization is geschreven voor iedereen, vooral voor de literatuurliefhebbers en misschien ook voor de litteratoren, deze laatsten zullen het niet altijd misschien, maar in hoofdzaak en doorgaans wel met pater McCarron eens zijn, en het is toch niet uitgesloten, dat vaklui wel eens ter zake kundig kunnen zijn.

Hugh McCarron, S.J.: Realization. A Philosophy Of Poetry. Sheed & Ward, Londen.

BOEKENSCHOUW

KEULERS (Dr. Jos.) BIJBELSCHE GESCHIEDENIS. Met teekeningen van Jos. Speybrouck. J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1937.

Dat van deze uitgave niet alleen een tweede druk mogelijk werd, maar daarbij zoozeer noodzakelijk blijkt, dat reeds meer dan 4000 inteekeningen op voorhand waren geplaatst, zal voor schrijver en uitgever wel een groote voldoening zijn. Het werk verdient het dan ook ten volle. Wij kunnen niet anders wenschen dan dat nog zeer vele katholieke en christelijke huisgezinnen zich dit kostelijk bezit zullen weten te verwerven. Ongeveer maandelijks verschijnt een aflevering van 32 bladzijden. Voor de bewaring der aflevering stelt de uitgeverij een keurige map beschikbaar.

KEULERS (Dr. Jos) DE BOEKEN VAN HET NIEUWE TESTAMENT. Afl. 9 en 10. (191) en (181) J. J. Romen en Zonen, Roermond/Maaseik.

Deze vertaling met zeer uitgebreid commentaar vordert op verheugende wijze. De afleveringen, die wij hier aankondigen, omvat de 23 laatste hoofdstukken van de Handelingen der Apostelen. Het is een lust den Roermondschen Bijbelprofessor in zijn gedegen werk te volgen. Wij hopen, dat Katholiek Nederland het naar waarde schatte en dat zeer velen, vooral Geestelijken, het zich ten nutte zullen weten te maken.

RIDDER (André de) VALERIUS DE SAEDELAER EN ZUID-VLAANDEREN. (30) Die Poorte. Oude-God, Antwerpen.

André de Ridder schreef over bovenstaand onderwerp deze begripvolle, sympathieke studie. Een keur van reproducties illustreert het boekje, dat zeer smaakvol werd uitgegeven door het boekengilde „Die Poorte".

Charles Péguy

III. Deze doode is een gids

door G. VAN GESTEL S. J.

Het begin van de Cahiers valt vrijwel samen met het begin van wat men in Péguy's geestesleven zijn bekeeringsproces heeft genoemd. Dit laatste onder fel protest van hem zelf, waar hij nooit van een terugkeer heeft willen hooren, maar van een steeds verderschrijden langs denzelfden weg, van een standvastig uitdiepen van het hart langs dezelfde baan, aan 't eindpunt waarvan hij het christendom vond. In dezen begintijd noemt hij zich atheist, maar dit atheisme is toch van een ietwat merkwaardigen inslag. Als student al dweepte hij met Jeanne d'Arc, liep hij met de Pensées van Pascal op zak en aan het Collège de France had Bergson in hem den meest toegewijden discipel. Het is Bergson, die op Péguy en zijn generatie van ongeloovige jongeren een niet te overschatten invloed heeft uitgeoefend. Hij sloeg een bres in het scientisme, waarin deze jongelingschap gevangen was en heropende zoo het uitzicht op de spiritueele werkelijkheden. „In ons materialistische bagno" zoo herinnert zich een hunner, „bracht Bergson — o zaligend oogenblik! — de vrijheid weer. Hij doorbrak den onverbiddelijken hemel der verschijnselen, die rond onze „gekooide" geesten rondwentelden. Een nieuwe wereld ging plotseling open, waaruit onvermoede diepten van licht zich losmaakten. Al wat we reeds meenden te kennen, trad er verjongd, vernieuwd uit, in een morgenklaarte. Nu voor 't eerst dachten we de realiteit van aanschijn tot aanschijn te aànschouwen." [1]) Voor Péguy als voor meerderen van zijn tijdgenooten is Bergson's filosofie een wegwijzer geweest naar het Christendom. Zij met name heeft hem geholpen om de christelijke waarheden en waarden te vinden, die van zijn jeugd af in zijn ziel waren neergezaaid en er te sluimeren lagen, als zaden in den akker, wachtend op ontkieming. Dankbaar zal hij in Bergson den bevrijder blijven eeren en hem blijven aanhangen en een zijner hartstochtelijkste uitvallen — zijn laatste nog wel — zal hij lanceeren tegen „nos jeunes piliers d'apologétique, nos soutiens de l'Église, nos catéchumènes catéchisants, nos pâles intellectuels des Sorbonnes catholiques", die volgens hem hebben doorgedreven, dat het Bergsonisme te Rome veroordeeld werd en op 1 Juni 1914 de werken van zijn meester op den Index werden geplaatst: „Ik zou een cahier willen schrijven, getiteld: Bergson en de Katholieken. . . . In afwachting van dat ik spreken ga, ik oude rot, verachtelijke veteraan van al die oorlogen, laten we eens luisteren naar onze jonge officieren van den generalen staf. Hun plannen zijn zeker prachtig, want hun sterren zijn fonkelnieuw. 't Is heel eenvoudig, zeggen ze (of denken ze). Wij geven toe, dat Bergson de moderne wereld heeft opgeruimd. . . . . Ja! Bergson heeft het intellectualisme en het materialisme, het mecanisme en het associationnisme, het determinisme en per slot het atheisme opgeruimd..... Wij, wij ruimen Bergson op. Resten alleen nog wij!. . . . De index? Ik beken, dat het waar is, dat ik niet goed weet, wat dat is, de index. En zelfs weet ik het, om zoo te zeggen, heelemaal niet. En de reden daarvan is heel simpel. In den grond weet ik alleen wat er in mijn catechismus stond, toen ik klein was. In mijn catechismus was Onze Lieve Heer, de schepping, de Bijbelsche Geschiedenis, de H. Maagd, de Engelen, de heiligen, de kalender, de groote feesten, het gebed en de sacramenten, de deugden, het symbolum der Apostelen, de uitersten van den mensch (die me in dien tijd geweldig ver weg leeken,) (ik geloofde er om zoo te zeggen maar aan door herinnering), (men had nog den tijd erover te praten), en de zeven hoofdzonden. Maar de index was er niet in". . . . . [2])

---

[1]) Henri Massis. L'honneur de Servir. pag. 98. Bergson et nous. Plon. Paris. 1937.

[2]) Charles Péguy. Note Conjointe sur M. Descartes et la Philosophie Cartésienne. p. 277, 302. éd. Gallimard, Paris.

Wij hebben met dit citaat zeer uitdrukkelijk willen wijzen op een beperktheid van Péguy's katholicisme. Er zijn er meerdere zoo. Uit zijn leven en zijn werken blijkt een, om het maar zacht uit te drukken, geringe sympathie voor de geestelijken, „les curés", zooals hij ze noemt. De aalmoezenier van Sainte Barbe, de latere Mgr. Pierre Battifol, is wel de eenige priester geweest, voor wien hij een ware genegenheid gevoeld heeft. Ook hier is hij een kind van zijn volk, dat — het valt helaas niet te ontkennen — door de Fransche revolutie van diep wantrouwen jegens zijn kerkelijke leiders als doordrenkt is geworden met een intoxicatie, die nog steeds noodlottig nawerkt. Péguy heeft het dan ook reeds vanaf zijn kindsheid mee. „Onze leekenmeesters hebben heel ons hart veroverd en hebben ons volstrekte vertrouwen. En ongelukkig genoeg kunnen we niet zeggen, dat onze oude pastoors heel ons hart hebben noch dat zij ooit ons vertrouwen hebben gehad." Het is een mysterieus probleem, meent hij verder, en naar het hem toeschijnt, bepaalt het zich niet tot zijn persoon, maar is het eenzelfde probleem als dat van Frankrijk's ontkerstening. Dat wil dus zeggen, dat hij kort en goed de clergé de schuld geeft van de droevige geloofsverzwakking, die bij het Fransche volk helaas maar al te zeer werkelijkheid is. Het is hier niet de geeigende plaats, de kwestie verder te bediscussieeren. We wilden enkel het feit signaleeren, als een van Péguy's simplificaties.

Er is nog iets. En dit wel heeft tijdens zijn leven de vrienden en na zijn dood de vereerders het meest beziggehouden. Hij is nooit teruggekeerd tot de praktijk der Sacramenten. Péguy was als atheist gehuwd met een ongeloovige en zoo alleen burgerlijk. De kinderen uit dit huwelijk waren ongedoopt gebleven. Wat nu, nadat hij tot de katholieke geloofsovertuiging was teruggekomen? Mgr. Battifol stelt het conflict zeer scherp: Burgerlijk gehuwd, terwijl zijn vrouw ongedoopt was, had Péguy voor een kerkelijk huwelijk de dispensatie in godsdienstverschil noodig. Maar de Kerk verleent deze dispensatie alleen op voorwaarde, dat de echtlieden de verplichting op zich nemen, de kinderen te doen doopen en in den katholieken godsdienst op te voeden. Péguy heeft er zich rekenschap van gegeven, dat zijn vrouw de verplichting, die de Kerk stelde niet zou aanvaarden en dat hij het niet van haar kon eischen. Wreeder conflict bestaat er in de wereld niet. [1])

In deze houding is hij, ondanks den aandrang van zijn vrienden, van Maritain, van Psichari en anderen, blijven volharden tot het eind.

Moeten wij in dit alles ten slotte protestantsche, jansenistische en laicistische invloeden uit zijn Orleaneesche jeugd zien? En zouden deze uiteindelijk toch nog uitgezuiverd zijn geworden, als Péguy langer geleefd had? Wij weten het niet. Maar om een billijk oordeel te vellen, is het noodzakelijk steeds voor oogen te blijven houden, dat dit zieleproces ontijdig is afgebroken door zijn dood. Deze dood heeft hem geen tijd gelaten, de katholieke gedachte door te denken tot het volstrekte eindpunt.

De levensgang van dezen mensch was er te moeilijker om en zijn gebed tot Maria te ontroerender:

> Nous avons tant péché, refuge du pécheur,
> Nous n'avons plus de goût pour les atermoiements
> Nous avons tant cherché, miracle de candeur,
> Nous n'avons plus de goût pour les enseignements. [2])

* * *

Het is vooral na 1909, dus na zijn terugkeer tot de Katholieke geloofsovertuiging, dat een verwonderlijke vruchtbaarheid en hoog literaire productiviteit bij Charles Péguy valt waar te nemen. De Cahiers van eigen hand volgen elkander in gespannen tempo. Het wordt dan een onbedwingbare stroom. Het is als voorvoelt hij het spoedig einde, hij wil zich haasten: hij mòèt schrijven, 't is alsof 't hem gedicteerd wordt, zegt hij. In 1910 doet hij „Le Mystère de la charité de Jeanne d'Arc" verschijnen er twee essays, Victor-

---

[1]) Joseph Lotte. Introduction par Mgr. P. Battifol. Lecoffre. Paris, 1917.
[2]) La Tapisserie de Notre Dame. Prière de Report. Gallimard. Paris, 1936.

Marie, Conte Hugo en Notre Jeunesse, in 1911 „Un nouveau Théologien" en het mysterie „Le Porche du Mystère de la deuxième Vertu", in 1912 „Le Mystère des Saints Innocents" en „La Tapisserie de Sainte Geneviève", in 1913 „l'Argent", „l'Argent suite", „La Tapisserie de Notre Dame" en „Ève", in 1914 „Note sur M. Bergson et la Philosophie Bergsonienne" en schrijft hij „Note Conjointe sur M. Descartes et la Philosophie Cartésienne", die afgebroken wordt op 1 Augustus 1914, als de wereldoorlog hem de pen uit de hand slaat. Ondertusschen werkt hij van 1910 tot 1914 nog aan een ander essay, „Clio" dat ook eerst na zijn dood is verschenen. En wat hij nog allemaal in het hoofd had. Drie mysteries van Jeanne d'Arc waren geschreven. Het moesten er vijftien, misschien wel vierentwintig worden. „Je voudrais, que ce fut comme une cathédrale" verklaarde hij aan Stanislas Fumet.

Daarentegen is er van 1905 tot 1909 een opvallend hiaat in Péguy's creatieven arbeid. Het zijn de jaren van intensen inkeer, van martelenden zielestrijd, van steeds dieper teruggrijpen in zichzelf, een doordringen tot op den bodem van zijn innerlijk wezen. Het is tegelijk de incubatietijd van het omvangrijke literaire oevre, dat daarna volgen gaat.

In 1903 reeds, toen de socialisten het met de radicalen op een politiek accoord gooiden en deze samen met de fel anti-katholieke wetten der scheiding van Kerk en Staat wraaknamen op de clericalen, schudde hij zich met „un bon coup de pied dans le Hinterland" definitief Jaurès van het lijf, — nog niet, omdat hij zooveel voor de Katholieken voelde, maar omdat hij er de voortschrijdende ontaarding van het Fransche socialisme in zag en bovendien een aanslag op de Fransche vrijheid. „Jaurès' capitulatie voor de Combistische demagogie en spoedig daarna zijn medeplichtigheid aan de Combistische demagogie hadden de scheiding voltrokken, waarvan de oorsprong zich verloor in het eerste begin van onze oudste relaties." [1])

CHARLES PÉGUY

Vanaf dat tijdstip waren de Cahiers resoluut anti-combistisch: tot groote ergernis van een goed deel der toch al niet al te talrijke abonné's en vooral ook van zijn oude partijgenooten. Heftig verweten ze hem zijn afvalligheid en zij begrepen maar niet, dat hij innerlijk feitelijk nooit tot hun bent behoord had. „Al de gezeten lieden", schreef hij, „vielen boven op me. Ze wilden samenspannen, of niet samenspannen om de persoonlijkheid van Péguy te smoren. Deze groote onpersoonlijkheden occupeerden zich druk met mijn persoonlijkheid. Aan hun bezorgdheid dankte ik vier maanden ziekte, in twee keeren, twee jaren van vermoeienissen, van gruwelijken nood, van nog steeds niet opgeloste finantieele zorgen."

Voor Péguy werd dit alles tot een weldaad, want het bracht hem nader tot zichzelf en tot de waarheid. Want van een meditatieven en reflexieven geest als de zijne was het te verwachten dat de afgezonderdheid, waartoe ziekte en tegenslag en vijandigheid van vroegere vrienden hem dwongen louterend en verhelderend zou werken. Ongezien en ongeweten vordert stil-

[1]) Charles Péguy. Courier de Russie. 1905.

aan het proces in zijn onderbewustzijn. Reserves worden vergaard, die wachtend op de doorbraak eens vrij moeten komen.

In 1905 hervond hij zich fel bewust als Franschman, als vaderlander. De plotselinge landing van den Duitschen keizer te Tanger en zijn bezoek aan den sultan deed een schok gaan door heel Frankrijk en werd gevoeld als een onmiddellijke oorlogsbedreiging. De verwarring der geesten was onbeschrijfelijk. En tusschen al dat vage en gevaarlijke getheoretiseer van internationalisten en pacifisten en anti-militairisten koos de gezonde zin van Péguy het eenige praktische, wat te doen stond: kort en goed stelt hij zich in op de mobilisatie ter verdediging van den vaderlandschen grond. In deze waaksche houding zou hij blijven volharden tot Augustus 1914. Dat voor de praktijk, — voor de theorie zijn essay Notre Patrie. Het is de snijdend-doordringende wekroep tot het Fransche volk, om het te doen ontwaken uit zijn fatale lethargie, door in zijn bewustzijn te herwekken zijn diepste sentiment, de gebondenheid aan den ouden Franschen grond, de liefde voor het oude Fransche ras. En steeds dringender en steeds heftiger blijft hij waarschuwen tegen „cette hypocrisie pacifiste": Er is in de (tegenwoordige) Sorbonne en in de nieuwe École Normale een kern van lieden, die van geen nationalisme willen hooren, tenzij het duitsch is; en van geen militairisme, tenzij het duitsch is,.... en van geen imperialisme, tenzij het duitsch is; en van geen kolonialisme, tenzij het duitsch is. Wij vragen enkel maar, dat deze lieden en dat deze kern geen deel uitmaken van den Franschen staat. Misschien is dat niet teveel gevergd..... Of de Sorbonne het nu wil of niet, — het is de Fransche soldaat, die haar den grond toemeet. Het is de Fransche soldaat en het is het kanon kaliber 75 en de tijdelijke macht, die afgebakend hebben, die gemeten hebben en elk oogenblik meten de hoeveelheid grond, waar men Fransch spreekt..... Het tijdelijke beschermt voortdurend en beheerscht voortdurend het geestelijke. Het geestelijke ligt altijd op het veldbed van het tijdelijke. Het is aan 't eind of liever het is van den beginne af en het is altijd door de soldaat — en zijn vijand die andere soldaat — die maakt dat men hier of daar Fransch spreekt of niet spreekt.... Het is de soldaat, die maakt dat men Fransch spreekt in Maubeuge en in Luik en per slot in Muhlhausen en in Colmar. Het is de soldaat die maakt, dat men Fransch spreekt in Parijs. [1])

* * *

In 1906 verklaarde Péguy het atheisme met al wat daaraan vast zat voor een mythologie, een bijgeloof. Eindelijk in 1908 heeft hij zichzelf geheel hervonden: zijn ouden Franschen boerenstam, zijn kindsheid, zijn Jeanne d'Arc, zijn katechismus, zijn gebed, zijn Katholicisme. Zijn studiemakker en trouwe vriend, Joseph Lotte, heeft het ons overgeleverd in zijn „Entretiens avec Charles Péguy". In September van dat jaar bezocht hij hem. Péguy was weer ziek. Zij praatten veel. Dan plotseling richtte hij zich op de ellebogen overeind en met de oogen vol tranen: „Ik heb je niet alles gezegd. Ik heb het Geloof teruggevonden, ik ben Katholiek." En Lotte? Ook in hem sloeg dat woord een bron los, waarvan hij zelf tot dan toe geen vermoeden had: 't kwam plotseling, als een groote emotie van liefde. Mijn hart ontdooide en heete tranen schreiend, het hoofd in de handen, zei ik haast ondanks mijzelf: „Ah, kerel, wij zijn allemaal zoover!" [2])

Weten is voor Péguy zich uitspreken, gelooven is voor hem getuigen. De Cahiers zijn voor dit getuigenis zijn areopaag. Het is een indringende, onverbiddelijk oprechte, niets ontziende zelfontleding geworden. Nog voelen we in de vertolking ervan den hijgenden adem nabeven, waarmee het zieleproces werd doorleefd en de doorbrekende klaarte der evolueerende gedachten werd waargenomen en aanvaard. Met de felheid van den sarcast teekent hij het.

De taaie voorvaders, boeren, wijnbouwers...... ze hebben er niet veel tijd

---

[1]) L'Argent suite.

[2]) Joseph Lotte was na zijn bekeering de stichter en tot aan zijn dood op het slagveld de leider van het „Bulletin des professeurs catholiques de l'Université".

voor noodig gehad om hun onwaardig kleinkind, waterdrinker uit flesschen, op de bourgeois-wereld, op de bourgeois-gemeenschap te heroveren...... Gij weet, dat ik me langen tijd verzet heb. De mensch is laf. Hier is het, hierin is het, dat ik een verrader was. En hierin alleen. De École Normale, (de Sorbonne), de schaaf der professoren hebben me lang doen hopen, of tenminste laten hopen, dat ook ik verwerven zou, dat ik me eigen zou maken deze universitaire sierlijkheid, de eenig authentieke...... maar ik moet me gewonnen geven. Ik moet capituleeren....... deze sierlijkheid..... ik moet er van afzien. Veertig jaar is een leeftijd, die geen pardon kent. Want het is de leeftijd waarop we worden wat we zijn. Welnu wat ik ben, het is voldoende mij te zien, het is voldoende mij aan te kijken om het te weten. Ik heb mooi m'n best doen, ik heb mooi me verzetten. In me, rond me, boven me, zonder mij mijn meening te vragen, spant alles samen, over me heen, werkt alles samen, om van mij een boer te maken, niet ergens van den Donau, wat ook nog literatuur zou zijn, maar eenvoudigweg van de Loire-vallei vandaan, een houthakker uit het bosch, dat zelfs niet het onsterfelijke bosch van Gastine is, omdat 't het vergankelijke bosch van Orléans was, een wijnbouwer van de hellingen en de zandvlakten van de Loire....... Laat ik me er niet tegen verzetten..... Zulk verzet is niet alleen schandelijk, het is niet alleen valsch, het is niet alleen ondankbaar, het is niet enkel een verzet van ondankbaarheid, zulk verzet haalt bovendien nooit iets uit. Het is niet alleen nutteloos, het is niet alleen ijdel. Het is dwaas. Ik zou een groote dwaas zijn, met me niet te laten maken, met me niet te laten herworden, te laten heroveren als boer.... meer dan ooit zou ik juist nu een groote dwaas zijn. Juist dit jaar is me ten volle gegeven, wat ik gevraagd heb, tevergeefs, sinds tien jaar en langer, wat me eens gegeven is, een eersten keer. Het is me gegeven geweest te beginnen, met inzet van al wat een mensch van zijn wezen inzetten kan, om de veertien of vijftien mysteries uit te beelden, het unieke mysterie van het leven en van de roeping en van de heiligheid en van de marteling der grootste heilige, die er dunkt me ooit geweest is (van Jeanne d'Arc).... Men heeft mij toegegeven, dat het een moeilijke onderneming is en in zekeren zin in dezen modernen tijd een hachelijk iets. Om deze onderneming tot een goed einde te brengen, om dit hachelijk iets te bestaan...... moet ik zonder te spreken van de geestelijke hulp, die ik vanzelfsprekend noodig heb, ook denken aan mijn tijdelijk. Welnu, mijn tijdelijk in de uitbeelding van deze historie..... mijn tijdelijk steunpunt, als ik het zoo zeggen mag, was: dat deze historie in den tijd... een historie is..... van bij ons thuis." [1])

Zoo werd het ideaal, dat hem toch altijd voor den geest is blijven staan, Jeanne d'Arc, en de literaire herschepping van haar heldinneleven, voor Charles Péguy het diepe motief voor den terugkeer tot zijn jeugd, tot zijn grond, tot zijn boerenstam, tot zijn oude, tot zijn middeleeuwsche, tot zijn Katholieke Frankrijk: tot het Frankrijk dat Jeanne d'Arc onder hoogere leiding bewaard heeft voor overheersching en ondergang. Als hij weer geheel zichzelf geworden is, als hij weer den ouden Franschen grond onder de voeten heeft, weer boer geworden is, oude, Fransche, Katholieke boer: dan zal het contact, het levend en levenwekkend contact tusschen hem en zijn heldinne er zijn en zal daarmee de mogelijkheid geschapen worden: haar leven te herleven, haar leven te herbeelden, haar leven te herscheppen. Door haar gesternte geleid, kan hij terugkeeren tot het oude geloof zijner vaderen en den zuurdeesem van het atheisme uitzuiveren:

Wij kunnen het nu zeggen zonder iemand te krenken, dat de metaphysiek onzer schoolmeesters voor ons niet en voor niemand nog eenigen schijn van bestaan heeft, en dat de metaphysiek der pastoors bezit van ons wezen heeft genomen tot een diepte, waarvan de pastoors zelf geen vermoeden zouden durven hebben. Wij gelooven geen woord meer van wat onze meesters leerden, van de metaphysiek, die onze meesters onderwezen. En wij gelooven onvoorwaardelijk aan wat er in den Kathechismus staat, en het is ons geworden en het is ons gebleven vleesch en bloed.

Péguy weet nu „dat hij heeft teruggevonden het wezen, dat hij is: een

[1]) Victor Marie, Comte Hugo. 1910.

goed Franschman van 't gewone soort en ten overstaan van God een geloovige en een zondaar van 't gewone soort." [1])

In welke onvolgroeidheden dit Katholicisme is blijven steken zagen we al. Niemand meer dan hemzelf hebben deze inconsequenties, deze tegenstrijdigheid tusschen theorie en praktijk pijn gedaan. Het was de nooit gestilde tragiek van zijn leven. En de ondanks uiterlijk trotsche houding beklemde ziel zocht zich veilig te stellen onder de schutse van het vertrouwen, dat hij dan ook in zijn dichtwerken bezongen heeft met een verheerlijking, als nauwelijks in heel de Christelijke literatuur zal terug te vinden zijn:

Je suis, dit Dieu, Maître des Trois Vertus.
  La Foi est une épouse fidèle.
  La Charité est une mère ardente.
  Mais l'espérance est une toute petite fille.....
Je suis, dit Dieu, le Seigneur des Vertus.
  La Foi est un soldat, c'est un capitaine, qui defend une forteresse,
  Une ville du roi,
  Aux marches de Gascogne, aux marches de Lorraine.
  La Charité est un médecin, c'est une petite soeur des pauvres
  Qui soigne les malades, qui soigne les blessés,
  Les pauvres du roi,
  Aux marches de Gascogne, aux marches de Lorraine.
  mais ma petite espérance est celle
  qui dit bonjour au pauvre et à l'orphelin...... [2])

Het was in 1912 dat dit vertrouwen tegelijk met zijn volksche geloof ontbloeide in een daad van Middeleeuwsche schoonheid. Een van zijn kinderen was doodziek. In een stuwing van godsvrucht rukte hij zich los van alles en in een driedaagsche voetreis van 144 kilometers ging hij ter bedevaart naar Onze Lieve Vrouw van Chartres. Aan deze bedevaart heeft hij een zijner prachtigste gedichten gewijd: Présentation de la Beauce à Notre Dame de Chartres.

Wij hebben ook het laatste gedeelte van dezen beeweg willen gaan, vanaf de hoogten van waar we beneden in het Loire-dal de hooge kathedraal met haar onvergelijkelijk slanken toren, „la flêche irreprochable et qui ne peut faillir", zagen oprijzen in den azuren hemel. In onze verbeelding zijn we gegaan met den vermoeiden pelgrim:

Vous [3]) nous voyez marcher sur cette route droite,
Tout poudreux, tout crottés, la pluie entre les dents.
Sur ce large éventail ouvert à tous les vents
La route nationale est notre porte étroite....

Nous arrivons vers vous de l'autre Notre-Dame [4])
De celle qui s'élève au coeur de la cité,
Dans sa royale robe et dans sa majesté,
Dans sa magnificence et sa justesse d'âme.

Tot we dan eindelijk — met Charles Péguy! — de Kathedraal binnenkwamen, binnentraden in dat mystische licht, dat door de zondoorweven, verstild-gloeiende vensters, de mooiste wel, die ooit uit de kunstenaarshanden van een glazenier zijn voortgekomen, deze geheimnisvolle, gewijde ruimte vervult. Te dieper moest juist hier en op dit oogenblik een verre, ijle klacht ons treffen. Ginds bij het vijftiend'eeuwsch genadebeeld — Notre Dame du Pilier — zong een kleine schaar een ontroerende smeekbede: Parce Domine, parce populo tuo, ne in aeternum, irascaris nobis! En wij moesten wel denken

[1]) Clio.
[2]) Le Mystère des Saints Innocents. Gallimard. Paris, 1929.
[3]) Notre Dame de Chartres.
[4]) Notre Dame de Paris.

aan den pelgrim — c'est votre serviteur, ô première servante! —, die eens op dezen geheiligden plek zichzelf en de zijnen bevelen kwam aan de Lieve Vrouwe. En waarlijk niet tevergeefs. Want hij verkreeg hier de bekeering en de kerstening van zijn huisgezin, die later na zijn dood gevolgd zijn. En voor zichzelf? Wij mogen met hem vertrouwen:

Reine recevez-le dans votre amendement.
Où la mort a passé, passera bien la grâce.

Wij moesten denken ook aan zijn volk: dit Fransche volk, dat van zijn oud Geloof zóóver is afgeweken en dat — getuige Péguy zelf, in wien naar Ernest Psichari, die andere bekeerling verklaren kon, de ziel van Frankrijk leefde — in het diepst van zijn wezen nog alles schijnt te hebben, wat het tot een sterk geslacht zou kunnen maken: in toekomende tijden een hecht steunpunt van Christelijke cultuur.

* * *

Van deze Fransche Katholieke hernieuwing was en is Charles Péguy een moment van beteekenis. Zelfbewustheid deed hem eens zeggen, dat in den grond een katholieke hergeboorte zich door hem voltrok. Maar er is meer. Bij zijn dood op 't slagveld van Villeroy voorspelde Maurice Barrès van hem: Deze doode is een gids, deze doode zal werkzaam blijven meer dan ooit, deze doode is een levende meer dan wie ook. En inderdaad, Péguy is de gids, de voortrekker, de leider geworden van de Fransche, katholieke jeugd. Notre Maître noemde hem Daniel Rops in een reeks voordrachten, die hij onlangs in ons land gehouden heeft en wij weten, dat het waarheid is, als hij zeide te spreken in den geest en uit naam van een steeds groeiende groep van Katholieke jongeren.

De chaos stijgt in het huidige Frankrijk met den dag, de ontwrichting vreet steeds onheilspellender door. En dat tegelijk in het godsdienstig, het staatkundig en het maatschappelijk leven. Om Péguy's geliefkoosde terminologie te bezigen: de mystiek verzandt al maar hopeloozer in de politiek. Wat Péguy met nuchteren zin en verwonderlijke helderziendheid heeft aangevoeld vijfentwintig, dertig jaar geleden, wat hij met inzet van heel zijn rijkbegaafde persoonlijkheid heeft bestreden, begint als hèt dreigende gevaar nu meer en meer duidelijk te worden voor ieder, die niet moedwillig blind wil zijn. De wegen toen reeds door hem ter herordening gewezen, beginnen zich nu scherper en scherper af te teekenen. Zoo komt het, dat het jongere intellectueel geslacht bij hem steeds ijveriger te rade gaat. Mede op zijn aanwijzing en gestuwd door zijn nooit verflauwde geestdrift dringt in dien kring meer en meer het besef door, dat de opperste strijd gaat om het behoud der groote, met ondergang bedreigde geestelijke waarden: waarachtigheid en rechtsgevoel, edelmoedigheid en offergeest, arbeidsvreugde en arbeidseer, levenseenvoud en karakteradel, traditie en familie, grondverbondenheid en vaderlandsliefde, solidarisme en gemeenschapszin, geloof, hoop en liefde, Evangelie en Katholicisme.

BOEKENSCHOUW

HEYMANS (Justus) ALS SPORTVLIEGER NAAR INDIë EN TERUG (182) *f* 1.75 en *f* 2.50. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Op eenvoudige wijze vertelt de schrijver van zijn geslaagde tocht, die hij niet ondernomen had om records te maken maar om op een rustige en veilige manier het vastgestelde traject af te leggen. Voor alle oude en jonge vliegliefhebbers.

FRANSCH

FAYET (Claude) L'OBSTACLE. 16.50 fr. Plon, Paris. 1937.

„L'Obstacle", in dezen roman van Mme Claude Fayet, is het plotselinge weten voor Michel en Sacha, die hun verloving bekend willen maken, dat Sacha's vader vroeger Michel's vader in een duel gedood heeft. Een onoverkomelijk bezwaar voor een huwelijk! Als kinderen hebben zij altijd dicht bij elkaar gewoond, hun kinderlijke genegenheid is liefde geworden, doch eensklaps staan zij voor deze onoverwinnelijke moeilijkheid. De schrijfster heeft dit gegeven tot een goeden roman verwerkt. Haar figuren zijn bloedwarme menschen, die zij in zeer persoonlijke trekken en contouren weet uit te beelden. Opbouw en verwikkeling van den roman zijn met keurige hand tot stand gebracht, al is de plotselinge ontdekking van het huwelijksbeletsel ook wat erg ongewoon. Het lijkt wat kunstmatig aangebracht, als om de schrijfster gelegenheid te geven een tragische situatie te scheppen, waardoor de natuurlijk gegroeide liefde tusschen Michel en Sacha onverwachts wordt gedwarsboomd. Afgezien van dit bezwaar, dat op het einde toch weer ongegrond blijkt — de moord is immers door een ander gepleegd! —, is het een volkomen aanvaardbaar boek, met goede karakterteekening, geschreven met talent en begrip. Voor iedereen.

WEYGAND. (Général) TURENNE. 15 frs. Flammarion, Paris.

In de voortreffelijke serie „Grands Coeurs", die Flammarion uitgeeft, verscheen reeds eenigen tijd geleden dit werkje van Général Weygand over Turenne, den wellicht bekwaamsten veldheer van zijn tijd. Turenne was inderdaad een „grand coeur", een man van eenigszins steile deugd en hoog plichtbesef. Voor Nederlandsche lezers is het belangrijke tevens, dat hij door Maurits en Frederik Hendrik gevormd werd en later, in '72, den veldtocht naar Holland meemaakte. Deze kleinzoon van Willem de Zwijger werd op hoogen leeftijd overtuigd katholiek. Weygand heeft groote bewondering voor zijn held en geeft een goed karakterbeeld van hem. Een officier als Weygand wijdt natuurlijk bijzondere aandacht aan Turenne's krijgskundige talenten, aan zijn nieuwe methode van oorlog voeren, waarvoor ook Napoleon bewondering had. Het doet goed in de omgeving van Lodewijk XIV een stoere, oprechte en onomkoopbare figuur als Turenne te ontmoeten.

MALRAUX (André) L'ESPOIR. Gallimard, Paris. 1938.

André Malraux, communist en schrijver van naam, die vòòr

enkele jaren met „La Condition humaine" den Goncourtprijs behaalde, heeft met zijn latere werken niet het succes van zijn bekroonden roman geoogst. Hij heeft tot nu toe eenigszins teleur gesteld. „La Condition humaine" bezat brillante eigenschappen en verraadde in zijn auteur een ongewoon plastisch en constructief talent. Noch in zijn voorafgaande romans, noch in zijn werken nà „La Condition humaine" bereikt hij de hoogte van dit bijzondere boek. „L'Espoir", een boek over den burgeroorlog in Spanje, waaraan hij persoonlijk deelnam, is voor ieder, die niet zweert bij de regeering van Valentia, een tamelijk vervelend, zelfs moeilijk uit te lezen boek. Het is een doorloopende, zeer eenzijdige verheerlijking der methoden van de roode regeering en toont Malraux in al zijn partijdige verbetenheid. Het heeft niets van een objectieve weergave en munt niet uit door strengheid van bouw en compositie. Het is in Frankrijk met weinig instemming ontvangen, hoewel de verwachtingen gespannen waren. Het boek heeft veel van een partijpamflet. Dit alles, plus enkele weerzinwekkend grove scenes, maken het tot een werk, dat met groot voorbehoud te hanteeren is.

DUITSCH

TUMLER (Franz) DER AUSFÜHRENDE. Roman. RM 5.50. Verlag Albert Langen-Georg Müller, München.

Wat ik tegen dit boek van Tumler heb en wat het voor mij ongenietbaar maakt is dit: zijn menschen zijn geen menschen; het zijn menschelijke mechanismen, die door een onzichtbare, sinistre kracht tot hun woorden en daden gedreven worden. Of die geheimzinnige invloed nu van Zakum, den telkens plotseling verschijnenden en verdwijnenden vagebond, door wien men absoluut niet kan heenzien, uitgaat of dat ze van elders komt, ik verlang echte menschen, menschen van vleesch en bloed, die door hevigen hartstocht of hun koninklijke wil hun komisch of tragisch spel spelen dat de moeite waard is om er kennis van te nemen. Daar wordt enkel ons gevoel en belangstelling gewekt, waar de koninklijke, de beslissende besluiten genomen worden, zooals Schäfer dat zoo fijn zegt in het voorwoord van zijn „Wendekreis", die voortkomen: „nicht aus dem Du-sollst! eines Gesetzes, wie es dem Untertanen auferlegt wird, sondern aus dem Ich-muss! das sie in sich tragen".

Zeker Tumler heeft talent. Hij kan een milieu teekenen, een gebeurtenis spannend verhalen, tragisch doen verloopen, maar heel zijn roman mist toch die klaarheid, die echtheid en natuurlijkheid die men vindt, waar echte menschen optreden. Hoe ontzettend een voorval ook soms is — het laat ons koud — omdat wij het enkel van buiten en nooit in zijn innerlijke motieven en in zijn gevolgen zien; nooit weten welk vrij aandeel hij of zij erin heeft gehad, aan wie het overkomt.

URSINA (Charlotte) DIE SELTSAME HEIMKEHR. Roman. Verlag Kösel-Pustet, München. Preis RM 3.80.

Daar zit iets bitters in — vooral in den tegenwoordigen tijd — als men verplicht is aan de katholieke roman van een Duitsche katholieke vrouw een plaats aan te wijzen, die niet alleen buiten de literatuur valt, maar zelfs in de gezonde ontspanningslectuur nauwelijks te vinden is. Hoe gaarne zou men prijzen, hoe trotsch erop zijn als het een katholieke Duitscher gelukt was een meesterwerk te scheppen. Maar als beoordeelaar heeft men eerlijk te zijn en objectief: en daarvandaan is het oordeel over dit boek van Charlotte Ursina zeer ongunstig.

Er staat niets in wat tegen het katholiek geloof is. Maar dan heb ik daarmee toch ook zijn beste eigenschap vermeld. Want om nu nog even bij dien katholieken godsdienst stil te staan, hoe doet het U aan, dat een jonge sterke boerenknecht, die volstrekt niet afkeerig is van een mooi meisje en een pretje, en voor de rest is „behept" met alle mogelijke goede eigenschappen, innerlijk en uiterlijk, alleen dan dat hij nog een beetje smal in zijn schouders is, dat zoo'n boerenjongen plotseling zijn werk op het land onderbreekt, neerknielt en hardop aan 't bidden slaat! (zie p. 152). Ik hoor uw antwoord en het mijne is hetzelfde: Idioot! Maar zoo is 't nu in alles. Ik zal U met een voorbeeld de stijl doen kennen. Op pag. 166 wordt een beschrijving gegeven van Melanie Kreuzmann, het meisje waarop Ägidius, de boerenknecht stilletjes verliefd is. Het is cliché van 't begin tot het einde, alleen is hier en daar nog een woordje bijgevoegd om het nòg mooier te maken b.v. üppig blühenden Mund, rosigen Pfirsichwangen. Vooral dat laatste is keurig, alsof er ook nog groene en gele en paarse perzikken zijn!!

Als er menschen zijn die van iets heel zoets houden bij hun lectuur, dan vinden zij hier hun gading; anderen, die van wat gedegener kost houden, kan ik het niet aanraden.

HUPBACH (Frieda) DAS LAND DER EWIGEN SONNE. Erinnerungen eines Tropenkindes an Java und die Sundainseln, mit 24 Federzeichnungen, von Karl Stratib, E. A. Seeman, Leipzig. 1937.

Het zijn vriendelijke herinneringen, met een vleugje heimwee en veel sympathie geschreven, zonder enige pretentie, maar ook zonder enige diepgang.

De kleine schetsen geven een tamelijk juiste, zij het dan ook al weer iets verouderde indruk van Java en „de rest van Nederlands Indië". Zij zijn opgedragen aan het kind, pogen daarom ook voortdurend zo kinderlijk mogelijk te blijven, wat ook wel gelukt is. Het is prettige lectuur, al is er wat erg veel ernst in.

HEINRICH EHRLER (Hans) UNTER DEM ABENDSTERN. Neue Gedichte, Albert Langen-Georg Müller, München. 1937.

Het is geen bizonder genoegen een beoordeeling neer te schrijven van deze nieuwe gedichten van Hans Ehrler. Een uitgesproken bewonderaar van zijn kunst ben ik nooit geweest en

deze gedichten rechtvaardigen mijn terughoudendheid maar al te zeer. Hij heeft zelfs betere dingen geschreven dan deze kortademige, rhytmisch zeer weinig bewegelijke gedichten.

Ehrler is een gevoelig mens, gevoelig speciaal voor de kleine ervaringen van het leven, die wel echt zijn, maar te onbeduidend om te boeien. Met de bezorgdheid van de moeder van de porceleinkast bewaart hij die kleine kostbaarheden en stalt ze uit. Het is een bergtocht, die hij innig geniet; een kinderlijk aanvoelen van de grootheid Gods; een woord, waarvan hij de innerlijke betekenis ineens 'ns echt voelt en dergelijke dingen meer.

Een voorbeeld slechts. Het aan- en uitdoen van kleren laat hem de tijd zien als „ein abgelegtes Kleid". Ongetwijfeld, een aardig beeld en een groot dichter zou dat ideetje misschien terloops als een vergelijking gebruikt hebben. Ehrler maakt er een gedicht van zonder ook maar één centimeter het ideetje verder uit te diepen.

Naievelijk probeert hij ons ook van tijd tot tijd de diepere betekenis van een woord te laten aanvoelen, wat op een hopeloze machteloosheid wijst. Hij schrijft bijv. om ons te onderrichten: Er-inner-ung, of als hij vertelt „Brosam sagt man" dan is dat om ons ook weer een beetje op gang te helpen in de fijnheden der moedertaal, of ook:

> „Die Kraft entfliesst aus jenem Brunnen „Drinnen",
> Das Einige ist Zwillingswort des „Innen".

Het is niet eens interessant, laat staan dichtkunst.

Zo erg maakt Ehrler het niet altijd, maar boven het middelmatige komt hij nooit uit.

DER DEUTSCHE SOLDAT, Briefe aus dem Weltkriege, Vermächtnis, Herausgegeben von Rudolf Hoffman, Albert Langen-Georg Müller, München. 1937.

Een verzameling brieven van menschen uit alle rangen en standen, van rijpe mannen en piepjonge kerels, van officieren en soldaten, van geletterden en ongeletterden. Het kan niet anders, of deze brieven moeten een inzicht geven in de gedachten- en gevoelswereld der Duitsche soldaten in het algemeen.

Daarmee is niet gezegd, dat alle brieven belangrijke documenten zijn, het zijn integendeel meestal zeer simpele gedachten en gevoelens, zo simpel soms, dat men zich toch gaat afvragen, of ze de moeite van de publicatie wel waard waren.

Maar wat zal een buitenstaander van deze brieven zeggen? Het is aannemelijk, dat wat in Duitschland nog steeds geweldige indruk maakt, voor een buitenlander niet eens meer belangrijk is. Het is daarom misschien maar beter geen kritiek op deze uitgave te geven en de brieven dankbaar te aanvaarden als een historisch document, dat als geheel genomen ook voor ons waarde heeft.

VESPER (Will) GESCHICHTEN VON LIEBE, TRAUM UND TOD, Gesamtausgabe meiner Novellen, Albert Langen-Georg, Müller, München. 1937.

Deze bundel wordt voor het grootste gedeelte ingenomen

door de verhalenreeksen „Traumgewalten" (1922), „Die ewige Wiederkehr" (1922), „Porzellan" (1922). Laat ik dit terstond vaststellen, de verhalen hebben niets van hun aantrekkelijkheid in de loop der jaren verloren. Nog altijd is het een genot te luisteren naar de soms gevoelige, soms ondeugende, soms fijn-geestige vertelsels van dezen meester der vertelkunst.

Misschien doet men Will Vesper onrecht, zijn talent zo beperkt te zien, mogelijk, maar in ieder geval hij vertelt zo overdadig interessant, zo guitig, zo natuurlijkweg, dat men uren naar hem kan luisteren en haast vergeet, dat er achter die schijnbare loslippigheid veel levensernst en levenswijsheid soms ook schuilen, die nauwelijks gezegd, tòch begrepen willen worden.

Het is natuurlijk onmogelijk in een korte bespreking een idee te geven van alles wat er in deze bundel te genieten valt. Men neme het boek — deze raad zij beperkt tot geestelijk volgroeiden — en leze, leze maar. Niet alles achter elkaar. Neen! Stuk voor stuk moet geproefd worden, stuk voor stuk moet na-genoten worden. Nadrukkelijk moet dit boek beperkt worden tot geestelijk volwassenen, niet alleen omdat hij zoals in het geestige „Verwickelte Geschichte" (later als blijspel gepubliceerd onder de titel „Wer? Wen?") te ondeugend met de ernst der moraal speelt, maar ook omdat levensdiepte bij hem al gauw levensvertwijfeling wordt, die in zelfmoord de enige oplossing vindt, levenden geeft hij nauwelijks de kans de tragiek voor het leven ernstig genoeg te nemen.

ENGELSCH

MACMANUS (Francis) THIS HOUSE WAS MINE. (253) 7/6. Sheed and Ward — London.

Vol- en warmbloedig is de roman van den Ierschen Katholieken schrijver MacManus; strak en sober is hij in zijn stijl en woordvertolking. Een roman van hartstochtelijk pulseerend leven, uiteindelijk bedwongen en beheerscht door de Katholieke levensvisie. De stof daarvoor kon alleen geput worden uit de geestesgesteldheid van een volk, dat sinds onheuglijke generaties Katholiek is. Dat de jonge schrijver MacManus dat heeft vermogen te doen, en wel op de wijze als hij tot uitdrukking bracht in „This House was Mine", geeft aan tot welke mogelijkheden een Katholieke kunst, die onvervalscht Iersch is, haar vertolking kan brengen. „This House was Mine" is een boerenroman, hard, grimmig en tragisch, waarin de zonde logisch zichzelf straft en God's genade het sluitstuk is. Zonder een geforceerd, conventioneel happy end.

Michel Hickey, de grootvader, is de harde, tyranieke figuur, die het gebeuren beheerscht, zijn ideaal is het grondbezit der Hickey's steeds uit te breiden en het „Huis" groot te maken. Een passie, die al zijn handelen drijft. Hij heeft zijn zoon gedwongen tot een huwelijk, waardoor het grondbezit werd vergroot; thans wil hij zijn kleinzoon denzelfden dwang opleggen. Diens weigering leidt tot de tragische gebeurtenissen die den inhoud zijn van

den roman, en haar climax bereiken in de vernietiging van het eeuwenlang opgebouwde bezit der Hickey's. Stervend pas bekent de oude man zijn ongelijk; bij den vader vloeit het gif eerst weg uit zijn hart, wanneer hij, zelf een oud man geworden, nog eenmaal terug komt bij de ruïne van het familiehuis.

Het talent van MacManus is waarschijnlijk nog niet volgroeid, maar van beteekenis is het reeds door de wijze waarop hij wezenlijke, algemeen-menschelijke levenswaarden heeft gepeild, doorvoeld en uitgebeeld. Een roman, die volwassenen kan worden aanbevolen.

BUCK (Pearl) THIS PROUD HEART. (398) 8/6. Methuen & Co. Ltd. - London.

Met dezen roman heeft Pearl Buck, na haar Chineesche romans, voor het eerst een motief verwerkt, dat als psychologisch verschijnsel inhaerent is aan de Westersche cultuur. „This Proud Heart!" is de levensgeschiedenis van een Amerikaansche vrouw, variant op het thema, — althans in romanfictie, — dat de genialiteit van een hoogbegaafd talent betaald wordt met een ongelukkig leven in de meer menschelijke betrekkingen. Susan Gaylord, voortgekomen uit een burgerlijk conventioneel milieu blijkt een buitengewoon talent te bezitten voor de beeldhouwkunst, dat met de jaren rijpt en meer en meer haar persoonlijkheid gaat beheerschen. In haar ontstaat een dualisme; essentieel eenvoudig van aard wenschte zij voor alles een volkomen vrouwelijk leven te leiden. Vooral om dit te verwezenlijken huwde zij een alledaagsch zakenman en gaf zich met geforceerde hartstocht aan haar huiselijke plichten. Dit is een roerend gedeelte van den roman; het kunstenaarsbloed wilde zich steeds laten gelden, haar man was zich voortdurend bewust slechts één aspect van haar leven te kunnen benaderen. Toch kon het huwelijk niet ongelukkig genoemd worden. Na zijn dood vertrok zij met haar twee kinderen naar Parijs, waar zij zich thans geheel aan haar kunst gaf, — tot een tweede liefde ontstond voor een dilettantisch kunstenaar, en zij haar artistiek werk opnieuw opgaf. Maar sterker en hartstochtelijker ontbrandde opnieuw de strijd in haar dualistische natuur „who wanted everything", maar onverbiddelijk gesteld werd voor een keus.

Volkomen geslaagd kan Buck's roman niet genoemd worden. De psyche van de sympathieke moderne vrouw, die Susan Gaylord was, heeft zij conscentieus doorvorscht; maar men ontkomt toch niet den indruk, dat Susan niet geheel onafhankelijk leeft, maar teveel gestuwd wordt in de richting welke Pearl Buck nu eenmaal had vastgesteld. De lezer wordt niet steeds overtuigd van het logisch verband tusschen Susan's innerlijk, zooals de schrijfster dat creeërde, en haar handelingen. Maar voor volwassenen toch een lezenswaardige roman, die boven het gemiddelde stijgt.

PRESCOTT (H. F. M.) DEAD AND NOT BURIED. (286) 7/6. Constable & Comp Ltd. - London.

Op het uiteraard eenigszins eenzijdig thema van den detec-

tiveroman heeft Prescott kans gezien een origineele variant te schrijven. De gewone intrige: 'wie is de dader' is in dezen roman van geen beteekenis, daar de misdaad en de plegers daarvan in het eerste hoofdstuk worden beschreven, zoodat de identiteit der daders geen geheim meer is. Toch blijft de spanning bewaard, eenvoudig door de vraag, of en hoe de ontdekking zal plaats hebben. Dit houdt verband met den geheelen opzet van den roman, die grootendeels een psychologische studie is, en ook in dit opzicht stijgt boven het gewone genre politieromans. De hoofddader is namelijk een onevenwichtige geest — aannemelijk voorgesteld —; nauwkeurig worden diens gedachtengang en het zich ontwikkelend proces-van-vrees geanalyseerd, waardoor hij tenslotte zelf de oorzaak wordt van zijn ontmaskering.

Door deze behandeling is „Dead and not buried" een boeiend verhaal geworden dat ook litterair van beteekenis is.

THOMPSON (Edward) BURMESE SILVER. (244) RM 2. The Albatross Library - Leipzig - Paris - Bologna.

Het genre van Edward Thompson behoort tot het romantisch realisme, en doet — ofschoon het overigens geheel persoonlijk is — denken aan dat van Joseph Conrad. Er spreekt een cosmisch bewustzijn uit; de schrijver is sterk onder den indruk van het geheel der tropische wereld en haar geweldige krachten. Diep doorvoeld en plastisch weergegeven zijn zij de imponeerende achtergrond — eigenlijk een integreerend deel —, van den roman, de geschiedenis van een blanken radjah in het binnenland van Birma en die van een jeugdvriend, welke hem na jaren van scheiding gaat bezoeken. Een gedempte, weemoedige sfeer, — die als verbonden is met het vochtig-warme klimaat, — hangt over het geheele gebeuren, dat door zijn wijze van behandeling meer is dan een avonturenverhaal. „Burmese Silver" is de roman van een gevoelig opmerker, gegroeid onder den invloed van veelzijdige ervaring in de tropen. Geschikt voor grondig ervaren volwassenen.

KNOBLAUGH (H. Edward) CORRESPONDENT IN SPAIN. (233) 7/6. Sheed & Ward - London.

Als correspondent van de Associated Press heeft Knoblaugh een groot gedeelte van den Spaanschen burgeroorlog meegemaakt achter de linies der linksche troepen. Zijn boek is allereerst belangwekkend om de blijkbare objectiviteit waarmee de krijgsbedrijven worden beschreven. Knoblaugh gaat bovendien dieper dan de oppervlakte; hij verklaart de verschillende politieke motieven en vertelt op deze wijze een actueel stuk politieke geschiedenis. Zijn boek heeft hij tamelijk vrij van sensatie gehouden; zijn beschrijvingen zijn zelfs sober. Het is deze soberheid, die het aangrijpende verhoogt van zijn verslag der toestanden in een land, lijdend onder een burgeroorlog, en van sommige gruwelen waaraan de anarchistische extreme elementen zich schuldig maakten. Het boek is de nieuwste geschiedenis van een schoon land dat meedoogenloos wordt verwoest.

Een grootsche schepping van Mauriac: Asmodée

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Twee maanden geleden zag ik Asmodée en de ban van mijn verwondering duurt ongebroken voort. Ik aanschouwde het verrassend gebeuren, dat het merveilleux chrétien, waarvoor de groote dramaturgen der zeventiende eeuw terugweken, zijn adembeklemmend effect urenlang wekte in een diepbewogen zaal.

Intusschen is deze ontroering alleszins verklaarbaar: Asmodée toch is de kaleidoscoop van onze zwakheden, onze aarzelingen, onze verlatenheid, onze vertwijfeling. Asmodée is onze wanhoopskreet in bange uren; het is het heimweevol verlangen naar bevrediging in de ongeneeslijke onvoldaanheid van dit leven, voor wie nog niet in zelfvoldaanheid ondergingen. Asmodée is de spiegel van ons mensch-zijn, de confrontatie van het eigen geweten aan het gebeuren, dat zich aan ons oog ontrolt. Maar Asmodée is ook de triomfkreet der genade, voor wie zijn hart voor de goddelijke genade openstelt. Het betreft hier een gebeuren zonder eenige uitzonderlijkheid: voor ons oog ontrolt zich het alledaagsche leven van Madame Marcelle de Bartas en haar huisgenooten; een leven van wisselende grootheid en tekortkomingen; een nederig leven, waarom, zooals immer, de eb en vloed der zondenzee deint. Maar reeds in den aanvang van het stuk dringt zich den toeschouwer de overtuiging op, dat in dit golvend bewegen de beslissing ligt over het eeuwig lot der helden. Hier is geen woord, dat niet zijn eeuwigheids-echo wekt, hier is geen sprake van eenig zinloos of futiel gebaar. Hier wordt het alledaagsche tot oneindigheid.

Wij voelen ons op directe wijze betrokken bij een drama, dat zulke verhoudingen aanneemt. Wel haasten wij ons in eerste instantie te concludeeren, dat wij er verre van zijn den weg van een Blaise Couture tot het einde toe gevolgd te hebben, maar vergissen wij ons niet: de bron van dit kwaad in ons ontdekken, het beteekent, den stroom er van in onze ziel meedragen. Zooals het leven van een Blaise Couture — ik denk voor een oogenblik niet aan de verleiding van Mademoiselle — een aaneenrijging is van oogenschijnlijk onbeteekenende kleine feiten, is ook het onze in velerlei opzicht een stramien van wat Mauriac ergens noemt: „d'affreux petits actes obscurs, accomplis dans la solitude et dans une sécurité profonde." Het zijn die daden, welke, altijd straffeloos gepleegd, ons leven beter bepalen dan wat wij misdaden plegen te noemen. Welke gerechtigheid denkt er in onze dagen

aan den mensch te vervolgen voor den onzichtbaren moord, aan zielen gepleegd, die niet zichtbaar bloeden?

* * *

A s m o d é e is het d r a m a d e r b l o e d e n d e z i e l e n. Deze lijdende en strijdende menschen, deels gevangen in de greep van het kwaad, laten onze verbeelding niet los, vóór zij haar gedwongen hebben het sluimerend monster in eigen binnenste verborgen, beschouwd te hebben. Het is als haar manie de blinddoek van ons oog te rukken, opdat wij ons zelven zullen zien in geheel onze hulpeloosheid en boosheid. Allen, zoovelen als Mauriac's helden zijn, wekken in ons een schrikwekkende luci-

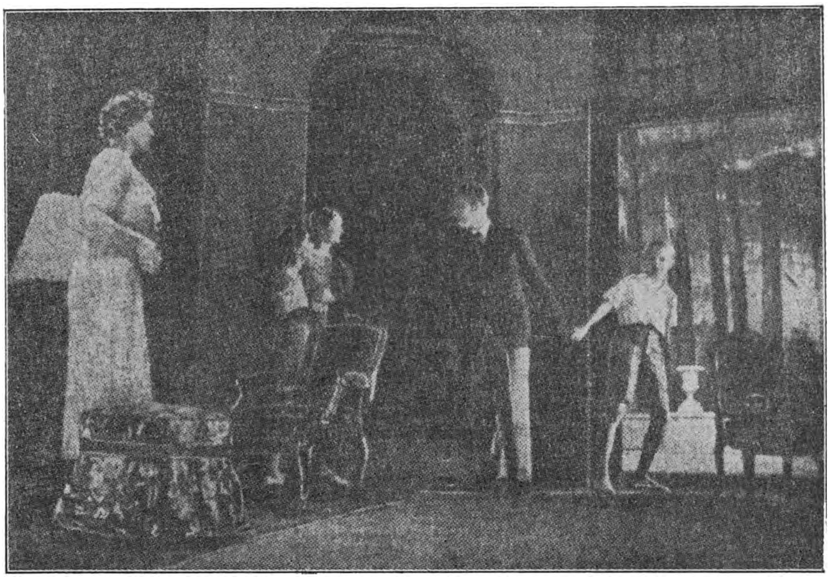

„Scene uit Asmodée in de Comédie-Française te Parijs."

diteit ten opzichte van het eigen innerlijk en uitwendig leven. Zij dwingen ons er toe ons solidair te verklaren met hunne wanhoop. En wie zijn medelijden weigert aan deze figuren, hij is waarlijk erger dan zij.

Zielevergiftigers immers zijn wij allen, tenzij Gods wondere goedheid ons Zijn genade in innig welgevallen door een geheel bijzondere gratie zóó overvloedig schenkt, dat de booze geest als instinctmatig voor hare straling terugwijkt, zooals bij de schoonheid van de ongerepte ziel van Madame de Bartas' dochtertje, Emmanuèle, het geval is.

En daarom kan de beelding van onze innerlijke verwording

tengevolge van den zondeval van den eersten mensch ons niet anders dan ten diepste roeren en houdt het probleem der heropstanding van deze zielen ons bij voortduring hartstochtelijk geboeid. Het gaat om niets meer of minder dan de oplossing van de prangend-beangstigende vraag, of er voor ons eigen zondig vleesch, in welke levensomstandigheid ook geplaatst, redding is. Want èn Couture, èn Marcelle de Bartas, èn Mademoiselle, het zijn onze deerniswekkende bloedeigen broer en zusters. Niet aan ons is het oordeel over hen, maar aan Hem, wiens welhaast tastbare aanwezigheid dit al beheerscht, want na de aanschouwing van dit levensgebeuren zijn wij meer dan ooit van de waarheid overtuigd, dat, als de mensch grootendeels de veroorzaker is van de ondeugd in eigen leven, God daarentegen de voornaamste bewerker van zijne deugden is.

* * *

Het gebeuren ontrolt zich in den schoot van een familie uit de Landes, in een rijk, weelderig, overigens vreedzaam milieu, waarin vier kinderen om hun moeder leven, een jonge weduwe, die in haar taak als opvoedster door een juffrouw en een huisleeraar wordt ter zijde gestaan. Deze laatste is de veelomstreden figuur van M. Couture; het is om hem, dat geheel het drama zich concentreert.

Mislukt seminarist, tracht hij bij anderen — en ook bij Madame de Bartas — het geloof ingang te doen vinden, dat slechts zijn onafhankelijkheidszin, zijn zucht naar vrijheid de aanleiding is geweest tot zijn heengaan. Reeds bij de eerste woorden treft ons het feit, dat deze huisleeraar een buitenmate groote plaats in dit familieleven heeft weten te veroveren. Reeds de eerste kennismaking brengt ons een hartgrondige antipathie, achterdocht en vrees ten opzichte van dit karakter. Niet de hebzucht in den gewonen zin van het woord, maar een grenzenlooze eerzucht en heerschzucht vervoeren dezen man. Zijn vleeschelijke lusten, die hij blijkbaar uiteindelijk verzadigd heeft aan Mademoiselle, na een harteloos spel van daemonische verleiding, drijven hem nu, na een zevenjarig verblijf in Madame de Bartas' familie, in de richting van de moeder en hij stelt zich voor geen middel onbeproefd te laten om deze reeds lang ondernomen verovering te doen slagen. Geen oogenblik laat ons de gedachte los, dat het bezit van het gratievolle lichaam van Madame de Bartas voor hem slechts de voleinding beteekent van een zieleverovering, waarvan hij sinds jaren droomt en waarop zijn streven sinds jaren gericht is. Door zich aan het lichaam van deze aanvallige vrouw op te dringen is hij er zeker van tegelijk de onbetwiste heerscher over haar ziel te worden. Want deze Couture, die intusschen bitter lijdt onder de ellende van zijn gemis van een God, haakt met onweerstaanbaar verlangen naar de inbezitname van de ziel, die hem zeven jaar lang weerstand bood. Het is altijd deze be-

hoefte om anderen zijn troosteloosheid te doen deelen, die hem er toe drijft eerst twijfel en dan het kwaad in hunne harten te zaaien; en geen list, geen geweld, geen dwang worden daarbij door hem geschuwd. Wij huiveren, wanneer wij deze ziel die van de onschuldige Emmanuèle, het zeventienjarig dochtertje van Madame de Bartas, zien naderen; wij huiveren, wanneer wij deze slang haar kronkels zien slaan om het hart en den geest van de moeder, waar wij immers gedoemd zijn in machteloos medelijden de tragische ruïne van Mademoiselles leven te aanschouwen.

In zijn eerste gesprek met Madame Bartas voelen wij de omstandigheden dermate gerijpt, het terrein dusdanig gepraedisponeerd door een jarenlang satanisch insinueeren, dat de crisis — en wij vermoeden later, in klemmenden angst, ook de val van Madame Bartas — niet verre meer kunnen zijn. In verbeten jaloezie doet Couture zijn meesteres striemende verwijten naar aanleiding van een wandelrit te paard, die zij in het morgenuur met een harer buren ondernomen heeft. In een schoon verweer wijst zij ieder zijner beschuldigingen af en doet hem begrijpen, hoe in den onoprechten toon van „directeur de conscience", die hij bij voortduring in haar bijzijn aanneemt, geheel andere gevoelens dan die van een „priesterlijken leidsman" doorschemeren. En toch, al is het waar, dat zij hem doet begrijpen, dat geheel zijn spel door haar doorzien wordt en hij haar niets te verbergen heeft, het feit, dat zij Couture niet verjaagt na de onkiesche grofheden, die hij haar voor de voeten heeft geworpen, stelt ons in staat te begrijpen, welk een ingang, méér nog, welk een definitieve plaats deze man, zij het dan niet in haar hart, dan toch in haar geest gevonden heeft. En wij vermogen zelfs de gedachte niet van ons af te zetten, dat de vurige jaloezie, waarmede deze man haar leven omwikkeld houdt, door haar, de eenzame moeder, als een huiveringwekkende streeling ondergaan wordt. Deze hartstochtelijke jager op menschenzielen, mengeling van heerschzucht, hebzucht en trots, van jaloezie en wreedheid, is wel een Mauriac-schepping van weergalooze grootheid.

Ware het niet, dat Gods wegen ondoorgrondelijk zijn, — een Gradère uit les Anges Noirs, die tot de ergste misdaden afglijdt om uiteindelijk gered te worden, is er het bewijs van, — wij zouden wanhopen aan deze ziel, in welke het kwaad op zoo schrikbarende wijze woedt. Het niets-ontziende automatisme, waarmee Couture zijn booze daden de een na de ander volvoert en dat zijn merkteeken drukte in geheel zijn figuur en ieder zijner gebaren, getuigt ons van de welhaast onbetwiste heerschappij van den boozen geest over dit hart. Een angstwekkend probleem voorwaar...... Deze Couture, die aan de zonde ten offer viel — wij denken tegelijk aan de helden van La Fin de la nuit, Le Noeud de Vipères, Les Anges Noirs en zoovele andere — geeft ons de hallucineerende indruk van een misdadig spook: een wezen, dat, ontworteld, in waarheid van het

leven werd beroofd. Immers, slechts wat in den mensch aan deze greep van het kwaad werd ontworsteld, heeft waarachtig leven. De ontstellende indruk van „afwezigheid van leven", die zooveel moderne tooneel- of romanhelden geven (die slechts meer de spookgestalten zijn, waarvan Strindberg sprak, en wien alle waarachtige werkelijkheid ontbreekt), heeft geen andere oorzaak dan deze miskenning van het essentieele menschzijn.

* * *

Het ware drama ligt niet in de woelende passie's, die elkaar het menschenhart bestrijden: het ligt in het feit, dat de mensch, overwonnen door die hartstochten, in vele gevallen opteert voor den zieledood en zich afkeert van het leven. In spijt echter van deze keuze blijft de hang naar het leven, de zucht naar de eeuwigheid.

De vloek, die deze wezens drukt, bestaat in het hartstochtelijk verlangen naar leven, dat in hen om bevrediging vraagt en als een onverwinlijke kwelling hunne ziel omkneld houdt. Bossuet vergelijkt den mensch, aan de zonde ten prooi, met een paard, dat door duizenden bijen overvallen, door evenzoovele angels uiteengescheurd wordt. De groote dwaling van den modernen mensch is te gelooven, dat vergetelheid synoniem is met vrijheid en dat ontrouw aan God bevrijding zou brengen. Geen ontzettender dwaling dan deze: men moge aan den zin der zonde met gesloten oogen voorbijgaan: in het diepst van ons protesteert ons innerlijk bewustzijn, in smartelijke herinnering aan een mogelijk ander en beter leven.

Dit onvergetelijk lijden nu drukt een tragisch, diep-aangrijpend merkteeken in ieder van Mauriac's personen: hun ontrouw aan God is als een altijd bloedende wonde in hunne zielen. Ook Blaise Couture gaat gebogen onder dit lijden en wekt geen oogenblik den indruk van ook maar eenig geluk in zijn verkeerde daden te vinden. En dit lijden nu doet deze helden juist hun m e n s c h e l ij k h e i d behouden. Slechts zijn ontzagwekkende trots houdt een Couture staande en behoedt hem er voor zich in den afgrond der vertwijfeling te storten.

* * *

Maar spoedig verbreedt het tooneel zich als Harry, een jonge Engelschman, zijn intrede in de familie der Bartas doet. Niet alleen stijgt daardoor de jaloezie van Couture ten top, maar de frissche bekoring, die van dezen jongen man van twintig jaar uitgaat, mist ook haar uitwerking op de moeder niet en doet vooralsnog ondefiniëerbare gevoelens van sympathie en genegenheid in het hart van Madame de Bartas, zoolang van liefde gespeend, ontluiken. Zich éér dan zijn meesteres van het gevaar, dat hem in dezen jongen rivaal dreigt, bewust, komt Couture er toe Harry's heengaan van haar te eischen. Haar eigen sympathie en de op-

rechte vriendschap, die in weinig dagen tusschen Harry en haar kinderen geboren is, weerhouden haar ervan een haar afgedwongen belofte om hem heen te sturen, gestand te doen.

Het drama ontstaat, als haar sympathie daarna in liefde verkeert en zij plots een mededingster in haar kleine Emmanuèle ontdekt. Met Emmanuèle creëerde Mauriac een nieuwe figuur in zijn werk: de reine, onbewogen ziel, die zich in argelooze onschuld op het rhythme van Gods intieme vriendschap beweegt en waarvan wij het prototype zouden kunnen zien in Marie uit Le Noeud de Vipères. In deze geprivilegiëerde ziel treedt God op geheel bijzondere wijze naar voren, daarbij als Zijn zichtbaar werktuig de schoone figuur kiezend van den dorpspastoor, die met teere hand deze bloem van zuiverheid voor smetten en kneuzingen behoedt. Als wij de moeder zien lijden in een tragischen zielestrijd, die haar verscheurd houdt en die op de meest sluwe wijze door de duivelsche inblazingen van Couture wordt gevoed, verlaat de gedachte ons niet, dat deze reine liefde van Emmanuèle voor God en voor den jongen man, die God haar zond, den moordenden toeleg van den boozen geest, die al zijn invloed aanwendt om Madame Bartas in het verderf te storten, zal doen mislukken. Immers „tout est possible à l'amour; l'amour déjoue la logique des docteurs", zegt Mauriac ergens, een Evangelie-woord herhalend. Mauriac hoedt zich intusschen ernstig voor een gevaar, waaraan Ghéon vrijwel nimmer ontsnapt. Een geheimnisvolle bescheidenheid, die de nederigheid Gods zelf is, spaart en eerbiedigt tegelijk de wereldwetten en de vrijheid der zielen. Geen oogenblik wekken de helden van Mauriac den indruk niet in vrijheid te handelen, al spelen èn plaats èn levensomstandigheden een bepaalde determineerende rol.

Het feit, dat Mauriac partij kiest, vóór God, tegen de soms monsterachtige naturen, die hij in het leven roept, is voor deze vrijheid een welhaast afdoend bewijs. Steeds weer geeft hij in de causaliteit van het kwaad een voorname plaats aan de genadewerking. Steeds weer duidt hij op de aarzelingen, de gewetensbezwaren zijner helden: nimmer geven zij zich lijdelijk-blij aan het kwaad over; nimmer dooft in hen de gewetensvlam. Deze helderziendheid ten opzichte van het eigen daden- en gedachtenleven — waarvan ik reeds boven sprak — veroorzaakt hier juist de waarachtige tragedie. Het conflict wordt veel minder geboren uit het samentreffen van onderling tegenstrijdige levensbelangen, dan uit den inwendigen strijd, dien ieder der helden tegen eigen hart, eigen droom, eigen illusie en eigen valsche ideeën te voeren heeft. Zoodat de vijand, dien ieder der helden van Asmodée te bekampen heeft, vóór alles ligt in het tweede-ik, dat hun waarachtig mensch-zijn soms goeddeels wist te verdringen. Het is het spookbeeld van haar zelve, van haar eigen minderwaardig-ik, dat Marcelle du Bartas steeds weer in Couture weerspiegeld ziet en dat haar in zijn aanwezigheid tastbaar bekruipt, dreigend ieder

goed gevoelen in zijn omknelling te verstikken. Zòò slechts valt de benauwenis te verklaren, die Madame de Bartas een geheele vijfde acte lang krampachtig lijden doet. Het „Non, je reste avec Monsieur Couture", dat haar afgepijnde ziel, als antwoord op Emmanuèle's uitnoodiging om met Harry en haar het tuinpark in te gaan, ontwrongen wordt, is de aangrijpende klacht van een ziel, die, door het kwaad van alle zijden belaagd, in de afmatting van een schrikwekkenden kamp, dreigt ten onder te gaan.

Met Harry aan haar dochtertje af te staan, behaalde zij een nieuwe overwinning op haar zelve: de vrees echter blijft in ons achter, dat met deze zelfopoffering de moeder haar laatste krachten van weerstand uitputten.

* * *

En toch blijft deze vrees in dit laatste van Mauriac's werken door hoop overstraald. Want méér dan in voorgaande scheppingen, heeft de schrijver ons hier de wet voelbaar gemaakt, dat God rekening houdt met de stille offers en het verborgen lijden van de ledematen van Zijn „Corpus mysticum", die in hun vleesch het lijden van Christus voor het welzijn van Zijn hem dierbare Kerk voltooien. Men heeft in dit tooneelstuk méér dan ooit te voren, wat Mauriac in zijn A n g e s N o i r s „het bijna lichamelijk gevoel van de verwantschap der zielen", noemde, „van de geheimzinnige banden, waarmede wij allen samengebonden zijn door zonden en genade".

Tastbaar is in A s m o d é e, meer dan in eenige voorgaande roman, de goddelijke macht, die het werk ondernomen heeft der menschen-redding, in samenwerking met de wil der onderscheiden individuen. Deze goddelijke kracht incarneert zich in ieder dezer figuren en zoo zij voor een oogenblik bepaalde zielen den vrijen teugel schijnt te laten, dan dringt zich de gedachte toch aan ons op, dat het slechts is om daarna dès te overwegender bezit van deze zielen te nemen. Want dèze overtuiging schenkt ons A s m o d é e: zoolang de mensch zich niet in duivelschen overmoed definitief van God afkeert, blijft de zekerheid voor ieder dezer helden, dat het Bloed der Verlossing zijn uitwerking niet zal missen. Het geloof, omsluierd van geheimenis, brengt den christen deze zekerheid.

Een profetenroman

door Dr. L. J.

„Höret die Stimme" [1]) van Franz Werfel is een grootsch opgezet boek van een groot dichter, die mede op de nominatie staat voor den Nobelprijs. Het is een profetenroman, rijk aan gegevens uit de cultuur- en godsdienstgeschiedenis van Israël, Babylonië en Egypte. Werfel geeft ons in dit breed episch prozawerk een boeiende paraphrase van den bijbel, een testament voor onzen tijd.

Imposante tafereelen ontrolt hij voor ons oog, uit langvervlogen tijden, tafereelen van enorme rijkdom en schrijnende armoede, van buitensporige weelde en groote ellende, van geweldige macht en diepe vernedering. Gruwelijke oorlogstooneelen, barbaarsche mishandeling van weerlooze gevangenen, huiveringwekkende wreedheden schildert hij ons. In episoden van aangrijpende tragiek komt de dramatische dichter tot zijn recht, terwijl de visionnair Werfel ons zoowel de bovennatuurlijke droomgezichten als de occulte visioenen van den profeet met groote helderheid voor den geest toovert.

De alles beheerschende heldenfiguur, het middelpunt van den roman is Jeremias, de ziener, die waarschuwend en dreigend zijn stem verheft en alleen staat in eeuwigen strijd tegen volk, koningen en valsche profeten, Jeremias, wien alles ontnomen wordt, wat hem lief is, nooit geschonken waarnaar hij vurig verlangt. Treffend teekent de schrijver deze gestalte: zijn schuchtere, teergevoelige, eenzelvige natuur, zijn kinderlijke reinheid, zijn zedelijke kracht en doodsverachting, schildert hem echter ook in oogenblikken van menschelijke zwakheid, van toorn en vertwijfeling, van menschenvrees en doodsangst, om hem tenslotte, willoos luisterend naar de stem Gods, het gericht Adonais te doen verkondigen: de ondergang van Jerusalem, de verwoesting van den tempel, de Babylonische gevangenschap.

Werfel verhaalt ons Jeremias' leven, lijden en heroisch worstelen, van den dag af, waarop hij, „de zoon van Hilkia, uit de priesteren, die te Anathot waren", was uitverkoren, om bij het Pascha-offer dienst te doen. Den daaropvolgenden nacht hoort hij de roepstem des Heeren: „Eer ik u in den moederschoot schiep, heb ik u gekend, ik heb u geheiligd, eer zij u baarde, ik heb u den volken tot profeet gesteld". Na deze roeping begint Jeremias' lijden en strijden. Reeds in het vaderhuis wachten hem twijfel, hoon, vijandschap, behalve van den kant van zijn moeder Abi.

Werfel volgt den profeet door zijn veelbewogen leven, naar Jerusalem, waar zijn eigenlijke profetenwerkzaamheid plaats heeft, naar Egypte. naar Babylon en weer terug in Jerusalem. Zijn ongewoon episch talent biedt hem hier gelegenheid als in grootsche visioenen den Egyptischen doodencultus en den Chaldeeuwschen sterrencultus voor te stellen. Overal staat Jeremias in het centrum, een figuur van ontzettende afmetingen, geweldig in kracht en in zwakheid, in toorn en in leed, in zijn verontwaardiging en in zijn vermorzeling, zoo als Michel Angelo hem afbeeldde in de Sixtijnsche kapel.

Om de hoofdfiguur groepeert Werfel tallooze andere gestalten, waarvan enkele uitvoeriger geschetst, andere slechts met een paar woorden, met een enkelen trek markant en levenswaar getypeerd zijn. En al die figuren, die de auteur ons met kunstenaarshand schildert, zijn niet enkel scheppingen van zijn oplaaiende verbeelding. Het zijn de mannen en vrouwen, die hij in 't voorjaar van 1925, in hun oostersche kleeding in de steden en dorpen van Egypte en Palestina, in de straten van Jeruzalem en Memphis ontmoette; 't zijn de gestalten uit het Oude Testament, met wier psyche, gedachtenwereld, karakter en spreekwijze zijn bijbelstudie hem zoo vertrouwd gemaakt had, 't zijn tenslotte personen uit 's dichters naaste omgeving. Of zou de in Abi zoo treffend mooi geteekende gestalte der moeder, de steeds zorgende, alles begrijpende, alles vermoedende, die met haar zoon in een soort van telepathische verbinding staat, die zelfs den giftbeker ledigt voor haar jongste

[1]) Franz Werfel: Höret die Stimme. Zsolnay. Wien. (756) 1937.

kind, niet de uitbeelding zijn van Werfel's moeder, die R. Specht als „ebenso zärtlich als willensvoll" en vol „Fürsorge" noemt? [1]) Zou Zenua, het heidensche meisje, dat zich tot het jodendom bekeert, de jonge Egyptische, die hij zoo ontroerend karakteriseert, eerst de „treueste Lauscherin" van Jeremias, later zijn verloofde en bruid, niet meer zijn dan een schepping der fantasie? Hij schildert haar rein en teeder in haar „seltsame Brautschaft", aangrijpend in haar tragisch lot.

Ook Werfels landschappen, die van een teedere, eigenaardige schoonheid zijn, verraden sterk de zelfgeziene werkelijkheid en verleenen den roman een treffend locaal-koloriet.

Het hoofdgebeuren van het boek, de lotgevallen van Jeremias, zijn in een eigenaardige lijst gevat: de eerste drie hoofdstukken en de epiloog schetsen ons een psychisch gekwelden jongen schrijver, Claiton Jeeves, op zijn reis door Palestina. Deze ziet er vreemd uit, als „eine Gestalt aus der evangelischen Zeit. Wie irgend ein Jünger auf dem Hintergrund eines italienischen Bildes". Klaarblijkelijk teekent Werfel hier zich zelf. Wij beleven met Jeeves op het tempelplein te Jerusalem het oogenblik der „inspiratie" tot zijn „Jeremias" en vernemen, hoe hij door maandenlange studie van den bijbel, van bijbelcommentaren en andere theologische werken daartoe voorbereid was.

„Der Held dieses Buches" zegt Werfel elders „hat schon seit meiner Jugend meine Gedanken beschäftigt, aber es musste erst diese Zeit mit all ihren Stürmen und Leiden kommen, ehe ich den Mut fand, ihn *wirklich* ins Auge zu sehen."

Verschillende gestalten, die Jeeves in Jerusalem ziet, herkennen we in de omgeving van Jeremias. De eerste verliest in Egypte zijn jonge vrouw Leonora aan dezelfde ziekte, onder dezelfde omstandigheden, als Jeremias zijn bruid Zenua.

Ook verraadt de epiloog ons de hoofdstrekking van dezen profetenroman: „zu zeigen, dass es Grösse nur *gegen* die Welt gibt, und niemals *mit* der Welt, dass die ewig Besiegten die ewigen Sieger sind und das die Stimme wirklicher ist als der Lärm", en zijn boodschap aan allen, die willen hooren: „dass die Stimme Gottes ungeschwächt auch in dieser Zeit und Welt spricht." En er zijn ook in onzen tijd nog mannen als Jeremias, die trots smaad en verguizing, mishandeling en gevangenschap met ware doodsverachting den volke het woord van hun overtuiging kond doen. Het is een boek, zooals de Blut-und-Boden-litteratuur wel niet heeft aan te wijzen. Voor ontwikkelde, rijpe lezers.

[1]) Richard Specht, Franz Werfel, Versuch einer Zeitspiegelung. Wien, Paul Zsolnay, 1926, blz. 30.

BOEKENSCHOUW

ROTHA (Paul) DOCUMENTARY FILM. (272) 12/6. Faber and Faber Ltd. — London.

„In „Documentary Film" wordt een overzicht gegeven van het evolutie proces van het moderne verschijnsel dat documentaire film heet, van haar verschillende eigenschappen, haar functie in het sociale leven, haar beteekenis als kunstverschijnsel. Interessant is het hoofdstuk waarin de propagandistische tendenzen worden beschouwd zooals de Russen, Duitschers en Britten die hebben ontwikkeld. In het tweede gedeelte wordt een overzicht gegeven der techniek van de film. Talrijke illustraties verduidelijken den tekst van dit belangwekkende boek.

VARIA

I. Marcel Aymé, de Fransche romanschrijver, heeft een afkeer van interviews. Als hij een interview niet ontwijken kan, antwoordt hij met èen woord: ja of neen! Bij het einde van het interview verontschuldigt hij zich met te zeggen: „Mijn werk als schrijver vraagt zooveel tijd, dat ik geen gelegenheid heb om er nog bij te denken!"

II. Thibetaansche kloosters betalen liever met boeken dan met geld. Onlangs kocht zulk een klooster een telescoop om deze in een observatorium te plaatsen. Het klooster boodt als betaling een boek aan, dat tot de zeldzaamste boeken der wereld behoort. Het is een werk over het Boeddhisme, dat 60.000 bladzijden telt en slechts in twee of drie exemplaren bestaat. De Duitsche fabrikant bracht dit aanbod over aan een regeerings-instantie, die het met vreugde aannam en zoo kwam het werk in een Berlijnsche bibliotheek.

III. Een vreemdeling bezoekt de schilderijenverzameling van een Italiaansch edelman. Om zijn onbekendheid met het Italiaansch te maskeeren gebruikt hij maar veel superlatieven op „issimo". Telkens als de gastheer vraagt: „E bello?", zegt hij: „bellissimo, superbissimo!" Eindelijk zegt de edelman, meenend dat de vreemdeling hem voor den mal houdt: „Credo, signore, che me pigliate per un asino!" — Si, signor, zegt de vreemdeling, asinissimo!

Eenige leden der Dickens-club te Londen vieren, gecostumeerd als figuren uit Dicken's romans, den verjaardag van hun geliefden auteur.

IV. Den 22sten Februari was het honderd vijftig jaar geleden, dat Arthur Schopenhauer te Danzig geboren werd. Deze wonderlijke philosoof bood aan Brockhaus te Leipzig in 1818, dertig jaar oud, zijn boek „Die Welt als Wille und Vorstellung" aan met de uitdrukkelijke clausule, dat deze er geen reclame voor mocht maken. Het boek ging arbarmelijk. Van de 750 exemplaren werd het grootste gedeelte vernietigd en de rest was na 25 jaar nog niet verkocht. Toch was Schopenhauer overtuigd, dat hij eens zou gelezen worden. In 1844 verscheen hetzelfde boek, uitgebreid en herzien, en wederom mocht Brockhaus er geen reclame voor maken. Weer werd het boek niet verkocht. Schopenhauer bleef de pessimist en menschenhater, die hij altijd geweest was. Eerst na de revolutie van 1848 werd zijn boek gekocht en gelezen, ook doordat de „Briefe über die Philosophie Schopenhauers" van Frauenstädt den weg ervoor gebaand hadden. Schopenhauer verachtte dit succes en sprak minachtend over zijn publiek: „Deze nietsnutten vragen naar de „Briefe" om alles kort bijeen te hebben. Ze zouden het als een pil in-èens willen slikken". In '59 verscheen een derde uitgave, weer zonder eenige reclame. In '60 stierf de grimmige philosoof.

BOEKEN SCHOUW

LUBER (Johan) en SPIER (Jo) DE AMSTERDAMMER ZWART OP WIT. (156) *f* 1.75 en *f* 2.50. Blitz, Amsterdam.

Een humoristisch boekje over den Amsterdammer met teekeningen van Jo Spier. Teekeningen en humor van goed gehalte, geestig journalistenwerk. De Amsterdammer wordt hier beschouwd in zijn betrekking tot zeer disparate grootheden, zooals de Amsterdammer en zijn overheden, de Amsterdammer en zijn brandweer, de Amsterdammer en zijn vreemdeling etc. etc. Ik noem deze drie, omdat deze de geestigste hoofdstukjes vormen. Een kostbaar boekje op hopelooze oogenblikken.

MARMION O.S.B. (Dom Columba) DAGELIJKSCH BROOD. Vert. door Dom Andreas Beekman O.S.B. Deel I en II. (102) „De Toorts", Heemstede.

Het voortreffelijk vertaalde werkje van Dom Marmion bevat overwegingen voor Kerst- en Vastentijd en geeft in het laatste gedeelte nog gedachten voor de Heiligen-Feesten van 13 Februari tot 25 April. De laatste jaren is veel religieuze lectuur verschenen, daaronder neemt dit werkje ongetwijfeld een eerste plaats in door den eenvoud van de daarin uitgedrukte gedachten, die zoo innig tot de volle beleving leiden van het groote liefdeblijk der Verlossing. Gaarne aanbevolen.

ZULLIGER (H.) MOEILIJKHEDEN BIJ DE OPVOEDING VAN KINDEREN. Serie: Afwijkende kinderen. Met een voorwoord van Prof. dr. E. Carp. (206). Haga, Den Haag.

De schrijver rekent zich tot de school van Freud. Maar zijn standpunt is in dit opzicht gematigd. Ik heb dit boek met genoegen gelezen, want er staan leerzame en aardige dingen in voor ieder, die critisch weet te onderscheiden. De op pag 105 aangegeven masturbatie-behandeling moet als ongeoorloofd bestempeld worden. Voor deskundigen.

GONTSJAROW (I. A.) OBLOMOV. Vert. door Else Bukowska (551) *f* 3.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

„Oblomov" is een roman uit den grooten tijd der Russische litteratuur, een roman die een vertaling meer dan waard is. Hoewel hij reeds in 1859 verscheen, is hij allerminst verouderd. Het is een nog levend document uit den tijd van grondbezitters en lijfeigenen, een tijd die voor Rusland onherroepelijk voorbij is. In „Oblomòv" heeft Gontsjarow de Russische indolentie geteekend in een onsterfelijk type, den held van het boek; maar zijn kunst was, dat hij hem niet louter als indolent schilderde, maar tevens als een door en door goed en eigenlijk rechtschapen mensch. Doch hij raakt niet los uit zijn inertie. Alles wat inspanning, onderneming, een zekere energie vordert, schrikt hem af, of liever: hij komt er niet toe een daad te stellen. Hij verlooft zich met een opofferend, fijngevoelig, energiek meisje; maar tot een huwelijk komt hij niet, uit een soort vadsigheid wederom. Later trouwt hij met zijn hospita, wat zonder veel omhaal geschieden kan. Hij laat zich afzetten en bedriegen met open oogen, alles uit dezelfde „peur de vivre". Naast Oblomov is diens vriend, de Duitscher Stolz, de man van de daad. Hij trouwt tenslotte met de teleurgestelde Olga.

Deze roman mist het tempo, waaraan de hedendaagsche lezer gewend is, maar menschen van smaak zullen dit nobele, fijnzinnige boek weten te waardeeren.

BAUM (Vicki) LIEFDE EN DOOD OP BALI. Roman. Vert. door H. M. A. Ludolph-van Everdingen. (395). De Haan, Utrecht.

Uit de nalatenschap van Dr. Fabius, een zonderling, die leefde en stierf op Bali, heeft Vicki Baum dezen roman samengesteld. Het is een ongewoon boek geworden, dat niet alleen bekoort door zijn levendige schildering van Balineesche toestanden en zeden, maar veel meer is dan een reportagewerk; het is een schoone verbeelding, een weergave van Balineesche menschen en lotgevallen, geschreven door iemand, die van nabij geobserveerd heeft en het vermogen bezat er een episch verhaal over te schrijven. Ordening en compositie zijn voortreffelijk; een heel Balineesch rijkje herleeft hier in zijn markante, typeerende figuren, die ons zoo na treden dat wij ermee vertrouwd raken en ze van binnenuit leeren kennen. Natuur en bewoners, alles krijgt hier adem en leven. Het is wel een der beste Indische romans, die er ooit geschreven zijn. Er loopt tevens een sterk historisch stramien door het verhaal, de verovering der Hollanders van de Zuid-Balische rijkjes in het begin dezer eeuw. Een levendiger schildering van de Balineesche bevolking met haar geloof in geesten en tooverij, met haar verworden Hindoeïsme, haar fleurige levenskunst, haar primitieve instincten, haar noodlotsberusting is nauwelijks mogelijk, hoewel een Christen dit alles natuurlijk anders zou zien. Wegens de vrije beschrijving van heel het Balineesche leven blijve het boek voorbehouden voor ervaren, ontwikkelde lezers.

BUCHHOLTZ (Johannes) DE KOMEDIE KOMT. Vert. door Agnes Röntgen. (342). Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Johannes Buchholtz is een Deensch schrijver, die in zijn vaderland veel gelezen wordt. Denemarken ligt dichter bij Europa, bij West-Europa, dan de andere Scandinavische landen, wat in zijn romans merkbaar is. Deensche romans zijn doorgaans burgerlijker, gelijkvloerscher dan Zweedsche of Noorsche. Ook „De Komedie Komt" heeft niets van het donkere, dreigende, noodlotzwangere, wat Scandinavische romans zoo vaak kenmerkt. De auteur be-

schrijft een doktersgezin in een Jutlandsch stadje, een wonderlijk gezin met een prachtig ouderpaar en een stel kinderen, die alle in verschillende richting uitgroeien. De ouders laten hun kinderen volkomen vrijheid en leven geheel naast hen, ofschoon het, afgezien hiervan, modelouders zijn. Buchholtz is een vlot, humoristisch auteur, die zich weinig bekommert om problemen, doch onderhoudend vertellen en schrijven wil. En hierin slaagt hij volkomen. Zijn werk is amuzeerende lectuur van zeer goed gehalte. Er moet nog een vervolg op „De Komedie Komt" verschijnen. Volwassen lezers.

KNITTEL (John) EL HAKIM (De Dokter). Roman uit het hedendaagsche Egypte. Vert. van S. van Praag. (325) *f* 3.90 en *f* 4.90. De Gulden Ster, A'dam.

„El Hakim" is het boeiende levensverhaal van een Egyptischen jongen uit het volk die het door energie zoo ver bracht dat hij als arts kon afstudeeren. Gedreven door zuivere menschenliefde heeft hij, ten koste van zijn gezondheid tenslotte, zijn kennis benut ten bate van zijn volk.

In meer dan één opzicht is dit een interessante roman. Hij vertelt van de eigenaardige omstandigheden waaronder in dit land de medische praktijk onder het volk wordt uitgeoefend. Min of meer is het boek ook een zedengeschiedenis van het moderne Egypte; het verklaart de tegenwoordige toestanden in het land van den Nijl, de politieke onrust en de verhouding tot Engeland. Het is duidelijk dat de schrijver het moderne Egypte grondig kent. Als een tastbare draad loopt door het geheel het levensverhaal van Dr. Ibrahim, door hemzelf verteld; het is pakkend en dramatisch; het verslag van een fel gestreden, innig gevoeld leven, harmonisch gevat in een beeldrijken stijl.

Een roman van beteekenis; echter alleen geschikt voor ontwikkelde, grondig ervaren lezers.

CLOETE (Stuart) WENTELENDE WIELEN. Geaut. vert. van J. Maschmeyer-Buekers. (477) *f* 4.90. Servire, den Haag.

De verschijning van „Turning Wheels" is min of meer een sensatie geweest en het verwondert dan ook niet, dat een van onze vele import-uitgeverijen er beslag op legde en er een Nederlandsche vertaling van het licht deed zien. Stuart Cloete weet wat vertellen en beschrijven is. Hij weet ook grootsche tafereelen te ensceneeren. Wij hoorden in dit verband zelfs spreken van een epos, wat we toch overdreven vinden. Waarom? Omdat de schrijver, die zich een meester toont in beschrijving van brute kracht, van vechtpartijen, van jachtepisoden, faalt als het er op aan komt innerlijke conflicten en zielsontroeringen te vertolken. Misschien is Tante de Jong nog 't best geteekend, al missen we ook hier diepte. „Wentelende Wielen" is een boek over de Boeren in Zuid Afrika: hun strijd tegen de inboorlingen, zoowel menschen als beesten. Dat dit geen bagijnen-leventje is, begrijpen een ieder. Maar zooals het hier geschilderd wordt, is het toch al te rauw en daarom eenzijdig. Van al die Boeren deugt er feitelijk niet een en zoo ontbreekt het noodige evenwicht. Christelijke wetten zijn hier zoo goed als onbekend. Zonder de minste bedenking schiet een vader zijn zoon vanuit een hinderlaag neer, omdat deze, ja feitelijk toch omdat deze het meisje bemint, dat hij voor zichzelf bestemde. En met even weinig bedenking ontrooft een derde dienzelfden vader weer deze vrouw, die ook weer zonder blikken of blozen haar kinderen in den steek laat. En meer dan ergerlijk is daarij, hoe dit alles weer oversaust wordt met bijbelsche godzaligheid. Stevig voorbehouden.

MITCHELL (Margaret) HET ZAAD ONTKIEMT. Vert. door W. J. A. Roldanus Jr. (351) *f* 2.40 en *f* 3.25. Zuid-Holl. Uitg. Mij. Den Haag.

Het derde deel van Margaret Mitchell's roman „Gone with de Wind" is onder bovenstaanden titel eindelijk toch verschenen. De eerste deelen hebben wij vroeger reeds besproken. Het is een boek van prachtige vertelkunst, een boek, dat een grootsche schildering bevat van het leven in Georgia vòor en na den oorlog tusschen Zuidelijke en Noordelijke Staten der U.S.A. In dit laatste deel trouwt Scarlett, de hoofdfiguur van het geheele werk, met Rhett Butler, het dubieuze personage, dat zich in dit gedeelte vrij wel rehabiliteert en een menschelijk hart blijkt te bezitten. Het huwelijksleven dezer twee is

weinig rooskleurig en als zij op het einde van het boek voor een tijd uiteen gaan, is dit althans een gedeeltelijke verzoening. Wegens de rauwe alcoofscenes, die onverbloemd beschreven worden, is het boek slechts voor rijpe, ervaren lezers.

SCHENDEL (Arthur van) DER LIEFDE BLOESEMS. (250) Derde Druk. Meulenhoff, Amsterdam.

Deze herdruk vraagt opnieuw voor Van Schendels boek over de liefde de aandacht. Men vindt den auteur geheel in het werk — dat voornamelijk aan Een Zwerver verliefd en Een Zwerver verdwaald herinnert — terug. Het is schoon in geheel en détail, edel van vorm en voorstelling. Mist het een diepere ondergrond, de verheerlijking der aardsche liefde is van een grote rijkdom. Het verheerlijkt deze liefde in alle aspecten en toont haar verscheidenheden in knop, bloesem en vrucht. Volwassenen.

DUVERNOIS (Henri) DE MAN DIE ZICHZELF TERUGZAG. (215) *f* 1.90. Geaut. Vert. uit het Fransch van Minny Musaph Blijdenstein. Duwaer en Zn. Amsterdam.

Reeds het eerste hoofdstuk van dit zeer eigenaardige boek doet onaangenaam aan, maar geeft direct een duidelijk beeld, welke eigenschappen de hoofdpersoon, Portereau heeft. Hij is een cynisch, ontevreden mensch, in eigen oogen een miskend genie, minachtend neerkijkend op de massa, die aanneemt dat mannen, nog sommige goede, hoewel meestal burgerlijke eigenschappen kunnen bezitten, maar dat een vrouw heelemaal minderwaardig is.

De geheele constructie van deze roman is zeer slecht uitgewerkt. De beschrijving van de proef met dat vliegtuig is belachelijk onbenullig en de schrijver doet nergens moeite om ook maar een onderdeel van de uitvinding en de reis iets waarschijnlijk te maken. Het duidelijkst demonstreert dit zich ook door zijn kostenberaming. Frs. 20.000 of wel in 1937 ca *f* 1000.—. of misschien in 1932 *f* 1400. Waarschijnlijk is dit een kleinigheid die hij overzag, maar dit projectiel moet met zijn beweegkracht, motoren, springstoffen enz. toch nog wel iets meer gekost hebben dan een slechte auto.

Zijn uitdrukkingen zijn overigens van iemand die blasé is, terwijl een perversiteit zoo nu en dan om de hoek komt gluren, zonder woorden, maar je krijgt onwillekeurig een vieze smaak in de mond. De moraal is zoek in dit boek en men kan het alleen aan zeer ervaren lezers geven.

CENDRARS (Blaise) GOUD. (147) *f* 0.90. De wonderlijke geschiedenis van Generaal Johann-August Suter. Dupuis, Charleroi.

Dit vrij slordig uitgegeven boek is de geschiedenis van de tragische ondergang van Generaal Suter. De ontdekking van goud op zijn grondgebied in Californië, ontketent 'n rush naar zijn plantages, waardoor deze verwoest worden en hij zelf geruïneerd. Ondanks de vluchtige tooneelen, en de compacte stijl is het een spannend geheel geworden, dat leesbaar is voor iedereen.

NIJNATTEN-DOFFEGNIES (H. J. van) ONTAARDE ZOON. (269) *f* 2.90 en *f* 3.90. Dishoeck, Bussum.

De schrijfster is er in geslaagd een zuiver beeld te geven van haar onderwerp en delicate details op een eerlijke, open en toch niet storende wijze te behandelen. De figuur van Albert zal voor velen een herinnering aan zichzelf wekken met een aansporing om ondanks alles toch altijd te volharden in het goede, dat alleen vrucht kan dragen. Er zijn zeer zeker gedeelten in dit boek die sterk zijn voorbehouden zooals de niet afgekeurde overgave van diverse vrouwen, een overspel van een getrouwde of de aanhaling: „Er gebeuren zoovele dingen waarbij de Heer zoowel als de Priester een oogje dichtknijpen", maar het boek doet echt aan. Het begin is wel wat te veel uitgesponnen en ook verderop zijn nog wel zwakheden. Jammer blijft het dat de schrijvers nog steeds titels blijven bedenken die iedereen reeds bij voorbaat als niet juist gaat beschouwen. De ontaarde zoon is hier de verkeerd begrepen, zwakke, maar steeds goedwillende zoon. Het blijve gereserveerd voor zeer ervaren, wetende lezers.

AYRES (Ruby) LIEFDES NOODLOT. (223) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vert. van C. Kroesen. Kruseman, Den Haag.

Dit sentimenteele boek beschrijft het leven van een paar pas getrouwde hopeloos oppervlakkige jonge menschen. Hun huwelijk staat vanaf den eersten dag reeds op losse schroeven en het verwondert ons niets dat het idee fixe van den jongen man en de buitengewone aanstellerij van de vrouw de laatste stoot geven tot een algeheele breuk. Het heele geval is de moeite van het lezen niet waard en alleen ervaren lezers zouden zich dan nog die moeite mogen getroosten.

SCHILLINGS (Dr. André) VERBEELDERS VAN IDEAAL EN WERKELIJKHEID. (179). Het Poirtersfonds, Eindhoven, 1938.

In dit royaal uitgegeven boek vindt de lezer een zestal novellen en schetsen over bekende Nederlandsche schilders, de van Eycken, Hugo van der Goes, Quinten Matsijs, Hendrik Bloemaart, Jacob Jordaens en den graveur Willem Delff. Bij de meesten is het thema: hoe zij de liefde en een vrouw vonden, gewoonlijk in de dochter van hun meester. Ook Schillings is „een verbeelder van ideaal en werkelijkheid". Hij plaatst zijn verhalen in een idyllische sfeer. Doorgaans is het stramien: een strenge meester, een lieftallige, schuchtere dochter, een onhandige, timiede leerling. Een aardig boek, dat tevens eenige reproducties van bekende meesterwerken bevat.

Vries (Martha de) VACANTIE (95). Van Dishoeck, Bussum, 1938.

„Vacantie" bevat een drietal fijne kinderschetsen; ouders-en-kinderschetsen, is nog juister gezegd. De schrijfster zet haar figuren in een rozig morgenlicht, buiten die sfeer van harde, ruwe werkelijkheid, die het leven gewoonlijk met zich brengt. Maar alles is zoo zuiver gezien en gevoeld, dat er een onweerstaanbare bekoring van uitgaat. Een smaakvol boekje, dat niemand onbevredigd terzijde zal leggen.

YPMA (Jo) BOVEN DE POLDER DE HEMEL. (185) *f* 2.90. Bosch & Keuning, Baarn.

De auteur van dezen boerenroman heeft, dunkt me, Jan Eekhout gelezen en hem, bewust of onbewust, als model gekozen. Maar zijn (of haar) talent is zooveel zwakker. De beschrijvingen zijn sober en strak, wat hoog te waardeeren is. Het geheel verraadt een uitgesproken zin voor onopgesmukte realiteit. Maar het voortdurend gebruik van dialect maakt de lezing tot een ware inspanning. Bovendien zeggen deze boeren zoo weinig en zoo bondig, dat het is of ze in raadsels spreken. Ook zijn de gebeurtenissen te effen, te weinig bewogen om belangrijk te zijn. De overmatige styleerzucht heeft 't boek geschaad; een losse, vlotte verteltoon en minder dialect zouden de leesbaarheid verhoogd hebben.

GOOY (Marijke van) 'N DWAASHEID!! (247) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Steenuil, Amsterdam.

Als ontspanningslectuur is dit een alleraardigst boek. Het is het vlotte verhaal van een meisje, dat uit baloorigheid het ouderlijk huis ontvlucht en op hoop van zegen naar Berlijn reist. Daar vindt zij een betrekking en verdere heerlijkheden. Hoogere pretentie dan eenige avonden prettig te amuseeren heeft het boek niet en hierin slaagt het uitstekend. Iedereen kan ervan genieten.

WAGGERL (K. H.) HET JAAR DES HEEREN. Vert. door Felix Timmermans en H. van Ael. (267) *f* 2.10 en *f* 2.90. De Spieghel, Amsterdam.

Een rustige roman, mild van stemming en vol sfeer, waarin David de hoofdpersoon is; een eenvoudige jongen, misdienaar, koster en daglooner, vriend van den pastoor. Kalm wordt het alledagsleven in een afgelegen dorp verteld, als harmonischen achtergrond der ontwikkeling van het gevoelsleven van David. Volwassenen.

OSSENDOWSKI (Dr. F.) IN DEN STEENEN PUT. C. Wiering, Amsterdam.

Gedurende zijn avontuurlijk leven heeft de Poolsche schrijver Ossendowski ook verscheidene jaren in Russische gevangenschap doorgebracht voor delicten van politieken aard. „In den Steenen Put" is het verhaal van zijn belevenissen aldaar in de jaren na 1905. Het is een eenvoudig en dikwijls ontroerend verhaal van veel leed en mislukte menschelijke idealen. Ossendowski heeft het leven binnen de gevangenissen sterk bewust ondergaan en was daardoor in staat zijn memories eenige psychologische diepte te geven. De schetsen, welke hij van een aantal medegevangenen geeft, zijn interessante levensbeelden.

De vertaling word op enkele plaatsen ontsierd door slordigheden. Volwassenen van eenige ervaring.

DINTER (Joh. van S.J.) SCHERVEN VAN HET GODSRIJK. Roman van een zielzorger uit de Grootstad. 3 deelen à *f* 0.60. (103; 111; 130). Goed Volkbureau, 's Bosch.

In korte afzonderlijke schetsen en verhalen worden de belevenissen verteld van een zielzorger in een groote stad. Een zielzorger, die in de sloppen op bezoek gaat, of de bewoners dier achterbuurten bij zich op bezoek krijgt. Het leven dier menschen heeft de schrijver scherp geobserveerd; hij heeft het tragische, het smartelijke dat daarin zoo dikwijls overheerscht, innig gevoelig waargenomen, maar ook de humor, die er niet zelden zoo frisch en kernachtig in tot uiting komt, is hem niet ontgaan. Het geheel wordt beheerscht door de wereldwijze ervaring, welke de zielzorger zich verwerft door langdurig contact met de maatschappelijk misdeelden, een ervaring welke hem op den duur zuiver leert waarnemen en taxeeren. Het zijn inderdaad scherven van het Godsrijk, welke hier worden uitgestald.

PLEYSIER (A.) DE SPEELWEIDE. (318) De Arbeiderspers, Amsterdam.

De ontwikkeling van het Socialisme, van zijn strijd, van zijn vakvereenigingsleven wordt in „De Speelweide" verteld in een eenigszins romantisch verhaal, door dit alles te groepeeren rond de levens van twee menschen, Leen en Corrie, in wier bestaan het Socialisme en zijn praktijk een rol spelen. Ook de meest moderne problemen en verschijnselen, als het nationaal-socialisme, worden op deze wijze behandeld. Het boek is sterk propagandistisch getint en litterair van weinig beteekenis.

Wegens de socialistische tendenz kan het werk alleen geschikt zijn voor goed ontwikkelden, die critisch kunnen lezen.

CHARTERIS (Leslie) DE WILDE JACHT. (240) *f* 1.75. Vertaling van Eva Raedt-de Canter. Bruna, Utrecht.

De wildheid der jachten wordt door Charteris wat overdreven. Hij blijft echter leesbaar door den kostelijken humor, die zijn Saint-boeken kruiden. De vele onwaarschijnlijkheden, die in de opeenvolgende boeken van dezen schrijver eer toe- dan afnemen, vergeven wij hem gaarne om die ééne kostbare en zeldzame eigenschap. Voor volwassenen.

HUME (David) DE VIER GEDOEMDEN. (263) *f* 2.25. Nederl. Vert. van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Een gewone detective-roman met enkele lugubere moorden en verrassende ontdekkingen, zooals dat bij het genre hoort. Leesbaar voor volwassen specialisten op dit gebied.

BRANDTS (Jan) MISS MASON BEMOEIT ZICH ERMEE. (327) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Internationale verwikkelingen zijn tegenwoordig een gewoon object voor avonturenromans. Brandts gaat echter de perken van het passende eenigszins te buiten. Op het einde wordt het een saaie en onwerkelijk-phantastische beschrijving van een wereldoorlog, die daar voor goed een einde aan maakt, de republiek van Weimar in Duitschland herstelt en meer van die fraaiigheden. Volwassenen, die het toch lezen willen, mogen hun gang gaan.

BROUWER, (Martha) ALS HET KINDJE KOMT.... (227) Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Een vroedvrouw vertelt van de ervaringen, bij de uitoefening van haar beroep opgedaan in de Amsterdamsche volkswijk de Jordaan. Het is een bundel schetsen geworden, soms humoristisch, soms tragisch, zich alle afspelend rond de groote gebeurtenissen in een gezin; een verslag van een typisch geaard volksleven. Volwassenen.

ROBINS (Denise) LIEFDE REIKT TOT DE STERREN. Vert. door C. Kroesen. (221) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

In dit boek is er liefde op elke bladzijde; op zichzelf genomen behoeft dat geen bezwaar te zijn; maar met de liefde tusschen Sonia en Pat is het niet heelemaal in orde. Deze onmogelijk-romantische lectuur kan meer kwaad stichten dan alleen den smaak bederven. Daarom een ernstig voorbehoud voor ervaren volwassenen, — voor zoover dezen belang mochten stellen in dergelijke vooze romantiek.

MILLER (Helen Topping) GEBROKEN TROTS. Vert. van Jeanne Kruyff. (221) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een van die amusementsniemandalletjes waarin „de stormen des levens" eerst over de hoofden der jongelui razen, tot ze elkaar tenslotte op een mooien maanavond definitief vinden en fluisterend de laatste misverstanden weglispelen die het Geluk nog in den weg stonden. In „Gebroken Trots" zijn de aanvankelijke belemmeringen nogal serieus, want de jongeman, die verliefd wordt op het meisje, behoort tot een familie, die de financiëele ruïne heeft veroorzaakt van haar ouders. Het komt natuurlijk toch in orde, en oudere lezers, die van dit soort lectuur houden, kunnen er zich een paar uur mee ontspannen.

EBERHART (Mignon G.) HET LIJK IN DE KANO. Vert. door Ad. Vorstman. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een jonge vrouw wordt in een kano op het meer vermoord gevonden; de verdenking richt zich naar een man en een vrouw, die een motief voor de misdaad hadden. Hoe hun onschuld blijkt en de werkelijke dader wordt ontdekt, wordt verteld in dezen boeienden detectiveroman, die geschikt is voor meer ervaren lezers.

ROSCOE (Theodore) Z BETEEKENT ZOMBIE. (246) Vert. van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Volgens den schrijver heerscht op Haïta een bijgeloof dat lijken door tooverkracht tot het leven teruggebracht kunnen worden. Rond dat lugubere bijgeloof is een roman gefabriceerd, die naar verhouding is. Een misdadigersbende opereert op Haïta; menschen worden in den rug gestoken of het insecten zijn, die opgeprikt worden; graven liggen open en menschen, die sedert tien jaren doodgewaand zijn wandelen weer rond.

Allemaal erg griezelig; zenuwachtige lezers moeten het boek maar niet ter hand nemen.

HILTON (Francis W.) TEGEN DEN MUUR. Vert. van H. van Suchtelen. (226). „De Combinatie", Rotterdam.

Vanaf bladzijde 4 of 5 wordt prompt op elke pagina geschoten of woest paard gereden, en op de laatste bladzijde drukt de held het geredde meisje aan zijn borst. Wat kan een wild-west-romanlezer meer verlangen?

HILTON (Francis W.) DE ROEPSTEM VAN HET WESTEN. Vert. van F. Hoogewerff. (210). „De Combinatie", Rotterdam.

In het cowboyland van de Far West, dat in de fantasie van sommige auteurs nog altijd bestaat, wordt hartig geschoten met revolvers, veedieven slaan hun slag, maar trekken tenslotte aan het kortste eindje, en het belaagde meisje wordt de vrouw van den held. Zoo gaat het in alle cowboy-romans; ook in „De roepstem van het Westen". Kwaad steekt er overigens niet in. Volwassenen.

BEER (Dr. R. C. L. M. de) STUDIE OVER DE SPIRITUALITEIT VAN GEERT GROOTE. (306) *f* 3.90. Dekker en van de Vegt, Nijmegen, 1938.

Deze studie heeft veel van een doctorsdissertatie. De schrijver heeft met bewonderenswaardige vlijt alles bestudeerd, wat licht kan werpen op hetgeen hij tot helderheid wilde brengen, de spiritualiteit namelijk van Geert Groote. Met volkomen objectiviteit en koel oordeel heeft hij vergeleken, verzameld, gewikt en gewogen en een doorsnee getrokken door de ascetische leer van den beroemden man. Als historische studie is het een voortreffelijk boek en vakmenschen kunnen het niet voorbijgaan. Geert Groot komt er niet bijzonder goed af in deze ontleding en daarom hoop ik, dat Dr. de Beer ook een boek voor geheel Nederland over hem zal schrijven (als dit te schrijven is!), waarin deze vrome, energieke, moedige, temperamentvolle man geheel tot zijn recht zal komen. Een leven van Geert Groote, waarin deze markante, actieve figuur scherp geteekend zou staan op den achtergrond van zijn tijd, zou een weldaad zijn voor Nederland.

MAJOR (Dr. Ralph) LEVEN EN DOOD. Vert. door J. C. Hedley- Roggeveen. (294) *f* 2.90 en *f* 3.90 Elsevier, Amsterdam, 1938.

Dr. Ralph Major schrijft in dit boek de geschiedenis van een aantal ziekten door de eeuwen heen. Hij is een veel belezen en veel bereisd man en heeft in zijn boek een flinke dosis cultuur- en zedengeschiedenis verwerkt. Het is een eigenaardig boek, dat, hoewel het over ziekten handelt, zich met spanning lezen laat. De schrijver is blijkbaar niet alleen op de hoogte van de litteratuur over zijn eigenlijke vak, de ziekten en ziekte-verschijnselen, maar is ook goed thuis op velerlei ander gebied. Toch zal de lezer goed doen het werk met eenigen critischen zin te lezen; er worden zooveel dingen besproken en zooveel questies aangeraakt, dat men wel eens twijfel aan het beweerde voelt opkomen. Ontwikkelde, critische lezers zullen het boek met genoegen doorlezen. Voor dezen is het boek geschikt; anderen dan zulken lezers zou ik het boek ontraden, daar zij, te goedgeloovig, alles voor ware munt aannemen.

WAARDENBURG (Dr. P. J.) HET RASSENVRAAGSTUK IN ONZEN TIJD. (226) *f* 3.90 en *f* 4.90. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Het boek van Dr. Waardenburg, privaat-docent in erfelijkheidsleer aan de Utrechtsche hoogeschool bevat meer dan de titel aangeeft. Het behandelt, voor een dergelijk populair-wetenschappelijk werk vrij uitvoerig, het ras als biologisch begrip, ontstaan, lotgevallen en indeeling van rassen. Daarna gaat het over tot een bespreking van ras en cultuur, en geeft het enkele beschouwingen over rassenvraagstuk en wereldbeschouwing. Tegenover de wel zeer extreme ras-beschouwingen en de daaruit getrokken conclusies van tegenwoordig, vooral bij de Duitsche schrijvers, doet het betoog van Dr. Waardenburg gematigd en wetenschappelijk-doordacht aan. In zijn karakteristiek van het Joodsche vraagstuk breekt het een lans voor de Joden. Eenige bladzijden zijn gewijd aan den persoon van Jezus. Hier wordt niet de volle nadruk gelegd op Zijn Goddelijke zending en op Zijn persoonlijkheid van God-Mensch. De lezing van dit interessante boek zouden wij dan ook alleen willen adviseeren aan ontwikkelden, die tot critisch lezen in staat zijn.

HOYER (Niels) HEIMWÄRTS. (344) *f* 2.50 en *f* 3.50. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Het boek van Niels Hoyer — pseudoniem van Ernst Harthern, een Duitschen jood, sinds lang in Skandinavië werkzaam als auteur en correspondent van buitenlandsche bladen — is het resultaat van notities, gemaakt gedurende

een reis naar en door Palestina. Maar het is meer dan een reisverslag. Het schildert tevens een brok van den lijdensweg van het Joodsche volk; de Ahasverus-gedachte werkt zich als een groote lijn door het heele boek en is overal voelbaar. Het trilt van tragiek, tevens ook is het geschreven zonder haat of scherpte. Openhartig erkent de schrijver de fouten van zijn rasgenooten; daarnaast laat hij de goede eigenschappen van den Jood uitkomen. Kleurig schildert hij leven en werken van joden-boeren in de door henzelf gebouwde dorpen. Het is het leven van joden zooals het misschien oók zijn moet, zij die van huisuit een boerenvolk zijn.

Het geroutineerd schrijverstalent van Hoyer heeft uit een opbouw van reisaanteekeningen een vast omlijnd verhaal gewrocht, zelfs met eenige spanning; dichterlijk zijn de natuur- en landschapimpressies. De bladzijden, waar enkele gebeurtenissen wat realistisch werden beschreven behoeven voor rijpere lezers geen bezwaar op te leveren. Het jodenvraagstuk is thans actueel; dit boek kan er toe bijdragen een meer zuiver idee van het jodendom te helpen vormen. Het boek met zijn sterk joodsche tendenz kan geschikt genoemd worden voor ervaren critische lezers.

Jammer, dat het boek ontsierd wordt door talrijke fouten tegen de spelling en gramatica. We hebben de moeite genomen er ongeveer negentig te tellen!

DE LUCHTWEG AMSTERDAM—BATAVIA. (175) Blitz, Amsterdam, 1937.

De K.L.M. liet door den Heer K. W. L. Bezemer een boek over de luchtlijn Amsterdam-Batavia samenstellen, dat, rijk geïllustreerd en gedocumenteerd, een interessant overzicht geeft van de geschiedenis en den huidigen toestand dezer luchtverbinding. Verschillende vakmenschen en geïnteresseerden leverden een bijdrage.

PAAP (Wouter) TOSCANINI. (83) *f* 1.25
BERNET KEMPERS (Dr. K. Ph.) FRANZ SCHUBERT. (120) *f* 1.25.
HIJMAN (Julius) NIEUWE OOSTENRIJKSCHE MUZIEK. (129) *f* 1.25.
Bigot en van Rosuum, Amsterdam.

In de Caecilia Reeks zijn bovengenoemde drie boekjes uitgekomen: een karakteristiek van den muzikalen levensarbeid van den grootsten thans levenden dirigent, het levensverhaal van Schubert, en een beschouwing over nieuwe Oostenrijksche muziek, waarbij vooral de figuren van Schönberg, Berg en Webern worden behandeld. Voor muzieklievenden zijn dit prettige, nuttige werkjes.

GESTEL O.P. (Dr. P. C. van) UW VERLOSSING. (85). Geloofsverdediging, Antwerpen.
CROLS Pr. (Frans) DE MENSCHENZOON. (79). Geloofsverdediging, Antwerpen.
HAZART S.J. (Cornelius) WOORDEN VOOR DEZEN TIJD. (140) *f* 0.50. Bode van het H. Hart, Alken (B.)

Drie religieuze werkjes, waarvan de lezing gaarne wordt aanbevolen. Het eerste is een serie vasten conferenties gegeven door de radio; het tweede eveneens een bundel radio causeries over Christus en Zijn Goddelijke zending; het derde is een bloemlezing uit de werken van den 17en eeuwschen Jezuïet Hazart; het behandelt de eeuwige waarheden, het positief Christelijke leven, Christus' lijden en de hoofdzonden.

BIJDRAGEN van de Philosophische en Theologische Faculteiten der Nederlandsche Jezuïeten — Eerste Deel, aflevering 1, 1938. — Administratie en Redactie: Tongerschestraat 53, Maastricht.

Met deze aflevering vangt aan een nieuw periodiek, dat zich vooral op philosophisch en theologisch terrein zal bewegen, hierbij ingesloten al de aanverwante vakken en hulpwetenschappen. De inhoud leert reeds genoegzaam den aard dezer publicatie kennen. P. Hendriks: Augustinus' Individualisme; V. Cremers: Het Millenarisme van Irenaeus; F. Tummers: Het „Mede-Verdienen" van de H. Maagd in het Verlossingswerk; F. Malmberg: „Apolo-

getica" als theologische Wetenschap; H. Thielemans: Kant en de Scholastiek; J. Sleyffers: Missiologisch Overzicht.

Een verwijzing naar deze degelijke en echt-wetenschappelijke uitgave moge volstaan; leeszalen met een meer intellectueel publiek, dat ook voor deze vraagstukken interesse en kunde bezit, zullen zeker goed doen om er nader kennis van te nemen en het aan te schaffen. De prijs van de jaarlijksche deelen, (van minstens 18 vel) bedraagt voor Nederland en Koloniën 5 gulden, voor Vlaanderen 50 frs. Dit zal zeker niet te hoog moge genoemd worden om wat geboden wordt.

HOUWINK (R.) COOLEN (A.) DEN DOOLAARD (A. den) e.a. VOLK BIJ DEN WEG. (239) *f* 4.90. Foto's van Hans Gilberg, illustraties, bandontwerp, vignetten en stofomslag van Sierk Schröder. Callenbach, Nijkerk.

Dit boek dwingt ons eens dieper te zien in het echte zwerversbestaan, dat ons vaak zoo romantisch en oppervlakkig lijkt. Na lezing van de karakteristieke schetsen der verschillende typen, begrijpen we iets van de drang die deze zwervers steeds weer voortstuwt. Geschikt voor iedereen.

CASSON (N.) PRETTIG IN DEN OMGANG.

CASSON (N.) VERKOOPEN DOOR DE ETALAGE. Uitgaven Maandblad Succes, Den Haag.

Waarom koopt men in de eene zaak graag en wordt er vaste klant en in de andere niet? Eenige factoren, die tot succes in zaken het hare kunnen bijdragen, worden hier op bevattelijke wijze voorgehouden.

LANGEVELD (Dr. M. J.) INLEIDING TOT DE STUDIE DER PAEDAGOGISCHE PSYCHOLOGIE VAN DE MIDDELBARE SCHOOLLEEFTIJD. (459) *f* 9.90. Wolters, Groningen-Den Haag.

Een Nederlandsch handboek, dat er wezen mag. Een schat van gegevens, daarom ook zoo belangrijk, omdat zij stammen uit de practijk van den schrijver als Lyceumleeraar. Men behoeft het niet in alles met den schrijver eens te zijn — zijn beschouwingen als niet-katholiek over de godsdienstige ontwikkeling in de rijpingsjaren kunnen ons niet volstaan — om eerbied te hebben voor hetgeen hij gewrocht heeft.

Aan opvoeders, allereerst wel aan leeraaren, zeer aanbevolen.

HÄBERLIN (Prof. Dr. H.) MINDERWAARDIGHEIDSGEVOELENS. (51) *f* 0.90. C. A. Mees, Santpoort.

Met den hier als titel gebruikten term wordt tegenwoordig heel wat gesold en hij ligt in veler mond bestorven.... als zij het over anderer gedragingen hebben. Op eenige aspecten van zijn onderwerp doet de schrijver, die als deskundige een goeden naam heeft, zijn licht vallen. Aanbevolen aan gerijpte volwassenen, die hier in korte samenvatting markante gegevens bijeenvinden. Aan den religieuzen kant van dit probleem — zeer belangrijke kant — wordt weinig aandacht besteed.

BIRCH (J. H. S.) DENMARK IN HISTORY. (444) 15/. John Murray — London.

Het plan, door Birch gevolgd, bij het schrijven van dit boek, heeft het ook interessant gemaakt voor Hollandsche lezers. Het zijn vooral de internationale aspecten der Deensche historie, welke door den schrijver in het licht worden gesteld, zoodat het verband met de geschiedenis van het overige Europa duidelijk blijkt. Daarnaast staat de constitutioneele historie op den voorgrond. Vrij uitvoerig wordt de oudste historie behandeld; voor een werk van dezen omvang wordt ook veel aandacht geschonken aan de reformatie, welke objectief door Birch is beschreven. Minder verzorgd is de sociale en cultureele ontwikkeling van Denemarken, evenals de litteratuur. Enkele der voornaamste schrijvers worden genoemd, maar van Hans Andersen b.v. wordt niet gerept. Meer aandacht is geschonken aan het werk en de beteekenis van George Brandes. Als geheel genomen is dit boek van Birch een lezenswaardig werk dat een overzicht geeft der over het algemeen romantische geschiedenis van Denemarken. Platen en kaarten verduidelijken de lectuur.

BROWN S.J. (Stephen J.) LIBRARIES AND LITERATURE FROM A CATHOLIC STANDPOINT. (323) 7/6. Browne and Nolam Ltd.

De bekende docent in bibliographie aan het University College te Dublin, Pater Brown S.J. heeft een boek geschreven dat deels berekend is op het Katholieke bibliotheekwezen in Engeland, maar dat door tal van andere onderwerpen ook uiterst geschikt is voor Hollandsche belangstellenden in Engelsche litteratuur, en vooral voor hen die verbonden zijn aan Katholieke bibliotheken en leeszalen. Hij bespreekt het verband tusschen de Kath. bibliotheek en de Kath. Actie; de boekenkeuze voor volwassenen en kinderen. Enkele hoofdstukken zijn gewijd aan beteekenis en omvang der Katholieke litteratuur en de werken van Katholieke schrijvers. Het boek heeft informatieve waarde, het licht betrouwbaar in over Engelsche litteraire verhoudingen en over de Katholieke in het bijzonder. Gaarne aanbevolen.

HUGHES (Philip) POPE PIUS THE ELEVENTH. (318) 8/6. Sheed & Ward, London.

Het is uiteraard nog te vroeg, definitief plaats en beteekenis van Paus Pius XI in de geschiedenis te bepalen. Maar dat Zijn pontificaat uiterst belangrijk is èn door den tijd waarin het valt èn door het optreden van Zijne Heiligheid, is thans reeds vast te stellen. Tijdens Zijn regeering tot heden, hebben wereldgebeurtenissen met onoverzienbare gevolgen plaats gehad, en is talrijke malen een belangrijk initiatief van den H. Stoel uitgegaan. Het is daarom niet te vroeg thans reeds een overzicht te geven van dit leven en een samenvatting van zijn activiteit.

Aan de beschrijving van zijn leven tot 1922, het jaar waarin hij den pauselijken troon besteeg, is ongeveer een derde gedeelte van het werk gewijd; de rest is een overzicht van zijn pontificaat tot einde 1936.

Belangrijk uit het eerste deel is het verslag van zijn wetenschappelijken arbeid en dat van zijn optreden als pauselijk nuntius in Polen. Uitvoerig behandelt de schrijver daarna het optreden van Paus Pius XI. Nu men alles in één overzicht bijeen heeft, valt het op hoe rijk en veelzijdig de bijna zestien jaren van dit Pontificaat zijn geweest.

De algemeene richtlijnen worden aangegeven; zijn bemoeienissen met de vreemde missies en zijn optreden in betrekking tot het moeilijke vraagstuk der Oostersche kerken.

Een der uitvoerigste hoofdstukken is dat waarin het Lateraansche Verdrag en zijn nageschiedenis wordt behandeld. Van dit gebeuren, thans wel als een afgesloten geheel te beschouwen, wordt een duidelijk en gedocumenteerd overzicht gegeven. Ook van het concordaat met Duitschland en het saboteeren daarvan door dit land, zooals het verloop is geweest tot einde 1936, geeft Pater Hughes een vrij uitgebreid résumé. Voorts van het optreden van Pius XI als zielenherder met betrekking tot de opvoeding, het huwelijk, de cinema en de sociale orde. Afzonderlijke hoofdstukken zijn nog gewijd aan de Kerk in Frankrijk, Mexico en Spanje. Natuurlijk zullen in de toekomst verschillende onderdeelen van het werk aangevuld moeten worden, en zullen eenige conclusies dan pas getrokken kunnen worden, maar voor dezen tijd is dit een belangrijk boek.

PONNELLE (Louis) and BORDET (Louis) ST PHILIP NERI AND THE ROMAN SOCIETY OF HIS TIMES. (609) 6/. Sheed & Ward, London.

Met het schrijven van dit leven van den H. Philippus Nerius is een meesterstuk van moderne hagiographie tot stand gebracht. Alle thans beschikbare bronnen werden door de beide auteurs critisch onderzocht. Daaruit hebben zij een biographie samengesteld, waaruit de persoonlijkheid van den Heilige volledig naar voren komt. Tot in details worden de gebeurtenissen van zijn leven behandeld; bijzonder ook is de invloed nagespeurd welke hij heeft geoefend op zijn omgeving in Rome, het contact dat hij heeft gehad met den H. Ignatius en den H. Carolus Borromeus. In dit verband werd zijn aandeel vastgesteld in de Contra-reformatie. Dit hoofdstuk is belangrijk wijl hierin stelling genomen wordt tegen de thesis, vooral verdedigd door Maurenbrecher, dat de Contra-reformatie in wezen eigenlijk een expansie, een verbreiden was

van Spaansche ideeën, van een middeleeuwsch Catholicisme, herzien naar Spaansch model.

Uiteraard werd ook ruim aandacht geschonken aan de werkzaamheden van den H. Philippus als stichter der Oratorianen. Het boek is prettig leesbaar geschreven.

AANKONDIGINGEN:

JOOSTEN (Dr. J. H. H.) BEHANDELING DER EPILEPSIE. *f* 1.25. Romen en Zonen, Roermond.

ROMBOUTS (Fr. S.) DE INSPECTIE OVER HET L.O. 1936. *f* 1.—. R. K. Jongenweeshuis, Tilburg.

PEETERS (Dr. Fl. J. P.) HET BRUINE BOLSJEWISME. 12.50 fr. Ploegstr. 23, Antwerpen, 1937.

DRESDEN (Sem) KLEINE MUZIEKLEER. 2e druk. *f* 1.90 en *f* 2.25. Wolters, Groningen.

BEATRYS EEN MIDDELEEUWSCHE LEGENDE. Met 15 houtsneden van Victor Struyvaert. Stols, Maastricht.

UNA ANTOLOGIA DE LA POESIA MODERNA ESPAGNOLA par J. F. Pastor y G. J. Geers. Meulenhof, Amsterdam.

LOOY (Jac. van) JAAPJE. 9e druk. *f* 1.20 en *f* 1.50. Sijthoff, Leiden, 1937.

BOER (Dom. N. - O.S.B.) LEEKENBREVIERTJE. Romen en Zonen, Roermond.

SUSO O.P. (Henricus van) OERLOY DER EWIGHER WIJSHEIT. uitgeg. door Zr. Dr. Hildegarda van de Wijnpersse. *f* 3.90. Wolters, Groningen.

ADLER (Dr. A.) LEVENSPROBLEMEN. (217) *f* 2.90 en *f* 3.90. J. Bijleveld, Utrecht.

Adler heeft èn voor het psychologisch begrijpen van anderen en van onszelf èn voor de paedagogische behandeling en omgang waardevolle gegevens bijeengebracht. Dat moet erkend worden, ook al gaat zijn leer aan eenzijdigheid mank en is zijn levensinstelling niet die van den katholiek. Voor critische en gerijpte volwassenen.

Inhoud

VAN DEN 31ste JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW
15 MEI 1937 — 15 APRIL 1938

ARTIKELEN

Europeesch peil. J. v. H. 1
Jakob Kneip. C. Schmidt-Laudy 6
Bij het herlezen van Renan. Dr. B. M. Boerebach 12
De poëzie van Ezra Pound. Jos. Panhuysen 29
Het bezegeld hart. J. v. H. 49
Protestantse letterkunde. Pierre van Valkenhoff 55
André Gide's heengang naar Sovjet-Rusland. Dr. B. M. Boerebach 62
De verhalen van Stella Benson. Jos. Panhuysen 77
Het heelal van ter Braak. J. v. H. 97
Giacomo Leopardi. Prof. Dr. O. Forst de Battaglia 102
André Gide's terugkeer uit Sovjet-Rusland. Dr. B. M. Boerebach 106
Max Jacob. Jos. Panhuysen 117
Dirk Coster en de nieuwe middeleeuwen. Van Oldenburg-Ermke 124
Mauriac's Journal J. v H. 145
Jozef Weinheber: Späte Krone. Dr. Nic. Perquin. S.J. . . . 150
F. L. Hemkes. Dichter van de Dood. 1887-1937. Pierre van Valkenhoff 156
De Epilogue-groep en Robert Graves. Jos. Panhuysen . . 170
Christenhart en christengeest van Paul Claudel. Dr. B. M. Boerebach 176
Paulus. J. v. H. 193
Notities rond Poesjkin. J. v. H. 199
De levende kathedraal. Dr. B. M. Boerebach 210
Lilian Bowes Lyon. Jos. Panhuysen 216
Historische Monografieën. G. v. Gestel. S.J. 221
Een Heimatroman. J. v. H. 241
Dr. Heinrich Hansjakob. W. van de Pas 245
Twee romans van niet-christelijke inspiratie. Dr. B. M. Boerebach 250
De kunst der onverschilligheid. Van Oldenburg-Ermke . . 267
George Versus Bernard. Jos. Panhuysen 271
Het vijfde zegel. J. v. H. 289
Italiaansche letteren. Ellen Russe 294
Het geestelijk drama van Rimbaud. Dr. B. M. Boerebach . . 299
Het visioen van William Butler Yeats. Jos. Panhuysen . . . 315
Het apostolaat van Miss Dorothy L. Sayers. Van Oldenburg-Ermke 321

Een bundel herfstpoëzie. J. v. H. 337
Speelgoed wordt duur betaald. B. Evers 343
Bij den tweeden verjaardag van Paul Bourget's dood. Dr. B. M. Boerebach 357
Ernest Hemingway. Jos. Panhuysen 362
Charles Péguy. G. v. Gestel. S.J. 385, 456, 541
De actualiteit van Robespierre. Dr. B. M. Boerebach . . . 394
De complete Memoires van George Sherston. Jos. Panhuysen 407
Naar den Nobelprijs. J. v. H. 433
De natuur in leven en werk van Pourrat en Ramux. Dr. B. M. Boerebach 442
De Man in verweer. J. v. H. 481
Jean Giono, modern Rousseauist. Dr. B. M. Boerebach . . 486
Naar aanleiding van een verzenbundel. Pierre H. Dubois . 500
Ford Madox Ford als criticus. Jos. Panhuysen 505
Boeken, geluk en nachtegalen. J. v. H. 529
Een philosophie der poëzie. Jos. Panhuysen 535
Een grootsche schepping van Mauriac: Asmodée. Dr. B. M. Boerebach 555
Een profetenroman. Dr. L. J. 562

PORTRETTEN

ASMODÉE, Scène uit, in de Comédie-Francaise te Parijs . . 556
BALDE (Jean) 491
BELLOC (Hilaire) 313
BENSON (Stella) 78
BRUNING (Henri) 501
CHARTRES 211
CLAUDEL (Paul) 178
COSTER (Dirk) 125
DICKENS-club-leden vieren Dicken's verjaardag 564
ELLIS (G. M.) 25
ENGELMAN (Jan) 50
FRANCK (Hans) 402
MARTIN DU GARD (Roger) ontvangt den Nobelprijs uit de handen van Koning Gustaaf 400
GIBBS (Philip) 497
GIDE (André) 63
GIONO (Jean) 487
GRIESE (Friedrich) 353
HANSJAKOB (Heinrich) 246
HEMINGWAY (Ernest) 363
HORGAN (Paul) 264
Huisje te Michaëlofskoje waar Poesjkin woonde 200
JACOB (Max) 117
Kathedraal van Chartres 212
Kathedraal St. Gratianus te Tours 214

KNEIP (Jakob) 7
LEOPARDI (Giacomo) 103
LEWIS (Sinclair) 453
MASSIS (Henri) 19
MAURIAC (François) 146
MÉRODE (Willem de) 58
ORLEANS (Silhouette van) 457
PAPINI 295
PÉGUY (Charles) 387, 543
POURRAT (Henri) 443
REMARQUE (Erich Maria) 38
RIMBAUD (Arthur) 300
RUBATSCHER (Maria Veronika) 22
SAROYAN (Willem) 167
SASSOON (Siegfried) 408
SCHENDEL (Arthur van) 369
SHAW (G. B.) 272
THARAUD (Jerôme et Jean) 256
VINCENT (Raymonde) 448
WEINHEBER (Jozef) 151
WEISMANTEL (Leo) 163
WRIGHT (Constance) 355
YEATS (William Butler) 317

VARIA

„Die Litteratur" tegen overdreven taalpurisme. 35. — Gesprek tusschen William Randolf Hearst en zijn vader. 35. — Gezegde van Henry Becque tot Jules Renard over François Coppée. 35. — Verhouding aantal boekhandelaren tot het aantal inwoners in diverse landen. 35. — De bibliotheek van Victor Mercier verkocht. 83. — Thiers in den Grooten Raad tot Koning Louis Philippe. 83. — Aankondiging in een antiquaritaats-boekhandel. 83. — Berekening in de „Deutsche Wochenschau" op welke wijze een schrijver van ontspanningsromans in Duitschland kan leven. 83. — Weekschriften in Londen voor het oplossen van raadsels. 83. — Wat er de laatste 40 jaar volgens de statistieken in de Vereenigde Staten het meest gelezen wordt. 83. — De hooge prijs en het geringe aantal exemplaren van „The Mint" van T. E. Lawrence. 129. — Statistiek van de boekenproductie der Europeesche landen in 1934 en 1935. 129. — Sudre en zijn fontein, bekend onder den naam van La catalane. 129. — Goethe's stamboom. 191. — Het kortste sonnet (Nouvelles Littéraires). 191. — Twaalf raadgevingen voor boekwinkelbedienden. 191. — André Gide en zijn Retoucher au Retour de l'U.R.S.S. 191. — Weekblad voor analfabeten. 191. — „De vrouwenjager" van Alfred Schirokauer. 224. — Tooneelstuk van Mr. C. A. Wienecke. 224. — De geschiedenis van de postzegel in de „Chronique grafique". 224.

— Hetze in Rusland tegen z.g. contra-revolutionnaire schrijvers. 277. — Lessing als hartstochtelijke boekenverzamelaar. 277. — Frank Arthur Stanley, dichter en inbreker. 277. — Boileau over Malherbe als verdediger van een klassieke, zuivere taal. 325. — „Volk en Vaderland" over Jan Sluyters en den Nederlandschen boer. 325. — Maxim Gorki en zijn zeeschildpad. 325. — Uit de autobiografie van Bernard Shaw. 325. — Iets over Alfred Nobel. 368. — De jaarlijksche Paulée-prijs van Meursault. 368. — Voltaire en zijn vriend d'Argental. 368. — Het adres van „Temps Présent". 368. — De 9de eeuwsche bibliotheek volgens W. Sieber in zijn: „Das frühgermanische Christentum". 406. — Marmeren plaat in de St. Roch te Parijs ter herinnering aan Alessandro Manzoni. 406. — Ontstaan van het „Stille Nacht-heilige Nacht". 406. — Merkwaardige zinnen uit opstellen van leerlingen. 406. — Vondel herdacht in de „Autokampioen". 469. — Redactie van het Engelsche en Amerikaansche „Who is who?" 469. — Anecdote over Jules Romains. 469. — Anecdote over Arthur Schopenhauer. 511. — Vers van Bertus Aafjes in „Aristo". 511. — Aantal dag- en weekbladen in 1937 in de De Vereenigde Staten. 511. — Uit een verslag van de commissie belast met het afnemen van het Staatsexamen afdeeling Latijnsche vertaling. 511. — Gedicht van Helene Schiffer in de „Preussische Zeitung". 511. — Marcel Aymé en interviews. 564. — Zeldzaam boek over het Boeddhisme. 564. — Een vreemdeling op een schilderijenverzameling van een Italiaansche edelman. 564. — Dickens' verjaardagviering te Londen. 564. — Arthur Schopenhauer en zijn boek: „Die Welt als Wille und Vorstellung. 564.

ROMANS EN VERHALEN

A

Abbot (Anthony) De moord in het rivierhuis 282
— De moord op den vrouwenhater 514
Abraham a Santa Clara. De boekdrukker 155
— Iets voor allen 155
Ackermann (W.) Vlucht met Elisabeth 379
Adler (A.) Levensproblemen. 576
Albaron (Don Loïs) Kloosters branden in Barcelona 227
Albertz (Hajo) Moderne godzoekers 130
Alcott (Louise M.) De kostschool van meneer Beer . . 239, 334
Alders (J. C.) Zelf aan de sterrekijker 96
Alfred (Petto) Das verborgene Leben 164
Allen (Warner) Death Fungus 404
Alphen (Quirinus van) De H. Thomas More 190
Alverdes (Paul) Das Männlein Mittenzwei 336
Ambacht (Het heerlijk) 57
Amsterdam, his beauty and character 236

Angelinus. Wijsgeerige gemeenschapsleer 520
Antoniade (C.) Trois figures de la Renaissance 143
Anzerowa (Alexandra) Waar de stem wordt gesmoord . . . 380
Apon (Jan) Doctor Xenophoulos 231
Aragon. Les beaux quartiers 250
Arcari (Paulo) La letteratura italiana e. i. disfattisti suoi . . 296
Arnold (John) De misdaad in het bosch 133
Ast (Gré van) Toos tussen vijftien en zestien 383
Augustinus (Aurelius) Over den waren godsdienst 332
Ayres (Ruby M.) Dat wat telt 134
— Het leven gaat toch verder 135
— Liefdes noodlot 569

B

Baardman (C.) Het defilé der overbodigen 135
Baarslag (Karl) S.O.S. 116
Backer (Sepp) Die Kinder vom Dorfplatz 493
Bagby (George) Het raadsel van het kringspoor 136
— Het zonverbrande lijk 473
Bailey (Temple) Bruisend Bloed 284
Baker (Willard F.) Dick en Nort op de „Diamont-Ranch" . . 46
— De spoorzoekers 47
— Tussen woudloopers en Indianen 240
Bakker (Bert) Ieder is alleen 132
— Trygve Gulbransen over zijn trilogie 189
Bakker (Bert), Barend de Goede en G. Kamphuis. De weegschaal 60, 91
Bakker (Piet) en Ernest Poestkoke. Briefgeheimen 139
Bakker-Tenthoff (W. J.) Hand in hand 336
Balbian Verster (Helen de) Marjan wereldkampioene . . . 47
Balde (Jean) L'Arène brûlante 491
— Les Ebauches 491
— Les liens 491
— La maison au bord du fleuve 491
— La maison Marbuzet 491
— Reine d'Arbieux 491
— La touffe de gui 491
— La vigne et la maison 491
Baldwin (Faith) Die dwaze mannen toch! 285
— Het hart heeft vleugelen 474
— Hoe Anne het geluk vond 513
— Een modern huwelijk 230
Balen Jr. (Chr. van) Argentinië 96
Balkom (Guus van) Raadselen rond Boschzicht 336
Banville. Le pitre 489
Barbey d'Aurevilly. Contes diaboliques 177
Bargellini (Piero) Bernardino, der Rufer von Siena 524

Baroja (Pio) Sacha 278
Barrès (Maurice) Colline inspirée 177
Barrie (James) Peter Pan 277
Bassett (Sara Ware) Als zand in de branding 285
— Haar eigen weg 283
Batsford (Harry) and Charles Fry. The cathedrals of England. 27
— The face of Scotland 115
Baudelaire (Ch.) Ecrits posthumes 177
Baudouin (Marcel et Pierre) Jeanne d'Arc 389, 458
Bauer (Josef Martin) Achtsiedel 261
Bauhofer (Oskar) Die Heimholung der Welt 524
Baum (Vicki) Groote uitverkoop 328
— Liefde en dood op Bali 566
Baur (Benedikt) In Christus' Licht 523
Baxter (George Owen) Wie is Donnegan? 474
Beekhuis (C.) Plantenleven in Zuid Afrika 237
Beer (R. C. L. M. de) Studie over de spiritualiteit van Geert Groote 572
Beerends (Jan) Het leekenspel 28
Bekkers (Jaap) De sprong in het duister 418
Bellefroid (J. H. P.) Inleiding tot de rechtswetenschap in Nederland 93
Belloc (Hilaire) The crisis of our civilization 499
— Economie voor iedereen 425
— An essay on the nature of contemporary England . . . 313
Bender (L.) Gij zult niet dooden 524
Benedictus XV. Spiritus Paraclitus 68
Bense (C. L.) Herinneringen uit de jaren die voorbijgingen . 515
Benson (Stella) Collected stories 77
Benthem van den Bergch (J. F. van) Kloppende handen vanuit het ongeziene 518
Bergamo (Cajetanus Maria van) De goddelijke deugden . . 190
Berge (André) De koning der kwelgeesten 47
Berghen (René) De kleine Isa 84
Bergman (Hjalmar) Katja in rok 186
Bergmans (John) In een jaar uw tuin vol bloemen 96
Bernanos (Georges) Dagboek van een dorpspastoor . . . 278
— Nouvelle histoire de Mouchette 161
— Sons le soleil de satan 161
Bernet Kempers (K. Ph.) Franz Schubert 573
— Muziekwetenschap in den loop der tijden 480
Besselaar (Herman) En wie weet 370
Besterfeld (Elisabeth de) La plus merveilleuse des histoires vraies 47
Beterschap! Zeven auteurs op ziekenbezoek 521
Bethanië. Het brandende braambosch 405
— Naar het hart van de spin 381
Betsch (Roland) Die sieben Glückseligkeiten 72

Beversluis (Martien) De arke Noachs 431
— De brug die Noord en Zuid vereent 431
— Chimera's 427
Beversluis (Martien) en Leiker (Sjoerd) Het scheidende jaar . 337
Bierens de Haan (J. D.) In gewesten van kunst en schoonheid 91
Billy (André) L'approbaniste 350
Binsbergen (Nol) Vogels van weide en rietland 480
Binsbergen (D. A. van) Naar de Tapajos 335
Birch (J. H. S.) Denmark in history 574
Birney (Hoffmann) De gemaskerde ruiter 135
Blankenstein (M. van) Het jaar 1936. Wereldgeschiedenis . 92
— Woelig België 215
Blomberg (Harry) Het brandt in de sneeuw 414
Blyton (W. J.) English cavalcade 27
— We are observed 498
Bock (Théophile de) Nacht over water 282
Bogaard (J. H. uit den) Swiebertje en het dorpsfeest . . . 336
— Swiebertje wordt geholpen 336
Boo (Sigrid) Vacantie in kilometers 230
Boone-Swartwolt (I. C. de), en A. Hamaker-Willink. Het nieuwe Omnibus-boek 335
Boothroyd (R. H.) and S. Hambourg. The Albatross book of living prose 405
Bordewijk (F.) De wingerdrank 373
— Bint 373
Bortkiewicz (Serge) Rondom Tschaikowsky's vierde symphonie 519
Bosboom-Toussaint (A. L. G.) Gedachten 522
Bosman (Theo) De „brommers" 432
Bossuet (J. B.) Discours sur l'histoire universelle 16
— Elévations 177
Bottome (Phyllis) Karakters in botsing 471
Botzenhart (Erich) Briefe des Reichsfreihernn von Stein . . 452
Boudens (Aug. A.) Firma Ertebol en Frederikus 382
— De gevleugelde redder 382
Bourbon (Louis de) Vrouwen 183
Bourget (Paul) Essais de psychologie contemporaine . . . 358
— Nos actes nous suivent 358
— La vie inquiète 357
Bower (B. M.) De bende van het rotsgebergte 229
— Kruitdamp en wind 140
— Sneeuwstorm over de Far West 513
— Het vijfvoudig gevaar 379
Braak (Menno ter) Van oude en nieuwe christenen 97
Brabant (Ad. van) Moeders nalatenschap 43
Brand (Max) Groot wild 42
Brandt (Willem) Oostwaarts 427
Brandts (Jan) De groote bankroof 475

Brandts (Jan) Miss Mason bemoeit zich ermee 570
Branner (H. C.) Speelgoed 349, 375
Brans (Jan) Het Dietsche bewustzijn in Zuid-Nederland . . 287
Breedveld (Walter) Een schip vergaat 140
Brehm (Bruno) Zu früh und zu spät 310
Brenninkmeyer (A.) Strijd om liefde en leven 378
Brey (Henriette) Priesterstrijd 40
Briefe des Generals Neithardt von Gneisenau 452
Brinkgeve-Entrop (J. H.) Vier vroolijke trekkers 46
Briot (K.), L. Goedseels en E. Mersch. Intelligence et conduite de l'amour 298
Brouwer (Martha) Als het kindje komt 571
Brown (Stephen J.) Libraries and literature from a catholic standpoint 575
Brown (Tom) Als scheepsjongen naar Australië 334
— Van leeuwen en zwarte tovenaars 47
Brugman (A. J. W.) De visserszoon van Egmond 192
Brugmans (H.) Diderot 480
— Geschiedenis van Nederland 423
Bruin (Tom de) Tussen hemel en aarde 420
Bruning (Henri) Fuga 501
— De sirkel 501
— De tocht 501
— Het verbond 501
Bruning (Th. J. B.) Things of beauty 521
Buchanan (George) Rose Forbes 114
Buchholtz (Johannes) De komedie komt 566
Buck (Pearl) This proud heart 553
Bullett (Gerald) The bending sickle 454
Burroughs (Edgar Rice) Tarzan's waagstuk 188
Bus-Fekete (Ladislaus) Liefde.... onvoldoende 233
Buysse (Emile) Miele keert terug 131
Buytendijk (F. J. J.) De grondproblemen van het dierlijk leven 517
Bijdragen v.d. philosophische en theologische faculteiten der Nederlandsche Jezuieten. dl. I 573

C

Cambell (Reginald) The admiralty regrets 74
Capek (Karel) Hoe een tooneelstuk ontstaat 428
— Oorlog met de salamanders 231
Cappe (Jeanne) Bonte geschiedenissen 47
Carnegie (Dale) Hoe maak ik vrienden en leef ik gelukkig 431
Carroll (Gladys Hasty) Op eigen erf 85
Casson (H. N.) Hoe een meisje meer geld kan verdienen in zaken 314
— Prettig in den omgang 574
— Verkoopen door de etalage 574

Cather (Willa) De strijd van den aartsbisschop 378
Catullus (C. Valerius) Keur uit Carmina 190
Cendrars (Blaise) Goud 568
Cep (Jan) Slagschaduwen 242
Chaptel (Emmanuel) Méditations dans le cadre liturgique . 190
Charteris (Leslie) Ridder Templar 42
— De wilde jacht 570
Chasles (Madeleine) De weg naar den Bijbel 68
Chateaubriand (F. R. de) Génie du Christianisme 176
Chérau (Gaston) Séverin Dunastier 306
Chester (Wim L.) De havik der wildernis 513
Chesterton (G. K.) De geschiedenis van mijn leven 424
— Stories, essays and poems 405
Chevallier (Gabriel) Sainte-Colline 162
Ciampitti (Franco) De 90ste minuut 422
Claes (Ernest) Van den os en den ezel 513
Claudel (Paul) Cinq grandes odes 179
— Fête d'or 179
— Partage de midi 179
— Le soulier de satin 180
— La ville 179
— Vita Nova 177
Clerkq Zubli (F. J. de) De blijde stilte 383
Cloete (Stuart) Turning wheels 567
— Wentelende wielen 567
Cocheret (Ch. A.) Speeldoos 430
Cockburn (Jacqueline) The gates of Jerusalem 168
Coffin (Geoffry) Het geheim van de vergeten vloot . . . 231
Cohen (Alexander) Van anarchist tot monarchist 18
Cohen-Portheim (Paul) The spirit of London 263
Cohen Tervaert-Zeverijn (Henriette) Timboel 187
Cole (Sophie) Wat liefde vermag 90
Colonna (Gustave Brigante) La nepote di Sisto 295
— I racconti della lupa 295
Colijn (A. H.) Naar de eeuwige sneeuw van tropisch Nederland 332
— Wisselingen in het wereldverkeer 61
Coolen (Antoon) Kerstmis in de Kempen 413
— Kinderen van ons volk 435
— Lentebloesem 374
Cornelissen (A. J. M.) Democratie 94
Corsari (Willy) Voetstappen op de trap 37
Corti (Egon Caesar) Elisabeth 425
Coster (Dirk) Grenoble, Maart 1815 128
— Het kind in de poëzie 126
— Marginalia 126
— De Nederlandsche poëzie in honderd verzen 126
— Nieuwe geluiden 126

Coster (Dirk) Schetsboek 125
— Soldaten in de sneeuw 128
— Tweede boek der Marginalia 125
— Verzameld proza 126
— Willem van Oranje 128
Couvée (H. J.) Calvijn en Calvinisme 94
Cramer (Rie) Zij, wij en jij 379
Cramer (Willy) Tusschen schrijfmachine en palet 47
Cramer-Schaap (D. A.) Moeder mag ik lezen? 192
Croegaert (Auguste) Van twee wijdingssacramenten, H. Doopsel en H. Vormsel 518
Croidys (Pierre) Het rijk der godloozen 136
Crols (Frans) De Menschenzoon 573
Cronin (A. J.) The citadel 262, 414
Cunningham (Eugene A.) Fluitende kogels 422
— Met donderend geweld 140
Curie (Eve) Madame Curie 429

D

Dauthendey (Max) Die acht Gesichter am Biwasee 492
Day (Clarence) Life with mother 404
— Life with father 404
Dedeken (Bertha) Waar de hoppe bloeit 376
Deeping (Warwick) Gouden ketenen 186
Defoe (D.) Robinson Crusoë 83
Dekkers (Wilfr.) Kerk en communisme 149
Delarue-Mardrus (Lucie) La petite Thérèse de Liseux . . . 351
Derks (Jan) Journaal van een dode 130
Dessel-Poot (Marie van) Visschers voeren uit 84
Det (E. J. van) Waarheen na de lagere school? . . . 314, 432
Diewerge (Heinz) Der alte Fritz im Volksmund 452
Dinter (Joh. van) Scherven van het Godsrijk 570
Disney (D. Cameron) De doode in de dicky-seat 233
Dix (J. F. Ch.) Bloementeelt in den liefhebberstuin 96
Dixelius (Hildur) Die Pflegegeschwister 205
Dommisse (Fré) Het licht op den drempel 82
Dorhout (U. G.) Vier volgelvrienden 334
Dorp (Karel J. van) Belijdenis 95
Dostojefski (F. M.) Demonen 257
— De gebroeders Karamazoff 266
— Schuld en boete 2, 322
— Woorden van vader Sossima 266
Douglas (Lloyd C.) Blanke vanen 88
Doyle (Lynn) The spirit of Ireland 263
Droogendijk (J. M.) De waard uit de Dubbelde Witte Sleutels 384
Dufourt (Jan) L'introduction à la vie Lyonnaise 21
— Les malheurs de Calixte 21

Duhamel (Georges) Les maîtres 449
Duin (Frank van) De familie van Dam voor de radio . . . 240
Duinkerken (Anton van) Hedendaagsche ketterijen 43
— Katholiek verzet 43
— Verscheurde christenheid 43
Duinkerken (Anton van), Roel Houwink en Victor E. van Vriesland. De dichters van het jaar 517
Dulk (Wijnanda den) Nick slaat zich er door 383
Dumesnil (René) Le réalisme 70
Dunn (F.) Meer orders voor den vertegenwoordiger . . . 34
Duvernois (Henri) De man die zichzelf terugzag 568
Dijk-Has (Nelly van) Pam's avonturen bij Oma 384

E

Eberhart (Mignon G.) Gevaar in het duister 282, 419
— Het huis op het dak 42
— Het lijk in de kano 571
Ebermayer (Erich) Terug tot het leven 283
Edib (Halide) De dochter van den pias 87, 133
Eekhout (Jan) Machten 342
— Rilke in Holland 462
— Warden, een koning 326
Eerbeek (J. K. van) Beumer & Co 36
— Gesloten grenzen 36
Eewijck (Egbert) Momenteel zonder 37
Effen (Jehanne van) Een prinsje of een prinsesje 525
Ehrler (Hans Heinrich) Unter dem Abendstern 550
Eibink (A.) W. J. Gerretsen en J. P. L. Hendriks. Hedendaagsche architectuur in Nederland 270
Eisenschiml (Otto) Why was Lincoln murdered? 454
Eliot (Ethel Cook) Angels mirth 404
Elkjaer (Sigurd) Weer roept de overzij. 418
Ellen. De eeuwige zuil 522
Ellerbroek-Fortuin (E.) Amsterdamse rederijkersspelen in de zestiende eeuw 480
Ellis (G. M.) New wine at cock-crow 25
Elsschot (W.) Kaas 435
— Pensioen 413
Elwin (Verrier) Phulmat of the hills 208
Emmerich (Anna Catharina) Das Leben und Leiden unseres Herrn Jesu Christi und seiner H. Mutter 45
Engelberg (G.) Lotsschakeering 184
Engelman (Jan) Adam zelf 521
— Het bezegeld hart 49
— Bij de bron 479
— De dijk 223
— De tuin van Eros 49

Enklaar (D. Th.) Varende luyden 287
Enno van Gelder (H. A.) Nederland sinds de zestiende eeuw 477
Epilogue 171
Erens (Emile) De pastoor van Ars 44
Erkelens. Flämische Weihnacht 515
Ernst (Paul) Der schmale Weg zum Glück 352
Euringer (Richard) Ohme Orgelkosters Kindheit 22
Euringer (Richard) u.a. Das Deutsche Legendenbuch . . . 288
Evans (Allen Roy) De groote trek 138
Eyck (P. N. van) Inkeer 341
Eysden (Toos van) Ron's keerpunt 382
Eysselsteyn (Ben van) Tusschen Zuiderkruis en Poolster . . 374

F

Faber (Dick) De geheime stem uit den aether 525
Fabureau (Hubert) Paul Valéry 111
Falcon (The gold) 170
Fallada (Hans) Wolf unter Wölfen 351
Fallentin (M. C.) De indringer 383
Faller (Gert) Etwas besser geht es schon 259
Faragó (L.) Palestina op de tweesprong 332
Faulhaber (Michaël) Rufende Stimmen in der Wüste der Gegenwart 44
— Van nu en morgen 44
— Zeitfragen und Zeitaufgaben 44
— Zeitrufe: Gottesrufe 44
Fayet (Claude) L'Obstacle 548
Feber (L. J. M.) De Boro-Boedoer 190
Fedin (Constantin) De ontvoering van Europa 371
Feeney (Leonard) Fish on Friday 144
Feitsma (J.) Jan van Riebeeck 239
Ferber (Edna) Niemandsland 133
Feuillerat (Albert) Paul Bourget 448
Florimund van Den Haag. Het kruis in onze Oost 524
Folberth (Otto) Stephan Ludwig Roth 452
Földes (Jolán) De eerst de beste 228
— De straat van de visschende kat 228, 471
— Over de brug 471
Földi (M.) Echtgenooten 372
Fonhüs (Mikkjel) Skiloopers 375
Fonteyne (N. E.) Pension Vives 184
— Polder 184
Foppema (Yge) Vader's vertellingen 334
Ford (Madox Ford) The english novel from the earliest days to the death of Joseph Conrad 505
— Mightier than the sword 506
Forman (Henry James) Groote profetieën der menschheid . 236

Forrest (Norman) Death took a Greek god 209
Francis (Robert) Le gardien d'Epaves 111
Franciscus van Sales (Sint) Verhandeling over de liefde tot God 298
Franck (Hans) Annette 402
Franken (E.) Diplomaten-hotel 140
— De moordende vijf 138
Franken (Nannie) Zuster Nonnie 381
Frauenstädt. Briefe über die Philosophie Schopenhauers . . 565
Frederiksen (H.) Van zeven schoone vrouwen 478
Freeman (R. A.) Het strandavontuur 282
Friederich (E.) Mazurka 91
Friesland (Trutz von) Waarheen... blonde Karina? 421
Friethoff (C.) Katholieke Marialeer 255
Frisch (K. von) Gij en het leven 399
Fromentin (Eugène) Les meilleurs textes 288
Frost (Robert) A further range selected poems 464
Fülop-Miller (René) Het licht aan den hemel 524

G

Gabius (Marian) Uit vaders prullemand 522
Gagarin (Eugen) Die Gewesenen 308
Gard (Roger Martin du) L'Eté 1914 400
— Harmonies critiques 69
— Les Thibault 400
Gardner (Erle Stanley) Het geheimzinnige oog 420
— Op 't kantje van de wet 41
Garreau (Albert) Clément Brentano 491
Gass- van der Hoop (A.) Gerrie en Juul en 't buitenkind . . 335
Gatti (Affilo) Moeder Oerwoud 478
Geest (K. van der) Eiland in de branding 36
Gelder (H. E. van) 's-Gravenhage in zeven eeuwen . . . 426
Genderen Stort (Reinier van) Rijmproeven 427
Gerely (Johan) Het beschaafde meisje 522
Gervais (Albert) Chineesche schimmen 328
Gestel (C. van) Uw verlossing 573
Gevangenschap (De) van Le Sage en zijn strijd voor de kerk 479
Gevers (Marie) Kep de hond die bijna spreken kon . . . 47
Geyl (P.) Geschiedenis van de Nederlandsche stam dl. 3 . . 356
Ghéon (Henri) Sint Niklaas 47
Gibbs (Philip) Great argument 497
Gide (A.) Cahiers d'André Walter 107
— L'Immoraliste 64, 304
— De nieuwe spijzen 235
— Nouvelles nourritures 235
— Nouvelles pages de journal 66, 106
— Nourritures terrestres 64, 235, 304

Gide (A.) Retour de l'U. R. S. S. 66, 106, 191
— Terug uit Sowjet-Rusland 238
Gillet (Louis) Le cathédrale vivante 210
Gilliams (Maurice) Oefentocht in het luchtledige 472
— Elias; of Het gevecht met de nachtegalen 472
Giono (Jean) Het lied der wereld 40
— Que ma joie demeure 488
— Regain 226
— Weer een lente 226
Givens (Ch. G.) De dansende moordenaar 330
Godée Molsbergen (E. C.) Jan van Riebeck en zijn tijd . . 89
Godin (Marie Amelie von) Der Brennerwirt von Berchtesgaden 493
Goede-Mom (C. de) Flirt 132
Gogh-Kaulbach (Anna van) Willy's offer 192
Gogol (Nikolai) Mirgorod 328
Golding (Lewis) De achtervolger 88
Goldman (R. L.) Vrij of . . . . ? 475
Goncourt (E. de) Les frères Zemganno 489
Gontsjarov (I. A.) Oblomov 566
Gonzales (Louis P.) De lotgevallen van den zwerver . . . 479
Goodier (Alban) Jezus' openbaar leven 298
Gooy (Marijke van) 'n Dwaasheid?! 569
Gooyer (A. C. de) en Rudolf van Reest. Kuyper de geweldige van dichtbij 333
Gordon (Caroline) None shall look back 312
Gotthelf (Jeremias) Barthli der Korber 452
Gouw (A. C. ter) Indische jongens 192
Grabenhorst (Georg) Unbegreifliches Herz 449
Graf (Ernest) In Christ's own country 144
Gras (Elizabeth) Ria betaalt 416
's-Gravesande (G. H.) Jonge most 95
Graves (Robert) Antigua penny 174
— Claudius the god 170
— Good-bye to all that puce 174
Greeve (H. de) Lichtbakens 110
Gregory (Jackson) In den greep van het goud 283
Grey (Zane) De verdwenen wagentrein 139
Gribble (Leonard) Het geheim van Tangels 137
Griese (Friedrich) Das Kind des Torfmachers 353
Griever (Ger.) Zorg om den jongen 281
Grimmelshausen (H. J. Chr. von) Abenteurlicher Simplicius Simplissimus 451
— Kalendergeschichten 451
Grogger (Paula) Der Lobenstock 401
Grondijs (L. H.) Spanje 235
Groot (Clara de) Toen het lente werd op Oegehoek . . . 383

Groothedde (I. F. J.) De avontuurlijke vacantie van Fer en Nonnie 46
— De tijger van Kloemboeng 336
Groskamp-ten Have (Amy) Moeder 327
Grijze uil. De lotgevallen van Sap en haar bevervolkje . . 48
Günther (Agnes) Der Heilige und ihr Narr 2
Guzman (Martin Luis) In de schaduw van den leider . . . 279
Gijsen (Marnix) Brevarium der Vlaamsche lyriek 234

H

Haalke (Magnhild) Alli's zoon 372
Häberlin (H.) Minderwaardigheidsgevoelens 574
Hackett (J. P.) Shaw: George versus Bernard 276
Hage (H.) Henri Triep's groote avontuur 514
Hall (D. J.) Perilons sanctuary 115
Halle (Fannina W.) De vrouw uit het Sowjet-Oosten . . . 143
Haller (Martin) Trouweloos vaderland 39
Haluschka (Helene) Adam en Eva onder vier oogen . . . 143
— Was sagen Sie zu unserem Evchen? 24
Ham (J. van) Protestantse poëzie na '80 55
Hamaker-Willink (A.) Puump gaat zwemmen 382
— De drie Indiaantjes 382
Hamilton (Guy) Het mysterie op de „Princess Marina" . . . 378
— De vergissing van superintendant Quild 277
Hammett (Dashiell) De magere man 416
Hans (D.) Parade der politieke partijen 5
Hansjakob (Heinrich) Allerseelentage 247
— Aus der Jugendzeit 249
— Bauernblut 247
— Die Grafen von Freiburg im Kampfe mit der Stadt . . . 247
— Der Leutnant von Hasle 247
— Schneeballen 247
— Der Vogt auf Mühlstein 247
— Waldleute 247
— Wilde Kirschen 247
Hardy (Stuart) De bergkoning 134
Harpole (James) Leaves from a surgeon's case-book . . . 455
Hart (Roelofje) De gevulde schaal 428
Hartwin (Kurd) De zilvervosfarm 137
Havank. De man uit de verte 474
— Het probleem van de twee hulzen 231
Hana (K.) Hollands duinen 237
Havelte (Sanne van) Het complot 239
— Ietjes hongerkuur 384
Hay (William) The mystery of Alfred Doubt 168
Haycox (Ernest) De voorvechter 331
Hazart (Cornelius) Woorden voor dezen tijd 573

Hedin (Sven) Duitschland en de wereldvrede 476
Heeroma (K.) Het derde reveil 56
Heinrich (O. F.) Ein Kind namens Dorothee 164
Helman (Albert) 's Mensen heen- en terugweg 373
Hemingway (Ernest) Death in the afternoon 363
— Green hills of Africa 363
— Farewell to arms 363
— Fiesta 362
— Men without women 363
— The sun also rises 362
— To have and have not 362
Hemkes (F. L.) XL gedichten 157
Hendrix (P.) Russisch christendom 426
Hendryx (James B.) Goudhonger 380
Hens (Pauline) De kring van Cieltje 381
Herkommer (Agnes) Der zerbrochene Ring 112
Herreman (R.) Het helder gelaat 236
Hers (Anna) Het beugeljong 383
— Beugeljong getrouwd 383
Hes (Wim) Pak aan 48
Hessels (Willem) Het randgebied 478
Heuff van Houweninge (J.) Zoo piepen de jongen 418
Heymans (Justus) Als sportvlieger naar Indië en terug . . . 547
Hichtum (Ninke van) Schimmels voor de koets; of... Vlooien voor de koekepan 192
Hiegentlich (Jacob) Onbewoonbare wereld 227
Hildebrand (A. D.) Drie jongens in de journalistiek 239
— De millionair van de derde klas 526
— Veertien dagen bij de kabouters 384
Hill-Gaerthé (C. M. van) Huis en hof 367
Hilton (Francis W.) Tegen den muur 571
— De roepstem in het Westen 571
Hinderdael (Jef) Een spel van groote kinderen 281
Hobart (Alice Tisdale) Yan en Yin 137
Hoe komen wij bij Jezus? 46
Hoffman (Rudolf) Der deutsche Soldat 551
Hoofmiller (Jozef) Der Meier Helmbrecht van Wernher dem Gartenaere 451
Hohlbaum (Robert) Zweikampf um Deutschland 162
Hollis (Christopher) Saint Ignatius 144
— Foreigners aren't fools 76
Hölscher (To) Toen moeder ziek was 46
Holtby (Winifred) Vrouwen aan het roer 279
Holzner (Josef) Paulus, ein Heldenleben im Dienste Christi . 196
Hoof (Arthur van) Bekommernissen der industriepedagogiek 190
Hoogenboom (W.) en A. S. Moerman. Eenvoudige wijsheid voor jong en oud 237
Hoornaert (G.) Celle qui a vu dix-huit fois la Vierge . . . 155

Hooven (Theo ten) Van God en het hart 480
Horgan (Paul) A lamp on the plains 264
— Main Line West 264
Horst (D. J. H. ter) Franciscus Lievens Kersteman 89
Housman (Laurence) Palace scenes 169
Houwink (Roel) Erotiek en evangelie 520
Hoyer (George) Avontuur in Sovjet-Rusland 472
Hoyer (Niels) Heimwärts 572
Huddleston Slater (W. B.) God en het huwelijk 479
— Ja, ik wil! 320
Huf (O.) De bede om het kind-in-ons 518
— Als 'n kind 518
— Weer terug naar het kind 518
Hughes (Philip) Pope Pius the eleventh 575
Hugo (Charles) Victor's Zeeuwse reise 235
Huizinga (Leonard) Het vierde geslacht 370
Hulst (W. G. van de) Om het kind 419
Hume (David) Kogels bijten diep 376
— Misdaad in de bokswereld 422
— De vier gedoemden 570
Hupbach (Frieda) Das Land der ewigen Sonne 550
Hurst (Fannie) Hun toevlucht 375
Hustinx (A.) Tusschen Tafelberg en Zambesi 249
Huxley (Aldous) Point counter point 321
Hyman (Julius) Nieuwe Oostenrijkse muziek 573

I

Ibel (Rudolf) Vom Geheimnis des Rhytmus im Vers . . . 155
Iependaal (Willem van) Kluivenduikers doedeldans . . . 88
— Polletje Piekhaar 329
Ingel (Paul Michaël) Het huis bij Solviken 41
Ipenburg (Rie van) Sinte Clara 76
Irvine (A. A.) The devils finger 116
Istrati (Panaït) Het leven in 185
Iswolsky (Hélène) Femmes soviétiques 468

J

Jackel (Martin) De stem uit het Braambosch 90
Jacob (Max) Le cabinet noir 121
— Chants Bretons 120
— Cinématoma 121
— Le cornet á dés 120
— La défense de Tartuffe 119
— Filibuth; ou, La montre en or 121
— Found de l'eau 120
— Le laboratoire central 120

Jacob (Max) Morceaux choisis 123
— Les pénitents en maillots roses 120
— Renaissance de l'esprit religieux 122
— Rivage 120
— Le roi de Béstie 121
— Sacrifice impérial 120
— Saint Matorel 117
— Le siège de Jérusalem 120
— Le terrain Bouchaballe 121
Janssen van Raay (H.) Het leven van mijn klasse 175
Janssens (Al.) God als schepper 190
Japikse (N.) De geschiedenis van het Huis van Oranje-Nassau 516
Jenkins (Will) Kid, de ontembare! 138
Jensen (Johannes V.) Gudrun 225
Johnson (Martin) Safari 430
Johnstone (Nancy) Hotel in Spain 265
Johst (Hans) Die Torheit einer Liebe 71
Jones (H. Spencer) Uit de diepten van het heelal 76
Jong (J. de) Handboek der kerkgeschiedenis 5
Jones (David) In parenthesis 403
Jonkheid (K.) De lansknecht van graaf Bernhard 335
Jordan (Humfrey) Sea way only 311
Joret (F. D.) Bezinning 393
Jünger (Ernst) Afrikanische Spiele 112
Juta (Marjorie) Oom Paul 333

K

Kagawa (Toyohiko) De doorn in het vleesch . . . 314, 520
Kahn (Fr.) Het sexueele leven van den mensch 141
Kaiser (Elsa) Vrouwenleven 284
Kalmijn-Spierenburg (Jo) Een huis vol zon 420
Kampen (H. C. A. van) en Piet Marée. Varen 110
Kästner (Erich) Emiel en zijn detectives 384
Katz (Richard) Eenzaam leven 285
Kaye-Smith (Sheila) Episode 512
Kazemier (G.) De historie van Isabele en Verowin 415
Keeler (Harry Stephen) De stem van de zeven musschen . 136
— Het raadsel van Washington Square 136
— De Tijgerslang 136
— De zaak Marceau 379
Kempf (J.) Heinrich Hansjakob 245
Kent (Louise Andrews) Op reis met Marco Polo 525
Kerkhof-Paokt (F.) Bouw zelf uw televisie ontvanginstallatie. 276
Kersbergen (Geertruida Catharina van) Het Luiksche diatessaron 198
Kerstboek (Van Munster's derde) 519
Ketter (Peter) Christus en de vrouwen 361

Keulers (Jos) De boeken van het Nieuwe Testament . 235, 540
— Bijbelsche geschiedenis 540
Keun (Irmgard) Na middernacht 328
Kierkegaard (Sören) De lelie des velds en de vogel des hemels 61
Kieviet (C. Joh.) De club op reis 525
— De club „Van zessen klaar" 525
— Okke Tannema 384
— Het slot op den Hoef. 384
King (Rufus) De moord op den predikant 140
Kipling (Rudyard) Kim 378
Kirk (Hans)) De vissers 226
Kmoch (Hans) Euwe slaagt 304
Kneip (Jacob) Deutsche Testament 9
— Feuer vom Himmel 9
— Hunsrück Weihnacht 7
— Der lebendige Gott 8
— Porta Nigra 9
Knittel (John) El Hakim 567
Knoblaugh (H. Edward) Correspondent in Spain 554
Knol (B.) Verkoopen per advertentie 314
— Verkoopen over de toonbank 314
Knuvelder (Louis) Kind en godsdienst 190
Koenen (Marie) Egmond verhalen 42
Kok (J. A.) Naar het absolute nulpunt 520
Kolb (Annette) Festspieltage in Salzburg 352
Kolbenheyer (E. G.) Amor Dei 417
Koot (Ton) B.P. de chief! 199
Kossak (Zofja) De kruisvaarders 470
Koster (Simon) Storm in 't paradijs 417
Kramer (Diet) Begin 326
— De Bikkel 326
— Bloesem 326
— Roeland Westwout 326
Kramp (Willy) Die Herbststunde 494
Krige (Uys) Afrikaanse versameling 323
Kristof (Heinz) Occarino 428
Kromdijk (G.) Bloeiende en groene heesters een sieraad in uw tuin 96
Kroon (J.) Menschelijk denken en Gods openbaring . . . 238
Kruif (Paul de) Bacteriënjagers 209
Krijgsman (Annie) Raccolta di poesie moderne Italiane . . 201
Kuckhoff (Adam) Der Deutsche von Bayencourt 307
Kuiper (Frits) Sovjet-Rusland en het Christendom 142
Kuiper (Joh. E.) Nelleke 240
Kuitenbrouwer (H.) De Indianen van de Poolvelden 382
— Jong naar Jezus 519
Kunst (Jaap) Terschellinger volksleven 189

Kurek (Jalu) Griep woedt in Naprawa 86
Kurlbaum-Siebert (Margarete) Der Richter 203
Kwee Kek Beng. China in den storm 504
Kyne (Peter B.) Lloyds of London 330
— De muiterij op de Narcissus 284
Kijzer (Max) De verborgen dissonant 229

L

Laatsman (W.) De Duitsche kerkstrijd: Waarheid of leugen? 286
— Sneeuwstorm 230
Labberton (Mien) De groote vraag 41
Lacey (May G.) English religious verse 405
Laer (J. van) Taboe 135
Lagerlöf (Selma) Gösta Berling 101
— Het meisje van de Veenhoeve 472
Lajtha (Edgard) Menschen, eilanden en oceanen 175
— Welterleben 175
Laloy (Louis) Le rêve du Millet Jaune 155
Laman Trip-de Beaufort (H.) Nansen; van de Noordpool tot Genève 518
Lamartine (A. de) Crucifix 176
— Ode sur la prière 176
Lamb (William) The world ends 354
Lammertse (Lz. J.) Het Protestantisme 18
Landau (Rom.) God heb ik gevonden 93
— Uw Koninkrijk kome 149
Langbehn. Rembrandt als Erzieher 2
Langeraar (W.), en C. van der Stad. Met Hr. Ms. „De Ruyter" naar Nederlandsch-Indië 431
Langeveld (M. J.) Inleiding tot de studie der paedagogische psychologie van de middelbare schoolleeftijd 574
Langland. Vision of Pier Plowman 216
Lawrence (Josephine) De last der jaren 421
Lawrence (T. E.) The Mint 129
Laxness (Halldór) Salka Valka 438, 512
Lehmann (Rosamond) The weather in the streets. 26
Lehman (Paul E.) De zoon van een veedief 513
Leitenberger (Georg) Der Lehrer 309
Lennart (Clare) Tooverlantaarn 373
Leopold (J. H.) Verzen II 341
Leslie (Frans) Groene slangen 240
Letousey (André) L'Evangile, règle de vie 155
Lewis (Elisabeth Foreman) Ho-Ming 472
Lewis (Sinclair) The prodigal parents 453
Lichtendahl (M. F.) Diplomatenschool 510
Lichtveld (Lou) De sfinx van Spanje 141
Linden (W. J. M.) Gids voor Parijs 123

Lodensteyn (Jodocus) Een bloemlezing uit zijn gedichten . 522
Lokhorst (Emmy van) Kristal 426
Loon (Alb.) Aan de grote verkeersweg 525
Loring (Emilie) Liefde laat zich niet dwingen 331
— Tegen den storm in 43
— Wat Amor vermag 473
— Wat een zomer brengen kan 233
Lorz (Wies) Kees de Indo 90
Lotte (Joseph) Entretiens avec Charles Péguy . . . 542. 544
Lucasz (Lambert) Drie-Koningen! Drie-Koningen 382
Luchtweg, De. Amsterdam - Batavia 573
Luger (Johan), en Jo Spier. De Amsterdammer zwart op wit . 565
Lugt (G. A. van der) De mölle en andere vertelsels oet Gelster 331
Luns (H.) Rembrandt en „De Nachtwacht" 342
Lyon (Lilian Bowes) The white hare 216
— Bright feather fading 216

M

McCarron (Hugh) Realization 535, 540
McCord (Joseph) Joan keert terug 473
McIsaac (Fred) De moord in den slaapwagen 474
Macmanus (Francis) This house was mine 552
Macmunn (Norman) Opvoeding tot scheppend leven . . . 510
Made (J. A. van der) Twee honderd gulden voor Darja Wledinskaja 280
Madelin (Louis) Napoleon 45
Magarshack (David) Three dead 74
Major (Ralph) Leven en dood 572
Makkum (Hein van) De ondergang van de Ph. 24 384
Malcor (Marcel) Au delá du machinisme 236
Malraux (André) Condition humaine 252, 549
— L'Espoir 548
Man (Herman de) Kapitein Aart Luteyn 225
— De koets 470
— Marie; of, Hoor ook de wederpartij 183
Manger (Hermien) Warme dranken voor koude dagen . . 431
Mann (Thomas) Buddenbrooks 267
— Joseph und seine Brüder 269
— Der Tod in Venedig 269
— Der Zauberberg 269
Manzoni. I promessi sposi 4
Marée (Piet) Foto's maken zonder camera 431
— Linoleumsneden 431
— Wij maken een schimmenspel 431
Maritain (Jacques) Die Zukunft der Christenheit 523
Marmion (Columba) Dagelijksch brood 565

Marsh (George) De doodskop-rivier 473
Marshall (Edison) De smaragden Boeddha 233
— De verre tocht 90
Martin (Hans) Vrijgevochten! 40
Mason (Thomas H.) The islands of Ireland 27
Mason (van Wyck) Spionnen in Shanghai 330
Massis (Henri) L'Honneur de servir 541
— Notre ami Psichari 19
Masure (Robert) Het fortuintje van Tante Ursule 472
Mathar (Ludwig) Pastoor Johannes 230
Matthys (Marcel) De ruitentikker 472
Mauriac (François) Anges noirs 147, 328
— Asmodée 555
— Het einde van de nacht 328
— La fin de la nuit 558
— Journal 147
— Le noeud de Vipères 560
Mazeline (Guy) Bétafeu 111
May en Rodrigues. Zaken doen per telefoon 34
Medicus. Eerste hulp 468
Meekel (Kees) Bonte schetsen 232
Meer-Prins (Line van der) Liefde in Midsland 376
Meerloo (A. M.) Psychische defensie en andere essays over dezen tijd 485
Meersch (Maxence van der) L'Elu 202
Melchior (Freek) Met vol gas over de oceaan 336
Melis (Jacques) Olga Lorelei 329
Melloy (Camille) Het ezeltje van Bethlehem 47
Menschen van de straat 520
Mérimée (P.) Les meilleurs textes 288
Mérode (Willem de) Ruischende bamboe 478
Merrel (Concordia) Mejuffrouw Brown No. 7 515
Meuleman (C.) en J. Lamers-Hoogveld. Van knop tot bloesem 519
Merwin (S.) „Zijde" 139
Meyer (Irma) Vijf rondom Moeder 327
Michel (Jacques) Le géneral Guyot de Salins 298
Middendorp (Herman) Wijkende horizon 231
Mille (Pierre) Les aventuriers 161
Miller (Artur Maximilian) Klaus von der Flüe 113
Miller (Helen Topping) Gebroken trots 571
— Cupido triomfeert 229
Minnaert (M.) De natuurkunde van 't vrije veld 468
Misboek (Vereenvoudigd) 235
Mitchell (Margaret) Als een vlam in de storm 470
— Gone with the wind 370, 567, 470
— Vuur over land 370
— Het zaad ontkiemt 567
Mittendorf (Gustav) Onder dwergmenschen en reuzenapen . 116

Mol (J.) Jan Kroonenburg 526
Molenaar (M.) Gemma van Lucca 476
Mollema (J. C.) De reis om de wereld van Oliver van Noort . 89
Montessori (Maria) Het geheim van het kinderleven . . . 430
Montherlant (H. de) Le démon du bien 203
— Hommage à Charles Péguy 385, 460
— Les jeunes filles 203
Moore (Amos) Een ruiter rijdt alleen 187
Moro (Tai Aagen) Levend speelgoed 376
Morton (H. V.) In de voetstappen van Paulus 516
Morton (J. B.) The dauphin 355
Mounier (E.) M. Péguy en G. Izard. La pensée de Charles Péguy 458
Muckermann (Herman) Vererbung und Entwicklung . . . 249
Muelen (J. H. W. van der) Jongens en luchtvaart 381
Muir (Augustus) De bronzen deur 136
— Het roode litteeken 91
— De spiegel met den Faunskop 90
Mullen (Barbara) Life is my adventure 206
Müller (Arthur) Das Östliche Fenster 73
Muller (P. E.) De dichtwerken van Philibert van Borsselen . . 237
Muller (P. H.) De dichter vertelt 314, 520
Muller-Idzerda (A. C.) 100 kamerplanten en hoe ze behandeld moeten worden 405
Mumelter (Hubert) Der Skibazillus 23
Mureaud (Marguérite Marie) Notre village 368
Musaph-Blijdenstein (Minny) Uit het land van den cocktail . 288

N

Nabben (Jo) Voorjaarsstorm 228
Nachenius-Roegholt (A. M.) Margo's up-en-downs . . . 336
Nanda. Akie van boer Krelis 382
— Meisjeskwartet 335
Nathan (Robert) De betoverde reis 377
Negro (Silvio) Der unbekannte Vatikan 234
— Vaticano minore 296
Nemirofski (Irène) Le vin de solitude 241
— De roes der eenzamen 241
Nexö (Andersen Martin) Onder de wijde hemel 415
Nichols (Beverley) De dwaas zegt. 237
Nieuwenhuis (Jan) Een dwaas in Bologna 28
Nisowoj (Pawel) IJszee 473
Nordhoff (Charles) en James Norman Hall. De orkaan . . . 474
— Mannen tegen wind en water 140
— Muiterij op The Bounty 140
Nordlind (E.) Ik werd een kluizenaar 144
Norel (K.) Het getij verloopt 187

Norris (Kathleen) Susanne is bang voor het huwelijk . . . 475
Nowakofski (Z.) Kaap de Goede Hoop 372
Nowee (J.) Een jongen vermist 382
Nyirö (József) Het verbijsterende licht 371
Nijnatten-Doffegnies (H. J. van) Ontaarde zoon 568

O

O'Brien (Kate) The ante-room 26
Olafson (Per) Patentgeneesmiddel 471
Olbracht (Ivan) Nikola Sjuhaj, de onkwetsbare 374
Oldenburg Ermke (Frans van) Een Amerikaan keert terug . . 342
— Leven en sterven van Sint Servatius 198
Oliver (Jane) Mine is the kingdom 27
Oomes (Piet) Nederlandsche stemmen dl. I 142
Oordt (A. van) De koppigheid der van Lansdorpen 419
Oosten (A. J. D.) Elsje Katrina 226
— Glorie des harten 447
— Schip en vrouw. — Vuur en droom 95
Oppenheim (E. Phillips) Judy, danseresje 282
Orczy (Barones) De Roode Pimpernel en zijn orkest . . . 188
Ossendowski (F.) In den steenen put 570
Oterdahl (Jeanna) Helga Wilhelmina 139
Overvoorde (Frans van) Moorden in Maastricht 380

P

Paap (Wouter) Toscanini 573
Palazzeschi (Aldo) De gezusters Materassi 89
Palmer (Stuart) De geheimzinnige erflater 514
— De moord in het vliegtuig 283
— Het raadsel van de Angorakat 42
— Het raadsel van den rooden hengst 330
Panhuysen (Jos.) De ontmoeting 184
Papini (G.) Storia della letteratura italiana 297
— I testimoni della Passione 298
Parrot (Ursula) Wat niet sterven kon 285
Parsch (Pius) Het heilig Misoffer 143
Pascal. Pensées 541
Pauwels (C. F.) De ene ware godsdienst 510
— God en de eenzame zoekers 479
Peattie (Donald Culross) De natuur ontsloten 324
Pedler (Margaret) Flikkerende vlam 420
— De lichtende wolk 422
Peereboom (Robert) Dat snelle ding 38
Péguy (Charles) L'Argent 459, 543
— L'Argent suite 543
— Clio 543

Péguy (Charles) Eve 543
— Le mystère de la charité de Jeanne d'Arc 542
— Le mystère des saints Innocents 543
— Note conjointe sur M. Descartes et la philosophie cartésienne 393, 460, 457, 541, 543
— Note sur M. Bergson et la philosophie Bergsonienne . . 543
— Notre Dame de Chartres 546
— Notre Dame de Paris 546
— Notre jeunesse 458, 543
— Un nouveau théologien, M. Laudet 543
— Oeuvres complètes 456
— Le porche du mystère de la deuxième vertu 543
— La tapisserie de Sainte Geneviève 543
— Victor Marie, conte Hugo 542
Peisson (Ed.) Een vrouw 416
Pelgrimstocht, De, der menschheid 286
Peller (P. R. O.) Zonen van Icarus 266
Pepys (Samuel) In woelige dagen 141
Pétillon (Willy) Brenda weet uitkomst 382
— Huismus 192
Petit (L. D.) Siameesche bouwkunst 190
Pfeiffer-Belli (Erich) Sylvia, eine Erzählung 72
Pfleger (Karl) Geister die um Christus ringen 388
Philips (Judson P.) Op menschenjacht 514
Piette (Maximin) John Wesley in the evolution of Protestantism 431
Piket (Th.) De Oxford-groep 61
Pilgrim (David) So great a man 452
Pillecyn (Filip de) Schaduwen 185
Piper (Otto) Het geslachtsleven, zijn beteekenis en zijn geheim 142
Pirenne (Henri) Histoire de Belgique 287
Pius-Almanak. 1937 18
Pius XI. Divina Redemptoris 149
Platenburg (TH. J. Wijsbegeerte II. Over al wat is en zijn kan 478
Plessis (J. du) Les derniers temps 298
Pleysier (A.) De speelweide 570
Plisnier (Charles) Faux passeports 257
— Mariages 250, 257
Ploumen (P.) De katholieke levensopvatting 523
Pocock (Guy) Stubbs at fifty 208
Poll (Max van) God en de arbeid 479
Ponnelle (Louis) and Louis Bordet. St. Philip Neri and the roman society of his times 575
Poortmans (R.) Moeder ik sterf 132
Poot (Hubert Cornelisz) Een bloemlezing uit zijn gedichten 522
Pos (Mary) De leugen van Moskou 361
— Naar het land van de roode rhododendron 239

Pound (Ezra) Selected poems 34
Pourrat (H.) Toucher terre 442
Pourtalès (Guy de) La pêche miraculeuse 202
Praamsma (M.) Puck Reinbergen 192
Prescott (H. F. M.) Dead and not buried 553
Prévost (Marcel) La mort des ormeaux 70
Prohaszka (Ottokar) Meditations on the gospels 144
Proost (K. F.) Henriëtte Roland Holst in haar strijd om gemeenschap 521

Q

Queen (Ellery) De Siameesche tweeling 229
Quigley (Hugh) The highlands of Schotland 115

R

Radstake (W. I.) Het kweken van fruit in eigen tuin 96
Raedt- de Canter (E.) De vreemdeling in uwe poorten . . . 512
Raimond (J.) Introduction de la vérité à la vie 190
Ramuz (C. F.) Le garçon Savoyard 306
Ravn (Margit) Alles komt terecht 380
Reest (Rudolf van) De levensroman van Dr. Colijn 54
Remarque (Erich Maria) Drie kameraden 38
— Im Westen nichts Neues 38
Renau. Avenir de la science 14
Renssen (P. van) Verstolen schoonheid 479
Retera Wzn. (W.) Het moderne interieur 266
Revanchematch Euwe-Aljechin (De) 521
Reymont (W. S.) De boeren 86
Rice (Alice Hegan) Baas Peet en compagnon 376
Richaud (Paul) Le Pape et le communisme 523
Ridder (André de) Valerius de Saedeleer en Zuid-Vlaanderen 540
Riding (Laura) A Trojan ending 24
Ridwit (Frans Carolina) Landrotten 187
Rimbaud (Arthur) Illuminations 177
— Saison en enfer 304
Ritter (P. H.) De goede herder 435
— Moeder en kind 455
— Het solicitatiegesprek 34
Roan (Tom) Een bloedige veete in de Rockies 379
— De doodenkaravaan 232
— De Montana-bandiet 61
Roberts (Cecil) Victoria four-thirty 207
Roberts (Kenneth) Northwest passage 495
Robertson (F. C.) Hard tegen hard 61
— Meisje van Arizona 474
— Het meisje van de wilde ranch 330

Robertson (F. C.) De uitdaging 42
— Het vreemde brandmerk 284
Robins (Denise) Liefde reikt tot de sterren 571
Robleto (Herman) De geworgden 185
Rodrigues (A.) Verkoopen per brief 314
Roelants (Maurice) Alles komt terecht 413
— Komen en gaan 413
— Het leven dat wij droomden 413
Roever (N. de) en G. J. Dozy. Het leven van onze voorouders 476
Roland Holst van der Schalk (Henriëtte) Gedroomd gebeuren 237
Rombach (Otto) Adriaan de tulpendief 419
Rombouts (S.) De anderen en gij 238
Romein (Jan) Het jaar 1931-1932 430
Rond de Peel 432
Rooy (Niek de) De baard van Sinterklaas 382
Rooy (H. van) Het onvruchtbaarmaken van den mens . . . 518
Rops (Daniel) Rimbaud 299
Roscoe (Theodore) Z. beteekent Zombie 571
Roth (Hermann) Germanische Kunde, frühe Berichte der Griechen und Röme 452
Roth (Joseph) Biecht van een moordenaar 186
Rotha (Paul) Documentary film 563
Rover (P. A. de) Op jacht naar boeven en „Meerkoet" . . 383
Rubatscher (Maria Veronika) Meraner Mär 22
Rubel (James L.) Dood of levend 188
— Het onrecht gewroken 419
— IJzeren wetten 379
Rucker (Franz) Noldin 113

S

Sabatini (Rafael) Kapitein Bloed's verdere lotgevallen . . . 475
Sabbe (Maurits) De meesters van den Gulden Passer . . . 424
Sainte, Une, parmi nous 258
Saks (J.) Eduard Douwes Dekker 426
Salomons (Annie) God en het gezin 479
Salomonson (Herman) De reis zonder einde 85
Saltus (Edgar) Maria Magdalena 229
Sandemose (Aksel) Een vluchteling kruist zijn spoor . . . 37
Sanders (Ch. W.) De man van Michigan 135
— Moord in de Far-West 135
Sandys (Oliver) Roode klimrozen 422
Saroyan (William) The daring young man on the flying trapeze 167
— The gay and melancholy flux 167
Sas (Henri 't) Jacob Jansons's liefde 419
Sassen (Ferd.) Wijsbegeerte van onzen tijd 477

Sassoon (Siegfried) The complete memoirs of George
Sherston 353, 412
— Memoirs of a fox-hunting man 353
— Memoirs of an infantry officer 353
— Sherstons's progress 353
Savi (E. W.) De dag der dagen 331
— Door passie gedreven 188
— Gekluisterde vrijheid 140
Sayers (Dorothy) Clouds of witness 322
— Death'twixt wind and water 323
— The five red Herrings 322
— Gaudy night 323
— Unnatural death 323
— The unpleasantness at the Bellona-club 323
— Whose body? 323
Schade (Hubert) Baum und Wald in Bildern deutscher Maler 451
— Das deutsche Gesicht in Bildern aus acht Jahrhunderten
deutscher Kunst 451
— Die heldische Gestalt in der deutschen Kunst 451
Schaepman (Frans) Rationalisatie of ordening 223
Schäfer (Wilhelm) Wendekreis neuer Anekdoten . . 451, 549
Schaik (Willem van) Tijdgenooten 5
Scheibelreiter (Ernst) Der Liebe Schattenspiel 224
Schelfhout van der Meullen (A.) Meisje, verdiep je; idealen 190
Schellekens (Nellie) Aan het kruispunt 525
Schendel (Arthur van) De grauwe vogels 369
— Der liefde bloesems 568
— Een zwerver verliefd 568
— Een zwerver verdwaald 568
Schenk (M. G.) en J. B. Th. Spaan. Wel de kerk, maar. 34
Schickele (Réne) Die Flaschenpost 204
Schiller (F.) Die Räuber 451
Schillings (André) Verbeelders van ideaal en werkelijkheid 569
Schirokauer (Alfred) De vrouwenjager 224
Schlichting (Th. H.) Sint Thomas More 423
Schnack (Friedrich) Die wundersame Strasse 204
Schneiders (Frans) Hongarije, het lied van den Donau . . . 332
Schnitzler (Arthur) Else 133
Schoonheid (De) van ons land dl. III. Hei en bosch 239
— dl. IV. Rondom de Zuiderzee . . . . , ... 520
Schopenhauer (Arthur) Die Welt als Wille und Vorstellung . 565
Schous (Marie) Heilige vriendschap tusschen man en vrouw . 428
Schreiner (Gerth) Wij leven in Holland 432
Schreyvogel (Friedrich) Brigitte und der Engel 166
Schrift (De Heilige) 293
Schröder (P. H.) Io vivat 38
Schröer (Gustav) Storm over den Binsenhof 329

Schuster (Ludwig) Der Legendenmaler und andere Geschichten 73
Scott (R. T. M.) Duel in de zwarte kunst 419
Segre (Alfedo) Abram Lewis, handels-agent 421
Selleger-Elout (J. M.) De luchtreizen van Jantje Puk . . . 335
Servaes (Anke) Bezoekuur 134
— Gerda 230
— Kinderen, die over zijn 377
Sherman (Richard) Voor Mary 415
Sherston (George) Memoirs of a fox-hunting man 407
— Memoirs of an infantry officer 407
— Progress 407
Shree Purohit Swami en W. B. Yeats. The ten principal upanishads 319
Sieber (W.) Das frühgermanische Christentum 406
Sienkiewicz (Henryk) Quo vadis 83
Sillanpaä (F. E.) De weg van een man 327
Silone (Ignazio) Brood en wijn 86
Sinclair (F. de) Hoe Pieter Bol beroemd werd 228
Sinclair (Upton) No pasarán 187
Singer (I. J.) De gebroeders Aschkenazi 415
Slager (J. K.) Het kweeken van groenten in eigen tuin . . . 96
Slauerhof (J.) Een eerlijk zeemansgraf 341
— De opstand van Guadalajara 326
Sleen (G. N. van der) Canada 477
Slot (Annie) De meisjes Verbaan 417
Smith (Bradford) Wie zonder zonde is 418
Smith (Helen Zenna) Het roode licht 137
Snow (Charles H.) De moordzaak Francis Leigh 42
Soer (Elise) Fata morgana 377
Soest (Ems I. H. van) Alleen in 't volle leven 381
— Jonge zwervers 134
Solonewitsj (I. L.) Het „proletarisch" paradijs 94
Specht (Richard) Franz Werfel 563
Spectrum 55
Spengler (Oswald) Untergang des Abendlandes 2
Spiering (Kees) De gilde van St. Maarten 382
Stadler (Frieda) Iemand wacht op mij 522
Stahl (Hermann) Traum der Erde 307
Stam (J. J.) George Tyrrell 516
Stapel (F. W.) De Oost-Indische Compagnie en Australië . . 429
Stark (Freya) The Southern gates of Arabia 313
Steketee (Chr.) Het nerveuze kind 266
Steiner (Stephan) Hazard 429
Stendhal (H. B.) Le rouge et le noir 83
Steylen (Cor) De jonge tovenaar 192
Stibbe (Max) Gezag in school en opvoeding 175
— Gezonde kindervoeding 455

Stibbe (Max) De nieuwe weg in het leven 175
Stierli (Josef) Aloysius Gonzaga 522
Stille nacht, heilige nacht 380
Stoep (D. van der) Zijn dat Uw kinderen? 88
Stoke (Melis) Hoogwaardigen 39
Stoltz- van den Kieboom (Corry) Villapark 421
Stories (More modern short) 75
Stout (Rex) De rubberbende 282
— Het verbond der angstigen 232
— De roode doos 515
— De vergiftigde naald 136
Streng (Franz von) Het schoone geheim van het huwelijk . . 356
Streuvels (Stijn) Alma 369
— Kerstekind 381
— Levensbloesem 369
Strijbos (J. P.) De vogels rondom ons huis 96
Styrum (Toos van) Joostje 132
Swaen (A. E. H.) De valkerij in de Nederlanden 324
Swart (Jan de) De heilige Joannes Chrysostomus 76
Swierstra (N. Tj.) De vaderlandse geschiedenis in éen notedop 525
Székely-Lulofs (N. H.) Het laatste bedrijf 373
Szerb (Antal) De nachtelijke ruiter 138

T

Talbot (Hugh) Clear the ice please 496
Tegnér (Esais) Frithjofs-saga 123
Teixeira de Pascoaes. Paulus de dichter Gods 429
Terwynne (H.) De drie misdienaars 382
Ter zijde 57
Tessel (Erna) Lucretia's vierde gezicht 228
Tetenburg (J. Chr.) Het raadsel van de sterrenwacht . . . 377
Thackeray. Vanity fair 83
Tharaud (Jerôme et Jean) Cruelle Espagne 350
— Notre cher Péguy 392, 460
— Passant d'Ethiopie 256, 350
Thomé (Jozef) Bevrijdend geloof 519
Thompson (Edward) Burmese silver 554
Thijm-Almanak 1937 95
Tielens (Johannes) De dans als kunst 288
Tingsten (H.) De nationale dictatuur 517
Todi (Jacopone da) Barbet 155
Tollenaar (Emmy) Mieke Helsvoort 334
Tomson (Walter) Orpa, het eiland in den Niger 336
Tracy (Don) How sleeps the beast 311
— Last year's snow 403
Traven (B.) Mahoniehout 514
Trevor (A. C.) Death haunts the lounge 209

Troyat (Henri) La clef de vôute 258
— Grandeur nature 20
— Roem 374
Tumler (Franz) Der Ausführende 549
Tussenbroek (Otto van) De arbeid als onderwerp in de beeldende kunst 189
Tijmes-Jonkman (Ada) Wisselende luchten 131

U

Undset (Sigrid) Gymnadenia 85
— Witte orchideeën 85, 133
Unger (Helmuth) Sendung und Gewissen 165
Ursina (Charlotte) Die seltsame Heimkehr 550

V

Vachek (Emil) De kippeladder 138
Valkema Blouw (J. P.) Eens.... in een Meinacht 329
— In het diepst van de wildernis 384
Valkenhoff (Pierre van) De gouden tak 333
Valkhoff (Rein), en Piet Marée. Het rad van avontuur . . . 334
Vandaele (Leo) Vergeefsche bloei 414
Vandercook (John W.) Moord in Trinidad 331
— De veertig die bleven 420
Van onder blauwe lucht 137
Vecht (C. F. Ph. D. v. d.) Het „teeken" in Egypteland . . . 523
Veldheim (J.) Jesus' minne 266
Velter (Jos. M.) Australië 128
— Siberië 128
— De witte hel 89
Ven (D. J. van der) Van knipmutsen en oorijzers 333
Vercel (Roger) Sous le pied de l'archange 305
Veren (M.) De roep van het verleden 138
Verheul (J.) Oude boerenhofsteden in Zuid Holland . . . 314
Verhiel (Adr.) Kerkelijke opvoeding 432
Verrill (A. Hydt) My jungle trails 356
Vertellen 281
Vervoort (Pieter) Ein Paar Stiefel laufen zum Himmel . . 260
Vesper (Will) Geschichten von Liebe, Traum und Tod . . . 551
Vesaas (Tarjei) De zwarte paarden 280
Vestdijk (S.) Else Böhler 289
— Meneer Visser 289
— Terug tot Inna Damman 289
— Het vijfde zegel 289
Vetter (Christine) Circusmenschen 382
Viesér (Dolores) Het koorknaapje 283
Vincent (Raymonde) Campagne 448

Vioux (Marcelle) Anne de Boleyn 492
Viruly (A.) Logboek 54
Viruly-Butner (Tonny) Gedachten over het leven 428
Vissel (Ys) Tuchtschool 87
Vlaanderen roept 437
Vlis (Nel van der) Jonge mensen 513
Volk bij den weg 574
Volker (T.) Gedichten 215
Vondel (Joost van den) Gijsbrecht van Aemstel 333
— Op 's hemels ronde spil 234
Vonier (Anscar) De Heilige Geest en Christus' mystiek Lichaam 424
Vos (Marie W.) Bewogen vaart 95
Vosma (Emmy) Het moeilijke begin 41
Vrankrijker (A. C. J. de) Het maatschappelijk leven in Nederland in de gouden eeuw 423
Vries (Martha) Vacantie 569
Vries (Theun de) Oldenbarneveldt 221
— Stiefmoeder aarde 435
Vrijman (L. C.) Slavenhalers en slavenhandelaars 429

W

Waardenburg (P. J.) Het rassenvraagstuk in onzen tijd . . . 572
Wade (Henry) De stervende wethouder 137
Waggerl (K. H.) Het jaar des Heeren 569
Walden (Wouter) De snoek van Ventje 335
Wallace (Edgar) De duivelsche operatie 378
— Het genootschap „De pad" 233
Walling (R. A. J.) Achter het gele gordijn 134
Walpole (Hugh) John Cornelius 354
Wals (Hans de) Jan en ik 514
Walschap (Gerard) Een goed mensch 37
Walsh (William Thomas) Philip II 498
Warnsinck (Margot) Meisjes spelen het klaar 239
Wast (Hugo) Don Bosco en zijn tijd 523
Wat is dat? Encyclopedie voor jongeren 189
Wat is een uitvinding en wat werd in een kwarteeuw uitgevonden? 238
Watteau. Gilles 489
Watslik (Hans) Der Rückzug der Dreihundert 261
Wauters (Th.) Lief vaderland, hou zee! 39
Weatherhead (Leslie D.) 't Gebeurde in Palestina 93
Weeren (A. van) Regen en zon in kleuterland 304
Weinheber (Jozef) Späte Krone 150
— Adel und Untergang 150
Weisenborm (Günther) Die Furie 402
Weismantel (Leo) Dill Riemenschneider 163

Welden (Nonnie) Idylle met Benno 383
Wendels (Thea) Schildersavonturen in de wolkenkrabber . 232
Werda (C.) Nederlandsche spreekwoordenboek 367
Werfel (Franz) Höret die Stimme 562
— De veertig dagen van den Musa Dagh 182
Werk. Het Boek der jong-protestantsche letterkunde . . . 55
Wessem (Constant van) De Ruyter 221
Westerman (Percy F.) Als de zee roept 336
Weyand (J.) De drie dwazen 513
Weygand (Général) Turenne 548
Wheatley (Dennis) Contrabande 420
Wickerhauser (Gertrud) Jonnie onder de reuzen 418
— Een vrouw voor regenachtig weer 90
Widdemer (Margaret) Eva's nieuwe leven 134
Widmann (Ines) Die Schwabenmargret 450
Wiessing (G. E. J.) Inca's en conquistadores 189
Willam (Frans M.) Het leven van Maria, de moeder van Jesus 92
Williamson (J. E.) Mijn avonturen op de bodem van de oceaan 430
Willing (Beatrice) De steen op het pad 237
Willink (Luc) Mijn wolkenkrabber 139
Winkler (Johan) Jan 232
Witsen Elias (J. S.) De Nederlandsche koorbanken tijdens Gothiek en Renaissance 189
Witt Huberts (Fr. de) De beul en zijn werk 522
Wittlin (Józef) Het zout der aarde 87
Wogan (Jane Rees) Jamaica rum 378
Wolf-Catz (Helma) Opkomst 136
Wolffenbuttel- van Rooyen (H.) Terzijde 284
Wolters-Dawson (A.) Kardinaal, kanselier en koning . . . 462
Wonderbare avonturen van Happerdepap 192
Woolf (Virginia) The years 114
Wormser (J. A.) Gedachten 522
Worts (George F.) Mr. Hazeltine..... moordenaar! . . . 41
Woude (Johan van der) Coen 221
— Spel in Positano 472
Wright (Constance) Their ships were broken 355
— Silver collar boy 355
Wijnaendts Francken (C. J.) Aphorismen 142
Wynne (Pamela) De liefde begint met 40 330

Y

Yeats (W. Butler) A vision 317
Yeo (Margaret) Don John of Austria 265
Ypma (Jo) Boven de polder de hemel 569

Z

Zanetti (Francesco) Pius X aneddotico 296
Zawisch (Carla) Werden des christlichen Arztes 76
Zeggelen (Marie C. van) Een hofdame uit de 18e eeuw . . 280
Zischka (Anton E.) Wetenschap vernietigt monopolies . . . 286
Zulliger (H.) Moeilijkheden bij de opvoeding van kinderen 565
Zuure (B.) Naar vreemde landen 137
Zwart (Kerst) In en om het kleine dorp 399
Zweig (Stefan) De begraven kandelaar 133
— Maria Antoinette 133
— Maria Stuart 133